KAWI-BALINEESCH-NEDERLANDSCH

WOORDENBOEK

DOOR

D^r. H. N. VAN DER TUUK,

† 17 AUG. 1894,

UITGEGEVEN

INGEVOLGE GOUVERNEMENTS-BESLUIT VAN 14 FEBRUARI 1893, N°. 3.

DEEL II.

ᬓ — ᬢᬶᬕᬵᬕ᭄

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1899.

, s., z. onder lĕmah.

I., jav. (*kwèh); **akèh** naast katah; **kakèhaning lawan**, Kid. Sund. Z. 2, 181; **kakjan udjaré kita**, *je hebt te veel praats* tot een te bestrijden vijand, Us. b.; **pakèhan**, z. aanh. onder pahang; z. ook onder kwèh; **kinèhanika tandwa kangkat inirid tĕkapning bala** v. geketenden vijand, Ar. Z. 63, 5 (te lezen kinwèhan?).

II., benaming v. e. groote soort tabwan, die in den grond nestelt, is geel aan den middel; z. dawan.

III., njĕn?; toen zoo vele visschen door den listigen baka waren verslonden, **kajuju tĕka, madèwa ratu munjiné, glisang dja kuda ratu, dong gingsirang tityang né mangkin, sang baka asmu maras, ngĕnot i kajuju, rasa patjang kasangkala, bané likad, katundèn nongos di batis i kajuju ja mamindah „puniki tjokor gustiné blig, gamĕl tityang kèh padĕm di djalan, labuh tityang kaguminé,** want de kreeft wilde zich aan den hals v. d. baka vasthouden, T. bg. Z. 4, 8 vlgd.

, *wingit, *onwillig* met ati: oŏn ati, nglĕk ati, *niet willende* (gelooven); **ngĕkoh ati**, (nglĕk); **makrana kohning pakèdĕpan djanmané sami**, *agawé wĕrĕ ri (hi) manahikang rât kabèh, Nts. Z. 4, 19.

II., **koh karib**, z. onder umar.

I., **ndâ kahinya**, *hoeveel te meer* Br. Z. 13, 34; **kâhinyan wwanga**, waar zijn dânawa's en andere diergelijke wezens, die me kunnen bestrijden, *gezwegen van menschen*, hoe zouden die mij durven onder de oogen zien, Z. 38, 2 (mangkin ké, kanistan); Z. 46, 4; Bh. 81 *o*; H. Z. 28, 11; **kahinyanta**, Sut. Z. 69, 4 (kaling ké); **kahinyan akĕdik**, *misschien wel, immers* er zijn maar weinig krijgsknechten v. Naraka, allen naar Indra's hemel gegaan zijnde, B. Z. 2, 22 (manawa, kaling ké, mingkin ké); **ndah tinghali ta kaparakraman bhagawân bhiśma, jadyapin dèwatâ mwang dânawa lâwanirângaju kaçaktin ring raṅamaṅḍala iwĕ' tan kasowajanirârpatyana ja, nda kahinya sang pâṅḍawâpan manuśa, ring kapana ta jarpabhjasaha balânûtjara**, Bh. 57 (vert. v. èkâhnâ hi raṅé bhîśmo, nâçajèt dèwadânawân kimu pâṅḍusutân juddhé, sabalân sapâdânugân); **jadyan iking trailokjamaṅḍala tuwi, jajâ ikâ gĕsĕnganya dé mami, ndâ kahinya ikâ musuhta**, Bh. 68 (vert. v. lokândahèjang kimu çatrungstawèha); aanh. onder iwĕng (vert. v. kimu).

II., vrnw. 1e pers. jegens minderen, maar vooral in toorn gebezigd (z. iba), *aku.

III., kaing, aanh. onder rèmbèk.

I., Smbr. kahu, *'t hout* of *harde gedeelte* v. d. klapperdop, (vgl. tĕngkulak) of v. d. kĕmiri-noot, *tjangkok (vgl. onder adĕng en ombak[2]); **kaün tĕndas**, *schedel* ('t zelfde begrip in de twee bet. v. 't jav. tjumplung, dat niet alleen pongpongan, maar ook *doodshoofd*, en 't bis. bagól[2], *schedel* v. bagol, *gehalveerde ontbaste cocosnootdop*; in jav.-mal. verhalen batok kĕpala, waar

het eerste woord 't jav. baťok is, terwijl 't mal. anders batu bezigt; 't mal. tĕmpurung kĕpala en 't bat. borhu[1] van borhu gaat van dezelfde gelijkenis uit, evenzoo 't bim. koha tuta van koha, kaû en tuta, tĕndas; vgl. ook onder kulak).

2°, z. onder lampit.

3°, **batu kaû,** eigenn. v. e. berg in Tab. ('s **Bal.** watu karu, vgl. aanh. onder bratan): **sanghjang rabut batu kawu,** aanh. onder basakih.

II., mal. der Bugineezen, vrnw. 2° pers. ook in 't actif (in pl. v. ĕngkow); **tjobaq kaû lĕkas pégang kundalinja djaran gusti** en **lèhèr kaû ku potongi,** Prtj. 60; **kaû djangan basa bugis,** is 't antwoord v. iemand, tot wien men die taal bezigt, ald., vgl. ald. 56.

, kawo, aanh. onder bètjong.

, **kii°,** om honden te roepen; vgl. kuluk en onder kirik.

, jav. (kiju); **makihû,** aanh. onder rĕgrĕg, v. e. gebouw, L. Z. 3, 2 (makijud); **kâtrĕg dwîpângga sang çrînarapati makihû jarkĕnĕng langgalâtwas,** Rt. Z. 11, 12.

, **kĕkuha,** z. bij kĕkuwa.

, **s.,** eigenn. v. e. rivier, aanh. onder mlètja.

, z. kèja; **mĕkèha?,** *pruttelen?*

, kèbot (z. kèri, kéré en vgl. jav. kédé); **ngéé,** *links staan* v. d. nummers op een lontarblad, de gewone plaats rechts zijnde; **mangéé nganawan,** *met beide handen* v. iemand, die veel eet, Tjp. Z. 1, 30, 3; Z. 3, 5.

, ka en aûh, naar de analogie v. kangin en kadja uit ka en een vroeger aûh (vgl. daûh), *west,* (O. S. a.: **karuh,** vgl. daruh, danjur en tingkir); **ook bij** uren, om nacht van dag te onderscheiden, maar alleen op plaatsen, waar een wateruurwerk bekend is; **daûh ro kaûh,** 2 *uur des nachts* (z. kangin); **mĕdalu kaûh,** is niet geoorloofd; **kaûan, kawwan** en **kawan; tamju uli bañdjar kawan,** Swg. Z. 1, 71; ook **kawang,** alsof dit 't stamw. ware (vgl. onjang) en van daar **ngawangang,** *westwaarts;* **nglod kawangang,** *noordwestwaarts;* **tawanga kangin kaûh,** *hij is reeds bij zijn verstand.*

I., **kaèh tujuh tanpa angkuh,** Tjw.; **kaèh paling tjai mangalih di sastra,** ald., aanh. onder bañtjuk en sĕlir; vgl. kaing.

II., sas., kèskès; **ngĕngaèh,** ngèskès.

, s., ikang kâla tambèning tjandrâditya mapasah ring pratipada-çukla, Ag.

, z. onder kèwuh.

, **kaĕnan,** kadurusan.

, mal., **djuragané dinĕdĕlan, tinuñdung kinèn lungaha, sinalinan kain kadut** v. iemand, dien men de kostbare kleêren heeft afgenomen; Am., Kid. Sund. Z. 1, 33.

I., misschien krama-vorm v. khala (*een slechtaard*); h. v. djĕlé (jav. awon).

II., jav. (kawon), h. v. kalah; **mĕkaŏn,** *umûr; h. v. mĕgĕdi of mĕkalah (z. mènggat); **sapakaŏn danèné,** *ri wurinira; **ngaonin,** h. v. ngalahin en nggĕ-

dinin; **ngaŏnang**, h. v. ngalahang, nggĕdijang en ngutang;

III., **sandé kaŏn**, z. sandé kala.

, eigenn. pl. Bdng.

, (*jav. kowana, sund. kuhanah).

I., jav., Ws. 142, *zich moeite geven om iets, zich bekommeren*; **nihan kâlahning ratu nityasa sah saké dèçanya, angalih unggwanya, mapuhara krahang wadwanya, tan kahur umèt bhuktinya, tatan wĕnang ja maprang, wètni(ng) hèlnya**, Kam. b.; **tan kahur mamjatulung anakta, katunwing apuj sĕdĕng udjwala**, Kam. 13; **masa kawura** (of kaŭra) **manih pun nini dèpun makaradhwadja**, *hoe zou M. d. nog iets om mijne dochter geven*, hij heeft vele schoone vrouwen, Ww. Z. 1, 21; **rupanira iku ni sri tañdjung nora pira** (b.: sapira) **mangké, ing kèndran widjiling lĕwih, sira wong saking gunung, mangsa kahura sirèka**, Stn. Z. 5; **tan kahur** (b.: bawur), B. Z. 68, 2 (tan mari, tan kalinguăng).

II., z. onder bawur.

, z. kuwara.

II., s., kuping.

, s., (guhèra, Kern); **apakśa kuhira**, *ondankbaar?*, Br. Z. 36, 14 (twara ngwalĕs kasukan); **tan sĕnggahĕn kuhira mara haturniki dé paramèçwara**, Utt. 64.

, een visch?, Ar. Pr., vgl. singharaja.

, **daăné raris mĕtĕngkaăk watuknya kaăk²**.

, **kaik²**, *gillen* v. e. opgepakte vrouw (vgl. ngadj.); **mangaik** v. herten, Dj. Pr., v. e. bezielde, aanh. onder gambring (z. nggĕloh); wegens pijn, Durm. ook gaik?, Swg. = kraik (mañdjĕrit pakraik v. pĕrmadé's, Z. 2, 21); vgl. kraŭk.

, vgl. kraŭk; **kaŭk²**, *mawu², R. 5 Z. 1, 15, **kaŭk ngaŭkin**, iemand *roepen* (ngĕsèngin; batav. en sund. id., vgl. bat. gaŭk, mak. kijoq en ook 't bat. pijo en beneden kijak en kèjok); **pakaŭk**, *masu, 2 Z. 1, 21, v. vele personen *schreeuwen* en *steenen* (vgl. ngadj); **makaŭkan**.

, z. onder kawoq en karoq.

, sbr., bèt vgl. kuŭk II.

I., jav. (kuwuk), *soort v. tijgerkat* op kippen en ander gevogelte jacht makende (vgl. mahmah), *brahaha; **kala kuŭk** zou 't tijdstip zijn, waarop men niet mag dobbelen, War. b. 132 en 133 vlgd.

2°, nm. v. e. sĕmbung-soort.

II., **nguŭk**, *uitkrabben, uitdelven* (vgl. kĕhuk en bat. horuk, mad. korok); **nguŭk bijas**, aanh. onder kalĕbu en randah; **basang lajah buka kuŭk**, Tjp.; **kinuŭk**, kohkoh; **djuru kuwuk pabatjin en kuwuk djadjamban**, aanh. onder batjin; z. bakikuk en kĕduk.

III., 't geluid, dat iemand, die zich verborgen heeft, maakt, zoodra hij bij 't mĕkug²an (ook mĕkring²an of mĕgri²an) aanduidt, dat men hem zoeken moet (Bjw. ilik); **kuŭk²**, om kalveren te roepen (vgl. ijuk); **angrak nguŭk swarané tanpèndah glap**, vgl. Tjp. Z.

1, 41, Bhîmasw. aruara, 4 *m.*; **kaūkkuūk** v. iemand, die zoo een uitroeping doet; **mĕkuūk** v. d. banaspati; **kuūkan**, uitroeping v. iemand, wien een ramp overkomt of die in 't spel verliest.

, **kèèk**[*] v. iemand, die aan droogen hoest lijdt, ten gevolge v. amah²an; **kaškkeēk** v. 't geluid v. e. vogel; **makeēk** v. d. kandik²; vgl. mĕkoös en kèk.

I., zeker bruin behaard rond beestje, als een kakkerlak, op de rijstvelden en daken?, bij de minste aanraking laat het een scheet, die de huid verzengt, zou de duisternis zoeken, en in 't oor gekropen, den dood kunnen veroorzaken (vgl. sund. kuūk); ook ĕntuk?

II., z. towok.

2*, zeker spook (kaboutermannetje?) om de kinderen meê op bed te jagen; zou tegen den morgenstond geluid geven (arukoōk); **aru kook aru gogong**, om kleine kinderen meê bang te maken; **abĕt gogong muwah kook**, Tjp., Z. 1, 53 (hds.: mwang).

III., **kohokan**, satra, kokan.

IV., kuūg?; **makoōk ikang surak**, * sumjuk sinurakan, R. L. Z. 7, 108.

, drohaka Sm. Z. 26, 6; v. e. râkšasa, Z. 30, 5 (sapa kadi aku); T. Z 4, 17 (linjok); ald. 47 (ngaku bisa); Br. Z. 33, 15 (momo); R. 5 Z. 8, 6 (*m.*); B. Z. 76, 3 (tjorah); Z. 76, 3 (*m.*); ald. 11 lobha); W. Z. 8, 4 (arĕp of amèt druwèning lèn, tjorah), aanh. onder mùtra, tweemaal; **kuhaka taupanuta rasa sanghjang àdjnjà hadji praçàsti wuwuh ring asitkala, O.; sira ta kuhaka, mada màna, anggungakĕn mùrka wirjjanira, putri wus paju linamar dèra walat**, Tjt. 214.

, v. d. rug v. e. padde (vgl. mad. kèrkèr en z. onder ambat), *ruw* op 't gevoel, *oneffen* v. papier, waarop de pen gauw bot wordt (tegenov. luwĕs), v. geverfd hout door de hitte, (vgl. kakah); **tjobĕkĕ kahkah maōng**, Pan Br. 19; **kahkah dungkah** v. e. leelijke huid; **kahkahan**, *rijper* v. kleur dan de gewone betel zooals de blĕng?

, (vgl. kikih); **ngihkih**, *raspen* (z. kurkur); **ngihkih njuh** (vgl. mal. kikir, kukur en kukuran, *klapper-rasp*, sund. kuhkur); **kihkihanan** of kihian, *rasp* (z. kampad); **i bungut kihkih**, z. onder siwah.

I., (vgl. kohkoh III), **ngèhkèh**, *krauwelen* als kippen (vgl. jav. tjokèr), **nglur mangèhkèh** (hds. mangèkèk) **tanah** v. e. tijger; **kèhkèh mèjong**, *gekrabbel* van *katten*, v. schrift b. v. (men. kăkas ajam; vgl. onder rĕkata); **ngèkèhang awah**, aanh. onder pitik; z. kuūk.

II., **mĕkèhkèh** of mĕkèskès, jav. siratan; **ngèhkèhin** of ngèskèsin, een rundbeest *besproeien?*, jav. njirati.

, z. kokih.

I. of kokoh; **magawé kokohan**, *apiwatuk (vgl. tjĕkoh); **mĕkohkohan**, *hoesten* (mĕwatuk; sund. ngèhkèh, gohgoj en geuhgeuj); z. kèlkèl en paēd.

* II., **kohkoh lingnira**, Lamb. 6 Z. 29; (swètjtjha ingwang, mangko udjar idané).

III., z. kokoh.

of kikik, *zekere kleine, zeer laag groeiende vruchtlooze banaansoort,* heliconiopsis amboinensis (afb. Rumph. V. pl. 62 fig. 2); is echter meer bekend in K. A. dan alhier; de bloesem als een groote kam (vgl. bijong), terwijl men te Majong biju klikih en in Bngl. ikik zegt; de bladen ter inpakking v. tabak en op ngabèn-feesten (njawawèdana) in gebruik, vgl. aanh. onder tjasu.

, z. onder kapkap.

of kaĕd (vgl. aäd); **mĕkaäd** (of mĕkaĕd) telkens in sommige hds. v. 't W., *lumingsir, *alaradan, *murud; **sapakaĕdnja,** sèlagnja; **nora kaädan,** *tan dadi surud; **ngaädin** of **ngaĕdin,** *amingkingakĕn, mundur, *mangunduri, (vgl. onder udang), v. e. letter een andere *voorgaan;* 2º van een der hanen *ontwijken* den anderen, die njulon; Bngl. ngatat.

, z. onder kuüd.

, Smbr. kĕhud; *tjĕngkir, *cocosnoot nog zoo jong* dat het vleesch week is, ook op de ĕntal-vrucht toegepast (ibn. kalúd; vgl. klungah, o. angon, iñdjin, ijat, palĕm, klèpèk, pĕnjadja, panglèklèk, pĕnjalon en sambuk); **kumakuud** v. d. jonge koffivrucht (vgl. jav. kĕmĕrut, niet in 't Wdb., van cocosvruchten; zoodat er een kĕrud moet geweest zijn, 't jav. kráon moet 't zelfde beteekenen en is blijkbaar v. rawu, afgeleid; z. onder kĕruk).

, **kumaödog,** z. onder kaöbot.

, z. *hat.

I., **ngaĕt,** *in* iets *bijten* h. v. zich in de tong (bat. harat, tag. kagat); **mĕkaĕt,** ngambris, *akatuk, *anggrĕgut; **mĕngaĕt lajah** bij de tiwang dĕngĕn; **ngaĕtang,** de tanden *op elkander drukken* van een kind b. v. dat een drankje niet wil inslikken (vgl. mad. ngarĕt).

II., *links* tegen ploegossen (Bjw. rĕd, z. sus); ook kĕrĕt.

, **ngalih kait,** een vrouw *tracht te krijgen die een talrijke familie heeft* (vgl. gäit); **tanpakaït,** niemand, 't zij familie of vriend, hebben, die ons kan helpen; **tanpamèmè, tanpababapa, tanpabraja, tanpakait,** Lp., Ww. Z. 3, 9.

I., jav., *kostbaar* v. kleedingstukken (lamp. kahut, *duur;* vgl. onder lubèng); **anak kaot,** in tegenst. v. anak sudra of a. tambar, Bt. 101.

II., *pasĕsĕran, Br. Z. 38, 13; **kaotan,** *sĕsĕran, *kalih²an, B. U. 450 (ook kawotan), terwijl een ander hds. pabwan leest en te voren patjanangan gebezigd wordt; v. goud in de gedaante v. e. gans; rijksklei-nood van den Dèwa Agung; z. ardani en bogĕm; **kahotan** (?), *kângĕn (kawotan te lezen?).

, z. *krĕt (sund. keureut); **ngĕĕt,** tabak *kerven, in mootjes snijden* visch, 't oor v. e. rund, om bij 't njĕpi niet aan de

dèsa af te hoeven leveren; kakĕĕt, *winĕ'r; kinĕĕt, *sinĕsĕb; z. ĕĕb.

, z. onder gait.

, z. onder gutil.

, z. onder kritig.

, in tegenst. v. darma (mal. kĕras); tanahé kaäs (b.: katos) maglĕdog v. d. grond, waarin een grafkuil moet gegraven worden, Pdj.

, djro punguné narikang, masijok mawarga sari, mañdjĕngking djro mangku gĕbong, mangakak raris makais, nah tonton jaja djani, nora² ratu agung, gĕdé sakti ring gĕbong, nah tjontoin jaja djani, gĕni murub, bèh anggo mawadjik tangan »sagèt turun pakabjagbjag, pan gulèdag ring pan bangil, pan pajung kakin parongot, mangambaïn gambranggambring, mangokok daäsdiis, lèn mawasip kijadkijud, murirak dèladèlen (?), mangakak djĕngkangdjĕngking, ada nggĕlur, makais magĕgĕñdjiran „tarik sampun katurunan, badjang tuwa luh mowani, mèn tjikur djro baljan rèbong, dané kĕtut baljan bañtjik, lèn kañtjan i nurati, i arsa sarĕng i lulut, i ratna i tĕgaron, i sridja tĕkèn i sari, pada sâmpun, tarik sami katurunan »pada katuran panastan pasutjèn toja ring batil, lèn sĕkar mawadah bokor, bagus bĕñdjul manjalibsib, njaru milu ngajahin, prasutri né aju², dĕlĕp aturin roko makosod ring i nurati, bakat usud, lamun mĕnangé alaksa »njalibsib njaru²ang katudju twara ngiwasin, i ratna bakat masondol, kaädin tĕmpuh i sari, lamun mĕnang akĕti, atiné bas buka sĕluh, njaru lantas mañdjongkok, bagus protjot mañdjagdjagin, nah bèh udjur, baü not pindo njampèjang »ènggalan liju pangajah, masalindĕng luh mowani masabda sang kĕtut malong, nah né mangkin sapunapi, i ratu pada sami, lanang wadon sami turun, lĕdjarang mangkin rawas, santukan gawé puniki, saki(ng) djugul, atûran lĕmbu né tuwa »saür manuk pakabjahbjah, i ratu pambajun çakti, i ratu agung ring gĕbong, ratu aju manik sari, i ratu madé panti, pambajun kahjangan agung, i ratu manik bèlong, ratu aju masi naugling, ratu agung, pambajun putra katègan »apa si malih rawosang, gawèné bas liwat lĕbih, saparikrama né kaot, makĕdjang papak masari nah raka madé panti, pambajun kahjangan agung, bjang agung manik bèlong, indajang tjatjad tidongin, wantah patut, gawèné mawangun jasa »matjingkèng uli durijan, i dèsak djungut masambit, ratu pambajun di gĕdong sĕliré nunas pasambit, i gĕdé sapunapi, sapa sira karmanipun, lĕdjarang ring sĕliré, data té takonang sĕlir, sĕlir tan wruh, karmanja tĕkèn misanan (volgt op de aanh. onder njangguh, 't vervolg z. onder sĕlir).

I., of kawos, krâma-vorm v. kadjang (vgl. pawos en pandjang) Mal. *b.* 95 *o.*; tinulising djĕnar kaos randu en pada kaös laka enz., 144 *m.*; kaos sirah, *kussen*, 163, 333, (jav. kadjang sirah); atuturwan sumarèng kaos sirah, Mal. Z. 2, 4 a.; kaos dèwangga, van op olifanten zittenden, 168.

2°, z. onder paôs III.

II., **kawos turèn,** *hut?, bed?*, Tj. A. l. 8, 10 (bis). alwaar ook kadjang turon, z. onder kadjang.

III., mal. (kaûs, ar. كوس),; mal. k. Bndjr. kaûs, *schoen;* de *schoenen* bepaaldelijk v. Amad, die hem in staat stelden te vliegen (mal. Amd. s., heeft panah, boktja (z. èǹdong), en kulit, waarvan gezegd wordt barang kamana kita hĕndak pĕrgi maka naiklah kaätas sĕrta katakan tĕrbangkanlah aku kasana nistjaja sampejlah barang² kamana kita hĕndak pĕrgi, dimèkijanlah kasaktian kulit itu; de 3 wonderdingen, door Amad een paar djin's ontfutseld, worden ook vermeld in de Kathâsarits. vert. v. Taunay, I., 13; vgl. èǹdong; 't jav. Wdb. vat het op, als 't holl. *kous,* 'tgeen een kluchtig effect maakt, als men leest Anb. 101, waar Musa zijn *kousen* moet uittrekken, omdat hij in de tegenwoordigheid v. God staat; Anb. p., trumpah); ook kawos en kawĕs gespeld; vgl. onder tlumpah.

IV., kuwah (schijnt een nieuw woord te zijn, is althans bij velen onbekend).

, **makiis,** *de goden naar de zee brengen* (z. mĕlĕlasti), 'tgeen ook gebeurt na 3 tilĕm, in geval er een manak salah is, en ook na 't njĕpi, opdat de zuivering volledig zij: **wirèh bhataranè di pura dèsa di dèntjarik patjang lunga makiis; ngiisang anakè njĕpi.**

, **kaäskuûs,** *heen en weer loopen?* vgl. klidkid.

, Sbr. kohos, *spoedig op* v. olie b. v., 't geld van dobbelaars, tegenov. inih; jav. en sas. trapas (Bjw. ganas, vgl. jav.; z. lamas).

II., **koosan,** krosan, *geraas* v. d. zee (z. grĕdĕg); **koôs*** v. 't geluid v. vliegende ngosngosan's (mèkĕsijut v. d. bulusan); **mĕkoos,** *ruischen* van komenden regen, v. stroomend water; **mĕkoos** v. d. ngosngosan (vgl. mĕkèèk).

, z. kalkaôsar.

, z. onder kawa I.

, sbr. balé agung.

, sbr. kĕhal, *ondeugend* v. e. vrouw, die zich slecht gedraagt, v. e. speler; v. e. ongehoorzaam kind, vgl. prèrèng, bĕtah, tjĕngkal, kuwal en bĕlĕr.

, z. onder kuwal III.

, jav. of mal. (ar. قول), *gelofte* (alleen bij de Mahom.), aanh. onder umpal.

, z. onder kaäl.

(jav. kijal, vgl. mal.), **akial** v. d. lĕngĕn, B. Z. 5, 2 (matwas, pabingkĕlĕd), Z. 81, 32 (kowat, silĕng); **adu kial,** Z. 87, 32 (manĕmuäng kapurusané).

, z. kuwal.

, s., tabĕh²an, aanh. onder barĕbĕt, z. kâla II.

, jav. (kuwala), vrn. = pañdjak, *paritjârikâ, *bhrĕtya, *jodha,

*wadwa, *pèka, *râkšaga (?), dĕngĕn, patik, watĕk, punpunan, bala (vgl. onder pañdjak en aanm. onder rèñtjang); over de soorten v. slaven, z. onder sapta dâsih; **kaûlan hjang jama**, jamabala; **anaking kawula sor kawonganė ingaku anak** v. e. der zes kinderen, die niet erven, Wtb. 259 Manu IX 160 çaudra); **ngatuwang kaûla,** van een pamĕkĕl, die zijn post neerlegt, zijn onderdanen *den vorst aanbieden*; **kumaûla titjang ring palinggih tjokor i dèwa; angawula**, T. Z. 4, 13 (mamañdjak) naast angèr.

, z. onder mĕlĕlè'.

, *afstammeling?, in bepaalde betrekking tot?*, aanh. onder prĕthù, v. hop?; **wadwa kahop**, War.; **wadwâkahop, bwat kinonkon, mamûdjèng tasik, ring çma, 'ring pitara haju**, ald.; **sèwaka kahop, mamûdjâ prasiddha, ring hèring hjang**, ald.; **wadwâkahop masèwaka winèh dmak**, ald.; **ndan rakwa kadamĕlanikang swajambara kahop ring anakĕbi rara,** Sum. Z. 23, 4, aanh. onder kasĕlĕwĕg.

, zekere smakelijke riviervisch (pa-nak bĕboso), ook kipi (*wrĕgis), vgl. onder blukus.

, z. onder kapkap.

, z. onder krèpèd.

, **kawi-spelling van kajun.**

, Smbr. kahĕm; ngĕtor, dit er niet in gebruik zijnde, *de koude koorts hebben, koortsachtig.*

, **kaûman**, z. onder krojan.

, **makĕĕm**, *zitten te broeden* v. e. vogel (sas. bakĕrĕm, jav. ngĕrĕm en ĕnggrĕm, lamp. mĕrĕm of mĕrom, bat. modom of mĕdĕm, tag. kalimhin of limlim; vgl. pĕdĕm en arĕm); **ngĕĕmin**, *op* iets *broeden* (lamp. ngĕrĕmi en ngangkĕromi); **makĕĕmang, pakĕĕmang,** *ter uitbroeiïng* een ei aan een anderen vogel *geven.*

, **kurang gawė ri kahomi** (of rika homi?), zegt een prinses als antwoord op de bewering, dat men een mooi man niet alleen kan blijven bezitten, Ar. Pr. Z. 18, 15.

, of kumbang, zekere *caladium*-soort met zeer breede eenigszins gemarmerde bladeren (kadi sènté); de bol gekookt door sommigen genuttigd, maar de bereiding is lastig; blad en bol jeukverwekkend; de bladen ter inwikkeling van tabak om droog worden te beletten (misschien de kĕmbahang der Maleijers), *kamumu; **samanja ndĕgdĕgang damuhė di don kumbang** (kaûmbang) **tong dadi songgèng gigis jèn pĕlih** (b. lĕpas) **baûn manampa labuh buwin tong kĕna tultul**, Tb. (vgl. onder tjandung); Bjw. krumbang; vgl. tiih.

, vgl. kĕrug; **kuûg kadja gĕrĕh kĕlod**, van die naar 't geen vermist wordt, overal zoeken, Bt.; **makuûg** v. e. blabar, v. geween, *suizen* v. d. ooren, zooals bij zekere kwalen; **kĕdèkė makuûg,** *luidkeels uitgebracht;* **buwin mangĕlodang djani, kapanggih gĕni dumilah, apinė gĕdė makuûg, atmanė pada**

pasĕbak, paĕngkik pada mangèling, nagih lukat nagih dudus, Pdj. (volgt op de aanh. onder pĕtung); **nguūgin,** iemand, die slecht danst b. v. *uitjouwen.*

I., v. e. kalen pronker op den weg b. v. met geleende kleêren; **ngáabin,** *langs* iemand *heen loopen* onbeschoft; z. slèndor.

II., krama (K. A.) naast krab en kĕkantènan in de bet. v. *kameraad.*

; **ngĕĕb,** *overschaduwen* v. e. plant een andere; **ngĕĕbin,** vert. R. 6 Z. 4, 7 (b.: ngèmbonin); vgl. kĕrĕb en onder kĕbkĕb.

I., dwang dĕpa, 1/6 gĕbog (z. rirang); **kuūban,** *stuk onvermaakt lijnwaad,* waarvan nog niets vervaardigd is; **kuūban dagang** in tegenst. v. **kuūban tilĕh,** *de maat van een handelaar,* die korter is; **kuūban pĕkĕn,** z. onder pĕkĕn; **nguūbang,** een *woord* als een ander promiscue gebruiken b. v. wadańa als vnm. van gidat en tevens van moa.

II., (vgl. kĕĕb); **pĕkuūban,** Gj., grondgebied v. e. dèsa, dus palĕmahan z. wĕwangkon.

III., **kuūb ban tikĕh** v. die een zweetmiddel bezigt b. v., vgl. sĕngkuūb, kurub, sĕrung en kĕrĕb.

, **kumaōbot** (b.: kumarobot, c.: kumaōdog), *druk bezig,* Djpr. 51.

, *koraal, rif* v. koraal; *kalkachtig aanzetsel* aan de tanden gegroeid; **kaāng api,** *sawang ring pawon, *roet* aan de langgatan of punapi; **bungan kaāng,** ben. v. e. als een zeegewas er uitziend, bij de Mahom. meer bekend, gebak; **mĕkaāng,** *verkalken* v. d. tanden; **kaāngan,** *aan 't graveel lijden* (mal. karangan en pĕnjakit karang, jav. karangĕn).

I., z. onder kèrèng.

II, *verdord* b. v. v. e. boom, **tuh kaing,** vgl. garing.

III., jadin; **kaing tujuh tra bakat,** vgl. kaèh.

, smbr. karung, *een ongesneden varken, beer, ongelubde beer,* die gehuurd wordt (vgl. onder saki) ten einde kroost te verwekken (z. gègèan, radèn 2e, bangkal en *karung); **bagor rabiné karung, tjèlèng amĕpĕkan** (?) **lĕmuné, rongda** (b.: rańda) **norana lakiné,** Stn. Z. 1; **ngundang kaūng,** *een* k. *roepen* om een zeug te bespringen; **tjlak kaung,** die als een kurketrekker er uitziet; **kaūngan** v. e. bodjog djègo en in 't algemeen v. ongelubde dieren (z. butuhan), *een oude stier,* die reeds een groote baūk heeft en te Sbr. in tegenoverst. v. tjulajan (z. djagiran) z. plitir.

, **mĕkaĕngan** v. e. woord, dat zoowel een goede als kwade beteekenis kan hebben, zooals glimgin b. v.

, **magawèkakĕn tan kĕĕng[2] ngrambang pudja sambilang madjalan,** *madjapa mangunyakĕn ta sira mantra tĕhĕr lumaku; **kĕĕng[2] dèning takutnya,** *angipikipik awĕdi; **ngĕĕngang,** mĕtaāng, v. iemand *ongunstig spreken;* **mĕkĕĕngan,** *pruttelen, morren* over zijn ongeluk, over een anders

geluk, aanh. onder nasi; z. ngĕmukmuk en ngrĕngkĕng.

, jav. (kuwung); tèdja kuüng is boogvormig (z. guling); kĕkuung, rond gebogen sĕsaté met zwoerd en 't vet er bij als offerande, aanh. onder tjalung en z. kuwung.

, z. onder kingking en aanh. onder dungkun.

 I., Sut. Z. 128, 1 (ibn. id.), B 9 Z. 5, 32, O. (vgl. kaïn); djahat kèn, radjaçwala, Sm. Z. 4, 18, aanh. onder brahmahatya, Wit. 20, Adip. 20; kèn sadjahat, Sm. Z. 4, 25, 10 (tjampur); kèn², R. 11 Z. 1, 15 (tapih), *tapih; mangrakĕt ri sira kèn kadi sanak, R. 23 Z. 30, 3 (tan adoh ring dané ika luri manjama, mangrĕmpĕg dané ika luri mabratara); pakènan, tĕngah, bangkjang, çroñi (vgl. pasabukan), Mal. 111, 113, 171; amrih pakènan, Ar. Pr. 53, Was. 33, Mal. 64 *o.* (vgl. bat. pangabitan).

II., vóór eigennamen, zoowel v. mannen als vrouwen; rakèn sahadja, B. Z. 29, 12 Z. 3, 34; vgl. onder raké en de aanh. onder buta.

III., verk. v. tĕkèn; kèning in pl. v. tĕkèn ing.

IV., in pl. v. ĕngkèn; kèn dja dané sĕnggu pangi, Bngkl. 8, 18; to kèn né alih i dèwa, *punĕndi dinungkap jaji; di waü nglèsang tapihé ambuning gopita tan marĕn ika tjandananya kèn makapangastawa ikang pangawi pangarang kèn makadhjana, lĕgan manahé tanpawastu, *sahnikang siñdjang mrik warginiug gopita ngutkala lèpanâstutyan ri lambang kidung nangarasmrĕti lĕjĕpning djnjâna nirwastu, T. Z. 1, 14 (di klès tapihé miik ban gagandan pantjalajwan pangukup sarwa wawangi pangastawanya ban kakawin kidung panjimpĕning stuti tlĕnging angĕn² tan kĕna inutjap).

 I., z. kwan; tan wruh ingkon, T. Z. 3, 60, 74, Z. 4, 18, 56 (tan wring laksananjané; vgl. tan wring arggi en tan wring paranga); *radeloos* v. droefheid, Was. Z. 1, 29; sakon paran, R. L. Z. 10, 3 (salaku sèlwan).

II., jav., hĕtunyan ngkon (b.: kon) ikang daitya, W. Z. 7, 3 (makakrana matundènan i. d.; karaning ja motus ikang asura, karaning makon ikang a.); makon, *angâdjnjâ, *umutus en *angutus; mĕkon, h. v. nundèn; mĕkon, njèdajang; pakon, Sm. Z. 6, 7 (adjnja), R. 4 Z. 1, 84 (pangutus), *wĕkas, R. 5 Z. 1, 11 (panuduh); imperatif, Br. Z. 16, 10, *op last van*, Z. 51, 20; sapakon, *sâdjnjâ; kumon, *uitspreken*, *gelasten* uit te voeren, zoodat het een vrnm. woord is, Br. Z. 51, 1 (ngandikajang, ngandikain), W. Z. 1, 4 (mèngkèné), Z. 14, 14 (jav. hds. kinon); kinon, *ingâdjnjâ, B. Z. 101, 8 (tinuduh), W. Z. 30, 1 (kapangan dikajang, inutus, kandikajang), ald., 6 (katuduh); kinon pañdjarana, R. L. Z. 7, 110 (inakon ngarangkèngin), ald. 113; nginon, *bevelen* te gaan enz., Us. bl. en dj., dén kinon, ald.; z. kjan.

III., in pl. v. 't oost-jav. ꦤ꧀ꦏꦺꦴꦤ꧀ꦏꦤ꧀; **durung mangsané kon mati**, Stn.; **mon luput dènira angilangakĕn ing kšatrya roro iku, kon** (b.: ĕngko) **dak ilangakĕn**, Ar.; **mati tah kon sidapakša**, Stn. 5; de slaaf Jusup vindende en hem verdenkende v. te willen wegloopen, **sinangsara sapolahé, dèn kĕkèsèr tur dèn tĕpak, sarja ingumanuman, uni warahé gustining jèn kon linjok paminggatan, kinon ingsun ati²**, Jsp., b. (Jsp., j.: dèn sangsara sira mangko, d. k. t. d. t., sarwi dèn uman², u. warahing g., tan sun idĕp jata sira, warahing gustimu uni j. kon l. p., atut ing paminggatané palinjokan njata sira jèn paminggatan; J., a.: dèn èrèd t. dèn tĕpak; sas. Jsp.: dèn kèsèr dèra t.); **lah kon angundanga** (R. K.: kowĕn ngundanga) **aglis**, R. m., ook kowon, zoo telkens in de W. kap.

IV., sas., tongos; **kon balènja si nĕnĕrat dasan mapak**, afschrijver van d. Kbj.; 2°, als praepos. tĕkèn?; **tunasang kadji sapa'at, kon pangèran alah si paling luwih**, Kbj. Z. 4, 50 (vgl. de analogie v. men. băkas).

ꦏꦤꦁ, s., z. onder djawuh en sirat.

ꦏꦤ꧀ of kâna; **ngkâné**, *aldaar op een steen*, R. 1 Z. 1, 3, **ngkânèng kalpataru**, W. Z. 17, 8 (irika ana ring); **kâna**, B. Z. 46, 9 (ring kana); **ri kâna**, W. Z. 14, 15 (ri kuna, punika, ring atita, né riin), Z. 16, 12 (Z. 17, 3: ngkâna), aanh. onder banjak, B. Z. 4, 12 (ngûni) 13, (né suba, ringkang); **kadi ri kâna**, *zooals voorheen*, Br. Z. 52, 5 (eigentl. *alstoen;* vgl. 't mal. di situ en 't Bat. di si); **ngkâné kalpataru**, W. Z. 19, 3 (irika); **ikana kunang**, *en nu?* R. Inl. 42, 43; **ikana**, R. 9 Z. 1, 4 (mangkana); relat, **ikanang pĕdjah**, B. Z, 87, 7 (lijan ikang mati; vgl. *jav. kanang); **ikânang tinanjan**, Z. 37, 2, R. 9 Z. 1, 5; **nahan ikana**, 2 Z. 2, 1 vgl. ngkâ.

II., denkelijk verb. v. 't Indische kangkana; **glang kana**, *armring* boven bij den oksel gedragen (vgl. mal. en jav.); **apinggĕl kana alit adjadjawi mirah nom²an**; Mal. 167.

III., **kana ring pamrijambadanika sang angaras**, *ngkâné pangarisarisning mangarĕki, Anj. Z. 25, 2; **kanèng udyana kanèng angsana nĕdéng**, *ring tâman ing asanângdjrah, ald. 3.

ꦏꦤꦁ, s., aanh. onder kutik.

ꦏꦤꦏꦤ꧀, z. onder kana I.

ꦏꦤꦶ I., jav. (kanil?, vgl. kané); **santĕn kani**, *uitgeperst sap* v. d. geraspte cocosnoot *zonder water er bij*, vgl. kabar en onder pati.

II., vgl. kanin, R. 23 Z. 3, 13 (tatu) v. d. cunnus, tut. 58 (3 maal); **angani**, Sm. Z. 7, 9 (natoni), B. Z. 60, 9 (natonin), R. 7 Z. 6, 2 (natonin), Ar. Pr. Z. 4 en telkens; **mangani** v. slagtanden, R. 22, Z. 5, 7 (natonin); **norana mangani**, *tatarpangapa; **tjĕb ngĕ'r twasnira sang minangkana manisning udjar angani padmaning hati**, Kk. Z. 11, 9.

ꦏꦤꦾ I., verb. v. kanyâ; **santĕn kané**,

santĕn rara en s. dăă, *maar eenmaal uitgeperste cocosnootkern* als geneesmiddel.

II., **madja kané**, sas., om in de lĕngis sĕmbawa te doen (mal. madjakani).

, z. onder kańwa.

 I., (kni), *geraakt getraffen*; **tan kĕna**, *mis* v. e. wapen, B. Z. 103, 3 (plih); **kĕna madana**, Lamb. Z. 3, 3 (kapasukan smara); *in heeredienst verplicht iets te leveren* (b. v. **kĕna tiing**, *bamboe in heeredienst leveren*); *iets verloren hebben*, tegenov. ngukup; *herkend worden*, apm., R. 2 Z. 7, 4, Z. 1, 42, *wat geoorloofd is*; tegenov. salah, 23 Z. 13, 29, Z. 14, 5 (vgl. **lĕpas**), vlg. onder gurûpatjarańa; **singuja kĕna singuja pĕlih, sadina kĕna**, *iedere dag is goed* b. v. voor 't gevecht zonder eerst te onderzoeken, of de dag goed is; **turung kĕnèng turû**, B. Adip. 87; **tra kĕna nasi**, *niet gegeten hebben*; **kĕna anakluh**, *van de vrouwen iets oploopen*; **kĕnèng satĕb, sungga** v. wouddieren, R. 5 Z. 9, 16; 2°, (kĕni) naast apang, **kĕna tjai nundèn ngruruh**; **kĕna apa**, knapa, kanapa en kunapa, *wat deeren?*; **ĕnto kĕnapa tĕndas ibané mèblulangan; i gusti kanapa nangis, kalih manjĕlsĕlang raga, manawi manggih sangkaon**, T. bg. Z. 3, 121; * **alap kĕna**, z. onder alap; **kĕna***, aanh. onder dâna; 3°, **pakĕna**, *'t nut, voordeel* door iemand v. iets gehaald, Wir. 71 (vgl. mapakna), Br. Z. 18, 2, aanh. onder krija; **kunang ring waras tampapakĕnang tamba dènika**, tut. 26 (vert. v. nîrudjasya kim ausadhaih, vgl. Ind. Spr. 2714); **pakananya dèning hulun**, Adip. 64; **nâhan pakĕnanya**, *daarvoor dienst het*, 37 *m*, (bis.) en *b.*; **paknan idĕp adiné**, * doni buddhimu; **nèntĕn wèntĕn pakĕnanipun**, *'t dient nergens toe*; * **mapakĕna**, Adip. 14, 16, 105, om gebezigd te worden als, bl. 29, 66, 91; **makĕna** (makĕni), *aanleggen* een gĕlar, *pannen* een strik, *zetten* een fuik; **pikĕna**, *plan*, *voornemen*, * don, B. Z. 2, 23 (**kirtti**), *beoogd iets*, Z. 78, 7; **piknanya**, * donya, B. Z. 99, 2; **piknan**, don, Lamb Z. 40, 1; * **kumĕné widjangnira** v e. lipung, Hariç. Z. 18, 5 (vgl. jav. datanpangĕné, *niet treffen*, jav. W. 26); **kumĕnèkanang kala**, R. 4 Z. 1, 2 (mangĕnèn, mal. mĕngĕnaï); **ngĕnain** en **mangĕnani baŏng**, * olihi; **mangĕnani musuh**, Sut. Z. 121, 11 (mangrahati); **ngĕnain**, een vogel b. v. *vangen*, v. d. ĕngkĕt; **ngĕnanin**, *overtuigen* v. woorden?, * rĕsĕp, B. Z. 2, 26; **mangĕnèn upaja**, * magawé maja; **angĕné** en **mangĕné**, W. Z. 25, 5 (mangĕnanin); * **tikĕl ngĕné** (in pl. v. ngĕnaï) **parangan** v. vluchtende jakhalzen, T. b. Z. 3, 3 en 4; **angĕnani ngagrang***, * knèng tungtung, Arj. Z. 14, 2; Z. 19, 5; **kaknan**, *geraakt* door een pijl, Sm. Z. 23, 6; R. 3 Z. 1, 41; **ngĕnaăng**, fuiken *zetten*; **ngĕnajang**, paarden *voorspannen*, * pasang, B. Z. 45, 8 en 9; **ngĕnajang lĕlajangan**, een *vlieger oplaten*.

, h. v. kna en bakat; **ngĕnijang**, h. v. mhakatang.

2°, h. v. apang en kĕna, dat echter zelden apang beteekent, b. v. kĕna ratu, * ratwa (lamp. kĕnaj en kĕnjin; men. mal. bolèh

zoowel *opdat*, als *verkregen worden*, *kunnen*); **nèntĕn kĕni antuk tityang**, h. v. tra bakat ban itjang; **nèntĕn kĕni èlingin**, h. v. tra kna ingĕtin; **mĕkĕni antuk titvang, jèn kĕni inĕmipun**, *zoo hij het te drinken krijgt;* **pakĕni**, pakĕna; **knèn anak**, *door iemands toovermiddelen geraakt;* **kĕknin**, alles waardoor iemands van wege den vorst getroffen wordt, *heffing*, *heeredienst.*

, **ambul sĕkĕné**, ambul né; **ngĕnè**, z. onder mĕnu.

, sas., kèto; **ngĕno** en **sakĕno**, z. onder mĕnu; **ambul sĕkĕnoan**, ambul to; **si sĕkĕno**, *mangkana (sakĕno, Tjp.).

, jav., h. v. kuna; **ing kina**, Hadji D. 68, 19, 26; Mal. Z. 3, 78, bis (né sampun).

, jav., *voorheen*, *in een vroegere menschwording*, wanneer men spreekt van e. ongeluk, dat naar 't volksgeloof aan deze of gene tekortkoming in een vroeger bestaan wordt geweten; **tanpakirti titvang kuna, djani tama**, *nu ondervind ik de gevolgen van mijn tekortkomingen in een vroeger bestaan*, G. Waj.; bij 't klagen over haar ongeluk, zegt dezelfde persoon verder in 't gedicht, **tanpakirti duk ingilu ngĕmasin lara sangsara**; (vgl. purâkrĕta en onder nasi, dangu, malu en ngûni); ook **ring kuna**, *T. Z. 4, 51 (ringuni); **uli(ng) kuna**, *van vroegere tijden;* **drĕsta kuna**, z. onder *d*, vgl. kina.

II., **kuna** of kona, z. onder gĕmbok en bhaga.

I., sdĕk, **kuni barĕng, kunin itjangé sĕgĕr.**

II., sas., vrn. = mésaq, **sĕmĕton kuni**, njama sodĕt.

I., *aldus*, *gelijk dit*, *nâ (jav. kènèk, vgl. kènto en z. nto; misschien is ké hier een verb. v. 't jav. kaja, vgl. mèngkèné); **ngènèăng**, *aldus* (op deze wijze) iemand *behandelen* meestal in den zin v. *mishandelen;* **musuhé mangènèăng titvang**, *çatru sâhasènghulun.

*II., jav. **lah ta ring kènyalinggiha**, T. *b.* Z. 1, 23, Tjp. Z. 1, 50.

, **tan koni** (l.: koning?) **kang kahasan**, T. Z. 3, 63 en 73, Z. 2, 31, aanh. onder guwug.

II., z. aanh. onder linggapranala (= koni?, vgl. kon, *zeggende*).

, *zoo zegt hij* of *zij* bij 't overbrengen v. iemands zeggen (vgl. iloc. kan en kanó, bat. hanuhon) vgl. rĕko en kanja.

, jav., **sapèng kono pangalasan** bij 't roepen v. een der bedienden, Hadji D. 10.

, (manah of budi), *gemoed*, *gevoelen*, *meening*, *gedachte*, *wil*, *hartstocht*, *lust*, *trek* b. v. naar de coitus (bij de Mahom. in deze bet. napsu; **kĕnĕhé bas gĕdé**); **matja di kĕnĕh**, *lezen zonder geluid te geven* d. i. op de europeesche wijze; **tra nglah kĕnĕh**, *geen trek hebben* voor de coitus; **sakĕnĕh** (sabudi), *naarmate iemands lust* (sara kajun); **sara kĕnĕh**, *naar verkiezing*, naar 't geen gij raadzaam oordeelt (sarakajun); **makĕnĕh**

tjorah, *van plan zijn iets misdadigs te doen*; **makěněh bisa**, *zich inbeelden bekwaam te zijn;* **makěněh masiwa ring i ratu**, *aptyanuhun pada dang guru; **makěněh mamaling**, *voornemens zijn te stelen*; **makěněh***, *angaṅgěnaṅgěn; **kěněhiranė**, kaharěpingsun; **kěněhang**, *hinapti; **kěněhang kai**, *pangidėpingsun; **kěněhang itjang** (manahang titya ng), *ik vermoed, denk;* **kěněhang**, *kataha: **kěněhang danė**, *hiniděpira; **sing kěněhang**, *sakahjun; **kakěněhang**, *inangěnangěn; **mangněh*ang**, *anahanahå.

, Gh. Z. 33, 3, *gewis*, B. Z. 100, + dahat patut), T. Z. 5, 2 (bněh), Adip. 17, 27, 116 (knohnya); **kěnoh patakwanta ri tingkahing hulun**, Sum. Z. 31, 1 (Kid. Z. 2, 9, wjakti tan salah kadi watjananta,: daarop beval hij, 't verzoek der heiligen inwilligende, zijn krijgers, **kěnoha sang råwaṅa tėkyuwåkěna**, Ar. Z. 6, 6, *moge* hij begenadigd worden; aanh. onder itjtjhå; **sådjnja bhatåra kěnoh malujång råt**, Hw. Z. 44, 3; **kěnoh walujaning hulun tuwin iking pědjah ahuripa hajwa sangçaja**, Z. 45, 1; **kěnohnya**, *'t is billijk dat*, L. Z. 11, 9 (patut); **tan hana kěnoh ri buddhi**, *geen* dier voorstellen *rond hij gepast*, Adip. 38; **apa pakěnohė**, *paran wěkasnika, T. Z. 5, 52; **paknohanya**, Br. Z. 10, 17 (pikěnanja), Kam. 7, 5 *(bruikbaarheid)*, Bh. 76; **angnoh sawawa kadi**, W. Z. 15, 2 (samapta aṅgěnani .wir, a. sairib buka, a. satanding maïrib), *precies gelijk, alsof?;* **latyagěsěng angěnoh**, Was. Z. 7, 27; **ngěnoh manisning lati amirah**, Mal.

, z. çloka, O. (Kern).

, ar., (قنع), eigenn. (Arb., J.: kananga n), z. onder adjar.

, *zekere groene boschduifsoort* (mal. punaj, de jav. djoån, vgl. onder idjo), K. A. punaän, ook kunajan; z. *wantěn en onder kukur.

, z. bij kěnus.

, jav., aanh. onder garib.

, z., onder kawan II en kånan I.

I., in pl. v. kahanan, T. Z. 5, 33 (vgl. kåwan, tadåna, såras, mantěn en nån); **kanan**, m. c., Wrs. str. 96, Ar. Pr. 21 *m.*, **22** *b.*, **52** *b.*, **53** *b.;* **tan kånan gingsir**, *van geen wijken weten*, Kid. Sund 36; **tan kanan mur**, *verdwijnt niet?*, Mal. 99 *o.*

II., Ar. Z. 18, 1, W. Z. **25**, 1 (těngěn), Sut. Z. 122, 6 (dåkśina; mal. kanan, z. onder kawan).

, *kani (vgl. bij ipėn), vrn. en h. v. tatu, W. Z. 8, 1 (brana); ***ahurup kanin**, *met iemand strijden*, Kid. Sund. Z. 1, 20 (vgl. onder urup); **anganini**, W. Z. 32, 2 (natonin, mangraněhin); B. Z. 34, 2; **kakaninan**, Z. 49, 14 (kakuwungan, naänang tatu).

, katon?, R. 4 Z. 1, 50; Bh. 82 *b.*, 91 *b.*

, **angněkněn**, z. onder kněk.

, z. khanaka.

[Balinese script], s., *alas, T. Z. 5, 58; ook **kananĕm**, met de ulu mitja, vert. R. 7 Z. 5, 38; z. onder sukĕt en mûrtti.

[Balinese script], B. Z. 24, 3 (kâlakûta).

[Balinese script], s., anakning kanyâ.

[Balinese script], (l. karnnah), z. arnah.

[Balinese script], s., anak²aning mata, vgl. onder sapèkṡa.

[Balinese script], s., R. 7 Z. 5, 6; 23 Z. 12, 7 (strînya), Z. 10 Z. 2, 6; **manuk kinnara**, *zangvogel?*, 10 Z. 8, 5 (kĕdis malali!); **makinnara salâwuwinnângigĕl**, 15 Z. 1, 10 (mararĕbadan masasulingan maigĕlan, ikang amara sang asuling inigĕlan); ***makinnara malâwuwinna**, 2 Z. 1, 39 (rĕbab saha soling); 16 Z. 10, 12; **kinnara rara**, 23 Z. 12, 7 (wininjané badjang, somah badjang); vgl. kimpuruṡa.

[Balinese script], z. kinari.

[Balinese script], s., z. onder waiçrawaṅa, Ar. Z. 5, 8.

[Balinese script], s., z. onder waiçrawaṅa.

[Balinese script] of kĕnar; **barak mĕkanar²an** als vuur; **mĕkĕnarnar**, *gloeien van roodheid;* vgl. kĕnjar.

[Balinese script], jav., *haridru, *gori (gaurî), *râtri (zijnde niçâ een der namen), kunjit, Us., Hadji D. 73; **tawon kunir**, Bjw., njangnjang (vgl. onder kunid); **kuninging kunir tĕmu**, *watagna (?); **banging kunir apuh**, *raktagata (?); vgl. aanh. onder wulung; **kĕmunir**, z. onder gamongan; **sawung kunirĕn**, *geele*, O. VIII 4 *b*.

[Balinese script], s. (kinnarî), *apsarî, *tjèti sawarî, *mâlinî.

[Balinese script] of kanduruan (jav. ngadj. kanarohan, in de basa sangjang *vorst*); **rakrjan kanuruhan**, een titel, O.; Adig. 37 *b*., Ar. Pr. 24 *m.*; **samĕgĕ(t) tĕka kanuruhan**.

[Balinese script], sas., anak tjĕrik (vgl. mal.), aanh. onder rubèda, in den vocatief tot onderdanen door een vorst; **mèq lékaq gantang kanak babatang sini mèq ĕmbun**; **inan kanak**, *iemands vrouw*, vgl. èpèn balé.

[Balinese script], z. onder kunapa.

[Balinese script], sas., bĕnĕh (vgl. kĕna).

[Balinese script], **angĕnĕknĕk**, Bh. 79, of angĕnĕknĕn?

[Balinese script], benaming v. d. kĕmong bij kleiner orkest, zooals bij 't dansen v. d. gandrung (z. pĕtuk); schertsenderwijs tli, maar v. kinderen wegens 't mĕmoñtjol, vgl. nonok.

[Balinese script], vrn., lĕga en sĕgĕr; **nora kènak**, *tan çobha; **sara kènak kajun**, *geheel naar 't genoegen of den wil;* **kènak kajun**; vrn. = kĕndĕl; **kènak kajuné**, ègar manahira; **ngènakang**, *amarasi, B. Z. 48, 11.

[Balinese script] I., z. onder *nakha.

II., s. (khanaka), eigenn. v. d. delver v. d. gang, waardoor de Pâṅḍawa's uit 't lakhuis ontsnapten, Adip. 86 (kanana!).

III., s. Br. Z. 9, 8 (mas, tatur; *jav. id.); **djnu kanaka**, Z. 22, 10 (vgl. onder drawa); **kaju kanaka supatralèpana**, Sum. Z. 4, 43;

kumlab sinwang ikang tahĕn kanaka marmmângdé rarasning mulat, swètambaranira kinĕsan tulis kanaka parwwatjarita kinĕnjĕp, Ar. Z. 46, 9; **tuhan kânaka**, eigenn. v. d. patih v. Madjapahit, Kta; vgl. Ar. aan 't slot ongeveer; **kanakawati**, eigenn. v. e. pl. in den hemel, z. aanh. onder apus, z. añdjiwani; **lor wètan saking kanakawati**, v. d. plaats Tjandrakiraṅa, Nw.; **kanakawèçma**, *bruidskamer*, ook grĕha kañtjana, Wir. 73 *b.*; **kanakalata**, waarmêe de haren der apen vergeleken worden, R. 10 Z. 2, 10, bun ĕmas, rukma odwad.

, z. B. Z. 2, 5.

, **kanekaputra**, jav. z. onder tjatur, ook ganèkaputra; patjèkanira sang nârada, nga., ganèka putra, ga, çarira, nèka, tunggal, putra, anak, ingisĭi sang nârada midjil saking kukus, nga., nârada, nara, djana, da, hidĕp, wruh halabĕtjiking mânuṡa, nga., kottama, winajana, sudanta, tuhun, nga., saranagra (daçra), nga., sumanta bodra, dèning midjil saking dhùma, nga., jawa kapi (kapti), amadangi hatining mânuṡa, manatinda (?), suka aningali prang, Tjt. (b. steeds ingaran in pl. v. nga.); ook djalèkaputra K. zegt dat **kanèka** een verb. is v. kanyakâ, omdat Nârada de zoon eener maagd was).

, eigenn. v. e. staat, z. onder kistaham.

I., Adip. 56; **siddhaning amrih akinkin**, T. Z. 5, 68 (masadya nabdabang manah, namtamang dèwèk); **mĕkinkin**, *mĕkiré; **mara mĕkinkin ukana mulihan; kuminkin ri**, *zoeken* iemands dood, T. b. Z. 4, 101, Sum. Z. 75, 2; **anginkin**, Br. Z. 45, 7, R. 7 Z. 12, 18 (ngègasang, nggisĕhang), (vgl. jav. kingkin); **irikâ ta sirânginkin amrih² duměling** v. d. stervenden Bhîṡma, Bh. 88; **amrih anginkin**, Sm. Z. 21, 2 (njadyajang ngisĕhang); **sinuṅdang kininkin sira dènyarinira** v. den bedroefde, ald.; **kininkinku**, Br. Z. 51, 2 (taki² tyang, kiniré ingsun); **kininkinira**, W. Z. 1, 1 (kinarjan ida, karjanin ida, gawènang i); **kinkinĕn**, *tracht naar*, T. Z. 1, 26; **kinkinĕn**, W. Z. 7, 7 (gawènang, ginawé); **nginkinang**, *anĕnĕbu (vgl. onder taki); **nginkinang**, vrn. = ngirèjang; **nginkinang tuṡtanikang djagat sami**, *mâr sukang rât kabèh.

*II., **anginkin atkĕn**, W. Z. 5, 38 (ngalih tungkĕd, mamarggi matungkĕd), B. Z. 48, 7 (mangang katungkĕd, ngangsĕhang matungkĕd), Wit. 20 *o*; **nahan hètunirân panginkin**, B. Z. 44, 13 (makiré, madjalan), Wit. 56 *o.*, Bh. 88 *b.* (bis.); z. onder gisĕh.

, *in bezit genomen*; **ngunkun**, *eens anders* eigendom, 't zij vrouw of iets anders, *tot zich nemen*, als zijn eigendom gebruikende; **paḍa bani mitwijang pan salit malaksana tjorah njuwang ngunkun tur nganggon kurĕnan ni kĕtut tjĕnik**, prk.; **ngunkun bĕdagan**, *een vogelvrij-verklaarde huisvesting verleenen*, vgl. ngubungin.

I., jav. (kèngkèn); **ngènkèn,** h. v. nundèn; **kènkènan titYang; kènkènan wadon,** z. onder dûta.

II., (vgl. ĕngkèn); **ana kènkèn punika sampun sawèndanènė,** *pira kunang lawasnira huwus; **jan akènkèn to,** pira kunang; **mĕkènkèn,** *wat doen?*; **bakal ngènkèn,** *wat komen of zullen uitvoeren*; **kènkènang ngĕsongin,** *hoe maakt men er een gat in?*; **djalma** of **manusa kènkèn** en **wong** of **djalma kènkènan,** *narah apa; **ĕnto té djlĕma kènkènan,** Tj. b. Z. 2, 23.

III., z. kèn I.

, jav. (kongkon); **konkonan,** Sm. Z. 29, 1, B. Z. 98 4 (utusan); **makonkonan,** *motus.

, z. onder gitir en trikañtju.

, sas., kajĕhan kutu; **bulun kĕnĕkok,** bulun kalong.

, z. onder klongkang.

, **kanĕkĕtakĕn,** R. 2 Z. 6, 1 (tuturang, ngrakĕtin, pĕbĕsĕn); **kanĕkĕtakĕna,** B. Z. 38, 3 (sĕkĕnang, mapikĕna), Z. 3, 28 (pagĕhang, rakĕtang, lĕwihang ugi), Sm. Z. 12, 12 (kèngĕtakĕna), aanh. onder diwjatjakśus; vgl. tĕkĕt.

, benaming v. e. wespsoort, donkerder de kleur en grooter dan de tabwan kunjit, en zeer groote nesten als een klapper ongeveer in omvang vervaardigende, Gj. kulid?, vgl. kunjit en onder kunir.

, sas., blinbinan, ook èngkok²an?

I., s., (khaṅda), Adip. 101 (bis.; vgl. jav.); **dèça sakaṅda***, Adig. 54 *b.*; **makaṅda,** Br. Z. 26, 2 (madabdab); **makaṅda akèh** of **makaṅda paglarnya,** *atingkah akram, R. 18 Z. 6, 2; Z. 7, 1; *agĕlar, *marĕpat, *atingkah, Z. 22, 7; **kâkânda,** Z. 23, 9 (ningkah tingkah, makaṅda²), R. L. Z. 11, 112; **akaṅda***, T. Z. 5, 107 (madèrèk²); **makaṅda***, *matapatap; **suka makaṅda* saha sikĕp,** *ègar sahâstrâtihang, R. 4 Z. 10, 31; **kinaṅdakaṅda ring mas** v. e. daṅda, R. 21 Z. 9, 5 (tinrapan dèning kanaka; vgl. jav. R. bl. 439*o*) vgl. T. Z. 1, 4.

2°, **pakanda,** *pratingkah; **parikanda,** *verklaring* om nader door den rechter onderzocht te worden, (vgl. utĕr); **pikanda** en **parikanda, surat parikandan titYang; kanda mpat,** Us. 443, 3, slaat op de ari², gtih, banĕt en jèh njom, vgl. onder banĕh en kèrè; **ngandain alanipun** v. iemand, die te zorgen heeft, dat er geen ruzie enz. bij 't spel plaats heeft, zoo ook **ngandain wikara; ngandain,** *zich om* iets *kreunen*; **tra kandaina** (tra runguänga); **ngandaïn sutra** v. e. koopvrouw, om te verkoopen; **ngandaäng,** *voor het gerecht* iets *aanbrengen* b. v. een paard.

II., B. U. 77 (bis.).

III., kadga, L. Z. 16, 2; Z. 19, 3; Z. 15, 1 (vgl. mal. خنجر).

IV., **kakanda,** s. (misschien kanda, *knol, bol, knoflook*), djagung.

, s., z. onder sarga en wiçikha.

, s., suwĕg.

* **kaṅḍi**[a], B. Z. 1, 28 (gagandék; vgl. ngadj. kakandi; bat. handé, jav. en sund. kandé, lamp. kandiq, mal. z. Niemann's lb. I. 179, vgl. onder bĕbosang; **pangisi kandi** onder de onbetaalde leveringen, vermoedelijk 't leveren van betel, daar de kaṅḍi daarmeê gevuld wordt, O.; **kakaṅḍi**, *de buidel* v. Umar maja, waarin hij alles bewaarde en zelfs personen vervoerde, Aw. (jav. kaṅḍiong, Men. 75 naast kĕkaṅḍi en Z. 74 kapasang; h. H. steeds بقچ 't perz, بقچه); **kaṅḍi waluh maṅik**, aanb. onder mahakaping: vgl. èṅḍong; **kaṅḍi kawiri**, eigenn. v. e. pl., aanh. onder kapulungan.

, jav., z. onder tjarat, Wtb. 261 Drm. telkens kĕnḍit!, Anb. 167 kĕṅḍi winulang, waarvoor Anb. J.. bl. 132 kĕṅṭi walulang heeft); **angĕṅḍi** aanh. onder wulu² en vgl kuṅḍi en onder kaṅḍaga.

, jav., **glung kĕkĕndon**, Kid. Sund. Z. 1, 11, aanh. onder tjaṅḍi.

, jav., aanh. onder tjamah.

, s. (*jasmijn*), gambir (de bloem namentl.).

I., Bjw., manda v. 't water der zee op panglong (vgl. pantis); **pakundaän** of **pakunda**, *soort vijver*, soms bemetseld aan de kanten boven de pañtjoran of de *groote vijver*, tot badplaats dienende, aangelegd om te beletten, dat 't badwater zand inhoudt, Tjt. 63 (vgl. andungan).

II., Ar. Z. 1, 17, Z. 13, 11, *opbergen*, Wir. 63 *b*.; **kuṅḍan** (l. kubdan?) **amĕrĕn**, Br. Z. 16, 9 (ingsun karana ngamĕr, tan mari punika agĕm).

III., s., W. Z. 3, 6 (paoman), aanh. onder iśta (vert. v. antarwèdi), vgl. aanh. onder akśapatjâra en minjak; **pâwakan kuṅḍajoni** v. Drĕśṭadyumna, Ud. 89; **midjil saka ri kuṅḍawiwara**, ald. ('t origin. agni kuṅḍât samutthita); **kuṅḍadhâra**, eigenn. v. e. Korawa, Bh. 70; **kuṅḍawiśama**, eigenn. v. e. daitya, hr. Z. 45, 17 Z. 46, 1 en 2.

IV., z. onder halon.

, s., z. onder umâ.

I., jav., wwang agawé dangdang, gnuk, kawah, orig.; **gni munggwing pakuṅḍèn angubar djun, kawali, dangdang, tapĕl, bata, durwanda** (?), **orig, nga.**, Tjt. 6 *b*, vgl. angĕṅḍi.

* II., z. kuṅḍika, *de waterkruik* v. e. brahmaan, Kam. 6, waar een priester water meê uit de put haalt (de overeenkomende plaats in de T. heeft kamandalu), voor palmwijn, T. Z. 4, 43 (djun); **amrĕta ring kuṅḍi**, B. Z. 110, 13 (mrĕta umunggwing kamandalu); **kuṅḍi manik**, z. onder ratmadja.

III., z. onder umâ en vgl. onder uttari.

, **anguṅḍukuṅḍu**, B. Z. 94, 1, 2 (djranakdjrunuk, manguntuk).

, **kĕkondo**, *worst* v. rundvleesch in een runderdarm v. d. bĕbĕtuk vervaardigd, aan beide uiteinden tali kupas; wordt meer gemaakt door de Moham., om aan lieden

uit Sĕngĕnĕp en Kangèjan te verkoopen, sas. kĕkondoq; z. urutan en bluntak.

, jav. **makuṅḍah** v. terneêrgevelde rijdieren, B. Z. 15, 36 (ṅdjĕlantah, padjĕngku); R. 21 Z. 4, 1 a.; **akundah aturu**, T. Z. 5, 67; Br. Z. 1, 11 (mamulisah, mâgujang, lwir magujang); Z. 14, 30, Z. 15, 36; **akuṅḍah** v. d. beenderen v. gedooden, Utt. 42; **makuṅḍah**, R. 20 Z. 2, 18, *anibâ, L. Z. 15, 6; R. 21 Z. 4, a.; 22 Z. 3, 8 (magujang); **akuṅḍah ing lĕmah**, v. beelden op een tempelerf, L. Z. 3, 1 (ngulintik ring natar).

, Bjw., de vrucht v. d. gĕbang.

, s., eigenn. v. 't rijk v. Bhîṣmaka, Hw., telkens (jav. kumbina, 't geen ook voorkomt in de Tjt. bl. 88, كمبين, residentie van باسو كسور, vader v. Rukmini, Pw. fr. 131), **nrĕpa kuṅḍina** en **kuṅḍinèndra**, Sut Z. 128, 5 en 10 (sang prabhu susèna).

(l. °nangkû), Hw. Z. 17, 7.

, zou de titel zijn v. e. kidung, z. kundangdya.

, **si kandar dulkarnèn**, اسكندر ذوالقرنين, Am.

, z. onder kĕndor.

, Bjw., kĕṅḍor, *slap zich gevoelen* voor men gegeten heeft, *mat, moede* (sas., kĕndur, ĕnduk, vgl. mal.; jav. kĕṅḍo), z. **kĕnjang**.

, z. bij bligo, Adip. 84, War.; vgl. onder tambwas; **awok gulunya kadi wonga kuṅḍur**, Ww. *b.* Z. 3, 29; **buka kuṅḍur**, z. onder buka.

, jav., *manihĕr (?).

, s., z. angkus.

, s., z. onder gulû.

, z. onder kanuruhan.

, s., smara, Br. Z. 12, 1, Ar. Pr. Z. 5, 13.

, of kĕntodaq, sas., balang sumbah.

, kĕkandiq, z. onder bĕbosang.

, *wadung, soort v. *bijl* om boomen, voor brandhout b. v. te vellen (z. timpas, dĕdapak); **mĕraïn kandik**, z. onder ibul; **nikul kandik baätan kaöri mĕsusun timpas**, spreekw. v. iemand, die, voor een schuld reeds boete betaald hebbende, voor een ander weêr beboet wordt; **mara nikĕl** (vaker nikul) **kandik**, *met een krul* v. katjang of een andere boven den grond boog- of krulvormig zich pas vertoonende uitkomende pit (z. kĕtjâï); **kandik**[2], zekere groote vogel, die genuttigd wordt, leeft v. kikkerts, paling enz., een kleine soort ngosngosan; z. kĕp; **mĕkandik padi**, blbd., nganggap, wegens anggapan; **ngandik**, *met een* kandik iets *hakken* of *vellen;* **kandia**, *wadungĕn, R. 22 Z. 4, 22.

, sas., djukut.

, sas., djun (z. pĕndaiq); **kĕkondok**, z. onder kĕkondo.

, z. onder b o ng a n.

, s., v. e. kluizenaar, T. Z. 2, 40; z. k u ṅ d i en onder s u w a r ṅ n a.

, z. onder k l o ng k a ng.

, z. k ĕ n o d o.

, jav., **kinaṅdut**, B. Z. 11, 4 (m a k a d u t, k a g r o n d o t); **pangaṅdutan wulan**, W. Z. 33, 4 (p a s i n d u t a n i ng s a s i h, p. i ng ç a ç a ng k a, u l ĕ s ç a ç a d h a r a).

I., vgl. jav., **akĕṅdat**, *wurgen?*, Adip. 97; *zich verhangen?*, Wir. 20, 22; **matyakĕṅdat**, aanh. onder t u m p ĕ k; **kinĕṅdat ing tali**, aanh. onder t a l u w a h (vgl. onder a p u s).

II., *volgeling?*, **katag sakĕṅdatnya**, K. 50, 30. b r a j a?

III., jav. (t ĕ ṅ d a t), k ĕ t a t; **kĕṅdatan jèh** v. de p a d i, zoodat hij sterft b. v. (jav. k a k ĕ ṅ d a k a n, *jav. k a k ĕ ṅ d a t a n b u k t i, Men. Purw. 136, 141, k a t ĕ ṅ d a ng a n b., Men. II 197).

, jav., R. 14 Z. 8, 5 (t a l i b a ng k j a ng, p a m a t ĕ h), vert. v. m è k h a l â, i k ĕ t k è n, s â r a s a n a, k a k ś y a, k â ñ t j î, s a p t a k i, k a t i w a n d h a, ç r o n i b a n d h a, r a s a n â, r a d j d j u, ç u l w a (vgl. mal. en sund., sas. g ĕ n d i t, vgl. **bat.**), W. Z. 3, 13; Hadji D. 61, v. e. **naakt meisje**, R. 10 Z. 8, 2 (a m p o k², t a l i b a ñ t j a ng); **bukit mĕkĕṅdit**, met een vuurzuil, gevaarlijk voor kraamvrouwen, 't geen verteld wordt van de R a ũ n, die een k ĕ n d i t heeft, als j a ng a j u d a l ĕ m k ĕ ṅ d i t m a s m ĕ ng i l i s de lusten heeft, zij de vrouw zijnde v. d a l ĕ m m a w i l i s; **kĕṅdit birajung**, eigenn. v. d. vorst v. N u s a n t a r a (vgl. Catal. 66), bij wien N u r s è w a n tegen A m s y a h hulp kwam vragen; in Djb. verslaat hij A. met behulp van zijne broeders, die evenals hij, uit een nageboorte waren ontstaan; van zijn broeder S ĕ r p a b o g a, die in den grond woonde, wordt gezegd, dat hij ontstaan was uit de k u n i r en w ĕ l a d; van K. B. zelven, dat hij uit de a r i² was voortgekomen, terwijl zijn andere broeder, genaamd M a l a ng S u m i r a ng, die in de lucht leefde, d a d i n i ng k a k a w a h was; K. b. en M. S. worden door een w u l u h g a d i ng, door R ĕ ng g a n i s v. I m a n S u m a n t r i verkregen, gedood, omdat beiden op gezegde wijze waren ontstaan (mal. W., bl. 16, B h î ś m a doodt een paar r a k ś a s a'a, uit de a r i² v. e. princes ontstaan, met een lans v. w u l u h b ĕ t u ng); z. ook w. R., 167, waar 2 d a n a w a's, uit d. k ĕ k a w a h en a r i² ontstaan zijn en een w l a d p r i ng w u l u ng onder de middelen genoemd worden om hen te dooden, vgl. onder k ĕ k a w a h, z. onder d j u b i l, en aanh. onder g a l a ng g a ng II en t l o r o ng.

, z. onder k ĕ ṅ d i.

, jav., k a m p i h; **prau kaṅdas**, d j o ng a s a t; **mangaṅdas**, *te land komen*, ergens, aanh. onder p r a p a s a ṅ a n.

(?), een wapen, Wir. 8.

, s. (k h â ṅ d a w a), **khâṅdawawana**, nm. v. e. bosch, Adip. 114, aanh. onder w j a r t h a, Wir. 48, 118, Sut. Z. 134 c. (T. b. Z. 4, 230, a n d a k a w a n a; Tjt. 223,

sâkšât hrû sang pârtha lawan sang krěšṅa mangiběki kanana ring aṅḍakawana, vgl. jav. krěṅḍawahana, vgl. Catal. 244, en z. daṅḍawana); **kâṅḍawa dahana**, Wir. 22; **khâṅḍawaprastha**, vroegere nm. v. Indraprastha, Adip. 106, 107 (alwaar kaṅḍawiprastha, terwijl de kidung Z. 3, 11 en 14, kandawiprastha leest)

ᬓᬦ᭄ᬤ᭄ᬯᬦ᭄, of kandwa, *de groote ijzeren hamer*, waarmeê op 't gloeiende ijzer geslagen wordt, palu, op sommige plaatsen, pěnganduh en pěngandwan; vgl. pěngěntuh en pěnanggilan.

ᬓᭂᬦ᭄ᬤᬾᬯᬂ, z. kěmbèjang.

ᬓᬦ᭄ᬤᬯᬯᬦ᭄, eigenn. v. e. plaats, T. Z. 3, 62, maar ald. dandawana (b. Z. 4, 115, andakawana = khâṅḍawawana?).

ᬓᭂᬦ᭄ᬤᬯᬶᬯᬭ en kěndawiwara, z. kiskindha; katjarita sang sugriwa bali radja, majuda sai², tanana bisa djriha, marukět magagadajan, sami těguh makakalih dadyanya blas, pajudandané né mangkin „sang s. ngěsèngin mangké sang nila, tjai n. mai dini, kma tjai luwas kaälas gili mlaja, dèning bapa kasoran (ma)djurit, kma parěk sang rama, aturang bapa nunas urip „dawěgang pisan ngaturin ida sang r., bapa ngaturang bakti, mwah(i) tjai pada, watěk i (b.: dawěg ki) pratitwah (b.: pratiwa in pl. v. partiwa?) ika, miwah paňdjaké né tjěnik, watěk krěndawiwara, makdjang ngaturang bakti „sang n., (ma)pamit raris mamarga, tan katjaritèng margi, mangkin sampun prapta, ri gili mlaja ika, (b.: sang rama atawan tangis, sang nila glis mamarga, katjunduk ida nrěpati „dadya kagjat ida sang r. dewa, manjingak busèt prapti, agungé tan sapira sang rama glis ngandika) iki buron (b.: busèt) paran prapti, sang n. glis ngaturang (maturi), tityang utusan bapa adji „tityang kawkasiṅ antuk (dané) sang s., (ring) tjokor i dèwa mangkin, dané wantah mamaňdjak, ring(pa)linggih (tjokor) i dèwa, durusang swètjané ugi, ngaülajang i bapa, dané (ipun) dawěg nunas urip „ratu sang r. sapuniki dartanja, awanan tityang (rawuh) mriki, mamarěk i dèwa, dané kasor majuda, mamèsěh dané wa bali, mrěbatin waümah, ptjak pangupahé nguni „ka(wi)witipun dané (né) nga(ma)maděmang dètya, magnah ring guwa ugi (nguni), sakèng sang hjang indra, mangutus mangrusakang, i bapa sarěng wa b., sang s. magnah ring djaba, wa b. raris mangraňdjing „raris dané. wa b. ma sa(m)bada (sabda), ring sang s. jwakti, né adi sang s., dini adi djwa apang mlah, děpang bli mamandingin, i dètya danawa, adi pang prijatna ugi „lamun ada gtih putih mtu ring gwa, tamběl guwané glis (tan wangdé bli pědjah), apang subaněn adi kadjaja, sapunika kandaněki (ri-

bin), tityang twah ngaturang, ring tjokor i dèwa mangkin „tumuli majuda (sang b.) tngah ing guwa, tan dumadé raris midjil, rahé kadi (m) èmbah, ĕmbah (putih) tan(pa)pĕgatan sang s. raris gĕlis nambĕl i (tikang) guwa, antuk gunung anggo (kadi) dalit „raris, lunga dané sang s., parĕk ring swargan adi, ring ida sang (hjang) indra mandawĕgang nunas pangupah, dèning dané sang b. mati, majuda ring i dètya, sang hjang i. raris ngitjènin „sang s. raris (ma)nampi pangupah, tumuli raris mapamit, ring ida sang (hjang) i. pangupahé raris kabakta, tumuli kaālap rabi, antuk sang s., tan katjaritèng margi „tumuli mtu dané sang b. radja, krodané tan sinipi, sang s. kalĕbonan katangtangin majuda, sang s. dadi brangti, tumuli majuda, sapunika né ring uni (kandané nguni) „R. bl. Z. 4. 11 vgl.; S. om hulp vragende zegt **ana krĕja kaūlèki, prasangga amba gusti, umaturèng sangahulun, anĕda tulung amba, kaseran amba adjurit, tan kawasa kaūla amapag juda „kalawan patik batara, nama ta sira pun bali, iku dudu si wong lijan, anak kaūla sadjati, panuwa kakang b., pakalihan kaūlèku, kakang b. lan amba,** Bama vraagt de reden van S.'s strijd met B., waarop S. zegt) **inggih kaūla dèwadji, kaūla matur pramula, tmahé amanggih djurit, inguni ta sang adji, batara indra ing dangu, ana putra sanunggal, istri antuké mamanggih, aju pèlag, kapanggih indrabawana „radèn galuh tjinolongan, dèning mahisasurèki, ngandika batara i., maring kaūla inguni, mwah ring kakang b., èh b. s. iku, sing sapa kawasaha, amatèni musuh mami, jan amati nini galuh sun agañdjar „mangkana andikanira, batara i. ing kami, tumuli(h) kaūla kèsah, kalawan i kakang b., lunga maring wanadri, nusup maring alas agung, ngalih mahisasura, tan asuwé amba manggih, sang mahisa sinuduk tinimbaltimbal „nandang tatu sang m., amalaju djĕratdjĕrit, binuru dèning kaūla, saparan* dèn tututin, ladju guwa ingungsi, kĕndawiwara tinudju, malĕbu maring guwa, anuli kaūla nganti, adan amba ararasan luhur guwa „saūsé amba rarasan, anahuri kakang b., èh ta sira sang s., antinana isun iki, sun malĕbu guwèki, lan malih wĕwĕkas isun, jèn ana gĕtih mĕdal, abang muñtjirat umidjil, pan punika gĕtihé m. „atmahan wus apĕdjah, lamun ana gĕtih putih, kadi mĕnuh ĕning mĕdal, si kakang aduwé gĕtih, pun kakang wus amati, pĕpĕtĕna guwa iku, mangkana udjarira, si kakang ing kaūlèki, nuli(h) malĕbu ing guwa kĕndawiwara „durung lama maring guwa, jata gĕtihira midjil, kadi madu putih mĕdal, ènggal kaūla mĕpĕti, tandang kaūla mulih, sarĕng lawan radèn galuh, sang batara ngandika, mangké baja us amati, musuh ingsun dènira radja s. „mangkana andikanira, anuli(h) ambatur bakti, inggih mahisa us pdjah, dènira si kakang b., nging**

kakang b. mati, mangkana atur ambèku, batara i. ngutjap, sing urip amèt sang dèwi, sanangkana andikan batara i. „radèn galuh wus akrama, kalawan kaūla gusti, lami²né kaūla, tandang raūh kakang b., matur ing batarèki, nĕda katrimèn iku, maring batara i., sang batara ngandikaris, kalinganė sang b. aminta kanya „sinĕnggèh sira wus pĕdjah, nini galuh wus ingambil, dènira sira s., mangkana andika mami, bĕndu si kakang b. dumatĕng kaūla ratu, punika mila amba, ajuda lan kakang b., R. sas. Z. 4 (vgl. mal. R. bl. 106).

I., jav., Br. Z. 26, 6, Z. 27, 1 (t ĕ b ĕ l), v. d. dorens v. e. boom, T. Z. 5, 40, *dikte* v. d. duisternis, B. Z. 87, 12 (d ĕ d ĕ t); **makandĕl**, *dik* v. d. bast v. e. boom, Lamb. Z. *b.*, v. opgehoopt stroo, 21, v. duisternis; v. e. wolk, Br. Z. 16, 14, R. 23 Z. 19, 5; aanh. onder p a r i w r ĕ t a; (mal. v. Bandjarm. k a n d a l); **akandĕl lambènya**, aanh. onder s a n t a w â r a; **pikandĕling pura** v. e. plaats, alwaar de g h a n i a g h a n i gehoord wordt, de g a r a n t a ng opgehouden hebbende, Sut. Z. 7, 1; **pĕkandĕl puri** v. e. huis aan den muur v. 't paleis grenzende; **amikandĕl ing puri**, Kid. Pam. Z. 1, 30; **kandĕlan, jav.**, *overtrek*, meestal v. goud, slechts aan één zijde de scheede bedekkende, aan de andere de pèlèt zichtbaar zijnde; **ngandĕl**, de p ĕ nj a m b u ng v. d. **kris** verwen met a t a l en k è ñ tj u enz.

II., z. * a n d ĕ l; **amitunggu makandĕlin wong ljan**, eedf. van die geen eed mogen afleggen; **kumandĕl**, * m a n g g ĕ h (vgl. k ĕ n d ĕ l), * k u m a n i ç tj a j a; **dahat kumandĕl**, * s a n i ç tj a j a. **né kumandĕlang**, * p a n g h a d â; **kakasihannja kumandĕlanga**, * h a n a s w a m i t r a n i ng s u n p â t i; **ngumandĕlang tĕkaning mĕnang**, n i ç tj a j ĕ ng d j a j a t ĕ k a; **ngumandĕlang kakĕrĕngan**, p a n g h a j ĕ ng k a ç û r a n, **hana kakumandĕlang**, * h i n a r ĕ p h a r ĕ p; **kakumandĕlang** en **kumandĕl**, * p a r tj a j a en p r a tj a j a.

, zekere boom, de bladeren samentrekkend als een der ingrediënten v. d. u n t a l²a n voor klophanen (vgl. sund.); **kĕndal batuka**, onder de middelen tegen p ĕ dj ĕ n, Us.

, *verheugd, blijde* (k è n a k), * a g i r a ng, * m a ng g ĕ h, W. Z. 5, 1 (l. k a n d ĕ l?).

II., (te lezen jav. k ĕ ñ d a l?), B. Z. 80, 43 (m a ng s ĕ g, k a ng ĕ l).

, **ngundul**, *over* een vrouw *'t beheer hebben* van haar man of bij afwezen van dezen een zoon, broeder enz.; **kawaūmah** (v. e. m è n a k k a r a b i) **tur kakundul tityang antuk né mawasta i ktut sudanta**, z. ng o d a g a ng, ng r a k ś a en ng ĕ m i t.

, **ngèndĕlang**, ng ĕ l ĕ d a ng (vgl. jav.).

, **ngondol**, Bjw., m b o ng k o s, jav. u g g è m b o l.

, sas., ĕ m b o²a n (vgl. onder d ĕ m è n); **bijah kĕndola**, benaming v. e. groote soort buikwormen.

. s., * k a r ṅ a w è ś i a n a, Sm. Z. 7, 7; B. Z. 105, 7 (a n t i ng²); Br. Z. 23, 5 (a., g o n d a l a, jav. R. 75 *o.*), R. 4 Z. 1, 66 (g o n d a l a, a.²), onder de insignia v. e. heilige,

aanh. onder **mârkaṅḍèja** en **çiwopakaraṅa**, onder de dingen, die uit de melkzee geklarnd werden, aanh. onder **surabhi** (vgl. onder **çwèta**, zoodat aldaar **kamandalu** te lezen is), vgl. aanh. onder **wiku**.

, jav., *toom* v. ijzer (blèbèt; z. padangal en tjamok, sund. kadali): de rotan-band, die de bantang v. d. lampit aan de uga verbindt; **rapihing kandali**, z. onder **rapih**; **ngundali** v. d. kaṅtjut, *als 't ware een touw*, zoo versleten, om berooidheid aan te duiden; **bĕtah subal** (b.: suba) **mangundali**, Bngk. 3 (Bjw. ngĕṅdali, waugsalan, = ngapus, jav. dikĕṅdali buntut); **ngundali djĕlmané, lĕkigé mlĕkag**, waarin ngundali een blbd. is in pl. v. mĕlali; **i bot rara ngundali, bobotoh mangalĕsir**, T. b. Z. 2, aanh. onder **balaka**.

, s., ulâ, v. **Anantabhoga**, **ingaran bhudjagapati, pâçarâdja, nâgâdhipa, dening ratuning kundali kabèh.**

, z. **aṅdap**.

, B. Z. 40, 3 (ikut lutung, ngat l.), R. 24 Z. 29, 1 (djanggar syab, i. l.); B. Z. 40, 3 (k., ikuh lutung), Mal. 120, (tabu?); Mis. Gag. 34 *b.*; **kaṅḍujuhan abhra murub lantakasunu (?) ngrawit tinon**, Wargas.

, **sang wrĕti** (of krĕti?) **kandajan**, T. b. 3, eigenn. v. d. eersten koning, z. onder **mangukuhan**.

 of **kiṅḍajut?**, T. Z. 1, 2 (kaglèntèngan); v. e. hals, Z. 4, 54, alwaar 't gevolgd wordt door **dèning** en een passief moet voorstellen (vgl. **sunggi**), de plaats komt overeen met die onder **odod** (kaglantingan); **munggwing kaṅta makiṅḍajut** v. e. kreeft, Z. 3, 17, vgl. aanh. onder **paṅtjânana**; **wâhumajat tangan mahârâdja krĕṡṅa, matitis i tĕnggĕk bhagawân bhiṡma prajanira, kanyatan jatna sang ardjuna lumumpat sakèng ratha, kumiṅḍajut i bâhu mahârâdjâ krĕṡṅa**, om hem te beletten, Bhîṡma te dooden, Bh. 58 ('t origin. 2610, djagrâha; Br. Z. 12, 20: anggĕmĕngi tangan); **satata makiṅḍajutan ikang çrî ri bâhudaṅḍanira** v. e. machtig vorst, Bh. 1; **akiṅḍajutan ri**, een plant v. e. slang, T. Z. 5, 90, tweemaal (malilit); **akiṅdajutan ri kipinging padati**, Kid. Pam. Z. 4, aanh. onder **kâwat** (waar 't proza gumlanting heeft).

, **rahjangta kaṅḍyawan**, nm. v. e. vorst v. **Mĕḍang**, die voorrechten aan priesters gegeven heeft, Wrt. 44 *b.*, Tt. ter; (jav. Bab. bl. 11, vgl. onder **kutara**); **sang kaṅḍyawan**, in een half sund. stuk, z. Tijdschr. Batav. Gen. XXVII bl. 96; **hjang kaṅḍyawan**, **Wiṡṅu** op aarde te **Mḍang kamulan**, Tt., z. **kanyawan**.

, z. onder **aṅḍĕm**.

, **kasor**, ***sor**; **nguda kandĕm**, ook tegen krekels in 't gevecht; **ngandĕmang**, vgl. **kandap**.

, s., nm. v. e. bhagawân, die in de gedaante v. e. **kidang** door **Pâṅḍu** gedood werd, Bs. 1, Adip. 75, aanh. onder **swatantra**.

, O. (jav. añdamuhi, Adji saka, 125, ook tåndåmuhi, Men. XI 336; Djajalĕngkara, telkens; R. L. Z. 7, 160, añdamuhi; Catal., 117, noot 2, tandamoi als eigenn.), aanh. onder dharmmâdyakṡa.

I., L. Z. 19, 10 (kadga), Sut. Z. 136, 1, Rm. Z., 45, 3 (bis), *tjurik; silih **kañdaga**, Ar. Z. 49, 12; vgl. bij kañda. II., jav., *supranagi (?); **kañdaga mâs**, *panudjada (?), subadradja (?); **kañdaga salaka srajawanda** (?), **nandajaka** (?), **somita, pâñi râdja, pâdanâtha** (z. onder pâda), **çwara râdja, nga. panakawan; suprañagi, pratjaka, dorpawah, tarinatrasa, nga., angañdaga; sumisui, parthawi, pradjunita, nga., angĕñdi; warakta, surupradu, saṡyuṡni, nga., anglañtê; prakañda, walawa, wwang anambalu** (?), **warârdjdja, witjirñna, râdjanongi, wwang djuru pajung; pragapata, sanasota, çropa** (b.; dropa) **sutra, pragaruka, wwang angĕmbal**, eene opsomming v. volgelingen v. e. voornaam persoon, Tjt. 9.

, kadugi, Kid. Adip., b. bl. 3.

, s., **kunang ikang daçanana sèwu tahun lawasnika nirâhâra kèwala, kunang bhèdanya makakali** (b.: kalakar) **tĕñdasnya krama** (b.: nya) **jan tĕkâ sèwu tahun, linwangnya tĕñdasnya pinûdjâkĕnya ri sang hjang kuñdâgni, sèwu tahun satĕñdas², ika sapuluh ikang daça warṡa sahana, sanyâsa ta ja tumugĕla tĕñdasnya ika kasapuluhnya, irikân panurun bhatâra brahmâ saha lâwan watĕk dèwatâ, watsa² daçagriwa, prito' smi tawatjârjjaja?, çighram waraja dharmmadjnja waro jastè' bhikângkṡitah, pujutku laki sang daçagriwa, atyanta sukanyambĕk(k)u dèniku tapanta, paminta tosĕn anugraha, ikang prasiddha sakahjunta**, Utt.; 10de srg., lakṡa widaning warṡân pajogâdjapa, dairjjângkĕn iwu warṡa jèka magalak tĕñdasnya tunggal pinĕ'k „naiwèdanya ri kuñda rakwa ri sĕdĕng sang hjang çiwâgnyodjwala, mèh² jan tĕlasang çirah pramukhaning mûrddhèki tjârwwâkĕna, âçtjarjja krama datrĕdèwa lumihat mwang sarwwa dèwângiring, rĕp² prâpta ri sang daçâsya sira tèkjohut ri sang râwaña, ai² hajwa pujutku mangkana mapâ sâdhjanta mangkwèrjjaku, sing swârthanta matâku tan dadi surud mah dènta dhîrèçwara, Ar. Z. 1, 16, c — 18, b.

, eigenn. v. e. wuru² in de fabel der elkaâr verlossende dieren (Hitopadèça tjitragrîwa).

I., jav., **amunuh lĕmbu sakañdang**, aanh. onder giriça; **tumpĕk kandang**, de dag, waarop men, om het te doen tieren, voor 't vee feest viert (ujé); **kĕbo angrusak kañdang**, rechtsterm v. iemand, die een ander in drift doodt, dien hij van deze of gene misdaad verdenkt, Drp. hds. v. Kl., 8, **unggwaning kañdang**, War. b. 4; **kandangan** v. vele buffels of runderen, Mal. 103; **kañdangan**, z. onder hadangan; **bèbèkè kandang²an**, Tjp. Z. 3, 2; **makañdang²an**, *in kudden* v. herten b. v., tegenov. njĕlé (z. sĕlé en sapalakèn).

II., **kumandang**, jav. (*weërgalm, echo*), *zeker spook* (Bbg. tumandang, aanh. onder pasah), namentlijk de ziel v. iemand, die bij de wadab aan lĕbihan aba²an schuldig is (vgl. kĕmprung); bij roept djuwangin! baät! ik gevoel mij bezwaard, neem er van af!), vgl. ajung en ook onder bèja.

[Balinese script] I., **ngandĕng** v. water in een holte; **makandĕngan**, *stilstaan* v. water (vgl. andung). II., of andĕng?, **ngandĕng**, z. onder mutĕng.

[Balinese script], **mabwat mangandung wĕtĕngnyin palandung**, R. 7 Z. 18, c. (abot bling basangnja nggalèndong; a. b. udaranya mangangsĕh; mal. măngandung, vgl. sund. en tag. kandong).

[Balinese script], **sang hjang rambut pakandungan**, in de pamastuning tjor v. Gj. vermeld, vgl. aanh. onder basakih.

[Balinese script] I., jav. soort *pauk* (bij Raffl. pl. 18; sas. gĕndang, vgl. mal. en bat.); **kĕndang dèwa sing dadi gĕbug**, raadsel op ujawan; **sajang²an kĕndang** v. liefde met kastijding gepaard; **gunung kĕndang** (kĕndĕng); **nihan ta patĕngĕraning bhàratawarša wanèh, jan hana dèça kadi çaça lwirnya hiring ring madhja sang hjang wulan, tjhàjàning bhàratawarša ngaranya, (bhàratawarša ngaranya), àpan mangkana pakatonanikà dèning dèçantara, mangkana lwirning warša ring djambudwipa hinadjarakĕning huhu, salawasnikang wwang irija dharmenàrthikarmmanya tlas kabèh, ri waršanikang çàkadwipa, adjarakna kawĕkas, ikang djambudwipa sanjuta jodjana lwànya, kinulilingan ta ja dèning tasik asin kumuliling irija, ja tikà kinulilingan dèning çàkadwipa, lwànya rwang djambudwipa, ja tikà mèsi gunung pawitra, ikang warša ngkàna, subhikša djanapadanya, dirghàjuša wwangnya, tan hana angluh²nya, samàtèdjànwita (?) ikang wwang ngkàna, maharddhika mahàçakti, ikanang gunung kĕndang, dudug ing tasik asin ing djro, dudug ing tasik kšira sukunya ri hèng, sumĕngkĕ' lwănikang çàkadwipa, kaljan màs manik muwah, rwa ta ngaranikà sowang², ikanang gunung tĕpinya wètan sakawètan dèning amilanga, ring pràgà, jata dawàngawètan kramanya, jèkà pùrwwaning awarawarah, si udaja ngaranya wanèh, ngkàna ta pangalapan sang hjang indra mègha, janpanghudani bhàratawarša, aring tang dèwa gandharwa janpamĕngamĕng irija, kunang, gunung kidulnikà, jèkà si djalada ngaranya, si tjandràsama ngaranya wanèh, pada gĕ'ngnya mwang dawanya gunung ngùni, kakwèhaning ušadhi, pangalapan sang hjang indra wwai, jan panghudani riking bhàratawarša, lumadjur mangawètan ikà**, Brh. 85; **mwah jan hana wwang añdjamah pjanak tĕmĕn durung wruh ing awak, wnang patènĕn** (nin) **saranta patinya, tka wnang kinĕndangan patinya, bantang kĕndang ika, mèsi tadji malungid, idĕrakĕn ing marggagung „jadyan anak njama, tunggal patinyadjadma sang kadjamah rarè ika, rèh tan djalir tan patènĕn** (nin), **jan sira djalir saking hidĕpnya durung wruh ring radjaswala pisan, srĕping çrĕp, jan ana djadma ika, anuru-**

nuru ngawé rusaking djagat sang amawa bumi, patènakna ring sètra gung saranta patinya, fr. bpl. (vgl. een diergelijk strafoefening met een ton, waarin nagels, in 't men. r a dj a m, dat eigenlijk 't ar. رجم is); **kĕṅdang²:** 2 vrij groote aan beide kanten v. d. voorzijde v. e. w a d a h uitstekende k ĕ n d a ng-gelijke sieraden; achteraan heeft men aan sommige w a d a h's een w i l m a n a; **kĕndangan,** zeker speelgoed van b a b a d s a m p i voor de kinderen (vgl. k ĕ t i p l u k of k ĕ t è p l u k).

2°, benaming v. e. b u b u met 2 openingen; vóór de p l a j a h aan weêrszijde hangt een cocosnootdop, die door de visch bij het binnenkomen, opengestooten wordt, maar hem belet er uit te ontsnappen.

II., *bos* v. s a d a ng (jav. *riem* papier); **gulungan kĕndang** zoo vele betelbladen bij elkaâr gerold; dat zij de grootte v. e. k ĕ n d a ng hebben.; vroeger werd bij de s a l a r a n tevens zoo'n hoop betelbladen den vorst als schatting aangeboden.

, jav., *pees* v. e. boog. Ar. Pr. 66; **kĕṅḍĕng sĕngkĕr,** z onder s ĕ n g k ĕ r; **kumĕṅḍĕng** v. e. wolk, R. 23 Z. 20, 16 (n j a l ĕ b a t, m a m ĕ t ĕ ng, Br. Z. 27, 1 (m a n d ĕ d ĕ t), v. k a r i k i l langs den weg, Sum. Z. 28, 7; **ahalĕp apûrwa binapra kumĕṅḍĕng,** Kk. Z. 29, 4.

2°, **gunung kĕṅḍĕng,** z. onder k ĕ ṅ ḍ a ng.

3°, z. onder g ĕ d o g.

, of k ĕ n i ng?, naast t l a k a r (vgl. mal. k ĕ n i n g, bug. ă n i n g, mak. k a n j i n g, mlg. h a n d r i n ă).

, jav., **lajar katon kumĕṅḍung,** Stn. 76; z. m ĕ ṅ ḍ u ng.

, zou de naam zijn v. e. boom, waarvan 't hout zeer zwaar is; de pitten gelijken op de mannelijke koffieboon en worden de 25 voor een a t a k verkocht; volgens sommigen zou dit de geneeskrachtige p ú r n a dj i w a der javanen zijn; **uwat kĕndung,** verbl., *de penis.*

, jav., **pañdjakang djwa tityang gusti anggèn kundang tunggal luwas,** Tb., **kundang kasih,** s m a r a k a r o n djiwa, p i w l a s; **sarana kuṅḍang kasih putih, sĕkarakĕna,** Us. (vgl. jav. g o ṅ ḍ a n g k a s i h); **padâkuṅḍang gaṅḍing gumĕrĕh asĕlur,** *muziek bij zich hebben,* Sum. Z. 39, 2; **jadyastun gusti matinggal dadi njusup di kalangun né di masan kartika, tityang njusup di kawi néné makuṅḍang² karas arĕnik mwang tanah garung apang tityang djwa mamarna kalangan gustiné mungguh,** ald.; **kinuṅḍang,** R. 23 Z. 8, 27, (k a s a n d i n g, k i n a n t i), *p a d u l u r, Wir. 39, Sum. Z. 5, 3; *gevolgd* door volgelingen v. e. princes (vgl. mal. en bat. h u n d a n g a n, atj. k u n a n g a n); **kingking kinuṅḍang,** aanh. onder p u l u t; aangekomen op 't gebergte **pinun anguṅḍangana ri saparanta tan saha,** L. Z. 9, 7 (t i t y a n g m a k a r o r o n r i n g s a l a k u n b l i a p a n g d a b l a s); **makuṅḍangan,** Meg. 305 of **makundang** 238; zij verwachtte dieven **marmanira tan sah akundang tjangtjingan, pĕdang ika pinĕning, umulat mulinga,** Spt. Z. 5, 192.

2°, *vrouwelijke volgelingen* v. e. vorst, om voor zijn eten en dat der gasten te zorgen?;

tityang ngiringang i gusti anggèn djwa kundang. djastunya ala bĕtjik, Meg. 66, v. d. 2 vrouwen v. Singañdjaja, fr.; kundangdya (of dyah), held en titel v. e. bal. gedichtje, hij besliep Djĕrum, de vrouw v. Limantarub, ten gevolge waarvan hij met de vrouw door L. werd gedood (jav. koṅḍangdija, Not. Btv. Gn. XXVII, 136; ook een wijk van Batavia heet kondangdija); ik zag slechts een brok v. dit gedicht, dat vol fouten was en hier en daar geheel onverstaanbaar; de versm. waarvan ik den naam niet kon vernemen, zie men uit de aanh. onder wĕḍom.

, eigenn. v. e. Vorst, O. v. Kutéj.

, Bjw. (holl. *knecht*, oost-jav. kĕrnèt), *de loopers*, die achter op een rijtuig zitten en 't oog moeten houden op de paarden, batav. en west-jav. pĕlopor; 2° *de bediende* v. e. werkman (te Bll. is kĕrnèt een pas ingevoerd en bij slechts weinigen bekend woord en gezegd v. d. knecht v. e. *waschman*).

 I., s., (kaṅṭha), *gulù, *bâhu, R. L., Z. 10, 19 (baŏng); wwang mèh matya, ikang sĕdĕng kaṅṭagatapràṇa, tut. 39 (vgl. onder *pĕpĕ'); kaṅṭaning ranu, T. Z. 3, 19 (vgl. onder anta), 63, Z. 3, 11; ri kaṅṭanikang botrawi, T. Z. 1, 18 (di tĕngah talagané), Ar. Z. 2, 1; Z. 20, 14, aanh. onder djamani; kaṅṭaning puri, Sut. Z. 96, 2; vgl. sukaṅṭha; kantèng tambak sindubanda, R. m. (R. K. ook met een dentaal).

II., hasu kaṅṭa, R. 23 Z. 1, 3 (asu gaplong).

, s., atikânta v. d. tjandrakânta, R. 30 Z. 2, 10 (dahat ing utama, gumjar), z. rawikânta.

, s., z. onder strî.

, jav., âçraja (lamp. kantiq), *bondgenoot*, *Hadji D. 37 (bis.), *mitra; tan wĕnang kaṅti, aanh. onder sangsargga (tan jogja anggèn rowang); sang amèt kanti, *sang mangâçraja, *ngaçaraṅa; i katunan kaṅti, hinâçraja; makakantining djagat, *djagatparâçraja; makakanti, *pangaçrajan; angaṅti, T. Z. 4, 36, Z. Z. 5, 108 en 116 (ndandan en nandan); *bekennen* zijne vrouw; anganti ring rabjadjinira, Sdm.; kinaṅti, nm. v. e. jav. moderne versm. (R. K. gaṅḍèng asta, vgl. Men. slot v. Z. 54); dèra kanti lungajan rabiné kang kèri, Hadji D. 37 (bis.; Ad. 51, anjĕkĕli asta); nunas kantinĕn, *amalaku çaraṅa; kantinĕn dè çrinarèndra v. goede priester, T. Z. 1, 2 (kainté, kaädjak); kapakanti*ang, *tinagwatagwakĕn; akĕkantèn, *vastzitten* in de coitus, aanh. onder krotjok; kĕkaṅtènan, *kameraad, medgezel, kornuit; mĕkĕkantènan, kameraadschappelijk met elkaâr omgaan;* ni sulit makakantènan madagang sanda kadjak olih ni luh dangin di tatadjèn di silangdjana; kĕkantènan, z. onder kaäb, Kid. Adip. c. Z. 1, 3 of 4?.

, (kantos), jav. (anti), pĕlan; kanti rĕmuk, *zoover gekomen dat* de ĕntal *verkeerd is* (door de bubuk); tra kanti kaṅkina, *hij behoefde ze niet eens te roepen.*

, s., *glans, schoonheid* v. d. maan, R. Z. 1, 1 (tèdja, pasangsarga!); **tèdjaning wulan açarîra kânti**, aanh. onder kunang en sĕngap.

2e, aju, Krws., **kantipûrṅna, kantitjandra**, haju mwang bagus, Kr.

, jav. (* kahantu), vrn. = paptĕngan of kasrĕb.

2e, Bjw., bĕngong; **kantu²**, mĕloök²; blbd. ngĕmbang katu.

, kènto; **bagusé ngajang kadi ĕmasé maŭkir baja kanto widyadara katurunang**, Rkd.

, **kĕṅṭa²**(kaṅtha²?)**ning kuṭa**, z. aanh. onder dawatâ.

I., **mĕkĕnta**, *in 't geheel niet eten, omdat men niets te eten heeft*, vasten; 2e, Bbg., mĕdaga; **ngĕnta**, *niet van spijs voorzien* menschen of vee; niet verzorgen (vgl. tjĕta, pĕndĕng); **magawé kakĕntan**, z. onder kĕĕng.

II., **kĕkĕntan**, *kunststuk?* v. e. mooi mes, b. v.

, s. Wir. 11, 68; Br. Z. 38, 1 (wjakti); **kintu tlah karuhun**, Adip. Z. 81, 1, 17 *m.*, 23 *o.*; **kintu pwa**, *en toch, en echter*, Sut. Z. 1, 7 (punika mangké), Br. Z. 35, 9 (kèto ika); vgl. onder pwa.

, **kuntabhodja**, Ud. 94 (vert. v. kuntirâdja); **kakinta sang kuntabho**(m. c., lees bhu)**djâdirâdja, sirèkahĕn mânak anâma kunti, makâri râma prabhu** (tut. krĕṡna), Hw. Z. 3, 5; **kuntawiṡaja**, Adip. 72, z. kunti.

, s., eigenn., Adip. 72 (kunta); **kuntibhodja**, vader v. Kuntî, ald. (kuntabhodja, z. onder kunta).

, z. onder kuḍi.

, s., de eerste vrouw v. Pâṅḍu, Br. Z. 51, 5 (vgl. prĕthâ); **kuntibhodja**, aanh. onder çakuntalâ en musuh; **kuntijadjnja** of **kuntijagnja**, 't geen de jav. uitspraak eigenlijk is (vgl. onder pratidjnja), titel v. e. gedicht, dat, behalve in de versm., geheel overeenkomt met W. Ast. zelfs in de keuze der woorden (z. b. v. onder songsong en pasang); zou ook een naam zijn van de versmaat Sudamala (z. ald.); de titel schijnt genomen te zijn uit het begin, waar Kuntî, vernemende, dat Ardjuna niet in zijn kluis op den Indrakîla te vinden was, zich met de 4 andere pâṅḍawa's in 't vuur wil storten; de taal bevat zeer nieuwe woorden (z. b. v. mrĕtawasa en onder tilothama); de versm. v. Z. 1 is die v. de Wasèng, die volgens een ander handschr. v. d. Adjarpikatan, ook Wagal heet en bestaat uit strophen, waarvan de helften eerst op *o* eindigen en dan op *i*; b. v. bhaṭari kunti amuwus, aduh anak ingsun kaki, sira wrĕkodara ulatana si rajinira, sira ardjuna ring wukir, asuwé tan rawuh mangko „manawa amanggih kèwuh, arinira anèng wukir, jèn sira paratra paṅḍawa masa abĕtjika, mati tunggal kabèh mati, sarĕng saodaran ingong „sang wrĕkodara ngutjap, lah

aku lunga angluruh, maring patapanira si ardjuna, karija bhatara kuntya, lawan çrî judhisthirèki, muwah sira sang krĕšňa, nakula sadèwa iku, pada karija sira sira ariningwang, aku lunga angrĕrĕha, çighra lampahé ring margi, z. b. v. onder pasang.

[Balinese], K. A., kèto, B. Z. 6, 13; **ja né kènto** en **ja kènto djani**; een uitdrukking overeenkomende met *laat het zoo eerst zijn*, waarop dan tot iets anders wordt overgegaan, Tj. b. Z. 1, 68, 103, 109.

[Balinese], s., (kunta, *werpspies*); **kontâgrenta**, Z. 86, 18 (lipungé kontajanga); **kinonta**, B. Z. 45, 6 (kludan ban konta); onder de dieren aanh. onder djalarang.

[Balinese], naast gadé lajar; **mĕkantah** iets, b. v. een tuin *verpanden*, maar de opbrengst zelf houden, slechts intrest betalende in geld of wel product; dit nalatende kan de pandhouder er bezit van nemen; z. onder putra.

2°, *gijzelaar*; **ngaturang kantah**, aanh. onder tangah en z. onder gadé.

[Balinese], z. onder katir.

[Balinese], eene onderafdeeling v. d. 1ste kaste (Pam. 26), die van moederskant v. e. satrija uit Blangbangan zoude afstammen (jav. eigenn. Babad 196, nm. v. e. district, residentie Madioen, afd. Magĕtan); **jan sira kahjangan ring kanitèn adja sira uninga ring raré badjang ingsun**, Us. (puñh bl. 6).

[Balinese], h. v. karwan; **tatas kantĕn antuk tityang dusta tigang diri**, *ik heb de 3 dieven goed gezien*; **makantĕn**, z. aanh. onder *wjakti; **ngantĕnin**, h. v. ngatĕpukin en mbalihin; **kantĕnana**, *nyata; **ngantĕnang**, h. v. ngarwanang en v. ngĕnot (z. ningalin), *anĕngĕr, *andulu; **ngantĕnang ring wĕngi**, *adjaring kulĕm; **kantĕnanya**, Ar. Z. 25, 2; *dus, ergo*, Br. Z. 8, 7, L. Z. 19, 2 (*de bedoeling?* van zijn zeggen).

[Balinese], **watĕk râdjakântĕn**, Sut. Z. 132, 2 (sakañtjan prawira né ring pondok).

[Balinese], *kântun, naast kari; ***wĕdin kantuna**, *bevreesd achter te blijven*, Br. Z. 2, 7 (kènggatan en kaènggatan); **kantuna warasa**, R. Z. 10, 23 (kari i dèwa apang bĕtjik); **tanpakantunan**, *nirawaçèša.

[Balinese], **mĕkintĕnan** v. e. plaats niet af te slaan zijn?, in de nabijheid zich steeds ophouden.

[Balinese], h. v. kéné en kèto; **ngèntĕnang**, h. v. ngènèang.

[Balinese] I., jav. (waar ook katar), *papan, Sm. Z. 30, 4, aanh. onder abir, R. L. 103 (bis.); R. 2 Z. 1, 43, 20 Z. 18, 2; L. Z. 15, 3; Was. Z. 2, 26; **papan kantar**, *tanggul bhaja, tanggal bana (?), vgl. kutamara.

II., z. onder katar.

[Balinese] I., z. katir.

II., (b.: kantĕr), eigenn. v. e. plaats waar, çaka 1144, Çrî Radjasa vorst Dangdang gĕñdis versloeg, Ar. 13.

, Holl., *kantoor*, en dikwijls in den mond van minder met Europeanen bekende Balineezen *huis* v. e. Europeaan (vgl. u p a s); **ngantorang**, eene zaak *bij den magistraat voorbrengen*.

, z. onder i n t a r.

, z. onder k a t i r a h.

, **kĕntĕriqan** of k ĕ n t é r é q a n, sas., a n j a n g ² a n; z. t r i q.

, z. bij * t w a b.

, jav. (k i t r a n g ²); **kang lèjak swarané angrok, ki mĕnjal sampun prapta, rawuhnya kintrang², rĕbèk langkong lan gĕgènduq, mĕngan² djaran gujang prapta samja anèng arsi, dingkrak²** (s a m j a) **lĕpar rèma**, Lbd. Z. 1, 8 vlgd.

, sas., k u p i n g (k ĕ r n a, z. g è d è n g).

, l i k a d?

, **nguntĕk**, Bjw., n u r u ä n g, n g ĕ t o g a n g (vgl. s u n t ĕ k, Ind. Gids 1882).

, en k o n t a q, sas., b a w a k en b o n t o k; **tapakontéqang**, k a b a w a k a n g v. e. verhaal; t a p a k o n t a q n a t j a r i t a s i q k a w i, Tjp.

, aanh. onder u t t a r a k â ṅ d a.

, s., z. onder n a n g k a.

, z. onder ĕ n t u d.

, naast t ĕ n g k è r è k of t ĕ n g k è r è t.

, z. onder k ĕ n o d a q.

, vgl. g a n t è t; *rits* garnalen (25 stuks; vgl. onder a m p i n); **mĕkantèt**, in *ritsen* v. vruchten; **ngantètin**, *aaneen rijgen* v. vruchtjes; **makakantètan**, z. aanh. onder b è j o d.

, **ngèntèt**, *dagelijks meênemen* naar huis een g a n d r u n g of d j o g è d; **kakèntèt antuk anakè agung** v. de lieden in zijn dienst; **mĕkĕkèntèt**, v. honden in copulatie, z. k è t è t.

, z. onder ĕ n t a s.

, h. v. k a n t i; **kantos atiban, kantos kalih raina, kantos nasak**, vgl. p i n a h.

, z. onder ĕ n t a s.

, **kĕmĕntos**, Bjw., *een afgevallen pinang-noot, die geplant wordt*.

, j a m a, Tjt. 3, 50 (Kern houdt het voor k î n â ç a, z. ald.).

, **kañtjawali?**, a n t a w a l i, Us.

, jav., Hadji D. 57 (z. ĕ n t ĕ l); **ngĕntĕl**, *niet opkomen* v. lieden b. v., die een eed moeten afleggen enz. (vgl. de beteekenissen v. k a t o s); vgl. k ĕ t ĕ d; **para kĕntĕl gum** in Gj.

, Bjw., s ĕ r u t (met dubbeld ijze heet p a n g l u s, vgl. jav.).

II., jav., Hadji D. 57.

, z. onder i n t i l.

, **kintalkintul**, v. den gang m *de posteriores draaien*, aanh. onder k ĕ t è s.

, jav. B. Z. 3, 36, Sm. Z. 24, (k o k o k a n; z. b l ĕ k o k), vert. onder **krĕṅd** Tjt., om witheid aan te duiden, aanh. ond

papung (vgl. onder gagak en kokokan); **kuntul biru**, z. aanh. onder wiring; **atěkěn pěsak(?)ing kuntul anglajang**, Pabr. 13 *a.*; **atampakuing kuntul anglajang**, Tt. 20, **sangkan alih kadutanė luŭng, nė mělak paganė, apan musuh sai damping, ěnto sadjajang rarah, lamun ja suba katěpuk, marasakěn** ., **di atinė, nganggo kadutan babaru, maparab kuntul manglajang, drěwėn sang istri utama, ěnto anggo ngamatiăng musuh „salijua musuhė tondėn těběk suba mati apan tuū babaru anghing langah anak taū, di djro puri tongosnjanė, ditu patambun babaru, awak singagěn majuda**, pada ngaran pabaratan, tut. K. Z. 8, z. ook onder tjidra; **ngunguntul**, angalap of angamėt strî ring sawah, Wtb.

, z. kompol en onder wingsilan.

, aanh. onder sontèng.

, suwa (of suha?); **kantala**, eigenn. v. e. heilige, die Râma op zijn tocht naar **Lěngka** groote diensten bewees, R. m. R. K.: bikšu k.; mal. R. bl. 146, كنتل); z. martanggana.

, sas., ikut lutung.

, z. onder çakuntala.

(?) z. onder sawé II.

of kěntaluq, sas., kěnjěl, tajuh.

, kuntalang; **kuntiling**, *altijd aan 't slenteren zijn.*

. *lěnggak; **kantěp ring naka**, *alaṅḍėsan kuku.

, eigenn. v. e. bhagawân in de Nw.

, s. (kauntėja), wěka sang kunti v. Ardjuna of een anderen pâṅḍawa, tut. 26 (kuntija, een der nam. v. Juddhisthira, G. W. 24); 2°, Br. Z. 1, 15 (kunti).

, eigenn. v. e. plaats in Bangli ten W. v. de Batur, ook tjintamni.

, s., *kalung, *karah, *halssieraad*, vert. met kakalung, Atp.; z. kâṅṭha en âbharaṅa.

, kroñtjongan?; **sapinya madulur pada makaṅtung asahuran angantěring gěgěr**, fr.

, jav., z. onder kaṅḍi.

, jav., *aardappel*, eerst sedert de Nederl. op Bali kwamen bekend en nog bij velen onbekend, vooral als voedsel; vgl. angsri en onder klěntang.

I., jav., kawat **makěṅtěng** v. de telegraaf; **sing kuměntěng pěgat, sing katjunduk rěbah** van Bhîma in de w.; **ngěntěng tali**.

II., oost-jav., naast 't jav. gobog.

, jav., kěntungan, z. kětungan.

, **ngěntèngin**, *met* iemand *zonder geld spelen*, een weddingschap aangaan, om bij verlies niets te betalen; z. nganggap.

, jav. (koṅting), benam. v. zeker fatsoen *vaartuig*, bij de meeste bal. onbekend, maar zelfs in bal. gedichten telkens te pas gebracht, z. b. v. aanh. onder bidak, Smw.

Z. 8, 21; **kukuntingan,** *klein vaartuig,* R. L. Z. 2, 22.

, ***ngunting*ang,** *met* een toorts *zwaaien* zooals bij 't mabuü² (vgl. ngadj. kuting); z. kutik en kutil.

, **baljan makontèng,** baljan èngèngan, aanh. onder bĕbĕ en gèntong.

, tegenov. paçu en dus *wild dier,* waarvan de leeuw de vorst is; **singha kitèng kĕnas** (Bh. 36: singha nghulun jan ing mrĕga), R. 20 Z. 9, 8 (mrĕga, buron), kidang, sĕnggah, R. 15 Z. 6, 2, 1 Z. 1, 27; 20 Z. 9, 8, Sut. Z. 33, 22; Kam. b. ('t origin. IX harini); **malaju tikang balàkabalasah kawĕs kadi kĕnas manon mrĕgapati,** Rm. Z. 57, 3; ook v. kruipend gedierte b. v. v. een duizendpoot, Krws.; **sarwa kĕkĕnasan,** *allerlei gedierte,* Krws.

, *de inktvisch* (sas. kĕnaüs, jav. iwak nus, mal. nus, mad. ĕnos, lamp. nus, hĕnus en rĕnus, *roet*); z. onder bangsah en buntak.

, z. onder kas I.

, s., z. onder jama.

, s. (kaniṡiha), tegenov. madhjama en uttama, tut. 28 *a.* (vert. v. adhama), aanh. onder dhana, R. 9 Z. 2, 8 (nista), 16 Z. 2, 2 (dama, nitja; vgl. onder làbha); 16 Z. 6, 12; 9 Z. 2, 8, Adip. 44, Br. Z. 33, 5 en z. aanh. onder nghèl; **kaniṡiadjanma,** tuwa, tuli, piñtjang, dingkĕl, wudug, adinilara; **kaniṡiamadhyamottama,** *de 3 ongelijkheden* in 't leven, *zeer klein, middelmatig en zeer goed,* aanh. onder nghèl; vgl. niṡia.

II. en onder wingkĕl; **kaniṡiamadhjamottama,** aanh. onder djĕnĕk.

, s., bij weinigen slechts in gebruik als vrn. = katjing; kr. kanistika, waarvoor te lezen kaniṡihikà (tjalilingan), aanh. onder lĕmĕs.

, s., eigenn. v. e. heilige, die Çakuntalà opneemt (Tjt. 37: balmiki), Adip. 69; ook kano (jav.), mangkwa sang djanaka pinèt saja dé sang kano, kinèn amĕdjahana mahàràdja ukaraçrawa, sàmpun pĕdjah, ingaran mahàràdja sajat, doṡanya amèt lĕmbunira bhagawàn kano, Tjt. 34 (vgl. 't mal. w. verhaal, waar sèta in pl. v. sajat, Pw. fr. bl. 56, ook ساليت); **mpu kaṅwa,** eigenn. dichter v. 't Wiwàha (çaka-jaar 1022).

en tĕngawan, Sbr., nawan, de *rechterhand* of *-zijde, -kant* enz. (tĕngĕn, mlg. hawanana); **nganawan,** z. onder kéé en vgl. kawan.

, jav.?, **tanpĕngrĕngĕ talinja kĕnul tjangkĕm kurapu,** E.; **ta., lara ring pusĕr, tĕwang kĕnul, nga.,** Us. x. 38.

, ben. v. e. sotong-soort, die rood van binnen is en een dikke groene schil heeft; **pañdji kunal,** eigenn., Kid. sund. Z. 2, 127.

, **patikonol,** *ongepast?;* **samunja patikonol,** vgl. patiöñdjo.

, **mĕnggĕp kĕnĕ'p iuilagan kapitunggal anghèr,** W. Z. 4, 6 (alĕp, angĕnani), Sm. Z. 27, 1 (pagĕh); z. kĕ'p.

of kanapa, z. onder kĕna.

I., s., Sut. Z. 12, 2 (rĕbi), Br. Z. 31, 3 (sirara; *jav. kunarpa en kupona, kanĕrpa, R. sas.), B. Z. 87, 20 wangké); Sut. Z. 103, 15, m. c. konapa.

II., z. kĕnapa.

, s. (kaunapa), râkṡasa.

, s., *berg van lijken*, W. Z. 25, 7, vgl. onder saraswân.

I., z. onder nodja.

II., eigenn., z. onder nandi.

, s., z. onder däă en kanyakâ; **kanyâbhawana**, B. Z. 43, 22 (kanyapuri, pagaluhan); **arowang wong kanya** (sarĕng lan wanodya), R. sas., Z. 1; **parawan kanya**, *een ongerepte maagd*, Tjat Z. 1, bis, Z. 6.

, z. nyu, Ar. Z. 19, 2; Br. Z. 17, 7 of 17?

, z. kunaăn.

(?), **kènyèni rosning pĕtang danta lwir tĕngah angligèng djinĕm**, Ww. Z 1, 95, vgl. onder èni.

, s., z. onder kanèka.

, s., 't rijk v. Wiçwâmitra, Adip. 95 (alwaar kangkuñdjaranagara); residentie van Gâdhi, Ud. 58 (alwaar kanyakundjara).

, **kanyatan jatna**, toen Çalja lijna gesneuveld was Bh. 60; **wulangun ta siringunggutunggut**, **tambis linud, kanyâtan sârathinira jatnomundurakĕn rathanira**, Id. 72; **kanyatan padĕm tèdja ring âditya, das umĕntas i çrĕngganing astaparwwata, kasapihan tèkang prang mĕkasan**, Bh. 67, aanh. onder kindajut.

, **sang kanyâwan**, Çrî op aarde te M'dang Kamulan de menschen onderwijzende in 't spinnen, weven en 't zich aankleeden, Tt.; vgl. kaṅḍyawan.

, *kânyâpsari.

, **ring kânyâpsari** (kanyâpuri?) **runggu dé sang asurèndra rikang alajaratna**, B. Z. 18, 4 (ring kanyâwati kaŭnggwang antuk sang asuradipa irikung grĕha sphatika, ring kanyabhawana kagĕnahang olih sang bhoma ring grĕha manik).

, z. onder anyâja.

, z. onder kopok²an.

, kĕndugi.

, Br. Z. 6, 1 (padmakara, wrĕghotpala, tjanigara mal. nymphaea stellata, aanh. onder rèka, *açwamâraka, *wrĕkṡotpala (z. ald.), *wrĕkṡatana, *wrĕkṡanara, *wrĕkṡadaja, *kanikara (ta), *waḍaraka, *rèkadaṡa, *kintaphala, Kr., *karnikara, Krsn. Z. 10, 15; **kbo kanigara**, aangenomen naam v. Punta, Was. Z. 1, 56 (djaran kanigaran, aangenomen nm v. Dijapak, P. S. 122, kĕbo kanigara, aangenomen naam v. Gaḍingan (z. onder dyah), W., ed. R., bl. 229; z. onder turas en vgl. tigaron).

, **makĕnèb**, *schitteren* (vgl. krènèb).

ꦏꦤ꧀, **manangis makanang²an**, Nw. 2 *b.*, 7 *o.*, Atp. v. e. verlaten pas geboren kind, Utt. *m.* 5, terwijl een andere redactie alhier heeft wat onder g r o w è ng staat (de kawi-text a k r a k a n a ng i s).

ꦏꦤꦁ, verb. v. *ng k â n è ng, z. onder k a n a III.

ꦏꦼꦤꦼꦁ, **kĕnĕng² ngalih gĕgaèn; kĕnĕng² ngupadjiwa; pĕkĕnĕng**, *eensgezind* met elkaâr eten enz., op hun gemak eten zonder te spreken?; **kĕnĕng²in i ratu mlinggih iriki**: *blijve U. E. hier zonder U te verroeren*; **kĕnĕng²in mĕgaè**, *wees ijverig;* **ajahin kĕnĕng²in**, eene vrouw aansporende haren gast ten dienste te zijn, Swg. Z. 3, 50.

II., **nyèking narmmada sâgarottama tanmanbhèda pwawaknyârĕngĕ'n, mwung saptâhulaparwwatâdi pakĕnĕng brahmâṅda saptèrika, sang hjang dâta sirèka ngùni duma mĕl donyân pagĕh niçtjala, sakwèhning bhuwanâṅda towi katĕkèng swarggânda tan gindala**, Rm. Z. 33, 7.

ꦏꦼꦤꦶꦁ, z. *h ĕ n i ng.

II., z. onder k ĕ n è ng.

ꦏꦼꦤꦶꦁ, oost-jav. en Bjw. (mad. k ĕ n i ng): in pl. v. k ĕ n a; **durung kĕning jan kadjaba kawĕrta**, R. K. *b.* (R. m. Z. 4, 57: k n i en j è n), v. e. nieuws, dat men niet publiek wil maken.

ꦏꦶꦤꦁ, jav., **nginang**, Tab., n g a m a h b a s é (n g a d j ĕ ng a ng t j a n a ng), Meg. 14, anginang z. aanh. onder i t t j h â; **sâkŝât dagda gĕsĕng tikang mukha jadin kita tan anginangèrikang sabhâ, sâksât dagda gĕsĕng tikang muka, jadin prihawak anginangèrikang sabhâ, sâkŝât dagda gĕsĕng wwang anwam i wajahnya dumadakita hina kâsyasih, sâkŝât dagda gĕsĕng huwus djaḋapikun dumadakatĕmu bhagja wirjjawân**, Nts. Z. 8, 2; **kininangan**, W. Z. 3, 14 (i n a d j ĕ n g i n t j a n a ng, s i n ĕ r ĕ h a n), Sm. Z. 24, 12; **toja kikinangan**, R. L. Z. 1, 107; **tigang panginang**, Sum. Z. 141, 20; **pĕnginang**, sas., p a b w a n; vgl. m i k a; **panginangan**, h. v. p a k p a k a n b a s é; **ada kalih panginangan**, Bt. 203.

ꦏꦺꦴꦤꦁ I., en k o n a ng, verb. of uitspraak v. k a w ĕ n a ng (vgl. o n a ng en 't jav. k o n a ng a n onder w ĕ n a ng); **nganggo sakonang**, *willekeurig zijn;* **tan konang pwa jan witjaranĕn**, rechtsterm, *hij mag niet gemolesteerd* of *er over in rechten aangesproken worden.*

II., jav., **kunang²**, *vuurvlieg*, *Br. Z. 50, 2, Lamb. Z. 15, 2 (s o d a m a), R. 6 Z. 1, 12 (vgl. ĕ ng k u n a ng onder g o r o k); **kukunang**, *k h a d y o t a; *d j y o t i r i ng g a, *t i n a r a (?); **kunang² iké paḋanya sĕḋĕnging wulan bhaswara** v. W i ŝ ṅ u's verblijf, dat, vergeleken met dat van R â w a ṅ a, als 't ware een k u n a ng² was; bij de maan vergeleken, Ar. Z. 13, 7; **kadyangganing kukunang, andarung kĕnjar sitângçu**, zegt een dichter uit nederigheid van zich zelf, fr., **wĕtu irèn ngawé kidung tĕmbang durma, munjiné djawa bali pangkah pakŝa bisa pongah mangonjang asa milu manuñtin ngawi andé kukunang mabudi narung çaçih**, fr. in andere bewoordingen t a n p a t a ṅ ḋ i ng t a n p a t i m b a ng o r a t i n j a d i n u ng k a l i n s a w a t ĕ d j o h t w a r a

matra buka sumuré kèn langit, bĕndé barungin (b.: bĕdèg mandarung) gĕnding lwir sodamândarung tangsu, twara sĕdĕng tandingang, Rkd. (z. ook onder pètjèng en niçâkara); **dèn kadi alang² duk sagunung kulumpukanya katiban pwa ja agni sakukunang**, **gĕmut** (gĕmpung) **tampaçèsa**, **dèn mangkana hilangané dèntàngalapyahangkâranta, mohanta, drĕmbanta, wiwalani**(né) **hatinta**, een vermaning tot die boete gaan doen, Krws. (volgt op de aanh. onder kisat); **kukunang anût gunung**, Wtb. III. b.; **kinunangkunang manût gunung**, aanh. onder bañtèng (kasambangin rahina wengi); **kunang²an**, *duizelig zijn* ten gevolge van congesties, allerlei kleuren ziende, ook makunĕngan van de oogen v. iemand, die dronken is, v. die lezende de letters niet goed ziet, v. die aan puruh lijdt (vgl. jav. konangĕn, Bjw. mĕtu kunangé, duk pinĕñiung bĕnĕr papasungé, sru kumĕprak kĕkunangé midjil, djagadé kadya miring, panduluné biru, jav. f. Z. 15, béta ini pon di tamparnja sampé bĕrkunang² mata béta, mal. w. vgl. kĕnangning).

III., **door** het niet schrijven van de ĕ vaak niet te **onderscheiden** v. kunĕng, Adip. 19 bis. **21** en vooral **25**, **46**, R. 1 Z. 1, **55**, *of wel*. **Adip. 67, 77, 78, 200**, Kam., Ar. Z. 54, 5. aanh. onder dangû, mûr en niçtjaja vert. v. wâ); **apa kunang**, Adip. 19 (vert. v. kadâtjit), **dikwijls** achter vraagwoorden, om de vraag twijfelend te maken; **pira kunang sewènira**, *wie weet hoe lang hij* er bleef, Ud.; **pira kunang antadjinya**, ald.; **mapa ta kunang ikang hâla**, H. Z. **2**, 1, Z. 1, 106; **apa ta kunang sâdhjan muwah dènira**, Sm. Z. 1, 8 (jan apa ta malih sadyajang ida); aanh. onder lilir I; **kunang tâpan**, Adip. **25**, 27, 42 (of kunĕng t.?); *echter, maar?*, **52**, 87; **pira² kunang**, B. Z. 4, 16 (jèn akènkèn to, jèn akuda smalih), **syapa ta kunang ri sadjnjanira**, *hoe zou zijn naam zijn?* W. (?) 1, 68 *l.*; **pira kunang lawasnira hnwus**, B. Z. 49, 20 (jan akènkèn punika sampun suwèndanèné, jan akuda smalih maklon idané sampun, akuda s. suwèn danèni s.); **hana tan** (ra)**kwa sandèkaning hulun i kita**, **bhatârî lakśmî sang ta**(n) **molaha ring pangkadjawana sugjan bhatârî saraswati kunang kita sang pinakadèwataning çabda, athawâ kita kunang pangawakniranganya pâwakning strî kunang tèdjaning wulan açarîra kunang jatanyan kita sinanggah kîrtti kunĕng**, Wir. 16 (vert. v. lakśmîh padmâlajâ kâ twam atha bhûtih sumadhjamé hrîh çrîh kîrttir atho kântir âsâm kâ twam warânané, 1388).

ꦏꦸꦤꦼꦁ I., jav., duidt een **overgang** tot een ander onderwerp aan, W. Z. **28**, 7 (vgl. kunang), *wat betreft nu* v. e. persoon, tot wien men weêr het verhaal wendt, Adip. **20**; *of wel?*, *namentlijk*, R. **2** Z. **6**, 8; 3 Z. 1, **38**, 40; 4 Z. 1, 72 en 78; **wraj apèki kunĕng** (l.: kunang), *welke aap zou dit zijn?*, R. 7 Z. 14, 3; 9 Z. 3, 7; vgl. **19** Z. 18, 8; **kunĕng pwa jan**, *maar zoo daarentegen*, T. *b.* Z. 4, **222**;

apa djâtinta jan apsari kunĕng (kunang) *wat zijt ge?, wellicht een* a.?, R. 3 Z. 1, 38; **hajwamukti salwiring sinangçajan, tjamah çutji kunĕng,** *nuttig niet alles waaraan getwijfeld kan worden, of 't rein is of niet,* Wrt. 7.

II., **makunĕngan**; z. onder kunang.

I., jav., * bungalan, *geel*; 't is de kleur v. Buddha, aanh. onder sĕngkĕr; v. d. padi *geheel rijp* (vgl. bat. gumorsing; z. dalungdung); **kĕmbang kuning,** nm. v. e. boom naar de kleur v. d. bloem aldus genaamd, cassia glauca, de bladen met kruiderijen bij de guling als groente, Afb. Rumph. IV. pl. 23; **sari kuning,** zekere fijne geelachtige aardsoort gelijkende op de atal bij de tjĕraki gekocht, onder de geneesmiddelen, Us.; **kuning sari,** z. onder sari en bĕngul; **kĕmbang kuning prañ of djawa,** de cassia alata, de bladen tegen bulènan gebezigd, Bd. en Tab. kĕpèlu, Mngw. kĕtjèlu, Gj. pilu²?, Kl. tuwi alas?; z. afb. Rumph. VII pl. 18 (Bjw. apjun²an naast 't jav. kĕtèpèng); **taksu kĕmbang kuning,** z. onder pĕrtata; **wadju kuning,** aanh. onder râdjawidhi; **wong akuning,** z. onder lĕntrèh; **rari akuning** v. Baladèwa, aanh. onder wadha; **nguning** v. door atal geel gemaakte wapens; **kulkulé ngĕmbut, idĕpang munjin gamĕlan, tumbak nguning, idĕp djodjor baris ngambjar** van die om de vragen v. 't geschaakte meisje niets geeft, Wrtn.; **kuningang nasi apulung,** om en de vaste meê te verbreken, aanh. onder kĕkĕb; **kuningan,** nm. v. e. wuku; op **tumpĕk kuningan,** 10 dagen na Galungan, waarop feest gevierd enz., en op de graven v. die niet mabèn zijn, spijzen, doch minder dan op Galungan, gelegd worden (z. onder puñdjung en manis); op **manis kuningan,** eigentl. m. langkir, worden offeranden naar d. dalĕm gebracht; **kĕkuningan**; jav., *geel koper.*

2°, **kĕmuning** of kĕmoning, de bekende boom, wiens geel hout voor heften van wapens, echter bij de Balineezen niet, zooals bij de Maleiers, in tel is, * kamoning, Br. Z. 5, 6 (kadjĕnar, z. pèlèt); **sĕkar kĕmuning,** nm. v. e. grooten boom, O. b. IV O. S. a., dus sandat; **rawa kbo kĕmuning,** eigenn. v. e. meertje? Tt. 18.

II., holl. (*koning*), **radja kuning,** *de koning der Nederlanden* (sedert 1882); **ari kuning,** *'s konings verjaardag,* te Bll. gevierd met mastklimmen enz. en vuurwerk.

, K. A., *wie weet,* drukt onzekerheid en tevens onbepaaldheid uit, *'t mocht eens,* singnja, B. U.; **kènangan ngawè sisip; kènanga** (b.: singnja) **wruh ida i guru,** *vader mocht 't eens weten,* 390; **singnja ada widi kènang mani,** *op dezen of genen tijd in de toekomst.*

, z. onder kunang I.

, verk. v. koninga (z. onder uninga?); **tan koning lawasèng hnu,** *wordt niet verteld, hoe lang ze op weg waren,* T. Z. 2, 31 en 34; Z. 3, 73; **suruping arka pakĕdjĕp tan koningan,** R. K, b. (R. m., Z. 6, 16: s. arka p. tan ginopita).

[Balinese script], sas. (jav.), z. onder **sandat**, ***bandawasa** (?); aanh. onder **gadjih**; vgl. **kanangga**.

[Balinese script], sas., **balang sangit** (lamp. **kanangaw** en **tĕnangaw**, mad. **walang tĕlangu**, Kangean w. **tĕnangu**, bug. **anango**, mal. **djĕnangow**, ibn. en iloc. **dangaw**, ngadj. **hampangaw**, mal. v. Seraw. **pangau**, bat. **attingano** en **tjingano**, bis. **tajangaw**, tag. **olalo**, *rupssoort* de rijst en andere planten aantastende, mlg. **tsindranu**, mak. **bulango** en **katingalo**?).

[Balinese script], sas., **tungu**.

[Balinese script], **mĕkĕningningan** v. d. oogen v. e. dronken persoon (vgl. onder **kunang**); ook **makuningnangan** v. iemand, die een slag op 't hoofd krijgt en flauw valt, Dd. 25.

[Balinese script], **ngĕnĕngnĕng** v. d. oogen, tjĕĕng; **ngĕnĕngnĕng matanăi**, *de zon zich vlak in de oogen laten schijnen* zooals bij zekere toovermiddelen; z. onder **ujup**.

[Balinese script], z. **kĕningning**; **ngĕningnang**, *verbijsterd?* v. die op heeten grond loopt, b. v.

[Balinese script], zekere boom, Us.

[Balinese script], ***katangga** (tamil **kananggâj**?).

[Balinese script] I., mal. (**kâtja**, s., *glas*), *een bril* (**surja**); **makatja sumangkin lamur**, aanh. onder **luta**; **bĕdil katja**, Am. (bis. **katya**), vgl. **Purwâkândâ**.

II., eigenn. leerling v. **Çukra**, Adip. 53, wil zijn leermeester's dochter niet huwen en wordt door haar vervloekt, ald. 54; vgl. onder **Dewajânî**.

[Balinese script], mal. of jav., zekere *witte katoenen stof* voor kabaia's enz. gebezigd (bij de Moham. en aan de havenplaatsen slechts bekend).

[Balinese script], jav. voor betel (vgl. lamp. en sund.).

[Balinese script], **kĕkatjé**, een boonsoort, veel overeenkomende met onze sperzieboonen; pit en omhulsel worden genuttigd, grooter dan de **komak**; cajanus flavus?, de plant zeer hoog en slingerend (bug. **kantjéq**); z. **kĕkara**.

[Balinese script], mal. (katjau); **ngatjo**, **ngaduk**; **katjona**, *hij roert* de **lawar**, *hij hindert* hem in zijn werk (meer bij de Mahom., die in aanraking met Chin. liplappen komen, in gebruik).

[Balinese script], ***pinusus** (batav. **kutjak**); **mĕkutja** (beter **mĕputja**), *ontzet* v. zijn kaste als een brahmaan wegens het niet betalen v. e. boete, zoodat hij gelijk wordt aan een **sudra**; **kakutja**, *zijn kaste verliezen*, door misdaad (z. **putja**), **buka kutja**, ***kapusus**; **ngutja**, tusschen de palmen der handen *kapot wrijven* (vgl. **kutjĕk** en **kĕñtjah**); **mangutja lima**, ***musus tangan**; **kutjanĕn** en **patjangkutja**, ***pusanĕn**.

II., s., *de borst*, **kutjadwaja**, s., *de beide borsten* eener vrouw, **susu**, Ar. Pr. 43, aanh. onder **èni**.

[Balinese script] (**kotji**, Kid. sund. Z. 1, eigenn. v. e. staat; mal. **kutji**, *Cochin China*); **pipis kutji**, zekere zwartere en dunnere soort Chin. duiten, waarvan men godenbeelden maakt (z. **ukur**, **sĕdana** en onder **sawèn** en **djĕpun**), ook bij 't goudwegen gebezigd (z. onder **djĕpun**);

men heeft er, die aan de eene kant een beeld bevatten, voorstellende een boogschutter en daarachter een dwergachtige figuur, waarin de Bal. Ardjuna en Sĕmar (of Twalèn) meenen te zien; de andere kant is geheel glad en zonder eenig schrift.

II., z. utji.

, **kutju**², B. Z. 5, 3 (tjèkèl; vgl. jav.); **wadahi kukutju**, Us.

, mal. of jav. (eng. ketch), soort v. *vaartuig*, B. U. 76, am.

, z. onder gogorèn.

I., aanh. onder krûrapakśi.

II., z. kutji.

I., s., rambut.

II., aanh. onder sĕlir.

, z. patikatjuh.

, **pluhé mangĕtjah**, U. Bll. Z. 1.

, **angĕtjĕh** v. regen, Hariç Z. 16. aanh. onder açudji (vgl. jav. krĕtjèh); **akĕtjĕhan** v. regen, Sut. Z. 138, 7 (mangètjèl), L. Z. 19, 17 (makètjèkan), Sum. 28, 21, H. Z. 38, 10; Ar. Z. 9, 2; R. L. Z. 7, 100, Z. 11, 152; Kid. sund. Z. 4, 239.

2°, **mĕkĕtjĕh jèh matané**, ook **makĕtjĕh**; **tunggil èling makĕtjĕh kangĕn** (ingĕt) **ring raga** U. Gj. 41.

, jav. (kĕtjoh), **kĕnjung manis makĕtjuh djuruh**, Njalig 13; **sang tjikrabala** (b.: djogormanik) **rañh, ngaba gada raris mukul, bĕñtjar** (b. bĕniar) **tĕndasé malèlèh** (b.: malèdlèd), **poloné pĕsu makĕtjuh** (b.: makutjuh, c.: marusbus), Drm. 25; **mĕkĕtjuh**, *spuwen* tj. katjuh; (z. lĕpé); **ngĕtjuhin**, v. bloed, * sumirat ri; **ngĕtjuhang**, spog *uitspuwen* (z. natahang), **kĕtjuhan**, * tustus.

, **sawĕnèh adus mângkja kitjah**², Mal. c. bl. 54, daarop a gugubah enz.

, andere uitspr. v. pitjih?

, **kutjahan**, Bjw, *water, waarmeê borden, kommen enz. gewasschen geworden zijn* en dat men den varkens geeft; **kĕkutjah**, water, waarin rijst gewasschen is; *mengsel* v. bladen voor varkens, in toorn gebezigd ook voor menschen.

, **mĕkutjwan**, *aanhoudend* en *veel* v. woorden bij twistenden (vgl. tjuhtjuh), vgl. variant onder brusbus; **munjiné mĕkutjwan**; vgl. kutjah.

, **makotjohan** en **makotjogan** v. zweet.

, jav., *uitloopende* katjang, vooral v. d. k. idjo, als groente (mal. en mak. kutjaï (vgl. ĕmbut²an) * katjambah (z. onder kandik); **ngĕtjai** v. d. bulih in de pawinihan, de eerste graad v. wasdom bereikt hebben vóór kumatadji (Bjw. sĕmumbi); zelden kañtjai, tumbuh ngañtjai v. uitbottende veer, Tj. b.

, z. onder kĕtjubuh.

, **makètjau**², *praten?, keuvelen.*

, s. (katjtjhurâ), kĕñtjur (tjĕkuh); z. kañtjura en kartjûra.

, **ngutjètjak**, aanh. onder taksu.

, **mĕkĕtjatjotan** v. e. vreemde taal *onverstaanbaar rad* b. v. als 't Chineesch; (mad. ngatjètjot); z. mĕbratjukan en batjot.

, z. onder gutjètjèt.

, s. (katjtjhapa), *een schildpad*, •pas, •ĕmpas (gevecht v. e. vorst, in zoo een dier veranderd, met zijn broeder, een olifant, Adip. 36, z. supratîka, is de aanleiding van het spreekw. onder tjapa, daar Garuḍa de beide twistenden opat); **kadi sang garuḍa dané ika né mangkin ngatonang gadjah ring katjapa,** •lwîr pakšindra sirèki rakwa lumihat ring pas lawan sâmadja: si **katjapa,** eigenn. v. e. vrouwelijke schildpad T. Z. 2, 50.

, z. katjapi.

, jav., **pakatjĕtjĕng,** makatjuragah; **ngĕtjĕtjĕng,** ngatjĕng (sund. njĕngtjĕrĕgĕng); ook **pĕtjĕtjĕng** b. v. v. d. palud vgl. pĕkĕtoñdjol.

, zekere plant, waarvan de samentrekkend zuurachtige roode bloemknoppen als sambĕl of groete genuttigd worden; de oude stam voor 't ñdjĕruk v. wapens, 't jonge merg als groente (jav. tjombrang, te Soerab. katjombrang, Bjw., lutju de bloem, oñdjé de vrucht en tĕpas de planten zelve; sund. tjombrang, ben v. d. bloem v. d. hoñdjé; ook te Batav. heet de plant oñdjé); z. bongkot.

, (vgl. kĕtjĕtjĕng); **ngĕtjotjong,** *stijf uitsteken* v. d. penis b. v., vgl. tjotjong.

, jav., **kĕtjĕr**[*], v. pis; **akĕtjĕr,** *een paar druppels*, v. vocht *een weinig;* **ngĕtjĕrin,** iets b. v. inkt, met een weinig vocht, azijn b. v., *begieten, bevochtigen;* **ta, gatĕl angĕmu nanah,** ça, **bungan angsoka ungu, pinipis, 'mbanya, isinrong, dènya sangkĕp, wus aratĕng, kĕtjĕrin lĕngis tannusan, lèsahakna,** Us., aanh. onder papung, vgl. kĕtjĕk en z. aanh. onder tjatjab.

, **ngĕtjir** v. bloed uit een wonde (lamp. tjir, uitroeping 't uitspuiten van vocht voorstellende); **akĕtjiran tjĕnik,** *een dropje drank;* **mara makĕtjir ikutné** v. e. jonge kip; **ngĕtjirang katjing,** de pink, of een ring *zoo houden aan den vooruitgestoken pink, dat ieder hem zien moet,* Dd. Z. 1, 6; **bungkungé sada kĕtjirang,** Tjp. z. kĕñdjĕh en kĕñdjir.

 (ĕngkĕtjur of ĕngkĕsur, ĕngkèlèp); **gagak putéq bandjur kĕtjur** (b. kilip bañdjur).

, **makĕtjor,** •manumbĕr, •manĕmbur, •muñtjar, •gumulak, •kumitjir, •sumirat; **makĕtjor pĕsu gĕtih, gĕtih makĕtjor uli bungut; pakĕtjoran ikang wé,** •gumarañdjang ing banju; **kinĕtjorakĕn,** •kinutjurakĕn.

, jav., (ook kiñtjĕr); **ngitjĕr,** *bijna geloken* v. d. oogen (vgl. pètjèng); •**apĕdé ngitjĕrin anèh** zooals bij 't mikken; **ngitjĕrang,** één oog *dicht doen;* z. tjitjĕr.

 I., naast kitjĕr; **ngitjir,** •apĕdé; z. onder borang en kĕsip.

II., **kumitjir** v. water, L. Z. 3, 8 (makĕtjor); vgl. kutjur,

III., Bjw. soort *fuik* v. bamboe, kleiner dan de bårå, om bédjulit te vangen en met de opening naar den zeekant toe (z. badong), onder vlechtwerken v. bamboe (anam²an príng), Wtb. 241; **ngitjir gědé**, Bjw., wangsalan, wegens bårå (z. jav. Wdb.), = bărå, vgl. itjir.

I., v. bloed, B. Z. 94, 1, c. (makětjor), Sut. Z. 47, 7; Z. 123, 16; **kutjurnikang wwaj**, R. 15 Z. 3, 3 (kětjoran ikang toja); **kumutjur** v. bloed, Sut. Z 132, 4, v. water, Wrs. str. 30, v. e. makara, ald str. 37, van bloed, Sm. Z. 9, 4 (sund. kotjor): **kumutjur**, *angher tali, Sut. Z. 43, 9: **angutjurakěn gigir**, Sut. Z. 48, 7 (njosorang tundun); vgl. kitjir; **kinutjurakěn** v. water, Br. Z. 39, 4 (kiněṭjorakěn, sinirakěn.

II (?), *watervat* als leksteen; **ngutjur**, bij 't ngotok *zeven* door kapuk om een dun en helder vocht te verkrijgen; **kutjukutjur**, Sm. Z. 21, 1 (kpotan katak).

III., jav., zekere *lekkernij* v. meel en suiker gebraden, vgl. tjutjur.

IV., **tandjung kutjur**, z. onder alas sloka.

, een grof woord voor pipis (Bjw. evenzoo in pl. v. pitjis); **tra nglah kěkètjèr** v. e. berooide; **klětèkang kěkètjèré**, grof *betaal contant*.

2°, **kěkètjèr**, een paar duiten, een doode meêgegeven, als leeftocht, op een gespleten bamboestaak met een lap wit lijnwaad, een baingin-blad en een padi-aar gestoken; onder 't voortgaan van de wadah aan weêrskanten van den weg.

of **kěkotjor**, *klapperdop met water* om de handen meê te wasschen, vandaar 't raadsel měbasta meklètèk lèngkong (blbd. slaat op de sangkèt) singdaki pada měbudi (z. protjot), aanh. onder srěbad.

, s., (khétjara); **satwa kètjara**, *vogel*, Adip. 115 (mahawan gagaṅa); vgl. Wir. 53, waar een opsomming van hemelbewoners.

, **makatjarětjě** v. pijlen als regen, B. Z. 9, 4 (pakarětjěb, kumarětjěb).

, aanh. onder laṅḍak (patjurènggèh).

, **makatjaratjab**, B. Z. 87, 50 (patjaranggah).

, aanh. onder laṅḍak (halěs); **makatjěrětjěb** v. paarden en olifanten, Ar. Z. 60, 2, v. pijlen, Sut. Z. 129, 1 (dahating balěs), vgl. tjårtjěp?

, Bjw., zekere vogel, die niet hoog vliegen kan, W. Kap. 153; z. paåt².

, jav. (vgl. tjrèt, kětjrot en kětjrèt); **makětjrit**, *spuwende spritsen*; **měkětjrit**, *uitschieten* b. v. van 't semen, van ver uitgespogen spog (z. aanh. onder kětjap); **pěkětjrittjrit**, *telkens uitspuiten en bij kleine beetjes* v. pis (vgl. trětjit).

, tjrèt (vgl. kětjrit, kěbrèt en jav. tjěprot); **grubug kětjrèt**, *de cholera*; **katjratkatjrèt**, *bij kleine beetjes betalen*; **ngětjrètin**, iets *bespuiten*; **ngětjrètang**, iets, water

of medicijn, tegen of in iets *spuiten;* **pangĕtjrètan,** *spuitje* (vgl. onder kĕtjrot); **kĕkĕtjrètan,** *spuit* v. buluh gebezigd om op gedeelten v. 't lichaam als douche te fungeeren.

of kĕprot (vgl. kĕtjrèt en kĕtjrit); **kĕtjrot²** v. vonken; ook pakatjrottjrot, (*sumirat); **makĕtjrot,** *multak; **ngĕtjrotin** of ngĕprotin (jav. ngĕtjroti en mañtjrut); **mĕkĕtjrot,** *uitspringen* b. v. v. hersens uit een verbrijzeld hoofd, v. oogen bij 't ngulakin, v. bloed, *kapitjil; **mĕkĕtjrot mĕnèk** v. e. vuurpijl (batav. kĕtjrotan, *een spuit,* vgl. onder kĕtjrèt).

, *eenigszins bleek* in 't gelaat.

, **makatjarangah,** B. Z. 87, 48 of 49 (pakatjĕtjĕng), Z. 88, 5 (patjurènggah), vgl. tjarangah en tjranggah.

of katjag; **mĕkatjakan** en mĕkètjèkan of mĕkètjègan, *hier en daar verspreid* v. vuil, afgevallen bladeren onder een boom, lijken v. verslagenen (Bjw. gĕdjag); **mati mĕkatjakan,** vgl. mĕtjègtjègan; **ngatjakang** als vleermuizen, vruchten, onder aan den boom verspreid, rijst *wegwerpen;* **pĕdalĕm katjakang,** 't is jammer v. d. rijst weg te smijten.

, *te zoek raken* v. iets in iemands boedel, *ontbreken* aan een zeker getal muntstukken, v. e. oog (z. pètjèng), een stuk vee (vgl. ngjèk); **katjèk bana mĕtèkin; ngatjèkang.**

, z. tjok; **sami katjokangipun** van 2 woorden promiscue gebezigd.

, kĕrĕtjak.

I., vgl. jav. en z. gĕtjĕk en ĕñtjĕk); **kĕtjĕk²,** R. 24 Z. 12, 3, (makètjèk², makètjèk²an): **akĕtjĕk,** makètjèl², sapotjapan, 23 Z. 12, 11, Lamb. Z. 18, 2, R. 23 Z. 12, 11 (makètjèk², matañdjak), 28; 24, Z. 12, 3; **akĕtjĕk,** *kikken;* **hajwàkĕtjek,** aanh. onder nijama; **kumĕtjĕk** v. djampa-ring's en pasar's, Kid. Sum. Z. 3, 76; **ngĕtjĕk** v. d. regen (sund. kĕtjrĕk); **di pangĕtjĕk udjané,** *toen de regen druppelde;* **makĕtjĕkan** v. regen (vgl. jav. krĕtjĕk, sund. ngĕtjrĕk), L. Z. 26, 7 (makètjèkan); **mĕkĕtjĕkin sijat** v. e. dalang.

II., **ngĕtjĕk,** *in* iets *eventjes met de nagels knijpen,* op die wijze eventjes verwonden een lichaamsdeel, een vrucht zoodat 't vocht er uit komt (z. ngompès, tjrèk en impĕk); **ngĕtjĕkin,** iemand *beknijpen* de jeukerige plaatsen; **ngĕtjĕkang,** *met* de nagels *drukken;* **mĕkĕtjĕkin, pĕkĕtjikin,** 't jav. ñdjawil (Bjw. ngguìit), den eigenaar *waarschuwen* tegen die hem zal gaan bestelen; **mĕkĕtjĕkang tkèn dustané,** mĕtudingang.

III., z. onder tjĕtjĕk IV.

, 't geluid v. e. krekel; **ngĕtjik,** *krieken* v. krekels, *tikken* v. e. klok; vgl. kring.

, **kampita kutjak,** aanh. onder rawa (molah nglèñtjok); **kumutjak kakuntjang atugur** v. d. zee (jav. en mal. kotjak en z. onder otjak), R. 23 Z. 4, 8 (otjak gojang tan pĕgat, otjak pagĕh

maŭsĕran; jav. R. 498 kumotjak); z. kotjak en kuñtjak.

, **makutjĕk**, *doorgehaald* v. e. foutieve letter (batav. kutjĕk); **ngutjĕk**, iets, b. v. een blad, *fijn tusschen de palmen wrijven* om er b. v. 't sap voor oogmiddel uit te persen (vgl. sund. en kutja); **ngutjĕk**, *doorhalen; wrijven* de oogen, waaraan iets hapert b. v., een lont door hem op iets heen en weêr te wrijven *uitmaken* (z. bitjĕk en vgl. utjĕk).

, z. tjèngtjèng.

II., z. katjak, * **kètjèk**² v. zwaren regen; **makètjèk**², * aktjĕk; **ngètjèk**, ook v. d. regen; **makètjèkan**, * makĕtjĕkan; **makètjèk²an** v. kleine kinderen *in plassen zitten* (vgl. onder kotjèk).

III., z. gètjèk.

, jav., *geklots* v. d. zee, * bangĕt (nikang halun), B. Z. 3, 42; vgl. otjak en kutjak.

, **mwah wjaktinikang kapagĕhani sang wiku ring jasadharmma paramartha, lwirnyâ langgèng tunggĕng sarira dèwèk dharmma angalus tan kataman ing para hala mangkana kramanira, jan hana wiku alĕngit lampah hidĕp, linjok sabda tjorah, atmu smara ring rabinya sampun matĕmpuh siti, tan anut mapudjalakrama abrĕsih, mwang anglañtjubin rabining wong wanè(h), angrabini wong djadjaka kanya, wanèh mwang wong atunggon atuku, wadon, pilih tunggil kalañtjubinin, mwang asabda tan rahaju sakalwiraning sabda akas angkĕr, ring wong samanya wanèh, mwah ring rabinya dèwèk, ring sanak putu bujut sanggarwarèng, sabda paruṣyâ, jan hana wiku samangkana, ulahnya dudu wiku, nga., wiku²an, nga., sok anular bawaning wiku, ambĕknya duṣṭa, wjaktinya wnang sang wiku ika pinutja olih sang wiku adiguru, nora wnang amarasiddha di hala haju karjjâ agung alit mwah amarisuda wong mati, urip, wnang wiku samangkana apalaju dadi brahmaṇa walaka mwah, nora malih akrama wiku, satuŭhé nora wnang anuŭn pada malih dadi wiku, ala pantĕn kawikonyâ atinggal kramanya, nga,, jan hana wiku wanèh, ènak anggawé lug(r)aha njiṣyâni numpang parab, ring sang wiku wus pinutja, malih angurip kawikonya sakadi mula rumuhun, wnang sang wiku awèh lugrahâ anjiṣyanumpangi parab, samana hala pantĕnya, sakadi wiku ring arèp, apan wiku salah krama salah idĕp, pantĕn ngaranya, anrangin buwana alit bwana agung wnang sang wiku samangkana pinutja dohakna lungguh wiku samangkanâ, ring wawĕngkonira sang a(ma)wa rat, nora utjapĕn malih gnahing wiku samangkana, mwah jan pdjah sang wiku pinutja ikâ, sinalih tunggal lanang wadon pdjah, wnang pratèkapangĕntas sakadi walaka, wèdaning panglĕpas gni anglajang, nora witjarané, jan nora samangkanâ, jan lwih pangupakara kadi wiku, pagĕh dharmma lungguh ring jaça, lĕbur bwana alit, buwana agung, sang mawa rat, kotjĕk idĕp, kotjĕk rasa, kotjĕk udjar ala dadi katon aju, kagjat bwana ro, matmahan atrang, tjorah pisuna linjok tajab**

maling rumarap, idĕp kali sangara mawĕ-wĕh agabur patik wĕnang kbo sampi norana gmuh apan djagat norana aju, buwana roga kagjatapan (?), **sarwwa tandur magsĕng,** fr. bpl.

[Balinese script], z. kodéq.

[Balinese script], **ngotjèk,** een kris *schoonmaken* met bongkot-vocht en warangan; **mĕketjèk** v. d. pamor v. e. kris in 't vocht v. de bongkot, manas en tibah gedoopt, om door 't zuur de vuiligheid te verwijderen, waarna 't lemmet met sangihan gewreven wordt en glinsterend gemaakt met batu las; **maketjèk'an di jèhé,** *in 't water ploeteren, morsen*, vgl. onder kètjèk.

[Balinese script], *ginugah (jav. mal., sund. en vgl. kotjak); **mangĕling tong dadi ketjok** v. e. klein kind, Pan Br. 12; **rudjak ketjok** of kopjor, een drank bestaande uit jèh kuñd, asĕm, ujah en tabja; vgl. bir; **maketjok,** *v. binnen rammelen* als een bedorven ei; **batu maketjok,** *een wondersteen, die v. binnen rammelt*, en iemand onkwetsbaar zou maken (vgl. onder kĕtjap); **ngotjok,** *schudden* b. v. een slapende, om hem te wekken, *anggugah; **mangotjok,** *anggugah (vgl. batav. kutjuk en krotjok), *amĕdĕli; **kadjĕmak kinotjok** v. lijken, *inalap iniwĕ'; **kakotjok,** *ginugah; de dobbelsteenen; **kakotjok,** *kègu; **ngotjokang** een kind om 't weêr te doen slapen, **tunggal ngĕndusin ketjokang,** Pan Br. 11.

[Balinese script], (watjika?); **tan katjika,** *niet te overreden* zijn gelofte v. kuischheid te verbreken, Bh. 97, vgl. onder dharrjja, waar 't corrupt is.

[Balinese script], zou grooter zijn dan de kĕsisat en minder rood.

[Balinese script], z. onder kètjaka.

[Balinese script], s., eigenn. v. d. generalissimus v. Wirâta, door Bhîma gedood, omdat hij Dropadî lastig viel, Wir. 13, aanh. onder maja (jav. kèñtjaka; vgl. tanu III), B. Z. 81, 43; **sang kitjaka,** Z. 84, 39 en 40 (i tjaka), vgl. ook upakitjaka.

[Balinese script], tusschen warahan en tarimba, O. kitjaka, aanh. onder râdjawidhi (djurupratèka).

[Balinese script], **mangutjiktjak,** *snappen* v. d. butjitja.

[Balinese script], z. onder tjikuh.

[Balinese script], Bjw., de vrucht v. d. udani (jav. kĕtjĕklok of tjĕkluk).

[Balinese script], *kort ingekrompen* van nature, v. d. penis b. v., v. d. voet v. die bolang is.

[Balinese script], *bleek* (atjum), *mawĕnĕs, vgl. tjoŏng en lèmlèm.

[Balinese script], **pèrot, ada labuh nungkajak padjungkĕl ada manunngging bangun ngulèpot kètjod manandang ĕlik,** fr.; **bais kètjod lima ĕlih,** ald.

[Balinese script] I., 't *pop-hulsel* v. e. rups, een geliefde lekkernij, en gebraden genuttigd (z. bĕgading); **mĕkatjut,** vóór 't mĕkulĕs v. e. pop; z. bekatjut.

II., **tanggun munduk apit tukad jadin pangkung** (Sbr. krañtjut, munduk sĕnik apit tukad of muntjuk munduk); **nga-**

tjut v. d. punt v. e. m u n d u k boven een p a ng k u ng, ng o ñ djol, v. dèsa's die gemakkelijk door zeeroovers kunnen overvallen worden, d i těbèn to ng osé; Bngl. ng a n tj u t v. d. p a ng g a l p a ng i dj ě ng, vgl. ng a tj u ng, waarvan 't stamw. mij onbekend is.

I., *sits* (vgl. r o p a en k r a s i); **kětjit blanda,** soort v. *sits, witte grond en roode stippeltjes;* **siñdjang kětjit,** B. U. 337.

II., **makětjit,** elders, m a kě dj i t, *m a k- tj a p, *a ng u dj i w a t; **pada saling kětjit** (b.: p a s a l i ng k i n dj ě p i n).

I., jav., **masěm kětjut,** *zeer zuur* (vgl. sund. en lamp.), k ě tj i ng.

II., z. aanh. onder p a d u.

*i n i n u m; **ngětjot,** 't bizonder *slurpende geluid* bij 't inzuigen, *inslurpen;* **kakětjot,** *r i s ě p; **jèn sěpsěp kětjotang,** *s i n ě s ě p s ě s ě p a n.

bigge, jong varken (tag. k u l i g, b i j i k en b u j i k), herhaald om biggen te roepen (vgl. tj i t a h); **kutjit makoping patpat mabatis akutus siki ikuh matjanggah,** onder de slechte voorteekens, U. Gj. z. b ě ñ dj i t.

jèh pangakṡiné patambwas blus kutjut, Kid. Adip. C. Z. 3, 11; **ombaknjané manĕmpuh, paranganė sami kutjut,** Lmb.; ook p u tj u t; vgl. l u tj u t.

I., **kètjèt**², geluidnabootsing v. e. s a n a n; z. ě n tj è t.

II., **padang kètjèk**²**an,** z. onder dj i t dj i t.

kotjèt²**an,** uit a ñ tj r u k of uit de s u b a t a h v. d. k u t u h of andere boomen ontstaande dofgrijze torsoort met zeer lange voelsprieten, hij geeft 't geluid o tj è t² (oost-jav. i ng k i k²a n, jav. g i g i k a n en ook een ě ng g i k²a n, batav. ě ng k ě t² of ě ñ tj è t²a n); wordt genuttigd en ook, in goud nagebootst, als krisheft gedragen (afb. Rumph. plaat 17 fig. E; waar fig. *d* de a ñ tj r u k, fig. E de s u m ě g è n en fig. *c* de s u m a ng j a ng voorstelt; z. nj u ng a h); **2°** soort v. *gesp,* zooals bij de p a k ṡ a, *hengsels* bij koffers (k o d a ng, t è p a k), een deur.

k o tj o k; **kotjot**² v. e. balé door aardbeving; **ngotjotang,** een b a l é v. d. aardbeving; **měkotjotan** door aardbeving.

een slingerplant, wordt veel in de bosschen aangetroffen.

zeker geel vogeltje (Bjw. tj i t o) z. onder t a d a s i h.

zekere v. wormen levende kleine vogel, die zich in de s a w a h's ophoudt, m o t a c i l l e s p e c i o s a; (Nw.: tj è tj è t r u ng en verkl. door b a g a k i n a ng s è n).

s. (k u t s i t å ng g a); **djanma kutjitångga, nga., wwang ahala ka** (b.: l å palang tuwuhnya, lwirnya, wwang wwal wungkuk, kajang (b.: w a j a ng), wudjil, drě midaré** (b.: d a r i h), (l a m p a ng), **bulé, wě lang, lampi** (b.: l a m p i r), **wiwang** (b.: w i d a ng), **ikå ta kabèh kutjitångga, nga.,** Wrt 32, aanh. onder t a l u w a h.

měkětjis měnèk als water v. d grond of door slagregen.

bijnaam v. lieden, die lan en mager zijn.

(vgl. tjostjos); **makĕtjos**, *umĕsat, *wiplatwang, *lumampat, v. e. wagen *springen*, vert. B. Z. 91, 5; **kĕtjos**[a], *lumpat wiplatwang; **kĕtjaskĕtjos**, *lumuñtjat; ook kĕtjwas?; **pakĕtjos danènè** en liwat bĕtjat pakitjasé, *lumpatnirâdrĕs; **pakatjostjos** v. visschen *springen* heen en weêr, *lumumpat; **dakatjostjos**, mangaliwĕr; **ngĕtjosin**, *over* iets *springen*, T. bj. Z. 1, 19.

, z. onder kĕtjos.

of kotjiwa, jav., aanh. onder tjaturmukha en kĕlĕm, *sor, *masor; ***tlas kutjiwa**, alah larut; **kotjiwa**, W. Z. 1, 8 (katunan, kasor katĕngĕr), aanh. onder gĕlĕb; **ngatjiwèn tanding**, aanh. onder kapèng; **ngutjiwajang musuh**, vert. R.

, z. onder kĕtjos en vgl. kĕtjwag.

, kĕtjog; **makĕtjwag**, *springen* z. tjwag en vgl. kĕtjwas, zou in sommige streken, Pĕrgong b. v., de naam v. e. stroo-kleurige balang zijn (mĕbulu somi).

, een beestje een weinig dikker dan de blaûk, waaruit de tjapung djaran ontstaat.

, z. gatjĕl.

, in pl. v. 't jav. patjul?, z. aanh. onder piso en prang².

, mal., pjanak door de pramadé's gebezigd; z. onder manik en aanh. onder ilĕng (in een eigen. in tegenst. v. akbar en afgewisseld met اصغر, asgar, mob. fr. b. telkens).

2°, nm. v. e. der 4 kleine pangalasan's v. Mantri Wadak, z. pĕngah.

, z. onder putjil.

, zekere zeevisch (sas. langsaran), Stn.

, **makètjèl**[a], *aktjĕk; **mangètjèl**, *akĕtjĕhan (vgl. Men. kètjèq?); **adrĕs pangètjèlaning djawuh**, Dd. 4.

, **kotjol**[a], *wiggelen* als een wapen in een te ruime scheê (gulik²), komèl² als 't maar aan een kant plaats heeft.

, z. onder brĕngkèk.

, z. bij kĕmbang kuning praû.

, jav. (kĕtjatjil), de vrucht v. d. kĕsambi (afb. Rumph. I. pl. 57).

, v. d. kañtjil, R. 23 Z. 12, 14 (mlali mĕsik); **makatjulamik** v. kidang's, Hariç. Z. 9, 24.

, Bjw., de vrucht v. d. dadap of tjangkring (*jav. tjèlung, sĕkar dadap), zou in de Us. met de bet. v. tjangkring voorkomen; vgl. kalĕtjung, Tjt. 46.

, jav. (waar ook kutjĕb), *ingedrongen* v. e. wapen; **lalandĕping pĕdangnirèki mañdjing, maring parisènirèku, pĕtang** (patang) **djaridji katjĕpnya**, Am.; vgl. tañtjĕb.

, jav., vrn. = tjakĕt (ngadj. kantjip, Katingan kantjib, Sampit katjih, mal. v. Ambon katji, mal. v. Kut. katjup, tag. karot, bat. gatsip, *baardtangetje, nijpers* v. e. kreeft; vgl. kapit); **katjip mangsoji**, z. onder mangsoji.

ᬓᭂᬘᬧ᭄, jav., *'t openen en sluiten* der lippen vergeleken met een open gebarsten manggista, Sum. Z. 5, 9, B. Z. 13, 8 (rimang, tuturang); **asalah kĕtjap**, *zich verbabbelen*, zoodat een geheim uitlekt, Mal. 146; **mangdé kĕtjap** v. d. blikken v. mooie kluisenaressen, B. Z. 13, 9 (mahjun anitjipi); **kĕtjapi lidahing antaka**, aanh. onder kakiritjik; **sawang hudan atĕ'b tibèng banju kĕtjapning apupul amangan rinĕngwakĕn**, Sut. Z. 129, 1; **mapagut kĕtjap ring**, z. onder pagut; **tuwi kĕtjap kang sapalih** bij 't aanhalen v. e. andere overlevering, R. m. (R. k. b.: tuwin riwajat sapalih); **sakĕtjap**, de vrucht v. d. tjĕrmèn; **manik sakĕtjap**, een toovergesteente om allerlei eten te doen komen (in de satwa; vgl. astagina, onder kotjok en adji); **akĕtjap**, Z. 18, 9 (pusuh), Br. Z. 1, 13 (makĕtjit); **akĕtjap**, B. Z. 27, 1, Z. 47, 14 (madĕkĕsan, مڠوجف ملڠ, uit weemoed, Tj. b. 10); **osah akĕtjap lwir anitjipi enz.**, Z. 24, 1; *Hw. Z. 24, 1; B. Z. 24, 2 (osah), Z. 15, 10 (sabda, dĕkĕsan); **makĕtjap**, R. 23 Z. 13, 13, B. Z. 5, 7 (madĕkĕsan), W. Z. 4, 2 (makaruna, makĕtjit); Br. Z. 29, 15; **bhâwanyâkĕtjap ahidu**, B. Z. 60, 5 (tingkahnjané mapĕĕs madĕkĕsan, bikasdanèné makĕtjrit mäpĕĕs); **makĕtjap masĕm**, *eenigszins zuur smaken;* **makĕtjap**², v. e. waterstraal, Ar. Z. 11, 3; **ngĕtjapin**, ngitjipin; **tanpakĕtjapan**, W. Z. 34, 1 (tanpa ngrasa ènak, nora nginaka); **kadi pakĕtjapaning dukut pahit**, B. Z. 68, 5 (lwir mangĕdapin djangan né tikta, lwir rasaning djukut bangkit).

ᬓᭂᬘᭂᬧ᭄, v. hoeven, tegenov. kĕpèr.

ᬓᬶᬘᬶᬧ᭄, misschien stamw. v. 't geen onder itjip staat.

II., **kang sun tĕda maring sira, sĕkar sari kumuda lagja kitjip wĕdaran** (?) **ibuh**, Tjilinaja, Z. 1, 42 (schijnt een verzoek te zijn om 't maagdom v. d. jonge dame, zoodat kitjip, om 't rijm in pl. v. kutjup gebezigd is).

ᬓᬸᬘᬸᬧ᭄ I., *gesloten* v. e. bloem (vgl. kuñtjup) v. lotus, Lm. Z. 27, 8 (né pusuh), R. 11 Z. 1, 1, B. Z. 4, 12 (pusuh); vgl. aanh. onder hidĕp, *kumrut (men. mal.); sumujug, R. 5 Z. 1, 5? (vgl. mal. v. Kut. kĕlutjupan?), met de beenen naar elkaâr toe, tegenov. mĕnèngkèng, v. d. posteriores v. e. meisje, dat nog niet bij een man geweest is, *invallend;* **kutjupning sĕmbah**, *mudrâ; **kutjuping kara**, T. Z. 1, 27 (kutjup tangan, vermoedelijk vertaling v. krĕtâñdjali); **kumutjup**, kudmala, mukala; **kumutjup djridjiné** bij 't maken v. e. buiging voor den vorst, Tjp. Z. 1, 29; toen de vorst hem verzocht meê aan te zitten bij 't maal, **i lingga pĕtak angutjap, saäturé saha bakti, kumutjup djridjiné rurus, bikasnjané nggawé lulut, jan i gusti durus itja, tityang njarik**, Lp. (kérup tjungkup astané njuwun sawab ngawis utama, W., R., 3, vgl. kudup); z. kuñtjup.

* II., Sm. Z. 14, 7 (sadak), W. 22, **akutjup**, Sm. Z, 14, 7 (masipat); **kumutjup** v. paarden,

Z. 41, 13 (ndruwak, manumplak), Z. 86, 11 (sahasa) Z. 87, 45 (mangamuk), ald. 18 (manggulung), en 19 (mangamuk), Z. 92, 6 (mandruwak, bulus), Z. 95, 7, Br. Z. 7, 9 (kaärĕp, ngutjupi); **mangutjupi**, Ar., Z. 6, 13; **mangutjupi musuh**, B. Z. 87, 20 (mangungsĕb ripu); **angutjupi çarawâra**, Br. Z. 17, 1 (anglĕpasi); die 10 lieden **tan kawasa angutjupi, marĕp djuga, maksih kawĕs makasapuluh**; bij bleef hen vóór, zij konden hem niet *inhalen*, Pam. Bad.; **kinutjupan**, B. Z. 86, 20 (kaüngsĕb), ald. 11 (inidĕran). Z. 87, 43 (inungsĕng); **kinutjupan**, Br. Z. 20, 8 (kakutjupin).

III., *snel* loopen enz. (bĕtjat); **kutjup mlaib**, *snel op den loop gaan* *umjus.

ꦏꦺꦴꦕꦥ꧀, *utjap, *zegt men, wordt beweerd* (vgl. rĕko); **rasané kotjap bĕtjik; kotjapanga.**

ꦏꦕꦹꦥ, z. katjtjhapa.

ꦏꦕꦹꦥꦶ I., s. (katjtjhapi), *een luit?* T. b. Z. 2, 43, Ar. Pr. Z. 18, 35 (mal. kĕtjapi, madj. kasapi, bat. hasapi, tag. korjapi, bis. kodyapi, *jav. tjapi, *speeltuig* der goden, R. v. Eijs.); **muni kang rĕdĕp lawan katjapi**, Mal. Z. 4, 9; **buda katjapi**, titel v. e. prozawerk naar een heilige v. dien naam, in 't begin wordt hij geraadpleegd door 2 baljan's, met name Klimadasa en Klimosadi.

II., **bulu katjapi**, zekere kwaal, waarbij men nu eens koud, dan weer warm is (?).

III., jav. en sund., Tjnt. (Ind. Gids 1889 Maart bl. 488 zegt, dat kĕtjapi de naam is der vruchten v. d. sĕntul, 'tgeen juist is, de bal. de kĕtjapi, hier uit Bjwng. aangebracht, terstond sĕntul noemende), R. 7 Z. 2, 3 (boni, kaliasĕm!).

ꦏꦕꦹꦥꦸꦠ꧀, van den buik.

ꦏꦕꦶꦥꦶꦂ I., (hnds. katjĕpir, jav. katjang katjipir, z. klongkang); ***talakĕa dalanti** (?), **beter lan katjpir tabu bali waluh tjina**, fr.; **kalètjung mundĕh lan durjan, tjaroring langsat salak, sumaga sawo kapundung, woni pakèl sarikaja „sĕntul njambu lawan manggis, patjé lawan gĕdang** (katinggulun lèn woh bĕnda), **djewĕt djarnti njambu wèr, kaliasĕm lawan pisang** (mrĕtapisan) **„kusambi kadongdong tjĕmtjĕm** (samangka lan bilungkaq), **katjang katjipir lan bĕnguk** (katimun), **poh amplĕm lawan poh bawang „poh dodol kalawan wani** (lan tĕgarasi), **nangka manas samadaja** (wus tjumadang), R. sas., Z. 9, ook tjitjipir?; djanganipun rantai lawan karamuntjan lan babĕnguk tjitjipir lalap kamangi, lan djangan babajĕman „saisining wukir wus sumadji, Djt. b., 102.

II.?, **mangatjipir**, R. 20 Z. 18, 11 (mangĕdjĕrang), 23 Z. 12, 11, 24 Z. 36, d. (ngadjirdjir); **angitjipir i harĕp**, B. Z. 8, 3 (manjĕsĕr di arĕp, mangaĕpin, manjam ri adjĕng).

III., **sakĕsanâgatra rahina paksi saragi munyawurahan atri panguwuhning katjipiring gĕgĕr asanggani sĕnggahnya mangsul gumantyang kĕnjaring rawi anĕlĕhi sarwa sari**, Pdjm. 79.

, jav. (tjĕpuri, vgl. mal.? id. en lamp. djĕpuri), Adig. 14, O., **djĕro katjapuri**, B. Z. 28, 14 (pura djĕro tjrĕmi: sas. *wat daksgewijze over 't lijk gelegd wordt* en op de daka rust, vgl. mal.; jav. v. Bantĕn ضريح : قبور كنچاڤور).

, **angatjapurit**, z. onder tjĕmpurit II.

, Bjw., *soort grondlijster* (pista eyapura, Vr.; jav. tjiprĕt).

(?), **angĕtjĕpuk, karananikân pangatjĕpuk awĕlah marèng tĕpi**, B. Z. 3, 42 (hètunja manogasang dajung maring pasisi, awanan punika nggĕlisang madajung ngungsi p.; marganikang malantjutan molah raṅh kasisi).

, *staken met knijpers*, die men aan de papah's hangt, om eekhorens te vangen; voor iederen eekhoren krijgen de vangers twee klappers; *ijzeren ratteval*, die toeknijpt, jav. tjĕpitan; (z. pĕkĕtok), om bĕdjulit te vangen met een bungbung, waarin het aas.

, Bjw., zekere gedorende slingerplant.

(?), ***angutjapit**, B. Z. 4, 14 (lwir nartakinya, ngripit).

, **gĕdé kĕtjĕpwak**, een komische figuur, bediende v. Râwaṅa of g. tjaudung; **mèn kĕtjĕpwak**, mèn kopok² an.

, zekere boom met geele bloempjes, pusĕran tabwan, maar de bladeren minder breed; jav. trutup?; z. kinjuk²; **bagun katjiplak**.

, sas., kapĕtjit.

, jav., R. Z. 15, 8 Z. 96, 2 (tanpatèdja, mal. en ngadj. kusam; bat. husóm), *tistis, *mrĕm, W. Z. 25, 3, R. 21 Z. 3, 5 (surĕm), aanh. onder wâdhaka; **makutjĕm**, B. Z. 87, 12 (nistèdja); **akutjĕm**, Lamb. Z. 11, 7 (nisprabha), aanh. onder sphûta, Ar. 69, 1, Wrs. 10 (vgl. utjĕm en wrĕm); **kotjĕm**, R. 4 Z. 1, 96, v. d. maan (*awnĕs, atjum).

, kloṅtjing?, de boomen zit vol rupsen, waarvan de pop genuttigd wordt; 2°, de kĕdongdong nog geen vruchten dragende; **mĕjĕh katjĕmtjĕm** v. een wonde, waaruit roodachtig vocht komt; **katjut katjĕmtjĕm**, de pop geel en bij elkaâr zittende, gebraden gegeten; z. manggut.

, **jata sapangrungunira** (de ongunstige verklaring van zijn droom), **anangis sambi ngutjamil, linjok udjarira ngutjap**, Jsp., b., 187 (Jsp., j., 89, sapamijarsaning wong ika, anangis mangké sarja ngling, anglinjokĕn jsp. mangko).

, zeker stinkend torretje, zich bij boomen ophoudende.

, verbastering v. kutumba (vgl. *jav. kutjumbi); **kutjumbawargga**, L. Z. 8, 7 (kadang w.).

, jav., K. A. ĕmbutan, B. Z. 81, 41 (kĕtjai; mal., lamp.).

, z. onder katjak.

, *afvallen* v. d. wonde v. e. pleister *kawangsul, *uitvallen* v. e. woord bij

afschrijven; *sterven* als men tot een meerdere spreekt uit nederigheid van zijn eigen familie gezegd (vgl. i l a ng); **ngĕtjagang** iets *laten vallen* b. v. een gestolen kleedingstuk, iets *laten vallen* b. v. onder 't loopen; **kĕtjaganga** nė **ikatuni** v. paarden, ∗k a t i nggal ing lagi²; **kĕtjag²an timah**, *weggeworpen stukken lood*.

, z. onder ĕñtjĕg.

, **mĕkĕtjig mĕnèk, mĕkĕtjig tuñn; tong djĕnĕk baŭnja** (taèu djĕnĕk ma)**nongos kĕtjagkĕtjig** (b.: k ĕ tj a b k ĕ tj ĕ b) **mingsar-mingsar sing djalandjalannja** (m'a)**nginjah** v. iemand, die een vagebondisch leven leidt, Bogk. Z. 1, 3.

, kĕtjos (vgl. ĕñtjog of añjog), **makĕtjog, kĕtjog²**, *hinken* op een van beide beenen (vgl. ĕñdjok); **ngĕtjogin**, tegen iets *opspringen*, op iets, een paard b. v. *springen*, over een djlingdjingan *springen*; tjoganga of **kĕtjoganga ban saksina, kĕtjogang saksi**, tĕmpakan s., z. kĕtjwag.

, z. onder katjak, vgl. kajègtjèg.

, z. onder kotjoh.

, **ngĕtjigtjag**, *afgebroken, hortend* v. d. gang, een gesprek enz.

, **pakatjègtjèg**, ∗kaparapal vgl. kèrtjèg.

, **kĕtjagtjagkĕtjigtjig**, *telkens* **aan** *komen dribbelen, sloven* en *zwoegen*.

, **ngĕtjagarang**, *teleurgesteld opkijken* iemand b. v. niet vindende, dien men te huis meende te zullen vinden (vgl. tjĕngag); **sijap djago nu djanggaran kĕmpul barong di mĕngwi, bli kado ngĕtjagarang, bubul baŭng mĕningĕh munji.**

, **ngĕtjĕgĕrang**, bĕngo'ng.

, z. onder kĕtjig.

, **makĕtjĕbuhan** v. d. gang v. iemand, die zich afgesloofd heeft, ilĕh².

, **mĕkĕtjubuhan**, *verspreid* v. water hier en daar op een balé, v. woorden (mĕtjuhtjuh), v. spog, v. iemand, die overal neêr spuwt, v. iemand die overal spuwt makĕtjuhtjuhan, vgl. gandola.

, **pĕkĕtjubtjub**, van velen *een voor een te voorschijn* komen.

, **ngĕtjĕbir** v. d. lippen of 't gelaat; z. onder bĕngal en vgl. ñdongsor; **ngatjabĕrĕng** en ngatĕbĕrang, *dikker worden* v. d. lippen, ook van die v. d. cunnus.

, **ngĕtjĕbwah**, *wijd gespreid* v. bloemen als de sungèngé; vgl. ngĕdjĕbah, pĕkĕtjèngi.

, sas., kubang².

, jav. (∗kutjubung), datura alba enz. (sund. kutjubung; afb. Rumph. II pl. 87 fig. 1 en 2); **tjawan kĕtjubung**, groote soort v. tjawan (ulĕr kĕtjubung, Bjw., ulĕd tjitjing of bidjal, jav. u. kèkèt); **pawaking gadung katjubung**, aanh. onder upas; **mirah kĕtjubung**, de donkerkleurige soort (vgl. onder dalima en tjampaka).

, jav. B. Z. 43, 21 (atak), een niet geheel algemeene benaming v. peulvruchten, die rond en min of meer langwerpig zijn

tegenov. kĕkara; soorten z. lèntor enz. (undis en komak b. v. nemen nooit katjang vóór zich, vgl. onder kĕdis); **glĕm² katjang nagih tungguan**, fig. van iemand, die verlangt gespaard te worden en gezegd, als men aan iemands kwaal niet gelooft; **kĕmbang katjang**, jav., aan de gañdja v. e. kris; **katjang**, z. onder sĕlat bunga; **katjang²**, z. atjang²; **gilir kĕkatjangan**, zekere zeer kleine langwerpige zeevisch.

2°, **katjang²**, Smbr., tiktik; **katjang orèk**, z. onder tjĕngkorèk; **katjang pawos** of k. **dawa**, eigenn., z. onder sang.

, *pink* (lamp. kĕtjiq en kintjiq).

 I., bawak?

II., katjĕtjĕng.

, *scherpzuur;* **asĕm kĕtjing** (vgl. kĕtjut); ook fig. **mèsĕmé pada kĕtjing**, Dd. Z. 1, 7; **dagang badjang kĕdjitin mèngas ñdjĕngisang, sĕpĕt munjiné kĕtjing, né djlĕma kènkènan twah pongahé manulang, djewari bagus di ati, i botoh rara, kĕdèk lañt ngĕntutin**, Tj. b. Z. 1, 38; **bali kĕtjing**, kaliasĕm, Wgs.

, *losgeraakt, vallen* uit zijn verband b. v. 't heft v. e. mes, *uitvallen* v. e. tand v. e. bejaarden persoon, v. e. nagel, v. e. pleister, die afvalt; vgl. kĕtjag, aäs en ulung.

, z. onder tjiting.

 I., z. onder tjakra.

II., jav. of mal. mèjong, Tjt.; katjing, War. fr.

, Bjw., pèkès.

 I., zekere wilde ubi-soort (afb. Rumph. V pl. 162; z. onder plĕting), **laïd ubi kotjing kinĕduk of wurjjaning u. k.**, *patjakingkuk ing bakikuk!

II., nm. v. e. zeevisch als de mĕngida, maar geschubd en kleiner dan de binas (Bjw. bĕkotjing).

III., z. kutjing II.

 (?), **ngĕtjongoh**, njĕngongot?

 of kĕsingar bij velen onbekend en slechts bij sommigen als ingredient v. d. bĕborèh in gebruik, zijnde kaneel in bast staafjes bij de tjĕraki (jav. kĕningar, mal kĕtjingal, bis. kuningag, tag. kalingag z. Blanco, bl. 320, 't Wdb. malakalingag, een boom, die veel v. d. kaneelboom heeft; vgl. kajumanis praü); z. mangarái.

, z. katinglar.

, **kumĕ'r**, z. onder kĕ'rpuh.

, herhaald (kur! kur!) om kippen te roepen (jav. en mal. id., iloc. korkor, bi hurho en hurro, mak. kuruq, tag. k rók); z. kura.

, z. onder kwar en wèni.

 I., **kara²**, *tèdja (z. onder kata **akarakarâ**, asamar², Kr., dumilah, S Z. 14, 7 (vgl. *jav. mangkara²), W. 23, 1 (lwih tèdja), Z. 16, 6, Z. 23, **angkara**, Anj. Z. 22, 3; H. Z. 35, 1, bi **rong akara²**, z. onder añda wĕsi; **tan ka**

B. Z. 27, 4 (tar bosĕn), ald. 7 (tar mari), aanh. onder aśiabrata, waar 't tegenov. sanèh gebezigd wordt en dus *één keer* moet beteekenen (hier khara, *scherp*, te lezen??), B. Z. 28, 20, 134 (tan bangĕt), 87, reg. 11 (tan karkhaça), v. riris, Sut. Z. 51, 5 (tan adrĕs), Hw. Z. 10. 15; **tan karanghi-nakinak**, B. Z. 113, 3 (nora kari maka-langĕn); **laṅi kumĕnjar titir sinĕsĕpan pa-nĕnnira wadjân karângani hati**, B. Z. 27, 3 (aśk ikang osta tan mari kasĕpsĕp ban danèné ngubda untu anatoni manah, lambé sutèdja sring k. kaki-rĕtang ida dèning gigi karasa natoni gitta); **lagjâgĕgwan tangan çri narapati tumurun tan karângan tunantun**, Kk. Z. 36, 1; **tan kara**, B. Z. 27, 5 (tar kèngguh), ald. 8 (tan mari); **akwèh purwwakathâtirâmja sa-haèng swarggĕnutjap tan kara**, Kk. Z. 19, 1.

II., **kĕkara**, *peulvruchten*, die plat en kort zijn tegenov. katjang (mal.); heeft veel v. d. komak (vgl. mak. kara[2]), in een blabad, vgl. onder komak; **amun kakarané** v. slecht schrift; z. katumbah; **kara mutjang** (b.: karamuñtjan), Djt. 17.

2°, nm. v. e. gebakje (djadja) in den vorm v. e. boon of een half maantje, bij Moham. in gebruik.

III., s. (khara), eigenn. v. d. tweeden man v. Çûrpanakhâ, Utt. 50 (z. kalakija), een jongeren broer v. Râwaṅa. R. 3 Z. 1, 58; 22 Z. 1, 3; z. dûśaṅa; 2°, eigenn. v. e. daitya, aanh. onder mûka en çakuni.

IV., s., *vinger*, Br. Z. 23, 7 (vgl. onder hâma); **karani lurus mangañtjan**, fr. (vgl. onder gañtjan); **karapuṅasangjoga**, z. onder lungajan; **kararâkhâ**, z. onder djaridji en bhânu, waar hastakara in de bet. v. straal vertegenwoordigt.

V., s. (khara), *ezel*, Aw., R. 7 Z. 11 d. (tjèlèng).

VI., s., ben. v. d. letters b. v. **ukara**, de ꦈ in de mantra; **akara**, R. 20 Z. 9, z. onder ꦄ

VII., **pirangkara**, in pl. v. pirangkala, dat 274 voorkomt, T. Z. 4, 264.

ꦏꦫꦶ I., *blijken* anders te zijn dan men vermoedde, R. 5 Z. 1, 7 en 11 (waar b.: karih leest), *onderscheid?*, H. Z. 38, 10; achter vraagw., Sm. Z. 26, 3 (z. karih en karika); **mapa kari**, *wat toch?*, Wrs. 50 en 54; W. Z. 28, 9; **wnang kari**, Z. 28, 9 (ndi kapan jogja), R. 9 Z. 2, 21, 27 (dadi ké); sapu-nikâ (ikâ), W. Z. 18, 11 (waar 't een vraag aanduidt); Z. 34, 14; Z. 32, 2; *namentlijk*, Sm. Z. 28, 4; Kam. 18, 19; Adip. 51, 94, 40, bis, 113, 118; **mapa kari pagawajta** (b.: pagawènta) **ring dangu**, Wrs. 51; **takarin**, *is 't niet* de vorst?, *immers*, R. 3 Z. 1, 68; 5 Z. 1, 9; **takarin mangkâ pangadèçanta**, *wat is nu uw gevoelen of raad?*, Wir. 31, vraag-woord; **tan harohara kari hjang indra mangko**, *is I. niet ongerust?*, W. Z. 17, 10 (nora ké); **kari twas**, Z. 15, 8 (twara ké i dèwa ngĕrĕs kajuné), ald. 8; **takarina mangkana**, *is 't niet zoo?*, Wir. 65; **takarin tjĕngĕlnika**, *is 't niet* enz., R. 16 Z. 2, 1.

II., (*kâri) of kantun, jav., h. v. nu,

wat iemand achterlaat, zijne weduwe b. v.; benam. v. ijzer afkomstig v. 't overschot v. e. ijzeren gereedschap, als b. v. een aut, volgens 't geloof bizonder deugdzaam; **tityang kari ngènkèn mitatas; sang kari**, *de door den doode nagelatenen;* **lah karija,** *vaarwell,* T. Z. 5, 102 (dini dja), ald. 112 (kari ugi i dèwa; W. Abijåså bl. 28 en w. ed. Roorda bl. 332, 347, jav. R. 159; kantuna wukir, zegt Hanuman afscheid nemende v. d. sprekenden berg, vgl. ald. 131, waar Nårada afscheid neemt (vgl. matinggal); de bijvoeging v. sĕlamĕta is v. lateren tijd, mad. leesb. 1876 bl. 61 reg. 6 en vgl. mal. tinggal lah; tinggal lah ĕngkow karna aku hĕndak pulang, Pw. fr. 110, bat. tading; vgl. kalahin onder ĕndèn en onder iriki; jav. Amd. telkens kantuna mukti wibawa bij 't afscheid nemen, karija rahardja, k. rahaju; en k. basuki, Ktj. 68, 52, 65, moet van later datum zijn, evenzoo paring wiludjĕng kantun dumatĕng, fb. IV 237, suka w. kantun, ald. 211, njaosi w. kantun, ald. 229); **kari i dèwa apang bĕtjik,** *kantuna warasa; **sakarin utang danèné,** naarmate v. 't bedrag v. zijn schuld; **sakarèn padĕm,** *çèsaning pĕdjah; **nora makarian,** tanpaçèsa; **kĕkarèn,** *turah; v. d. vrouw, waarop 't ngĕtohang wordt toegepast, v. e. weduwe; **wwang anunwani tĕgal, da, 4000, wwang amèt kaju sasandan, kajuning akakarèn kunang, da, 4000,** Wtb.

ꦏꦫꦶ, s., z. onder liman; **kari** wid (dwit?), singha; **karikawi,** kuti, umahning liman.

ꦏꦫꦸ I., z. onder aru II.

II., **watu karu,** z. onder kaŭ.

ꦏꦫꦺ I., **akare,** aanh. onder *tinduk.

II., *kårjja (met de bet. v. *feest*); **angaré,** *feestelijk in den echt verbinden;* **kang kinaré alakirabi,** Wtb. 17; **sira sun karé lan anakmami,** zegt de vader v. 't meisje tot den man, die haar bevrijt, Tjt. 24; **ahjun kinaré lawan sang puspawati,** ald. 13; **kawula kinaré(ng) anjar,** *pas getrouwde lieden?* Tjatri 1 *b;* **sinungakĕn putri katiga** (door de vorsten, die hem de 3 prinsessen hadden willen ontrukken) **ingalap dé sang prabhâta, binakta mantuk marèng gadjahwaja, ingaturakĕn i dajitanira, ngaran sang sajodjanagandhi, tuṣṭa manahira lawan antĕnira kâlih ngaran tjitrânggada tjitrasèna, mangkin ta tinarimakakĕn sang ambi ring ari ngaran tjitranggada, sang ambilika sinung ri sang tjitrasèna, mangké sang amba karènĕn lawan sang bhîsma kârsanira, tumuli sang antĕn kâlih paḍa winarang dèning wwang sahastina mangka sang amba warangĕn lawan sang bhîsma, anghing sang prabhâta tan ahjun** Tjt. 42, (*jav. mangaré anjar en mangar rĕngga, mbajangkari vgl. jav. wdl onder bajang), vgl. bajangkarjja; **rabu karé,** z. onder rabut; **karé luwak,** aanh. onder kĕḍĕlé.

ꦏꦫꦺꦴ (z. ró), *de 2de maand* (z. onder undis); **sasih karo,** *bhadrawada; **mĕka raga,** *ongewapend,* zonder kris of ander wapen; **karo bĕlah** z. onder bĕlah; **ngaron** *angalih.

[Javanese script] I., v. d. oogen v. iemand, die wegens dronkenschap ze niet open kan houden; v. strijdenden (ĕĕn).

II., mal. naast kĕtèk en bĕdès, R. m. vgl. sampé II.

[Javanese script], vroeger kĕrĕ'?, kuru II; akĕrĕ tegenov. lĕmu (jav. kĕra), T. b. Z. 4, 86 (Z. 4, 59, kurwaking).

[Javanese script], jav., gidib, v. e. paard, dat zich niet laat bestijgen, v. iemand, die gekitteld wordt, v. d. hand v. iemand, die een ander den hals wil afsnijden (vgl. mal. gĕri; z. gri), Krts. 17. v. d. goden uit vrees?, Ar. Pr. Z. 16, 2; *akri, R. 24 Z. 18, 2 (kadjidjitan, wĕdi); akri iki (b.: siki) tanganku arĕp amĕrangа tĕnďasmu, Ww. Z. 2, 17; akĕri si tanganku, Mal. Z. 5.

[Javanese script], sas., puwĕk (mal. kĕruh, sund. kiruh, vgl. pulu), ook kĕruq?

[Javanese script], jav., *kawatja, ook kraj, Sut. Z. 121, 9; badju kĕré, harnas, *rasuk; gunungan kré, Gj. pĕngadwan; makré, *kinawatjan.

2°, 't vlies, waarmeê sommige lieden geheel omhuld, geboren worden (z. tutuban).

[Javanese script], kira°, Sm. Z. 29, 2 (pangupaja), W. Z. 20, 2 (najopaja, upaja, indradjala); R. 9 Z. 3, 5; Kam. 17 b, 22 b; kira°nya tan kantuna, R. 2 Z. 1, 10 (pangrasana anora pasah, pada makiré nora kari ajemah); makiré minèng botrawi, v. zekere vogels, die visschen belagen Z. 4, 43; akira°, R. Z. 80, 23 (nglèbang upaja, mantjanĕn); kumirakira, aanh. onder pisaningû; nahan pakiramami jan pamangan çrî narèndra, zoo leg ik 't aan, als ik bij den vorst eet, T. b. Z. 4, 61 (vgl. onder dèrjja); pakira°, aanh. onder darjja.

[Javanese script], Bbg., mĕmĕri; pada ňdjarahin mangĕ'djuk (b.: manjambak) djaran bèbèk kiri lan (b.: sahasângubĕr) sampi, Rkd.

[Javanese script] I., (een jav. hds. karé), W. Z. 3, 8 (kilang, maďu).

II., akire, W. Z. 28, 4 (maďabdaban); makiré, h. v. makikèn of ngatyang, (*adan) Kam. 18, 19; Br. Z. 48, 4 (magawé), Sut. Z. 95, 14; kiniré, Br. Z. 21, 6 (katjadangang, kakarjanang); kiniré ingsun, *kininkinku; kirènĕn ri kapĕdjahanya, T. Z. 5, 24 (nggawènang mangdé matinjané); ngirèang, *madandan.

III., bbg., lĕluŭr (mal. tirej).

[Javanese script] I., herhaald (kura! kura!) om kippen te roepen, Sbr. kurrah; z. kur.

II., (?) *galagah; dodot wuk nanahĕn kasâmpir i pagĕrnya kura° gaďang° djanur, op een kerkhof, Sut. Z. 91, 6 (pandjang ilang nu wilis busungnya); saha kĕmbanging kura°, Gh. Z. 29, 2; kadi ta ja kura pawwat lwirnikang singha dènya, R. 11 Z. 4, 16 (lwir punika ngaba padang polah ikang kèsari olih ika, sawanganga punika ĕbun aturanga tingkah ikang singa baăna; vgl. anakura); *hanèng kura°, B. Z. 81, 2 (uli nguni); saçrî sakĕmbang alangĕ' sakûra sawidjà, Sm. Z. 15, 4; Z. 50, 2; i kurapradèça, eigenn., B. Z. 39, 26.

III., z. onder kuwa.

IV., z. onder kuda.

I., *afgemat, zeer vermoeid*, b. v. ten gevolge v. e. reis of een wond, v. d. blik bij zekere ziekte, ĕnduk, aanh. onder ĕntuk, ilĕng en angsur.

*II., jav. (*kurû), **makurû**, R. 7 Z. 5, 14 (brag); **japwan mangké kramanikang wwang hana ja wwang akuru daridra, gĕ'ng irang, tarwruh ri sangananya, ja ta hinilangakĕnya lapânya, winèhnya mangana, ikang wwang mangkana, ja ika tanpapadan hana ing råt, mangké dlâha tuwi**, tut. 29, (vert. v. krĕśâja hrîmaté tâta, wrĕttiksîṅâja sîdaté apahanyât kśudhâm jastu na tèna puruśah samah vgl. Anuçaśanaparwwa 3013); z. onder kĕrĕ en krĕça.

III., s., Br. Z. 11, 6 (astinakurunâtha); **kuruksètra**, Adip. 8, 199; **kuruwarśa**, Brh. = **uttarakuru** v. Bh., alwaar 11 **wènikang djambuwrĕkśa** (v. d. sudarçana) **tibâ, ja ta tĕmahan lwah agĕ'ng kumulilingi mahâmèru, mapradakśiṅa lwirnya, tumampuh rjjuttarakuru, ja ta matangnyan ikang wwang ring kurudèça tan kĕnèng lapâ wĕlkang, tan kĕnèng djarâmaraṅa sadâkâla âpan nityasominum ika(ng) hilinikang djambuphala; kurupati**, Br. Z. 12, 10 (sang gandarèja, sang astiṅèṅdra); **kurubala** v. Sutasoma's leger. Sut. Z. 132, 4 (wadwa astina); **uttarakuru**, z. kuruwarśa.

IV., **kuru***, Bbg., nm. v. e. ster.

, z. onder kuru II.

, jav., naast kèrija, wuta sisih, z. onder kèdĕr.

, jav. (denkelijk v. iri, zoodat 't *de gehate* eigentlijk beteekent, in 't mak. nog kaéri; z. wirangan en bij kiwa), *de linkerhand* (vgl. mal. kiri, men. kiri, jav. ook kèring); Sut. Z. 143, 1; W. Z. 25, 1 (kiwa); vgl. kéé.

I., kékéré, sas., gĕbang; **kèng** (b.: kèn) **kèrjjânananandukut mrak**, Sut. Z. 90, 4 (kiwa tĕngĕn kaädan d.).

II., **ngèré**, *linksch zijn*, de linkerhand in pl. v. d. rechter gebruiken; vgl. kéé; Djp. en zijn oudere broer reeds afscheid genomen hebbende v. bagawan Suhra, **pamarginè sada aris, tangkĕdjut ki gagak turas, ngatonang raksasa mangkin, aèngnjané tan sinipi, barĕng patpat mapunduh, gigi angap tjaling rènggah, muringès matané ngĕndih, bok barak kitjĕng** (giñtjĕng) **kalih mabrèng'an „wèntĕn kadi djĕmpong tiga, ana kadi djĕmpong kuntjir, sami mañdjĕrit mangĕrak, ki g. t. manggilgil, kĕdja laku adi djani, baja ganti djani mampus, ki dj. t. angutjap, sampun bĕli walang ati, niki sampun, njama gati makapatpat „sang djogor manik ngrak angutjap, atma paran takut** (tĕka) **mai, dèn agé warahĕn ingong ndi sastra ginawa nguni, surat ing kapal nèki, miwah sabaju** (?) **ika, tityang boj atma bli, djadma tuū mula bĕli sanak ti tyang „sang suratma mangĕdèkang, èèh tjĕkap gati, angaku sanak iringong; parann asanak adi, warahĕn dèn ingong djani, ja**

sira tan baně (běněh) wěruh, dak gitik binanda kita, desané mangaku lewih, dadu sanak dadi kita ngaku njama „ki dj. t. angutjap, tandruh bliné né mangkin, duk kisa ri djroning garba, tityang barěng adjak běli, naman běliné né nguni, i lěmbana abra iku, i sugjau i kèkèrè(n), sampun sami pada midjil tur magěntos aran běliné makědjang „i salair i djalair, i mokair i makair, naman běliné punika, sampun tityang pada kilih, magěntos aran běli, mandadi dètya puniku, anggapati mradjapatya banaspati ika malih, patpat sampun lawan banaspati radja „nè mangkin magěntos aran, djogor manik aran běli, sang suratma dorakala, mahakala aran běli, nguda sangkan běli lali, manja(ma)kèn tityang tandruh, sang djogor m. ngědèkang iih² sadja adi, sang suratma èèh² twi sadja sumaür si (sang) dorakala, iih² sadja adi, sumaür sang mahakala, iih² sadja adi, i djogor m. linguyaris, apa gawèn tjai raüh, ki djapatwan angutjap, doning tityang raüh mai, tityang latjur ipah bliné wus pdjah „kotjap iriki ing swargan, kèngin lègong kotjap mangkin, antuk ida sang hjang indra, batara siwa ngwarahin, kalih ida(ng)lugrain margi, karaning tityang raüh, ki djogor m. angutjap, sadja pjarsan běli uni, anging sampun tjai tka ngodjog] kěma „mawan(pan) tjuté madan tjai, mamandus ri ma(pañ) tjaka tirta, ndèsajang (?) lětuhé djani, apang da nu malan tjai, bli ngatěh tjai mandus, ki dj. t.: angutjap, inggih tityang ngiring bli, tur lumaku ki g. t. djěrih pisan „ki dj. t. angutjap, nguda bli sangkan djěrih, nunas ké bli mamarga, tumuli raris kinanti, sampun běli salit tampi, apan iki sanak tahu, sampun běli sumandèja, tumuli raris (ma)margi, sampun rawuh ring bèdji pañtjakatirta „tejannjané mañtjawarna, teja gni aranèki, wètan ptak kidu(l) abang, kulon kuning ělor ulung, ring tngah mañtjawarnèki, ki djogor manik amuwus, ring kidul daman asutjya, raris lor kamanya (?) malih, maring wètan pamuput kulon sapisan „bli tèdjani matinggal, njanan ada mamapagin, mèmèn tjai lan i bapa, dini nganti apang btjik, sami pada maninggalin, pamarginé tan kadulu, ki dj. t. angutjap, nunas ké běli masutji, tutut sira g. t. asutjya „ring kidul ri(hi)n asutjya, ngabar warnannjané sami, ki g. t. angutjap, nguda barak adi bli, raris maring lor asutji, irěng warnannjané iku, raris malih katngah, mañtjawarna makěkalih, raris kangin, putih njamplang makadadwa „pamuputé maring kulwan, putih gading makěkalih, kadi ěmas sinanglingan, galang tkèng djroning ati ki g. t. linguyaris, dèning bli lintang tan wruh, djudjut běli manakonang, lègan běliné tan sipi, buka(h) sěruh tkěd di djěroning manah „ki dj. t. angutjap, tityang midartain běli, punika né kidul ika, batara brahma madrěwènin, panglukaté mwat muwit, salahé amandang mandung, salwir laksana ala, né kulon ja gni kuning, panglukatan ida sang hjang mahadèwa „jèn ada wong salit krama, sané gamja tana (?) uni, alpaka guri(ru) bibja,

kalih angkara ring laki, sané sasar kulon sami, kalukat ban toja iku malih, né né lor punika, drĕwèn ida sang hjang ari, gni irĕng panglukat wong nĕluh nglèjak „sanèné akira ala, djadma rabining arabi, maro sih tĕkèning lakja, lukat dèning toja iki, né wètan punika malih, gni piak aranipun, drĕwèn ida hjang içwara, panglukat wong adwa sami, bobad mañk tan mari adwa ring udjar „malih né ring tngah ika, gni mañtjawarña nèki, drĕwèn ida sang hjang siwa, panglukat wong sasar gri(ng), kagĕnda ring pitrĕ waddhi(wjadhi?), sahananing sakit lĕbur, lukat dèning toja ika, samalapapané sami, gĕsĕng rampung samalapapané klèsang, Djp.; iti kanda mpat, kawruhakna, lwirnya, babu lambana, babu ugjan, babu kékéré, babu abra, ika sanakta duk lagi ring djro wtĕng, awakta taran sun i (?) mañdjĕti, atunggalan pangan, amangan lumuting watu amrĕta titising kuñdi mañik, gnĕp sapuluh wulan, sarĕng mtu sanakta kabèh, babu lambana, babu abra, awakta babu ugjan, babu kékéré, angèr taha ring lĕmah, ujuh² kinasyan déné sanakta kabèh, wañ lumaku awakta anambat bapèbu, lali sira asanak, sanakta lali ring sira, lunga amaradèça, babu lambana angètan, babu abra angidul, babu ugjan angalor, babu kakéré angulon, angèl dènya lunga, aprabèda aran aprabèda rupa, matmahan dètya, aran anggapati pradjapati banaspati banaspati radja, awakta aran tutur mèngĕt, ikâ amisyani tan pgat, jan ta èling asanak, dañtĕn sanakta kabèh, pañdjingakna kabèh, ispĕn kabèh, babu lambana mawak anggapati, amarga ring tjangkĕm, trus ing pupusuh, babu abra umawak mradjapati, amarga ring tinghal, trus ring angĕn², babu ugjan umawak banaspati, amarga ring irung, trus ring ampru, babu kékéré, umawak banaspati radja, amarga ring karña, trus ring ungsilan, janja us angisĕp sanakta, dudutĕn wiçèsanya, apan ikâ wru(h)paraning aparan, pan hana kang amrĕta, janja lara awakta, ikâ sanakta wtwakna kabèh, pat magawé aju, nga., hajwanglarani awakta, wèhana mrĕta sowang², ikang mrĕta amèt ring windu ring rahasyamuka (rĕsyamûka?), swaraning angamèt mrĕta, alunggwa ring bañ tngĕn, ring bañ kiwa ring lalata, ring ulun pangkung, swara ika kabèh, palanya nirwigna, jan ring panon sanakta ring kanan ring kèri, ring arĕp ring pungkur, wèhana mrĕta, palanya doh satru, tlas (z. vervolg onder banĕb).

ᬓᭀᬭᬶ I., jav., h. v. djlanan (Bbg. in pl. v. djĕlanan, dat er niet in gebruik is; z. lawang), *gupura, *lawang, gogrĕha (?), guhwara; **gĕlung kori**, z. onder gĕlung; **lobang kori** (ook golubang k.), eigenn. v. d. heldin v. e. naar haar genaamde kidung; **tĕgĕh kori**, nm. v. e. zeevisch-soort en van een soort v. prabali's, waarvan in K. A.; **sakori dèwa, njakori dèwaäng**, iemand *boven zijn kaste stellen*, een hem niet toekomende eer geven (spreekw.); **kinorjjan manik padmaraga**, B. Z. 1, 9 (linawangan manik tundjung bang, makori m. p., korinya m. bang).

II. en **k u r i**, z. onder **u r i**; **teja keri**, eigenn. v. e. **plaats?** z. onder **p a ngi.**

I., jav. (nm. v. e. pl. in 't Bimaneesche); **bima koré**, ben. v. bimaneesche paarden, aanh. onder **aṅḍa wĕsi** (**a n i t i h t u r å ng g å k o r é** v. e. bruidegom, Asmp. 68).

II, **wang koré**[2], z. onder **wong.**

I., z. onder **k o l o III.**

II., **sakit lapå koro**, Kid. War.

I., *jav. (**g ĕ l a ng**; men. en dairi, bat. *écaille de tortue*, 'tgeen malag. en bat. **h a r a** en in 't tag. **k a l a** is), **k a ṅ th å-bhåraṅa**, Br. Z. 23, 2 (**sisimping, simsim**; jav. vert. **p i ng g ĕ l p a d a k a**); **karah kalung**, Br. Z. 44, 10 (**a l i**[2], **m a ng l é w i d j a j a t a l i l è h è r**). L. Z. 19, 12 (**s a m p ĕ t**).

II., benaming v. e. roode **tj a p u ng**-soort; ook v. e. **s a p u t** v. bizonder patroon, aanh. onder **r ĕ dj a ng** (lamp. band v. goud of **k u-n i ng a n** onder 't gevest v. e. lans of kris).

I., in een vraag (z. **k a r i**); **tau wruh tka çatrunta karih** (b.: **k a r i**), *weet ge den niet dat de vijand aanrukt?*, R. 21 Z. 2, 1, *Adip. 51, 54, 60; R. 4 Z. 1, 56, 5 Z. 7, 10; Bh. 24, 150; (bis.); **kakarih**, *mits*, R. 7 Z. 19, 2; **atita sang wiraha karih niroṡadha**, 15 Z. 3, 4; **pira karih**, (b.: **k u n a n g**), Wir. 8; **ndya karih praja djana sanghulun**, T. Z. 5, 99; **hanâta karih wwang mahâpuruṡa ngké ring loka, wĕnang açaktya mapaga rijârjja wrĕkodharân sĕdĕng kredha**, Bh. 26 (vert. v. **na hi so asté pumâl loké jah sang kruddham wrĕkodharaṁ draṡitum atyugra-karmmâṅam wisahètu nararṡabhaṁ**).

II., **anggar limané sakit, makurahkarihan**, hij hield zijn hand van pijn in de hoogte waarin een **b u k a l** had gebeten (**d a ū h d a ū h**), Tj. b. Z. 1.

I., in pl. v. **k a w r u h**; **tan jegja gawènĕn mitra karuh** v. e. ontuchtige, Tjt. 9; **kĕkaruh**, * **r a b i**; **mĕkĕkaruh**, h. v. **m ĕ-m i t r a**; *overspel bedrijven*; **kinaruhakĕn**, aanh. onder **w a r a ng**; **sisip ngakaruāng brâhmaṅa**, *zich schuldig maken door zich met een brahm. vrouw af te geven*; **angangaruhang rabining wong of somahé**, Paswara.

II., z. onder **k a u h** en vgl. **d a r u h.**

, **bakuwih bakaroh**, sas., **g l a r g l u r**; **ngaroh ngrak** v. geween, aanh. onder **p a r i b a s a q**; **maūg di djro pura sami manangis maūrahan ada mamantigang awak ada magujang mangaroh ada nagih mangamuk ada masasambatan mangling munjinjané ngutjapang kaswètjan sang prabhu mamaṅdjakang tityang nista tanpaguna masih kapah**[2] **njilib tityang kapangandikajang di pamrĕman - angan mamĕtĕkin nangkĕn swètja malĕr kasambilang angan kagarap kèwala, ada ĕlèn masaūt apang tityang gudug dong wjakti tityang taèn kasèngan, kapamrĕman uglaūt, bau raūh di pamrĕman ngusapusap, tjokor sang prabhu ngitjanin tityang panglĕ(la)gan manah**, bij den dood van **P a-r i k ṡ i t**, Kid. Adip. Z. 1.

I., jav., **ngĕrah**, *aanvallen* van een dier een ander; **takut kĕraha**, deze kat *vreest* door de andere *bestreden te worden*; **makĕrah**, *vechten* als katten of honden, * **m a t u k a r** (Bjw.

krah v. paarden, gorang van honden); z. **tĕgĕh**, mĕgĕrĕngan.

II., **akrah**, *akwèh, T. Z. 2, 1; **tankrah**, R. 7 Z. 4, 2 en 17 (nora kèh) vragend, 9 Z. 2, 19 (sing kè katah), 20 Z. 18, 5, 7 Z. 19, 5; **sakrah**, *sakwèh, *sahana; **sakrahnya**, *kabèh, (vgl. 't mal. onder arah).

, **akirih**, angisis of angiris? (Kr.); **pèkåwrålaradan gĕlåna makirih tanora mamalĕs**, Hr. Z. 46, 5; **jatnånglès lwir kangèlan tinitihan akirih mĕnggĕp kapalajû**, ald. Z. 35, 15; **kèngĕr dèning kakåkirih** v. e. eigenlijk plan werd hij afgebracht, doordat zijn broeder geene andere strijders had of als 't ware verlaten was, R. m.; **tan pantĕs katon akirih**, van een vorst, die zijn verleden niet mag verzaken, ald.; **murud akirih**, Br. Z. 18, 5 (tlas lilih); **npakirih**, Sm. Z. 81, 7 (djrih); **makirih makanda ja**, *mundur adan ta ja; **kanglihan punang bala lawan sana akirih angĕb soring taru molad lidahnya wètning panas tèdjaning rawi**, Md.; vgl. kirig.

, jav., **anjawuknjawuk toja akurah wadjåraradin**, R. L. Z. 11, 226 (mad. ngoraè, *omspoelen*); **mĕkĕkurah**, vrn. = mĕkĕkĕmuh (vgl. ook jav. gurah, sund. gugurah, bat. sirukuh),

II., **kurrah**, z. kura I.

, Bjw., sabĕt.

, z. onder wruh.

, ook als h. v. oŏn gebezigd; *afgemat* als een gewonde haan; **gaŏk ja pada mangĕling** (ma)**ngĕnot i lajon sĕkar, gadak ujang pada kèrah**, L. sari; **wus kèrah padanglih tan kĕna tanpakanin, malah karingĕt kumrotos**, van die zich bij 't schieten met den boog te vergeefs afsloven, Djpur. aanh. onder gaål (vgl. iroq).

, jav., z. onder bakatalak; **krai låndå**, z. onder bilungka.

, **pakarauk** v. geween, Dj. Pr. 20; **wong gègèr pada pakraŭk**, Dd. 5; **pakraŭk ja padjĕrit, tjarattjurut ada ja marujuhan** v. pĕrmadé's, Swg. 22, vgl. kaŭk en kráik.

, naast kramak.

 (?), **sakarahita** s. (sahakåritå), sèkapraja (vgl. onder èka), P. S., (sakrahita, satjumbana, saharṣa, sakèka, èka tjipta, tunggal karĕpé, Tjt. 23), aanh. onder hirab.

, Tjt. 223, naast sårathi, pratjoda, kamrĕdanggan, zoodat het een *hofbeambte* schijnt te beteekenen, z. onder katik.

, jav., z. onder kurèsi.

, **pĕkraum** van honden b. v. *aanhoudend blaffen*; vgl. kraŭng.

, z. onder kraång.

 I., *karahang, *onvruchtbaar* wegens gebrek aan water; **çuṣka karahang tèkang råt ri tan hana bhatårî ganggå ring bhuwana**, Brhmd. 80, vgl. onder kawi en raha; *moeielijk te krijgen* van eetwaren, *van den grond niet rijk* of *vruchtbaar*, *dor* van den

grond; * çuśka (hiervan krangan?), z. gĕrat, gĕsang, tuh, garjang en korèd.

* II., Bjw., loba, kudu, tjĕrbaka, jav. kĕlaha.

, pĕkraing van jonge honden; z. kraŭng en vgl. mĕgráingan.

, *huilen* van honden als teeken van iemands naderenden dood; van een jongen hond om zijn moeder (z. kráing), van een hond om buiten te komen, dikwijls herhaald (vgl. mal. غراڠ); vgl. graŭng en baŭng.

, bug. of mak., een op Lombok als aanzetter van den opstand van Sakra genaamd inlander van Celebes.

, jav. (verk. en uitspr. v. * kâraṅa), Was. Z. 6, 180, 189; karaning, naast dwaning; ook kraning, * hètunyan.

, z. onder * kari.

I., bhagjâkarun, B. Z. 37, 12 (sadya wlas, door aan karuṅa te denken, dahating bhagja door aan II te denken).

II., sas. (ar. قارون), eigenn. v. e. rijkaard (in de Mahom. legende), wiens schatten door Pètaldjĕmur gevonden werden, Am.; vgl. onder mĕrtju.

, Br. 17, 4, bhâgjâkarun sanmata sang pangĕmpwan, *gelukkig door?*, B. Z. 37, 2 (antuk); karun tĕkè. Sut. Z. 133, 11 (sarĕng ring); kârun lawan, B. Z. 91, 1 (barĕng ring, sarĕng[2]), ald. 13 (tuting); vgl. karon.

. of karun (z. ro en roro), pakaron, * sadulur, karun (tka i), *tegelijk* (*met*), Adip. 67, 75; makarun, * apahjunan, * adulur, makamwah, * manundang, * masaṅding, * sumaṅding, * dampati; makaronan, * mangârwani.

, jav., * tumangan (mal. kĕran, tag. en bis. kalan); makrĕn, z. onder dusdus.

, krĕng (vgl. jav.), * darppa.

, jav. akurĕn, B. Z. 17, 7 (mapaŭmahan); stri wus akurĕn, * strî larangan; makurĕn, R. inl. 18 (mapaŭmahan); makurĕn[2], 2 Z. 1, 39 (ugèlingang panamju, mapamitra, mangajahin); lĕnglĕngning mangurĕn langĕ' saha karas tanah apajung açokapâdapa, Rm. Z. 4, 3, sih[2]ning mangurĕn langĕ' ri lĕngĕnging pasisi ri sĕdĕnging padjang wulan, ald. 4; makurĕnang, pakurĕnang, *tot vrouw gegeven aan*; kapakurĕnang ring ida ktut anom, *tot vrouw geven aan i k. A.*; pakurĕning dèwa, * sadampati; pakurĕnan, * bhratara; kurĕnan, *een lid v. 't huisgezin* en beleefder in pl. v. somah; kodjong kurĕnan of k. manakan, een offerande best. uit 5 kodjong's in een blad geplaatst en ieder met iets gevuld als b. v. komak, nasi enz.; sapa ing kono raré batur, kakurĕ[2]nĕn putuningong, lan sira lusana suruh, parĕnga lan kakurĕnan, dènènggal sungana mutjang, Stn. b. b. b. Z. 1.

, saäb; koran mĕkĕkarangan van Ceramsch maaksel; z. séran, gora en bora.

, s., Br. Z. 13, 3 (marga); karaṅa, m. c., ald. 1 (m); ling sang dyah

mamuhuna kâraṅa hjang agni, Z. 15, 11 (ngamarginin malaku); **tanpakârana**, R. 3 Z. 1, 63 (nora madadalan, twara nggĕlah awanan, tan wèntĕn krananipun); 6 Z. 8, 2 (nora ana awanan, tanpadjalaran), vgl. onder sopana; **karananya**, *donanya; **bhaṫâra kâraṅa**, çiwa, Harcç. Z. 5, 3; **karaṅa** (m. c.), Sm. Z. 22, 2 en 19 (bh. çiwa, bh. îçwara), Sut. Z. 23, 1, terwijl vroeger Rudra en Çangkara gebezigd wordt; **kâraṅajadjnja**, *dharmmajuddha; **kâraṅajadjnja** op 't slagveld, Ww. S. Z. 2, 41 en 43; **winuruking kâranajadjnja**, Mal. Z. 3, 90, m.; **makakarana lobhanya**, *ten gevolge van inhaligheid*, T. b., Z. 4, 60; matangnyan; **kiṅaraning dètya** enz., Sut. Z. 1, 7.

, s. Sut. Z. 143, 1 (wĕlas); z. dajah, R. 7 Z. 3, 23 (kawĕlasan, kapirolasan), Z. 22, 1 (kawlasan, ngĕmu waspa); Nw. onder de daçaçîla en verkl. met ambĕk manohara asih tanpakâraṅa; **si gĕ'ng karuṅa**, aanh. onder jama, z. karuni.

2°, jav., *weenen*, Tjt., R. sas. Z. 1 telkens, aanh. onder rèntjang.

, onder de daçaçîla en verkl. door tanpamatèni sarwa tumuwuh of asih ring sarwa prâṅî, vgl. onder karuṅa.

, s., z. onder tangis, *geween*, Mal. 270, jav. Amd., T. Z. 5, 70; m. c. karuṅa, Br. Z. 12, 17 (kasyasih); **sawâspa karuṅa**, T. Z. 4, 13 (arorwan tangis), 19 (saha jèh mata); **amidjilakĕn wâspa karuṅa**; Nw.; vgl. karuṅa.

(dwaning), *kâraṅa, *dumèh (vgl. karang); **to makakrana**, *nahan hètu, Br. Z. 13, 21, 20 en 22; **makakrana**, *dumèh; **makakrana**, *apuwara en kranané; **ngranaäng** of **ngranajang**, h. v. makada, *angdé, *dumèh; **ngranajang** en **makakrana**, *nimitta, karaning, z. onder karan.

, **makaruna**, *angutjap², *npangutjap *modjar; **makakrunajan**, *modjarudjar, *angutjap² (*jav. grĕṅa, saṅdjang, R. K. telkens, gruna ing kalbu, *bij zich zelf spreken*); **ngrunajang kahajon**, *mamĕtik² djĕ'ng.

, s., *straal*, *tèdja, *zon*; **pratjèkaning âditya, duk sah sakèng udajagiri, wrĕddhasura, sawitâ, nga., duk anumpak giri hutni** (?), **rudra, bagaspati, dinakrĕtti, arimbi, nga., sah ing giri hutni anĕlĕhi mègha mabang, baswarga, mârtada** (ṅda), **nga., anumpak ing raktakâra** (ratnâkara?), **mawâs kang**(ta) **djagat, kara, prabhâkara, nga., midjil sabhuwah, arjjamâ, tapana, nga., wahu midjil, prabhâswara, wèkartana, nga., mangungkuli djaladhi, sakudjur, sûrjja, haridaçya** (çwa), **nga., samadhja nalika, pranarga, saptati, ina, nga., sanalika, pratangga, arjjamâ, usgangka** (lees: usṅângçu), **nga., rwang ḋawuh, diwakrama, sumana, puçra** (lees: pûśâ), **nga., tigang ḋawuh, ma-**

bîrdé, diwaçwana, umarakta (uparakta), nga., tiling wètan, çrangsu (sahasrângçu), anita, nga., tangangé bĕnĕr, bhânu, bagaspati, nga., tiling kilèn, arkka, taraṅi, nga., trisalika kilèn, bhâskara, adisu, nga., rwang dawuh kikèn, rawi, wari, ng., sadawuh kiljan, wiswakrama (wiçwakarmmâ), çwawahana (açwawâhana?), nga., tĕngah dawuh kiljan, taraṅi, nga., sakudjur kulon, suduba, nga., tunggang giri, aruṅa, nga., tumurun kâlingan bukit, kiraṅa, nga., sangèngé pangastananya, tuhun ingaran sang hjang âditya, Tjt. 4; vgl. onder sûrjja, waaruit sommige lezingen kunnen verbeterd worden (de andere naar een beter hds. slechts te verbeteren); amati (of amatik?) kirana v. Sugrîwa's boete (tumĕnga satahun, tumungkul satahun), Tjt. 238; çri kirana, eigenn. v. e. der vrouwen v. d. vorst onder Singasari, Mal. 72, 373; sang jang kirana, *de maan*, Mal. fr. b. Z. 5, bis. (vgl. jav.); kakiraṅan, L. Z. 3, 6 (karawian).

, s., vrn. = kuping (sas. kĕrna, vrn. = kĕntok; z. onder bâng); karṅnânta, *zult ge hooren*, Br. Z. 15, 17 (vgl. kapĕ'); bang karna v. e. haan, die roode oorlellen heeft (vgl. rĕragjan); karṅaçula, z. ald.; karṅnawèṣṭana z. onder kuṅḍala; Dhrĕtarâstra naar de kluis v. Paṅḍu te Çataçrĕngga willende gaan, wus pwa mahârâdja dr. mangrasuk (paritrija sa) paritrijaning karatun inganggwanira, mapa ta lwirning mabhara sira âbhâraṅanira?) apawaka sira munggah ring lungèjan, akarṅnawèṣṭana sira munggah ring talingan, asĕkar tadji, amakuṭa, maprabha, makowèra (lees: kawara), sira munggah ring brahmakara (lees bhramaraka), akalpika murit simsim sira munggwing tjalilingan, apradaka (lees padaka) munggah ing kantha, mapinggĕl (b.: binggĕl) pwa sira munggah ing bhudja, matjundamaṅik pwa sira munggwing gĕlung, sakwèhning bhûṣananira pinunyâkĕnira jan tĕkèng patapan wiprajanira, Krws. 55; karṅapûra, z. sumping; karṅamanohara, aanh. onder utpâta.

2e, eigenn. v. e. zoon v. Kunti bij den zonnegod, die uit 't oor geboren werd en tegenstander v. Ardjuna, Adip., Br. Z. 17, 6 (patanggadja, rawisuta), Z. 27, 9 (radèja); vgl. onder rawi, djajadratha, djaratha en aanh. onder kangka; karṅnaprâwaraṅa onder de korawa's, Bh. 12.

, s. (?), lènging pasuwĕngan.

, z. onder karṅna.

, *djungut, *tuin*, T., b., Z. 4, 132 (kissersch id.); Mal. Z. 4, 23, aanh. onder kumâra, en warâpsari, Ws. 4, 23, 26, T., *b.*, 18, 19 (vgl. jav.); djaga makahèsining kirṅna v. d. aangebeden pinses, Dpt. Z. 1; kirṅnagiri, Sm. Z. 30, 8.

, s., B. Z. 85, 11 (rantaban), Sut. Z. 15, 8 en 14, v. lijken, Br. Z. 13, 5 (madjahdjah, makwèh), Z. 23, Z. 25, 16, 8 (*'t groote getal van dooden*), Mal. 120, bis., z. onder prakata.

, Mal. (kĕrna, v. 't Port. *corno*), *kruithoren* v. rood geverfd blik (geimporteerd).

, (z. * arṅnah); **karṅnah wètan,** R. 7; Z. 4, 28, vgl. ka II.

, **si kåruṅika,** R. 23 Z. 8, 29 (i kawlasan, punika asihé); **kåruṅikaswabhawa,** R. 19, Z. 18, 4; **makångĕnangĕnang kåruṅika,** Ud. 18 (vert. v. çraddhadhåna).

, aanh. onder daçèndrija.

, s. (karṅikara, pterospermum aceum folium), R. 15 Z. 2, 9 (kanigara), 7, Z. 17, d. (tjanigara; * jav. nm. v. e. bloem), Krts. 43°; **tan karṅnikara,** B. Z. 33, *b* (tan mari manggaük, nora waspada karĕngĕ'); **karṅnikara kañtjana pinaka taṅḋanira** van Abhimanyu, Bh. 47; z. wrĕkṡotpala.

, z. onder krĕṅḋa I en II.

I., pĕti (skr. karanda *mand*), voor kleêren, R. L. Z. 1, 145, Z. 2, 29, Mal. 107, 575, voor kostbaarheden, Ww. 62, bis; Mal. Z. 4 (ander hds. awaḋah krĕ'da pĕtak v. geschenken, bestaande uit kleêren); **binakta krĕṅḋa panomih,** Kid. sund., c, Z. 1, 5; **krĕṅḋa mèsi rådjapanomah,** ald. 5; **sing laku djina tĕmbé kaparĕk siksa, pinarnèng kranda wĕsi, djroning naraka gandanyamis abatjin, lĕlampahan limang atus tahun kongas ganda pĕngur abatjin,** Jsp. b.; sakèh alaku sinikṡa ing djro pĕti, mangké sirèku djatining pĕti wĕsyabang ing ari kijamat bindjing wĕsi saking ing naraka tür agånda kongas liwat abatjin, alalampahan mangkèku, limang a. tahunya, parandéné kongas gånda batjin arum, Jsp. j.; x. en hds. bt. arung in pl. v. arum, nora bĕtjik; alaku mangkono iku, agung durakanira, winaḋahan pĕti gĕni, iku bésuk ana ing akérat, l. M. II. 138 (vgl. onder bun; sund. voor betel enz., vgl. mal., bat. hurondo, soort *doodkist;* tag. kalanda, *een baar voor dooden;* ngadj. karanda, *kooi;* vgl. jav. karḋa, Anb. 102).

II., s. (karaṅḋa, *eend*, kûraṅḋawa, soort *eend*), kuntul, Tjt. (* jav. *ooievaar,* R. v. Eijs., jav. W., ed. v. d. Br., 56, mliwis); **krĕndawiwara,** z. onder kĕndawiwara.

, **hjang pramèsti sakrandana** (krida?) **rjjantaning padmårûm,** T. Z. 1, 13 (bhatara paramèsti guru arddhanariçwari ri sarèning tuñdjung mĕkar, sang hjang pramawiçèṡa a., ring dalĕm ing padma m.).

, eigenn. v. e. aap, R. 21, Z. 7, 1, 23 Z. 20, 5 (jav. krĕdana).

, s., z. karaṅḋa en djangkung.

, z. krènèng.

, s., **sapatiga puluhaning maṅḋalanika** (v. d. aarde namentlijk), **samangkana linakwan sanghjang åditya ring samuhûrtta, ja tikå sakrånti ngaranya, ri wĕkasning daksinåjaṅa,** Brh. 107; vgl. sakaranti.

, **bakranté,** sas., ngomong, **bakranté dĕngan putri.**

, Sm. Z. 15, 6 (puranta); **kusumakuranta,** R. 16 Z. 11, 5 (asana); **bha-**

târi parwati kadi kĕmbang **kuranta** warnna-nira, Sdr., **anguranta**, aanh. onder s ĕ ng k ĕ r.

2°, (k a p u r a n t a) *geel met rooden gloed* v.d. kleur v.d. pawal (mal. p i n a ng m a s a k, Wnt., s ĕ k a r k a p u r a n t a); **kuranta bolong**, *edelgesteente*, dat doorboord is; naar 't geloof zou het kunnen gebezigd worden als een soort verrekijker, om van een verloren goed te weten, waar het is; of wel v. iemand of hij deugt; **sang kuranta**, z. onder w i d h j â d h a r i en aanh. onder d j a h i n a ng.

, z. onder r i n t i h,

, jav., nm. v. e. w u k u, vgl. onder a ng g â r a.

, (mal. تيك كارغ, bug. aratiga, *waskaars*); **hajam lanang 4, hantiga 4, hapû, salimas, dâng 1, tarai 1, padyusan 1, karantiga 1, saragi pèwakan 3, wadung 1, rimwas 1, patuk 1, timpalan 1, kris 1, kampit 1, gulumi 1, gurumpagi 1** (O., Coh. St., k u r u m b h a g i), **pamanjasé** (?) **1, angkup 1, dom wsi panghatap 1, lukai 1, linggis 4, wangkjul 1, landuk 1, sandi 1, panginangan 1, kampil 1, srĕnti 1, dmung irikâng kâla**, O.

, *dobbelsteen* met een steeltje, waaraan men hem draait op een bord; zeven oogen dan wint de Noordelijke, vier dan wint de Oostelijke speler enz.

2°, z. k r è n t è ng.

, (?), **ngruntung** v. d. k ĕ t u ng a n.

, **kumarèntang** v. d. k u l k u l a n, Bt. 332.

I., **makrèntèng glodog masrit**, * t o ng t o ng g r i t; **mĕkrèntèng** als erwten op een bord; **ngrèntèng**, *rinkelen* v. goud of v. d. steen, d j a ng i h; ook ng r i n t i ng v. e. pot, tegenov. k l ĕ s o g²; **swaranya alus amlad ati ngĕmpjang mangrinting**, Tjp. **krèntèngan**, * k a k r ĕ t j i k.

II., sas., m ĕ s ĕ d ĕ n.

, **ngrontong** v. e. ledige d j u n; vgl. g r u n t u ng, k l u n t a ng en r o n t a ng.

, s., *onaangenaam klinkend*, R. 1 Z. 1, 19 (ng ĕ m p ĕ ng a ng k o p i ng), W. Z. 8, 7 (n̦ j a k i t i n k o p i ng, a m a d j i k a p ĕ), R. 5 Z. 6, 6 (m i r ĕ ng a ng k a s a k i t a ng, ng ĕ b ĕ k i n k o p i ng), B. Z. 77, 1 (k o p i ng ĕ m p ĕ ng, ng ĕ b u s i n̦ k.); vgl. s ĕ b i t, t j ĕ b-p ĕ ng en w a d j i; (* jav. m a ng a r n a s u l a, ng g ĕ t a p a k ĕ n k u p i ng).

, s., Ud. 129 ('t origin. k r ĕ p â), Utt. 54, Br. Z. 40, 10 R. 24 Z. 1, 2, k a p i-w l a s ĕ n, k a w l a s a n; vgl. mal.); **kèsyan kârunya**, 23 Z. 12, 8 (k a h a n a n a s i h, k a d a g i ng a n k a l a w a s a n, wàarvoor k a-w l a s a n te lezen is, k a h a n a n j a w l a s); **kârunyasanmata**, aanh onder t a n a j a.

, **ngrènèb**, *blinken*, *glinsteren* als b. v. v. sieraden enz.; vgl. k ĕ n è b.

, s., a n t i ng² (* jav. k a r-n a b i r a n a bij Raffles), Pam. b., 27.

, **alas mangranang** van e. t a p i h, W. k. bis. (Z. 3, 12 en 15); aanh. onder t u ñ d j a ng; **nakané pañdjang ngaranang tanpèndah manik warih**, Rarasati; vgl. k r i n i ng en onder t o j a.

…, z. onder k a r a n.

…, vgl. k r è n è ng, **pakrining** of p a-k u r i n i ng v. olie aan de t a dj i; v. tandvleesch; Tb.; v. vogels, **untunya pakarining mangi-nang baŭ pingtĕlu**, Laj. s., **untu njalang pa-krining**, Lr.; **kumarèdĕp kumarining** v. edel-gesteente, Bt.; vgl. k r a n a ng.

… of k r è n d è ng (vgl. k r i n i ng); **ning ngrènèng** v. helder water; **pakrènèng**, vgl. onder g r a n dj a ng.

… I., jav. (k r a tj a), Br. Z. 1, 13 (p i tj i², i p a dj w a; *jav.: k i dj i ng); **ana-king karatja** *g a r a n t a s; **karatja puŭn**. *s u s u h g s ĕ ng; **kadi karatja kanjutan** v. d. sneb van een specht, T. *b*., Z. 4, 237.

II., **kakaratjan**, Kid. Sund. Z. 140, 118, 60.

…, **ngratjo**, *onzeker* v. 't geen een stotterende zegt b. v., **jèn twah kèto padja-lan pĕlih dèning pangraŏs bwat, jèn ngiring sang prabu, budinja masasĕpĕngan** (?), **twara dadi, ngaratjo aturé pĕlih**, T., bg., 4, 22 (Bjw., ng a d u k a d u k).

…, **kakrĕtjèn**, zekere offerande bij een lijk met p i p i s vermengd; de duiten die bij de offerande gevoegd worden, zijn voor hem, die er gebeden over gepreveld heeft, aanh. onder p a m u ś p a en onder u m b è h (?).

…, s., z. onder a l i s.

…, **kènkèn baŭn awak latjur, sudang djani karĕtjĕhé, apan twara njandang gugu, saksiné twara gawènja**, wat is er aan te doen, gij zijt ongelukkig, laat de zaak rusten, Tjrk.; **pakrĕtjĕh**, *een verschil* gerezen tusschen 2 partijen; **kĕkrĕtjĕhan** van een zaak, die men tegen iemand heeft.; z. r ĕ tj ĕ h.

…, **sotja kurètjĕhanèki, agugu-rajang, lumampah sambil mĕngi** v. e. stok-oud man, Am. Z. 4 (sas. red. n è t r a k u r a ng tj a h j a k a l i h), nog eens een paar regels verder; in de sas. red. ontbr. dit vers.; vgl. p ĕ tj è h.

…, z. onder tj ĕ k u h en vgl. k a tj-tj h u r a en k a ñ tj u r a.

…, **pĕtès** (p ĕ n t è s) **pisan tjaruk-tjuk mangratjut**, Njalig; **ngratjuk** v. 't ge-luid v. e. tj r u k tj u k, v. sprekende chineezen of eene menigte menschen.

…, **patingkĕrĕtjak** *weerklinken*, v. timmer-gereedschappen, Hadji D. 11; **amĕ-rang kaju patingkakrĕtjak asangkub kikis tan kari** bij 't maken v. e. versterking, Kid. Sund. b. Z. 3, 15.

… (vgl. jav.), **tulja sunggâpipit kàkrĕtjĕk jan kasandung**, B. Z. 94, 1, b. (m a k r ĕ m p j a ng j a k a dj ĕ k dj ĕ k); **makĕrĕ-tjĕk**, R. 22 Z. 5, 6 (m a k a r ĕ p w a k, p a k a-l ĕ tj ĕ k vgl. tj ĕ' k); **akĕrĕtjĕk** (?) 18 Z. 18, Z. 8, 16 (k a t a h p a k l ĕ tj ĕ' k); **akĕrĕtjĕkan** v. water in een ravijn, B. Z. 4, 14 (l w i r ng a ng s i n i n, k u m a r i ñ tj i ng).

…, jav. (L. Z. 19, 14, k r i tj i k); **krĕtjikni tĕwĕk**, B. 222 m.?, Tj. A. 52; **kakrĕtjik angĕné**, R. 22 Z. 4, 12 (p a k a l ĕ-tj ĕ k m a ng ĕ n a n i n); **kàkrĕtjiking tĕwĕk**, W. Z. 25, 5 (p a k r i n tj i ng, k r è n t è ng a n, k r ĕ m-p j a ng a n).

—, z. onder kloping.

— (?), ngrètjak v. iemands gebabbel, vgl. onder krètjèk en kurètjak.

—, ngrètjèk, *kumrintjing; **mangrètjèk**, *katjuktjak; **pakrètjèk murajiné** v. iemand, die veel praat; **krètjèkan** *kisik, *titis; **krètjèkan ikang warih**, *gumarañdjang ingbangju.

—, **ngrotjok** v. e. pañtjuran; v. veel praats; vgl. krètjèk en tjoktjok; **krotjokan jèh**, *gumarañdjang ing banju vgl. jav.); **krotjokan**, 't geluid v. e. balé, waarop slapenden in de coitus (of krotjotan), vert. W. Z. 31, 9; **akokrotjokan ta mangké, pun towok lan ki sĕmar, sakšana tikĕl kang likah mangko, muwah galar tikĕl tibèng langan, pun sĕmar, masyakaka(n)tèn**, Sdm.

—, zeker beest? in de hel, aanh. onder mûtra, Bal. eedf., Adig. 51, 74; k. 10; Bs. 6, Wrt. 5 enz., aanh. onder krĕmi en mûtra, vgl. sund. kuritjakan; **tjatjing kuritjak**, *lalĕr wilis; **nyan tatakramaning dumadi wwang, saking linging bhatara dharmma, munggwing adji aṅdapurana, jan hana wwang niśta madya utama wangçanya, jan ana amasangakĕn tjorah, duśta, alphakamanah ring sang paṅdita, tan hana sudośanya, lwirika, ambisèka hjang asing drĕwèn sang paṅdita, saking naja duśta tjorah, muwah jan anjolong ratna kañtjana makadinya anjolong istri anak sanak sang paṅdita, agung dośanya, sakalaniśkala amangguh upadrawa trus kang tiniwakakĕn upadrawa ring putra putunya, ring sang tjorah ika, wkasan patinya, atmanya sumilĕm ing kawah jamaniloka, tinindihan bungkahing giri mahâmèru, binilĕd dèning nâga siju, siju tawun atmanya amangguh sangsara, jan sah sakèrika, dadi kuritjak tjatjing lintah ulĕr salwiring laku² dada, mangkana gung dośanya, sang tjorah ring sang paṅdita, kadi alphaka ring watĕ(k) hjang mangkana kramanya**, fr. bpl.; **kuritjak**, z. kulitjak.

II., aanh. onder damu en vgl. krètjak.

— (mal. tjĕrutjuk en sund. karutjuk, *kribbestaak*); **makakarutjuk** v. lansspitsen, B. Z. 85, 12 (tjumaranggah); **prĕñdjak tumañdjak hanèng prih lâwan tjuktjak asrang munyangurutjuk nohanèng kukutu sijungnya hangadji wasanti hanèng prih wunut gagak anang arebut wuwus tjumadyèng** (b.: dya) **si djalak gala kang adu tjĕngil si maningting anangtang atah pakši patut ja kapitut**, Wit. 14.

—, **ngurètjak mĕmunji** v. e. lutung, z. krètjak.

—, **pating kèrètjèk**, aanh. onder bèjod, hier **ngrètjèk**?

—, jav. (krotjok, vgl. sund. korotjok); **kinĕmbulan kinorotjok ing sañdjata**, Smng.; **kinorotjok ing juda binotan lawan**, ald.

—, **dajané mĕkrĕtjĕdan.**

— of krĕtjĕt?; **krĕtjèt** en ngrĕtjĕt v. verbrijzelde beenderen, v. e. bĕdèg, *dof kraken*.

, **kritjitan,** * g r i t, vgl. k a t j i k t j i k.

, z. onder k r o t j o k.

, jav. (k r u t j i l): **awajang kurutjil,** Mal. 367 *p.*, s u r a d é; **kawajang kurutjil,** (kr.), aanh. onder r u b è t; **djĕnĕngé sang dasarata, wajang karutjil djadjaré** (d j ĕ d j ĕ r é), R. sas. Z. 1, 4.

, p a l ĕ s a t (* jav. k u r t j a t, m a k u r t j y a t en m a k u r t j a t: m ĕ s a t); **kakurtjyat,** R. 20 Z. 15, 4 (p a k a r è j a t): 18 Z. 8, 6 (p a t j a r o w è t); **makurtjyat kakurtjyat** v. apen *gillen?*, 21 Z. 4, 1 *c.* (p a k a r è j a k p a t j a r u w i t vgl. onder k i r d y a t).

, **pakarĕtjĕb** en **kumarĕtjĕb,** * m a k a t j a r ĕ t j ĕ'.

, **akaritjingan** v. geluid, k. 9 (vgl. k r i n t j i n g).

, b u n.

, sas., s o k; z. onder r a n d a n g en vgl. r a r o.

, s., Br. Z. 30, 1 (k a r ĕ s r ĕ s), v. wilde dieren, Adip. 49; **krûrarûpa** v. D u r g a in monstergedaante; vgl. k a r m a; **maçabda krûra,** * a s i n g h a n â d a; ook k r o r a, T. Z. 4, 51 (b r a n g t i); als vervolg v. d. aanh. onder t j a m a h, **kadyangganing manuk, krûrapakṡi gagak, dok, hajam bakikuk, hulung, trilaklak, kak, tuhu*, domdoman, atat, sijung, nori, tjod, gagandyan, alap*, bibido, darjjas, manuk widu, tan jogja bhakṡan ikâ dé sang siddhântabrata, mwah nilapakṡi, mwang ikang pakṡi naraçabda, kotji, tjangkilung, dĕdĕktju** (?), **tikus*an, djalak, salwiring djalak tètèk, surindit, tan bhakṡyan ikâ dé sang wiku,** Wrt. 6.

2°, van uiterlijk, *meer of min wreedaardig er uitziende;* z. a è n g.

, z. r è r a.

, z. onder k r û r a.

, s., b h u r w a k ², in pl. waarvan Kern t j u r w a k ² heeft gevonden (vgl. mal. s i k u d i d i?), vgl. u t k r o ç a.

, s., k u k u.

, z. onder * k u l u r a k.

, s., g a l a k, W. Z. 8, 10, Z. 27, 1 (k a r ĕ s r ĕ s w a r n a).

, * k a r a r a s, jav. (k l a r a s), *een verdroogd blad* **vooral** v. bananen (vgl. onder l ĕ s ĕ h), tot 't inwikkelen van zekere gebakken, b. v. s a t u h, gebezigd (mal. k ĕ r a r a s, sund. k a r a r a s); **kararas tiris,** R. 24 Z. 18, 1 (d a n j u h t u h, d a n j u h k a l a p a n é); **ngraras** z. onder d a n j u h.

en m a r u s, *arrowroot,* Bjw. a r u s (jav. w a è r u t en g a r u t), z. s e m p r i t.

, B. Z. 13, 1 (r u k a t a t a k u t, i s u k a t a r a).

, volgens de Bal., s m u t (vgl. jav. k l a r a p, t j l a r a p en t j l a r a t; R. v. Eijs.; d j ĕ n ĕ n g k ĕ l a r a p, d a n g a p ²), **pangrapning kararap munggwing wohning kĕpah malĕkah mamirah mèsi tunggal amungu* smara,** Mal. 304; ook k u r a r a p (Tj. A. b. 10 b. evenals in 't jav. k a l a r a p); **ngurarap,** B. U. 327 (m l i s a h), vgl. k â r a p ².

, **sakuriring** en sakaliring, verb. v. sakalwiring.

, z. onder kladi.

I., ben. v. e. in bladen als betel er uitziende plant, wier bladen als lalab genuttigd worden, B. Z. 6, 4 (i bun karuk); **wwading karuk,** Us. (vgl. sund. karok).

II., Bjw., *nog groen* v. d. wångså-bloem vgl. **jav.**).

III., z. kĕmaruk.

en káoq, sas., gasgas; vgl. *garut en gaûk.

, *tusschen iets anders raken* v. e. klein stukje papier b. v. onder grootere (z. arok); **tunggak karok,** Dd. 11 *b.*; **karokina** naast arokina in gebruik.

, ***makrak**, jav. (mangkrak), R. 5 Z. 8, 2, 20 Z. 16, 6 (magroh), Br. Z. 17, 3 (ngalokang), Z. 30, 1 (mangrik), W. Z. 14, 11, Z. 8, 30, Z. 27, 6 (mañdjrit, mangakak, mangwalèk); **akrak,** Sut. Z. 103, 16 (padjrit); **pakrak,** *de gil* v e. barende vrouw, Sm. Z. 28, 12, W. Z. 25, 2 pangrik, padjrit); **kinrakan** door apen, R. 22 Z. 4, 12 (kagrakin).

, **krĕk*** ook v. kippen; **krĕk* djalan mula, pĕsu tai mĕdugdug** raadsel op ngikih njuh.

, vgl. *brik; **walang krik,** Br. Z. 30, 5 (djangkrik kaljan; jav. krèk); **mangkrik** *makrak; **ngrik** v. paarden *schreeuwen*; **pĕkrik.**

II., jav., **ngaturang kĕkrik,** ng. podalan tjrik; **mĕkĕkrik** vrn. = mĕsisig, *asusur; **ngrik,** *afschrappen* een blad om 't geschikt te maken voor een cigarette, hout door 't scherp bot er op te zetten (batav. z. rot), v. d. tanah garu (*kathadi of kawadi?), W. Z. 31, 6 (z. onder kloh); **ngrikin,** *beschrappen* met een pĕngiris den pas gevormden baksteen, om hem, voor ze te branden, een behoorlijken vorm te geven; **pangĕrik,** aanh. onder umbèh; **krikan gangsa,** z. onder gangsa; **krikan klupakan biju,** gedroogd om vliegers van te maken.

, z. onder kĕru.

I., jav., *een boogsgewijs gespannen bamboesplinter*, om zich 't zweet van de huid of te schrappen, ook wel v. e. stuk schildpad vervaardigd; **kĕkruk,** aanh. onder umbèh; **kumĕruk,** nog jong maar verder gevorderd dan mĕtaluh kakul en reeds vol pitten, zoodat de vrucht geschikt is om geroosterd te worden v. djagung (Bjw. kumĕrok; z. ijat en dadah); 2°, nm. v. e. kokosnoot nog jonger dan de kuûd pĕngangon, *kumaringĕt (Bjw. kĕmĕruk, vgl. jav., ouder dan de kĕmumbĕl, vgl. mal. njijur tjungkilan, 'tgeen overeenkomt met 't jav. tjumukil), **duwĕgan idjo kĕmĕruk,** vgl. onder kuûd.

2°, geluid van in den grond krabben (vgl. mal. kĕrok; z. aanh. onder kĕduk); **mĕkruk* butur,** z. onder butur?

II., z. onder pètu.

(lĕsĕh onder fr.), z. onder kèrèng.

I., **korèng krèk,** *een kleine schurftsoort*; z. ganggu en aanh. onder ojog.

II., v. d. balang danjuh of de b. kèkèkan (vgl. krèg); **kĕrèk langsé pĕsu tumpĕng kuning,** raadsel op 't doen v. e. groote behoefte, langsé op 't onderkleed slaande; **krèk² njansan djoh,** raadsel op njampat; **pakrèk,** tèktèkan; **pĕkĕrèkan** of pĕnjĕrèhan, waarop de wrijving geschiedt of geschieden moet, zooals b. v. de zijde v. e. luciferdoosje, waarop de lucifers aangestreken worden.

III., **lèpang krèk,** sas., dongkang.

, **baduq kĕroqan,** basang uding.

I., *breuk* (batav.), v. e. varken, wien de darmen na 't lubben uit den buik hangen; vaker kĕprok (z. bohboh, bluh, sanglir); **anaké krok; di ngĕntah krok ipun; butuhé krok.**

II., uitroepende nabootsing v. 't krijgsgeschreeuw, geluid v. apen (lamp. njangkakĕrèk en kĕmĕrèk, *krijschen* v. d. aapsoort die kĕra heet, bat. kèrèk en kĕrèk, nm. van die aapsoort); **krok²** v. padden; **mĕkrok,** zoo een geluid geven (batav. mĕngkĕrok; 't jav. kodok is misschien in pl. v. e. vroeger korok); z. krĕkĕk, krokoh; **pakrok** v. apen hun bizondere geluid geven (z. pĕré); **kĕrokan ombak,** sas., ĕmpugan ombak.

III., jav., *roskam* v. buitenlandsch maaksel; kruk en pangĕrukan; **pangĕrok,** aanh. onder umbèh, pangorkoran en ngèskèsin.

2°, **kĕrokan,** Bjw., 't *geschrapte binnenste* v. d. gĕdĕbong om vliegers van te maken basang kupas; **kumĕrok,** z. onder kĕruk.

IV., z. onder pipis.

, K. A., mĕmĕri (jav. *een jonge hond,* z. aanh. onder pèruh en gĕtjok, sund. geluid om honden te roepen; vgl. onder tjitjing); **atuntunan tan patik wĕnang kikirik,** R. L. Z. 1, 33; **kĕkirik iba,** onder de scheldwoorden door middel v. 't woord *hond.*

II., Bjw., benaming v. e. zwarte uling-soort.

III., **kĕkirikan,** sas., pĕpindĕkan; z. irik² en pĕpiñdjĕkan.

(?), **ngangas kiruq pamĕlèngna, asin tandang tawu bani,** Tjp., **kiruq bakamĕt owah lingsir,** ald., **ngangas kiruq njĕlèng mata asin tandang taū bani,** ald.

, ook in 't passief met 't aanh. *a;* **mĕkiruk** v. e. tèmbok door dieven (vgl. pongpong), z. ook aanh onder buruh; z. iruk.

, sas., *droesem* v. d. tuwak.

, **pĕngurikan,** *een werktuig v. ijzer,* om den loop v. e. geweer te verwijden.

I., jav., **kĕkèrèk,** soort v. *houten katrol,* zooals die, waarmeê men de kooi v. e. titiran aan een hoogen staak hijscht, ook kni sampun kiñtjĕh taliné (sund. kèrèkan, mal. kĕrèkan, mad. tangkirian, *hijschblok*); z. pĕnakalan, pĕngaluran.

II., z. korèk.

III., Bjw. (oost-jav. kèrèkan, een *pijpje* suiker); *staaf* v. arèn-suiker in een koker gegoten (vgl. batav. en mal. gula kèrèk, lamp. kirik; vgl. onder galĕng); **gula sakèrèk,** P.; **5 kèrèk,** satoros; **10 kèrèk,** sapadjĕg; (gula satus padjĕg tĕlas, Wg. Z. 3); **kakèrèkan** (?), aanh. onder prabusèt.

, **korakan**, *de buis*, die onder aan de opiumpijp zit, en waarin de tjupak gezet wordt; volgens anderen is dit eigentlijk de tjangklong; z. tjĕtjagak.

, **ngorèk**, lucifers *aanstrijken;* ook. maar zelden, ngèrèkang; **ngorèkang**, een **mes** *aanzetten* door 't op en neer over iets heen te slijpen, vgl. ipuh.

, Smbw., baŏng (mal. kuduk, *ondernek*, vgl. bat. huduk, mak., sal., orok, *nek*).

, **hâsyakaraka**, aanh. onder hâsya.

, *zij beiden, beiden?*, meerv. vrnw., Sm Z. 25, 9, Hw. Z. 2, 2; W. str. (punika), Z. 30, 9 (bis), Z. 32, 3 (bis); Adip. 51; 72; een vraagwoord, 84, 94; Wir. 8, 34; **jogja karikâ**, R. 2 Z. 1. 50 (ŋândang ké), Bh. 13: **agring karika kita**, *zijt ge ziek?* Sum. Z. 23, 3; **tan hârohara karika** (sang)**hjang indra mangko**, *is I. niet ongerust thans?*, W. Z. 17, 10 (nora ké kèpuhan ika hjang sakra né mangkin, nora ampag² ika b. e. mangké); **sira karikânangis syapa wéruhta kunang ja hadé**, R. 4 Z. 1, 4, 8 ida ké nangis sapa sira uning manawi tĕ boja, tong duga dané ngling s. s. a. iwang panĕngguh ĕmboké), ook denkelijk m. c. karikâ of wel? vragenderwijs geheel achteraan, B. Z. 4, 5 (vgl. rika), Z. 100, 5; Sm. Z. 26, 9 aanh. onder * hadé; z. onder kari.

, **kârikawrĕddhi**, z, onder kârità.

, **pira kariki lawaskun angdadi**, *hoe lang ik ook moge leven*, er is geen kans iemand aan te treffen zooals gij, Wrs. 51.

, s., z. uṅdahagi.

I., s. (kâraka), titel v. e. boek, behelst een soort v. dasanama? (z. onder tjandragopita); **krakah mapidarta atjakĕpan.**

II., **djaring krakah**, *een zeer groot zee-net.*

, z. krĕkwan.

, aanh. onder sijungan.

, s., z. onder wadara.

, s., z. onder ragadji.

, **ngarkar** v. djangkrik (z. kring), mĕmisuh, vgl. kakar.

I., **ngurkur**, 't nog zachte vleesch v. e. kuŭd met een omgebogen stuk bamboe *uitschrappen*, om er bĕbañtji van te maken, zoo ook onrijpe vruchten, als b. v. gĕdang, om er rudjak van te maken (vgl. gobèd en kihkih); **ngurkurin**, *van* of *uit* iets *schrapen* b. v. uit een pot of flesch wat er nog aan vast zit; vgl. korkor.

II., z. onder kur.

, **ngèrkèr**.

, **ngorkor**, *schrapen* de reeds gebrande huid v. e. geslacht varken om 't haar geheel weg te krijgen (vgl. kurkur); **pangorkoran**, *roskam* v. inlandsch maaksel, best. in een halve klapperdop, in den rand waarvan tanden gemaakt zijn (mĕringgit); z. kĕruk en ngèskèsin.

, s., **ikang bâju si krĕkara, magawé wahin**, Wrb.; **ikang b. krĕkara m. w. wiśajanya**, Nw.

, aanh. onder triwikrama.

, **ngrukruk**, nggĕmuk, nongos satata twak djumah mangrukuk, Tb.

I., 't geluid v. d. dongkang in 't begin; **idĕp aku dongkang kuning makĕĕm**, **krĕkĕk**, m., Us. y. 7; **ngrĕkĕk** v. e. kip, waarop men de handen legt, z. krok en krokok.

, **mĕkrèkah**, *veel praats hebben*, voordat de vijand er is; anderen mĕkrokahan, z. korèkak.

, **bawi krèkok**, sas., tjèlèng alasan.

of krokkok; **pĕkrokok** v. padden, z. krok en krĕkĕk.

, **pakorèkak**, z. onder kurèjak, v. ontsteltenis, Bt. 113; makurèkakan, aanh. onder gurindjang.

of grèkgèk en grègèk, **ngrèkkèk**, *lachen* v. genoegen *hard op;* kĕdèk garègèk, Bwsk.; **pĕkrèkkèk** meervoud, vgl. grĕkgĕk en ngrukguk.

I., Bngl.,-maar te Bll. ook krakat, *groote doos* v. bamboe voor vele tadji's?; z. srakat.

II., jav. (krakat *karakad), Adig. 48, soort v. *net, sleepnet* met dichtere *grootere* mazen dan de tokal (sas. krakat, tokal); ook rakad, Kid. Adip. b. Z. 1 (z. bândjang); **mangarakad**, aanh. onder waring.

, z. krakad I en II.

I., **kumĕrĕkĕt lambènya**, R. 18 Z. 8, 6 (pakarĕtĕk waktranya).

II., **makrĕkĕtan**, *bibberen* v. vrees; **lintang djrih makrĕkĕtan** (makĕtkĕtan) **mandulamé pati babar*in** (poôk²in), Djp. Z. 2, 11; nadat 't lijk zijner vrouw op 't kerkhof gezet was en Djapatwan en zijn broeder geweeklaagd hadden, **sampun wĕngi wèntĕn** (ada) **sabda tanpasangkan, rasanya da**(diné) **sang lalis, mituduhin tingkah, sampun ké bli mamasah, sawah tityangé né mangkin, jan bĕli kari trĕsna, tanĕmang**(ugi) **apang btjik „lamun ada taru mĕntik ja irika, sat tityang sampun mandadi, jan wantah bli makarsa, gtihnyané ajunang, sat bĕli sampun ka**(ma)**panggih**, (matmu) **tkèning tityang, lintang rasanjané lĕwih** (ing surasanèki) **„kaju kostuba naman taruné** (ri namannjané) **ika, ring wètan magtih putih, lintang surasané ika, andadi uripning djan**(d)**ma, nè kidul bang ĕrah**(ja rah)**nèki, lintang ing manah** (panas) **mawisya, pa**(ha)**ju dadi sasari „jan binakśa momo murka kadadènja, né kulon rahnjané kuning, ja mandadi tjtik upas, apan ja pada utama** (ja panapan dawut ing djiwa), **angadakĕn pwara pati, mula kulon surupnja** (pasupnja), **miwah surja tjandra sami „ĕné kuning ĕning ingaran ing sunya, karaning mandadi litjin, né lor irĕng** (rah) **punika, jan ratusin sarwa ĕrah, a**(m)**pjun kadadènnjanèki, ja ĕnto mula wisya pasti** (pahaju) **kadadi sasari „jan binaksa mĕntik manahé niskala**

nistjaja), upaja saking aris, manjilib elih pikna rahunjané wètan piak, njusup tèkèng sarwa dadi, ĕ (ja ko) dadi ĕmpĕhan, ajanan anak(ida)sulinggih „durung ping ro tuturé mammu ala (glang), kagèt makĕplag pritiwi, kadi swaran bĕdil lèla, bolong guminé (ma)nglunggang kadi bodagé (bodazédé) kakalih, midjil sang hjang djatu tunggal, gundul malalung ngling (tur mangling) „djapa tuwan suñd maningĕhang satwa, padingĕhang munjin kaki, ngnda sawahé kupkupang, ja suba (siti) mulih kagumja, atmané (nja) di swargan alih, dadi lègong ida hjang indra, pambarĕt twara nandingin ngamènin) „(ki)djapat. (mañ)djagdjag njongkok tur (laût) njumbah, tityang dawĕg wantah) matur sisip, durus swètja pakajanan, mañdjakang tityang kasasar, tityang amas lugra mangkin, marginé né kaswargan, batara ngandika aris „ĕnah ĕné èlor wètan ambah mlah, tukad sarajuné ungsi, laût ditu matapa, abulan pitung dina, jan ada itjaning widi, aturang kaki lugra(a), apang da sangkala di margi „ki dj. t. mangiring (ma)tur anĕmbah, nah djalan kaki singgalin, sapadi(n)dlĕngan (tanpamĕngan) raris itjal, ki g. t. makrĕkĕtan (ngĕtkĕtang), djrihnjané tan sinipi, (wuwusé) ki dj. t, kawuwus (sumaur) anabda aris sampun bĕli lintang djrih makrĕkĕtan (makĕtkĕtan), tityang mango(wa)rahin bĕli, nika sang hjang djatu tunggal, itja pawarah ring tityang ..ipah bli kotjap (né né) mangkin, kaïnggèn mandadi) lègong, di swargan antuk ida surapati „ki g. t. matakon mañdjudjutang, angob san bĕli i nuni, ring(i)da sang hjang djatu tunggal, gundul tanpa wastra, ki dj. t. njaûrin, nika ida sang hjang siwa, suté mdal ing (tjuté mlali) pritiwi „ida mula lwih kalih ngawiwĕnang, sang hjang siwa ngaran siwi, né sumbah sai uptya, karaning mangun kajangan, ibuné upti sai, ida itja suka duka karaning a(ja)manggih lwih „twara dadi ĕmpah² (ampah²) manguptya, ida sang hjang ning siniwi, Djp. Z. 1, 41 vlgd.

ᬓᬶᬓᬶᬢ᭄, **ngrikit kĕdèk** van innig genoegen over iemand, dien men beet gehad heeft.

ᬓ᭄ᬭᬸᬓᬸᬢ᭄ I., sas., sambĕn; ***akrukutan** v. 't voorhoofd, Wd. 10 (vgl. *krut en mal. kĕrokot).

*II., **ngrukut**, Bjw., *alles nemen.*

ᬓ᭄ᬭᬾᬓᭀᬢ᭄, **ngrèkot**, *bijten* v. e. aap (vgl. batav. krokot; vgl. jav. krikit).

ᬓ᭄ᬭᭀᬓᭀᬢ᭄, z. onder nggrogoti.

ᬓᬸᬭᬸᬓᬸᬢ᭄, **angurukut**, z. onder âtatâjî (zou *strikken zetten* beteekenen).

ᬓᬓ᭄ᬓᬝ᭄, s. (karkkata), Sut. Z. 91, 6, R. 24 Z. 12, 10 (juju, kajuju); Gh. Z. 7, 4; z. rĕkata en arakata.

2e, teek. v. d.. dierenriem, z. onder râçi en aanh onder nâgawîthi.

ᬓᬓ᭄ᬓᬝᬷ, s. z. takadji en hantimun.

ᬓᬸᬓ᭄ᬓᬸᬝ᭄, s. (z. kukkuta), Dp. 90 *o.*, vgl. onder umah.

ᬓᬭ᭄ᬓᭀᬝᬓ᭄, s., Ud. 57, alwaar deze nâga tegelijk met Bâsuki, Takśaka, Dhanañdjaja, Kâlija, Nahuśa, Kambala

en Açwatara genoemd wordt, **anak bhagawân kaçyapa i sang kadru, nihan nâga sèwu kwèhnya kunang pinakâdinya bâçukih, çèsa, taksaka, kapila, karkotaka, dananđjaja,** Ag. (vgl. Wiśńup. p. 149 en Adip. 15, 51 en vlgd.).

I., (z. kalikis); **kadung sĕngit twara polih krikis,** Meg. 15; **sok bikasé bèkèn twara nawang krikis ĕning,** Bs. bl.

II., sas., krupuh.

, s., Sum. Z. 52, 3, *sphuta, *humung, *met luider stem*, T. Z. 3, 72, B. Z. 32, 4 (dahating bangĕt), Anj. Z. 19, 6 (kajunbjun); **tan karkaçâlwan** van muziek, Sum. Z. 53, 1, aanh. onder dingding; **wâk kawaça,** z. onder wâk.

, çaça, Tjt. 44.

, z. gurèksjak.

, **makrakwan,** *lastig*, moeielijk te doen, *verlegen* hoe iets in orde te brengen b. v. een touw ontwarren, *zich geweld aandoen* om iets te begrijpen.

, zekere *watervogel*, de jav. ajam²-an, Bjw. tjĕwakwak (batav. tĕrkwak, gallinula phoenicura; vgl. ook sribombok), *tjakrawâka; kan niet op een boom zitten (z. onder đèwata en vgl. triwakwak en triwombok); **ngrĕkwak** v. iemand, die te lange beenen heeft; vgl. prĕńdjak.

, s., z. saûng.

, jav., **akwèh tèwak liman ngkè ja pinakakarakalning lungka bisama,** R. 14 Z. 3, 10 (gitgit, karikil).

, jav. aanh. onder tinggarang Wir. 8, *agarihul volgens sommigen bati gitgit (sund. karèhkèl of karèkèl; mad balikèr of blikir, *grint, keisteen*), Hadji D 62, R. m., Z. 30, 34 (R. k. *b.*, kalikir) Sum. Z. 29, 17; **wahwas hrû karikilnya** Br. Z. 44, 6 (sangkut isu watu ri dangnya).

, **amawa karukûl idjo,** Pdjm. 94

, in pl. v. karungkala, z onder mangukuhan.

, verk. v. krĕkalâsa; **nityângulungulung sakrĕkala munggwing patra,** T. Z 1, 41 (sái ngudjuk² kadi balwan nolıgo di doné); vgl. kèlasa, krĕtalasa en onder bunglon.

, s., (kakkolaka; de evenals in kukkuta, enz.), kapulaga, Sw. z. onder kapur, R. 15 Z. 2, 4 (kalimoko; Hindust. قاقله, cardamom).

, foutief in pl. v. krĕtalâsa.

, z. onder kapkap.

, jav. (kĕrĕt); **suku krĕd,** de rĕ, zooals in krĕśńa (ook bij Valentijn met een *d;* jav. tjakra kĕrĕt), Sw.; **makĕrĕd** aanh. onder sakĕput.

 (vgl. sund. en z. krig); **akĕrid sawong kadaton,** Mal. 375, 417; **kĕridĕn** (b krigĕn), Ar. Pr. Z. 16, 3, Hadji D. 55 **akĕritan angadjawi,** R. L. Z. 7, 1.

 I., *berooid;* niet hebben om var te genieten, ook v. d. grond tegenov. gĕmul

(vgl. korèd); **tiwas krud**, *hînârtha daridra.

*II., z. onder kuñd.

, *onvruchtbaar* v. d. grond; z. gĕrat en krud.

, porod.

?, ngarèda, z. onder klèdah.

, z. onder krĕñda.

, grĕdo?

, s., *mingekoos*, R. 7 Z. 4, 9 en 17 smara); *sanggama; **kridâ** 10 Z. 4, 6 sasmara); **djĕnĕking krida**, *djĕnĕk apum; **makrida**, *gemeenschap hebben* met een vrouw, Adip. 75, bis.; **kalánja makrida**, *sĕdĕng sinanggama (*jav. krida, kirda, vgl. kartini, in gedichten meestal v. dieren; b. v. in een Damar Wulan sĕrgala kirda en op een andere plaats asu gañtjèt, vgl. Ad. 4, ook kruda b. v. kruda lan suna, Anb. hds. waar 't afwisselt met djinah en kirda); **gatinya akrida djĕnĕk tan imba**, Wrs. Str. 45.

, s., z. onder bĕñdjit.

, s., (krodha), h. v. pĕdih (zelden), gĕlĕng, W. Z. 21, 1 (sĕngit, kasĕngĕn), z. onder sadwarga en aanh. onder punggĕl, *masĕnghit, W. Z. 8, 5 kĕbus, srĕngĕn, garwa), Z. 21, 1 (kasĕngĕn, sĕngit), Z. 9, 2 (brangti); **gĕ'ng krodha**, tut. 17 (vert. v. kruddha); **kataman krodha**, tut. 40 (vert. v. kruddha), aanh. onder samrĕddhi; **humarĕp ring krodhadèça**, Pg. 15 (maĕp klod kaüh), O.; **krodha wirodha**, z. onder wirodha; **sakrodha**, R. 5 Z. 4, 33 (lĕwih brangti); **sakrodhèng adhamâtah**, R. 9 Z. 2, 3 (liwat b. ring, mamrangtènin); **ngrodajang**, *masĕnghit; z. *krodhânala, duka en bĕndu.

, egenn.?, z. onder soda, Ar. Z. 61, 8.

, jav. (in pl. v. karja naar de analogie v. kadi=kaja en upadi in pl. v. upâja); **kinardi**, *ginawé; **pĕkardi** naast pĕkarja, vgl. samadi en saptopadi.

, s., (*toornvuur*), T. Z. 2, 48; **mâdĕg tèkang krodhânalé twasnira**, Utt. 87; **muntab krodhânalaning wadawang**, T. Z. 3, 1, vgl. Z. 5, 93, alwaar murub v. toorn.

(vgl. grĕdĕg); **ngrĕdĕk** v. e. regen, v. d. ademhaling v. e. aamborstige (angkihané), van kookend water, *gumulak; **krĕdĕkanga antuk sabĕhé** v. e. zeer hevigen regen; **krĕdĕkan**, krĕtĕb.

, vgl. krodok; **kradakkruduk** v. kookend water in een pot (vgl. gruduk en ngrènjèh), z. onder krèjok.

, **ngrèdèk** v. e. slijm opgevende (sarag munjiné).

, vgl. kruduk; **ngrodok** v. kookende olie en kookend water (vgl. ngrodog); z. krènjèh en onder tjroktjok.

, eigenn., W. Z. 21, 2 en 8 (jav. W. 122, kradaksa); eigenn. onderhoorige v. Poruśada, Tjt. 78.

, s., eigenn., R. 2 Z.; z. khara.

, z. onder **krĕdap.**

, s., **sapuluh anaknira** (v. kasyapa) **i sang krodhawaçâ, kanyâ sĕdĕng haju, pratyèkaning aranika, sang mrĕga** (Tjt. 71, evenals Wiśṅup., mrĕgi) **mrĕgamandâ, harî, çwètâ, irâwatî, bhûtâ, kapiçâ, dangstri, saramâ, surasâ, ikâ ta kabèh tinarimâkĕn i bhagawân pulaha,** Ag. (Wisnup. p. 149 n. 17, vgl. Adip., 't origin., 26, 24 en vgl.), aanh. onder tarunga, ḍakṡa en kapiçâ.

, aanh. onder rajap.

, jav. (z. kĕḍap); **pating kĕrĕdap,** *kagurilap, *makapuratuk, van nagels, Mal. 92; *kabaranang, anghulap², *angĕndĕp², Ar. Pr. 38; **krĕdap slaka** en evenals in 't jav., krĕda slaka, en naast rĕpatmadja, aangenomen nm. v. Badijulsaman, Dm.; z. brĕgudombras.

, **kumarèdèp,** aanh. onder kronjoh; **ngrèdèp,** *anghulap², *kumĕnjar, *dumilah, *mahulap (vgl. kdèp); **krèdèpan sasotjané,** vert. B. Z. 3, 11 (batav. mĕngkrèdèp).

, s., **mangkâ karadama toja rakwa karaṅanya hilang ika ja toja nirmmala,** Sut. Z. 147, 4, z. onder *latĕk ardhama; **kardama,** z. onder tjaturlokapâla, kṡamâ en âpomûrti.

, **bĕdilé kumrudug,** fr.; vgl. grudug.

 of grodog; **ngrodog** v. e. waterval; vgl. krodok en kaödog.

, *bedompt* door bosch v. e. landstreek, *naar*, zoodat men er niet graag is (antuk samuné); vgl. trĕdung.

 I., *uiterlijk* v iets, *'t zich sus of zoo voordoen;* **mĕkarat,** *goed uitkomen* v. figuren op hoofddoeken enz., v. fraai schrift, *fraai* van menschen b. v. **wajak karat djĕlmané,** R. 22, Z. 5.

II., *afschijnsel* v. goud, R. 22 Z. 5, 3 (papatran, pininda).

, kumarit, z. onder arit.

, z. kĕrut.

, **mĕkrat*an,** *twisten* onder het spelen b. v. door een ander's geld op te steken, het voor 't zijne houdende; ook mĕrĕntang²an.

 I., kaĕt.

II., **mĕkrĕt,** *omknellen* v. e. strik of touw (z. *krĕt); **djĕĕt mĕkrĕt di basangé ngrĕtang,** *stijf aantrekken.*

III., **krĕt*** v. d. tanden, Us. E., v. e. knagende rat; **jèn ja krĕt* untunya, puūk tikus angĕnani, ça, bulu mèng,** Us., aanh. onder djirĕt (vgl. grĕt), vgl. krot en krijĕt.

*IV. of krĕt, **kumĕrĕt ing tĕnggĕk** van mantri's, die zich zelf onthoofden, T. *b.* Z. 4, 11 (mal. kĕrat; z. kĕĕt); **kĕrĕt tĕnggĕknya,** R. 7 Z. 20, 3 (gorok baūnya, tjaktjah tĕndasnya); **âkrĕtan,** m. c.. van de ooren van een verbrande, Sm. Z. 8, 21 (mĕprurutan).

V., **makrĕt baūt** v. e. kist, Kid. Adip. Z. 2.

I., **kumrut,** R. 17 Z. 4 of 3, 12 (tèkol), 2 Z. 1, 42, van de wenkbrauwen in toorn, T. Z. 3, 70, R. 21 Z. 9, 2 (kutjup); **kumrut kĕna** van 't voorhoofd, 2 Z. 1, 42 (tjikup, ika, kĕskĕs), Adip. 91, v. 't hart, aanh. onder tĕnggĕk (sas., kĕdkĕd; vgl. mal. en krukut I).

II., **jan amètakĕn krut** (b., karut), **d.,** 5000, Dp. b 18.

I., ben. v. e. geelachtig roodharige spinsoort, die ook in huis haar web spint, z. èmbong.

II., **krot** , *knabbelend* of *knagend geluid* v. ratten, **ngrotrot** v. ratten *knabbelen* (z. porot en vgl. jav. en sund. kĕrĕt), *'t binnenkeelsch geluid* v. d. titiran (vgl. krĕt).

III., z. bij gĕgrut.

, z. kiratbâhu.

, **makirĕt,** kĕdkĕd, anggĕtĕm, * mangrakĕt; **makirĕt galak mahjun nggutgut,** * ngakup mrungut arĕp anahut, anaké ngambĕkang krĕng (magijĕt); **makĕrĕt raris manuding** van een vertoornde; **makirĕt,** van een koopvrouw, die een vroeger aangenomen bod weêr intrekt; **kĕtundèn ambul te dogèn mĕkirĕt tra njah**; **mangirĕtang bibih,** * manahut ta lambaj; **ngrirĕtang,** *draaiend vast zetten* b. v. 't deksel of de stop v. e. stopflesch; *weigeren te geven* na eerst 't bod aangenomen te hebben; **makirĕtan,** *zich inspannen?* b. v. bij 't kurken v. e. flesch.

, jav., z. irut.

, **ngorèt,** *strijken* v. lucifers? (z. korèk).

, z. gorot; **ngorot,** *langs* een getwijnd touw *met* sambuk *wrijven* om 't glad te maken, *langs* de snaren v. e. rĕbad met den strijkstok, die daarom ook **pĕngorotan** heet, met duk het glas van een flesch *schurend doorsnijden;* **ngorot mĕgĕnding** wegens rĕbad, bld.: badbadang dajané malu z. kosod en vgl. porot en kĕrat; **pangorotan,** werktuig bestaande uit bamboekokerhelften, op de eene waarvan de vuurmaker aan de uiteinden den voet zet, terwijl de andere helft er onder heen en weêr geschoven wordt; uit 't gat der bovenliggende kant dan 't vuur te voorschijn (z. pangusuan).

, s., ginawé (z. krijaté); **nakaroti,** tan ginawé.

, s., **kâritâwrĕddhi,** *interest betaald door een bestelling af te werken,* Wtb. (alwaar karika).

, sas., kèkèr (mad. trata, solor. tĕrata, sikk. rata).

, s., z. onder kèçika.

, s., Utt. 51, z. onder sangkalpa en dèwarši; vaak krĕtu.

I., **krĕtânugraha,** W. Z. 1, 4 (polih nugrââ, molih waran; m. n.), Adip. 102, 103, 108; Ar. Z. 4, 5; **krĕtakrĕtya,** s., **krĕtakrĕtya tan pèdjaha dèning asura rĕši dèwa dânawa,** W. Z. 14, 10 (molih kirti, puputing k.), T. b. Z. 4, 272; **ikang**

wwang tapwan krĕtakrĕtya, tapwan paniddhakĕn tjaturwargga, atakut ring pati prâjanya, kunang ikâ sang krĕtakrĕtya, tlas maniddhâkĕn dharmmasâdhana, kalalah siran hèrakĕn ikang mrĕtya kadi kalalahning umantyakĕn tĕkaning ìstamitra, tut. 29 (vert. v. p r â j è ñ â k r ĕ t y a t w â t, m r ĕ t y o r u d w i d j a t é n a r a h, k r ĕ t a k r ĕ t y â h p r a t i k s a n t é m r ĕ t y u m p r i j a m i w â t i t h i m); **akrĕtakrĕtya,** W. Z. 12, 13; **krĕtadharmma,** z. onder d h a r m è s i i; **krĕtadîksita,** z. ben.; **krĕtasamaja,** z. onder p r a j o g a; **krĕtasâpatnikâ,** z. onder m a r u; **krĕtasangskâra,** aanh. onder è k a d j â t i; **krĕtawara,** Br. Z. 15, 2 (m o l i h n u g r ă ă); **krĕtawarmma,** z. ben.; **krĕtaparîksa,** Aw. 39, bis; **krĕtapunya,** b a h u ç r u t a, Adig. 63, **krĕtajaça,** R. 13 Z. 2, 27 (m o l i h k r ĕ t t i, i n g g a s g a w è n i d a n é); **krĕtajaça,** Adip. 113; Sut. Z. 48, 4 (*jav. k a r t i j a s a, Ad., 4, 132); **krĕtajaçèng raña,** aanh. onder p r a b a w a; **krĕtajuga;** de zoogenaamde *gouden eeuw,* Utt. 106, Sut. Z. 1, 4, aanh. onder s a w a II (vgl. t r è t â en onder r è n u k â), Wth. II 33; **krĕtâbhisèka,** *reeds* als vorst *gehuldigd* met al de daarbij behoorende plechtigheid, Adip. 84, 107; **krĕtabudjaga,** z. aanh. onder b o g o r en g o m b a n g; **padang krĕta,** Srt., p a d a n g k l i n g.

2°, **krĕtadharmma,** B. Z. 81, 41; **krĕtanagara,** * r a ñ a m a n g g a l a, eigenn. vorst v. T u m a p ĕ l, naderhand Ç i w a b u d d h a, Ar. 16; hij was de zoon v. W i s ñ u w a r d d h a n a, ald., R. L. Z. 1, 2, *o.*, Verh. Btv. Gen. VIII (z. w i d j a j a en d j a j è n g p a t r a); **krĕtaradjasa;** z. onder w i d j a j a; **mas krĕtawidjaja,** oudste zoon v. P u r w a d j a t i en overwinaar van S i n d u p a t i; **krĕtapralaja,** aanh. onder u p a k â r a; **krĕtabasa,** nm. v. e. wdb., waarin oud. j a v. woorden verklaard worden, meestal door j a v. en minder vaak door balineesche (is hier k r ĕ t a in pl. v. s a n g s k r ĕ t a?, z. onder a s k r ĕ t a en è k a l a w j a); behalve dat de exemplaren zeer gehavend zijn, zal men wel doen de daarin opgegevene woorden te wantrouwen; zij behoeven nadere bevestiging; er komen sas. (b. v. l ĕ k o n g) en voor mal. aangeziene woorden (b. v. l a s a) in voor.

II. of k ĕ r t a, *gebruik, bepaling* b. v. van de s ĕ d a h a n bij de verdeeling v. 't water voor de rijstvelden; **krĕta bali,** *B. gewijs.*

2°, s. (k a r t â, *priester*) *priesterlijk rechter* (k r ĕ t h a, Adig. 1 vlgd.); **ida krĕta** v. d. rechters; * **anĕda kinrĕtan,** *om recht vragen,* Hadji D. 36 *o.*, enz.; **ngrĕtajang,** *iemand voor den raad van krĕta's trekken;* **ngrĕtajang,** een staat *in rust brengen* door een beter bestuur, aanh. onder a m o n g.

, *rust en welvaart genietende* van een rijk, Sum. Z. 15, 6, aanh. onder l a ñ d u n g.

2°, *veilig* v. e. land door strenge wetten; * Hw. Z. 32, 8, Z. 55, 7.

 I., z. onder a k r ĕ t î.

II., Bjw., k a r t i k a (sund. k ĕ r ĕ t i of k ĕ r t i); **lintang krĕti,** een der varianten v. Stn.; **krĕti dèwî,** aanh. onder n a b a.

, s., z. onder p a n d i t a.

 I., vgl. onder ç a t a, **krĕtu pañtjajadjnja gawajĕnta panahura hutangta ring**

widhi, watja ghorawé sira sang abhjagata gamana jogja sambraman, iti çâsanèng dumadi tan palĕh²a ri dharmma sang wiku, Nts. Z. 9, 3; bjaktâ lâbhaning açwamèda krĕtu lâbhanira siniwi ring surâlaja, ald. Z. 4, 6 (a. jadjnja).

II., z. onder kratu.

[Balinese script], sas., bĕsar 2° (mal. kĕrtaw, lamp. kartaw en kitaw, Atjin. grĕto, z. T. Batav. Gen. XXIX 473).

[Balinese script], mĕkroto, *voortreffelijk* v. e. plant.

[Balinese script], çrî kârttawîra prabhu, Rm. Z. 33. 13, nrĕpa kârttawîra, Z. 23, 1, narèndra kârttapati, Z. 41, 6, sang çrî kârttâdhipa en çrî kârttèçwara, Ardjuna sahasrabâhu, ald. Z. 19, 1 en 5; sapinasuking kârttarâdjyâdirâdja, Z. 53, 5; z. krĕtawîrjja en onder hajângça.

[Balinese script], s., *verdienste; godgevallig werk*, W. Z. 19, 4 (kasaktin, jaça), *jaça aanh. onder *rahab, alĕm en vooral onder jaça, tèga en blabur; ikang kârja mamuhara swargga, tapa jadjnjâ, kîrtti, pangawruh kaja indrijanigraha, kapisakitaning çarîra, mwang kahrĕtaning daçèndrija, ja tapa ngaranya, jadjnjâ ngaranya, agnihotradi, kapûdjan, sang hjang çiwâgni pinakâdinya, winèh matĕmah anĕmu sala (çâla te lezen? b.: matĕmahan wuçala), wikâra, parjjangan, patani, pañtjuran, talaga, ityèwamâdi, ja tikâ kirtti ngaranya, ika tigang siki, jèka maphala swargga, lĕwih tèkang tapa sakèng jadjnjâ, lĕwih tèkang jadjnjâ sakèng kîrtti, ikang tigang siki prawrĕtti kadharmman ngaranika, kunang ikang joga, jèkâ niwrĕtti kadharmmâ(n) ngaranya, Ag.: vgl. pûrta; dimarganè nĕgak ngĕling, bĕngong mapangĕnan, njĕlsĕl awak tanpa kirti, sangkan kéné ko palanja, fr. (vgl. aanh. onder malu en kuna); kirtinin bapa, *pakajaça sanghulun; puput ing of putus ing kirti, *krĕtârtha; mangun kirti in bosch of op 't gebergte; tjai durma pjanak bapa paling wajah, tumbuhé dadi kasèsi, katinggalan bijang tjai djumah apang mĕlah, bapa luwas mangun kirti. kagunung alas, idĕpang bapa mati, Durma; mara kirti, aanh. onder singkal.

[Balinese script], sĕmut (*jav. kariti); vgl. bakiti; tĕbu kiriti, prasanti (?).

[Balinese script], s. (kirîta), *makuta, z. kirîti.

[Balinese script], s., tuha buru, vgl. aanh. onder djanma; kirâtarûpa v. Çiwa, Ardjuna bestrijdende, W. Z. 8 (Muir IV 231); kirâtarupadhara, Wir. 43.

[Balinese script], s., Br. Z. 8, 11 (ardjuna), B. Z. 99, 9, aanh. onder sumbar (prabu kaliti anèng suranadi, titel v. Ardjuna, toen hij in den hemel beloond werd voor zijne overwinning op Niwatakawatja, W. D. 136, prabu anilikiti, Raffl. I, 387, p. kliti ook opgegeven als een der namen v. Ardjuna, G. W. 29, Catal. 247); sangkan ingaran kirîti, duk aprang lawan sang hrugandèwa, asĕmu katriwalahan sang pârtha, marĕk ri sang çakra, nĕhĕr sinungan makutanira sang hjang surapati, inganggé dé sang ardjuna, kagjat

wadwanira sang hrugandèwa, tinûtan (lees b a n) **panah dé sang pârtha tlas tĕké tuhanya, mangkwa sang ardjuna ingaran sang kiriti, kiriti ngaraning makuta; ingaran sang açwasèta** (ç w è t a), **duk aprang lawan sang kûrmma wijangga, anitihi ratha manik, apangirid açwa pûrṇnamasada kapat sami pĕtaknya, mangka ingaran sang açwasèta, duk atapèng indrakila, maguru ri bhagawân dwèpajana, pinaraban bhagawân wrĕk disih** (?), **pâdjaranya gihâ ring witarâga, duk asusupan** (zich vermommende namentl. te W i r â t a) **manîndra harṡabhâra** (m a m i ṅ ḍ a w a r ṡ a d h a r a te lezen?), **ngaran sang wrĕhanala, wrĕha ngaraning duwé, nala ngaraning hati,** Tjt. 34.

, **sang hjang tjandra huwus lumingsir akĕmul djalada mirir awarṇna kèrata,** Rm. Z. 28, 11.

, s., g a g a h.

, sas., p u t j u k.

, k a w r a t a n, vrn. = t á i (vgl. sund. k a b e u r a t a n; z. p o r a t a n en k ĕ b o t a n).

, s., z. onder g u n t i n g.

(b.: k a t r i n i), **rarasirânrang kalangĕning masa karttini** v. S u b h a d r a, Ar. Pr. Z. 18, 1; **katuhon si kajunirângĕrangi langĕning çaçi karttini,** Z. 20, 23; **umrĕng tang surak gumuruh èng karttini,** R. L. Z. 9, 78; **ḍawuh kartini,** Djprm.

, s., aanh. onder i ṡ t a, Br. Z. 42, 9, Z. 50, 15; W. Z. 21, 2 (p u p u t i ng k i r t i, p u t u s i ng kr.; jav. ook **k ĕ t ĕ r t a,** R. bl. 77, 19), aanh. onder p r a b a w a.

I., (?) **pĕkrĕtak** v. 't geluid v. noten met elkaâr in aanraking komende, v. e. t j a g t j a g? (batav. k a t a r a t a k); vgl. * k a k a r a t a k, k r è t è k, k r o t o k.

II., sas., k w a m b i t.

, ta., **karatakan banju, ça.,** Us. 218, ter.

, mal. (g ĕ r t a k?), aanh. onder d u d u l (dus k r ĕ t a q).

, vgl. k r u t u k; **krĕtĕk**[2], z. bij t j ĕ k u t[2]; **ngrĕtĕk,** *klapperen* v. d. tanden bij 't bijten op beenderen, koude (d i n g i n n g r ĕ t ĕ k), *bibberen* v. d. ledematen, * a n g u r u t u k; **ngrĕtĕkin,** *op* iets *kauwen* als k o m a k, een been v. e. hond; **ngrĕtĕkang,** *vaart bij* iets *zetten*, eene bezigheid zonder uitstel trachten af te maken; **pakĕrĕtĕk,** * k u m ĕ r ĕ k ĕ t.

, z. onder g r i t a.

I., *dunne reepjes gebraden en gesuikerde* p i s a n g of k l a d i (mal. en oost-jav. k ĕ r i p i k, sund. k i r i p i k; vgl. b l o n g s o n g 2°?); **ngritik,** *croquant* als gebakken t j o t è k, in tegenst. v. m a l ĕ t; **ngritik,** * m r i k i t i k, vgl. r ĕ n j a h; **kakritikan,** * p r i k i t i k.

II., **anggigila tingkahé sang jakṡa, anguwuh ngrakngĕrik, srĕwya djimprak**[2], **sun sibak angga**(i g a)**nira, tulang nguda sun karitik, wani larangan, lir dèngdèng nangtang gĕni,** R. sas. Z. 3.

I., vgl. k r ĕ t ĕ k, 't geluid v. knabbelen op b o t o r, k o m a k en diergelijke b. v.

2°, in pl. v. 't jav. kluiuk, benaming v. e. vol pitten zittende pisang-soort (Bbg. nog biju batu, men. tambatu), verschillende v. d. biju gĕdang saba; de nog wrange voor lodèk, de arès er van zeer gezocht jav. kluiuk); **apa daär tjal krutuk**².

3°, K. A.; njanjah.

II., z. kutuk.

, **agurètak** v. 't geluid v. lieden, die **bamboe** *vellen*: **pakorètak nandang tatu**, Rm.

I., **pakrotok ikang çila**, *kumupak tikang watu; **batu krotokan** v. e. onvruchtbaren grond.

II., sas., kroñtjongan.

, z. onder kèçika.

, aanh. onder upâdhjâja en pingkĕr; **brâhmaṇa krĕtadîksita**, T. Z. 5, 2 (b.: us apodgala).

, s., B. Z. 1, 2 (katjatur), *labuh kapat; **praharsanira tulja kârttika datĕng**, B. Z. 49, 6 (léwih ing suka dané lwir tambèning kapat, dahat tusta ida lwir kapat raüh), **hjangning masa kârttika**, Sut. Z. 43, 16 (hjang ratih); **garuhing kârttika sumjok, ariris tirthaning aksi** v. luid geween, Kid. sund. Z. 5, 8, aanh. onder wanântara.

, s., *de Pleiaden*; **jan hana wintang kadi paras² rûpanya, jèkâ krĕttika aranya, nĕm widji wintangnika**, Ag. (jav. lintang wuluh, vgl. kartini en kĕrti en onder èrang²); vgl. War. b. 83, z. kârttika.

(?), **angurukut** v. d. tanden v. iemand, die 't koud heeft, B. Z. 10, 4 (ngrĕtĕk).

, s. (krĕtiwâsâh), Çiwa.

, mal. of jav., ben. v. *Europeesch papier*; **daluwang krĕtas**, z. onder tapis.

, karitis, krĕtis of krètès, jav., **pakuritis** v. zweet, *tumitis, v. golven (vgl. karotos en *kiritis), Meg. 94, (b.: tarik); **kritisan**, *hishis, *karirisan; **kakritisan**, *kasiratan; **i udjan ngritis** komt als eigenn. voor in een bal. gedicht; krètèsan sarkara, *tustusning madhu; krètèsan damuh, *titis i hĕbun; ngrètèsin of **ngritisin**, *bespatten* als inkt papier, *besprenkelen* v. vocht; vgl. kĕtis.

, *kotos, **kumarotos** v. zweet, Wtb. III 19 (jav. gomrobjos), aanh. onder kèruk (vgl. jav. tjarotjos, tarotos en drodos); vgl. kritis.

, krĕta en osadha, *geneeskundige.*

, **lwir wipra krĕtawaṇa**, Wir. 48; hotrawâhana?

, **akrĕtawara**, Br. Z. 15, 2.

, s. (kârttaw.), vader v. Ardjuna sahasrabâhu (z. onder hèhaja), T. Z. 1, 4 (ardjuna sahasrabahu), R. 4 Z. 1, 24, Ar. Z. 54, 4, Adip. 78, 98 (vgl. krĕtu in pl. v. kratu), vgl. onder kârtta.

, s. (krĕtawarmâ), eigenn. v. e. aanhanger v. Durjodhana (jav. ook

kutawarma), Br. Z. 1, 1, Adip. 5; Krsn. Z. 14, 18, Wir. 72, aanh. onder soptika, onder de voornaamste Ḱorawa's, Ud. 109; **japwan sang pinakânggarâkśa hadji** (Krěśńa namentl.) **ring samara sahana sang watěk jadu, sang mantrî krětawarmma sâtyaki samâmawa sira pinakâśi(di?)nîtimân**, Hw. Z. 2, 4.

, s. (meerv. v. kâru), uńdagi, z. kâruka en vgl. girajah, alajah, sumanasa, bhawah enz.

, eigenn. v. d. vorst v. Bodjanâgara in de Hadji D. (de Darmawisèsa v. d. jav. Angling Darma).

I., s., B. Z. 79, 2 (tlapakan lima; z. onder lěpa[2]) *tangan; **kakaratala**, *winawèng hasta, verkregen door samâdhi, Sum. Z. 3, 3, B. Z. 18, 9, Z. 1 z. kartala.

II., krětala I., **karatala kadga**, R. 4 Z. 1, 1 (krětala mwah kandaga, mangagěm kris); **tiněwěknirèng karatala**, R. 22 Z. 3, 32 (těěg danė dèning talapakan).

, verk. v. karatala; **wani kakartala** of karttala, Was. Z. 2, 1; **kakartala**, *overwonnen?*, T. b. Z. 3, 5, vgl. ald. 4; **kakartala sakting ripu** (R. K., sami purun) **atinèka waradin** v. d. deugdzame zonen v. Kumbhakarńa, R. m., vgl. ald. Z. 30, 29; **antyanta kakarttalantânaku, dènta maring sma mangké, amara ring tuawani rèńanta**, Tj. A. a. 4 (b. evenzoo).

I., z. kartala.

II., eigenn., Ar. Pr. 7 *o*.

, **kakârttalanta**, *uw droevige toestand?*, Tj. A. 2, z. kartala.

I., W. Z. 23, 4 (pědang), B. Z. 103, 3 (bétala), R. 20 Z. 18, 5, 22 Z. 4, 12; z. karatala.

II., eigenn. v. e. volgeling v. Pańdji en Ardjuna, Ar. Pr., waar hij met Punta; Djurudèh en Çiwadjnjana genoemd wordt, v. Wasèng, Z. 2, 55 (toen de ino v. Koripan vernam, dat zijn geliefde verdwenen was, veranderde hij van naam en Djurudèh kreeg den naam van Wirun, Punta dien van Andaka, Kěrtala dien van Kalang en Persanta dien v. Sěmar, P. Sg. bl. 159; een ander Pandji-verh. in proza, noemt als bedienden v. Ino Kěrtapati Kěrtala, Andaga, Wirun en Kalang, z. onder dit woord) z. onder çrîdanta en dyah.

, Hariç. Z. 3, 7.

, **kèratilatanta** (tantu?) v. e. kleed; B. Z. 74, 1 (dumilah lwir tatit); **kadi kèratila sinudjing kilati kutjaki mombaking banju**, Rm. Z. 5, 2.

s., Ar. Z. 14, 3, aanh. onder balwan (*jav. kratalasa, bulus; Raffles Wdl. *groene* of *donkerkleurige hagedis*, bis. tambolasa, vgl. krěkala en kèlasa, vgl. onder bunglon); **krětalâsa rakwa těmahan dhanapati mangurambat ing kaju**, Ar. Z. 14, 3.

, Bjw., *figuurtjes v. geel of rood papier* op 't witte papier v. e. vlieger.

, vgl. taritip, op de rotsen, in zee, zeer *kleine mosselsoort*, wordt genuttigd,

als ze grooter geworden is (Bjw. id., sas. ritip) z. onder * u w a r², s a r i s i p a n en k r i p i t.

2°, **ben.** v. e. zeer kleine aan de boomen groeiende paddestoel (Bjw. g r i g i t, volgens jav. **Wdb.** *oneetbaar*).

, z. onder k a t i p a.

, s., *geholpen* door, aanh. onder **w w a t** v. d. voornaamste helden v. e. leger. Ud. 109 (waar k r ĕ t o p a k â).

, K. 1, Sum. Z. 15, 1.

, R. L. Z. 2, 4.

, s., *dankbaar*, R. 2 Z. 4, 1 (w r u h i n g g u ṅ a; vgl. onder u t a n g), * g u n a m â n t a; **krĕtadjnja ngaranikanang wruh ing guṅa,** Spt. Z. 5, 259; z. k r ĕ t a g h n a.

, * g u ṅ a m â n t a (z. onder g u ṅ a), aanh. onder ç r ĕ n g g a r a.

, s., B. Z. 104, 7 (s a n g m o l i h i n g r a ō s), * g u ṅ a m â n t a, R. 2 Z. 4, 1.

, z. onder k r ĕ t a.

, aanh. onder k â l a d a ç a m u k a.

, B. Z. 2, 18 (w r u h i n g d a n u r d a r a, w. i n g a s t r a).

, s., W. Z. 35, 5 (a n g a b a k t i, s a h a b a k t i; vgl. onder k u t j u p).

, s., eigenn., aanh. onder d h é n u k â.

I., **kumaritig** v. geweren, ook k u m a i t i g en dit ook v. 't geluid v. d. k u l k u l.

* II., k r i t i g z. onder m ĕ ñ t j u r.

, **atiné djĕdjĕh kumratag,** z. onder k r ĕ t ĕ g.

I., **makakĕrĕtĕg,** R. 7 Z. 12, 24 (p a g a l ĕ d ĕ g); **kumarĕtĕg,** * k u m ĕ t ĕ g, * k ĕ t ĕ² g ĕ n; **dé bĕkung tangkĕdjut pisan, kaliwat atiné rimrim, kumrĕtĕg atiné gaōk,** Bt. 340; **djĕdjĕké tan sipi*, pakarĕtĕg bajuné,** fr.

II., jav., naast t r a t a g, * d u r g a ñ t j â r a, *een brug* (vgl. d j ĕ n g k u ṅ n g en t i t i); **wot kĕrĕtĕg,** * d u r g a s a ñ t j a r a, Kr. 45, **krĕtĕg kosa,** z. k r ĕ t ĕ g o s a.

, **tèg kĕrĕtog gĕdog,** B. Z. 87, 27 (m a k a l ĕ t è g p a g a r ĕ b w a g).

I., **pakukrutug,** p. adji.

II., z. onder m ĕ ñ t j u r.

, **mamĕdil kumarètag,** Bgd., vgl. k u m a r i t i g.

, **angduk angurutug,** Tjt. 222, **atakut kinurutug,** B. Z. 85, 13 (d j r i h j a k a t u t u g).

, s., *ondankbaar*, T. Z. 3, 46 en 57 en 60, Z. 4, 57, Z. 5, 97, R. 6 Z. 8, 12 (t a n p a t u t u r): tut. 42 (bis); de tijger, uit wiens klauwen de apin hem gered had, den jager weder aantreffende, wilde hem niet eens opvreten en zeide, ge denkt dat ik u wil opeten, n o r â r ĕ p k a m i k i t a m i t r a d r o h a k a m i l u p â p a s a n g s â r a j a n k a m i a m a n g a n a r i k i t a, daarop druipt de jager beschaamd af, en bhagawân B h a s u b h a g a, dit ziende, maakte daarop 't volgende zeggen, **ikang wwang krĕtaghna winuwus tanana wong**

suddhi irija tanana djuga suddhi amangan dagingnya mangkana påpanikang nisada, T. b. Z. 4, 186; z. *t a n w r u h i ng h u t a ng en k r ĕ t a dj nj a.

, nm. v. e. hooge b a l é v. d. D è w a A g u ng; volgens anderen k r ĕ t ĕ g k o s a.

, volgens 2 jav. hds. v. vaandels, W. Z. 35, 2; v. strijders, ald. 5 (g r ĕ d ĕ g a n, k r ĕ d ĕ k a n); z. k r ĕ b ĕ t.

, kleedingstuk op feestelijke gelegenheden om den hals gedragen, aanh. onder w i k u (waar het origin. a ng g a d a heeft), *s i ng h ĕ l a n, *s i ng ĕ l; *b â h u b h û s a ṅ a, *b â h u r a k ṣ a, *k è j û r a; vgl. k i l a t-b a h u.

, **ananakti ring tjungkub ing karoting, ana pwa çabda bhaṭâri karĕngĕ'**, Pam. 32 (Kid. Z. 4, 295).

, Bjw., i ng g ĕ l (batav. id.); ook b r i n t i k, dat ook jav. is.

I., B. Z. 15, 3 (p u s t a k a, s ĕ-s ĕ r a n; vgl. jav.), Sut. Z. 46, 2; **karas rénik**, *p u ḍ a k m r i k, z. onder tj a r i k; **ri dènyan alpa pangarasku gita kakawin**, Br. Z. 37, 8 (o l i h n y a k a t u n a n p a m a r n a i k a k i-d u ng k a k a w i n, a n t u k k a t u n a n é p a ng a-w i n t i t y a ng é k. p a l a m b a ng).

II., sas., vrn. = l o m p a q (mak. k a r a s ă q).

, sas., k ĕ t a t v. d. grond.

I., v. woorden, B. Z. 77, 1 (m a-p ĕ d ĕ s r a s a n y a); R. 21 Z. 8, 5 (vgl. jav. R. 448), *g a b h î r a en *g a m b h i r a; **makras** v. d. bast v. e. boom, 21 Z. 8, 5 (k a h k a h).

II., **olihing makras banja nibajang sakèng asta**, *w è t n i ng b a ng ĕ t i ng l ĕ p a s n y è ng t a ng a n, L. Z. 25, 6; **mĕkras ngĕlodang, mĕkras ngadjanang; kĕmĕras**, z. onder d ĕ r a s.

I., **mĕkrĕs mĕdjalan** v. velen tegelijk, vgl. k r u s.

II., z. onder k r ĕ s a.

, jav., h. v. k a d u t a n; W. Z. 25, 6 (d u ū ng), ***angĕris** v. iemand, die in den strijd van 't paard stijgt, Was. Z. 2, 28 (vgl. onder b a h u d); **pakrisan**, eigenn. v. e. rivier in Gj.

, **kraskrus** v. e. hoop visschen, loopen de varkens (vgl. m ĕ r o n d a n a n); **djalan djani barĕng ngalih, kaduknh barĕng onjangan, laüt madjalan makĕrus**, Ls., vgl. k r ĕ s en g r u s.

I., **krosan**, *'t schuivend geluid*, *p a t ĕ r (n i ng b a h i t r a); vgl k o ŏ s a n.

II., sas., k u h a l, ook t a l i n b ĕ t u k.

I., **akiris**, *mager*, Hadji D. b. 62 (z. k è r i s en vgl. mal. k u r u s); **kiris tĕka kĕtjud**, *l u r u t ĕ k â m ĕ n ĕ s i.

II., *g a t r a, W. Z. 17, 4 (p a m u l u), **akiris** v. e. n a t a r, Sm. Z. 1, 21 (nj a ā k), *a r a t a, Anj. Z. 10, 4; Bh. bl., v. 't haar; W. Z. 3, 14 (nj ĕ l ĕ p), R. 4 Z. 1, 3; 6 Z. 1, 25, aanh. onder l ĕ ng i s en a ṅ ḍ a w ĕ s i; **lĕmwa hakiris**, T. Z. 4, 32 (m o k o h nj a ā k), Z. 4, 47 (m o k o h nj ĕ l ĕ p); **makiris alĕmu**, *glad en vet*, Kam., T. b. Z. 4, 49, **gĕlung akiris**, L. Z. 3, 14 (r o m a w i l i s; z. ngĕ-

lĕp), **gumilap**, Kr., **akiris atis** v. boomen, die welig staan, R. 15 Z. 1, 14 (njaăk wilis, mokoh ngĕtisin); **makiris tikang tahĕn arek lawan lata**, B. Z. 39, 29 (pagalidir, malurus), **makiris hilinyâhĕning**, R. 2 Z. 1, 36 (makĕdèp, magĕros, malilang), aanh. onder rĕmrĕm en mrĕtjukunda.

, **kurasan**, aanh. onder wurag.

 I. *jav., **makuris**, *sich scheren* magotra); **nguris**; *scheren* 't gelaat (alf. kumuris, vgl. gundul, tbĕs); **kĕkurisan** terwijl lĕlèntèk grof zou zijn), als vrn. v. djagut; vgl. onder paras.

*II., *de pokken?*, aanh. onder âdhyâtmika en tmu (kmb., tjatjar, mal. v. Kut. *schurft*, waarmeĕ vgl. mal. kudis; lamp. en sund. *de kinderpokken*, die in 't bat. uris heeten, zoodat zij uit 't zuiden moeten gekomen zijn, daar 't de Mandailingsche uitspraak is; vgl. korès); **kasariking kuris**, War., **urĕm** (b.: orĕm) **anggirih, ngĕlwapujĕng warang kuris**, Brh. 1 b.

, **sèh** (شيخ) **kurès**, eigenn. veder v. Rĕngganis.

, z. iras II.

, jav., vrn. = brag; of kiris, *gebrek lijden* tegenov. èbuh v. e. land, waar hongersnood enz. heerscht, Us. B.; **kakirisan**, vgl. onder kiris.

, kĕrèk, aanh. onder ojog vgl. onder kuris II., sas. abong II, terwijl te Ampĕnan 't bug. tjolaq in zwang is, djangankĕn sĕntara putĕri saŏrang aku bĕrikĕn anak andjingku jang korès tijada aku bĕrikĕn kapadamu, mal. w. 22).

, z. *harśa, vrn. = budi, **walang karsa** naast w. ati, Dpt.; **ngarsain** vrn. = mbudinin; **ngarsèn**, *met* iets *genoegen nemen*, in iets, een voorstel b. v., *treden* (vaak in brieven zonder dat 't juist v. voorn. lieden gebezigd wordt); **ngarsajang** vrn. = mudijang; **kaharsèn**, *kânumata.

 of kurasi, mal. of jav., zekere *roode kleedingstof* met gebloemde witte vierkantjes, vooral door vrouwen gedragen; *geillumineerde sits*, rood met geele bloempjes, ook voor sabuk, udĕng en kambĕn in gebruik.

, s., *krĕpa, *gebrek lijden* aan geld enz., T. Z. 1, 55, 56, **krĕśangĕsah** v. bloemen, Z. 5, 88 (ibuk ujang); **rukśa krĕśâkuru**, Z. 5, 60 (gĕsit brag mangrĕngkĕk, gĕsut b. bwin atjam); ook krĕsyah; vgl. aanh. onder krĕpa en gabĕng en z. rĕsa.

2e, eigenn. v. e. rĕsi, die Çrĕnggi spottend onder 't oog bracht, dat Parikśit zijn vader, Çamiti, een doode slang om den hals had gedaan, Adip.

, v. e. kat *ijverig muizend*, v. e. hond, v. lieden *ijverig* den kost zoeken, vgl. imput en ingsa?, z. onder grĕmi.

, s., **ri tlas sang kśatrija midjil sangkèng bâhu, midjil ta sang wèçya sangké pupû sang hjang, kinoniran umulahakĕnang krĕśikarjja, mwang rumaksang lĕmbu,**

pinakasâdhananyan pasawah[2], **pinakopadjiwaning çrĕsti donya**, fr., **ngkânâ tĕwĕknya irikang magagâ masâwah, lâwan tĕwĕknya krĕsikarmma ja tolahanya**, Brh. Z. 5. 14.

ꦏꦿꦶꦱ꧀, ngrisa, sas., nguningin, mbĕnahin.

ꦏꦿꦺꦴꦯ꧀, s. (vgl. *roh I); Adip. 92; **sakroça**, Br. Z. 29, 1, Sut. Z. 120, 7, 122, 13, Z. 109, 3 (waar koça) **kroça**[2], *allen* zoovelen als er zijn? v. naar den strijd verlangenden, Z. 125, 4 (rodra matĕlasan), Brhmd. 56.

ꦏꦿꦺꦴꦏꦶꦱ꧀, jav., *vuilnismand* v. papah, ook ter omwikkeling v. nangka's of rijpende bananen enz. aan den boom om te beletten, dat de vleêrmuizen enz. ze opeten, 'tgeen ook geschied met een kisa batu (v. gĕbangbladeren; van djaka-bladeren, wajut); soms om houtskolen in te bergen; ook kroñdjo; mangundit sroso ibus v. e. bedelaar, Bgd., vgl. sĕngkuñb en sĕngkuñr.

2°, *kooi* v. papah, grooter dan de kisa, om klophanen in te vervoeren; vgl. pĕngaduan.

ꦏꦿꦶꦤꦱ꧀, s. (zekere plant), Lamb. Z. 28, 2 (kalimantĕk).

ꦏꦿꦶꦱꦶꦤ꧀, sas., zekere roode zeevisch; nog klein is de naam bling[2].

ꦏꦿꦺꦱꦶꦤ꧀ of kurèsin, eigenn. v. e. vorstin v. geesten op Djabal-kap, Meg.; in de Moham, verhalen, als de Djubil en Wilobang, kurahèsin; de Djubil en de Adjar wali noemen hare verblijfplaats Asrak, 't geen dus 't perz. ازرق moet zijn, daar Amd. adjrak naast asrak en 't jav. ngadjrak heeft (jav. kurahisin dochter v. Ambjah, z. onder amsyah, bij Ismaja, dochter v. Tamimasar (Men. II 167), den vorst v. Ngadjrak, 't rijk der geloovige djin's, Men. II bl. 200, Anb. 209; h. H. 45, noemt haar قريش فري; Med. Zendl. XIII 393 noemt haar Kuraèsin en haar verblijf 't eiland Madjĕrak; vgl. ook Anbija bl. 209 en onder kamadi; een exempl. v. d. Meg. 413, bala adjrah mamapag djurit, in pl. v. baja adjrih mamapag kai, waaruit men ziet, hoe de afschrijver met vreemde woorden omspringt); **ĕnĕngakĕna saksana, kawarnaha ing adjrak kang nagara, putranira (sang) djajèng satru (a)nama tjakrakusuma, aju luwih tanana sasamanipun, sasamané kang wanodya, prakosa tanana tanding „katurunan déné swara, èh sang dèwi sun awarah sirèki, umanira(nta) sang djajèng satru, mangké kasor ajuda, lintang kalaron ramanira(nta) punika, kabanda déné wong kupar, mangké ing nagarèng bĕsi „linĕbok ing pĕti sira sijang wĕngi kaöbor dèning gĕni, gradjita sira wong aju, (ma) patih salasil paman, paman radasatir maju alumaku, maring (mring) nagri abĕsi ika, bapa amir kasor djurit „dan angatag ĕdjim adjrak, sapraptané nulja pada lumaris, ring abĕsi dèpun djudjug, sijang wĕngi anggagona** (sic.), **prabu ĕdjim satinggil mangké kawuwus angadangadang nèng (anèng) gagona** (sic.), **sing prapta mbantoni amir ngalanglang ing dadalan, dèwa adjrak katjuñduk ring wijati, sama ĕdjimé kapĕtuk, djabalkap (ka)lawan adjrak, sri satinggil warangnya (?) akatĕmu**, Aw. Z. 6 (b.: kawarnaha putranira

siramir, ni dèwi kurèsin iku, tinurunan ing swara, èh sang ratna isun awarah sirèku, ramanira kasor aprang, amrĕping radja abĕsi linĕbok ing tabla wĕsya, ing oboran ing gni sijang wĕngi, gardjita nala sang aju, radèn salasil paman, mwah ki patih radasatir kang lumaku, maring nagarèng abĕsya, rama amir kasor djurit „dan bala ĕdjim ing asrak, kang kotjapa sampun sira lumaris, ing abĕsi kang lèn djugdjug, sijang dalu lumampah, kawarnaha sira djim satinggil waū, angadang anèng dadalan, jèn ana mbantoni amir „iku karaning angadang, dan sang dèwi asrak katĕmu ing margi dadya djangkĕp (tangkĕp?) atatĕmu, asrak lan djabalkap, djim satinggil asruh wirang djroning kalbu) vgl. onder sodja.

ꦏꦿꦱꦥ꧀ of krĕsa? krĕpa.

ꦏꦿꦺꦱꦺꦃ, **krèsèhan**, *kisik.

ꦏꦿꦼꦱꦶ, z. onder kurèsi.

ꦏꦂꦱꦤ I., s., B. Z. 24, 10 (pangaksama, pangrumrum, rumrum); tĕlasnya **kâkarśaṅa**, Sm. Z. 6, 12 (di puput pangastawanè); Adip. 63, 43; **kâkarśaṅa**, *verleid* door **hartstocht**, aanh. onder ruku (op al deze 5 plaatsen ka en âkarsana bedoeld); **krûràsarppa wiśanya çonya tĕkaping mantrâmrĕtâkarśaṅa**, Nts. Z. 1, 5, Br. Z. 46, 9 egar, mahjun); **kakarśana**, *overgehaald, vertuigd* door aanvurende woorden v. weder moed vattende aanvallers, T. Z. 2, 8, Z. 3, 16; **wĕnang pangâkarśaṅa** (b., pangârâdhana) **dèwatâ lwirning dûpamantra pawèhnira**, v. 't geen Durwâsa Kunti schonk, om een godheid tot zich te trekken. Ud. 92 (vert. v. âhwâna; 't origin. 4904); **pinarikśaning hulun ikang mantrakarśaṅa, tumon dwa singgih bhagawân durwwaça**, ald.; **karśana ikang roma**, aanh. onder pungu.

II., s., (sangkarśana, sang weggelaten zijnde door aan sang te denken), Baladèwa (z. kakarśaṅa); **karśaṅatanaja**, v. Niçotha, B. Z. 43, 9 (bala dèwa putra).

ꦏꦽꦯꦤꦸ, s., *agni, **apuj munggwing kamasan, kiranyarèta, krĕçânu, djâtawèdâ ngaranya.**

ꦏꦿꦺꦱꦤꦶ en krĕsani, z. onder purasani.

ꦏꦿꦱ꧀ꦤ, kasna?, **sotya jajah krasna ngrawit** v. d. oogen v. Jusup, Jps. p. j. Z. 6; **dyan kinarjakĕna sigra, nuli dados antyanta warnaning djungut, upatjaranipun sarja mas pinatik ratna adi, mjang kadi ta ngrawit ningkang pagulingan ĕmas mangkè sarjadi, awarna sosotya murub, tinatrapan sosotya mantĕn mirah mutyara lan sosotya gung, pinângka tarib mas abang pinatiking ratna adi, tĕkèng luhur tinatrapan krasna murub muntjar sĕnĕnirèki, dèning nawa ratna murub, sinirap ing mas abang, binaturing gĕdah padoning babatur, ingajĕngan ing mrak mas, anètra mirah lar rukmi, kang papadjangan asinang**, enz., ald. Z. 10 ('t bal. hds.: krĕtas!); hds. bt.: krĕsna.

, s., *zwart*, **lwir sang hjang hari krĕśńawarńna**, Sut. Z. 133, 3 (mapamulu slĕm); **benaming** v. e. edelgesteente, aanh. onder pańjĕlĕk.

2°, eigenn. v. e. incarnatie v. Wiśńu (vgl. djĕlitĕng en onder sumbar, wadha en tjamani), B. en Br., waar hij als bondgenoot der Pańḍawa's een groote rol speelt, Z. 9, 16 (Wiśńwangça); de pop hem voorstellende heeft, evenals die v. Râma, een groene huidskleur; indah ta bhaṭâra nâtha madhusûdana lihatana sĕmbahinghulun, sang hjangning hjang anindya sârining atjintya kita paramatatwa durlabha, nistântân atisukśma mogha tĕka ring djĕnĕk amahaju joga sasmrĕti, lwir mâjâ kita tan katon ri hĕnĕnging hĕnĕng anĕwasakĕn warâdhika, andĕlning tjadu çakti lèn hanani aśtaguńa ja karańanta durggama, èwĕh wastwana sarwwa mûrtti kita sarwwa gata humibĕk ing djagattraja, brahmâ wiśńu mahèçwarâ ndin apalènana kita tuwin èkapûrwwaka, kwèhning gińa lawan krijâ pwa mawibhâdjya ta kita dadi saptasâgara, jan ing srĕśṭi kité sĕḍĕngta magawé djagat irika kitan pitâmahâ, tatkâlanta miwĕ' triloka pinakâçraja karańa kitan djanârddana, sanghâra pwa tĕkang mahâpralaja rudra kita gumĕsĕngîrikang sarât, itjtjhântân paçarîra bhèda paramârtha kita sasiki jan sadâçiwa, kwèhning bhikśukapakśa çèwa rĕśi sogata paḍa mangutjap tapa brata, lâwan tatwa mabhèda çâstra ri pasanggraha tjumatjad i pakśaning para, ndân wruh jan kita kârańanya kita sangkani kapara(ri?) nahanya tan wanèh, panglinggan hana sarwwapakśa humiḍĕp kita sakala djagat jajan lĕpas (lof v. Krĕśńa), Hw. Z. 42, vgl. onder tĕpak en B. Z. 107, 7, c. en vlgd., Ud. 90.

3°, in pl. v. krĕśńapakśa, R. 10 Z. 6, 2 (panglong); **krĕśńapakśa**, *de donkere helft* v. d. maan; **krĕśńatila**, s, *zwarte sesamum*, R. Inl. 24, 27; **çaila krĕśńanya** v. d. Mèru, Ar. Z. 8, 10; **majang krĕśńa** v. d. lańtjingan, R. L. Z. 8, 37 (maid slĕm); **krĕśńawartmâ**, s., apuj, tut. 56; **krĕśńadwîpa**, nm. v. 't eiland, waarop Bjâsa geboren werd, tut. 1; **twasning pâdapa krĕśńa**, *'t hardste ebbenhout*; de kern v. e. ebbenhoutboom, Kk. Z. 4, 1; **matanya kadi mas sinĕpuhan undĕran kadi krĕśńa** (zoo zwart als ebbenhout), Tjt. 229.

II., onder de nawaratna, z. aanh. onder sĕngkĕr, kasna?; **sumamburat lwir hudan ika, ja ta matĕmahan krĕśńa**, Tt. 25 en een weinig verder s. lwih undaka (lwir udaka?), z. beneden verdere samenstellingen.

, s., B. Z. 56, 2 (bini). Adip. 92; **dèwî krĕśńa**, *sang patibrata, *sang dropadi, z. drupadhâtmadjâ.

, s., (krĕçânurètâh), Çiwa.

, s., titel v. e. kĕkawin, getrokken uit de Mosalaparwwa, Adip. 7.

bebelzende den dood v. Krĕšṅa en de zijnen; de vier laatste parwwa's zijn daarin mede verwerkt; vgl. krĕšṅâjana.

, s., *lutung, T. Z. 4, 33 (lutung); ook krĕšṅaroma; krĕšṅaroma, Was. Z. 4, 19.

, *zwart er uitzien*, Rm. Z. 45, 5. aanh. onder tanu en aṅḍawĕsi; vgl. nilâkâra en çwètâkâra.

, een edelgesteente v. bizondere waarde, zwart met witten weêrschijn?

, z. onder nyangku.

, z. onder tjâmara.

, s., z. saga tjlĕk, krĕšṅalam, aanh. onder likšâ; bĕrsunting k., P. x., 119, subang k., 110.

, z. onder krĕšṅala.

, v. iemand, die boete doet, zoo v. Paraçurâma, Ud., 132, v. Wèdawati, tut. 31.

, **akris atraptrap krĕšṅajana**, Ww. Z. 3, 26; nm. v. e. kakawin (de krĕšṅântaka?), z. triguna en onder gringsing.

, s., **arasuk krĕšṅambarâkañtjuga** v. e. jager op jacht gaande, L. Z. 2, 3 (anandang dodot irĕng makakalambi).

, **piragin tityang makrĕsĕkan**, *ik hoorde iets ritselen* v. dieven, vgl. onder ktipat; vgl. *kurasak; **lamun sampun i kĕtut sarĕng lampus sangsarané akrĕsĕkan. besuk tityang aṅdjanma malih** (met i kĕtut is Séwagati, op wie hij verliefd was, bedoeld), Swg. Z. 1, 54 (akĕdjĕp); **tiba ring gĕni né murub, akrĕsĕkan raris pĕdjah** v. d. 2 aapjes, die de jager wilde opeten, T. bg. Z. 6, 6.

I., vgl. klisik; **mĕkrisikan**, *sich bewegen, verzoenen;* **kalantig maplĕsĕk tong makrisikan, djaran gadjah pada ĕbah djani twara dadi ngurisik to njiriang pada gĕmpung kalah di pasijatan**, Br. K. (Z. 13, 12).

II., jav., **kumrisik** v. e. kleed door den wind, Mal. 120, vgl. krèsèk II.

, sas., lutjut.

, **ngrusuk**, iets *over de heete asch of kolen heen en weêr wrijven*, zooals b. v. gedroogde visch, planten voor geneesmiddelen gebezigd (Bjw. id.; sund. kurusuk, mad. krusok, *poffen*); ook rusuk, b. v. rusuka?

I., zekere ficus-soort met vruchten als die v. d. ăă, maar kleiner; op tempelerven of binnenhoven geplant (ficus altimeralos Roxb.), (afb. Rumph. Dl. III pl.); groeit op de bunut; kan echter geplant worden voor heggen.

II., **ngrèsèk**, *een dof krakend geluid geven* als een houten staander door witte mieren van binnen doorvreten; **pakrèsèk**, posik; z. krosok en krisik II.

, vgl. krèsèk; **ngrosok**, v. regen *een min of meer ritselend geluid geven;* v. iemand b. v. die opstaat, *ondeugend* v. kinderen, die alles nemen (mrèsèt); v. d. roof v. e. wonde tegenov. bĕnjĕg; v. drooggekookte rijst of de sĕnggaṅk, v. e. beest in de bla-

deren, *korstig* en *droog* en *korstig afschilveren* v. pokken, puisten enz.; **kaja tan èsija tan kulit ngaput walung mèh aäs mangarosok,** Durma; **krosok²**, *rammelen* v. iets in een groote ruimte; **mĕkrosokan**, *ritselen* v. bladeren of 't geluid daarop, v. iemand, die overal zijne handen aan slaat.

2°, mĕkrasapan; **kumarosok** en **pakarosok,** *makakarasak; **kĕmrosok,** *kraken* (z. krèsèk en vgl. jav.; sund. korosok); **krosokan**, *geraas* v. iets in een kist b. v., die geschud wordt.

, verb. v. koçika; **sang kursika, sang garga sang mètri, sang kurusya, sang prĕtañdjala**, Us. (*jav. kusika, *huid*, z. onder garga).

, eigenn. v. e. aap?, R. 18 Z. 7, 3 (pagĕh!).

, s., z. onder paṅḍita.

, **mĕkrĕswan**, v. iemand, die alles kent; z. mĕkĕnjabnjaban.

, jav. (rĕsula), ambulung, Nw. (jav. rĕmbulung).

, z. onder rasap; **mĕkrasapan,** v kinderen *de handen niet thuis kunnen houden,* Bjw. kĕnjab; z. mrunjuh.

, s., **ikang nĕmbĕlas mas ring mas, dharaṅa nga., ikang nĕmblas pirak, purâṅa ngaranya, kunang ikang saga pamrat pirak, ja ta pamrat ta ring gangça ikang gangça sasaga wratnya ja sakârsapaṅa ngaranya, mapa jan tamra sasaga wratnya sapaṅa ngaranya, ikang sapuluh tahil kunang, mâ, çu, 2, mâs 8, wratnya pirak sadharaṅa ngaranya, kunang ikang pirak, sapuluh paṅa, mâ,** Sdj. vgl. aanh. onder kutik.

Wrt. 44.

, z. krĕsa.

(?), **akrĕsyanté**, aanh. onder guwug.

, mal. (kur sumingat), Us.

(l.: karawang), bagor.

, sundĕl (karawang te lezen?).

, Bjw., soort urab, zijnde eetbare bladeren, vermengd met geraspte cocosnoot (vgl. jav. sĕga rawu en kraŏn).

, s., afstammelingen v. Kuru, zoodat ook de Pâṅḍawa's zoo heeten; meestal verstaat men er de 100 (vgl. onder satus dĕlapan) zoons v. Dhrĕtarâṣṭra onder (z. jujutsu en duççalâ), Br. Z. 13, 22 (èstina, astina), hunne namen maar verhaspeld, z. Tjk., 74, waar ook hunne vrouwen genoemd worden, en 47; **korawâdhipa**, aanh. onder plawa; **korawâçrama**, titel v. e. prozawerk, waarin de Korawa's boete doen, om zich op de Pâṅḍawa's te kunnen wreken (z. onder plawa); zij worden allen daarin weêr in 't leven gebracht; Gaṅèça en Brahma geven elkaâr daarin raadsels op (z. b. v. onder tjèngkok, nja en râhu); het zit vol namen v. goden en heiligen, maar meestal tot onkenbaarheid verhaspeld (z. wrĕsikèça, suramahi en daksajini); hoe 't handschr. er uitziet, kan men zien uit de aanh. onder saraswâ̤n,

kâla, **djatuka**, ladjar, bubang en gunging; de çloka's zijn allen op Bali gemaakt; zoo **wordt** b. v. v. d. Pâṅḍawa's door de zon aan Karṅa gezegd, pètrâdhipaṁ judhiṡṭhiraṁ, samirâṅaṁ wrĕkodharaṁ, satjipataṁ mahardjunaṁ, asno (!) sakulam sadèwaṁ; de taal v. dit geschrift zeer verbasterd, zoodat zelfs 't jav. ora en daruna, 't mahomedaansche kubur (dit in één hds. slechts) en 't moderne purasani er in voorkomen; de spelling vreemd, steeds katwan en dwamèh in pl. v. katon en domèh; pwakulun in pl. v. pukulun; fouten bij de vleet als die onder nâdiṅdhama en woorden, die in klank en beteekenis afwijken (z. onder pajodhara 3° en trilocjana); de 3 hands. door mij geraadpleegd, gaven de bewijzen v. e. slordigheid, die tot wanhoop drijft (z. aanh. onder taja, sĕngap, puhung, saraswân, karṅnawèṡiana, sĕngkĕr, trètâ, girîça, maṅḍalika, paljat, tiga, taja, djahinang en pongga); dat het op Java is opgesteld, blijkt uit de vele woorden daarin, die door de bal. afschrijvers zijn verbrabbeld (z. b. v. onder puhung); de mythen ook verschillen zeer v. d. oud-indische, z. onder trikâladjnja en mrĕtjukuṅḍa; z. walidja, surabhi, abhipraja, lingga, pranala, sumantu, wrĕgu, walantaga, badjranâbha, mahâdèwa, tambrapèta, sameni, padmâsana, en asno; **korawaprasaddha**, aanh. onder prasada; **korawajadjnja** (?), *widjajakrama, R. L. Z. 7, 152; **korawâtyantadibja**, *widjaja motama.

, z. onder mangkarun.

, karo, **mangarwani**, B. Z. 105, 6 (madwain); **mangarwani ratha sang danañdjaja**, *een wagen met D.*, W. Z. 28, 4 (makaronan, matunggalan).

, s. (kairawa?), R. 7 Z. 15, 3 (tañdjung bang, kuranta).

, zekere boom, R. 7 Z. 14, 3.

of krawan, versnelde uitspr. v. karaûhan (z. onder raûh).

, (kantĕn en djantĕn), jav. (in pl. v. kawruhan), *stellig bekend geworden, zeker, bepaald*, met idĕp v. iets *zekerheid hebben*; b. v. **karwan idĕp tjal, baiing bapa tulis pamalĕs** (of palĕsin bapa tulis), *zoodra gij tot zekerheid gekomen zijt, antwoord mij per brief* (kantĕn pakajunan i gusti itjèn tityang surat p.); **ngarwanang** (ngantĕnang), *te komen geven dat, openbaren*, aanh. onder kumuda.

, **akurawiran**, z. kulawir.

, s., z. onder kanjèri; eigenn. residentie van Djarâsandha; **ndah prâpta sira** (de bondgenooten tegen Krĕṡṅa) **ri karawirarâdjya hana dûta rumuhun awarah, ngkân gardjita narapati tjuttadjanma lĕwu harṡanira kapalaju**, Hw. Z. 32, 2; **mangkin subaddha mapagĕh pangadĕg narèndra** (namentl. Krĕṡṅa), **ngkâ tarlĕkas mamĕdjahi karawiranâtha, sang bhîma sâhasa winidhjanirântakanya, doṡanya nirghrĕṅan amañdjara râdjasanggha**, Kw. Z. 52, 6, d. en vlgd., Z. 15, 6, 29 en 30, vgl. tjutta.

, zekere watervogel?; **titikusan anunut karĕwak anjuriring analosor malaju,** M. Abh. Z. 27, 5.

, **kruwak*** v. 't geluid v. scheurend hout (vgl. u w è k); **kruwakan.**

, z. onder k r o w è k.

(Bjw. k r è w è k, t j r o w è t; k ĕ m r è w è k v. vele weenenden of schreienden), **pakrowèk swarana,** * d a l u p a k o n i; vgl. m b è w è k.

(?), **atlĕ's anguruwĕk** v. e. fistel, tut. 12 *a* (vgl. jav.).

, in pl. v. k u r a w a k a? Sm. Z. 15, 6 (p u t j u k).

, s., R. 15 Z. 2, 10 (a s a n a, t j a m p l u n g, k u r a n t a), z. * k a r a w a k a.

, **krèwèdan,** b r i n g b i n g a n.

, s., k u r a w i t, z. onder r a w i t.

, spelling v. k r a w a n.

(lees, k a w w a t?); **ari karwwat ing tjaturnajopàja,** T. Z. 1, 11 (ç a t r u m a m a s a n g i n d a j a u p a j a); **karwwat ing kahjun,** tracht door middel v. verhalen de aandacht v. d. vorst te trekken, Z. 1, 30 (b i j a n g); **tan karwwat ing pâpa,** *niet bezwaard?*, dus in pl. v. k a w r a t, T. Z. 5, 127 (t a n m a n g d é n a r a k a) Z. 1, 56; **djoh tasmat karbwa(t) karmmaknanya, kadi bwatning âkâça lawan prĕthiwi mangkana bwatana papanya,** O. Tijds. Batav. Gen. XXVIII 482.

, z. onder r a w i s.

, bij plechtige gelegenheden, zooals onder 't mompelen der w è d a 's, een om 't hoofd gelegde band of snoertje v. l a l a n g; aanh. onder b h a t â r a k â l a; **tula kinarawista,** Mal. 389 *b.* (bis) en *m.*

, * t j a t a k a, k i t i w i (?), ç a g i n a r a (?).

, s. (k â r a w è l l a), B. Z. 40, 3 (p a p a r é; z. p a j a), Z. 11, 4 (k a k a r a, k a k a r a u r a n g), z. p a r j j a²; **wwang managih, mâlap ta ja tanĕm*aning katagih, kadyangganing katubajan, lambajung, karawila, salah tunggal inalapnya ngkana, nguniwèh pangalapa manuk, hajam, walsan (?) huwus pĕgat ing hutang jan mangkana, ling sang hjang âgama, apan larang edrĕwjaning kaniṣṭa, tatkâlanyan tinagih, apan dinwalnya panahuranya hutang, paknanya tinanĕm nimittanya hinanakĕn dèning kaniṣṭa, hana ta prĕdhana tutur i samangkana, jèkaṣṭadurâtjâra ngaranya,** Kutr., **akaranila rumambat ing suru*,** Mal. 120, bis; h r a w i l a, aanh. onder a n d o d j a.

, m u r i t p a d a, a l i²n i n g d j a r i d j i n i n g s u k u, Tjt., B. Z. 8, 5 (u d ĕ n g, t j a w a t), R. 20 Z. 18, 2; 24 Z. 36, 3 (a l i t² l w i r p a t i t i s); **dirgha ngaranya tulalé, iku tangan, astra lèn gala madawâ, kiriwili** (b.: k i r i w i l a) **kuñtja ja sarwanèh, asing aduwâ dirgha rakwèka,** Tjt. 55.

I., eigenn. v. e. waschman, die 't hoofdgeld, door K a n g ç a op de hoofden v. K r ĕ ṣ ṇ a en B a l a d è w a gezet, wilde verdie-

nen, maar zelf door hen gedood werd, Tjt. 59 (vgl. Wiṣṇupurâṇa, bl. 549).

II., (?) **duh nini paran palahira** (b.: ta) **tapangurawalĕringsun** (b.: lèngsun), zegt eene moeder tot hare dochter, die zich doorstoken heeft, Mal. Z. 3, 82.

, aanh. onder prakâça, Us. 156.

, jav., nm. v. e. wuku, meestal kurulut.

, z. bij karawila.

, s., Adip. 45.

, s. (*goblin*), Wir. 58, râkṣasa.

, T. Z. 5, 107, Sut. Z. 84, 4 kbo), aanh. onder gawaja en tangkilung, endf.; ook kruwag, aanh. onder wipati.

, W. Z. 13, 16.

I., *gescheurd* muziekbekken om te versmelten voor een trompong of gĕndèr b. v. (jav. krĕwĕng); v. e. land *gebrek lijden, onvruchtbaar* (ktat); **krawangan bĕdèg**, z. onder bĕdèg.

*II., scheldwoord?, Kid. sund. Z. 1, 63; **karawang**, kaṇla, bangkung en sundĕl, Tjt.; **karawang**, gèṇḍoh, tjèlèng umah wadon en wĕ'kagra; **karawang**, tjèlèng alas wadon; vgl. karawi, z. aanh. onder bĕṇḍjit en vgl. karawa.

, **krawangkruwing**, *greien* v. jonge honden wegens honger, ook kruwèng², b v. v. e. klein kind; **pĕkruwing**, vgl. kuwang.

, **mĕkrèwangan**, een verward geluid geven als 't Chineesch; ook mĕkrèwakan.

, **sang hjang kurawingan**, O. II, 9 *a*.

, *sterkte*, Adip. 87; **angadu kral**, B. Z. 37, 26 (kosa, kakowatan); **akral**, *onkwetsbaar?*, Sut. Z. 101. 8; **akral***, R. 7 Z. 4, 3 (kijĕng², kowat², sitĕng²); **makral**, *akas; **wwang pagĕh ring dharmmâkralning adji**, Br. Z. 36, 17 (pangkuhning çastra, magĕhang ç.); **akral i pasajutirârjja paṇḍita**, Sut. Z. 29, 13 (mapĕngkuh ring panglèmèk sang rĕsiné), vgl. klar.

, s., v. slagtanden, R. 1 Z. 1, 33; **karâlawadana**, Aw. 71.

2°, eigenn. v. e. râkṣasa, Gh. Z. 31, 3 en 5: **karâlawaktra**, eigenn. v. e. mantri v. Niwatak., W. Z. 21, 2; eigenn. v. e aap, R. 18 Z. 7, 3.

, z. onder widyutkarâlî en vgl. karâla.

, s. (z. 't Wdb.), *jager?*, z. aanh. onder lodakṣa.

, z. kuruwĕlut.

, I., **kârap*** (sic.), aanh. onder tjamah, vgl. kararap.

II., z. onder kul.

, z. onder karĕm II.

, jav. (z. *rap); **mangrap**, R. 1 Z. 2 c, 11 Z. 4, 15 (ngidjik); **angrapakĕn**, aanzetten een paard, Br. Z. 16, 5 (mbĕdalang, ndrumpakang): Mal. 90, 116, 112, 174, 384 (mad. kĕraban, *wedloop* v. stieren of ossen); **turangga bangĕt kĕrapnya**, ald.

, jav., *dicht op elkaâr* b. v. v. d. buku's v. d. bĕrgu tegenov. langgah v. d.

tanden v. e. suwah (mal. kĕrap; vgl. rĕntĕt), v. bloemen tegenov. lamba, v. vlechtwerk in tegenst. v. langah (vgl. onder sèsèr); **ghanaṁ krĕp ja**, Sw., **akrĕp**, L. Z. 35, 3 (nora of tarpasĕla), Br. Z. 30, 4 (ngĕp); **mâkrĕp** v. wonden, B. Z. 9, 15 (ng., makwèh); **makrĕp tan pĕgat**, *matitipatap; **mâkrĕp** v. vruchtboomen, B. Z. 4, 2 (mapipit, maspid), v. wonden Z. 9, 15 (ngĕsngĕp); **samâr mâkrĕp**, W. Z. 25, 1 (ibĕk djĕdjĕl); **masasab makrĕp**, *magĕlar atap; **linaksa kinrĕpan**, door pijlen v. al de lichaamsdeelen, Br. Z. 13, 28 (tiniba nibék, kapanah sami ibĕk).

—, Bjw., *drooggebakken* (mĕnjanjah) katjang of kĕdĕlé fijn gewreven (mĕnjĕg), bij djadja kuskus of puli (jav.) gebezigd.

—, *soort v. schurft* bij de kippen, tengevolge waarvan de kam en de kinlel verbleekt is, zoodat een haan b. v. er uitziet als een kapoen, die door den Balinees, onbekend met 't lubben v. hanen, voor een aan kurap lijdend dier wordt aangezien (mal. id., bat. gurap, mak. puraq, *ringworm*, lamp. kuraq, *melaatschheid*); z. kĕbèri, djagiran, kusta en onder kèskès en guwam.

—, klapa; **karapa awilis** naast duwĕgan, Ww. Z. 5, 132, 't vocht er van als middel tegen de bedwelming ten gevolge v. d. adjyum.

—, ***angarapé tĕkè**, *bereiken, overstroomen tot*, Sum. Z. 75, 8 (vgl. mal. kĕrapèj); **himpér kali haliwat i lambunging wukir udjarnya titir angarapé**, B. Z. 38, 7 (lwir banju ngĕntasin parçwaning adri mangka munjin njané tan mari patidulamé, l. wé angĕntasi enz., masawaug toja manglintang madyaning giri munjinya milihan papak usud).

—, een groote kokak-visch, die op Nusa verondersteld wordt grooter te worden dan elders en er als 't ware een spookvisch is, die alles verslindt (vandaar de spreekwijze buka krapu sing tpuk amaha), die v. Bbg. vertellen, dat sommige zoo groot als een buffel worden, aanh. onder kĕnul (Bjw. id.; vgl. mal.); **ngrapu**, *geen keus hebben* bij spijs of vrouwen; z. tjidra en njrĕmuh.

— I., eigenn. v. d. broeder v. Krĕpi en leermeester der Paṅdawa's en Korawa's, Adip. 80, Br. en vgl. aanh. onder walĕd en soptika.

*II., s. (krĕpâ), sih, Kr., tiwas, B. Z. 75, 4 (krĕsa); **krĕpa krĕsa kuru**, T. Z. 4, 53 (sakit brag), vgl. krĕpaṅa.

III., z. onder karpa.

—, s., eigenn. gemalin v. Droṅa en moeder v. Açwathama, Adip. 80 (jav. krĕpini).

—, z. onder kasna; **sumawur tèkang krĕpu kanaka; makakĕmbang ura ika kĕrpu kanakâranya**; 2 andere hds.: **mrĕbuk arum** (gandhani) **kang dhupa panggil, mawanti² sumawur tèkang** (anawurakĕnakang) **krĕpu kanaka, warṅaning kĕmbang** (ura), **mas ginunting** (rinok; t.: ginotra) **lawan mirah, mwang salaka sarwa**(sawarṅa)**ning lungsir kabèh, sakalwiring lĕlĕmĕs kabèh, ginunting winar kabèh kinarjjakĕn** (sèm i.

lees **bèh sami**, **tinut ing kabèh rinok araning**); **kĕmbang ura**, **krĕpu kanaka**, **nga.**, Nw., vgl. onder surakusuma.

[Balinese script], v. ripu of ripuh?, v. 't gemoed *niet monter* wegens pijn enz.

[Balinese script], v. ibus gevlochten *mandje*, om kalk in te versjouwen, met een draagband.

[Balinese script], nm. v. e. moeilijk te genezen kusta-soort en zeer jeukverwekkend; zij komt telkens op, hoe ook begeneesmiddeld (sas. nirapa); **ngirapa** v. d. voetzool met brung, als de kusta, maar aan de beenen, ook aan de lippen, die gebarsten zijn, t.; **awak nadyan saku ngirapu**, Us. ta, **kusta kirapu**, ça, **djambé wrĕdah**, **trikatuka sĕmbar laranya**, **awang wangsuh** (langsuhin?) **laranya**, **tampĕl dèning rwan papĕron**, Us.; t., **kirapu**, **bintul***, **mĕsawang bĕngah**, **mĕsawang kwambit**, **mĕsawang gring agung**, ald.

[Balinese script], s., aanh. onder rawa.

[Balinese script] of krĕpa; **pada** (zijn onderdanen namentlijk) **dinânan dèning daityarâdja**, **kadi kârpa**, Tjt. 222; **krûrâkrak manduk ing tomara**, **kadi karpa**, ald. 225, **adâna kadi karpa** (krĕpa, hudan); aanh. onder sadikara, vgl. onder warśa.

[Balinese script], ∗**djrih kumĕ'rpuh** (kumĕ'r en puh?) **liniṅdih**, B. Z. 8, 3 (takut ja mataĕn ibuk katitihin, wdi sinĕsĕr ibukatĕtĕhan, wĕdi ngadoh djrih katindihan).

[Balinese script], s., z. kumĕd, R. Inl., aanh. onder awalâ (kasyasih; ∗jav. krĕpana, djĕdjĕl, waarbij aan krĕp gedacht is; krupana, *vrekkig*, R. v. Eys.); vgl. krĕpa II.

[Balinese script], s., kadga.

[Balinese script], sang krĕpanu v. mpu Baradah, Tj. A. b.

[Balinese script], s., **kasaputan dèning tjitta kârpanya patik hadji**, Bh. 27 ('t origin. kârpaṅya dośopahata swabhâwa).

[Balinese script], s., Kid. sund. (z. onder ∗kapur); **giri karpura**, Ww. Z. 3, 89; **adri karpura**, Z. 4, 15.

[Balinese script], s., siku.

[Balinese script], **krĕpĕking watang dadap asimbar lawan krĕtjiking watang tikĕl**, Mal. 175; vgl. kĕdĕpĕk; **makakĕrĕpĕk** v. halzen, B. Z. 9, 2 (patjapolpol, pakarĕpwak), v. ribben, R. 7 Z. 12, 17; **kumĕrĕpĕkapĕdĕk**, Br. Z. 30, 2 (kumarĕpĕt kadjĕkdjĕk).

II., *de verste overgrootouder*, die te noemen is, of *'t verste achterkleinkind*, Dpt., de volgorde is boven pĕkak of dadong en beneden tjutju: kumpi, boven en beneden kumpi: klab, boven en beneden klab: bujut; boven en beneden bujut: tjanggah; boven en beneden tjanggah: klampjung; boven en beneden klampjung: kĕrĕpĕk; al deze woorden kunnen naar inlandsche gewoonte als voornaamwoorden gebezigd worden, tuû tjai tjanggah, *werkelijk zijt gij mijn* tjanggah; tityang klampjung, *ik ben uw* klampjung, Djp., z. aanh. onder klampjung en anggas.

III., **ngĕrĕpĕk**, *dof klinken* als een valsch stuk zilvergeld.

I., **makakĕrĕpuk tikĕl** v. dadap, B. Z. 85, 7 (makarĕpwak ĕlung); **pakrĕpuking papan**, Tj. A. 52; W. L. 25, 5 (krĕpwakan, kumrĕpwak); **makåkrĕpuk** B. Z. 42, 9 (pakarĕpwak), z. kåkrĕpuh.

II., sas., bak.

, **kripĕk²** v. 't hoofd v. e. kind, dat niet stil kan zijn (vgl. kipĕk).

, jav. I., *varkenshuid* meestal, *kurupuk; **kĕkrupukan**, van jonge afgevallen vruchten (jav. kumropokan); **kĕkrupukan**, *jonge mangga-vrucht*, pas als een tingkih groot, wanneer het nog de tijd der mangga's niet is (Bjw. kĕmrupukan), **mĕkĕkrupukan**, *arupukan.

II. of rupuk? (z. ald.); **ngrupuk**, *leven maken* op de kulkulan, de rijstblokken enz. vóór 't mĕbuū² of bij eclipsen; vgl. ngoñtjang.

I., **pakrèpèk**, *kumupak als visch gevangen in een sugsug.

II., z. onder kritik.

, jav. (anders); **kropakan**, *lontarboekkistje*, (vgl. rong, tjakĕpan, ĕmbat²an, lĕmpiran, enz.); zelden van de kist, waarin de w.-poppen bewaard worden (te Bbg. steeds in pl. v. gĕdogan).

, **kakropokan**, kĕkĕpwakan?; **kakropokan srang aganti**, Dd. 11 *a*.

, v. ruwur², B. Z. 80, 36 (krupuk), R. 25 Z. 8?, aanh. onder dadang.

, **ngrĕpĕd**, *patiplĕtjut; **krĕpĕda itjang ban udjanė**, *ik ben door den regen doornat geworden* (overgoten geworden), vgl. onder krĕpĕt.

of kaèpèd (vgl. kropod), kumaèpèd v. geweerschoten; **ngrèpèd**, v. geweerschoten, dichten regen, voetzoekers enz., een druk bezochte speelpartij; **mĕkrèpèdan** van voetzoekers v. regen.

(vgl. krèpèd); **kumĕropod**, *kraken* v. op 't vallen staande, gevelde, boomen; **ngaropod** v. geweerschoten, v. brandende glagah (ver hoorbaar geluid); **dĕkdĕk ĕbah, pakaropod kajunė sing kaĕntasin**, Bngk. s. 119; z. bruwak.

v. e. knagende rat (vgl. batav. mĕngkrĕpĕt; z. krĕt); **krĕpĕt²**, *kraken* v. e. touw, balė, die beklommen wordt; **pakrĕpĕt** v. verbrijzelde beenderen; **kumarĕpĕt kadjĕkdjĕk**, *kumĕrĕpĕkapĕ'dĕk; **ngrĕpĕt**, iets *doorbijten, doorknagen, aanvreten* de bladeren van de sĕmangka v. d. bukur b. v., ook v. witte mieren; **sugih ngrĕpĕt** of ngrĕpĕd, **ngrĕpĕt sakitė**; **krĕpĕtan**, *krakend geluid* v. hout b. v., waaraan een rat knaagt; **makrĕpĕtan**, *door 't een of ander belemmerd* in zijn besluit, v. vele goederen *nauwelijks te bergen*.

I., **ngripit** v. d. vingers eener wenkende hand *angutjapit; **pakripit**; **mĕkĕpripitan** v. d. handen v. iemand, die moeielijk knutselwerk, zooals de onggar b. v., vervaardigt; **mĕkĕkripitan nulis**, zeer langzaam, omdat de letters niet te onderscheiden zijn.

II., kritip; **krang kripit**, zekere koraal-soort?

, **ngurèpat**, aanh. onder awé en vgl. klĕpat.

, **ngrèpèt**, knetteren v. brand-hout, v. brandende lalang; **mĕkrèpètan**; **ka-krèpètan**; nm. v. e. bun, cissus repens?, vgl. Rumph. V bl. 469, waar eene geheel andere plant dien naam zou dragen, doch zie onder tulang en Rumph. V. pl. 78 fig 2, alwaar krĕpitaan, Us.

, s., **krĕpitajoni**, s., gni apuj.

, s. z. onder ragadji.

, **kripis**², v. regen bij kleine en schaarsche druppels vallen; **warśa ngripis**, *riris, B. Z. 1, 12, vgl. gripis.

, **angluh kurapas** v. iemand, die in de bosschen ronddoolt, T. Z. 5, 58 (mĕng-sĕk).

, s., z. onder kapas.

(vgl. krĕbwak en kĕpwak), **krĕpwaking tamèng rangin**, Spt. L. 5, 36; **makarĕpwak**, *makakĕrĕpuk, *makasa-rapat; **kumrĕpwak**, *pakrĕpuk, *kapa-rapal; **mĕkrĕpwakan**, *makasĕrĕsĕt, **pakrĕpwak**, *kumupak, *makakĕrĕpĕk.

, **ngrĕpĕgang** (djagi nandur), *haast maken met* iets; **krĕpĕgang apang èng-gal pragat**, **di krĕpĕgan gĕgaèné**, di itĕh karjané.

, **mĕkripang**², v. e. paardelul *heen en weer bengelen*; vgl. ngglèbag.

, (buka bĕboso ban lĕmpèh djagutné) schijnt dezelfde vischnaam te zijn als srèmpèng.

, s., z. kuku.

z. onder juju.

, z. radjaka.

, **pakrĕdjĕt** v. d. beenen v. e. spar-telende; **ngarĕdjĕt**, *makudyat: vgl. kĕdjĕt.

of korèdjat (vgl. kulèdjat); **ngarèdjat**; *akidat; **ngurèdjat**, aanh. onder sĕngal (sund. korèdjat); **ngurèdjat ma-krana kanggĕk**, *pangdjingdjang adjangĕl.

, **ngrĕdjĕp**, *fonkelen* v. d. sterren; **krèdèpan tranggana ngrĕdjĕp**, *kĕnjaring wintang lumĕ'ng.

(?), gridjag.

, **krĕdjĕng**², *eenigszins huiverig* zooals b. v. v. iemand, die niet recht wel is; vgl. grĕndjat'grĕndjit, *makidat²an.

, z. onder kré.

, z. aanh. onder piso.

, een baingin in 't wond, *karomaja; *wandira, Anj. Z. 21, 11, pèktabradja (Kr., te lezen wrĕkśarâdja?; sund. id., jav. een andere ben. v. d. prih of prèh); **mĕkroja**, mĕuwĕd, van die veel fami-lie heeft; vgl. mĕkrambèan; (?) **angarojani**, vergezellen? v. Kalika en de andere monsters Durga, Sudm. (onder krojan?).

, s., h. v. gaé (mal. kĕrdja, bat. kardja), *Sm. Z. 28, 10; B. Z. 1, 20; **tan alawas karja rĕko**, *binnen kort, moet ge weten,*

zal 't huwelijksfeest plaats hebben, Was. L. 1, 5; **wwang umangĕnangĕn sakârjjanya**, tut. 14, (vert. v. arthañtjintajan; vgl. swakarja); **rinâdjakarjja**, *gevraagd tot vrouw?* v. e. princes, ald.; **binajang karja** naast kinaré, Tjt. L. 1; **olih karja** en **labdhakarjja**, z. onder olih en labdha; **sang kinârjja**, de *gehuwden*, Dpt. Z. 1 (vgl. karé); **pakarja**, *patingkah.

2°, zelden = karmma, aanh. onder angluh.

[Balinese script], s., z. onder çawa en krajawikraja.

II. in pl. v. karja?; **sara widi, kramaning mangadu ajam pangaruh tur ulĕs mĕlah, kumandĕlang kraja** (krajan te lezen?) **tadji, kanggo di tĕkanja rĕko**, Bt. 149, waar het in den mond gelegd wordt v. iemand, die iets gevaarlijks gaat ondernemen:

[Balinese script], m. c. in pl. v. kârja? aanh. onder putjang.

[Balinese script], z. onder grĕmi.

[Balinese script], s. (krijâ), Sut. Z. 122, 9?, aanh. onder swîkara; **punapa krijanirèku**, T. Z. 2, 44; **akrija durtta**, z. onder d.; **sakrijaning sang sènâdhipati**, T. *b*. Z. 4, 12 (z. swakrija); **krija haju** T. Z. 4, 46 (darma); **nora krijanèng mami tur tan si drĕwja sang wiku**, *'t is voor mij van geen waarde* **enz.** zegt een heilige v. sieraden hem aangeboden, T. Z. 3, 5 (T. b. Z. 4, 119, apaniki tanana pakĕnanya ri kami); **krijaning rakan i dèwa**, *ulihi kakanta; **krija sambjawabâra**, aanh. onder wèçya; **rañakrija** naast rañakarjja Bh.

2°, z. krijâdwèśî.

[Balinese script], z. kĕdèja.

[Balinese script], **patikrèjapatikrèju**, z. aanh. onder salambjung.

[Balinese script], z. onder kèra.

[Balinese script], z. onder krĕjah II.

[Balinese script] I. of krojah, *ever*, Kr. 9, b; 3. b; v. Wiśñu, **sangkan ingaran srĕngkabha** (of srĕngga naar een ander bds., dukarâdhika, potâ, ghrĕśtirâdja) **dukarûpa krojah anob bungkahing gunung manik** (z. onder manik); **adagang krojah**, brĕkèk; **kadi krojah, rinĕbuting srĕgala**, Tjt. 223, 66; vgl. onder bĕndjit; **djambé krojah**, *prañawĕk of pradja (?), vgl. onder kuḍung.

II., naast praguśa, T. Z. 3, 68, **karĕjah**, *wânara, Z. 5, 12 (bodjog), Z. 4, 48 (kapi), z. ook v. prawaga.

[Balinese script], z. onder krĕjah en tjèlèng.

[Balinese script], **pakorijah** of pakurèjah, *schreeuwen* van apen, R. sas., telkens, kurjah[2], aanh. onder tjimprak en damu.

[Balinese script], jav. (klajan), **batik batawi kĕkalih, lalima krajan ing dastar**, B. U.; **krajanin**, *tĕkèn, Tjt. Z. 3, 2, aanh. onder sanga.

[Balinese script], vgl. rakrjan, W. Z. 3, 3 (sang ahaju, i aju); **akrjan**, Sum. Z. 42, 6, **strî krjan**[a], Sut. Z. 103, 14 (wini lĕwih[2]); **kakrjanan**, Gh. Z. 40, 4, Wrt. 51, kagungan, Lamb. Z. 20, 3; **pakrjannira**, *Z. M. 's tombe?*, O. (zoo te lezen in pl. v. pakwyanira? of is 't pakuwwanira?).

, Bjw., *met elkaâr een gastmaal aanleggen;* **djakĕn kañtjanira krojan**; ook k a û m a n; **ngrojani**, een menigte *te gast hebben*, vgl. onder k a r o j a.

, k r i j u k (vgl. batav. en z. k è j o k); **makarèjok** v. e. hongerigen buik aanh. onder k a d j u t d j u t en vgl. r è j o k?); **kumarudukumarèjok** v. d. buik v. e. draak, Apkt.; ook k r è j a k k r è j o k (jav. k r a w a k k r u w u k).

, **pakrjaking pota**, Dd. 10; **pakrjak** als werkw., ald. 11; vgl. k u r è j a k.

, sbr., t r è j a k.

krijĕk[*], *als 't ware knarsen* in den mond van iets, dat niet gaar heeft willen worden; z. **ngĕĕd** en vgl. k r i j ĕ t en k r i j ĕ s.

, **makikirijik**, aanh. onder t j o n d o n g, Tj., b, Z. 1, 12.

, *gekraai* v. e. haan (batav., vgl. jav. k u l u r u k); **mĕkĕkurujuk**, *kraaien* v. e. **haan**, * m a k u k u j û (mad. k a r o n o q, sund. k u k u r u j u k en k o n g k o r o n g o k).

of k o r è j a k; **makurèjakan**, B. U. 388 (sund. k o r è j a k, nadj. k a r i a k, vgl. mak. r i j a q; z. b a r è j a k, jav. p a t i n g g a r i j a k of g a l i j a k, bndjm. b ĕ r k u r i a k, m a n a n g i s v. pijn; mal. t ĕ r è j a k), **pating korèjak**, Bs. bl. 29; **pakorèjak patjaruwit**, z. onder * k û r t j y a t; **pakorèjak** naast p a k o r è k a k vgl. k a r è j a t, g i j a k en z. onder k r è b a k.

, **kĕmrojak**, Bjw., u j u t vgl. **korèjak**.

, s., iemand die afkeerig is van 't geen bij een rechtzaak k r i j â (getuigen, documenten, godsoordeel enz.) geheeten wordt, Wtb. (t a n p a t u t l â w a n s â k š î, b.: t a n p a t u t u d j a r n y a l a w a n u d j a r i n g s â k š î); z. onder a n y a w â d i.

, **pakarèjat**, * k a k û r t j y a t; z. k u r è j a k.

krijĕt[*] v. d. tanden of knieën; **jan ja krijatkrijĕt untunya, puh kumangmang, nga., ta., muñtjuk dapdap 3 muñtjuk, tusuk olih lidin ron, 3, katih, tinalènan, lawé irĕng 3 ilĕh, amputang ing awak wong apingping, 3, wusé ngamputang, gĕndhang luhur ing wong agring aturu, tlas**, S. s. 39; vgl. k r ĕ t en k r i j ĕ t.

, **makrèjot**, *kraken* v. e. zich openenden steen, v. e. deur (vgl. mal.: k ĕ r i j u t en batav. g a r è j o t en m ĕ n g k r è j o t, mad. k ĕ r n j a t), B. U., 343, 347, z. p è j o t.

, s., g i n a w é; z. * k a r o t i.

of g r a j a s?

, **krijĕs**[*] v. 't geluid bij 't eten v. iets, dat als m a n i s a n b l i g o meer of min, als ware 't zanderig, knarst; vgl. k r i j ĕ k.

, **mĕkrijus puun bulunè** v. 't geluid v. verbrande haren.

, s, *handeldrijving*, tut. 56 b; **krajawikrajakarmma**, Wrt. 9, W., 7, z. onder n i r u t s â h a.

, z. onder l u k u t, r a m é II en p i r a k (k r a j a p).

, Smbr., tĕtani (jav. rajap, mad. raprap); **upas krajap**, een kwaal, uit 't lichaam voortkomende en verwerkende huidzwelling (sund. karajap); **ngrajap**, z. ngrajap.

, z. onder krijopâja.

, aanh. onder gurusuçrûsa.

, s., T. Z. 4, 45 (upaja); R. L. Z. 2, 5, krijopadi; vgl. saptopadi.

, krijuk; **krijagkrijug**, krèjakkrèjok.

, *gerinkel* v. e. bel, T. Z. 4, 23 (krĕmpjangan), Br., Z. 5, 8; Snw. Z. 11, 1; **pakrjang** v. e. bel, T. Z. 4, 68 (kliningan), Rm. Z. 29, 8; **pakrjangning tjuring**, Rm., Z. 34, 1; **pangkrjang** (onduidelijk) **ning tjuring ardjdja aèr tali hanumbĕr ing watu ridang**, Hariç. Z. 8, 4.

, **krijang**[2] v. d. brooze graten v. gebraden bĕtok.

, **pĕkrèjong**, schijnt 't meerv. te zijn v. ngrèjong; vgl. grijung.

, mal. marinju (port. marinho), naast wwang ataṅḍa, aanh. onder çakuntalâ.

, **krinja**[2], *eenigszins bedeesd?*, bèngèl, kĕbilbil.

, *nijdig, gauw boos, kregelig* v. e. hond b. v. die, geslagen, begint te bijten; ben. v. e. kleine zeer heete tabja-soort (Smbr.: t. kĕdi, sas. sbija kĕdi; z. onder tjaăk; te Batav. tjabé rawit, oost-jav. lombok lĕtèq? of l. gambir); **sakti krinji dadi iwasin of lijatin** v. d. dalĕm Bèdaŭlu; **ngrinji**, *gauw schreien?* v. e. klein kind, aanh. onder bĕkut en njamut.

, (vgl. kĕnjah), **mĕkranjah**, *schitteren* v. d. vederen v. e. paradijsvogel; **nguranjah** v. goud, B. U. 387; **kumĕranjah** v. d. tampak bèla, Gĕnding sangjang, kĕlab[2].

, z. onder kronjoh.

, z. kronjoh.

, **ngronjoh** of **ngrinjih**, *zingen* v. kookend water (sas. njĕrènjèh) of gesmolten sampang, v. iets dat brandt, *mrĕbĕs; ook ngrènjèh, dat zeer vaak v. 't zieden v. water of v. kookende olie gebruikt wordt; aanh. onder ĕngĕs, vgl. krodok en krèngsèng.

2e, v. prada ook **ngronjoh** gezegd, als 't uit de verte iemand tegenblinkt; **pasarèné** (b.: djĕroné) **sampun pragat** (b.: paragat) **makĕdjang pada** (sami maprada) **matulis, paradané kumaronjoh** (kumarèdèp kumañtjorong), **magagĕntèng gĕdah murub** (kasuré matĕpi alus), **kasur sari** (c.: kĕmbi) **undag lima** (pĕpĕdĕké sutra ratna), **madadamping** (tuŭ rawit), **kotak tablané tjumadang** (makasulam ban binjumas), Dj. pr., vgl. kĕnjor en aanh. onder giwang en añdja[2].

, s. (krauñtja), eigenn. v. e. slagorde, Hariç. Z. 6, 3 en 4; v. e. berg. z. onder kaundja; **krontjarathâ**, *de slagorde* v. Dhrĕšṭadyumna, Bh. 51 ('t origin. krauñtjâruṅa; Br. Z. 12, 6, wîrakagapati);

kroñtjadwipa, sang dyutimân ratu ring kroñtjadwipa sira ta mânak pipitu, patunggalani ngaranira, sang kuça (k u ç a l a), **sang manonuga** (m a l l a g a), **sang waskna** (u ś ṅ a), **sang andakara** (a n dh a k â r a k a), **sang muni, sang dundubhi, pinapitu tikang kroñtjadwipa wĕkasan, matangnyan bhèdanikang kadatwaning kroñtjadwipa, atĕhĕr ngaranikang kadatwan, tinĕlah ngarani sang makadatwan sowang**[2] (de varianten uit Wiśnup., p. 199, waar de zevende, alhier ontbrekende, P î w a r a heet), Brhm. 18; **kroñtjadhwadja**, B. Z. 81, 81 (t u ng g u l s i n u r a t a n k ĕ d i s); **kroñtjapadà**, nm. v. e. versm. v. 25 lettergr., Tjt. – ᴗ ᴗ, — — —, ᴗ ᴗ —, — ᴗ ᴗ, ᴗ ᴗ ᴗ, ᴗ ᴗ ᴗ, ᴗ ᴗ ᴗ, ᴗ ᴗ ᴗ, —), R. 22 Z. 2, Wrs., 97, w i k a s i t a k u s u m a.

…, s. (k r a u ñ tj a, aldus in 't Wdb., vgl. onder u t t a r i), aanh. onder **tâmrâ** (Wiśnup., ed. Wils., k r a u ñ tj i, Muir, 2de edit., I 117, k r a u ñ tj i), **kunang anak sang garuḍa i sang kroñtji, nyang kalilingan, lampipi, waliwis, nâhan tânak sang g. i. sang k.**, Ag.; a n a k l a w a n s a ng n t y a k i, m ĕ t u **bh u r a k** (lees b u r w a k[2]?), k a l i l i ng a n, l a m p i p i, s a r a s a h, Tjt. 72.

…, s. (k r a u ñ tjâ r i h), k u m â r a.

…, **kumrantjang** v. d. zon *op 't punt van op te gaan* (b.: w a ñ ĕ n d a g), B. U. 387; bl. 48; vgl. k r a nj a ng.

…, **krĕntjèngan**, * s y o k?

…, **kiriñtjinging banju**, Sum. Z. 7, 14; **kumariñtjing**, T. Z. 4, 37 (n g r è tj è k; vgl. jav.), * a k ĕ r ĕ tj ĕ k a n; **tistisning toja tiba kumriñtjing angasapta tumiba rikang parang sumong**, Djpr.; **kunĕng ikang hutang pipis, sarwa kumariñtjing, kèwala (a)dwigunâkĕna, jèn sèwu mulih rong iwu**, Sdj.; aanh. onder p r a k â ç a, l ĕ m ĕ s en w a n i; **ngrintjing** v. water; **pakrintjing**, k â r ĕ tj i k; **kĕkriñtjingan**, *klokje* bestaande uit de schil v. e. p a ng i, in navolging v. de k r o ñ tj o ng, een kind bij 't m ĕ s a m p i[2] a n om den hals gedaan.

…, **kapĕpĕsan sang anuman kinaruñtjung** (tj i n a r u ñ tj u ng), **dènikang jaksa akatah, rinĕbut ing arsa uri**, R., sas., Z. 13; **ladju sang anuman anèng tĕngah ajuda, kinaruntjung** (tj i n a r u ñ tj u ng) **dèning jaksi, datan kaètang**(r a s a), ald. Z. 12.

…, **ngrĕñtjongin**, een koopman *beetnemen*, hem iets ontfutselen; **mĕkrĕñtjongan**, *met vlugheid iets uitvoeren?*; aanh. onder k u l a ng, vgl. p è ñ tj o ng.

…, **krontjongan**, *een klokje v. hout*, zooals die men aan den hals v. rundbeesten of lastpaarden hangt en met 3 klepels (s a g a l a p ĕ d a ng h u l u b a l a ng p o n كمرڠجڠ l a h s u w a r a nj a, w. b., 88, vgl. jav., mal. k ĕ r u n t i ng, Bjw. k l u t u k, v. hout, vgl. sund. k o l o t o k, die v. k u n i ng a n echter k r o nj o ng heetende, lamp. k a l i n t u ng a n, men. k a l è n t o ng, jav. k l o ñ t a ng; z. k ĕ k r i ñ tj i ng a n, g o ng s è ng, o k o k a n, g r u m b u ng a n en vgl. aanh. onder k u l k u l; **ngroñtjongan bĕlah** v. e. dof geluid.

…, z. onder k r i ñ tj i ng.

, **pakrĕnjuk ulĕdé** v. d. kreng v. e. slang, aanh. onder l a d; **kang titinggi pating krĕnjuk anaritip ana ring dalikanė**, E. Z. 2; vgl. onder k r u nj u k, k l ĕ nj u k en g r i d i p.

, **pĕkrunjuk** v. 't tandvleesch *jeuken,* ook p a k r ĕ nj ĕ t; toen de b a k a voor een heilige doorging, **ulamé paĕk pakrunjuk, sang baka twara ngrunguăng**, T. bg., Z. 3, 109, vgl. k u nj u k; **mĕkrunjukan**, *verward* v. 't geluid v. e. groote menigte.

, **mĕkrĕnjĕdan** v. iemand, die telkens in de war is bij 't afschrijven v. e. moeielijk stuk; **liju pjanaké makakrĕnjĕdan**, v. die vele kinderen gebaard heeft, aanh. onder j u j u.

, **gĕnit pakrĕnjĕt pagĕdub matjĕh² makadi kĕna mĕdang tiing**, Us.

, **kumrĕnjĕp murub**, Dp. Z. 2, 6; **kumrĕnjĕb dumilah**, Smw. Z. 16, 13; vgl. k r a nj a b.

, z. onder k w a ñ dj i.

, *korf* v. p a p a h voor gras, waaruit 't lastpaard al loopende eet (sund., mad. g a r u ñ tj u), z. tj a m o k, s r o b o ng en k r o s o.

, Lm. Z. 7, 4 (b a ng s a h; *jav. a s ĕ m), *k i n dj ĕ ng; **aglung kĕkĕndon kurindjĕm mĕkar**, Was. Z. 7, 82; z. d u ng u, vgl. aanh. onder d a ng d a ng a n.

, *een korf v. bamboe* voor gras of *die met papier* of *lijnwaad overtrokken* als geraamte v. d. t ĕ t o m b o l dienst doen; **kuping en basang krandjang**, z. g o ă ng a n; **ngrañdjang** v. vele wonden, zoodat 't lichaam er als een k. uitziet; **jwadin ljang patjang pĕdjah, ngarañdjang tatuné mati**, Swg. Z. 1, 81; **tatuné dĕkdĕk ngrañdjang**, Bgd., **ngrañdjang urang**, z. onder k ĕ m p i s.

2e, **djadja krandjang**, in een blad omwikkeld, door een k. gesteunde, g e k u s k u s d gebak; men droogt 't 3 à 4 dagen lang, om 't hard te doen worden; 't gebak kan 15 à 25 dagen lang bewaard worden, wordt vooral door de Chin., die 't t i n k w é (*zoet gebak*) noemen, gemaakt en is meer aan de kustplaatsen bekend.

, **kranjaban**, *k i r a b; **ngranjab**, *r u m a r a b, *l u m a r a p (vgl. p a t i ng k ĕ r ĕ nj ĕ p, G. W., 7); vgl. k a nj a b nj a b en k r ĕ nj ĕ p.

, baü (s u b a); **tutug galang tanah, kumaranjang manadarin** (tj u m a r a ng tj a ng m a n d a d a r i n), **surjané katon mandĕlok** (ngañ tj o r o ng, m a ng l o r o k) **dé** (p a n)**burajut suba** (ng a g ĕ n) **mulih, suba suüd** (u s a n) **mabrĕsih, sukan atiné katĕpuk, djani mangrasa sadya** (ng a r a s a?), **buka di bañdjaran sari, lantas pĕsu** (m a n t u k) **madjalan adèng²an**, Pan Br. 63; vgl. k r a ñ tj a ng.

, **ngrènjèng** v. iemands spreken *schaterend;* **pakrènjèng** v. geluid.

, z. onder k r o ñ tj o ng.

I., *niet duidelijk* v. bleek schrift, *onduidelijk, niet verstaanbaar* door onvolmaakte uitspraak, *verdoofd* v. 't geluid v. muziek b. v.; v. e. heesche stem *onduidelijk* v. e. kleur (vgl. s a r u); **magawé karĕmning tumon,**

•angdé hulapning tuminghal (vgl. urĕm); **karĕm antuk tityang,** *niet door mij te onderscheiden* v. gelijke letters.

II., v. vaartuigen, Br. Z. 44, 11 (kalĕbu), R. 4 Z. 1, 89, (k., kĕlĕm), •kasilĕm, Sut. Z. 120, 4 (kadjahat), Z. 114, 11, aanh. onder pinggĕl (kĕlĕm; mad. id., mal. karam, lamp. karom, jav. kèrĕm, sas. karĕp, Kbj., sund. kalĕm, ngadj. kahĕm), R. 21 Z. 2, 17, in een beeldspraak, z. onder banawa; **kadyangganing djong anabrang ing samudra, paprangira nrĕpati, noràna kamodya lajar, dajung wus ilang tanana hinati, awasananya karĕm madhjaning pasir,** Kid. sund. Z. 2, 20; **kadi djong kurang kamudyanulus karĕm wasananya** R. L. Z. 2, 11; **kadyangganing parahu tanpakamudi, nijata karĕm ri madhjanikang làwanasamudra,** Kam. h.; **angarĕmang**, •djumahatakĕn, z. onder djahat en vgl. rĕm II.

ꦏꦿꦩ꧀, Sut. Z. 34, 4; **tan kram** v. e. schoon gelaat door droefheid, Sut. Z. 59, 1 (tan sutèdja); **akram,** Br. Z. 8, 11 (dumilah, masarĕngan!, matingkah!, z. krama); **atingkah akram,** B. Z. 1, 5 (makanda akèh, makanda paglarnya); **kumram,** v. d maan, Wrs. 68, v. d. zon, str. 73, van zijde, B. Z. 57, 4 (sutèdja, dumilah), Z. 81, 21 (s.), aanh. onder lañdĕng.

ꦏꦿꦺꦩ꧀, **krĕm***, vruchten?, Str. 3; **krûràkàràkrĕm* makrĕp,** R. 20 Z. 14, 3 (karĕsrĕs tingkahnjané tka dĕdĕt ban djĕdjĕlé, k. dumilah lwir gulĕm mapupul); **akrĕm tang çukràdi,** Sm. Z. 27, 9 (mapupul); **akrĕm*** v. vele krijgsknechten, R. 20 Z. 14, 3 (lwir gulĕm).

I., **mĕkrĕm,** mĕmĕman en mĕkum vgl. jav. ngrĕm; **pantjing kĕrĕm,** van die men in 't water laat om den volgenden dag op te halen, aanh. onder kodong, vgl. onder kĕĕm en kum.

ꦏꦿꦺꦺꦩ꧀, z. onder tĕngkèèm.

ꦏꦶꦿꦶꦩ꧀, **akirim,** B. Z. 3, 39 (manglawad): **sakšat sirâkikirim ing çawa sangsara** jegens iemand, van wien men een weldaad ontvangt, R. L. Z. 1, 149; **nyang sang kiriman, hana ja hininum sang paṅḍita, mangdé panas amuhara nglu, tan lara iki pih** (wih), **manghilangakĕn jaçàpuhara pàpa tapwa ja, tan ininum iki dèning samanyadjana sang uttamapurušа djuga sira wĕnang minum, sira tuhan çaktinya kalinganya, krodha ikà mangkana kramanya, ja tikà inumanta, kuwaçàkĕnanta çaktinya, rapwat tmung kopasaman,** tut. 12 (vert. v. awjadhidjam katukam çîrsarogi, jaçomušam pàpaphalodajañtja, satàmpèjam jan napiwantyasanto, mańyum makàràdja, piwa praçamja); **mĕkirim,** *de asch v. een lijk in zee werpen* (K. A.: mairim); de asch in een klungah wordt met een sampan zeewaarts vervoerd door de lieden, die de duiten, daarbij gevoegd, tot zich nemen (de raden arja pĕrgi mambakar mata, in pl. v. mait, para ratu kaduwa itu dĕngan sapĕrtinja tĕlah sudah dibakar mandjadi abu maka abunja pon ditaruh dalam tjumbul ĕmas di bungkus dĕngan kain

tjindej lalu di buwangkan kĕdalam laut, M. k., vgl. onder tjandi); **kambangningha(ꦒꦾ)sanânĕdĕng mangirim ing bhramara pĕdjah i tanggaling kapât,** Anj. Z. 1, 4 (angrarasi, angulangun); **ngirim,** *de asch in zee werpen;* **ngirimi,** *anglawadi; ***pakirim,** B. Z. 1, 8 (pawèwèh, dadati, z. onder pamidara), W. Z. 17, 2 (pasung, paûl, pawèwèh), 7 (paitja, pasungsung, pawèh); **pakirim,** *pawèh; **pakirimangku,** B. Z. 41, 6 (aturan ira, pamaûginingsun, patitip tityang); **pakikirim,** Z. 32, 4, Ar. Z. 30. 10, 13, vgl. 1 (bis); **pakiriman** of **pĕngiriman,** *het in zee werpen v. d. asch* (pĕnjupitan); vgl. onder sambuka.

ꦏꦸꦉꦩ꧀, urĕm; **kurĕm sada tanpatèdja,** Buda ktjapi 19; vgl. onder umbah.

ꦏꦿꦶꦩꦶ, z. onder krimi.

ꦏꦿꦩ I., R. 6 Z. 4, 2, W. Z. 12, 14 (dadyanja); **akrama,** Br. Z. 21, 2, Z. 39, 1, alwaar ook **akrama pĕnuh** kan gelezen worden (matingkah, agĕlar), W. Z. 24, 2 (magĕlar, madabdab), Z. 29, 3; **krama kâla,** R. 7 Z. 1, 25, W. Z. 30, 14; **sakrama** en **kramanĕn** z. aanh. onder lĕmbana.

II., *wijze* of *toedracht* v. e. gebeurtenis; W. Z. 28, 2 (tingkah), B. Z. 15, 1; vgl. Adip. 97 (bis), *gang* v. d. zon of maan; **lwambĕktèki wĕkasmu rakwa lumihat ring tjandrasûrjjakrama,** *wees er verzekerd van, dat het nu de laatste keer is, dat ge zon en maan zult zien,* Ar., Z. 47, 5.

2e, *gebruik, vasgestelde* of *overgeleverde gewoonte,* iemand's *wijze van doen* en naast brata (z. b. v. onder majura en çata II); **tanpanût krama,** Br. Z. 49, 1 (tan manut tingkah, nora mamargiäng t., vgl. apatjara eenige regels te voren); **sakramaning dumadi,** *al 't geen pleegt met de schepselen te geschieden,* de loop der wereldsche zaken, Smw. Z. 1, 28; **kramaning dumadi,** v. 't geen een schepsel niet ontgaan kan, T. Z. 5, 21 (tingkahning tumitis); **nyan kramaning alaki arabi, wnang tan wnang, pangamètnya, lwirnya „jan ana wwang, salwiring wangça wong ika, angamèt istri makarabinya, rwa tlu mèt sadina apisan nĕhĕr sinanggamakĕn makarwa makatri, ring dina ika, hala tmĕn kadjaring sastra salah krama wwang ika, tjumbanakrija ngaran, anglĕtuhin djagat wang ika, rèh dudu krama manuṣa utama mwang istrinya, tûtĕn ulahing krama paçu, tulja çrĕgalakrida, wwang mangkanâ, kna sapanè bhatara tjaturmuka, sinapa wwang ika kasusupan bhûtha** (sic) **hiladarwwa, wang mangkanâ, anglĕtuhi buminira sang ratu, ngawé sangar djagat kabèh, anglungsur kasaktyan sang ratu, anglungsur guṅaning wong kagnahan wang ika, dèwa malalis tan suka mahjang ring gumi ika, salwiring wèda djapa mantra pupug, kahawakin antuk wong ika, anjampuri bumi, anglungsurakĕn kaçûran kadiran, katguhan ilang, sarwa glaring ma(pa)judan mantrâ pragolan talu tan mandinya, watĕking prang mawtu hinaguna dadi watĕk djĕrih ika tan sajogja wang ika winèh parĕk ring sang ratu, tjuntaka-**

djadma wang ika „jan majun sampuranĕn wang ika, wnang sira njèwa ring bhatara sûrjjaditya, mwah anggĕlarakĕn sang hjang bhaśma tiga, ika njapuh salwiring rĕgĕd, ring sariranya, mwah malukat madudus mapamahju agung, mangkana krama wang mangkanâ, malih masûrjjasèwana ri kala pûrṅama tilĕm, jan nora samangkana, sakala niśkala amangguh hala, fr. bpl.; **akrama,** *voorzien van?*, Sut. L. 136, 6; **sakrama,** aanh. onder pûdjâ; **tan wruh ing krama,** aanh. onder p a k a; **satata makrama tjorah,** t. n i t y a l a k w a t a t a j i; **krama dèsa,** *de bewoners, die aan de verplichtingen* als b. v. aan de heerediensten enz. *voldoen*, w o ṅ g k r a m a s u b a k tegenov. de k l i j a n s u b a k, die lieden namentlijk, die onder hem staan en niet ṅ g a m p ĕ l; **rowang sapakraman,** Adig. 61 bis), 62; **ngramain,** *meédoen* fatsoenshalve, b. v. slechts kleine sommen op 't spel zetten; een weinig eten, om maar meê te eten; ook in de beteekenis v. *om 't spel niet te breken, meédoen om maar meé te doen*; **walidjatjandalakrama** (b.: k a r m m a), Krws., 64.

III., verb. v. k a r m a (evenals p r a w a in pl. v. p a r w a en p r a n a in pl. v. p a r ṅ a in a ṅ g a r a p); **sun timbali dadya karamanira** v. d. man, v. wien zij gedroomd had, Jsp., b. 1, 97 (i ṅ g s u n u n d a ṅ g s u n t ĕ m o k ĕ n l a w a n s i r a); **mĕkrama,** fats. in pl. v. m ĕ k a t u k a n (m ĕ k r a s m i n); **makarama,** *a l a k i, ***akrama** *een man huwen*, T. Z. 5, 70 (vgl. jav. k r a m a, k r a m i en p a l a k r a m a); **sakrama lawan,** iemand *trouwen*, tot vrouw nemen, Djpur.; **pinakramakĕn,** *uitgehuwelijkt*, w i r s o n i t a; **salah krama,** *eene verbindtenis tegen de kaste* b. v. 't huwelijk v. e. s a t r y a met eene brahm. vrouw, *bloedschande* (vgl. onder p u s u h); **salit krama,** aanh. onder k ĕ r é; **tanpakrama,** (b.: t a n s a k r a m a), T. Z. 5, 96 (p ĕ l i h l a k ś a n a); **sapa jogja kramahanira** (*husband*), Mal. 160.

, z. onder k a r m a II 2°.

, jav. (z. k r i m i), T. Z. 5, 66 (z. g a d g a d); **tĕtĕk lintah tĕtĕk linggis, tjatjing, wdit, wawajang** (b.: w a r a j a ṅ g), **iris poh, kuritjak kĕrĕmi, sampèka, sakwèh kinèliking rât,** Ag.

, s., *made* v. e. lijk, Tj. A. d., naast t u m a, T. Z. 3, 20, Lamb. Z. 28, 2, alwaar k r i m i k a denkelijk bedoeld is (z. aanh. onder h a l é); **karimi,** T. Z. 5, 88 (u l ĕ d; vgl. k r ĕ m i en k r i m i b u t in pl. v. k r i m i b h u k, denkelijk *slang*, volgens R. v. Eijs., maar s a n a k b a t i h volgens Wnt.); **krimida** (of d a h a), aanh. onder a n t y a d j a; **krimi,** aanh. onder p i ç i t a.

I., s., *daad*, vooral, die in een vroeger bestaan verricht is en in dit leven beloond of gestraft, B. Z. 1, 20 (p u r a k r ĕ t a; vgl. k â r j j a in de aanh. onder a ṅ g l u h), Adip. 20, *de som v. goede en kwade werken*, die de aanleiding zijn van het in 't leven blijven of onderworpen zijn aan de wedergeboorte (vgl. Kern's Buddh. 340); **k. tĕmunyu** in eene vervloeking, Adip. 101; Kam. 17, Brh., Z. 16, 16, **tasmât kbwat karmma kĕnanyu,** aanh. onder p a r i g r a h a

(vgl. mal. z. aanh. onder rangkang); **lĕpas mawĕdimu ri wwang lèn, sah sakèrjjaku djah tasmat kabèh karmmakĕnamwa muliha ring nâraka pwa ko**, Kam. 63 (T. Z. 4, 201, lĕwih wĕdimu (mu)lat hjang jama lawan kami, dj. t. mati ngko ḍumawuh ing jamaloka): **tan kawaçajan wwang lèn panguripakĕna ri sang râdjaputra, sang hjang tripuruṣa towi, hjang brahmâ wiṣṇu içwara, tar wĕnang manguripakĕna ri sang râdjaputra, jan tan sang brâhmaṇa sinangkala manghuripakĕna, waluja hurip muwah pwa sang râdjaputra, dyah wirasèna, ndah kabwat karmmakĕna dènta kabèh**, zoo sprak de slang, die den onrechtvaardig gestraften brahmaan helpen wilde, Kam. 53; **bwat knanya karmma**, Kam. 10 *b.*; vgl. O.; **karmmastotra**, z. onder stotra; **karmmapinda**, R. 2 L. 7, 2 (daāran, pangunakara); **karmmapatha, hana karmapatha ngaranya, kahrĕtaning indrija, sapuluh kwèhnya, ulahakĕna, kramanya, prawĕttyaning manah sakarĕng, tlu kwèhnya, ulahaning wâk pât, prawrĕttyaning kâja, tĕlu, piṇḍa sapuluh, prawrĕttyaning kâja wâk, manah kèngĕta**, tut. 10 (vert. v. manasâ triwidhaṁ tjaiwa, wâtjâ tjaiwa tjaturwidhaṁ, kâjèna triwidhaṁ tjâpi, daça karmmapathâng çtjarèt); **prawrĕttyaning manah rumuhun adjarakĕna, tlu kwèhnya, pratyèkanya, si tan ingin adĕngkja** (b.: adĕnggja) **ri drawjaning lèn, si tan krodha ring sarwwa satwa, si mamituhwa ri hananing karmmaphala, nâhan tang tiga ulahaning manah, kahrĕtaning indrija ikâ**, ald. (Ind. Spr. 347, waar sanhrĕdam in pl. v. tjârûṣam); **nyang tan prawrĕtyaning wâk, pât kwèhnya, pratyèkanya, udjar ahala, udjar aprĕgas, udjar mithja, udjar pisuna, nâhan tang pât, singgahana, ring wâk, tan udjarakĕna, tan angĕn² udjaranya**, ald. (Ind. Spr. 749); **nihanyang tan ulahakĕna, syamati², mangahalahal, si paradâra nâhan tang tlu tan ulahakĕna ring asing ring parihâsa, ring âpatkâla ring pangipjan tuwi singgahana djagèkâ**, ald. (Ind. Spr. 4311); **karmmajoga**, aanh. onder joga; **krûrakarmma** v. râkṣasa's, R. Inl. 39 (galak lakṣana); **akarmma**, *klaar maken* spijzen voor een gast, T. Z. 3, 66.

II., *bestemde vrouw van*, Hw., L. 15, 8 (vgl. krama III); **ĕnto pakarmahanira**, *die zal mijn man zijn*, Tjp., L., 1, 53.

2°, *echtgenoot*, Kid. Adip , *c.*, Z. 3, 14 en 16; * **karmma**, Sm., L. 15. 19; krĕma naast 't jav. djoḍo, Am. (vgl. jav. krami en z. grĕmi); **akarma**, Mal., Z. 3, 77 (marabi); **akarma maring**, *verloofd aan*, 16, 22, B. Z. 55, 4 (mapaûmahan); **makakarma**, iemand *tot man hebben*, Ud., 125; **pinakarma lan**, *vereenigd met* iemannd, aan wien zij verloofd was, Mid.; **mĕkarmaāng**, *uithuwen* (z. krama III).

3°, **tra nglah karma tkèn anak luh.**

ꦏꦹꦂꦩ, s., pĕnju, naast ĕmpas, T. *b.* Z. 4, 42; **kûrmmâwatâra**, Wiṣṇu *als schildpad* (*jav. kurmawatara, warni bulus); **wnang pinisinggih sawuwusnira, tan wnang imbuh lwangana, kurang lwihana, apan sira**

gurit wsi, sang mahâpandita ngaranira, apan kadi dantining liman wnang lumur (lumung?) **tan wnang mundur muwah manahing wong dusta kudjana, kadyanggaaning gulû kûrmma, wang** (l. wĕnang) **adawa wĕnang atjĕndĕk, wnang tan katon manahta ulahta,** Wtb.; **sang kûrmmawijangga,** aanh. onder kirîti; **sigakurmma,** aanh. onder çwèta.

, mal. (perz.), de dadel niet algemeen bij de bal. bekend, Mw., mrĕgakèça '), paçumùrdi (?), enkele, echter geene vruchten dragende, boomen worden alhier aangetroffen; zij zijn niet geplant, maar uit weggeworpen pitten opgeschoten; vgl. rutap.

, **krèmèhan** (te lezen krèsèhan), W., uitg., Z. 31, 9.

, **mangaraman** v. vuur, Sum. Z. 151, 1, B. L. 87, 46, Z. 38, 20 (mangzĕsĕng), Adip. 115 m., Wir. 16 *o*, Sm. L. 148, 1 (jav. mraman); **damar mangaraman,** R. 23 Z. 4, 12 (pañdjut né urĕm); **pangaramanikang banju,** Sum. Z. 144, 3.

, **alunggwing panti kraman** (b.: kuman), den prins werd verzocht *op de p. K. plaats te nemen,* R. L. Z. 1, 107. vgl. pantikrama.

, lamun, eedf. (bis).

, onder de vaartuigen, Krts. 28, 20; Hww., Z. 8, 21 (mad. kleiner dan de paduwang, T. batav. Gen., XXXVI, 365; Bijw.: soort vaartuig door zeeroovers bestegen; z. gĕndong 2°).

, sas., *de wachtengel, die rechts v. den biddende zich bevindt* (Katibin zijnde, die links 't zelfde doet; jav. kiraman en katiban; para malĕkat djuru kutub kang ran kiraman katibin, kinon ambuka punang buq, waarin de daden der stervelingen opgeteekend zijn, khj. b.; mal. كرام كاتبين, aruman; kiraman katibin datanglah pula, mĕmbawa firmân hak ta'ala, mĕnjuratkan dosa dĕngan pahala, sakalian pahala disoeratkan dahoeloe, kapada dosa sangat lah malu, K. K. marah tĕrlaloe, diangkat tjokmâr lalu dipalu mĕrasai palu tĕrlalu sangat rasanja badan tĕrlalu rĕngat, ija mĕnjurat tĕrlalu bangat, sakalijan dosa barang jang ingat, tĕlah tĕrsurat dosa dan pahala, di lèhèr mait di gantungkan pula, mĕnantikan datang tijup sangka kala, Sjair qijamat, Singapore-steendruk-uitgave, bl. 6 en vlgd.; de Kitâb masàlah saribu (steendruk uitg., S.), bl. 27, geeft de namen niet op, maar zegt, adapon malaikat jang mĕnunggui pada saŏrang manusija duwa malaikat jang saŏrang dari kanan dan saŏrang dari kiri jang dari kanan itu mĕnjuratkan pada perboeatan jang baik dan jang dari kiri itoe mĕnjuratkan pĕrbuwatan djahat).

, tatit? Kr.

, z. onder tjurumanik.

, **sang karomañik,** eigenn. v. 't wonderpaard v. Râma door niemand anders dan door hem en zijn zoons bestegen;

zijn drek was **d o d o l**, zijn pis **a r a k** en **b r ĕ m**, R., sas. Z. 15, R. bl. heeft 't zelfde, maar noemt het **o n tj é s r a w a** (R. K. slechts eenmaal **s a r i j u d a**; in de mal. R., die onvolledig is, niet te vinden).

, s., **w â k, p a n i, p a d a, p a j u, u p a t a** (**u p a s th â**); z. onder **d a ç è n d r i j a**.

, s., eigenn., Br. Z. 18, 9.

, **ngaramak**, sas, *krabben* uit boosheid, in 't gevecht (vgl. **k r a è k**), v. e. slang, Kbj.; **takaramak isiq manuk tatjotjok mata.**

, **krĕmĕk**[2] v. onduidelijk spreken; **ngrĕmĕk** v. woorden; **ngrĕmĕkang**, een woord *verbrabbelen*, onverstaanbaar maken.

(vgl. **k ĕ m i k**); **kramakkrimik** v. die **i p i t**; **ngrimik**, *bij zich zelf spreken* als halfgekken enz., **pakrimik**, onder elkaâr *fluisterende spreken* b. v. over een verboden liefdehandel; **krimikan**, *pruttelen*.

, **ngrumuk** *verward, onbegrijpelijk* v. iemands mededeeling b. v.

, s., *boog*, H. Z. 38, 10.

, jav. (**k r a ng k a m**), B. Z. 3, 38 (**b u l u ng, k a p i t i ng, k r è ng** en **k r a ng**; alf., tombulu, *duizendpoot*, misschien *polyp*); **akramkam**, R. 6 Z. 10, 2 (**m a r è r o d, m a k a k a r a ng**).

, **saling krimĕt**, *elkaâr bijten*; **pada ngrimĕt** v. d. **l ĕ l a s a n** en de **l ĕ l i p a n**.

, **madaâran pakarèmos** (**d j a n i k a â l j a ng d a â r a n**), Pan Br.; **né di tĕbènan magubug, madaâr pakarèmos**, ald., aanh. onder **d a d a h** en **r a n d a h**; **méménja pĕsu manjingal, ada magandong masunggi, mangamah barĕng pakrèmos, twara ja ingĕt mawadjik, limannanjé misi tai, kambĕnnjané marodrodan, ngĕnah pungsĕdé nglojong**, fr.

, jav. (***k a r a m a s**), vrn. = **a m b u h**, W. Z. 30, 9 (**kadjamas**); **karamasanira**, Br. Z. 9, 8 (**a m b u h a ng d a n é, m a k a k a r a m a s d a n é, a ng g è n d a n è k u r a m a s**), vgl. onder **g o d è b a g**.

, z. onder **g r i m ĕ s**.

, zekere mosselsoort; **krang krĕmis**, z. **r ĕ m i s** en **h a r ĕ m i s** (vgl. aanm. onder **b u r ĕ ng**).

, s., aanh. onder **k ś a m â**.

, s., z. onder **u ś i r a**.

, **pakarĕmpwang**, ***m a k ĕ m p o ng**[2].

, ***tj è ng**, Sm. Z. 22, 13 (**g r ĕ m b j a ng** en jav. **k r ĕ m p j a ng, k r u m p j a ng, k r o m p j a ng, k r o m p j o ng** en **k r a m p j a ng, l i r t a r ĕ b a ng k i n ĕ r a m p j a ng**, Wg., 11, sund. **g r o m j a ng**, z. **k r ĕ ng s y a ng**); **makalĕpok mĕkrĕmpjang**, ***p o k r ĕ g g h o ng**; **maklĕtjèk makrĕmpjang**, z. onder **k l ĕ tj è k**, vgl. **k ĕ m p j a ng** en **g r ĕ m b j a ng**; **wèdané titir pakrĕmjang** (b.: **p a g r i j ĕ ng**), Kid. Adip. c. Z. 2, 90; **krĕmpjangan** ***tj è k**, ***k â k r ĕ tj i k**, ***k r j a ng**.

, **krampangkrĕmpĕng**, ***m a ng u m ĕ k u m ĕ k**; **pĕkĕrĕmpĕng**, *razen* v. muziek.

, **mĕkrĕmpung**, *een gorgelend geluid maken* v. vocht in een nog niet volle flesch,

ook **krumpung**; **krumpung**[2] v. 't vocht in een flesch; ngrumpung, dat geluid maken.

*, Bjw., ben. v. e. zeer dunne dèñdèng v. rundvleesch.

, z. onder krĕmpung.

, **krampangkrèmpèng**, *roerig zijn*, als 't ware onrustig zich ergens gedragen als b. v. een kat, die aan borden zit te krabbelen om naar eten te zoeken.

, trompong.

*, lĕlipan?, vgl. kalimaja, over de *r* z. rasuna en krajan.

*, T. Z. 4, 61 (karoja).

, **kumoromjok** (b.: ginoromjok) **ing tatar**, R. L. Z. 8, 36.

I., karambé en krambé; **sagih akrambèjan**, *schatrijk*, Us.; **makurambèan**, *rijk zijn* in kinderen, verwanten enz. (vgl. rĕndah en rĕmbé); **akurambèan**, R. L. Z. 11, 160; **makarambèan ikang paranamak**, *pĕnuh makwèh tang çiṣya, aanh. onder barĕbĕd; **makrambèjan** v. d. pooten v. d. kĕtĕpi b. v. (vgl. kambé).

II., **ususnyâkurambèjan**, Kid. Pam., Z. 4, 244 (de prozabewerking ĕmbud).

, z. onder krimi.

, **krombokan**, soort v. *mand* v. grof vlechtwerk, zooals die om houtskool in te bergen; ook voor tamarinde en suiker (?) en kleiner dan de kalèsan?, als een kleine bodag (sas.: kalèsan).

en rambit, Bjw., kwambit, K. A. kuwambit op de borst?, **krambitan**, nm. v. e. dèsa in 't Tabanansche.

, ***angurambat** v. varens, Sm. Z. 16, 2 (pasrawé), v. çangka's op 't zand, Sum. Z. 1, 25, aanh. krĕtalâsa; **mangurambat**, v. e. wolk, W. Z. 35, 14 (sumahab, masrambjahan); **mangurambat ing mata** v. vliegen, Sut. Z. 125, 10 (manjlĕbatin akṡi); vgl. rambat.

, jav., *nijur, *lukmapro, djnĕngringipun (?), Tjt. 64; **karambil awangèn**, *katilar (?); **karambil gagada**, *narandaka (?), z. Tjt. 64, waar verschil.

, **akarambalang tĕtĕl binang wilis**, 251; **karambalangan** naast babadong, Kid. Pam.; **karambalangan**, pĕnding, Kr.; **singĕl karambalangan**, Mal. 86; **akarambalangan manik**, R. L. Z. 10, 22 (mabapang masotja mirah).

, z. onder tarambudja.

(mal. كرمنت, tag. kalumpagi), z. aanh. onder karantiga.

, v. e. rivier?, Hw. Z. 38, 1.

, z. kurambang.

, z. kaûmbang.

, v. kambang (vgl. jav. en gurilap v. gilap); **makakurambang** v. vaartuigen, Ar. Z. 31, 4; **pating kurambang**, R. L. Z. 11, 62, v. vaartuigen, Z. 2, 22 (vgl. ngrambang onder gètèk en 't bat. umbang).

, s., z. onder lampĕni.

, **akrĕgan**, adjak liju; **mai adjak**

akrĕgan; pasĕmĕngan mamargi akrĕgan, *ĕndjing mangkat arampak.

, jav., **sakrigan,** *nora kantun (z. krid); **måkrigan,** B. Z. 30, 3, Z. 57, 1 (tlasan); **akrigan kadi guntur,** Mal. 392, 252; **akrigan kang wonging djĕro ngiring,** T. Z. 4, 22 (tlasan wong dalĕmé mangdulur).

I., *gĕrĕh, R. 17 Z. 6, 4 *gĕlap, *donder* (tag. kológ); **krug pasih,** z. onder pasih; **makĕrug,** aanh. onder sadak; **ngĕrugin,** *op* iets *slagen laten regenen* (krugin bungutné); **krugan ombaké;** *gĕrĕbning ampuhan, Sut. Z. 85, 8; **pakrugan ombak.**

II., **adjak akrug,** *met zijn velen,* vgl. aanh. onder djamdjam.

(vgl. krèk); **ngrègang,** *de* lĕlangsé *open of dicht schuiven* (vgl. rèrèg, jav. lèrèg, sund. rèrègan).

II., z. onder ringgit.

I., **akirig*,** *rillen, ijzen* (vgl. jav., batav. kirik), bij 't zien v. iemand, die een afgebouwen hoofd als een bal in de hoogte werpt, Was. Z. 2, 33; **mraknyånawwang aganti munggwi lalajanya makirig anisik* hĕlar,** Kk. Z. 4, 7; **manjalnyan mĕsat wwahnikolih sihungning watĕk råkšasan hinĕlĕ' dadyakirig ja** (tåragja) **kandĕg mahidwarĕhak,** Sut. Z. 137, 1, b (batun butuhnjané ngĕnanin tjaling dètyané raris kaüluh dadya glis ja marèrèn).

II., **kirig udang; makakirig,** *rijken, achteruit deinzen;* **ngirigang,** *achterhouden* b. v. mantra's; **ngĕkirigang,** *achteruitgaan,* tegenov. **ngaĕpang.**

(orĕg?), *gumuruh, Sut. Z. 129, 1.

, kulambi saluhuring susu, Sm. Z. 25, 9 (antĕng), Sum. Z. 60, 5; *harnas?,* Wir, 35, Adip. 15, *tapih, W. Z. 3, 12 (antĕng, djamang), Lamb. Z. 30; **lilångarwani song kurug siniriring pawana mĕdar i rosnikang pupů,** Km. Z. 28, 6, **kumlab lwir padapå kurugnya sinirirsirirning anila,** Z. 29, 6 (vgl. kurub; *jav.: kalung); **ikang akurug,** vgl. onder kalambi, v. e. ambtenaar, die den vloek moet uitspreken, O., **kurugning anapathani; kakurugan,** Wit. 51, O., **pangurugan,** Wrt. 53.

, **mĕkèragan barak ipuné.**

, **karagkorog,** *heen en weêr dobberen* als huizen op een vlot door de golven, saragsorog; **ngorogang,** *verschuiven;* **mĕkorogan,** *schuiven, schuins staan, wippelen* v. e. tafel, waarop aan een kant gedrukt wordt, z. sorog.

, z. onder ima en vgl. grigiq.

of urugĕm, **råmjåmidjah mangurugĕm sugĕmanya matri,** Rm. Z. 8, 6; **magonggongan tang kådawa mangurugĕm somja ja madèng,** Z. 9, 4.

, **kurus krègèng** (b.: règèk), sas., brag tègrèg.

I., **ndan pråpta sang brahmaråḍja ingoman sira kang gĕṅding munyatri sampun ingoman sira tur ingĕmban, mara ring**

pamrĕman sampun sama sirâguling akarwanan wastra hĕnĕngakĕna polahirèki wawarangan sapasar sirâkrab krambja v. e. pas gehuwd paar, Smw. Z. 15, 40; **gĕnĕp sapĕkĕn akrab kalasa,** v. e. pas gehuwd paar, Tjt. 84; **krab kambi,** *k r â b a n kalasa (vgl. jav.); **mĕkrab kambé,** *een huwelijksplechtigheid vieren*, die heden niet meer algemeen in gebruik is, volgens de weinigen, die er van weten, moet 't getrouwde paar eerst een draad over de schouders laten gaan (n j a l u k b ĕ n a n g a t u k ĕ l) en dan op een s a n g k u met de knokkels tikken (m ĕ g ĕ t o k s a n g k u of m a k ĕ t o k s., z. aanh. onder s o n t è n g), terwijl tevens aan de huisgoden geofferd wordt; dit geschiedt na 't b è b a s; volgens anderen is **mĕkrab kambé,** vrn. = m ĕ s a k a p a n; **akrab**², Sm. Z. 10, 4 (n g u l è p a t), Hw. Z. 13, 4; **kumrab anaradjang,** K. sas. Z. 5; **kumrab balanira gègèr,** Z. 9, **nulja kumrab bala kĕra,** Z. 10; **mangrab rèma,** * m a n g u r é; **angĕrab roma,** Kid. sund. Z. 2, 103, Z. 4, 243, aanh. onder w i r u n (jav. k i r a b?); **ngrabang romané** v. e. heks, Tj. A. ad. (vgl. onder r o b r o b).

II., *een tijdgenoot, die een weinig jonger is*, z. onder k a ă b en vgl. i j a b a n; **mĕkrab,** *weinig in ouderdom verschillen* (z. i j a b a n); *allen te zamen* dansen b. v. v. d. s u t r i.

III., **tan manut krab** v. e. weêrspannige, Rkd.; **ngrabin,** aanh. onder k a l u w a n g a n (vgl. jav. k u m ĕ r a b); z. onder tĕdun; **ngrabang,** *allen* v. d. b a ñ d j a r of s ĕ k ă ă *oproepen* voor een werk.

I., **kĕkrĕb,** vrn. = r u r u b, r a ă b, t j ĕ t j a p i l en s a ă b en zelfs toegepast op de pisangbladeren over een p a n g k o n a n, Lamb. Z. 13, 3, *r u r u b (vgl. k ĕ ĕ b); **lwir angĕngĕrĕbi,** *a n g r u r u b i; **sampun puput ngakĕrĕbin,** *s a m p u n p u r ñ n a r i n u r u b a n; **kĕrĕban,** *doodskleed*, Kid. sund. b. Z. 6, 8; **kĕkĕrĕbin,** *r u r u b a n a (vgl. k u ŭ b III, k u r u b, s ĕ n g k u ŭ b, *k u k u b en jav. k r u k u b).

II., **kumĕrĕb** in pl. v. k u m u r ĕ b, K.; **kumrĕb dèné aguling,** z. onder k u m u r ĕ b; **ana kawah anjar kalih kumĕrĕb anèng jamani patjadang dé bhatâra jama,** Djpur.

, jav., v. pauwen op een g a ḍ u h, Hw. Z. 2, 11, v. d. tanden, W. Z. 3, 11 (k r a n j a b a n, k r è d è p a n, k d è p a n; vgl. sund., jav. en mal. k i r a p, z. jav. R., bl. 187 m.); **akirab** en **makirab,** *a b h i r â m a; **akirab huwan,** B. Z. 90, 13 (n g ĕ b è r a n g u b a n, n g a b a b a n g u.); **angirab wèni,** Was. Z. 7, 47; **angirab roma,** *a n g u r é w è n i of g ĕ l u n g; **angirab roma,** na 't bad; Md. Z. 2; **siratni banju ring gĕlung kinirab anghiribi kukus i sârining puḍak,** Sum. Z. 2, 1; **mangirabang** (hds., m a n g i r a n g) **roma,** *m a n g u r é; **ngirabang,** *spreiden* de staart als een pauw; **kunang angaku kadunungan tanpangaku ja wruh ing duṣta ring maling kunang, tibanana kikirab, jan awrat sapanangguh kasudahaning doṣa, nga., ananggap pwa ja pakikirab, nirdoṣa tanpananggap ja pakikirab duṣta rasa, nga., daṇḍa ja kadi nguni,** volgt op de aanh. onder k i d a n g, Wtb.;

hana wwang adol atuku kbo, sapia, kudâ, salwiring paçu, ring panĕmbing, amisisi ring çûnya, tan wruh kang atuku, jèn olihing dusta, tjorana pakikirab ring kang atuku, tukonya muliha sakawit, wruha kang atuku jèn olihing dusta, danda ja saädjining tinukunya mwang tutukonya (b.: pitukon) **hilang, phalaning sakarahita, nga.**, ald., aanh. onder lahup en limna.

, jav. (vgl. rungkĕb): **aturu kumurĕb,** Ar. (R. L. Z. 118, kumrĕb dènèng aguling); **kumurĕbkurĕb kumĕdal asring anirn² patraning pĕnju,** Sum. Z. 10, 8; **kinurĕbakĕn,** z. onder lumah; **kinurĕbakĕn** v. d. kawah, K. (waar verkeerdelijk kinurubakĕn?, batav. kĕmurup en tĕngurup); z. onder krĕb en aanh. onder kĕpug.

, vrn. = tĕngkalung (K. A., verbast. v. *kurug?) *kĕmul; vgl. kuûb en sĕngkuûb.

I., v. kleeding (bungah), *sierlijk, oprichtelijk;* **laädé mangulidig, djani dadi korab,** fr.; **mĕkorab,** *zich oefenen* in 't schieten zonder lading, maar met percussions, om 't schrikken af te leeren? (kl.).

II., *jav. (ook gorap), aanh. onder gagana, verb. v. ar. غراب, onder de vaartuigen, Krts. 19, 20, Smw. Z. 6, 21 (jav., Ad. 127, 150).

, s. (karabha), *kameel,* Aw.

, z. onder garubuh.

, **ring kraban kalasa,** Sum. Z. 127, 1 (Kid. Z. 2, 137); **ring kraban kalasèki rakwa,** Sut. Z. 85, 1 (ring krab kambé).

, z. onder lĕbaran.

, s., z. onder mas.

I, (z. krĕbĕt); **krĕbĕk²** v. ' kriewelig gevoel door de kĕla² in 't oo verooorzaakt; **ngrĕbĕk.**

*II., Bjw. (vgl. jav.), brĕkbĕk; **djukung ngrĕbĕk,** dj. mrĕkbĕk; **krĕbĕkna ngkon djuné,** brĕkbĕkang ditu djuné (vgl. kbĕk)

, **krabakkrubuk,** *verward rondvliegen* v. e. vogel in een kooi, een nog niet gedresseerde pĕtjĕngtjĕng; **pĕkrubuk** v. bĕtok's in een gĕbĕh, aanh. onder sampana.

, **ngrèbak** uit vrees; **tangkĕdjut pada ngorèbak** (b.: t. makurèjakan). Bt. 296.

, *geklater* v. d. kilap (vgl. slĕdèt en klĕpèg), *kupak, *glap, R. 16 Z. 8, 7; **krèbèk²**, *flitsen* v. d. bliksem; **makrèbèk** en **pakarèbèk ngalinus;** **kilat makrèbèk** *kumupak halisyus; **makrèbèk lwir panjandĕr kilat,** *mapang kadi panam bĕring glap; vgl. glèbèg; **ngarèbèk lwir kadi kilat,** Tjp. Z. 1, 41; **krèbèkan,** *kupak

, jav. (ook krohjok, jav. v. Bantĕn, korobok); **gĕtihé sĕdĕng krobok ngrobok,** *doorwaden, in* iets, water, *waden* (vgl. nglĕbak), *matjatjaban; **padângarobok ing rudhira,** Tjt. 223; **pĕkrobok** v. slang op den weg zonder dat er van water gesproken wordt; **pakarobok,** *makakurutug, of ngobok, b. v. ngobok pasih; **krobok** vgl. onder duk IV.

I., jav., v. vaandels, W. Z. 25, ; krĕtĕb, krĕtĕban, krubatan), B. Z. 94, 2 c. (krubutan), H. Z. 38, 21; vgl. kĕtĕb, krĕbĕk; Tj. A. 25.

II., **krĕbĕt²**, kĕbĕt²; **ngrĕbĕt** v. e. wonde des nachts; **ngrĕbĕt buka busul ngadjang umah**, v. kippen klapurèk (bbj. ngrubut).

*III., Bjw., mĕkikĕn.

, (vgl. krĕbĕt); **pakrubut**, *humabĕt; **krubutan tunggulnjané**, *krĕbĕt.

, jav. (krubut); **kinurubut**, B. Z. 85, 4 (rinĕnggut) en 13 (karĕnggut); **mati kinurubut**, Z. 43, 5 (pĕdjah inamuk, mati karuñtjung), ald. 15 (kabrijukan, karĕbut).

, (vgl. krĕbĕt); **krĕbĕtan**, *krĕbĕt.

, z. onder kaŏbot.

, (vgl. krĕpwak); **makarĕbwak** v. iemand, die naar beneden valt, B. U. 71.

, **mĕkrĕbjak** v. d. bliksem; **patĕmpuhnja kumarĕbjak** v. lansen; **ramé pisan pasijaté kumarĕbjak**, fr.

, **mĕkrĕbjuk** v. vallende boomen.

, **kumarubug**, aanh. onder garesyak en sijut.

, kribĕng.

, ngrĕbong (vgl. kribĕng); **djeli krĕbong**, *pasagi.

, *wat als scherm of schut dient* b. v. een mat (vgl. tribĕng, krĕbong en krubung); **mĕkribĕng** v. e. badplaats *met matten omgeven*; vgl. sĕrung.

, **ngrubung**, iemand *omringen* hem met vragen bestormende, B. U. 152, 2°; **makrubung**, *asaput; **mĕkrubung kampuh**, *akâlihan hulĕs (vgl. jav. krobong en z. kribĕng); met een kleed, zoodat hij bedekt is, met een mat om hem te doen zweeten, (vgl. onder kadut); **ngrubungin** (mangdé sampun babar panĕs) v. e. soort v. gordijn op een draagbaar, waarop een zieke.

I., *parang; kĕkarang, Bbg., krang.

2°, **karang** of **kakarangan**, *figuren v. snijwerk*, z. hasti, rupa, brèng, boma, tjuring, bintulu, sumong, budjing, brèdji, daré, manah, singa en saé (vgl. onder sèran); **karangan**, *schelpjes* waarmeê saäb's versierd worden (vgl. mal.); aanh. onder pasagi; **makakarangan ban manik**, *akarang², T. Z. 5, 116; **karang²**, Sut. Z. 104, 11; **nântĕn ratna karang² ri tĕpining banju lwir angilo, lwir molah tulalènya dèni sahabing banju lwir amidjah, muñtjar wwainya nirantara pwa ri gadingnya çuddha mahĕning, tuljâ pastika nirmmalâ mĕtu sahèmanindra kumutjur**, Kw. Z. 2, 9; **mangguntur karang**, z. onder batu.

II., **pakarangan**, jav., *erf, grond* v. e. woning (vgl. onder ĕmbang); **karang asĕm** (amla nagantun), eigenn. v. e. staat in 't O., **twara bisa nawang kalah kadi djangkrik turas karang**, Tjp.; **sikuting pakarangan**, aanh. onder muhûrtta; **puñh kakarangan**, aanh. onder kopok²an; **karang inté**, z. onder alas sloka; **anaké agung bagus karang**, z. onder tjanang en bañtjingah.

III., **akarang**, 5 *verschillende vleeschspijzen* als gĕgĕtjok, lawar, djĕdjĕruk, urab barak en u. putih; **iwak bawi akarang** (atanding); **pĕngarangan**, een tĕtèmbong of wel klatkat, waarop de spijzen gezet worden (vgl. jav. kĕmarang); 2e z. pĕnarangan; **balu mĕkarang**, die een zoon heeft, en gelijk in waarde is aan eene maagd, tegenov. balu buntut, die geene kinderen beeft; **kakarangan**, aanh. onder pĕngaä, z. gĕĕng mĕnjingĕt en onder smi; **akarang²**, aanh. onder tarĕtĕpan.

IV., jav. ook in pl. v. karang ulu, T. Z. 3, 3; **karang hulu**, Sm. Z. 2, 9 (suraga, vgl. karanuru en karanulu v. d. Ambonsche landtaal), T. Z. 5, 64, *upadhâna, *upawarha (bat. halang ulu); **kinarang ulon lungajan**, Mal. 106; **samirnikang karang** (*kussensloop?*), T. Z. 3, 3; vgl. onder kaös.

V., z. kĕmarang.

VI., **nirwwâkûng kadi kĕmbanging karang²** (karangang?) **taja linawadaning madhubrata**, Rm. Z. 25, 7.

VII., **karang mĕnañtji** (vermoedelijk ons *karbonaadje*), Bjw.; soort gerecht, bestaande uit allerlei kruiderijen (peper, djĕruk nipis, kètjap, notemuskaat, kruidnagelen en knoflook), fijn gewreven en op vleesch gesmeerd, dat vervolgens wordt geroosterd, soms op varkensribben (mad. karang binatji uit 't brabbelmal., z. Handb. II r.; mĕnjuruhkan sĕgala dajang² dan biti² prawara itu bĕrbuwat makanan akan pĕrbĕkĕlan itu sapĕrti sĕmor ajam dan kĕrbo da kambing dan sampi babi dan bagon bĕdul dan tjèlèng dan opor bèbèk da kĕrmanatji dan lagi pèpèsan ika pĕda jang ditjampur kĕmangi itu dja ngan tijada dibikin karĕna kasukaä tuwan pandita dorna dan sama sam bĕl kĕmiri itu lagi dija djuga punj kasukaän, b. w. 55).

VIII., **karang bali**, nm. v. e. bloem?, z aanh. onder bali.

IX., jav., **angdé rĕs makarang² hali alañdĕp aringi² kèsisan pupur**, Kk. Z. 6, 3 **bhramaranya mèdran akarang² ing asan kombak ing hĕnî**, Rt. Z. 2, 4; **sĕ'h tang ṡad (t)pada mèdran anghrĕng akarang² angisĕ i sâriuing mĕnur**, Z. 18, 9; **angarang**, Sm Z. 1, 2 (kabrangtèn), Z. 24, 1 en 4; v. e verliefde (kaûlangunan en ulangun), R. Z. 1, 16 (sungsut), W. Z. 32, 2; **sang anga rang** v. d. liefdegod, Sm. Z. 1, 5 (vgl. onde rapuh); **angarangi** v. muziek, T. Z. 5, 10 (angulangunin); **lambang pangarang** en **be sa purusa ngarang**, *bhaṡarudita (vgl. on der gurit); **pangarang** v. e. bukur, waar zij zat te zuchten?, Sum. Z. 2, 4; **angara samun**, T. Z. 3, 92 (ngling kasĕdihan **karang kidjang**, z. onder kidjang; **raré k rangĕn**, Us. 190.

ꦱꦏꦺꦫꦁ, **sakarĕng**, *een poos* (*jav., san lika, sakĕdap; sigĕgĕn sakarĕng m rutasuta, R. K.; vgl. Dair. en mal. sak rang, sund. sakeudeung), Adip. 880; W. 18, 6 (adjaän, sanimèsa), Br. Z. 18,

(sadjaān, samatra), R. 7 Z. 2, 4 (akĕsĕp, asakśana).

I., z. kuring.

II., **sĕkaring idĕpipun**, sara (saka ring).

*III., sas., aanh. onder ongkoh, **karing sĕmĕndaq**, bin akĕdjĕp; **karing piran**, bin pidan; **karing tĕlu djĕlo**, bin tĕlu, vgl. onder suléq.

IV., **sarini kakaring**, aanh. onder dalâśia.

I., tjèlèng umah lanang (vgl. onder kaūng), O.; Wrt. 40, vgl. onder tĕgĕl; **karung²**, zeker gerecht, bestaande uit eerst gekookte varkens- of buffelhuid, dat vervolgens geblakerd wordt om met de noodige specerijen genuttigd te worden; **karung kalah**, z. onder mangukuhan.

II., **sangkĕp bhâwani karungkarungan ayat tang mangadwâ walang** (uitg. dwî w., B. Z. 95, 3 (sarĕng²anga).

*III., Bjw., kaping, jav. bagor (mal.); **kĕmarung**, de vruchten v. d. kĕmbili (vgl. jav.).

I., sas., buwang, djalir, vgl. gaṅdjut, ganal en bĕbirasan.

II., z. onder bĕngkarong.

I., Sut. Z. 86, (krèng), schelp (mal., tj. eetbare schelpsoort); ook krèng, maar dit in Bbg. een grootere schelpsoort, die voor lampoliebakje gebezigd wordt, *karamkam; **kĕmbang krang**, Stn. Z. 5, uit zes bloembladen ver van elkaâr staande en rood met geele stippels; de bloem sluit zich tegen den avond zou te Soerab. bawang brobos, te Batav. radja lintang, heeten); andere bal. namen zouden zijn kĕmbang kirang en tampak mrang, (z. dèwangga), verkl. v. sarisara, Kr.; **krang bĕbĕdèg**, z. onder bĕdèg.

II., **krangan**, vgl. *karahang, *onvruchtbaar* v. e. koe, Wir. 5, Adip. 33, aanh. onder sarajû en bij trimaladjanma; **krangan tanpawidja**, Ud. 83, **ari wadwan krangan**, *kinderloos*, tut. 30 (vert. v. bhaginî en anapatyâ), vgl. aanh. onder tumpur en bhîga, waar het krângan gespeld wordt; **muwah wwang atuwawa wwang apihutang, wwang apaslangan, ring wwang krangan, ring wwang bisânĕluh, ring wwang duśta, mati sang apihutang, lâwan sang atuwawa, lâwan sang apasilih ika tan palakunĕn, patuwawa, pihutang, saslangan, tumumpak ing pang aking**, nga., i Wtb.

, *sterk*, *kĕlar (vgl. kijèng, akas), *koppig* (sas., kĕnjang; vgl. jav.); **sakrĕngé**, *bĕngkungĕn; **sang dira krĕng**, *s. wîrapuruśa; **masih krĕng twara milĕgaāng, krĕng tĕkèn nasi**, *veel kunnen eten*; **kakrĕngan**, *kasinghan; **kakrĕngan limané**, *kasninghasta; **krĕng ring pajudan**, *çûrèng raṅa.

*2°, Bjw., kuwal, kĕdangkan (vgl. jav.).

I., **mĕkringan**, *„krijg Jantje" spelen*, één zoekende en de overigen zich verbergende (z. pris, vgl. onder kuūk); **ngring**, *hun snerpend geluid geven* v. krekels (jav. ĕrik, ngĕrik; mad. tjĕring, *krekel*, vgl. onder sijap); ***pakring**, *panghrik, v. d. balangkalja; king, z. kĕtjik.

II., K. A., (djadja) opak; **kring²**, een plant, die aan den bodem v. 't water groeit, de

bladeren als die v. d. kĕmbang krang, maar breeder; de bloem wit-zwartgespikkeld (mĕtrik² sĕlĕm).

III., **nasi kring**, voor sangu en gekookt met slechts besproeiing of benatting, wordt niet ras pasil, (vgl. sĕnggaŭk); **udang kring**, mal., (aan de stranden beter bekend), gedroogde garnalen, die men op Java gemeenlijkt èbi (chin.) noemt en hier door Chineezen slechts verkocht wordt (0,45 de kati), èbi hier nauwelijks bekend.

, jav., aanh. onder dandang; **mĕkrung**, *diepbuigend inloopen* als b. v. een lepel, v. e. urangka door de pĕnglĕb (vgl. sund., waaruit kĕwung en tjĕkĕdung), mĕkĕdongan; **ngrungin**.

I., z. krang. *krang.

II., *hard en droog* v. suiker (Bjw. id.; vgl. jav. kring), z. garas.

*III., **kĕkrèngan**, sas., *oliebakje*, soms v. kima.

IV., **kuŭd kumĕrèng**, Blbg.; klungah of kuŭd smambuh?

, jav., h. v. kuwang, tegenov. lintang, aanh. onder uñdjuk.

, jav. **kalapa kiring**, njuh tuh, Us. **202**, 151.

, naast kirang; ***kurang turwâpa tan lâlana**, B. Z. 13, 11 (katuman pĕdĕm dèning tan rèrènan, katunan nidra mapan tanparèrènan).

of karing, *erg*, *zeer* in ontkenningen; b. v. **nèntĕn kuring djĕgèg, nèntĕn kuring bodo kuring san nong njak maăng, tan wèntĕn kuring doh, tan wèntĕn kuring tampĕk.**

, **kuta kurung**, een *fortje*, aanh. onder gabĕng; **bakal kurung** v. e. haan; **djuru kurung**, *iemand, die klophanen verzorgt*, die 't oog houdt op klophanen, een werk, bij anderen, als in dienst v. d. vorst verricht, alleen door minderen (v. Gusti Wajahan in 't gedicht van dien naam leest men, dat hij algemeen werd beklaagd, omdat de vorst, die een begeerig oog op des gusti's vrouw had geslagen, hem vernederde, door hem op klophanen te laten passen); **mamrĕdjaka djuru kurung** (vgl. in 't mal. wajang-verhaal 't oppassen van kapoenen, waartoe Sadèwa werd genoodzaakt, T. Batav. Gen. XXV bl. 5, 18); **ingsun tumut kawula, ginawaja djuru kurung, jadyan amradjaka ingsun anuta**, zegt iemand, om zijn leven smeekende, Kuntij. Str. 198 (W. Ast. heeft hier turu kusuk in beide hh. te lezen djuru kusuk); **damar kurung**, jav., soort v. *hanglantaarn* voor 't erf v. e. doode (r. lobakan); ***pandam kurung**, Dpt. Z. **2**, 6; **dijan kurung**, sas. Jsp., Z. 1 (Jsp. b. d. murub); **skah kurung, jan abulan pitung dina sĕkah kurung; glung kurung**, de bizondere haarwrong, die Indra in de waj. draagt; **pala kurung**, sas., pala mĕdon; **mĕkurung** v. e. haan voor 't gevecht bestemd, v. iemand in de gevangenis, aanh. onder djĕngkung; **mĕkurung**, zeker spel met duiten in den vuist om naar 't getal te raden; **andus mĕkurung**, arak bij de midĕr²an; **mĕkurung** v. e. lijk op de balé in een punjan

djaka **mĕpongpong** en met een deksel, om daarna te verbranden (K. A.); vgl. onder batang; **ngurung**, hanen *houden*, hanen of krekels *kooien* ze voor 't gevecht bestemmende jav. en mal., tag. kolóng; jav. kurungan v. hengsten die lang op stal gestaan hebbende, op merries belust zijn, Anb. 108); **ngurung²**, *klophanen houden*: **kurungan**, *pakagan; *dop* v. e. ei, O.; in de Us., guûngan, waarin iemand zitten moet om vervolgens besproeid te worden, 't geen onder anderen bij de mĕsuûk geschiedt, b. v. **dyusakĕna kinurungan**; 2°, *lichaam door de ziel verlaten*, Stn. (watangan, vgl. jav., w. ed. te M., 116, de jav. tekst v. d. Kabar kijamat, jata sakwèh njawané iku, angulati ing runganė, jata samja mañdjing aglis, ing djasadé sowang²; Bjw. urungan, njawa wis mĕtu tĕka urunganė; mad. orong; vgl. ambangan); 3°, v. mannelijke individu's, die van de andere sekse afgescheiden worden; **sijap kurungan**, *klophaan* batav. bug. djangang maqurung; jav. kurungan v. paarden, die lang op stal, niet bij de merrie geweest zijn, maar R. v. Eijs. heeft ook sawung sĕngkĕran); **kanyâ kurung²aning sang krĕta**, Pg. (sasangkrĕban); **sakurungan**, als kooien in groote v. rotsen, B. Z. 101, 11 (kadi guûngan); **mĕkurungan**, *klophanen houden*.

[Balinese script], z. onder iraug.

[Balinese script], z. onder [Balinese script]

[Balinese script], **kĕkèrung**, zekere *gratige zeevisch* met stekeligen rug (Bjw. kèrong, mal. en mak. kèrong², bat. hèrong, lamp. kakirung, bug. gèrong²); **sandĕr kĕkèrung** v. iets, dat twee. die er om twisten, door den dood of anderzins wordt ontrukt.

[Balinese script], sas., kambĕn (tampéq; Smbw. krèq); ook kaing; vgl. lèwĕt en sĕlèwo.

2°, **kĕkèrèng**, *lappen* voor èmpèr² gebezigd; ook in toorn gezegd; **tra nglah kĕkèrèng**, *heb je geen kleêren aan je bast?*

[Balinese script], z. onder kèrung.

[Balinese script], *schurft* (batav.; vgl. jav.); **korèngan**, *aan de schurft lijden*; **masa korèng**, groffer dan de masa gudis; z. krèk, ganggu.

[Balinese script], z. onder gorong; **korong batang**, z. onder batang.

[Balinese script], z. arangin.

[Balinese script], z. onder krang II.

[Balinese script], zekere plant met rood en geel gestippelde bloempjes, de bladeren als die v. d. komak; de boontjes oneetbaar.

[Balinese script], sas., katjing, vgl. garigiq.

[Balinese script], z. onder krongkong.

[Balinese script], jav., *hok* voor dieren, als tijgers, voor gevangenen, *gevangenis*; (sampun wontĕn wana talun, nahar tawan dèn karjaha, akarjaha lumbung nèki krangkèng wadahing bras ĕnggoning atañdo mangko, bras pari dèn akatah, Jsp. j. (Jsp., b.; s. w. w. kantun, amba kinèn

angrabasa, a. l. dĕpit, k. gĕḍonging b., pĕrnahira tando katong, b. p. dipun kaṭah; a. Z. 12: amba kènkèn asawaha), jata akèngkènan anĕmpur ing dèsa ljan akèn anĕmpur (b.: anaṅdo) bras pari kinèn dènira dèning (sira) sang nata (tèng) Mĕsir, akarjaha lumbung krangkèng dèn kaṭah ing pinggir dèsa aglis pitung atus ika kaṭahèku, wawaḍah gèné asimpĕn bras pari ta(tĕ)kanèng damèka ija sinimpĕn sami, pinångkå, panganè kĕbo sapi unta kaṭah antuk prapti nĕmpur bumi kang ljan ing bumi nusantara tan sinungsinungan tèki santuké ika sasawah wong ing mĕsir, ald., vgl. Anb. 90 en mal. rĕngkijang; lamp. karangking, *langwerpige pakmand*, ngadj. om rijst op te schuren); **krangkèngin** *pañdjaran; **makarangkèng**, *pinañdjara; **ngrangkèngin**, *amañdjara.

[Balinese script], **ngrĕngkĕng**, *ontevreden* over onvoldoende betaling, *pruttelen* uit landerigheid ongeveer als ngopak; vgl. kĕĕng, grĕnggĕng; **pĕkĕrĕngkĕng**, meerv., vgl. kringking.

[Balinese script], **ngringking**, *pruttelen*, ngingking.

[Balinese script], z. onder gurènggang.

[Balinese script], z. onder klèngkèng.

[Balinese script], **mĕkrongkangan**, vooral v. honden; ĕndĕh, ujut; **saĕn baljan mĕkrongkangan.**

[Balinese script], sas., goŏk (karongkong v. e. verblijfplaats v. e. vogel, Tjk. bis, dus kooi?).

[Balinese script], **patingkuringkang angunduri bangawan, karĕmèng toja pipis,** Kid. Pam. 116.

[Balinese script], jav., (z. *haringĕt); vrn. = pluh (K., h. v. mal. kuwow = bat. uwo, ĕmbar: kĕmbar, z. pringèt), *çramawârih; **kumaringĕt** in pl. v. (njuh) sumambuh, Us. 201, 202, vgl. onder swèdadja.

[Balinese script] (?), **angĕrĕngĕs,** aanh. onder lĕsĕs.

[Balinese script], z. onder krĕngsjang.

[Balinese script], **pipis krĕngsjang,** *geld dat zoo versleten is,* dat 't niet meer gangbaar is; **mĕkrĕngsjang,** *rinkelen* v. veel zilver in een kist b. v., ook mĕkrĕngswang (vgl. krĕmpjang); **kumarĕngswang** v. gongsèng's, Lr.

[Balinese script], **kambĕn saput pada bujar adjak liju marĕbutin, pipis sambĕh kumarongsyong, pĕgat satakan mabisbis, pada slèng rĕbutin, sĕlèng umad,** Rm.

[Balinese script], **krèngsèng**[2], *rammelen* als met een keten; **ngrèngsèng,** *rinkelen* v. gongsèng's, v. kookende olie, niet zoo goed als ngrènjèh (jav. krangsang, vgl. onder ambat, mad. ngĕrsĕng, *zingen* v. kookend water, vgl. sund. sahèng); vgl. grèngsèng.

[Balinese script], mal. (kĕrsang en kĕronsang), soort *gouden knoopen,* ook v. Singapoersch maaksel, zijn rond met een pen midden in (wanneer zij niet v. zuiver goud zijn, voor 5 sp.), waarmeĕ de vrouwen de kabaja vastpennen, bij de pranakan tjina ati[2], een paar vordert 3 sovereign's, dus 15 sp. m.; bij de Mahom. grungsang.

ᬓᬓᭀᬯᬓ᭄, jav., *warotma (?).

ᬓᬓᬶᬤᬂ, z. onder kidang.

ᬓᬓᬓ᭄, T. Z. 3, 32, aanh. onder krûrapakṡi (vgl. bat., jav. ĕngkak, sund. kaäk); si **kak**, eigenn. v. e. raaf, Kam. 20.

ᬓᬓᬶᬓ᭄, **akik**, *kermen* v. vertrapte apen, R. 20 Z. 15, 4 (pakwit), 21 Z. 7, 4 (makwit), Z. 4, 3; 18 Z. 8, 18, 19 Z 18, 1; **makik**, 22 Z. 5, 7 (matjrĕwit, pakwit); vgl. ĕngkik.

ᬓᬾᬓᬾᬓ᭄, z. onder sĕkéq.

ᬓᬾᬓᬾᬓ᭄ I., nabootsing v. 't geluid v. d. katak (vgl. kokèk) en de kandik² (sas. v. d. brĕngkèk); vgl. kèèk.

II., Pdawa, tjĕning.

ᬓᭀᬓᭀᬓ᭄, **sapa koq ora**, Bjw., njèn ko twara; **iku koq ija**, nto ko ija; **isun koq di wĕruhi**, itjang ko tawanga; koq of goq **kĕdiku tamtu jané kang njolong**, jèn kèto ija djané maling.

ᬓᭀᬓᭀᬓ᭄, z. onder tjing; **kok² til i sèngkok ngaba bĕdil**, een zeker kinderdeuntje (variant kok kĕtil, i sèngkok tline bdil).

ᬓᬓ, z. *aka en onder râka; ***sang kaka**, R. 12, Z. 1, 16 (sang gradja); **karananiran anolih dèning syung, mangaku kaka**, B. Z. 10, 9.

2°, *oudere broeder* of *zuster* (raka, tag. kaka, mal. kakaq, bat. haha; z, kakang); ook v. e. hoogere phase v. ontwikkeling gezegd; b. v. **kakan kumadjaüm**, kumapaĕt; **kakan kumapaĕt**, kĕbah; **kakan dané ngiunganin**, v. e. vorige reis, vgl. 't gebruik v. kakang, in 't jav.; z. bĕli en ĕmbok; **guru kaka**, nm. v. e. wetboek?, O.; **angaku kaka**, aanh. onder ingin; **angaka** v. d. sijung, Wrs. 70; vgl. onder kâka II.

3°, door een prinses jegens haren gemaal, Sum. Z. 84, 2 (z. jaji).

4°, Sut. Z. 86, 4 (tjètika), Sm. Z. 25, 1; Z. 24, 12; W. Z 14, 3 (pawèstri), Z. 30, 4 (tjèti), Z. 32, 6; Z. 34, 2, Br. Z. 44; **kaka²**, Sut. Z. 70, 1 (parĕpat).

5°, *çambalî, *kuttinî, Sm. Z. 25, 15 (kadèhan); **kaka²jan**, *karaṅdan.

6°, **kakatuwa**, mal., naam gegeven aan de van elders aangevoerde papegaai-soorten; te Bjw. bij de Mah. kakaq tuwa (jav. djaka tuwa); z. atat; **amak kaka** en **inaq kaka**, sas., *oom en tante*, zoo zij ouder zijn; vgl. rari, tuwaq en sáiq.

ᬓᭀᬓ (?) I., Sm. Z. 30, 11 (ika).

II., s., aanh. onder hingsa?, lalĕr en tutjtjha (gagak); **ngakâ**, z. aanh. onder iri (hier te zetten?, *als een raaf?*, maar men kan hier ook aan angaka denken).

ᬓᬓᬶ I. (wajah), jav. (in pl. v. *aki²), *pitâmaha, *pitrĕpita, Sut. Z. 21, 1 (prapita), *grootvader* (kakjang en pĕkak), *R. 13 Z. 1, 1 (pramapita); **sang kaki**, 2 Z. 1, 7 (sang wawajah, wajah dané); **kakinira ta sangkèng ibu**, Ud. 129 ('t origin. mâtus tasyah pitâ); **bhagawân kaki**, Wjâsa, aanh. onder parinaha; 2°, *Bhîṡma (vert. v. pitâmaha, z. M. Will., Ind. Wsd. 400 n. 2); ***para kaki**, Sut. Z. 103, 15

(para tapa), **kaki hadjar**, Wit. 19, **kaki mpu**, z. onder mpu; **sĕkar kaki**, Br. Z. 23, 9 (sĕkar ura, bhakti); **guru kaki** v. Bhîsma in den mond v. Ardjuna, aarzelende hem te bestrijden, Bh. 82; **kulit kaki**, z. onder kulit; z. kumpi.

*2e, als in 't jav. aanspreekwoord tot zeer jonge lieden, evenals nini, v. een schoonzoon sprekende in den 3en persoon, zijn eigen dochter nini noemende, Kid. sund. Z. 1, 25, 29 en 35, aanh. onder dama, v. e. oomzegger (*nephew*), Kid. sund. Z. 1, 15; **kaki arja** v. en tot een vorst in den mond v. e. priester, Kid. Pam..

3e, in verwenschingen veel gebruikt door des verwenschten grootvader slecht te noemen b. v. **kakin djĕlmanė**, dat gelijk staat met ons „*de verwenschte kerel*".

II., z. onder èkâki.

ꦏꦺꦴꦩꦿ꧀, z. onder tâmrâ.

ꦏꦏꦸ꧀, jav., *akikuk; **akaku rasaning hati**, R. L. Z. 10, 4 (ibuk di manah), **kinakwakĕn awaknya gumĕtĕr tĕkė sukunya umadĕg ta tingalnya ambĕkanya angangsur-angsur** v. e. stier, die zich ziek houdt, T. b. Z. 2, 14, vgl. onder kĕdal en rĕmpujuk.

ꦏꦸꦏꦸ꧀ I., jav., *nagels* (naka; mal. id., alf., mangind., mak. en bug. kanuku, sas. kungkuq; mad. kòkò, *nagel*, kokot, *hoef*), pâniruha, karadja, punarnawa; **nimittanira jarpamĕ'k kuku lawan gĕlungira ja winĕ'r tjinupwanan, tibâkĕña ri djĕ'ngta rakwa, ri luwarning asura pamĕkasnirĕng kulun**, zegt een bode tot Ardjuna Sahasrab. hem den dood der koningin mededeelende, Ar. Z. 64, 3; **palunga glis amèta dawĕgan awĕtah panguri kuku**, aanh. onder pangur; **slĕm kuku**, de *bovenrand* die zwart is v. vuil, v. e. zeer kleinen afstand; ook **akuku slĕm**; **kinĕrik sakuku hirĕng**, aanh. onder samèni (saribu kabaïkanku dan sakuku hitam kasalahanku, W. b. 119, vgl. gesch. der Pandawa's, T. Batav. Gen. XVI; bl. 35; vgl. nakhanîlamatra en onder wulung); **numbuhang kuku**, slechte dingen in den zin hebben; **prang kuku**, z. onder pangkur; **kĕmbangning kuku**, z. onder kètkèt; **manguku**, *krabben*, H. Z. 38, 20, Sm. Z. 22, 8, **kakuku** v. borsten, Sut. Z. 86, z. karagĕt, aanh. onder rupit en ringi; **kakuku** Sm. Z. 22, 8 (kagasgas, ban nggaük); **kukon***, z. onder djènggotan.

II., **drĕkuku anguku atri** (vgl. kukur), Mal. 307 *m.*

ꦏꦸꦏꦸ꧀, z. aanh. onder gading.

ꦏꦺꦏꦺꦴꦩ꧀, s., z. onder mrak.

ꦏꦺꦏꦺꦏ꧀, sas., rĕmis, z. onder kèkèh.

ꦏꦺꦏꦺꦴꦏ꧀, sas., 't geluid v. d. tukė, z ald.

ꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦏ꧀, s., eigenn. riv., Bh. 14.

ꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦏ꧀, sas., gaük en kudkud; ook kaün en kokot.

ꦏꦏꦃ, kahkah, aanh. onder sirang (z. onder *bukĕt); **tjarmanya kakah**, *kulitnja makras.

ꦏꦏꦱ꧀, Mal. 87 *m.*

ꦏꦏꦱ꧀, *makas, *stijf, hard* v. bladeren,

die **daarom** bros zijn, in tegenst. v. ngalĕs (vgl. rĕnjah); v. ledematen door ziekte; *koppig* v. d. knĕh (sund. keukeuh; vgl. kukuh); **kumĕkĕh mangkjasmu kèpon** (b.: apèng twas asmu k.), Ar. Pr. Z. 20, 49, ***ndà krĕpanàkĕkĕh**, B. Z. 20, 28 (pagĕh ja kadajuhan, nanging titib manggĕgĕr); **mĕkĕkĕhin of mikĕkĕhin, pĕkĕkĕhin,** *bij* iets, eene bewering, *blijven*, iets *wederrechtelijk blijven houden*, niet willen teruggeven, aanh. onder klĕt; **malaksana tjorah ngambil tur nggamĕl mikĕkĕhin tjarik punika miwah abjané;** vgl. kĕkĕng en z. onder sĕpĕkĕn.

I., **mangikih**, Br. Z. 55, 6.

II., **kikihan**, ben. v. e. gedorende soort v. bajĕm; vgl. *tjikron.

III., z. onder kihkih.

, *makas, ***anusah twas akukuh**, v. iemand, die een meisje verliefd heeft doen worden, Mal. Z. 3, 76 (ngrusak manah pagĕh); **kukuh tingali**, z. onder tĕtĕp; **ngukuhin**, wordt pasĕk; Us. bal. **nukuhin** (dus ndukuhin eigentl.); **kukuhang**, *zet door* uw plan, 't bevel, vert. R. 6 Z. 9, 2, 7; **pangukuh**, Sm. Z. 21, 10; **kakukuhan**, *pagĕhan; **mĕkukuhan**, *zich ergens ophouden* b. v. om een amokmaker te kunnen vangen.

(?), **kèkèan**, Meg. 5, z. kèkè.

II., z. onder kèhkèh.

of kukih; **mĕkokih** of mĕkohkih, *herhaaldelijk zeer veel moeite doen* b. v. om iets op te tellen, iets te krijgen, *zich inspannen* om iets b. v. uit te trekken, vgl. ukih?

I., kohkoh (vgl. kèhkèh of korkor², bat. hurhur); **sĕga kokoh**, met een sinduk afgekrabde nasi tĕpĕng (bat. hurhur), P. b.; **ngokoh**, *uitgraven* met de handen (z. tjongtjong); *krabben* uit den grond, R. Z. 7, 5; ngohkoh met de handen *uitkrabben* uit den modder b. v. lindung (vgl. kèhkèh en kaŭk), de *nagels in* iemands gelaat *zetten* als een onwillige vrouw (vgl. rĕkèh); **ngokoh bangbang** v. plunderaars in den oorlog; **sĕkul kinokoh**, aanh. onder sijungan; **makokoh**, Kam. 19, o.

II., **brahmaṇa kokoh, nga., balalak lambènya ingsor anĕrus tĕkèng djagut, ala laksananya, aparĕk kang kala dènya** v. e. paard, Tjr. 2.

III., Bjw. (vgl. jav.), karwah (uit een vroeger kwahwah dus.).

IV., z. aanh. onder gasir.

V., z. onder kokoq.

, in aanh. onder kamĕsa met de panasa vermeld wordende, zou de oudjav. benam. kunnen zijn v. tjampĕdak (vgl. lamp., waar ook akan² in zwang is), vgl. çûkara.

, **ngakĕn**, sas., ngamah (sumĕn. id.), vgl. klor.

, **mĕkikèn**, (mĕkiré), *zich uitrusten* of *gereed maken* om te gaan b. v. (ngajatang, batav. id.); **mĕkikèn sĕgĕr**, evenals ngantyang sĕgĕr; **mĕkikèn mati, mĕkikèn manakan** (djagi m.), v. e. hond b. v.; **ngikènang mamaigi**, aanh. onder iri; vgl. kiré en kinkin.

, z. okokan; **njahwan kokan**, Smbr., njawan spihan (mětèmpol di kajuné); vgl. onder bikśa.

, W. Z. 23, 9 (mahanda², masoroh², niugkahtingkah) z. kaṅda.

I., **manghrih angakar**, R. 22 Z. 5, 4 (mandjrit, pagrak, manghrak, maugakak); **kabinawa ngakar**, *krurangamahamah; vgl. karkar.

*II., sas., kěmbaug (bat. harhar, *opengaan* v. e. kleedingstuk, tag. bukarkar, mal. kěkar, *open* ook v. e. bloem, ngadj. kěkah, *bloem*, vgl. de beteekenissen v. kěmbang en z. měkar); z. kombol.

, **měkěkěr**, *verboden* v. těgal's of sawah's en daarom měsawèn; **ngěkěr anak pangda mai**; **kiněkěr**, *ingesloten*, Br. Z. 14, 10 (kiněkěp; jav. vert. kiněpung); v. lieden, die niet mogen gezien worden, daar Pañdji anders bekend zou raken, Mal. 329 *m*; **mangěkěri**, Br. Z. 13, 26 (mangalingi, jav. vert. ambrukuti); **kěkěran**, *iets verbodens* (pěpingitan), Adig. 5 *m* (bis); *private visscherij*, waar geen andere mag visschen; verbloemd in pl. v. těli, evenals ons *propertje* en 't eng. privity; **kèwala to né aběsik, tondèn karusak kěkěrěné né pingit**, fr.; **tan kěna ring drěwja hadji dé sang makěkěran**, O.; **pupwana ja drěwja hadji dé sang makěkěran ja**, ald.

2°, **kěkěran**, sas., **kěkěr**, vrn. = susu.

, mal., *een vijl*, meestal v. vreemd maaksel (z. tatangga); **wurjja kikir anèng pada daçi anganini**, *te oordeelen naar de litteekens op den voet heeft een slang hem gewond*, T. Z. 4, 3; **amidjilakěn wurjjaning** (O. K.: wurining) **kikir**, ben. v. e. privilegie, de ketens v. e. op zijn erf gevluchten misdadiger doorvijlen, aanh. onder rådjawali, O. (o. Minto, turahning kikir); tan tumama satědèng, satampaking (R. K.: lan sisaning) gurinda, satilasing ěmpu v. e. onkwetsbare, Rm.; t. t. **jèn satampakning palwing paṅdé, sèsa gurinda sasusur, panganing kikir sipita** (sěpita), **nědasana**, ald.; **makikir** v. kopergruis b. v. *gevijlde*; **kinwanira kikirěn**; **kikiraning tanah**, Hw. Z. 24, 4, vgl. Sm. Z. 1, 1; **kiki²ranya hinaujut**, Aw. 70.

2°, z. onder asaq; **mas kinikir**, aanh. onder kung.

I., *een tortel*, Bjw., ďěluk (alf. kukur, wuku, těrkuku, tokuha en wukur, waarmeê vgl. 't mak. bukurŭq en 't bat. anduhur, mal. těkukur, jav. drěkuku; vgl. ook jav. běkur); **kukur gadang**, bld., wegens kunaän, tunaän daja; vgl. *kuku II en ěngkuk.

II., jav. **npakukur gělung**, W. Z. 31, 2 (mahaju pusung); **råmjångdjrah makatap² marakatåmirahi papupuling sahing², tanpèndah maṅi kuçyaråga sumawur hanan asěmu kukůr gělung lukar**, Hr. Z. 14, 5.

, **makakurupak**, R. 24, Z. 36, *d*. (makapagaäk, pakatèpèk).

, de *boschhaan*, te Sbr. 't geluid of 't gekraai er van b. v. v. e. kijuh suma-

lutan; **ngondèn bisa mĕkèkèr**, vgl. bij deze verschuiving van beteekenis, onder sijap; vgl. tjinggigèr en tjĕkèr en z. kijuh; **ngèkèrin**, *zijn haan koning laten kraaien*, v. iemand, die bij iedere gelegenheid zijn kennis uitvent; **maikut kèkèr**, z. onder djagung.

2°, ben. v. d. versm. pangkur, Amd. b. Z. 19 (vgl. pangundang ajam).

[Balinese script], z. onder tjĕkèr.

[Balinese script], **muwah ana râma angokor râma, itik katut kĕluran sipatanya, angalpa ngaranya**, Adig. 62 *b.*, **hana râma**² **angokor** *kwalsteren?*) **ing pahĕ'man, amahang ikâ**, ald. 61 m.

[Balinese script], s. (kurkura); **skul sakukura**, gekookte rijst met hondevleesch.

[Balinese script], aanh. onder darppana.

[Balinese script] (?), **kakaratjanya alungid**, Kid. sund. Z. 2, 61.

[Balinese script], z. kĕrĕtjĕk.

[Balinese script], **tĕngranya kumĕlab awilĕt tjuriknya lumarap kakiritjik apagut, sakṡât kĕtjapi lidahing antakândug alapâhjun amangana musuh**, Hw. Z. 32, 7.

[Balinese script], B. Z. 81, 27 (pakadĕpdĕp).

[Balinese script], aanh. onder darppaṅa en kikisik.

[Balinese script], **makakiritik**, *knetteren* v. iets brandends, aanh. onder puṡkara, vgl. prikitik.

[Balinese script], aanh. onder tjuwut; **makakarasak** v. râkṡaṡa's uit een bosch, B. Z. 8, 9 (kumarosok), v. bloemen, R. 18 Z. 9, 16 (kumarosok; pagarasah), v. in struiken kruipende, Z. 9, 13 (pakarosoh kumarosok), 6 Z. 4, 4 (pakar., pagarasah), R. 14 Z. 7, 4; vgl. krèsèk.

[Balinese script], **makakuratil** v. lijken, B. Z. 9, 23 (pagalèntèng, paglanting).

[Balinese script], **makakrĕtug** v. die een feest voorbereiden; Sum. Z. 19, 4; **lakṡa pwèkang makantar lumaku kakĕrĕtug bhima rûpânggakâra**, Hariç. Z. 12, 3: **sâkṡat guntur sakèng parwwata makakĕrĕtug lampahing wwil marampak**, ald. 8; **kakĕrĕtug atugur atindih**², v. e. menigte toeschouwers, T. Z. 5, 118 (magrĕdĕg matindihan matimbal¹); **kakĕrĕtug** v. 't uitspansel door vele vliegenden, Sum.? Z. 13, 1; vgl. kĕtug.

[Balinese script], R. 6, Z. 3, 1 (pagrĕdĕg). aanh. onder agap; **makakarutug**, 24, Z. 36, 6 (pakarobok, magagrĕdĕgan); 6 Z. 4, 9 (magarĕgĕd, pagarĕdab).

[Balinese script], aanh. onder wuhaja, çakuntalâ, wadha en sĕṅda (mal. en jav. kakarsana), z. onder karṡaṅa.

[Balinese script], z. onder karasak.

[Balinese script], vgl. **rûg bhraṡtang kaparag bubah rubah asing kambah rĕbah kâkrĕpuh**, Hw. Z. 34, 8.

[Balinese script], R. 24 Z. 12, 4 (pakarubuk, pakarĕpwak).

[Balinese script], z. onder kaka 3°, **adiq kakaq**, z. onder ari².

[Balinese script], jav. (of sund.); **ong** of **óong kakak** zou een andere naam zijn v. d. ong

kilap, *djamur amandi; **ngakak**, *schateren, luidkeels lachen* v. e. nâga (batav.); **kĕdèk mangakak**, *luidkeels lachen*, fr.; **ngakak**[2] v. e. gagak, T. Z. 5, 89 (masabda): **pĕkakak**, *luid lachen* v. velen; **muni makakakan**, v. draken, Hw. Z. 40, 3; **mangakak**, *angikikan, *angakar, makrak (z. grikgik).

II., z. onder tjĕngak en kijak.

ᬓᬓᬸᬓ᭄ of kakoq, sas., gutgut. **tĕkakoq isiq ulah.**

ᬓᬶᬓᬶᬓ᭄ I., jav., z. mrĕgajuh en kingkik.

2°, **umung angikik** v. e. opengespalkten mond, R. 22 Z. 1, 6 (njĕbak, mangakak, jav. R. bl. 457, mangap ngingkik[2]; *jav. mangikihan en makikikan ngakak; Bjw. ngikik, *grinnekend lachen*); **makrak angikikan**, Adip. 88; **angikikan**, R. 7 Z. 3, 13 (ngrègèh, mangakak), 18 Z. 6, 3.

II., z. kaĭkik.

III., jav., onder de visschen, *ampaga.

ᬓᬶᬓᬸᬓ᭄, oost-jav. (vgl. batav. en jav. kèkuk), Sm. Z. 40, 1, Mal. Z. 4, 27, Man. A. Z. 7, 6; *linksch* (vgl. mal.), Wrs. str. 112; **akikuk**, T. Z. 4, 40 (kaku); **akikuk olug ing rasa**, Br. Z. 52, 13 (bangkèkok katunan ring pangrasa); **wong sabrang kapo akikuk**, Mal. 121 (Bjw. kèkok: kèras; singkèk anu ika omongé koq kèkok tĕmĕnan, vgl. bĕkèkok); vgl. siging.

ᬓᬸᬓᬸᬓ᭄, vgl. kokok; **ngukuk** v. e. hen aan 't broeien bij 't zoeken naar hare eieren of als iemand er bij komt; **makukuk bajan**, z. onder bajan.

ᬓᬸᬓᬾᬓ᭄, **kukak kukèk**, z. ukĕk.

ᬓᬾᬓᬾᬓᬦ᭄, **kèkèkan** of kèhkèhan, benaming v. e. *groote soort sprinkhaan*, die, den geheelen nacht door, een piepend geluid geeft (batav. balang gadung of b. danju?; z. kèkèt); **kèkèk**[2], 't geluid v. d. bidjal?; **ngèkèk**, z. onder kokok en aanh. onder sadak.

ᬓᬾᬓᬾᬓᭀᬓ᭄, z. onder *kikuk.

ᬓᭀᬓᬓ᭄ I., nm. v. d. bitterste tuŭngsoort, klein; de nog geen knikker groote vruchten zijn hel rood; **kĕpjak**[2] **tuŭng kokak kĕtjapang pait mlĕkèk** (sund. takokak en bij Hasskarl e. andere soort bij name tangkokak).

I., **bĕkokak** (evenals bĕdjubĕl, bĕkutis en bĕdjulit, denkelijk uit een vroeger bè k.), de *pop* v. d. bĕdjubĕl en kĕtjutjutan, waaruit de klipĕs batang en de klipĕs tjambra ontstaan; **bèkokak**, zekere visch, die zich gaarne in gaten v. koraalriffen ophoudt, *tjalabang (z. krapu), song bé kokak.

III., Sbr., krĕkwak.

ᬓᭀᬓᬾᬓ᭄ I., K. A., kapopongan.

II., **ngokèk** en **pakokèk** v. kikkerts; **pĕnah** (b.: pinĕh) **ja das lĕmah mangkin, munjin panalikan rĕko, ping lima** (b.: ĕnĕm) **kataké umung. mangongkèk mĕpĕdang lĕmah**, Bt. 256, waar v. vele dames gesproken wordt, die één voor één een palanting moesten afgaan, zoodat 't laat werd en de dag begon aan te breken, vgl. kèk.

ᬓᭀᬓᭀᬕ᭄ I., z. onder koké?; **nudjaq kokoq** (b.: padi).

II., of kokok, sas., tukad; **bèwèh kokoq**, loloan; vgl. onder bĕrang.

ᬓᭀᬓᭀᬓ᭄ I., vgl. kukuk; **ngokok** v. strijdlustigen, masurjak, *manghruk, *akikat, aanh. onder kasyapa, *ngakngak, v. e. hen, die eieren gaat leggen of wel buwang is?, ook ngèkèk; **kumakokok** v. e. hen, die nog geen eieren legt; **kokokan**, *kuntul, zekere *witte* v. kikvorschen levende *reigersoort*, de rug zwart, in tegenst. v. gowak wegens de kleur, z. onder kuntul en aanh. onder tulis (batav. ardea cinnamomea); z. balĕkok; **kokokkakak** (b.: sĕgak², jav. sĕnggak²) v. e. garuda, Lb. Z. 14 *o*.

II., **kokok bluk**, jav., aanh. onder tĕktĕk II.

ᬓᬸᬓ᭄ᬓᬸᬝ, s., z. kurkuta.

ᬓᬸᬓᬸᬤ᭄, **akukud** (vgl. jav.), *terugtrekken* v. strijdenden bij 't vallen v. den avond; **padàkukud mara ring kuta**, Bh. 46, aanh. onder ĕbab, Mal. 164 (masasirig), W. Z. 22, 2 (masindutan, rurud, larud), Br. Z. 13, 17 (makaad; jav. vert. bibar); **awyakukud**, Utt. 29; **angukud pupusing djala**, z. onder pupus awdya?

II., en vgl. onder kukut; vgl. kudkud, mad. kotkot; ngotkot en ngokot *opruimen*, vgl. jav. rangkud; **angukud basahan**, Was. 15, 25, v. iemand, die een vrouw op een olifant doet stijgen, Dp. Z. 7, 25, toen Tjalon A. mpu Bradah door hare tooverkracht wilde vernietigen, zeide hij, **tan pĕdjah dènta tumĕluh kami, kakukud huripta dèninghulun, asta kita pĕdjah saking pangadĕganyu**, Tj.; a. (ad.: sampun kaămbil; d.: kakukub ingulun; z. onder parab of babab), **kunang ikang wwang tan anglampah ing babatan, sapisan 4000, kaping kalih, danda kinukud**, Sdj., **kinukud sadrĕwènya** v. iemand, die de straf des doods heeft ondergaan, R. m. (R. k., kinukut); **kinukud anak rabiné**, aanh. onder taskara en wadha.

ᬓᭀᬓᭀᬰᬵ, s., z. onder ulâ.

ᬓᬶᬓᬶᬮᬶᬟ, s., hĕlang, en z. onder huluug III.

ᬓᬓᭂᬤᭂᬧᭂᬓ᭄, **makakĕdĕpĕk**, B. Z. 9, 2 (pakadupuk); **makakĕdĕpĕk sukunya kaparah pwa wĕtisnja tikĕl**, Rm. Z. 38, 28, aanh. onder kajang.

ᬓᬸᬓᬸᬤᬓ᭄, s., lĕmbu, lanang.

ᬓᬾᬓᬾᬝ᭄, Bjw., njanggĕl (vgl. jav.).

ᬓᬶᬓᬝ᭄, **akikat** v. pauwen, Lamb. Z. 36, 2 (mangokok); **akikat rumampajak** v. dansenden, Sum. Z. 130, 2.

ᬓᬶᬓᬶᬝ᭄, **liju kikit**, *de hoeveelheid* (er van); **akikit**, *makḍik, vgl. jav. v. Bantĕn ḍiḍik, jav. tiṭik, mal. sadikit en z. kidik.

ᬓᬸᬓᬸᬝ᭄, **ngukutang**, een net *compakt maken* om 't gemakkelijk uit te werpen of in te halen (vgl. v. kukud); **pan bĕkung ngukutang** (njukupang) **pĕñtjar, pĕñtjaré kadèn maisi** (sutampig?), **mangusudin baăn lima,**

bakat djĕmak watang laju (kagèt watangan katĕpuk), Tjp. Z. 2, 17; **pan bĕkung ngukutang** (njukupang) **pĕñtjar, ĕbĕk pĕñtjarè maisi** (njanè mangkin), **sawatara pitung krañdjang, balapan mangida blungbung** (nè liju pĕsu), **pan bĕkung mangasisiang, sada gati** (gipih), ald. 21.

[Balinese script], *moeielijk* schrijven op papier, als iemand, die voor 't eerst met onze pennen schrijft (vgl. *kikat?); **mĕkèkat** v. te lange lansen, die niet onder de tĕtaring kunnen worden opgericht.

[Balinese script], **balang kèkèt** geeft in den nacht dat geluid en wordt genuttigd; z. kèkèkan.

[Balinese script], z. sèkol.

[Balinese script] I., tĕngĕt, vooral v. iemands voorkomen gezegd, *ontzagwekkend* v. d. woorden v. e. held b. v. **atjakar* akokotan arĕp anahuta** v. d. tjèlèng si damalung, P.

II., z. onder koko.

[Balinese script], schijnt een eigenn. te zijn, B. Z. 40, 8, maar kan ook opgevat worden als *beroemd* te beteekenen, vgl. ukta en koktah.

[Balinese script], Gj. (v. uktah?), kaloktah.

[Balinese script], Adip. 28, (vgl. bat.), B. 4 Z. 1, 33; **akĕkĕs wilaça,** W. Z. 17, 1 (ngubda ring solah, ngpolah); **akĕkĕs mata maling*,** Sum. Z. 35, 8; **jatnâ ta kitàkĕkĕsa kaljan mas mañik,** tut. 50 b.; **drĕwja hilang kasaputan lmah, wadwan kumĕkĕs, ja,** War.; **angĕkĕs,** Hw. Z. 2, 12, 2 (z. onder kikis); **angĕkĕs,** aanh. onder bĕlĕdog; **himpĕr madya kinĕkĕs ing gĕdah lumimbak,** B. Z. 28, 14 (sawang sadjĕng wadahin g. manglèñtjok, lwir tuwak umunggwing darpana ngalèñtjok); **lawas kinĕkĕs** v. e. boog, R. 4 Z. 1, 33 (maklo masĕpĕl); **kinĕkĕs ing ati tan winahjàkĕn,** Hw., Z. 10, 2; **kĕkĕsĕn ing gĕlung,** *bewaar het in den haarwrong,* Anj. Z. 4, 3 (makaisining patah); **sun kĕkĕsé ring suraga,** aanh. onder rantè; **angĕkĕsi,** aanh. onder uwuh; **kinĕkĕsan,** B. Z. 10, 3 (sinimpĕn, sinimpĕnan); **kĕkĕsan,** W. Z. 25, 9 (sinimpĕnan, inĕnahakĕn; vgl. jav. R., 283); **kĕkĕsakĕnta ring hati,** B. Z. 2, 30 (simpĕnang dèwa ring knèh); **pakĕkĕs** v. e. woning (mal. pĕkakas?), Sm. Z. 1, 23. Z. 21, 10 (pangukuh); W. Z. 34, 6 v. e. slagorde, Br. Z. 12, 9, *de bouw* v. e. lichaam, Adip. 87, aanh. onder waçitwa, v. e. wagen, Bh. 77, *sasak, *sukî; **wus katjidra pikĕkĕsning siñdjang,** Mal. Z. 3; terwijl een regel vroeger angukih padaning siñdjang gebezigd wordt; **pikĕkĕs,** z. variant bij pitĕkĕt; **pikĕkĕsing tapa kabèh tan kètang** v. d. dochter eens kluizenaars, die een manspersoon 's nachts op komt zoeken, Djpur. (verplichtingen?); **sah ing pakĕkĕsan** v. hoofdhaar uit den band geraakt, R. L. Z. 13, 3; **pakĕkĕsan,** *bewaarplaats,* Adip., 35; verbloemd 't bed waarop eene vrouw wordt beslapen?, aanh. onder rupit, Wir. 44; **jan humĕnĕng mararjjan sang pañdé, humĕnĕng ikang prabot stiti ring pakĕkĕsan,** fr.

[Balinese script] I., jav., Br. Z. 36, 5 (bĕdèg, klikis), **pada tumakul hukĕlni pakising**

kikis arddha samun, Rm. Z. 52, 5; **sadjroning kikis**, Adig. (vgl. sund.); **sahasa angrubuh kikis lawan lalajan**, Kid. sund. Z. 3, 70, **makikis bhrĕtyâgidĕri**, aanh. onder l a w u vgl. jav. a ngi k i s); **angikis**, R. 7 Z. 18, 1 (n d alĕkĕp, nj a l i s i h); **mangikis**, 7 Z. 5, 1 (nj a lĕbsĕb, nj a l i s i h), aanh. onder m a r u t a; **angikis angĕkĕs unĕngnya**, 23 Z. 12, 5 (nj a l i s i k nj i l i b a ng dĕmĕnya, mĕngkĕb); **dadi kadunung katon sang amaling turidanpangikis**, Rm., Z. 6, 19; **salu kiljan kinikisan**, Was. Z. 4, 85,

2°, *grens?*, Us. dj.

II., zelden in pl. v. k i s k i s.

, Bjw. (Holl. *koekjes?*), soort *brooddeeg* met s a n tĕn vermengd (vgl. jav. k o k i s),

, jav. (*rook*, mad. o k o s, dus uit een vroeger u k u s[2]), Br. Z. 6, 2 (a n d u s, i kĕl u n); *'t opstuifsel* v. bloemmeel, aanh. onder k i r a b; **tjawĕli kukus**, z. onder tj.; **lwir kukus tan kĕnèngulĕsan**, Was. Z. 3, 110; **bintang kukus** of (maar zelden en meer uit onbekendheid van 't jav.) k u s k u s, *een comeet* (jav. l i n t a ng k u m u k u s), onder de p r a w è s a; in een vergelijking, z. onder s i p t a; **akukus apanas**, W. Z. 6, 9 (m a ă n d u s kĕb u s, m a kĕd u s k.); **kumukus**, B. Z. 2, 11 (l w i r dh û m a, ng l i n u s), Z. 81, 25 (m a kĕd u s), R. 2 Z. 1, 5 (m a kĕd u s, m a lĕp u k, m a sĕp u k), 19 Z. 4, 2 (m a k u d u s): v. wierook, 23 Z. 5. 2 (m lĕg pĕg); **kumukus**, z. onder tĕm b u k u s; 2° eigenn. v. e. berg, Tt.

II., z. onder p u tj u ng.

 of k â k s i?, z. onder a k s i.

, s., z. onder w ĕ tĕ ng, B. Z. 95, 12 (p a s a b u k a n, vgl. p a k è n a n).

2°, z. aanh. onder g o m è d a.

, s. (k a i k a s î), eigenn. dochter v. S u m a l i en moeder v. R â w a ṅ a, Ar. Z. 1, 10 (jav. Ar. en R. s u k è s i, R. m. ook s u k è s i h, z. onder b è s a w a r n a); vgl. Utt. 10.

, z. onder k â k ś î w â d a.

, s., eigenn.; Adip. 69 (waar k â k ś a w a n a).

 (?), eigenn. moeder v. K â k-ś î w a d a, Adip. 69.

, s., z. onder kĕṅ d i t.

, aanh. onder w a dj a ng.

, **makakal**, gĕdĕg; **mandjĕngisang i botoh rara makakal, pĕdih laüt mumunji**, Tj. b., aanh. onder u dj u r.

, *soort v. zwarte rivierslak* op de s a w a h's zich ophoudende en genuttigd; jav. k i j o ng, bereikt de grootte v.e. s o t o ng, *k u l, verkl. v. w a r u r a, Nw., Gb. Z. 7, 3, z. tĕm i s i, t a kĕp b a t u, p i tj i[2], b u w i t[2], g o n d a ng en onder *s u s u h; **mĕtaluh kakul**, z. onder dj a g u ng; **adii da ngĕnuăng, suluh[2] idĕpang manjuluh kakul**, den vijand minachtende, Meg. 348, vgl. ook onder b l i jĕp; **kakul** wordt op een onnoozele toegepast; **mara tjlĕk mlontod isina, basé nè** (m u ng) **pamorin kakul** (b. nog p u ü n), **doh pisan patjang barak** (a ng), daar de kalk, uit k a k u l gemaakt, niet deugt, R. bl. Z. 1, 2, waar het v. iemand

gezegd wordt, die te dom is, om een goed gedicht te maken (vgl. onder s u s u h, in Br. Z. 1, 7); **tjarman uwi kakul**, Us. 247; **jèh kakul**, aanh. onder k o w è k.

I., jav. (*aanhoudend lachen*), R. 16 Z. 9, 16 (k ĕ l k ĕ l); **gumuju kĕkĕl**, 6 Z. 10, 2 (k ĕ d è k ĕ ng k ĕ l, k. p a k ĕ l k ĕ l, jav. R., 157); **akĕkĕl**, 24 Z. 12, 4 (ĕ ng k ĕ l); **gumuju jâkĕkĕl**², Man. Abh. Z. 7, 1 (vgl. ook jav. k ĕ p i ng k ĕ l, bat. m è k k è l).

II., sas. en jav. (mal. k ĕ k a l), **mapan sira kapir tuhu kĕkĕl anèng djro naraka**, Amd. s. Z. 16 (Amd. b. k u p a r en t ĕ t ĕ p); **jèn ingsun awor djiwa, lawan rawana inguni, âmba kĕkĕla ring jamaniloka**, R. sas., Z. 14.

, jav., *poot* v. dieren, paard of kip, b. v. (grof v. e. mensch); **kikil djaran**, ben. v. e. lange w a l u h-soort; z. b a n t u t.

I., **kukulan**, B. Z. 7, 5 (k u k u l é, p a ng a r a h); **maçabda lanângukulan**, Sm. Z. 26, 9 (m a k l ĕ t o k); **mamanah kukulan**, aanh. onder w a dj a n a; **walatuk ramjâkukulan ana ring pang kadyawarah jan ana wwang amrĕgi**, Md.; vgl. k u l k u l a n.

II., *ingekrompen* v. d. vingers bij de s a k i t g ĕ d é, v. lieden, die de vrees om 't hart slaat (z. d u ng k u l); aanh. onder p ĕ nj u en g r i t a; **ngukulang**, *de beenen intrekken* bij 't slapen (vgl. jav. s a d u k u l en z. dj o dj o s); vgl. b u ng k u s.

, z. onder k è l k è l.

, s., Br. Z. 44, 9 (a n y a bh r ĕ t a, t u û²), *k u w o ng, *s i j u n g (*jav., m ĕ ñ tj o), aanh. onder p i l a ng; **kokila ri swaranya makarûpa kinalĕwihakĕn, strî makarûpa dibja kapatibrata linĕwihakĕn, ring çruti dharmmaçâstra guruwaktra kinalĕwihakĕn, ring kṣamarûpa sang paramapaṇḍita linĕwihakĕn**, (één jav. hds. schijnt te lezen r i n g ç r j a bh i dh a r m m a r û p a g u r u w a k t r a), Nts. Z. 2, 6 (vgl. Ind. Spr. 1919); **sakokila**, z. onder s o m a h en g u s i; vgl. t u h u en z. *p i k I en *t u t u h u.

, z. k a r k o l a k a en onder k a p u r.

, jav., zekere bekende zeevisch, *k a r a w i t, *p r a ç u d dh a, Ar. Z. 39, 15; **jan pangĕrja** (of n g i r j a) **wwat rĕbahanang-hatpi patani pakakapan 4 siki ja lumakwa** (afgebroken), O. b. fr.

I., t a n w ĕ d a r naast k u b d a en s u k è m a; **mati makĕkĕp**, *k ĕ ṇ ḍ i t (of k a p ĕ k a n); **ngĕkĕp**, een overwonnen plaats *bezetten, bij iets blijven*; **kinĕkĕp**, *k i n ĕ k ĕ r; **kakĕkĕp**, *k a w ĕ n a ng; **angĕkĕpi**, Tj. 3.

II., jav., **kinĕkĕpkĕkĕp pinĕkul; kinĕkĕpkĕkĕp tinangisan**, R. sas., 174 bis. (vgl. batav.), Amd.

, sas., p i i t, v. iemand, die iets zorgvuldig geheim houdt, Dt. d. Z.; **nyan kadjĕng kikipan** (b.: k i p k i p a n), **nga, bu, ning watu gunung, tang, 7, gawé sok**, War.

, W., Z. 2, 1, Z. 30, 13 (t ĕ ĕ p), R. 15 Z. 6, 4, Ar. Z. 10, 16; Lamb. Z. 37; R. 21 Z. 4 *c*, Hw. Z. 16, 2 (mad. k o k a p, *broodboom*, alf. k o k a, a r t o c a r p u s i n c i s a, T. v. N. I. 1870 II (bl. 230); vgl. onder **k u l u r**):

madjang- gut angurè kukapnyan asangir ja ta kahanan i kalwang angdjahit, bangun sudjana tanpakâla winahan gĕlĕh angĕmĕhi çabdaning tjĕmĕr, Rm. Z. 35, 5; **daluwang kukap**, Sm. Z. 37, 8; **satuh kukap**, z. onder satuh.

[Javanese script]\, **syuh maring ati tanpakukupan**, Mal. *b*. 36 (vgl. jav.); **kinukup**, v. de asch v. e. verbrand lijk; Tt. 21.

[Javanese script]\, **kuda ngokop anèpak bala puniku**, Am.

[Javanese script]\, eigenn., B. Z. 59, 6.

[Javanese script]\, *een haai*. Bjw., mungsing, 'tgeen wellicht oost-jav. is, want in de Catal. v. d. Amsterd. Tentoonst. (1883) wordt, onder de vischtuigen uit Pasuruhan pañtjing mungsing vermeld, terwijl de Soer. Cour. 1893, 19 Juni, v. e. munsing (sic) spreekt, die vergiftig is (uit een vroeger kija² zooals uit 't jav. en mal. woord blijkt, vgl. dadwa; jav. kèkè, 't jong v. e. *swaardvisch*, mal. kija²); soorten, z. kĕdjèn, pusuh en sarapan.

[Javanese script]\, s., eigenn. v. d. residentie v. Judbadjit, Utt., 64, 127.

2°, **hana ksatrija ri kèkaja lima sânak**, de 5 zoons v. Dhrĕśtakètu, bondgenooten der Pâṅḍawa's, Ud. 34, aanh. onder sahakâri (waar kaikèja onder de Korawa's bedoeld is, vgl. aanh. onder nala).

[Javanese script]\, s., eigenn. v. e. vrouw v. Daçaratha, moeder v. Bharata (R. m. kĕkaji), die daarom **kekajiputra** heet, R., vol. 17, 2, Z. 2, 1.

[Javanese script]\, z. onder kaikaja.

[Javanese script]\, Bjw. (mad.), *tol zonder kop*, v. d. spijker af te winden, in tegenst. v. gangsingan.

[Javanese script]\, kaki en hjang, *grootvader* v. d. 1° en 2° kaste; kan v. zijn eigen grootvader gezegd worden (i kakjang, *mijn grootvader*), als 1° pers. door Nârada tot eene prinses, vert. B. Z. 32, 8, 10, *ra sanghulun; **kakjang idanè**, *zijn* (des brahmaans) *grootvader*; **amighnani kakjang**, aanh. onder piçâtja. z. pĕkak.

[Javanese script]\, s., jav. balu.

[Javanese script]\, **kukugan**, kugkugan.

[Javanese script]\ I., **akakab muni** v. pauwen, Sum. Z. 136, 2; **mraknyâganti rikang guguntĕn akakab manawang asĕmu masyang ing kulĕm**, Rm., Z. 28, 12 vgl. kk. Z. 5, 3; **mĕrak anguwuh kakab**, R. L. Z. 1, 128.

II., jav., *strook* v. 'tgeen ter bedaking dient; **duk akakab**, Dd. 3 *b*.; **hĕduk sakakab**, Nw. (om 't rijm kukub).

[Javanese script]\, **mĕkakĕb**, *voorover op den buik liggen*, tegenov. nungkajak (vgl. mĕlingĕb); **ngakĕbin**, *op* iets *voorover liggen*; **mangakĕbin**, *sumungkĕm ring, **mangakĕbin masadya**, *tumitihtitih mahâ; **ngakĕbin tjokor**, *anungkĕmi suku; **angakĕbin swami**, *umaṅḍĕm ing prija; **kakĕbin batis kainé**, *baṅḍemi pâdukangku.

[Javanese script]\, jav., *deksel* op de nasi in de kuskusan (z. tutup); **ngĕkĕb**, *zich opsluiten*

gedurende 3 dagen, v. e. meisje meestal v. hoogere kaste, dat voor de eerste maal de stonden krijgt, gedurende dien tijd verondersteld met Smara te slapen, of wel voor de plechtigheid v. 't tanden slijpen; ook v. pas getrouwden; **djalam kè djani mampigan, kokosok suba wwa ngulig, ambuhin boké bas kèto buka twara laäd lĕngis, mangĕkĕb dèwa djani, apang ada anggon djatu, gamanja twah kèto, di luwanan ditu nĕngil, mĕdĕm bangunda pĕsu tjai tong mĕnangda ngitung basangé lajah, upawasain awak, lamun suba banja kèto, nitikramanang abĕdik, palimundu labahin, kuningang nasi apulung, nah djalan makakosok**, tot haren moei-zegger, den toekomstigen bruidegom, Tj. b. Z. 2, 34 vgl. kĕbkĕb.

ᬓᬶᬓᬩ᭄, **akikab inusi**, B. Z. 87, 49 (tan mari inungsĕb).

ᬓᬶᬓᬶᬩ᭄, **mĕnggĕp kadi djrih akikib malaju tan âdrĕs**, Sum. Z. 149, 11; **rûg bĕntar tikanang musuh mababaran kombak murud jwâkikik**, Rm., Z. 99, 8, aanh. onder triwikrama.

ᬓᬸᬓᬸᬩ᭄, jav., *dekkleed* op bed; ***angalapi kukub** v. e. man, die zijne vrouw in 't bed bezoekt, Dpt., Z. 3, 16; U. Pngr. 90; **angalapi kukubira sang pĕdjah**, v. die op 't slagveld gesneuveld is, Kid. sund. Z. 3, 20, z. ald. 28; **angalapi kukub** v. vrouwen, die 't lijk v. haren gemaal op 't slagveld ontblooten, R. L., Z. 13, 2; **samawĕdi aguling akukub**, U. Pngr. 32; **turwakukub matanghi sira kagjat, atĕhĕr anguwahi hulĕs marjjakukub**, Adip. 112; **makukub**, Lamb. Z. 8, 1 (makakudung), k., 21 (ter), R. L. 115; **akukub djalada**, Krsn. Z. 9, 4; vgl. 't jav. woord onder kĕrĕb; **kakukubin**, *rinubung.

2e, *soort v. plafond* v. bĕdèg.

II., z. onder kakab II.

III., z. onder kukud.

IV., eigenn. pl. onder Marga; 2e eigenn. v. e. heilige pl. op Java, Tt. 16 vlgd.; 3e v. e. staat, waarvan koning was Saké, bij wien Nursiwan hulp tegen Amsyah liet vragen; Saké had 4 vogels in dienst, die 't verstand v. menschen hadden, sato sambawa (satu sambawa v. den gevaarlijken witten olifant, die Asmara supi moest bestrijden, Asmp., telkens), bestaande uit gagak of gowak radjasa, bibido gri (of gring?), kuntul pinĕtakan of winalantĕn en gagak minangsi; Nursiwan beloofde hem Munigarim te zullen geven, zoo hij A. versloeg; G. R. weet M. uit Mĕkah te ontvoeren en bij S. te K. te brengen; naderhand weet hij ook met A. weg te vliegen en hem bij dien vorst te brengen; A. wordt in een ijzeren kist gedaan en in 't water geworpen; Umar maja verlost eindelijk beiden en wreekt zicht op G. R., Am. fr.

ᬓᬸᬓᬸᬮ᭄, z. onder *kul.

ᬓᬓ᭄ I., jav., gebruikelijk alleen in **mĕkakang ari** v. brahmanen b. v. (Bjw. ook uit beleefdheid v. d. inlandsche vrouw van een Chinees; tag. kakang, mal. kakaq); **kakang ri pamungsu** ouder dan de pamungsu en jonger dan de panĕngah, bl. 3 b, z. kaka.

II., **lahru kakang**, z. kangkang.

III., **wanèh hana winèh lumâha makakang** R. 18 Z. 11, 9 (njrapapang, njrĕkukuh; vgl. mal. kangkang).

[Balinese script], jav. (de *gewenschte* schijnt de oorspr. beteekenis te zijn, vandaar in tegenst. v. kèlik, aanh. onder nĕ'b, z. verder onder kung en apti), *kâmi; mannel. geslacht aanduidend, b. v. **dasih kakung** (z. djalu), T. Z. 1, 24 (somah); **sang kakung**, *sang kâpti, T. Z. 4, 36 (sang abagus), **istri kakung**, *laki bi; **galih ron kakung**, aanh. onder tjoda.

[Balinese script], *verstijfd* als een vinger door zekere kwalen, *niet te buigen* b. v. v. d. lĕs (jav. kĕngkĕng), sterk v. e. man; **brapa tĕka kĕkĕng**, m., vgl. kĕkĕh en z. onder sĕpĕkĕn.

[Balinese script], z. onder tukang I.

[Balinese script] I., **mĕbiju kukung** v. d. pusung v. e. meisje, dat groot wordt; aanduiding van haren onderdom na 't mĕpusung tlĕkos en vóór 't mĕlunggah suwahan.

2°, K. A., ngusaba.

II., **akwèh pĕdjah makukung rumangkang**, Hariç. Z. 17, 4; **akwèh manglah rumangkang kasidĕkung akukung koñdjĕm ing wangkaj akrĕp**, Rt., Z. 11, 3; **lèn tang mâti bĕlah ḍaḍanya hinarug manglah lawanyâkukung, wangking[2] ikâtikĕl mulû**, R. Z. 39, 2.

[Balinese script], jav. (waar ook kados, vgl. samadi), h. v. buka, *W. Z. 28, 1 (masawang, mairib, lwir), Z. 3, 3 (sâksât), *hatur; ook **sakadi**, en nog deftiger **makadi** (*kaja; jav. mangkadi, ingkang kados, W. Zam. I. 94), dat ook *b. v.* beteekent; * **kadiku** (lees kadîku), T. Z. 1, 21 (buka kèto), Z. 4, 44 (kèto); **kĕdĕ' sira kadikyamindĕr athawâ kadi pwa sapu**, R. 23, Z. 4, 7 (misĕrĕng dané kadi pinĕkan, lees pindĕkan, minjĕngan ratha, sring ika dané mangké mailĕhan); **ika tinĕmpa olih sang korawèndra makadènin**, *ja ta tiniru tĕkap sang çrî durjodhana pinaḍan; **kadi punĕndi**, z. onder punĕndi.

II., **tan kadi**, tan mari.

[Balinese script], sas., anggo, **djari takadu**, bakal anggon; **takadu mĕntjaq** v. e. houten zwaard; **luwéq gawèna tadu** (b.: laloq pangadu), Zoll. padu, mal. paké; dus stamw. adu?; **kadu na djari saminaq**, anggona kurĕnan; vgl. kawih.

II., z. onder adu.

[Balinese script] I., **tan mangkèkinadé** (scheiding alhier onzeker, de vertalers denken aan adé) **manampĕtana karjja pangutusira sang narèçwara**, B. Z. 3, 7 (sapunika né mangkin iwang jan sangkaŏn gawé pangandikan ida sang prabu, sampun kèné mangkin mamijalang karjjan tityang pakon dané sang p., sampun sapunika (g)iwang jan mamiambĕng gawèné pangandikan[2] idané sang narâdhipa, sampunang mangkin kadi né suba antuk njrĕkĕtang).

II., vaak in pl. v. madé bij 't roepen.

[Balinese script], jav., *nutteloos, vernalatigd* v. werk door afwezigheid, *nuchter van iets blijven* zoo

b. v. v. iemand, die niet, wat voor hem klaar gemaakt is, te eten krijgt, *kogangan (z. tjĕdok, pĕgok); **ngadoång**, iemand *teleurstellen*, een vergeefsche reis laten maken b. v.; **da ngadoång ubaja**, *houd uw woord*, aanh. onder wawar; **ngadwang munji**, *zijn belofte niet gestand doen;* **anak malinggih dèwa, tan dadi ngadwang munji**, R. bl. Z. 4; **ampura bli sugriwa, dèning bli èmĕng pisan, warnané patuh kakalih, beja sakèng mangadwang, tan pagĕh tĕkèn munji**, zegt Râma tot S., die hem verweet, niet op Bali geschoten te hebben, daar hij geen onderscheid zag tusschen de beide broeders.

ꦏꦼꦢꦼ, W. Z. 4, 2 (tlĕb, kadurus), Br. Z. 44, 17 (srĕng, kajun); *volhouden* met een bevel, Adip. 67; *steeds* iets zijn of doen, aldus was te zeggen v. Bhîsma, **nda tan ja manghilangakĕn prihatin ri sira, kĕdĕ' kolujan**, Bh. 94; **ndå tarwawarĕngĕ' bhagawân dèwabrata, pidjĕr kĕdĕ' manîrnnâkĕn ikang ratu samanta**, ald. 84 (vgl. kĕdĕh, jav. kĕdah en kudu; de *h* aan 't einde in 't jav., waar vroeger een *ĕ'* stond, is misschien te verklaren uit een verkeerde lezing; in jav. hh. toch vindt men vaak een *h* in pl. v. e. tĕdung, vandaar rahwana in pl. v. râwaṅa); **jadi kita kĕdwa mahjun alagâtakĕrang pratapa**, *volstrekt* willen, Hariç. Z. 18, 5; **makĕdĕ'**, B. Z. 1, 3 (njĕrĕng, sinĕrĕng, manglagasang); **akĕdĕ***, Krsn. Z. 11, 13, W. Z. 30, 14 (alon²an, malonlonan, andĕg²), W. Z. 2, 5 (malèn²an, mapadudwan, makudwan²; vgl. onder swî); **kumĕdĕ'**, *volstrekt willen*, Kam. 4 *m*; **kinĕdĕ'** Br. Z. 36, 18 (pinisĕrĕng); **kinĕdĕ?**, Sm. Z. 26, 2 (sinĕrĕng); **angĕdwakĕn**, *trachten over te halen?*, Sum. Z. 74, 5; **kĕdwan***, *volhouden, blijven beweren*, dat hij geen schuld heeft, Wtb. (vgl. jav. kudon).

ꦏꦼꦝꦶ, jav., *warsadhara, *klîwa, *napungsaka, *saṅḍha, waṇdu, *sahapurasan (?), aanh. onder djaloddha, onder de bedienden aan 't hof, Was. Z. 2, 9, Wtb. II., 48, 49; **kĕdinira radèn dèwi**, Mal. 99, 266; z. bantut en baṅtjih; **pasilihning kĕḍi**, aanh. onder wadjana, z. ook onder kĕmaṅgi II.

2°, een vrouw, *die haar geheele leven door* (z. baki) *de maandstonden niet krijgt;* mag geen offeranden bereiden en aan geen enkele godsdienstplechtigheid deel nemen en ook niet als getuige optreden (z. aanh. onder kuning en içakasâksi); **tabja kĕḍi**, z. bij krinji, Us.

3°, v. e. pangi, die geen vrucht draagt en waarvan de bast ter bedwelming dient v. tabwan's of wel ter dooding der vrucht eener vrouw.

ꦏꦸꦢ, jav., h. v. djaran, *W. Z. 26, 2 (djaran, ajah) Bw. Z. 13, 14 (a.); **susun kuda** v. boven elkaâr staande letters; **pakuda**, aanh. onder râdjawidhi (djuru ingĕtang djaran); *2°, *renbode, courier*, B. Z. 95, 3; **pakudan**, B. Z. 60, 11 (pakatik, utusan), 2°, eigenn. v. e. pl., Was. Z. 2, 84 (sas., residentie v. d. prins v. Kling); **siput bot pakudan**, z. onder wâdji; **ikang pakudan**, B. Z. 83, 5 (ika madjadjaranan); **pakudan i**

bapa hadji, B. Z. 59. 11 (utusan guru adji); **akuda'n,** Sm. Z. 30, 7 (nunggangi açwa).

II., (ugi) in een dringend verzoek; **itjènin dja kuda titynng, durus itjèn kuda tityang, mah suba kuda mĕnĕngang,** B. U. 276, Kid. Adip. nº. 2, bl. 5, **dini ndèn kuda i mirah,** *blijf hier vooreerst, als je blieft, mijn lieve jongen!,* Tjp. Z. 2, 20; **pañdjakang dja kuda tityang, anggèn kuda tityang djuru iring, dyastu i dèwa kalĕson, dĕpang tityang djuru pikul apang da manampak tanah, lamun mati barĕng matunggalan bangbang,** tot een minnares, Lr. (hier volgt de aanh. onder lĕbak).

III., Smbr., kura, *hoevele,* met een *ng* voor 't subst., **kudang dina** (mak. kura; malag. akori, *hoe?*); **akuda,** *hoevele?* (mak. si-kura); **mĕkuda,** *hoeveel kost het per stuk?* (Sbr. mĕkura); **pang kuda,** *hoevele malen?;* **jan kudang iūwan,** * pira'ng iwu; **nguda,** *waarom?;* **kudajang,** T. *b.* 1 *o.;* vgl. uda; **kuda ipun jèn darttajang,** aanh. onder dangsil, elders liju jèn kari dartajang, vgl. liju jèn djani tuturang, onder sontèng.

, jav., **pinrangnira ing kuḍi** (hds., kunti). v. e. draak, Tt.

, **ngudyang** of **mĕngudyang,** *wat doen?* vgl. udjang); **kudyang manglidin tuwuh,** Kid. Adip. nº. 2, bl. 5; **djuru ngudyang,** *een* djuru *voor wat?, om wat te doen?, wat voert hij uit als vaste bezigheid?;* **kudijang tra,** *hoe zou (hij) niet (rijk) worden;* **kudijang tan anakè pada kasmaran,** *hoe zouden zij allen niet verliefd zijn!,* B. U.

* , pusuh (lamp. *gesloten* v. e. bloem, vgl. de analogie v. d. 2 bet. v. kĕmbang en z. kudip), *bloemknop* (vgl. mal. en sund.); **kuduning malati** of **kudun. mĕnur,** z. onder salaga en aanh. onder kĕla; **kumudu** v. e. lotus, Sum. Z. 65, 4; **kumuḍu,** Sut. Z. 67, 5, aanh. onder kumuda.

, *inhalig, geldgierig* (gumugut, vgl. jav. en z. loba), * *zeer begeerig,* T. Z. 5, 136 (bas tlĕb), Z. 4, 63 (mĕlĕd mabudi ngamah); **kudu tkèn pipis; kumudu,** Ar. Z. 3, 7, v. bloed, Z. 6, 17; **ngudnāng,** *iets begeeren te bezitten;* **kukudon,** eigenn., Ws. 18.

II., jav., Was. Z. 2, 9; **mapèki donya kudu tang gagak tumampi patuwawaning kokila,** T. b. Z. 4, 77; **makudwan',** * akĕdĕ'.

, mal. (Tamil koḍi), dwang dasa gĕbog; in K. A. ook v. 20 rundbeesten, akodi.

, **sakodo'na,** *zooals 't valt* v. werk niet met zorg afgewerkt, waaraan weinig zorg is besteed; z. onder momos.

, v. aḍuh, **pati karaduh,** aanh. onder * kĕsah.

, * kĕdĕ', *aandringend* b. v. v. die magĕnggèng, * maswî; **pinarikĕdĕh,** *gedrongen,* Hadji D. 18 *b.;* **parikĕdĕh,** * maswî; **marèkĕdĕh** en **mrikĕdĕh,** * maswî, *met geweld* iets *doorzetten,* niettegenstaande 't een of ander *zijn gang gaan,* Meg. 15; vgl. lĕdjĕh.

, jav., *wijze* waarop iets uitgevoerd moet worden; **paran kédah mĕdjahi ngwang,**

pan ingsun wisèsa sakti, R. sas. Z. 13, Aw., aanh. onder kĕmat.

of kadâha?, B. Z. 2, 4 en 5 (kasor, alah, masih bĕtènan ring, waarbij aan adhah gedacht is), *tiwas, Sm. Z. 8, 10 (kasoran), aanh. onder bari².

, z. onder *dyah.

, ngangsur² ngaduhduh, Dd. 18 *b* ond., v. aduh, vgl. katulung².

, z. onder diis.

, ngadaäp, *onthutst opstaan?* om weg te loopen, uit den slaap; ngadaäp bangun v. e. slapenden op 't hooren v. geluid, v. iemand, die valt; Tjp. Z. 1, 73, *ontsnappen?*; kadaäp-daäp, *schrikachtig* (vgl. kĕdapan).

, jav., (kĕduwung; sund. kaduhung); *lalu kaduhung manahnya, B. Z. 85, 13 (daät ngaduüng pakèdĕpanya); lalu kaduhung ring djurang, B. Z. 9, 23? (daät kadurus ring pangkung, liwat kadjorog, labuh kapanghungé, daät kadaluru(ng) nibèng pangkung, d. kadaluru n. parung, laüt kalantasan ring p.); vgl. onder duwung; kanyâ wus winèhan tukon, malaki ring ljan, kaduhung bapanya tan arĕp amautuha, amangsulakĕna tukon andwiguna, sakalwiraning papalampahan andwiguṅa, mwah daṅḍa dwigunottama 40000, pramada bapaning strî jan mangkana; kuuang kmar (?)nya mangkana, wnang patyana karo, jan arĕp ahuripa, dwigunottama 40000, angludi wirang ngaranya, Wtb.; ngaduüng tityang, *kasulatâku; masĕlsĕlan mangaduüng, Drm. 27; ngaduüng, *kaluśa; sampiné né kamulan (namentlijk A., door wien de arme brahmaan rijk geworden was), sang andaka wastanèki, ngaduüng manjĕlsĕl awak, kèné pinĕh pajah arig, mangajah mbuwakain, krana ada sampi liju, pañdjak tĕkaning djaran, sangkan ada kalinggihin, paradèné awaké paling saratnja „karawos paling gĕdènja, né lènan kabwatin kikit, sangĕt tandruh tĕkèn awak, pĕtjah tiwas dadi sugih, masih twara da mèling, njampolih anaké tujuh, T. bg., Z. 1, 11 vlgd.; ngĕduüng, *ontevreden* *salangsang; ngaduüngang raga, aanh. onder pitrĕ.

, z. onder kaḍal.

, mĕkadin, *dicht bij elkaâr zijn?* v. d. 2 personen in een djukung, Meg. 309. fig. *één van zin?*; pĕngadin, soort djukung met gandok's geroeid; Mw.; alwaar later djukung patjalang; zulke vaartuigjes brengen v. Bali vruchten op Lombok aan; muwah tingkahing wwang asasawahan, amrĕtèni galĕngan kinadin, wĕnanganè pingro sapanjarang anampadi, kawĕnanganè sari², jan anglinggisi kandĕl rong anggula, pawos pĕtang dĕpa di galĕng kadin ika, daṅḍa gung artha, 5000, jan pawos ing galĕngan mangkana, d. 10000, prasiddha amidik, nga., d. katur ing sang amawa bhûmi, Wtb.

, om ons *zou* uit te drukken, in een vraag, waarop men geen stellig antwoord verwacht, daar de aangesprokene het misschien

ook niet weet; **akuda kadèn**, *hoevelen zouden er zijn?*; **apa kadèn**, *wat zou het zijn?*; **ngadèn** (mitaĕnang), *meenen dat, in de meening verkeeren dat;* **kadèna mĕnang awaknjané ban sapa kadi akuné liwat momo**, *djajâtah lingnyâpan guragaḍa makâmùrkka satata; **jan djroné ngadènang linjok utjapan tityangé sami linjokan bwin**, Bngk. fr.

II., eigenn. v. e. rat in de fabel, waar een rat en een slang in één dyun gevangen zitten, T. b. Z. 4, 250.

, **kĕḍana kĕḍini**, Bjw. (en Bjmas., Loc. 1881 N°. 304), *twee kinderen, zoon en dochter slechts over hebben* (Men. III 110) of wel *niet meer dan twee kinderen, zoon en dochter krijgen;* hetgeen omineus zou zijn en gelukat of geruwat moet worden (Pustaka-Radja bl. 195, kaḍana kaḍini = sadèrèk kakalih sami èstri; *jav. kaḍana en gaḍana, djalĕr; kaḍini en gaḍini, verb. v. gharini denkelijk, èstri; vgl. ganagini); z. onḍalanḍil.

, **danḍa kudanḍa**, aanh. onder râdjawali; O.

, s., laras.

, **ngĕdèndut** v. d. kulkul, z. dèndut.

, krama-vorm v. kadiri, Tj. A. b.; sima kadintĕn, *dahapradèça.

, s., Ud. 7, Utt. 42.

, ar. (قدر), **kadar pira bosèt alas, suwe amba midjĕt ranti**, K. sas., Z. 10; **jèn sira angrungu pĕtak, pada ngamuka sirèki, ingsun ngamukana ing djro, pira kadaré wong mĕsir, paḍa susumbar tèki**, Jsp. Z. 15 (lamon sira mjarsa p., p. ng. dèn aglis, i. ngamuka ing djro pura, p. k. w. m., asumbar² sami, Jsp. j.); **kadar manik**, eigenn. v. e. gemalin v. Bandjaran sari, Aw. Z. 9, dochter v. d. vorst v. Mukadam; zij was verloofd aan Irman, Nursèwan's zoon, maar ontliep hem, Rng. (vgl. Catal. 65).

, **kaduran**, eigenn. v. e. dèsa, Oost-Bll. onder Tèdja kula, ten W. v. Gĕntuh.

, **kĕkĕdĕr**, een groote vlindersoort, die de bijen zou verdrijven, z. kĕdjĕr.

, **angon bèbèk** en naast ḍèḍè; **rĕmbuh kĕḍèr** in de opsomming v. gemeen volk, dat in de kalijuga 't hoogste woord heeft.

, **hjang kudur**, O.; **susukning kudur**, ald.; **sang huwus angĕli(h) prathamaning kudur anamalaju**, Sm. Z. 32, 2 (nundèn ja malipĕtan); **wwadjini** (?), **sima katanḍan**, **mâtsyanithâ** (?), **simângaturakĕn iwak**, **nèdani** (?), **sima kudur**, **tjatjawardjdjita** (?), **simaswatantra**, **râdjaçasana**, **sima lukajan**, **parudjahadji kunang**, **lima kwèhing sima kawruhakĕna**, Sdj.; **watĕk makudur**, O. (vgl. jav. en onder samĕgĕt, O. 6 *o*); **sang makudur**, O. XXIX, houdt, bij 't uitspreken v. d. eedformule, 't hoen, waarvan de kop afgehouwen wordt, O. Minto; **simapati, nga., wadahadji, makudur, warahan, pulaja, tangar, gurang**, R. j.; **at kudur ikang korawawirâpranga**, zegt Bhìsma een wapenstilstand voorslaande, Bh. 59 (vert., zoo 't schijnt, v. judjyatâm

awahâro'dya); **kinuduran**, *verzameld?, opgeroepen?* v. krijgsknechten, Sut. Z. 112, 14 (katĕdunang).

, z. onder kèwuskèdar.

, jav., *loensch;* **datékéa wuta wilalan pitjĕk kèdĕr pèlèrèng dadi awas mulat** bij de zegenrijke geboorte v. Sutasoma, Tjt. 81.

, s., eigenn v. d. moeder der nâga's, Adip., Tjt. 70; **sang kadrûsuta** *nâga; z. winatâ.

, eigenn. v. e. staat op Java (z. kadintĕn), v. e. pl. in Tabanan en op Lombok; meestal kĕdèri; Wtb. III. 2°; **arjjèng kadiri**, zoon v. Djajasabha en vader v. Arjja Kapakisan; **rĕrĕg kĕdèri**, nm. v. e. klein bal. gedicht, bezingende de verwoesting v. genoemde pl. op Lombok, uit de aanh. onder kiré kan men zien, hoe de afschrijvers een text naar hun eigen tongval wijzigen; hoe groot 't verschil soms is, zie men v. grèjot.

2°, of **rara** (kanyâ) **kadiri**, nm. v. e. versm., z. Bw. 60 *m.*, in 't begin Mal., rjjangkat çrî narapati enz.), Ar. Pr. 47 *o.*, 59 *b.*

, **rara kadura**, aanh. onder lungid.

, z. onder kadiri.

, **uwa kèdrah**, w. Bjw., een bijnm. v. Sĕmar.

, (vgl. kadordor), **ngĕdĕrdĕr** v. d. staart v. e. kapĕtjit, v. e. versm.

(vgl. kadĕrdĕr), **pakadordor** v. vele wormen; **ngadordor**, *kruipen* v. rupsen of wormen, v. verschietende pijn (vgl. nggrajang); **kĕdardarkadordor**, *verschieten* v. tudju.

, z. onder kodrat en sĕgĕrat.

, sas., nodja (ook jav. kĕdĕrat).

, zou een andere naam zijn v. d. tjurida.

, eigenn. v. e. vorst, die weigerde schatting te betalen aan Sadar alam; bij en zijn drie broeders werden door Badijulsaman genoodzaakt zicht te onderwerpen; de andere broeders worden genoemd Rawi alam (?), Tadju alam en Sèpul alam (h. H. 106: كندر عالم, تازر عالم, سيف العالم en شاه سورعالم).

, jav., Wtb. III. 6 *m.*, 75; Ar. Pr. 16, 19, *te ver*, 26, 57; **kaduk manis rasanya di pangipyan**, B. U. 67; **kaduk rumrum**, R. L. Z. 10, 1 (liwating aju, dahating bĕtjik); **kaduk bagus**, Mal. 123, 124, 104; **akaduk** (b.: akatuk), B. Z. 10, 4; **kaduk ing rĕbah tuwi tiba**, ald. Z. 15, 8 (bannjané ĕmbad wjattinja patita, manunggiing ĕbah satuñk ñdjĕmpang).

, z. onder kidik.

I., *apraçasta (z. onder kidik); **makĕdik**, W. Z. 14, 8 (kintjit, akikit).

II., **kĕdakkĕdik**, z. onder tjaktjik.

I., jav., **ngĕduk** *uitdiepen* een tlaga b. v.; **laüd ubi kotjèng kinĕduk**, verkeerde vertaling, evenals ook wurjjaning u. k. v. patjakingkuking bakikuk, B. Z. 6, 1, **wwang tumama hing** (sic.) **sawahing ljan angĕduka wlut, amèta banju, angalihakĕn dalaning banju pûrwwasâhasa danda**, 5000, Wtb.; **kalih atmané né luh mandèsti, rawuh kidul kapapag ban gĕnya, dèning sang tjikra**

balané, kaborbor sami paŭlun, ĕmpuk atmané kaguling, masi ja tongada pĕdjah, kabakta ring tambra iku kina(nĕ)la ja siju tĕmwang, kèngin ĕntip, kakĕduk katĕktĕk malih, tumiba ring madyapada „dadi lintah añdjulati tjatjing, ulĕd alid salwiring lumampah, tana(h) nuŭt awané (?), **mandadi baduda iku, sal² mangujak batjin,** Djp. Z. 5, 15 vlgd.; **ngĕdukin** (t l a g a) *uitdiepen;* z. k u ŭ k III., waaruit blijkt dat er in 't jav. vroeger een **k ĕ r u k** bestaan moet hebben, dat in overeenkomst is met 't bat. h o r u k en k ĕ r u k.

*II., Bjw., naast 't jav. è ñ ł o ng, = s i j u t vgl. 't mal. g ĕ l u k).

III. kĕduk timbul, z. onder t i m b u l en aanh. onder w i d i en p r a k â ç a; z. k ĕ d o t.

[Balinese script], *g u j u, *lachen* (i t j a); **ngĕdèkin,** *uitlachen,* z. k ĕ ñ j i ng.

* **2°. bakĕdèk,** sas., *zich vermaken,* m ĕ l a l i (Smbw.), aanh. onder m ĕ l a k; **pakĕdèkan,** *speelgoed, bijvrouw,* oorspr. *slavin.*

[Balinese script] I., sas., b o ng o l; **aiq kĕdok,** *'t vuil op 't water.*

II., **kĕdokan,** *plaatsen, waar het water sints lang reeds staat, moeraskuilen, oude plassen* (sund. id.; jav. tj ĕ k è d o k a n, Kbj. b., z. tj ĕ l ĕ k o d o k a n); de bloedzuigers, aldaar verblijf houdende, zijn feller dan in rivieren enz., van daar **buka lĕlintah di kĕdokanné, ngĕtitĕm,** om aan te duiden het niet willen weggaan v. e. **plaats,** waar men het goed heeft.

[Balinese script], vaker dan k ĕ d i k (vgl. onder i d i h); **akidik,** b. v. a g ĕ t u l (sas. s a k ĕ d i q); vgl. b ĕ d i k en k i k i t.

[Balinese script] (?), *ng d u d u k.

[Balinese script], sas., tj ĕ n i k (Smbw. o d é q); ook k o tj è q.

[Balinese script], jav. T. Z. 5, 34 (k a t a k), *k u ng k a ng; **wrapin kodok silité,** Us.

[Balinese script] I., **akodokan lima,** *zooveel als in 't holle v. d. palm der hand kan liggen;* vgl. *s l o w o k.

II., z. onder b o ng a n.

[Balinese script], z. onder k a d i.

[Balinese script], uit k a ă d²?; **ngadkad,** *teruggaan, langzaam terugtrekken* v. vluchtenden, terug *deinzen* in den strijd; z. m ĕ k ĕ k i r i g.

[Balinese script], *u m ĕ n d ĕ k, *ineengefrommeld, krimpen* v. lijnwaad, een kleedingstuk door de wasch (mad. k ĕ r k ĕ r; vgl. ĕ ng k ĕ d, k ĕ l k ĕ l en k i s u t); **ngĕdkĕdang,** *kort maken* de hals b. v. v. d. tj a ng a k, die zich voor een kèkèr uitgaf; **mangĕdkĕdang batis,** Kid. Adip. b. Z. 3, 21.

[Balinese script], s a m b u k t a p i s enz. ter afveging van zijn gat na de ontlasting; in een verwensching; **gutgut bukal bukal kidkid,** ik ben gebeten door een b., *de vervloekte* b., Tj. b. Z. 1, 90; **makidkid,** *zich de posteriores* na den afgang met iets droogs als b. v. s a m b u k, een lap enz., *afvegen* (te Sbr., m ĕ k i l a d, dit ald. niet bekend zijnde); z. k o ñ tj è ng.

[Balinese script], vgl. k u k u d; **ngudkudin,** *van* iets *de overgebleven brokken bij elkaâr scharrelen;* aanh. onder k o d a g; **ngudkudang,** *geheel opmaken,* n ĕ l a h a n g, ng ĕ d a s a n g; **pangudkudan,** *'t laatste kind,* de moeder niet meer ter wereld

brengende; de laatste vruchten als de tijd over is, zijnde deze kleiner (vgl. uûd); **kudkudan**, *restant* v. d. rijst op een bord of sokasi.

, pongkod (te Bbg. dit, niet p. gebruikelijk; vgl. angkod); **ngodkod** v. e. eekhoren een cocosnoot *beknagen?*

, *luruluruk, B. Z. 10, 1; melastome polyanthum, de sund. harèndong, jav. v. 't Tĕnggĕr-gebergte sĕnggani (mal. men. si kaduduk, lamp. duruk[2], daduruk[2] en naduruk, lamp. k.: kaduruk, mal. v. Kut. sĕnduru en mal. en bat. sanduduk).

, tĕlĕngis (O. Bll. en sas.); **tain kĕdèkdèk**, de ampas v. d. opium.

, **ngĕdokdak**; *pruttelend* of *klapperend zieden* v. kokend water.

, **mèn kĕdokdok**; z. onder klèntèng sari.

, jav. (kidĕkĕs, vgl. dukus); **akidukus** v. boomen, Z. 26, 6 (lukus, lwir masidakĕp), Sm. Z. 18, 4; Wir. 26 (*zich inkrimpen?* op eene slaapplaats), Kam. 11; v. e. slapende, Tj. 3; **makidukus**, W. Z. 5, 3 (masidakĕp); Br. Z. 7, 2; **katisan gumigil akidukus** v. e. verkleumde, T. b. Z. 4, 176, Kam. 55 (Pañtjatantra wèpamâna), aanh. onder gĕgĕs; **angidukus**, Br. Z. 44, 1 (njaru, umĕnĕng).

, **ngĕdĕkol** v. rupsen op de boomen; **susu buntĕr njangkih njalang, katon njuh gadingé kĕmbar, di paăngané ja ngadĕkol**, Lr.; vgl. kĕtèkol.

, **ngĕdoklok** of ngĕtoplok en ngĕdoplok, *zich bol voordoen* als de cunnus; vgl. kĕdodong en kĕmomok.

, Bjw., *stijf* v. d. beenen.

, Bjw., *niet kunnen staan* v. 't membrum virile ten gevolge v. e. ongeval, doordat er b. v. aan getrokken is, of wel door een val.

, **ngĕdodo** v. iemand, die damang is, *driest?*, ngĕlèsanin of ngambul[2].

of kudiding; **ngĕdiding**, *hard wegloopen*, aanh. onder rĕñtjang; ook mĕdiding?; **mangudiding**, *mangididi; **nguda iba mangudiding patikĕpug, iba mula turas gĕtap**, Bngk. s. 251; **pun wajapak malaju angudiding**, U. Pngr. 92.

, **pada makĕdudung awu**, Dd. 19 *b.*; **mĕkĕdudungan**, mundung.

, **mĕdodong**, v. e. tingkih; **ngĕdodong** v. 't schaamdeel v. e. vrouw *als een knobbel uitpuilen* (vgl. dodong en kĕdoklok.

, **akadat**, Sm. Z. 22, 3 (komĕd pupudji?); **makadat**, Sut. Z. 41, 5 (alal), *talmen, langzaam?*, B. Z. 43, 22, Z. 44, 2 (kodĕt); Gh. Z. 12, 1; Br. Z. 19, 9; **tan akadat**, *zonder verwijl*, Z. 29, 4 (nora kalib), B. Z. 43, 32 (nora saranta, n. kodĕt, manggatiăng), R. 14 Z. 43, 32 (n. k., vgl. jav. rañdat); **rasarasanan ânakmami hajwa makadat manawi tĕlĕbning winghit râma rakrjan makapuputan agring**, T. b. Z. 1, 28 (rasarasani ta mâsku, hajwa palĕh[2], manawja

wijoganira tĕlĕb mâwasâna wjâdhi, Kam. 7: wruhanta nini jan awujung sira râmanirèku, prapañtjaning twas tibrâça hinguluran mawjandadyagring lah rasanana mâsingsun tan lamlama, T. a. Z. 1, 24): **wruh atjum apikadat**, B. Z. 80, 47, (taū ja mapi njrantajang, wiwèka sĕmu sĕndu bané saranta).

[Balinese script] I., **lamun kèto adjak ké kai ilidang, kadut kai butiting, da tani ngidĕpang samunjimunjin kola, patjang nundèn mangĕtohin, i botoh rara ngadut jatna mbutiting**, namentl. de kumangmang, die beloofde hem bij 't wedden op klophanen te zullen doen winnen, Tj. b.; **makadut**, *kinandut; **dajané adjagat kadut** (b.: gaok), *hij kent alle mogelijke listen;* **ngadut**, *in* zijn gordelkleed iets *steken* (z. grondot); **ngadut manik**, aanh. onder manik; **akuda bulan kĕkadut blingné** v. e. zwangere vrouw *onder 't hart dragen* 't kind, waarvan zij zwanger gaat; **kaduta**, *dinudutan; **kadutan** (kris), *een kris* (z. luk en bij badjra); **punjan kadutan**, z. onder tjuriga.

II., jav., **mabasahan kadut lĕwas awûk**, v. bijĕn, B. Z. 15, 6 (máilidan di tapisé suba bĕrĕk, mangrubung maduūhan majang daāt, maūlĕs tapis m. buūk).

[Balinese script], *open* v. d. oogen b. v. v. jonge honden (lamp. sĕdat, tid. akadat, *wakker worden*), v. e. besneden penis, *dĕling; **ngidĕm kĕdat pĕngakuné; kĕdat lajah**, de daūn urat?; **ngĕdat**, *dumĕling (Sbr., ndundun; vgl. onder kĕdap), *op zijn hoede zijn* ('t Engelsche *wide awake*, vgl. nglĕnging), **ngĕdatang**, *open doen* de oogen (njingakang).

[Balinese script], **ngĕdĕtin**, een paard *inhouden* met de teugels; **ngĕdĕtang manah**, *zich inhouden* b. v. iemand, die een ander wil dooden; vgl. ngrĕtang; **pakĕdĕt**, Us. x. 36.

[Balinese script], sas., *rijstdiefje* als de ptingan en andere kleinere vogels, in tegenst. v. kamanukan (mad. kĕdiq en z. onder kĕbawi); **sijuang kĕditna**, ngulah kĕdis.

[Balinese script], **kumĕdut**, aanh. onder andut (udutnjané; *lillen* als een moeras?) en dus te lezen kumĕdut.

[Balinese script], jav., **akĕdut** v. d. penis, Sm. Z. 24, 4 (makĕdutan); **djuru kĕdut** (b.: kĕduk) B. Z. 80, 32 (djuru amuk, dj. kosa); **kĕdat kĕdut**, v. 't gemoed *weifelen;* **kumĕdut**, *kumĕtĕr, *akĕtĕr, v. d. lippen, z. onder padu; **kumĕdut sukunya kumĕdal**, R. 18 Z. 12, 2 (makĕdjĕngan batisé kĕdjong², makĕdjutan batisnya mangĕdjat); **kumĕdut i tĕngĕnan mâr bâhu**, v. Râma optrekkende, 't geen eene overwinning op zijne vijanden voorspelde, R. inl. Z. 2, 2 (makĕdjutan né kanan tjĕtjĕh tangan, molah bahuniré tĕngĕn, Sum. Z. 109, 5 een teeken, dat hij bij 't swajambara gelukkig zal zijn); **kumĕdut**, R. 20 Z. 7, 4 (ngadjutdjut), v. d. knevels, R. 13 Z. 2, 29 (makĕdjutan, ngabirbir), v. d. grond, Ar. Z. 6, 11; **kĕdutan**, *molah, R. 16 Z. 6, 14; **kĕkĕdutĕn** v. d. oogen; *kampita (vgl. çarîrakampa); **kakĕdutan tardjdjan tityangé ring kanan**, als een omen, W. Z. 18, 10 (kumĕtĕr, kumĕdut, ngĕdjĕr).

, jav., **tur wani akĕḍot kuwat** ten gevolge v. 't eten v. e. wondervrucht, R. m. (R. K.: k u w a t t ĕ g u h t i m b u l w a n i); **tur tĕguh kĕḍot sirèki**, ald., **kĕḍot timbul, budjana kulit** enz., War. b. 43, vgl. k ĕ ḍ u k III.

, Br. Z. 29, 14, **akidat**, *spartelen*, Sm. Z. 34, 2 (n g u r è d j a t), v. d. staart, R. 31 Z. 4, 1 reg. 3 (n g u l è d j a t); **akidat akuṇḍa amrih adudût**, 22 Z. 3, 8 (n g u r è d j a t m a g u j a n g n g u l a h a n g n g ĕ ḍ ĕ n g); **makin akidat (t)inaljan** (b.: m a k i d a t i k a), B. Z. 10, 4 (s a m i n g k i n n g a r ĕ ñ d j i t k a d a n d a n); **makidat²an**, v. paarden (k r ĕ d j ĕ n g², g r è d j a h - g r è d j o h).

, *m a k a ḍ a t; **jan koḍĕt sang prabhû nulungin**, *j a n m a s u w é t u l u n g n r ĕ p a t i; **nora koḍĕt**, t a n a k a ḍ a t; **sampun akoḍĕt pukulun**, want de vijand staat voor de deur, Ar. Pr. Z. 12, 7; **sampun ngoḍĕtang**, *h a j w â k a l i b.

, **mamunji ngadutdut** v. e. dief, Tjrk., d j ĕ d j ĕ h.

, **ngadas**, een stuk vee *hoeden*, den eigenaar 't eerste jong gevende, zoo het dier reeds zwanger is, anders neemt hij het, de jongen verdeelende (z. d j a l a); **mekadasang**, een stuk vee bij een ander *ter hoeding geven*, bedingende, dat 't eerste jong voor den eigenaar is; zoo het stuk vee verloren raakt bij dag, moet de hoeder het vergoeden, maar gebeurt het des nachts dan deelen beiden de schade; zulk een contract (u b a j a) wordt echter alleen onder elkaâr vreemd zijnde gesloten.

, Pam. 18, **nangkĕn ida ngrawuhang aturan, mwang wèwèhan; tan kados ida manjĕpĕl djinah, jan tanana makakarjjanya**, Pam. b. 52; **dalĕm tan kados**, Z. M. wilde of kon haar niet bekennen, aanh. onder b ĕ g ĕ h; **tan kados ibu manira marnaha, lĕwihira sang kèpi, nadyan satungkĕb rat, djĕng ibu ngulatana, masa manggija ramadji**, Jsp. b. Z. 7 (j. Jsp., j., t a n k a w a s a i. k a w u l a n u t u r a, i n g w a r n a n é k a n g k., n. s. r., i b u a n g u l a t a n a, m å n g s å a m a n g g i j a m a l i h; **sas.** J., t. k o w a s a i m u t a k ĕ n a m a r n a, r u p a n i r a s. k., j a d y a n s. r. i b u a., m å n g s a a n t u k a k a l i h); (in de jav. bet. zeer zelden, z. aanh. onder k a k a w a).

, *rein*, *schoon*, *zindelijk*, *licht* v. kleur (z. u l ĕ m); **srawah kĕḍas, biing kĕḍas, sââ kĕḍas**, zoo de pooten wit zijn.

, k ĕ ḍ a s?, z. onder a p i.

, (p a k s i), *vogel*, waaronder 't pluimvee niet begrepen wordt (vgl. onder k a t j a n g, s ĕ m u t en t i i n g, over de graden v. wasdom v. e. vogel z. onder **tjèndol**, **duwi**, d j a ü m, p a ĕ t en k ĕ b a h); **oöng kĕdis**, *d j a m u r s y u n g, B. Z. 11, 4; **simbar kĕdis**, een kleinere soort dan de s i m b a r m a ñ d j a n g a n; **ngĕdis**, *gelijk een vogel doen*, zoo b. v. ruien, de vederen niet op eens, zooals de kippen, verwisselen); v. vagebonden, die geen vaste woonplaats hebben (sund. d j a l m a m a n u k; vgl. n g u m b a n g); **kĕdisan**, z. onder b i n t a n g d a n u en a g a; **ulanan kĕdis**, z. onder u l a n.

, *wasem, stoom* (vgl. batav.; vgl. andus en dusdus); **makĕdus,** mĕlĕtuk; *kumukus; **makĕdus kĕbus,** *akukus apanas; **bangĕs makĕdus,** naast b. malĕkag, Kid. Adip. b. Z. 1, 42 en 43; **lampahnya makĕdus,** *lakunyå kumukus, B. Z. 81, 15; **kuwangan bin akĕdusan dĕpin pang alal** v. gekookte rijst; **kĕdusan,** Bngk. s.

, **mĕkudas**[2], v. uitbrekend zweet; vgl. mĕkĕdusdasan.

, jav., aanh. onder puṅḍung.

, Bjw., een kip of eend ontdarmd en gevuld met kruiderijen en gestampte tjrĕmé; vervolgens dicht genaaid en met santĕn gekookt als opor; vgl. otak[2].

I. (vgl. kĕdus), **mĕkudus,** *warrelen* v. rook, *kumukus (ook mĕsĕpuk); verb. of boertend in pl. v. mĕmadat; **kudusanga ban udjané,** *door den regen stroomend nat gemaakt.*

II., ar., toen 't graf v. Jusup gevonden was, **jata tumĕḍun sirèki lan sahbatira sadaja, ḍinuḍuk kapanggih mangko, tabĕlaning jusup ika, jata pinikul sira binakta mring kudus tèku, tan kawarnaha ing marga „alalampahan sirèki, pĕtang puluh dinèng marga rawuh ing kudus tan alon, pinĕṅḍĕm saṅḍing ring rama, mwangé** (?) **bujutira, paman ing bagèṅḍa j.** (Ismail bedoeld?), **sampun pinĕṅḍĕm irika „andikaning jang sirèki, kotjapa mangko dèning jang** (l. ngwang), **praptèng nabi musa mangko, è m. wruhanta ija, ing bumi kudus ika, akaiah djaratirèka, paranabi anèngrika,** Jsp. 't slot (Jsp. j.: tumurun nabi m. gĕlis lawan صحبة sadaja kapanggih ḍinuḍukaké katon tabĕla dyan pinikul maring قدس tan kawarnaha ing marga, lampahè قدس lan mĕsir patang puluh dina marga wus prapta قدس lampahé pinĕṅḍĕm saṅḍing ing rama mjang bujut pamanira bagiṅḍa j. pan sampun kinubur بيت المقدس „andikanira jang widi mangké, kotjapa dèning jang maring m. andikané èh ta m. wruhanta ing bumi قدس ika goné pakuburanipun kang para nabi sadaja), aanh. onder hèh.

I., z. ḍasih.

II., z. onder taḍahasih; **sĕnggakira angaḍasih,** R. sas., telkens.

, **mĕkĕdusdasan,** *gudsen* v. zweet (z. mĕkudas[2]); v. e. land, waar alles in de war is; **mĕkĕdusdasan mulih,** *in verwarden toestand?, tegen verwachting?*

, Sm. Z. 26, 6 (tjorah).

, **pakadèsĕm,** *kapatjirit; **ngadèsĕm,** *beschaamd zijn* als vrouwen bij 't hooren van obscoeniteiten (vgl. jav. lingsĕm), *midĕm; **ngadèsĕmin,** *iemand minachtend aanzien,* zoodat hij er door gesmaad wordt; **kĕkadèsĕmang,** *met meer of min wrevel aangezien?* (klènin sĕma), van iemand b. v. die zeer arm is, nergens gezien is of wel waarover men beschaamd is.

, **ngĕdisamang,** nuänang; toen

zij haar keukengereedschap in stukken zag liggen, zeide zij, **nah né kudyang djani apa kadisamang, mbnbuh twah atjangkilik**, Tj. b. Z. 1, 65.

, Bjw., s u g ĕ m, Stn. (*jav. Men. 10), zekere vogel (vgl. h a ḍ a w a), Wtb. III 18 m., 19 b., enz. Wt. 7 b., R. 23 Z. 12, 4 (*h a r a w a), aanh. onder bh â r a d w â dja en k u r u g ĕ m; Mis. Gag. 12 o. (sas. k ĕ d a w a of d a w a = s u g ĕ m, mĕngar. r a w a, mal. p r a k g a n in pl. v. p ĕ r g a m, sund. k a d a ñ tja, z. Tob. spr. bl. 15 in de aant., Bawéjan k u d a w a, witte boschduif, Tijds. N. I. VIII bl. 299), verkl. v. ç a b d a g u ng, Nw.

of d ĕ l u k s ĕ p a ng, Bjw., een kleinere soort dan de k a d a w a.

(bat. h u d o n?), ***pakudwanan**, B. Z. 6, 6 (s o k a s i, d o n p a k u!).

, B. Z. 45, 2 (d u w a k, b l a k a s), Z. 80, 32 (m a ḍ u w a k?), Z. 85, 17, Z. 82, 4.

, zekere zeevisch, R. 10 Z. 9, 7 (b a d ĕ ng a n s u w a t), 14 Z. 1, 13 (mal., soort b a w a l, jav. R. 292 d i w a s, mak. en bug. m a n r i w a s ă q?), O.

, **ngĕduwĕl**, *onwillig* te betalen, werken enz., z. ng l ĕ ng k ĕ ng, b i ng k ĕ ng.

, **angidĕwal**, *sparteleń?* v. e. visch, T. b. Z. 4, 248 (vgl. jav. k ĕ d u w ĕ l).

, jav. aanh. onder tj a m a h; **sang kakaḍal**, in de s a t w a, nm. aan den l ĕ l a s a n gegeven (K. A. k ĕ k a d a l, zou kleiner dan, en eigentlijk het mannetje v. d. l ĕ l ĕ s a n zijn, sas. k a d a l en k a d a n = l ĕ l a s a n); **gowa** (g o d h â?), **bonglot, kaḍal kang djalu, sarampon kang wadon**, Tjt.; vgl. tj ĕ k a d a l.

, vgl. jav., *gespartel*, Sut. Z. 87, 2 (k o r è dj a t a n); **kĕdal** (jav. hds.: k ĕ d ĕ l) **ning astra** (b.: k d a p), *de menigte?* Br. Z. 13, 29 (k a k ĕ n a n, Br. K. k ĕ d ĕ l a n; jav. vert. t a ñ tj ĕ b); **akĕdal** (b. a k ĕ d a p) v. e. door een pijl getroffene, B. Z. 43, 16 (ng u r è dj a t); **roning mimbâkĕdal marmma ri lĕmĕs i tikĕlning halis jan kumiñtjang**, Hw. Z. 6, 6; **akĕdal'an** v. e. vrouw, die beslapen wordt *tegenspartelen?* Sm. Z. 26, 2 (m a ng u r è dj a t), Z. 9, 2 (p a m u l i s a h), Gh. Z. 4, 12, Hw. Z. 23, 2; **kumĕdal** v. s u k u v. e. stier, die zich ziek houdt, T. Z. 1, 56 (vgl. onder k a k u) v. e. kind *spartelen?*, Sum. Z. 10, 8; **lidahmu tan kumĕdal** (m); **sukunya kumĕdal**, R. 18 Z. 12, 2 (m a ng ĕ dj a t, k ĕ dj o ng [1]); **angĕdal** v. e. stervende, B. Z. 29, 14 (k ĕ dj ĕ ng [2]); **i ungsil kadya girahjasĕn lĕmĕs sinwamnyâ-ngĕdal kânginan**, Z. 13, 4, **angĕdali suku**, T. Z. 1, 4, z. onder dj a w i l; **pakĕdaling wĕtis**, Sum. Z. 122, 1.

, z. onder k ĕ d a l.

, jav., *linksch* (vgl. mal. en z. k è d è l); **angidal dilahning apuj ring pahoman**, onder de ongunstige omina, Bh. 4 (later onder de gunstige a n ĕ ng ĕ n d i l a h n i ng a p u j r i ng k u ṅ ḍ a); **ngidal**, *zuidwaarts gaan*, R. L. Z. 7, 1, aanh. onder s a m p l a ng a n; **kakiḍal**, tegenov. k a t ĕ ng a n v. e. landstreek, Wir. 8.

, jav., W. Z. 1, 3 (dakšiṅa), T. Z. 5, 117 (kĕlod); **saka lor kidul**, B. Z. 29, 8 (uli kadja klod, si kadja mwah si klod); **sàkiduling sumèru**, W. Z. 22, 6 (sakĕlod ikang mahamèru, sadlod sumeru, sadakšinaning kèlasa lod s., sadakšinaning kèlasa); **sang atalaga kidul**, War. b. 127; **sang kasuũn kidul**, aanh. onder rupĕk; **mangidul hulun tan kapangidulan**, fr. s., vgl. ook lor en onder astamana.

, **kudilĕn sukunya**, aanh. onder saptawâra, z. gudil,

, Bratan, kéé; vgl. kidal.

, jav., v. aan den overwinnaar toegezegde prinsessen, R. L. Z. 7, 124 en 126 (raũh, katur), naast mĕdal v. e. vorst uit 't paleis komende; 2° een der namen v. d. versm. midjil, Amd. Z., z. odal en sodal.

, vgl. jav., **kadali warangan**, zekere bloem, Mal. 148, 55.

I., s., punti; **kadalipuspa**, kukulungan ing hati, z. onder *tud.

II., **kadalimada**, eigenn. v. e. berg, R. m. (R. K.: kudalèsada, jav. dadalisada, W. Dr. 240).

, jav. (tamil kădălèj), zekere bekende peulvrucht, gekookt vaak uit de hand gegeten, soya hispida (Bjw. gadĕl; vgl. lata banaspati, lwirnya, wanglu, (a)tangkil, karé huwak, gadĕl karamajan, pépé katutungkul, kĕtan sadangan, katĕng mâs, punikângol tan karakĕt, Tjt. 23, vgl. onder çâkhî; volgens sommigen zou dit gewas uit Japan ingevoerd zijn, maar dit blijkt niet waar te zijn).

, z. dalakar.

I., jav., *larap (z. klap en krĕdap), B. Z. 93, 4, Z. 32, 1 (tan kumĕdĕp, kidjap²), aanh. onder ingĕl; **amarĕngi kĕdap**, *plotseling*, Sut. Z. 20, 5; Z. 27, 2; **kĕdap²**, anghulap² ald.; Lamb. Z. 15, 7; **akĕdap²**, *nu en dan?*; **kumĕdap** v. d. sterren, Br. Z. 5, 7 (masuwaran, makĕdèp, kamĕdyut); **kumĕdap**, B. Z. 84, 27 (kumĕdèp), tegenov. dumĕling (vgl. kĕdat); **mangĕdap**, B. Z. 89, 6; **angĕdapĕdap**, Sm. Z. 30, 3 (kĕdèp); **mangĕdapĕdap**, W. Z. 35, 2 (kĕdèp², klap², kumĕdèpkĕdèp); **kinĕdapan** v. e. boom, Br. Z. 20, 25 (jan rasajang, sanimèsa; jav. vert. tĕrag en katĕragan); **lwir mukša kĕdapakĕna**, Ar. Pr. 49, 10, B. U. 75 (de Babad bl. 465 b., Dw., v. D., 279, kaja murtja kinĕdèpna, Anb. 90, kadi musna kinĕdèpĕna, en 92, waar murtja = lali; vgl. onder mukša; mal. 227 tijada dapat ditĕntang njata sapĕrti lĕnjap akan rasanja, of tijada boleh of dapat di pandang njata sapĕrti l. di pandang orang dari tĕmpatnja duduk, P. x., 133, vgl. aanh. onder dakšiṅâlaja.

II., z. onder kĕdap III.

I., **ngĕdapin**, *aan* iets *proeven* (vgl. njitjipin).

II., **kĕdapan**, *een jong blad*, maar niet van

palmen (z. ambu en vgl. *padapa), *sinwam, aanh. onder bĕn.

III., **kĕdapan**, *schrikachtig* v. e. paard, Bjw. **kĕḍapan** (vgl. kĕdaāp); **ngĕdap**, verbast. ngĕdaāp.

, **makĕdĕp**, plat = mati, vgl. bangka.

, jav. (vgl. kĕdèpdèp en klèp); **kĕdèp**[2], *anghulap[2], *mangĕḍapĕḍap, *mangĕlabĕlab; **kumĕdèp**, *kumĕdap; **kumĕdèpkĕdèp**, *mangĕdapĕdap; **kumĕḍèp kĕḍèp**, Utt. 48 (maka dang jang durna dan patih sĕngkuni pon măngĕdèpin mata, maka sakalijan itu pon tahu kĕdèpan mata itu, mal. W. 266; vgl. aanh. onder lor); **dèn kĕdèpakĕn**, Mal. 99.

, z. onder idĕp.

, jav., pusuh (vgl. kuḍu), Anj. Z. 12, 2 (ander hds. kusup); **ngudupìng bakung**, z. onder bakung (vgl. jav. kuñtjup).

, z. idĕp en onder pidĕp; **pakèdĕpan**, *manah; **mapakèdĕpan tjorah**, *makâmbĕk anghala.

 I., padapa (door kĕdapan).

II., *matten, die de* longan *onder eene slaapplaats tot aan den grond bedekken.*

, **akidupuh**, *op de knieën vallen, kruipen* voor een vorst, T. Z. 3, 70, Z. 5, 25 (madjongkok), v. d. kwartel, R. 14 Z. 12, 5, Z. 2, 4 (matègtèg), 23 Z. 12, 17 (manjĕntud), Z. 13, 14 (matimpuh), matĕg tog); L. Z. 15, 4 (ngĕntud), *neêrhurken* voor een meerdere, Ar. Z. 4, 15 (vgl. onder mungil); **lilâtjâmana pâdapangkadjani sang prija makidupuh arddha sâdara** v. e. vrouw op 't slagveld bij 't lijk v. haren man, Rm. Z. 60, 9; Gh. Z. 10, 4; Tj. A. 45 (kidupuh umĕṅdĕk anĕmbah); **tûr akidupuh awot sari**, T. Z. 3, 61 (T. b. Z. 4, 115, nĕhĕr ta ja manĕmbah i djĕ'ng sang brâhmaṅa).

, **pakudupuq**, makĕḍĕpĕk; ook **angudupuk?** z. onder kudupung.

, jav., **makakĕḍĕpĕk** v. hoofden, B. Z. 9, 2 (matjalĕbug, pakadupuk, pagalilik); **angĕdĕpĕk** v. paarden, Wir. 36; **lumaku mangĕḍĕpĕk** v. iemand, wien de beenen zijn afgeschoten, *een stompend geluid maken*, R. 22 Z. 1, 4 (nggadĕbĕg, jav. R. 456, ngĕdĕpĕk dènya lumaris; R. K. b., in R. m. ontbreekt deze passage, Kumbhakarṅa door Râma en Laksmana beschoten, kĕning wĕntis tĕngĕn dèn panahi, jata pĕgat kaḍĕpĕk kang lampah, kang ari manah kiwané, rampung ḍĕṅḍa tan utjul wĕsi palwa salĕkṡa kati, mangkana pinabudja, tĕngĕn gigal sampun, tiba ḍĕṅḍa mangka kiwa, pinanahan wus pisah kang tangan kalih, awakarwa lan murda); vgl. kĕrĕpĕk.

 (z. jav. Wdb.), **ngidupuk**, T. Z. 3, 27, z. kadupuk.

 (vgl. kḍèp), **pakadèpdèp** van vaandels, *pakatapkatap, *anglarap[2], *anghulap[2].

, z. kĕdoklok.

[Balinese script], **kinudupung**, *kinĕmbulan; kâmbulan; **ngudupung**, *mangĕmbuli (vgl. onder gadupung); **sang çrî kambodja kumjus kinudupung inirup dènikang wwil lumangkung**, Rt. Z. 11, 11; **abjûran manangis wanèh kinudupung strînya nda tan kombarah**, Hariç. Z. 12, 12; **angudupuk pakśa hamrih rimpung kabranan kinudupungèng mantri**, R. L. Z. 7, 51; **jata sinikĕp kinudupung**, Tt. 24.

[Balinese script], tĕngah, kadja, aanh. onder kangga.

[Balinese script], jav., z. onder loma en bóok.

[Balinese script], sas., tjapung; ook kĕrèja.

[Balinese script], z. onder dyah.

[Balinese script], z. kĕdjanti.

[Balinese script], eigenn. v. e. persoon, ontleend aan 't begin v. e. der zangen v. 't Wiwâha kadi harśa), zoo is ook lumaris (vocatif maris) uit een kidung; i ukir (wukir) uit de 2e Z. v. 't W., i lingga is uit de Amd?; vgl. sakih.

[Balinese script], **kumĕdyut**, *kumĕdap.

[Balinese script], **makudyat**, *spartelen?* R. 19, Z. 17, 1 (mulisah; vgl. mad. takĕrdjat?); **makudyat mahûrtjyat**, 21 Z. 4, 1 (ngarĕdjĕt, pakarèjak, kasuwèn patjruwèt).

[Balinese script], s., z. onder kukunang.

[Balinese script], fout in pl. v. dalañtjang?, *daluwang.

[Balinese script], jav. (gĕdèñtjong), gamĕlan slam (te Djembr., kĕdèñdjang).

[Balinese script], z. onder kĕdèñtjong.

[Balinese script], **mĕkidĕm**, *gesloten* v. d. oogen (bn. kiddam; men. kidjam; vgl. tidĕm); **ngidĕm**, aanh. onder galigas, *mrĕm, *lumĕjĕp; **mangidĕm**, *tan dĕling; **ngidĕm kĕdat**, z. onder kĕdat; **ngidĕmang**, **kidĕmangipun matanipunè**, zooals kleine kinderen uit vrees voor spooken; **pitutur tityang ring gusti, pagĕhang apang sasadjan, apang tĕkid kasadyanè, ngidĕm sampun matjingakan, kidĕpang mabarata, jadin dingĕh munji liju, sampunang pisan manimbal „jèn tĕka santin gusti, nto awanan gusti pĕdjah**, raadgeving der ganzen aan d. schilpad, dien zij door de lucht zouden vervoeren, T. bg. Z. 3, 86; vgl. *idĕm.

[Balinese script] (?), **kakadmarain** (?), *tinakis.

[Balinese script], **ngadimuk**, *angubatabit.

[Balinese script], ar. mal. ([Arabic]), Am. ep. telkens.

[Balinese script], s., z. kumutjup.

[Balinese script], Sbr., pĕdampal, ben. v. e. buluh-soort, waarvan sèmprong of suling vervaardigd worden (bukunè lambasan); Bjw., lampar.

2e, eigenn. dèsa in Bngl., z. onder aga.

[Balinese script] (?), **angudampĕl**, op een boom, R. 7 Z. 5, 2 (ndalĕpèk); **akudampĕlan i kûwarening ratha**, v. vrees, Wir. 48; akidâmpĕlan v. apen, 23 Z. 4, 9 (ndalĕkĕp, mĕngkĕb; jav. R. 499, kudampĕlan en ngudampĕl); z. dèmpĕl.

[Balinese script], **ngĕdumplang**, *snel wegloopen*

als een wild beest, v. vrouwen in een gevecht, aanh. onder è m è d, **pĕkĕdumplang.**

, s. (k a t a m b a); **sakadambabhâsita,** v. d. wind, R. 1 Z. 1, 10.

, s., b a n j a k h i r ĕ n g.

, **ngatiti kudumba,** m ĕ s ĕ g ĕ h a k a d a n g.

, z. k u t u m b i, Adig. 66 o. (bis), vgl. k u d u m b h a.

(?), **mangĕdagang,** * s u m u r u d, Br. Z. 12, 12.

, jav., *in staat zijn*, b. v. iets te verduren; **tra kodag ban náĕnang; kodag kadut pagĕmĕsin,** Tj. b. Z. 1, 14 en 16,; **kodag lutju bangal mungil, djani taĕnang, idup pada lan mati,** 95; **masih kodag kudkudin bakat dwang sopan,** ald. 66, aanh. onder g o n d o n g; **ngodag**, *onafhankelijk, niet onder heerschappij, zelfregeering;* **ngodagadag,** *op eigen gezag handelen;* **kakodag,** *beheerscht,* * k a g r a h a; **ngodagang,** *beheerschen* (n g o d a g a n g g u m i), een man *op den kop zitten* v. e. vrouw, * m i d a j a k a; **ngodagang dèwèk,** *onafhankelijk zijn;* **ngodagang pati urip,** Bngk. s.; **ngodagang djagat,** * b a ç è n g r â t, * a n g r a k ŝ a b h u w a ṅ a, * w a s i t w a r i n g b h ù w a n a; **ngwisèsa ngodagang djagaté kabèh,** * m a k a d r ĕ w j a n g a ṅ d a b h u w a n a; **kodagang dèwa sáurip tityang,** * b a ç â k i t é t u w u h k u; **kodagang antuk i dèwa,** * k a w a ç a k ĕ n a n t a; **sang mangodagang parttiwané ring jawadwipa,** * s a n g a n g ḋ i r i r a t u r i j a w a.

, s. (k h a d g a), om 't rijm (?) k a d g i, Ar. Pr. Z. 2, 3 en 5, ook *werktuig* in 't algem., z. aanh. onder k â m o p a d j î w a; **kaju maron kadga,** aanh. onder t j u r i g a.

, z. onder k a d g a.

, s. (k h a d g î), z. onder w a r a k; 2°, z. k a d g a.

, **ngudagdig** of n g ĕ d a g d i g, *rond zwalken* uit armoede, zooals een dobbelaar, die zelfs geen kris op zijde heeft, *'t leven v. e. vagebond leiden, uit stelen gaan,* schuiven, enz., ook v. bladen?

of k ĕ d a g l i g; **ngĕdiglig,** *zonder* s a p u t *of wapen in den gordel.*

, **kadbhuta,** R. 6 Z. 9, 4 (k a g a g a o k), aanh. onder r o d r a.

, jav., tut. 30 (vert. v. d j n j â t i), B. Z. 2, 33 (w a r g i, b r a j a); **kadang hadji,** z. onder k ŝ a t r i j a; **masĕgĕh akadang,** B. Z. 80, 3 (n g a t i t i k u d u m b h a, m a n a m j u w a r g i), **atinggal kadang,** aanh. onder s a b a, vgl. aanh. onder s a k â j a; **akadang sastra,** aanh. onder r a w è j a; **mĕkĕdangan**, *van elkaâr familie zijn.*

, z. * k a ḋ a n g.

, *nu eenmaal,* v. wat men niet ongedaan wenscht (Bjw. k a ḋ u n g naast t ĕ l a ñ d j u r) en daarom vaak gezegd om geen vruchtelooze reis te maken, Meg. 15 (bis), aanh. onder r u b è d a; toen zijn vader hem verzocht den vloek in te trekken, zeide S r ĕ n g g i, **inggih sapunapi antuk tityang kadung sampun ugi tiba sapan tityangé mtu boja dados patjang walinin banggajang pisan² kadung sampun labuh utjapan tityang manĕmah kĕni pagĕh wakbadjran tityang sidi sadjroning pitung dina**

„**Jan tan ida sang prabu né mangkin ngaksamajang pilih sida tulak sapan tityang katiba,** Kid Adip. c. Z. 1, 17 en 18; voorts wijst 't op iets, waarvan men gebruik moet maken, b. v. hang die kleêren te drogen, **kadung ada ái,** *immers de zon schijnt nu, de zon schijnt nu eenmaal,* laat ons deze gelegenheid niet verzuimen, de kleêren ter droging uit te hangen; **kadung kètu prahé,** 't is nu eenmaal zou de gewoonte; **kadung lablaba,** deze groenten *heeft* de kok *nu eenmaal gekookt, morgen krijgt ge de andere te eten,* aanh. onder blang; **kadung ipun mĕpapah glis magĕng,** heeft die palm *maar eenmaal* papah's *dan wordt zij ras groot* (vgl. batav. kadongan); **•** grĕhita, R. 23 Z. 15, 2; **kadung sèp tyang mriki, kudyang djani manulakang kadung labuh munjin mémé,** Kid. Adip. Z. 2, 70; **antuk andikané kadung runtuh tong dadi tulak,** ald. 91; **kadung bĕtjik, ané kadunga dèrèng mĕmadat; kadung mati pidan bwin idup,** *eens dood, wanneer zal men herleven;* **dèning kadung kapĕsuăng olih dané waranugrahané,** **•** kunĕng wĕtuni dènirâwarawarah (vgl. sund. kadongdora?); **kadung patawangan tyang,** ik wil de plechtigheid bijwonen (?), die lieden zijn nu eenmaal *kennissen van mij;* **kadung mĕdjalan,** *wat eenmaal de gewoonte is, wordt toegepast.*

, **kumĕdangakĕn bâhunya tĕhĕr inusap ikâ** v. strijdvaardigen, Ud. 106 ('t origin. bâhûn parighasangkâçâṅ sangsprĕçantah çanaih[2]; vgl. mal.).

(vgl. kĕdang); **ngĕdĕng,** *trekken* als een ploegos, *naar zich toehalen* **•** angdudut, de hand *terugtrekken,* tegenov. numbukang; *aanbijten* v. visch den hengel; **kĕdĕnga antuk latjur,** *door 't ongeluk als 't ware meêgesleept* (vgl. onder djĕkdjĕk); **kĕdĕnga ban tuduh,** aanh. onder tjampah; **kakĕdĕng, •** hinir, aanh. onder djuti; **mĕnjama kakĕdĕngan,** *van kalfskinderen;* **mĕkĕdĕngan antuk,** *door iemand verwant zijn* aan een ander, *aangetrouwde familie zijn door;* vgl. mèd en dĕtdĕt; **ngĕdĕngang,** *tot zich als bondgenoot roepen, van* iets *profiteeren* om iets te vergemakkelijken of tot stand te brengen; **ngĕdĕngang musuh,** *den vijand inhalen;* **pangĕdĕngan, •** panghrĕt.

, jav., Mal. 382, aanh. onder bandĕng, (atj. krung, *rivier*); **asiṅdutan kahaksi kĕdungnyangadang kadyasakĕdung sadji miṅa,** Ww. b. Z. 1, 126; **rabut kĕdung,** eigenn. v. d. plaats, waar zich de vischetende vogels ophielden, T. Z. 3, 29 en 32; z. tuṅda 2 *o;* **kĕdungan,** Aw. 77; **sanghjang rabut pakĕdungan,** z. onder băsakih.

, jav., B. Z. 7, 4 (hariṅa, i sĕnggah), èṅa, kurangga (mal. kidjang, z. onder sĕpĕkĕn, bat. hidjé, vgl. onder gĕdé), R. 1 Z. 1, 15 (vgl. onder soda); een kind door een kidang gezoogd is een uitdrukking voor verlatenheid, z. aanh. onder çakuntalâ en kĕmul: **anusup lawan kidang,** aanh. onder taluwah; **kidang atawan kanin, nga., duṡtakarmma, lwirnya, anganggas wwang, angĕntal, ambègal, angutil, amangpanga, ambahak, anumpu, ika ta kabèh kolarularan,**

saha tjihna, tinut dèning wwang makwèh, jèka k. a. k. nga., Wtb.; wwang awèh dunungan ring dusta, ring maling kunang, dadi hana wwang lèn kaduṡtan nguniwèh kamalingan, sama kapramanan, těhěr lunga tèkang duṡta sakèng dunungannya, kari ikang kadunungan, kapramanan angaku jan kadunungan, kidang kari hanèng alas, nga, sang kadunungan, daṅḍa ja uttama, 20000 (waarop volgt de aanh. onder kirab); wwang ana (ni)ngidakěna wwang minggat, kapanggih dèni sang adrěwé wong sakarahita, nga, jan maladjěng kang minggat, kidang hanèng alas, nga, daṅḍa, 48000, jan laki kang angiwat, kabandaha, walakâja katumbakana, sang kadunungan daṅḍa 24000 phalaning sakarahita, Wtb.; pisang kidang, *dwarina (?); mas rinèka kidang, aanh. onder tjělor II en djěnggi.

2°, kidang tjěměng, kidang mañtjawarṅna, kidang kañtjana, ben. v. e. kaputusan om snel te kunnen loopen; kidang kañtjana, onder de regalia, Kid. Pam. Z. 5, 33, aanh. onder tjamani; ingkěl kidang, War. b. 101; kasělěkan rawi wahu adan kumidangkidang v. e. prinses, Dpt. Z. 1; angidangidang, z. onder klèçita; paribradjakângidangidang wèça bratanira, Ud. 73 ('t origin. mrěgatjarjjâ), vgl. aanh. onder puñtja; akidang²an, *huppelen?*, R. 1 Z. 1, 15 (malali; z. onder pědèt).

ꦏꦶꦢꦸꦁ, *een gedicht* in inlandsche versmaten, *R. 23 Z. 18, 4 (mad. kedjung, mak. kélong, bug. élong; z. kěkawin en gěguritan); lwir kidunging akung, Mal. fr. (mirib sang bagus mangěngkal); makidung, *ataṅḍak; twara bisa makidung, straf hiernamaals, aanh. onder lintah; mangidung, R. 15 Z. 1, 10 (ataṅḍak); Sut. Z. 147, 15 (ngěngkal); ramjângidungakěn uněngnyan karakětan, B. Z. 4, 27 (ramé mangěngkal dèning děměnnjané tan pasah, suka njiptajang děměnnjané kadahatan, suka magita olib ulangunnjané kudahatan); angidungakěn, Z. 4, 27 (njiptajang); kinidungan, T. Z. 1, 5 (katandakin); pinangidungakěn pinangigělakěn pinarakětakěn, Adip. 109; kadyangganing kidungan tan kahiděp dèning tuli, Ud. 47 (vert. v. badhirèṡwiwa gâjanâh.

ꦏꦸꦢꦁ (vgl. jav.); kukudang, *naam als kroonprins gedragen*, R. L. Z. 1, 3 (vgl. mal. timang²an); angudang, B. Z. 80, 49 (lwir njangkrimang); angudang madhu v. bijen, T. Z. 4, 34 (ngalih sarkara); angingring swaranya angrubung lalitangudang madhu, fr. A.; angungudang pajodhara, T. Z. 5, 109 (manglingling sari), Ar. Z. 35, 1; angudang² susu, W. Z. 32, 1 (malali² njonjo); mangudangudang, B. Z. 1, 22 (mamasihin, manjumbungang), T. b. Z. 2, 46; aanh. onder lingga en godèl; kinudang v. e. maṅik, R. 10 Z. 5, 2 (kapapasihin), *met lof vermeld?*, 23 Z. 18, 4 (karoron), v. e. papegaai door een kluizenaar opgevoed, T. Z. 2, 42; kudang²ěn ing kakawin, Sum. Z. 63, 4, aanh. onder sarik; kakudanganira, *zijn bijnaam*, Hadji D. 82; katut lan anak sastra

rahadèn murddaningrat kakudanganira dèwi ratna duwita, Mal. 309.

, **kuding**²; R. 16 Z. 10,3 (palaljan).

, jav., **kukudung** of **kakudung** *kĕmul (mad. kodung, deksel in 't algemeen), *songsong (z. ald. de aanh. en vgl. kudung); **pañdjut akudung**², B. Z. 68, 7 (nañdu, kalamukan); **makakudung**, *masaput², *akmul, *akukub (vgl. onder kubun); **makakakudung olih tityang**, *makasongan i nghulun; **ngakudungin**, *angĕmuki; **kiuudungan kèn gulunya**, aanh. onder taluwah (hinĕmukan kupina mwang kèn, aanh. onder pasar).

2°, **akudung**, *zich dekken* met een schild, **prajatna sira akudung parisé**, Am., telkens (mal. vert. bĕrkudung pĕrisej; vgl. Men., Uitg. v. v. Dorp, 136, bĕrtudungkĕn pĕrisejnja, bis. 451); **djambé kudungan**, *praña hèr (?), vgl. onder krojah.

, sas. (vgl. onder kudung), tĕkĕp v. e. pajuk; kĕkĕb; vgl. plĕkoq en tungkĕm.

, **makèdong**, *arong; **mĕkèdongan**, *hol* als een kop, een hoed, tegenov. lèpèr (vgl. batav.); z. kĕrung en mĕgèrĕm.

, *houten kistje* ter berging v. allerlei, en van daar ook op onze sigarenkistjes toegepast; ook v. blik v. dezelfde gedaante als de tèpak maar grooter, *lade*, aanh. onder sĕkung.

I., **moñng mĕkodong**, *zeer vuil* v. tanden, v. de penis *bekaasd?*

*II., sas., bubu; de baka, de visschen met zijn voorgewend heilig leven willende verschalken, **kranan tityang sĕdih buka(h) djani, wèntĕn orta nudju dingĕh tityang, punika djuru pañtjingé, masangkĕp matambun, ipun patjang rañh mariki, patjang maugĕdjuk i dèwa, akèh prabotipun, rakad djaring añtjo pĕñtjar, kodong sèsèr dungkiné tan kosi**², **sorok gĕdé pangadangan** (?) „**pañtjing akèh gĕnĕp gĕdé tjĕnik, pañtjing kĕrĕm lèn pañtjing mapulang, mamèlagèndah barèné, lèn ngaba tuba liju, punika néné manjakitin, sampun matrap**²**an, dadi ipun kĕbus, ĕjèhé tĕkĕd kadasar, buka(h) lablab, tong ada tongos maklid, tan urung i dèwa brasta** „**di sasih karoné tĕka mai, sagrĕhan barĕng pjanak somah, tan kètang babandarané, ĕdjun pané miwah pajuk, lĕngis basa sampun tjumawis, arak brĕm lawan tuwak, jan akudang dalu, ipun patjang mainĕpan makasukan, jèn twara gusti barĕsih, ipun tan wèntĕn tulak** „**ĕnto krana tityang buka(h) djani, tanpaätma mangĕnang i dèwa, patjang punggĕl pasihané,** T. bj. Z. 4, 1 en vlgd.; ook buwu.

, rood koperkleurige rug en ronder dan de kĕpiting, harige pooten, scherpe nagels; eetbaar; maakt in de riviermondingen zeer diepe gaten en hoopjes op 't strand, loopt zeer hard, aanh. onder abang² lambé (z. afb. Rumph. Rariteitskamer, 9°, plaat); Bjw. pungung, magind. kadungun; (vgl. kongo en tjatjah) gekookt, 't water tegen hardnekkige koorts, vindt 't beest water, dan houdt

't op gaten te maken; 2°, nm. v. e. kleine zeeplaats onder Tabanan.

, een pĕnjandúan zonder tjagak.

, **ngĕdèngdang** v. d. kulkulan; **kulkul bulusé ngudèngdang,** Lp. 40 (de uitgave heeft een corrupte lezing), z. dèngdang en dangdung.

, de reeds vruchtdragende katjĕmtjĕm, evia acida (jav. kĕdongdong de boom zelf, z. kludan en kloñtjing).

, **mĕkadangasan,** *schuw, schuchter,* vgl. dĕngas.

of kadongaän, eigenn. v. e. pl. onder Badung (op onze kaarten Kadongan), aanh. onder samplangan en sèsèh.

, uitnoodigend, djalan?, **kat maring umah i paman masku,** Djpur.

, z. onder kut I 2°.

II., z. onder ĕngkĕt.

I., çarîra, R. 21 Z. 4, 1 c, 3 (kulit, tjarma), Sm. Z. 8, 21 (gatra), Z. 15, 6 (pamulu), 2°, of kĕt?; **wkanira wnangangangwa pajung kut limo, wnang pajung apagut susun putih,** O.; **apajung akĕt limo pagut,** ald.

II., vgl. III, *rijst* in de wetboeken als boete (vgl. III.); v. daar **kut bang,** Adig. 60 o., 61 b. en **kut irĕng** (in een krt. onder de namen v. d. buffel); **kut hirĕng satĕmpuh, bras 100** na de vermelding v. e. boete in geld, waarop dan een andere boete volgt, waarbij komt wĕdus satĕmpuh bras 100, aanh. onder bambara, Wt. 49 o. (de beteekenis *buffel* is dus goed, daar de buffel meestal donkerkleurig is, z. mahiša).

*III., sas., oot pĕsak (en dĕkdĕk?); z. unggun en lambuk.

I., **akèt,** aanh. onder bilulu en djahĕli (mal. kait); **siljâkèt lawan gadung,** v. d. katirah bij een kapidyah zich opslingerende, Ar. Pr. Z. 6; **akèt lawan karuk,** z. aanh. onder suḍa; **wwadnyâkèt,** L. Z. 3, 6 (sulurnya maäkit; vgl. mal. kait); **wwadnyâkèt amilĕt hjang artjtja harirûpa asĕmu² nâgabhûšaṇa,** Ar. Z. 32, 2; **lĕmĕsing wĕlas harĕp akèt patĕmuniralĕjĕp samâlangĕ',** Z. 37, 2, aanh. onder ḍĕl; z. ook onder akèt.

II., z. onder sĕkèq.

, s., **kaṭalotjana,** naast katâkša (z. ald. en onder baṭuk).

II, v. Ardjuna steeds **wirjja kathardjuna,** Ar. Pr. Z. 10, 10 b. v.

I., mal. (z. kathâ), *een vreemde taal,* meestal mal., maar ook wel jav. of iedere vreemde taal; **mĕkata,** *een vreemde taal* voor maleisch gehouden *spreken;* **kataän,** *vreemder klinken* b. v. v. d. taal v. Padawa dan die v. Tjĕmpaga.

II., vóór ngong en ingsun, zonder wijziging van beteekenis aan te brengen (jav. katèngsun).

, s., L. Z. 2, 1 (tjarita); **kathâbuka,** z. onder buka; **kâthâu,** Sut. Z. 110, 12 (utjapĕn); **adawân kathâkĕna,** W. Z. 14, 8 (bhawah jan tjaritajang), aanh. onder tantra (kasuwèn jan tjaritajang);

tangèh kathâkěna, tan jogja kathakěna, *het behoeft niet verhaald te worden,* dat hij haar besliep, T. Z. 5, 71; **katakěna,** *worde gesproken van*, R. m. en k.; **tan katakěnèng dalan,** ald. (R. k. b.: ta katakěnèng awan); z. kata I.

ꦑꦠ꧀, s. (khâta), z. onder kali.

ꦏꦛꦶ, s., těngah; vgl. kaṭiwandha en onder wangking; **sakati,** z. Adig. 41 b.

ꦏꦠꦶ I., **kati gambir,** z. onder gambir; **katirakta, katirah, katiwawal, katidjuru, katimaä** enz. (vgl. mal. b. v. in katimbabal, katilambungan enz.).

II., jav., **wěsi kati,** *ruw* of *onbewerkt ijzer*, fr.; **inuntaluntalan wěsi kati** v. iemand, die gebonden, in zee geworpen wordt, Tt. 24 elders inukalukalan wsi kati); **akati,** een maat, meer bij vreemde handelaars in gebruik, in goud, baät satak kètèng; vgl. onder gorobob; **kěkatèn,** *de gewichten.*

2°, nm. v. e. muziekwijze, Ar. Pr. 26 (jav. sěkatèn); ṇjěkati.

III., z. onder ꦥꦠꦶ III.

ꦑꦛꦶ (koti?); **sama² masèwu kâtinira,** B. Z. 116, 2 (pada masiju kti danèné), z. kěṭi.

ꦏꦠꦸ, s. (katu?), mjana tjěměng, z. onder kaju manis (in de kr. naast kaju katu ook kaju madhura, vgl. jav.), aanh. onder karawila en bubang.

2°, majana irěng of m. tjěměng.

ꦏꦺꦠ꧀, jav., *dwerg*, kleiner dan de tjabol en tjrik wajah, ook v. kippen en kort op de pooten staande honden.

II., aanh. onder nuśantara.

ꦏꦼꦠ꧀, I., *stotteren* (lamp. gětuq ma, *gebrekkig spreken*, ma, *tong* beteekenende; vgl. lěklěk, běga en kolok); **paktani kèkèr,** *paptaking ajam alas; vgl. kětěk.

II., Sm. Z. 13, 2, W. Z. 18, 1; B. Z. 24, 3, 203; Adig. 40, 6 m.; Br. Z. 18, 13; Wir. 8 o.; 9 m. (bis), 11o.; 14 m.; Bh. 56 b.; 57 o.; **tan hana kěta mrětyu ngaranya,** Ud. Z. 4 (vert. v. mrětyur nâstît i).

III., W. Z. 1, 8 (manik).

ꦏꦼꦠꦶ, z. onder tjě.

ꦏꦼꦛꦶ, jav. (z. koṭi), *100000* (mlg. hetsi); **kětèn,** z. onder pèon; **kětian,** *in menigte voorhanden* zooals de bujuk, in 't Djmbr. *sakoti; **madji pangětijan, mwah pěnjiuwan.**

ꦏꦼꦠꦸ, jav., *priestermuts*, meestal rood, *daluwang; (tětapi tuwan měmakej tjara adjar maka adjar itu pon měnanggalkan kětunja maka diběrikannja pada arja prabangsa maka a. p. pon měnjěmbah lalu měnjambut kětu itu maka lalu ija měmakej tjara adjar dan běrtjawat dan měnjěnakan kětu itu, Tj. b. 74), vgl. R. 4 Z. 1, 66 (z. bawa en onder walkala); **makětu,** *madjatâ.

ꦏꦼꦠꦺ, sas. (uit de praepos. ka en té, en zoo ook kěto uit een ka en to), mái (vgl. ité en tè), ook kětéq, blijkens bakětéq, *herwaarts komen.*

ꦏꦼꦠꦺꦴ, sas. (vgl. onder kěté), kěma (vgl. ito en to); **lalo bakěto,** luwas kěma; men zou bakětoq verwachten, z. onder kěté.

ᬓᬶᬢ, overgebleven in 't jav. waskita (waspada), moet bestaan hebben blijkens 't malag. hita, ngadj. gita.

ᬓᬶᬘ, I., (vgl. tjita, een gutturaal in pl. v. een palataal ook in sagi, gidat enz.); **mĕkita,** *lust hebben* om te eten enz.; **mĕkita ngĕñtjĕh, mĕkita mlaib, mĕkita kĕdèk; makita mati,** *matya donikâ; **kitana,** ukana (sapunika kitana); **kitana krĕng,** *men moet er sterk voor zijn* om dat werk te verrichten.

*II., vrnw. 2e pers., tot zijne moeder, enz. R. 2 Z. 1, 27 (kamung, mèmè, bijang, vgl. *jav., mal. en bat.); z. ta III.

III., jav., z. aanh. onder apĕn.

ᬓᬶᬢ, s., kadyangganing sĕmut, ulĕr, rĕngit ityèwamâdi, Wrt. 18 (dit bedoeld in de aanh. onder miṅindra, alwaar kita).

ᬓᬶᬓᬶᬢ I., z. onder muring.

II., **djĕdjaluka ring ngwang, sakiṫi ewĕñtjani, saĕdjong** (b.: gĕdong) **lawan saprahu,** zegt de vorst, Sri Tañdjung willende overhalen, Stn. Z. 5.

ᬓᬸᬢ, s., *tarurâkṡa, Br. Z. 13, 17 (kuwu, bèntèng, pondok), W. Z. 23, 11 (nagara, sîwa), Z. 13. 8 (s., dèsa, djro), B. Z. 2, 12, *legerplaats,* Br. Z. 21, 1, Mal. 149, Sm. Z. 30, 12, *pagĕr (vgl. jav. en mal., bat. huta, *een versterkt dorp*, lamp. *heining;* Skk. kota, *muur,* bic. kutá, *muur, wand?*); **dadi tanpakuta smara** bij de beslaping v. e. maagd, Sww. Z. 16, 37; **wong djaba kuta,** *v. andere staten afkomstigheden*; **kutaraga,** eigenn. v. e. pl. in Mngw.; **kutaringin,** bekend als de plaats, vanwaar fraaie saâbs komen; **kuṫa waringin,** aanh. onder nuśantara; **kutauing rèṅa,** aanh. onder paka; **kuṫâjatana** v. d. plaats, werwaarts men zich na 't gevecht terugtrekt, Bh. 59 ('t origin. çiwira z. ook ald. 89, waar 't origineel swaçiwira heeft); **kuta mara,** verschillende lagen bĕdèg, op elkaâr gehecht, in oorlogstijd ter beschutting v. ongeveer vier mannen, beweegbaar, gedragen wordende; ook bĕdèg, boven 't hoofd gedragen in een tuin van durijan, als er vele v. die vruchten aanwezig zijn, om van 't vallen geen letsel te bekomen (jav., kr. B. Z. 15, agawé kuta mara babongkotan pring kinardi, vgl. mal., in den Bndj. oorlog werd door Z. M. stoomschip Celebes een drijvende batterij v. balken bewapend met geschut, veroverd, die ook kota mara, vgl. ngadj., heette, eigentlijk lanting; kota mara volgens Bndjrm. chronijk; vgl. Atj. sanggamara, jav. kutagara, Men. Z. 49. **kĕkuta,** v. iets ter afwering v. stof, zooals een *sluier,* bij vijandelijkheden *borstwering.*

2e., aanh. onder sampana en puling.

ᬓᬸᬘ, eigenn. v. d. havenplaats v. Badung.

ᬓᬹᬝ I., s. (gûdha; vgl. tâtaka); **kûṫa rahasija,** Sum. Z. 17, 3, Gh. 23, 3 en 6, Z. 27, Z. 28, 8; **kûta mantra,** Z. 9, 5, T. b. Z. 1, 48; **çilâdri kûṫa,** W. Z. 8, 11 (gunung rirĕgĕp).

II., s., *kruin, top* (vgl. mal.).

III., **kûṭasâksi**, s. (*een valsche getuige* of g ù dhasâksi?), Wth. (asâksi mitra); vgl. Raffl. II App. 41 (*omgekochte getuigen*); **ikang ksatrija, wèçya, çûdra, gumawajakĕna kûṭasâksi** (kautasâksya), **sĕdĕngnya pinakasâksi ni gawjawahâra, daṇḍanya ta paradajà** (?), **ri huwusnya dohakĕna ja, kunang brâhmaṇa kûṭasâksi tan daṇḍa, dohakĕna djaga sira, dhârmmika sang prabhu jan mangkana dènirang daṇḍa**, Sdj. (Manu VIII, 123); z. onder duhkrĕta.

ᬓᬸᬢᬶ, s., *hut* v. e. buddhistischen monnik, Lamb. Z. 37 (djron dèwa), v. e. plaats waar zich wiku's bevinden, Sm. Z. 39, 1, Z. 49, 5; O., R. 14 Z. 6, 3, Sut. 26, 4, Ar. Z. 31, 1; Wrs. Str. 72; aanh. onder subhikṣa en waiçja, Wit. 27 b.; **katyâgan maṇḍala kuti sumĕlap**, Ar. Z. 25, 4, **kutiçala**, Anj. Z. 21, 8 (grĕha patapan); **tan kinuti**, O.; **kaboddhanika boddha sang, sungana dharmma kuti, kuti lĕpas kasadpadan**, Ar. Z. 30, 1.

ᬓᬸᬢᬶᬓ᭄, een nachtvogel? aanh. onder tĕktĕk II.

ᬓᬸᬢᬸ I., *luis* (pèpètan en kèpètan; jav. en mal. id., sas. en smbw. gutu. Skk. utu, ngadj. sampit en kating. guti; z. titih, tuma, tampjas en onder barak); **kutun alas**, *allerlei wouddieren* als tijgers enz. (vgl. onder dukut); **kutun kaäng**, *allerlei zeegewassen*; **kajĕhan kutu**, z. onder kajĕh; **kutun pundukan** v. iemand, die zeer ijverig den veldarbeid behartigt; **kutu ngapèt katak**, Dd. 11; **saling alihin kutu**, *elkaâr de luizen afzoeken*; de gewoonte der javanen de luizen tusschen de tanden te nibbelen niet op Bali in zwang; 't eten v. luizen bij de apen in trek; **kutu**², een boom?, B. Z. 44, 1 (utu, tuktuk kapukuh); **kukutu**, zekere vogel? Wrt. 14; **mĕkutu i**, *luizen zoeken*; **ngutuin**, iets, 't haar, *ontluizen*.

II., **pati kutu**, L. Z. 8, 3 (manglalu), Was. Z. 1, 53, Z. 2, 6, R. L. Z. 8, 41; Ar. Pr. 37, *nalatig?*, *koppig?* Mal. 167 m., 171 b.; **hajwa pati kutu hâpan** (b.: magigu tuhan pan) **sira bisa**, Sut. Z. 69, 11 (sampun ké sungsut); **tan pati kutu**, 't *faalt niet?*, Und. Pngr.

III., jav. z. onder lĕmpĕni, **guliga sawwahing kukutu**; Us. 145 en 146.

IV., sas., herhaald, een wijze om apen te roepen; vgl. njut².

V., **kutu**²?, aanh. onder tjrĕngik.

ᬓᬾᬢᬸ of kèta?, **amasang upâjakètakutila**, B. Z. 76, 3 (pangrasa lĕngit, i dèwa twah tjorah, zoodat hier aan kita is gedacht).

ᬓᬾᬢᬸ, s., *tunggul, (jav. hds.; 't bal. tĕngran), Br. Z. 29, 19, Ar. Z. 6, 2; **tungtunging kètu** en tunggul mapataka, dhwadja patâka; **manggĕh matyé harĕpning dhwadja ri tĕpi kunang kârwa pinrih ring âmbĕk, âpan bjaktang mahâpâtaka katĕmu jadin matya ring kètuprĕsta**, Ar. Z. 54, 3; **bhaja kètunikang nâgara wiçirnna** bij den dood v. e. vorst, Kid. sund. Z. 3, 61, vgl. kètawa.

2°, eigenn. onderhoorige v. Poruṣâda, Sut. Z. 100, 7, Tjt. 78; **sang prabhu kètu**,

vader v. Sutasoma, vert. Sut., Z. 30, 11, aanh. onder kèçawa (vgl. mahakètu); **kètumatî**, eigenn. vrouw v. Sumâlî, Utt. 9.

I., **kèté²**, *een braadpan* v. aarde, ook wel om groente enz. in te kooken; **kèkèté**, *granèka (?).

II., **kèté² uwé**, zeker vliegend groen insekt naar zijn geluid aldus genoemd (de iruga der bataks?), vgl. Bgd. 40.

of kènto, *aldus, gelijk dat* (ĕnto); vgl. kèné (sund. kitu).

, s. (*10 millioen*), **sakoṭi**, Sm. Z. 30, 4 (kĕtian); **artha rong koṭi**, Smw. Z. 7, 33 (z. kĕṭi); **tan koti² braua**, *verbazend rijk*; **tan koti**, liju; **nasiné** (bé nasi) **tan koti²**, **èbat²ané pasti**, (sami²) **né lèn²an suba** (sampun pada) **rawuh bĕrĕm araké manggĕloh**, (matjawisan) **idèraunjané manitir dawuh pitu kagèt suba madaäran** (suüd ja madaär), Pan. Br. 103, vgl. aanh. onder pĕngaä; **kasuluhan surja koti**, aanh. onder pitrĕ.

, jav. (skr. kata aan 't einde v. samengestelde woorden alleen), naast akèh.

, als hulptelw. v. langwerpige dingen als haren, geweerloopen, touwtjes (z. onder pijuh), rontal waarop te schrijven, steelen, staven, wapens als lanzen, krissen, sigaren, ook v. gevelde boomstammen of bamboes, takken, 't jav. lon̄djor (z. puün); **paĕt akatih**, **bok akatih**, **marijĕm akatih**, v. cigaartjes roko akatih; **pada makatih**, *ieder een v.* op deze wijze getelde voorwerpen; **katian**, *streepen* v. 't schrift?; *een gevouwen lontarblad, de steel er nog aan*, tegenov. lĕmpiran of pĕpĕsan; een **katian** heeft 4 zijden, twee waarvan binnen onbeschreven zijn, terwijl de lĕmpiran maar twee (beschreven) zijden heeft; **wadja katian**, *staal in staven.*

, z. onder tah; prakaçita; **sapa sira adan danèné kĕtah**, *syapa pangaranira karĕngĕ', R. 6 Z. 4, 16 (z. onder guru); **kĕtah ida**, *karĕngwanira; **kĕtâh** *onder dien naam bekend?*; **sanghjang wiśnu kĕtah kita**, R. 23 Z. 18, 2 (tjai kadadèn hjang ari); **ngĕtahang**, **kĕtahang**; **kanyâbhawana ja adana kakĕtahang**; *kanyâpurîki panĕlahnya wartta, B. Z. 37, 4.

(?), z. onder pugĕr.

(?), kitih² v. aanh. onder hingga.

, jav., z. mĕlĕs.

, *de kapokboom*, eriodendrum anfractuosum (afb. Rumph. I pl. 80), de ran̄ḍu der javanen (z. kĕpuh); bikul mĕgantung, raadsel op de vrucht, die veel v. e. rat heeft; **subatah kutuh**, een vingerlange soort, waaruit de kotjèt²an ontstaat (z. subatah pandan); **ngalih kutuh** v. e. geil wijf (verbl. in pl. v. butuh); **buka kutuh**, *spits uitloopende* van zekere vruchten, de vrucht v. d. kutuh spits zijnde.

2°, nm. v. e. pl. in Bangli bij de grenzen v. Bll.

, Bjw., *bevuild* door betel; **widadari pada koièh tahi, kapèjuh polahé, ana sèmpèr** (sampar) **ana butjur, ana pètjĕk, ana pĕngung, ana dawir kupingipun, ana kang**

kuiung tanganė, djĕdjĕngkutè pada kuiung, mĕlaju arangka²ngan, sawĕnèh agogodètan, Stn. Z. 5 (b. b.: kang dèn idĕk wĕtĕngé puniki, sumĕmbur tahiné, ana kapèjuh puniki, ana s. a. b., a. d. k., wĕnèh apèngsèh djangguté, ana kuiung tanganipun ana, kang kuiung dĕngkulnya; jav. kuiah); vgl. kotèh.

, K. A., ampah, slordig bij 't gebruik van iets; vgl. kuiéh.

, atatė **ngatéhé,** Lmb. 25, ook v. d. silalongan, ald.

, z. katawurag.

, *dwars in den weg liggen?* v. lijken, Br. Z. 23, 1 (dahat manglikadin, padjulimpang); T. Z. 5, 64 (paslèngkat) en z. onder *halang; **makatihalang** v. rèngga's, B. Z. 31, 2 (padjulèmpang), Z. 101, 11 (katimpugang), z. 87, 11 (pasulèngkat), v. lijken v. olifanten, paarden, wapens op 't slagveld, Haris. Z. 10, 2; **pakatihalang,** Kid. sund. Z. 2, 150.

 v. atĕn?, B. Z. 2, 28 (kahjun, né budyang, prihang; *jav. katĕ en katĕn, karśa, sadya); **sakatĕn,** Br. Z. 36, 2 (sakajun); **sa(ng) katĕning indrijané,** *sakâptining manah, vgl. onder atun.

, z. *ton.

, jav. (uit *lakĕtan), *kleefrijst* **met witte korrels,** voor gebak (z. onder çâli); z. iñdjin.

, **kĕtĕn²**, *op eens aan iets denken* b. v. v. iemand, die in langen tijd geen vrouw wilde hebben en eerst wanneer hij oud is, er een neemt.

 I., mal., *gouden dukaten,* thans zeldzaam.

II., z. onder ton.

, *jav. (of portug. catana), pĕdang (mangar. id.; de verkl. in 't jav. Wdb. is een gissing).

, **sindyomarâdana ri tjakrauirèng katâna** van Wiśṅu, bij wien Indra om hulp vraagt, **hr.** Z. 49, 16.

, s., 't *declameeren?* v. e. verhaal; **sabharakathana,** L. Z. 36, 5 (katatwaning lubdhaka); **akathana lubdhakâtmaka,** ald. (njaritajang atman i lubdhakané).

, s., **çaçângkadjakètana** en te voren indudjalañtjana in den eigenn. v. e. paar vorstinnen, O. s. b.

, z. onder pùtanâ.

, s., aanh. onder ganta.

, z. onder kathañtjit.

, z. onder katitjĕmli.

, z. onder katitjĕmli.

, katitjĕpli, katitjĕplik en katitjĕplok, *door beestjes opgeworpen aarde,* kleiner dan de katibubwan (vgl. tjĕpli, sĕbrĕng, sĕmbrug); ook katitjĕblit blijkens ngatitjĕblitin v. e. kleine katibubwan, zooals men elders weder zegt.

, *jav. (ulad, kumantar, jav. Ar. bl. 348; *jav. kumantarkantar naast kumatarkatar, murub kantar¹, Men.

Z. 28 maar bij W. m. katar[2]), z. onder kabaranang; kantar apiné mumbul angalul (?), R., sas., 187, (mad. tarkataran); **pakatar**[2] v. vuur of licht, **murub akatar**[2] **padang agarawangan** (in pl. v. atarawangan?), m. v. d. papadang ati; **duka makatar**[2]**an**, Bngk. Z. 1, 71, a.; **galang makatar**[2]**an**; z. kantar II.

I., jav., de *vlerken* v. e. djukung (tag., pamp. en bis. katig, bug. atiq uit een vroeger atir, zooals blijkt uit de afleidsels, mal. katil en katir; Matthes tracht ten onrechte 't weder verschijnen v. d. *r* als bewijs aan te voeren van zijn scherpe klinkers, vgl. onder lèmbah); ook, als in 't sas., kantir en te Kl. kantih.

II., sas., tĕnggolong; **takatir siq kawula** v. e. djămpana; z. lèmbah.

III., **mĕkatiran**, Majong, mĕkatukan.

, jav. **sakĕtĕrui kidungning akung**, Br. Z. 6, 1 (kaja tjĕluk i gitan wong kasmaran, kadi swaraning gitan sang kabrangtèn); **akĕtĕr**, aanh. onder kiwa, (kampita, kumĕdut); **makĕtĕran**, *gumigil, L. Z. 5, 1; Was. Z. 2, 8, v. d. vrouwen in 't paleis op 't hooren v. 't strijdrumoer; **kumtĕr**, Br. Z. 44, 2 (padjalĕdjĕh, mangĕtar), v. d. wenkbrauwen, W. Z. 18, 10 (kumĕdut, ngĕdjĕr), R. 16 Z. 8, 5 (mangĕdjĕr; jav. gumĕtĕr, vgl. gumĕntĕr); **uçwâsa mâdrĕs kumĕtĕr sirodjar** v. e. toornige, B. Z. 78, 1 (madoösan mangĕdjĕr dané ngutjap, angkjané mandoös sumawi sakagègèpèrĕn, angkihané madoösan ngĕtor dané masaür); **kumĕtĕrkĕtĕr**, R. 7 Z. 5, 12 (kĕdjèr[2]); **angĕtĕrakĕn**, Sm. Z. 24, 2; **mangĕtĕrakĕn**, W. Z. 31, 8 (mangosahang, mangrĕsi); **kakĕtĕran** uit vrees, B. Z. 40, 17, Z. 43, 4 (mangĕtor, mal. kĕtar, tag. katál).

, z. onder sĕnik.

I., T. Z. 5, 105 (pupuh), ald. 106; gĕnding?; Wr. 21 m.; Wit. 14 b., *titiran, Mal. 14, H. Z. 24, 5; Ar. Pr. 52 (vgl. jav. kĕtur?); **kĕturing dyah pinurwèng gati**, Was. Z. 4, 18.

II. (jav. tjandana), Ar. Pr. 14, Mal. 33; **tangguli kĕtur**, *tangguli gĕnding, met geele bloem (cassia javanica, afb. Rumph. II pl. 22; z. onder gĕnding); **nutug kĕtur**, *volledig* v. e. geschrift, ook v. leeftijd, zoo b. v. v. iemand, wien de tanden reeds geslepen zijn, v. e. vrouw, die reeds rijp is voor de schaking; **ngĕturin**, iemand iets *voorzeggen* b. v. hem een brief laten schrijven.

III., v. gasten, die uit 't huis gaan, om in de balé hun maal te nuttigen, Swg. Z. 3, 51.

, jav., **ngitĕr**, *belegeren*; **mangitĕr**, *mangĕmbuli; **kakitĕr**, *inambulan, *kakasut.

, **kitir**[2], *kwispelen* v. d. staart; **kakitir**, T. Z. 5, 117 (i kakitir), *loovertjes* v. dun geslagen zilver of goud als sieraden aan 't. dak v. e. wadah; 2° v. e. lalajangan afhangende *franjes*, ook v. papier vervaardigd, de èmpèr[2] een groote bos franjes zijnde, maar sommigen maken geen onder-

scheid (zaz. *geknipte stukken* pras baãu om op den muur te plakken of er *kunstbloemen* van te maken, vgl. jav. en 't mal. gĕtar); **lwir kikitir,** *kinitir, B. Z. 57, 3; **kĕkitir** v. e. lalajangan, bevindt zich aan weerszijden en bestaat uit een bos papieren strookjes meestal v. verschillende kleuren (z. èmpèr en sinting); **ngipjakampuh sarasah, sabagi kumitir, tjindé** enz., Ipèn²; **kumitir,** eigenn. v. e. plaats, Mis. Gag. 9; **kĕmitirkitir,** z. onder magèmbal; **mas kinitir,** zekere bloem, Mis. gag., 29, (jav. R. 173, mas kinikir; vgl. gumitir); **kinitirkitir.** T., b., Z. 1, 82; **kitirĕn,** Pdw., pindĕkan (jav. kitiran, Men. IV., 232, mad. intĕran); **ngitĕr²ang ikut.**

II., **kitiran,** jav., Ud. 5 (vert. v. tittira), Kam. b. (vert. v. kapota, z. 9de sarga v. 't origineel), aanh. onder wulung, (waar b.: titiran leest); z. titiran en onder kĕpĕr, Mal. 401, in een droom, z. onder sarpa en vgl. War. b. 12; Us. 387.

, **ngutĕr,** *rond uitsnijden* de schubben van de ananas; z. utĕr.

, **èmpu kuturan,** een oudere broeder v. èmpu Bradah, die op Bali leefde, Tj. A. a. (Pam. 19 spreekt v. e. parjangan pangastana sang mpu kuturan inguni namentl. te Padang, waar de Padanda waũ raũh er in gelogeerd wordt); **tĕdun sira mpu kuturan** (b.: puturan), **ring madjapahit, magawé pradèça ring bali, katular saking m. tingkahing dèça, magawé gagaduhan ring pradèçan, sang ratu, b., mungguh ring radjapurana, ring prasasti atji²aning dèça, odalan dèça, sma** (verk. v. smalih?), **ring tjaturdjanma makanda kna²né, mwang ada luputaning dèça, tan ana amĕgat atji²ning madèça makada trak ikang nagara, sma, ulahira madèça sama nitikramaning ulah, karaning kakĕnnané dèça², ring radjapurana, kramaning b., sampun katjatri ring rasaning radjapurana, pagawèn sira èmpu kuturan ring madjapahit** enz., Us. bal.; doch vgl. onder gaduh.

II., O. S. b., bis.

, *een sterk uitstekenden elleboog hebben?*, Dd. 22 b.

, soms in pl. v. tjampur, *vuil* (batav.), vooral v. water, *onkiesch* in zijn doen als een aap b. v., K. A.: tjabul; *parusya, *mahala; **kotor mĕbanju** (mudjah)?, Adig. 17 b.; **dâat kotor,** *durjjaça.

II., **kotoran,** K. A., kĕkalèn.

(katawis en kawistara), jav., **katara antuk anaké agung,** *de vorst is 't te weten gekomen* (z. kĕtarèng); ***katarèng rupa smuning prawirèng raña,** R. L. Z. 10, 21 (katngĕrèng warna sbĕng sang puruṡa paprangan); **ngĕtaraãng,** *aankondigen* dieven v. zekere vogels; *verraden* v. spijzen een moeder, door dat 't kind ziekelijk is.

, *wil, W. Z. 21, 4, B. Z. 98, 8, W. Z. 25, 5 (katatakut), Z. 27, 2 (i rakṡasa), *râkṡasa; **wawang açarira kâtara,** W. Z. 12, 2 (aglis mawak raksasa, glis rumawak r.); v. e. lafaard, R. 9 Z. 2,

29 (rĕsĕsĕn); **wuwusira kâtara arak apĕdĕs,** B. Z. 32, 6 (bantĕr, matakut); **kâtaratara,** W. Z. 23, 12 (kawĕdi[1], dahat, katatakut,); **katara stri,** *râkṡasî.

, eigenn. v. Çiwa?, Ar. Z. 10, 13 (te lezen bhaṭâra).

, s. (kuthâra), z. onder rimbas en prĕkul, **awimba kuṭâra,** Sm. Z. 31, 11 (mawak sañdjata).

2°, **adji kuṭâramanawa,** R. 23 Z. 13, 41 (a. bwat manu bhrĕguné; vgl. onder bhrĕgu), Sm. Z. 1, 17, T. Z. 1, 3; **tan wring kuṭâra,** Z. 1, 15, **kuṭâramânawâdi,** titel v. e. op Bali v. kracht zijnd wetboek, dat eigentlijk de bepalingen bevat v. ten minste twee wetboeken, en waarin de boeten meestal v. elkaâr verschillen, al naar mate zij volgens de Kuṭâra of de Mânawa zijn; de K. is door Bhrĕgu, maar de Mânawa door Manu geinspireerd, (vgl. Wnt. Zam. II, bl. 168, n°. 102, bl. 180, n°. 162; een mal. Chroniek v. Bandjermasin zegt, dat de Kutaramanawa opgesteld werd onder Surja Alam, vorst v. Dĕmak; jav. kuṅtara of koṅtara, z. Babad, ed. Meinsma, bl. 11; Adji S., bl. 80, alwaar de verschillende namen v. wetboeken op personen zijn toegepast; Crawfurd, mal. dict., de nm. v. d. minister v. Kaṅdyawan; lamp. kuntara, de meestal in 't jav. opgestelde wetboeken des lands, waarvan men ook lamp. vertalingen aantreft, z. brieven over 't Lamp.; dat 't wetboek v. dien naam zeer verspreid was, blijkt wel uit mobogoi kontala, dat in 't Bol. Mong. de beteekenis heeft v. *straffen*).

?, z. aanh. onder piso.

I. (vgl. jav. en sund.); **sugih kitri tatanduran,** onder 't geen men door een zekere wijze v. vasten verkrijgt, Pabratan 10; **pada tatandur pakitri** v. kluizenaars, Djpur.; **makitri?** aanh. onder singkal.

II., vaak in pl. v. kirtti.

, s., gowokning kaju en naast niṡkuha; z. onder kuwung.

, z. katarat.

, kati met rah, *odod swanita (mal. بيبرن سفرت داون كتيرة, Sadj. Mal., ed. Dul., 216; jav. ngĕtirah v. d. oogen, Men. 94, z. bij Jansz.), Anj. 5, 3, 4, Z. 23, 5, Sum. Z. 22, 10, Z. 60, 1; Sut. Z. 83, 1; (katirakta); W. Z. 2, 2 (dingding aï), B. Z. 15, 12, Z. 70 b., **bun katirahé murub mirib lambé sĕdah,** B. U. (*jav. makatirah, amjang); **ngatirah** v. fraaie lippen, Hadji D. 78; vgl. Sum. Z. 5, 8, Mal. 272 (sommige hds. hebben ngantirah; vgl. aanh. onder langsing en skr. bimba); **sâmpun karwanginang pintiga aèmbĕh aju wadja nrang çridanta gisi'nyângatirah lwir sĕkarning radjasa,** fr., aanh. onder djahĕli en urawan.

, s., lahwas en isèn, waarmeê ook katurohita verklaard wordt.

, kati-rakta, *katirah, Sut. Z. 43, 7, alwaar vergelijking met fraaie roode lippen.

, akatarat ardja, *ruischen*, B. Z. 107, 5 (dahat bĕtjik; ander hds. leest akatarah).

, z. tiritis; makataritis v. bloed, B. Z. 9, 25 (patjarètjèt, pakaritis); v. dauw, R. 5 Z. 6, 11 (pakatèltèl).

, luñtjipning çara tiksña së'h kasarakat makataratap arok lawan rawis, Rm. Z. 60, 7.

, jav. (katriwal, vgl. Winter, Kawi Wtb. bl. 129 rechts), R. Z. 92, 5 pagalantĕs), Z. 164, 3; rĕsisuta djâmadagni warajangnirèka malilang kabèh katariwal, Rm. Z. 56, (vgl. ook jav. triwal).

, jav. *overhaastig*, R. L. Z. 4. 66, Z. 11, 89, Mal. 317.

, h. v. katara; ngĕtarèngang (kl.).

, makitrang* ring tĕgal panangsaran, v. zielen, Atp.

 (?), z. onder badèg.

, verkl. door mĕtjawi; kinaturangga v. e. khadga en duhung, Adig. 37. bis (*jav. tinatah kinaturânggâ v. e. duwung, Dw. d. 135, ngrasuk ingkang pradjuritan aglis, arasukan lapis tĕlu, akolo kanigara tinatrapan mas abang, tinon umañtjur aduhung tinaturangga, kr. B., anganggo kang p. ikĕt pinggang tjalana tjèndi wilis arasukan sutra idjo akolo m. a. t. u. a. tinaturangga kañdĕlan kañtjana adi, ald. Z. 2; aduhung gândja tinatah kalawan kañtjana adi; vgl. onder tatur, jav. Wdb. 3e uitg.); vgl. turangga.

, sas., matah; vgl. mataq.

, katakĕn, Bjw., *bedekt met vuil op 't lijf.*

, *kikvorsch*, *mañdûka (mal. en sund. id., noord men. bingkataq, ngadj. en katingan. bakatak; lamp. bukataq, ben. v. d. alligatorsoort, die als een kikvorsch stompsnuitig is), *kungkang; mĕmatan katak, mikuh sampi?; katak wajah, dongkang, gebezigd vooral in de blbd. ngatak wajah, nongkang; ngatak putih, plègan, in de blbd. mlègan om aan te duiden 't zich ziek houden v. e. minnaar, om medelijden bij 't meisje op te wekken; ook njamplèg; katak kojan of katak ojan (Tèdjakula, katak bojan), zeker nachtelijk geluid, gelijkende op 't gekwaak v. kikvorschen, uit de verte, zou volgens sommigen kikkerts uit de kawah zijn (de javanen noemen 't met een ar. woord ridjal, te Bjw. piñdjal, vgl. ook jav. sasra tjantuka warsa).

, jav. (vgl. atik), wong hamimikul akatik, Hadji D. 1. 87; kinatik, 59, v. e. bloem, 60, v. e. tjuriga eener vrouw, die zich door een gehaat manspersoon niet wil laten benaderen, R. L. Z. 4, 53 (vgl. onder patrĕm); kinatiknya v. goederen, T. b. Z. 2, 14; nghing tikânityangkinatik inamĕr tan madoh ri kisapwan, Wrs., 87; kinatik v. e. tĕwĕk, Kid. sund. 2, 118, Kid. Pam. Z. 5, 83, Z. 4, 243; kinatik ing jujut lan maratuwa, Tjt. 216;

tansah patrĕm dèra katik, Ww. Z. 1, 113 (b. 152); **dèn katik** v. e. waliwis, Hadji D. 58.

2°, aanh. onder w i p a r i t a, **akatik** *op paarden passen*, aanh. onder r å dj a w i d h i, Ar. Z. 29, 13; **grahita, pasanita, kârahita, agraśa, ngaraning akatik; grawantika** (g r a n t h i k a bedoeld?), **hardibhara, pramuwaka, ngaraning ambĕkĕl ing akatik**, Tjt.; **ngatik djaran** *op een paard* passen; **pĕkatik**, jav., *een paardejongen, groom;* **makatikin**, *bij* iemand *als groom in dienst zijn.*

, sbr., k a t è k, *steel* v. e. vrucht of waaraan de bladen zitten, v. e. tjèḍok, v. e. hangslot ringvormig (jav. k a i è k, *scheut, loot,* enz.), v. e. pen (z. d o n); *de speetjes* v. d. s ĕ s a t é; **katik bangbung**, kl., k a t i b a n g b u n g; **manik mĕkatik**, z. onder m.; **kĕkatikan**, *spit,* waar de s ĕ s a t é aan gestoken wordt; p a n u s ù k a n, p ĕ ṇ j u d u k a n.

, **kĕkatuq**, z. onder s a m b u ng, t u l a ng, vgl. k a t o q.

, **agatik akatuk** v. d. tanden v. iemand, die 't koud heeft, B. Z. 10, 4 (m a t ĕ m u m a p a l u, m a t. i s o r i r u h u r, m a t ĕ m p u h m a k r ĕ t of m a k a ĕ t).

, **ngatuk** *in* een gat of opening *zich wringen* v. iets langwerpigs, zoo b. v. v. d. s a ng s i t, v. e. bij naast n g a t j ĕ l en ṇ j i n g ĕ t (vgl. t j ĕ l a k); *bespringen* de cunnus; **katuk bungutné**, in toorn gezegd v. iemand, die kwaad spreekt; **mĕkatukan**, *coire;* **ngatukin** een vrouw *beslapen* (lamp. k a t j u q, vgl. onder a ñ t j i k); z. k a ñ t j r o ng, n g l u m b a h i n en m ĕ s ĕ s a k i.

, sas., s a m b u ng t u l a ng, vgl. k a t u q.

, jav., ∗k u p i n a; **mĕkatok ban sabuk**, vgl. b a t o k.

, **ngatok** (g å ò k te lezen?), ∗k è n d a h a n.

, Bjw., v. suiker als in 't jav., en ook met de bet. v. *oud,* als men iemand uitscheldt.

, **ngĕtak**, *in kleine stukken hakken,* cocosnootkern.

(?), **kĕtĕktĕk**, Adig. 51, 74; **kĕkĕtĕk**, aanh. onder dj a t u k a; **kumĕtĕk**, aanh. onder n a k h a; **angĕtĕk**, Sum. Z. 21, 4 m. v. 't geluid v. e. t a l u k t a k (t a n m a r i; vgl. jav.); **kapûhan angĕtĕk**, B. Z. 2, 3, 19, v. die tegenwoordig zijn bij den vuurdood eener vorstin, Sut. Z. 107, 2 (m a t l a s a n), B. Z. 2, 3, 19 (k a g a ŏ k a n m a t l a s a n, k è w ĕ h a n m., d a h a t i ng g å ŏ k), Ar. Z. 29, 8; **mangĕtĕk i hati**, Z. 24, 4 (m a t ĕ l a s a n); **angĕtĕk**, aanh. onder tj o r o k; **angĕtĕk angangĕnangĕn**, Z. 56, 3; **satus tahun kinĕtĕkĕtĕk ing kawah dé sang tjikarabala**, Krws.; **pangĕtĕking kali**, ten gevolge waarvan alles in de war was, Kid. Pam. Z. 6, 49; **makĕtĕkan ing lĕbahé** v. raven, Sut. Z. 9, 6 (m a ng g a j a l o k).

I., **akĕtĕk**, a b d i k v. e. zeer korte staart, K. A., a k ĕ t ĕ m p l ĕ ng; **bilang akĕtĕk**, *overal aan* zijn lijf b. v. pijn gevoelen; **buka kĕtĕkan lawar** b. v. v. drek v. iemand, die aan dysenterie lijdt (vgl. t ĕ k t ĕ k).

II., *'t geluid v. d. kip om de kiekens te roe-*

pen?; **ngětěkang**, de kiekens bijeen roepen v. d. hen; z. onder gětěk.

III., **pinupu winawanya, aměng²an hiděpnya, ndah tau wruh ri pakěnanya, tuhu mlěng² rûpanya, ja ta inaranan sang hjang ktěk mlěng, sang hjang kamandalu dènya**, v. Ratmadja en Ratmadji, die de amrěta met zich meënamen (vgl. onder mlěng), Tt., **makětěkan ing** z. onder kěměk.

, jav., **akětik² kanaka**, Stn. Z. 1.

I., **ngětik** of ngětèk, (?), *vuur slaan*; **pangětikan**, Sbr. paniktikan = pěrtjèk (bis., men. en bat. santik, mal. pantik, smbw. pantèk, tag. pamanting en panting. bat., tobasch, loting, lamp. panětik, bjw. panitik, sund. panitik, jav. titikan en pangutik); z. onder tjolok.

* II., **ngětik**, sas., ngadjèt (mad. ngětè); **takětik**.

, **bakětèq**, z. onder kětè.

, jav. (naast kiça, kapi, wânara), bodjog; z. onder kěra II.

I., (vgl. tèk); z. onder kapur?; **ngětèkin**, iets met kalk *bestrooien door hem uit de* pètèk *te kloppen*; **ta., mising, ça, isèn, 2, iris, kětèkin pamor bubuk**, Us. x. 47, tegenover een titiran of kwartels een *knappend* geluid geven (óot²) of op de hand te doen toevliegen; **ngětèkang**, *uitkloppen* de pamor bubuk uit de pètèk; geld *neêrleggen* bij contante betaling.

II., z. galar (ptèk?), **kětèkan**, * sangkja, * sangkjang (?),; **pamaksan ngitungang pipis, lèn mamigung, dé kabajan makětèkan**, Tj. b. Z. 2, 2.

, z. onder kěto.

, jav., **angur kinětok dinom winadung inìris**, R. L. Z. 8, 42; **kětokan**, z. onder panoktokan en rudjuk.

, **pakětok**, soort v. *ratteval*, waarin zij door een zwaar stuk hout worden verpletterd, (bbg. djěbag; mal. فلتوكن?; z. katjěpit, pětanggěs voor tijgers); **makětok sangku**, aanb. onder sontèng; **pakětokan**, z. onder pugěr en vgl. pětok, **pakakětoking paksi**, * kuwungikung manuk.

, **kumitěk** v. 't bloed v. e. verbrande, Sm. Z. 8, 21 (kěntěl).

, z. onder pělot, **i tjurik děpang, mani lamputang kitik**, Tj. b. Z. 1, 66.

2°, in pl. v. tjlěkitik, **itjang sukèn mangubuhin, anggon palaljan, alihang tjapung kitik**, Tj. b. Z. 1, 112, om d. tjurik, die zij haren vader verzocht te mogen houden, ten voedsel te verstrekken.

, **akituk** v. e. taluktak, Sm. Z. 21, 5 (umolah), z. kituk.

, **kituk²**, *ontkennend met 't hoofd schudden*; **di marganè kitakkituk**, Dj. Pr. 19; **makituk**, * umingěl; **kituk² inja bâan ikuh**, * i liku² ring ikû; **makitukan**, * molah, * umingěl; **lwir makitukan**, * mingěl; **upin angin makitukan**; **pakituk**, * mingěl.

, **akutakatikan pañâdamar**, Sm. Z. 21, 5, aanh. onder rěbing.

II., aanh. onder râdjawidhi.

, **kutaking** **çata alas**, *paptak, vgl. Sm. Z. 21, 5 (vgl. mal.?).

?, sas., tjupĕk.

I., **kutik**°, *heen en weér in beweging* v. e. gezwaaid stuk hout of een utik (z. kuṅting en kutil); **ngutikang**, *in beweging brengen* de hand bij 't schrijven b. v. (vgl. batav. en z. pangutik); **tumbaké ngĕnak pakutik**, Bngk. s. 228.

II., **ikang wwang manangguh kutikĕn** ('t origin. kâṅa), **wuta timpang salwiraning wikâra, jadyapi tuhu saparanggahnya, jogja daṅḍa dé sang prabhu tigang kârsâpaṅa, tigang saga mĕsi 120, tĕkanya**, Sdj. (Manu VIII 274); **kutikan**, *de star in 't oog hebben*, 't oog geheel wit zijnde en zonder zichtvermogen, zoo b. v. tengevolge v. ĕmpak plègan; **tamba kutikĕn, na, katjang idjo, ginrus winadjikan, dahun paparé, 3, banju susuning laré lanang, lĕgak (?) i tjangkring punggĕl, 3, sijatakĕn; daringo, bawang putih, sijung, 3, puhna ring kutikĕn**, War. b. 54, z. putihan.

I., **akuṭukuṭuk**, *zuchten?* Sm. Z. 24, 5 (tatwanya), **kinuṭuk**, R. 22 Z. 3, 6; kagĕtok; jav. R. bl. 460 kinuṭukkuṭuk ngasta).

*II., Bjw., *kieken*, waarvan de moeder dood is (vgl. jav. en sund. kotok); **antusakĕna wirûpaning aksara dèning sang sudyamatja kadi kèkèhaning kukutuké wuta**, afschrijver v. d. Tatwa Sunda, z. utuk.

I., of krutuk, nm. v. e. vogel naar zijn geluid; zou zijn jongen met menschedrek besmeren om de menschen af te schrikken (sas. klotok); **kutuk**°, aanh. onder tjalĕgik.

II., **sang kutuk tingal** of **i kutuk rambang tingal**, bijn. v. d. kat in zeker kinderverhaal, vgl. onder ginada; (sagin (?), **grĕhadjalja** (?), **wijung kutuk kang djalu; tjutari, dumungkâ** (l.: maṅḍûka), **wijung kutuk kang wadon**.

, sas., ata.

, **ngètak**, *naar* iets of iemand, *als 't ware scheppenderwijs* van onder naar boven, *slaan* (z. gĕbug); **takut kakètak ban ĕlu**, Bngk. Z. 15; **kètaka ban luné**.

, z. onder pètjèh; **kètèké sabĕton**, W. kap. (ora kètèk ngaku blobok, spreekw. Soerab. handelsbl. 1885, 1e April).

, zou in 't Bngl. de nm. zijn v. e. bizondere barong-soort, misschien wel 't jav. kĕṭèk.

. jav., pti **koṭak**, B. U. 81 b. (vgl. sund.); **ngotakin** iets *in een kotak doen*, z. onder wadah; **kĕkotakan**, z. onder tèpak.

2°, nm. v. e. groote mangga-soort, poh koṭak, Stn., b. b., Z. 8; z. santog.

, jav. (vgl. klotèk); **mĕkotèk** *door er op te tikken bespeeld* v. d. slobèr vgl. onder pĕntil; **ngotèk**, tegen de takken *slaan* met de djowan, zoo ook om de eekhorens weg te jagen, v. d. boomen met een djoan *afslaan* de slapende **katulèba** *op* iets *tikken* met een panĕdĕhan b. v. op een slang; de salobèr mer den vinger *tokkelen*, vgl. aanh. onder sĕpak.

, jav., **ngotok**, amfioen *prepareeren* tot tjandu (mad. id., mal. gotok), **pangotokan**, een koperen pot, waarin dat geschiedt; **ngaba pangotokan** v. e, kaalkop; **kěkotokan kulit apyun**, zou ongezond zijn.

, ajam, Tjt. (sund. id., vgl. jav. kuṭuk).

, **tjaṅḍyâgě'ng sphaṭikâṅdjělag ri těngahing kaṭâka suměně', lwir linggân umidjil sakè tělěnging arṇnawâpratihata**, Rm. Z. 2, 10.

, s., **sang hjang çâstrakatika**, Swrg. 25, 26.

, s., z. labwas, trikatuka en sadraṣa.

of kètaki, s. (kètakî), * puḍak, T. Z. 5, 88, v. d. voeten (* jav. kintaka en kintaki ook met de bet. v. *geschrift, gedicht*, omdat men vroeger, vooral minnebrieven en minnedichten, op puḍak schreef, vgl. onder lawě'); **lwir kètakânom**, Ar. Pr. 37 b.; (baṅḍi, atgita, doṅḍa, kètaka, nga, puḍak, kètaki, sulasali, nga., tjindaga, Tjt. 64); **kètakaparwa**, z. onder tjantaka en palungut.

, z. kètaka.

, s. (kautuka), *begeerlijk, verlangend?* v. bijen, W. Z. 33, 4 (ulangun, kantěn); **sakotukânanggahi**, R. 17 Z. 6, 12.

, **ngatěkih** v. die door tuma's gebeten wordt, aanh. onder gěrèng v. iemand, die ontmaagd wordt; **pakatěkih** van onderdanen, wie iets, dat hun zwaar valt, opgelegd wordt; **katěkahkatěkih** *stenen, klagen*.

, **pakatěkěkan**, *papětak; vgl. katěkok.

, nm. v. e. kleine djangkriksoort, lichter van kleur dan de gewone en met een zeer kleinen kop; ngatěkik v. d. pitik.

, **ngatěkuk** v, tortels minder fraaie dan ngatěngkung (vgl. jav. kětěkur en běkur, mal.).

, **katěkèkan**, *gekakel* v. kippen, vgl. katěkok.

, *kakelen* v. e. kip, die eieren gaat leggen (mal. kětok, jav. pětok, sas. něngkětok); **sijap sangkur ngatěkok di wang, dadong sèngkok měluwang; pakatěkoking kukurujuki kèkèr**, *patjakingkuking bakikuk; **pakatěkoking kèkèr**, *papětak; vgl. katěkèk.

, (mad. *vliegende hagedis?*), **katkat luklak**, R. 23 Z. 12, 15 (kawangan pinggan, i kètkèt, i karěkwak, i kawangan, i sikěp).

, z. onder krěkět.

I., zekere struik met fijne bladen en dorens, de vrucht harig en rammelend, Smbw., araq (vgl. langgěm en onder sangkèt) caesalpinia (Bjw. tinglur,); soort benamingen lěngis, de kleinere soort en z. got; **kambanging kètkèt**, kambang ing kuku, Lamb. Z. 20, 1.

II., *katkat.

, **ngětaktak**, *hard schreien* v. e. kind; z. ngaur.

, s., *de schuinsche blik* eens verliefden; **himpĕr midĕm akaṭâkṣa,** Sm. Z. 16, 1 (malijat njaréré); vgl. onder lirik en baṭuk (waaronder het ten onrechte in de Krtb. moet gekomen zijn).

, z. onder wikaṭâkṣinî.

, **katĕkulan,** zekere slingerplant, de vruchten rond en even groot als koffieboonen, de kinderen gebruiken ze voor de bĕbĕdilan, jav. kutu.

of katèkol; **ngatĕkol,** *sich vast houden* als bij 't klimmen, v. e. kind aan zijne moeder; ook ngadĕkol (vgl. ngĕtitĕm); **ngĕtĕkolin,** *sich aan* iets *hechten* v. d. patjĕt; **katĕkolang ibana,** *houd je vast.*

, **ngĕtikĕm,** ngĕtitĕm.

, z. onder katak.

, **ngatĕkung,** ngatĕngkung, wrata?, Lamb. Z. 36, 2.

, een *staaf, waarop draad gewonden wordt* en aan de djantra gehecht, heetende gañtjan, zoo er nog geen draad om gewonden is; aanh. onder bungkut; een op eene bizondere wijze gedraaid bamboetouw voor tanglung; een dikkere strook omwonden door een dunnere v. tiing tlantan, de aan de gañtjan gewonden draad (akĕtèkung ngĕlahang), bĕnang), in tegenst. v. gilingan (nog kapas zijnde).

2°, ben. v. e. tabwan-soort ongeveer als de t. bungbung met een vlies om 't nest.

of katadi?, aanh. onder djong.

, *vast,* niet week of papperig v. d. grond in tegenst. v. bèlèk (vgl. kĕsĕd en kĕntĕl); **bubuh kĕtĕd,** *drooge brei;* ngetĕdang, *vast maken* b. v. van spijzen de uitwerpselen.

, tĕlah, aanh. onder umbèh II., **padang kĕtud,** *kort afgevreten gras?,* vgl. tudtud.

, Bjw., nm. v. e. boom waarvan de vruchten er uit zien als djuwĕt, maar dunner, licht rood en zoet-zuur; vgl. kĕmĕsu.

, **krimi kaṭat** (?), z. onder piçita.

, jav. (* tût), *mede* in beslag genomen b. v. v. d. goederen v. iemand, die mañdjing, *vast zitten* aan de schil b. v. v. d. inhoud v. e. nog niet gesĕkĕbde pangivrucht, aanh. onder tarètès; **katut baisné,** *met pooten en al;* **katut pungsĕd,** z. onder pungsĕd; **ngatut,** *medegaan* als de angel v. e. bij in de wonde; *nog aan iets vast zitten* als flarden of lappen; **ngatutin,** vruchten *ten gevolge hebben* v. bloesem aan planten (in tegenst. v. kĕmbang pajas); **kari ngatutin** v. vet aan de wapens, B. Z. 85, 17 (vert.).

2°, **kumĕlab katut pawana,** z. onder * tub.

, *niet overvloedig* v. d. regen, tegenov. ngĕtjĕk, tegenov. gĕmuh v. geld; **mĕkĕtat,** *niet bevochtigd,* ook v. vrouwen fig. *niet beslapen;* **ngĕtat,** *niet bevochtigen* b. v. de tabaksplanten; *niet te eten geven* een kostganger; **kĕtatan,** *moeielijk te verdienen* v. geld; vgl. kĕtil.

I., **pĕkĕtĕt** v. e. stekend gevoel bij tudju (añtjuk).

II., z. ĕtĕt.

I., z. tût.

II., *de jongste* v. 4 broeders (z. alit, njoman); **djro kĕtut** in pl. v. bikul, uit vrees dat zij nog meer schade zullen aanrichten; vgl. onder giling en onder gĕdé.

III., **kĕkĕtut**, Bj., djĕdjĕngku; vgl. ĕntud.

, z. djadja uli.

, *de laatste hangende kam* v. e. pisang-tros (z. panggĕh); *de laatste* vruchten v. d. komkommer of meloen, zijnde kleiner en kommerlijk (Bjw. bĕkukul); *de laatste* v. d. in een kring dansende rĕdjang (vgl. batav.).

, *ardjunasaki (ardjunapâkî?), çaranara (?), zekere boom, barringtonia rubra (afb. Rumph. III pl. 115), waarvan de bast als laû v. d. tuwak (wajah), dient (vgl. onder buluh); Us. vermeldt een kutat banju (vgl. jav. en sund. putat; z. onder tabih).

, **warukutut**, z. onder waru, en purukutut?

, Bjw., pĕdit (jav. kuñtèt of kunting, sund. kutèt, vgl. ngadj. kuntat).

I. (vgl. kèntèt); **ngètèt** v. dorens iets *aanhaken* (vgl. dèkèt, rèkèt); **mĕkĕkètèk**, Sbr., mĕkètèt, *ergens aan blijven kleven of vast gehaakt zijn; vast zitten* v. honden.

II., naast poké.

, **slĕm kotot**, *pik-zwart*; ook **badĕng kotot**, vgl. kèjot.

, **ngutèté**, aanh. onder bidjal.

, zou de kakkerlak gelijken en moeder v. d. añtjruk zijn; z. kotjèt²an.

, s., z. onder kaka?

, z. onder çangkottara.

, **ngĕtètèl**, *zich ergens aan vast haken* v. bloedzuigers, slakken, de kĕmĕnjad enz. vgl. ngĕtitĕm,

, **ngĕtitĕm** v. e. bloedzuiger; vgl. ngĕtèkol, ngĕtètèl, ngĕtikĕm en ngĕtimĕl.

, z. onder uttama.

, z. onder tinggi.

, sas., (jav.), gĕdang, Dd. (k. A., gĕdang rĕntèng).

I., *twas, *hard, taai* v. vleesch, v. e. stopflesch, die niet open gaat; *met weêrzin* zijn land verlaten?; **katos gdé**, *moeielijk groot worden* als een boom b. v.; **katosan lĕga**, *men is zoo gauw mij niet genegen*; **katosé muput** v. e. net, dat opgetrokken kan worden, Kid. Adip. Z. 1.

, T. Z. 5, 104 (sutra), R. L. 98; Pm. 20 b.; **kĕtas willis** v. e. wastra, Mal.

, *af, uit* of *voortvliegen* v. iets dat opeens of met geweld afgerukt of weggeslingerd wordt b. v. v. papier door den wind, *afgehouwen*, *kontal, *tĕmpal, *kahabalang *katimpal; **ngĕtĕsin**, *bespatten* v. vuur een klangsah b. v., die er door in brand vliegt; vgl. mlĕtjo en glantĕs.

, **makĕtis,** * sumirat, * atĕkĕs (vgl. katistis); **ngĕtisang,** * anawurakĕn; **kĕtisan wadja,** *vonken* van *staal* in 't vuur; **kakĕtisan,** * inĕnĕ?

, *uitgevallen* v. e. tand, die weêr opkomt bij kinderen, * rurû; ook kĕtustus; **kĕtus panggalnjané,** rurû bahĕmnya; **buka kĕtus idépé djani mirĕngang,** W. k.; **silagoi kĕtus bungajang,** Us.; **makĕtus,** *v. tanden wisselen* als kinderen (makupak); **ngĕtus,** *afbreken, plukken* een takje, bloem (z. alap en kĕpèk); **ngĕtus utaman kajuné,** * anghalap mañiking hrĕdaja: **ngĕtus di ati,** * ngrĕsi twas.

, **nañdjĕkung kĕpĕt mangilo, kĕtès tajunganė kĕñdjir, manjèngkèr manjalipit, babokongé kintalkintul, njarègsèg manjalijog, matañdjĕk gulu manolih,** Tj., b., Z. **2**; **raris ngañtènė mamargi adèng**[2], **mambarĕtin dèsak djungut, kĕtès tajanganė asin mabungkung mirah di katjing,** ald. Z. 3, aanh. onder rĕdjang.

I., Bjw. (vgl. jav.), bĕkutis (vgl. onder bĕdigal), T., b., 57, aanh. onder lĕtong, waaruit men moet opmaken dat het gelijk staat met 't jav. gulung[2] tjĕlètong (een keversoort ontstaande uit de urèt gĕndon; gitzwart, voedt zich met drek, Loc. 1886, 18 Maart; vgl. mal.), **lwir kutis hasabèng dalu,** Hadji D. 4, waar het 't jav. wĕrĕng zou kunnen zijn; **anak ing kutis,** * muris.

2°, eigenn. v. e. gebrekkig besje in dienst v. e. vrouw der Pâñdawa's, W. Kap. 189.

II., makutis, B. Z. 84, 10 (makadat).

, **akutus,** *acht,* b. v.; **akutus lĕmĕng**; **pakutusan,** $1/_2$ prapatan (z. tjĕngkilik); **pĕlĕkutus,** 18, z. onder ulu; **pipis kutus,** ben. v. e. sampèan-speelkaart; Bjw., tâi.

, **kotosĕn,** Bjw., dĕkil, tjuwil.

, jav., **karingĕtira kokotos,** Mal. 206; vgl. krotos.

, s. (kautsa), eigenn. v. d. udgâtâ bij 't slangoffer, Adip 43 (alwaar koça).

, vgl. kĕtis; **pakatistis,** z. onder sirat.

, vgl. ktus.

, z. kutjitângga.

, in pl. v. atawi?; **ĕnto panang-galé mĕlah, sagawé**[2] **ambahin, djawat mamulaj(sic)mulajan katawi makârja aju, jadin mapadik to mĕlah,** Kid. dina.

, s., z. bij bobotoh.

, s. (kètawah, meerv. v. kètu), dhwadja.

, z. katowan.

of katuwan, * takwan omgezet?; **bakatowan,** sas., mĕtakon, aanh. onder rubèda (mad. katowan?, mak. kutauang, bug. utana); **takatuwan,** katakonin.

, s. (katibandha), *heupband* als gedeelte v. e. wapenrusting?, Bh. 41; de *middel?*, (kĕndit), Ar. Br. Z, 18, 42, * sabuk, madhja (vgl. kati; k.); **katiwandha prakara,**

Wir. 68, Swrg. 2; vgl. taliwanda en onder sambara.

, W. Z. 27, 4 (kalilih, laüt lilih, rĕngas; jav. W. 150); **kagjat katawurag djrih wĕdi malajwasasaran**, T., b., Z. 3, 5; **jèn hilanga katawurag dèning gunging prang** v. e. depositum, Wtb.

2°, *verspreid* v. e. gerucht, gègèr kataurag.

, h. v. katara; nawis (onder tawis), *uitvinden* een slechte daad.

, *een zeer jonge* nangka *vrucht*, die niet tot vrucht wordt, tot groente bereid, kĕtèwèl (jav. en batav. babal, mal. kĕbabal, en timbabal; z. katibalbal, in 't sas. katiwawal zoowel een kleine smangka als nangka en duren; vgl. tag. tibabal); in K. A. wordt katiwawal ook v. d. tabu gezegd; vgl. katibalbal, putjil enz.; **ngatiwawal**. aanb. onder taün.

, **karang kĕtuwil**, eigenn. v. e. aap. R. m. (R. k., katuwil, mal. R. bl. 117 کارغ توویل, jav. kĕtuwil, zeker spook).

, jav., *een jonge* nangka *vrucht*; de lĕs v. d. nangka boom; vgl. katibalbal, katiwawal en z. tombol.

, jav. ('t Tamil kaṭṭil), *slaapbank* naast panidran, R. m., terwijl panidran naast salu gebezigd wordt in Mal. c. 11; 2°, *de bank*, waarop 't lijk v. e. Mahomedaan naar 't graf gevoerd wordt en waarover de kurung batang als deksel wordt gelegd (mal. *lijkbaar*; vgl. onder baṭang); **puspadara, pratjapada, padati adjiṇah katil**, Tjt. 31.

, jav., *ganawa (?), **anak ing katèl**, *bĕnik.

, jav., aanb. onder wijat; **slĕm kĕtĕl kuning** v. d. kĕkawa èmbong; **akĕtĕl**, een zwart *stipje* b. v. v. een adĕngan op de wangen.

(abot), *moeielijk* te verrichten, om te lezen enz., *moeielijk te krijgen*, of *te verdienen* b. v. v. geld; vgl. kĕtat; **kĕtil balang** z. onder laur.

, **bwat kĕtul**, R. 11, Z. 4, 7 (lakšana ngĕntal, kwat kosa); **angĕtul aminta wirjja**, W. Z. 12, 5 (mangĕntal, anguntul, saking tjorah dènya amèt; jav. U. 66; ngeñiu[1]).

, *druppel;* **kĕtalkĕtèl**; *meer of min druppelen;* **akĕtèl** (batav.); **akĕtèl sing maän pulĕs; ngĕtèl**, *druppelen*; vgl. kĕtèltèl.

I., jav. en sund. (util), lamit (de in 't passief optredende vorm kutil is denkelijk ontstaan door te gissen en te denken aan gutil, 't woord is eigentlijk niet balineesch en uit de wetboeken alleen bekend); **angutil**, z. aanh. onder kidang, nglamit, Utt. 17; **wwang angutil**, tjurumbu (?), djananular (?), aanh. onder turas.

II., kutilĕn, Gh. Z. 8, 6; **aprăkprăkan apan hilang sasiki lud kakutil awurahan silih dalih**, Sum. Z. 52, 7; vgl. onder kuṭila.

III., **kutil**[2], *kwispelen* v. d. staart v. e. hond; **kutil**[2] **kunalang sing kĕna kutika apang ènggal gĕdé**, soort deun door moeders gezongen, tegelijkertijd met de penis v. 't knaapje

spelende (vgl. o n a n g en a b a n g a b a n g); vgl. k u n t i n g en k u t i k; **kutilĕn,** aanh. onder r a m b i d.

, jav. (k i i a l), *krom* spreken (ngadj. kotal, sas. p o t a l, b a d i l); z. k è r a s.

, mal. (Holl.), *ketel* naast tjèrèt, koffipot v. koper of k ĕ k u n i n g a n, bij velen in pl. v. m a r o n g, dat niet algemeen bekend is.

, Bjw., p a j u k g ĕ d é of pangĕdongan.

, **ngotol,** *pikken* b. v. v. e. broeihen, iemand die er bij komt; vgl. g o t o l en t o l t o l.

, z. onder k a s è l a.

, s., (*oneerlijk* enz.), z. onder w i l u t, R. 2 Z. 67, 11 Z. 4, 7 (lĕngit, risĕb), 16, Z. 4. 9 (m a l i n g), B. Z. 7, 3 (t j o r a h), 11 (n é d j ĕ l é), Z. 7. 11; Kid. sund. Z. 1, 60, d u s t a; **kutilèng paçu,** z. onder paçu; **malĕs kinutilan,** B. Z. 76, 9 (ngwalĕs h a ă n d j ĕ l é, k a b a j a h b a n m a l i n g, m a n g w a l ĕ s a n g s a k i n g t j o r a h); **ring pandita iku mĕnĕng molah ambĕkè, tutuké mĕnĕng atiné kutila,** Tjt. 22, **sang kutila tumurun,** aanh. onder k a l a g u m a r a n g, War. A. 115; **kinutilan,** z. onder j a j a.

, v. pijn met jeuk vereenigd.

, k ĕ t è l; **pakĕtèltèl,** m ak a t a r i t i s.

, **ngutaltal,** v. d. penis.

, **muntjuk njonjoné ngutaltil,** aanh. onder è m è d, v. d. p a l i t v. e. g ĕ n t u, aanh. onder g ĕ l g ĕ l.

, vgl. jav., **makatlĕpug** v. vele a s u r a ' s uit de lucht vallende, Sut. Z. 99, 13 (p a t j a l ĕ b u g), Z. 123, 3, Z. 100, 8, **makatlĕpug tibâ** v. lijken, B. Z. 94, 3 d. (l a b u h p a d a l ĕ p u g).

, B. Z. 1, 13 (m a n ĕ g ĕ h), v. vaandels, W. Z. 23, 5 (p a d j a l ĕ g d j ĕ g), Sut. Z. 122, 5; **makatuladjĕg,** R. 20 Z. 18, 7 (pat j a t j o n g g è r).

, z. onder k a l a j a n en k a l a j u

, L. Z. 24, 4, Z. 101, 4 (pad j u l i m p a n g), Sm. Z. 37, 6 (p a d j u l è m p a n g) v. verslagene vijanden, Sut. Z. 101, 4; Gh. Z 38, 21; **katalajah** (sund. p a t u l a j a h); Z 40, 3; **mangili larut katulajah,** v. d. vrouwe uit 't leger der P a n d a w a ' s, toen A ç w a t h a m a aldaar verschillende krijgers doodde vgl. k a s u l a j a h.

, jav., z. onder b a n d j u r; b a s **katĕlandjur** (zelden) in pl. v. k a l a n d j u r.

, zekere boom (clacocarpu o b l o n g u s), waarvan de zoete vruchten genu tigd worden (te Bjw. onderscheidt met soorten namentlijk t a l i l a m p a h en k ĕ m ĕ s waarvan de vrucht groenachtig is; vgl. ja k a t i l â m p â).

, vgl. men.?; **iwĕhning djanm wwang kalapa katilambung wwang ahuri** W. Z. 34, 4 (een jav. hds. heeft t i l a m k een ander t i l a m b w a n g; de 3 bal. vertaling onzin; er moet hier een w a n g s a l a n schuilen

, zeker gevleugeld insekt, d uit de g a j a s onstaat, en ook genuttigd wor

boudt zich op in de bunut en intaran en wordt gevangen door ze met een djowan te slaan (sund. lègè); vgl. ampal.

, z. onder gotilang.

katap², * kara, Kr.; makatap², R. 3 Z. 1, 70 (pakadèpdèp); akatap² v. schilden, B. Z 58, 8 patingkrĕdap, pakalaplap, pakadèpdèp), Sum. Z. 82, 3; makatap v. lijken, B. Z. 87, 20 (makrĕp); pakatap² v. vaandels, Z. 84, 11 (pĕkĕdèpdèp); akatap atip v. lijken, Z. 92, 2 (sajan spid); apañdjĕr akatap² hana sasañdjatanika humadang padàpupul, Kk. Z. 22, 5, makatap² sĕminikang tahĕn asĕmu patapnikang laku, R. m. Z. 31, 6.

I., *droog* gebakken (vgl. aling), v. d. lippen, die hier en daar gespleten zijn, zooals bij zekere ziekten, aanh. onder prikitik; ngĕtipang, *zoo braden* dat de graten b. v. v. d. tjĕtjotèk bros geworden zijn; vgl. kĕping.

II., ben. v. e. minder smakelijke pisangsoort, die gekookt genuttigd wordt, soorten zijn, kĕtip malĕm en k. buluh, vgl. onder tulang.

, kumĕtèp, variant v. kumĕdèp, Krwn. (hidup sĕbab matanja تركتيف, w. b. 60, jav. kĕtip²).

, kumatapkumitip, *allerlei dieren;* ook gumatapgumitip en gumatatgumitit (lamp. mangkitiq en kĕmitiq); vgl. kumangkangkumingking; ngitipang, *bewegen* b. v. de hand; makitipan, *zich bewegen* b. v. v. e. gebondene; bindt me goed vast, apang twara dadi mĕkitip²an.

, z. onder pĕtjèh.

, sas. (ar.?), sisya en naast murit (مريد), veelal anak kotap.

, z. klimpit.

, jav. (ar. of perz.?, z. Men., ed. W. 240, kartipa, Dwd. 56, 118, maar Dw., h., 19 bis katipa); adjamang kinatipa, R. m. 178, Rng. 9, (katipa bang, Mén. Z. 37, terwijl de uitg. bij v. D. tirĕb h. heeft); mĕdal saking djĕroning pura, anitih kuda binarwang, binusanan kĕkapa mas, kinatipan ing ratna, kundali ganti ingajun, sånggakisma mas rinangga, ararab bĕludru abrit, tinarètès ing mas, kumram sagung ratna inganggé, pinajungan tunggul naga, Isp., b. (Jsp., j.: midjil angajĕngi nĕgara, anitihi k. mangko, binusanan kokopèng mas, pinatik nawaratna, rawuh ing kuñdalinipun, sånggawĕdining mas muntjar, mjang kadi panganggènèki, sang prabu warnèng makuta sakèhing ratna mangko kang adi inganggé sira, pinajungan mas abang, aputjuk manik tuhjagung; sas. Jsp.: midjil, sangka kadatonèka, anitih turangga kawot, b. kakapa ĕmas, p. ing n., r. i. k., sangga w. nawaratna „mwang k. p., s. nata papak sadaja, anganggé makuta kawot, ratna kang adi adya, p. m. a., apuntjak m. ratnagung; a., Z. 12; pinajungan m.

pèlag, a. m. **tuljagung**; x, 't zelfde), z. aanh. onder **kilat II.**

, mal. (ar. قطيفة); **wus binabaran katipah**, Am. (Men. Z. 37, katipa, maar uitg. v. D., tirĕb).

I., zekere groffe stof, *keper;* Gj. sèpĕr; 2° nm. v. e. boom, veel gelijkende op de brĕgiding; **ngĕtipĕr**, *in de roodte draaien* (vgl. lĕngĕd en mlindĕr); z. kĕtipir.

II., **kĕtipĕr²**, Gj., ingkĕg²?

, *vrucht* v. d. brĕgiding *als draaiend speeltuig;* vgl. kĕtipĕr II.

, **ngatipuk gati**, *onvervaard*, **ngĕtipuk**, *zich schreppen;* **ngĕtipuk njĕmak gĕgaèn tra mrèrèn; djawat magaé ngatipuk mangungsijang apang linggah paju gĕsit awak tujuh tjĕbartjĕbur baū mara ja nandurung mandadakang gĕbug gring**, Swg. Z. 1, 93.

, **pakatèpèk**, * makakutjapak, R. 24 Z. 3, 6; **ngĕtèpèk**, *zich schudden* als natte honden, * makĕpĕk; * angĕpĕk; **ngĕtèpèkang** (jèh, buk enz.), *afschudden, van zich werpen* iets kleins b. v. een stukje tak; iets of iemand *afschudden* als een onwillig meisje een manspersoon; **lantas ja manggĕlut baūtjang, mangadjakin barĕng mati, laūt tityang ngatèpèkang, katudju anaké suūng, laūt tityang lèbanginja, bapa ĕmbi, tan urung manggih pakèrang**, Lp. (de uitgave 36, sahasa manggĕlut bangkjang, njonjon tityang pinah sakit, bas sangĕt banja mangatat, sakit njané bas kadurus, kĕlès ban tityang nggibĕgang lantas mulih, malaih tityang ngènggalang) z. onder kĕtèpès.

. jav. (katupuk, blĕgtupuk of b. katupuk, bĕktupuk), * batupuk, B. Z. 50, 7; **paksi kutupuk**, tkèk², Lamb. Z. 15, 3; Adig. 3°; z. onder dok (sund. kutukbluk of kutubluk); **kutupukutupuk**, Sm. Z. 30, 3 (tuktuk kĕtupuk); vgl. kĕpukuh en * butupuk.

, (anaman) v. busung (mal. kĕtupat, sas. topat, jav. kupat, dat in de P. b. gebezigd wordt, ngadj. takupat, pamp. patupat); soorten, **kĕtipat nasi, katipat sirikan, katipat kĕpĕlan ratu, katipat pĕnginihinih, katipat purnamasada, katipat taluh, katipat pandawa**, enz. (z. pèsor en blajag); **jèh kĕtipat**, z. onder bujan en sèndang; **kumĕtipat** v. d. ĕntal-vrucht niet zoo oud als bĕĕm, maar ouder dan de graad v. eetbaarheid; **ngatipat pasil**, z. onder pasil; **ngatipat**, k. *vervaardigen;* **buka balangé ktipatin**, spreekw., *geen uitkomst weten*, want bij 't vangen v. balang's doet men ze in een kĕtipat; **buka balangé kĕtipatin krĕsĕkan.**

, **tajanganè ngutèpat**, Tj. b., Z. 1, 36.

, z. topot.

, **kĕtapaskĕtèpès**, *van zich afknippen* om b. v. een bloedzuiger kwijt te raken; **ngĕtĕpèsang**, ngĕtèpèkang.

, **mĕkĕtĕplèk**, *flappen* als de ooren b. v. v. d. kuplakaplik ĕmbé.

, zekere kĕndang v. bizon

dere soort en klein, door den sĕngguû gebruikt; verbonden aan een staaf, aan weêrszijden waarvan een panggul, geeft deze trom een dofklapperend geluid, wanneer men de staaf tusschen de palmen der handen rolt.

, **bangun ngĕtèplak**, _opschrikken_ uit den slaap? met de armen zwaaiende; **baŭng pipis ngĕtèplak sĕgĕr** v. iemand, die zich ziek hield.

, **ngĕtoplok**, ngĕdoklok.

, ben. v. e. groote balang-soort; wordt genuttigd, grooter dan de njandag en gespikkeld, Man. Abh. Z. 27, 9.

, zekere plant, afb. Rumph. I plaat 68, Hw. Z. 21, 2 (vgl. mal. en jav.); 2°, eigenn. v. e. pl. en tañdjung onder Bjw.

, z. bĕñtjĕng; **ngĕtĕpĕng plajuné**, Bjw., bĕñtjĕng plaibné, jav. sipat kuping plajuné.

, zeker stuk uit den hals v. e. varken, v. dikke zwoorden?, B. Z. 56, 6; Z. 80. 35, Mis. Gag. 16, R. 25 Z. 8 (lampjong).

, jav., de bladen tot geneesmiddel, Us. E. 8, (vgl. kĕmbang kuning praû; **katèpèng règès**, eigenn. v. e. pl. onder Madjapahit en Us. Dj. vermeld als 't verblijf v. den brahmaan, wiens 3 dochters door den vorst, door Arja Kĕñtjèng en Arja Sĕntong werden tot vrouw genomen, vgl. onder kombala; **don kunjit don kĕtèpèng, tli gĕnit nagih klèng**; **katèpèngan**, de bloem v. d. njambu rakta voor de bĕbĕdilan in gebruik (z. kĕtĕkulan).

2°, blad tegen de nangka-vrucht aangroeiende en dat bij rijping er van geel is, ook bij de sĕmangka; **mĕdon kĕtèpèng** v. e. pas uitkomend en nog kleine bladeren hebbende plant; **ngĕtèpèng**, _pas een paar blaadjes boven den grond vertoonen_ v. kĕkara, sĕmangka.

, s. (Wright a anti-dysenteria), R. 24 Z. 6, 3 (kaju tèdja) aanh. onder tjung, Brhm. 77, waar het met tom vermeld wordt.

, **katudju twara sèda**, *gawé baju tan kasambuta; **ngĕtudju irika**, _bevond zich daar juist terzelfder tijd_; **ngĕtudjuang**, angastuti (ngalĕm), R. 5 Z. 2, 6 vgl. onder tudju.

, s., tuwi.

, **ngĕtèdjar**, _stijf loopen_ als vermoeiden.

, _drielingen_ v. drié tingkih's, die meestal maar twee pitten hebben (jav. tĕludjuru, bug. kantjulu, vgl. sund. gindi); _driehoekig_ v. d. kikir, _driehoekig_ (vgl. onder djuru); **ngatidjuru**, zoo ook v. drie kinderen uit éêne vrouw geboren; v. drie kĕmiri-nooten in één omhulsel.

, z. onder kuta en çiwira.

, eigenn. v. e. dèsa, onder Bll., niet ver v. Sudadji, waar één wani-boom, waarvan de vruchten zeer groot zijn; vgl. onder pèlèt.

, *jav. (bizondere spelling v. katwang; een der 3 hds. v. d. tutur heeft steeds yĕ in pl. v. wa; O.: bjĕngakĕn in

pl. v. bwangakĕn, vgl. variant onder slap), adjrih (vgl. in 't jav. Wdb. tijĕng en z. onder rĕngĕ'); **kinatyĕngan**, Ap. 12 (bis), kasĕnyĕn, W. Z. 1, 14 (naar een jav. hds. in pl. v. kasĕnwan); tĕkjan in pl. v. tĕkwan, O. (1020); at rĕngjĕkĕn, in pl. v. at rĕngwakĕn, ald.; de gelijkstelling van ja en wa niet zoo frequent als in 't moderne jav., z. humjang, tyĕs in pl. v. twas, W. Z. 3, 16 (jav. hds. v. Bandung); z. wjĕl.

[illegible], s. (*op deze of gene wijs*), B. Z. 39, 26 (wus tjaritajang), Z. 23, 4 (kapapag, sagètan, dadyana), T. Z. 3, 65 (*bij toeval?*), L. 4, 32 (kagèt), T. b. Z. 4, 88; **kathañtjana pwa sang sâdhu hana kinârjjanira, irikang tan sâdhu, samangkana ta jan humidĕp awaknya mahâparusa, jadyapin tlas wruh ja ri kotjapanya sinanggah tan sâdhu,** tut. 45 (Ind. Spr. 756); vgl. katâñtjit.

[illegible], *toevalligerwijze*, Adig. 50, T. Z. 4, 43, waar alle hds. katatjit hebben (kagèt, kathâñtjana) en evenzoo 2 hds. v. Krws., één slechts kañtjit lezende, vgl. aanh. onder taja.

[illegible], z. onder toñdjol.

[illegible], **kĕtèñdjongtèñdjong** v. iemand, die eenigszins kreupel is, z. dompa.

[illegible], sas. (Ampĕnan), sĕrut (mal. kĕtam).

[illegible], z. onder tuma.

[illegible], z. onder uttama.

[illegible], jav. (timâhâ; evenals in 't bal., jav. R. bl. 198, Palemb. katimoho als nm. v. e. boom, 't hout waarvan voor geweerladen in gebruik is, zie Ind. bij; mad. mangar, mal. katimahar, volgens Rumphius en Anderson Mission to the East-coast of Sumatra, 64; ورغكا كتيمها, hk. B., 60, jav. ook timângâ, Karimon katimângâ, Nat. Tydschr. XLVIII bl. 91), kleinhovia hospita, 't gevlamde hout, pèlèt, zeer op prijs gesteld voor krisscheden, komt vooral v. Bjw. (vgl. onder blangbangan); ook katimaän (afb. Rumph. III pl. 113); Bjw. kaju taun, **tumbak katimaha**, *gudo (?); z. bĕrora.

[illegible], eigenn. dèsa Klg.

[illegible], z. timan.

[illegible] I., jav., *widangga (?), *komkommer* (sas. timun, skk. dimun, *watermeloen*). *hantimun (vgl. onder guling); **sajang[2] katimun**, eene vrouw liefhebben, alleen maar om ze te gebruiken, evenals men v. komkommers houdt, alleen maar om ze te eten.

2°, nm. v. e. rood en geel gestreept riv. garnaalsoort; **sĕlatan katimun**, zekere kleine roodachtige zeevisch als een k. gestreept.

II. en tĕtimun, sas., kĕtimus.

[illegible], s., nm. v. e. bondgenoo der Korawa's, Bh. 52; 2°, z. onder tjatur lokapâla.

[illegible] of tanimĕnang, *iets afkeuring waardigs?*; **katimĕnang mati sijapé sĕlĕm**, zeg men tot een kind, dat zijn eten niet opeet, maa gedeeltelijk wegwerpt; z. onder wĕnèng.

* [illegible], ar. (قطمير), de hond v. d. sah

bul kahfi (patmir, Anb., bl. 170). vgl. aanh. onder jusup.

[illegible] I., zelden timus; *gebak langwerpig in een blad gewikkeld*, ongeveer als de sumping met pisang, kladi of kěsèla als vulsel; Bungkulan en Bjw. limus?

2°. **makětimus**, *omwonden bij tusschenruimten* door bladen als zekere gebakken (de tjrorot b. v.) en zekere geweerloopen.

3°. Bjw. *worst* v. rundvleesch, *rolpens*, vgl. běkamal.

II., zou de nm. zijn v. d. boom, waarvan 't geurige hout afkomstig is (sas., těnggulun).

[illegible], (Sbr. katimusmus), een *rijstsoort*, veel v. d. ăă babi hebbende, maar rooder; rijp zijnde is zij zoet, maar wat wrang; in tijden v. gebrek genuttigd in pl. v. rijst.

[illegible], **ngětěměl**, *niet erger, maar ook niet beter* v. e. wonde; ook *opgezwallen?*

[illegible], **ngětiměl**, *zich aan iets vasthouden*, vgl. ngětitěm.

[illegible], **mangutimul sring managih rèrěnang**, B. U. of **ngětimil**, *pruttelen*, ook v. regen; z. mlid, tjomèl en ngulimid.

[illegible], z. aanh. onder nâbhi.

[illegible] of katimumul; **katimulmulan**, *eene verzwering onder de nagels hebben*, Bjw., kěmumulěn), 't jav. tjanťěngěn jav. katimumul, een bruine kever, iets grooter dan de brèng lonťé, ontstaande uit de orèt kopèn v. d. koffiboom, Loc. 1886, 18 Maart); **jèn katimumulan, tulis kukunè pindanang da apang da nglaŭt**, een smeersel tot geneesmiddel, Us. vgl. pětjing?

[illegible], s., R. 21 Z. 4, 1, b. (pradèné); **kathamapinya**, Adig. 84, R. 10 Z. 9, 17 en 27, Adip. 104, *en toch*, Kam., 12, 20; er is niemand die mij bestrijden kan, **jadyan dèwatâ tuwi, kimutang daitya dânawa, râkšasa mânusâdi, pisaningû ikâng garita mâtra sañdjatanya, kathamapi tèkang danañdjaja wikâra kapañtjaran aku dènya**, Bh. 85 (katamapi met de variant jadyapi), vgl. aanh. onder wulung.

[illegible], v. e. guna ten gevolge v. de kěwahwah, v. e. klophaan, Kid. Pam. Z. 5, 59, **kětěmpurang?**

II., **makatěmpur**, z. pur, v. 't geluid v. d. kěmpul; vgl. těmpur, maglěndèng en matjěgur.

[illegible], de lublub, uit opium-pijp gepeuterd, om gerookt te worden; *cigaartje* in djagung-schil gerold, tegenov. lañdjaran; **djělma kětěmpur**, v. e. schooier, die zich aan grootspraak schuldig maakt.

[illegible], nm. v. e. zeevisch.

[illegible], eigenn. v. e. knaap, slechts in een kinder-deuntje gebezigd, **kětumpit ngalih udang, tětěpuk tjatjing kadèna lindung.**

[illegible], **ngatěmplung** v. d. prorog, aanh. onder lěngkèk.

[illegible], K. A., katjimplěng; **ngatimplěng**, *in de rondte draaien* als een mier, die men den staart afknijpt, v. die, iets zoekende, het niet vindt.

[illegible], of kětompong, soort mand v. ěntal, om er gekookte rijst voor de gas-

ten op feesten uit te scheppen; 2° ook om riv. visch mede te vangen.

, z. katimulmul.

, **ngĕtĕmĕg**, *opgeloopen*, waterzuchtig v. d. beenen zooals na aan hevige koortsen geleden te hebben, *niet spoedig opdroogen* v. inkt.

, **ngĕtĕmig**, *ontevreden zijn, knorren;* **ngĕtĕmigang**, *uitjakkeren* een ondeugende.

, **ngatimombo**, *op 't punt zich te openen* v. e. bloem, vgl. kumombo.

, z. kadamba.

, *zekere boom?*, Mal. 119, aanh. onder grudja.

, s., *huisgezin*, aanh. onder lĕwas en pĕtĕk, z. kutjumba.

, s., Wir. 5; Kam. 10., alwaar het op de vrouw van den goudsmid kan slaan en een ander hds. kudumbi heeft (* jav. kutjumbi, *huisvrouw*).

, *coriander* (jav. en mal. katumbar); **ngĕtumbah** v. fraaie letters (vgl. * pañdjĕlang); **ngĕtumbar gèpèng**, bld., nrawas. 2°, ben. v. e. poksoort.

, z. kĕtumbah.

I., zekere boom, R. 7 Z. 12, 13, 23 (katimaä!); **angadĕgakĕn katimang latja²**, O. VIII 4, 2; **pakatimang**, aanh. onder radjawidhi (pamĕkĕl).

II., **ngĕtimang**, *onregelmatig zich voordoen*, b. v. v. kleuren op een eend, v. d. oogen *scheel*, v. gaten of openingen, die niet naar behooren op elkaâr sluiten, zoodat men er niets door steken kan (vgl. sèntang), lambihan anèh, dus *onregelmatig* (vgl. sangsih), v. e. zonnebloem, die niet zooals de andere naar de zon gekeerd is.

, z. onder uttamâṅgga en aanh. onder salanggap.

, **katog** (b. katon) **wutah** v. bloemen in een korf, waarop raven treden, R. L. Z. 10, 8 (tèngkob?).

, **kĕtĕgtĕg**, W. Z. 32, 1 (rasras², polah); vgl. eedf., **kĕtĕkĕtĕg**, B. Z. 100, 1 (angkihan, jav. kĕtĕg, sund. kĕkĕtĕg en kĕrĕtĕg, bat. taroktok en rintĕktĕk); **kĕkĕtĕg**, R. U. 22 b.; **durung makĕtĕg** (?) **glung**, * turung anûpura, W. Z. 3, 12; **kumĕtĕg**, * kumutug v. e. groote menigte volk; **kumĕtĕg udan aŏn**, * kumĕtug hudan hawu; **kumĕtĕg tikang twas** v. e. bevreesde, B. Z. 45, 10 (kumarĕtĕg pakatugtug); **kumĕtĕg tikang hati**, B. Z. 23, 3 (pakatugtug, mangĕtor) * **kĕtĕg²ĕn rapuh**, Sm. Z. 25, 4 (lum pakatugtag; vgl. onder kĕtig II); **baji kĕkĕtĕgan**, *de pols*, vgl. onder prallina.

I., **ngĕtigin**, *een schrik bezorgen* door opeens voor den dag te komen met de uitroeping tig! *

II., **kamĕtig** v. 't geluid v. geweren, aanh. onder pamuśpa: **kawnĕsan katrĕsan tĕkan hati kumĕtig tĕktĕgĕn**, Wir. 41 m.

I., R. 13 Z. 2, 20 (klĕpug, grudug), W. Z. 25, 5 (glĕdugan, glĕdĕgan

v. **wapens**, B. Z. 101, 7 (galěděgan), Z. 106, 1, *gerommel* in de lucht Z. 99, 1 (kalěpug) v. konta's, Tj. A. 52; **kětuging mahotpata**, B. Z. 79, 4 (galèbègan, kalěpug); **makětug ri**, *amagut; **kumětug**, B. Z. 97, 1 (maklěpug), Z. 72, 8, Z. 39, 12 (paglědug), Adip. 78 m, v. muziekinstrumenten, v. aschregen, R. 21 Z. 9, 3, v. e. aardbeving en v. e. rumoer, Bs.

II., *de donder* (vgl. sund.); vgl. krag.

III., jav., **makětug**, *stooten* aan iets v. d. voet, v. 't hoofd boven.

IV., *afgeknot* v. d. vingers of teenen (z. trugtug); **kětug² pěsu bajuné** bij ontsteltenis.

, z. sětèg; **měkětègan** v. 't geluid v. d. tjagtjog, dat de weefsters maken, aanh. onder lěngkèk (vgl. jav.); vgl. kěmpjang en tjětèg.

, **kětog midjil**, Meg. 308; **ganělané kabèh kětog**, Tjp.; **ngětog kori**, Bt., **ngětog dwara**, Sm. Z. 14, 9 (tag. katog, ml. kětok, sund. kětrok), in een fr. vind ik amětog lawang, amětog lawangan en amětog dwara; **ngětogang**, iets tegen iets *kloppen*, b. v. lontar-*bladen*, om te zien of zij even lang zijn, *uit* een bamboe *kloppen* de visch b. v. uit de panimbangan, *uit iets*, b. v. uit de korna, iets, 't buskruit (vgl. tag.); **ngětogang brana**, nělasang prabèja; **angětogang atma sami** v. Tjikrabala, Lp.; vgl. togtog en gětog; **akětogan**, *alles, de gansche boel, de geheele schep* vijanden b. v.

, jav., v. vuur, Sut. Z. 32, 2, Br. Z. 52, 4, Z. 28, 4, B. Z. 95, 18; **kumutug**, T. Z. 4, 65, v. d. kadhiran, W. Z. 8, 8 (kumětěg, ěmpět; ngěndih), v. **wierook**, Stn. b. 7, v. geweerschoten, Sm. W. Z. 11, 10; **kakutug**, kětugtug, B. U. bl. 46; **kutugan**, *syak, L. Z. 19, 14.

, **pakatugtag**, *kumětěg; **tan mari pakatugtag ika**, R. 18 Z. 8, 5 (aturang tikang ktě²g); **lumé pakatugtag**, kětě²gěn rapuh, z. runtag, tugtag en rumbang.

I., zeker spook, hebbende slechts één been; vgl. vooral onder pupu.

II., **ulu atiné pakatugtug**, B. Z. 30, 4 (kětěktěgěn), *ktěg, W. Z. 2, 6; Z. 30, 7 (raras); **pakatugtug ikang manah**, *kumětěg; **pakatugtug kěnděl kajun dané**, *mněbněb rarasnyatinira, Z. 18, 6; **tan mari pakatugtug**, *atarung tikang kětěkětěg.

III., z. onder těpus,

, **měkětègtèg** v. e. kind, dat jeuk aan zijne beenen heeft.

, **akětab²**, v. d. staart, T. Z. 3, 27; **angětab**, R. L. Z. 4, 9.

I., v. d. zee, Sut. Z. 90, 6 (pasisi), bijas parangan, Kr; **makětěb**, *måmběk, Sm. Z. 8, 10; Ar. Pr. 39 b, 33 o; R. Z. 92; Ws. 16 m; Br. Z. 18, 13, *geluid* v. voetstappen, Hw. Z. 38, 4.

II., **sawètning gě'ng harša kětěb aněmu lakjån panguruhi**, B. Z. 4, 27 (antuk dahat děměnnjané mětlasan apang amanggih swami kadi sang tamuj, santukan bwat děměné matěmu ring né ulangunin makaswami mangujangi; vgl. jav.); **wèt-**

ning kĕtĕbé, Mal. 199 m, v. hoofdhaar, Bw. 15 m; **kadi lĕburang tĕgal ri kĕtĕbing laga,** Kr. Z. 38, 26; **akĕtĕb** v. e. g a m ĕ l a n, Mal. 394 o; **pakĕtĕbing angĕsah,** Sum. Z. 122, 1.

III., **kĕtĕb** (k a t ĕ ĕ l of k a t ĕ ĕ n) **ban latjur; ngĕtĕbin,** *op* iets *trappen, op* iets *den voet zetten, op den grond stampen* om de te veel geraas makende dj a ng k r i k b a l a n g k a l j a tot zwijgen te brengen; **kĕtĕbin,** nj u k u p a n g v. d. p a d a n g g ĕ t a p; **ngĕtĕbang,** met den voet op den grond *stampen,* vgl. aanh. onder r è b en g a n t a w a n g.

IV., zeker gedeelte v. e. gebouw?, Krws. 94 m, 95 o.

, **ratna kutub,** z. kostuba, Moh. 's leven, 41 m, 40 m.

, s., eigenn. naast M a d h u genoemd als iemand door K r ĕ ṡ ṅ a gedood (vgl. Ud. 't origin. 4414), Kwr. Z. 44, 7, waar k î t a b a, z. aanh. onder t ĕ p a k.

, z. onder k i r a m a n.

, z. onder k a t j ĕ b ĕ r.

, **ngatabtab,** *opschrikken* als b. v. iemand, die iets verloren heeft, vgl. aanh. onder b i d j a l.

, k a t i w a w a l (wajang, men. t i m b a b a l en k a t i m b a b a l).

, een *hoop aarde* (t a n a h ng ĕ m p u l) door krekels, mieren enz. opgeworpen (z. k a t i t j ĕ p l i, ĕ m b u r, s ĕ m b r u g); **krèk² bĕduûr ngatibubwan bĕtèn,** raadsel, a n a k n g i h k i h nj u h; vgl. onder k r è k.

, Smbw., k ĕ s è l ă, vgl. a m b o n.

, **ngĕtibĕng,** *op diefstal uitgaan?* v. dobbelaars.

, zeker gevleugeld insekt met geele en groene streepen, op djarak-bladen en v. bloemen levende; ontstaat meestal uit de s u b a t a k p a n d a n (sund. b a n g b u n g, batav., jav. k ĕ w a n g w a n g, vgl. onder nj u n g a h, in 't Soerab. Hndbl. 1882 N°. 232 k ĕ w a w u n g, de mannelijke s c a r a b æ u s h e r n a l e s; mad. t a b a ng b u ng; Bjw. s a m b ĕ r l i l è n; schijnt ook de s a m b ĕ r i l è n der jav. te zijn?; vgl. tj i b a m b u ng); **giginé makĕdèp kadi patibangbung** of **ngatibangbung,** vgl. de aanh. onder h ĕ l a r.

, *jav. (s u k ĕ t), B. Z. 6, 6 (tag. k a t a ng², c o n v o l v u l u s p e s c a b r a e), Br. Z. 36, 6, Z. 22, 9; **askar katang²,** aanh. onder w a d j a n a; **kalurak bang sun tilar** (b: t i n i l a r) **katang²an** v. e. vrouw, die men opgeeft te verleiden, Stn. Z. 5.

2°, eigenn.?, z. onder t i t i k.

, **katĕng mas,** z. onder k ĕ d ĕ l è.

, **kala katung,** eigenn. v. e. vriend v. K a l a R a d j a h, Ar. Pr. Z. 11, 9 enz. (vgl. jav.), vgl. aanh. onder r ĕ g ĕ k en l i p r u k; **sang katung malaras,** eigenn. v. d. eersten t u w a k-tapper, Tt. 3, vgl. onder ç o ṅ d i k a en m a ng u k u h a n; **bhatara katung,** z. Wd. 42.

, Sbr., *een pot* als de theepot; d u n g k i (bbg.: b è s è k).

, eigenn. v. e. binnenl. pl. op S a s a k, v. waar **tadji kateng,** slijpsteenen; z.

lĕbonta, bĕlang pandji, kasap tjina en srawad.

, *katwang, *eminent* b. v. v. e. goed schrijver, v. e. rijkaard, angkot; vgl. atong.

2°, jav. **sang katong**, *de vorst;* **çrî djaja katong**, zoon v. Djajabbaja; sterft kinderloos (volgens een bal. fragm.), opm. aanh. onder tuhagana; **djaja katong** of djaja nâtha, onder wien Madjapahit door Widjaja gesticht werd, R. L. en Ar.; **cryari katong**, T. Z. 6, 128; **kinatongan**, R. L. Z. 1, 4.

3°, eigenn. v. e. berg, Tt.

, vgl. kutung, aanh. onder pingkĕr.

, aanh. onder tjaping.

, jav. (kĕñtung); **kĕtungan**, *een groot rijstwijzelblok* (z. lĕsung), waarop ook bij éclipsen en ter aankondiging v. feesten geraas gemaakt wordt (z. ngoñtjang); **daũh pitu tan kotjapan** (kagèt suba, c.: sagèt s.), **kagèt** (ramé) **anaké ngĕtungin** (ramé kĕtungan mamunji), **makalangan djani** (mambalègbag baãk) **katon, langité né mulu** (maũlu) **kangin, tjulik² mamunji, maganti lan tuũ²**, (lèn) **gowaké** (mang) **gagalok, tjitjingé** (srĕgawon) **bangun patjèking** (mangingking), **ada ngulun lèn magarang** of **makĕrah** (lèn mangulun ada nĕgah, c.: lèn manĕgah) **pagurènggang**, Pan. Br. 62; **umah kĕtungan**, z. onder asuluh balang; z. klĕntangklĕntang, pĕntongan.

, jav. (Bjw. jav. kaku); z. onder dawir, *verdord, verkrompen* v. d. vingers of handen (lamp. id., mal. v. sukad. *de lepra*); vooral in zelfvervloekingen ter bevestiging eener bewering, **apang tyang kiting**, *ik mag kromme vingers krijgen*, als ik de waarheid niet spreek, een zelfverwensching, die men telkens hoort (vgl. rimpit en gudug); **ngitingang**, *op die wijze* iets *bevestigen* (vgl. adjur; kitinga tanganku kiwa jèn mlètja, Lk. 20; vgl. onder tanah en z. kèpès en onder dèjog en piñtjang); **ngitingin**, *met gebogene vingers op* iets, een pot b. v. *kloppen* zooals de koopers doen; **barak² di pĕkĕn sing tĕka anaké ngitingin**, raadsel op een djun, vgl. nrèktèkin.

, **ngiting**, Bjw., ngĕtut uri (binuru dipun kikiting, Anb. bl. 165, terwijl 't hds. dèn kakiñtil ing kapir heeft); z. onder intil.

, Sum. Z. 113, 11.

I., (kaonang), i **kutang**, nm. aan verlatene of aangenomene kinderen gegeven; **makutang**, *weggeworpen worden*, ook v. e. lijk (z. Ibu en vgl. bat. mamùang, welke uitdrukking ook op Madagascar in gebruik is, z. Sibree, p. 289); **ngutang**, *wegwerpen;* **kutanga**, *katinggal; **ngutangin**, *uit* iets *werpen*, uit een geschrift een letter b. v.; uit een menigte *door den dood wegrukken*, v. d. goden, die eene epidemie zenden; b. v. **ngutangin pañdjaké; pirĕngang ké atur tityang, sing mambaos sastra iki, kirang tĕngĕn kirang pupuh, sampurajang djwa i buduh, jèn kirangan ké ĕntugin, jèn ja lĕbih, itja djĕrené ngu-**

tungin, een afschrijver; **sasran tityang tuna lĕbih, tuna pasang, jèn kirang itja djroné ngimbuhin, jèn lĕbih, itja djroné ngutangin apang patut**, een ander afschrijver; **sasran tijang tuna pasang, jèn lĕbih kĕna djroné ngutangin, jèn kirang kĕna djroné ngimbuhin apang patut**, vgl. aanh. onder uñdjuk; **ngutangang luñ; pangutangan**, *begravenis* (palĕbon; z. pĕtĕtiwan).

II., ben. v. *buisjes zonder mouwen* (jav. kotang), Smb. badju papangan.

, z. onder tuting.

, jav., z. onder dawir, prutung of tukung? (mal. kudung), z. onder kipa en aanh. onder sèmpèr en mala; **kakutungan**, *pijn lijden aan den middel*, zoo b. v. v. vrouwen, die pas gebaard hebben, een gevoel hebbende alsof men daar gebroken is; vgl. djangkĕl.

, z. onder ètang.

(bidang), jav., *geldstuk, coin*, zoowel v. pipis als v. e. ringgit (vgl. batav. en sund. en verder onder siju en dĕmi); de **kori sakètèng** der javanen in de Tjt. b. v. op bl. 27 kori sapisis; **atunggu lawang sakètèng**, *kumbada (?); ***gantal sakètèng**, aanh. onder wuwu; **ngètèng**, *in détail verkoopen, bij 't stuk verkoopen* (vgl. sund. en z. trima); **pakètèngan, uwat pangètèngan**, *de kleine spieren.*

en motong, sas. púñn (lamp., sund. en bat. tutung, bis. totong, tag. totong, ĕntip, mak. mutung); z. tutang en vgl. onder muraq.

, z. çata, R. 11 Z. 4, 7 (iri), 5 Z. 9, 3 (tjĕkap); B. Z. 1, 5, Z. 7, 8 3 en 30 (vgl. jav. *kaiung), **swastang rât makĕtĕr tikang kudjana duṣṭâmbĕk kaiungkèng djagat**, Ar. Z. 72, 8; vgl. iungka.

, z. onder tungkul.

, **ngatĕngking** v. d. pĕtingan.

, **ngatĕngkung** v. d. titiran; ook ngatĕkung; vgl. kungkung III.

, z. kátangong.

, een *borstkleed* en daarover een gordel vastgemaakt bij een padanda istri (z. sabuk); ook v. d. pramadé.

, zeker roodachtig vogeltje v. wormen levende; ook katjinglar, zou als de kapĕtjit zijn, maar een rooden bek hebben; visa scapularis, jav. tjito (?).

, **gobog kĕtonglang**, een Chin. kaart met één oog; z. onder gobog.

, *wungu, L. Z. 2, 8 (kanangga).

, *verrast* bij de komst v. iemand, B. Z. 3, 2 (kagjat, njambrama), *opeens*, Z. 29, 4 (manglugráin, kagjat), *vervaard*, Utt. 39, bis; z. tanggama.

, druña, ali, mrĕtjika of katunggèng, jav.; soort v. *groote zwarte blaauwachtige scorpioen*, waarvan de angel doodelijk vergiftig is; Śk. tonggèng (scorpio muas omatus?, z. mrĕtjika, tlĕdu); **anaking katunggèng**, *koṣña; **kunang ikang wintang kadi katunggjang rûpanya, jèka çatabhiṣâ ngaranya**, Ag.; **ngĕtunggèng**, *met*

zijn vijven dragen, twee aan *weérskanten en een aan de staart*, zooals b. v. een groote schildpad; **anggrèk katunggjang**, z. onder gringsing en *druña; **angkrèk katunggèng**, aanh. onder tadji.

[Balinese script], z. onder katunggjang.

[Balinese script], T. Z. 3, 4 (jav. katèngong en katèngsun).

[Balinese script] I., **tan wnang kinas**, W. Z. 28, 4 nora dadi pasah of banéhang; vgl. *jav. kinas), Sum. Z. 8, 2; **tong dadi kinas**, *karakĕtan; **tan wĕnang kinas ring tirtha** v. ganzen, T. Z. 2, 50 (T. b. Z. 4, 37, tan dadya madohèng udaka); **tan kawĕnang kinas** v. 't noodlot, T. b. Z. 4, 265 (T. Z. 5, 77, tan kĕna linèsan), 290; **kinas**, ingawara, *lalis, Anj. Z. 29, 1; **kinasan**, kaäsaäsèn.

II., *hardheid*, **kasning hasta**, B. Z. 72, 18 (kakĕrĕngan limané, k. lĕngĕné); **atyanta ring kas kadi hirabadjra**, B. Z. 37, 23 (kukuh, kowat); **alah mangadu kas**, B. Z. 92, 11 (sor matĕmuang kakowatan), R. 20 Z. 19, 23; tut. 44; **akas**, B. Z. 8, 4 (makral, kowat, krĕng); **akas ahrit** v. d. borst v. e. nog maagdelijke vrouw, B. Z. 19, 9 (tarlĕsĕh rupit, dahat r.); **makas**, R. 5 Z. 2, 1 (kukuh, kĕkĕh, kowat); **manik makas**, hirabadjra, aanh. onder kĕdal; **parikas**, z. onder pari.

2°. [Balinese script], *grof* v. blad b. v., *groot* v. letter, v. 't haar, Us., v. woorden uit overmoed; *koppig, stijfhoofdig;* **akas tan ahidĕp udjaring amalĕr**, Wtb. 37, tegenov. luwĕs; **bajuné akas**, *sterk v. gestel, taai* (vgl. pĕnaga); **pangakas upastha**, Us. bl. (?) 27 b. (vgl. mal. kĕras en makas).

III., *een kast* (nieuw woord, meer bij de Mahom. bekend); vgl. grobag.

[Balinese script], z. onder rut.

[Balinese script] I., zekere plant, uiterlijk gelijkende op curcuma (amomum marcimum, Roxb.); de bast v. d. stengel voor cigarettes is echter te dik, de zoetachtige vruchten genuttigd, sas. rènggaq, *asana (jav. wrĕsah volgens een krb. kaju tawah, Bjw. wĕsah, volgens een krb. prijaka).

II., jav. (perz. خاصه of portug. cassa), ben. v. e. witte ijl gewevene katoenen stof (bug. en mak. *neteldoek*).

III., jav. (ka+sa), ben. v. d. eerste maand; de tijd, dat de ratten en eekhorens jongen krijgen, z. karo.

IV., kĕna; **kasa ĕndut**, z. mĕdĕdopong, **kasa prada, kasa tai.**

V., z. onder mahisa langit en âkâça.

[Balinese script], z. onder apus.

[Balinese script], z. onder dakša.

[Balinese script], s., z. onder alalang en galagah.

[Balinese script], s., **kâçirâdja**, v. d. vader v. Amba en hare zusters, Ud. 124; **kâçipati**, Adip. 66; **kâçipura**, Sut. Z. 57, 5 en 8; **sang kâçindra**, Z. 20, 8 (s. tjandrakètu), Z. 56, 2 (sang datrĕdja), v. Tjandrasingha en Daçabâhu, Tjt. 19; **kâçindra**, Sut. Z. 20, 10 (sang datrĕdja); **kâçipuri** en **kaçipura** (te verklaren uit radja II, vgl. onder singhala),

Tjt. 79; z. onder wapuśiamâ, wârânas? en pratarddhana.

, z. kasaj.

, jav. (pers. کيسه, *beurs*, *zakje*, de slot *h* niet uitgesproken wordendé in 't pers.), *een eenvoudig korfje* door ombuiging der bladen boven de papah ontstaande, aanh. onder tubuh (is het van rotan-bladen gemaakt, dan is de nm. te Bjw. děkon); ook de van bamboe vervaardigde kooien, waarin klophanen van of naar de kampplaats vervoerd worden, worden zoo genoemd, maar meestal met bijvoeging v. bidé (z. pangadůan, kroso, batu en sundung); **padanga kisa,** fig. v. e. paard, dat iemand voor 't zijne houdt en waarop hij beslag legt, aanh. onder salsal; **ngisain,** *in een* kisa *doen.*

, s., bodjog.

 I., **djamurikâkisikisi,** B. Z. 56, 6 (makikihan, kabulih²in); **magawaj** of **madaměl kisi,** o., aanh. onder wungkudu (manggawé sèsèr).

II., **makisi²,** *fluisteren,* *awisik² (sas. bapésé, bat. husip en kosip, vgl. jav. kalěsik), **mangisingisinin,** *mamisikmisiki; **kisi²** (?) **bangun,** aanh. onder sěgěh.

III., **ula kisi,** Bjw., něnipi lidi (vgl. jav.), Wg. 31, Ad. 87, 186, Dj. Z. 11, vgl. onder tampar.

, I., s., alalang (bug. usa?; z. parkusa en warkusa en darbbha); **kuçadhwadja** en **kuçâgra** z. ben.; **sang bapusmanta** (djyotiśmân), **ratu ring kuçadwipa, mânak ta sira pitung siki, patunggalani ngaranira, sang udbhèda** (udbhida), **sang wènumân, sang sèratta** (swaratha), **sang lawana, sang dhrěti, sang prabhâkara, sang kapila; pinapitu tang kuçadwîpa wkasan, makadatwan irjjanaknira, atěhěr tang kadatwan makangaran ngaran i sang makadatwan,** Brh. 18 (varianten uit Wiśnup. p. 189): vgl. aanh. onder adhikâra, **kuçapâça,** aanh. onder çiwikaraṅa.

II., **çokâkuçèng lapwan,** T. Z. 4, 19 (sdih mulisahin lajon); **akuçâ,** Br. Z. 1, 12 (mamulisah, magujang, angaras), v. klagende vrouwen, Br. Z. 50, 16 (magujang) T. Z. 4, 2 Z. 2, 2; **makuça,** R. 2 Z. 1, 24 (mapulèngsagan), Br. Z. 38, 9?; **akuça² ring pada,** Z. 3, 57; **nora bosěn aniwi djěngtèringsun nitya akuçahèng pada,** R. L. Z. 10, 14 (wjakti durung tityang měd měmañdjak di tjokor i dèwané tan mari pulisahin tityang; *jav. anguswa in anguswa pada); **akusâ kapati²** v. e. weduwe op 't lijk v. haren pas verscheiden man, L. Z. 9, 6 (magujang papětěgang), **akusèng tilam** v. bloed, Dpt. Z. 2, 11; **limutnyan akusèng putjang gading awarṅna saput i susuning sědèng rarâ,** Ar. Z. 83, 5; **angusâ,** Br. Z. 32, 3 (ñjujangin, manjaůp); **lělěh angusâ sang karahatan,** Br. Z. 32, 3; **kinuçèng ali,** T. Z. 1, 8 (inisěp ring bramara); **kinusa;** *parîwârita; **kinusa wèkuṅta,** Z. 1, 6 (kaiděran ing talaga); **kinusa ring riris** v. e. klapperboom, Lamb. Z. 15, 7; Br. Z. 12, 2, Z. 13, 31, alwaar **kinusâ** (kaůjak)

kagujangin), Z. 44, 15, v. e. varken, Ar. Z. 6, 7; **kinûsaning kaju puring**, Sm. Z. 22, 11 (inidĕran); **kinûsa ring ĕmas** v. e. wagen, R. 22 Z. 5, 1 (kinulilingan ing hèma, tinrapan kañtjana, *jav. kinuswèng sosotya, Men. 33 b.); **sakaçangga** (sic.) **dèning bhûmi sakakuça dèning mèru**, O. b. III, aanh. onder sarpih (vgl. onder song en aanh. onder tawing).

III., s., eigenn. v. e. zoon v. Râma (mal. كوسي, eigenn. v. e. aangenomen zoon v. Sitâ, door haren aangenomen vader uit een bosje lalang gemaakt, z. alhier I., leek sprekend op نيلوي, dien hij verloren waande en daarom met hem wilde vervangen; z. lawa).

ꦏꦸꦯ, **kakuśa**, R. 18 Z. 7, 13 (kaâmbangin).

ꦏꦸꦱꦸ I., **mĕkusu**, *vuur maken door draaiing van een houtje in een gat* (ngadj. pusèh, werktuig om vuur te maken door draaiing); **anakė makusu**, *nguswan; **akusu**, T. Z. 4, 36; **tandwa ja lumĕkas anguswan, huwusnya dadyapuj**, om de aapjes te braden, Kam. 7, 8, **ginawèkĕn nguswan** (sic.), T. b, Z. 4, 179; **amèt wrĕkśa akusu** (manguswani apwi); T. a. Z. 4, 63; **kadi polah makusu**, *kadi gatinikang uswan; **pangusuân**, 't werktuig waarmeê op die wijze vuur gemaakt wordt in tegenst. v. pangorotan (z. onder korot en pusut II), vgl. pangasangan onder gasang, z. onder girik.

*II., **agĕ'ng ikanang gunung akuswangawètan, kusunya kulwan dudug ring tasik kulwan ikâ**, Brh. 63 (vert. v. prâgâjatâh mahâparwa, dat te verbeteren is); **kunang ikang wintang pasagi akusu jèkâ pûrwâsâdhâ ngaranya**, Ag.

III., **mĕkar alurwakusû sugandha** v. e. bloem, Sum. Z. 5, 8, z. onder kusuh; **anguçwakĕn sagih**, *odjaramĕdar, **anguswakĕn tangis**, T. Z. 3, 11 en 12 (b. Z. 4, 28, umidjèlakĕn srining waspa); **anguswakĕn wuwus**, *influisteren*, zacht doen klinken? W. Z. 3, 9 (mangwĕtuang udjar); **antyan dèntânguswakĕn wuwus** tot een uitdagenden vijand, Us. dj.; **dahat dènta anguswakĕn wuwus, masa ngong awĕdi mon pèmbuh çatru sajuta**, ald. 19, **anguswakĕn kâpti**, R. L. Z. 4, 68.

IV., **kusu mukhanya**, aanh. onder saptawâra; **kusu pamatanya**, ald.

ꦏꦺꦯ, s., *hoofdhaar;* **sĕkar tadjini kèçaning ari**, Br. Z. 1, 1 (çika, sirah, roma, gĕlung); **panukĕring kèça dhari**, Ww. h. Z. 3, 95, 154; **wus tinap tinatap panukĕring srinata, tinurut tĕkèng kèça dhari**, 205; **kèçâwati**, eigenn. v. e. prinses v. Singasari door Makaradhwadja gehuwd, toen hij uit wanhoop over de verdwijning v. d. prinses v. Daha aan 't beoorlogen v. rijken was; **kèçapâça**, Br. Z. 31, 17 (rambut binĕbed), *rukuh; **kakèçagraha**, *bij 't hoofdhaar gepakt*, Br, Z. 43, 4 (djinambak, kadjambak), aanh. onder pasar.

ꦏꦺꦯꦶ, s., eigenn. v. e. râkśasa door Krĕśṅa gedood, Ag.; **syapa sumanghâra râkśasa kèçin patĕmahan kuda**, Ud. 80, waar aan Açwarâdja tevens gedacht is geworden, vgl. onder ariśta 2°.

I., s., Ww. 8, Br. Z. 42, 5?; **kakoça, kègû**, Br. Z. 3, 14?, Wtb. III 9 b.

II., eigenn. v. e. vorst onder Djajantaka, Sut. Z. 125, 2; **sang koça**, *magadèndra; **sang prabhu koça**, *magadhapati; **sang koça**, *bhûpati magadha, z. onder prijawati.

III., **sang sâksât warakoça** (b.: kâla) **rudra**, Sut. Z. 111, 3 (kalĕwihan hjang R.).

IV., z. onder kotsa.

, s., z. onder wasu, drĕwé, Br. Z. 49, 5 (gagawan); Z. 39, 2 (radjabusana), B. Z. 54, 9 (drĕwé, glah), Sut. Z. 109, 3, Z. 39, 2 (d., sangu), **bala koça**, B. Z. 39, 11 (*jav. kusya in balakusya, dat R. k. in pl. v. wadwakosa v. R. m. gebezigd wordt, z. wasa, witta. lakšmî); **ring rangdu koša**, Hadji D. 37 (elders **koša agung**, Ad. 50, randu lawang).

, s., z. onder pariwâra en aanh. onder pîdita.

I., *sahasa; **ngosa**, *overmannen, overweldigen*, eene vrouw *verkrachten*; **sabaánnja ngosa mlagandang**, *ulihnyamol amurugul; **kinosa ingalonan**, aanh. onder bahud; **kakosa**, *winalatkara; **ngosèn**, iemand *dwingen*; **kosèna** v. e. vrouw.

II., **koša** of **kaša, danur, nga.**, **ning angkus**, Tjt. (vgl. mal. kusa), aanh. onder galadara.

III.?, **kosa mbĕlĕngkĕrira**, Hadji D. 48.

, **tan kosi**², in pl. v. tan koti², aanh. onder kodong.

, v. sah, *kântun, v. e. dolk uit de schede, Br. Z. 45, 2 (klès, kĕmbus), B. Z. 17, 1, *scheiden*, R. 3 Z. 1, 21 en 35 (adoh); **ngkasah**, 7 Z. 5, 13 (i katinggal, wiraha); **tan kasah**, Br., Z. 13, 4 (sami), *tan adoh; **kasakasah**, *ajak².

II., **kasah**², als 't ware *hokkende* loopen, zwemmen v. iemand in de modder; **kasah**² **manglangi**, fr.; **kasah**² **di tanahé sing dadi bangun.**

, z. onder asih, *in vrede met elkaâr leven* als twee staten; *verzoend* v. vijanden; **anggara kasih**, een anggara, die op een klion valt (vgl. jav.); **anggara kasih** valt maandelijks op klijon en heet daarom in de War. a. klijon; **ngasihin**, *sussen* een schreiend kind b. v., *van* iemand *houden* v. d. goden?; **pakasih**²**in**, *siniwisiwi, R. 23, Z. 12, 8 (mangasih²); **kĕkasihan** (sawitra), *vriend;* **burung kasyan**, z. onder burung; **krisira alandèjan kasihan wungu**, Mal.

, **kasuhina**, *de* klijan *lekker maken*, terwijl de onderdanen door hem verdrukt worden.

, **angĕsah**, R. 23 Z. 15, 13 (ngulangsah), Anj. Z. 3, 3 (osah), B. Z. 10, 9 (o., ngojag, magiwangan); **mangĕsah**, W. Z. 18, 9 (tan djĕnĕk osah; vgl. mal. kĕloh kĕsah, bat. holso, kĕlsoh en holos, vgl. onder gĕmĕl), Br, Z. 36, 4 (prapañtja, osah), R. L. Z. 8, 4 (mĕdĕkĕsan), B. Z. 31, 1 (mangulangsah), v. bamboe, B. Z. 46, 7 (kakosoh); **hosah angĕsah**, Mal. 306;

měnggah měngsah (měnggah?) **kaja lunggah ing měrang,** W. Ast., 20, 16 v. iemand, die bekommerd is; **měnggah měngsah,** Ar. Pr. Z. 18, 43; **pangěsah,** *gezucht* v. e. vrouw, Was. Z. 6, 184, v. e. wuluh, Krsn. Z. 8, 2; **pangěsah,** W. Z. 30, 10 (pamulisah, osah); **kěsah angěsah,** Mal. Z. 3, 74, **měhah angěsah,** B. Z. 31, 8 (madoŏsan mulisah, maděkěsan mrapah); **sajan èmběh brangta sang radjaputri, tan kěnèng pangan lan turu, měnggah kěsah ta sira,** Jsp.; **ikang manggěgěs pâpasangsara, patikaradah, patikirintih, patidjělěrit, patikěrěsah,** Atp.

2°, z. onder kěsih.

[Balinese script], *sirir, v. d. wind, T. Z. 5, 88 (kěsiran); **kěsěhing sadâgati,** fr.; **kěsěhing toja kumisik,** Singabrhm. 7 b. en c. (vgl. mad. sěrsěr?); **kěndang gong ghûrnnita lwir kusuhi kěsěh ikang toja çabdanya ghora,** Rm. Z. 44, 1; **kěsěha(na)n prahasana,** *ampěh ning mawisik² (z. kusuh); **kěsěhan,** sěbsěb, R. 23 Z. 12, 1.

[Balinese script], **kěsih²,** *geheel alleen* v. iemand, dien men verlaten heeft, Dd. 26 b.; **měděm ja kěsah kěsih gadak njang satuñk rasanja di paturwan** v. e. verliefde, Rarasati; **kěsah kěsih magalěng² jèh mata,** Bt. 154; vgl. klěsih; **makěsihan,** *mumik.

[Balinese script], *geschaafd* (vgl. klět); **dak kěsoh,** ben. v. e. pisang-soort, die moeielijk te schillen is, zoodat men 't vlies op de binnenhuid onder de schil mede eet; **ngěsoh,** nglumpasin (vgl. ngěsot); **ngěsohin,** *door schaving of schrapping v. d. opperhuid ontdoen* de kupas om er, nadat de basang er van is gedroogd, een vlieger van te maken (vgl. pěsoh).

[Balinese script], Ar. Pr. 3 m., 29 m. en o., *beweenen?* (vgl. kaça, z. kuso); **kinusah sungkěm² i,** wat hij voor zijn verloren geliefde aanzag, Dd. 10 *b.*; **kinusahkusah** v. e. geliefd lijk, Ar. Pr. Z. 2, 5; vgl. kulasah.

[Balinese script], jav., *geruisch* als v. d. golven, Was. Z. 2, 20, v. 't water, B. Z. 4, 14 (srijakan, krètjèkan), v. çakti, Ar. Z. 1, 6 (z. kěsah); **kumusuh,** B. Z. 29, 6 (manglinus, ngalilus), Z. 95, 21, Z. 90, 10, v. d. zee, Z. 57, 4 (matindihan, suluk), v. d. wind, Sut. Z. 33, 16, v. bloemen, Sm. Z. 7, 10 (matindihan), T. Z. 3, 59, vgl. kěsěh en kusu.

[Balinese script], jav., katundung?, Kid. Adip. b. 2, bl. 43; **kěsah ring; kakèsahan paça,** *linuputan apus.

[Balinese script] (vgl. kosot); **akosoh,** *paghâsa; **makosoh di kajuné,** *aněmpuněmpuhi tahěn, **kinosoh** en **makosoh;** *aghâsa, **kakosoh,** *angěsah; **mangosohang;** *umirashiras; **kakosohang,** hir; **pakosoh,** *patakis; **pakosohing lawu,** posiking wuluh; **pakosoh,** *aghasa.

[Balinese script] (?), *çirîša, *mrědupušpa.

[Balinese script], *sterk* spelen (**kosèn pěsan měmotoh);** *sterk* eten (vgl. batav.).

[Balinese script], z. onder katunggjang.

[Balinese script], s., **sakšaṅa,** B. Z. 91, 3 (nédjani), W. Z. 8, 12 (adjaăn, sanimèša);

sasâkšaña, Z. 49, 3 (glis, raris); **kšaña-prabha,** kilat; z. kšañika en sakšana.

, *laçuna (z. ald.), *knoflook;* wordt vooral bij de Batur gekweekt en hier door de bewoners der daarbij gelegene plaatsen aangebracht.

, aanh. onder tjampa.

, fout in pl. v. korsani; 2°, eig. v. e. vorst v. Kuldjum, strijdt tegen zekere Tursinah, die een onderhoorige was v. Saèsalam, na zekeren Makaub verslagen te hebben (R. M. 112, خوس شاه v. قلزوم en (عادي) طيرشاه en verder عقرب.

, jav. (z. krasna), soort v. *spiegelglas,* waarvan stukken als sieraad aan den top v. sâäb's en tutub galĕng, *glimmer?* in de houten beelden om edelgesteenten voor te stellen ('t jav. krĕpa, Bjw. katja sulam; vgl. onder krĕšña II en pangradjutan), Dpt. Z. 7; **padang kasna,** zekere *hooge* (*lage*) grassoort met kleine witte bladen, die geur afgeven; groeit op de g. Agung; ook voor tjanang (gnapholeum?).

2°, **sas.,** mĕka (smbw. id., lamp. sakĕna en kasĕna, *spiegeltje,* een rond doosje met een *spiegeltje* op 't deksel, tabak in 't doosje).

, jav., = kasinèn (Horsfield kosiné), Sut. Z. 9, 5, B. Z. 6, 15 (de uitg. v. Friederich çasinya), B. Z. 4, 13; aanh. onder kalĕwi; **kasiné lĕwas kapanasan,** Sut. Z. 9, 5; **kasinèn,** ahrĕtia bantfolia; de bladen tegen bloeddiarrhee.

, kasèla?, **dodol kasèna,** aanh. onder pasung.

, s., z. onder lĕmah.

, s., W. Z. 23, 2 (sadiḍik sakšaña), Br. Z. 13 4 (adjaän), Adip. 16; vgl. kšaña.

, s., râkšasa.

, z. onder kâçi.

, z. onder çânta.

, s., **kšantawjâkĕna,** T. Z. 5, 137 (ampura ugi), Z. 4, 24 (sampura ugi), Z. 3, 18; ook kšantabja, B. Z. 1, 23 (ampura); z. santabja en sangtabé.

, sas., sĕntĕng.

, 't *geluid,* gebulder v. geweren of kanonnen; **rĕp ḍyam koçanala, kèwalja tjangtjingan atakis lawan tjarik,** Spt. Z. 5, 36, aanh. onder mrjĕm.

, Brh. 39.

 I., h. v. roko (lañdjaran); **mĕkasar,** h. v. mroko.

II., **munggwing sornya pilih wwang anghanjut awaknya makasakasaran turung pĕdjah,** Kk. Z. 27, 14.

 I., **kasir**², rawis, *naam,* A. 30; tĕngĕr² (vgl. *jav.), Sum. Z. 30, 4 (kambawon), Z. 9, 12, Z. 6, 2, Br. Z. 22, 3; **sang makasir**², *sang inaranan.

II., **angasir** v. knevels, z. onder gasir.

, jav., kadabarha (upawarha?), *bultzak* (tilam); *tilam, raadsel er op, baäng ngamah atjĕpok bĕtĕk sai²; **kakasuran,** *lastpaardzadel, pakzadel,* in tegenst. v. kĕkĕpuh, v. paarden, die ter transportee-

ring v. suikerriet enz. dienen; hebben steelen (tjanggah) aan weêrskanten (vgl. jav. kasuran en z. klana).

2°, ben. v. e. zeer breede nangka-soort (z. galĕng).

, sor, *kabaliwatan, als stamw. in 't Bal., blijkens kĕkasorang ban, *overwonnen door*; vgl. asor.

, kĕsir²ina ban anginé; kĕsiran, kĕsĕh, ngasirsir, *umirir, ook v. ver zich verspreidende geur, als die v. d. gadung kasturi, *sumirir; B. Z 6, 7, mirir, R. 23 Z 12, 2.

, z. onder kĕtjur.

, makĕsĕr, makalah.

(?), angĕsĕ'r, z. onder isĕr.

, z. isĕr; kisarkisĕr, *mingsĕr²; kisĕr²; *ter zijde schuiven* v. e. vrouw, die zich niet wil laten bekennen (vgl. mal. en sund. isĕr en isĕd).

, kasarkèsèr, *heen en weêr schuiven* v. lontar's, die niet geblagbagd zijn; kĕkèsèr, jav., z. aanh. onder iwik, irid en kon; mĕkèsèr, umingsĕr (vgl. kisid); mĕkĕkèsèran v. d. handen of beenen v. iemand, die aan de vallende ziekte lijdt (vgl. ngĕsèksèk).

, s., z. onder bhâratawarśa.

, Sum. Z. 38, 4.

, s., aanh. onder lawaṅârṇnawa.

, s., *melk*, T. Z. 1, 36 (pĕhan); èman tikang anggarâdjya bhinuktining hinadjanma, kadi pawitraning ksira mwang ghrĕta winèhakĕn ta ja ring asu, mangkana ta padanya, Adip. 84 ('t origin. 5425, anggarâdjyañtja nârhas twam upabhoktam narâdhama, çwâhutâçasamî pastham purodâçamiwâdhwaré; vgl. onder tjari I), aanh. onder rawa en gatarasa.

, s., z. onder gĕtih.

, s., kśuradhârâ, aanh. onder *kuwa² en patatrî.

, s. (*zekere rietsoort*), aptya muktya kuçara sĕh trĕni, T. Z. 2, 19; humadasya mbuktya kuçara lan dukut, Z. 1. 61; suka mulatèng trĕṅa wilis awor lan kuçara lan lungning latâñdjrah asinwam, Z. 2, 5.

I., s., padma (vgl. kèsari), R. 10 Z. 6, 3 (lawé çarîra); makâgra kèçara (çèkhara te lezen) Bh. 24; z. sari.

*II., *de manen* v. e. leeuw, R. 13 Z. 2, 19 (bulu).

, s., *singha; kèsari (sic.) ning manohara, Sm. Z. 1, 23 (dèwaning anghjun hjuninè, vgl. onder çardûla); kèçariwâkja, *singhanâda.

2°, eigenn. v. d. vertrouwde v. Rukmiṅî, Hw. Z. 6, 4 en vlgd.

3°, eigenn. v. e. berg, warśaning kèsari parwata, ring mahâdruma ngaranya, ri tĕngahning çakadwipa, ngkâna tuwuhaning çâkawrĕkśa; matangnyan çâkadwipa ngaranya ri dènyan tuwuhaning çâkawrĕkśa, Brh. 86 (kèsarâtjala?).

I., kèçara = sari; van daar Anrangkèsari, de naam dien Ratnaduhita

verkreeg, toen zij door den vorst v. Mataûn als dochter werd aangenomen; **sarpa kèsari**, Ntp. 14; **sarpa kèsantun**, Kid. Pam. 32.

II., z. onder kèçara.

, s., Brh. 86.

, s., *melkzee*, aanh. onder mandara, waar ook sirarnawa (vgl. onder siti).

, z. onder suriring.

, s., z. onder çiwapatra, vgl. tjuriga.

, aanh. onder kalĕwi, z. sarakat.

, s., R. 1 Z. 1, 47; **saksât hjang çri wisṅu ngûni hiniringning dèwasangghottama, swastang bhûmi ja donirân pakaputĕr ing ksiroda tapwan kalèn**, Rm. Z. 33, 6; **ksirodasâgara nahan pinutĕrta ngûni**, R. 1 Z. 1, 47 (ida hjang sagara!) aanh. onder likĕt.

, **pakasĕrsĕr tjakrandané matĕmu**, *makasarapat.

, z. onder ksir.

, naast paramèsti, Tjt. 45.

, z. kasĕrĕpĕt.

, **makasĕrĕpĕt** v. pijlen, B. Z. 8, 6 (makarĕpwak); makasarapat v. e. tjakra, Z. 9, 19 (makarĕpwak, pakasĕrsĕr).

, roma, Kr.; **pawraning kèçardjanira adjum**, Mal. Z. 3, 153 (b. roma awra ingadjum); **dinirjjan** (lees dinrijan) **pwa çariranira çirṅna** (tjûrṅna te lezen?) **dèni warajang sang ardjuna, dudu dèni bhramarakanira wĕdar kèçardjawra, dudu dèni bhûsananira rusak pada sĕbit, kara** (lees karṅa) **wèstana singsal saking kuping**, v. Karṅa uit den dood opgewekt. Krws., aanh. onder djahinang; **amĕpĕké pakèçardjan**, ald., elders pararambutan.

 (?), gagarangan, Nw.

, jav., Was. 34, 13; **kasok manikning nala**, Dpt. Z. 1; **kasok mustining hrĕdaja**, Z. 2, 11; **rasani twasira kasok awutah**, Z. 3, 29.

, **pakĕsik**, *als 't ware stom* v. iemand, die met geen ander praten kan, v. dieren; h. v. **sijap daranè pakĕsik**, bij een ongewoon natuurverschijnsel b. v., vgl. pasiksik.

 I., **kadi kisiking panĕmpuhing djawuh** v. krijgsgeschreeuw, Man. Abh. Z. 14, 10, v. e. kleed; W. Z. 31, 9 (krètjèkan, krèsèhan), 66, 88, Wir. 54; **kumisik** v. muziekinstrumenten, Sm. Z. 29, 8 (umjang), W. Z. 23, 2 (masyok, gumĕrĕh).

II., **kisik²**, *langzaam* opstaan; **kisik² mara bangun** v. e. luiaard; **kadugi rĕké sang bima tkĕs runtuh mangulintik anging twara ngraösang sakit mangudèbas raris matangi kisik² njadsadin buké mangliput ragané**, Kid. Adip. Z. 1, 36; **uudju lasya nĕmonin tongada djumah, né tuwa kisik², djumah padidiân**, Tjb. Z. 1 (de tjurik vond den zoon niet thuis, die hem had geplukt, maar de tante, die *stilletjes* daar zat).

III., jav. *zandbank;* **kikisik,** *pasir, *pasisi, *strand*, Mw. (jav. gigisik, vgl. onder bijas); **kadi kakisik** (*zand?*) v. vele krijgers, R. sas. Z. 10 en passim (vgl. sund.; mal. kĕrsik, bat. horsik, mak. kasiq, bug. arăsiq, *zand*; vgl. grĕsik); **kikisik,** Kid. Sund., Z. 1, 40; **kadi kikisik çèla kasurudan rijaking pasir makakaratak** v. groot geraas, R. L. Z. 11, 60; z. tangkad; **illâtût tĕpining pasir kisik**[2], **nyan arĕsik aputih tininghalan,** Ar. Z. 30, 5; **kisikisik?,** Sut. Z. 87, 3.

2°, panĕpi, T. b. Z. 2, 42.

IV., z. onder tampar.

akusakkasikan, z. onder *usak.

akusikan èpuh ing ulaha v. iemand, die wegens zorg of aandoening niet slapen kan, Hw. Z. 12, 5, **angĕsah akusikan èpu ring gati,** Z. 16, 1, v. iemand, die weent, B. Z. 63, 2 (basosah mapulisahan, mangujang); **akusikan angĕsah** v. bamboe, L. Z. 6, 2 (makosah kadi stri osah); **pakusikaning wuluh kalukaran ri tapihnya ngĕsah,** Rm. Z. 52, 5.

, jav., aanh. onder *isuh; **mangusuki** voeten, handen en 't lijf, T. b. Z. 1, 49 (Kam. 12, angradini); **turu** (djuru?) **kusuk,** z. onder djuru kurung.

en tatiq, sas., een woord, waarmeê men knaapjes roept, **luq kèsèq** van nog geen naam hebbende knapen; aanh. onder lèkan z. la tjĕbèq.

, **ngèsèk,** v. e. haan *morrelen* in 't zand (makĕkèpu); **baluna kèsèkanga.**

, **ngĕngosak,** sas., ngingsahin, masĕh baăs; **pĕngosak,** pĕnarak.

I., jav., of kosot; **kĕkosok,** bizondere soort v. bĕborèh vooral bij lijken in gebruik en slechts bij enkele gelegenheden bij levenden; aanh. onder kĕkĕb, **kakosok,** *lulur; **makakosok,** *dadaha, vgl. aanh. onder susut.

II., **ngosok,** *aan* een boom *schudden* (vgl. kotjok); Bs. bl., v. e. boom sinosok.

, Wrt. 44, bis, vgl. koçika.

, s., **krathakèçikèndra,** Sum. Z. 173, 1, en çrî **krathakèçikèçwara,** de vader v. Indumati, ald. Z. 10, 1 (Kid. Sum., krètakèçwarjja); een mantrî onder Djarâsandha, Hw. Z. 29, 4.

, s. (kauçika), z. onder ulûka, Utt. 1; **nihan wiçwâmitra, dèwarâta, uddhala, madhutjhanda, aghamurṡaṅa, aṡṭaka, lohita, naka, kâna, kirṅna, wèdaçrawa, waraka, purana** (purâṅâçwa?), **dhanañdjaja, tiga wlas kwèhnikang watĕk koçika** (kauçika) **mantrakrĕtu,** Brh. 27 (vgl. Muir I 279); **pañtjakoçika,** Kr. 20 o.; ***pañtjakaçika** (pañtja rĕsi), z. onder pañtja, Z. 3, 29, vgl. onder garga.

II., z. aanh. onder sampĕr.

, s., aanh. onder mlètja.

, s., eigenn. v. e. berg, R.; **kiṡkindhapurî,** residentie v. Bâlî, Utt. 42 (jav. kiskĕṅda, R. sas. kĕndawiwara; R. m. prabu kiskĕnda dwara, R. K. prabu

kiskěnda dyara sugrîwa); **kiškindhawiwara**, Kam. b.

ᬓᬲ᭄ᬓᬲ᭄, **npakaskas putih**, Sm. Z. 21, 9 (patlaktak ptak).

ᬓᬶᬲ᭄ᬓᬲ᭄, *atikěl, *murungat, Z. 30, 40; *rěngû, R. 17 Z. 6, 12, *kamrut kèng, ook v. d. wenkbrauwen zoo aangetrokken (vgl. tjikap); **kěskěs mowané**, *bhukuti; **angěskěs** v. e. kleine slang in 't kussen v. e. bed, Hadji D. 1; vgl. èngkěs.

ᬓᬶᬲ᭄ᬓᬶᬲ᭄, *ruw* v. 't haar v. e. hond (bij andere *grof*); **tiwas twara nggělah kiskis**, T. bg. Z. 1, 6, z. klikis.

2°, een werktuig om de padi te bewieden (Bjw. kikis om de koffietuinen schoon te schoffelen, vr.), soort v. *schoffel* om 't onkruid weg te schoffelen (bbg. udud); **ngiskis**, *met de* pangiskisan *wegschoffelen* de bijah², gras enz., *amatun; raadsel er op kituk² di duūr di bětèn měkalibubwan; **kiskisin**, *watuněn (vgl. landalanda); **kiskisanga**, *winatunya; z. ngasngas.

ᬓᬸᬲ᭄ᬓᬸᬲ᭄, jav. (kuskus); **kuskus mapèlpèl**, (djadja) běgina; **bintang kukus**, z. onder kukus; **nguskus**, *in stoom kooken* rijst (vgl. něpěng); **kuskusan**, kegelvormig en v. bamboe gevlochten, waarin de rijst gedaan wordt om 't ngus kus te ondergaan (evenzoo 't sund. aseupan of seupan v. aseup bijvorm v. haseup *rook*); **nguskusan**, v. e. gat smal *toeloopen*, 't tegenov. v. měgèrěm.

ᬓᬾᬲ᭄ᬓᬾᬲ᭄ I., ichtyosis (z. gadig), 2°, Bjw., mal. kurap; **kèskèsan**, kapkapan?

II., vgl. mal. kikis, lamp. kěkis; **ngèskès**, *afschrappen* 't gebrande haar v. e. geslacht varken (mak. kèqkèsèq, mal. kais); **ngèskèsin**, een paard *roskammen* met de pěngorkoran.

2°, ṇjèrsèrin.

ᬓᬾᬲᬾᬓ᭄ᬲᬾᬓ᭄, **ngěsèksèk**, ngěpětpět, *zieltogen* (z. ngasèn), als 't ware dood neêrvallen als b. v. een sijung, zoo iemand, die een doode heeft bezocht, hem nadert, v. iemand, die aan de vallende ziekte lijdt, v. e. geslachte kip; vgl. měkèkèsèran.

ᬓᬶᬲ᭄ᬓᬚ, Bjw., kaskaja (*jav., Anb. 146, onder, Ad. 40, 44, vgl. jav. kěskil).

ᬓᬲ᭄ᬓᬸᬮ᭄, perz., **ingusapan teja kulah, ikang munggjèng kaskul, nulja waras duk anèng kuna wulja sadaja, sultan arab, nulja siniram aglis, dènè kang teja bulah, djajèngrana sampun ingusapan karihin, marang teja wasyat**, v. gewonden, Djb. (vgl. jav. kěskul).

ᬓᬲ᭄ᬓᬬ I., jav., *kostwinning* (vgl. mad. kaskadja en alih²an); **kolok² maisi, pipis karo bělah, kaskajan anak adah**, Tj. b. Z. 1, 14; **měkaskaja**, *geluk hebben* bij 't handel drijven of den arbeid, *geld verdienen* (vgl. sund. kakaja, pakaja en makaja).

II., v. d. god Bâju als de sterkste v. degenen, die den berg hebben te verplaatsen, Tt. 4.

ᬓᭂᬲᭂᬤ᭄, v. e. weg, die droog en hard geworden is (vgl. kětěd), *vast*, niet week b. v. van vruchten, *vast* v. borsten, tegenov. bonjo (batav. kěsět, mal. kěsat, bjw. kěsěd, 't

tegenov. v. lunju; vgl. njangkih en dĕkĕt); ben. v. e. nangka-soort in tegenst. v. nangka bubub (vgl. sund.).

, *geschaafd* v. d. huid, v. d. borst v. iemand, die een boom heeft beklommen (mad. kolsat); **lulud báis onja kĕsod** (b.: kĕlor), B. U. 472; vgl. aanh. onder rĕnjuh.

, **kasadkisid** v. e. kat, die barensweeën heeft, *telkens v. d. eene plaats naar de andere gaan* om hare jongen te werpen; **makisid,** *verhuizen* (mĕgingsir), *zich verplaatsen*, ook v. pijn; **ngisidang,** iets *verplaatsen.*

, jav., **makosod,** *zich schaven* v. e. lichaamsdeel, *aghâsa v. e. koe met den rug aan een boom *zich schuren*, aanh. onder kais; **ngosod,** *zich eventjes aan* iets *schuren* of *wrijven* als b. v. een vogel, aan 't lijmstokje; vgl. sodsod, kosoh en kosot en z. ipuh.

, s., z. onder lĕbû.

, s., lalĕr, z. ook onder çûdramapaçu.

, s., *honig;* ook sodra; **lwir sodra aratus gula,** Ww. Z. 1, 63 (mal. شهد?); **sang lwir hyang'ning sagara sodra** naast hyang'ning madhudjaladhi, Djprm., **patih ksodra,** z. onder madhu; vgl. sodraka.

, **ksudraka mâlawa** onder de Korawa's, Bh. 52.

, s. (kuçadhwadja), eigenn. v. d. vader v. Wèdawatî, Ar. Z. 12, 8, zoon v. Wrĕhaspati, ald. 9, Utt. 31.

I., Wir. 54; Bh. 49; **mangasut,** B. Z. 87, 40 (manglaput, mangrĕbut), **angasut çilâtala,** W. Z. 15, 10 (anglitik batu, mangrakut watu né lèmpĕh, maradjut watu asah), L. Z. 3, 1 v. vliegende insekten, Br. Z. 42, 4 (anibani, ngidĕrin), ald. Z. 37, 25, B. Z. 95, 10; **angasut** v. golven, Sut. Z. 20, 11, Ar. Z. 6, 3; Br. Z. 42, 4, v. d. wind, Sut. Z. 13, 4; **angasut angĕmbul,** B. Z. 29, 15 (ngabèhi mangliput); **kinasut,** *winarang; **kinasut dèning tèdja maṇḍala,** Ud. 94 (vert. v. çrijâwrĕta); **kinasut ing pasanggaman,** *vereenigd,* Sum. Z. 10, 25; **kinasuting himânipis,** B. Z. 107, 5 (liniputing ima arang); **kakasut,** W. Z. 25, 10 (kakitĕr, kaliput); **kakasut** v. e. spleet door een wortel, B. Z. 15, 7 (kakaput, kaliput), Z. 84, 30; **pakasutan,** Sm. Z. 1, 3 (paturon), Z. 27, 2 B. Z. 26, 6 en 8 (pamrĕman, tilam), Z. 44, 3, Sut. Z. 51, 6 (vgl. *jav.).

II., mal. *schoen;* z. dĕduplak.

2°, Bjw., ben. v. e. mindere tripang-soort, de pikul 7½ sp. mt. slechts kostende.

I., **ngĕsatang alis;** vgl. aanh. onder bĕngah en bodjog; vgl. kĕdjit.

II., **hana kulit kĕsat** (R. k.: kusat) v. apen in 't gevecht tegen Kumbhakarṇa, R. m.

, *gescheurd lapje* v. e. kleedingstuk, aanh. onder tjuriga; **anang akĕsit anaké agung nèntĕn tàèn itja,** *de vorst heeft zelfs geen lapje* aan zijne onderhoorigen *ten geschenke*

gegeven; **kĕsitan** v. kleederen; aanh. onder sĕbit; vgl. sitsit, ksèt en kĕsot.

, *afraken* v. e. pleister v. d. wonde (vgl. onder kĕsot en klèt) *sasat; **ngĕsèt,** *scheuren* een kleedingstuk b. v. **tjarman tinggulun makèsèt ulih bĕtèn,** Us., (vgl. batav. kĕsèt en bĕsèt); **kĕsèt²an,** *babak; vgl. sètsèt, kĕsit en kĕsot.

, **ngĕsot,** *villen, afstroopen* de huid, de bast v. e. boom (vgl. batav. kĕsèt, jav. bĕsèt); **kaju mĕkĕsot,** Srt., pĕnglatan; z. kĕsèt.

, **katampwan rijak²ning banju kasiharĕp lwirnyan akisat,** Rm. Z. 9, 2; **kinisatakĕn** (b.: kambisantakĕn), *van zich geslingerd* v. iemand, die aan een slip v. 't kleed hangt, Nw., evenzoo de jav. redactie (Dèwarutji een fout in pl. v. kipat?; Catal. 250, kinipataké), c., **dèra kisatna,** *zij slingerde* den haar niet welkomen man *van zich,* Hadji D. 83; **patrângamĕr, nga., kamumu, dèn kadi rasa mungguh roning kamumu dèntângisatakĕn duhka runtikta,** Krws. 17 (gaat voor de aanh. onder kunang); dinĕdĕl asru kang kori dènira sri naranata, bĕlah kang babahan mangko, sang prabu maring gènira, jata sang putri ika satingalira sang prabu, asru tumĕḍun malaju, ginamĕlan dèn narapati kinipatakĕn ta sira, anuli malaju agè tjinaṅḍak kulambinira sĕbit ing wuri muwah, nuli kagamĕlan tèku, dènira sang nata, nahar amuwus nĕrpati, apuranĕn ingsun njawa, Jsp., j. (a.: d. a. k. k., d. sang nata, bĕḍah k. b. m., s. p. m. gjanira, j. s. p. i., s. s. p., a. tumurun malajwa „g. dèn n., a. i. tuwan; sas. Jsp.: tinulak a. k. k., d. s. n., dadya blah babahané, s. p. mandjing g., dadya s. p. ènggal, s. s. p., tumĕḍun aglis malajwa „ginajuh dèra nrĕpati, ginisatakĕn dènira, arĕp m. a., tj. k., s. i. w. nira, n. katjaṅḍak sang aju, d. naranata „aris watjana sang adji, ampuranĕn i. dèwa).

, jav., *verschrompeld, gerimpeld* v. d. huid v. e. oud man (mal. id.; bat. kisut, lamp. kisuq), v. e. gezwel *kleiner?;* *manyus, **akisut,** B. Z. 55, 1 (lĕmĕt tur kisut).

II., z. onder likas.

, **makusut,** *mabingar; **akusut** v. 't hoofdhaar (vgl. mal. enz.), B. Z. 12, 15 (sambĕn, gĕsit); **makusut** v. 't hoofd (hulu, doch wulu te lezen), B. Z. 13, 4 (s., sutsut); **akusut** v. d. gĕlung, Sm. Z. 27, 5 (susah), L. Z. 32, 3 (mlĕs); **makusut** v. 't afgespiegelde beeld in 't water, R. 1 Z. 1, 5, (maötjakan), Ar. Z. 67, 1, v. 't lichaam, Kam. 1 m., v. haar, R. 18 Z. 8, 1 (pudjut), W. Z. 2, 9 (gĕsit, magĕsit, mangurè), v. 't baar, Wir. 32; H. Z. 52, 3; v. d. wenkbrauwen gelijk rook, R. 7 Z. 14, 7 (sĕmput), v. d. mond, 22 Z. 4, 7 (brĕngos); **patahnya kusut,** *glungumurè; **mangusut,** *anamun (jav. ngusut); **jadyan tan panganggé lĕwih mangusutang masih aju,** Swg. Z. 2, 34; **pakukusut,** nm. v. zekere

boete of *som gelds* te betalen boven 't teruggeven van 't geen verduisterd is b. v. wanneer een brahmaan 't goed v. iemand uit de 4e **kaste** heeft verduisterd, betaalt hij, behalve de teruggave, een pakukusut (bedrag 250), Dp.

2e, *slecht in de kleêren zitten* als een arme drommel, in tegenst. v. bungah, aanh. onder bidjal en bantal; **mangusutang**, aanh. onder sumbrang.

(vgl. kosot), **ngèsèt**, *eventjes langs* iets *strijken*.

(vgl. kosoh), kosod en kèsèh; **akosot**, aghâça; **makosot**, *kosop; **pangosot**, *patakis.

, in pl. v. prakâçita, Krsn. Z. 4, 1.

, in pl. v. kâstha?, **dîpakšata minjak**, R. 2 v. Z. 18, 3, vgl. gandhakšata.

I., s., *aarde* (jav. siti); **kšititala**, B. Z. 97, 1; **kšitisuta**, W. Z. 22, 5 (bhoma), **kšitipada**, Br. Z. 8, 3; **akšitigamja**, v. krijgsknechten tegenover ngagadjah, Ar. Z. 5, 6; z. kšitidja.

II., (*parfum* en als ratjanâ, *een schoone vrouw*, vgl. bida, 't jav. wida, in vrouwelijke eigenn. en verder 't men. ganda in namen v. vrouwen); **kšitisundarî**, eigenn. v. e. vrouw v. Abhimanyu, Br.

I., s., Sm. Z. 8, 22 (kasakitan; mad. kasta of kastah, *spijt, berouw*), Adip. 44; **kaštâtilara** v. iemand door een slang gebeten, T. Z. 4, 1; **malara kašta puh mûrtjtjita**, R. 2 Z. 1, 22 (kasakitan rahat rĕmĕk ĕngsap, dahat ing sĕdih ibuk paling); **upama kašta ja**, Sut. Z. 122, 18; **atikašta**, R. 4 Z. 1, 32; **kašta dušta**, 11 Z. 4, 7 (aštatjorah!); **kaštaraga**, s., R. 16 Z. 1, 2; **kaštapiçita**, z. onder piçita; **kasta ing karangkèng**, *mokšah ing pañdjara, R. L. Z. 7, 142.

II., z. kaštab.

III., z. onder ašta.

, z. onder djâti en kšata; **kâštatat**, uñdahagi.

, s. (z. onder wudug), *zekere schurftsoort* met zwarte vlekken, *ringworm*, Smb., košta, sakit gĕdé (bij Raffl. kosta, zooals men ook uitspreekt, verklaard met kurap, z. onder dit woord; mal. kusta, men. kutâ, soort *melaatschheid*); bjw., tĕmbènang, tĕmbènangĕn; **wong kuštan**, Adig. (Tjt. kaûštan, z. onder wudug en pratiroña); vgl. tilas I.; soorten kusta, z. onder bintang, babi, gringsing, alu, pai, gtih, djangat, banjĕh, papasangan, vgl. Us. 130.

, dolong.

2e, nm. v. e. roodgespikkelde kleedingstof voor hoofddoeken, meestal door Mal. en Bug. gedragen.

3e, z. bij sarikonta, aanh. onder pandi en ajam.

II., z. onder kušta.

, *umibĕr, *wĕr, *nglajang, *oah, *mĕ'r, Sw. 9; ook kašta, R. 3 Z. 2, 2, *aanh. onder pitrĕ.

, perz.-mal. كستهم, eigenn. v. e. der vijanden v. Amsyah aan 't hof van Nusjirwan; hij bedwelmde Bahram, vorst v. Kankan (jav. kangkan), om hem in handen

te krijgen, Am. en Rng. (vgl. Men. ed. W., bl. 255).

I., **ngasturijang,** *drie hakken in een* **klungah** *geven,* zoodat de opening driehoekig is; *drie dingen tegelijk doen* v. een persoon, vgl. aanh. onder kĕpuh?, **nglusi suruh, djambé kinasturi, mangké, sinamiran lungsir kuning,** om den vorst aan te bieden, Stn. Z. 5; aanh. onder wlandi; **wĕnèh anampa suruh, wĕnèh kĕndi kinasturi,** Stn., b. b., 6.

II., verb. v. mal. katjapuri?, bij de bal. Mahom. lubang landak; z. dingdingari; **kasturi tigarjjan,** eigenn. v. e. heilige pl., Tt. 25.

, s., *muskus,* * tjantakura (vgl. aanh. onder djahinang, alwaar ook saptangkura), mrĕgadaçani (mrĕganabhi?), * wrĕksadhûpa (mal. id., tag. kastoli, *muscus;* vgl. kasturangga); **kasturi,** B. Z. 69, 1 (pagandan, gagandan), Br. Z. 22, 6 (ratjik, mrĕganabi); **satwa kasturi,** W. Z. 15, 11 (buron mrĕganâbhi); **angasturi,** B. Z. 19, 5 (lwir mrĕganabhi, l. gagandan), Sum. Z. 81, 2; **kumkumângasturi,** aanh. onder djĕbad (sumar mrik); **mĕntas kinasturi lungid,** Sm. Z. 14, 9; **kakasturèn,** Ws. 13, 14.

2°, **gadung kasturi,** een zeer geurige gadung-soort, die zich naar boven slingerend om een boom werkt en slechts in den regentijd bloemen draagt (deze is bedoeld in Bijdr. K. I. II 175); **gadung kasturi ngrawit,** aankondiging v. e. volgende asmarandana versmaat, Am.; **djambé kasturi,** * palasti (?).

, s., **ksatradharmmâ,** s., eigenn., Br. Z. 19, 21 en 22, aanh. onder nala (jav. sĕtradarma, z. aanh. onder kèçawa).

, s., **kurukŝètra,** z. onder kuru; **kŝètra ngaran sang wèhana dâna, anung sulakŝana supatra sira,** tut. 24; **kŝètragrama,** Utt. 108.

3°, z. onder sètra.

, s., z. onder thâni.

, s. (kŝattrija), B. Z. 8, 24 en 25 (awirbhudja, puruŝa, satrija), **kŝatrija, ngaranya, prabhu, râdjaputra, kadang hadji, kŝatrija ika,** Rj., **mangkana sang kŝatrija, nihan ulahanira, mâsiha ring rât, umaritrâṅang hînadîna, humilangakĕna kalĕngkaning bhuwana, dânaçûra ta sira, amintuhwa ri warah sang hjang âgama, bhaktya ta sira ri sang brâhmaṅa nahan ulahanira sang kŝatrija,** Ag. 34; z. satrija.

, naast kŝatrijakula, Rt. Z. 11, 11, aanh. onder dwidjâti.

(a. kasturjangga), dèdès?; **kinasturangga mrĕbuk** v. e. kleedingstuk, Ar. Pr. Z. 8, 10.

, z. onder palatuk.

, s., Ud., 't origin. 4885 en 4964, vertaald met widura.

, eigenn. v. e. dèsa in K. A. waarvan de bewoners ongeveer als die van Sĕmbiran spreken, de *h* duidelijk latende hooren, vgl. bugbug.

, z. kĕsèla en onder gĕdang en bakatal.

[Balinese script], z. bij takṡaçilâ.

[Balinese script], s., bhoma, B. Z. 99, 6 (sitidja).

[Balinese script], z. onder kastuban.

[Balinese script], s. (kaustubha); **kaustubha mala,** B. Z. 24, 13 (manik k., kastubha m.), Ar. Z. 3, 11 (vgl. onder uñtjal en aanh. onder surabhi); **kadyanĕmunĕmu ratna kostubha hantuking hjang njakra tasik madhu,** v. iemand, die een buitengemeene vrouw heeft, T. Z. 5, 136 (pakulih dèwané mamutĕr sĕgara sarkara); vgl. Adip. ongeveer bl. 36; **ratna kostubha,** Ww. 29, 42, 51; **mañindra pinakorñna kostubha tutup gĕlungnyân murub,** Sut. Z. 47, 2 Z. 67, 1 (z. verder kastuban.

[Balinese script], *kostubha, nm. v. e. wonderboom, omdat men tevens aan tûbâ (طوبى) dacht, daar de boom niet alleen heerlijke vruchten geeft, maar ook een rijdier; midden in zee; aanh. onder amad (dyan warnanĕn hjang guru ing swargi, aningali ing kadjĕng kastuba, sĕkar sapĕlik kaṫahé, anuli dipun punḍut, pan ginantèn ing tjupu manik, sinèlèh madya swarga, pinudja sĕdalu, wus èñdjing nulja binuka, sĕkar pudja dadi bĕbaji dyah adi, warñané aju èndah „winartanan dèwi çri sĕkardi, warñanira lir wulan purñama angidĕp ing swarga kabèh, dan lingĕn sang hjang guru, sĕkĕlangkung kasmaran nĕnggih, sang dyah arṡa ingaras, sang hjang pahat rawuh, gumuju kang anèng arṡa, sampun jaji añḍatĕngakĕn ing kapti, lah jaji dipun sabar „dèning wajah ta rumadjaputri jèn pisanga tan ètja ḍinahar, pĕnĕd titipĕna bahé, bèñdjang jan sampun usum, jaji ḍahar tĕka marĕgi, mĕnggah guru tan mudjar, anḍahar ing atur, nulja nimbali hjang surja, praptèng arṡa hjang guru lingira aris, surja ngong titip ing dyah „dèn karĕkṡa ing rina lan ratri, jèn wus sĕḍĕng aturna maring ngwang, nuljamit lakunya agé, dyan sang hjang wiṡñu muwus, angidĕri sapta swargèki, miwah swarganing puṡpa, bobohaning wiṡñu, inguni kastuba puṡpa, dupé mangké inguni lagja ngindraçmi, mangké kang duwé piñḍa „dan hjang wiṡnu twasnya akumitir, tan wandé ngong mangké karĕñtjana, dèning hjang guru ing mangké, jata hjang guru muwus, lah ta wiṡñu mrènèja aglis, sira kari wiladja, djaga kastubèku, iku kaki panguripan, ning pañḍita ratu kĕlawan bupati, kang durung karṡaning hjang roñdonipun panguriping wong tjili, babakané panguriping buta, pang alit panguripé bĕḍès ojop panguripipun, sakutuné walangtagèki, kang ana artjapada, babahaning wiṡñu, djinulukan padmanaba, dèning rama hjang pramèṡti guru nĕnggih, kĕdah widjaja mulja dan hjang w. tinuñḍung dyan amit, samantuknya ani-

ngali tèdja, ing kèndran apaḍang kabèh, rawi lijĕp lumaku, kasĕnĕnan tèdjané sang çri, wiṡṅu kampir ing gènya, ing tèdjamajèku, sĕnĕning madya ngudyana, sang dyah lunggwèng djuga (djogan?) munggwing bangku rukmi, jata hjang wiṡṅu prapta „ing arṡanya dèwi çri lingnyaris, sintĕn baja kang darbé atmadja, dèning èndah ing warnané, jata twan çri andulu, ḍatĕng ingkang sang lagi prapti, dèwi asmu kèmĕngan, manahé akèṅjut, tĕmbé aningali prija, sang dèwi çri tambĕt ingkang bagja prapti, sadya sang çri ngling sabda „singgih maniratmadya hjang rawi, çri wastèngong duh kita wong paran, tĕka andjudjug ing kèné, kèndĕl hjang w. muwus, ingong atmadja sanghjang pramisti, pĕparab hjang padmanaba, dèwi çri amuwus, gandaning sĕkar wus kongas, w. kagjat, puṡpa kastuba kang ĕnir mangko ana ing sang dyah „lah ta pasti dèwi çri puniki, gandjarané hjang ĕning maring ngwang, dèwi çri pinoṅḍong agé, binaktèng djinĕm arum, ing udyana bandjaran sari, wus tjarĕm amor rasa, hjang guru awĕruh, rĕntjana prapta prahara, lĕbu mlĕdug gĕntĕr patĕr kilat tatit, ing swarga aruhara „praharané kang pararĕnéki, tĕngĕrané djawata adjinah, ngartjapada rusak kabèh, jata hjang guru muwus, mring hjang surja dukanya ĕnting, hjang surja djrih kĕlintang, alungguh tunungkal, lir sinarab baja tawan, sang hjang guru lir mangan djĕbadan gĕni, lir buta ngamahamah „é ta surjja sira sun pasrahi, pan angrĕkṡa ing laranganingwang, sira kurang gumatiné, sĕḍĕng sira sun lungsur, ngrĕkṡa gusti kurang gumati, sun salin namanira, sumirang namamu, aturira sang hjang s., marma tiwas amba angrĕkṡa ing gusti, wahu nudju nèng arga „hjang narada prapta gumuju angling, kadya tuṡta èh jaji hjang såmbå, çri wiṡṅu buwangĕn agé, mring dunya guru muwus, lah sumirang butjalĕn aglis, Wg. Z. 2, 1 en vlgd.; kastoba urip arané, akèh sawabing kaju, datan kĕna alum aking, sĕgĕr sĕlaminira, dèné ojotèpun, dadya panguriping wong, babakané papanguriping buta mati, wit panguriping ula „ĕpangèpun dadya panguriping isining buwana sĕdaja, ana dèné goḍongé, panguripèng ula banju, sĕkarèpun panguriping djim, lawan manosya, ija sĕkar iku, datan wong mati kĕdadak, atanapi wong amati dèné wĕsi pasti waluja gĕsang, Asmp. 25; anulja pinuṅḍut agé babakan wraksa kastoba, tan antara ḍinahar, wus lĕmbut sigra sinĕmbur, kang pĕdjah, de buta's namentlijk anulja gĕsang, ald. 36), z. ook de aanh. onder krĕkĕtan, waar weêr wat anders er van gezegd wordt en ook die onder amad; vgl. Raffl. I, 373, 374, 375 en de legende aangaande een plaats op Bawéan,

Tijds. van N. I. VIII, bl. 301, sund., een apis buntut er uit gemaakt, mad. nm. v. e. wonderboom, wiens baas dooden doet herleven; de knoop v. d. mad. vertelling Radin Kasim, waarin de boom vermeldt wordt, doet denken aan Rama's geschiedenis met Djaṭâju, tot een manok bĕri geworden, en Râwaṅa, die een vogel, de prinses trachtende te ontzetten; doodt.

2°. benaming v. e. geneeskrachtig kruid, door Hanumân gehaald, om 't leger v. Râma weêr bij te brengen; Hanumân had den naam vergeten en brengt den geheelen berg Mènaka, dus in pl. v. sandilata, R., bl. Z. 10, 2 en 3.

, z. *ĕsĕs.

, kumusus, z. variant onder pusus.

, z. onder sèsi.

I., s. (kuçèçaja), z. çatapatra en onder lawĕ'.

II., verb. v. kawisèsa?; ambul apa kusèsa (kawisèsa) né raré angon (wien men gelastte een groote kloof over te springen).

, in pl. v. kasukškan?, *making.

, pakasĕsĕr, Us. 213, bis.

(?), urangaring, Kr., laag groeiend en voor groente.

, ngĕsisit, tĕliné ngĕnah v. die valt, aanh. onder dungkun.

, ngasèsèt, *mangidîdi.

, z. onder kusèsa.

, verb. v. cassave, de door de Chin. aangekweekte sĕsawi (z. sawi V.); kĕsèla kĕsawi, cassave (jav. kĕtèla kaspé of kasĕpé), deze is de zoete varieteit, de kĕsèla prau is bitterachtig.

en kĕsĕwu en kĕsĕbu.

, s., B. Z. 127, 6 (hari), *wiṡṅu; bhatâra kèçawa, aanh. onder wrĕṡaṅa (sanghjang triwikrama).

II., eigenn. v. e. heilige, die Sutasoma vergezelt, hem bij Sumitra enz. geleidt, Sut. Z. 15, 2, Z. 16, 3; tutjapa cèsaning korawa pĕdjah, kantun kakalih, ngaran sang wirabâhu, sang çranâma, matakut i sang pâṅḍawa, mangungsi wukir wanawati, maguru ring bhagawân atri, pinaraban bh. sumitra, sang w. asnĕtan ring çramawana, tlasing korawa, sang p. mangadĕg ratu ring astina, mangulah sama dana ring wadwa paḍa lulut, masata kalih paḍa kakung, ngaran sang maja sang kètu, sang maja tan ahjun ing kawirjjan, maguru ring bh. sumitra, lininggan bh. kèsawa, sang kètu marabi atmadjanira mâradja bhîmabala, mangaran sang smarawana maputra kakalih, djalu sang atuha, ngaran sang tjandrasingha sang anom istri ngaran pradjadari, sang tj. maprijâ atmadjanira mârâdja satradharmma ngaran dèwi rèwati, d. p. inalap dé sang tjandranâtha, sutanira mârâdja rukmaratha sutanira sang somadatta, Tjk. 78.

, nârâjaṅângça.

, v. Râma Ar. Z. 19, 12.

, songsong upih, Tjt. 23.

, *ergens in vast zitten,* niet er uit kunnen komen, aanh. onder blagadaba.

, v. gekookte rijst *te hard,* omdat de padi, zooals die v. d. gaga, slecht is, *drooger* v. smaak.

I., *sĕk, *sĕsĕk, naast djĕdjĕl, Bt., *madĕlĕ'; **titib kĕsĕl,** sĕsĕk ja hibĕkan; **makĕsĕl,** R. 12, Z. 24, 2? (bĕlbĕlan); **kakĕsĕlan** v. d. vijanden, B. Z. 82, 2 (kakobĕtan), z. kisĕl.

II., **akĕsĕl,** Sut. Z. 82, 4 (kĕnjĕl); **hana wwang parusya ring ljan, anganini pwa ja mĕtwa rah, uttamadaṇḍa, 20000, tjĕtjĕl kulit, madyadaṇḍa, 10000, jan akĕsĕl rasaning pinarusyan, prathamadaṇḍa, 5000,** Wtb.; **dèn kĕsĕl sariranipun,** sĕsĕl, Stn. 74.

I., *nauw,* katĕpuk v. pondokan, *mosik; **kĕsĕl pagĕnahanjané,** verkeerde vert. v. R. 17 Z. 3, 8 (z. onder *titip), *te weinig ruimte bevatten* b. v. v. e. pot voor de lotussoorten, die breede bladeren hebben; **bĕk kisĕl,** *sĕsĕk ja hibĕkan (vgl. onder kĕsĕl); z. tisĕk.

II., **kisĕl**[2], *mingsĕr[2]; **makisĕlan,** *umingsĕr; **tan makisĕlan,** *tan polah L. Z. 15, 6; Z. 16, 1; **tan tadi makisĕlan,** *tan wĕnang mingĕ'r; vgl. makipĕkan en mangingsĕlan.

, **sang kaçali** v. ĕmpu Bradah, Tj. A. b., bis.

, z. onder sula.

, zekere aardvrucht, waarvan de bladeren ook als groente genuttigd worden, batatas edulis, afb. Rumph. V, pl. 13 (mad. kastèla, jav. katèla, dat Dd. 11 en Tjt. gebezigd wordt; men. ubi kastèlå of u. pèlå, sawusch wohiwu djawa, v. Java ingevoerde ubi; 't jav. en bal. woord uit *kastèla, zooals blijkt uit de aanh. onder bakatal, ontstaan, vgl. bat. pastèla, zie onder gĕdang, vgl. ambon, sabrang, sawi V., en onder praū); **lung kasèla,** gebroken v. d. poot b. v. v. e. kalf door verwonding, ten gevolge v. e. worp, in tegenst. v. lih; **kĕsèla praū** of **k. kaju,** de untĕng voor plèndo, de bladeren tot groente; **otot nginggil ngĕbun kasèla jan malalu tĕgul,** Dd. 3 b.; **ngalih kĕsèla** v. e. hoer; z. onder onturan.

, s., **sarwwâstrakuçala, wihikan ing sarwwâjudha,** Adip. 63; **mrĕgajâ kuçala,** z. onder mrĕgajâ; z. onder juddha en vgl. koçala; **boddhikuçala,** aanh. onder tjirâjuh.

, s., I., R. 2 Z. 7, 2, Anj. Z. 22, 1 (wawangunan), R. 23 Z. 13, 31; aanh. onder subhikṣa; **dèwakuçâla,** 2 Z. 3, 2 (djron dèwa), *kahjangan (*jav. pakusalan, pamĕlĕgan); **darmmakuçâla,** Wrt. 27 b. (is 't soms niet een verb. v. kuçûla, z. ald.).

II., *weldaad* (verschuiving v. beteekenis evenals bij jaça?), Adip.

III., saguna, R. 23, Z. 12, 1; **lwihing kuçalâ,** gunawân 23, Z. 12, 4; **buddhikuçâla,** tegenov. pâpî, Sut. Z. 3, 5.

, z. onder gosali.

, z. onder durung.

, s. (kauçala) *gaña: **norana koçala,** *tarpaguna (vgl. kuçala); **hastakoçala,** W. Z. 30, 4; Z. 31, 1 (kagunaning tangan kawitjakšanan; in 't jav. is astakosala, nm. v. e. versm. v. 23 lettergr., zoodat daarin W. Z. 31 is gedicht, vindende men aldaar strophe 1 b (winârâwaña hastakoçala maganti hana ta sinamèni ring kidung); de Bal. noemen deze maat wirat kalĕngĕngan; 't Br. Z. 1 is er ook in gedicht en een jav. hds. geeft v. de versm. v. dezen zang als naam op astakosyala); R. 25 Z. 18, 9, in dezelfde versm., eindigt met koçala; **hastakoçala** zou ook een klein werk in proza over de handwerken zijn (bij Friederich, Usana bali, totakoçala).

2°, zoogenaamd kawi in pl. v. pañdé (vgl. gosali); op een lontar, bevattende een verwarde geschiedenis v. e. kunstvaardigen goudsmid, datum 1885, **anrat ida padanda gèdé ktut djlantik kairing olih ida bagus gèlgèl, sami agrija ring sĕngguhan, makandĕlin palinggih bhaṭâra ring tamansari, kadja kangin ing puri agung ring klungkung, saking pangandikan ida i dèwa agung rai, sang kañtjap bhaṭâra djumĕnĕng puri kalèran, saking pinunas tusning pandé tjapung, kang apanĕngran kosala danta, akuwu ring bolèling.**

, z. onder mañi; 2° eigenn. v. e. bhagawân, leermeester v. Mèghanâda, R. m. (R. K. kusyalah).

(?), **wong madhurarâdja** (râdjya) **kuçalana hamong rukmi** v. e. goudsmid, T. Z. 3, 61.

, **çirnñang bjûha makasulikšak** (*geheel in de war?*) **osik âwrĕg,** Br. Z. 15, 27 (tlas glar makapakĕkĕh rusak osah malaju, waar sak door rusak is weêrgegeven en dus sulik als kĕkĕh is opgevat; een andere vert. tlas glaré makapangukuhnya tlas bungkah; sulikša door de jav. verklaard met lĕladjĕr).

, **gandi galah ḍaḍap wiphala tan kahop kasĕsĕkan kasèp kasĕlĕwĕg angling ikang duhung bhašu sinungklitning asikĕp silih prĕp apĕluk,** Hw. Z. 33, 4.

, s., nîtja.

, s. (kausaljâ), eigenn. v. d. moeder v. Râma, R. Inl. 17, 32 (sukoçalja, jav. R. 3).

2°, aanh. onder tjampa.

, v. lĕjĕ'; **kasĕlĕjĕ'** (jav. hds. kasĕlĕsĕh), Br. Z. 4, 7, 3 (kowat suwé luju; vgl. kapĕlĕjĕ', jav. kĕslijo en mal. sĕliju, mad. lĕslio, *zich verrekken;* evenzoo bat. tassulandit en tarsilandit v. landit, *glad*).

, v. vluchtenden, B. Z. 86 en 87, 14 (padjĕmpang), Z. 42, 11, Z. 87, 11 (padjulimpang), v. lijken, Kid. Sund. Z. 2, 90, 93, v. vaandels, ald. 108, v. olifanten door een knods, B. of Br.? Z. 16, 17 (padjulèmpang); Sut. Z. 122, 10 (katulajah); **makasulajah** v. lijken, Haris. Z. 18, 2, Sut. Z.

127, 4 (padjulèmpang), Br. Z. 12, 9; Z. 28, 1 (pagulajah); vgl. gulajah en sulajah.

, *oṣadhilatâ; vgl. wisaljawarini.

, R. 18, Z. 10, 10 (manjarujung); **kasulujung tiba pědjah tanparasa**, Tjt. 65.

, **makasulambĕr** v. d. gĕlap, Sum. Z. 152, 10; vgl. sulambĕr.

, **pakasulangkrah**, v. lijken op 't slagveld, Sut. Z. 125, 5 (padjulimpang), vgl. slangkrah.

, jav., *ruw* op 't gevoel als de srawad of d. lippen, die lĕbuk zijn; *erg* amfioen schuiven; **kasap tjina**, een geimporteerde slijpsteensoort, z. katèng.

, jav., N. Z., Br. Z. 2, 10 (kènggala), **kasèpan**, h. v. sèpanan.

, T. Z. 3, 56; *te kort schieten* in de vereischte kracht, Was. Z. 1, 29, aanh. onder duhung, O. K. (vgl. kasob); **tan pĕdjah mâr kasop**, Ar. Z. 60, 8; **honyang çoka ri kâlaning laga hilangni manahiki kasop sawang linad**, Hr. Z. 50, 10, aanh. onder tmu.

 I., **akĕsĕp**, *samuhûrtta, *sakṣaṇa, *sakarĕng (vgl. akĕdjĕp, tag. kisap, *blikoogen*); **bin kĕsĕpan**, bin akĕdjĕp.

II., kidjĕp, **wèlin anak kĕsĕp*** (mĕndĕp dogèn).

, v. d. oogen v. iemand, die pas wakker is *nog onduidelijk ziende* (batav. id., kĕsapkĕsip matanja, btv. v. p. vgl. jav. kĕtip²), *apĕdé; vgl. kisap.

 I. of kĕsip, **kisap*** v. d. oogen v. iemand, die pas opgestaan is (Bjw. kujap²), vgl. sidap.

II., sas., tatit; z. tĕkèr.

, **kusap***, in pl. v. kaûsap², v. iemand, die zich na een val afveegt, Dd. 24 o.

 (z. kudup), **kusup** (onder hds. kusut, z. ald.).

, z. onder hiraṇya en kaçyapa.

, **kâlakṣèpa**, s., *tijdverlies*, Sut. 7 b, aanh. onder upajoga, Wir. 39, bov.

, **silihkisapu**, z. onder silih, vgl. kisapum; **kumisapu**, numpagakĕn; ***kumisapu**, W. Z. 3, 7 (mangku); **angisapu**, W. Z. 21, 5 (mangabin, mamangku; jav. W. 124, anguswapu mangku); **mangisapuh** (?), *mangisapwakĕn (*jav. kisapu, pangku); **manungkulângisapu djĕ'ng**, Sut. Z. 115, 7 (mangasor mangawula ring; vgl. W.) R. 23 Z. 20, 3; **mangisapwakĕn**, W. Z. 2, 24 (mangisapuh, mangabin); **kinisapwakĕn**, W. Z. 18, 9 (pinangku), **kisapwan**, Z. 4, 5 (pangkon), Br. Z. 16, 7, waar gesproken wordt v. d. schoot v. d. vader van Djajadratha, waarin zijn hoofd kwam te vallen (dit woord, door de Javaan niet verstaan, heeft aanleiding gegeven tot de namen sapwani, sampjani en sĕmpani, z. Krit. Aant. op de Br. bl. 114; S. heet ook Widjawastra, w. M. 103, welke naam doet denken aan wrĕddhakṣattra v. Dj.'s vader, z. Droṇaparwa, 6277; vgl. aanh. onder djajadratha en vgl. onder sanga en gotra, de

mal. vert. **sindupati** en een ander hds. سندوفاتي; ook **tuhajata**, eigenn. v. d. patih v. **Çalja** hebben de jav. gemaakt uit Br. Z. 44, 1, waar gelezen wordt **wwantĕn bhrĕtya kapârtjajâtuha ja tâdjar i sira**, *er was een vertrouwde dienaar, reeds oud, hij deelde haar meê* enz.; Cohen Stuart, Krit. Aant. op de Br., 302 heeft dit reeds opgemaakt; diergelijke dwaasheden kunnen nog verklaard worden, maar moeielijker te verklaren is de verschillende toepassing v. **Patah**, z. onder **Prĕthâ**; dat overigens de **dalang** namen maakt, kan men zien uit de aanh. onder **kĕkawah**): ook **kisyapon**, Ar. Pr., vert. v. **utsangga**, tut. 3; **makisapwan**, *op den schoot zitten*, aanh. onder **kiwa**, Adip. 31, bis., **makisapwan ta rakwang pinakahulun ri sira**, Bh. 82 (vert. v. **jasyâham adhiruhjângkam**).

(?), z. onder **kisapu**.

s., **galahning parahu**.

s., (**kšipram**), **dèn ènggal**, Wd. 30; **ksiprĕm djanggamah**, * **wawang lungha**; ook **siprĕm**.

s., **kapur**?

verb. v. **kisapon**; **ngisapum, kinisapum, pinangku**, Ar. Pr. 46, 58.

z. onder **açudji**.

of **kasé**; **kunang musuh kadi kasaj hidĕpnya**, *de vijand was in zijn oogen als 't ware smeersel*, hij zou hem onmiddelijk kunnen *wrijven*, R. 16 Z. 8, 8 (**kasèla, sĕré, dagdag**), Wt. 50 o., z. aanh. onder **pranĕlat** en **rangrang** (vgl. sund. en mal.; bis. **kasaj**, nm. v. e. boom, waarvan de bast als zeep gebezigd wordt, ook ter zuivering v. 't hoofd; lamp. **kasaj**, *een plat steentje, waarmeê men onder 't baden zich bewrijft*; **kasé**, *zeep*; ngadj. **kasaj**, bet., behalve rijstpoeder voor smeersel, ook de meelachtige stof op vruchten als de **bligo**; **kalinika sawang turahni kasajing titir inarĕkan ing pasanggaman**, B. Z. 41, 9 (**limutnya himper kakarèn wida karagĕt sring rinaras ing wor sarimang, himanya kadi siñdjang kaklèsang né sring kadiman ring satjumbwanan, toja punika lwir tingkah otjaké njĕptjĕpang mangaras ring patĕmu smara**, in welke 2 laatste vertalingen **kasaj** misverstaan is).

kaśâja, L. Z. 30, 4 (bat. **hasaja**); **kâsaja**, rosse kleêren vooral van Buddhistische geestelijken?; **kaçajama** (?), **sakaçajama tan** (l. **taman**) **lupa**, L. Z. 36, 4 (**saduluranya da ĕngsapin**).

s., z. onder **sadrasa** en **kajasa**.

s., **long**, aanh. onder **upajoga** en **widjil** (**winâça**), *verlies* aan strijdenden in den oorlog, Bh. 91; tegenov. **wrĕddhi**, tut. 47, R. 10 Z. 6, 7 (**laju, sakit**); **sang hjang prâña lawasnirâ** (**nikâ**?) **sâtus iwu tahun i kâlaning krĕtta, ring trèta pwa ja sangsaja kšaja dâtĕng sapuluh iwu tahun sirèrikâ, sèring** (b.: **sèwung**) **dwâpara ring jugânta çatawarša tĕmahika sahasra tjandrama, jan ring sandhyanikang jugânta tahun**,

ing juśa satali (jav. hds.: tjalita) **sahingan ing hurip,** Nts. 4, 13 (tuna); **balakśaja,** aanh. onder tjañtjala; z. sangsaja II.

, z. kĕsijăă en kĕsijaän.

I., *luru; **mowané masawang kusya lawatin damaré lumlum mĕlok buka bulan,** Tb.; **prarai kusya pramangkin, masawang kadi sasih katawĕngan jangbubu,** Meg.; **kusya tanpatèdja,** Br. K. (Z. 15, 40); **kĕma mulih awak dusun bwin gĕlĕm goba kusya,** Bngk. 16; **dapĕt rakané malinggih, kusya masadah, buka sinomé panasin** (sinom om den volgenden zang aan te duiden), U. Bll. Z. 1; **akukusya,** aanh. onder rompot; vgl. tjoŏng.

II., z. aanh. onder *amas.

III., jav. kuswa; Djt. 15 en elders; **kusya wirangrong,** benaming v. e. versmaat, Smng. Z. 11, (8i, 8o, 6a, 10i, 7a, 8a; bij Winter Zam. I 329 een weinig anders).

, K. A., sarikonta??, z. kosta.

, **makĕsyah** v. d. wind, T, b. 29.

, **mrik makĕsyuh,** *mar mrik: **makĕsyuh mangalub maĕbo ukup²an,** Kid. Adip. Z. 4, 18, aanh. onder salutah (makanan itu jang di dalĕm padati bĕrbaŭlah كسيور mĕmukul hidungnja bima itu v. de spijs, die Bhîma, in de plaats v. een ander, naar Baka had te brengen, mal. w.).

, z. onder sija.

, **kĕtjubung kasyan** is donker bij 't zwarte af en evenzoo de bloemen, die gerookt worden tegen aamborstigheid en rastung.

, **mĕkĕsyar,** *mûrtjtja, v. e. wind, C. b.

, R. 9 Z. 5, 1 (sutra), R. L. 113.

, benaming v. e. stof?, Ks. Z. (*jav. kuswaraga v. e. apus buntut; z. Angl. D. 3 m, aanh. onder kilat II en bantal); **kuśyaraga mwang djamang,** R. 9 Z. 5, 1 (vgl. onder kusyara?), **atilam kusyaraga** v. e. zitplaats, Tj. A. 47; vgl. kudjyarakta; **wadjânrang kuśyaraga,** dus *een roode stof* (vgl. onder galuga), Mal. 350; 365; **alandèjan kusyaraga marum,** T. Z. 5, 83 (masotja k. bĕtjik).

of kĕśyĕt, *het zwiepend geluid* v. vliegende vogels (jav. waar ook mijut, en mal. sijut); **makĕsjut,** *zwiepend klinken* v. e. spook b. v. z. koŏs II; **kĕsijatkĕsijut,** *heen en weêr zich bewegen,* maar als 't ware een zweem er van, zoo b. v. v. spoken als de tangan², kĕmangmang.

I., s., eigenn., Adip. 27 (vgl. onder dakśa); **ki gagak turas angutjap, dèning bli lintang dusun, kènkèn adi djlé mlah né numitis, jèn** (ñtjèn?) **dadi ulahang ungsi, né mlah djwa kĕnĕhang „ki djapa trwan sumaŭr aris, niki mangkin tityang midartajang, mangdé bli tatas rĕké, sangkan kèto tmuna ipun, né njantana tuna jan sasadu nguni, dadi ja anĕmu ala, santanané dijadiju, kadi sang sumali ika, mangaturang okandané sang kèkasi, ring bagawan wèsrawa „kdĕh nunas putra poda** (?) **nguni, ring bagawan w. ika, bagawan raris udjaré, njai ĕnu nama namu,**

mtu mèda santanané ngubat abit, masih kdĕh mapinunas, padanda tur itja sampun, mtu dadi sang râwaṅa, ngurĕgada tur ja angubatabit, sasusilané katjatjak „apan watĕk njané numitis, dadi kèto angkara tur loba, ulahé né djlé*, bagawan ngandika alus, ĕné djani sasih rahina btjik, njai twara nagih pjanak, sang k. matur alus, tityang wantah mandawĕgang durus swètja, mañdjakang tityang né mangkin, mangdé wèntĕn njupat tityang „bagawan raris ngandika aris, mapolaga (?) njai tur madarma, mangdé mlah santanané, inggih tityang mangkin nuũn, sawatjanan bagawan punika mangkin, uwus mangkin binrĕsihan, tur madarma mangkin sampun, mtu mangkin sang bisana (wibhîsaṅa), bagus darma, susila tur sadu budi, pradjnjèng kawi èbuh sastra „ki g. t. sumaũr aris, sadja kèto bli adi bina, adi bagus pradjnjèng sastrané, bli botjok bwin dusun, bilih kèto i mèmé nggawé né nguni, dèning bli kurang jasa, sangkan dadi botjok dusun, ngardi (?) adi mabinajan, jasa btjik, dèning adi bagus ririh, pradjnjèng kawi èbuh sastra „ada blog to né djudjutang bli, atma kènkèn, numitis mandjadma, ki dj. t. saũré, tityang nuturang puniku, ĕntip kawah punika numitis, kèwala ja bisa nanggap, ring kaũduh nĕgĕn njuũn, ada bin dmĕn kaũtjap sabda ala, laksanané mwat mait, sami ja ĕntip ing kawah malih wèntĕn tuturanja nguni, watĕk rĕsi kasijapa ika, pat bĕlas rabiné, okané njalah unduk, ana sato ula lan paksi, ana danawa raksa(sa), lawan pisatja puniku, sami rabiné angkara, momo murka, makadinnja sang diti, srusa baktiné ring lakja „masih loba angkarani tan sinipi, wĕtu putra arjja kasipuh ika, iranyaksa atmadjané, twas loba angkarèku, kadi dané sang prawa né mangkin, srusa bakti ring lakja, tur darmandané muput, tan piwal ring tutur lakja, mtu putra watĕk dèwatané sami, lwih bagawan narada „ki g. t. sabdané aris, jan sidanĕn, watĕk dèwitané mangdé kasantana rĕké, apang bagus darma iku, witjaksana pradjnjèng sastra kawi, ki dj. t. angutjap, saksijang darmané iku, nurunang watĕk dèwata, mangdé siḍa, darmané gĕntinin kirtti, nurunang watĕk dèwata „sang sinuũn ida wnang aturin, mangrĕdana antuk sruti sloka, tur karĕ(gĕ) pantuk argané, kaũpti mungguh ri kajun, manurunang asta dèwatané sami, pinakadi lawan padma, sarinnjané kawuwus, ida sang hjang djagadnata, sang hjang siwa upti baktinin, ida ngitjènin kasukan, Djp. (hier volgt de aanh. onder gèntong), vgl. onder danu 2° en siddarśi); nihan tikang garuḍaloka, kaḍatwaning kaçyapawangça, sang suparṅnâtjuḍa ngaranikâ, Ud. 56.

II., kaśyapa kĕpuh, kĕpuh kaśyapa en sang kasyapa, T. Z. 5, 38 en 40, waar van zijn dorens gesproken wordt, naast kĕpuh, ald. 42 (Kam. 20 si çyapa); tutjapa tang para paksi sarbwamangsa wasanting kaśyapa rimbangikang mahiḍharâtyan wiśti agung alĕsĕh aluhur ahrongnya luwang anaruwung unggwaning pisatja sukĕtnya angriwĕgi a-

kwèh punang para kaga darès tjahak tuk-tuk apukuh „paksi doknya tan kari añdjrit angokok anggarukguk njagik (?) **darjjas angĕrak dalupaknyanggupĕki lwir tatabuhaning pisatja nartaki ri witning randu angrĕsakĕn ati sadakala muni hanèng randu,** fr. s. A., vgl. sisyapa.

, s., z. onder lĕmah en aanh. onder rĕntĕb.

, z. onder kisapu.

, kĕsyab.

, B. U. 20, 2; aanh. onder suŭng; **makĕsyab,** *kumĕlab; **mĕkĕsyab,** ook naast tangkĕdjut, v. planten, die verplant worden, zoodat zij nog flets er uit zien (vgl. onder ingĕt, idup en ngĕntĕn); **mĕkĕsyab bajunė** of **mĕkĕsyab atinė,** v. iemand, die verschrikt is (batav. mĕngkĕsijap en kĕsiap).

, **mĕkasyĕb pĕptĕngan, durung titjang polih angan nĕgak, raris titjang kasĕngkaon, sida liman titjangė kĕni apit² lĕh tulangnė, kadugi titjang makĕsyĕb, nèntĕn mèliñg ring dèwèk, apit² kĕni glantingin titjang,** fr.

, **kagèt tĕka makĕsyĕng angin mandudut atilulut, buka ngaturin gagandan,** Tb., **mĕkĕsyĕng** v. stank (vgl. áing); **mĕkĕsyĕng kĕnĕhė; ngĕsjĕngin** (?), op een wonde b. v. *invloed hebben* v. e. ingenomen middel (kĕsjĕngina = angsĕngina); **kĕsyĕngan,** angsĕngan; **kĕsyĕng²anė bakal ada syat; mĕkĕsyĕngan.**

, **mĕkĕsyong,** *ontsteld* bij een plotseling geval enz.

 en kasim kwari, eign. zoon v. Rustam en kleinzoon v. Amsyah, Am. sp. (h. H. 110, قاسم خوري).

, z. onder untĕng.

, s., kopasaman (z. onder upaçama en daçadharma en vgl. sama), aanh. onder mèdhâ, W. Z. 12, 13 (sampura); **aminta kṡama,** R. m., (R. K.: sama); **kṡamanta,** Ar. Z. 4, 5; **ksamâkĕna,** B. Z. 2, 17 (sampura ugi), R. 5 Z. 1, 10 (ampura w.); **ksamakĕna,** sapuranĕn; z. kṡamah en akṡama.

II., z. onder saptopâja en onder mârdawa; **sang kṡamâ tinarimâkĕn ing bhagawân pulaha, arpakânak sang kardama** (karmaça), **ambariwan** (arwariwân), **sang wisnu** (sahisnu), **sang sannati tinarimâkĕn ing bh. kratu, arpakânak sang sasti sahasra wâlakilja, bhagawân sasti sahasra wâlak. ngaranira, sang rĕsi umiring bhatâra çiwâditya, arpapradaksina ring mahâmèru, hana târi bh. sasti sahasra bâlak. kanyâ rwang siki, sang satyawati mwang sang çwapara,** Ag. (de varianten uit Visnup.).

, om 't rijm in pl. v. kṡamâ; **kaprawatan aminta kṡami,** de heilige steen namentl.

, s., z. sĕma en kṡmabhrĕt (*jav. kisma, R. m. sangga kisma, in pl. v. sangga wĕdi, Jsp.).

, s.. **brâhma kṡèma prâpti, wisnu**

kṡèma p, çiwa kṡèma prâpti, wiṡṅu kṡèma p., çiwa kṡèma p., Ag. 67 (hds. a. 34).

2°, aanh. onder tambĕk.

, s., z. onder sulam.

, s., *bloem*, en eveuals sari en sĕkar in eigenn. v. prinsessen; **sang lwir hjang kusuma** v. Anrangkèsari, Mal. 172, 20; **dudû kusuma rĕko kang nitja ring watjana**, *hij is geen edelman, zegt men, die zijn woord niet houdt*, aanh. onder râçi; **turasing kusuma**, b.: turasing kĕkĕmbang of turas kĕmbang mas), sas., *afstammende v. e. vorst* (vgl. de mal. uit 't jav. ontleende uitdrukking tus i. k. en turas i. k., vgl. onder totos, jav. trahing k., tĕdak (jav. tĕdak) kĕsuma, Tj. 89 en 21; tĕdak kusuma turunan wong atapa); **anè kĕsuma pĕsan, nika anè paling kĕsumana**, *dat is iets, waar men zeer veel prijs op stelt*, v. d. bungan tèblun b. v. als ingredient v. e. offerande, (vgl. kĕmpĕni); **kusumatjâpa**, s., smara, R. 16 Z. 10, 10; **kusumawitjitra**, nm. v. e. versm. (◡ ◡ ◡ ◡ — — ◡ ◡ ◡ ◡ — ⏓), 2 R. 7 Z. 12, laatste regel v. d. 3° strophe, of 16 Z. 12, laatste regel v. d. 6° strophe, 24 Z. 9; **tasing kusuma**, aanh. onder sĕmu; **kusumagandhawati**, eigenn. v. d. vrouw v. Purṅna Widjaja, H. 11, 12; **kusumabhawana**, *de hemel v.* Kâma, kam. 32; **anrang kusuma**, dochter v. d. vorst v. Djagaraga, Mal. 88 (vgl. anrang kèsari); **ratna kusuma**, eigenn. zuster v. Djajapati en gade v. d. Mantri wadak, Mw.; **kadjangipun sanghjang wirakusuma**, Mal. 281; **angusuma** (vgl. onder puṡpa), Br. Z. 6, 2.

, eigenn. v. e. pl. ('t denken aan een langer woord verbiedt de versm.) T. b. Z, 4, 111.

, z. onder kṡmâ.

, vgl. kṡâmâ, Swj. (kĕl).

, onder de standen, Krtb. 16 b., aanh. onder surâga.

2°, eigenn. v. een der vorsten van Badung.

, s., hantimun.

, s., z. onder djajanti.

, eigenn., Sut. Z. 95, 15; **kaçmiran**, aanh. onder kumâra en anggâraparṅa.

, z. onderr smara.

, *kapura (?), *majuka (?), kamuka (vgl. jav. en mal.).

, z. onder samatâ.

, s., mĕmbang; **kusumitagandha**, nm. v. e. versm., Tjt. (sahananikang rât, para taru satwa, pada ta pinudjèng kusamita gandha), **kusumitadjanma**, Wrs. 15, (in 't Skr. çaçiwadanâ); **kèn kusumita**, dochter v. d. Radèn Arjja v. Padjarakan, buit gemaakt door Pañdji, Mal. 4, 3 en 108 (vgl. onder atanu).

, s., kâma Sm. Z. 38, 5; **sang lwir kusumèsu**, v. d. held v. 't gedicht, Ww.

, s., kâma; **kusumâstradèwi**, Sut. Z. 107, 2 (hjang ratih).

, T. Z. 5, 77, variatie v. Pradyumnamati, Kam. 22, 23 (waaruit blijkt, z. çloka, dat hier mati eigentl. sanscr. is, en dus geen dood beteekent).

, *de liefdegod?* Ar. Pr. Z. 10, 4.

, s., aanh. onder dadah, Sut. 54, 9 (bhigna), Sm. Z. 24, 6 (dahat lĕtuh), T. Z. 4, 18 (l.), B. Z. 73, 3 (dahat djĕlé, nawi latĕk); **mwang kaçmala,** vert. v. dauskulah, tut. 20, 46 (v. kâpuruṣa); **kaçmalaning çarira,** aanh. onder piçita (sulit dakin ragané); **strî kaçmala,** *een slecht wijf* haren man tot allerlei kwaad aanzettende (vert. v. sâdwî?); **wètnyatikaçmala,** T. Z. 5, 60 (kaŭpĕt manah djĕlé, linṫang sĕbĕt manah tityangé), z. Swrg. 3, 6.

, (kusumâjudha), smara; **kasumâyudhaloka,** smarabhawana (jav. tjakra kĕmbang).

, jav. (*kusumbha), *verfstof,* aangekweekt (carthamus tinctorius), de plant, z. Rumph. (tag. bis. kasubha); **barak kasumba,** *dadu banju; **sabuk kasumba,** Bbg., s. tjĕtjirupan.

I., s. (kauçambhî), nm. v. e. stad of rijk, T. b.; sang kusamwjan, O. II., jav., boom (schleicheria trijuga), waarvan brandhout, de bast voor laŭ en borèh, afb. Rumph. I pl. 57 (z. kĕtjaltjil); **buwah kĕsambi** is een blabad in pl. v. kapĕñtjil, dat op kĕtjaltjil rijmt; vgl. onder *wunut.

, z. kĕsumba.

, **kĕsumbang bawi,** sĕrapah.

, s., ratu.

, s., T. Z. 4, 14 (tungtunging alalang), naast tungtungning alalang en lunggahning alalang, Ud. 52, z. onder gĕlĕs, Utt.

, jav. (v. sub?), *algemeen besproken, beroemd,* R. L. Z. 7, 158 (kaloka), *praçasta, *kjât (vgl. lun); *zich verspreiden* tot een zekere plaats v. e. gerucht, Ww. Z. 1, 4.

, *hevig ontsteld* en *ziek worden* wegens 't zien v. d. verschrikkelijke gedaante, door een godheid aangenomen, bij 't zien v. e. tijger, een gulungan tikĕh, aanh. onder nanĕng, bĕdjagul, bij 't getuige zijn v. e. epidemie, *verward, zeer verbaasd* over iets, niet begrijpende, hoe 't in elkaâr zit, Nw., *kagĕman, *kagĕmĕr (vgl. gègètĕn); **malaju kasob ring,** wegens 't hoofd v. e. gedooden reus, Nw., vgl. aanh. onder tĕlĕs (jav. kasok?).

, ampura; **kasiba dja tityang ratu, apang gigisan naraka, batĕk anang kalih taŭn,** Bgd.

, sas., sĕbun; ook kĕsĕwu.

, een slingerplant, de stengel waarvan water bevat, afb. Rumph. V pl. 167; ook in pl. v. rotting gebezigd ter versjouwing v. zwaar hout (Bjw. sĕrĕbsĕb).

, jav., **amuñdut darubĕsi saking djro kakasang,** Am., na 't gevecht, waarin vele onderhoorigen v. Dèwi Sodja tegen Amad sneuvelden, komt Umar maja haar zeggen, dat zij bestemd was, de vrouw v. A. te worden; vervolgens **dangu u. m. tjipta kakasangira, nulja mĕtu rupa ilir, saking djĕro kasang, dyan kĕbutakĕn tumuli ĕdjin kang mati, dyan kĕbut ilir, pĕrsami urip**

malih, sirah tugĕl polih, tĕnapi gĕmbung lan tangan, mapan sami pulih malih, (vgl. onder k a ṅ ḍ i); **ndah ri sĕḍĕngnirâhjas angalap tjrĕmin inuunusirèng kasang², ngkâ tumibâng wilâpa** (de minnebrief) **ri harĕpnira kadi² sasmitânglinga, marmma lihatnirèrija tuhun wĕtunimanira harddha sangçaja,** Hw. Z. 10, 17; **kasang²i pahjasanira sumadjing tahas kuning,** ald. 15, B. Z. 56, 1 (s a p u t, lamp. *matwerk* voor zeilen), Anj. Z. 15, 2 (k a-s a n g u l u n g); **kasang wulung,** Ar. Z. 23, 5, **siddhâning makasang wulung ja palakungku wâtjaṅḍya bhaṣèng karas,** Ar. Z. 1, 2 (vgl. jav. en sund.); **kasang tjarik,** Lamb. Z. 1, 3 (k a r a s a l i t), Br. Z. 37, 8 (m a n g a w é); vgl. k ĕ k a ṅ ḍ i, aanh. onder tj a r i k.

2°, **kĕkasang,** *dekkleedje v. kistjes?* (Catal. Batav. Gen. 125) of op den schoot van die m ĕ d a m ĕ l of m ĕ w è d a, 't vierkant geborduurd en ook om er de r a n t a s a n op te leggen; **kakasang dumilah,** k a d j a n g m r â k.

, **kasĕngĕn,** naast k a s r ĕ n g ĕ n, *k r o d h a; k r û r a, vgl. p ĕ d i h.

, stamw. v. a n g a s o n g i (of a n g ĕ-s o n g i te lezen z. onder s o n g?).

, z. onder b a n g k ĕ s.

, sas., a d ĕ n g; **kosèng kĕméq,** a d ĕ n g p a j u k.

I., mal. (*ledig*), *alles bij 't spel verloren hebben;* vgl. k w a n t o n g.

II., sas., p u s u h (biju), b a n g s a h, p l o s o r en t o k t o k a n.

(?), z. onder dj ĕ n d u l.

, **ngĕsĕngĕl,** *als 't ware verblufl?,* iemand die met verwijten overladen wordt, Dd. 16 a.

I., mal. (ar.), naast tj o n g k è h en k o p i (sas. k a h w a).

II., **kĕkawa,** *een spin,* *g a r a g a t i (batav. k a w a², mal. v. kut. k ĕ l a w a, tid. t i n g k a-l a w a, tag. g a g a m b a en l a l a w a, lamp. l a w a h, ngadj. l a l a w a, ngadj. l a l a w a, mad. b ĕ l ă b ă, 't geen een vroeger l a b a², overeenkomende met een l a w a², veronderstelt, mal. l a b a h², vgl. onder l a w a h); **bĕnang kakawa,** *p a n a w i n g dj a r i n g²; **wrĕddhi dilahnikâ** (v. dat h o m a-vuur) **kados punang kakawa amangun wèçma ruhur ing kuṅḍa pahoman,** Kid. Pam. Z. 4, 115 ('t proza k a d o s t a n g k a k a w a m a n g u n u m a h); z. onder k a m-l a ṅ ḍ i n g a n en b u t è t é.

*III., *ontsteld* of *schrikken,* Wrs. Str. 25 (sameutr. v. k a b a w a?); **umatya ring kawa²** v. T r i d j a t a, die zich met S î t â wil laten verbranden, R. 16 Z. 8, 2 (m a h j u n j a m a n g i r i n g p ĕ d j a h, j a p a d ĕ m d è n i n g k a w a w a); **murtjhâ lumaj kawa** v. vrouwen op 't slagveld, Bh. 81; **girigirin kawĕs kawangkajan kawa²,** Ud. 31; **kawakawâ,** z. onder k a w ĕ r; **kawakawâ,** aanh. onder t a-l a dh w a dj a; **kawakawân,** aanh. onder k a p u; **angawakĕn** (?) iets bij 't schelden bezigen b. v. 't hoofd enz., Wtb., vgl. onder h a w a.

IV., sas., z. aanh. onder tj u r i g a.

V., **kawa²,** z. onder dj a n g k a.

, **kawakawâ,** z. onder k a w a III.

ᬓᬯᬶ I., s., *dichter;* **sutra kawi,** Mal. 364, 403; **jan wruh kawi,** B. Z. 13, 11 (natarang pangawi, makĕkawian); **kawidâsa,** zou de naam wezen v. d. schrijver eener handleiding voor Ind. versmaten, die in de Tjt. is opgenomen en geheel verschilt v. d. Wrĕttasañtjaja, hoewel de namen der versmaten bijna allen overeenkomen; **kawirâdja,** Br. Z. 38, 7 (jav. vert. ĕmpu djangga; z. *kawîndra); **awastra tjandana kawi,** Ww. 15 *m.*, aanh. onder djĕbad; **para kawja,** T. Z. 5, 102 (para kawi); **prakawiputra,** z. onder mèntjo; **kawjartjana** en **kawjadjujâna,** aanh. onder rawèja; **pangawi,** *lĕpihan; **mangawi,** *mangĕ'; **angawi sang musuh,** B. Z. 81, 43 (ngasorang ripu?); vgl. onder kawih; **molih makakawian,** *digdjajèng langĕ'; **makakawian,** *anglĕngĕng, Lamb. Z. 9, 2; **kakawin,** W. Z. 36, 2 (pralambang), *een gedicht met Ind. versmaten* (z. kidung, vgl. aanm. onder çikhaṅḍi); *B. Z. 3, 38 (pangawi, awi'an, pralambang), onderscheiden v. palambang, Wrs. Str. 2 (z. pralambang), denkelijk een groot gedicht in tegenoverst. v. e. klein.

2°, algemeene ben. v. d. schrifttaal, bevattende zoowel oud- als nieuw-jav. woorden; wat op Bali er in geschreven is, bevat woorden, die met opzet en tevens om aan rijm en maat te kunnen voldoen, een zonderlingen vorm hebben, z. b. v. hantĕn, pawos, sapawon enz.; eigennamen als Wĕngkĕr en vermomde namen v. versmaten (z. b. v. onder putjung) moeten verklaard worden uit de zucht iets geleerds voor den dag te brengen; in dit kawi wordt aan bal. woorden een jav. voorkomen gegeven door b. v. de *b* aan 't begin in *w* te veranderen (z. wjas, walung en onder buntut III), *wa* en *ja* te zetten in pl. v. *o* en *e* (gwasti, dya enz.) of wel door een *r* in pl. v. *h* of van een klinker te gebruiken (z. djaré, tĕring, gĕmur, ribĕk, rĕñdjani enz.); soms worden van jav. woorden, op zijn Balineesch uitgesproken, afleidsels gemaakt, die vrij onjuist zijn (z. onder untu); zeer onhandig soms is men te werk gegaan bij 't javaniseeren v. bal. woorden, zooals bij paruk; sikṣa 2° is ook vrij zonderling, vgl. onder wèçma, tjitra en rĕṅĕm; wĕgil.

3°, z. onder djinada.

II., eigenn. v. e. berg op Java, fr. s.; **ukir** (wukir) **kawi,** nm. v. e. lied door de sangjang's gezongen; **wètaning kawi,** Ar. 1, 8, 10; **i kĕtut kawi,** eigenn. v. d. vrouw van Botoh lara.

III., **sangkala kawi,** *ahala tuduhnya; **itjan kawi,** v. e. bepaalde bezigheid; **sarana kawiné, pamtah** of **tuduh kawi,** *voorbeschikking;* **salitanga antuk kawine,** *de Heer zal me het ten kwade duiden,* eene uitdrukking, waarmeê men weigert, een zoogenaamd heilig boek uit te leenen (maka dĕngan taqdîr datangnja jang mahâkuwasa bumi itu pon tĕrbĕla lalu kaluwar asap, btv. v. blz. 216); **ngawi gami, ngawi laba, ngawi padjĕg, ngawi wĕnang ring panagara ring sawawĕngkan bulèlèng,** *heerschen,* onder wĕnang.

[Balinese script], andere uitspr. v. kawoq?

[Balinese script], jav., h. v. kèé (tag. kaliwa, *linkerhand*); **mwang nètrangkwi kiwâkĕtĕr li-nawad ing bhrâmara lalita mèdran ing pipi**, Anj. Z. 5, 2; **midĕr kiwa**, zooals v. 't oosten naar 't westen, *mapradakṡiṅa; **ngiwa** van iemand, die nglèjakt (jav. *ongeoorloofde dingen doen*); **angiwânĕngĕn** (jav. hds. kiniwatĕngĕn), Br. Z. 48, 1 (saking bama ri tĕngĕn); **ikang mrĕgângiwa(n) kulilingan mamangsul** onder de ongunstige omina, Ud. 90 ('t origin. 4849 apasawjâ mrĕgâh sarwwé, sprekende v. d. Korawa's in te-genst. v. pradakṡiṅâ mrĕgâç tjaiwa tattèṡâṁ djajalakṡaṅaṁ, dat op de Pâṅḍawa's doelt); **kakiwa**, aanh. onder astamana; **mangiwâkĕn tĕngĕn**, v. die in zijn eigen voordeel recht spreekt, T. b. Z. 4, 185, aanh. onder tjitat en udasina; ***ring kiwân**, *aan de linkerhand*, O. k. tegenov. ring tĕngĕnan (vgl. *wirangan, waaruit blijkt dat kiwa de vuile kant, waarover men zich heeft te schamen, beteekende; een vroeger kèwa uit 't sund. kèntja op te maken, dus in pl. v. kahèwa?); van daar in 't jav. pakiwan met de beteekenis van sekreet (vgl. *kiri); gij kunt mijne liefde niet opwekken, want ik beschouw u als mijn kind, **tĕkwan ikang dakṡi-noru, unggwaning anak makisapwan tatwa-nikâ, ri bapanya, kunang ikang bamoru pupû kiwân, ja nggwaning strî makisapwan i laki-nya, tĕngĕn pwa jonggwanta matangjan man-twaninghulun kita, janpânak mami dlâha, ja ta kurĕnanta**, Adip. 63, 't origin. 3873; **krodha sira narapati, nudingi kiwèn (?) pa-tih**, Spt. Z. 2, 24; **nudingi kiwan, anduwak**, Z. 4, 32.

[Balinese script], vgl. kuwu; **kiwi²** of **kikiwi**, R. L. Z. 1, 73, Z. 9, 100 (pondok; vgl. jav. pa-kiwèn, Men. 299, 300), Kid. Sund. Z. 16, 33, 35; v. loodsen of *tenten*, waarin kostbare goederen door een koopman, in een bosch over-nachtende, worden bewaard, T. b. 29 b.; daar de oudere broeder wegens opschiklievendheid ongeschikt voor de regeering was, werd den jongste de heerschappij aangeboden, **tan lèn pakanira angawulakĕna, pun kubon angaturi, mantuka pangèran, hanèng swètjtjhanagara, umah kawula dèwâmbil, kawula dèwa, angal-jèng kubon tiris „mangga sang inaturan nuli lumampah, prâptèng swètjtjhanagari, mañ-djing ing pakuwwané pun kubon kĕlapa, kang akuwu wus angalih, ring kubon klapa, djĕnĕk sirâkikiwi**, Kid. Pam. Z. 1, 144 vlgd. ('t proza tjili twah anggon manira gusti, ambil umah maniranė, wèntĕn abjan manira maisi tubuh puniku nggèn ma-nira umah, mangkana aturé punang bandèsa abjan tubuh, iku kamimitané i dèwa ktut djumĕnĕng dalĕm ring gèlgèl, kang adrĕwjomah angalih ma-ring abjan tubuh mangkana prada-tanya).

[Balinese script] I., spr. kuwa, *kuwaja (mal. kura; vgl. nggĕtor en kaĕm); **kakuwa**, smbr. kĕkaha, *landschildpadsoort* (jav. kura, mal. kura², lamp. en sund. kuja); **kura²**, waar 't

vuur van een goudsmid in gedaan wordt, zijnde een uitgeholde steen, die door middel v. e. bamboepijp met de panglambusan in verband staat, en waarop de musa staat.

* II., Bh. 88, 85, **jan kwa linga hadji,** *indien U. M. tot mij aldus sprak,* 80; **kwa² nirang mangkana,** 82 o.; **tan kwa,** *niet opgewekt?* wegens vaak, Sum. Z. 16, 1, v. d. ambĕk wegens bezorgdheid over den uitslag v. 't geen ondernomen wordt, Z. 1, 9; **tan kwâmbĕknira,** *hij was niet opgeruimd,* kk. Z. 19, 14; z. kumwa.

—, z. onder kwan.

— I., s. (khura?), **ring kuwa² paku-ku,** *scherpte?,* Sm. Z. 14, 8 (ri slaganikang nakha); **nâng pati, nâng pratjaṅḍânila, angin adrĕstan pangkara, nâng sang hjang mrĕtyu, nâng waḍawânala, apuj ahulu kuda, dasaring pâtâla, nâ laṅḍĕping kuwa, nâng kalakutawiśa, nâng wjalasarpa, nâng prakupitâgni, apuj dumilah kâtara, patarunika kabèh jatikâ stri, ngaranya, pilih salahsikinikâ kabèh tatwanikang sinanggah stri,** tut. 56 (vert. v. antakah pawano mrĕtyah pâtâlaṁ waḍawâmukhaṁ, kśurudhârâ wiśaṁ sarpo bahnir ityèkatah stryah, Ind. Spr. 338).

II., z. kwa I.

— I., jav., *kuia, Sut. Z. 73, 14 (radjyadani), Bh. 67 b. (elders çiwira); **sakuwu²,** W. Z. 16, 7 (salawang², sapondok², somah², bilang guwug, W. k.; vgl. kiwi² en kubu); **akuwu²,** Z. 121, 4, ngawangun radjadani; **pakuwwan,** vert. v. niwèçana Wir. 18 o., B. Z. 99, 8 (pondok; vgl. njubah), uit nederigheid v. zijn eigen huis; T. Z. 3, 61; **pakuwwan,** Sut. Z. 73, 13 (pondok); lamp. pakuwon, eigenn. v. verschillende dorpen; sund. pakuwan, eigenn. v. 't oude Padjadjaran.

II., *een dorpshoofd* en wel aan de stranden, Sut. Z. 86, 10 (nog te Cheribon, vgl. sund.; bjw. jav. kĕbajan), mĕkĕl, aanh. onder batjin; **kuwu² sami pada mangun jadjnja, karaning rahaju bumi,** Djp.; **parakuwu,** Sut. Z. 73, 14 (parabĕkĕl); **kuwwing bubat** geeft kennis aan den koning v. Madjapahit, dat er een vloot is aangekomen, Kid. Sund. Z. 1, 47; **akuwu** v. e. vorst, T. Z. 5, 44 b. 48, 56 o., Ar. 10 b. enz.; een vorst v. minderen, Mal. 117 (passim); ook kiwi; **palikuwu** O. (vgl. palibaja); **pakukuwon,** aanh. onder poṅdok; **kuwu ulu kuwu,** Pg. 2.

III. (?), **pakuwwan,** * panarkka.

—, **kĕkuwo,** sas., tan² (z. *kuwong en vgl. mal. kuwow, *argusfaisant*), z. onder kĕklĕk.

— I., **makèwa,** B. U. 88; **mĕkèwan²,** *lawaai maken* v. twistenden, aanh. onder rènggong, vgl. mĕkĕñtjan².

II., sas. lawan (Smbw. id.); **táu si maté prang sabilubah kèwa kapir.**

—, jav., Br. Z. 27, 7 (rorawa), R. 7 Z. 3, 17, 18 Z. 3, 20 (djambangan; tag. en bc. kawa, sund. kawah en kantjah, *groote ijzeren pan*).

2°, *de helpan*, L. Z. 35, 3 (jamani), T. Z. 3, 68, *wâlukârnawa, *niraja, *awètji, Adip. 117 (vgl. onder gomukha), vgl. aanh. onder gonggang en djambangan.

3°, **kakawah**, *bloed* v. d. nageboorte? (jav. kawah, *lendewater* door een kraamvrouw vóór de geboorte v. 't kind geloosd, sund. tji-kakama; kĕlĕbon kawah, Bjw., v. e. pas geboren kind, als de mond bloed heeft binnen gekregen, Oost-jav. tiban k.?); **kakawah**, nm. v. e. bhûtasoort; Sudam. en Tjt. 43, terwijl op bl. 42, v. e. der twee door Bhîsma gevelde danudja's **dadining kakawah** gebezigd wordt, vgl. onder kĕṅḍit birajung en de aanh. onder banĕh en panjĕsĕh (Awah muka en Awah ari, z. danawa, uit de kĕkawah en ari[2] v. Kunti ontstaan w. R., 167, terwijl w. M. er een persoon v. maakt met name Wahmuka): **sapawungan kawah**, z. onder wungan; **widji kawah** (vgl. byakaon?), O. (w. limbak, O. bl. 32); (paningkĕb) **panungkĕb kawah**, nm. v. e. m. tegen de pangalah pamastuning tjor; **limbang** (?) **kawah**, aanh. onder sinagiha.

4°, tegenov. sudharmma, aanh. onder mrĕsa (djlé) vgl. aanh. onder turut.

L., s. sang wiku, Kr. (z. onder paṅḍita en kawi); **kawihnirèng prang pada lakṡitâsama**, hr. Z. 41, 2 (vgl. onder paṅḍita); **wruh akawih**, B. Z. 38, 5 (widagda ring polah, uning ring kawidjnja); **sah kawih**, sang wiku, Sw.; **âdâkawih** (âdâkâwih?), bas kaliwat, B. Z. 78, 31; **kumawih**, Sut. Z. 149, 4; **kumawih makirttya kakawin**, L. Z. 1, 2 (manglĕngĕ'ng); **sang kinawih**, R. 23 Z. 33, 3 (s. wruh, s. matĕngran); **kinawih ring asta**, 22 Z. 4, 18 (widjnja, kakawihan?); **kakawihan**, Z. 1, 1 (kabisanan, pradjnjan); **dhanurdhara sirânglagâna panamârtha ring raṅa pinaṅḍitèng kakawihan**, hr. Z. 47, 7.

II., **takawih**, sas., kanggo; **ndéq man tĕkawih**, sukla; **onèqan tĕkawih**, omschrijvende verklaring v. bĕrkat, vgl. kadu.

, **kwakwah**, z. onder kokoh.

, R. 19 Z. 5, 2 (masoroh[2]); **makwèh**, *apramèja; **akwèh**, W. Z. 1, 7 (akrah, sahana), *tangèh; **akwèh uningan tangisning sanagara, bjakta kâlapan hurip**, R. L. Z. 4, 148; **akèh jan wasitâkĕna**, Kid. Sund. Z. 1, 46; **akèh jan utjapĕn**, ald. Z. 3, 16; **sakwèhmu**, R. r. Z. 917 (saâdan iba), **sakakwèkmu**, ald. (saâdaning iba), **kakwèhan sang jati sampun samaṅdjajèndrija**, T. Z. 1, 2 (kapatwasĕn, kĕbĕkan).

, *saus* bij vleesch, visch of groente (mal.).

, z. onder karoh.

, *iwĕh, *moeielijk, in moeielijkheid verkeeren* (sas. kèwah, z. aanm. onder sangga en kosĕk); **tan kèwĕh**, *nirbhaja; **ngèwĕh** z. aanh. onder *gantur; **salwiring makèwĕhin**, *kèwuh; **kakèwĕhan**, durbbala; **anè kèwĕhang tityang**; **pakèwĕh pisan**, *durggama tĕmĕn; **kapakèwĕhan**, *mabajangan.

, jav., T. Z. 1, 4 (kèwĕh, salwiring makèwĕhin); **pakèwuh**; **tan wang-**

dé manggih pakèüh, apan **i limbur satata tan pĕgat nggawé paèkan,** Lmb.; **kang angè-wuhi,** *bhaja, Sjt. 44.

, zekere bun als impèn², op de rijstvelden gebezigd; die er onder kruipt, zou zijn waardigheid verliezen, z. onder uwah.

I. of kauwan, de ware spelling is in pl. v. kaühan, vgl. de spelling (z. kaüh en kali I.), vaak achter namen v. plaatsen, ter onderscheiding; b. v. **tĕnganan kawan** (in 't Tbn.), **puri kawan** waar een jongere broeder v. d. vorst resideert; **i balu kawan,** Meg. 143.

II., **sas.,** kanawan (sumb. kawana of mangar. wana, malag. trawană en hawanana, mad. kangan); ook kanan; vgl. tĕngawan.

III., sakawan, jav., **pada winèh simsim anakawan sowang,** *ieder vier,* Ww. b. Z. 3, 180; **kawan dina.**

IV., mal., *bediende* meer bij de Mahom. bekend; **punangkawan,** Mrs. telkens (te lezen panakawan, dat, onder andere, Kid. sund. Z. 1, 50, gebezigd wordt); **amrakawan,** marĕkan, Pam. 25 (kid. evenzoo).

, z. onder wah.

I., *jav., (kampil); **angawin kabèh; kinawin ring raryatjili rabiné; kinawin ing pararabi,** Sbr. Z. 3, z. *hawin.

II., **kakawin** z. onder kawi.

III., **mas kawin** en **batun kawin** z. onder sundĕrang.

I., *plaats,* aanh. onder ikan, R. Inl. Z. 1, 59, B. (dunungan), Ar. Z. 4, 8, B. Z. 39, 32 (anggwan, gĕnah); **kwâni** (kwan ni) **sang mahidja,** B. Z. 30, 3 (djron sang bhomané); **sang sitâtah kwâning âmbĕk tatan lèn,** R. 7 Z. 4, 24 (kapûhang ring manah, pagĕh r.m.); **sakwan sèlwana,** aanh. onder djanmântara (salakuparan). aanh. onder parigraha.

II., kon; **akwan,** W. Z. 6, 4 (makon, ngutus); alle hds. kakângkwan; een jav. hds. kakâkon en 't andere kakakwan), z. kon.

III., **kakangkwan,** W. Z. 6, 4 (te lezen kakangkun).

, z. kèwa.

, z. onder kon III.

, كَاوِج, Raffl. Wrd. lijst, z. onder wèni II. en vgl. pakèl.

, s. (kabandha), lawéjan, naast lawajan, Adip. 31, onder de spookgestalten, Br. Z. 31, 3 (awak), Sut. Z. 19, 10 (lawèjan), Z. 32, 1 (wongké), Z. 50, 9 (angga; jav. vert. danawa gĕmbung, daar aldaar k. onmiddelijk op bhûta volgt, vgl. *jav. waar ook wanda awak), B. Z. 94, 30 (aanh. onder ariśia; *lijk,* Akw., **mangawandha,** Sm. Z. 3, 13 (lwir lawéjan), *zonder hoofd,* R. 1 Z. 1, 35 (padjĕngku), aanh. onder danuh en onder kamlandingan (lwir lawèjan); **angawandhâpĕtĕng,** Br. Z. 19, 8 (ptĕng tanpasingkaban, lwir kidĕmang ptĕngnya); vgl. kubanda).

2°, leerling v. Sumantu, Brhm.

, s., Wrs., B. Z. 1, 26 (kawîçwara, ratuning kawi, r. n. mangĕ), Br. Z. 45, 4 (ratun kawiné, jav. vert. ĕmpudjangga); z. kawirâdjâ.

2°, eigenn. v. e. pl. met kluizenarijen in de nabijheid v. Koripan, Ww. b. Z. 3, 53 vlgd.

, kr. vorm v. kawuri?, B. Z. 4, 22 (kaûla, kairing, kalih di pungkur), Br. Z. 45, 5 (kaûla; *jav. kawula tjĕti); **angawuntĕn**, Wit. 19 o.

, kèwala, ook *mits, maar* als b. v. asal, *nghing.

, Chin., *tot op 't hemd v. alles beroofd* v. spelers, die nog slechts één kleedingstuk over hebben (vgl. kosong); **njina ngwantong**, *als een Cantonchinees berooid zijn;* ook, **ngĕwantong**; vgl. kĕrud en tĕngswa.

, s., naast uraçtjhada, tanutra en warmma, sannâhat, dangçana en djâgara; *sèstaga (?), *rotaki (?), *harnas*, B. Z. 3, 9 (kalambi, kantjuga); **kinawatjan** v. olifanten, R. 18 Z. 1, 4 (makĕré), vgl. onder rasuk.

2°, vrn. = klambi of badju, Ar. Pr. 63 b.; **Iwir dètya kawatja** (niwatakawatja), R. L. Z. 11, 191.

(?), z. onder swètja.

, **hajwâkawĕ'r** (jav. tekst. kawĕ'), *heb geen scrupules*, Br. Z. 33, 4 (da ika kubda; jav. vert. adja katara); **ambĕk sang winarang kawĕr kawakawâtitir angipi marèng smarâlaja**, W. Z. 31, 1 (kadudut kawisèsa, kèrut kawasa).

II., **kawĕr**, sawĕr?, **kawĕr antuk titiyang ngĕmanahang**.

, z. karawir,

, panak kutu (jav. kor, dat in de E. 22 voorkomt, sund. kuwar, mal. v. Kut. kĕruwat).

of awara II?

II., s., z. onder gĕlung en aanh. onder karûnawèstana.

, 1 **kawarî tjètya tathagatabadra**, kk. Z. 29, 3.

, s., nm. v. e. rivier, T. Z. 5, 6, **kâwèri agung**, *'t ruime sop*, waarin een visch ontsnappen kan, ald.

II., aanh. onder wisardjdjawa.

I., zeker, aan de Maleijers ontleend en meestal v. zilver vervaardigd, *halssieraad*, dat op de borst afhangt, meer bij Moham. bekend; bug. kawariq op de borst van meisjes de djèmpang, ook v. zilver, op 't schaamdeel gedragen wordende (lamp. kuwariq, tag. en bis kamagi); z. kawariq.

II., z. onder kèmar.

, s., (*de boom* v. e. rijtuig) v. e. wagen, Wir. 48 (echter zou hier de beteekenis van kuhara even toepasselijk kunnen zijn), W. Z. 21, 5 (jasa, salĕ; vgl. rĕngga; lamp. kuwarâ, de vakken in een durijan, waarin de omvleeschde pitten zitten).

, s., *de god des rijkdoms*, W. Z. 29, 5 (prabhasta), *dhanèndra (vgl. wakrâsya), **kuwèrabhawana**, *alakawatî (z. onder tjaturlokapala, waiçrawaṇa, mas-

no); ook kowèra, aanh. onder masno (Sut. Z. 139, 2 Kuwèra, onderscheiden v. Dhanèndra en vertaald met mahâdèwa, zooals 't verband aangeeft, daar met hem vermeld worden Gaṅa en Kumâra); **sang dhrĕtarâstra magawé tapa mangké, tigang tahun lawasnira tamolah ring patapan kamĕna pĕdjaha mulih ata ring kuwèrabhawana**, Aw. 51, Swrg. 57, kunang mahârâdja d. sâtmaka tĕmahan bhèsawarṅa, waarvoor te lezen bhèsrawana ('t origin. 160 dhrĕtarâstro dhanèçasya lokân prâpadurâsadân).

, z. onder kuwèra.

II., in pl. v. kawara, Krws. telkens.

, z. kabariq en kwari.

, s., z. onder tuha rawa en aanh. onder singgang.

(b.: kabarasat), R. L. Z. 9, 35.

, jav., **asĕm kawak**, lunak tanĕk; **ujah kawak**, War. b. 44, Us. 204.

I., jav. **nihâkâ godara, ruti kang lanang, kawuk kang wadon** (vgl. ngadj. kawok).

II. of awuk?; **gâgaknyan angawukkawuk lwir, anawaknawak i djĕnĕki kalunging tahĕn, lunghâmĕ'r makujap² dumunung ing kukap arĕnĕp anganti ing djurang**, Rm. Z. 30, 5; **angawukawuk** v. raven, Br. Z. 20, 23 (ngagalok), T. Z. 5, 65; vgl. kaŭk.

, z. onder kĕwawo.

, sas., siksikan.

, zekere vogel, makende een geluid als gekwalster en dat v. e. scheet, R. 24 Z. 17, b. c. en d. (mad. en bjw. **kuwĕk**, zekere nachtvogel naar zijn geluid aldus genoemd; te Soerab. zegt men, dat deze vogel alleen geluid geeft als hij slaapt en dat doet om de vogels af te schrikken, die op zijne eieren belust zijn; sund. buweuk, soort *kleine uil*, een geluid gevende als heureuh; vgl. jav.?).

II., aanh. onder ongkoh.

, **lisah kĕwĕk**, War. (klĕwĕk te lezen?).

, naast kuwit.

(vgl. gowèk), **kwèk²**, v. kikkerts en gewonde bukal's; **ngling kuwèk²** v. e. kind; **ngling kowakkuwèk** v. e. zieke.

, *bek?* v. e. slang, R. 19 Z. 16, 10 (bungut); tut. 62; vgl. pamiwik.

, z. *uwak; **kuwakkaik** v. vogels, Bt. 157, **kuwakkuwik**, aanh. onder salisih en guriñdjang.

, z. onder *kwak.

, *tjrĕmara (?), marsé (?) **pakuwik tjakur²**.

I., z. kuŭk en onder tangkilung en garangan.

II., jav. (zeker zeedier), *paṅdita karipan (?); z. onder bulih II.

I., **kowak²** v. d. mond v. e schreiend kind; ook gowar², z. ook onder kowèk II.

*II., kowak², Bjw., soort *zeeworm*, lekker als kruput.

III., **kowakkaik**, zekere groote op vruchten azende, alleen op Lombok aanwezige, vogel.

I., sas., tĕngkaāk.

II., ngowèk, 't bekende *kinderachtig geluid maken* v. e. buffel, pĕkowèk; malih jan ja kĕrĕt* antunya, puūh tikus angĕnani, ta(ça.), bulun mèng, kadi(ng)arĕp (z. aanh. onder djulingah, waarop dit volgt); wanèh, jan ja ngling mangarĕnggĕng, puūh mèng, nga., ça., buluk bikul, kadi nguni, wus mangkana patiptip, bé adji kètèng; malih jan ja ngling kowakkowèk, tan kantĕn tagiha(nya), puūh sambrèrèt (tamburèrèt), nga., ta., ĕngkĕt, basmajang bilang sandinya; jan ja njakitang basang, makisid sakité mailĕhan, puūh badu-da, nga., ta., kunjit warangan pañdjĕlang, sĕmbar sagnahnya lara; jan ja arang kidja-pané, pakĕdjut awaknya, kmik* lambénya, puūh pĕnju, nga., djĕbug arum maāsab, puhakĕna (urapakĕna) ring wong lara; jan ja tjiplak* (tjipuk²), puūh wĕdus, nga., ta., rwaning bunut, sĕmbar rahinya; jan ja(ng) gĕnit, puūh tiih (titih), nga., ta, jèh angĕt olès dèning wulun tètèp (dènya titir), wus maōlès, sĕmbar dèning (olih) rwan ing tja-nging djnar (laōs mapanggang); jèn ja maluwang tangan sukunya sĕmutĕn, puūh sibatah (subatah), nga., ta., tain sibatah matambus, ladja kapur (ma)panggang, (ng)gèn manjĕmbar; jan ja srĕt swaranya, tan kawa-sa nĕgak, ca., kamal lama, binakar, bawang tambus, wangwangakĕna; jan ja puūh mangsi, ta., muñtjuk dapdap nė tjanggah tlu (dè-wangga tlung iris), pulang pada mabidang, pang, 3, sasarinya djinah, 727, jan ja urip, sami kaālap, jan ja wus waras, sĕmbar dèning kapkap, trikatuka; jan ja puūh tam-baga, ta., tasik mawadah tangkih, kĕmit sandingnya aturu, jan ja arĕp añdjudjuh amangan, urip ja, jan ja tumbuh ring odĕl, ta., muñtjuk dapdap, kĕtisang ping tlu, jan ja ring nètra, ta., jèh kakul, jèh kalèngisan, jèh mandasuli, puhakĕna (tutuhakĕna) ring nètra; jan ja puūh daluwang, ta., bras, isèn mapanggang, sĕmbar awaknya, adja pati n(a)dyus, jan ja ñdjarĕm, ta., tmu tis, sĕm-bung gantung, lunak tanĕk, pipis (pinipis) dèn alĕmbat, kla, wus ratĕng, olĕsakna dèning bulun ajam, Ss. 12 (naar 3 hds.).

, sas., didih (vgl. mad. kapoq).

, jav. (v. e. iwĕd, zooals uit 't jav. en sund. èwĕd te vermoeden is; vgl. *riwĕd); kèwĕdan, *kèwran.

, kĕmèwèd, Bjw., *beginnen in opschik genoegen te vinden* v. e. kind ter aan-duiding v. zijn ouderdom.

I., in pl. v. kawati in één der hh. v. Br. Z. 36, 18, v. 't kleedingstuk eener vrouw, T. Z. 5, 109 (siñdjang); kawadi lukar panĕmpuhing alun marèng karang ikâ-ngisis kasurudan, Anj. Z. 9, 2 (lwir dodwat klès panggĕbug ikang rjak amagut parangan iku ngliga tinyaktan).

II., ambĕkning wang arĕs madadyana tanah kawadi (de uitg.: kathadi) larani wurjjaning kuku, W. Z. 31, 6 (manah tityang tan takut kadadiang tanah garu kakrik sakit tampaking naka, m. t. djĕdjĕh

k. t. garung s. t. n., m. t. nora wĕdi k. t. g. nora s. kakĕrik antuk ikang n.).

ꦏꦮꦠꦶ꧀, s. (kawâtî?), benaming v. *deuren met 2 bladen*, tegenov. gĕgĕblègan, z. hunga en vgl. kawâta.

ꦏꦥꦢꦺ꧀, Bjw., (ook in de Éndradjaja bl. 98, 99, jav. puwadé (Tamil mal.) bij de Mahom. v. Djĕmbrana bij 't patjar, terwijl die v. Bll. een begordijnde bank, waarop 't getrouwde paar met de gading[2] zitten, pĕwadèjan noemen).

ꦏꦮꦶꦠ꧀, s., z. onder pandita.

ꦏꦮꦶꦢꦺꦴꦱ꧀, **wangbang** of **wangbhang kawidoša**, de vertrouwde en geliefdste volgeling v. Adja, Sum. kid.; de kĕkawin Z. 30, 6, **sang mambang kawidoša**; hij was uit Widarbha naar Ajodhjâ gevlucht wegens 't schaken v. e. meisje en kreeg daarom den bijnaam v. doša, Sum. Z. 25, 10.

ꦏꦮꦠ꧀ I., jav., *draad v. metaal* (bc., tag. kawad, z. pĕngunusan); **tamba raré makohkohan, mangarèdèk, indja kawat nga**, Us.; **padang kawat** of p. lĕpas (jav. sukĕt grinting?); **tjrangtjang kawat**, R. L. Z. 28, 9; Kid. Sund. Z. 1, 52, 59 (بلابر كاورت, z. jav. Wdb.); 2°, sukasada, vroeger was daar namentl. een paleis, en tevens, omdat suka *alles wat men verlangt te hebben* beteekent; 3°, z. onder tamblélé.

II., **kâwat djrih**, Brh. Z. 1, 15; **kawat**, door de majesteit v. d. vorst *uit 't veld geslagen* v. dieven, T. Z. 5, 82, 88 en 97 (kadudut); **kâwatning jaça nrĕpati kâlih sang çiwa**, *ten gevolge v. beider verdienste* was de padi zwaargeaard en droeg de cocosboom vele vruchten, Kid. Pam. Z. 4, 116 ('t proza: doning siddhi pwang karjja, apan lĕwih dharmman sang prabhu); **ngûni duking çatru marani kĕlahan, saka ring nûsântari, kongang çrî narèndra apadating sâgara dadi mundur punang ari tan wanya muwah prâpta dumonèng bali „kang dulang mangap tan kĕna sinajutan, tinût punang padati, kâwat ing kawîran arĕp akajèng tuhan tan kĕtang dalĕm ing pasir dèn lĕbokna akèh pĕdjah anglangi „kang karjjagĕsang olih akindajutan ri kiping ing padati**, ald. 117, enz. ('t proza sirĕp tang musuh tkèng nušantara, tanana tumanggalang, ri kasaktyanira kjan (sic.) çrjadji baturènggong, duk ing musuh amarani klahan, sakèng nusantara, kongang ta çrî maharadja apadating sagara, kunang sukuning lĕmbu jata lĕb sapaglangan, mati akèh dulang mangap, adungkap ing sagara kang urip gumlanting ri k. i. p.); aanh. onder gĕbĕl en diwjatjakšus (de bijvorm karwat doet een kawwat vermoeden, zoodat de beteekenis *meégesleept* wel de oorspronkelijke moet zijn).

III., z. pangawat.

IV., **krimi kawat** (?), aanh. onder piçita.

ꦏꦮꦶꦠ꧀, jav. (z. onder wit en *wwit); **kawit djanma punika rorodan saking gjanjar; tumapĕl lumbu kinawit** (?) **sinamâkĕna**, hoe zou de plaats niet veroverd worden, *immers T. is te vergelijken met L.*, R. L. Z. 1, 25;

ngawitin, h. v. njumunin; **pĕngawit**, h. v. pĕnjumu; **hasapuniki rĕko pakawité** of **asapunika pangawité**, h. v. kèto wité; **kawitan** (kariinan), *v. d. moeder v. e. kalf, tut. 46 (vert. v. matri), *voorouders*, Adip. 23 (bis); *parent, vader*, 51; 2°, benaming v. d. ouverture v. versmaten als de dĕmung en kadiri: **sang kawitanira**, *zijn* (v. d. prins) *vader*.

[Balinese script], jav., *voortreffelijk* v. kleêren? z. onder lubèng); **kawotan**, andere spelling v. kaŏtan.

[Balinese script] of kowat, *atwas, *bĕtah *akas, *kâs; **lĕwihing kowat**, *wipulâkas; **kowat pulĕs**, *veel slapen;* **né kowat galak** v. e. kwaden hond; **kowat**², *akral²; **kowatan tĕkèning tuwak**, *aprĕgas ring alarih, vgl. kuwat.

[Balinese script] en kwik; **pakwit** en **makwit**, *akik.

[Balinese script], **kiniwat**, W. Z. 16, 4 (kinadjiwatan, inawé, lwir kaülapin).

[Balinese script], **nguwat**, Bjw. mĕsĕdĕn? (vgl. jav., **waar** ook uwat v. barende vrouwen); vgl. [Balinese script]

[Balinese script], z. onder wit.

[Balinese script], **rining kukuwut**, Mal. 315.

[Balinese script], z. onder [Balinese script]

[Balinese script], s., z. onder inĕb, vgl. kwadi.

[Balinese script], B. Z. 3, 9, 11 (kawatja), Br. Z. 36, 18 (kulambi), T. Z. 5, 116 (kalambi); vgl. kawadi.

[Balinese script], angsoka, *açoka.

[Balinese script], s., Dharmaçûnya Z. 1, 2 en 4.

[Balinese script] I., z. onder awas.

II., *aandeel* v. d. dèsa in de offeranden op de tempelfeesten, een *portie* spijs; op een sangkĕpan *één portie vleesch*, maar voor den klijan twee; aanh. onder pañtjal.

[Balinese script], Sm. Z. 1, 13 (kańdap), Z. 24, 5 (ngasor); W. Z. 19, 4 en 8 (kasor, kaŏn, alah djrih), Br. Z. 11, 5 (bĕlit), aanh. onder lańdung en triwikrama; **kawĕ's djrih**, B. Z. 14, 11 (djrih rĕsrĕsĕn), vgl. kawĕswĕs (jav. kawus, T. Z. 3, 52; aanh. onder pasagi); **katawan kawĕs**, R. 24 Z. 12, 11, Mal. 16 (lilih); **masa tan kawĕsing pupuh**, T. Z. 2, 36; **lungiding alis arĕngu kawĕs** (hds. kawis) **ta patraning mimba**, Hadji D. 22.

2°, als vrn., wel eens v. kèwèh?

II., z. onder kaŏs.

[Balinese script] (kr. v. karang), Pdjm., 137, R. m. 1; **karang kawis**, *al 't geen iemand bezit aan vee enz.* (in de processtukken); **kawis asĕm**, karang asĕm, Sp. 8 b. (vgl. Adji S. bl. 199); **kawis amla** bij een afschrijver (vgl. onder amla); **kawisan**, aanh. onder salisih.

[Balinese script], z. onder kawĕs en kawista.

[Balinese script], z. onder kawĕs.

[Balinese script], z. onder kaŏs

[Balinese script], (Holl. *kwast*) *épaulet*, Bjw., ook polèt (mad. puwas?).

[Balinese script], **tra tawang mĕkuwis**, *niets hoegenaamd kennen of kunnen doen.*

in pl. v. **kawuwus**, is bal., daar **wuwus** door de bal. **uûs** uitgesproken wordt, T. Z. 5, 12 8 (wjakti); vgl. Smw. Z. 10, 31.

I., *waça; met de conjunctif, **tan kawaça manglihatana ri tuwuhta kâsyasih**, L. Z. 9, 4 (vgl. mal.); **tan kawaça**, *tan wĕnang; **tan kawaça ngising**, *niet kunnen kakken*, Us.; **kumawaça**, L. Z. 1, 2, Z. 37, 2 (mapi bisa); **kumawaçâkĕn**, *beheerschen*, Adip. 48o.; **angawaça** v. hartstocht, Sm. Z. 26, 3 (mangwiçèsa); **angawaçèng bhuwana kabèh**, W. Z. 19, 4 (ngawiwĕnang djagaté sami, mangwisèsa djagat sakrahnya, ng. dj. sami); **kakawaça**, W. Z. 19, 8 (katitah, kapiwĕnang, kawisèsa); **kakawaça**, *bedwongen* v. zinnelijke lusten, T. b. Z. 3, 21, vgl. tut. 60 (alwaar pangawèça te lezen); **rjadjining angawaçâkĕn tunggangan wus widagda**, R. 11 Z. 4, 15; **angawaçâkĕn ambĕking akung**, Lamb. Z. 16, 1 (mandarana né kasingit ing angĕn); **angawaçâkĕn indrija**, aanh. onder dhairjja; **ikang wwang mangawaçakĕn krodha en ngkinawaçakĕn ing krodha**, aanh. onder samrĕddhî (vert. v. akrodhana en krodhana); **kawaçâkĕnanta**, R. 5 Z. 1, 2 (kodagang antuk i dèwa dadijang).

II., z. onder kèwasa.

of kawasa, dados naast kèwantĕn; **tasik kèwasa rĕbu kèwasa**, zoowel t. als r., mogen ook h. v. ujah gebezigd worden; ook in deze bet. kwasa (vgl. dwasa), b. v. **tiing kwasa kaju kwasa**, zoowel bamboe als hout wordt gebezigd.

en kèdar, eig. v. e. vorst v. Jodjana, Prtj., Am. p.: kèjusnèndar (jav. kèwusnèndar, Men. III enz.), h. H. bl. 81, كيوس نيزهدري v. اوجان.

I. (te lezen kawĕsta?), *verslagen?*, Hadji D. 22, z. onder kawĕs.

II., jav., *dawista (kapittha?) kulja (?), R. 15 Z. 26, 5, zou ergens op Java ook kawis heeten, vgl. manggis.

, **ukurnya kinawistarân ikana sanggĕpan jodjana**, R. 13 Z. 1, 4 (jèn sawatah), z. onder *wistâra.

, s., *dichtervorst, een groot dichter*, kawîndra, B. Z. 15, 3, W. Z. 16, 4, Sm. Z. 1, 11.

, *râdjasa.

, z. onder wawa; 2°, aanh. onder loba.

of kawoq, sas., kĕbo.

(?), **kuwwih brĕtjak**, z onder brĕtjah.

, z. kawan I.

, z. kuwong.

, **mĕkuwèwèngan** v. vele kinderen.

, **sang kinawalan** v. e. vrouw door een man bevrijd, Mal 110.

, **silih kawil irung**, *elkaâr bij den neus grijpen*, Gh. Z. 37, 12, Z. 27, 14; Hw. Z. 37, 18; **mangawil** v. leeuwen, Sm. Z. 30, 4 (ngutgut); **mangawil witning ksiti mwang mijat**, *uitkrabben?*, v. Ganèça, Sut. Z. 32, 9: **kadi çârdula mĕta tandang angawil mrĕga**

sakaparag rĕbah kaparawaça, Kid. sund. Z. 2, 158, z. onder obès; **kinawil** v. e. berg, R. 14 Z. 77 (kasahasanin, tambila).

[Balinese script], **akiwĕl** (b.: kĕwĕl) v. e. wolk, Bh. 5; **ghoràgĕrĕhnya ja makin makiwĕl ring agra, kĕndangnirang madana tulja humung gumĕntĕr,** Rm. Z. 8, 18; **kiwĕlning ghaṅa,** ald. Z. 49, 1 c. z. onder iwĕl.

[Balinese script], naast anjutan, bèla, Kr. W. Z. 25, 10 (bèla); **mangusir kiwul; makiwul,** B. Z. 13, 28 (mabèla); **akiwul sàrathi,** ald. 6 Z. 19, 5; **lèn tèkang pdjah makalarung rathanya, makakiwul wàhananya, makasilunglung tjàpadandanya,** Bh. 47 (vgl. jav.).

[Balinese script] I., **makuwal** (b.: makuhal), v. 't lichaam, R. 7 Z. 14, 6 (buwĕl, kowat).

II., sbr., **kuhal,** *ondeugend* v. kinderen; v. iemand, die een liefhebber v. vrouwen is, ook gezegd.

III., **makuwalkailan,** *niet er uit willen* v. d. drek v. e. hardlijvige.

IV., z. pĕnguwal.

[Balinese script]?, **sotjantèndung i waspaning dyah angĕlihkĕlih anangis arĕs kinèwalan,** Anj. Z. 1, 8 (brĕsihin tityang dèwa olih waspanta ri kalané lumé mangling djrih katuronan, mapabrĕsihan punika dèwa dèning jèh aksinta alumé m. takut wiṅalatkara).

[Balinese script], jav., R. 25 Z. 8, panggorèngan, vgl. gèndjèng (sas. vrn. = pĕngorèngan) vgl. aanh. onder pamanggahan; **djangan asĕm sakawali,** aanh. onder sasak II.

[Balinese script], z. onder kaüla.

[Balinese script], s., R. 1 Z. 1, 72, 3 Z. 1, 24 (bèkèn), 1 Z. 1, 52, h. v. dogèn en asal, W. Z. 21, 1 (kèwantĕn, kèmantĕn), *nghing, naast kèmawon en kèwantĕn, vgl. Adip., 117, waar kèwalja, **kèwala baäng, magĕdi,** *mits men die apen maar iets geve, gaan zij weg;* **putih kèwala,** *geheel wit,* en als praedikaat **kèwala putih,** Adip. 31 (swèta èwa); **angèwala,** Br. Z. 29, 14, (mangumanuman); **kinèwala,** Sut. Z. 85, 9 (sinrèng), B. Z. 26, 14 (kagĕbug); **pangèwala,** pamungu.

[Balinese script], muharaning bangawan, Tt. (mal. kuwala).

[Balinese script], z. onder walu.

[Balinese script], B. Z. 87, 13 (kaämpĕhang).

[Balinese script], onder de boomen, R. 24, Z. 6, 2 (lilitin bun katĕt!).

[Balinese script], v. walat?, **ngwalatang,** *omkeeren* eene verklaring in een rechtszaak.

[Balinese script], z. onder kilwiṡa.

[Balinese script], z. onder wĕlĕlĕ'.

[Balinese script], s., tuñdjung biru, Wis. bl. 16, z. onder taraté.

[Balinese script], z. onder kèwala.

[Balinese script], B. Z. 94, 2 a (kasakitan, vgl. kasulajah).

[Balinese script], s., eigenn. v. e. olifant door Krĕṡṅa gedood, aanh. onder mrĕtjukunda (Tjt. kolajapiṅḍa, aanh. onder

mantra II., vgl. de mal. gesch. der Pandawa's, T. Batav. Gen. XXI bl. 68).

, jav. (z. kuwaja, onder pèh), *gulma (*spleen*), *plîhâ, *plîhâgulma, R. 16 Z. 10, 15 (kuwa); **tamba gumigil kawaja**, Us., **panganĕning kawaja** v. d kandujuhan, R. 24 Z. 29, 1 (patjang inĕm anak makuwa); **kawajanĕn**, Us. 238.

, z. kawi.

, s., *gedicht*, Br. Z. 12, 13 (z. onder âdi en itihâsa); 2°, z. onder çukra en saptarĕši; **anaké agung ngurah madé kawja** beter bekend onder den nm v. anaké agung njurah madé of aju dèwata di balé munduk of punduk, waar hij in 1849 na de verovering v. Djagaraga vermoord werd.
2°, z. onder saptawara.

, v. waj, R. 16 Z. 10, 15 (panjuh).

, B. Z. 84, 27 (makawatja), Z. 87, 11 (wjaktinya!); **nyâgrodhâruhur i natar mapatigâsti kawajakah apûrwwa bhišaṅa** v. e. kšètra, Kk. Z. 27, 4; z. kawajakat.

, **kirnna kawajakat** (l.: kawajakah) **rinikang matsya**, T., b., Z. 1, 69 (a. Z. 3, 17, bjuh tahulaning iwak atip).

of kwañdji, dialicum indicum, de bladeren tot geneesmiddel, Us. (jav. krañdji, dat ook in 't sas. naast èkas in gebruik is), Mw., alwaar 't verband spreekt v. e. strand, waarop die boom gevonden wordt (afb. Horsfield, Plant. jav. rar., 30° plaat).

, spr. koâmbit, *uitslag* zooals die om de hoeken v. d. mond, zooals bij kinderen vaak 't geval is, en toegeschreven aan 't lachen om copuleerende honden; vgl. krambit; de krambit oöng is op 't lijf en wordt toegeschreven aan 't overstappen v. e. plaats, waar coitus gepleegd is, 't zij in 't bosch of elders (Soer. Handbl. 1881 N°. 91 zegt, dat de hardnekkige huidziekte, die de beenen aantast en dap zou heeten, 't gevolg is v. 't zitten op een plaats, waar overspel plaats had).

I., **kawangan**, *hlang (B. Z. 101, 14), leeft van garnalen, B. Z. 39, 23; Z. 101, 14; bl. 218, algem. naam v. wouwsoorten, b. v. **kawangan nuñn, k. pinggan, k. maling, k. kĕkĕlik, k. sikĕp, k. bulusan; ulĕsé bulan kawangan** v. e. pitik, Tj. A. adr.
2°, ben. v. e. ubi-soort, de bollen waarvan als 't ware vleugels hebben.
II., z. onder kaûh.

, soort *ham* v. kidang-vleesch, meer bij de bergbewoners bekend, z. dèngdèng.

I., Bjw., lidin djaka (vgl. jav., sund. de boom en evenzoo in 't tag. kawong en 't mal. kabung).
II., jav. (ben. v. versch. batik-stoffen); **tpung kawung**, O. VII (kĕpung k. in een andere O., waar de ta onderaan versleten is en verbeterd moet worden door de streep door te halen, de verwarring v. *t* en *k* is verklaarbaar, z. tikara, in O. b., mislezing v. kingkara), aanh. onder râdjawidhi en sinagiha; **ngringsing kawung** (eigenn. v. e. plaats?),

Mal. 123 m.; **giringsing kawung sumaguna,** Kid. Sund. Z. 1, 10, 76; Smw. Z. 7, 22, **sinulam kinawungkawung,** R. L. Z. 8, 37.

, spr. kuwang, I., (kirang), *te weinig,* bij ben. v. hoeveelheid (z. onder sèkĕt); **kuwang maduk,** *niet genoeg vermengd* b. v. v. inkt; **kuwangan** (kasatan, kirangan), *gebrek hebben aan* water, geld om iets te koopen enz.; **kiwangan jèh, kuwangan bĕkĕl, pĕtjadang, kuwang,** *uit gebrek aan iets beters;* ook anggon pĕtjadang kablĕt.

II. z. kowang.

III., **rĕp kumwang** (humwang?) çabda **tistis pada kadi sinirang jan widjil çri narèndra,** kk. Z. 3, 7.

(?), pangiwung, aanh. onder rĕdja.

I., **makakuwang,** * agujang (mal. v. Kut. kowang, mal. kubang); **pakakuwangan,** * patunahan.

II., z.

III., **kakuwangan,** z. bij kubang².

IV., **ri kuwang kuwong umuni konangunĕng,** R. 24 Z. 18, 1 (di kuwangé tuū², ring kana i t.); **dadi kuwang tĕkânaruwung kulit linĕpit taru,** zegt de jakhals, die de ledige trom op 't slagveld vindt, T. Z. 2, 14; **pangkuwangi,** aanh. onder râdjawidhi.

V., zekere boom met breede bladeren voor rundbeesten op de steilten groeiende, z. kowang.

, **kuwing²an,** *speeltuig v. aarde,* door de Chineezen verkocht en van allerlei gedaante (kèkèr b. v.), waarop de kinderen blazen.

I., *holte* v. e. bamboe of boom (vgl. sund. kĕwung), Wir. 9, Adip. 24; v. d. borst; *hol* v. e. tĕkjak, B. Z. 68, 6 (wiwara, goōk), v. 't verblijf v. e. bhramara (tag. kolowong, *hol* in een boom, *holte* onder de borst); **agihâ kuwungni dadaning gadjapati,** Br. Z. 23, 6 (makagowok garowongan tangkah ikang hasti); **kadyangganing apuj ri kuwungning kaju** (vert. v. koṭara) **an gĕsĕng ikang kaju niççèsâradin tĕka ri pangnya, wwitnya, wwadnya, mangkana ta rakĕtnikang râgadwaisa ri hati, nijata ikâ manghilangakĕn dharmma, artha, mokṣa, nitya padulurning râga lâwan dwèṣa, jâwat hanangrâga tâwat hanang kadwaiṣan,** tut. 59 (Ind. Spr. 1924), Sum. Z. 96, 3, Wtb. III 24; **kuwung ikang manuk,** *de romp?* v. e. vogel, B. Z. 70, d. (pakakĕtoking paksi, panjalulonging mrak); **sar sĕ'k lumra panahnirâsulung² sangké kuwungnya mulĕk,** Rm. Z. 39, 11; **kakuwungan,** Z. 49, 13 (kawukan, dahat kataton), Z. 85, 9, Z. 92, 3, Z. 101, 7.

II., jav., **kuwung²,** R. 22 Z. 5 (tjaraking taūn, kakuwung), * B. Z. 39, 13 (indra tjapa), Z. 3, 41 (i., hjanglalah), Br. Z. 44, 14 (kalialah, i., kak.), W. Z. 28, 2 (bijanglalah), **kuwu²ng,** Sut. Z. 87, 2 (hjanglalah); **gandèwâdbhûta himpĕr kuwung² i huwusning djawĕh,** Ar. Z. 17, 1 (maka anak panah itu pon tĕrhundjamlah sapĕrti kukuwung minum darah, P. S. 244 en 355); **angunguwung** v. spuitend bloed, Ar. R. Z. 22, 37, **angukuwung** (vgl. onder

indratjapa, kuluwung, umbul en mangkawa); z. kuñng.

III., in pl. v. kuwu in v. Lombok afkomstige geschriften en ook in K. A. blijkens Kid. Adip. Z. 1, 6 (misschien onder mad. invloed, vgl. mad. kobung, *een kleine langgar*).

[Javanese script], naast kokila, T. b. Z. 4. 73 en 74, aanh. onder ganta (vert. v. pungskokila); ook kuwwang, Wrs. 9, W. Z. 35, 2, Z. 16, 4 (kokila, anyabhrĕta; z. parapuṣṭah en parabhrĕtah en vgl. kuwo; mal. kuwang, *argusfaisant*, die op Java niet voorkomt, T. Btv. Gen. XXXIV 416); Lamb. Z. 11, 4, pik, **panguwwang**, *'t geluid* v. d. *pauwen*, B. Z. 11, 1 (uni, panjalulong); vgl. onder tawwang en tawawa.

[Javanese script] I., zekere boom met schaarsche bladeren; **ulungan kaju kowang**, Us. E., bunut kwang, tpung panggang.

2², z. kuwang V.

II., **kowang***, v. honden (vgl. gowang en bug. owang); **mĕkowang** v. e. geslagen hond.

[Javanese script]. **prasama kawangi sĕmbahipun maduluran pangalpika** v. onderworpen staten, Kid. Sund. Z. 2, 54, aanh. onder lukat, vgl. onder wangi.

[Javanese script], **padang kuwangi**, z. bij padang babad sanur.

[Javanese script], verk., vooral in poëzie, v. bakal; **sing kal adĕp**, *niet te koop*, aanh. onder sipta.

[Javanese script] of kĕl, (vgl. onder kĕlu), **ikang kĕl, sah ksamah**, Swj.; **tatas kĕl**, R. 20 Z. 16, 2 (tanpanaha); aanh. onder pagwanjĕn; **kumĕl**, W. Z. 19, 4 (mawĕdi), Z. 33, 7 (naĕnin), R. 20 Z. 15, 2, *koes zijn?*; **awĕdi kumĕ'l nton çakti sang prabhu**, Ar. Z. 72, 8; **kumĕl, tumarima panas tis dèni bhaktinira**, Wir. 20 (vert. v. çuçrusâjâ kliçyamânâh); **asamâdi kumĕl**, Sum. Z. 3, 1 (manjoga kumĕla); een ander kumĕ'l z. beneden; **kumĕ'lakĕn unĕng**, W. Z. 32, 5 (manaĕnin, mangrĕt?), Sm. Z. 24, 12 (Z. 26, 2 angĕ'lakĕn prih), Z. 26, 5 (nahĕn); **angĕ'lakĕn panas**, B. Z. 6, 17 (manahĕnin katĕkṣn̈an); **angĕ'lakĕn lara**, Z. 26, 1 (nangkĕk sakité, manaĕnin sakit); **kĕlakĕn**, W. Z. 16, Z. 33, 6 (kubdajang, tahĕnang); taĕnin (* jav. kĕl, bĕtah, vgl. imur), **kĕlakĕna**, B. Z. 100, 7 (ja ika né kari kaknĕhang); **arddha maputĕk manahira tuwi tan wĕnang kinĕl**, Rm. Z. 35, 1; **dudwâpèt raras èndjuh anamunakĕn turida ri hati tan wĕnang kinĕl**, Z. 25, 9; **kĕlan**, aanh. onder usu, Br. Z. 29, 13; tut. 8.; **si klân**, vert. v. ksamâ, ald. 9, aanh. onder jama; **ikang kĕlan en ng tan kĕ'lan**, aanh. onder samrĕddhî (vert. v. titiksu en atitikṣu), manahĕnin; **kĕlaning danga***, R. 6 Z. 1, 20; **kĕlakĕlan**, B. Z. 72, 1 (ngangogong, matatimbungan, bij welke vert. aan kĕla gedacht is).

[Javanese script] I., kakubhah, **ikang kul**, Swj.; **pada mawĕdi kumĕ'l kul tulja tâta hanolah**, R. 11 Z. 4, 18 (sami djrih nungkas kakal upama norana molah, sami adjrih mataĕn kadi k. norana njangkala, vgl. onder blijĕp); Br. Z. 17, 7 (oost-jav. = kyong

of kèjong, Med. Zend. XIV.; mad. ko-ol; *alikruik;* sund. kuûl, *oester,* tag. kohol, *kleine zwarte slak,* lamp. kuwal, kuwěl, *boomslak,* vgl. jav. ěkul); **milu kalaran tikang kumuda ring talaga pwa kutjup, kalamukaning wěrěhnyan apulang rěbuking kusuma, manusu'p susuhnya lumut'ing patiga, pada makětjap ta kulnya tumating pwa ri ronya mungup,** Rm. Z. 52, 4; **anaking kul,** *karap.

II., ben. v. e. kleine roodachtige zwarte paddestoel-soort en een iñdja-soort, waartegen zij als geneesmiddel dient.

III., z. onder tjing.

IV., z. onder kulputih.

ꦔꦼꦏꦺꦭ꧀, **ngěkèl,** eenige geldstukken bij 't vertoonen van zekere som *achterhouden* door ze in een spleet, door samenknijping onder in de palm v. d. hand gevormd, te verbergen (vgl. ngěpa); **kèl** z. kèlan.

ꦏꦺꦴꦭ꧀, *jav. (rangkul); **sakol,** R. 19 Z. 12, 1 (apluk); **tlung of patang kol** v. d. omvang v. e. boom, Nw.; **silih kol,** Ar. Z. 8, 4; **çûrâkol lěngěn anghalang² çatru,** B. Z. 3, 24 (wanèn ngadu akasing ban manjangkala tkan satruné, wani makolih wisèsa mamagut i musuh, parusa matěmu ring prang mangrusak ripa); **akol,** elkaâr als worstelaars omvatten?, *met elkaâr wedijveren,* aanh. onder gělěk, aanh. onder rwa II (matěmu); **tan wring râtnya makol lawan bratara wandhawa ripu kinajuh pakàçrajan,** Nts. Z. 4, 10 (pětěng pitwi ja matandingan); **makola çaktiguna,** Br. Z. 16, 11 (maněmuang kasaktin kalěwihan); **mahjun kola guṇaçakti lawan kiriti,** Z. 8, 11; **akol** (b.: atañding) **kawanin,** Ww. Z. 2, 46; **akol kagunan,** 56; **akol parěng alaga,** Br. Z. 24, 12 (mangsěh sarěng majuda); **kumolakěn,** Br. Z. 19, 16 (manggělut; vgl. bat. haol en holhol, pamp. kumool, *omhelzen;* vgl. jav. okol); **angol,** Br. Z. 38, 4 (angajuh), v. e. slingerplant, R. L. Z. 10, 13 (manglilit), z. onder *hol; **sang kinol,** B. Z. 2, 7 (sang kinajuh); **mangolakěn,** W. Z. 31, 7 (nglilit, mangglut); **akol'an,** R. 11 Z. 1, 12 (nggělut kapěluk).

ꦏꦭ꧀ I, jav., **umalu ring wré, kěna kala,** R. 18 Z. 10, 8 (dolog); **makalakalà,** O., aanh. onder wungkudu (makěna djěět), aanh. onder těpis; **akakàla,** Hadji D. 30 (bis.), *strikken* vogels; **çigghrângalânghirakěn,** R. 18 Z. 8, 5 (glis nimbalang mangandar); **mangalà,** ald. Z. 8, 3 (ndologin); **kinala pañdjarèng wěsi,** Spt. Z. 5, 65; **kinèn anamběr dèn ènggal, wus sinamběr radèn mantri sipat iman tur binandho** (om 't rijm in pl. v. binandha, z. onder sinom), **wus munggwèng kurung waringin iman akung tumuli lwir bantèng kokalan tatu, anduwak ing sang katong, sinamběr dé rakijan patih, tur inapus parěng ta sira hanaja** (?) **„ri soring grodang kurungan, kinala sira sang kalih,** Spt. Z. 4, 53; **pinrih linañdjak kinalân sinunggan,** R. 5 Z. 9, 16 (buru apanga nrědjak latih sungga; jav. R. 126); vgl. onder djabung, waar dit kala met kâla wordt verward en z. indrawarih; z. ook onder wisaja.

II., s., (khala), Stn. (bĕrgala), R. 4 Z. 1, 2 (rakšasa) **kala çûrpanakhâ** 3 Z. 1, 67 (rakšasa); **kalâdhama**, v. iemands geheime bedoeling, ald. 58 (dusta, djĕlé, tan satya); **kala râkšasa**, 4 Z. 1, 53 (tjorah), Br. Z. 31, 24 (jav. R. 18 reg. 6 v. o., 204 reg. 3), R. 5 Z. 1, 12 en 17 (tjorah blog, mapunggung, dusta nista); **kala râkšasî**, 7 Z. 1, (murka).

2e, algem. naam v. verderf verwekkende wezens (de ngoko-vorm misschien v. kaŏn); **aja purušottama, bahulja ta** (ka) **ri ko sinangguh wruhèng dharmmaprawrĕtti, apa tiku mahjun matyanèkang râkšasa sĕḍĕng malajû, ja ta sinangguh nitja kaçmala ngaranya, tan pinakadharmma sang çûradjana** toornige woorden v. Mâljawan tot Wišṇu, die den vluchtenden vijand nazette, Utt. 8ste sarga (bl. 14); de navolging atiçaja **mûrkka dušṭa hari wišṇu mahâtikala, amĕdjahi çatru kumjus alajû wiparîta dahat, syapa karikâ prawîra makadarççaṇa ring palagan, ja tika hadâma** (m. c. in pl. v. adhama?) **wismrĕti ngaranya jan ing bhuwana**, Hariç. Z. 19, 4.

*III., R. 21 Z. 1, 4 (bĕndé), **ginwal tang bhèri lâwan kala* gumuruh ghûrṇnitâdrĕs gumĕntĕr**, Rm. Z. 42, 2; z. kâla II.

IV., z. onder kalaq.

V., **rĕsi kala**, z. onder manowara.

VI., **kalahangsa**, s., R. 1 Z. 1, 9 (banjak hirĕng; deze verklaring door aan kâla (*zwart*) te denken).

ꦏꦭꦸ I., s., R. 5 Z. 9, 16, verward met kala, z. onder djabung.

2e, Çiwa, vgl. onder šadabidjnja, R. 16 Z. 8, 7 (mrĕtyu mabhèrawa; Tjt. maakt hiervan kalawèšma, aan wien Sutasoma moest worden geofferd, terwijl Sut. Z. 110, 14 spreekt v. e. berg, waar zich Kâla ophield, giri kâlawèšma, vgl. onder çântika); **sâkšâṭ hjang paramèšṭi kâla** v. e. niet te overwinnen asura, Sut. Z. 115, 4 (hjang guru marupa mrĕtyu); **bhaṭâra kâla**, R. 21 Z. 4, 1 reg. 1 (kali purusangkara); **lwir bhaṭâra rudra kawas mangragajang kala**, *kadi hjang îçwara katon mâwak mahâbhèrawa; **apa ta rûpa bhaṭâra kâla, wĕnang sakâma*, kadyatjala sampora gĕ'ngnya, mahulu pwa ja tiga, hana kadi tĕṇḍasing gadjah, hana kadi tĕṇḍasing singha**, (hana kadi tĕṇḍasing glap), **kadi prabhangkara janpandĕlĕng** (kadi) **urubing bahni janpamandĕng, kadi grĕh kĕtug janpatwab magimbal madjaṭâ kadi mègha mawĕḍihan tjarmmaning liman, maganitri kapâlaning singha, sinaliwah** (sumaliwah) **mwang kapâlaning warak, rinok mwang kapâlaning wuhaja**, (kapalaning) **mong** (wanèh), **magoṇḍala kapâlaning wong, mabhahiri bhudjaga wĕlang, makarawišṭa wilèjaçawa** (lees wilèçajaçawa), **masampĕt ususning wuhaja, asabuk** (wĕḍihan) **ususning djanma, makalung bhudjaga tarunga, mabhašma polo** (ning wwang), **masisig kalakûṭa, mwang ratjun muwah, madyus** (madjĕnu) **rudhira, manglimbèkĕn wangkèning djanma, manginḍit wangkèning liman, manjapitin** (mangĕpit ing) **wangkèning mong, mwang**

warak wanèh, maka (mangkana) **rûpa bhaṭâra durgâpati** (kâla), Krws.; **kâla daṅḍopama** v. e. knods, Utt. 28; **kâladwîpa,** z. aanh. onder bhâratawarsa; z. kâlajowana.

3°, *terwijl*, Sm. Z. 23, 1, *sĕdĕng, R. 20, Z. 9, 1 (ri sdĕk); **ri kâlaning bhadrawada,** T. Z. 5, 68 (ri sĕdĕking sasih karo, nudju sasihé k.); men zegt ook ngala, di ngala ning sangkĕp, als 't sangkĕpan is; **kala** (nalika); **kalanipun buwang,** *tijdens zij loopsch is;* **kala²**, *soms* (lamp. kakala).

4°, de 7° dag v. d. aṡṭawâra; **kâla nidrâ,** z. kâla supta; **kâla rudra,** aanh. onder lawu; **kâlakṡèpa,** s., z. onder hĕlĕm en kṡèpa; **kaladûta,** *omineuse* aan iets opgemerkte bewegingen (vgl. *jav.); **nihan kala dûtaning çarîra,** aanhef v. e. stuk over de bewegingen v. 't lichaam; **kaladèça,** T. Z. 4, 45 (singsé), aanh. onder sambèga, Lamb. Z. 19, 9 (tjidra), Sum. Z. 24, 8, Hadji D. 54 (jav. z. Men. 28, 281, 291 m. en vgl. dèçakâla, *de juiste tijd*), Br. Z. 47, 5 (wondbare *plaats* op iemands lichaam?); **tan wring kâladèça,** tut. 31 a. (vert. v. adèçakâladjnja); **angèr kaladèçi,** *wachten op een gunstige gelegenheid,* T. b. 58; **akâladèça,** Sm. Z. 26, 1 (ngalih dalihan); **mangaladèça,** Z. 6, 5 (manjangkala), vgl. *jav., Kam. 1, *de gelegenheid afwachten*), Br. Z. 15, 29 (molih awanan); v. e. meisje, dat iemand op bed omhelst, Djpur.; **kinaladèça,** Sm. Z. 15, 29 (kaûpaja); **kâla dusun,** kâladèça, Wrs. 4, 16; 27; **kâla thâni,** W. 8 m.; **angalatani,** (vgl. kâla dusun) Mal. b. 100; **kinalathâni dèning musuh,** Mal. 147; **kâla supta** en **kâla nidrâ,** de aan Kumbhakarṅa verleende langdurige slaap, Utt. 20 (z. suptasadâ); **kâla wrĕddhi** of **kâlikâwrĕddhi,** *interest iedere maand betaald,* Wtb. onder bl. 39 (z. kâjawrĕddhi); **kâlawaktra,** Z. 18, 2; **kâla mrĕtyu,** *mrĕtyudjihwa, *de dood* als persoon (vgl. kâlâwasana), *alap²an, *lokikântaka; **upama bli masijat di lajah kalamrĕtyuné,** R. 18 Z. 313; vgl. Z. 7, 11; **kâlamukha** ('t jav. hds., kalakâm., 'tgeen nader bij de lezing v. 't origin., namentlijk kâlikâmukha), eigenn. v. e. asura, Utt. 9, Hariç. Z. 11, 5; **kala bahni, kapasukan dèning kala bahni kahidĕpanya** v. woedende strijders, Bh. 46.

II., in pl. v. kâlahâ, zeker muziekinstrument, Sut. Z. 99, 7, waar m. c. kâhala (bĕndé), Z. 131, 3 (z. 115, 15, Z. 122, 1, kahala); Z. 128, 1; R. 22 Z. 4, 25; z. kala III en kâhalâ; **kalarâwa,** aanh. onder ganggâ; **kala²** s., *een verward geluid*, R. 20 Z. 18, 3; **monikang kalakâlâagdani hilang ikanang duhka,** Krsn. Z. 9, 3; z. kâlawaça.

*III., in pl. v. kahala, Hw. Z. 40, 6.

*IV., *scorpioen* (vgl. bat. en mlg.).

V. en sangkala, *zoo lang als nog;* **sangkalan tityang nu idup,** Ls., **bĕli margi ké gĕlisang apang tĕka mangkin mulih, sakalah mangkin nu dajah,** ald.

ꦏꦭ I., s. (khala?), R. 6 Z. 4, 58 (tan satya), vgl. onder kalâja.

II., s., aanh. onder wjuṡṭa.

III., **anabĕh murawa, gubar sangka mwang kala,** Spt. Z. 5, 5, z. kâlaja.

ꦏꦭꦼꦠ꧀, *belet?* door de bergen, **kalĕ' tĕkapikang gunung**, Bhmd. Z. 2, 8, kalĕ't? in pl. v. kahĕlĕt (vgl. jav. kalĕtan rĕdi), lees kalĕt tĕkap?

ꦏꦭꦶ I., vóór benamingen v. windstreken; b. v. **kali kangin, kali klod, kali kawa** (kaûha), **kali kadja; tĕkĕd di bibih tukad búusé bĕduûran kali kangina; kali kloda,** *in 't N.*; **kali kawana,** *in 't W.;* **kala kali,** aanh. onder warang.

II., jav., *khâta, *parikhâ; met de bet. v. *rivier* is het modern jav. (vgl onder loh); in enkele eigenn. slechts in zwang, Wtb.; **kali asat,** z. onder kĕkĕlik; **kali lungka,** z. onder lungka; **patjar kali** (b.: p. banju, Stn. Z. 5).

2°, **kĕkalèn,** *greppel, sloot* (sund. id.; vgl. kaliq en onder dèngdèng); **ngĕkalènang,** ngandjingang of ñdjĕlingdjingang; vgl. *kaljan en kalyuntu.

III., s., nm. v. e. kwaad ingevend wezen, Krsn. Z. 4, 3 en 9, Z. 18, 2; **amoghâwamana kawiçèsa dèning kali,** v. de als vrouw opgedirkte Sâmba, om de heeren heiligen te foppen, Aw. 70; **kali,** de 4° of ijzeren juga, Sm. Z. 38, 7 (kali sangkara); Wtb. III, 5, 11 b., Sut. Z. 1, 4 en 10 (z. dwapara en traita); Z. 148, 19, *jugânta; **kali sangara,** *tukar; **singgih jèn tĕkaning jugânta kali tan hana lĕwih asakèng mahâdhana, tan waktan guṅa çûra paṅdita widagda pada mangajap ing dhanèçwara, sakwèhning rinahasya sang wiku hilang kula ratu pada hina kâsyasih, putrâdwépita ninda ring bapa si çûdra banidja warawirjja paṅdita,** Nts. Z. 4, 7, in die juga hebben gemeene lieden 't hoogste woord en zijn moord v. broeders enz. en bloedschande aan de orde, namentlijk in de slechte regeering v. Parikśit (vgl. C. St. gesch. der Pand. XIII noot 119), Tjt. 68, vgl. aanh. onder nindita, sangara, ośadhi en sawa II, pilang kśaja; **pamĕtuning kali** v. râkśasa's, die v. plan zijn de wereld te molesteeren, Tjt. 216 (217, p. n. kali sangara); **kalipuruśangkara,** z. onder puruśangkara.

2°, *tukar, aanh. onder radin, **magawé kali,** *mangapuji; **ndurusang kali né,** *amitukarakĕn; **kali sanghara,** *kali; **mimitan kali né ring sasak,** fr.; **kali druma,** z. onder djaha III.

IV., **kali guna,** eigenn. v. e. bhûta in de onderwereld (of kalih g.), Bs. Z. 4.

V., s., **kali mahośadha,** 't wapen v. Judhiśṭhira, Br. Z. 42, 5 (paûtjamahosadi. kali mahosadi, z. onder pustaka), W. Ast. 6; **sandjata kali maösadi,** *astrawara pustakamaja, pusaka djamus sĕñdjata murdaging, idjimat lajang kalimasada, W. R., 151; toen Dĕrmawangsa zag, dat vele van zijn leger door Salja's wapen sneuvelden, maka baginda pon marah maka pĕstaka klimasada itu pon mĕndjadi tomara namanja dĕmi sĕdjata itu dipĕgang baginda maka kluwarlah api dari pada udjung sadjata itu mĕngaloh de monsters, die Salja tegen de Pandawa's te voorschijn riep, Pw. 144); **amiwèka sarining kali mahośadha,** Pabr. 13; **klimosada** en klimosadi, z. onder katjapi.

VI., **kali kènkèn** (k a l i n a p i), *om hoe laat:* **kali punapi,** * k a p a n; ook in den zin van *hoe sou!* (vgl. n d i k a p a n); **kali djani,** *op dezen tijd* v. d. dag, *op dit uur;* **kali punapi pamarginé,** * k a p a n l u n g h a; z. d a ū h, t ĕ p ĕ t en p a n a l i k a n.

v. d. maan, zoodat men misschien k a l a n g heeft te lezen (de kring om de maan vergeleken met 't overblijfsel v. blanket ten gevolge v. 't dikwijls gekust worden); **kali nika,** aanh. onder k a s a j.

v. d. buik v. e. dikzak *hard en opgezet,* v. spijzen *te gedegen, vast* v. d. peezen tegenov. u w a l (vgl. k ĕ k ĕ h); **tamba, suūd manakan magĕmpol siksikannjanė, marupa badasa, tur kalu, çarana** enz., Us. x. 21 b.

I., *arm-* of *been-band* (lamp. k a l a j), B. Z. 27, 4 (g l a n g b a t i s, g l a n g; * jav. p ĕ n d i n g; sikk. snoer v. kralen om den pols gedragen). Sut. Z. 43, 9; **kalé susun,** z. onder s u s u n.

II., **makalé,** *met de handen omhoog zwaaien;* **ada ngurĕk maningklak makalé manganggar kris** v. p ĕ r m a d é's, Swg. Z. 2, 22, aanh. onder s l a g a.

I., Bjw., *soort zeef* (vgl. jav.), p ĕ n j a i p a n; vgl. s i d i.

II., sas. (eignt. biman.), b i j u (bat. g a l u h en g a ō l).

I, jav., * k u l u b a n; **makĕla,** *kok,* Wir. 44 en 11, Br. Z. 51, 19 (*kooksel*); **kinĕla,** * k i n u l u b, * l i w ĕ t ĕ n, aanh. onder h i n a; **ḍuh sang kadi manobhawa, tinghal manĕhta gring kingking, jan tan sihira nâthânom, tan wun manĕhta wasyanti, asangwa râga kingking, linipurlipur tan lipur, linila nda tan lila, linalilali tan lali, lanângunangun bangun jaja kaja èdan „dadi nggĕrah garawalan, sinyukan ing sarwwa matis, mangkin ujang kajènorob, lwir kinĕla tanpawarih, ah sapoḍaraḍari, ḍaruning manah kĕnèng kung, ḍuh kamakara sang hjang, manobhawânudjwing hati, ati sisu susah tan kĕna tinamban „ndi takwana tèngsun tuhan, jan ring wana durggèng wukir, jan ring pasir karanging grong, jan sira langĕ' angawi, marèngké pèta mami, manĕhta suka tumutur, saparanta tan angdoh, dèwa sang lwir astrasari, an pingpitu ñdjauma katĕmwa mâsingwang „jadyan ring jamaniloka, lĕwih saswarggèngsun sèring, saparanira tan angdoh, sun lwir tjatakèng asudji, çoka anglik anangis, apti sisiram ing djawuh, jaja lwir taḍaharśa, angangkih anangis, jaja kadjaruhan ri pandaming wulan „tasmin kaja nilotphala, nirambâka wisardjdjèki, nda tan wun atĕmah lajon, kaja kuḍuning malati, kapanasan anganti, hisnikang djawĕh ing dalu, ring çaçi madhumasa, ri kapana hana riris, tan wun antu luluhanèng palinggèhan,** uit den minnebrief eener prinses aan N a t h â n o m (titel v. I m a n a k u n g), Spt. Z. 4, 151 en vlgd.; **kĕlân i kawah sang jama,** O.; **klan dé sang jamabala,** O. b. I 8, a.; **panglan,** R. 25 Z. 8 (p a ō n), Wir. 9, 27 ('t origin. m a h â n a s a; sas. k ĕ l a q; n g ĕ n g ĕ l a q, n g l a b l a b).

2e, z. k l a n I.; **kĕla'n tjèlèng umah,** Adip. 54.

II., kĕla*, zekere kleine zwarte *bijsoort* (melipona minuta), honig opleverend en niet stekend; de umah als gĕgala wel eens om een lekke pané of djun meê te belappen (vgl. onder kalis); kruipt in de ooren v. degenen, die haar stooren, jav. klañtjĕng, Bantĕn kalalañtjĕng, sund. teuweul; in een blbd.; z. onder njawan.

III?, kumĕlâ, *kumĕl.

, z. onder kalaha.

, z. onder tjĕ.

(?), kaklèn (b.: kâlèn), zekere zeevisch, Sut. Z. 32, 3 (olih otjaknja).

I?, z. onder klur en kĕl; akĕlu, B. Z. 2, 2 (malingkuh, pagĕh); mangĕlwakĕn kingking, Mal. 231; angĕlwakĕn lara, Was. Z. 6, 180; angĕlwakĕn tangis, Z. 3, 103; angĕ'lwakĕn lulut, Lamb. Z. 11, 1 (manaĕn kasmaran, ald. 3 mangubda wingit), alwaar misschien angĕ'lakĕn moet gelezen worden.

II., z. onder kaluq.

, akĕlé pramâda, R. 4 Z. 1, 34 (ja kowat ampah, ja k. pratjampak, lĕngé katunan daja); mamrihatah tarakĕlé mamanah taranglé, R. 20 Z. 19, 10 (mindrihang ika tanpanaha mamanah nora suñd).

, stamw. v. mĕklo?

, ikang masor kinilakilèng sasambhawa, R. 2 Z. 4, 1 (ika né tan trĕsna èlikin kaĕdang apang djoh, punika né nista mangdé ala kaĕdang a. doh, si salah kirajang dohang pĕdjang); kinilakila, binagibagi, Kr.

, s., z. onder pakĕh.

I., *kluizenares, non* (jav. en mal. vóór den eigenn. v. e. kluizenares b. v. in de mal. Pañdji verhalen, waar Kili Putjangan de naam is v. e. vorstelijke kluizenares), Br. Z. 22, 3 (sang aju, sang brahmana), Adig. 29, vgl. onder bhaginî; para kili, *âtjârî; ni kili, T. Z. 5, 59 en 60 (ida istri, i dukuh luh); lumaku kili, W. Z. 16, 2 (malakṡana ndukuhin, lumaksana tapa); kili*, B. Z. 4, 18 (tapini); kili râdja, Hadji D. 52; hwi kili, Sm. Z. 9, 5 (padukuhan); bibi kili, z. onder bangkol; kunang jan pangutjapa strīning hulun* strīning mèn*, tan aranana strî sang grahaṇa, apan kasĕgĕhakĕnan (?) donikân mara, hajwa tan asĕnĕtan tanpangutjap utjap, kunang jan ing çûnya pangutjaputjapa kalawan strīning tjâraṇa mèn* strî wruh kinonkon, strīning wwang bhakti, kili* ('t origin. prawradjitâ) kunang, jogja daṇḍan kadyangûni, sa, sûwarṇna, ma, 4, tkânya, Sdj. (Manu VIII 362 en 363); ikang wĕrĕwĕrĕh huwus amwati wĕljaning kanyâ, pinasatyasamajakĕn tĕkahaning çubhadiwasa unggahanya, mithja ta ja, tanpangantyakĕn, marabi taja kili* lañdji, tjaṇḍala, daçi kunang atinggal pamĕlinya, ja daṇḍanya, kunang jan ahjun anomahana malih, pamĕlinya dwiguṇâkĕna ja, akurĕna ta ja, amli pingrwa tĕkanya, ald. vgl., aanh. onder suksaranĕn waar de kili naast raṇḍa vermeld word

en dus doet vermoeden, dat er ook in de paleizen gehuisvest werden, dus de weduwe v. e. kluizenaar?; **mapakili**, B. Z. 11, 2 (lumaku wiku, mandukuhin); **kakilijan**, W. 149.

II., jav., **kĕkili**, *grasbloem* met pĕndoksteelen of v. bamboe, om de krekels aan te hitsen (vgl. sund. gĕré); **ngilinin**, krekels *opzetten* tegen elkaâr; z. ĕntit.

III., in pl. v. jav. kèli (v. ili); **linĕbur kula kili**, v. e. vrouw v. hoogere kaste, die zich afgeeft met een man v. mindere, en tengevolge daarvan hare kaste verliest (volgens een paswara door 't voorloopig bestuur v. **Bulèlèng** in 't jaar 1876 gemaakt); z. onder kula.

ꦏꦸꦭ I., om de maat in pl. v. kaûla. II., s., *geslacht*, W. Z. 21, 2 (trĕh), *kaste*, B. Z. 3, 8 (kawwangan), Z. 4, 18 (vgl. ngadj. en bat. hula[2] en verder de in mal. verhalen voorkomende uitdrukking mĕṅdĕm kula, *zijn geslacht, kaste of rang verbergen*, v. e. als een gemeen man zich voordoend persoon, in tegenst. v. mĕmbabar kula, *zich bekend maken*, P. S. 408, *jav. anamur kula, Ad. 81, Dwd. 351, 511, amĕṅdĕm kula, z. Man. IV 215, Djm. 100 en 3 tooneelstukken, bl. 68); **tan sawawa ring kula**, Mal. 281; **kula wandhu kadang**, aanh. onder bari[2] (vert. v. sambandhiwândhawa); **kula²ning swargga** of **kèndran?**, B. Z. 4, 18 (kottamaning kèndran, kalĕwihaning k., kalĕwihan kabĕtjikané ring kèndran); **djadjaka sor kula kadjâtiné, inunggahan dèning kanyâ, lĕwih kadjâtiné, paramènak towi, sang angunggahi, jèn dudû karĕp sang kawitanya** (b.: ning kanya) **amantu djadjakâ sor kula né ika, pasahakĕna kanyâ ika, dé sang prabhu, jan wus apasah djadjakâ sor kula né ika, patyanana dé sang prabhu, jan angupakṡama jâminta hinurip** (b.: ingurip) **sampura dé sang prabhu, daṅḍa dé sang prabhu, tjaturguṅottama, 80000, kunang jan harĕp** (b.: karĕp) **sang kawitaning kanyâ amantu djadjakâ sor kûlané ika, awèha tukwan dwigunottama, 40000, pambaligya dwipratama, 8000, maring kawitaning kanyâ pawèhanya, mangkana kramanya, kula kèli, nga, sang angunggahi**, Krtp. 19 (vgl. aanh. onder puruṡa); **kula anjud**, z. onder patita; **kulanârî**, z. aanh. onder awalâ; **kinula çuddhâṅdiri hinwèng mamĕnang**, v. iemand, die door den dankbaren vorst als zoon wordt aangenomen, zoodat hij kroonprins werd v. Daha, Ww. b. Z. 3, 21 (a: kinula wiçuddha, dat in de R. L. Z. 9, 42, v. iemand gezegd wordt, die door den vorst tot patih verheven is geworden, vgl. jav. en onder wiçuddha); toen de vorst in gevaar verkeerde, **mangga kinula çuddha**, *wilde hij* beiden *verheffen*, R. L. Z. 7, 162 (suka kaärĕpang); **jèn punggawa né kinula wisuda, krudakṡa** enz., W. K. (Z. 21, 2, a.); **kula çuddha**, aanh. onder lungsur; **pangula wiçuddha**, ben. v. e. boete, bedragende 40000, te betalen door iemand v. d. 4e, kaste, die een brahmaan heeft uitgescholden, namentlijk zoo hij den dood, die er eigenlijk op staat, wil ontloopen en de uit-

gescholdene hem voor slaaf wil hebben (vgl. **wiçuddha**), Adig. 19 bis (21 a); **kulawarga** (vgl. mal. en jav. k a w u l a w a r g a, Ad. 81); **kula wiçuddha,** zie k u l a ç u d d h a; **kulawangçadja,** T. Z. 2, 19, Z. 4, 27 (b r a j a); **kulaparwata,** z. onder s a p t a; **trinajana sira kulaprabhângagĕm badjra** v. iemand, die zich de gedaante v. Ç i w a geeft, Ar. Pr. Z. 22, 45; **kulaputra** en **kulaputri,** aanh. onder r u h u n en b i k a n g; **kuladjanma,** Adig. 35, in tegenst. v. t j a ṅ ḍ a l a d j a n m a, Wtb. (z. k u l a d j a); **kulagiri,** R. 20 Z. 9, 11; **makakula,** W. Z. 30, 1 (n j a n t a n a j a n g, m a n g w i d j i l a n g r i n g); **kahulaän,** * k a w w a n g a n; **çuddhakula,** W. Z. 12, 2 (l ĕ w i h k a w a n g ç a n, l. w a n g ç a).

II., sas. (jav.), naast k a d j i, aanh. onder d a w ĕ k.

, s., *oever* v. e. rivier, Adip. 92?, **parakûla,** z. onder s a b r a n g II.

, **makuli'an,** *familiaar* ergens komen v. die dagelijks als vriend ergens komt.

II., mal. (Tamil k û l i), *lastdrager* (nieuw woord).

, in pl. v. k a ü l u.

I., jav., **makulé,** B. Z. 40, 6 (m a s a r é, m a n g i n ĕ p); **angulaj lulut unĕng,** Lamb. Z. 15, 1 (m a n d u d u t a t i k a s m a r a n); **sang prâptângulaj ing pangipjan angisapwan amalaku sĕpah sakèng wadja,** ald. Z. 9, 3 (r a ü h i d è w a g ĕ l u t t i t y a n g r i n g p a n u p n a n p i n a n g k u m a n a g i h g a n t è n s a k i n g ḍ a ç i); **pakulènira,** B. Z. 14, 4 (k a l a ç a n d a n é n é, k a p r ĕ m i n o l i h i d a), Z. 40, 2 (t j i n u m b a n a); **pakulèn,** * ç a j a n a.

II., z. onder k u l è h.

, **mĕkèla** v. lieden, die elkaâr vóór willen zijn bij 't bezoeken v. e. bezielde; **mĕkèla njaüp,** om 't spoedig te hebben; **mĕkèla'**, *te lang* v. e. d j o ä n b. v. zoodat men overal tegen aan stoot, tegenov. k ĕ d j o k a n.

, jav., *een kleine koker* v. bamboe (vgl. sund. en z. t j è k è l), Ar. 6*., **kélé ampèl,** z. onder a m p è l; **kélé batu,** nm. v. e. kleedingstuk v. zeker patroon?; **kélé barak, njingkur maüdĕng kélé barak,** v. vreemdelingen of mahomedanen strijdvaardig.

I., gemeenzaam vrnw. 1e pers., ook door vorsten gebezigd en overeenstemmende met n a n i en s i g a, als 2e pers., zeer in gebruik, vooral bij mahomedanen.

II., s., **uttarakola,** eigenn., B. Z. 45, 17; **kolagiri,** s. (k o l â h a l a), eigenn. v. e. berg, waaruit G i r i k a voortkwam, Adip. 46.

I., zou bij de visschers de nm. zijn v. d. t r i p a n g (bug. t a r i p a n g k o r o q of mal. k o l o n g?); z. t j ĕ l a k p a n d é.

II., **pakoloan,** *een rond aarden potje met deksel om olie,* t j a n d u *enz. in te verdragen of te bergen*, v. chineesch maaksel; z. m i n g g a h, b ĕ k ĕ m, r a p ĕ t a n en t j i.

*III., of **kĕkolo,** sas., t i t i r a n (tag. k o l o'; *kleine tortelsoort*, waarmeê men wichelde, k o k a l o c i v è t a (b.: k è r o c.), naast k i t i r a n p ĕ t a k, Us. Bal. (hds., 't door Friederich gebezigde hds. schijnt m r ĕ d a n g g a gehad te hebben); **tondang kolo,** k a m ĕ n i r a n, de vruchtjes zich als de halskring v. genoemde vogel voordoende, z. onder p ĕ l i k.

ꦏꦭꦲ꧀ (kaŏn), jav. (*kâlah), *overwonnen* in den strijd; *verliezen* bij 't spel; **mĕkalah,** mĕgĕdi; **nora makalah,** *tannintar, ook v. e. verstreken tijdstip; **soma mĕkalah,** *verleden Maandag;* **mĕkalah tundun,** *met den rug naar elkaâr toegekeerd;* **dang alah,** *hajwâpĕs; **ngalahang,** iets *verliezen* bij 't spel, zooals 't geld eener weddingschap; **ngalahin** (nganin), *iets* of iemand *verlaten;* vaak gebezigd ook v. iemand, die sterft, b. v. **jèn kalahin itjang mati,** *indien ik deze wereld verlaat, indien ik overlijd,* aanh. onder sampolih (manira tinilar lampus, Men. VI 189); **onja mangalahin,** *matilar manginggati; **kalahin** zegt men bij 't afscheid nemen v. e. mindere of gelijke (v. e. voorname of uit beleefdheid, pamit; vgl. onder kari I, tinggal en iriki); **sakalahin titjang** en **di makalah titjangé,** *ri wuringku; **mĕkalahin,** een rivier *afleiden* (z. onder alah); **pĕngalah,** een m., om de geesten v. e. erf onschadelijk te maken; **mĕngalahin, pĕngalahin,** *op* de geesten *een* pĕngalah *aanwenden.*

ꦏꦭꦶꦃ I. (*kâlih), h. v. duwa, R. L. Z. 10, 4 (samalih); **njama kalih,** z. onder pindo; **daŭh kalih,** h. v. daŭh; **mingkalih,** vrn. = mindon, *Mal. 49, 51; **kĕkalih,** h. v. dadwa; **makakalih,** h. v. makadadwa, *parĕng rwa; **lamon tan djatmika méngé djĕro salat andikanirèng widi apa gawènya méngé² kumalih „apa kang dèn dulu,** Jsp. Z. 13, 76; **ngĕkalih paksa,** z. onder dwipaksa; **ngĕkalihin** v. e. beschuldiging, die niet zeker is, nu eens dezen, dan genen aanklagende; *twee betrekkingen bekleeden;* **ngĕkalihin gĕnah,** *op twee plaatsen wonen;* ook **ngĕkĕlihang** g.; **kalyan,** *en daarbij; daarenboven;* **akalihan,** *te zamen met zijne vrouw* (vgl. onder kanti), sund.; **makalihan,** *sumanding.

II., **kalih²an,** Kam. 16 (T. b. Z. 1, 71 pamutjangan, T. a. Z. 4, 45 kadjang mrak), onder de rijkssieraden en achter gedragen, T. Z. 1, 7, Z. 5, 84 en 87 (kaŏtan), Kid. Pam. Z. 6, 7, *pawwahan, Anj. Z. 19, 3, Ww. b. Z. 3, 109, Pam. 10 b., 13 b., lañtjang volgens sommigen; **kakalihan** v. e. muziekinstrument, Mal. 160, 161, 259, 260; **tjakswahi** (?), **anabuh bongbong** (b. bangbang), **kalih²an,** Kr. (maka baginda pon mămalu bunji²an itu barang jang كمبڠ salukat كالڠكلي dan فورس كرنت itu sambil ija amandjang angidung kĕkawin, Pw. fr. 135).

ꦏ꧀ꦭꦃ I., *tot* een zeker tijdverloop (vgl. plan); **klah pitung tiban.**

II., *klacht* bij 't bestuur (alleen op Nederl. grondgebied en nog niet in algemeen gebruik).

III., verb. v. gĕlar; **takĕlah,** sas., *aglar en gumĕlar v. tipah; vgl. kĕlat; **klahan,** eigenn. v. e. pl. niet ver v. de residentie v. d. vorst; **duking musuh amarani klahan sakèng nusântara, kongang ta çri hadji apadating sâgara,** Pam. 23 (de kid. **nguni duking çatru marani kĕlahan saka ring nusantari, kongang çri narèndra apadati sâgara**), aanh. onder samplangan en sèsèh.

I., *onveranderd*, niet grooter of kleiner geworden (z. tilĕh); **klĕh***, *in denzelfden toestand blijven* v. lieden, die niet opschieten of even dik blijven, v. e. wrat, een wonde *niet erger* en *ook niet beter* (vgl. ngojong); tegenov. *niet roesten* v. e. gedjĕrukte kris-lemmet, *onveranderd*, ook v. menschen; **jèn munjinin klĕh* dogèn** v. iemand, die matulur is; **klahklĕh,** *geheel ongedeerd.*

II., **aklĕhan,** aklĕnjĕngan.

, *volwassen, oud,* tegenov. kinderen of als maatstaf v. ouderdom (duūr); **mĕnèk kĕlih** v. e. pas opgeschoten jongen, v. e. meisje verbloemd in pl. v. tjampur; **badjang baū mĕnèk klih,** *rarjanwam; **ngĕlihin,** *als* klijan *over* iemand *gesteld zijn; sĕkää* **bañdjar ring wirasinga, né kaklihin olih njoman pinatih; nglijang,** *ouder worden* v. kinderen, *opgroeien; als* klijang *fungeeren;* **klijang pañdjaknjané,** B. Z. 86, 21 (ramanya bala); **klihan** of **klijan,** ouder dan deze of gene, *agradja; 2° *een minder hoofd* onder de pĕmĕkĕl; ook klijang; **ngalap njama klijan,** aanh. onder krama.

I., jav., R. L. Z. 9, 3 (tlusuk), Wtb. II., 39, 2; **kinĕ'luhan,** m. c., Sut. Z. 84, 4 (katalusuk); **irungmu dak kĕluhi,** Und. Pngr. (vgl. aanh. onder kĕbo; kĕluhan, Bjw., tlusuk, vgl. aanh. onder wadjana, sund. kaluhan, men. tali taluan), vert. v. nâsya, Wtb. (Manu VIII 291), *abandha joktra, *èkawatja (?), aanh. onder tumangan; **wong anjolong goh mahiśa kudaha, da, 20000, adjinikang tjinolong goh, mahiśa, 4000, satunggal*, jèn kang durung anandang rakitan, durang akluhan, rĕganya 2000,** Wtb.

II., z. onder angluh.

I., **ngĕloh,** iets met de nagels *uitkrabben,* (z. kruk); **krik tingkih kĕloh pangi tasakang,** spreekw., *alle lieden moeten opkomen* tot de kinderen toe.

II., *gericht naar,* v. 't gemoed, *op* iets *zeer gericht;* **knĕh itjang ngloh ka pabéjan; ngĕloh kaūh, ngĕloh kadja** enz. v. e. tak; **pĕkĕloh,** meerv.

I., **lĕmbu makulah,** z. onder lĕmbu; **akulah tahi,** *de drek* v. e. wong sinula *opruimen,* Hadji D. W. (bis).

II. mal.?, **iman sumantri angutjap** (radèn i. s. napda), **ratu amsyah bésuk** (gustiku djajèng satru), **tuwan sirama** (dusana) (dèning) **toja kulah, kang** (sawabipun) **sarira rĕmĕk dadya** (kang rĕmpu) **pulih, mulja** (wulja) **kadya duk** (kadi ing) **kuna,** Djb., aanh. onder kaskul.

I., **kakuluh,** jav. (koloh), banjun tjokor, vgl. aanh. onder walantĕn (lamp. ngangkakuluh, iets *omspoelen* een flesch b. v.; mal. koloh[2], ben. v. water uit een geverfde stof gewrongen; z. bukuluh), **ta, jèhin** (duhi) **wèdang kumuluhkuluh,** Us. 18 b., Us. 212.

of kulé (?), **kuléhira radèn galuh,** *wat schort der prinses?,* Mal. 106; **kulèhé,** 315; **kuléhé** (b.: pagènè), Amd. s. Z. 27; **kulèpun,** Hadji D. 40, *waarom?* 8 m., enz.; **kulèhira** of **kuléhé,** Was. 31, 34 (bis), Hadji D. 2; Ar. Pr. 68, 70 bis, Mal. 48, 67; **kulé**

gigirira iku, tot de gebochelde vrouw, die Krĕsna en zijn broer op gebakjes onthaalde, waarop zij antwoordt kamalan manira wungkuk, Tjt. 39; **kulèhipun sira èndjang aguling lah ta atangya,** *waarom ligt ge zoo vroeg te bed* enz., Dpt. Z. 3; **kulèhé** (Anb. 71, ngapaha). Jsp. Z. 1, 61, ook Jsp. j. (jav., Kbj. jata sangjang suksma atakon ing kawula, ingkang nora ngabhakti kulèhé sira nora bhakti ing kami).

, **rĕp mangadĕg ta sang hjang mahâmèru, makiris makèlah*, tampak sang dèwata, matangnyan kèlaça parwwata ngaran sanghjang mahâmèru tampak sang dèwata, apan makèlah*, tanjak sang dèwatâ,** Tt. bij Kern (in mijn exempl. niet te vinden).

, s., z. onder wadara.

, **kĕmolèh,** Bjw. (en oost-jav.), *nog niet vast geworden* dodol.

, tjoloh; vgl. goloh.

, s., aanh. onder lalĕr; **kalaha humung,** Ar. Z. 46, 5, Z. 49, 7 z. kâla III; **çangkakarala,** Wir. 73, T. b. Z. 1, 79, 81; verkort tot kalâ, Sut. Z. 127, 1 (bĕndé).

, s., (mal. bĕrkalahi).

I., jav. (klawu, v. awu), *muisvaal* v. kippen b. v. (sund. kalawu, mal. kĕlabu, ngadj. kawo, dat ook *asch* beteekent); nm. v. e. wuku; **buda wagé kulau,** otonan mas pipis.

II., een *getand ijzeren werktuig,* waarmede klappers geraspt worden, op den krommen houten steel zit de rasper (pĕngikihan njuh); z. onder slaû.

?, hij nam de dochter v. dien heilige, **pinakakâlahar** (b. talahar) **anghaḋangakĕn pantjopatjâra sari*,** Utt., 3de srg.

, z. klakah II.

, s., *verward geraas* v. d. wereld door een geweldigen strijd, Ar. Z. 8, 8, vert. v. kampa, Wtb., m. c. **kolâhala** en als een passief v. e. ulahala opgevat; b. v. v. d. Kèlaça door Râwaṅa, R. 12 Z. 2, 17 (kaogarang), v. d. nâga's in de zee, 10 Z. 2, 5 (gèñdjanggèñdjong, kasakitan), v. e. wijkend leger, B. Z. 43, 5 (karusakan); **kolâhala,** Z. 7, 5 (molah kasakitan, gèñdjanggèñdjong); v. bergen, Br. Z. 46, 14, v. rotsen, Adip. 29, weggeslingerd *vallen,* ald. 35; **kalâhalân,** W. Z. 21, 14 (molah kasakitan, magèñdjongan).

2°, z. onder kolagiri.

, zeker gebak als sumping, maar v. binnen suiker, Bjw. lârâ lĕmu.

, z. kalyasĕm.

I., z. kluwung.

II., groote jeuk verwekkende *schilfertjes in 't haar;* z. kĕpur, utu en lampak.

I., **aklaklan,** z. onder kla.

II., naast plan; **klanan suba sandja masih tondèn tĕka.**

I., **anak** (wang) **tani klĕn,** *een echte* sudra.

II., **kumĕlĕn,** z. onder klĕm.

(?) I., **kliklin,** *bekommerd?,* Kam.

15, *vermoeid*, Wir. 8, Utt. 59, aanh. onder dèja, *beangstigd*, B. Z. 85, 19 (gĕmpor); Bh. 72, R. 20 Z. 19, 10 (nglawanlawanin); **kliklin iké çarîraninghulun**, Bh. 84 ('t origin. nirwiṅṅo'smi bhrĕçam tata dèhènânèna).

II., **bakĕlin**, sas., nganèhang.

, jav., **i klun**, *kukus, (mal. v. Kut. bĕgĕlun², *warrelen*).

, jav., **sakilan**, R. 14 Z. 3, 12 (alangkat, atlapakan), aanh. onder nandinî; **apadahi tinng kilan**, O. b. fr., vgl. kèlan.

, **kilĕn**², vgl. onder mangkak.

I., jav. (pulĕn), v. gekookte rijst *vast* en *kleverig*, tegenov. gĕsar.

II., *ulâ banju, langer dan de bĕdjulit en met den kop v. e. lindung; z. uling.

, verk. v. pukulun; z. onder tabé.

, z. kulwan.

I., alleen bij 't offeren (z. liplip); zes stuk kĕtipat of laklak (akèlan); z. kilan.

II., **kèlan djali** (Catal. 48, 49 en 51, djĕdjali), eigenn. v. e. staat of vorst (h. h. 84; كنجل كيلان de vorst, كيلان 't rijk), wiens dochter Kèlan swara of Ratnadiwati, een der gemalinnen was v. Amsyah en moeder v. Bandjaran sari, Aw. en Rng. (Men. IV 94, Kèlaswara, h. H. 84 كيلا سوري, en haar vader Kèlan djĕdjali, vgl. h. h. bl. 88; in een Pandji verhaal Kèlan swara en Kèlaswara als nm. v. e. princes, die verliefd was op den prins v. Koripan!, w. P. 330 en 340, waaruit men zien kan, hoe die eigennamen door elkander verhaspeld zijn; ook radja Gĕdah en Gulanggi, ald. bl. 352 zijn uit de Mènak.

(vgl. jav. en mal.), *râkśasa, *wil; **satya taman kalana** v. 't gemoed, R. 4 Z. 1, 62 (patut norana angkara, matĕguh norana lĕtuh, patindih tityang tan ngiwangin, idĕp tityangé nora kalĕtĕhan), 5 Z. 4, 14; **kalana bala**, ald. Z. 4, 135; **wong ngalana** *avonturiers?*, R. L. Z. 5, 8; **angalana**, ald. 138; **kawulangĕlana hanakira tumĕnggung ring kabalan**, Mal. 62 m.; **kinalana** v. dorpen door den vijand, B. L. Z. 7, 20; **hana hulun kinon abuburu(h) dèni tuwanya, dadi mati dèning kalana, punang amuruhakĕn tan dośanana, kèwala anulusakĕna asunga buruhan i tuwanya**, Sdj., z. aanh. onder djuti; **pangalana**, aanh. onder paridjata (bis).

, z. palana, zijnde v. hout vervaardigde staken, die onder de èbèg² doorloopen, en boven op 't midden uitsteken, om daaraan de last te kunnen hangen.

, Bjw., kalimajah (jav. lĕna, rĕna en wrĕna, mal. v. Palemb. lĕnu, *oorworm?*, vgl. onder sulit III; sund. leunjaj, lamp. njĕlaj).

, vgl. jav., **pakulinân**, *verblijfplaats*, Hadji D. 29, 34; **kukulinan**, Utt. 21, waar het gebezigd wordt v. e. plaats, die reeds vroeger door iemand met geheel zijn familie bewoond werd, vgl. onder ulila.

, s., wĕkaning mahardḍika, Adig. 63, 84, Nts. Z. 4, 19, bis, Sut. Z. 26, 5, vgl. onder sudjanma; **kulinawangça,** Wir. 45; **wèsya, ngaranya, wwang tani, tani tan salahkrija, tusning kabajan bujut, kulina ri dèçanya, jèka wèsya, nga,** Sj.; **lwiraning sâksi mawitjâra, wwang lituhaju paripûrṇna, bisâagadji, wwang sugih, phalagrĕhâ** (sic.), **wwang asîmâdharmma, udâsîna, kulina, ikâ ta ja sâkṣining mawitjâra,** Wtb.

(?), **apan sâksât sang hjang smara mangulanĕh ring wang alangĕ',** Sut. Z. 45, 1 (manjakitin), Z. 82, 1 (kadahatan); **angulanĕ'h,** Sum. Z. 117, 1; **manahika pada rĕñtjĕm dèning manmatha ngulanĕh,** Hariç. Z. 9, 9.

, sas., galĕng (lamp. lunan, bis. olonan, tag. onan, alf. paŭlunan, ulunan en oulunan, pamp. ulunan).

, z. onder ĕnda.

, in pl. v. kaja'ndi, Bjw., kènkèn, jav. kĕprijé.

, sas., sĕmangka.

, z. plèndo.

, Bjw., njuh, Wtb., Us. 19.

, **makilunḍuh,** *lumĕnḍĕ, v. iemand, die flauw gevallen is.

, *met was reeds ingewreven garen om de* gañtjan in de draaiing te brengen (afb. bij Matthes, Mak. atlas pl. V. fig. 6, vgl. mal., sund. kalindĕng, jav. klindan; z. bibih djantra), z. onder *kalinḍĕn?

(?), **kalinḍĕn** (b. kalinḍan) **basahanikâ kurang wasĕh,** B. Z. 56, 2 (saputnya dĕkot kuwang basĕhin, pludutang di tapihé dèning tjĕmĕr).

, v. ndir; **mĕklĕndir** v. d. gĕndĕr; vgl. mĕglĕndèng.

of kalañdjari naar een ander hds., z. onder tjurattjarit.

of klandis, eigenn. v. e. dèsa in 't Bll., vgl. onder ilab.

(?), kalindĕn, aanh. onder bungkut.

, **ngaluntu,** aanh. onder sakpat.

, vgl. kulanté, *ingedraaid garen;* vgl. klindĕn en kulaṅṭé.

, **nglĕntu,** *onwillig* de boete te betalen, ergens komen enz., onverschillig of men hem doodde; **pĕkiĕntu,** vgl. mlĕgĕdu.

, jav., **anolih ing kèn rangga witjitra sira ngulantèha djaran wirapakṣa dang guru,** Ww. Z. 1, 59 (b.: a. i. k. r. w. kinon tumandangulaṅṭiya munggwing ḍ. g. djaran w. p.); **bĕnang kulaṅṭé,** Bbg., b. bola; aanh. onder tjĕngging en z. klantè.

, aanh. onder saäk.

(?), **dèsti darma angganè sajan aniwang** (?), **lwir wong kĕnèng kalantir** (b.: kahantu), Lb. Z. 15.

, jav. (klintĕr); **akulintĕran,** *overal zoeken,* Hadji D. 75 o.; **ngalintĕr njakitang basang, mandĕlèp matané pĕdjah,** Tj. A. ad.

, s, **rûmtângras marĕdjâmanis kalililranta saka ring ibu tau pasingsingan,**

wah kâlantara râga kung pinuwakan raśa rudita wilâpaning mangĕ', Lamb. Z. 9, 1 (kajon pakanira arum angulanguni lindi kamulan i dèwa saking bibi nora mabusana, kĕmbahan putra² jan antuk i kasmaran kapawèwèhin udjar kabrangtèn surat sang kawi); **mananagih winèh kalântara**, War.; **hajwângalântârâkĕn pirak hâjwadagang alajar** v. e. padanda, Wrt. 19; amongan kalântara v. e. woekeraar, Arb. m. 155, bis; (vgl. tjakrawrĕddhi); **angalântarâkĕn pirak**, *geld op interest uitzetten*, zooals b. v. pand houden enz., 't geen den priesters verboden is (* jav. kalantara, als vert. v. 61, *woeker?*, z. hds., ed. Gunning, 18 b., 23, 29 b. laatste regel, alwaar kalawantara eene schrijffout is.

, s., *een andere tijd, hierna* Wir. 29; **japwan ring kâlântara pwa ja, amanggih sarwwa hala ring kapangawan, gui badjra ropata**, eedf.; **japwan ri kâlântara pwa ja wastu kĕna ri kapangawan**, Wtb. II. 22 (bis.).

, **klèntrèngan**, Bjw., naast klojongan (jav.), b. v. **midĕr klèntrèngan nggolèti anaké.**

, sas., katih.

, jav., **lĕnga klĕntik** of klĕtik, lĕngis tanusan, Kr. (vgl. sund. tag. latik, usam); **ta., ngawĕtuang puūh duwĕgan idjo, kinalĕtik**, Us.

, s., Br. Z. 42, 7 (kalamrĕtyu), * mrĕtyu.

2°, **kâlântaka** en kâlâñdjaja, twee râkśasa's door een vloek uit Tjitrasèna en Tjitranggada ontstaan, omdat zij Çiwa in een badplaats hadden bespied, toen hij Umâ bekende, door Nakula en Sahadèwa gedood, herkregen zij hun hemelsche gedaante, Sdm.

, z. onder lamit.

, v. tit; **mĕklĕntit** v. d. kĕmong djongkok, vgl. mĕklĕntong.

, onder de muziekinstrumenten, R. sas. Z. 11 (vgl. lamp. kalittang en ngalittang, mal. v. Kut. kalintangan, muziekinstrumenten, Bijdr. T. L. V. 5° volgr. III z. onder klèntang.

, **nglĕntang**, *met de knokkels* of *vuist slaan;* **nglĕntangin**, iemands hoofd, of als blbd. njabrang djawain, daar kĕntang = sabrang djawa is.

 I., Bjw., *pitjes* v. d. katoen (jav. v. d. randu).

II., **kĕklĕntèng**, *rinkelbel, rammelaar* v. Chin. maaksel voor kinderen (Bjw. klĕntĕngan of plĕntĕngan).

 of klĕntèng, *'t geluid v. e. stalen lemmet* door met de nagels op de punt v. d. gañdja te knippen; **mĕklĕnting**, *dat geluid geven;* **nglĕntèng²ang**, de gañdja v. e. *kris op die wijze doen klinken* met de nagels, Tjp. 34; **tjuring munya kaklĕntingan, munyaçru kaklĕntingan**, Bs.

 (vgl. mal. sund. kĕntrung); **klĕntangklĕntung**, bij 't ngoñtjang in de kĕtungan; z. klĕsug.

, vgl. **klĕnting**; **nglĕntènglĕntèngang**, 't lemmet v. e. wapen, v. e. kris, *doen klinken* door er met de nagels tegen aan te knippen, aanh. onder tjĕkah; **i klĕntèng sari**, vaker mèn kĕdokdok (vgl. onder kĕtjumpling), een bediende v. d. Pandawa's en vrouw v. Wrĕdah of Wana; ook Mèn lèngkèng, **Mèn** Tĕmĕkul, Lirganda, Klĕpon gadung en Sĕntèng kĕnjèr.

, v. tong; **klĕntong***, *makĕmpong²; **mĕklĕntong** v. d. kĕmong gantung, vgl. mĕklĕntit.

, Bjw., nm. v. e. plaats in 't Blangbanganache (kr. B., 81); **tĕdak kluṅtang**, zouden in 't bezit zijn v. e. gouden beeld, dat Radjapèni heet; **kakaluṅtangan**, aanh. onder râdjawidhi (djuru buṅtjalang).

I., K. A.; een *door het water bewogen vogelverschrikker* v. bamboe vervaardigd en een diergelijk geluid voortbrengende, dus de tluktak.

II., **ngluntang**, suũng, vgl. onder ungang.

, bjw., *doodshoofd* (mad. plĕntongan, jav. tjumplung); **kluṅtung gumluntung**, onder 't gevolg v. bhûta's (vgl. jav. kluṅtung waluh, Men. IV 109), kiluntung kadi galintung, Stn., b. b. Z. 7.

, jav., *de vrucht* v. d. kèlor, een smakelijke groente (mak. kalintang, kèlor); **kaklèṅtangan**, z. trompong, babonangan, aan een bamboe-staak aan den middel gehangen en dan aan beide zijden geslagen, vgl. kalèntang.

, **kulintangan**, aanh. onder tunggak.

, jav. (kloṅtong), **angoloṅtongi**, een gedood dier *van vleesch en beenderen ontdoen*, om het met gras op te vullen en dan op te zetten; **sira amsyah nulja ngling, lah aglis umarmajèku „babatang singa ika, walulangana dèn aglis, dèn maksi utuh rĕké** (mangkèku) **kolontongana „jèn sampun ing kolontongan** (kinolontongan te lezen), **ing djĕro ika isènin, sukĕt dimèn madaduk** (a), **rupané lwir singa urip**, Am. (Men. Z. 33, buron iki kulitana, bĕbalungé lolosana dèn ĕnting nuli salinana rumput, dimèn kaja uripan; b.: b. iku k., b. ulapana, enz.

, s., **kâlanèmi ngaranya, kaki sang wuduk basur, ikang umaristakĕn iking jawadwipa ring usana**, Ag. 18.

I., **klĕnangklĕning** v. d. in beweging gebrachte schel eens priesters (vgl. gulining en mal. kĕlĕning); fig. v. e. leeglooper; **ning makalĕning** v. water b. v., **ĕning makalĕning sawang langit twara ada ambubunja**, W. k.

II., z. onder klining.

, vgl. klènèng; **swarang gĕntané ngalining**, Djp.; **kliningan**, *pakrjang; ook maklĕning, *klinken* v. e. klok b. v., vgl. krining.

, *een schel* (vgl. klining); **gagak ampuhan nulup sangka, twalèn makalènèng** om de schimmen te verlossen, Bs.

2°, nm. v. d. putjuk susun, vgl. onder gĕnta.

3°, v. e. djanggar v. bizonderen vorm, vgl. bij kĕkupa en musi.

, s. (kalâtjika), onder de gereedschappen, om meê te scheppen, walaju (?); **bubur sakalatji**, Wrt. 59.

, *kalĕtjan (aanh. onder râdjotpatti), vrn. = plaljan (vgl. *lĕtja); **makĕklĕtjan**, vrn. = maplaljan.

, **maklitjuran**, *rambling* v. e. verklaring, *at random* nu dit dan dat verklarende, *verward* v. bewoordingen; **nĕnggilis pĕdjalané maklitjuran**, br. bij v. Dissel n°. 43.

I., **makĕtjèk**, *gegrendeld, op slot* v. e. deur, *klappen* v. d. kubikan v. e. geweer of een opengaand slot, **nglĕtjèkang**, *sluiten* de deur; **pakalĕtjèk**, *kakrĕtjik, akĕrĕtjik; **maklĕtjèk makrĕmpjang**, *tjèktjèng.

II., **nglĕtjèkin**, *met de punt op* iets *vallen* v. e. arit op 't lijf.

, **klĕtjakklĕtjok** v. water door den visch er in; **nglotjoklĕtjaklĕtjok**, B. U. 236; z. lotjok.

, kuritjak?, eedf.

, **anting kalatjakra***, Mal. 33.

, **klĕtjĕd*** v. e. balé, waarop gezeten wordt; **mĕklĕtjĕd** v. d. beenderen van iemand, die iets zwaars optilt (z ĕñtjĕd en mĕkĕpot); vgl. klĕtjod.

, **maklĕtjodan**, *in schudding* v. e. gebouw door wind enz., vgl. klĕtjĕd.

, (b.: kalotjaja) naast bukit en giri, Tjt. (telkens, vermoedelijk een schrijffout in pl. v kulâtjala), z. onder gunung en aanh. onder çakuntalâ.

, s., z. onder kalotjala.

, **nglĕtjĕgang**, een stok of staf met een zekere kracht op den grond zetten; vgl. klĕsug.

, **klĕtjagklĕtjug** tegenov. bnĕng pĕdjalané, likaklikuk, ook v. iemand, die altijd in 't spreken doordraaft.

, *purjjan, waarmeê ook kètjèlung kan bedoeld zijn, nm. v. e. boom (pavetta sylvatica), de vruchten genuttigd, voor tuba gestampt en met de gom v. kaju tulang vermengd (mĕintuk); maken 't water rood (sing kĕtjrotina puūn), aanh. onder katjipir.

II. (?), Sbr. Z. 3; Aw. djrih.

, **kalar***, z. aanh. onder mâtangga.

, **djatanira akularkaliran katjañèl ing parangan**, v. iemand, die in de zee ligt, Nw., **antranya sâmpun makularkaliran**, Ar. Z. 49, 13.

, h. v. kadja (sund.; vgl. lèr; fr. s. steeds kalor, vgl. kalod, mangalor hulun tan kapangaloran, ald.); **ngalèrang** h. v. ngadjanang; **balèr**, h. v. bĕdadja.

I., *een gleuf in 't lemmet* vlak bij den rug en aan weêrszijden; ook op scheden v. krissen, aan eene kant, twee zachte valleien tusschen een bergrugje (usak genaamd; vgl. onder gagak); **ngalor**, *inbuigingen maken* in de urangka met een panglĕb.

II., z. onder kalèr.

, *bĕtah, *dojan, *sterkte*, aanh. onder widhâjaka (krĕng), bĕkut, Adip. 72 (mad., *sterk;* vgl. jav. en kral); **klar manjorah**, dusiatataji; **klar mĕkèkaruh**; **panggĕng upastha, ça., pĕlĕming rumahan, pĕlĕming ulah sawah** (sawa?), **pĕlĕming sawung ma(u)lilé, pĕlĕming kadal idjo, lĕnga lurungan, lnga widjèn, lĕnganing tjandikilh, widjining pala, tjarating wuhaja, putjuk, ganti, wwahing tjungor, daringo, grih gatĕl, rok kabèh klanĕn, wus matĕng, wadahan**(hi) **palĕngan, lĕngaknèng upastha, mon asanggama, agĕng adawa karasa dèning stri jan lĕngakĕning suku, klar lumaku palanya**, Us. 205; **tumbal lĕmah klar**, War. b. 60; **kĕlar**, T. Z. 1, 56 (z. onder manuh); **nora klar**, *adjĕdjĕr; **aklar mamaro sih**, aanh. onder dojan en pungu; **aklar dèning kawaniné**, Wtb. 53; **ring wong anĕbus kawulaning akawula, wruh jèn kawulaning wong, anging sangkané anĕbus tanpawarah ing kang adrĕwé kawula** (b.: rowang), **dèné sugih pisis, saking aklar dèné akèh rowangé, angkara buddhiné, sangkané wani anĕbus kawulaning wong, pipis panĕbusé ika tiba ring luwang arané, ilang sinilimahakĕn** (sinilĕmakĕn?), **kawula kang dèn tĕbus alapĕn dèning kang adrĕwé rowang** (kawula) **pûruwaka**, Wtb. 157.

2°, sas., sĕgĕr (lamp. id., vgl mad.); **ndéqna kĕlar**, aanh. onder diq.

, jav., *bandha tingal, wârańa, tawĕng, tjiptanajana (?), *het scherm, waarachter de wajang-poppen in beweging gebracht worden*, *çarira, W. Z. 1, 1. Sum. Z. 3. 3, Wir. 21; R. 7 Z. 5, 62; **wulih turung kinĕliran**, aanh. onder angguh; **kunĕng parimânani lĕmahnikang tuhânjaru mwang kasambjan ring pûrwwa asidakĕtan muang ika pamulung mangidul mĕntas ing lwah dudug ing agnèja anudju tugu kalumpang sapakliran muang pamulung muang ikang wadu tĕngah** enz., O.; z. klid.

2°, **anging té ĕnu makĕlir kadi angdènja mambotoh agĕt latjuré manggisi**, Rkd., vgl. aanh. onder sondol.

 I., *afgeschilferd* door schuring, *gebarsten, los?* (vgl. klor); B. U. 74; **kĕlur**, *de eetbare huid* v. e. bèbèk guling; **ikang itik katut kĕluranya kupang 7 pana 3**, Adig. 61, aanh. onder kokor; **mbatu klur** v. iemand, voor alle vermaningen *ongevoelig, onverschillig,* wat men hem ook zegge, zijn gang gaat (vgl. klĕh[2]); **matah kĕlur**, *nog geheel onrijp*, jav. ngutuh; **bĕsi kĕlur**, bnm. v. e. deugdzaam soort ijzer.

II., jav. kĕlud?, **hanan kĕlurikang tilam** (misschien kĕlu ring), R. 2 Z. 1, 23 (kapangandikajang njapuin, malingkuh ujang ana ring kasur, kataĕn kĕbus ikang kasur).

 I., v. lakwerk door heet water, v. d. huid erger dan bunglas (mad. lĕtjur?) door krabben, B. U. 481; **kĕlor kulitnjané** en **siwak ika klor**, *mibab jan babak; vgl. kĕsod, bonglor en klur.

II., sas., tidik; **bakĕlor**, sas., mĕdaar; z. tada en kakĕn.

, z. onder kalir.

, zekere witte, zeer korte platte *buikworm*, die bij sommigen uit 't eten v. kokosnoot zou ontstaan; de beteekenis van dit woord is veranderlijk, want ook v. d. *lintworm* gebruikt men het (z. kliwir, tjatjing, tamplak? en krawitan), aanh. onder mûtra; **kuliran;** *aan zoo'n lijden,* aanh. onder guriñdjang (waar het de vorm bet. moet); **raré kulirĕn,** Us. 191.

of kuluh, sas., timbul (mal. en sund. id., mad. kolor, mak., sal. kúloroq, bug. uloq, lamp. pulor, sumba kulu, alf. kurur, artocarpus levis, T. v. N. I. 1870 II bl. 236, vgl. onder *kukap en utik).

, Bbg., tjèlor, jav., Anglo-Ind. morunga, moringa plerygosperma, çaubhâñdjana, tjikru (afb. Rumph. I pl. 74; z. marunggi en klèntang); met de bladeren geslagen wordt een dronkene nuchter; met de takken slaat men slangen dood (vgl. onder djaka en biju); wegens de gelijkenis met de bladen heet de *klaver* op de europ. speelkaarten ook zoo; **nah tĕngĕr jan taniring, jaja ngadakang tutumpur, tan urung tĕbtĕb kèlor, aban** (abas?) **paku rañtjap gĕring, nĕbu djagung nah tĕngĕr pada ingĕtang,** Tj. b. Z. 2, 7, de bloem door Sĕmar in de gambuh gedragen, Bt. (vgl. onder gĕgirang); **tumpur kèlor** in eene vervloeking; **buka añd buka don kèlor** om gezindheid uit te drukken; **añt kèlor,** spr., *allen zijn er in betrokken;* de kèlor als groente dienende, neemt men de groene zoowel als de oude bladeren en ook de stengels (vgl. njaruk banju); **munya kĕkèloran** (soort v. blbd. wegens kĕklèntangan) **lawan gong sakati ambarung,** Ar. Pr. Z. 14, 3, vgl. aanh. onder kalilit; **kèlor alas,** bld., tuwi; **tjawan pakèloran,** een grootere en groffere soort met teekeningen als de bloemen v. d. kèlor (geimporteerd).

I., z. onder kĕtjèltjèlan.

II. (vgl. jav. olèr); **makolèran** v. d. darmen v. d. leeuw tegen den stier vechtende, Kam. 26 (T. Z. 5, 132, mĕtu ngusus rantan umulu).

, s., z. onder juju.

, **nakha patingkalĕrik, lwir kukunang tinon,** Pam. 9.

, jav. (klurak, mal. kĕlorak, een Krth. met gĕnding sangjang heeft krurak, terwijl een andere hiermeê puṡpa nidra vertaalt), Ar. Z. 10, 5, zekere bloem, R. 24 Z. 21, 1; **sama tumut abèla, panggangoné sawa patih kadi kulurak añdjrah ing lurah**[2], Kid. Sund. Z. 3, 12 (*jav. kapuṅḍung); **kadi kulurak añdjrah katon aputih,** Kid Pam. Z. 4 (sas. krurak met witte bloemen); **aputih skarning kulurak,** T. b. Z. 2, 6; Dpt. Z. 1; **asumpang kulurak,** Mal. 272, vgl. 275; **pasawahan anglurak,** Ww. Z. 4, 23; vgl. onder lurak.

, z. onder rurut.

, z. aanh. onder kĕnjar.

, z. kararap.

[Balinese script], s., Sut. Z. 143, 1 (sangbjang kala marupa nâga).

[Balinese script], sas. (قضا), *gebeden, die naderhand verricht worden, om als 't ware, de verzuimde af te doen; latere wegens vroeger verzuimde vaste* (mak. kala, sund. v. e. oud mensch niet onder de verplichting liggen v. e. verzuim in 't vasten te moeten inhalen??, jav. hds. door Gun. uitg. 70 b. sambahjang kala, lamp. kallo, tijdelijke verhindering om te vasten).

[Balinese script], jav., uvaria rufa (afb. bij Blume II) of saccopetalum, Horsf. (afb. Horsf. Plantae jav. rar. pl. XXXV); de vruchten zoet en genuttigd, de bloem heeft veel v. die v. d. sandat (vandaar te Kl. sandat alas, sas. sandat gawah en te Batavia kĕnanga utan; bij Filet geheel anders, jav. sakalak; z. kalijapuh); L. Z. 37, 3; **kalak asu**, zekere bloem, Mal. 119; **kalak mĕmĕdi**, is die, waarvan de vruchten kleiner zijn; **sumar wanginiug kalak kadi anorakĕn wangça**, T. b. Z. 2, 6; **tjumantaka sira mangké anutjako** (b.: ka) **walutjambo kalak² tjumantaka kudu amusuh wong kèndran**, Stn. Z. 5 (bal. hds. tjumanipaka arĕp angrutjaka en angrusaka, vgl. onder niçâkara en tjabol).

[Balinese script] en galiq, sas.; **ngĕngaliq**, sas., njongtjong (vgl. *kali II); **pĕngaliq bĕsi**, linggis.

[Balinese script], **di ahjunan dané gusti agung, makalik** (mabalik) **sijapé matarung rukĕt** (b.: ngrukĕt) **manggitik, mati né idjo sangkur**, Bgd., 222.

[Balinese script] (de variant steeds kalu, waarvoor te lezen 't mal. kĕlu), Lbd. Z. 12, 12 en 15 (de Adjar Wali kaloq, waarvoor koloq te lezen?).

[Balinese script], **kĕkalóq**, sas., kaûmbang.

[Balinese script], z. onder kĕla.

[Balinese script], **kĕlĕkan**, B. Z. 39, 18 (sipah; z. kèlèk), z. onder *rawuk.

[Balinese script] I., 't geluid v. d. kĕkĕlik (jav. 't geluid v. d. bido kĕlik, klik², 't schrille geluid v. d. bido, die hoog in de lucht wijde kringen beschrijft, om regen te vragen, T. Batav. Gen. XXV; 256, bido kĕlik, z. jav. Wtb. men. kuliq, bat. hulis, 't geluid v. d. kiekendief); **kĕklik**, een naar zijn geluid aldus genaamde wouwsoort, die op slangen aast, gespikkeld (buwik); vliegt zeer hoog en komt bij lager, b. v. aan eene rivier, om te drinken, dan zetten hem alle vogels na; zoodat hij naar regen verlangt; volgens een satwa zoude de k., toen de vogels een tlabah gesamentlijk maakten, om 't water naar boven te voeren, geweigerd hebben mede te doen, en van daar die vijandschap ('t zelfde wordt in 't mad. v. d. ikik verteld, z. Handl. v. d. mad. taal door Stokmans en Marinissen, bl. 272 en vgl. Vreede Handl. tot de beoef. der Mad. taal, 2e stuk, 1876, bl. 49 en 54, alwaar de vogel voorgesteld wordt als naar regen te verlangen; mij is echter opgegeven als de mad. naam kulik (waarmeê vgl. jav. kolik); uit dit verhaal te verklaren de Bjw. benaming kali asat, *verdroogde rivier;* vgl. ook 't sund.

bingkik); ook **klikklik,** waarmede *tjåtaka vertaald wordt; **durusang si kuda gusti mamañdjakang djanmané né kawlasyun angdé si tityang kědis kělik² di sasih katiga bědak ngatiati djawuh i gusti upama měndung mangěmu riris,** tot eene minnares, Tb. vgl. onder měṅḍung; i **kělik,** eigenn. v. e. knecht v. ěmpu Wèhwèh.

II., **kěkèlik** en ook pěpělik, vrn. = panjèmbéan (kl.); 2° verb. v. pěplik.

, **klakkluk,** als een worm (gajas) *meer* of *min gebogen* (vgl. mal.).

, aanh. onder tanggor; **bakělèk,** sas., ngaůkin (smbw. id. vgl. ěmpah); **kěkělèk,** z. onder tjulik en vgl. kěkěwo.

, sas., een kleine bungbung v. één geleding, vgl. olak.

, benaming v. e. bun v. e. arm dikte waarvan draagzeelen voor zware balken; volgens anderen ilak.

II., z. onder kulak.

, mal., tjèèng, Us., aanh. onder sasak II, z. Adig. 18 b. in pl. v. těngkulak in de Us., b. v. **kulak sirah,** kaůn-těras, waarin de běborèh gedaan wordt, die tot geneesmiddel dient v. beenen, tengevolge van toovermiddelen gezwollen (denkelijk is de oorspr. beteek. v. 't mal. woord ook *klapperdop* geweest; vgl. ook 't mal. těngkurak en bat. bakkurak; en de beteekenissen v. 't bat. borhu, waardoor kaů toegelicht wordt, in zijne verschill. beteekenissen, z. ook onder kaů); **bras sakulak njamas** v. e. duren tijd, Dd. 4; **kulak** en kilak van de rijstmaat, die bij Bujamin gevonden werd (de sund. vertaling ěntik, de mal. een *beker*); **kulak muntjar** v. e. suwěng, Hadji D. 71 m. (běrsubang kulak mañtjar, van een bruidegom P., x. 96; vgl. onder kulět); Ks. 2; **kulak tamuj,** z. onder wěkas.

2°, **kulakan,** z. onder ulakan.

, **kulik²,** zeker insektje, dat zich in stof een huisje bouwt en met zijne pootjes, zoodra men er in peutert, trekt (sas. ipuq² of inaq bukit op Lombok als loloh en běborèh gebezigd, om een aangenomen kind zijne eigenlijke ouders te doen vergeten); **kulik² batan umah dlik² měkalěmah.**

I., *een jonge hond* (z. konjong); herhaald om honden te roepen; Bjw. juq²! of buh²! (sas., alwaar met buh²! groote honden, terwijl met kujuk of kojok kleine honden worden geroepen, lamp. kujuk, bat. kujuk om honden en kuruk om varkens te roepen; z. onder kur; vgl. sund. kirik, *jonge hond* en tevens roepwoord v. honden en verder kuk! en huk²!; een ander voorbeeld v. d. verwisseling van j en l z. onder njěg; z. kii².

II., Bjw., zekere grijze zeevogel.

III., jav., Amd. d. (Amd. s. těngkuluk), Anb. 89, ingkuluk zal wel te veranderen zijn in tangkuluk.

I., de persoon, die op de baris toezicht heeft; **ngèlèkin** v. die persoon tegenov. de baris; bij de pèndèt is het tělik; vgl. pěnjawi.

II., jav., **wuluning kèlèk,** *bosèra (?).

, sas., tra pati tètèh mĕpĕta.

, **ngolakang**, een som geld door den handel *omzetten;* beter nggolakang; z. ngulakulak.

, jav., (kolak), *met bruine suiker gekookte vruchten (banaan* enz., lamp. kuloq, durèn met suiker en cocosmelk toebereid), **kolèk dĕdari**, z. onder kladi.

I., *niet kunnen spreken* (vgl. batav.), *mudhu; z. kĕta, bĕga.

II., **pĕkolok**, Pdw., kĕkĕpwakan.

III., **kolok² dadalu**, bbg., katibubwan.

I., B. Z. 6, 4 (wlahar), (b.: kalakah), v. e. rivier, Ar. Z. 34, 5; Sum. 161, 3; v. e. rivier, B. Z. 39, 22 (pĕmbah; skr. *visch*); R. 24 Z. 12, 4 en 10 (toja, wé), **pasawu(hu)raning manuk mrĕdhu manohara manda malon, maliwĕran ring nadi lĕngĕngi tĕdjaning indu lumĕ'ng, lumung i lumutnya lumra mawilĕt rikanang kalaka**, Rm. Z. 6, 12, aanh. onder wipati en suwuk; **tan kotjapa sukaning mrĕga hanèng talun woja wé umĕtu mulakan sakèng wukir hiliuyâdrĕs mahĕning lumaris ring lĕbak sĕkar pryaka lan tañdjung kamuning kalajwarurânibani kalaka sama kahili tusnya rawuh ring suranadi marum**, fr.; **angalaka** v. ganzen, Sm. Z. 18, 6; z. klakah I.

II., *kamalaka v. d. beenderen v. e. verbrand lijk, Sm. Z. 22, 11 (kadi slaka, anghjun² i).

III., *plough?* (Crawfurd).

, s., eigenn. v. e. vrouwelijke booze geest (kala), die als volgelinge van Durga in de dalĕm's of pangkung's huist, *Hw. Z. 53, 1; Sdm.; **atmané i lingga pĕta, di dalĕm ija malinggih, bhaṭâri durga ananda?, i kalika tĕkandulu ih kaki wong atma paran, tĕka linggih ana ring kajangan ing wang**, Lp.; **kâlikâmukha**, s, eigenn. v. e. râkśasa, Utt. 9, z. kâlamukha.

2°, z. onder kâla.

3°, pupusuh.

(?), R. 9 Z. 3, 13 (djĕlé, kalika).

, **aminta kalukunĕni luhta ring pipi**, B. Z. 26, 4 (kaûpahin, kaâmpura), vgl. Tt. 16, vgl. onder dandan?

, **djarak kliki**, de oliegevende soort (vgl. mal. en sund.); vgl. onder klipĕs.

, s. (soort v. parfum), kapur.

, eigenn., Hadji D. 25 m. (bis.), kolka te lezen.

, aanh. onder wuhaja; 2° eigenn. v. e. menscheneter, Hadji D. 25.

, z. klakah II.

I., muhara, Kr., z. kalaka I.

II., jav. (*kalakah), *bedekking van daken* best. uit gespleten bamboe elders klokob (z. onder gĕntèng), Wr. Str. 92; **kinalakah** v. e. balé, L. Z. 2, 5 (mahatĕp pring); **kalakah**, waroda?; **padjĕng kalakah**, nalasara, prana durga.

III., **nglakah** of **nglahkah**, Sbr. nglitkiṭ, v. e. kip, die eieren wil gaan leggen of een geschikte plaats voor een bĕngbĕngan zoekt.

, **wohning kaliki pipis,** Us. 143.

, **nglĕkuh,** naast nglèmpad en ngglèbag.

, z. onder kaikik.

II., **klakahklikih dajané,** *telkens anders praten;* **nglikih** v. kippen, die nagezet worden, *zich trachten te verschuilen.*

I., *zak,* v. upih meestal, zooals die welke men bij 't tappen v. tuwak bezigt, of waarin men de tuwak te koop ronddraagt, z. slungsung; **tok satus kalukuh** (vgl. onder brèrong), onder 't geen Baka dagelijks moest hebben, fr. Kid. Adip.; E.: kalukur.

II., naast rĕrĕki.

, jav. (Men. VI, 139, mal.); **lingira abĕsi prabu** (de vijand), **lĕbokĕna ing tabla** (b.: pti wĕśya), **oboranana kalamon** (tur oborĕn jan ja) **pradjurit luũng, sampun sira linĕbokan** (linĕbokakĕn ta sira), **karoné** (kalihé, namentl. met Umar maja) **ing tabla** (ring pĕti) **wĕsi „wus ingobor** (tur kaŏbor) **ing dahana bagindamsyah matja** **lan tahlil** (sira amsyah amèntaq tulung ing widi), **malaèkat** (malèkat) **akèh turun** (tumurun), **makta wé kalkaŏsar** (anggawa toja kaŏsar), **tabla** (pĕti) **wĕsi linĕburan dèning** (linĕbokan maring) **banju, tan purun ikang** (punang) **dahana, amir suka** (ètja) **djroning pĕti,** Aw. (jav. in ar. schrift , de bekende paradijsrivier).

, s. (*gallinule*), pĕnju; vgl. dâtyûhah.

, Wrt. 22 bis.

, **makakalakar wilangni rambutnya,** zal zijn foltering wezen of duren, Ag., aanh. onder kuńḍâgni, vgl. kalar².

, z. klukuh.

, **kâlakârtta,** aanh. onder çiwopakaraṅa.

, *alikukun, 't hout zeer goed en hard voor laiṭ's, (afb. Horsf. Plantae jav. rar. pl. 46, z. dapdap (jav. walikukun, sund. harikukun, bjw. lĕkukun); **blang kalikukun,** *roodachtig met witte plekken* v. honden; **lĕs kalikukun kadung ngĕngkĕng tong dadi lung,** een toespeling op een sterken penis.

v. jav. likĕt; **djambé kumalikĕt,** buwah gumèlèt.

, sas., bujung.

, z. onder kĕlèt.

, s., R. 7 Z. 3, 35, aanh. onder surabhi, bhaṭâra kâla en *kuwa², Tb. 4 (Tjt., malakuṭa; jav. tjalakuṭa, vgl. onder nîlakanṭa); **ton tang djarâsandha katungkabuddhi, mĕnggĕp lwir atwang kadi tuhwasâdhu, ri djro hatinyan wiśa kâlakuṭa, ahjun ri kâpatyan kabèh sawargga,** Hw. Z. 30, 4; **wisya kâlakûṭa,** *wiśakânanâ, ook halakuṭa (naast wiśa, upas, Tjt. 35) en malakuṭa.

, z. onder tjĕlĕkati en aanh. onder piso.

I., jav., *omheining,* manshoog, best. uit bamboestaken, *kiskis; vgl. blitbit.

II., zeker groen behaard en gevleugeld insekt, als een kakkerlak er uit ziende, dat gaarne zich op de zolders v. keukens ophoudt; waar 't door den rook eenigszins geel er uit ziet, in de ooren kruipt en in den grond gaten boort; wordt in koudere streken gevonden, (z. klipĕs); **twara ngĕlah klikis,** *niets hoegenaamd bezitten,* zeer arm, vgl. onder kiskis.

, sas., kulĕs; 2° *vlies* v. d. bamboe, **kĕlokos tĕrèng.**

, **angadu sawung kolukosa,** O., II 3.

I., **kĕdèk ja pakĕlkĕl.** * gumuju kĕkĕl (mak. kaqkalăq uit een vroeger kalkal, hug. kakaq); vgl. ingkĕl en **gĕkgĕk.**

II., *kortgevouwen* v. e. kleed; **kĕlkĕl baĕngnjané,** vrije vert. R. 19 Z. 4, 5, d., **makĕlkĕlan,** v. e. spier *stijfverwrongen;* vgl pĕlpĕl.

(vgl. * jav.); **kulkulnya,** * titirnya; **kulkul sampi, klongkang wajah, mara mĕntjong plotora,** 't rijm wordt aangegeven door de blbd., die op kroñtjong en botor toespeelt; **ngulkul,** *op de* kulkulan *slaan;* **kulkulan,** *een langwerpig hol stuk hout, om alarm op te slaan, signalen meê te geven,* waarvan de beteekenis, z. onder tulud; naar 't volks geloof wordt iemand, die zich door ophanging van kant maakt, hiernamaals een k., gĕndongan; (sund. kohkol).

, **palimunangalang kangin, kulkul pamaksané ngèlkèl, raris raũh marèrod, pèlètan pamukšan sami,** Tj. b. Z. 3; **makèlkèlan** v. erg hoesten; **watuk makèlkèlan,** *kuchen,* Us. 222 (batav. kokol; Bjw. watuké, ngèkèl, w. Kap. bl. 30), Dd. 11.

, ngolkol, *met den bek 't eten naar binnen krijgen* als dieren, iemand, die geene handen heeft, Dd. 26, **ngĕsop adji bungut; ènggal i limbur mangolkol,** Meg. 233; z. makpak.

, s., R. 22 Z. 18, 3; **apa ta lwirnikang kalakalarawâtah, humung gumuruh çabdaning wadwa tanpântara dèni haršanyan lumĕkas apranga,** Ud. 107.

, z. kĕkupu.

, s., eigenn., W. Z. 21, 2, Sm. Z. 30, 5, Tjt. 78 (jav. kulang kèja?), eerste man v, Çûrpanakha door Râwaṅa gedood, Utt. 50.

2°, z. widyudjdjihwa en açama.

, s., eigenn. v. monsters, die tegelijk met de Poloma's door Indra, met behulp v. Nara en Narâjaṅa, gedood werden, Ud. 29, door Ardjuna, Wir. 50.

, soort v. gĕntèng, maar bestaande uit lange bamboelatten; de **tiing klokob,** kokerstaven worden gehalveerd, 2 helften met de opening naar boven en één daarop als deksel zóó gelegd, dat de opening komt te liggen op de randen v. d. 2 naast elkaâr liggende (mal. v. Kut. kĕlokop, *ooglid*); anderen geven klakah op (vgl. ook sund. talahab).

I., *genaamd?,* Smw. Z. 14, 16; *om te hebben* een zoon, Z. 2, 11 z. lud.

II. of **kaludan,** kadung of kadungan **kâlud,** aanh. onder lujuk.

III., z. onder alub.

, aanh. onder h a ng g a, vgl. **k ĕ l o d** en **k a l o r II.**

, **mĕklĕdan,** *ingetrokken* v. e. slappen penis, v. d. kin, de lippen vooruitstaande, 't tegenov. v. m l o n t o d en ook v. ng o ñ dj o l, *naar binnen toe;* v. e. taal *binnen 'smonds* of *in de keel klinken; diep liggen* v. d. oogen v. e. zieke; **kladklĕd,** *telkens teruggaan* v. die beweert ergens te gaan, ook **mĕklĕdan ngoñdjol; nglĕdang,** *naar binnen trekken,* om niet zichtbaar te zijn, 't gelaat b. v. v. iemand achter een muur, *achterhouden* tooverformulieren, zijn tong *intrekken* v. d. k l ĕ s i h, zoodra de mieren er op gekomen zijn; vgl. tj ĕ l ĕ d en b l i j ĕ p.

, **aklid,** W. Ast. 25; **maklid,** *zich weten te wenden?* om een slag, stoot enz. te ontwijken, * m a d a l i h a n, * a l è s (sund. id. en ĕ l i d, vgl. onder k u m b a h; mal. en batav. **k ĕ l i t,** etymologisch één met jav. k l i r?); **pĕklid** v. e. persoon, waarop men de schuld werpt; **nglidin,** *ontwijken* een slag enz., *vermijden* zekere spijzen (vgl. ng i m p a s i n); *zich voor* haren man of familie *verbergen* v. e. overspelige vrouw; **klidin gati²,** * h i l a g a k ĕ n; **nglidang,** ng i l i d a ng; **ngĕlidang urip** v. vluchtelingen, om in 't leven te blijven; **kaklidan,** * l i n è s a n; **patiklid,** aanh. onder u t u h; **lèn njingal anak tjĕrik ada nggandong panak lèn ndandan anak tuwa pati tujud pati kĕlid magagrèpèjan pati babar²in;** z. t a ng k i s.

, jav. (vgl. * k l u r). **klud ingsahin,** een dj u n waarin drek geweest is, Bngk. s.; **mĕkĕklud,** vrn. = nj a m p a t; **ngĕludin,** met een natte lap *afwrijven* een lontar.

, k a en * l o d (dus eigentl. *zeewaarts;* bug. i l a ũ q naarmate v. d. ligging der zee, l a ũ q, *oost, west* of *zuid* en mad. l a o, *zuiden;* vgl. l o r), *'t Zuiden,* * k i d u l; Bll. *'t Noorden* (z. b l o d en k a l è r); **saklod ikang mahamèru,** * s å k i d u l n i ng s u m è r u; **klod kaũh,** *N. W.* of *Z. W.*; **klod kangin,** *N. O.* of *Z. O.;* ng l o d a ng, *noord* of *zuidwaarts gaan.*

, **makilad,** *na den afgang zich de posteriores* niet met water (ng o ñ tj è ng), maar *met iets droogs,* b. v. aan een boom of met een steentje *schoon vegen* (bat. m a ng u t s i l a t en m ĕ ñ tj i l a n, mal. s ĕ ng k è l a t, sas. nj ĕ ng k è l a t; vgl. mad. k è l a q); **ngiladin,** *zich aan* een boom b. v. *'t gat afvegen*; **pangiladan,** *'t geen, waaraan men zijn gat afveegt,* een steen of een stuk hout; z. k i d k i d en * p è p è r.

, **kilĕd²,** v. amfioenschuivers, die eerst tegen den middag naar 't veld gaan.

, z. onder k u n i d.

, *talmen* (Bjw. kr. v. s u w é; * jav. k u l ĕ d).

, de op Java onder den naam t a l ĕ s bekende escaladium colocasia antiquorum (mal. id. bug. a l a d i); wordt genuttigd, maar bezorgt pas herstelden de ziekte weder, afb. Rumph. V. pl. 109 (z. onder k u m b a h, b a k t i en l u m b u); **ngabut kladi** v. iemand, die eerst de moeder gebruikt en dan de dochter; **mĕtambus kladi** v. degenen, die geen p a d a n d a gebruiken (nj a m b u k a of t a n p a t o j a), en na de verbranding de beenderen hunner lijken in een kuil begraven; **kadi panah kladi** (?),

lwir kararangga sânak, B. Z. 87, 39; **tuwa² kladi smangkin tuwa smangkin dadi,** een variant v. 't geen onder djarak vermeld is; **biju kladi,** een soort, waarvan de vruchten in schijven gesneden, in de zon worden gedroogd en dan genuttigd, welke lekkernij kolĕk dĕdari heet; **kladian,** nm. v. e. soort wèsya, die bij de lijken geen wijwater v. d. ida gdé gebruiken, maar 't water, waarmeê de lontar's besprenkeld worden in de wana tmara, alwaar een hunner voorouders 't leven v. e. kluizenaar zou geleid hebben; men vindt in 't Bll. velen (te Bakung, Sangkèt, Padangbulja); z. pan matal.

, zekere bloem; **kaluda rakta,** Smw. Z. 10, 23; **kaluda randi,** Z. 15, 15.

, mal. (uit 't Tamil karudei, maar deze *r* wordt ook *l* uitgesproken z. Pope, a Tamil handb. Introd. bl. 11 of Caldwell, Compar. gram. of the Drawidian sounds, p. 28); jav. kuldi of kuldé, Am.; R. sas. en Mah. fr. b. z. *gardabha.

, **ngalèdah** (ngarèda), v. e. bluffer, die een kris opneemt en daarmeê zegt wonderen te zullen uitvoeren.

, Bjw., de bladen v. d. kĕtjĕmtjĕm (Krt., kaludan, katjĕmtjĕm, vgl. onder kalajan, wandan en sĕntul); z. kĕdongdong.

, **kladkadklidklid,** *trippelen* v. honden of kippen (tjĕbartjĕbur) b. v., **nglidkid** v. e. kip, die hare eieren wil gaan leggen, nu hier dan daar een plaats er voor zoekt.

, **klĕdot²** v. e. zweer, vgl. kĕnnjot² en kĕbĕt²; **mĕklĕdot** v. e. klodder bloed of etter *uitkomen;* **dwang klĕdotan,** twee trekken v. e. zuigend kind.

, zou ook in pl. v. lèdap in gebruik zijn.

, z. kalĕ'.

I., nm. v. e. slingerplant voor tĕpis gebezigd, *atangkil, W. Z. 2, 1; **mabukun kalot** v. iemand die zoo mager is, dat zijn botten overal uitsteken; **bĕrag pajah ngĕtor mabukun kalat ragané,** Tjp.

*II., lot?, **kalotakĕn,** R. 5 Z. 1, 10 (sampuranĕn, da suwé, loba ikal!), **kalotakĕna halanipun,** aanh. onder sapawon.

III., **mĕkalot,** *moeielijk te verwijderen* v. vuil op 't lijf, tĕkĕk dakiné.

I., **nâhan hètunyak amwit ri kita makĕlatomĕtwa ring prang mamûka,** R. 18 Z. 3, 20 (mangkana marmanya tityang amit ring i dèwa matahĕn ika midjil ring raña ngamuk); **amakĕlatakĕn,** *beschermen?;* **mon hjang mon daltya** (jav. dèwa) **jaksâ makĕlatakĕna ko rohĕngkwa nijata,** Br. Z. 46, 4 (atawi dèwa tuwi d. j. ika ngalangin ika iba rarahĕnku tuwinja, pitwi d. d. j. njilunglungin iba pĕdas rarah kai; jav. vert. sanadjan para dèwa para danawa angukuhana ing sira pasti ingsun ungsir).

II., mal. of jav., **talin kĕlat,** B. U. 55; **mlahang kĕlat,** *zeer snel* v. iemands vlucht b. v.; **kĕlat bañ,** z. kilat I.

III., sas., **kĕbat; angĕlat lanté ing balé djadjar**, Ls. b.; **kasur wah takĕlat tarik**; vgl. kĕlah.

, *nauw* v. kleêren, een gat; *moeielijk* doorgaan v. e. grooten hond door de sombah b. v., door gedrang bij 't mĕmĕkĕn v. velen; **mĕklĕt, pĕklĕt**, iets, een anders goed, *voor zich houden, niet willen afgeven, achter houden* (z. tjĕlĕd); **ngamĕl mĕklĕt mikĕkĕhin**, een anders eigendom; **sami kari kagisi kapiklĕt kapikĕkĕhin antukipun** v. e. erf en tuin; **sèka tjorah nu nggisi mĕklĕt gĕlahan ni dangin twara nguljang kajang djani**; **mĕklĕtang**, *aanhouden* iemand, die mĕtunggu is, niet willen laten loskoopen.

I., **aklit ring paradrĕwja**, *een anders goed zich toeeigenen*, tut. 47 b. (vert. v. muśnan); **ring sûkśma joga kĕliting paramârthabuddha**, Sut. Z. 11, 3.

II., **mĕklitin arak**, *distilleeren;* **pĕklit**, *een stop* aan een waterspuit, om de straal kleiner te maken.

, **atuhâklut**, *stokoud*, R. 4 Z. 1, 30 (juśana lungsur, tjokoh règho, tuwa suba ngilgil), Ud. 129 (vert. v. çaithilja?), Utt. 88, 89 (bis.).

, jav., *gescheurd* v. boombast, *geschaafd* v. d. voet b. v., v. e. blik gat, de huid, v. plekken, waar door de iñdja geen haar groeit, *kaal op 't hoofd* (z. lètlèt, klur); **i klèt**, *kaalkop* in een kinderdeuntje (vgl. bonglak en bongkang); **maklèt** en **kinlèt**, *sinasat (Bjw. nglèkèti, di klèkèti, *villen* naast mlulangi; vgl. kĕsèt); **klèt**[a], *laklak; vgl. tjodèt, v. d. bajang[2]; **ngong dak gĕmpung bhraśta sakala gotra lwir patining añdjing, kang arusuh ngong gawènĕn kĕklètan** (mad. ngolèt, *villen*, v. kolé, *huid*); z. koplar.

I., z. kĕlat; **amasang kilat**, Kid. Sund., aanh. onder samplangan.

*II., **kilat bâhu**, jav., Br. Z. 15, 2 (baū rakśa, mal. kilèk bahu, *ring* aan den bovenarm, Klinkert), *bahurakśa; ook kĕlat bahu; **akèn ing anak ḍara, prawarga wang salaksa kalih èwu, kinèn angrasuk busana, angganggèja makuṭa adi „prawan wong wuwudjang, wong salaksa kalih èwu adi“, samja ngrasuk busanagung, bukasri kilat asta, adjamang mas kinatipan intĕn murub, ardja sĕngkang natabrata, apanunggul intĕn bumi**, Jsp., b. (Jsp., j.: a. ing parawarga, anak ḍara w. s. k. è., samja pahès anggja[2], angrasuk makuṭa asri „wong prawan wong wuwudjang, salĕksa k. è. wong bĕtjik[2], agagĕlang akakalung bukasri apadaka akĕmĕr akĕñḍit ing sosotya murub nila widuri mutyara, mantĕn koswaragadi; sas. Jsp.: akèn ing paragarwa, akĕmĕr akĕñḍit, z. kiratbahu.

*III., W. Z. 15, 14 (tatit), Z. 25, 2 (klèp, t.), Br. Z. 9, 5 (widyut), B. Z. 45, 7 (widyut, djyosna), B. Z. 59, 2 (djyotih, tatit), *de inslaande bliksem;* **oöng kilat**, (vgl. onder kilap en wangkilat), Us.; **akilat** v. e. uitgetrokken wapen, R. 5 Z. 2, 2 (maklèlam, kadi kilat); **kumilat** v. d. tong, aanh. onder giriça; **oöng kilatĕn**, z. onder ĕmbal.

, **laüt ja labuh kilit bun batis i timbulé; raris tityang labuh kilit bun buntut tityangé; měkilit**, *awilět (batav.), *verwant* v. twistenden b. v. die geen wikara moesten hebben; **sěminé makilit luüng asin antěngé giringsing, masulam banjumas ngěndih**, Tj. b. Z. 3; **pait makilit** (mlěkèk); **ngilit**, *afdraaien* bloemen b. v. met een djóan, waaraan een sěpak, batav. id.; (z. anggèt).

II., **kilitan**, K. A. en sas., lublub; ta(**mba**), **puüh katěkulan, ça, idu bang, kilitan, trik atuka, wědakakěna**, Us.; **ida tjokorda agung saking ratu hjang paragajané kèris susupin kilitan**, U. Gj. 60, 't was namentlijk een amfioenschuiver.

, **suwěng mas kinulět** (b.: kinulat) **muñtjar**, Stn. Z. 1; z. onder kulaki.

I., *asrěg dharâ, *twak, *'t vel* v. e. dier (z. blulang), *schil* v. e. vrucht; *bast* v. e. boom (z. babakan; vgl. mal., bat. hulikkuling en koling, 't geen doet vermoeden, dat er in 't bal. vroeger een kulid en in 't jav. of een andere zustertaal, die hier een *r* moet hebben, een kulir moet geweest zijn, z. Tob. Sprk.?), (ganda), *schil* v. d. djagung voor cigarettes; **kulitning kaju** als kleeding v. e. wiku (z. ald. en daluwang); **kulit brahmana**, aanh. onder gubad; **kulit**[2], R. 23 Z. 12, 20; **měkulit**, *moeielijk* v. e. plaats in een gedicht, waarvan men de beteekenis niet begrijpt; **mangulit naga** v. e. tapih, W. K. (Z. 17, 4, bhudjagatjarma); **ngulitin**, een woord *moeielijk verstaanbaar maken*, uit Bngk. 22 (z. onder plut); **nah orahang da ngulitin**, *spreek vrij* en duidelijk; prakulit, wawalèn?; **pan gumanti kasinoman, dé kabajan manjarikin, sangkěpan děwa di gěbong, palimunan suba titib, pamaksan lèn prakulit, karandan sami makumpul**, Tj. b. Z. 2, enz.; **kulitan**, *nog in de schil* b. v. koffie; **kinulitan** v. e. ei, W. Z. 31, 4 (kinělasan).

*II., **kulit kaki**, *maagschap* (vgl. jav. kulit daging, sund. pantjakaki), aanh. onder *pantěn; **abhisèkan ta kita gumantya ring kulit kaki**, daar gij ouder zijt dan Judhiṣṭhira, *zult ge gezalfd worden en den rang innemen v. uwe voorouders*, Ud. 86.

III., z. onder titih.

, Bjw., een grof woord voor tjukup; **bras sěpikul using kèlèt pirang dina**.

, aanh. onder giriça.

, s., z. onder blañdji.

, s., (vgl. bat. hula II); **katjang kulati** (?), z. onder kulattha.

, z. onder malatuñḍa.

, **maklatiran**, maklènjègan.

, s., z. onder swami.

, sas., kampid (smbw., id., bim. kalète, alf. kolikil en kalèkèb); **klètèk bukal** z. onder ubur[2].

, **nglatak** z. onder latak.

, **nglětakin** v. d. kěměnjad, ngětètèl; **klětakina ban kěměnjadé**.

, **měklětěk** v. 't geluid bij 't eten v. brosse dingen, kolěk gatèp (v. simpang, waar veel gatèp, die njanggěl is, gevonden

wordt); **klĕtĕk**[2], *knappen* bij 't eten v. kotjing, kraakbeen (vgl. jav. klĕtĕk); **masa djadja sumping mĕklĕtĕk mañdjĕkan** v. iets, dat zeer lekker is; **mĕklĕtĕk di barangé**, v. iets, dat iemand goed smaakt, tegenover kambang.

I., z. klĕntik.

II., omzetting v. lĕkĕtik.

, **mĕklĕtĕk**, *kletteren* (v. e. zwaarder geluid mĕklĕtok); **makalĕtèk**, B. Z. 87, 27; **klĕtèk pipis tjanggol urutan**, z. onder kètjèr.

, **maklĕtok** v. 't geluid v. e. taluktak, B. Z. 40, 2, *angukulan (vgl. klĕtèk en klètik II); **kalĕtokanja matimbal**, *makupik asahuran (vgl. jav. talĕtok); **aklĕtokan**, *een greep v. iets.*

, **baru klitik**, Bjw., reeds v. d. noodige ingredienten voorzien v. d. upas, om op de pijltjes v. 't blaasroer en wapens te doen; z. upas sĕdulang; **mamĕnèk bwat tibâ, mangalap klitik**, War.

, z. bij kroñtjongan (sund. kolotok en kèlètèk, jav. klotak?), vgl. kulutuk en krutuk.

I., jav., *een stok v. bamboe*, aan 't touw, waaraan een beest is vastgebonden, om hem 't doorbijten te beletten; **klètèk lĕkong**, z. onder kotjor; **nglĕtèk, mĕklètèk** ook v. menschen *geboeid* aan de handen of den hals; z. tuñdjang.

2°, ben. v. e. krakeling-vormig gebakje uit kĕtan en gula pasir in de gedaante v. e. klètèk (bij de Moham. meer bekend); vgl. onder bidara.

*II., **klètèkan**, Bjw., bakal krupuk.

, z. onder kalètèk.

, **batu klotak**, eigenn. v. e. pl. in Kl., waar een tempel v. d. Dèwa Agung.

, kotèk.

, bjw., trampa v. hout.

, onder de buiten Java gelegene landen, Smw. Z. 8, 11.

. **pasrangning taluktak mangulutak atarik suwarânrang salunding**, Gh. Z. 7, 5.

, (vgl. klutuk), een vroegere ngoko-vorm v. klètèk?; **angalutuk**, z. aanh. onder tambalung.

, *vierkant rekje v. bamboe*, zooals die, waar offeranden op gelegd worden (batav. klakat, jav. añdjang[2]?); nm. v. e. grassoort, waarvan de bloem den kwartels gegeven wordt; **nglatkat galaké** v. e. geile vrouw die overal in gaat; **kaklatkatan**, ben. v. e. kampèk met kleinere ruiten.

, z. onder klakah.

, s., **i katjang kulatĕn**; z. tulakta.

, z. mal. Wdb. en jav. klĕtis.

, **klĕtĕg**[2], *dof klappen* als de kĕtipluk; **mĕklĕtĕg knĕhé** (lĕga), **mara mĕklĕtĕg** (v. e. geneesmiddelen in den buik) **ilang ngĕtoré**.

, **makalĕtĕg pagarĕbwag**, tèg kĕrĕtog gĕdog.

, Sm. Z. 33, 5.

, **nglating** v. e. vagebond met ver-

sletene en slechte kleêren; **mĕklatingan** v. e. mĕpĕglantingan berooid (?).

II., eigenn. v. e. dèsa in Gj.

[Balinese script] I., **kĕkalas**, een gerecht bestaande uit fijn gehakt gekookt zwoerd, als b. v. rĕrumbah wel eens gebruikt.

II., **mèghâmirah kadi kalas tumulis langitnya**, Sm. Z. 4, 7; **kumram tang djaladâmirah kadi kalas winuriwuri winodanèng rawi**, Hr. Z. 5, 10; **kadi kalas² ahadahadâlamad²**, Lamb. Z. 15, 4 (lwir galuga sinorot mapunduh² mèghanya); **kambĕn kalasan**, voor mannen, en zoo voor vrouwen **tĕngkalung kalasan** (bungan njambu, barak kĕsumba).

[Balinese script], z. onder ngalĕs.

[Balinese script], jav., *lalis, ongevoelig voor vocht, niets opnemende, zooals een kladi-blad, een pen die de inkt niet opzuigt; *niet kleven, niet hechten* als b. v. v. d. umah kĕla², die kalisan is dan de bladen v. d. kaju bĕdjalit (z. blijas), v. d. vezelen, die tusschen de schil en vrucht van sĕmaga, bij overrijpheid gemakkelijk v. d. vrucht afgaan en zich aan de schil blijven hechten, v. iemand die mĕtilas, *onkwetsbaar* (z. tĕguh), *singlar, *lalis, B. U. (een weinig te voren lalis), *B. Z. 85, 4, Z. 93, 4 (blig), 15 (malijan, matinggal), R. 23 Z. 45 (tjĕlih), Sut. Z. 81, 3 (waar b. alis leest, vermoedelijk is lalis de ware lezing); **rĕmpuh tikang kawatja sâk maṅiknya sira kèwala kral akalis**, Hr. Z. 42, 9; **akalis kang pawèstri**, Mal. 116; **akalisa ring dèṅda, sapuraha ring papati**, Tjt. 219; **sĕngkalis**, middel om zich vrij te waren v. door een ander in werking gebrachte schadelijke toovenarij, zooals piolas, enz., **èh balodra mangké sira lĕkasna punang sĕngkalis, gantan kanin ing tjuriga, sira sun sasaré mangkin**, Lb. Z. 16; **muwah strî winiwâha mèlik i lakinya, tanpanglawan ing sanggama, dèning tanpahjun i lakinya, amangsulakĕna tukon andwiguṅa, papalampahan mulih andwiguṅâ** (b.: tĕkaning upakara tikĕlakĕna), **kakung, pinakalising strî nga**, Wtb.

[Balinese script], z. onder alus; **piriḋâlârângalusakĕn** (zich beklagen?) **rijawaknya**, B. Z. 15, 9 (masawang kabrangtèn mangaçrijang çariranya, mairib sĕdih baän awaknjané daki, z. kaluṡa).

[Balinese script] I., *bakkebaard.*

II., **kalèsan**, *sluitmanden* langwerpig rond voor allerlei waren, waarmeê men handel drijft (ngalu).

III., z. kalèsan.

[Balinese script], *los* v. 't vleesch b. v. niet meer aan 't gebeente hechtende v. e. vergaan lijk; **nora klas**, *ongedeerd* in 't gevecht, R. bal. fr.; **tra klas² ban sañdjâta** v. e. onkwetsbare; **matjané tĕka raris manaradjang njaüp** (b.: mandradjang manjaplok baü) **sang bhima twara klas** (b.: binglak), Kid. Adip. b. Z. 4, 32; **nglasin**, z. onder de nga, b. v. mĕlut, met een mes *ontschillen* mangga's b. v.; **kinĕlasan**, *kinulitan (vgl. kinĕlèsan); vgl. klès.

II., **saklas**, Bjw., in pl. v. 't jav. saqlas.

I., **mĕklĕs** (of **mĕtjontok klĕs?**), zeker spel spelen, bestaande in 't raden van even of oneven bij in den vuist gehouden duiten, die op een mat uitgeteld worden (batav.), duga heet 18, W., tari is 20, O., tlaga 25, N., tiga 23, Z., de windgewesten winnen dan; die wint **ngĕlĕs**.

II., **maklĕs**, ilang, *uminggat; **mĕklĕs**, *plotseling, onverwachts* (komen); **ngĕlĕsin**, iemand iets *ontfutselen*.

III., sas., ĕngkĕs.

, **ragané daki bĕngil badĕng kotot mairib buka kĕlus adĕng pajuk wisajané mañdjakan di paön**, v. Bhîma, Kid. Adip.

, *los* v. e. band of strik; *uitgedaan* v. kleêren, *losraken* v. iets, dat vast zat, 't dek v. e. sigaar (batav.); *lukar, *kasah, *tjutjul, *kalungsur, *apasah; v. e. schuld *afgemaakt*; **nglès**, een schuld *afmaken* (z. inggas); **nglès munji, nglès atur**, *zich verontschuldigen* om v. e. gegevene belofte enz. ontslagen te worden (jav. lès ing ubaja, wngsl., puṡpa tjidra, vgl. ook nglès[2]), vgl. sumplah en klas; **kinlèsan**, *sinasat v. d. huid, Sm. Z. 30, 6 (vgl. kinĕlasan); **pusung kaklèsan panĕkĕs**, *glung linuputan apus; **nglèsang**, *uittrekken* kleêren, *losmaken* een windsel; **nipapan** (ndi kapa of di mapan?) **malané klèsang**, Djp; **maklĕsan**, v. iemand niet in den kerker.

, **makilĕs**, *murud, *umurud, *mûr; **ngilĕsin**, *mundur; **kilĕs²ina**, *mundurundur; **makilĕsan**, *langzaam achteruitgaan*; bij 't duchten v. e. gevaar; **djĕngah makilĕsan**, kèrangan, R. 3 Z. 1, 29.

, *de afgelegde huid* v. e. slang enz.; *foudraal* v. e. geweer, v. e. rups; **mĕkulĕs ban daki**, met vuil *bedekt* v. e. lontar b. v.; vgl. ulĕs.

, s., W. Z. 29, 6 (dyun, wadah?), vgl. onder çarawa.

, jav., *lalung, *çajana, *pakulé (vgl. mal. kĕlasak), Br. Z. 13, 8, bis. (pasarèn, kasar, pamrĕman); **kalasanira ronikang kaju**, R. 3 Z. 1, 16 (matalĕd donikang taru); **padati agĕlar kalasa**, *lalung (?), *puṅḋarika (?); **akrab kalasa**, z. onder krab; **tikĕl kalasa** v. pandan vervaardigd, te fijn voor vloermat en daarom om er op te slapen; **galar klasa**, v. planken zooals die in de pañtjarĕngga of in de umah mĕtèn, om er verschillende dingen op te leggen, soort v. *zoldering*; **maklasa ban baän of baän bĕdèg** v. e. huis, z. gladag en langgatan; **watu kumalasa** (jav. sèla kumlasa, z. jav. W. Z. bl. 60, batu putih tĕrhampar sapĕrti tikar, P. s. 137), R. 14 Z. 8, 1 (batu bulitan, b. masasah), 90 m.; **çilâ kumalasa**, B. Z. 40, 9 (batu né lèmpèh); **ramja çilâ kumalasâ**, B. Z. 15, 12 (alĕp watu lèsèr, bĕtjik ikang watu çumajana); **angalasa** v. e. steen, Z. 4, 8 (çila çajana); Br. Z. 6, 2 v. bloemen; Sm. Z. 14, 10 (pasasah), Adip. 87.

, s., lĕtuh, aanh. onder gĕlĕh, âtjamana en nirwa, R. 16 Z. 4, 10 (kalèsa, ngaduöng, djĕlé), Sum. Z. 23, 3;

hîna kaluśa, B. Z. 76, 7 (gĕtap bin nista); **çatru kaluśa,** R. 17 Z. 7, 2 (musah kaliliran) **mĕklusa,** K. A., vrn. = ngĕntut; eigenn. v. d. patih v. Wisèndrya, Ar. Pr.; **sang çokângalusèng taman,** v. d. liefdegod, Sm. Z. 1, 5 (umunggwing udyana); **angaluśa** v. vluchtende kluizenaars, B. Z. 10, 6 (kadi buron, ngĕbĕt); **sarppâtapa tâpan abrata lanângaluśa,** Sum. Z. 37, 8; **prodhûtang brâhmawangçopamanaga pinupulning ghâṅâkwèh lumangkung, âmbĕkning çatru sâkśât mangaluśa makiré tîrtha çuddhâmrĕtèng rât,** Ar. Z. 61, 6, **angalusakĕn,** z. onder kalus; **pangalusan,** *toevluchtsoord?,* B. Z. 6, 18 (patjangkraman, patapan); **lĕjĕpni halĕping swarâdjya giritulja pangalusan i sang narèçwara,** Ar. Z. 71, 3.

[Balinese script], z. onder kalasa.

[Balinese script], s., aanh. onder sĕwĕ, swatantra en durbhikśa, *ongeluk* v. geen kinderen te hebben, Adip. 76, v. lieden die een râkśasagedaante hebben, Tjt. 216 (vgl. onder wahja), v. iemand, die een geweldigen dood gestorven is, Kam. 7, T. b. Z. 4, 121, 128; Wir. 67, bis, *kaluśa; **humilangakĕn klèçaning djanma,** B. Z. 1, 19 (mangĕntas ika malaning wwang, mangilangang malan manuśané, nĕlasang ika djlèning wang, vgl. *jav., waar ook lèswa); Br. Z. 36, 13; **pâpaklèça,** Adip. 44; **jadyan samèru saprĕthiwi bwatning klèça bhara wisardjdjawâtĕmah mukśa sinanggawé** (b.: çirṅnakawai) **ri ganggopama çuddha,** T. Z. 5, 61; **angalèsani,** z. onder tjutaka; **kalèśan?,** Smw. Z. 1, 31 (*ramp*).

2°, *vuil* als plèk, tjarĕk enz., B. U. 66 (vgl. *jav. mangalèsan).

[Balinese script], **ngloso,** nggloudoh.

[Balinese script] of kulasah? (vgl. kusah); **angrèmpong akalasa hanèng tĕgal,** aanh. onder rèmpong (mad. aklusĕr, *rollen* als stoute kinderen); **makulasahan** v. pijn, Tjt. 18.

[Balinese script], s., **inabhimantra indrakuliça** v. e. lipung, R. 23 Z. 4, 4 (kinĕnaning mantra i. k.); **kuliçadhara,** indra, O. (Notulen Batav. Gen. 18e deel bl. 87), vgl. onder praharaṅa.

[Balinese script], balwan (*jav. kilasa en patrakilasa, bunglon, z. onder dit woord), bulon (jav. bunglon); **kadi kèlasa tumibèng patra,** v. blinde gehoorzaamheid, die, evenals de cameleon, de kleur v. 't blad volgt (in de waj., Catal. 313 djĕksa matrakèlasa); aanh. onder krĕkala en krĕtalâsa (jav. patrakilasa v. e. djaksa gebezigd, die zonder de zaak te onderzoeken, geheel een last volgt, z. Raffl. Hist. of Java II., App. XXXV); jav. f. Z. 17, nadat de cameleon de zaak had uitgemaakt v. d. kidang en den tijger, **sira bunglon wus ginaṅdjar, tĕtopong mas ija di nggo sĕsuri, lan sinung kuwasa luhung, aran patrakilasa, salin warṅa kuwasané bunglon iku, adjiné patrakilasa, warṅa manut kang dèn goni;** vgl. de bet. v. 't sund. lolondokan.

[Balinese script] (dikwijls kèlâça), s., *su-

mèru (vgl. aanh. onder kèlah), **satwa kèlasa**, Us. 148, bis.

, sas., galar?, vgl. klanpah.

, Bbg., kolèsih, *miereneter*, waarvan wonderen v. kracht verhaald worden; zijn tong, die een vunzige lucht afgeeft (andih), steekt hij uit om er de mieren op te laten afkomen; tkĕka (tkèk?), *golika, tinggiling (sas. kolĕsih, z. aanh. onder kungkang en gĕtjok); **nglĕsih**, *vlijtig veldarbeid verrichten* (numbĕg, nĕnggala enz.) v. e. varken, dat wroet; Swg., vgl. nglumbih en nguntil?, **klĕsahklĕsih**, v. e. dief, die langs een loopgraaf in 't huis komt, z. onder klĕsik.

2°, benaming v. e. kromme ubi-soort.

II., **klĕsahklĕsih**, Bll., kĕsahkĕsih.

?, **maklèsèan**, mklèsèdan.

, **makilusuh**, Br. Z. 1, 11 (manglondoh, mangloso, lĕson, mapulisahan); **akilusuh**, Sut. Z. 82, 3 (matadjub). angudoda, Anj. Z. 21, 3.

, z. kulaça.

, z. onder klĕsih.

(Men., kalisabak en kalisak, mal. جنكي اسحاق), een ander dan Skardiju en zonder twijfel een verbastering v. جنكي اسحاق (pers. *snel paard*), want 't paard was van Ishâk afkomstig en liet zich door niemand anders bestijgen, Am. (met Sĕkardiju en 't paard v. 'Ali door de Sundaneezen in een formule tot een jachtpaard gebezigd, Tijds. Binnenl. Best. 1887, bl. 169).

(?), tatèmpèh.

, **aduh katjatjampuran sira susuhunan dahat dèra kalasan**, Mal. 344.

(?), **kjaji pèrot maslĕtin pan bobotoh ngulĕsir**, Kid Pam. Z. 5, 68. **ingundang açru kapanggih ring padjudyan wirang sira angulĕsir tanpaduhung ambogol karo lañtjingan „kèn pinatih pèrot wirang winèhan anjlang kĕris**, ald. 69 (Pam. b. 55, ladju kaālih, katmu ring pamlandangan, ika wirangira djumbuh, patisrangsrangin, pan amogol, iku i gusti pinatih pèrot, angwèbi kris, lingira, nèh kadutan kainé paslĕt, lamun iba kanggo panglindih (namentl. door den vorst), da ĕngsap di utang tkèn kai); vgl. onder saplar.

, **bubur** (?) **sakalosok**, Wd. 44 (sas., baklèsok, nglèñtjok).

, **kĕnĕhé ĕngsĕk mĕklĕsĕk; pulĕs mĕklĕsĕk.**

, sas., krang bungkung.

, **klĕsakklĕsik**, v. iemand, die niet slapen kan; ook klĕsahklĕsih; vgl. blasak.

, jav., **mati tanpangulisik**, Hadji D. 59; **pirang² èwu mati tan anglisik**, R. m. (R. K., tanpawilis; vgl. onder usik); **mĕklisikan**, *zich verroeren* v. d. vrucht in den buik, met een ontkenning *geheel onbewegelijk* als een lijk (vgl. krisik en klèsèt), vgl. mĕkèpèan.

, geluid v. bĕdèg geslagen wordende; **klĕsakklĕsok tomploka krañdjangé**, z. sandalsondol.

, z. onder w i r a s a n g k a.

, **klaskasan** (mal. كلس سوق), *een kletskop hebben* (z. b l a n g), v. d. huid door de zon; z. i ñ d j a en vgl. k è s k è s.

, **pěklěskěs**, *gerimpeld* v. d. lippen?, v. e. verdroogde wonde.

, vrn. = p ě n g è s a n (Mngn.).

, **maklèsèdan**, m k l i s i k a n.

, jav., **rumangkang akulèsèdan** v. iemand, wiens voeten en handen zijn afgehouwen, Amd. s. Z. 30; vgl. è s è t en jav. k a p l è s è d?

of k l ě s a t, **pěklěsit**, *verlegen zijn*, *bedrukt* v. iemand, die gebrek heeft; **klěsatklěsit** v. e. armen drommel; **sing katradjang akèh mati, sinèpak patikalěsit** (a n g ě d j i t i n), R. sas. Z. 12.

, z. onder p l o s o r.

(vgl. k l i s i k); **měklèsètan**, zich verroeren v. e. zieke, vaak met een ontkenning (zich niet eens kunnen verroeren v. iemand, die zeer ziek is).

, **měklosètan**, *gemakkelijk losgaan* b. v. v. d. schil v. e. s ě m a g a of p o h a m p l ě m s a r i; **nglosèt**, *afsterven* de schil v. zulk een m a n g g a-soort.

, **pakalisat**, Pwg., Z. 1.

?, **těkaping kapih kalusita ri těngah kira nusarnusar susu**, Sm. Z. 2, 11 (k a l u k a r a n r u p i t r i p a n t a r a n y a).

, s., **angidangidang amangan roñdon, salwirning klèçita brata ja tikâ ginawajnya, makâding upawâsa ring çarira-çośaña** (hds. r o ś a ñ a), Ud. 70; vgl. onder a n g i d a n g.

, s., **mahâklisita çarira**, Wir. 23.

, z. Adig. 66.

, **ngalisting**, aanh. onder k ě d j a n g, **pědpědanga ngalisting, kudjang tani kalah**, Tj. b. Z. 1, 45; onder k u l a.

, zekere wespsoort, die hare nesten aan houten wanden hecht, en andere insekten er in voert, om ze, zegt men, als eigen jongen op te voeden, de zoogenaamde *sluipwesp*, overal in kruipende als b. v. tusschen de bladen v. e. boek enz. de jav. t a w o n t u t u r, جعل en de bat. a j o[2] (batav. ook k a m i s a s o a n; z. onder a n g k u t[2] en a p i d); **ngalisaswan**, *een ander's kind opvoeden*.

, s., naast k u m b h a j o n i, O.

, z. onder k a l i j a s ě m, Mis. Gag. bl. 11; eigenn. v. e. berg, waarop een groot kerkhof, Tt. 23, **ranini kalèsěm** of k a l è s i m?, z. onder n i n i en k a l i j a s ě m.

, **klěsěg**[2], zelden k l ě s o g[2], v. dof getrappel v. voorbijgangers; **měklěsěg**, *niet van zich laten hooren* als iemand, die niet terugkomt, iets waarop geslagen wordt; **klěsěgan**, *geluid v. naderende voetstappen maar gedempt*, als v. iemand, die stilletjes komt aansluipen; **nuñt klěsěgan**, *van hooren zeggen hebben*.

. **nglěsugang**, de l u met kracht in de l ě s u n g *laten vallen* er meê stampen (vgl. k l ě n t a n g k l ě n t u n g); **tělung klěsugan**, *drie neêrstampingen*.

, z onder k l ě s ě g; **klěsog**[2] v.

e. gebroken pot tegenov. ng r è n t è ng; z. k l ĕ p ĕ k.

, **kasinyårangrĕ' mwang kalĕwi tumibâ syuh kaburubuh, pukah puh punggĕl pângnika dumawuh ing grong kasarakat,** Rm. Z. 9, 2, z. k a l ĕ w i h.

, **inuwahan kalĕwu,** v. e. in 't bosch achtergelaten stier, dien een der volgelingen v. d. eigenaar wilde verbranden, T. Z. 1, 60 (T. b. Z. 2, 22, u t j u l i k a ng t a l i² k a b è h h a j w â n a k a r i k a l a w a n s a w ĕ d n y a).

, s., h. v. b a ñ t j i h, * k ĕ d i, Wir. 43, tut. 28; **jaja klîwa masaki,** Sut. Z. 9, 2.

, Bjw., *de* b u w a h n o n a, jav. k a n o w a, m a n u w a, m a l w a of m u l w a; te Djmbr. zijn er vele, maar in 't Bulelengsche eerst sedert 1881 en nu nog nauwelijks bekend (vermoedelijk naar de bekende h a l w a zoo genoemd, zoodat 't overeenkomt met 't Eng. *custardapple*, mad. m a n o w a h, sund. m ĕ n u w a, lamp. b u w a h u n a en d j u s, iloc. a n o n a ng, spaansch a n o n a, zijnde oorspronkelijk v. Amerika).

, **nglèwa,** t l è m a n.

(Stn. k a l o w i h) of k a l a ñ t j a ng (sund. k ĕ l ĕ w i h, jav. k a l u w i h; z. k u l u r), t i m b u l; een blad hiervan diende m p u B r a d a h als vaartuig bij 't oversteken naar Bali, Tj. A. 43, 72, alwaar k a l ĕ w i, de vorm, die in 't Krtb. steeds opgegeven wordt, aanh. onder t r a b a k t a (Tjt. r u t r a j a, p a w u ng a n, k a l w i h); **patraning kalĕwih angalingi sûrjja,** Mal. 300, vgl. onder b ĕ ṅ ḍ a.

, **makluwah*,** *borrelen, zieden* v. kookend water; z. l w a b en g ĕ m u l a k.

, z. onder l a w a n.

, z. onder k l i j o n; **kadang kliwon,** z. onder d j a ng g u t.

of k a l w a n, k a - u l u - a n (vgl. de analogie v. 't bat. d j u l u en p a h u l u), *hoofdeinde* v. e. slaapplaats; **ngluwanang** v. d. zee naar de bergen of landwaarts stijgende, z. d u l u.

, ng a d j a n a ng? z. k l u w a n.

of k u l o n, jav. (v. u l u), Wir. 73; **kulwan kidul,** Sm. Z. 4, 16 (n è r i t i); **hana gagâk akulwan,** Sm. Z. 22, 11 (a d a p a ng g a g a n r i ng p a ç t j i m a); **hjang sîtaraçmi kapangulwan ing astaparçwa,** Sm. Z. 4, 18 (d o h k a ũ h, u s n u ng g a ng g i r i); **ring wĕkasan tĕkang wĕngi lĕpas hjang aruṅa kapangulwaning wukir,** Hw. Z. 12, 3, **mangulon hulun tan kapangulonan,** fr. s.; vgl. k i l j a n en onder a s t a m a n a.

, eigenn. v. e. d j a ng k u ng, T. Z. 3, 22 (T. b. Z. 4, 84, k a l a w a t a).

, **kalèwèran,** z. g a l è w è r a n.

, **kluwarklawir,** *rondslenteren* zonder eenig werk te doen.

, *platte witte buikworm,* een vinger ongeveer lang en erg breed, soort *lintworm?,* z. k u l i r.

, **akulawiran** (b.: a k u r a w i r a n), R. L. Z. 11, 188; **kagĕntus ing parang rèdjèng djatanira akulawiran katjañtèl ing parangan,** v. D r o ṅ a in zee spartelende, Nw.; **ususnyâkurawiran** v. op 't slagveld gevallenen, Tj. A. a. (r a m è n i ng p r a ng k u n a r p a s u s u n a t u m p a ng, b a h u m a ng u w i r u w i r,

usus kĕlawèran, ĕrah mĕdal njamburat, Dw. h. b. Z. 12, bahuné karo sĕmpal, kang sawĕnèh ana tatu djadjanipun, sawĕnèh lambungé bĕngkak, ususé manguwiruwir, ald. Z. 15); z. awir en glawir.

, **ngaluwara,** *nalatig* v. iemand, die niet op den juisten tijd op reis gaat b. v.

, s., z. onder langgata; **tat kalèwaran,** ikang awak, Sw.; **norana atinggal raga tanpa klèwaram** (sic.), v. d. dood v. d. dukuh Çughra, Us. bal.

, *waranakâ (?; jav. kluwĕk, pangi).

, naast èwok[2], maar dit meer in 't binnenland.

, **dusun kuluwukan,** met kalagèn en kaputrawangçan genoemd als plaatsen, Nw.; z. kuluwut.

, **mĕkliwĕdan,** *slenteren,* zoodat men te lang onder weg blijft; **klèwadkliwĕd,** *hier en daar aan 't drentelen,* niet door loopende.

, **kuluwut adoh,** Sm. Z. 30, 13 (dahating asambhawa); **thani kuluwutan,** Sum. Z. 28, 2; **tan hanomah kuwu[2] kuluwutan,** Brhm. 50, vgl. kuluwuk.

, s., **sâkšât kâlâwatâra katinghalanira** v. e. zegevierenden vijand, Bh. 57 (vrije vert. v. 't origin. wjathâmanam iwântakam), vgl. onder mrĕtyu.

, z. onder kalawana.

, **mĕklèwèsan amah bragé.**

, *doodstrijd?,* **manghidĕp kâlawaça** v. e. stervende, Bh. 91, een op handen zijnde dood?, v. visschen, die hun verblijfplaats zien droog worden, T. Z. 5, 54 (masantrang te vrije vertaling), aanh. onder diwasa; vgl. kâlâwasâna.

, aanh. onder datawja.

, s., O. (op de eene pl. kwilisa door Kern verbeterd), vert. met pâpa magĕ'ng, Bh. 4, vgl. onder mala.

, s., *mrĕtju; **kaka nathangku liwar tanpaparungwa, kèwalja tâ namtami radjah tamah lubja, kaprĕm ndatan tuminghal, tan tahu wistyanta mangkin, lwir kinisapwan, dé kalawasanèki,** zijn broeder verwijtende tegenover den vijand werkeloos te zijn, Spt. Z. 5, 85 vgl. kâlawaça.

, z. onder kalijon.

, ?, **lumaku pinigĕlis tĕhĕr mangalawang,** B. Z. 44, 4 (nuli di bĕngangé, raris mañtjana wang, ingraris nora rèrènan).

, R. 25 Z. 8; 24 Z. 16, 1 (bukal; mal. en mad. kĕluwang, lamp. kaluwang, jav. kalong, z. ook aanh. onder dit woord; sas. klowang, lĕlawah), *wadyah (?); **kadi asu angalup kalwang,** v. die tegen een sterkeren strijdt, gevolgd door kadi tjabol andungkap âkâça, Kid. Sund. c. Z. 1, 94, vgl. aanh. onder kukap; tjĕkap, gĕgĕ en sĕmal; **wojakèt kalwang rining pilang,** fr.

, vermoedelijk een zoogenaamde kawi-spelling, omdat men vreesde te balineesch te zijn, zoo men kaluwung spelde; immers *lĕwih en *lĕwĕs worden in de uitspraak

der balineezen luwih en luwĕs, als zij kawi lezen, *afgrond?*, R. 14 Z. 7, 8 (ngluwang manggrijung; vgl. sund. bij Rigg, ngalĕwong); **luwangning klĕwung**, 21 Z. 4, 2 c. (bangbang ring aüngan); **klĕwung sĕndjang sumur banju tinalang**, Tj. A. b. 6 a.

, **ngluwĕng**, *meer of min lui* of *onwillig*, tradadi daăng, ngĕndal v. d. kunde v. iemand, die een goed geheugen heeft (ngluwĕng karirihané).

, Bjw., zeker *spingelijk insekt* met lange pooten maar zonder rag.

, jav., z. bat. Wdb aanh. onder abir.

, z. onder *kalwang.

, of naar bal. uitspr. kluüng, djĕngkuüng (vgl. klĕwung en sund. kuluwung, tag. kolowóng); **munyanguluwung** v. bamboe door den wind (jav. ngluwung), Br. Z. 50, 5; Wit. 10 a; **mayapati umangap tutukika sadĕpa angangnyèkl upama guhânguluhung**, Kid. Pam. Z. 3, 52; **angaluwung** v. e. erf bij een schudding, Sut. Z. 32, 3 (nggrowong); **anguluwung** v. bloed uit een wonde, Ar. Pr. Z. 16. 5 (vgl. onder kuwung); **runtingaluwung**, z. onder runting; **panguluwungakĕna ring lĕbuh agung pĕndĕm ahingana katona çirahnya, pangiringakĕna mahisaning dèça mangkana patinya** v. iemand, die bloedschande bedrijft, Wtb.; **pangaluwung**, O., vgl. aanh. onder gorongong; aanh. onder girîça.

, z. onder gagak en manuk.

, Gh. Z. 2, 12; Z. 43, 3; Z. 45, 8.

 (?), **angililangèkapaṭaka**, R. 22 Z. 4, 19 (mandèwèk ika kasakitan, maninggar ndèwèk k., verkeerd door pâtaka); **angililan** v. e. pahoman, Sum. Z. 1, 10; Sm. Z. 1, 19, 21 (nĕgĕh), Ar. Z. 3, 3; B. Z. 86, 11 (kèsisan); Hw. Z. 2, 13; *alleen overblijven*, R. 22 Z. 4, 1.

, s., z. onder ari[1].

, R. 23 Z. 20, 11; 23 Z. 4, 38 (kaüla; tag. kalola, *vasal*, v. e. slaaf *afstammende*); **kalula**[2], 14 Z. 3, 13 (kaüla itikan, kaüla kamulan); **mangalulangalula**, 23 Z. 12, 17 (nuün pada njèwakajang, suka maçawaka); z. alul?

, **ngĕlĕla**, *steeds uithuizig;* z. gaüdjah.

, **makilala**, O. II. 5 a, VIII 6 b (vgl. jav. milala?); **angilala**, amalaku Kr.; **sa(ng)mangilala drĕwja hadji**, O. k. V. b. (O. XXI 3 a., sang maminta d. h.), Wtb. 17; aanh. onder sumur, Dp. 38 (*ontnemen*); **mangilala**, *aftroggelen*, Adip. 114 (passim), iets *verlangen te hebben* als offerande, Tjt. 86; **hana wwang angalihakĕn sanḍa, sakalwiranya, tan padjaranâwarah ing sang masanḍa, hilang pirak sang pradana; nâhan hètunirèki rakwa kilalan kung dèning oghângarang**, Gh. Z. 2, 12; **sanḍa wĕnang sanḍa wĕnang kilalanya dé sang masanḍa, pañtjawigraha, nga**, Wtb., aanh. onder djîwadâna, danḍan, samur en upanidhi.

, s., ijèh.

I., **mangilulu**, *aanhoudend?* slaan, R. 22 Z. 4, 12 (b.: mangimulu).

*II., **asunira mangké**, Stn. Z. 1, vgl. ulun II.

, s., *angdyun.

, z. ulila.

, bantèng, Nw.

, *verzot* op deze of gene, vgl. onder lilin.

, vgl. *kalilip; **klilikan**, *een kleine puist op de oogleden hebben, een schijt op 't oog hebben*, waartegen mitja gundil; vgl. simsimĕn.

, Bjw. (mad.), *de bladen* v. d. bujuk, reeds voor cigarettes dienende; soerab. lolèq?

, sas., sipah (smbw. id., jav. kèlèk, tag. kili², alf. kachelech).

, **kumulilik hlarnya**, Kam. 21 b.

, **sagèt mamunji** (b.: kapirĕngang ring) **gamĕlan, di bañtjingah kumalilit** (b.: ngariharih), **suling rĕbad lawan ĕgong gambang, trawangsah** (sic., b.: trawangé) **gumuruh, kakèloran gĕnding luwang, ngalikalik, gambuhé sampun ka**(b.: di) **djaba**, Bt. 164, vgl. onder lilit en B. U. 537.

, **harjjan mwang hadjangan saké pisang alasnya rumarasah amèt kalalatâ**, Sum. Z. 1, 20.

, **kampah sutra kulalaṭa**, Mal. 293 b.; **kinulalatèng mâs tatur**, 124 b.; **adastar sutra hidjo kinulalatèng mas adi**, R. L. Z. 10, 21 (mapapatran olih mas lĕwih); **askar kulalaṭa**, 308 o. (bis.); **hana kalalatardjdja sinampangakĕn**, kk. Z. 25, 6.

, jav., benaming v. e. *soort vaartuig* (vgl. ngadj., en mal., z. brieven over 't Lamp. bl. 22).

, **kalilasanan**, *gespleten eelt hebben* aan de teenen zooals tengevolge v. 't loopen op steenen, onderscheiden v. bĕlahan; z. rañtjag en kalidjadjwan en vgl. onder tingkih.

, s., z. rjjak.

, jav., **kaliliping musuh datĕng**, L. Z. 13, 2 (ngèwĕhin); **angalilip** v. hrĕbuk, Sum. Z. 124, 4; **sang kaliliping ripu**, *s. kasusuking musuh; **anisikanèng kalilip**, T. Z. 5, 34 (ngalih limpit), vgl. klilik; **kalilipĕn**, R. 23 Z. 13, 3 (sĕpĕnĕn, sipĕnĕn; vgl. onder sĕpang); **tambânanta tĕmĕn tikin lara matanya kalilipĕni masku tan lipur**, B. Z. 314 (kasĕpĕnin olih i dèwa, sipĕnĕn ban i. d.).

, **klèlam**², *amajamajâ: **nglèlam**, *dumilah, *glans afgeven* als glas in de zon b. v., van een gedjĕrukte kris, als een spiegel; **maklèlam**, *akilat; **mĕklèlaman**; **pakalèlam** v. lanzen en geweren, B. U. 87, 75 (vgl. jav. tanilèran en kumlèran), vgl. klèm.

, z. onder pukok.

, Sum. Z. 1, 17; **kumulilingi**, z. onder drija; **angalilingi**, W. Z. 15, 7 (mangidĕrin), R. 1 Z. 1, 32 (vgl. mal. en jav. kulingling, sund. kuriling), **kinulilingan**,

Br. Z. 40 (p i n a r w r ĕ t a); **akulilingan,** Z. 31, 11 (m a i l ĕ h a n); **midĕr akulilingan,** Br. Z. 47, 1 (m a i d ĕ h a n m a p u t ĕ r a n, m a i l ĕ h a n b u n t ĕ r), Z. 46, 13 (m a ñ j ĕ n g a n b.).

, sas., m l i n g ĕ b; ook l a n g k ĕ b; **ngkalĕp ngiduk gading twan.**

, **klap²**, m a n g d a p d a p, Lamb. Z. 51, 7; *ṇ j a m u t², *a n g h u l a p²; **angin tarik mangampĕhang „kĕlap² tong marasa idup,** zegt een zwerveling v. zich zelf, Pdj.; **pakalaplap** v. iets, dat in eens voor 't gezicht verschijnt, *m a k a t a p²; **katon pakalaplap** en **kagèt pakalaplap,** Us. Bal.; **maklap** v. e. t ĕ n g k a l u n g, *verschijnen, vluchten,* B. U. 21, *voor de oogen zweven* (?).

(vgl. k d è p en kalèplèp), *k i l a t, **maklèp²**, *a n g h u l a p², k u m l a b (vgl. mal. *k ĕ l i p); **klèp²an,** de *zweem* v. iets, v. e. gedicht b. v. dat niet alles breed uitzet; **aklèpan aslyaban; nglèpin,** met de oogen een wenk geven (vgl. batav. k ĕ d i p); **nglèpang,** *mededeelen* dat iets gestolen zich ergens bevindt.

, *donderslag* *g ĕ l a p; **apang tityang kuda gudug, sandĕr kilap tanpaŭdjan,** eene zelfvervloeking om geloofd te worden, Tjrk.; **oong kilap,** des nachts lichtende soort; vgl. onder k i l a t; **apang itjong sandĕr kilap;** z. k i l a t.

, **tan kilip,** z. aanh. onder s t h â w a r a; **sarwwa kumilip,** *al de levende schepselen,* Hadji D. 5 b., aanh. onder l a l u (vgl. jav. k u m ĕ l i p), vgl. k u m i t i p.

, **nĕngkèlèp,** sas., m a k ĕ b ĕ r; **takèlèpan siq,** *k a d ĕ r ĕ s a n d è n i n g (á n g i n); **takèlèp,** k a k ĕ b ĕ r a n g (vgl. **kĕtjur**); **moto kèlèp,** z. onder t a p u n g a n.

, jav., ṇ j u h, Us., *n y û, (vgl. n i j u r en k a r a p a); in eigenamen t u b u h; b. v. **djyèsta kalapa,** w a j a h a n t u b u h (vgl. k l a p o d y a n a); **kadyânutuh kalapa dèwyanamĕ'ki tĕṅdas,** Sum. Z. 149, 22; **wwahèng kalapâwilis,** R. L. Z. 1, 107 (ald. 108 ḍ a w ĕ g a n); **danjuh kalapané,** *k a r a r a s t i r i s; **gula kalapa,** z. onder g u l a; **kubon klapa,** z. onder a b j a n t u b u h, z. onder k a t i l a m b u n g.

, s., z. onder m r a k.

. **madu kalupa,** Us. x., 52.

, sas., t ĕ m b u j u k a n (mak. k a l é p é, bug. b a l é p é, alf. k a l e k e t, Smbw. n a p é).

*, b ĕ n g k ĕ l, n a n g k a (vgl. waj. Abjasa, 63), z. a r d j u n a en vgl. k l ĕ p u h en k l ĕ p o n.

, sas., h. v. t a u.

, L. Z. 37, 1; **tâmolî tjumbana kama murtjtjhakalpa,** R. 11 Z. 1, 20; **kalpadruma,** s., in den hemel v. W i ṡ ṅ u, zijnde de vruchten voor de zielen der dapperen, Hw., Z. 6, 6; **wwantĕn udyana nandanopawana ring râmja ndatanpopama, sakwèhning kusuma sugandha tuwuhanyângdjrah sĕḍĕng komala, mwang kalpadruma kañtjanâ pinatijèng ratnâ lumĕng bhâswara, kĕṅdit nopura lèn kalung kagurilap saçrî sĕkarnyârurû,** Rm. Z. 1, 6; is hieruit de voorstelling v. kastuban ontstaan?; *p â r i d j â t a; Sum. Z. 164, 4; **kalpataru,** h a r i ṅ i w i d r u m a, W. Z. 34, 7

(kĕpĕl, paridjata), Brhm. 70; **praṡtakalpa, lokasuwarṅa, rathawĕsi sinaputing hiranya, rĕnggakalpa, sakirĕngga, ratha naga kinañtjanan,** Tjt. 32; **kalpaçâstra,** z. onder kâlpa, v. e. **werk, waaraan** iemand geneesmiddelen tegen paardekwalen ontleent, Wir. 4 (z. onder ringring); **kalpawrĕkṡa** (vgl. Miquel III 47), bij groote blijdschap, R. 5 Z. 7, 19 (paridjata); **kalpapâdapa,** R. 20 Z. 11, 10.

2°, z. onder lĕmbana en manwantara. II., rĕspati?, Kid. Wariga.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᬸᬄ, **gowokning klĕpuh,** v. d. plaats waar de verdwaalde Radèn Galuh aangetroffen werd, Mal. bis., z. klĕpu.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᭀᬦ᭄, jav., *zeker gebak*, witte ballen v. d. grootte ongeveer v. e. duivenei, ook soms uit meel v. gadung met kĕtan vermengd, **klĕpon bongkang** = pl. v. bidara en boertend = tli (vgl. laklak grĕmong) of djimbrĕs; i **klĕpon gadung,** z. onder gadung; nglĕpon v. groffe letters.

2°, nm. v. e. kleinere nangka-soort met grootere pitten, dan die v. d. nangka timbul, terwijl de schil glad is, vgl. klĕpu.

ᬓᬓᬦ᭄ᬤᬶᬦᬶᬓ᭄, s., z. onder çikhaṅḍanî.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᭂᬓ᭄, **klĕpĕk²** v. e. gescheurde djun; **maklĕpĕk** v. e. valschen ringgit (mad. nglĕpĕk, *doffe toon*); z. ĕmbĕt en klĕsĕg of klĕsog en bĕngkĕk.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᬶᬓ᭄, **klĕpikan bijn,** soort mondtrompet v. d. jonge plosor gemaakt, waarmede de kinderen spelen; 't geluid is pik²; Bjw. ook bĕdilan.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᬸᬓ᭄, **tĕka klĕpuk mati, tĕka klĕpuk glĕm; pakalĕpuk,** *makakĕrĕpĕk, B. Z. 9, 2; **tra karwan klupakana** v. e. duister verhaal *waar het op slaat is niet duidelijk;* **klĕpuk** en **klĕpug,** een sterke uitdrukking met een ontkenning, om aan te duiden *niets hoegenaamd er van gehoord;* **tra kadĕngĕh klĕpugné,** *niets hoegenaamd is er van uitgelekt of vernomen,* vgl. onder okatan.

ᬓ᭄ᬮᭂᬧᭀᬓ᭄, **klĕpok²,** v. groote en kleine letters, doordat de pen slecht was, *als vlakken* zich voordoende; **klĕpakklĕpok,** v. dik vocht ergens in vallen met een meer of min dof geluid; **makalĕpok,** *kumĕpok; **makalĕpok makarĕmpjang,** *pok rĕgghong en pakpok ghrang; **klĕpokan,** *'t spattend geluid* v. visschen die naar iets boven 't water happen; **aklĕpokan pragat,** *een klap met de vlakke hand, en 't is klaar* (atakĕpan) b. v. v. 't drukken v. e. vel (ook adakĕpan).

2°, benam. v. e. sampéan-speelkaart; Bjw., butak.

ᬓ᭄ᬮᬸᬧᬓ᭄, **nglupakin,** *open pellen* een pit of zaadje, vgl. kuplak en klopèk: **kasor pring gading klupakin,** p. g. *van zijn bekleedsel ontdaan,* legt het er in blankheid bij af, vgl. aanh. onder amput (vgl. onder klopèk; tag. talopak, en tabowak, mal. kĕlopak, men. kalubaq, jav. klokop en klèkèp); **klupakan,** *schil* v. d. bamboe, de kinderen maken er wajang-poppen van voor speelgoed, *sindjang v. d. bast v. d. jonge gĕdĕbong (z. kupas); **maklupakan,** *afschil-*

feren v. d. huid, de bast v. e. boom (vgl. jav. k l è k a p en k l è k è p en z. onder k l u m p a s).

, v. d. borsten, l è p è k.

, **klopèkan,** *de bast* v. d. g ĕ d ĕ b o n g wel eens om er een s p a t draad van te maken, *de omkleeding* v. d. p u s u h v. d. p i s a n g; 't *bekleedsel* om de b u k u's van de bamboe; v. e. zilveren of gouden k a n d ĕ l a n; **pamuluné kadi tiing gading klopèkin,** fr. (vgl. onder k l u p a k en 't mal. onder g a d i n g).

I., Mngw., k o p o k.

II., sas., *rammelen* v. e. t è ng k i h, ei, p a ng i enz.

I., een p u tj u k-bloem met blad, boven aan de ooren ter wêerszijde gestoken door die pas met t o j a t i r t a zijn besprenkeld; **angalpika,** *hulde bewijzen,* W. Ast. 34 (bis.); **nyan sasanan sang wiku, nga, ḍaluwang atampung** (sic.) **sigi, rwa raśanya kang ingarĕp, ḍaluwang** (sic.) **atampung sigi, ḍa, nga, aju, lu, nga., anglu, wang, nga., djadma, a., sang adiguru, tĕp, nga., makurĕnan, pung, nga., matmu smara, si, sipat hala, nga., gi, nga., gila tjmĕr, jèka patita olaka, nga., tan wnang pinahaju, soring pantĕn „jan ja dośa saking sabda, kataraga, nga., soring patita olaka, nga., wnang prajaçtjita „jan ja dośa saking tukar, salwiring tukar, jan tan ja saking karuhunan, patita raga, nga., wnang anaḍah prajaçtjita ring sang adiguru, angilangakna gila, tingkahing aprajâçtjita, umahas awanawaśa atirthagamana ring wanâdri ngalpika ri hjang çiwâditya, aprajaçtjita ping, 3, ring giri salèk, ring wana salèk, ring tirahing samudra salèk, mangkanâ kraman sang wiku angilangang tjmĕring raga, jan tan samangkanâ lĕtuh ikang raga, tkèng bwana agung kasurupan lĕtuh „jan karuhunan sira tukar, maiĕs ta sira, tan dośa sira, apan atmarakśa makadonya, mwah sasanauing daluwang atĕmpung sigi, kang ginawé aju?, sinanggah dèning loka, lwirnya, ḍa, dangu[a] „lu, nga., anglu „(w a ng ontbreekt) a, nga., adiguru „tĕp, nga., makurĕnan, pung, nga., matmu smaa „si, nga., sida rahaju „gi, nga., ginawé aju, tan ana tjalanya, aju jan mangkana, saḍu darmma, nga. „mwah jan sakadi linging adji, kadingarĕp ngamèt wong anwam, jèka patita olaka, nga., wkasan jan ja manak wiku ika, olihé anjolong wong anwam, pantĕn dadyanya, apan sakèng kamadośa, ngaranya „dadi djadma saking mowa, mana, matsarjja, loba, matangnja sang wiku hitrĕtan (?) ing indrija, uni[a] saktèng istri, hajwa sang wiku maprawrĕti mangkanâ,** fr. bpl.; * **pangalpika,** Br. Z. 22, 7 (p a n a m a s k a r a); Z. 23, 7; teeken van aanbidding aan een meerdere; * *bewijs vnn afhankelijkheid* v. e. onderworpen land, Kid. Sund. Z. 2, 16; **mas pangalpika,** aanh. onder p a m u ś p a.

* II., b u ng k u ng, naast s i m s i m, R. m.

, z. onder k l ĕ p è d.

, **mĕklĕpèd,** *knallen* v. geweerschoten, v. e. p ĕ tj u t (vgl. k l ĕ p è g en

tjĕmpèd); ook mĕklĕpĕd; **klĕpèdina ban tuba** v. e. rivier-visch b. v., vgl. mĕtjĕtèg of mĕtjĕtag en mĕtjĕtug.

, z. onder klapa en abjan tubuh.

, *in den boom opgehangen staak* (?), die, door den wind bewogen, de taluktak doet klinken, Mal. 306.

, **klĕpĕt²** door een aardbeving; **klĕpĕtan** (?), 't *ongeluk hebben zich zelf te verwonden*; z. sĕpĕtan.

, 't geluid v. 't dood wrijven v. tuma's enz.; z. pisah.

, **mĕklĕput**, *een poepend geluid maken*, ook v. e. scheet; vgl. kalĕpus en kĕprut.

, geluid v. katjang, die gebraden wordt; **mĕklĕpèt** v. katjang mĕnjahnjah v. e. kèp; **nglĕpètang**, *een zweep doen klappen*; **kĕklĕpètan**, *een lange klapzweep* (Bjw. sĕsĕblakan of pĕtjut gĕdé); **klĕpèt²an**, *kinderspeeltuig* bestaande uit *een gespleten bamboe*, die door 't lostrekken v. e. touwtje *een knappend geluid geeft*

, **maklèpatan**, v. d. armen *zich bewegen* b. v. onder 't dansen, ngglèbag, vgl. aanh. onder gĕrèng; **nglèpatang limané, pitrané pakulèpat**, vgl. krèpat, kĕpat² en nglĕmbat.

, *sarwwa çwèta.

2°, nm. v. e. pamangku, die geheel in 't wit gekleed was, Us. Bal., ook kulpingé en kulçwèta.

, aanh. onder sinagiha.

, **klĕpasklĕpis** v. 't schuim v. iets, dat kookt, v. geld, dat telkens van eigenaar verandert.

 I., klampwak.

II., **maklĕpus**, *suizen* v. e. veest op sokken; vgl. klĕput.

III., sas., klès (vgl. kĕprus); z. omaq.

IV., **kampuhé tĕlĕs kalĕpus, luh midjil adrĕs tan pantèn**, Stn. b. b. b. (vgl. kĕpus).

, **akalipasan**, aanh. onder gombol.

, te Shr., tĕmujukan, *soort v. waterkakkerlak*, sund. peudeundeujan, jav. bibis, volgens Soer. Handbl. 1882, N°. 232, twee soorten, de kleinere gyrinus natator en de grootere hyorophilus spinipennes (z. kapopongan, kubang² en bĕdjabĕl); zich in de sawah ophoudende en wordt genuttigd (mak. kalipasăq, mal. lipas, bat. ipos, tag. ipas en ipis, bis. ipús, iloc. ipwes, alf. iwas, vgl. onder apuh, *kakkerlak*, z. tambra 3°, batang 2°, onder kokak en vgl. klikis en z. sumang); **mĕtundun klipĕs** v. d. tatangga naar 't midden hoog oploopen als de rug v. e. klipĕs of *schildpad*, aan weêrszijde afloopende en zoo v. 't glas v. e. brandglas (vgl. mal. dada tuma); **buka tundun klipĕs** v. e. goed uitgevoerde pĕnubung ('t jav. v. Bjw. zegt in dezen zin nggigir sapi, maar minder juist, daar de glooiing niet zoo abrupt is; vgl. onder pĕnju en tuma).

2°, nm. v. e. djarak-soort.

, z. onder pisĕh.

, z. onder **kĕlap**.

, **pakalèplèp ampĕhang angin**, z. onder **komala** en vgl. **klèp**.

I., een onbestemd geluid als v. e. waterval en dat voor een **prawèsa** geldt, ***kĕtug**, ***patĕr** (vgl. **kĕplug** en z onder **klĕpuk**); **maklĕpug**, ***kumĕtug**; **agĕ'ng ikang kalĕpug**, ***ghorâkĕtug**; **klĕpagklĕpug** v. geweerschoten (vgl. **tjĕpagtjĕpug**); **klĕpug kadja klod**, ***ktugnikang lor kidul**; **gludug tang klĕpug**, ***guntur ktug**. II., *op eens, plotseling*; **maklĕpug tĕka**; **aklĕpug**, *lang wegblijven?*

, **sandĕr klĕpèg** v. e. boom (vgl. **klĕpèd** en 't jav. **blĕdèg**).

, sas., **lutjut**; **bĕlus**.

, v. **koping?**, *de bloemschede* v. d. palmen (**spatha botanice**), niet v. d. **djaka**, afb. Rumph. I pl. rechts, waar zich de **bangsah** uit de **kloping** zet en **bungsil**'s draagt, Bjw., **krutjuk** (batav. id. en **kĕlomping**, jav. en sund., hier ook **sintung**, **mañtjung**; lamp. **luping**, *bekleedsel v. d. jonge bamboe of rotting*; vgl. ***kulping**); **djukung kloping**, speelgoed v. kinderen uit den naam genoeg te kennen; **dak kloping**, benaming v. e. **pisang**soort; **ngloping** v. d. kleur v. zekere vogels b. v.; z. **paângan**.

, Anj. Z. 10, 2 (**kloping**); vgl. onder **kulputih**.

, **sĕkĕn**, (**mĕgarapan**); **ngaladjanang**, iets *doorzetten*, zich er geheel aan geven, niets ontziende; **masih kaladjanang gaènang papiadjahan slaāng**.

of **kaladja** (**bunut kaladja** zou volgens Catalogus v. d. levende en gedroogde planten enz., Leiden, Brill, 1883, bl. 36, **urostigma religiosum** Gasp. **zijn** en eetbare vruchten hebben; z. mal. Wdb. onder **bunut**, denkelijk een **kawi**-woord (volgens Miquel, skr. **pippala**, de **hoddhi** der Buddhisten).

, z. aanh. onder **ingin**; **anûtakĕn kakuladjan**, B. Z. 81, 42 (**manindihang kalĕwihan wangçandanèné**).

, **klĕdjahklĕdjuh**, *opwippen* v. d. penis; **nglĕdjuh** v. e. stijve paardelul (vgl. **nglèbag**); **pĕklĕdjuh** v. wormen, *palingen* enz.; **ulĕdnjané lijn pakalĕdjuh** v. e. verrot been, Bgd.

, **nglidjah** v. e. **kĕsumbjan** in 't water *in wiegelende beweging zijn, spartelen*; **gĕĕng bidjal pakulidjah**, Rw., vgl. **kĕlĕdjuh** en onder **gulidjah**.

(?), **patĕmu ring kaju ahèng, mandiranyangrĕmpajak, kĕpah rangdu ring karoja mangko, krèsèk ambulu(ng) kalidjaha, babi** (**ăă babi?**) **kaju putih mangkè**, Sdm.

, **klĕdjĕn*** v. iemand, die erg moet drukken bij den afgang; vgl. **pĕdjĕn** en **sĕdĕn**.

, **khala** en **dj**., Sut. Z. 131, 5 (**rakśasa**).

, **pĕklĕdjĕm**, v. pas uitgebotte planten *kommerlijk, mager*.

, **maklèdjat**, *spartelen* als een gevangen visch; **nglèdjat**, uit zwakte, door gebrek aan opium (vgl. batav. **mĕngklodjotang**);

ngulèdjat, *akidat; **katĕpuk ko i katani, di kawahé malmpas, mangulèdjat kĕdjatkĕdjut**, Drm. 39, vgl. ngarèdjat en kĕdjut; **ngulèdjatang mangdé djangĕl**, *pangdjingdjing adjangĕl.

, **kalidjadjwanan**, *zekere kwaal aan den navel hebben*, Us. x. 18 m.; z. kalilasan.

, **ngludjug** v. d. buik, z. ludjug.

of alaja?, **angalaja** v. d. wlasasih, B. Z. 15, 6 (ñdjudjuh); **djanggâmrik angalaja ring andul**, Mal. 39; **angalaja tansèng madhja** v. handen, Z. 3, 120 (pati gurapé tan mari di bañtjangé); **hastanirângalajâmrih lukaraning tapih** v. d. handen v. e. bruidegom, die de bruid wil bekennen, Ar. Pr. Z. 20, 51; **angalajan** (?) v. lunglungan (sinwam), B. Z. 60, 3 (manglalèpé) v. lunglung, W. Z. 35, 15 (angajuh, nggurapé), v. e. lotus, Sm. Z. 2, 1 (mangambang).

, zeker wapen?, R. 7 Z. 14, 5, 9 (langgala, latih dus kalâ ja?); **mangalâja**, 7 Z. 14, 9 (manglanggala, manglatih), makalakalâ, O.

, R. 11 Z. 5, 2 (bĕndé), z. kala III.

, jav. (z. klaju en onder klajan); *erioglossum edule* Bl. (jav. ook katilaju, vgl. mal.), onder de vruchten, waaraan de apem zich vergasten, R. 15 Z. 6, 5 (sandat, samaga), aanh. onder dus en kalaka; **kilaju** onder de bloemen, Krsn. Z. 10, 16 (jav. kilaju nĕdĕng, nm. v. e. versm. v. 22 lettergr., zoodat W. Z. 32 er in gedicht schijnt te zijn, zijnde de nm. ontleend aan str. 3b, alwaar angrĕs tapaki tali'nta dèni panguñtjalnya kalaju manĕdĕng; ook jav. astakoswala, z. de jav. hds. v. 't Br. Z. 1 en Z. 44).

, s., z. onder karkkotaka en mudgala.

, z. onder kilajan.

, z. onder *kuluju.

, z. onder kalaju.

, **akilaju**, *flauw staan* v. d. oogen v. iemand, die teleurgesteld is, Sum. Z. 71, 2; **makilaju**, B. Z. 4, 9 (nagih nutug, vgl. jav.), Z. 29, 2, 102 m.?; Mis. Gag. 4 m.; **kinilajon**, z. aanh. onder girîsa.

, jav. (onder de groote visschen; Adji S. 18), zekere verslindende zeevisch, aanh. onder lodan, H. Z. 16, 5, Wt. 6. b., **sarapĕn ing kuluju**, bal eedf. (sas., ambon. en mal. v. Palemb. kĕluju *haai*, te Ampĕnan hoort men ook 't aan 't bug. ontleende mangiwang); jav., z. Tijdschr. Batav. Gen. XX 224, waar die visch een vorst over zee brengt, Crawfurd, Diss. 51, *haai;* vgl. *mundung en *hju.

, **pakolèja**, verlegen wat te moeten doen?, aanh. onder gumĕgĕt.

, **walang kalya**, *walang krik, Anj. Z. 10, 5; Lamb. Z. 15, 3; **djangkrik balang kalja** of **kaljan** ('t geen te Smbr. alleen in gebruik is), een groote soort, die kinderen aan 't vechten brengen onder weddingschappen, en niet met gras gekitteld, maar met een kippeveêr ge-ĕntit[2]; gebraden genuttigd; grooter

dan die op de sawah's gevonden worden en in 't gevecht gebracht; z. kĕnjitnjit.

II., **adji kaljapurâṅa,** Swrg. 36.

(?), **lawan panguljani** (b.: panguljati) **sirirnikâng angin,** B. Z. 27, 9 (lwir ginugah olih kĕsĕh, maèlogan tinĕmpuh; vgl. jav. ulèt en kolèt), aanb. onder tĕkĕh en rajap.

II., s., sadjĕng, **tawan djarahan wastra kulja** (?), **ratna artha wwang akaiah,** Tjt. 80.

, *geschitter* v. edelgesteente b. v., glans v. e. gezonde of kleur, die op iets ligt; **pĕlung mĕklijah barak** v. e. edelgesteente met rooden gloed.

, z. kilajan.

, z. onder klih.

, jav. (kliwon, dit ook te Sbr., *kliwwan), nm. v. e. dag v. d. vijfdaagsche week; **nglyon,** *iederen* kliwon, ieder kliwon pudja't de padanda; ***angulihakĕna pĕkĕn kaliwwan,** O.; **kadjĕng klijon,** z. onder kadjĕng.

 I., *verschillend, allerlei? van alle soorten?* (vgl. mal. sakalijan), maar 't zou ook wel *mijnwerker* kunnen bet. (wat zegt de Bombay uitgave?); **jan wukir himawân, râkṡasa prabala ngkâna, japwan ing hèmakûta, jaksa prasiddhâkwèh irikâ, kunang ring niṡadha, mânusa kaljan ngkâna, ring mahâmèru, watĕk sidhârṡi tamolah ngkâna,** Bh. 9 (vert. v. rakṡâṅgsi wai hèmawati, hèmakûté tu guhjahâh, sarwé narâçtja niṡaddhé, mèrau tjaiwa tapodhanâh; vgl. 't origin., Calcutta uitg., 246).

II., v. kali (sund., tag. en men. = mal. gali; dus *waaruit gegraven* of *kan gegraven worden*), *mijn*; **kaljan mâs maṅik sarwa mulja,** aanh. onder tasak (vert. v. ratnanidhi); tut. 50 (vgl. kĕkalèn); **kaljan manik** v. d. zee (z. ratnangkara) R. 15 Z. 1, 13 (kahanan sosotjan).

III., **tain kaljan,** *alles, wat aan zand, steentjes* of *aarde* door de gaū, tambah enz. wordt opgeworpen tegenov. tain bakalan; ook lawa², z. onder kalja.

 of klajan, zekere vrucht als de boni, maar een weinig grooter, smaakt ongeveer als de djuwĕt; komt veel in Djmbr. voor; de boom heeft harige bladeren; deze zijn samentrekkend en worden als thee of koffi tot plapah jèh angĕt gebezigd; ook besproeit men schavingen, tengevolge v. 't zadel bij paarden, met 't kauwsel er van (Bjw. klaju); **kalajan,** *katilaju en *kludan (?).

, jav. (kilèn), **kakiljan,** W. Z. 24, 4 (né si kaūh, anèng paçtjima, daūhnja), z. kulwan.

, s., **kaljâṅamitra,** Wir. 10 ('t origin. pûrasakha); **tar hĕnĕnga ikang mitra kaljâṅa, jan tona ikang mitra mamanggih lara,** Ud. 48; **kaljânadharmma,** z. onder paṅḍita.

, z. onder kadjanti.

, kali en untu, eigenn. v. e. rijstveldstreek in 't W., waarvan de aūngan

zeer breed is; **buka aüngan kalijuntu** v. e. groote hoer of hare cunnus (te Kl. buka aüngan gunaksané).

, R. 24 Z. 6, 3 (kalaju), **pinggir'ikang hĕnû pakapasan pakalajaran apaṅ-ia, tanparon,** Sm. Z. 15 4, 4 (de kid. z. onder bajad; z. Filet onder kalajar, zoodat wat onder bajad staat denkelijk onjuist is).

, s. (kaulèjaka), asu, katjala.

, **maklijudan,** *zich rekken* v. vaak of v. iemand, die nog pas opgestaan is; **manglijud,** *manguljat, aanh. tubid, z. onder kijud.

, kumran, **dodotira sutra kalayudanta,** Ww. b. Z. 1, 105.

, zeker langwerpig gebak, wrongelachtig er uitziende (ongeveer een vinger lang en 3 pate), bestaande uit deeg en bruine suiker in olie gebakken (Bjw. id.).

, z. aanh. onder lĕbung.

, z. onder kulja

, **tjala pângnya tulja ja manguljat anglilir,** R. 7 Z. 5, 3 (malah tjarangnya masawang ja manglijud ja bangun, m. sakanya lwir ja mangguljap ika b.), aanh. onder sinagiha.

, **maklijĕs,** v. e. scheet op sokken (vgl. onder talĕs); **klijasklijĕs,** *zeer doen* v. d. buik zooals bij kolijk, de pijn zich telkens verplaatsende.

, **mĕklèjos,** *zich van iets afmaken* v. e. afspraak b. v.

, z. onder kĕkĕlik.

, *kalihasĕm (R. 15 Z. 6, 5), de vruchten zwart en eenigzins zuur (vgl. onder asĕm); verh. v. 't Batav. Gen. VIII, bl. 503, klèsèm naast gowok, eugenia clas. XII, icosandria (vgl. jav. W. 12 b.), sund. kupak, batav. gohok, oost-jav. en sund. gowok, *jambosa cauliflora,* z. ald.; Bjw. ḍompjong; panungsung guju (deze verklaring toe te schrijven aan èsĕm of 't jav. mèsĕm; vgl. kaliguju); in de blabad (vgl. onder kapandung) slaat 't op ngadèsĕmin; **nasak kalijasĕm,** *zeer donker rood* als de kalijasĕm vrucht in volle rijpheid b. v. v. d. huid als zij gewond is, tengevolge b. v. v. e. schop; vgl. onder kĕtjing.

2°?, aanh. onder umbèh.

3°. eigenn. v. e. pl., waar Çiwa als mpu Paljat resideerde, Tt. 20, vgl. onder kalèsĕm.

, eigenn., **bhoma mwang ratu kangça kâlajawawang**(nang)**haruhara tĕka ring kadèwatan,** Hw. Z. 2, 5; **kangça bhraśta sarâdjya kâlajawana ksâṅa gĕsĕng inupâja dènira** (door Krĕśṅa), 7, verbrand door Mutjukuṅda's oogen, W. Z. 23, 1, *jawanèndra (jav. kalajowana, dat ook Krws. voorkomt, z. aanh. onder mrĕtjukunda).

, *wangkawa, *kuwung², *kleurweerschijn* v. edelgesteenten (vgl. alijalah, janglalah); z. klijah.

2°, en tontongalah, sas., janglalah; z. wrĕp.

, K. A., kalak; volgens sommigen ook apuh.

, z. kuwalajâpîḍa.

, z. kajombo.

, nm. v. e. smerig roode groote sprinkhaan (kĕsuna-soort?); z. kĕtĕpug.

2°, zekere boom, waarvan de bast uit Java wordt aangebracht en dient om draad meê rood te verven, lichter van kleur dan de tĕngĕh; **wĕḍihan kaljâga**, tegenov. w. pilih magĕng, O. I; z. ambaj².

v. ljab?, larap, Djaj. 1 a., ***mangĕljabi rât,** R. 23 Z. 8, 11 (ngĕbĕkin djagaté).

of kulajab; **ngĕlajab,** *zich wringen?,* v. pijn *woelen* als een koortsige; **ngulajab** v. e. zieke *stenen*, aanh. onder bĕkung; **mĕklajaban,** v. e. ondeugenden jongen in zijn wijze van spreken; vgl. mĕplisahan en njang.

, **aklijaban,** *op 't eerste gezicht gelijk* het goud b. v., **lumlum makulijab, makulijab katon.**

, **klijabklijĕb,** v. e. gelaatskleur *nu eens frisch dan weêr dof,* van een betrokken lucht, zoodat men niet weet of 't zal regenen of niet; **mĕklijĕb** v. d. hitte als de lucht tevens bewolkt is; **langité mĕklijĕb** (vgl. sitĕb en tijĕb); **mĕklijĕb gulĕmé,** bij geen zonneschijn; **aklijĕban,** v. geur *gedurende een kleine poos* geroken worden.

, z. klajab.

I., z. onder klih.

*II., z. klèjang; **batu klijang,** eigenn. v. e. meer binnen gelegene plaats op Lombok, vermeld in de Babat Sakra.

, **klijangklijĕng,** *rondwandelen;* **klijĕng²,** *rondslenteren* (vgl. nglajĕng onder glindĕng?); **mĕklijĕng,** *zich afwenden,* uit onwil *weggaan, zonder* pamit *te zeggen;* **nglijĕng,** *op zijne voetstappen terugkeeren;* (anglijĕng datan katĕmu v. e. hond, die 't kind zoekt, dat hij gezoogd heeft, Anb. hds. 135 a); **aklijĕngan,** *een kleine poos*

, z. onder samblèh.

of klijang, sas., sikĕp, de bruine witkoppige soort (ngadj. kaliangan, *vlieger*, vgl. men. ălang² v. ălang, *kiekendief*); **dénéq laki tandangna maraq kalijang,** Dt. D., Z. 6, 3.

, sas., njiju of tĕtèmpèh, z. tjĕmpèr?

, **makĕbur makulajangan; masaüt na sada bidjal, titiran dakĕh ulati, djawat satĕgĕhnja pongkod, da mangitung babak bĕlur, dyastu labuh mangulajang, da imbih masa búüng patjang bakat,** Lr. (vgl. jav. kléjang of klijang en ngléjang, sund. kolèjang, op den grond liggende droge bladeren, ngolèjang).

, **klañtjakliñtji,** *heen en weer loopen* uit verlegenheid.

, zekere heester; vruchten als de djuwĕt zuurachtig.

, **ngliñtjak,** *wandelen, rondloopen* als kinderen op straat; **mĕkliñtjakan,** mĕglindĕngan; **pĕkliñtjak,** vgl. muliñtjak.

, **mĕklèñtjokan** v. water in een glas, olie (batav. mĕngklĕntjokan); **nglèñtjok,** *schitteren* v. iets dat geschud wordt;

ngalèñtjok en **pakalèñtjok,** *gumiwang, *lumimbak; **molah nglèñtjok,** *kampita kutjak; **klèñtjakklèñtjok,** vgl. blèjakblèjok of brèjakbrèjok.

, **mĕkliñtjĕdan,** v. iemand die zich nu eens hier dan daar rept, zooals bij 't zoeken; **kliñtjadkliñtjĕdanga** v. iemand, die vermeden wordt of wel met praatjes afgescheept wordt; z. klijangklijĕng.

, z. onder kalĕwih.

, **makalèñtjèng,** *gumĕñtjyong.

, **masĕm nglèñtjung** ook v. e. zuur gezicht (vgl. onder sĕntul); z. klètjung, kloñtjing 2°.

, de vruchten v. d. katjĕmtjĕm (Bjw. id.); **ngloñtjing** aanh. onder taün; z. kĕdongdong en vgl. o. klèñtjung.

2°, Djmbr., masĕm.

3°, eigenn. v. e. dèsa in 't Bll.

, jav. (klañtjĕng), aanh. onder samèni; **kulañtjĕng putih,** Us. 151, 153.

, **maklanjiran,** maklènjègan.

, **manisé bas nglĕnjĕr,** vgl. njĕnjĕr en njĕlab.

, **pĕklinjuk,** *wriemelen* v. wormen in den buik, v. wormen in de aarde, v. e. drom menschen op een afstand; **mĕklinjukan** v. vele lieden; vgl. krĕnjak.

, **mĕklĕnjĕdan,** *los staan* v. d. tanden, ogah.

, **mĕklĕnjĕt tĕkèn,** *op* iets *komen* in de gedachten, b. v. v. iemand, die een afbeelding ziet en eerst naderhand op 't voorgestelde voorwerp komt; vgl. njĕt.

, als de tèrong, maar zuurder en puntiger of klanjwagan?; **mĕklanjwagan,** *zich ongepast gedragen.*

, sas, bĕdasa (vgl. jav. klañdjĕr; vgl. aanm. onder sungga.

, z. onder njĕlih.

, **nglèndjèr,** *heen en wéer gaan;* **ilĕh² nglèndjèrin,** *om* iemand *komen* v. wien men houdt; z. lèñdjèr (Bjw. nglèñdjèri).

, perz. kalindjari, z. onder tjurattjarit.

, z. loñdjok.

, z. onder kalantaka.

, **kumalèndjèng** v. jonge luizen, ook v. meisjes, báu njaüp bok.

, **mĕklinjaman,** mĕtjiplakan zonder te kauwen; **klinjamanga** v. d. klĕsih de mieren; z. *kinjam.

, **nglinjĕm,** ngĕdèsĕm; **klinjamklinjĕm,** kĕdèsamkĕdèsĕm.

, **mĕklanjigan,** *raar, ongewoon* v. iemands wijze v. handelen (z. sangsih); **bikasé mĕklanjigan.**

, **klĕnjagklĕnjog** v. modder waarin men half vast zit.

, **mĕklènjègan,** *gichelend spreken,* al lachende kletsen tegenov. abĕn of nĕpdĕp, v. e. vrouw met een man *to flirt?*

, **aklĕnjĕngan,** aklijĕngan (ook akĕnjĕngan), *in zeer korten tijd* v. groot worden.

I., klĕb, *karĕm, *kasilĕm, *kumĕ'm, Bh. 80 (vert. v. nimagna); **pangĕlĕm**, een ring in er pot met wijwater op 't witte kleed over een lijk, dat op 't punt staat, verbrand te worden, gespreid, uitgestort; de ring die op 't kleed blijft liggen, is voor den besproeidenden priester; viscbjes en garnaaltjes in geslagen goud in 't meer of in zee door den vorst geworpen, bij zijn bezoek ter vereering v. d. dèwa Pangulu op volle maan in kapat (de laatste maand); ook die v. Bratan bieden zulke offeranden aan de goden in 't Bratan-meer op rĕdité manis ukir, blijven er dan 3 dagen, vgl. aanh. onder pamuṡpa; **panglĕm** v. e. ster, War. 83 en 84; **jadyapin sangçajà kta ngwang ri hananing paraloka mwang phalaning çubhâçubhakarmma tathàpin mangkana, arjjakĕna djuga ikang açubhakarmma ling sanghjang âgama, singgahana ikang karmma sènuhutakĕn sang paṅḍita lnjokapwa rakwa sang paṅḍita, adwa sanghjang âgama, ri hananing swargganaraka, tanpaphala ikang çubhâçubhakarmma, tan hanâtah kotjiwaning umituhu warah sang paṅḍita, suminggahanang açubhaprawrĕtti ling sanghjang âgama apagĕh pwa sanghjang âgama, nijata paphalaning çubhâçubhakarmma, ndâh hilang tang nâsti kâwâs kakĕlĕmanya ring niraja**, tut. 16 (vert. v. sandigdhé pi paraloké, tyâdjyam èwâçubhami budhaih jadi nâsti tatah hingsyât, asti tjèt nâsti ko hatah).

II., ***kamĕlĕm**, in de duisternis (vgl. sas. kĕlĕm, pĕtĕng, mal. kĕlam, bat. holom); **pĕtĕng kumĕlĕm**, (b.: kumĕlĕn), Sm. Z. 26, 2 (mandĕdĕt).

, *zoom* (mal. en Bjw. id., jav. klin); **maklim**, *gezoomd;* **ngĕlim**, *zoomen.*

I., **tar aklèm**, R. 20 Z. 19, 10.

II., **tjuktjuknya klèm kĕnjar** v. e. garuḍa, Lb. Z. 15; **maklèm**, *schitteren*; **paklèmlèm** (vgl. klèlam).

, z. *kulĕm.

, W Z. 13, 9, Z. 20, 4 (wĕngi; Tjt. 27 kilĕm; mad. kelĕ'm); **sakulĕm**, W. Z. 31, 3 (apĕtĕng), B. Z. 11, 6, sawĕgung; **kulĕm usĕn**, B. Z. 4, 15 (pĕtĕng tampĕkan, katĕkan wĕngi) en 25 (sampun latri, glis pĕtĕng), Z. 72, 12 (gĕbug di pĕtĕngi); **makolĕm**, vrn. = nginĕp (kèlĕm ing dalu, daarop droomde Smng; vgl. sund. en Catal. 311); **akulĕman**, *anginĕp, Anj. Z. 21, 1; **pakulĕman**, vrn. = padunungan of panginĕpan), *B. Z. 4, 15 (gĕnah mainĕpan), Ar. Z. 55, 4; **kakulĕman**, aanh. onder tmu; z. usĕn.

I. ben. v. e. soort *schild;* **dadap kolĕm**, R. sas., aanh. onder djĕnggi en galanggung; **tamjang kolĕm**, B. U. 75, 81 (sas. gedicht heeft, als variant v. pĕdang kalèwang lan mamas, bĕdil kolĕm lan kaléwang).

II., z. onder kulĕm.

, zekere rivier visch, R. 24 Z. 36 (i. njaljam), Mis. Gag. 15, War. B. Z. 6, 16 (paku udang); ook kaluma als in 't jav. (z. laluma), **pakis kuluma**, z. onder njaljan;

Us. 184; **kaluma tjunduk,** *s u h u n b r a s; **apan sang prabhu kadi bañdjaran sari, tan sah ingaras dèning kumbang, ikang wwang angganing buron, sang prabhu angganing gunung, mangkana tingkahing ratu krĕtta, tan hana gunung angrusak buron, tan hana buron angrusak gunung, awaké paribudi agawé hala agawé baju, saking awaké tan wnang sang prabhu agawé halaning bala, prasasat agni murub ing djagat tan sipi panasé anggĕsĕngi, jan kang bala agawé hala ni sang prabhu, prasasat kuluma angĕnjat baniu, tan urung mati tan amanggih mrĕta** (een gedeelte hiervan schijnt een navolging te zijn v. 't geen v. d. leeuw en het bosch gezegd wordt in de aanh. onder t o r), Wtb.

ᬓ᭄ᬮᭂᬫᬸᬄ, **klĕmuh***, v. schuim op den mond, *m a k a p u t, vgl. k l u m u h.

ᬫᬓ᭄ᬮᬸᬫᬸᬄ, **maklumuh** v. d. lippen door spog, *m a k a p u t, vgl. k l ĕ m u h.

ᬓᬮᬫᭀᬦ᭄ en **kalamun**, z. onder l a m u n.

ᬓ᭄ᬮᬶᬫᬸᬦ᭄, **klimun***, *m u n g u r ²; **maklimunan,** ***niet te onderscheiden*** v. e. groote menigte; **maklimunan,** *m o l a h; **ilang kakalimunang** v. schaduw, *a l i l a n g m a l i m u a n.

ᬓᬮᬶᬫᬫ᭄ᬧᬸ, zou een soort v. a m p l u s of a m p u s zijn, maar is bij de meesten onbekend, vgl. k a l i m a n d u l.

ᬓᬮᬶᬫᭂᬦ᭄ᬤᬦ᭄, sas. (perz.-mal. قلمدان), ***blikken doos*** voor schrijfbehoeften.

ᬓᬮᬶᬫᬦ᭄ᬤᬸᬮ᭄, zou een deurpost-dikke bloedzuiger-soort zijn en zelden te zien, een spookdier, dat buffels, paarden enz. zou opeten (vgl. ngadj. h a l a m i ñ d j a u?), 't zelfde als k a l i m a n d u?

ᬓᬮᬶᬫᭀᬢᭀ, z. k a l i m o t o.

ᬓᬮᬶᬫᬦ᭄ᬢᭂᬓ᭄, zou een soort v. p a t j ĕ t zijn, maar volgens anderen is het K. A. (mak. k a l i m a t a q, bug. k a l i m a t ă, bat. l i m a t o k en l ĕ m a t ĕ k, lamp. l a m a t o k en m a l a t ĕ k, ngadj. h a l u m a n s è k, katingan. h a m a t ĕ k, iloc. a l i m a t ĕ k, tag. l i m a t i k, bis. l i m a t o k, alf. l a m a t i k, mlg. d i m a t i, mangg. m a n t o k, l i n t a h); *p a t j ĕ h (p a t j ĕ t?), **margané tistis kalimantĕké bilang dangka tur blig tistisan damuh margané** (m a)**likuk*** (l i k a k - l i k u k) **misané sada njaüh i tuñdjung barak mangaduh gigihĕn** (m a)**nagih tulung,** Tb., aanh. onder *h a l é.

ᬓᬮᬯᬃ, *huidvlies?*, **kawaranân dèning kalawar wuduk lwat*** v. d. cunnus, tut. 58 b. vgl. k l u m a d.

ᬓᭀᬮᭀᬫ᭄ᬭ, s. (vgl. â m r a), z. onder p o h s u n g s a n g; **nitya pwa jâmukti wwahnikang kâlâmrawrĕkŝa, ja ta matangnyan nityajowana,** Bh. 11 ('t orig. k â l â m r a r a s a p î t â s t é n i t y a ṁ s a n g s t h i t a j a u w a n â h).

ᬓ᭄ᬮᭂᬫᬶᬓ᭄ (vgl. k ĕ m i k), **mĕklĕmikan,** ***eventjes de lippen bewegen,*** nauwelijks geluid geven; **sing mĕklĕmikan dingĕha.**

ᬓ᭄ᬮᭂᬫᬾᬓ᭄, **klĕmèk***, als zeep tusschen de handen gewreven, v. iets kleins in een groot gat.

ᬓᬮᬶᬫᭀᬓᭀ (jav. k ĕ m l å k å); zekere boom (emblica officinalis) met hard hout, en vrucht v. d. gedaaute, maar ronder, dan die v. d. t j ĕ r m è n; wrangzuur (sas. l ĕ m é k é en

lĕmaka; z. malaka II.), *karkolaka; ook kamalaka (afb. in Rumph. Aucturium pl. I.).

ᬓᬮᬗ᭄ᬓᬭᬶ, sas. (mal. كلكار, perz. كلكاري), bug. galangkari, mak. kalangkari.

ᬓ᭄ᬮᭂᬫ᭄ᬓᭂᬫ᭄, **panĕs nglĕmkĕm,** *drukkend heet* bij betrokken lucht, vgl. baăh.

ᬓ᭄ᬮᬫᬤ᭄, *de slijm* v. visschen als de bĕdjulit (vgl. sund. kulumur, kumur en kulumud; z. lamad en klèmèd); **klumadan,** *'t vlies* in de jonge bamboe, v. e. ei, de salak-vrucht, aan de pitten v. d. nangka, onder de schil v. d. pisang, slechts bij sommige soorten, zooals de biju dak kĕsoh, eetbaar, in pl. v. sii zelden (jav. klamadan? z. Wdb. onder nglamud, lamp. lĕmut); z. klabaran en kabang.

ᬓ᭄ᬮᬶᬫᬶᬤ᭄, **nglimid,** *steeds mokken,* ook v. aanhoudenden regen; ook ngalimid en ngulamid (vgl. ngutimil), B. U. 326; **munji nglimid,** Dd. 14.

ᬓ᭄ᬮᬾᬫᬤ᭄, **nglèmad** v. e. te lange versafdeeling; **praboté gĕdé ngalèmad** (b.: p. g. malèmprah), verbloemd v. d. penis, Pan Br. 118.

ᬓ᭄ᬮᬾᬫᬾᬤ᭄, **mĕklèmèdan** v. dikke olie; **klèmèdan,** *'t slijm* v. d. darmen, ook v. d. vezelachtige of draderige binnenhuid v. d. dak kĕsoh; vgl. blĕd en lèmèd.

ᬓ᭄ᬮᬶᬫᬢ᭄ I., **nglimat,** *zich tegen* iemand *keeren,* tegen iemand, die te hulp snelt (klimata tadaha v. d. bĕdjagal, die den man, die haar, om hulp schreeuwende, helpen gaat, *aanvalt* en *verslindt*); v. e. slang iemands voet, omdat hij op haar trapt; **nglimatang,** *vo[or]* iemand iets *nemen* v. iemand, die er vla[k] bij zit.

II., sas., een bizondere soort *roeiriem aan [de] uiteinden slechts plat* (mal. kĕlibat); **jan[...] mirah dadi pasih kapawanan titjang ma[...] dadi djukung, nglimat madajung, salaku s[...] lwané gusti, masih makaronan, djĕlé mĕla[...] mati idup, jan i dèwa titjang, mandadi s[...] ruh wĕngi(wangi), apang titjang dadi buwa[...] njangluk njanggĕl tĕkèn i ratu, fr.**

ᬓᬮᬶᬫᭀᬢᭀ, z. lĕmoto, groente b[e]staande ten minste uit drie groenten, als [...] v. paspasan, kèlor en tabja-bladen (Bjw[.] djangan pupuwan); ook kalimonto.

ᬓᬮᬶᬫᬢ᭄ᬫᬢᬦ᭄, **kalimatmatan** v. d. ooge[n] 't nabij zijnde niet, maar wel 't afgelegen ziende, gebezigd in toorn b. v. tot iemand, di[e] iets moet vinden, maar 't niet ziet; z. onde[r] sphuta en vgl. onder pitjĕk.

ᬓ᭄ᬮᬸᬢ᭄ᬚᬸᬢ᭄, Bjw., lutjut?

ᬓ᭄ᬮᬶᬫᬶᬲ᭄, jav. (klimis, sas. lĕh); **ma[...] sigàkulimis adjĕmbul** v. e. stier, die ve[...] wordt, T. b. Z. 2, 26; **dadanya rata kulimi[...]** v. e. vetten vogel, ald. 68 (njlĕp?), v. e[en] vetten tuma, Z. 4, 47; Hadji D. 29; **çarirà pĕtak akulimis lwir linisah,** Dpt. Z. 3, 39.

ᬓᬮ᭄ᬫᬵᬱ, s., z. pañtjakalmâṡa e[n] kalmâṡapada.

ᬓ᭄ᬮᬶᬫᭀᬲᬤᬶ en klimosadi, z. onde[r] katjapi.

ᬓᬮ᭄ᬫᬵᬱᬧᬤ, s., eigenn., Adip. 77; Ut[t.] 94; z. mitrasaha, açmaka, soda e[n] sodâsa.

, *rijstschuur* kleiner dan de glĕbĕg, *durung; **ambul kalumpu** (sas. redactie gili), v. d. drek v. e. reus, Tjp. Z. 1, 36, vgl. onder lumpang.

, z. lampor.

, **nglâmprâ,** Bjw., nglindĕng (vgl. jav.).

, Bjw., phrynium Hoatte anam Vr.

, jav. (klampok)?, **asumpang kulampok** (ander hds. kalampok) **tangi sadàlum,** Mal. 314; vgl. kalampwak.

(vgl. jav.), **angulumpuk** v. tuwak, B. Z. 30, 24, (agnuk²an), aanh. onder kunang.

, **nglèmpod,** nggalèbag; **prabuté gédé ngalèmpad** (om 't rijm?), Pan. Br.

, Sbr. kĕtĕpi, bij honden en varkens aanwezige zwarte *luizen* (in de bal. woordenlijst bij Raffl. verklaard door كرتي; sund. peuti); Bjw., limpit (vgl. tampjas, kĕtĕkul en tĕgu II).

2°, nm. v. e. vrij hooge boom met zuure roode eivormige vruchtjes.

, z. onder uku².

, **mĕklumpas,** *afschilferen* v. d. verbrande huid (vgl. mal. kupas en kĕlupas, mad. korpas; z. maklupakan en mĕglu-buran); **nglumpasin,** *van* iets *aftrekken* de schil v. e. vrucht, bast v. e. boom.

, **luñtjipikang rwi kulampĕs i pagĕr ika warñna tanah kinikir,** Sum. Z. 144, 6 (kid., Z. 3, 53, l. rwi kulampis lwir sungganing pagĕr).

, ben. v. e. groene djambu-soort (jambosa alba, z. Rumph. I. 128); z. kulampok.

2°, kalĕpus.

, z. klamjung.

, **klompjongan,** Bjw., klèntrèngan, Or.

I., **makalĕmpung** v. e. *long* (vgl. kĕlĕmpĕng); **pakalĕmpung abandungan,** *akupik asahuran.

II., parat.

, **mĕklĕmpĕng,** *geluid geven* als een holle bamboe, waarop met de vlakke hand geslagen wordt, vgl. kalĕmping, klĕbĕt, kĕlong.

, **klĕmpingan,** *een blaasje v. glas met klepperend geluid,* als men er op blaast; voor 4 bal. duiten verkocht; z. ĕmpik²an, kĕmplingan (batav. waar ook plingplong).

, *ploeg* v. spelers bij 't trĕwijan, zoo veel namentlijk als in één bord de dobbelsteenen werpen; z. piring.

, z. onder kĕmplèng.

, **nglimpĕng,** v. iemand die iets tracht te vinden; **mĕklimpĕngan ngalih ull nunyan tra katĕpuk; klimpangklimpĕng,** *nu hier dan daar kijken* of *loopen* om iets te vinden; vgl. glimpĕng.

, *kerfblok?* of lumpang?, O.; **linandĕsakĕn ing kulumpang** v. d. hals v. e. hoen, O.; **sanghjang kulumpang, umulahulah iking sima susuk kulumpang,** ald.

, z. onder kalimajah.

, Sbr. kalimaja, *glimworm*

(batav. kalimaja en kalimanja, mal. kălămanjar, men. kalimair, bat. haramaèr en sarumaèr; mal. der Moluk. kalamojang, soort lange oorworm); z. *kĕlĕna en andam[2].

, *vader v. d.* klèwaran; ook klampjung (vgl. gĕdambjung); **ki djapatuwan lingnyaris, mriki dumun laku simpang, ring kidul purin i bapa, lawangé marĕp utara, koriné maüpatjira, ukirané abra murub, aputjak ratna bang nètra „balé tijang sanga adi, balé padma singarata, pangang gèné sarwa mirah, luluür samiré rakta, mèruné sarwa abang, ki gagak turas tjĕngĕng mandulu, abra sinang lwih suwarna „ki dj. t. angraris, katjunduk prĕnah i bapa, iki atma paran rĕké rumodjog tanpararapan, saüré ki dj. t., tityang okan bapa tuü sampun bapa katandruhan, ramané sumaür aris, ambat naman bapa ika, jan sira**(tjai) **tatas wruha(n), tuü sira**(tjai) **anak ingwang, ki dj. t. angutjap, inggih tityang ngiring guru, nambat naman bapa ika „angkarĕ widjiling gni iku tuü naman bapa, ramané raris udjaré, tuü tjai anak bapa, i mèmé raris ngandika, tuü tjai anak ibu, dini ké tjai magnah k. dj. t. lingnyaris, tityang (n)dawĕgang mamindah, tityang djaga malih simpang, malih simpang kalèr, mamarĕk dané i pkak, ramané alon angutjap, sukan bapané asunu, atĕgĕn bapa wèh mrĕta mémé suka tkèn tjai atĕgĕn asuün ika, k. dj. t. nabda alon, inggih tityang mangiringang, tunuli(h)** (raris) **anjĕmbah, tityang wantah nĕda guru, kalih bjang tityangé nunas tur**(kalih) **tityang nunas** (ma)**pamit, ki g. t. manjumbah, ĕnah odjog ring utara** (ring utara pangadjogé), **tan kotjapana**(ja), **lumampah, sarawuhé irika, ki g. t. andulu tjĕngĕng gawok mangĕnotang** (ngatonang) **„lalèjan lawangé sami, balèné sami suwarna, k. dj. t. lingnyalon nunas bĕli umañdjinga, katjunduk dané i pkak atma paran tjai**(iki) **rawuh, tĕka ngodjog** (rumodjog) **mai tka** (tanpararapan), **„k. dj. t. lingnyaris, tityang sampun putun pĕkak sampun tan wruh né ring tityang, i pkak raris ngandika, ambat**(ké) **naman**(ing) **pkak, jèn** (si)**tjai tatas wruh, tuü tjai putun pĕkak** (suka p. ngaku putu), **k. dj. t. lingnyaris, inggih** (tabé) **tityang mangiringang,** (ngaturang) **a**(u)**ngkara widjiling gangga** (mĕtwing ganggané) **ika tuü naman pkak, i pkak raris sabdané, tuü naman pkak iku, tuü tjai putun pkak „i dadong sumaür aris, tjai lintang katand**(wĕ)**ruhan, putun dadong tatuwijan, dini ké tjai magnah, sumaür k. dj. t., tityang pamit mangkin dumun, tityang pdĕk ring i klab** (kompjang) **„i pkak sumaür aris, pkak ĕné mapisuka dwang** (rong) **tĕgĕn mrĕta rĕké, i dadong raris ngandika, ĕné dadong misuhajang** (mamisuka) **dwang** (rong) **tgĕn ring** (kapin) **asuün, k. dj. t. manunas „kalih tityang nunas pamit, kapurini kumpi simpang, ĕnah** (ĕné) **wètan odjog kĕma** (pangodjoga), **tan tjaritana ring awan, rawuh sampun irika ki g. t.** (gawok) (an)**dulu,** (bĕngong gawok mangatonang) **„wèsmané lwih ing suwarna „k. dj. t. mangraris, katjunduk i kumpi ika,**

i kumpi raris udjaré, atma p. mai tka, k. dj. t. angutjap, tityang boja atma rawuh, tityang kumpi* djatya „kumpiné sumaür aris, ambat naman kumpi ika, jan tjai tatas wruha, tua kumpin kumpi ika, vgl. andere hds., dat andere woorden bezigt, dèning tatas kawĕruban, k. dj. t. sumaür, inggih tityang mangiringang „mangara widjiling angin, tuü naman kumpi ika, kumpiné sumaür alon, tuü nama(n) kumpi ika, nèh djani kumpi misuka, tigang tgĕn mrĕta iku, k. dj. t. manunas „tityang dawĕg nunas pamit, tityang simpang ring i klab, kanĕgara kumba (?) rĕko, énah djalan apang mlah, ring patjima djro ning klab, mapamit raris lumaku, sampun rawuh ring patjima „k. g. t. ningalin, bngong gawok mangĕnotang, sami kuning ĕndih katon, sami galang lwih suwarna, k. dj. t. angutjap, nguda bli bngong ditu, nunas sarèng kabaïitjingah „i klab kĕtjunduk mangkin, i klab alon ngandika, atma paran mai tka, rumodjog tanpararapan, k. dj. t. angutjap, tityang boja atma rawuh, tityang wantah marĕk i klab „i klab sumaür aris, ambat naman kĕlab ika, jan sira tatas wruha, tuü tjai klab ika, k. dj. t. angutjap, tityang né mangkin anuü nambat mangkin naman klab „tabé tityang né né mangkin, nambat naman klab ika, tatasru satwi (?) sabda, iku rĕké naman klab, i klab raris ngandika, tuü naman klab iku, iku wĕruh tjainé kalintang „klab misuka ring tjai mrĕta ptang tgĕn ika, k. dj. t. aturé, tityang dawĕg twah manunas, sapaitjan i klab, kalih tityang pamit dumun, mamĕdĕk i bujut ika „mĕdjalan tjai apang btjik, purin i bujut ring madya, saüsé mangkin manjumbah, tan tjaritana ring awan, rawuh sampun ring madya, k. g. t. andulu, bngong gaök mangantĕnang „k. g. t. lingnyaris, gawok bĕli mangĕtonang, sansan lĕwih sami katon, wèsmané lwih wo (to?) pèlag, sami pada suwarna, galang sinang abra murub, k. dj. t. angutjap „nunas sarĕng maüdjing bli tutut sira g. t., i bujut katjunduk rĕké, raris widjiling watjana, atma paran mai tĕka, k. dj. t. sumaür, tityang wantah boja atma „tityang bujut* djati, i bujut raris ngandika, ambat naman bujut rĕké, jan sira tatas uninga, tuü tjai bujut ika, k. dj. t. umatur, tityang né mangkin ngiringang „tabé tityang né né mangkin, nambat naman bujut ika, ikara widjiling sitya (?), iku naman bujut ika, bujuté raris ngandika, tuü tjai tatas wruh, né djani bujut misuka, 5 tgĕn mrĕta iki, k. dj. t. anjĕmbah, tityang dawĕg mangkin nunas, paitjan bujut punika, tityang né mangkin mamindah, parĕk ring i tjanggah dumun, ĕnah djalan apang mlah „kalih sarĕng saha pamit, lumaku tan warnèng awan, ngamunggahang pamarginé, sampun rawuhnya irika, ri purin dané i tjanggah, i tjanggah ngandika alus, atma paran mai tka, k. dj. t. lingnyaris, tityang boja madan atma, tityang tuü tjanggah*, i tjanggah raris ngandika, ambat naman tjanggah, jan tjai tatas ing wruh, tuü tjai tjanggah* „inggih tityang ngiring mangkin, naman tjanggah ika, angkara

widjiling tèdja, iku naman tjanggah ika, i tjanggah raris ngandika, sadja naman tjanggah iku, tuū tjai tj.* „tj. misuka ring tjai, mrĕta ĕnĕm tgĕn ika, tityang dawĕg wantah manunas, sapaitjané i tj., i dj. t. angutjap, kalih tityang pamit dumun, mdĕk i klampjung punika „ĕnah ĕné ambah tjai, di duūran malih undag, purin i kl. punika, k. dj. t. anjumbah, kalih lan i g. t., sami sinarĕng lumaku, tan tjarita anèng awan rawuh „irika né mangkin, rumodjog tanpaw(ng)aksama, i kl. katjunduk rĕké, atma paran mai tka, k. dj. t. angutjap, tityang boja atma rawuh, djadma djati wantah tityang „tityang klampjung* iki, i kl. raris ngandika, ambat naman klampjung ika, jan sira tatas wruha(n)tuū klampjung* ika, k. dj. t. umatur, inggih tityang mangiringang „ambat naman klampjung mangkin, tabé tityang mangaturang, angkara wĕtwing bajuné, iku n. kl. ika, i kl. raris ngandika, tuū n. kl. iku, né djani kl. misuka „mrĕta 7 tgĕn iki, k. dj. t. anjumbah, tityang dawĕg mangkin nunas, sapaitjan kl. ika, k. dj. t. anjumbah, tityang pamit mangkin kl., mdĕk i krĕpĕk punika „ĕnah ĕné ambah tjai, di duūran bin aūndag, purin i krĕpĕk punika, k. dj. t. anjumbah, sarĕng ki g. t., pamarginé sada asru, puran i kr. kadungkap „bngong gaok aningalin, sami galang tur suwarna, lalèjané sami gdah, koriné maūpatjira, sasotjané nawaratna, abra sinang ĕndih murub, nataré madjlidjih mirah „wèsmané puput ing lĕwih, tanana malih inutjap, padmasana nawaratna, padmas. manik ngĕlahang, mèruné malwih*an, paniskarané mas murub, saha sasotja nawaratna, k. dj. t. lingnyaris, nunas ké bli ké mantukan mdĕk i kr. punika, tutut sira g. t., katjunduk i kr. punika, (onleesbaar) atma paran iki rawuh, k. dj. t. anjumbah „tityang boja atma mriki, tityang krĕpĕk* ikja, i kr. raris ngandika, ambat naman kr. ikja, jan sira tatas awruha, tuū kr. ingsun, k. dj. t. anjumbah „tabé tityang nambat mangkin, wongkara wtu ring wijat, iku naman kr. rĕké, i kr. raris ngandika, tuū iku naman kr., kr. suka mrĕta iku, alangit tĕkèn atanah „k. g. t. ngabakti, tityang dawĕg wantah manunas, paitjan kr. punika, i kr. raris ngandika, apa gawèn tjai tka, Djp. Z. 8.

ᬓᬮᬫᭂᬗᬤᬦ᭄, zeer klein zwart vinnig stekend insekt (kruipt gaarne in kleine gaten, zooals in sleutelgaten?); jav. kamitĕtĕp?; kalamĕngadan of kamĕnjadan (mal. كودس فانس, vgl. kamĕnjad).

ᬓᬮᬫᭂᬜ᭄ᬚ, mwang kalamĕndja gunda karawit rikang rwi lĕmahĕn, B. Z. 40, 5 (mwah i bwangit sarĕng ring gonda madĕkĕt sarĕng ring akah djarudju, smalih kala gangsa gmuroh i rikung dwaning puling, miwah satata magĕndjah nggulajah alĕp ana ring duur di lĕmahé).

[Balinese script], s. (convulvulus repens), kangkung; z. onder wiçikha.

[Balinese script], jav., *diwangsu (?), ulug (l. kurug?), *wiśńi (?), kambala (?), onder

de **insignia** v. e. heilige, aanh. onder mârkaṅḍèja, v. 't huis, dat Ardjuna in staat stelde door de lucht te vliegen, W. Z. 12, 9 en 14 (kawatja; vgl. onder kantjuga); in gebruik klambi en kulambi, naast badju; **i kalambi bĕsi,** ben. v. e. hond met zwarte en witte haren, is pĕngaruh; ***sang makalambi hadji,** O., vgl. ikang akurug, v. d. ambtenaar, die den vloek uitspreekt (vgl. ald. sang mawadju hadji; vgl. onder samĕgĕt); **kumalambi** v. eenden *half volwassen;* korte wieken, bij vogels kumapaĕt.

, z. onder baûlu.

, mal. en jav. (perz. قلمبك), aanh. onder samèni en djĕbad, Adig. 42 m.: **ahurap[2] kalĕmbak,** Mal. 75.

, onder limbuk geplaatst wegens den afgeleiden vorm.

, **tjumlĕngĕt kadi kalambĕt,** fr. S.

, **baklombas** naast basĕngkara.

, soort v. padi-*vlinder,* als de balang sangit, maar korter *stinkende?,* met dwars liggende roode en geele streepen op den rug, leeft vooral v. djarak-bladen; ook kambing[2] (Bjw. en sund. lĕmbing, jav. lĕmbing mas, *goudkever*); v. d. kambing[2] wordt gezegd, dat 't bij 't paren zeer lang vast zit.

, **klĕmbungan** z. onder kĕmbung.

, sas., bĕrguq, ook v. 't lijk eener doode vrouw; **maklumbung,** *zich 't hoofd omsluieren* (vgl. mal. kĕlubung en sĕlubung).

, **klèmbangang jèh,** Sbr., anjudang j.

(?), **dyah sang lwir lĕnjĕnging pasir sang atĕduh luh angĕlĕmĕng i laṅḍĕping mata,** Sut. Z. 85, 5.

, **nglĕgin,** de hanen *tot 't gevecht aanvuren* door de pikang's te wrijven (lamp. kĕlok, ngĕlok en ngangkĕlĕg, batav. kĕlĕkin en kĕlĕdin; vgl. olès); ***angĕlĕgi,** tot den strijd *aanvuren,* Was. Z. 2, 23; **kadi kinĕlĕg** (R. k.: ginilut, b.: winĕlat) **manahé,** v. weder tot den strijd aangevuurden, R. m., Z. 25, 13; **kari wañtji galak baän kakĕlĕgan,** v. e. jongeling, die nog niet bij de meisjes durft, Dj. Pr. 2 b.; **kinĕlĕgan,** B. Z. 76, 7 (babunta, kaklĕgin, kaklĕgan); R. 21 Z. 5, 1 (çata kaklĕgin), R. L. Z. 7, 120 (giniras); **ngĕlĕgang, kĕlĕgang** een kris ombuigen (z. lĕg); **lèn tang guragada mangusap lĕngĕn kadi hajam wahu ta kinĕlĕgan,** Sut. Z. 121, 2 (ginalakgalak).

, z. *ulug; **kolug,** *mahiwang; **kolug antuk tityang ngamanahang,** v. e. onverstaanbaar woord b. v., kom meê naar huis, om daar als vorst te regeeren, **dèning tityang lintang kolug, tan wèntĕn midĕp ñdjĕnĕng nâtha,** R. bl. Z. 3, 33, Z. 4, 38 vgl. aanh. onder tambil.

, Sbr., klodkaûh; **nglogaûhang,** nglodkaûhang; vgl. klogangin.

v. danudja's, Sut. Z. 26, 7, *wisâgni.

, s., B. Z. 91, 9 (tjaling sanghjang kâla).

, z. slĕgata.

, kalijasĕm, Krts. 41, 41 b.; vgl. èsĕm.

, z. onder gmĕt en taruṅa.

, Sbr., klod-kangin; **nglo-ganginang**, nglod-kanginang; vgl. klo-gaūh.

en kaligangsa, z. onder gangsa.

, **kadi toja kalib ing lwah tan-pangâmbĕk katambak**, R. 11 Z. 4, 12 (lwir ika pĕmbah banju ja ngĕbĕk ingĕmpĕl, sawang ika p. tukad ja ngambĕt ma-ĕmpĕl); **nora kalib**, *tan pudjin; **akalib**, B. Z. 39, 5 (kasèpan), 170?, *falen, dralen;* Gh. Z. 24, 5; **tan akalib**, B. Z. 5, 2 (tan manulak); **jadin makaliba tinĕkan**, B. Z. 80, 10 (jan tĕka saranta di kagĕbugé); **hajwâkalib**, *verzuim niet,* Z. 78, 23 (sampun ngodĕtang sampun njuwajang, ĕda mangĕbanga?); **nda tan akaliba kita tâwrĕtta**, *aarzel niet, meld het toch!*, Wrs. 54; **sinanggah makalib**, euphon., *misdaad bedrijven*, Kam. 9.

, z. alub.

I., *gewapper* v. vaandels, aanh. onder komala, B. Z. 39, 30 (kĕbèran, kĕdèpan), Z. 82, 1 (kĕbèran), v. e. tĕngĕran, Br. Z. 29, 19 (kĕdèp), v. e. slèndang, v. 't hart, R. 7 Z. 5, 79 (mĕkĕsyab); **klab²**, R., Z. 1, 5 (pakalèplèp); **kumĕlab**, W. Z. 21, 9 (maklèp², kumĕdèp), R. 5 Z. 15, 12 (makèbèr, kèngkab); **kumlab**, m. c., v. wieken, R. 5 Z. 2, 1 (kèngkab, dumilah), v. vaandels, Sut. Z. 113, 4 (ngrèdèp), *olĕm, v. d. langit², Sum. Z. 122, 1, v. e. hoogen berg, R. 7 Z. 2, 1 (dumilah, olĕm), v. 't haar v. apen, aanh. onder angkab, Sut. Z. 17, 1, v. e. vlam, R. 10 Z. 1, 1, c. (nglombak); **kumĕlab kakah** (katub) **pawana** v. bladen, Stn. Z. 5; **kumĕlab** door den wind, R. 2 Z. 1, 5 (kakèngkabang); **mangĕlabĕlab** v. jonge bladeren door den wind, L. Z. 6, 3 (kdèp), als wenkenden, Hariç. Z. 18, 3; **mangĕlabĕlab anambé lungning çèwaka mahidjo**, Hariç. Z. 124.

II., *vader* of *zoon* v. d. klamjung, z. onder kĕrĕpĕk en aanh. onder tikĕl.

, *onder water zinken; verdrongen* door vreemdelingen v. d. inwoners eener plaats (mad. kĕlĕp; vgl. lĕb, lĕblĕb en klĕm); **kumlĕbakĕn malanya**, tut. 53, 54, bis., aanh. onder guliga; **klĕbakĕna tang lĕmĕh takitakin warawarah sanghjang dharmmaçâstra, ri marjjâdaning tjaturwarṅna sowang², sarwwa dajaning dharmmasâdhana ikà makapagwana kâbhjâsaning çistâtjâra**, tut. 33 (vert. v. Manu IV 155).

I., jav. **kinulub**, T. Z. 4, 48 (kinĕla); **kuluban**, B. Z. 79, 1 (kĕla²; vgl. tag. kolob); **kĕkuluban**, z. onder bĕbangkit; vgl. ĕngsĕb.

II., *naar voren staande* en gesloten? van 't oor, D. d. 3 b.

, aanh. onder glagah.

, **manik kalĕba**, aanh. onder tantu (Friederich's versl. sang manik kalĕba).

, jav. (ﻗﻠﺐ), R. sas. en ook in sommige bal. bhs. v. d. Stn., vgl. onder witjâra.

, **klĕbuh**[2], v. 't water op de oppervlakte door den visch, v. d. buik v. die hardlijvig is, v. d. ulunati v. e. zieke; **to iwasin uli dini, andus inggĕl manglĕbuh** (b.: malĕpug), Bgd. 138, vgl. glĕduh[2].

, (vgl. kibĕh), **mĕkliběhan**, *zich omwenden*; **ngliběhang**, door zijne wending iets *omslaan* als een groote visch eene sloep.

, **klabaran**, *vlies* v. uien, bamboe, een ei, enz., z. klumadan.

?, **nglèbèr**, *bjar.

, **klĕbĕk**[2], *ratelen* v. d. kĕkriñtjingan.

, kumul (Majong); z. kobok.

, **mĕbo gadung nglĕbkĕb** (ngalup[2] miiké).

, **nglubkub.**

, eigenn. v. e. pl. in 't W. v. Bll., vgl. onder gĕsar.

of kulabĕt, mal. of jav. (ar. حلبة), *fenegriek* in de bal. apotheek te verkrijgen en als bestanddeel v. d. borèh in gebruik of wegens de verkoelende eigenschappen voor buwat (mak. alaba); z. gandapura.

?, **lakunya anglĕbat**, *lariyâlaris.

, *opvatting*, de meening b. v. dat de hagedis iemands woorden door zijn geluid bevestigt; **klĕbĕting manah**, sakĕnjĕting m.; **mĕklĕbĕt manahé; nglĕbĕt** v. water als het de uma zoo bedekt, dat de pundukan niet te zien zijn, **klĕbĕtina ban jèhé; nglĕbĕtin**, *naar* iemands persoonlijkheid *gissen* b. v. iemand op den weg in de verte ziende; naar den zin v. e. woord *gissen*; **nglĕbĕtin ipun**, *op hem* (als dief) *vermoedens hebben, verdenken.*

(vgl. klĕbut); **klĕbit**[2] v. water *borrelen*; v. d. ademhaling v. iemand, die nog niet dood is, Tjp. Z. 2, 16; **masa pĕklĕbit**, *een kriewelig gevoel hebben* bij een druiper b. v.; **pĕklĕbit**, *kriewelen* v. wormen enz., vgl. kĕbit[2].

(vgl. klĕbit), **nglĕbut**, uit den grond *borrelen*, *muñtjar (vgl. nalĕbut); **jèh klĕbutan**, *opborrelend water*, grooter dan tĕmrĕsan; **klĕbutan**, *bron* v. e. rivier; vgl. klĕbwan.

, **mĕklĕbèt**, sterker geluid dan mĕklĕmpĕng.

, z. mal. Wdb.

, z. klabĕt.

, klĕbutan.

, jav., lipan, aanh. onder baingas en sanggata, alwaar kalabang; **anaking klabang**, *kañtjara (kulabang, nm. v. e. bediende v. d. zon, Tjk.); **klabang tjuring**, z. onder tjuring III; **sukĕt klabangan**, Bjw., vandalia minuta, *nieskruid*, Vr.

2°, bbg., klangsah, *vlechtwerk* v. klapperbladen ter bedekking v. e. tĕtarang gebezigd (jav. zekere wijze v. hoofdhaar-vlechting bij de vrouwen, mad. klapăng, nglapăng,

vlechten, strengelen, mal. djari lipan; z. Wdb. onder nglabang); **marurub klabang** v. 't lijk v. e. arme uit gebrek aan kambĕn, Pdj. Z. 1, vgl. klangsah.

[Balinese script], **bé kalabunga mokoh**, *iwak wang agadjih almu.

[Balinese script], **untuné manggiwang katon, buka bulun kalibangbang**, Mdj. (katibangbung).

ᬓᬮᬂ I., kajang, **kalang nu pĕtĕng**, B. U. 72 b.; **kalang buūk matĕmu ring panĕpi**, *lĕsĕh angaras tĕngah, Lamb. Z. 7, a; ***kâlang sadaça,** *tot 10* pĕdati's werden bevracht, Hadji D. 88; **tĕkĕd kalang kalun***, aanh. onder lantaran.

II., **kalangan**, jav., *'t vierkante plekje,* waar de hanen vechten; *kring* v. d. maan; de plaats, waar de gambuh's zich bewegen; ook v. d. kawalonan gezegd; *R. 23 Z. 4, 7 (bis), Br. Z. 20, 18, v. d. zon, W. Z. 28, 2; **kakalangan**, *haneperk,* Wt. 51 o; **pakalanganing niçakara**, Sm. Z. 1, 17; **kalangan**, aanh. onder kĕtung; **wulan akalangan**, aanh. onder ruru II (tèdjan i bulan); **anĕrus kalangan** en **mrĕbuk arum sakalangan** (jav. hds. sakalangon), v. welriekend bloed, Stn., mrik minging raūhé ring tĕpi siring, elders mrĕbuk arum sakaḍatwan, vgl. aanh. onder ḍatu; **akalangan i çirṅnaning ratha** v. de lijken op een slagveld, Sut. Z. 125, 6 (ana katĕtĕban antuk karupakan r.).

III., eigenn. v. e. bediende v. Anusapati, Mal., Smw. Z. 1, 30, (volgens een mal. Pandjiverhaal was hij zwart en zeer onbeschoft; P. o., bl. 124, zegt, dat hij d. zoon was v. d. tumĕnggung en v. d. vorst v. Koripan den naam kreeg v. Kĕrtala; dit was bij de geboorte v. den Ino Krtapati; toen ook bood de patih zijn zoon, Wirun, aan, die v. d. vorst d. naam kreeg v. Djărudèh, Andaga, de zoon v. d. dĕmang kreeg d. naam v. Punta, Sĕmar de zoon v. d. rangga, dien van Pĕrsanta, Turas, de zoon v. d. djaksa, dien v. Djrudèh tuha, vgl. Bijdr. K. I. II 153; van al die kĕdajan's werd Djrudèh door den vorst verheven tot pĕnghulu sagala pĕngasuh), O. op steen, Wt. 38 b. (vgl. jav. en onder dyah en krĕtala); **wwang kalang mĕndĕk maūmah**, tjaramaṅḍa, djanakrada; **wwang kalang djarah**, poḍaraka, putara, martjadukrama; **pĕpĕtjuting akalang**, *pratjuraga (?), prawitjoda (?); **panggĕritaning akalang**, *sasarada (?); **padati pakalangan**, *sanawana (?), pakadaran (?), Tjt. 32.

IV., nm. v. e. hier onbekende plant, waarvan de bladeren zeer gezocht zijn, vermoedelijk een wonderplant. doordat Bt. aan zijn pleegouders geluk aanbracht, Bt. 9.

V., **dong djalan kalang**, naar Alang (onbekend) in de satwa v. Mèn Tuking.

ᬓᬮᬶᬂ I., *hoeveel te minder!* (vgl. saling II); **kaling ké** (punapi malih; vgl. mingkin ké en lĕwih ké of da bwin); **kaling iba té rungunja**, *nu, hij zou zich aan jou storen!* Tjrk.

II., *gutji, *een aarden kruik,* aanh. onder kojan en bloh (vgl. jav.); *kleine pot* voor

olie te Sbr. (Tjk. heeft 't tweemaal met de bet. v. *gevangenis* of *kooi* zoo 't schijnt).

III., **kalangkaling**, jav. (kolangkaling), Mal. 301; **manising kolangkaling**, z. onder dangdang; 2°, alleen om 't rijm aan te geven b. v. in 't volgend liedje op een zwanger meisje, **plĕting kulangkaling ngĕdjuk njaljan di pasisi, bling ban mĕmaling ngalih baljan makisi**²; **dĕmung kulangkaling**, z. onder djangkih.

IV., **kaling djani**, in pl. v. kalangdjani; **sĕkaling taèk**, sas., apĕnèkan (mal. sĕkali?).

ᬓᬮᬸᬂ I., jav., *brahmasùtra, kaṅṭhâbharaṇa, *halsband*, *Br. Z. 44, 10 (tali lèhèr), **mas kalung**, een vleiwoord in gedichten tot eene minnares, of wel tot een geliefd kind, Rw. enz. (mas tali lèhèr pun kakang, W. b. 27); **mas kalung**, liefkozingswoord jegens vrouwen, Drm. 23; **wĕlang** (hĕlang) **kalung**, aanh. onder çiwopakaraṇa en giring; **kalung**², B. Z. 89, 6 (tali lèhèr); **akarah akalung**, Z. 80, 27 (mangrangsuk tali lèhèr); **kumalung** v. e. bapra, aanh. onder sutĕr.

2°, nm. v. e. bedwelmende of vergiftige paddestoel-soort (Bjw., radèn), aan 't ondereinde heeft deze soort als 't ware enkelringen (z. bintang); **tĕmwati kalung** of **djĕlati kalung**, hiervan sterven de einden; ***akalung**², Sm. Z. 30, 8 (masampĕt).

*II., (lumangkung) **kumalung**, Bh. 48 b., Sm. Z. 30, 6 (mèdĕran), v. e. wangkawa, Haris. Z. 6, 3; Sum. Z. 22, 4; **akulilingan kumalung** v. rivieren, R. 7 Z. 3, 7 (mangidĕrin, nĕmu glang, vgl. tag.); **ngkâné hèngnikanang warâṅa kumalung banjunèka kadi sâgarâlangĕ'**, Kt. Z. 18, 11.

III., **alung maugalung** v. weêr levende visch, R. 14 Z. 5, 1 (mangambang, makilungan).

ᬓᬮᭀᬂ, z. *kalwang; **kalongnya turu sumungsang**, Stn. Z. 1 (z. onder bukal en aanh. onder saloka); v. d. walèsakrama heeft Tjt. III, **walèsa, nga, kalong, ring kalong ika, ora dèn tinggal anaké jèn durung bisa amèt pangané, mangkana ring atingkah wadwa adja agé kinon jèn durung wruh ing gawé èwuh, rusak kang wadwa.**

2°, **bulun kalong**, *de witte, zijdeachtige haren* op den nek b. v. (batav. bulu kalong, wulu kalong, aanh. onder prabusèt); z. onder bĕtut; **djring** (of sungkab) **bulun kalongé** uit vrees (aduh sĕram¹ pula bulu tĕngkukku, Tj. b. 97; a. s. ¹ b. t. ku rasanja, ald. 90, vgl. *puhun wulu); **pajung kalong**, z. onder ubur¹.

3°, (?) **tègèh ngalong** v. e. boom zeer hoog, moeielijk te beklimmen.

ᬓᭂᬮᬸᬂ, langah¹.

ᬓᭂᬮᬂ, *niet slapen, wakker, geen oog sluiten* (vgl. tjlang); **kĕlang ring ada biju; kĕlang**², v. iemand, die als 't ware overal zit, *ten halve hard* en oneetbaar zooals sommige manggisvruchten.

ᬓᭂᬮᬂ I., *recht dwarsloopende streep* op de palm v. e. hand (batav., Crawfurd, kĕlung); *paralel loopen* v. streepen op de palm der hand, 't geen een goed teeken is (mad. kĕlang¹, *schakel*); **mĕkĕlĕngan slĕm**, *met overdwarslig-*

gende *zwarte streepen;* **kĕkĕlĕngan,** soort v. **borèh rondom** op borst en middel v. 't lichaam; **pĕpĕk mangrangsuk busana, rupané maimbuh** (m a w u w u h) **pĕkik, tanpèndah sanghjang asmara, modak gadang mrĕbuk** (w i l i s m i i k) **arum, kaklĕngan bulan tumanggal, muñh rawit, djarané sampun tjumadang** (b.: m a tj a d a ng); v. e. bruidegom, Dj. Pr. 65; vgl. p u p u r en u w a ng²; **kambĕn makĕlĕng²an,** * w a s t r a b i n ĕ b ĕ d b ĕ b ĕ d.

II., *gesneden stuk* suikerriet v. ongeveer 5 b u k u's (vgl. sund.); **tbu tjĕmĕng pitung kĕlĕng.**

2°, *schakel* v. e. ketting; **anté tlung kĕlĕng** (mad. k ĕ l a ng²); **nglĕng,** *in stukken hakken* een gevelden boom (z. aanh. onder b a ngkj a ng); **mĕkĕlĕng²,** zooals suikerriet met verschillende geledingen.

ꦏ꧀ꦭꦶ, R. 9 Z. 5, 1, *Koripan,* Mal. (telkens; in de resid. Kĕdiri is nog een dèsa die K. heet); **wano kling,** Ww. Z. 3, 164, Mal. c. telkens; 2°, *Madjapahit,* Kid. Sund. 10; **wong madura kling,** T. Z. 3, 65; (in de Chin. berichten door Groeneveldt medegedeeld, komt K a l i ng voor als een nm. v. Java, vgl. onder g ĕ g ĕ l a ng; jav. bånå-kling, in pl. v. wanokling; vroegere nm. v. Dj a ng g a l a, z. Adji S. 83, in een bandjarmasinsche chronijk wordt v. كلڠ als van Java gesproken, T. Btv. Gen. XXIV, 239, vgl. onder dj a ng g a l a, s u k ĕ t en b w a t; de afleiding v. K a l i ng g a is zeer onwaarschijnlijk; dat de Maleiers en Bataks, ho-l i ng, het woord toepassen op de Tamil sprekende Mahomedanen van 't Indische continent en dat 't Mal. b a n u w a k ĕ l i ng Hindustan in 't algemeen beteekent, kan verklaard worden uit de opvatting van 't woord als iemand, die nog 't hindusche geloof, zooals de vroegere Javaan, aanhangt); 2°, *soort troepen?,* Sum. Z. 25, 6; **kasa kling,** k. g r a n d a ng; **tjĕraki kling,** *zeer vrekkig* (vgl. onder b o t o r m ĕ dj ĕ ĕ t); **daüsa kĕling,** is niet zoo groot v. blad als de a j a (afb. Rumph. IV pl. 29); **tiwang kling,** z. u p a t a; **tabja kĕling,** t. k r i nj i?; **ada nggĕbĕg tabja kĕling, ada mĕrĕsin djuñk, lèn ada mbĕbĕhin abu, mèn mlandang liwat sĕdihé, ngĕnot somah tĕndas pĕlut, mangĕling masasambatan, apa dja ké kènè makada,** Tjrk.: **wadja kling,** War. b. 53; **widjil kling,** * b o t l o r; **nila kling,** aanh. onder dj a h i n a ng; **padang kling,** zekere grassoort niet verplantbaar; eigenn. v. e. slecht bevolkte plaats in 't Oosten v. Bll.; **ngĕpoh padang kling, tasak ban panjĕlèmpongan; pusa kling,** aanh. onder w a l i r a ng; **djawa kĕling,** jav. (dj a k l i ng of dj a h a k l i ng), ook **madja kĕling** om in de S ĕ m b a w a-olie te doen (mal. id.), vgl. dj a l a w é; **buda kling,** eigenn. v. e. pl. in K. A., alwaar vele Buddhisten; **kĕkĕlingan,** vrn. = p r u tj u t (niet zeer bekend, z. onder s i p a t a k i ng); 't bizondere kapsel, dat J u d h i s̒ t h i r a in de W. draagt; **kinawĕnangakĕn agĕlung kĕkĕlingan** v. iemand, die tot p r a b u a n o m wordt verheven, G. w. 6; (vgl. C. Stuart's Br. Ind. XI 20, w. R., 151, vgl. aanh. onder t ĕ m i s i; in de mal. P a n dj i-verhalen wordt g ĕ l u ng k a k ĕ l i ng a n vermeld als een der insignia v. e. vorst).

I., **kĕkĕlèng**, jav., Bs. 9 m. en Sdm. (klènèng); **gadjah kèkĕlèng**, eigenn. v. e. volgeling v. Madusodana, Kuntij.

II., 't echte woord in plaats v. tjlak in de 2e beteekenis, maar als zeer gemeen beschouwd en meer in toorn gebezigd (vgl. onder tĕki), **djĕlma tras klèng**, een gemeen scheldwoord (vgl. bungut tli); **klèng awaké dangal**, door een man jegens zijne vrouw in toorn gezegd; **klèng² sii**, z. onder sii; **mĕklèng tjitjing**, z. onder tjitjing; **klèng²an**, *in den vorm v. e. penis, aan den hals v. e. hond gehangen, stukje hout*, als middel tegen de grubug.

, **mĕklong**, *ploffen, klappen* v. d. bĕbĕdilan; beter mĕlong (vgl. klĕmpĕng).

, B. Z. 4, 25 (djuruh), zekere *bedwelmende drank uit suikerriet vervaardigd* (vgl. jav. en mal. de ter persing v. suikerriet dienende cilinder; vgl. tag., bis., tilang; en z. Rumph. V 189; de oorspronkelijke beteekenis schijnt *uitpersing* te zijn en dan is 't bat. marhilang er meê in verband te brengen), Sut. Z. 29, 5; Ar. Z. 29, 10; T. b. Z. 4, 70; **nihan sapta samudra, rah, tasik kilang, haringĕt, tasik asĕm, muta, tasik asin, gadjih, tasik pĕhan, utĕk, tasik nadé** (?), **sumsum, tasik minjak, idu, tasik madhu**, Sptb.

, *links en rechts kijken* als om iets te zien of te hooren (vgl. kilung en tjilĕng); **kilĕng²**, v. iemand, die een woord niet begrijpt of naar iets zoekt (vgl. jav. tjilang tjilong); **pĕkilĕng**, v. meer dan een persoon *verbluft rondkijken*; **pĕkilĕng tra bisa mĕsaŭt**; vgl. *ilĕng.

, **kĕkiling**, b. v. pindĕkan (Bjw. kilingan; dèn ikal lir pèndah hiling v. e. knods, Wg. 1, 7, terwijl naderhand 't jav. kitiran gebruikt wordt); **ngrampak kadi kĕkèling** v. Bhîma's vaart in 't loopen, Kuntij. (terwijl de W. Ast. aldaar heeft angrĕmpak k. kikiling en een ander hds. lwir pĕpindĕk kapawanan; vgl. mal. سفرت ڤڠ ڬلوڠ v. groote snelheid); **kilĕng lumbu**, z. onder lumbu.

, **nyan kala kèlangkilung, tja, kruwĕlut, gawé sok.**

, **kulang²**, z. onder gigihan; ***angulang kbo 20 kbonya** (b.: kĕbwanya), **angulang sapi, 40 sapianya** (b.; sapinya), **angulang wĕdus, 80 wĕdusanya** (b.: wiwjanya), **angulang tjèlèng, sawurugan tjèlènganya, angulang itik sawantajan**, O. (1245); de varianten, met b. aangeduid, z. aanh. onder gosali, gaan niet verder dan wiwjanya, waarop aṅdah sawantajan dan volgt; evenzoo O. b. fr.; **nira makulang makaling, miñtjangmiñtjung ngajahin makarĕñtjongan**, zegt eene vrouw, die te vele nog niet werken kunnende kinderen heeft, Pan Br. 36.

, sas., oŏng kilap.

I., **lènging kukulunging pupusuh**, fr. s., **kukulunging ĕngĕn**, ald.; **kulungan** of kĕkolongan, gĕgorokan (tauĕng, palĕdlĕdan; mad. krungan, *strot*); **kulunganè tuh ban bĕlbĕlan sdihé**, R. 30 o.; **bukun kukulungan**, z. onder salak; **kukulungan ing hati**, *kadalipuśpa; **dangapé bĕ-**

ngong manjĕbak linggah makulungan syung, T. b. (want de strot v. d. s. is zeer breed).

II., nm. v. e. zeevisch soort.

, z. onder kiling.

, **kèlongan**, *aangestoken* als soms aardvruchten en buluh, waarin door wormen gaten gevreten zijn, zoodat de vleërmuizen er in nestelen; ook sèlongan; vgl. gabĕng.

, z. onder kolong.

I., z. onder kulung.

II., muūg v. pret, Bngk. s.; **muūg makolong'an**, Bngk. 1 v. strijdlustigen; **mĕkolongan**, *veel lawaai maken* v. twistenden; **ĕndèh mĕkolongan**, ook mĕkolang.

III., jav., **kolong'**, v. 't touw, waaraan een rundbeest geleid wordt; vgl. sund. kakulung, z. obèng².

IV., Bjw., katik anggapan adji tiing; vgl. onder papan.

V., elders, aan de apit² vastzittende en die zóó bedekkende, dat men er kleinigheden in bewaart, zooals messen, tingkih enz. en ook apit².

, z. lingu.

, *nog jonge ongevleeschde cocosnoot* grooter dan de bungsil, kleiner dan de kuūd, de kaū nog week zijnde (z. bungkak en onder mĕkirim, *pinda); **nglungah** of njapuh, omdat op 't nieuwe graf geen gĕgumuk of urus² geplaatst wordt; besproeien met gewoon water de beenderen v. e. doode, die aan de pokken bezweken is, nadat 't lijk zonder aarde (z. onder mĕpasak) begraven is geworden en 't vleesch van de beenderen is genomen, op 't kerkhof, waarbij een feest, waarna 't lijk in een kist gedaan wordt en de plechtigheid afgeloopen is (z. banju awang, slĕpa en tangun); **padang klungah**, zeker kruid bij de kwangèn als een der bestanddeelen bij de toktokan njuh, bangsah buwah, allerlei bloemen, baās kuning, samsam en 11 duiten als pĕngabaktyan een lijk.

, jav., Adip 94, aanh. onder likang (ook *kalĕnghĕr), Sut. Z. 103, 16 (kapati), B. Z. 27, 24 (papĕtĕngan), Br. Z. 44, 2 (murtja, kautaka, pĕpĕtĕngan); vgl. lĕngĕr.

, s. (kalangka, vgl. lĕngka uit langka), taluluh, Kr., *schadelijke wezens* als door Wiśṅu uit den weg geruimd worden, Brhmd. Z. 5, 1, v. d. *vlekken?* in de maan, R. 10 Z. 6, 12 (wungkut; vgl. onder *wungkut); 10 Z. 9, 3; Kam. 24; T. Z. 5, 99; **kalĕngkaning rât kabèh** v. Bhoma, B. Z. 109, 4 (manglĕtĕhin djagaté sami), aanh. onder ruhun en kśatrija; **awuwuh krĕta tang djagat, tanana kalĕngkânina** (?), Pam. 36 (de kid. èmbuh wibhuh krĕta kang dj. subiksa); ook lĕngka, Tj. A., lĕngkaning bhûmi, R. L. Z. 7, 98 (lĕtĕh djagatè), tan hana lĕngkani hatinya, Brhm. 76 (vertaling v. çuddhamânasa).

, tjâtaka, Anj. Z. 30, 25; ook kalangkjang, Sum. Z. 177, 5, aanh. onder bĕlik, W. Z. 35, 14; Lamb. Z. 35, Sut. Z. 83, 6; Ap. 31 b.; L. Z. 3, 8, Z. 5, 3 (sundari),

asrak sambat ikang kalangkjan angusi djalada hirĕngurambat ing wijat, lwir ..**tyâ tumutèng surâlajan aminta riris i sĕdĕnging labuh kapât,** Hariç. Z. 3, 9; **èndah lwir tangising kalangkjan angawat djawĕh ing açudji lot manambajang,** Z. 19, 6, aanh. onder suwak.

I., **kalingkingani sukunira,** R. 21 Z. 6, 6 (inanbatis dané; *jav. djĕn̄tikan; tag. id., bis. kamringking en komalingking, mal. kĕlingking, *pink*); **kalingkingan,** ĕntik²aning suku, Kr.

II., **pakalangkang, pakalingking,** aanh. onder râdjawidhi (djuru rakśa kurumpu djuru rakśa kalingking).

, **kakalungkungan,** aanh. onder râdjawidhi (djuru tinggĕnang).

, **nglĕngkĕng,** *ongehoorzaam,* op een gehoord bevel zich niet verroeren (vgl. bĕngkung, mlĕgĕdu, tjĕngtjĕng); **nglĕngkĕng bĕngkĕng,** v. iemand, die, vaak gemaand, toch niet betaalt; v. zaden, die niet willen opkomen; z. ngĕduwĕl; **klĕngkĕng,** blĕngkĕnĕngan.

I., *zekere rijstschuur* v. bizonder fatsoen (v. e. voornaam persoon); z. glĕbĕg.

*II., **klingkingan,** Bjw., soroh ngosngosan (buceros plicatus, Vr.).

, **klingkung,** in onzekerheid verkeerende *nu her- dan derwaarts gaan;* **nglingkung,** *een anderen kant uitgaan* b. v. eerst oostwaarts gegaan zijn en dan noordwaarts; **tjupak das lĕmahé ngalingkung malili sing djalan,** Tjp.; **raris gimih** (sang apĕkik), **mangalingkung ninggal dèsa** (manglingkung mangalih daja) Bt. 235; **purik ngalingkung,** aanh. onder srĕgĕh; **nglingkungang,** *met* iets *aan den haal naar elders gaan,* een anders eigendom elders of niet te recht brengen.

I, eigenn. v. e. staat, waarover de Dèwa Agung regeert (z. gèlgèl); de lieden v. K. komen hier tjakĕt, kapok, sĕlĕpa, pĕlĕlintangan, pĕmalaran, tjapil enz. verkoopen en staan bekend om hun nijverheid.

II., z. onder brèrong en vgl. onder sĕpĕkĕn.

, Bjw., *janken* v. e. jongen hond (oost-jav. krèngkèng); z. kèngkèng.

, de botor (z. aldaar) *als die nog jong aan den boom zit* (sas. kĕnokak en kĕndokak, vgl. ladik en onder tokol; bjw. tègok, jav. kĕtjipir, mad. kĕtjèpèr, sund. djaät); vgl. aanh. onder kulkul.

2°, nm. v. e. gebak van dezelfde gedaante als de k., jav. kĕtjipiran.

I., *een kokerachtig omwikkelsel* v. ron, waarin gebak, zooals de djadja uli gedaan wordt, om 't een ronde zuilvormige gedaante door kneding te geven.

II., **nglongkong,** *rammelen* v. e. hongerigen buik (bjw. ook ngongkong).

, **nglingus, klingasklingus,** *bleu, bedeesd* (vgl. kĕdjĕmdjĕm); **nglingusang** v. e. klein kind *eenkennig,* meer of min stil niet durvende iets vragen, spreken enz., vgl. tlingus? en onder lingus.

2°, aanh. onder salanggap.

, Bjw., batun asĕm (jav. klungsu, ook pit v. d. pakèl, w. Kap. 34).

, kulit woh tjalagi, z. onder klingsi.

, s., **sakulângça**, T. Z. 3, 13; z. kulângçadja

, bbg., klabang, *vlechtwerk* met veel zorg dichter in elkaâr gevlochten dan de klabang, die daarbij ook breeder is; dient tot beschutting en bedekking (batav., jav. kèpang?); ook een tabaksmaat v. 5 kati's (Tijdschr. Batav. Gen. I 3e Ser. I 283?).

, Us. 33, E. 10; Us x., 54, zelden kalingsir; ta., **kalingsih**, ça., **pañtjasona, adas banju tuli**, ma., **sang râwaña angadji pañtjasona, mati ahurip manih**, Us. 207, 438 z. ook onder budĕng en klingsih?

v. e. verliefde, **ujang makulangsahan lwir kakĕnan rudjak gadung té né nganggur lĕngĕh paling mamulisah i ruras ati ngĕnain rarasati; tambanin djwa kuda gusti sakit san ko tityang buka borbor buka tambus ujang mangalangsah pañdjakang si kuda tityang ĕda djwa mangaku somah anggon djwa tityang djuru sapuh**, tot een minnares, Tb. 1.

, **kambĕn kulangsih** voor bĕbali.

, **sakulângçadjanipun**, T. Z. 5, 24 (sanjaha); z. kulângça.

, s., **sang kalingga**, *çatruntapa; **kalinggarâdja**, B.; **kalinggâdhipa**, Z. 72, 10 (sang çatruntapa); **kalingga**, Sut. Z. 128, 4 en **sang kalingga**, Sut. Z. 125, 2 (sulabha); z. onder linggak.

, aanh. onder tjampa.

, W. Z. 27, 7 (ĕbah, ñdjalèmpoh).

, kobok.

of zeldener tjakap, een slingerplant met een fraaie bloem, *de passiebloem*, disemma; z. *prabusèt.

II., z. onder djabal.

, **kinĕ'pnira samangkanâ**, B. Z. 41, 3 (raris mapi masaré).

, Engelsch (*cap*), *percussion* of *slaghoedje* (lamp. kip), pĕpèrès bungan tañdjung is bekender, pĕpèrès eigenlijk *kruit* op de pan beteekenende (bjw. dopis, 't Holl. *dopjes*, of kĕmbang tañdjung).

I., **kĕkapa**, jav. en sas., vrn. = kĕkĕpuh (sund. kakapa bij Rigg., lamp. kr. kĕkarpa), Pts.

II., z. kapatjirit, kapatjèlu, kapĕ'jĕh, kapèjuh, kapèngin, kapijasĕm, kapingluh.

, *oor*, W. Z. 11, 72, Sum. Z. 28, 29; **angapĕ'**, Br. Z. 19, 17 (mandingĕh, angapi), **pangapĕ'ni gĕrĕhnya**, Sum. Z. 3, 4 (udjar).

2e, *wang?*, **unĕngnya matĕmah luh âdrĕs i kapŏ lara turidanikâtĕmah tangis**, Sum. Z. 7, 24.

I., jadin (*api, pituwi), R. 5 Z. 1, 13, *tuhun Z. 9, 10, ons *toch* als uitdrukking v. innige overtuiging, zooals b. v. in „je bent *toch* een ezel", B. U. 20 b., 259, 233; **kapi basong iba maritja**, R. bl. Z. 1, 35, **kapi tjorah manahira**, ald. 44.

2e, naast kapo; *kapwa.

II., jav., voorhechtsel: **kapingon**, z. onder ngon, tangis, tunggal en luh, kapèngin.

III., s., z. onder busèt en paikusa (z. kapirât; **kapikètu**, 't *vaandel* v. Ardjuna, B. Z. 95, 1, 7 (wânaradhwadja; vgl. onder wrěti); **kapidhwadja**, aanh. onder sumbar.

IV?, aanh. onder salisih.

I., **kapu**², zekere als eendekroos er uit ziende plant (pistia stratiotes L.), de bladeren als ooren; sas. apung², terwijl een kleinere soort aldaar en in 't Tabanansche ěmping heet, tag. ki apo, bjw. apon², afb. Rumph. VI pl. 74, fig. 2; de kijambang der maleiers, oost-jav. lěpoq?., sapërti kapu² di mana ada ajar di situ dija ada, btv. v. bl. 23); **wrěkśa ngadokěn** (?) **kapu**², verkl. v. sukěting ranu.

II., **ongsil tanganira tumamèrikang kadi manuk wahu kumapukapu, mûrtjtja twasira kawakawân anon kadi tanah sumělap i taliṅga**, bij de coitus, Sum. Z. 121, 3.

, (?), **ingět mata**² **kapé**, spreekw. ter aanduiding, dat men iets niet goed herkent.

, *zoo niet* in tegenstelling (vgl. lamp. en z. kapi); ik kan de hitte nauwelijks verdragen; **kapo lajah basang tityangé**, B. U. bl. 49; Meg. 12 b. (suba); Mal. 110 b., 106 b., 226 m. (*blijkt*), T. Z. 5, 106 (wjakti); **kapo mangkin**, *nu eerst*; **kalinganė sira kapo kaki!** enz. *'t blijkt dus dat gij* enz., Ar. 6, 13, aanh. onder pratjidra; **wong iki kapo těkânguwuhuwuh**, T. Z. 5, 90 (djalěma kènkèn ja těka mañdjrit); **ih wisajèng kětur kapo wong iki**, ald. 106 (ih anak tasak ing gěnding wjakti anaké ěné).

, **kěpě**², z. onder kěbět.

, *aan één poot verminkt* v. e. krekel of balang, *timpang (z. měbais aněh; bjw. sutang; vgl. jav., waar 't *poot* beteekenen zou, terwijl gotang er dit wedergeeft); **kipa kiting, kutug, tuna djugět**, Wd. 38; vgl. ngripa.

, z. kaipi.

, jav. (kipu), **makipu** v. e. ever, aanh. onder langling; **ratu akikipu**, War. b., 114; **tan wun bubur siddha kakipwan ing warak** om aan te duiden, dat 't land door rampen ontvolkt zou worden, Spt. Z. 2, 21; **jan tan sang natânungkula, awas bhûmi smarakaṅdi, siddhâ patunahan ing mong, kakipwan ing warak hasti**, Z. 4, 140; **tan wun abangun alas, jèki bhûming smarakaṅdi, tunah ing matjan pakakipwan ing hasti**, Z. 5, 140; z. kèpu.

, **kakupa**, zeker rijstgebak met unti er in (Bjw. kupa), *kupakupang.

2°, ben. v. e. djanggar v. bizonderen vorm als die v. genoemd gebak (z. pèlas); **ganggong kupa**, zeker bloemwerk op een tadak paksi of een padurakśa.

, s., z. onder sumur, sumur tanpa barungbung; z. onder wuta, sukrěta en swang II.

, s. (kùpî), naast sumur, T. Z. 3, 59 (bis), ald. 62 (kupja); vgl. jav.

2°, *flesch* (vgl. onder bèk); **kupi gědah**,

Mal. 369, aanh. onder p a ñ tj a s o n a (mad. k o p è, *flesch*); **brĕmana ring kupi,** Stn. 6; T. b. Z. 1, 90; *schenken?;* z. onder k u p i t.

, jav. (*k u k u p u, g a n d h o l î en *g a n d h â l î), *vlinder* meestal k ĕ k u p u (Smbr. a l i k a p u ng of k a l i k a p a ng); vgl. onder i n d a ng.

2°, ben. v. e. b a r i s met een k ĕ p ĕ t in beide handen; vgl. onder d ĕ m a ng.

, *k i p û; **makĕkèpu,** *zich wentelen* in de aarde, in een door haar gekrabt, vgl. ook onder k i p û, kuiltje, v. e. kip met kiekens, in een modderkuil als buffels en varkens, soms met m ĕ g u j a ng gelijkgesteld; **gadjah makakèpu,** z. onder g a d j a h; **pakakèpwan kĕbo.**

, **kĕkèpèan,** v. d u k gemaakt en door een bamboe-lijst omgeven raam onder de è b è g[2] v. e. pakzadel; 2°, Bngl., t ĕ t è m b o ng.

, **sikopa,** aanh. onder t u tj tj h a; **daät kopa,** *a h a ng k â r a.

2°, *gulzig eten* v. e. hond b. v. tegenov. nj i nj i g, *m û r k h a.

, mal. (holl.), k a w a I.

(a r a ng), *zelden* meer als bijw. gebezigd; z. l a ng a h.

II., Bjw., oöt pĕsak en *gedroogde koffieschillen,* welke men gaarne voor 't aanleggen v. e. t a b u n a n bezigt.

, s., z. onder u m b ĕ l.

, vrouwelijk v. d. kĕpuh, de vrucht bevat geen k a p u k en levert 't vocht, waarmeê men p r a d a doet hechten, terwijl zij tevens vergeleken wordt met de c u n n u s in tegenst. v. die v. e. k ĕ p u h (jav. k ĕ p u h, dat ook gelezen wordt door een ander hds. v. d. Mal. in de onder k a r a r a p geplaatste aanh., sund. k o l è a ng k a; z. jav. Wdb. onder dj a ng k a ng); ook k ĕ k ĕ p a h a n, s t e r c u l i a f o e t i d a, afb. Rumph. III pl. 107; **tli kĕpah,** *een bolle cunnus,* **kĕpah but sidĕm,** slaat op de cunnus met 't haar; **kĕpah batunnjané dadu iribang kĕkĕr né nguni,** Tb.? (b a t u n é m i r i h s i n t i l); **sĕmuté di buwah kĕpah né sĕlĕm(ng)galanting mairib kĕkĕran né lawas ĕmpuk(g) batunnjané dadu masawang mamĕdin lĕmah, manundun makada linjun,** Tb. (vgl. onder s i d ĕ m); **ngĕpah,** *langzamerhand water laten ontsnappen* als sommige nog nieuwe tj a r a t a n's of g ĕ n t o ng's, zooals die niet genoeg in 't vuur zijn geweest, n r ĕ b ĕ s, m ĕ l ĕ s; **kĕkĕpaän,** *de schaamdeelen* v. d. vrouwelijke r a s é voor de d è d è s; z. è b è l.

, **kĕpĕh**[2], *warrelen* v. geur of stank door den wind meêgevoerd; vgl. k ĕ b ĕ h.

, *een weinig gebrokkeld,* p i h p i h (z. g ĕ m b a d en vgl. k ĕ p è h); **ngĕpih,** *aan* iets *peuteren* een brokje er van nemende.

I., zekere boom met goed timmerhout, de r a n d u a l a s der javanen, *r a n d ĕ' (z. k u t u h), die ook op Java nog wel bij graven voorkomt, (z. Purwâlĕlânâ I. 178); op kerkhoven vaak geplant; de langwerpige als de steel v. e. a r i t dikke vrucht, ongeveer een span lang, is een toespeling op de penis (vgl. onder k ĕ p a h); k u t u h r a ng d u, een boom in de k a w a h, waar de zielen opgehangen worden, terwijl onder een vlammend vuur, aanh. onder o b o r en p i s u n a; Smb., k u t u h r a ng d u;

kĕpuh randu, T. Z. 5, 75 (76, k ĕ p u h); na de aanh. onder s a l a ng a p volgt die onder p a t i t a en dan 't volgende, waaraan 't begin ontbreekt, **ing putra, mangkana krama sa(ng) putra bakti ring sang rama rèna, apan agawé sariranira, jan ana wong anutin patut kramaning sastra putrasasana iki, jèka putra ngaranya, jan ana wwang tan anut ring putrasasana, nitinya, langgana ring sang rama rèna, amaçèsa drĕwèning sang r. r., ambhisah(k)akĕn awak tan tantwa ring sang r. r., makadinya ring sang guru rupaka, jan hana kramaning putra mangkana, dudu putra ngaranya, pada lawan purisya ika, ika purisya duk mĕtu ngèka ring djro wtĕngnya, alĕs** (a ng n ĕ s?) **amulĕs dènya awèh raśa, awèh lara ring ibunya, mtu sakawaja** (?) **tahi, adi kang mawak tahi, ulahnya langgana ring sang r. r., pada gila tumon ika, mangkana kramaning putra, kang tan anut ring niti silakramaning putrasasana, pinadahakna kalawan tahi, tur agung papanya, kadyagni prasupta papanya panglĕpas nunas ring sang pandítadi, paripûrnnamrĕtta swargga, hidĕp sang karahjun, wruh sang hjang atma ring pratisantana hnis** (?), **ring martyaloka, sumidhja pratisantananira amangguh rahaju, ring madyaloka, mwah jan amurug patuting sastra putrasasana iki, jan mati rama rènanya wkasan, jadyan kahuju*, upakara agĕng, ping siju sira nĕmbah, tan prasiddha hutangé ring sang r. r., binalikakĕn dènira bhatara jama, jan sira pdjah, rinanté ring kpuh randu ring tgal wèra djanggala, spa satus tawun kapanasan, tur ginitik dèning gada wsi, rĕntjĕm ikang awaknya, manangis mangĕntak*, mangkana kramaning djadma langgana amuta* rama rènanya, apan kang rama rèna andadiakna sariranira, kang saking bapa asung raśa, kang saking ibu, asung padang awas, mangkana karané agung utangé ring sang r. r., utang tjarik, tgal papajonan, tanĕm tuwuh, djraka, salwiring tatanduran tĕtĕmuĕn, sang putra djuga sira muponin padagingan punika, wit tanah tjarik ika mwah punjan tanĕm tuwuh ika sakalwiring tatanduran ring karang, sang r. r. djuga kari misèsa, jadyan tan tĕtĕmuĕn, tka wnang sang r. r. sira misèsa, jan sampun moktah sang r. r., sira djuga dèwèk ngawisèsa salwirnya, jan sira arĕp angadol, anjandahakĕn, wnang pinta ring sang r. r., prasaduhakĕn ring sang winèh witė marganing tan wĕnang samangkana, apan ing sang r. r. anggawé sariranira, jèka agung utangé ring sang r. r., sat dalĕming samudra luhuring akasa gĕngnya kadi sumèru utangé ring sang rama rè(n a), dyan** (s)**tun moktah sang r. r., witė tan pratjura ring sang r. r., makirtti bakti dharmma, anut ring sastra putrasasana, bagja kapanggih katmu ring putu bujutnya, jadyan bubur pira ta dahar kasturi djuga mwang tirtha,** fr. bpl., z. p a n g g a l b u w a j a en onder k ĕ p a h.

II., **kĕkĕpuh**, *een rijzadel* in tegenst. z. k ĕ k a s u r a n (k ĕ k a p a; vgl. jav.).

III., sas., (k ĕ p u q), **ngĕpuhin**, n g ĕ p u k i n v. herten.

, *geschonden* aan den rand b. v. v. e. kopje; ook v. d. maan (vgl. kĕpih); **kĕpèhan,** *scherf, brok* b. v. v. e. flesch; **kĕpèhan dalĕm** v. d. pungakan.

, Sum. Z. 130, 2; **kinipahan** door pijlen, Br. Z. 17, 5 (sasarin, tiniban); **kipahana gañdjaran tĕngah,** Z. 37, 7 (kapakolihin upah bañtjang, akiput pakolihin tĕngĕt).

, **pakupah râhning amara,** Sm. Z. 34, 2 (patrèbès); **ada kĕna balangsut tjunguh makupah***, Bngk. s. 226 (*bloeden?*).

(?), **sing dadi makèpèan,** *zich niet kunnen verroeren;* **ngèpèang ibana,** vgl. maklisikan.

, z. onder asĕm.

, aanh. onder duwahagi.

, z. onder kĕpupuh.

I., jav., **kapan lingha,** T. Z. 5, 85 (kali punapi pamarginé); **ring kapan,** *hoe zou!*, Kam. 20 b. (vgl. kali kènkèn), Sum. Z. 84, 2 bis, Br. Z. 44, 15; **ngkapan,** B. Z. 17, 3 (bin pidan); **ndi kapan** of **kapanĕn,** z. onder ndi; **ndingkapan,** *ring apan; **duk kapan nèntĕn kĕni,** vgl. onder duk; **duk kapan kandap,** *hoe zou ik 't onderspit delven!;* **duk ing kapan,** niet zoo fijn als **ndi kapan; kapan wiwala rari manira,** T. Z. 5, 107 (ndi ngkapan tityang tulak); **kapana,** W. Z. 7, 2 (di kapan, duk ing k., ring k.); **ring kapana tang kawidjajan kapangguha dèning hulun,** Ud. 83 ('t orig. kutah siddhir djajo mama); **jadin kapana tanpamirakana sarât,** B. Z. 3, 27 (jan ja tan mahjun ika ndanèn djagaté); **kapana kakanta sora,** *hoe zou ik 't onderspit delven,* B. Z. 29, 12 (ndi ngkapănĕn tityang kĕtjiwa, ndi kapan ika t. k.); **kapanang,** di mapa.

II., z. onder kĕpan.

, Klungk., tkèn en adjak, **itjang luwas kapin i anu.**

, ar.-mal. (كفن), *doodskleed* v. Mahom.; Klngk. kapan (dit Men. VI 331).

, s., siku.

, s. (kaupîna?), katok, aanh. onder pasar en kudung, *broek?;* **kupinanira,** Sm. Z. 24, 4 (katok), Z. 26, 9 (k.); **tan (pa)kupina tanpakèn** v. d. eerste menschen, Tt. als benaming v. e. kleeding, wat de schaamdeelen bedekt, aanh. onder alu.

, Sbr., awar².

, jav. (kapwânakan).

, s., R. 5 Z. 723 (sang wré pati).

, z. bij titih.

, jav., aanh. onder udud (djirĕk), djirĕt (l. djirĕk) pingé, *tangkilan, *kawitju (?), dèçanta (?), zekere lansiumsoort (piĕrardia racemosa, Bl., te Batav. mèntèng), in 't sund. en te Batav. mèntèng, R. 7 Z. 2, 3; **kapuñdung mĕpala abang,** in pl. v. kalèsĕm in de blbd.; vgl. onder pèlèt.

, aanh. onder swîkâra.

, zekere vogel v. insekten en honig in de bloemen levende; **als rijmw.** op kutjit, z. onder sĕsapi; **kapĕtjit mĕbungut**

ngosngosan v. e. gering persoon, die veel praats heeft.

, z. onder tjèlu.

, mak. of bug. (kaparăq, vgl. 't mal. pahar?), *schaal* of *ondiepe bak* v. kĕkuningan om borden of spijzen op te plaatsen; de rand laag en zacht oploopende; uit den vreemde aangevoerd en à *f* 2,50, de kleinere soort 650 bal. duiten kostende (alleen bij de Mahom. bekend); vgl. onder dulang.

, ar.-mal. (كافر), zelden in pl. v. bali en zonder dat de Balinees er erg in ziet, in tegenst. v. sĕlam, aanh. onder tabĕh II.

, jav. of mal. (perz. كافور, en Skr. karpûra moeten overgenomen zijn, daar de kamfer er als kalk uitziet), *ghanasâra, *tjandrasañdjnja, *waluka, kośapala (?), *kakkolaka, *kamfer;* ***kaju kapur,** R. 15 Z. 2, 3, alwaar v. zijn gom (gĕtih) en zijn geur gesproken wordt, Sm. Z. 49, 1; *geur* v. tjandana?, Sut. Z. 148, 15, v. d. mukhawâsa, R. 18 Z. 10, 17, B. Z. 41, 10; **ambĕni kapurnya** v. de tjandana, Sut. Z. 67, 6 (bon srĕbuknjané), v. tjandana als djĕnu op 't voorhoofd eens priesters, Sut. Z. 109, 1 (ambĕ'), aanh. onder srĕbat.

2°, *krijt* (vgl. tag. kapul); **i kapur,** *walùka; **wadjanira susur, bjakta manimaja, wahwanginang pingro, kadi angmu kapur, ikang laii lwir tumètèsa gisigisya umadjasa,** Pam 9 (de kid. Z. 2, 5, gsĕ'ngning laii tanilang, wadja wurjjaning asisig, bjakta manik toja kator pan wahwa nginang ping kalih gisigisyasmu rañdi tanpèndah angĕmu kapûr lwir tumètèsa kilang awor guladrawa midjil), Sut. Z. 101, 1; **isèn kapur,** een kleinere witte soort (Wnt. Zam. I. 282 geeft een lĕmpujang kapur op); **oöng kapur kètèk ogèl, kèdĕng katos** v. d. penis; **ladja kapur,** Us. 366, **isèn kapur,** 362, **langkwas kapur,** 360, **laös kapur,** 242.

II., z. kamur.

III., **tulang kapuran,** Smbr., tulang tjikal.

, kadjèt; **kapèr djaran,** z. tañdjung; **ngapèr,** ngadjèt.

, *ter zijde uitgeslagen* v. d. armen v. iemand, die valt; *open* v. e. hand, die iets loslaat; **kĕpar*,** vallend v. e. paard; **kĕpar mĕnèk,** mĕkar mĕnèk, ook kĕpèr m.; **ngĕparang,** de armen ver v. 't lijf *in beweging brengen* onder 't loopen. *

 I., zekere visch, Man. Abh. Z. 5, 1 (jav. kipĕr, bal. kĕkipĕr; Ar. Bant. Wdb. بيلج); awak bundĕr kaja kipĕr.

II. of kĕkpĕr aan de djantra; **ngliing sutra adji kĕpĕr; kĕpĕr* né bakal ada sijat; buka kĕkĕpĕré** v. d. snellen loop v. e. paard, (vgl. onder undar en likas); **kpĕran,** *prukutut, titiran, Nw.; **orta kpĕr*an,** *los gerucht;* ***angĕpĕr,** *aan komen rollen* v. e. wagen, Utt. 45, v. e. tjakra, Sut. Z. 133, 6, Ar. Z. 46, 7; v. e. knods, B. Z. 95, 7 (lĕngĕd); **mangĕpĕr,** *in zijn vlucht draaien* v. e. vogel, R. 5 Z. 2, 2 (nginjĕngang, ngabĕhbĕh); aanh. onder *sulambĕr; **angĕpĕr** v. e. wastra door den wind, Sm. Z. 1, 20

(m o l a h); **gadâniralwâ pinutĕr lanângĕpĕr,** Hr. Z. 41, 5; **karia mangĕpĕr,** z. onder k ĕ m p w a.

III., K. A., vrn. = ĕ n t u d.

I., roode dun doorschijnende kleedingstof met geele bloempjes, waarvan hoofddoeken.

II., **kĕpir°**, *wapperen* een weinig als een kleed in den wind; **sarwa sariné pakĕpir marir還 pada manangkis,** Ws.

, *witte schilfertjes* in 't hoofdhaar (vgl. l a m p a h en r ĕ k i; mal. k ĕ l ĕ m u m u r, lamp. k a l i m o r m o r, bat. t u r t u r); de k a t i b u b w a n v. d. k l u ñ n g II.; **makĕpur** v. r ĕ b u k (vgl. k ĕ p u r p u r); z. R. 23 Z. 12, 6 (*u m i r i r); **ngĕpur,** *witschilferig* v. e. verbrande huid, vgl. n g ĕ m p u r?

v. e. bloem ongeveer als k ĕ m b a n g, *boven breed onder smal* v. d. p ĕ n ĕ k ĕ b, tegenov. l u ñ d j u n g, v. d. hoeven v. e. paard, tegenov. k i t j ĕ p of n j o b l o n g; vgl. n j ĕ m p l è h; z. onder k ĕ p a r.

, z. onder k ĕ p ĕ r I.

, ar., z. onder k ĕ k ĕ l.

of k a p ĕ r ĕ s ĕ t?; **makapĕrĕtjĕk,** gelijk vonken, B. Z. 90, 7 (m a k a d è p d è p).

, z. onder k r o k.

, s., moet in gebruik geweest zijn blijkens 't bat. h a b o d a g a en 't mal. g ĕ d a g a of k ĕ n d a g a; de bet. in Skr. komt overeen met die v. 't tag. s i g a j, *schelpsoort* voor munt in S i a m en ook om er mee te spelen (dat vroeger ook in den Ind. Archipel schelpen als munt gebezigd zijn geworden, kan men onder anderen zien uit de 2 beteekenissen v. 't jav. é t j é en 't men. en bat. r i m i s, vgl. ook r ĕ m i s en onder d ĕ m i en k u p a n g; vóór 't schelpmuntstelsel waren slachtbeesten de munt, zooals onder anderen blijkt uit 't bat. p a d u w a l o m b u, 4 met een rundbeest d. i. 6 r é j a r b a t a k).

I., wat zachter geluid aanduidende dan k ĕ p r u t; **mĕkĕprit** v. e. scheet, water, spog enz.; **kapratkaprit** (sic), aanh. onder p è t j è h.

II., sas., p ĕ t i n g a n; vgl. p r i t en k ĕ b a w i.

, p r u t, **mĕkĕprut** v. e. scheet; vgl. k l ĕ p u t en z. k ĕ p r i t.

, **ngĕprètin,** *bespatten* iemand's oogen v. d. gom b. v. v. e. boom, waarin men hakt; **kĕpratkĕprèt** v. d. kont v. die hardlijvig is; **né kĕdèk malih kĕdèkang, pakaprètprèt pĕsu ĕñtjit,** Bt. 181.

, z. k é t j r o t.

, s., *apevorst,* v. S u g r î w a, R. 23 Z. 13, 26.

, p a t i p o ñ t j o r o n g, Tjt., **makapuratuk** v. sterren, W. Z. 23, 11 (p a k a n j a b n j a b, p a t i n g k r ĕ d a p); v. 't maanlicht, Sm. Z. 15, 1 (p a t i n g k r ĕ d a p), v. vonken, B. Z. 41, 10 (p a k a d è p d è p); **makapuratuk lwirnikang tjhatra ring haliman lâwan ratha,** Bh. 51 ('t origin. ç w è t a t j t j h a t r â ñ y a ç o b h a n t a w â r a n è s u d h w a d j è s u t j a; dus moet een andere redactie r a t h è s u gehad hebben); Sm. Z. 15, 1; **kramning ratna manindra rangkang ika bhaswarâkapuratuk,** Hariç. Z. 8, 8.

, **mĕkĕprus** v. d. paûs[1]; **ngĕprusin** v. e. slang; z. kĕpros.

, **mĕkĕpros** v. e. slang, die bespuit; **kĕpros**[2], *âmbĕk[1]; **kĕpros**[2] **pĕsunwisyaunjané**, vert. v. R. 19 Z. 16, 10 (**ngĕpros**, Bjw., njimbuh en ngĕprusin); z. kĕprus en onder ĕmbus.

, Bjw., komĕl (vgl. jav.).

, **makapĕrĕsĕt** als vonken, B. Z. 90, 7 (pakudèpdèp); **makapĕrĕsĕt marok magasa sĕ'k mawantahasulam tumampuh asusun**, Rm. Z. 47, 7.

, **makapurupuh**, *knetteren?*, R. 10 Z. 7, 1?; **pada makapurupuh**, 10 Z. 2, 1 c. (sami dadi rubuh); z. parupuh.

, **ngĕpĕrpĕr**, *klapperen* v. d. wieken.

, z. kamprikan; **ngĕpirpir** v. e. dansmeid of die ngibing, *de 4 vingers* als 't ware *doen trillen*.

, vgl. kĕpur; **mĕkĕpurpur**, *vlokken* v. kapuk.

, R. 20 Z. 18, 15 (pakatjègtjèg) v. uitgerukte bergen, 16 Z. 8, 7 (pabaruwak, pakarĕpwak); **makaparapal** v. takken, 7 Z. 12, 1 (mapilpil).

, jav., B. U. 81, eigenn. v. e. pl. op d. Z. W. kust onder Djĕmbrana, Tj. A. 43, telkens in Smw. b. v. Z. 7, 29; **angagĕm pangawinan kapurañtjak, alandèjan tangguli**, Amd. b. (Amd. s., linandèjan); z. purañtjak; aanh. onder tadji.

, *gillend op den loop gaan* v. vrouwen (vgl. gigian), v. d. voeten *trippelen*, antrog[1], Lp. 34, *ontevreden wegdrentelen* bij 't vernemen v. e. weigering b. v.

, s., Sut. Z. 97, 3 (ratu nista), Ar. Z. 19, 2.

, z. kĕmprung.

, jav. (*kapahiring), *afgelegen*, ver v. d. bevolking eener woonplaats, Misa gag. 32.

, z. onder sikapa.

I., R. 18 Z. 8, 6 (kablĕt); **kapĕkan mĕmanah** bij iets onbegrijpelijks.

II., sas., sabat; **jèn takapĕk; takapĕkin.**

, z. onder pik.

I., H. Z. 49, 6. Hariç. Z. 18, 7.

II., jav., de uit de kutuh getrokken boomwol voor bultzakken, kussens enz. (vgl. onder girik), vert. v. tûla, Bh. 66, Wrh.; **banjak kapuk**, eigenn. v. e. krijger onder Widjaja, R. L. Z. 1, 88.

, jav., *afleeren* iets te doen, *afgewend zijn* door vrees, een kwaal of straf.

, **ngĕpak**, *aangrijpen* met den bek iets v. e. hond, zwijn, aap, djangkrik, een tjurida den lokvogel, een paard enz. (mad. tjĕpaq, met de tanden *vasthouden*); vgl. pakpak.

, **mĕkĕpĕk**, *spartelen?* v. e. vogel door een kreeft aan den hals bekneld, R. 24 Z. 12, 9 (ngatĕpèk), aanh. onder tĕkĕh; **asahut akĕpĕk silih dudut** v. e. paar vechtende vogels, Ud. 36; **angĕpĕk** v. groote ooren *flabben;* **karnnâlwân angĕpĕk** v. Gaṅèça den vijand aanvallende, Sm. Z. 35, 2 (ngatèpèk); **angĕpĕkĕpĕk** v. ganzen, Sm. Z. 27, 8 (makabkaban);

kinĕpĕkan v. d. wagen v. R â w a ṅ a door Dj a ṭ â j u, R. 5 Z. 2, 4 (u b a g a b i g, k a t a m p i g, k a t a m p l i g).

(vgl. p i k p i k), ngĕpik, plukken bladen of bloemen; **mangĕpik**, *a m i p i k; z. k ĕ p i t en k ĕ t u s.

, z. onder k ĕ p u h III.

I., *afgeknot* b. v. v. lange nagels, de tuit v. e. trechter, 't oor v. e. kopje, de tj a l i ng v. e. dj a ng k r i k (vgl. k ĕ p o ng); **ngĕpukin**, *van* e. sigaar de asch *afknippen;* de **tabak** *v. d. takjes ontdoen, die 't weelderig worden der bladeren beletten;* 2° of ng ĕ p u h i n, van horens wisselen; **kĕpukan**, *wat* v. e. sigaar *afgeknipt is* b. v. een hoopje asch, v. d. pit v. e. lamp (p u ng p u ng a n s i g i); **kĕkĕpukan damar,** Us. 469; de takken v. d. tabak, die verwijderd worden om de bladeren breed, lang en smakelijk te maken.

II., Sbr., k ĕ m b a ng; **kĕpuk susun,** nn. v. e. p u t j u k-soort.

III., **kĕdèp² malang kĕpuk tingalan kunĕdèp katja,** Djubil.

I., **kumĕpok** v. e. knods op 't hoofd, B. Z. 101, 15 (m a k a l ĕ p o k).

II., **kĕpok tik, kĕpok ketik?,** zou op de p ĕ t a ng a n a n der priesters slaan, Wd. telkens.

(vgl. k i t u k); **kipĕk²**, m i l ĕ ng², a ng i ng ĕ l²; aanh. onder g a m b r i ng; **ngipĕkang,** *verschuiven* heen en weêr haar gat, v. e. hoer enz.; **makipĕkan,** *u m i ng ĕ l, *m i ng ĕ l (mad. k è p ĕ k); m a n o l i h, Sm. Z. 8, 3, L. Z. 19, 1 (*m o l a h), *m i n g g ĕ k (vgl. m a k i s ĕ l a n); **makipĕkan kadja,** *'t hoofd naar 't zuiden wenden;* **tong dadi makipĕkan.**

I., 't geluid v. e. d a n u h, Sm. Z. 30, 12 (k r è b è k a n, vgl. jav.), Br. Z. 27, 9 (k r è b è k), H. Z. 38, 21; B. Z. 41, 13 (p a k a r ĕ p w a k) Z. 79, 6, Z. 95, 19, W. Z. 21, 13 (m a k r ĕ b è k). Br. Z. 27, 9; **kumupak,** Sut. Z. 128, 4 (m a g r è b è g); **babaknya rodra kumupak,** R. 14 Z. 7, 9 (k r ĕ s r ĕ s m a b r u w a k, k. b r u w a k a nj a n é); **kumupak kaharan gĕlapa** v. d. koord v. e. boog, R. 4 Z. 1, 2 (m a k r è b è k m a s a w a ng k i l a p a, k ĕ p è t a n nj a n é k a d i k i l a p).

II., *l a w ĕ'; **kupak don** *l a w ĕ'; **sĕkar sakupak,** bij 't aanbieden v. offeranden, *een bloemblaadje* vooral v. p u d a k; ook s ĕ k a r a k a t i k?; **mĕkupak,** *afgescheurd* v. d. opperhuid v. e. l o n t a r-blad, zooals b. v. als er een fout begaan is, om dan de verbetering op de onderhuid te schrijven; v. e. a d ĕ g a n; **ngupak,** *afschillen* een p u d a k, een boom (vgl. batav. en z. m a b a k); **mangupak** (?) **gunungé,** *m a m u p a k; *pamuluning çara (sic.) **gading kalungsur ingupak** (in pl. v. k i n u p a k?), Ww. b. Z. 1, 130; **kupakan,** *'t kelkblad* v. e. bloem; **kĕkupakan,** benaming v. verschillende soorten v. sieraad aan deuren.

2°, z. p u p a k; **makupak,** vrn. = m a k ĕ t u s, Sut. Z. 3, 2, Mw. (batav. id.); **kupak kukunipun** v. iemand, die tegen iets aanstrompelt, Swg. 96.

3°, **wajahira baü suüd makupak,** Djpur.. **raré durung mĕkupak,** z. i p è n².

, **akupik** v. iemand, die zijn onderhoorigen roept, Utt. 59; **makupik**, R. 7 Z. 3, 13 (makĕpwak), aanh. onder nârada, wĕlah en prijaraṅa; ***akupik anggjat manuduhi**, B. Z. 4, 12 (nangkĕdjutang ngalapin lwir matudjuhang); **makupik asahuran**, v. e. kukulan, B. Z. 7, 5 (kalĕtokanja matimbal, pakalĕmpung abandungan); **angupiki patjĕh** (een jav. hds. angumiki), W. Z. 35, 4 (mangĕpwakin, makĕpwak).

, **mĕkupuk**, *stoomen, stijgen* v. rook, stof of water; vgl. mĕlĕpug.

I., *verlamd* v. e. hand door een val b. v. of door 't dragen v. iets zwaars (vgl. sund. kĕplèk; z. kèpèd, sèngkok en kiting); **sakit kèpèk mati asibak awak bapané né kiwa** (Bjw. id.); vgl. onder dèjog.

II., **kĕkèpèk**, *kaphali (kapâla?), kara (jav. èpèk²?); **tulising kèkèpèk**, sada, Kr. 41.

, koplèk, v. d. borsten, R., bl. Z. 4, 27 (vgl. onder pĕntal) aanh. onder arddhanarèçwarî en durga.

I. (tjuruk), *een rond doosje*, v. vlechtwerk of wel metaal voor gambir en tabak; die v. blik zijn v. Klungkungsch maaksel, een kleinere voor gambir (Catal. Batav. Gen. 124); ook tjopok en klopok (z. slĕpa); **kopok²an**, tjitjiplukan, *nampuka?, Sm. Z. 4, zeker klein boompje (sas. kĕnampok, de pitten der vruchtjes zouden zoet zijn en worden door sommigen genuttigd); de kinderen maken er een knappend geluid meê, physalis angulata?, hiervan een afb. Rumph. VI pl. 26 fig. 1; **patĕngĕraning puh awasakna dèn tatas, jan ja baăk, puăh api nga.; jan ja badĕng sadadawa, puăh lomba², nga.; jan ja tjlĕk tur agdé, puăh kakarangan, nga., jan ja putih gdé, puăh timah, nga.; jan ja putih mundul, puăh kopok²an, nga.; jan ja dawa malingkuh, puăh lalintah, nga.; jan ja baăk gdé, puăh tambaga, nga.; ta jan ja drĕs mananah, ça., babakan awar², ujah sagmĕl**, enz., Ss. 19; **mèn kopok²an** of **kopok²**, nm. door Twalèn aan Tjondong, zooals zij in d. gambuh ook heet, gegeven; de pop heeft e. dikken buik en e. uitstekend (djantak) voorhoofd; Tjondong hoort anders in den w. gambuh; elders heet zij Mèn sridjangklĕk en is de vrouw v. Mrĕdah.

II., **ngopokang**, ngèmpogang, dagelijks gebruiken kostbare kleêren b. v., **mĕkopokan di jèhé** v. die steeds in 't water zitten, ook *zich geheel aan een werk geven.*

*III., jav. (tjurĕk), **pakopokan**, 't binnenste v. 't oor, fr.

IV., sas., pokpok; **baké kopok siq imana**; ngĕplok²ang lima; **kopok kèng**, mokpok bangkjang; **punapa awalang** (tanana winalang galih), **djajèngrana kantun kulité** (agĕtuk) **kèwala „jan si upama gumpara** (jen dipun upamakĕn), **ajam punika upami** (tumrap sawung adjurit), **putung tjutjuké amsyah** (hamzah), **manahé sampun angoñtjir** (angutjir), **angrasa** (ija) **si djajèngpati, amusuh ing** (pan tarung lan) **tapĕl sèwu, jata asukan²** (langkung asuka²), **sri bupati ing madajin, ngopok** (ngĕmbat) **pupu sarwi**

alatah v. Nursèwan verblijd over Amsyah's nederlaag, Rng. Z. 16 v. 't jav. hds.

, s., z. swang II.

, **tuktuk kĕpukuh** (ook kĕpuhpuh), zekere uilsoort met groffer geluid dan dat v. d. tjlĕpuk (sund. buweuk?), zijn verblijf zou den boom meer vruchten doen dragen, *katupukutupuk, *dok.

, kahakap (Us. 185), karakap, Ss. 10 en kahapkap (Pam. Z. 5), *de grofste en oudste bladeren v. d. tabak,* basé, sĕmbung enz. (vgl. mal. kĕrakap, men. karakoq; z. lañtjah); **kapkapan,** soort v. vliegende eekhoren, alleen in de bosschen, Stn. b. (sund. haphap; vgl. onder dangap[2]).

, z. onder kikip.

, **galĕng kupkup,** galĕng guling; **mĕkupkup,** mĕdjangkut, mĕglut; T. b. 3 o.; **ngupkup ĕntud,** *ineengedoken zitten, de armen om de knieën* als bewijs van onverschilligheid; **bikasé ngarurah agung, jan twah ada kañla, manunas raös akidik, tan kalingu masih ĕntudé kupkupa** v. e. verwaten gunsteling door den vorst ontzien, fr.; **padanda jèn mamargi, masih djwa nu ngupkup ĕntud,** ald.; **jadin njandang panakang ja kupkup,** Bgd.; **sigsigan galĕngé kupkup, adjap**[2] **di pamrĕman** v. e. bedroefde prinses, Pk. b. (vgl. jav. kĕkĕp, mad. kĕpkĕp, sund. keukeup), aanh. onder palilit.

, **ngapèkpèk,** *spartelen* v. e. geslachte kip, v. e. pas gevangen visch (vgl. ngĕsèksèk en ngĕtèpèk); **ngapèkpèk lantas nĕmah** v. iemand, die geslagen wordt; *bibberen* v. koude?

, **dĕmang kupakiñtja,** een hofgroote onder den vorst v. Sunda, Tj. A. n. b.

, ngĕĕd, *te hard* v. gebak, dat niet goed gerezen is, 't tegenov. v. ĕmpuk; (vgl. tĕngal en padĕt), v. waluh, bijaûng enz.; **ngĕpĕd,** *moeielijk losgaan* v. d. schil v. sommige sĕmaga's; **sugih mĕkĕpĕdan,** *schatrijk,* vgl. onder ĕmpĕs, krĕpĕd en krĕpĕt.

, èmpok en ĕmpak; **1 duraman raris numbak pan bongkling sèbĕt manangkis, tumbaké pada makĕpod, raris pada mangĕlus kĕris, pada pasilib pĕntil,** Bngk. S. 252 waar 't gelijk staat met lung, want 253 wordt v. lungan tumbaké gesproken.

2°, (hier niet verstaan) *uitgeloopen* v. d. bevolking om naar iets te gaan zien, aanh. onder gorojoh, *weg* v. 't geen slecht is, aanh. onder pungkus.

, *langzaam voortgaan* wegens pijn in de lenden door vermoeidheid of een kwaal.

, *verlamd* v. d. voeten, vgl. kèpèk en sèngkok.

, *vermoeid* v. 't loopen op een reis; *moeielijk* ter been v. e. dikzak; in 't algemeen ook *moeielijk loopen,* wegens een grooten afstand.

, jav. (kapodang, in de Nw. verkl. door lĕñdjĕt kagawangan), **pamĕlarira kanâbhra kinupudang atukar enz.,** Mal. 388; Hadji D. 32 (kapadang); **suwĕngira rinadjasèng mas winatang gĕdah idjo kinapudang atukar,** Ww. Z. 3, 96; **polihira**

tjitjitran kapudang (b.: tumudah?) **atawing miring**, R. L. Z. 4, 144; vgl. pudangan.

, pat, *de 4de maand;* **sang dèwaning sasih kapat**, *hjangning masa katjatur; **purnamèng kapaté mangkin, masan anaké manganggo, pada masisig maämbuh, mangèsti rahina mělah, luh mowani, pada ja mamudja smara**, Bt. 54, ald. 6 't zelfde en dan manganggon, p. m. m. masan amudja smara, agung alit, mangèsti rabinan mělah, z. ook onder pat.

I., *de nijpers* of scharen v. e. kreeft of krab, *sungut (mad. kampè, ngadj., katip; z. sěpit en onder katjip); *panibung; **kapit udang** bij knapen ook als suběng gedragen; als de tugěh maar aan 't uiteinde en eindigende in een vork; **kapit²**, een insekt met een getakte staart, dat eenigszins v. kakkerlak in habitus zou hebben; **kakapit**, *kasupit, vgl. bat. gampit.

II., *kleven* v. de oogleden door verdroogd oogvuil, zooals met sommige oude menschen bij 't ontwaken 't geval is, aanh. onder ojog?

III., **kapitan**, mal. (port.), titel v. d. kapitein-Chinees; bepaald **kapitné** (vgl. onder é); **ngapitan**, *als kapitein-Chinees fungeeren.*

, **makaput** v. d. mond door spog, B. Z. 13, 4 (klěmuh², maklumuh²); **akaput** v. lieden, die hun vechten aan hunne vrouwen vertellen, Sut. Z. 147, 9 (pasaling blětang).

2°, **ngaput**, *inwikkelen* (mak. kapuq); **kinaput**, *pinolot; **kaputan**, als hulptelw. v. een in upih *gewikkelden* brief; **surat tityang tjara malaju akaputan, tjara bali akaputan**); **kaput lumut, ěñtjit, tai** enz., *overdekt met;* **pangaputan**, *'t geen, waarin iets gewikkeld is* of *moet worden;* z. ungkus.

I., z. onder pètå.

II., **bakapèt**, sas., mědjangkut.

, **limané kěpat, tajunganné kěpat** (vgl. sund.), **kěpat² mamargi**, Pdj.

I., jav., *waaier* v. Chin. maaksel, wjadjana, tålawrěnta, tjamara, prakîrñaka (Sbr. ilih); **tulang kěpět**, Sbr., *schouderblad;* *angěpěti, T. Z. 1, 6 (mangilihi); **ngěpětin**, *bewaaien;* **djuru kěpětin**, Bngk. S. 118; **kadi kiněpětan**, Hadji D. 93, aanh. onder ilir.

II., **laju** of **lajwa akěpětan** v. iemand, op 't punt v. dood te gaan, *nauwelijks een gevaar ontsnapt zijn* b. v. v. iemand, die bijna op een giftige slang getrapt zou hebben, ook **ajwa akěpětan, ipun mamanggih sangkala, ring alasé, ajwa akěpětan mati**, T. bg. Z. 4, 32, **i matjan tangkědjut mañdjagdjagin, iba gadjah, apa ngěpung iba, kèné ngangsur angkihané, mairib kěpung musuh, mah ènggalang orain kai, apang kai manawang, i gadjah masaür, ajwa akěpětan pědjah, kai busan, djuru boros ngěpung kai, mambědilin tur mamanah**, ald. 34; aanh. onder onja; vgl. lajwa II., laju ailihan en kěpětpět.

*III., **makěpětan**, B. Z. 56, 6 (rèpot, mangrègotang).

I., *opengespat* v. d. huid, v. 't uitgebroeide ei door 't kieken, *eventjes gebarsten* als e. rijpe srikaja (vgl. ěngkag);

sang karna mèrangé liwat bukat wara pĕsu munji akĕpit, Kid. Adip. Z. 5; **mĕkikèn kĕpit apiné** v. 't semen op 't punt van er uit te gudsen (vgl. kĕdjros); **akĕpit,** akikit, *pas uitkomen* v. e. gewas; **kĕpitan wong djawa,** B. U. 582.

II., pĕtik (z. kĕpik); **kĕpitan,** *angkup; *zeer jonge, nog kleine, bladeren,* die 's nachts piepen (vgl. onder angkup en kĕtjupitan); *de jonge bladeren* v. tabak; **kĕkĕpitan,** v. e. zeer, als haar, fijn gekorvene tabaksoort, wordende die v. Ampĕnan voor de beste gehouden.

2e, kĕkĕran; **pada mĕkĕpit,** v. iedere bloemsoort *één pluksel.*

III., jav. (kĕmpit); **ngĕpit,** ndlĕpit, aanh. onder kâla; **patrĕm tansah kinĕpitan,** Stn. b. 17; vgl. mal.; **nĕhĕr sinudak ingiswapangĕpit** (pangapit), T. Z. 4, 68 (isu kapĕtjak).

ᬓᭂᬧᬾᬢ᭄, pèt; **mĕkĕpèt,** *barsten* v. glas door vuur, v. bamboe, v. d. voeten door groote hitte; **kĕpètannjané kadi kilat,** *kumupak kaharan kilapa.

ᬓᭂᬧᭀᬢ᭄, **mĕkĕpot** v. d. beenderen, die lih zijn, zoodat men niet loopen kan (vgl. mĕklètjĕd); **kĕpotan,** *geknak* v. vingerleden; **ngĕpotin,** *knappen* de leden der vingers (batav. krĕpot); v. e. kutjit-dief om schreeuwen te voorkomen den keel v. 't biggetje; **ulihanga kĕpotanné,** als de dief de kutjit verkoopt; **kĕpotan katak,** zeker kruid, *kutjukutjur, *kadja²ran.

ᬓᬶᬧᬢ᭄, jav., z. onder kisat, R. m. Z. 25, 27.

ᬓᬶᬧᬶᬢ᭄, **dalihanikâmalajwani dadap malajwa kipit èngas amrih anikus,** B. Z. 85, 16 (to anggona lingsé manutug dadapnjané palaibnjané mapidĕngas sadyanja twah manjaru).

ᬓᬶᬧᬸᬢ᭄ I., **makiput tapih,** W. Z. 31, 8 (nĕkĕkang tapih, n. siñdjang, mangling-ling lilit siñdjang), Sm. Z. 115, 2; ***akiput** v. e. vrouw, die door een man wordt ontkleed, W. Z. 18, 12 (matimpuh, manĕsĕkang, anangkisi, nulak), Sum. Z. 117; 2; **hana sumaput limutnya satapihning adyah akiput wĕdin kaharaśa,** Kk. Z. 40, 6.

II., *de stuit* v. e. varken (vgl. kibul buûng en bat. imput).

ᬓᬸᬧᬢ᭄, z. onder kĕtipat.

ᬓᬸᬧᬶᬢ᭄, *te klein* v. d. mond als gebrek, *gezwollen* v. d. oogen ten gevolge van worging, gebrek, *meer of min geloken* v. e. Chinees b. v. (vgl. kubil); z. luwĕr; **njang akupit twara mĕkalah,** *zelfs een klein stukje is er niet van verloren gegaan.*

*II., **çutji tĕka ring wulañdjar i kupit pada tanpadjalu,** Sm. Z. 9, 5 (lwir çridanta dikatĕkanjané balu pada makatok olihnya kèlangan laki).

ᬓᬾᬧᬾᬢ᭄, **kèpètan,** z. pèpètan en onder angsu; **sĕnjah kèpètan,** *tot aan 't laatste nageslacht;* ook **sĕnjah danuh kèpèt né; saling kèpètang,** madjĕngka.

ᬓᬧᭀᬢ, s., z. dârâpati en onder kitiran; **kapota pâlikâ,** witangka.

ᬓᬸᬧᬶᬢ᭄, s., *vertoornd;* **ngapitaäng,** *op* iemand *vertoornd zijn?;* z. ook onder upita en prakupita.

ᬓᭀᬧᬶᬢ᭄, s., agalak.

ᬓᭀᬧ᭄ᬢᬄ in pl. v. koktah (ka en uktah?); **tan koptah,** *tan loka (de *k* in *p* veranderd ziet men ook in sapta II).

ᬓᬸᬧᬸᬢ᭄ᬭ, s., *een slecht kind,* tegenov. saputra, aanh. onder atawi.

ᬓᬧᬶᬢᬸᬢ᭄, z. onder tut.

ᬓᬧᭂᬢ᭄ᬧᭂᬢ᭄, **ngĕpĕtpĕt** v. e. pas geslachte kip, vgl. kĕpĕt II., ngĕsèksèk, ngĕtèpèk en ngĕpèkpèk.

ᬓᬧᬶᬢᬶᬂ, jav., *zeekreeft;* z. kapiting.

ᬓᬧᬶᬝᬶᬂ, kĕpiting, O., waar 't ook met een dentale *t* voorkomt; **sukuné lir kinapiting** (jav. **ngĕpiting**) **tiba kongsĕb ring bĕntur,** door de ranté salèman, Stn. Z. 5; vgl. onder domblèh.

ᬓᬧᬲ᭄, jav. (perz.), *karpâsa, *wadarâ, *uringa, *katoen* met de pitten er nog in (z. gamĕt); **kadyangganing nĕgĕs kapas kadèn matih twahnya urip, mingkin ké ĕnjak mabuwah,** Swg. Z. 1, 91; **batun kapasan,** de zaadplaats v. e. mensch of dier, de kern der klooten; (z. butuh); **pakapasan,** z. onder kalajar.

ᬓᭂᬧᬸᬲ᭄ I. (bbg.: pĕgat); **kĕpus,** *afvallen* v. d. pungsĕd, (vgl. batav. en klĕpus); aanh. onder butuh; **ngĕpus,** *lospeuteren, plukken,* vgl. muspus.

*II., Bjw., lutjut, Stn. **wastrané tĕlĕs akĕpus,** Sty. Z. 5; **kampuh kĕpus** (tĕlĕs) **dèning luhé,** Stn., b. b., Z. 7; **pada kakĕpusan, tan adjrih baja ing kali,** Dw. h., Z. 13, z. klĕpus.

ᬓᭂᬫ᭄ᬧᬾᬲ᭄ I., sas., *slinken* v. d. buik eener vrouw, die gebaard heeft (Bjw. kĕmplès, jav. kalĕmpis, lamp. kĕlpis en kimpis, bat. alpis, lapis en mĕlampis); vgl. kimpĕs.

II., z. onder kĕmpès I.

ᬓᭂᬫ᭄ᬧᭀᬲ᭄, *afgevallen* v. d. gebroken leuning v. e. stoel b. v., vgl. kĕtjong.

ᬓᬶᬧᬲ᭄, kĕpĕt? (mal.), Hadji D. 71, **karnanya ngipas awijar,** Stn., bnjw., Z. 1, 101 (sasigar?, z. aanh. onder prabusèt).

ᬓᬸᬧᬲ᭄, *gedroogde* of *verdroogde* gĕdĕbong, waaruit touw, waarmeê tabak in een kraras wordt samengebonden; om brandhout, voor toltouw en de blangsutan, slingkad (z. bagun sĕnggaūk) en tĕkĕs bij arme lieden (mal. v. kut. kĕlopas, *vlies* in de bamboe); **basang kupas,** z. onder basang.

ᬓᭀᬓᭀᬧᬲ᭄, *de vinnen* als v. e. visch, aan de pooten v. e. schildpad (Bjw. id., mad. kipĕs, vgl. kèpèt en pèpèt, sund. tjèpèt en pèpèt, ibn. paleped, lamp. kĕpaj, tag. kapaj, bat. hapi, alf. kakapoi, kakapé en kachawé); *de vingergelijke bladen* aan weêrskanten v. d. kop v. d. bluwang, waarmeê hij zich in den grond werkt; z. tunggir.

ᬓᬧᬶᬰ, s., (*roodachtig bruin*), abang, vgl. kapila.

ᬓᬧᬶᬰᬵ, s., **kunang anak bhagawân pulaha i sang kapiçâ, nyang piçâtja, nâga labhanggali, kubanda kataputana, hala*, ika**

sinanggub añdja ringké loka, Ag. 29; Tjt. 71, anakira sang wisyu (sic.), mĕtu piçatja, çraja, asura mamurddha wagra (wjâghra?), bègali (sic.), kubanda, putanâ, hala², añdja²; aanh. onder krodhawaçâ.

ᬓᬧ᭄ᬯ, *zoowel de een als de ander*, tut. 61 b., aanh. onder ingu, *beiden* aanh. onder tjaṅḋâla (tag. kapowa, *beiden*), B. Z. 1, 4, *alleen*, W. Z. 27, 1; **mangké kapwa halĕpnikang hima** enz., Z. 18, 1 (wjakti mèngkènè karaçminikang radjyané ring himantaka, sapuniki kapi enz.); schijnt 't bat. hapé te zijn (vgl. uit de T. onder kapo), v. één persoon, dat hij spoedig herleve, is mijn bede, B. Z. 47, 5, Ar. Z. 62, 11, Z. 67, 8, Sut. Z. 21, 5; **tan hana kapwa kârwa lĕpihan**, W. Z. 15, 14 (tan wantĕn punika sang kama karon ulĕtan); **kapwanya**, *zijns gelijken*; **ahjun i kapatyani kapwanya djanma**, Bh. 18 (vert. v. parasparawadhaisî, maar 't origin., 397, heeft hier djajaisî), **sahaṡrabâhos tadjuddham, wingçadbâhoç tja dâruṅam, nrĕparâksasajos tatra, âgrabdham romaharṡaṅam, apa ta lwirni prang iking** (b.: ning, lees nikang) **manuṡa mwang râkṡasa, sahasrabâhu lâwan wingçatibâhu, ja tikâ katatakut kagiri***, **muriring arĕs manahning wwang tuminghal apa(n)tapwan hana mangkâ ri lagi, apajâpan kadi patampuhning sâgarâlih siki, kadi papagut** (b.: papagá) **ning wukir kapwa** (b.: paḋa)**nya wukir, kadi patĕmuning rudra lâwan kâla, paghâsa mawantah tikang sañdjata ri tanganya rasika kâlih, kapatuli kaplingĕn** (b.: kaplintang) **ta daçadèça dèning çabda**, Utt. 40 ('t origin. 32e srg.: sâgarâw iwa sangkṡubdaw tjalamûlâw iwâtjalaw . . . rudra kâlâw iwa hruddhau); **kadyangganing watang kahala makambangan ring tasik, dadi ja katjuṅḋuk, kapanggih lâwan kapwanya watang nyata jâpasah muwah dadi ta jâpanggih muwah, mangkana, ta papanggihning sarwwa bhâwa lâwan kapwanya, anitya ikâ nyata makântang mapasah, dadi tajâpanggih muwah**, tut. 65 (Ind. Spr. 5093); **kapwanira bhudjangga**, Pg. (papadan ida paṅḋita); **paḋa kapwa**, R. 3 Z. 1, 22; **nihan ta kottamaning kasatyan nâng jadjnja, nâng dâna, nang brata, kapwa wĕnang ika mangĕntasakĕn, sor tikâ dèning kasatyan, ring kapwângĕntasakĕn**, tut. 18, aanh. onder ratâ (z. kapwânakan, waaruit op te maken is, dat 't ook *als 't ware, gelijk*, beteekent).

ᬓᬧ᭄ᬯᬓ᭄, z. èpuh.

ᬓᬧ᭄ᬯᬦᬓᬦ᭄, kapwa en anakan, kaponakan, Bh. 46, bis (vert. v. swasrija, waarvoor 't origin. bhâginèja heeft, dus = men. mal. kamanakan); **tan wruhĕn bapanya ikang anak, tan wruhan anaknya ikang bapa, tan èngĕt jan wwang sânaknya ikang wwangsânak, tan wawarĕngĕh an kapwanakanya ikang pâman, mangkanâ tèkang kapwânakan tan uninga i pâmanya, astâm tikang mitra, tan èngĕt ja ri mitranya**, Bh. 46 (vert. v. na puttrah pitaraṁ djadjnjé na pitâ putraṁ aurasaṁ na bhrâtâ bhrâtaran tatra swasrîjo na tja mâtulâṁ, na

mâtulaç tja swasrîjam na sakhâjam sakhâ tadâ).

, **makĕpwak**, *angupiki, *akupik; **ngĕpwakin**, *anggupi, *bij iets in de handen een klappend geluid maken;* **mangĕpwâkin**, *angupiki; **kĕkĕpwakan**, *kletterbamboe* om de eekhorens van de vruchten te houden, of wel tegen de vogels aangewend (Bjw. koplok, vgl. jav. en sund. koprak, lamp. kakapaq); **banaspati kĕpwagan** of **kĕpwakan**?, nm. v. e. spook, de boomen schuddende; z. gĕgodèg.

, **kupwak(g)umĕñtjyang**, **tjangtjinganya agatik**, Spt. Z. 5, 216.

I., mal. (Tamil), *schip* (vgl. bat. hopal dat op een vroeger kĕpal wijst), **wastra sutra kapal kandas**; **da kapal** of **pa kapal**, geadspir. pa (; jav. pa palja, welk palja wel palwa is; in de onder tambing aangehaalde woorden beteekent 't vermoedelijk boom, z. III.

2°, jav., *turangga.

II., nm. v. e. boom, met zeer licht hout voor bĕbaluk djaring (Bjw. kaju djaran); **biju kapal**, blauwe laaghangende vruchten; 2°, eigenn. v. e. pl. in Mngw., vanwaar groote waterkuiken (tjaratan en sĕndor; vgl. onder waringin) en ook op Lombok; **ubi kapal**, z. onder anturan.

, **kinapil kanin** (b.: kani) **kang lajwan rinuruban ing sasampir** v. 't lijk der prinses, die zich ten dood gewijd had, Kid. Sund. Z. 3, 35.

I., de jonge bladeren wit en de vrucht uit gebrek of wegens duurte v. d. areca-noot genuttigd, ardjunataru, *kalpataru, B. U. 82.

II., jav., **wiśtya kĕpĕla**, B. Z. 79, 1 (matya upama nasi, lĕwih? nasi); **kanti sandèkala raris, pada ndabdabang linggih, makĕpĕlan wastanipun**, fr. t.: **kpĕkĕpĕl**, *ontbijt* na 't ontwaken, R. 21 Z. 1, 10, 12; **kĕpĕl**[2], 12 Z. 2, 16 (nasi makĕpĕl); **makĕpĕl**, aanh. onder darawaj; **mĕkĕpĕl**, *in kluiten gekneed* v. gekookte rijst (vgl. bat. hapol en pohol), v. d. aarde om tatal te maken enz.

2°, nm. v. e. kleine hijna vuist-groote ktipat-soort, grooter dan de ktipat taluh; in de Pabratan **kupat kĕpĕlan**; **tapé biju djadja uli, kĕpĕl abug tumpĕngé pada madanan** (b.: madadwa), Pan Br. 7.

?, aanh. onder ĕnis en osol.

, s. (*schedel*), *mastaka, tut. 46, *lalata; R. 2 Z. 1, 42, L. Z. 23, 11 (galih); Sm. 8, 21 (tjangkok), Z. 22, 18 (gidat; vgl. mal.), z. onder tasi en aanh. onder kâla en kèrè; **kapala kampung**, mal., *'t hoofd v. e. Mahom.* dèsa; **ngĕpala kampung slam**, *als zoodanig fungeeren.*

, **kaphalaçoka**, eigenn. v. e. onderhoorige v. Widjaja, R. L. Z. 7, 11, 50; **iki katambing kidul wong godèg lèmèt tuhwabĕtjik wwang malang dulwâdĕling arûpa kpah amuwus konĕn ika angalor kaphalaçokâranèki ikana tunggal wong amûka hawèra**, ald. Z. 5, 14, 29.

, s., *Çiwa*, Wd. 31.

, s., R. 7 Z. 1, 2 (barak, baâk,

baŏn? vgl. kapiça), 18 Z. 7, 17 (rakta), v. runderen, aanh. onder sĕlut, v. e. als een leeuw er uitziende, Tt. 229 (*jav. *wit*, men. kupilå, *witachtig rood* als sommige rundbeesten, vgl. ook sund.); eigenn. R. 20 Z. 9, 14 (brahma), Tjt., z. aanh. onder *tjîwara; **lĕmbu kapila**, aanh. onder wawan; **kapiladjaṭâ, ganggâ paḍanya ḍumawuh rikanang kapila, djâtâ bhaṭâra paramèçwara jèka mâpâng**, Rm. Z. 8, 16 (vgl. onder tripatha); **kapiladjaṭâdhara** v. Bijasa, Adip. 70; **kapila kĕtu**, eigenn. v. e. gandarwwa?, Tt. 5 o.

2e, eigenn., z. onder siddharši en aanh. onder sadyuh.

3e, z. onder suprasèna en aanh. onder kuça.

[Balinese script], s., pipi.

[Balinese script], z. onder kĕmbang kuning praü.

[Balinese script], aanh. onder djaloka.

[Balinese script] I., z. onder djènglar.

II., kĕlèt, bungkah, bonglak, v. e. lichaamslid, 't hoofd, *lutjut, *laklak; **i lĕngar gidat koplar** v. e. bukal, die hem gebeten had, Tjb. Z.; **kakin koplar**, aanh. onder tjoltjol.

[Balinese script] (?), z. onder darawaj.

[Balinese script] of gapluk (z. ald.); **ngapluk**, *een slag geven* op den bek b. v.

[Balinese script] I. of kaplak; **mangĕplak**, *gumrit, *npanghrik; **ngĕplak tangan**, z. onder gĕpok; **ngĕplakin**, iemand *een oorvijg geven met de hand*, den kop v. e. hond b. v. slaan (batav. id. en kĕpĕlak); **ook ngĕplagin**.

II., **makĕplak**, achter een woord ter versterking der beteekenis b. v. **sajang makĕplak**, v. iemand, die bij een vorst zeer gezien is; **putih mĕkĕplak** of ngĕmplak, *spierwit* als de bladeren v. d. sèmpol (mal. p. mĕndjĕlĕpak, jav. p. mĕmplak; vgl. njamplak en njampwak); **mĕkĕplakplak**, *open* v. e. bloem, v. gebarsten bamboe, v. d. tuñdjung sudamala; z. kĕmplang.

[Balinese script], **makĕplĕk**, B. U. 48; **makĕplĕk mati, kĕplakkĕplĕk njĕlé ati** v. e. zieken.

[Balinese script], **kĕplakkĕpluk pĕsu balé maükir**, raadsel op mandori; **kĕplakkĕpluk pĕsu bulan dadwa**, raadsel op ngĕmpug njuh.

[Balinese script] I., kĕmbung, v. d. klooten v. e. gègèan, die na de lubbing zich weêr uitzetten; **pĕkĕplokplok** v. puisten en builen (vgl. mĕkĕplos).

II., jav. **kang kala girang mĕkĕkĕplok**, Sdm.; **ngĕplok*ang**, de handen *klappen* bij 't joelen, vgl. plok.

[Balinese script] I., *loslaten* v. d. bast v. e. boom, v. d. korst v. e. wonde of een pok (vgl. batav. en sund. somplok); vgl. klupak.

II., **kuplakkaplik**, *flappen* v. borsten of lange ooren; vgl. onder ĕmbé.

[Balinese script] v. hangborsten (z. kopèk), vgl. aanh. onder buwaja; **kampèk misi tĕmako, njonjo koplèk masih kanggo**, boertend lied, vgl. lèpèk en gablig en gablèk.

[Balinese script], z. kĕkĕpwakan.

, s., aanh. onder bubat II en si.

, v. kĕplak; **pĕkĕplakplak mĕmutih** v. d. witte djagung.

, z. onder kĕplok.

, **makaplĕtok** v. vuur uit een rots, Ar. Z. 8, 10; **makapĕlĕtok** v. boomen door brand, Sut. Z. 135, 7 (vgl. jav. plĕtok).

, **ngaplès**, *op* zich *'t water scheppende doen plassen* v. iemand, die zich baadt; vgl. tampès.

, **mĕkĕplis**, *opgezet, zwellen* v. e. wonde, v. puistjes *geëtterd?, glad er uit komen*, v. e. kind (vgl. kĕhlos); **akĕplisan** v. vruchten.

, **mĕkĕplos** en mĕkĕplusplus v. gebarsten lippen; **akĕplos**, z. onder wingsil; **mĕkĕplos**, tegenov. saranta?; **akĕplos** v. d. oogen, aanh. onder tinggi.

, Bjw., *slap* als de ooren v. e. **Europeeschen** hond.

, *een voor een doodgaan* v. planten, kinderen b. v., vandaag een en morgen weêr een, Gj. pĕkĕplèsplès mati.

, z. onder mijana.

, s., **kâpiljanâgarî**, 't gedeelte v. Drupada's **rijk**, dat hem Droṇa, na 't overige genomen te hebben, overliet, Adip. 85.

, z. onder lĕjĕ.

, *gĕpuk.

, **ngaplug**, *op* iets *onder 't sparlelen net neêrkomen, tegen* iets *aanrennen* de horens b. v. tegen een boom; **papak kaplugina** v. e. blinde.

, z. kĕplak I.; **kĕkĕplagan**, een kleine bĕbĕdilan, bestaande slechts uit een geleding buluh en dus zonder pĕranak; z. tèpèngan; 2e een papah v. e. pisang, waarmeê kinderen zich vermaken door er hard meê op den grond te slaan.

, **mĕkĕplig** v. d. stop v. e. flesch limonade gazeuse; z. kĕplug.

, plug; **mĕkĕplug**, *barsten* door de hitte als een ei b. v.; **kadi mĕkĕplugan sakité**; vgl. onder garing en z. kĕplig (makĕplug v. e. geweerschot, Tj. b.).

, jav., **kârkolakah ikang kapulaga**, Sw.; vgl. kapulawa.

, **mĕkĕplugplagan**, *ploeteren*; **uli nunyan mĕkĕplugplagan mĕnahin, tondèn pragat.**

 (vgl. mal. en tag.), Sum. Z. 7, 21 (bis.), **tumulusa tan kapâlanga ta sihni sang muniwara**, B. Z. 48, 4 (durusang ugi kni sâmpun kalĕtĕhan itjan sang paṅdyané, d. sampun nugĕlang paitjan sang jatindra, puputang norana kawaran ikang wlas ida sang pandita lĕwih), Z. 2, 22; **pkiké tan kapalang**, Mal. 101; **twara kapalang**, *elkaâr* in schoonheid *niet toegeven?*, aanh. onder imbang en pitik, **Mal.** 115; **strî sâmântasutâ padâhjang araras ndan arada kapalang tininghalan**, Sum. Z. 157, 8 (Kid. Z. 3, 121, sakèh sang paraputri padâju mangké tĕka sira (Indumatî namentlijk); **kapalang t., ksamâkĕna ri lĕwĕsnya kapalangèng guṅa**, *vergeef 't, dat zij zoo zeer te kort schiet in deugden*, aanh. onder tjungking;

dat ik U in uwe heerlijkheid zie, **mara tan kapalangalang warânugraha rahadyan sanghulun ri pinakanghulun**, Bh. 37; **nora kapalang**, *tatanwĕlang; **hajo kapalang**, Dj. Pramèja 7, 11, 23; **satya bhakti tan kapalang umiring pâduka hadji**, zij aarzelde niet haren vader in den dood te volgen, Kid. Sund. Z. 3, 11; zekerlijk zullen we overwonnen worden, **hajwa kapalang palĕkasnira**, *zoo niet onvoldoende is de uitrusting v. hem*, den prins, B. Z. 2, 22; **hajwa kapâlang** (m. c.), L. Z. 19, 5 (da iman²); **tuhu² ajunya nora kapalang**, en **suputrjajuaju nora kapalang**, Spt. Z. 1, 19, Z. 2, 4; **kapalang tuwunya** v. mismaakten, aanh. onder kutjitângga en kĕmik.

, **ngĕplingpling**, v. d. huid met een builtje bezet; **pĕkĕplingpling**, *met builtjes bezet.*

, tjopong, aanh. onder tjlupak, **kuplungan**, benaming v. buisjes zonder mouwen.

, **mèsi kapipi**, B. Z. 4, 9 (maisi gapgapan, kaping madaging).

, *op zwart zaad*, geen duit op 't oogenblik hebben, U. Pngr. 52; **sdĕng kapidjiga mangkin**, zegt iemand den crediteur afschepende.

, B. Z. 3, 1 (pipi); **kapèja** (uitgave pipiné) **lĕmpung tur montok**, B. U. 834; vgl. kapola.

, **makapjah** v. d. wind, Tb. 8.

, v. ĕjĕb, R. 10 Z. 1, 2 a; 18 Z. 3, 9 (pĕsu panjuh); z. kapèjuh.

, Bjw., kapojuh (Sut. Z. 74, 4, Stn. b. 21, Z. 5), Stn.; z. *kapĕ'jĕh.

, mal. (ar.), R. sas.; *rood calotje* door de baris tjina gedragen ('t sas. kupijah, z. onder songko).

, **mĕkĕpjar manah tityang**, *opgeruimd* tengevolge b. v. v. zekere spijzen.

, Bjw., soort bubuh, maar in een blad gewikkeld, lĕlĕmu; **ngopjor bĕbrĕngosé, songkob tuūn kumisé.**

2°, z. onder kotjok.

, eigenn. v. e. heilige, die Hanumân, toen hij Sîtâ moest bezoeken, onthaalde en den weg wees, R. m. (R. k. kapiwara, mal. R., bl. 131, كفيارن).

, aanh. onder dudus.

, **ni gujang pangigĕlé tumĕngèng luhur kĕpjak² tjaksuné mulorok hilaté mulud kèngis wahosé**, Tj. A.; **akĕpjak² ing kuku** v. e. dansende heks, Tj. A. d., his, z. onder kakak.

, **tajunganė kĕpjatkĕpjut**, Bs. bl.

, z. onder asĕm.

, jav., Mw.

, jav., aanh. onder limpit, **kaja wong kinapiñdjal tan antĕn** (b.: antĕng) **nggoning alungguh** v. e. verliefde, U. Pngr. 17, Us. 152.

, s., z. onder *hajam en *tjakikjar.

, Kam. 16, **makĕpug**, *kantĕp; **tuwina pĕhpĕh tjalingnjané sĕdĕng tadjĕpa makĕpug kabatu ritiné**, verkeerde vert. v. R. 14 Z. 7, 2; **pati kĕpug**, *overal tegenaan stooten*, aanh. onder kĕdiding, *zich reppen, zich vermoeien* als een moeder voor hare kinderen;

ingĕtang dja mèmé, duk tjai né ĕnu tjĕnik, tujuh san mèmé ratu, ngajahin i tjai ratu, manganggĕh bakal daäré, patibabar patikĕpug, lĕmĕng lĕmah mangalihang, een moeder haren vertoornden zoon trachtende te belezen, haar niet voor hare ontrouw jegens zijn vader te straffen, Pdj., **patikĕpagpatikĕpug,** aanh. onder srĕdah en dusin; **nihan sang hjang kpugan, ngaranira, parjjuk tulis sakwèhning majoga, turturing apuj pulanja, ma,** [Balinese script] **adu bapangku ibungku hjang bhaṭâra wiṣṇu, kadi hjuningwang kabèh tumon bhaṭâra w., hjuningwang kabèh irjjâku, kadi sihningwang kabèh tumon bhaṭâra w. sihaning wwang kabèh irjjâku, siddhi² mantrangku swâhâ; samâdhinya ring wngi mangadĕg atapakan watu, mangagĕm wwai ring tampurung, piikakĕn aṣṭadèça; mantraning angapuj nihan,** [Balinese script] **indah ta kita hjang brâhmâ wiṣṇu kita magawé hasih, turunakĕn awakta ring lambakâ, hajwa tjawuh, asing sira mangjogawidhi, turuntara (?) sanghulun ring lambakâ, siddhi² mantrangku swâhâ, mantraning anghapuj, ikâ, kurĕbakĕn ing pané isyâna wwai, siddhâsing tuduhnya,** War.; **ngĕpugin,** ngantĕpin; **kaäntĕp angĕpugin,** *amagut; **sama iba taluh, langkap** (langkah, dangkah of langgap) **mangĕpugin paras** (ungkal), woorden v. e. zich sterk wanende v. zijn vijand, Meg. 416 (langkab te lezen).

[Balinese script], **kampĕgan** (mal. tĕrpĕgan).

[Balinese script] ?, *apĕga.

[Balinese script], sas., teredo navalis, *paalworm*, die 't in zeewater zich bevindende hout aantast (mal. id.).

[Balinese script] I., *een ijle soort v. zeildoek* voor 't dak v. e. tĕtaring; *vlechtwerk* v. ibus of kubal voor zakken of dingding, Bbg. karung; aanh. onder tjalompong; **djaring kaping,** zou een andere naam zijn voor waring.

*II., **mangapingi,** Sut. Z. 113, 6 (mangabih); **kèn bajan kèn sanggit samângapingi sira,** Mal. 355 b. (bij dit angaping ook te denken aan 't mad., waar 't = apit is); **kapingan,** *dampa, Ud. 11, bis. (vert. v. jâna en wimâna), Sum. Z. 143, 9; **singhâsana, kapingan prabrĕti,** Ud. 115.

III., **di kaping rurungé ambahin,** *aan den kant* (vgl. samping); **ngambahin kapangaping,** *adalan ing wukir²an.

[Balinese script], **kakapungan alang²** voor 't mĕlit, Ar. 7.

[Balinese script], *zware bakkebaarden* als die v. e. tijger of die v. Bhîma (vgl. onder talikuran); v. e. djaugkrik, dat er zoo uit ziet, zoodat hij in 't gevecht zijn tegenstander vrees aanjaagt, **jadin wèntĕn anak bangras, aèng kapèng tur pradjurit, sampun sada gring mawĕdang, galak krĕng ngatjiwèn tanding, sampunang pati ñdjrihin,** fr.

[Balinese script], sas., *glut; **ta kapong,** rinangkulan; **sapĕngapong,** *sapluk.

[Balinese script], z. kĕpung.

[Balinese script], **kĕpĕngan tĕka,** magĕnan.

[Balinese script] I., *droog* en *stijf* v. d. lippen, vgl. kĕtip.

2e, v. iemand, die zegt iets niet te bezitten, omdat hij 't niet gaarne uitleent.

II., z. onder s ĕ p i ng.

I., **ngĕpung,** *nazetten, vervolgen* v. e. hond een zwijn b. v., *a ng u s i; **kĕpunga,** *t i n û t n y a; **angĕpung mrĕga,** T. Z. 5, 94 (a b u b u r u); ook ngĕpang.

II., jav., **mangĕpung purané,** *m a ng ĕ m- b u l i p u r i, **angĕpung,** Z. 4, 30 (ngitĕr); **kakĕpung,** *i n u s i; *kĕpang om 't rijm, Was. Z. 2, 4; **kĕpunga,** *t i n û t n y a, T. Z. 5, 94, buiten 't rijm, ald. 24; k i n ĕ p a ng i ng s a ñ dj a t a, R. L. Z. 7, 128 (r i n ĕ b u t); **adjana malaju rowangta kĕpungĕn saking pungkar,** Mal. 122; vgl. ĕ n d ĕ r.

*III., sas., **bakĕpung,** m ĕ tj i m p l u ng a n.

I., k ĕ p u k v. d. hoorn v. e. hert.

*II., z. onder l ĕ t o ng; **djalak kĕpong,** Bjw.

, z. onder d i p a ng.

I., jav., *tj a k r a v. e. wagen, *t i k ĕ- l a n, Br. Z. 13, 26 (p a nj ĕ b ĕ h, tj a k r a); **kipingan** v. d. tj a k r a-slagorde, tegenov. s a k i, Sut. Z. 126, 6 (p a m ĕ ng k u).

II., zeker gebak v. k a tj a ng.

2e, Bngl., dj a dj a o p a k.

I., **kupa'ng,** *een schelpsoort,* Sut. Z. 86, 8 (u n ĕ m), B. Z. 6, 12 (k a k u p a).

2e, *100,* en **tĕlung kupang,** *300,* Wtb., Gh. Z. 5, 4; **rong kupang** v. d. vrouwen v. d. bal. vorst, Kid. Pam. ('t proza s a t a k); een schelpsoort, die evenals d ĕ m i, als geld circuleerde, vgl. mal., volgens 't Mal. handb., onder s ĕ s a p i aangehaald, bl. 52, s a p u l u h r i j a l, bug. u p a ng, *10 guldenstuk;* 4 u p a ng, *één* m â s; bat. h u p a ng, bis. k o p a ng; vgl. sund. *jav. s a k u p a ng, s a t u s, in 't Mal. v. Banda, 't sangirsch en een der alf. talen bet. k u p a ng, *geld* in 't algemeen; mak. k u p a, benaming v. e. schelpsoort en een oude gouden munt; ternat. de waarde van 7 cents of $^1/_{24}$ reaal, lamp. k u p a ng, groote s a g a-boontjes om goud meê te wegen (z. ook onder s a w é III en k a p a r d a k a), O. II. 3 a.: Adig., **anakupang,** O. (II. 1, t u r u n s a k u p a ng); **sawatara wontĕn rong kupang bahitra,** Kid. Sund. Z. 1, 40.

II., zekere groote boom, waarvan de uitspruitsels, als bl a n d i ng a n smakende, voor l a l a b gebezigd worden.

III., eigenn. v. e. pl., z. onder t è g a.

, jav., *oor* (k a r ṅ a, vgl. onder s u m- p i ng); ook k o p i ng (omstreeks middernacht zijn de ooren volgens 't algemeen geloof kleiner en dit is dan ook 't teeken, dat het middernacht is, vgl. onder p i r ĕ t); lamp. tj a p i ng, bat. s u p i ng, malag. s i o f i n ă; **ringgit kuping** z. onder s o ng k o b; **alihang kuping,** zegt men tot iemand, wien men 't goed aanhooren aanbeveelt, Bngk. s. 160; **bujut matjan kuping,** z. onder p a n ḍ a k a n; **arong kuping,** *fluisterend?,* v. iemand tot zijn bedgenoot, Djpur.; **rĕbah kuping,** aanh. onder w a d h a.

2e, de twee houten knobbels aan weêrskanten v. 't schaafijzer, die als 't ware de vleugels zijn, z. p ĕ m a dj a.

, *de grootste lepelsoort* bij 't ng a r i gebezigd (z. s o d a, s i j u t); **dini sadja tjandi mudah, adji kètèng ja akèpang,** Lb.

2°, *een handbreed plat stuk hout* met steel om bij vast te houden, dienende om er de duiten bij 't tjontok pulangan meê op de dulang te werpen; vgl. onder djái.

3°, **tulang kèpang**, Bbg., *schouderblad.*

, sas., pipis (vgl. mal., men. en bat., ngadj. kiping).

, een tjaratan v. sasaksch maaksel naar een dèsa op Lombok dus genaamd; **lopang**, Tj. A. Z. 1, 41.

, z. onder pingu.

, jav. (kapi en ingin), *behagen scheppen*, Kam. 24, Adip. 57; W. Z. 2, 1 (dingarjjan, děměn); **kapěnghin** (m. c.), I. Z. 12, 14 (tumbèn); vgl. onder bilala.

, *luh, kapiluh, Was. 4; z. onder luh en ilu.

, *vergeetachtig, verstrooid;* z. lingung.

, zeker muziekinstr. best. uit twee bekkens, kleiner dan trompong en grooter dan de rèjong (ndungding is 't geluid); tegelijk met de rèjong? bespeeld, vgl. onder taběh.

(kalèr), naar de analogie v. kangin = kaüh uit ka en een vroeger adja (bug. *binnenland*, Ts. v. 't Batav. Gen. XXXII 513; z. dadja), *'t Zuiden; elders 't Noorden;* **magadja kanginang**, *angawètan angalor; **gadjanang** (ugalèrang), *Z. waarts, Z. waarts aan*, angalor; **mětapis djaka** (d. i. duk) **olèlèng kadja, duk ěngkèn nglong sangkèta** bolèlèng kadja is sangkèt).

I., sas., tityang (ook Smbw.).

II., z. adjir II.

, **makědju** v. iemand, die besneden wordt, *gebonden;* **ngědju**, *met geweld* iets, als b. v. v. e. geneesmiddel, *te eten of te drinken geven* aan een kind (z. tjěkok); **pan malandang djani ngrasa ibuk, rěngas palijaté, mirib ngagěnang malaib, kanoman nděmak idju, sajané milu mangědju, laüt surung kanatahé, ada maněgakin tundun, liju adjaknja nggisiang**, Tjrk.; **ěnjèn to uli di djaä, těka mai apapatjang alih djagdjagin ènggalang kědju, impus tjara tjèlèngang, apang těkěk tur dampingin pané malu, tèkèn golok panggorèngan tusuk tjara nggorah- kutjit „tatuné da mbaäng linggah, tjèrètungang (?) gětihnjané tjitjipin**, woorden v. d. atat, die bij een jager een slechte opvoeding had gehad, tot den voortvluchtigen vorst, T. bg. Z. 2.

, z. onder

, s., z. onder saptawâra.

2°, aanh. onder djâtaka.

I., mal. (perz.); **lěngis kodja**, zekere oliesoort, waaraan bizondere krachten worden toegeschreven, uit měnjan vervaardigd; **ngodja**, die olie uit benzoë gestoomd en met bloemen vermengd, *vervaardigen.*

II., *scheid uit! genoeg!;* ook todja.

, ben. v. e. lange *sprinkhaansoort;* wordt genuttigd; z. kaliaga, undis, somi, katěpag, njandag.

, z. onder kodjor.

, jav., *ploegijzer* onder singkal;

lĕngar kĕdjèn of **lĕngar sĕpit,** *aan weêrskanten v. d. kuif kaal* (mad. gigăn, vgl. onder tjoblong).

2e, benaming v. e. haaisoort, z. pusak en sarapan.

[Javanese script], *kamuning, Br. Z. 6, 6 (v. djĕné, kuning); vgl. onder djnar.

[Javanese script], s., Sum. Z. 9, 10 (nista), T. Z. 3, 2, aanh. onder kûrmma, awibhâga en kalungka, barung en lalĕr, B. Z. 36, 14, Z. 76, 5 (dusta), Br. Z. 35, 5 (kudjanma); vgl. *jav. kudjânå påpå, sangsara, *wĕdana wĕnĕs palih (putih?), lali tadah nidra, jaja kudjana papa v. e. meisje, dat v. verliefdheid niet eten en slapen kan, Jsp., b., 99 (mangu² sang putri, tan kĕna ing pangan tan kĕna guling sira; sas. Jsp.: lwir èdan sang suputri, t. k. anidra, miwah tan k. buktya; vgl. *jav. kuñdjana; R. v. Eys.: kondjånå påpå, *verzot op de vrouwen*); **ja påwakning kudjana rakwa ling sang pandita,** Ud. 48 (vert. v. tam nrĕçasaṁ widur budbâh).

[Javanese script] in pl. v. kadjajanti in de mantra v. d. pĕpadang ati, zekere boom met purperen bloem, de 2 à 3 jonge bladeren fijn gewreven en bepreveld op de punt v. d. tong gelegd, om iemand vlug in 't leeren te maken (srana pangidĕpan ati); ook kadyanti zooals te Kl. (sas. dĕdjanti, jav. gijanti); Gj., kaljanti, z. Rumph. IV. 24e pl. of I. 77e pl.? en vgl. djajanti; **tjamĕl kadjanti,** z. onder plongkor.

[Javanese script], *kudjana.

[Javanese script] I., **kubwan² ikâ rĕnĕb pakis awo kadja²ran i tiraning djurang,** Sut. Z. 9, 3 (kĕpotan katok).

II., Bjw., bijah; **kĕkadjar,** jav., zeker aardvrucht (vgl. Hasskarl's Catal., sund. kadjar; Miquel, remusatia vivipatie; Rigg. kadjar², calocasia macrochisa).

III., degenen, die hen nazetten, bleven onder den boom, **tinabuhan kadjar, tal punika winadung dèning kang amburu ri sira, Ar.**

IV., eigenn., Tt. 31.

[Javanese script] of kadji?, **kadjir ing çilâgralingid,** Sut. Z. 94, 1 (Tjt. 13, kahadjirin sila enz., en op bl. 14 kasandung.

[Javanese script] I., **ngĕdjĕr,** *in trillende beweging zijn* v. d. wenkbrauwen, *kumtĕr, v. d. lippen, bij koude, v. e. veêr (z. gĕdjĕr); **kunj di tèmboké, blatuké kĕbèr²ang, gnit tlin 'mboké katuk kĕkĕdjĕr²ang.**

II., **kĕkĕdjĕr,** zekere vlindersoort, eenigzins wit en met korte vleugels, vliegt op de lamp aan (vgl. jav. en kĕkĕdĕr); ***kĕdèping laji lwir kĕkĕdjĕr,** Krts. 19 o., z. kĕñdjĕr.

[Javanese script], **kĕdjir²,** *kumĕtĕrkĕtĕr.

[Javanese script], **pĕkĕdjor,** sas., taluktak?

[Javanese script] I., vgl. jav. kodjor, **grih sakudjur,**

II., **sakudjur kulon** v. d. zon, aanh. ond kiraṅa (bat. hudjur, vgl. onder tumba en mal. pĕnggalah bij 't aanduiden v. stand v. d. zon in zwang).

[Javanese script], sas., kĕkĕh (ngadj. kadju jav. kĕdjodjor); **kodjor maraq bĕsi;** ook k

djoh; **la kokodjoran** zegt een vorst v. e. gemeene meid, waarop zijn zoon verliefd geworden was (b.: la djĕdjĕnggitan), *de gemeene teef* (sund. kodjor, *krepéren*); **sĕngkodjor.**

v. 't geen een menscheneter tot nap bezigt, Tt. 20 bis; **angarĕpakĕn kadjoran kapalaning wwang tapanya,** ald. 13, vgl. onder tapan.

, nm. v. e. boom, de bladen waarvan tot groente; 2° v. e. kleine zeegarnaalsoort, die, ongepeld, genuttigd kan worden.

, **mĕkadjros,** *uitschieten* v. 't semen virile; vgl. onder kĕpit.

, **ngĕdjĕrdjĕr,** v. d. oogen een *weinig trillen.*

, **ngĕdjirdjir,** *trippelend loopen* v. e. sjouwer in een sukkeldrafje; *angitjipir; **mangadjirdjir ipun di dakèné,** *mangitjipirjjan tĕdak.

, **bolang kadjok,** Bbg., grooter dan de b. sangit.

, *te kort* v. 't been zoodat men hinkt, *timpang; **kĕdjokan,** *te kort* v. kindertaal-uitspraak; om bij iets te reiken; z. djok.

, jav., **akèkèdjèk** (b.: adidingklang) **surak bĕlik² nuduk,** Lbd. Z. 12, 8.

, **ngadjèt,** *achteruit schoppen* (vgl. kapèr en sund. kèdjèt); *slooten* v. e. geweer.

I., naast pĕpĕs; **kĕdjata aĕd, kĕdjata kĕbĕk** v. e. tangkad, *nu eens loopt 't zeewater er af, dan weer* vloeit 't er over; **kĕdjatanga** (kèto), *vaak* (is zulks 't geval).

II., L. Z. 15, 2 (saṅgsara); **sangsâra npakĕdjat² kĕtĕg²nya ri djadja masamun tĕkèng gulu,** L. Z. 9, 5 (saranta sĕngal² bajuné ring tangkah masĕpi tkĕd kahaŏng); **batisnya mangĕdjat,** *sukunya kumĕdal; **aduh, ènggalan mangĕdjat,** van die als 't ware gaat sterven, B. U. 308 (pĕptĕngan); **pĕrot kĕdjat,** Tjr. 3; **tamba, tiwang bantang kĕdjĕtkĕdjat tangan sukunya,** Us.; vgl. aanh. onder atat en kĕdjut.

, **ngĕdjĕt** v. 't lichaam v. iemand, die gaat sterven (vgl. mal. kĕdjat, bat. hordát); **kĕdjĕt sapunika,** telkens; **kĕdjĕtanga** v. e. ziekte (vgl. kĕdjat I en krĕdjĕt).

, z. kĕtjit; **pakĕdjit,** *kiñtjang, L. Z. 8, 5; **mangĕdjitin,** *angudjiwati, ngĕdjitang alis, *angingguti, jegens iemand *de wenkbrauwen optrekken* als apen doen, *mangudjiwat; **mĕkĕdjit** v. d. wenkbrauwen *fronsen;* **makĕdjit,** *angajat alis, *mangudjiwat; **mĕkĕdjit anèh,** *de eene wenkbrauw optrekken* (aan één kant) v. e. vrouw met guna, ten gevolge waarvan een man doodelijk op haar verlieft; **jan tiwang bodjog, manglaranin, makĕdjit alisnya,** Us.; **janya makĕdjit² wang agring, puh bodjog, nga.,** ald.

, **kĕdjut²,** Bbg., kĕdjĕng², v. d. penis, aanh. onder dèngkol (vgl. añdjut); **kĕdjut² tangan sukunya** bij tiwang bantang, Ks. x. 12 b., aanh. onder kĕdjĕng (vgl. kadjutdjut); **kĕdjatkĕdjut,** aanh. onder kulĕdjat; **makĕdjutan,** *kumĕdat (mad. id., vgl. mal. en kĕdjat).

(vgl. kĕdjut); **ngadjutdjut**, *kumĕdjut; **pĕkadjutdjut** v. d. baju, *lillen* als schildpadvleesch; t., **pakadjutdjut pungsĕdé mwah ulun atiné, masawang ĕnĕk, wĕtĕngnya ĕnĕk, makarèjok, masawang langu, tudju, utji²ng**(aranya), Us.; t., **djaridji pakadjutdjut, malunlunan nĕkĕd kalĕngĕné**, ald. aanh. onder pĕnju.

, ***angudjiwat** v. d. bliksem, Sm. Z. 7, 9 (kumdèp). v. apen, R. 10 Z. 2, 8 (makĕtjit); **mangudjiwat,** 7, Z. 5 (makĕdjit, ngĕdjitin); **ngudjiwatin sirat maja,** *anginngguti halis (jav. ngudjiwat, mad. ngoñdjiwat); **angudjiwati,** Br. Z. 47, 6 (mangĕdjitin, ngawangsitin); **kinudjiwatan,** *kiniwat.

, **patikĕdjut,** patiantĕp (atiné mabrijuk djani, njingakin i bĕli njoman, madjalan ja pati kĕdjŭl, Wrtn.), patikĕpug, *telkens foutief* of *hortend lezen, hakkelen* door v. stuur te zijn.

, kidjĕp?, aanh. onder kowèk, **kĕdjap²**, *knipoogen,* *makujap.

I. (vgl. ksĕp), **akĕdjĕp** (abosbos), *een oogenblik* (mal. kĕdjap, tag. korép, mad. sakĕdjaq of sĕkgĕtjĕ, jav. sakĕdap, bat. singkĕdjap; z. kidjĕp); **bin akĕdjĕp** (malih abosbos), *een oogenblik later, straks* (sas. sapangkĕdjĕp); **ngĕdjĕpin**, iemand *met de oogen wenken* (jav. angĕdjèpi).

II., *jav. (mĕrĕm, tilĕm, arip), *ondergaan* v. d. zon, Ww. Z. 1, 9, 43 o.; Ar. Z. 55, 4; L. Z. 8, 1, turŭ, Anj. Z. 11, 2 (sas., kidĕm, ook jav., Anb., hds. v. Ismangun, b 124, waar de uitg. bl. 161 mĕrĕm heef vgl. ĕñdjĕp), Br. Z. 19, 11, Z. 22, 1, Z. 5(7; k. 13 b. enz., L. Z. 27, 5; Gh. Z. 12, 1 en 1, v. d. zon, Tj. 3; **surupning arun dălu, tan lingĕn pakĕdjĕp ingwwang**, R. n (R. k. b. s. kang a. d. t. l. pakĕdj(pira; R. k., kĕtjapé nara; R. k. b. elder surup ing arka pakĕdjĕp tan kunin an); **pakĕdjĕpan,** L. Z. 4, 6 (pĕnginĕpan) **makĕdjĕpan,** Z. 5, 5 (ngujuk), B. Z. 94, 4

, **mĕkidjĕpan,** *blikoogen* (tag. ki ráp en koráp, batav. mĕngklĕdjĕpan; vg kĕdjĕp en bat. hirdjop); z. onder tapĕ

, **pakadjĕpdjĕp,** *angĕñdĕp kadi bintang sijangé ngadjĕdjĕp,** Ws.

, *prijaka, z. kadjanti.

, Mal. 30, 24, **mañdjĕti ku djyarakta,** 117; vgl. kûçyârâga.

, *sluiten* v. e. wonde, aanh. onde daăh, v. e. reet, tegenov. ĕnggang, geslo ken v. e. plaats op 't lichaam, die gezwolle was (vgl. ĕngkĕs), mĕkĕbingan (vgl. ba pidjon, mal. kĕdjam?); **tatuné kidjĕm g tihé pĕsu, kuning pasulèèt,** Lmb., vgl. ngĕ en kidĕm.

, **ngadjama,** ngampĕl; **pang djama** z. ben.

, jav., *karamas, T. b. Z. 1 47, aanh. onder susur (sas. langèr); **mal kang wong saking djaba akèh bèla i nrĕpati tanpèndah kadi lalaron girang t mĕdunèng agni tan anganti asisig kadj**

mas, adyusèng banju tĕka saduk çarira, Kid. Sund. Z. 3. 58.

[Balinese script], om 't rijm in pl. v. kadjamas, aanh. onder trisandlija.

[Balinese script], boom, een duabanga met kleinere bloemen dan die v. d. d. *grandiflora*, wiens bast ter zwart-verving gebezigd wordt?, evenzoo de kaju batu.

[Balinese script]. **ri sampunira kudjamas,** Jsp. b., 160 (z. onder asiram), aanh. onder pala IV en wimba.

[Balinese script], **ngĕdjĕmdjĕm,** kĕbilbil; **kĕdjamdjamkadjĕmdjĕm,** klingasklingus v. schaamte.

[Balinese script], Mis. Gag. 6 m. (bis).

[Balinese script] (?), **ngĕdjĕbah,** ngĕtjĕbwah; vgl. djbar.

[Balinese script], **ngĕdjĕbĕt,** *dikker aan 't boveneinde* als de kies v. e. paard.

[Balinese script] I. z. [Balinese script], voor betel, Gh. Z. 47, 4, Sum. Z. 74, 4, waarin de betel iemand wordt aangeboden, Hw. Z. 2, 20, alwaar ook een **kadjang turon,** v. e. padati, Mal. 145 o., **akadjang sutra wungu,** iemand op een olifant zittende, T. Z. 5, 85 (raäb); **kadjang songsong,** z. onder songsong; **kadjang mĕrak** voor betel, aanh. onder tjantrik; **kadjang mrak,** z. onder kalih²an; **akadjang mrâk,** tjĕlor, Tjt. Sm. Z. 25, 5 (kakasang dumilah), Gh. Z. 33, 6; Wit. 30 o.; **kinadjangan** v. betel, Hw. Z. 51, 4 v. e. dampa, Sum. Z. 58, 2; **liìâtarwarikang çilâtala tapihnya sampun asalin, sinwamning [Balinese script]sanârurub kusuma lèn kadjang puḍak arûm, kadyangipja marèng smaralaja manahnya tanpahamĕngan,** Rm. Z. 2, 6, aanh. onder sarik (vgl. jav. padjang?, mal. kadjang, tag. karang, *tent* v. e. vaartuig); **kuda banga aputih² gigirnya apanaspinas rurub kadjang, ng., tan wĕnang anggonĕn,** Tjr. 8, vgl. aanh. onder djalak; **tuṅda² kadjang hulwa** z. onder tuṅda; **kadjang trus,** aanh. onder iṡṭakâ (langsé subagi trus); **tatas kadjang,** aanh. onder mamĕng; **kadjang song,** *sanur.

II., **ngadjang,** *anguñdjal *spouwen, versjouwen;* *mangatĕr, v. e. wonde of zweer etter *dragen* (ngadjang nanah): **kinadjang,** *inoñdjal; **ngadjangin ulam,** Tjp. Z. 2, 22; **jèh kadjangan,** W. 28, 9.

[Balinese script], keert om de drie dagen terug; de volgorde is pasah of dora, bĕtĕng of waja, kadjĕng of bjantara; op deze dagen zijn sommige dingen verboden (z. pĕmali); op de kadjĕng b. v. 't planten en in 't algemeen, 't iets in den grond steken (z. bjantara); op kadjĕng kliōn begraven lijken worden bewaakt, daar men vreest, dat iemand v. 't lijk een offerande zal maken voor Durga (vgl. ook onder sĕmpulung, kikip, lalasan tjaü en urukung); **kadjang klijon uñdan,** *de dag, waarop men onder een cocosboom moet schijten* en met een tapis zich afvegen, om geen puisten te krijgen; **kadjĕng kingking,** z. onder kingking; **alang kadjĕng,** nm. v. e. soort prabali; vgl. ook onder rèndètin.

II., in pl. v. kahadjĕng, W. Z. 2, 5 (raras, polah).

III., jav., kaju; **kadjĕngan**, z. onder mrĕdangga.

ᬓᭂᬚᬂ, is ka+djang, maar ik heb kĕdjanga in pl. v. djanga en pĕdjanga meermalen gehoord; men zegt ook **salah kĕdjangan**, op een verkeerde plaats gelegd, *verlegd;* **tjai latjur mbok bas tanpakĕdjang²**, Tjt. b. Z. 2; **suba palan ngalisting, tanpakĕdjang² njèn sudi nggulidiganq, tulus paju gladarglidir tagihé** (lees tĕgilé) **n̄djarak, siksiké mambulingbing**, Tjt. b. Z. 1, 9.

ᬓᭂᬚᭂᬂ I., **makĕdjĕngan**, *opschrikken* 't lichaam schuddende b. v. op 't hooren v. e. geluid, *gĕn̄djor, **kĕdjĕng²**, *akĕdal, als 't ware *trekken, trillen* v. e. pijn doend lichaamsdeel b. v.; **mĕkĕdjĕngan**, *kumĕdut; **anaké agung mangakak báané mapinda pdjah kĕdjĕng kdjut lima batis**, *de* buta-*vorst juichte,* dat de spiegelvechters *als 't ware dood waren* enz., fr. (tag. karang); z. kĕdjong en vgl. kĕdjut.

*II., sas., kĕnjang.

2°, jav., z. onder pingkĕr.

ᬓᭂᬚᬶᬂ, **kĕdjing²**, *opwippen* v. d. staart of vlerken v. d. tjulung², *opschrikken* als tengevolge v. gekittel (vgl. tĕngkĕdjing); **bani kĕdjangkĕdjing** v. jemand, die niet recht durft, telkens terugschrikkende (vgl. galak nipi djali).

ᬓᭂᬚᭀᬂ I., *trekken* v. e. been bij kramp; **makĕdjĕngan batisé kĕdjong²**, kumĕdut sukunya kumĕdal (vgl. ngadj. mak. kĕdjang).

II., sas., kĕnjang v. d. penis ngatjĕng; z. kĕnjĕng.

ᬓᬶᬚᬂ I., **karang kidjang**, nm. v. e. deugdzaam ijzer voor krissen v. Mandar afkomstig; zou op zee gevonden worden en dient als djĕdjaton kadutan of dj. tadji (mak. karang kidang en tarang kidjang, nm. v. e. vergiftigd soort ijzer, vgl. de mal. lamp. verhalen, vert. Gesch. der Pandawa's, bĕsi kidjang, nm. v. e. toovermiddel, iemand in staat stellende te vluchten zonder ingehaald te worden), lidahaṇ dongkang; **sèla parang kidjang** na de sèla parang liman genaamd als een zeer harde rots-soort, w. Kap. 117; (in een mal. w. verhaal, z. T. Batav. Gen. XXV bl. 518 is karang kidjang de nm. v. e. deugdzaam ijzer, vgl. 't zelfde tijdschr. XXI bl. 69 en zie achter den jav. almanak v. 1893 door de firma v. Dorp te Semarang uitgegeven).

II., **akidjang² malaju**, z. aanh. onder radjut.

ᬓᬶᬚᬶᬂ, jav., Man. Abh., Z. 5, 2, aanh. onder abang² lambé.

ᬓᬸᬚᬂ, kudyang; **kudjanga tra malaib**, *hoe zouden zij 't niet op een loopen zetten!;* **kudjang tyang magarapan.**

ᬓᭀᬚᭀᬂ, *trechter* v. bladen opgerold in den vorm v. peperhuisjes, verschillende v. tjron̄gtjong (vgl. jav., mal. v. Kut. kĕtjongtjong, vgl. ook jav. tjontong en tjorong; z. tulung); **ĕmpol kodjong**, ben. v. ringen met 5 schachten (vgl. onder sĕsĕr en iluk); **dara**

kodjong, zekere duifsoort met waaiervormige staart; **na kodjong**, de letter n a onder staande als pasangan (z. kĕmbang en onder gantung); **kodjong banga** (z. onder djagung); **basé akodjong**, b. atubang; **ngodjong** v. d. djagung na ngĕtjai, *zich als een peperhuisje vertoonen*.

, **ngĕdjongoh**, mĕlĕngok, ngĕdjĕngit?

, z. onder djèngklok.

, **kadjĕngatkadjĕngit**, *leelijke gezichten trekken* b. v. v. pijn; **pakadjĕngit**, aanh. onder rompot; **ngĕdjĕngit**, *de tanden laten zien* v. e. nijdig dier b. v. (vgl. batav.); *nijdig zien*, *mingis; **ngadjĕngit kadi pangadjĕngitan i matjan**, *mingis mèngas mènga; **ngadjĕngitin**, iemand *aangrijnzen*; vgl. ngingiq.

, njĕlak; **ngadjèngèt mangèwèrin** v. d. kmangmang, de boos geworden Botoh rara tartende, Tj. b. Z. 1, 55.

, **ngĕdjongot**, bĕngong.

, **mangudjingdjang lwir kumâra**, mabiñtjaluka kadi raraj (bat. marhadjingdjang en jav. djingdjang of djiñdjang); **idju tindaké ngudjingdjang**, U. Gj. 97.

I., *rijk* voor 't oog (vgl. mal., z. sugih en suka), T. b. 55 b.; **mĕkaja**, *geld trachten te verdienen* b. v. door handel te drijven (vgl. kaskaja); **kawidagdèng kaja**, z. onder widagda; **èrang tan sakajang mangĕ' maharĕp ing wwang ahaju wipathâ djuga nghulun**, Lamb. Z. 5, d. (djĕngah katunan kirtti dadi kawi ulangun ring sang ahadjĕng wjakti patinggal tityang); **gadung amilĕt wulan pada²ngku tan sakaja mungsir ing kadi kita**, Lamb. Z. 10, 1 (upaman tityangé nora antuk mangalih anaké kadi i dèwa, vgl. onder niçâkara); **sakaja²nya**, R. 16 Z. 11, 3 (sabudi²nya, sakatahnya); **sakaja²ni**, Bh. 56.

II. of kâja, **sârisârjjakâja² makarahinang wĕngi**, O.; **suśtubhakti sârisarjjakaja² makarahinang wĕngi**, ald.; **lĕwih makaja**; *suja ça; **a(pa)kajèng tuhan**, Ar. Pr. 63 o. (vgl. sund. makaja? en pakaja); **kudu apakaja ing tuhan** v. strijders, die voor hun vorst strijden, Was. Z. 2, 23; **tan djrih akajèng tuhan** (*jav. *verdienste* jegens 't rijk, Ad. 119); Kid. Sund. Z. 2, 172, 155, Tj. A. 52; **akajèng hadji**, R. L. Z. 7, 125 (ngajah ring gusti), aanh. onder kâwat.

*III., jav., R. L. Z. 3, 29 (buka; vgl. kadi en onder samadi), T. Z. 4, 67 (saksat), R. L. Z. 10, 27 (makadi).

I., s., Sut. Z. 137, 1; tut. 10 b.; *drie* in de wĕwatĕkan wegens trikâja; **sakâja²**, aanh. onder bhaja, **kâjawrĕddhi** of kâjikâwrĕddhi, *intrest betaald voor een opgenomen som door er voor te werken*, Wtb. onder bl. 39; z. tjakrawrĕddhi; **sakâja ta molin pawana sakâja bâjumitra**, R. 7 Z. 2, 2 (nora ljan maruta ngirtinin samirana kakasih, lèn anginé sawatĕk ja ring pawana samitra); **kâjasangçośana**, aanh. onder nijama.

II., z. kaja II.

ꦏꦪꦸ, *hout;* (t a r u) *boom* (vgl. jav. enz., bic. k a h o j, sas., k a j u q), *a n o k a h a, *n a g a, *bh û r u h a, *w i t a p î *a n g k r ĕ p a, *d r u *d r u m a, *p â d a p a, *t a r u, *ç â k h î, *t a h ĕ n; **kulit kaju**, R. 5 Z. 5, 35 (d a l u w a n g); **kajwaruhur**, aanh. onder p â w a k a (vert. v. w î r u d h); **nihan tingkahing angrubuh kaju jan ginawé kaḋatwan, paḋĕman, parahu, balé, kukulan, kajuning akarèn kunang, kunang jan kapaçtjima paranya rĕbah, bwat tukar kang akârjja, athawa sang momah; jan kawajawja paranya, gĕ'ng dosa; jan ja kotara** (k o t t a r a) **suka mwang labha kapangguh; jan kaiçânya, dîrghâjuśa sang momah, mwang kapanggihan ing mâs maṅi, sakwèhing iningu wrĕddhi djnĕk; kunang jah kapûrwwa paranya rĕbah, drĕwjanta wrĕddhi; jan kadakśiṅa, alpâjuśa sang momah; jan kanairiti, ginawé pawon, gawènĕn kaṅḋang kunang, haju sakwèhing iniwĕ' wrĕddhi halanya,** War. 5; **nya tingkahing angrubuh kaju, jan agawé kadatwan, pdĕman, umah bali, prahu, jan kapûrwwa paranya r., drĕwènta wrĕddhi, haju ikâ, jan kâgnèja paranya r., lara wjadi sang momah, jan ja, da., paranya r., alpajusa sang m., jèn ja, na., p. r., ginawé pawon ginawé kaṅḋang haju, sakwèhing iwĕn (l. iwèn?) wrĕddhi phalanya; jan ja, pa., p. r., bwat tukar samangkana sang akarjja, atawa sang m.; jan ja wâ, p. r., gĕng dosa, jan ja, u., p. r., suka mwang labha kapangguh, jèn ja ai., p. r., suka mwang labha kapangguh, dîrghâjuśa sang momah, mwang kapanggihaning m. manik, sakwèh ingingu wrĕddhi djnĕk,** War. b. 118; z. p u n j a.

2°, ben. v. e. geele harde een span lange p i s a n g-soort, die te papperig (g ĕ b a h) is om gekookt of gebraden te worden; vgl. onder g o l o h.

3°, nm. gegeven aan jav. papier door de chin. aangebracht en voor vliegers gebezigd; **kajon, pura?**, aanh. onder tj u n t a k a; **ni saliu rĕkè punika, maänak buñtjung ring kuna, tanana mlaspasin kajwan „lĕtĕh kang nagaranira iku, us kawastu mangké, dadi kang sagara willis,** Pdj.

4°, **hju kaju**, z. onder p l ĕ p ĕ k.

ꦏꦾ I., k y a[2] moet bestaan hebben blijkens de onder k a k j a aangehaalde woorden.

II., **kĕdĕ' sira kadi kja mindĕr athawâ kadi pwa sapu udjwalènutitakĕn,** R. 23 Z. 4, 7.

ꦏꦶꦪ (?), **asrak wangsulaning kijâtrĕtalungĕ'**, Sum. Z. 37, 5.

ꦏꦸꦪ, k u (verk. v. i k u) en y a; **kuja ta,** *daar!* Br. Z. 18, 7 (né k o i j a); **kuja tâkukus**, R. **24** Z. 6, 5; **kujang manuk rodra**, 6 Z. 8, 13 (n é k o j a k ĕ d i s a è n g), **kujang ajamhajaman**, 24 Z. 12, 8 (t o j a), aanh. onder t a m a s en h i d ĕ p.

ꦏꦸꦪꦸ I., **makujwanglih dèni nghèlnya**, Kam. 6; **akujukujû** v. zweet, Wir. 34 (vgl. mal.), B. Z. 32, 5 (p a t a m b w a s), T. Z. 5, 11 (m a n g a n g s ĕ h k a r i n g ĕ t é k u j u k u j u h, Stn., bnjw., Z. 3, vgl. jav. k i j i h[2]).

II., **çatâkujwânglih rakwa samanira dinan pamĕnanga,** Ar. Z. 52, 4; **makukujû,** Br. Z. 5, 9 (makarujuk; paguwèh), aanh. onder dûta.

, **mĕkèja,** *schreeuwen, jammeren?* bij 't zien v. gebroken potten.

 (uit ka en een ajĕh overeenkomende met 't mal. ajĕr, vgl. onder adjah); *naar 't water gaan* om te baden of een behoefte te doen (kabèdji; vgl. 't mal. mĕmbuwang ajar en 't jav. babanju); de balineezen, de gewoonte niet hebbende in 't water hun behoefte te doen (omdat de Mahomedanen 't doen, dulden zij geene Mahom. vestiging boven zich, vgl. tjrotjob en onder wé); zoo lette men er op, dat 't bal. woord niet de bijbeteekenis v. 't mal. heeft; **anggon itjang kajĕh,** tot mannen sprekende in pl. v. anggon itjang mĕkontjèng, *om er* mijn propertje *meé te wasschen* zoo v. azijn, waarmeê een vrouw, die aan bloedvloeiing leed, hare cunnus moet wasschen; men zegt ook **uli kajĕh,** zoodat 't hier subst. is; **ngajĕhin,** *zich in* iets *baden;* **ngajĕhang,** *te water brengen* een paard b. v.; tĕkĕd **di kajĕhan,** Swg. 39; **kajĕhan,** *deze of gene water bevattende plaats, bad-* of *reinigingsplaats;* **kajĕhan kutu,** *nekgleuf* (z. onder angsu); in Bngl. enz. zegt men **kakajĕhan, madjalan kakajĕhan,** Swg. 23; **luwas mandus kakajĕhan das lĕmah mambuh masisig,** Pan Br. 9.

 I., jav. (en gajuh), R. 7 Z. 16, 2 (kadjudjuh); **salih kajuh,** B. Z. 39, 29 (saling djudjuh); **kumajuh,** de middel v. e. vrouw *omvatten,* Sm. Z. 22, 13; Z. 26, 2 (pinĕkul); aanh. onder kol (adahin); **angajuh,** *angol, B. Z. 6, 16 (mañdjudjuh, amĕkul), T. Z. 4, 36 (manjudjuh), *angalaja, v. e. olifant *naar* vruchten met zijn tromp *reiken,* Ww. Z. 3, 126; **mangajuh,** *anggagap; **mangajuh i puñtjaking manik,** B. Z. 2, 3 (mañdjudjuh, mañdjuhdjuh); **angajuh bahwabibisik,** T. Z. 4, 5 (manggĕlut baŏng makisi[1]); **kinajuh,** B. Z. 65, b., W. Z. 30, 7 (kadjudjuh); **sang kinajuh,** *sang kinol; **kawaça kajuhĕn,** W. Z. 16, 10 (wĕnang djudjuh, sĕdĕng djudjuhĕn); **mangajuhang wulangunnjané,** *amĕkulakĕn lulutika; **ngajuhang** (b.: ngĕñdjuhang) **tangan,** B. U. 338; **apĕngajuh,** b. v. apĕnjudjuh (vgl. onder du).

2°, **ngajuh,** Bjw., v. d. vader v. e. meisje een schoonzoon *in huis halen.*

II., **kajuh²an,** aanh. onder pĕngăä (vgl. mal.).

, *'t wijfje* v. d. kèkèr, Smb. kèkèr (z. onder balongan en sumalutan); **tĕgil kijuh,** Sbr. lajah bèbèk, laag groeiend en voor groenten, emilia sonchifolia; te Batav. sawi tĕgal, afb. Rumph. V. pl. 103 fig. 1 ('t zelfde begrip in 't tag. tabir labujo; en 't bim. padu pejo, padu = tĕgil en pejo = kèkèr, vgl. mak. tagalakijung (vgl. onder sapĕkĕn, bug. kàlong tédong; tegel kiju, emilia, verh. Batav. Gen. VIII, 306); Bjw. kĕmĕndèlan en aangewend als geneesmiddel, sukĕt saraban; **djanggar kijuh,** Sbr, alsde lontok; er is een roode, witte en geele soort.

I., dĕdlĕg di danu, zekere groote vijvervisch?, jegens een vorst in pl. v. dlĕg (batav.).

II., z. onder kujû.

, frequente spelling v. kèuh of kèwuh.

, z. kjaji.

I., kajon, Anj. Z. 19, 4.

II., zekere boom, pasanda (?), *kujang, zekere bloem in de Anglung smara vermeld; zou in Bngl. 't hout leveren voor 't verbranden v. e. vorstelijk lijk; **kajĕn djĕnar rinukmi** v. e. wastra, Mal. 327; **asumping kajĕn**, 404, **awastra kajĕn halus**, Bw. 77 o. (vgl. sund.); **mabunga kajĕn**, *asĕkar tadji, Mal. vert.

, *kahjun (z. hjun), vrn. = kĕnĕh, njak (eigentlijk in pl. v. mĕkajun, makahjun), *mahjun, *aharĕp, Sut. Z. 18, 1 (lamp. ngajun, *bevelen*); **kakahjunang**, *tjinitta; **sara kajun**, vrn. = sara kĕnĕh, **masa tan ring pakajunan**, z. onder idĕp.

in pl. v. kahajon b. v. B. Z. 32, 16; **bapa manjĕlang kajon njainé djani**, w. K. (W. Z. 1, 9 b.); vgl. onder kaju.

, z. onder katak; **kumbakarna linarih, olih arak domas gotji us atlas, lan sadjĕng domas gotji** (kaling), **miwah sĕkulira olih rong èwu kojan** (gantang), R. sas. Z. 12.

, jav. (kèn h. v. kon), R. m. telkens.

, s., kiratbâhu, vgl. onder tajura.

, **pada muũng makojonan**, *padâwa ja mâwrĕg; **pnah kuru, ĕbah saking patĕgakan, makojonan di bañtjingah**, aanh. onder gorojoh, téja en dungkun.

, **kijĕr**[2], *kwijnen* v. e. plant, niet willen opschieten, *kommerlijk*; z. purĕt en dèl.

, in 't O., *kleine luizen* in oude kleêren of de nm. v. e. soort v. platluis (bij weinigen bekend); **kojoran** v. 't kleedingstuk; vgl. pojor en tampjas.

, **kajak**[2] **di tĕngah balènè** v. e. zieke die niet opstaan kan; **makajak**, *arjjak; **makajakan**, *kakajang; **pĕtungkajak**, vgl. tungkajak.

, ajam, Tjt., **kijak** (vgl. kèjok) v. kiekens, v. e. aap die met de zweep krijgt (vgl. bat. ngijak, *jankende* v. pijn als honden enz., jav. en sund. kèjok en kijakkijik v. kiekens, Ad. 64 (bis.); bat. pijak[2], tag. siják vgl. onder sijap en z. ook onder kaũk).

II., sas., **ramé kijak** (b.: kakak), Dtd. Z. 1, 6.

of kojok, z. onder kuluk.

I., jav., geluid v. e. kip, die men knijpt (mak. en bug. kéjoq, Bjw. krèjok); **tjalĕpuk makèjok di wang**, Tj. A. ad.; vgl. onder kijak.

II., z. onder kujuk.

I., s., **kajunya pada kâjikanpasadji**, *de boomen waren gastvrij*, gedienstig de vruchten klaar zettende, W. Z. 2, 1 (polahnjané lwir njambrama, lampah rahaju manjadangang, polahnya lwir anjadangang), vgl. Kern, Kawist. bl. 105;

kâjikaha ring tamuj onder de verplichtingen v. e. wèsya, Wtb., aanh. onder wâtjika en brahmatjâri, Wt. 29. b., Ud. 65; **kâjika-dharmma,** z. aanh. onder wèçya, vgl. onder mânasika.

II., z. onder kâja.

, T. Z. 4, 55 (sangsyah), 56, naast idji; uit 56 zou men opmaken, dat 't een specht was, R. 23 Z. 12, 18 vlgd.

, **malwap** (?) **ahĕri kadi roning kojakah,** v. d. ooren v. e. als een olifant er uitziend monster, Tjt. 230.

, **kijadkijud,** aanh. onder bĕngah; **kijadkijud,** aanh. onder kais; **makijud,** *zich rekken* uit slaperigheid, v. e. stervende, *krom getrokken* v. nat gemaakte lontar-bladen, tegenov. ñdjamplèg, *makihû; **l(ki)rang-sasa nuli raris makijud** (ngasèn pati manggĕlur), **rudiranya muñtjar** (muñtjrat), Tjp. Z. 1, 49, vgl. klijud.

, sas. (حكاية), tjarita, R. m., waar zelden ikâjat, ikajat (ook R. k.); **ngajatang,** ngaritajang.

, om buffels, paarden en rundbeesten weg te jagen.

, stamw. v. ngajut?

, s. (khjâta, zus en zoo *genoemd*), Hw. Z. 2, 2; R. Inl. 33; 6 Z. 9, 9; 7 Z. 4, 15, Z. 18, 3; Ar. Z. 1, 5; W. Z. 1, waar ook âkhjâta kan gelezen worden (kasub); Adip. 97 (vgl. *jav.); **kjating haran lubdhaka** (m. c. in pl. v. k. i ngaran, vgl. onder *hol), L. Z. 2, 1 (kasub matĕngran); **kjât ing rât sutasoma,** Sut. Z. 57, 1 (kaloka ring djagat ngaran sang s.); **kakjati,** Bh. 26 b., vaak achter een naam, **rakrjan apatih adining sunda anèpakĕn kakjâti,** Kid. Sund. Z. 2, 138; **parĕng tandang bala wira kakjâti,** ald. 122; **pun basanta kakjat,** ald. 37; **kakjati,** *prakaçita, B. Z. 16, 6; **aranya kakjati pun** enz., Smw. Z. 12, 17; **kjâti ring rât,** R. 7 Z. 19, 4.

I., jav. (z. *kihat), **kijat**[*], de beenen stijf *uitrekken?* (vgl. sund. kulijat).

II., z. onder kijap.

of gijĕt (vgl dijĕt); **slĕm kijĕt,** *pikzwart;* vgl. kèjot.

, kotot (vgl. kijĕt); **badĕng kèjot** of **slĕm ngèjot,** badĕng ikĕr.

, z. kjât; **khjâtah,** gahan.

, z. onder kjât.

, Bjw., nm. v. e. *valksoort,* soroh sikĕp?

, z. onder khjâta.

of ajutra?, **paran kaki putu angajutra,** Tjt. 213, vgl. aanh. onder tojamaja, waar dezelfde vraag door T. wordt gedaan.

v. *hjus; **kumjus,** *sidderen* v. angst? Sut. Z. 31, 11; H. Z. 39, 4, 5; Adip. 84; Ar. Pr. 22 b., v. verslagen vijanden, aanh. onder khala, Ar. Z. 7, 6, aanh. onder agap en çawa (jav. v. zweet, vgl. onder çèwala), R. L. Z. 11, 150; **malajwalulunan kumjus** (b.: umjus) **jaja tjamara kadrĕsan pawanagati,** Kid. Sund. Z. 2, 121; **kumjus larut malajwa nora wanya pulih,** T. b. Z. 3, 8 (vgl. onder pawana); **wwang mèlik ring**

mahâswarga ngaranika jadin kumjusèng wirjjakârjja, Sut. Z. 117, 5 (jèn maninggal ring gawèn sang pradjuritè).

, **mĕkijus²an** v. d. geur v. durèn b. v.

, z. onder kèwuskèdar.

, gurih! (*jav., sĕpĕt); z. kaśâja.

, kaju en ara, de *a* m. c. verlengd?, R. 23 Z. 12, 11 (kalpataru; bat. hajuara en hariara), z. aanh. onder bhâra.

I., v. vleesch *zeer droog, taai,* mager als die v. Batu ringgit (vgl. jav.); vgl. gsit.

2ᵉ, aanh. onder pidik.

*II., z. onder nanya.

I., *onwillig, loom,* tegenov. djĕmĕt (vgl. jav. kèjol?) v. e. dalang, v. iemand, die niet gaarne opstaat; v. e. boom, die geen vruchten draagt; z. lĕkig.

II., **kijulan,** K. A. en sas., sijulan (Tj. A. d. kèjulan).

III., **tanpakaongsyan patyakijul sârathi,** R. L. Z. 4, 139.

(?), **kajala** (b.: lan) **singgih,** R. L. Z. 10, 7 (nglawan sang prabhu).

v. e. kluizenaar, Sdm., z. onder kajop.

, T. Z. 4, 24 (mahâpaṅdita); Adig. 29; **sang kâjap,** T. Z. 5, 60 (prandu; dus v. ajap?), Tj. A. 4 m.; Sdm. 15 (bis.), v. e. kluizenaar, Was. Z. 6, 64; **kakajop,** benaming v. e. boete; **muwak wwang aguntung, amanguju, mwah ki** (b.: ka) **puiut, anjolong wantajan, mwah salwiring tinandur, phala bungkak, phala gantung, phala bungkil, phala gantang** (b.: gumantang), **salwiraning tjinolong jan amikul kakajop, 1600, jan adodol** (b.: dotal), **kakajop, 800 jan anjangking, kakajop, 200,** Wtb., aanh. onder andong.

I., *slaap hebben* v. d. oogen gezegd (arip), *kujap (vgl. gujap, sund. kèjap, batav. mĕnggrijap).

II. of kijat, sas., vrn. = tjĕmor.

I., vgl. onder kisap, ***akujap²**, Sm. Z. 18, 5 (sidap²); **makujap matanya,** B. Z. 45, 7 (sidap² nètranya, sotjanya kari pĕdé, kidjap² aksinya, aanh. onder kawuk.

II., **kujaping kpuh kadi sahasra mukha,** R. 3 Z. 18, (tabih kĕpuhé lura siju mamowa, wohing rangdu lwir wadana siju).

, K. A.; juju, Lmb. en Tbg. Z. 4, *karkkata.

of kjái, sas. en jav.; **kjâji di lèr,** ki gusti kalèr, aanh. onder walat; **jan tityang dadi sĕlam, dados kjaji makuris mamunggul, mambogol saput babasa, suka dadi santri alim,** verliefd op de Mahom. prinses der geesten, drukt hiermeê zijn gewilligheid uit, haar in alles te gehoorzamen, Meg. 355.

, vindt men vóór namen van hoofden, Kid. Pam., vgl. nyâji (dus is het ki jaji, zooals de spelling schijnt uit te wijzen, z. onder â; het zou dan overeenkomen met 't jav. prijaji in pl. v. para jaji en 't bat. anggi ni radja).

, **mĕkujajangan**, *sich wringen* v. pijn; **mĕkĕbur makujajangan**, Meg. 227; **gadungé makujajangan tansah ngajuh masawang ibuk sĕdih mabudi milu**, toen beide minnenden verdwenen waren, vgl. Meg. 223 en 224.

, **kabar kijamat** (خبر قيامة). titel v. e. Mahom. gedicht in 't sas., de inhoud komt slechts hier en daar overeen met de ar.-mal. hikajat djumdjumah en de jav. sĕrat patak, en ook de inkleeding verschilt; aan 't einde v. 't handschr. heet 't een suluk.

, met den borst vooruit; **kajag pĕdjalanè** (tjogèh).

I., *tegen den tijd dat, tot aan, tot zelfs;* **kajang djani** (rauh mangkin), *tot heden;* **uli malu kajang djani, uling tjrik kajang klih, kajang kakajang**, tot aan zekere plaats.

2°, Bbg., *terwijl;* **kajanga luwas**, terwijl zijn moeder met thuis is, Bwsk.; **makakĕdĕpĕk tikang kĕna dinaṅda rĕmpu ta higanya manglah akajang**, Rm. Z. 47, 6.

II., z. onder palikang, kutjitāngga, *wadaka (?); **kakajang**, R. 18 Z. 12, 3 (makajakan); **kumajangkajang angkĕn ulahnya**, R. 25 Z. 8 (makaskaja lwir mangaku palahnya, anghjunhjuni mangka salahnya).

III., jav., **akakajang** v. Umar maja, Amd. (vgl. Men. 196, 197), aanh. onder pitjak; **akakajang awèh guju**, mah fr. b., Z. 11.

I., spr. kijang, zekere zeevisch.

II., verk. v. kakjang, men te Djmbr. = kaki.

, *sterk*, taai v. kinderen (akas bajuné); vgl. krĕng, sitĕng; **kijĕng**[2], akral[1].

I., **kĕkujang**, *doodskleed* dat onder de mat 't lijk bedekt; wordt soms uit gene-genheid, ofschoon vuil door de banjĕh door de nagelatenen gedragen; **kukujang**, Wd. 62; z. pĕplĕngkungan, saput en rurub.

*II., zekere boom? (vgl. jav.), R. 24 Z. 6, 3 (kajĕn).

III., **akujang kadi djalada ri mèhaning kapat**, Hw. Z. 2, 5; **ojak**[2]**ing kujang**[2], R. 22 Z. 4, 11; **akujangkajingan**, z. onder ujang.

IV., z. onder kuja.

, **kudàkujĕngan amèt tjidra tjaliring**, Kid. Sund. Z. 2, 124; **silih tjidrà kujĕng akulilingan**, Spt. Z. 5, 156; **tjidrà kujĕngan**, ald. 152, **samàngiring tjidrà kujĕngakulilingan**, ald. 193, **akujĕngan lwir gilingan**, Z. 4, 51, **akujĕngan kadi tjakra nèng gilingan**, Z. 5, 64 vgl. pujĕng, aanh. onder bisir.

, Sbr., koné (hierin is nja alleen verstaanbaar).

, njinjig?

, *knjar; **kĕnjah**[2], angĕṅdĕp[1]; **mĕkĕnjah**, *glimmen, glinsteren.*

, **kĕnjĕh**[2], *pijnlijk trekken* b. v. v. d. siksikan bij een opgestopten druiper.

, *teeder* v. gestel, *swak* v. eenden, die weinig eieren leggen, v. vruchten, die, zoo als de biju lumut, spoedig beurs worden,

v. lieden, die bij de coitus geen kracht bebben (batav.); **kěnjihan ngamah** tegenov. b u d a g; **ngěnjihang**, *verflauwd* v. e. rund, dat niet meer ngarad b. v. door de suling[2]; z. ngěnjih en gañdjih.

, ben. v. e. geele djangkrik-soort met zeer lange kuif en azende op gewone djangkrik's; ook njuh.

 I., soort *procureur;* ieder der partijen neemt er een, die zijn zaak in de parikanda voordraagt; ook is hij de persoon, die op de betaling v. e. schuld aandringt, als 't vonnis geveld is (z. grědjěg); z. sarma.

2°, vgl. jav. (verb. v. kântya?) tegenov. musuh, R. L. Z. 1, 80 (lamp. *kameraad, gezel, en, niet;* kañtjadwa, sas., pědadwanan); **makañtja**, Bbg., makěkantinan; **kañtjan indrija**, *watěk indrija; **sakañtjan gangsal wěkané**, *watěk pâṅdawa; **antuk kañtjan parthiwané**, *watěk, B. Z. 13, 8?; **kañtjané matumbak**, *watěk agalah; **kañtjan siju** v. e. paměkěl, die 1000 pěngajah's onder zich heeft; **sakañtjan maměkěn**, *watěk mapěkěn; **sakañtjan gadjawajané**, *sawatěk ri hastina; **kěkañtjan**, běbalin anak tjrik best. in eene dunne strook, die 't kind bij 't natab bantěn draagt.

II., **tjak kañtja**, *de golven* buiten de branding?

III., ben. v. e. kleine soort v. honden v. elders aangebracht.

, s., z. onder kěṅdit.

, z. trikañtju en onder tiga.

 I., *uitspraak* v. d. krěta, Wtb. III 4 m. en 3 m.; z. onder wiwèka?, Pam 37 o, 38 b. enz. (vgl. jav.); **ngěñtjanin**, een zaak *behandelen* v. d. krěta, *uitmaken*, *aměgati; aanh. onder tarka, zijn zieke familie *oppassen?*, *'t oog houden* op 't land, *toezicht houden* op b. v. bannelingen, *zorgen voor* iets b. v. geiten, zijn onderdanen op *allerlei wijzen belagen;* **kěñtjanin bangkung**, rědjah bangkung; **tani tandang tani goba boké djaäng katungkul dané mangilgil** (b.: těkèn munji arang lěklěk matané sujap) **saksaksiksik kaměběné pasuranting pělyaté sada gujap pantěs iringang běbái** (tan jogja sambat iděp) **mangěñtjanin kambing; amlaku nunas pakěñtjaning ida krěta ring bulèlèng; balé pakěñtjan**, *rechtzaal, raadhuis* (z. pěmlañtjan); **nora nědunin kakěñtjan** (n), **ahutah, nga.**

II., *zonnewijzer.*

, z. kèñtji.

, **kěntjo**[2], Bjw., jav. lagur.

 I., zekere sterke drank?, aanh. onder drâkṡa (vgl. *tjiñtja en onder sajub; vgl. ook jav.; Tjt. **kiniñtja**, gula kiněla).

*II., Bjw., unti.

2°, te Basuki en Soerab., jav. kawista.

, z. onder iñtji.

, naast waktra en wadana, Tjt. 82, 229, aanh. onder kiriwili, mani en mrětjukunda.

, s., **adja tan jatnèng lawang èsuk kaki sira kuñtjya**, Mal. Z. 3 (Bs. konsi), **amlědog kuntji**, U. Pngr. 78; ook

koñtji, kinoñtji, aanh. onder pitrĕjana, blĕdog en pasagi (makañtjing).

of kiñtji, ben. v. e. half roode Chin. *kaart* (Bjw. kĕntji); z. onder bĕsar en gobog, eign. v. e. parĕkan v. d. vorst v. Bulèlèng in een bal. gedicht, waarvan de titel mij onbekend is en alhier door fr. aangeduid, te pas gebragt.

, jav. en sund. giñtju, uit 't Chin.), zekere verfstof, waarmêe dulang's rood geverfd worden (vgl. batav.), z. ook onder badawang en aanh. onder biing.

, **kèñtjé sadapur**, Wtb. III, 21, schijnt een rood zwarte plant te zijn.

II., onder de rijdieren, Tjt. 217.

, jav. (z. kuñtja), **tan suka bhatàrì kunti ri palunghaniranaknira, glis manggamèli koñtjani lañtjinganira** (b., koñtja ning tjawat), Nw. (sund. id., mal. puñtja, bat. putsa); vgl. galèndongan.

I., **tĕmu kentji**, jav. (tĕmu kuñtji) Us. (afb. Rumph. V. pl. 69 fig. 1); z. onder tĕmu.

II., z. onder kuñtji.

, Chin. (kong tso, *overgrootvader;* eigenlijk een tempel voor iemand opgericht, die zeer deugdzaam was en te Banjoewangi overleden zou zijn); Chin. *tempel.*

I., (vgl. kañtjur), **mĕkañtjuh**, 't water uit de djukung *scheppen* met een timba, die pĕngañtjuhan heet, *hoozen.*

II., *lang* v. 't haar v. d. cunnus, a. d. aars v. wijfjes-krekels (bij de balangkalja hebben de mannetjes ook lang haar, maar niet dik).

, *geslonken* v. e. zwelling, tengevolge v. e. verzwikking ontstaan. *opzuigend* de inkt v. papier; **ngĕñtjah**, met water *wrijven* b. v. zeep; vgl. kutja.

, zelden, bal. uitspraak v. kĕñtjur.

, *ingekort* door te sterke twijning v. e. touw, v. d. borst als 't zog er uit is, *ingekrompen?* v. d. penis door koude, de testikels.

, z. onder iñtji.

, Sbn., umpal².

, z. kutjai vgl. kuñtjir.

, kañtjang en ngañtjang, kajang; **kañtjang djani**, *tot op dit oogenblik* enz., **kañtjang djani** (raûh mangkin), *tot op heden;* **kumañtjan dados danjuh, akutus tiban**, voor de busung danjuh wordt, verloopt er een *achttal jaren.*

2º, njansan; **kañtjan suwé kañtjan mènèkang adjiné mawuwuh kañtjan bagus**, Tjt.

, **mĕkèñtjan**², mĕkèwan² (ñtja in 't sund. = wa, sañtja, jav. sawa).

, s., *goud,* *tatur; **kañtjanamaja**, *gouden, van goud,* B. Z. 81, 31 (alih masinapi); **kañtjanabhawana**, Sut. Z. 78, 3, **grĕha kañtjana**, z. onder kanaka II; **kinañtjanan**, aanh. onder rongèh; **kañtjanawati** naast rukmawati, Spt.

, **koñtjarkañtjir**, Bjw., jav. wirawiri.

, jav., B. Z. 4, 3 (añtjo, wastra); z. ĕñtjur en kañtjuh, en kañdjur.

, z. onder tjĕkuh; **kumĕñtjur,** aanh. onder tunggèk.

, **mĕrak kiñtjir,** zou de ben. zijn v. d. geele kamĕrakan; **kosta lan kĕmbang sañdjanja, mĕrak barak mĕrak kiñtjir, kadjajanti lawan sèmpol, karurak lawan katjubung, sĕkar tangi lana ngsana, kĕmbang koning, tjètjèlu tjampaka djĕnar,** Lp., v. d. mĕrak, wat bij de kippen awar² is; **kiñtjir kuning** v. e. mĕrak in de gĕnding sangjang.

, jav. (kutjir), *een bosje haar* in den nek (atèn²; sund. kukuñtjir); ook tjikut, * **wulu** (of hulu) **malĕngis ginunting aratâ hana kuñtjir alit,** v. Râwaña zich de gedaante v. e. priester gevende, R. 4 Z. 1, 65 (bulunè njĕlĕp gaguntinganè pada matènatèn, rambutè nguñtjir tlas kinuris kèwantèn madjambot tjĕnik, tĕnggèk nj. mangunting atap matjiri alĕp); **mara mĕkuñtjir,** *pas opgeschoten* v. d. padi vóór mara pulih; ook mara ingĕt; **nguñtjir,** *bang* om te vechten v. e. haan, wiens nekveêren alsdan opstaan (Bjw. en sund. ngutjir; vgl. nlapak putih); **nguñtjir twara dadi kĕlĕgin** (vgl. jav. ngutjir en ngutjira; dit laatste als kw. opgegeven); aanh. onder kopok; z. kuñtjung, onder gumbak en gumbala.

, Smbr., *kuif* v. e. paard.

, z. onder klabang.

, z. katjtjura.

, z. kambĕñtjĕrik.

 of kĕñtjirat (vgl. kĕñtjijat, muñtjirat en muñtjrat); **pakuñtjirat** v. vocht *uitspuiten;* **pĕsu panjuh pakuñtjirat,** B. U. 67, b.; vgl. trĕtjit.

, * kumangi, sapadja (?), zekere plant (ocymum sanctum of monachorum); gewreven zijn de bladen geurig als 't ware als pepermunt en worden genuttigd (z. * afb. bij Rumph. V. pl. 93 fig. 1); z. uku².

, **ngañtjrongin,** ngatukin; z. gadjrès blès, tomblé en kañtjlong.

2e, ngimbuhin.

, z. gañtjorong; **kumañtjorong,** aanh. onder kronjoh.

, **ngĕñtjakang,** *afzetten* een hoofd enz.

, **tan çobhâ katĕkèng çilâtala mungup kinĕmulan i pakuñtjaking harus,** Rm. Z. 60, 4, z. kutjak.

 I., *goed kunnen praten* (antĕng nangkilin), wikan, B. U., bĕtjat, pradjnja (batav.), * mèñdjuh; **sing utjapang tuñ twah manggawé rimang, kèñtjak srĕnggara manis, baja twah ring kuna mabrata maduparka, sing utjapang tĕka manis, blabur sarkara sasat madu apasih,** fr., vgl. aanh. onder tjatjak.

II., z. onder iñtjak.

, **ngèñtjèki** of **ngèñtjèti,** Bjw. (jav. ngotjèki?), een cocosnoot v. d. kañ *ontdoen;* ook koñtjèk en koñtjèt.

, z. onder pañtjaka.

, s. z. kañtjuga; **sarppa kañtjuka,** * limungsungan.

 (?), pañdé batil talam.

II., muwara.

, uit katjtjit, dat een vraag te kennen geeft?, B. Z. 12, 8 (kagèt); Z. 37, 9; Z. 23, 15; Us. Bal. 229; Wrs. 22, *plotseling, op eens*, T. Z. 5, 76, 109 (sagèt), vgl. onder katañtjit.

I., *tusschen de beenen opgeschort kleed* bij 't werken (singsĕt of tjawat?), *stondenlap* v. vrouwen, v. kleedingstof in tegenst. v. pĕdangal (lĕlĕmpir); **tanggun kañtjut**, z. onder tanggu; **makañtjut apang da kobĕt di djalan**, Wrtn.; **kinañtjutakĕning pupu**, Br. Z. 48, 7 (siningsĕt ing; batav., jav. tjañtjut, sund. tjangtjut); z. bulĕt en mĕtjingtjingan; **ngoros tanggun kañtjut**, in toorn of uit stijdvaardigheid tartende, z. onder lañtjingan.

II., z. katjut II., **djoh skèn pisaga, umahé ngañtjut.**

I., s., * makĕdik, aanh. onder hĕlĕm; **sakiñtjit**, T. Z. 4, 16 (kidik); **akiñtjit**, akwèh.

II., **purisaçtja kiñtjikiñtjit pan durgandha bahu ja rinakam punang kapatahi làwan kapatjirit**, T. Z. 4, 46 (mwah tai ring ĕñtjit dèning bangĕs liju patunggalanja buka i tai tĕkènang i ĕñtjit).

, **adawa akukuntjit**, v. d. pauw aanh. onder likit; **baligo akukuñtjit**, aanh. onder wilajut.

, *vierkante blokjes v. besneden houtwerk* als kapiteel met een gat, waarin de midden staande kolommen v. e. balé boven bevestigd zijn; **bali sarwa santun di putjak gunungé kangin masasaka pudak tjindaga makèñtjut tandjung madwé plasa raüb sungèngé kuning maiga² tjampaka, tadahalas ipuné gadung, anggrèk garingsingé gusti tadah paksiné malambang nagasantun maplangkaän tandjung, irika gusti malinggih, makasur angsana magalĕn** (lĕng) **ban mĕnah susun, malangsé padapa, gulingé gambir anggit**, fr.

, z. onder kèñtjèk.

, z. onder kèñtjèk.

I., **suka kañtjitàmbĕkira**, B. Z. 55, 4 (tusta dadi tjittanira, kabèh rĕstah idĕpnjané).

II., **nagapasah sakañtjita gĕdènipun**, R. sas. Z. 6.

, s., z. onder wilut; **nila kuñtjita lumung**, Sm. Z. 21, 9 (lĕmu koñtji ika mokoh), * mrak, R. 23, Z. 12, 12.

, onder de muziekinstrumenten, Tj. A. I., 2 b., 4 a.

, kèwala (kowala?); **kuñtjawa dakâ, muka ranu, nga., muharaning bangawan kuñtjawa, muharaning nuśi** (b.: nùśa) **narmada**, Tjt. 16, *badplaats?*, aanh. onder paliré.

, z. onder antawali.

, jav., zou zekere kleine kidangsoort op Sasak zijn, maar de bal. kennen dit dier niet (z. onder bangĕs); **tandang andĕmak kadi mong anon kañtjil**, Kid. Sund. Z. 2, 99; vgl. onder plañdok; **kañtjil bang**; eigenn. v. d. zoon v. Matjan kuping, R. L. Z. 1, 108; **kañtjil masuwi**, aanh. onder lungid.

, **kĕñtjal²**, Bjw., jav. groñdjalan v. d. grond (nulja sinèlèh kang sunu, nèng siti kĕñtjal², mañtjal², ismail sampèjanipun, jata siti kang kĕpañtjal, nulja mĕdal toja wĕning, Anb., hds.; b.: n. dèn sèlèh k. s., anèng siti groñdjalan m. i. sampunipun jata bumi kang dèn pañtjal mĕdal sumbĕr toja wĕning).

, sas., lĕlawah; **rwan ing kañtjulikan**, Us. 316.

, s., tjatjing (Tjt. 58; tjimbulaka; een Kr. heeft kiñtjuluga, tinggi).

, sas., tjĕmpiit.

, Bjw., jav. kuñtjup; **kañtjlup kaja tulup, mĕkar kaja galar**, raadsel op pupus gĕdang (= plosor); de gelijkheid met tulup ook in 't Bat. uitgedrukt door ultop (= tulup).

, kañtjrong.

, jav., **nguñtjup pajungé, tunggulé pada dèn sungsang, astrané winarangkan, minaka tañdané nungkul**, R. m. (ongeveer 't zelfde R. k. 157); vgl. tjukup en kutjup.

, z. kĕñtjirat (vgl. gĕñtjirat), **pĕkĕñtjijat**, *uitspuiten* v. bloed uit een wonde, v. pis uit vrees of geweldig lachen.

, s. (kañtjuka), v. 't buis dat Hariñi in staat stelde door de lucht te vliegen, Sum. Z. 1, 9 (vgl. onder kalambi), *kawatja (nog een overgang v. *k* in *g*, z. bij tjuriga).

, z. kañtjan.

, jav., *panghrĕt, *knoop* aan een kleedingstuk (mudré); *grendel* v. e. deur; **makañtjing**, *op slot* door een grendel of sleutel, *manangkĕbi (vgl. mubĕt); **makuñtjang kañtjing**, aanh. onder taksu; **ngañtjing kori** (z. ook onder paĕt); **pangañtjing pusung**: *haarwrongpen* soms v. goud.

, jav., **tali tulak kĕñtjang**, tali tjanggah; **makĕñtjang**, Meg. 319; **ngĕñtjang**: iemands handen of beenen *stijf vast en van elkaâr houden*, v. e. te slachten buffel, aan de neusgaten gebonden, een touw rechts en een touw links; **pangĕñtjangan**, *de brug* v. e. bril, dat gedeelte, dat op den neus komt te zitten.

, jav., **kĕñtjĕng mĕlaib** v. apen b. v.; **sangarjja kĕñtjĕng**, op last v. d. vorst v. Madjapahit aangenomen naam van Arjja damar, Us. dj. 23.

I., **kĕñtjing mwah majong**, *djanglur awor bajong.

II., sas., (bajan), tinil.

III., aanh. onder paridjata.

, z. onder djowarsah.

, z. onder dawan.

II., **kĕkĕñtjèng**, sas., tjèngtjèng.

, **kĕñtjongan**, z. onder lulùan.

, jav., v. d. wenkbrauwen, L. Z. 8, 5 (pakĕdjit), alis, Hw. Z. 6, 6; **kumiñtjang**, z. onder giñtjang; **kiniñtjangan alis**, Mal. 5; **pakiñtjang**, van den bliksem, Hariç. Z. 3, 4.

2°, **ngiñtjang**, *niet vast* v. d. blik v. e. albino tegenov. mĕmlĕng.

(?), kintjĕh, (vgl. onder sĕpĕkĕn), *kroezig, ingekrompen* b. v. v. d. wol onzer schapen als zij hier door de warmte minder haar krijgen, *stijf* v. d. pezen, tegenov. uwal; vgl. giñtjĕng en kĕlkĕl.

, **pakiñtjingi gĕlang sukunya ja mangangsyani lakunika tan wawang laris,** Rt. Z. 3, 3.

II., kĕkiñtjing; *de slip* v. 't gordelkleed, dat midden op den rug afhangt, dat gedeelte v. d. sabuk en kambĕn, dat men vasthoudt om iemand tegen te houden; **takuté lintang mamolo, kakiñtjingé masi gisi,** uit vrees hield hij zich aan zijn broeder vast, Djp. Z. 3, vgl. tanggun kañtjut.

, *de kleine staart* v. e. jonge kip mara tumbuh kiñtjang); **mĕkiñtjung,** *volstrekt meé willen* v. kleine kinderen; **tansah kiñtjung astané bijang** v. e. klein kind, R. K. 111; **ngiñtjung,** *volgen* v. e. kind (vgl. de analogie v. ikut in 't bal. en mal.); **ngiñtjungin,** *steeds* bij 't dier *blijven, het achtervolgen* v. e. hoeder; v. kleine kinderen, die steeds met iemand *meé willen* ook in toorn gezegd; **tĕkèn djanma né tjĕrik* né bau bisa ngangon sapi pada ngidĕp munji pada jatna ja mangangon sapi pada ngiñtjungin sapinyèbi tansah maduluran tali anjar tong baänga buŭk, buŭk agigis ĕsèhin,** Djpur., aanh. onder man.

, *jav. (tjoba, nglangut, vgl. mal.); **sanghjang kuñtjangkañtjing,** nm. v. e. voorspelling-formulier v. Drona, Nw.; **kumuñtjang lumumpat** van een kañtjil, R. 7 Z. 18, 1 (ngaliñtjang makĕtjos); **kinuñtjanging widhi,** Hadji D. bl. 45 (jav. Ad. 65, 119); **kinuñtjanging dèwa,** rinawasnikang widhi; **kinuñtjanging lara prihati,** tut. 7, 50; **kinuñtjang ing smara,** *anusah lulut; **kinuñtjang,** Dj. 1 (inobah); **kuñtjangĕning mahâroga,** O. b. (1020); **panguñtjanging suksma,** Men. 341, **p. ing hjang agung,** 398; **panguñtjanging widhi,** Mal. 4, 5, 13, **panguñtjanging lara,** Br. Z. 44, 2 (pamisèsa ikang dukha, panuduh sakité); **panguñtjanging hjang,** v. 't geen besloten is, Smw. Z. 1, 8; **panguñtjanging duskrĕti,** Kid. Sund. Z. 2, 4; **panguñtjang,** ald. (pangobah).

II., **kakuñtjang** (?), mañsĕran, **santa** (l.: ta) **wana kukuñtjang** (waarin de *a* door 't rijm vast staat), een ben. v. d. versm. pangkur, Amd. b., z. onder usĕr.

I., **kumuñtjung** v. d. kañtjil, R. 7 Z. 18, 1 (ñdjaridjig, ngaliñtjang).

II., z. onder koñtjong.

III., jav., slechts bekend als bij Chineesche en Javaansche kinderen in gebruik; z. pĕpoñtjong, djambot en onder gumbak.

, **makoñtjèng,** *zich de posteriores met water reinigen* of v. vrouwen 't *propertje* (kabèdji; z. kajĕh, kilad en kidkid); **pakoñtjèngan,** damu, aanh. onder gĕlgĕl.

, nm. v. d. oogen op de Europ. kaarten (lĕlangan), die boven de aas gaan, zonder nadere vermelding v. schoppen, klaver (vgl. onder kèlor) enz. (Bjw. kuñtjung); **kontjong duwa, kontjong adasa;** z. asa en angkong.

, **ngĕntjèngèh**, *in vollen bloei;* **pĕkĕntjèngèh** v. ontloken bloemen; vgl. pĕkĕbwahbwah en njampwah.

I., jav., B. Z. 74, 2 (dipa, dilah; vgl. kĕnjah, sund. njaj[2]), W. Z. 18, 8 (tèdja); **kumnjar**, Sut. Z. 113, 3 (ngrèdèp), W. Z. 3, 7 (dumilah, masuwar), Br. Z. 37, 4 (sumilah), *gumawang v. d. maan, Z. 18, 8 (anggalangi); **rûpanira kadi mas linĕbur, murub ma(ñ)tjar patikĕrĕdap, patikèlèrèt, patikĕrĕnjar, patigarilap,** fr.; **kakĕnjaran,** *kasĕnwan.

II., **manahé kumĕnjar,** Stn. Z. 1 (bis.); vgl. onder syar.

III., nm. v. e. smakelijke kleine zeevisch (jav. te Soerab. sĕlar, batav. kĕmbung; vgl. sulih; vgl. kĕnjèr.

, *grijnzend lachen;* **ngĕnjirin,** *tegen* iemand *een grijnzend gelaat zetten* als een lastpaard, dat een ander tegenkomt, asing tĕpuk kĕnjirin, U. Gj. 99.

I., nm. v. e. zeevisch; z. knjar II.

II., **mĕkĕnjèr,** *zeer hevig* v. geluid, v. d. hitte v. d. tabja krinji; vgl. mĕkĕbèr.

, **mĕkĕnjor,** *zich verspreiden* v. glans (z. kĕnjah), pakanjornjor; ngĕñtjorong, *in heete olie doen.*

2°, **mĕkĕnjor,** v. njor, *zijn bizonder geluid geven* v. d. gangsa (vgl. bij deze bet. die v. ngronjoh).

, Sm. Z. 7, 5.

, *kanjiri?, schijnt Prâkrĕt te zijn (Hunter's Orissa II, vermeldt kanyâri), *de oleander,* *açwamâraka, *karawîra, *wiraka (jav. kĕmbang mantèga ook te Bjw., afb. bij Rumph. VII pl. 9); **kĕnjèri susun** door de Nederl. gebracht; **kĕnjèri putih,** z. bintaro, 2° (uit 't sund. kanjèrè, briedelia lanceolata, op te maken, dat de toepassing op oleander zeer nieuw moet zijn, vgl. kĕnjèli); **kbo kĕnjèri,** aangenomen naam v. Prasanta, Was. Z. 2, 56 (in de gambuh te Bd. de bediende v. Malaju).

, z. onder njawan.

, sas., sangsyah; ook si mirah mata.

, **pĕkĕnjik,** *geene groote happen* bij 't eten *kunnen doen,* zoodat men langzaam moet eten.

, **makinjukau,** *smakken,* *anggalit; **kinjuk*** zou eigenlijk h. zijn v. tjiplak[2], mungis[2]; **sang andaka nangundaja, ĕbah laüt manggulinting, lima batisé mangĕtor, tètèh*** **mangadjĕngit, kinjuk*** **mandĕlik** (hij hield zich ziek, T.bg. Z. 1, 13.

, z. onder kunjit.

, **ngĕnjĕknjĕk,** *met de nagels knijpen;* **mangĕnjĕknjĕk,** mangĕsĕsĕsĕs.

, **mĕkĕnjud,** *krimpen* door hitte; vgl. kinjud.

, **pakĕnjĕdnjĕd,** *een weinig steken,* Us. 15.

, *stijf* v. e. lidmaat, tegenover ĕnduk of lĕmuh; v. e. klophaan, wiens pooten nog te stijf zijn voor 't gevecht, 't geen echter door nggĕtjĕlin en mĕkĕpotin beter

kan gemaakt worden; kuminjat ing stri wanèh, aanh. onder râgadwèśa; **ngĕnjatang**, een touw *spannen, aanhalen;* vgl. kĕnjang en kĕdĕng.

, **kĕnjĕt*** v. 't gevoel v. aankomende koorts; z. njĕt; **mĕkĕnjĕt** *in 't hoofd krijgen* iets te doen, b. v. overspel?; **kumĕnjĕt ring ati**, Ar. Pr. Z. 2, 2; **sing kĕnjĕtang ring manah**, *sèstining âmbĕk; **bĕtjat sakĕnjĕtan**, *drĕsning manah; **lwir sakĕnjĕtan**, *manogâmi, *tjittagâmi; **glis sakĕnjĕtan**, *çighra manodjawa.

, **kumĕnjut**, jav., R. sas. Z. 2, **kumĕnjut atiningsun maring sira**, Z. 5.

, **kĕnjot***, *pijnlijk tintelen* v. d. beenderen?, v. zweeren, die op 't punt zijn open te breken (vgl. klodot[2]), v. d. slapen bij hoofdpijn; **mĕkĕnjotan** v. e. steenpuist; z. kĕnjotnjot en njaring.

, *curcuma*, *Sum. Z. 10, 15 (mal. id., mad. konjè, sas. kunjiq; jav. kunir, iloc. kunig, lamp. kuñdjir en kunjir, dat ook *geel* bet., vgl. bug. unjiq, men. kuniq, bat. hunik en koning. mak. kunjiq en bug. unjiq, *curcuma* en *geel*, Ns. maûndré, *geelachtig* v. undrè, *curcuma*, mlgs. tumamu tamu, *geel* v. tamu[2], *curcuma*); **kunjit mĕtambus adukin pamor**, tegen 't bloeden der tanden na de vijling; bij 't toilet v. e. doode, aanh. onder sangling.

2°, ben. v. e. geele tabwan-soort, dezelfde als de t. kunid?; **kaju kunjit**, R. 24 Z. 6, 2 (tahĕn kunir); ***kinunjit**, 25 Z. 8; **klèng kunjit tli pamor**, spreekwijze om 't gemakkelijk zwanger worden eener vrouw aan te duiden, daar een weinig curcuma de kalk geheel geel maakt (vgl. de spreekwijze in de aanh. onder apu); **kĕkunjitan**, nm. v. e. stevige bun ter versjouwing v. zwaar hout.

, **pakanjĕtnjĕt**, aanh. onder mong.

 I., njit; **pĕkĕnjitnjit**, *flikkeur* van een vuurvlieg; **wuwusĕn ring sandya wèla, pasang padyut pakangitngit, kawuwusĕn ring djro pura, di lodji djantèrang sami, tĕgĕh wjakti tan sipi**, fr.

II., nm. v. e. kleine djangkrik-soort, die in de tèmbok's zit en des avonds piept (vgl. sawang?), om kippen meê te bedwelmen, waarbij gtah gadung; **matanguran kanjitnjit ngadjak luwunja, di arĕpé nganjitnjit**, 't geen de tjurik in 't denkbeeld bracht, dat zijn gebed verhoord was, Tj. b.

, **ngĕnjutnjut**, *ontevreden, snel weggaan;* **brangti manganjutnjut**, Bt. 31.

, kĕnjot; **ngĕnjotnjot** v. e. gezwel, dat draagt, *steken* v. e. wonde des nachts; vgl. ngĕbĕtbĕt.

, kĕnjĕm, v. iemand, die niet hardop durft lachen, B. U. 23, 4.

, kĕnjong, klès.

, *vermoeid* (lĕsu; vgl. mal. v. Kut. kĕnjal, jav. kĕsĕl); **kĕnjĕl baisé mĕlaib akĕnjĕlan**, *zoo lang doorgaan met iets tot men vermoeid is.*

 of kĕnjili, zekere boom, 't hout door in de aarde te begraven, zwart ge-

maakt, voor gevesten v. krissen gebruikt; vgl. kĕnjèri.

, z. onder kĕnjab.

 I., tan kawĕḍar, tis, Sm. Z. 16, 4; **kĕnjĕp** (kinĕnjĕp?) **nirèng ati**, Adip. 103; **kumĕnjĕp i rèhaning wĕka**, verlangende door boete, Br. Z. 16, 7 (ngartjanajang tingkah ikung putra); **kumĕnjĕp**, Ar. Pr. 3 b; **angĕnjĕp**, B. Z. 17, 12; **kinĕnjĕp**, *inisṭi, Sut. Z. 25, 3, Z. 28, 6; Ar. Z. 1, 38, 7; Z. 44, 7; Z. 52, 3; Z. 53, 1, aanh. onder kanaka, kiniḍĕp, Lomb. Z. 16, 3; **sang kinĕnjĕp ing hati**, Sm. Z. 26, 9; **né kinĕnjĕpang ring kahjun**, B. Z. 23, 3?

II., **ngĕnjĕpang**, *proeven* hoe de smaak v. iets is.

, s. (khañdja), z. onder timpang. 2e, **kakañdja**, onder de spooken, Dm., (een andere naam v. djapupu?); vgl. añdja[2].

 I., **tuñng kañdji**, z. onder tuñng. *II., Bjw., kapok, en er naast (vgl. jav.). III., mal. (Tamil), *stijfsel* bij waschgoed (nieuw woord); **ngañdjinin**, 't waschgoed *van stijfsel voorzien*, ook mubuhin.

, z. onder kubda.

, s., (kauñdja), eigenn. v. e. berg, *odjaja, Utt. 13 (de oorspronkelijke text krauñtja); vgl. Pabratan 16 b. bov.; kk. Z. 19, 4, vlgd.; ook koñdja, maar te lezen kroñtja (krauñtja) als nm. v. e. berg door Paraçurâma doorboord.

, kèñdjuh?: **kinañdjah** (of tinulak), *âjunan, W. Z. 23, 3.

, *stijf, niet te buigen*, v. d. vingers, die vol ringen zitten; **ngĕñdjĕhang**, *stijf uitsteken* den vinger, waaraan een ring, om iemand te laten zien; vgl. kĕtjir.

, v. e. *iñdjuh, z. èñdjuh? (2 jav. hds. tèñdjuh), W. Z. 35, 11 (gèñdjah, kalindihan, ulangun); vgl. gañdjuh.

, **akañdjar**, B. Z. 12, 15 (mèdran; vgl. mal., waarbij aan منجر ook gedacht kan worden); **makañdjar**, R. 20 Z. 16, 1 (matangkis, kĕñdjir; vgl. jav. Wdb. onder makañdjar); **bhonggan akañdjakañdjar amalujmaluji pangunganganan**, B. Z. 80, 32 (mĕngkok mabikas matandang lipĕt[2] dipabalihan m. salahnjané mamalih malihin lijatnjané ring paniñdjoané); **akañdjaran**, Br. Z. 31, 11 (lwir angigĕl); **murungut akañdjaran atur robnikang udadhi** v. aanvallende jakhalzen, T. Z. 2, 9; Adip. 91; **akañdjaran**, na de overwinning op den worstelaar, Wir. 15; **lilâkañdjaran angrasuk makuṭa ratna kapwa kumĕnjar**, Rm. Z. 45, 4.

, z. onder swak, **kinañdjuran** (of kinañtjuran, zeer onduidelijk) **ing rjjak**, Anj. Z. 23, 5 (inĕñtjuran), aanh. onder prijarana.

, Bjw., ben. v. d. vlinder, die, ergens in huis zich komt neërzetten en als voorbode beschouwd wordt v. 't een of ander, dat gebeuren moet b. v. v. d. komst van gasten: **kakĕñdjĕré pan sampun rumuhun, ring bĕntur pĕrnahé, ni sritañdjung dèn ulati, kakĕñdjĕr tumat** (bal. hds.: tumrap) **ring**

gĕlung, kidul kulon sangkané, sampun patuduh (padudah sangking) **jang manon, saudyah maras atinipun, apikir sadjroning nala, baja ingsun kadajohan,** Stn. Z. 1; vgl. kĕkĕdjĕr en aanh. onder saraswati.

, *opstaan, stijf opgericht* v. d. ooren v. e. hond, tegenov. lèpèk, v. d. padi, hetgeen een teeken is van leêge aren, aanh. onder kĕtès vgl. onder tjangtjang), v. 't hoofdhaar, v. d. vederen v. e. grungsang, *angdjĕlĕg, Sm. Z. 24, 8; **ngĕñdjirang,** ngĕtjirang.

, z. onder tadjuh.

, eigenn. v. e. dadari, W. Ast. 38; **kèkèñdjèr,** aanh. onder dingdang.

, jav. (skr.), gadjah, Brh. Z. 1, 20?; **kuñdjaramada,** z. onder mada; **kuñdjarakarñna,** titel v. e. Buddhistisch, zeer in taal gemoderniseerd, proza-verhaal, waarin de helstraffen beschreven worden (aanh. onder sudjèn en bèsèr), naar een jaksa v. dien naam jav. kuñdjajakarna, als naam v. 't hoofd v. d. rebellen, die tegen koning Bimbisâra opstonden, te vinden in Râjèndra Lala Mitra's. Sanscrit Buddhistic literature of Nepal, bl. 11; Tjt. 30 ook kuñdjajakarna de eigenn. v. iemand dien Çiwa liet in verzoeking brengen en in een danudja veranderde; zijn vader heet er Dumbadjaja; als danudja ijverig boete doende en den nm. dragende v. Darmasana, verlost hij Pûrñawidjaja uit d. hel, na Jama en zijne dienaren verslagen te hebben en herkrijgt later zijn menschelijke gedaante); **kuñdjarakuñdjadèça,** z. Kern in de bijdr. tot de T. L. en v. v. N. I. 4e volgr. Dl. X. bl. 130.

II., z. onder pĕtjuk.

, z. onder djring.

, **ngèñdjèq,** sas., ngèwèrin.

, **koñdjot**[2], kotjot[2], ook goñdjot[2].

, z. onder lékoq.

, z. onder kĕtjit.

, **kuñdjajakarña,** z. onder kuñdjarakarña.

, jav. (tjapung), Anj. Z. 10, 5 (liling); B. Z. 7, 6 (walang, kuriñdjĕm); Lamb. Z. 15, 3 (ililing); z. onder lawuwina en vgl. wilalan.

, **tali rukwakuñdjĕngan,** R. L. Z. 9, 210.

, Tbn., tĕngah; **akèñdjang.**

, z. onder njiju.

, **pakanjunju,** patjur en pabanju[2], Br. Z. 1, 14.

, zeker boompje.

, *glimlachen,* *asĕmu guju; **kĕnjĕm**[2], *kèsisan wadja; vgl. kĕnjing en kĕnjung (z. onder lĕnjad); **kakĕnjĕmin,** *sinĕmon guju (bat. unjom, mal. sĕnjum).

, **kininjami rasa ṡadrasa,** T. b. Z. 2, 43; **kuminjami ikang minjak,** Z. 4, 220 (vgl. men. en z. klinjam); **kinjaman,** *kalihasĕm, Kr. (onzeker, 't hds. verscheurd zijnde en niet te zien bij welk woord in den text 't behoort (zou wel kĕnjamĕn

kunnen zijn, daar dit Wdb. nu en dan ook sas. woorden opgeeft).

, sas., kuûd; ook komboq.

 I., **makĕnjab**, *amaja² (tag. kináb; vgl. kranjab); **pakĕnjabnjab**, *makapuratuk; **mĕkĕnjabnjaban**, mĕkraswakan; kumĕnjap (sas. uitspr., b.: kumĕdèp) dadi tatit, R. sas. Z. 12, z. prèsèt,

II., z. onder mĕkrasapan.

, njĕm; **manis kĕnjĕb**, *laf zoet*, vgl. badoh, gabĕng, ugĕmug.

, z. onder kĕnjab.

, *strak, stijf* (te Smbř. ĕntĕng); vooral v. d. penis in deze beteekenis djĕhĕk te Sĕmbiran; bug. kanjang; 't zelfde als 't mal. **woord** voor *verzadigd*, vgl. mak. bànjang, vgl. sund., z. kĕndor); **akĕnjangan lima**, *zoo lang als een strak gehouden arm;* **ngĕnjangang**, de vleugels *spreiden;* **ngĕnjangang lima**, aanh. onder biku; vgl. kĕnjat, bĕnjang.

 I., z. klĕnjĕng, **suûng kĕnjĕng**, **geheel verlaten* v. e. plaats, vgl. onder ungang, aanh. onder mungmung.

II., sas., kĕnjang, z. kĕdjong.

III., **kakĕnjĕngang?**, *winiwir (kakĕnjangang te lezen?).

, kĕnjĕm; **pasalèng kĕnjingin**, *elkaâr toelachen*, aanh. onder duwa.

, I., *guju; **manising kĕnjung**, *raçmining guju, vgl. kĕnjĕm; **ki mimpas kĕnjung**, onder de 108 onderhoorigen v. ki Tjambra brag, Us. 479, 261; **lwir kĕnjung**, *kèsisan wadja; vgl. onder lĕnjad.

II., jav., z. onder bĕḍès.

, z. onder saragi.

, kadèn?, v. de tjurik, die hij geplukt had en die verdwenen was en hij dood waant, **djani tĕka mulih, palan waluja mabulu kènjang mati**, Tj. b. Z. 1, aanh. onder tjakĕp.

, **ĕndĕh mĕkonjèng** v. twistenden, babbelars; vgl. kojon.

, kuluk, vgl. onder bĕḍag.

, kami, R. 6 Z. 8, 19 (mami), iba, *Kam. 17 Z. 5, 6 (vgl. lamp. si + kam en mak. kang); **nda kam rĕmuk, 12 Z. 2**, 14 (apanga dĕkdĕk!).

 I., zekere boom met zeer veel dorens, flacourtia jangomas Gmel (afb. Rumph. VII. pl. 19 fig. 1 en 2), *rukĕm (sas. ugĕm); z. onder prasiku.

II., *nog een weinig nat* v. e. gewasschen kleedingstuk; z. dĕmĕk en bĕlus.

III., **umingis mangang hana midĕm mukha kĕm**, R. 24 Z. 18, 2 (bungut ngĕp, manĕkĕmowa); **tĕka kĕm bungkĕm**, m., z. onder rĕp.

, z. *kum, (sund. keueum, vgl. kĕrĕm); **akĕ'm**, in 't bloed, Br. Z. 23, 7, B. Z. 40, 8 (maĕmĕman); **makĕ'm** v. e. wilden buffel, B. Z. 40, 5 (makum); **ulahnya janpakĕm**, W. Z. 15, 11 (makum, maĕmĕman); **kumĕ'm**, Br. Z. 44, 8 (kĕlĕm, mangĕmĕm, ngĕmĕmang); **angĕ'mi karasnya tjarik**, Sm. Z. 26, 7 (ungguwang ri djurang lĕpihan).

, s., paran; **kim margga tanpamuharàhaju jan susatya**, Sut. Z. 97, 8 (ngkèn dja awananè twara mangdè mlah jan suba pagĕh).

, jav. (*kĕ'm); h. v. mĕm (vgl. kumkum); **katjang kum**; bbg., k. krutuk; **makum**, *makĕ'm, te Kl., makĕrĕm, z. onder mĕmĕm (sas. bakĕrĕm); **ngĕkum**, lontar-bladeren b. v. *in 't water te weeken leggen*, om ze smedig te maken (vgl. jav. angum); **kinum** v. rijdieren, Sut. Z. 131, 15; **kakum**, *mudoda; **panguman wadja**, Us. 154.

 (?), ngom, z. onder kĕmkĕm.

, voorhechtsel in **kamasĕnghitĕn** (Utt. 87); **kamatĕnggĕngĕn, kàmatrĕṡṅan**, Br. Z. 4, 9, vgl. onder dlĕ'; **kamàsihĕn**, z. onder asih; **kamèrangĕn**, z. onder irang.

, in pl. v. kàmà als vrouwelijk v. kàma?; **himpĕr sang kamàugindarat** v. e. mooie vrouw, Sut. Z. 5, 2 (ratih).

 I., s., tegenst. v. artha en mitra de minste der 3 làbha, R. 9 Z. 2, 8, z. tjaturwarga en sadwargga.

2°, smara, Adip. 46, Sm. Z. 28, 3.

3°, *çukra, *wîdja, *wîrjja, *indrija, *ĕmprus (z. ĕmpus); **kàma asat**, fats. term voor *impotentie;* **kama salah**, eigenn. v e. monster, ontstaan uit Çiwa's op aarde gestort semen, Kr. 7 (vgl. Manikmaja, 14) z. aanh. onder mani; **kàma ratih**, Sm. Z. 27, 3 (sukraswanita); **sarinikang rah daging gadjih matĕmahan kàma ratih, ja ta pinapanggihakĕn dèning raga, jèka mangdadi muwah, jan akwèh ikang kàma sakèng ratih, jèka dadi lanang, jan akwèh ikang ratih sakèng kàma, jèka dadi wadon, japwan sama kwèhnya ikang kàma lawan ratih, jèka dadi kĕdi, walawàdi kunang** enz. fr. (vgl. de aanh. onder Çukra); **sakàmasakàma**, Br. Z. 1, 20, *naar verkiezing*, aanh. onder swatjtjhanda; **sakàma***, Br. Z. 48, 8 (sabaăn*); **kàmaçàstrottama**, R. 10 Z. 4, 6; **sakàma*na**, vliegen *waar hij wil* v. e. niet gedresseerd rijstdiefje; *naar hartelust;* **sakama*n angin**, *naar dat de wind blaast.*

4°, Br. Z. 9, 6 (puṡpàjudha, smara; jav. en mal. ged. kamadjaja, wat ook te lezen is in 3 mal. ged. bl. 142, z. onder ratih); **kĕna kama**, R. 3 Z. 1, 30 (kataman smara), 34 (k. dĕmĕn); **sang lwir kàma ratih**, Z. 28; **pnĕk kama djaja kama ratih**, aanh. onder djurang; **kàmarasa**, s., Adip. 75 (bis.); **kĕna kàma**, R. 3 Z. 1, 34 (kataman dĕmĕn, katiban ulangun); **kàma kalangka**, Wir. 15; **lĕmbu mamĕtwakĕn kàma sakahjun**, tut. 14; **kàmadughà**, s.; **kàmadughadhènu**, aanh. onder wawan; **sarwwakàmadughà**, aanh. onder surabhi; vgl. onder lĕmbu en nandinî; **kàmatantra**, Br. Z. 38, 9 (ngguliprawèṡa, smara katutur, vgl. onder madana), Sm. Z. 4, 6 (smaragama), B. Z. 1; ***kàmaçara**, s., R. 4 Z. 1, 77 (smaràstra sasmaran), Z. 7, 6; **kàmalolja**, z. onder lolja; **angàmalolja**, *v. verliefdheid blaken*, Utt. 31; **sarwa kàma prada** (b.: prabhà), s., 2 Z. 1, 38 (z. onder prada); **kàmawarṅna tanapilih war-**

ṅnanya, kâmagamah, tanapilih ikang dèça parananya, v. 't paard door Anggaraparṅa aan Ardjuna geschonken, Adip. 93; **kâmapâla,** z. onder baladèwa; **warṅnanira lwir bhaṭâra kâmadjaja,** Hadji D. 64; **kâmabâna,** R. 3 Z. 1, 52 (smaranala, smaraçara), 27 (smara r.).

, 1e pers., Anj. Z. 32, 1 (aham, mal. de aangesprokene uitsluitende evenals 't bat. kami); vgl. kâm en mami.

II.?, aanh. onder pras.

, s., anaklub, R. 7 Z. 1, 4, 6, 7, *minnaar*, 14 Z. 8, 2 (djadjaka, sang taruna), 7 Z. 4, 6, 8, 9; 10 Z. 9, 13 (kakung); **nghing kâmî rasa lot ginoṡṭinira râmja lawan ikang amangku pawwahan,** Sum. Z. 63, 2.

, vrnw. 2e pers., Br. Z. 27 (vgl. mal., bat. hamû); vgl. kamung, mu en nyu.

2e, sas., gemeen voornaamw. 2e pers. zoowel tot vrouwelijke als mannelijke personen; z. anta.

 (mrika), *derwaarts, naar die plaats* (uit ka en máa, als overeenstemmende met jav. mara?); **apa kĕman maman,** aanh. onder tangah; **ngĕmaäng,** *derwaarts gaan* in tegenst. v. **ngamalang; apa kĕman kái tĕkèn iba,** spreekwoord, waarmeê men iemand onder den neus wrijft, zich niet gestoord te hebben aan onze waarschuwing.

, jav. (z. *hĕmû en kamumu II.); **angĕngĕmoni,** onder de wijzen, waarop men iemand beleedigt, *met vooruitgestoken lippen* iemand *aangrijnzen?*, Wtb. II. 61, 62, Wtb. *o.*, bl. 53, 54.

, de reusachtige oesterschelp (mal. id., bat. en malag. hima), wordt als dèngdèng aangevoerd door die v. Sĕdulang; **kima²,** K. A., een vleeschgerecht, waarbij isèn en bongkot kĕtjitjang vooral gemengd worden.

 I., *gemeenzaam, aangenaam* in den omgang tegenov. **ngagu,** *met genegenheid* jegens iemand *vervuld* (vgl. utun en adjèr); **ĕngkèn kuma ĕngkèn dudu,** B. U. 485, 253; **basa kuma,** *familiare taal* tegen kameraadjes.

II., voorh. ontstaan uit ka met 't inhechtsel um; z. onder lindung, liṅdjong, guli, enz.

III?, **nora glis njambrana antuk kuma** (andere vert. heeft de ware lezing kumandĕl) **dané ring sadyan utusan sang bhomané,** *tanapa wawang saniçtjaja siré prajodjana ni dûta sang bhûmidja, B. Z. 73, 4.

IV., **kuma²,** mal., uit Singapura aangevoerd en bij de bal. Mahom. als thee gezet en als loloh in gebruik tegen bloeduitwerping enz.

, **angĕmah,** Br. Z. 31, 4 (mangamah), Z. 42, z. (ambaksa); **kinĕmah dwas,** Ar. Z. 59, 8, Sut. Z. 127, 5 (ginilut); **kinĕmah,** Jsp. p. 30 (dinĕmak), 32 (pinangan); **anampĕki kĕkĕmahan** onder de wijze, waarop men iemand beleedigt, Wtb. o. bl. 53, 54, Wtb. II 61.

 of ĕmĕh; **angĕmĕhi,** aanh. onder kukap; **pangĕmĕh,** Aw. 66; **sukĕt pangĕmĕh,** fr.; **pangĕmĕhi çarîranya,** Ag.; **adhâtu pangĕmĕh,** Br. Z. 23, 6 (purišaning çawa, mawalahar ĕṅtjit ikang wangké); **kĕm-**

bĕng[2], **ikâdalĕm pangĕmĕhing rudhira mamulabar sawang nadî** v. e. slagveld, hr. Z. 50, 2, Swrg. 16, 49 (*jav.: basah, vgl. mal. kĕmah?).

, **makĕmuh**, *den mond uitspoelen* (makĕkmah); **ambilĕn ingsun toja, araraŏp manirèki, akĕkĕmuhan** (akukurahan), **utusan angamèt warih**, R. sas. Z. 12; vgl. kĕmur.

, bloed met bĕbĕk en ĕmba om te drinken; **kĕkomoh** zonder santĕn, *marus; **dahating komoh**, tansipi mahmuk, R. 25 Z. 8.

, z. kĕmbaŏn.

, sas., gadgad (mal. id.).

II., z. onder kraman.

, met volgende conjunct. *alvorens*, aanh. onder moharloka en kuwèra, *voordat* de wijze, waarop hij, Adip. 10, 61, 14, 80, 112, B. Z 32, 2 (kangkat, di dasé), Z. 38, 15 (dasé), Wir. 62; **japwan tibra jatna ja, ènggai ikang màs inapinya kamnâ çuddhja**, tut. 53, b.

, s., z. onder strî, Br. Z. 13, 32, Smw. Z. 12, 25; **sarĕng kaminî**, *sastrî v. e. prins, T. Z. 4, 57; **saha kamininya** v. e. volgeling, 38, *kârwastrînya; **mwah sakari kamininta pwa** (b.: mwa) **marika**; B. Z. 4, 10 (mwah saking somah ñjané jaditu, miwah tĕkèn né luh tamju punika); **dèwakaminî**, *dèwatî.

, eigenn. v. e. dèsa in Gj.; ben. v. d. hoogste klasse der Brahmanen, z. nuwaba.

, in pl. v. komanak?; **walang kamanak**, Anj. Z. 10, 5, Lamb. Z. 15, 3 (i walang k.), 17, 1, Br. Z. 50, 5, **walang kamanak angangsyani**, Mal. 300.

, jav. (kĕmanak), Tj. A.

, in pl. v. kawandha?, v. 't lijk der Sunda-prinses, toen de prins, die haar huwen wilde, haar kwam halen, **kadi anjapa pukulun, kèn pangèran marĕka, tinghal kamanda pûnyaningsun pukulun mangké prâpta angadjawa**, Kid. Sund. Z. 3, 30.

, z. kĕmaṅḍèn.

 of kĕmaṅḍi, Bjw., z. onder kapasilan (vgl. sund.?), Prabalingga kĕmaḍé, sas. mĕngandi (jav. kĕmladèjan, mad. kĕmadian).

, z. onder kamadé.

, aanh. onder purnamasada.

, z. onder pĕṅḍak.

, s., nm. v. e. fabelboek in proza en overeenkomende met de T., en van een tutur, die ook râdjanîti (vgl. aanh. onder nîti) heet en waarop toegespeeld wordt in de W. Z. 22, 5 (vgl. aanh. onder nista); Sm. Z. 1, 17; Ww. Z. 1, 29 (bis.), *winaja (vgl. aanh. onder dok en jav. en ngamandaka); ook noemt men aldus eenige fabelen, waarin dieren als rechters en litiganten optreden; deze fabelen vindt men meestal achter exemplaren v. d. Darmawitjara; vgl. onder tjânakja; maṇḍaka m. c., aanh. onder âlotjita.

, z. onder bapang 2°.

, s., *warâmrĕta, *kuṅḍî; **tìrtha kamaṅḍalu,** *amrĕta; **patang kamaṅḍalu,** T. 6; Kam. 14; **sâmpun patitang kamaṅḍalu,** v. e. brahmaan, die iemand uit een put haalt, T. Z. 3, 60; **mrĕta munggwing kamandalu,** *amrĕta ring kuṅḍi.

kmĕṅḍĕlan (?), z. onder kijuh.

, z. onder kaṅdang II.

(kèmawan), *nghing, *kèwala; vgl. kèwantĕn.

, vgl. *jav., *intusschen,* Utt. 40; **hĕnĕngakĕna kamantyan,** Smw. Z. 14, 41, 42; B. Z. 101, 4 (né mangkin), Z. 49, 4; **ring kamantyan,** Z. 57, 1 (né djani), Z. 81, 4 (né mangkin), *daarop, vervolgens,* Z. 37, 27 (né mangkin); **sakamantyan,** Z. 4, 25 (ri sakṡana).

en kĕmoning, z. onder kuning.

, z. onder batjot II.

, urĕm?

, jav. (kapur, z. aanh. onder djahinang), *uier* v. e. koe, Kam. 6, 60 bis, waar een handsch. ook kapur heeft (mad. kampor).

, perz. (كمر, 't anglo-indische *cummerband,* perz. كَمَرْبَنْد), Was., Ar. Pr. 36, 51, 53, Mal. 106, 114, aanh. onder kilat II, (vgl. mal. kĕmar en mal. van Pal. mĕr, *gesp* v. e. buikband; 't jav. ĕmĕr, Amd. s. Z. 14, sund. *buikplaat,* mal. v. Sukadana mar); vgl. onder tĕḍun.

, Wrt. 39 b. (bis.); O., Ap. 14; **rĕmĕk kĕmir,** z. onder rĕman.

, **kinĕmuran,** B. Z. 11, 3 (kinurahan, makakurah, mad. kĕnor, jav. kĕmu, mal. kumur); z. kĕmuh.

, z. onder gardabha (mad. en jav. kémar).

, *onduidelijk* als schrift door 't vuil, Wtb. III. 5 m., 6 o., in tegenst. v. mĕlok² v. d. sterren bij de opkomst v. d. maan, Tjk. vgl. onder mormor (bat. markumur² kon daro, *met bloed bemest,* mal. bĕrlumur).

, eigenn. v. d. vorst v. Kwari door Nursiwan tegen Amsyah te hulp geroepen, Prtj. (h. H. bl. 81, قيمار خاوري).

, **tumitis hĕbun kabarabas kadi kamara nirantarâlumuh,** Rm. Z. 34, 10.

, s., çiwa.

, s., een bijnaam v. Skanda, Çiwa's zoon en de god des oorlogs, Wd. 8, vlgd., waar beide namen voorkomen; Sut. Z. 139, 2, waar hij met Gaṅa vermeld wordt, R. 20 Z. 10, 1 (kumarajadjnja, vgl. onder indraloka), *warhiwâhana, agnibhûh, saṅmukha en andere bijnamen (vgl. onder târaka), **kadi rûpa bhaṫâra kumâra lumagé sakwèhni dètya dânawa,** Ud.; **tama ri kumâradjajaçâstra,** Sm. Z. 2, 19 (dèning ida wruh ring adji kumara djajané); **lwiring swapna tuwuhnirènggal angadĕg lagut alaju kumâra sadrĕça,** Sut. Z. 3, 2 (sawèga djumĕnĕng waŭ bisa mlaib lir hjang kumara satanding); **ring kaçmiran pratita puṡtaka sang kumâra, singsal jugakṡaṅa sinâpa tĕkap bhaṫâra, nûṡâtirâmja tĕ-**

mahanya magĕ'ng alimpung, Sm. Z. 38, 12; **tatwaning bhumi djawi, mpu dharmadja nguni, mrakrĕta ring lambang kidung, linging tjaṅḍa** (s k a n d a?) **puraṅa, pustaka hjang kumâra singsal ing dangu tiba sakaring kasmiran „çinâpé hjang giriradja, wastwâtĕmah nuśa djawi, agung pañdjang açri tinon, langĕ' lwir swargga angalih, râmjanikang nagari, paturunan hjang manobhû, sira dadya manuśa, manitah çri paçupati, dadya prabhû anjakra ring nuśa djawa**, Kid. Pam. Z. 2, 31 ('t proza geheel onverstaanbaar); z. ook onder d u r g g a; **lawan wanèh phalaguṅa dé çri hadji, dharmasasana paju(n)dé çri h., ja ta mangdé krĕttaning bhumi çri h., lwirnya dharmma prahjangan pahjun** (p a h a j u n), **tjaṅḍi kabujutan pajun, dharmma hawan pahjun, dharmma pasar agĕng pajun, dharmma kiriṅa tjaṅḍiki pajun, dharmma sètra pajun, ja tika kumarajadjnja, nga.**, fr. bpl.; **râdèn kumara** naast r a d è n a l i t, Spt. Z. 5, 236.

2°, **kang kumâra** als vocat. jegens kinderen, Adip. 58; **jan ana wwang akrama walat, amarikśa añdjamah wwang istri durung angradjaswala, raré kumaradjadma ika, sang kala sungsa(ng)bumi, dumadi ring djadma ika, djadma ika ngaran tjorah ring widhi, tjorah ring sang amawa bumi, djadma ika jan tuhu** (s a) **tjihna sajakti, wnang tika kinĕpung djinarag, sagnah²nya tka wnang ruruhĕn, jan kapanggih patènakna, djadma ika anrangin djagat mwang hawan, mangawé duhkaning djagat slèkaning guminira sang ratu, orag tataning bumi, palanya gring tatanpgat pari sinigiting wgang, wĕnang patènakna aturakĕna ring hjang bruṅa, jan kĕdĕh anghuripa, djadma ika, katama ḍĕṅḍa, akĕti nĕm dasa nĕm tali, mangkana wrat dośanya, wnang uripĕn, hajwa winèh magnah ring nagara, ring wana durgga gnahakĕna**, fr. bpl.

3°, *de god der kleine kinderen*, die nog niet v. tanden gewisseld hebben, aan wien men in een boven de slaapplaats gehangen bak (z. onder p a l a n g k i r a n), aan één kant met teekeningen versierd, offeranden biedt ten einde 't kind gedurende den slaap te doen glimlachen (vgl. onder s è s u); **kumaranan**, *lachen in den slaap* v. e. kind (Sbr. **tjandèn kumaranja**, Bjw. d i g r i d o b a b o n²é, welke b a b o n² aangeroepen wordt met n i n i a m o n g en k a k i a m o n g); ook **kumarajan**.

ꦏꦸꦩꦺꦫꦶ, aanh. onder t u l u k, z. k ĕ m è r i.

ꦏꦸꦩꦫꦶ, s., *meisje;* **sapta kumari**, z. onder s a p t a.

2°, aanh. onder t j a m p a.

ꦏꦸꦩꦶꦫꦶ, jav. (k ĕ m i r i), *d è r è k a n, *k a r a w i (?), t i n g k i h (k a m i r i, Dd. 10 a.; Smbw. m i r i), gebruikelijk in de Us. en a w i g², maar anders alleen in **djadjar kamèri**, *rei* v. letters enz. (vgl. d è r è k a n); **djadjar kamèri**, m a ñ d j a n g a n s l u w a n g aan 't eene einde, p u s ĕ h, s d a k a n, g u n u n g a g u n g, d u ū r i n g a k a s a, s a k t i, k ĕ m u l a n s a k t i, waarin een t a ū l a n, p ĕ s a r è n, p ĕ n a t a r a n b a d u n g, t a k s u (aan 't andere einde), p i j a s a n, vgl. onder n a w a s a n g a; **idjo kamèri**, Sbr., b u l u t i n g k i h v. kippen.

, jav. uitspr. v. kumara?, K. A., *de bezoarsteen* (vgl. ḍugal; bat. humala).

, **dèwa komara,** aanh. onder pungu; **asabuk limaradja komara,** Ww. b. Z. 3, 25, aanh. onder pulakĕt.

, jav., *gulzig* v. iemand, die pas beter is (ook batav. en mal., waar ook een paruk zou bestaan, karuk 't stamw., jav. Wdb., zou zijn, is dus niet waarschijnlijk), v. iemand, die niet genoeg aan zijn kleeding heeft, *telkens naar sieraden verlangen* (Bjw. makmak); **ngĕmarukin,** *telkens willen eten* v. e. pas herstelde, (Bjw. ngĕmaruhi); vgl. lagĕs.

, z. onder kĕruk.

, s., W. Z. 3, 14.

, **lwir guntur kamarĕkrĕkĕn pĕtung pring** enz., Sum. Z. 19, 6.

, z. onder mahârddika.

, *rat, muis,* Tj. A. l. telkens, **kararas tiris umuraj i kamiris,** R. 24 Z. 18, 1 (tingkih!).

, z. onder bras.

, **kamèrangĕn,** z. onder èrang.

of kumarang, een kleine tĕtèmpèh; te Bbg. in pl. v. tĕtèmpèh (Bjw. kĕmarang, sokasi; vgl. jav.); **kĕmarang akutus.**

, z. onder marunggi.

, **makĕmĕkan** (b.: makĕtĕkan) **ing lbak**², v. lijken, Sut. Z. 9, 5.

(vgl. klĕmik, kamikmik, krimik, ngumik en jav. tjĕmik en tjalĕmik en sund. kĕmèk); **kĕmikan bibihé,** 't *sluiten en openen* der lippen; **kari alit waü manglungga suwahan, pamulu putih gading, adĕg kumampaka sèlĕb saparipolah, kĕmikan bibihé manis, isit ngradjasa gigi njalang pakriuing „jèn mamunji sasat mĕmbah madu drawa, sèlĕb galak amanis, sing rarasang mèlah tuü, manggawé rimang, sing rarasang masih asin, wjakti punika doh tityang sakèng mudji „anging wèntĕn malih kiḍik jèn pratjèda, pamargi wantah bĕtjik alĕp di padjalan banban jèn atindakan, anging wèntĕn malih kidik, rèmané arang gĕlungé kadi alit, sadjawining punika tan kĕnèng tjèda, wikan tan wèntĕn malih² tjaritajang wantah twah anak wikan tan kapalang jan ring puri,** recommandatie v. e. mooie meid aan een vorst, fr.

, **pipiné kĕmuk**² v. iemand, die op de fluit blaast, een aap (vgl. onder monda); aanh. onder bĕkung; **kĕmakkĕmuk** v. e. toornige, Bngk. 26, aanh. onder sirang; **ljan ika kĕmuk**² **baännjaué ngamah bangkèn pradjurité,** *angamukamuk ikang wanèh janpangan wangkaj ingwîra; **kinĕmukan,** Tjt. 36, aanh. onder çakuntalâ (kinĕmulan, dat aldaar ook eenmaal voorkomt, te lezen); z. onder kbut.

II., kĕnuk?

, sas., pajuk (vgl. pĕmongkaq); **ngĕméq,** nĕpĕng.

, **djukung kĕmèk,** blandongan.

, bbg., tjèngtjèng.

(lees kupik), B. Z. 7, 8 (ed. Fried.).

, zekere soort v. ronde boonen, lablab vulgaris (mad. id.), de kĕkara is platter; **masan komak** in katiga, volgt op masan undis en is soms even koud (in 't begin v. August.); **komak di kaju**, kĕkara als blbd. v. krana.

2e, Bjw., nm. v. e. schelpsoort ongeveer v. d. grootte v. e. kokosnoot en in de zee v. Blangbangan gezocht om inhoud en huid naar Singapore uit te voeren; een pikol v. 't vleesch 12 Sp. matten, wordt door de Chin. met spek vermengd: vgl. onder lokĭak en tumpĕng; **udjan komak**, Sbr., **komak** in tegenst. v. udjan djawa sĕni.

, sas., sĕpĕl; v. tabak kĕpitan.

, s., kakung, Anj. Z. 19, 6.

I., s., laras.

II., s., *wellusteling*, aanh. onder tkasih en åswåda, tut. (vgl. mal. mukah), *begeerig* naar eene vrouw, R. 4 Z. 1, 75 (saputan, nora mahjun, kasmaran); **si kåmuka si kåkĕnangkĕnnasa**, R. 23 Z. 8, 31.

, s. (kåmakara), **kamakåra**, m. c., R. 20 Z. 9, 1 (angkara), *lichtvaardig?*, *onvoorzichtig?* v. iemand, die zich tot eene onrechtvaardigheid laat bepraten, *'t is vreemd of af te keuren*, dat de vorst dien vuilik gelooft, T. Z. 3, 74 (mad. kamangkara, *ongerijmd*, jav. mangkara; z. aanh. onder unakara); Ar. Pr. 23 (bis.), 45, 13; Hadji D. 66, 59, *bevreemdend, zonderling, voortreffelijk* v. letters, Was. 24 o.; **kamakarånton pdjah sang mahidja**, B. Z. 108, 3 (daät mambhagjanang njingak matin sang bomané); **kamangkara**, Mal. telkens, **kamangkarèng apĕkik**, Z. 3.

, jav. (jav. Wdb. 2de uitg., Men. uitg. v. Winter 218 kangkam), zeker wapen, Am. (vgl. Niem.'s mal. leesb. I. 201; zou te Bjw. een soort pĕdang zijn, toebehoorende aan zekere prabu Rårå, koningin v. Nusantårå, de heldin v. e. zeer bekend gedicht, sund. id. en kangkam); vgl. onder samsam.

, **makĕmkĕm**, *angudoda (vgl. kum); **kĕmkĕm di umah mĕtèn**, *hokken*, niet uitgaan (sĕkung); **wĕtisnyåkĕmkĕm ring banju rĕsĕp atis kumram apatih** (putih?), kk. Z. 37, 4; **ngĕmkĕm**, h. v. ngĕmu (sas. ngom, bat. omom en ongom, bis. om², hombom en humhum, tag. imim, mak. kalimomong, mal. kĕmam, sund. heumheum, mad. ngĕmngĕm), zijn lachen *inhouden*; **kĕnjung mirib ngĕmkĕm madu**, aanh. onder mĕdang; **kakĕmkĕm** en **kinĕmkĕm**, *hinĕmû.

, kum; **makumkum**, *apudé², (jav. kungkum, mad. kĕmkĕm); **kinumkuman**, Z. 3, 15 (inèrgulo, makumkuman, inèrgulon); **jèh kumkuman**, geurig water met verschillende bloemen vermengd, om zich meê te baden vóór Galungan (z. banju pinaruh); **kumkuman**, Hadji D. 11 (z. kumkuma en vgl. gulgulan); **dinus i kumkummamrat**, aanh. onder dus (m. c. in pl. v. kumkuma?).

, jav., in pl. v. kungkuma, s., door te denken aan kumkuman, aanh. onder dus (vgl. mal. kungkuma en kuma[2]; mak. en bug. kuma, vgl. ngadj. kangkuma, mah. fr. c.), R. 5 Z. 8, 4 (makumkuman), 25 Z. 8 (kumkuman).

, z. kĕmik, *djapa; **ngĕmikmik**, *madjapa, *prevelen, binnensmonds zingen* (jav. tjĕlĕmik), aanh. onder arèk; **ngamikmik padidiin,** *op zijn eentjes pruttelen* zooals bij iets onbegrijpelijks, vgl. kumikmik.

, z. kĕmuk; **ngamukmuk,** *tegenpruttelen,* Meg. 422 (uitgave in de Verhandelingen v. 't Batav. Gen. verkeerdelijk mangamukamuk).

, **abhasmângumikmik,** Sm. Z. 27, 6 (ikung bhasma us kadjapain); vgl. kĕmikmik.

v. hout, v. e. tèmbok gesproken ĕĕs, *meer of min ingedrukt.*

, *lukar, v. pipis, die losgeraakt zijn uit de streng, v. vederen bij 't grijpen v. e. vogel; z. ĕmbud, mrudmud en mudmud.

, z. onder imud.

, jav. (*gierig*), krĕpaṅa; **makumĕd,** Ar. Z. 29, 3; aanh. onder dâtâ (dĕmit; mad. komĕt, *hardnekkig*); **ana atma ika amamikul, sakèhing dunyané, dèn gawa puniku nini, norana wong awèh banju, sĕkul ulam sih tanpantuk, kumĕd ika dok uripé, saiki ingkang tinĕmu, norana sanaké njapa, dadi ko tĕmah mĕlarat,** Stn. b. b. Z. 9; z. komĕd.

, *lĕmĕh, *akabĕt, *alĕmĕh. R. 2 Z. 1, 47, Z 2 d., sènglad, aanh. onder bungbung.

2°, *bleu, bedeesd?,* te lezen kèmud (z. onder imud).

, *akadat.

2°, *bleu?;* z. kumĕd.

of kamadin; **sutra kamadi** in de Am. om personen meê te binden zoo 't schijnt, **tinalènan lawan sutra sasampur sutra kamadin** en verder **abĕbĕnting sutra kamadin** (Purwakåṅdå bl. 59, sutra kĕmandèn, Men. III 106; djidjirĕt tampar kĕmandèn, vgl. ald. 132; ald. 111 en 114 wordt er van gezegd, dat het tevens een tegengift is): **asabuk sutra kamandèn djinuput saking djĕroning kasang iki, murdangkara dipun panah** door Umarmaja, **ginubĕl bahunirèki, m. groṅdjalan nora bisa angutjuli;** dit is ook bedoeld, Meg. 418, waar de rijmelaar 't verhaspeld heeft (b. H., bl. 46, كمند 't geen 't perz. kamand, *strik* is: Hamzah krijgt die van Hilir, om overal te kunnen neerdalen; Men. II. 203, djĕdjirĕt, maar 247 pĕndarat, h. h. bl. 71, tali pĕsawat, vgl. Men. II 469, III 120 en 121, ald. 378, tali kĕm tular, IV 52, maar 53, tali kĕm en tali kĕmandèn; mring awijat kalih ngagĕm sami, sutradi kinaöt, kĕmandèn kang saking ngadjĕraké, kang paparing rĕtna kuraisin, mring dyah kadarwati, Djm. 373, Men. VI 2e uitg., 242.

, kañtjing, R. 23 Z. 12, 13

(pañtjĕr; lait; vgl. onder wuri II.), in een beeldspraak z. onder banawa (mal. kĕmudi, mlg. hamuri, ngadj. kamburi en kambudi).

2°, of kĕmodi, jav. of mal., *roer* v. e. schip, aanh. onder karĕm: **pĕkamodi**, *nâwika; **ngĕmodyang bĕdil**, Kid. Sund.: **djuru modyaning bĕdil bĕsar** en **dj. m. bahitra**, Z. 2, 87.

ᬓᬸᬫᬸᬤ, s., *de lotus met witte bloemen*, die slechts des nachts bloeit (vgl. onder tuñdjung), Sum. Z. 9, 3 (z. padma); B. Z. 37, 15 (tuñdjung); **tatkâla sampun mĕtu pwa bhaṭâra sûrjja, rukṣèkanang kumuda çûnya hilang hajunya**, R. 1 Z. 1, 6; **angliing sĕkarning kumudâdjaring kulĕm**, namentlijk Indra's hemel, W. Z. 13, 9 (kĕmbanging nilotpala angadjarang wĕnginé, kusumaning tuñdjung mangadjarang wĕngi, kĕmbang pangkadja ngantĕnang ring wĕngi); **aghing tèkang kumudâmĕkar kumudu mâdjari tèkaning aho lawan wĕngi**, Sut. Z. 67, 5; né né mangarwanang lĕmah, bunga tuñdjungé ja kĕmbang „jèn ngarwanang lĕmĕngé punika pusuh bungannjané, Pdj. Z. 2, **nora panas tan kĕna ring djawuh, tan ana wĕnginé, waluja rahina wĕngi** (kĕni), **nanging** (nahing) **tah tĕngĕranipun kumuda kèlamun kudup, wĕngi ika kang tĕngĕrané** (katĕngĕré), v. d. hemel v. Indra, Stn. b. b. Z. 5; **ngkânèng ratna kumuda luhkwanûsa mamwas** (jav. hds. waswas), Br. Z. 15, 16 (ana ring r. pangkadja jèh matan ĕmboké patarèbès, anang manik toja j. m. ĕ. kaibukan p.); **luri rari lan kumuda sèkaprana**, Was. Z. 1, 74, **kumudakañtjana**, aanh. onder kasègsègan; **kumudawati**, eigenn. v. e. talaga, T. Z. 2, 45, Z. 3, 11, maar ald. 6 en 18 kumudaçara (sara) (b.: 5 Z. 4. 35).

2°, z. onder aṡṭadiggadja.

3°, eigenn. v. e. aap, R. 18 Z. 7, 3, Utt. 66; **kumudanâga**, Krsn. Z. 18, 5; Aw. 76, **bhagawân kumuda**, Wtb. III. 18 o.; een rĕsi die Halka v. 't menschevleesch wilde afhouden, Hadji D. 25 (bis); **kumudasara**.

ᬓᭀᬫᬸᬤ, s. (kumuda), Ud. 42.

ᬓᬫᬦ᭄ᬤᬸ, jav., onder de jeukverwekkende zaken, K. 10 (hds. kĕmanduh, *wisabah, windah), vgl. onder latĕng.

ᬓᬫᬤᬶᬓᬶ, z. onder kamadi.

ᬓᬵᬫᬤᬸᬖᬵ, kâmadughâ,

ᬓᭀᬫᭀᬤᬓᬷ, s. (kaumodakî), eigenn. v. Krĕṡṅa's *knods*, Adip. 115 (vgl. *komudikî); i **komodakî**, eigenn v. d. knods v. Krĕṡṅa in de triwikrama-gedaante, vert. v. B. Z. 105, 9; kumudikî, Hariç. Z. 14, 2 (Pw. fr., bl. 154, کمود، کاد).

ᬓᬸᬫᬸᬤᬓᬷ, z. komodakî.

ᬓᬸᬫᬸᬤᬵᬓ᭄ᬱ, s. eigenn. v. e. volgeling v. Wiṡṅu; tuñdjung tangi.

ᬓᬫᬤᬶᬤᬶᬂ, **kamadidingĕn angèpwi roganyangĕgĕs angĕsah**, Sum. Z. 28, 26.

ᬓᭂᬤᬶᬕᬮ᭄, sas. (bĕdigal), een gevleugeld insekt, kleiner dan de kĕtjimplĕng; is van verschillende kleuren en houdt zich in de tibah vooral op.

ᬓᭂᬫᬢ᭄ en ikĕmat, jav. (verk. ꦏꦼꦩꦠ꧀), Amd. s.; **singgih patik batara iki amapagĕna tandangé amir, sang nata angutjap, lah rĕké jaji ardjat, sira wus kawĕlèh wingi, ing mangké sira, tĕkarĕp anandangi oranana pratjundang jèn amulija, dyan sirardjad nuljangling, bulah wingi ingwang, dèn kĕmat dèra amsyah, mangké wus pada dudugi, sakèdah amsyah, ingsun wus angawruhi,** Am. (jav. texten, Z. 27, radja ardjan umatur datĕng kang raka, kula ingkang mĕdali (kawula kang mijosi), amĕtuk pun (mapag datĕng) ambjah, kang raka angandika (wuwus ira), sira wus kawĕlèh (sirèku wus wirang) dingin ing mĕngko arsa (lamun mapagna), manggih (tĕmah) wirang ping kalih, radja ardjan aturé kĕdab (nanging) amĕksa, sakarĕpira jaji) vgl. aanh. onder sumbaga.

ᬓᭂᬫᭂᬢ᭄, z. onder mĕt.

ᬓᭂᬫᬶᬢ᭄ I., jav., B. Z. 47, 3 (rakṡa), v. kleêren bij 't natab; **kĕmit tuwuh,** z onder tuwuh; **makĕmit,** ∗matunggu, R. 7 Z. 3, 9 (magĕbagan, matatunggu); **akĕmit,** B. Z. 16, 8 (magĕbagan); **kumĕmit,** Adig. 1, *tegen* iets *waken,* op hun hoede zijn; aanh. onder ariṡta; **kumĕmit,** Br. Z. 15, 20 (mangrĕmpĕg, rumĕkṡa); **mangĕmit,** rumakṡa; **mangrĕmpĕg ngĕmit dané** en **né ngĕmit unggwandané** ∗makapâdarakṡaka; ∗**ngĕmit** iets *zorgvuldig bewaren* b. v. een verklaring v. e. tekst; die ongemeen is, en waarop men prijs stelt, Br. Z. 39, 3; Z. 51, 2, *aanvoeren* een leger; **kinĕmit,** B. Z 22, 1; **pakĕmit,** naam v. e. boete; ∗**kĕmitanira** v. e. dochter door haren vader, Hw. Z. 4, 5; **kĕmitan,** v. e. amulĕt om onkwetsbaar te zijn, ∗aanh. onder râdjakârjja, aanh. onder swatjtjhanda: **pinggĕl kĕmitan,** Was. Z. 2, 89; Mal. 116

2°, nm. v. e. kleed gegeven ten teeken v. aandenken, Hadji D. 5 (vgl. mal. kĕmit tubuh); **masabuk mantra maradjah putih dĕkil „tĕkaning slĕm bèèk misi kĕmita, batu bakat di bukit,** Rkd.; **kambĕn kĕmit,** bĕbalin anak tjirik.

II., nm. v. e. boom; de vruchten als die v. d. koffie.

ᬓᭂᬫᬸᬢ᭄, **tuwa anom sampun kĕmut** (djĕdjĕl sampun), toen Sidapaksa op de markt kwam terugkomende v. d. kèndran, Stn. Z. 51.

ᬓᭂᬫᭀᬢ᭄, sas., sĕpsĕp (vgl. 't jav. onder hĕmû), **ngĕmot daraq** v. zekere soort zeeroovers.

ᬓᬶᬫᬸᬢ᭄, kudu; **da kimut kèn wajapala, lamun twara sakèng rahaju,** fr.

ᬓᬸᬫᭀᬢ᭄, **sumĕlang angodwading rabinikân kumot kabaranângburat[2] abang wĕtĕngnyan agĕdé ja tèka sagĕnuk,** B. Z. 82, 4 (masambilan mandandan kakaruhnjané dahat pakdèpdèp baborèhnjané barak gdèn basangnjané ada ambul sĕnderé).

ᬓᬫᬞ, s. (kamaṭha), pas.

ᬓᬶᬫᬸᬢ, kimuta, Kid. Sund. Z. 1, 1, vgld., R. L. in een der hds.

, s., Sut. Z. 97. 12 (mingkin kė), R. 17 Z. 7, 3 (kalingkė); 7 Z. 12, 4; 20 Z. 17, 1, aanh. onder kathamapi, Br. Z. 14, 3, *of wel;* **kimutâr kanina,** *hoe zou hij gewond worden,* geen enkele pijl hem rakende, R. 20 Z. 19, 4 (kalingkė).

, s., *liefdeziek;* **kâmâturâhjun,** R. 5 Z. 4, 1, 35 (mahjun sapaturon, sakit smaratura dĕmĕn), aanh. onder wulangun; vgl. onder wèdana.

(vgl. jav. Wdb. onder tĕtĕp), bij R. v. Eijs. naast, z. onder tinggi.

, jav., ta., **kamatus, ça. bungkil gdang saba, ujah kawak, urak kang asĕm, tahap,** Us. 204.

, z. onder sumamblunga.

I., klĕs, 't jav. mrutjut (vgl. kĕnjos).

II., z. onder tjĕmor.

, jav., *knevels* (rawis); ook komis, vert. R. (tid. gumbis, mak. en bug. bulu umiq), z. onder djanggut.

, men kan ook kamĕsabar in de hier volgende plaats scheiden om er sabo uit te lezen (vgl. kakan); **panasa kamĕsa bar kakan sâkara,** R. 15 Z. 6, 5 (nangka mwah kĕm sabo mwah pob idjo, n. k. s. katjèlung gĕdang); **ring tatparâtyan aradin akwèh indanyanuwuhi ngkana mwang puṣpa kèsarî karnikara tang sarppasari sâpujaka mĕmbang tang suphala wnĕṅḍuh wuni tjyutâmbawang panasa lau kamĕsabhâr** (sic.) **sulakĕt kamalaka kapwa sa(ng)çliṣṭah dèning gaḍung,** fr. A.

, Bjw., groene soort katulampa.

, jav. (v. mas), aanh. onder wĕsi.

2°, nm. v. e. soort v. smeden, oorspr. v. e. dèsa v. dien naam te Kl., *bèmangkara; **santa kamasan,** nm. v. e. krisfatsoen.

, verb. v. *commissris* v. d. Balische en Lombboksche zaken, zijnde vroeger (voor 1882) de resident v. Banjuwangi.

, eigenn. v. e. jav. vorst, Sm. Z. 1, 6, Z. 39, 1, waar hij voorgesteld wordt als Kâma op Java herboren, *çrjâdisura, zou de zoon v. Dharmmawangça zijn en vader Erlanggja; **sang prabhu kâmeçwara,** *çrî smarângiṅdarât; op hem wordt in den aanhef v. 't L. (z. onder niskala) en B. toegespeeld met mûrtî sanghjang manobhu; z. onder bradah.

, v. kwa II., *aldus* volgen de woorden, Adip. 44, 103; Bh. 49 (v. d. gedachten), W. Z. 14, 15 (kènė mèngkènė). Adip. 47, Wr. 10, 2, 3; Br. Z. 40, 9 (mangkana), Z. 42, 1 (m.); Z. 46, 2; Hw. Z. 40, 7, Z. 36, 7, aanh. onder *um; vgl. rakwa.

, **akumawwatari,** Droṅa nam op zich Judhiṣṭhira te dooden, Br. Z. 13, 19 (nginganang, makusarajang, njanggupang, mangwisèsa); vgl. ald. ṣtr. 22.

, kamuṅgan, Br. Z. 36, 7, tèrong.

I., eigenn. v. e. plaats op Madura?, **kampuh raṅḍi sinurating palabuhan kamal,** Krts. 42, Smw. Z. 9, 2.

II., **kamal lan asĕm pada bèda, rûpanya pada, asĕm agalih, kamal agung alit tanpa galih,** Kr. 46, z. onder anĕk II.; **roning kamal,** in een voorgaanden zang om de versm. sinom aan te kondigen, R. m; ook godong asĕm wegens de jav. verklaring van sinom, Bs. slot v. Z. 2.

III., **mĕkamal,** *vuil* als een lontar-blad b. v., dat er onleesbaar door geworden is.

ᬓᬫᭂᬮ᭄, z, amĕl.

ᬓᬫᬶᬮ᭄, z. onder tjatok.

ᬓᭂᬫᭂᬮ᭄, **makĕmĕl,** *niet goed rijp* alleen nog v. binnen rijp; **mara makĕmĕl,** z. tasak en vgl. mĕngkĕl.

ᬓᭂᬫᬶᬮ᭄, **ngĕmil,** ngĕmu (Bjw. id.); **makĕmilan,** aanh. onder udud (matjiplakan); **akĕmilan,** v. apen, B. Z. 10, 10 (ngamah; matjiplakan; jav. kĕmilan, *wangsak* v. e. aap).

* II., kĕmilan, Bjw., gopita.

ᬓᭂᬫᬸᬮ᭄ I., jav. Br. Z. 19, 14 (kakudung); W. Z. 34, 2, B. Z. 4, 5, (songan, sangkuûb), * songsong; **makĕmul** uit droefheid, Br. Z. 1, 9 (makakudung, makabun); **akĕmul,** W. Z. 15, 4; **akĕmul harinatjarmma,** ald. 12 (makukudung, makasongan, makaban); **akĕmul²,** W. Z. 31, 2 (masangkuûb, kurub, kabun); **makĕmul,** W. Z. 3, 14 (masangkuûh, saput); **tanpawisma ingsun, kawula akĕmul mèga,** Djt. 8; **angĕmuli** v. e. pauw een verlaten kind, aanh. onder çakuntalâ, waar Adip. 50 mamariwrĕta en manuk slechts heeft; **kinĕmulan sĕwĕ',** W. Z. 2, 4 (kasongan); **kĕmulakĕn,** *doe mijn buis over 't hoofd,* Br. Z. 36, 18 (kakudungang); **kĕmulan,** W. Z. 31, 7 (sangkuûbang, kakudungang), kakabunang); akan 'abdi titijang ini orang gunung dijam sagĕnap tjĕla² gunung dan batu mĕrak kang angĕmuli kidjang kang anusoni tan wruh ing bumi nagara pun titijang ini hidup di dalam alas rimba bana, P. S. 280; akan titijang paduka sangulun ini asal orang gunung tandang dèsa dijam pada sagĕnap tjĕla batu dan gunung tijada tahu akan bumi astana kidjang jang mĕnjusui dan mĕrak jang mĕnjĕlimuti patik adji ini tijada karuân bangsa pun kĕlana ini, ald. 367; kakang ini orang sudra samalah papa dijam sakidul ingalas mĕrak ing kang angĕmuli kidjang mandjangan kang anusoni hidup olih daûn kaju dan taruk kaju, Tj. b. 58; djangan lah tuwanku bĕrkata dĕmikijan kalaw² tulah papa kĕlak pun mèsa tandraman karna tijada patut tuwanku bĕrbhasa kakang karna patik ini orang sudra sĕmalah tĕmpat dijam dalam hutan rimba balantara mĕrak jang mĕnjalimuti kidjang jang mĕnjusui taruk dan daûn kaju jang mĕngĕnjangkan dijam dalam rongga kaju, ald. 76; manira ini tan wruh ing bumi astana dijam sagĕnap rongga kaju dan di tjĕla² batu dan mĕrak jang mĕnjalimuti kidang jang mĕnjusui, P. x., 34;

patik ini tan wruh ing bumi astana wangsa kidang alas mèga kang anjalimuti mĕrak kang angĕmuli kidang kang anusoni tidur sagĕnap rongga kaju, ald. 38; Damar wulan naar zijn vader vragende, zegt de grootvader sira takon sudarmamu, ija nora duwé bapa „mĕrak ingkang anusoni, kĕmul langit kaṅḍang mèga, kidang mĕndjangan ramané, sira kulup rara gĕḍang, kang duwé jajah rèna, Dw. Z. 1, 13 en 14, aku ora duwé pinångkå, botjah kaṅḍang langit kĕmul mèga, w. t. M., 255, aku satrija ngulandara, kaṅḍang djagat kĕmul mèga, W. R., 141); over de kidang, z. Adip., origin., 5434, katham âditya sadrĕçam mrĕgî djaniṣyati zegt, Durjodhana v. Karṇa, over wiens afkomst door Bhîma smadelijke woorden had geuit.

II., z. kumul en onder tjĕmil.

ꦏꦼꦩꦺꦭ꧀ I., **kĕmèl***, *angĕmbak²; z. kĕmèlmèl.

II., kèmèl of komèl.

ꦏꦸꦩꦼꦭ꧀ I. of komĕl I, *vuil, smerig* (men. kumar, vgl. jav. en mal. kumal); **akumĕl salisuh**, aanh. onder wiḍing (waar de Ind. spreuk kaçmalî heeft); panganggènira kumĕl(lah) kaliwat, Jsp. Z. 13 (panganggènipun kumĕl kaliwat; hds. bt., p. amoh kumĕl angliwat; Jsp. j., panganggèné amoh tingsaluwir; sas. Jsp., panganggènipun a. kĕpĕl kaliwat); T. b. 7 b.; vgl. mĕrèngès en dĕkil.

II., **janè sâmpun sapunika, tingkahé mapag suwi, malih mangingĕtin tongos salaran pakumĕl sami, sâmpun kasontèng sakṣi, i ratu katûran rawuh, ñdjĕdjĕring pangubĕngan, katuran pĕndĕtan sami, sâmpun puput, raris madatĕng'an, lĕmah lĕmĕng magonggongan**, vervolg z. onder sarung.

ꦏꦸꦩꦼꦴꦭ꧀ v. kĕl?, bhèti, W. Z. 19, 4 (wdi, djrih, rĕs). Z. 20, 7; (rĕsrĕsĕn) Z. 35, 3 (kumĕla, naĕn); kumĕl, uit vrees zich verbergen, R. 7, Z. 3, 5 en 9 (ngrasa, mailidan, masangidan), Br. Z. 29, 3 (mailidan).

ꦏꦸꦩꦸꦭ꧀ of kĕmul en kumbul, is grooter dan de katjimplĕng en houdt zich gaarne op bij den bloesem v. d. kètkèt; zou er als de buñtjul uitzien, wordt genuttigd en door tabja te smeren op een stokje, waarbij een fakkel gebezigd wordt, gevangen, jav. sonté; z. umul, brĕng, klobok en kobok.

ꦏꦺꦏꦺꦩꦭ꧀, *ter zijde hangen* v. d. hals b. v. door een houw (vgl. kĕmĕl II., komèl, tjomèl en sèngèl); **ngèmèl**, *slap er bij hangen*, van iets dat gebroken is, v. d. kaak v. iemand, die bek-af is.

ꦏꦺꦴꦩꦼꦭ꧀, z. kumĕl.

ꦏꦺꦴꦩꦺꦭ꧀, **komèl***, *niet vast aansluiten* v. e. lat b. v. loszitten; z. onder kotjèt.

ꦏꦩꦭ, s., sahasrapatra (vgl. onder lawĕ'): **kamala swèta**, tuñdjung putih; Nw.; **hrĕdajakamalamadhja**, L. Z. 1, 1 (padmahrĕdaja); **kamalajoni**, s., Brâhma, B. Z. 2, 9; **tinumpjatak inukir kamala kinaṅḍakaṅḍa langû**, T. Z. 1, 4 (paras maûkir

saüpakara patingkahnya maljanljanan); **naranâtha mantuk i dalĕm dumunung i kahanan mahèçwari, tĕka lungguh ing kamala sang narapati dajitâ nda tan madoh,** Rm. Z. 23, 6; **bwat kamala,** B. Z. 4, 20 (balé mûrddamanik, b. panglilan); **kamalawatî,** eigenn. v. e. buitgemaakte dame?, Ar. Pr. z. aan 't slot.

, z. onder çrî.

of kamalé, z. onder rambat (tut. 29 kamalir).

of kamalâ, z. onder çrî.

, z. balé; **i bun kamalé,** *lumalé (mal. lĕmah kamalèj); aanh. onder djĕbad; **kĕbo kamalé,** jav. (*wilde buffel*), schijnt de naam v. e. radjah te zijn; **sakamalé rûpanira dadi po sira sañdjataning dèwata kabèh,** fr. s.

, jav., om garen te verwen; **táin kamalo** en **ampas kamalo,** de ampas v. gebrande kĕmalo, waarmeê men op krisheften een zwarten omgaanden rand zet, om steelen v. wapens, als v. d. golok, vast te maken (men. ambalow, lamp. hamalu, mak. kamalo); **kamalo tunu** verspreidt een ondragelijken stank; **gĕntawang mibĕr ing luhur, bodjog putih silumané, maümbu kamalo tunu, ada masiluman domba, ambunjané bangĕs ĕngas,** Tj. A. ad.; **sutra kamalo,** vgl. onder sampang.

(?), **mangimulu,** z. onder kilulu.

, eigenn. onderhoorige v. Porušâda, Sut. Z. 124, 3, Z. 101, 1 en 5, *sumala, Tjt. 78.

II., mal., een wondersteen door Antaboga aan Djoarsah geschonken; **iki jaji kumala kasaktèn mami, tañtjĕbĕna ing lĕmah, kasaktèné jaji mĕdal warih, nulja bĕna kang djagat buwana,** Dj. Z. 11.

, s., v. e. maagd, R. 3 Z. 1, 49 en 51 (alĕp angrimangi, mangjunjunin, konĕngonĕng), v. d. blik, 7 Z. 4, 13 (nuñdjung biru), *zacht* v. e. wind, Z. 12, 6; Z. 107, 6, v. e. bultzak, 10 Z. 2, 6 (alus), 3 Z. 1, 49, 51; W. Z. 33, 2 (konangunang, kahjunhjun), B. Z. 107, 2 (antuk ratna); **dhwadjapatâka komala kĕlabnya dèning angin,** R. 2 Z 1, 5 (komala kakĕngkabang olih pawana, pakalèplèp ampĕhang angin); **mata komalâmanis,** Z. 107, 3 (liṅdining nètranya angbjun²i), ald. 6; **sang komala pĕtak** schijnt op de scheidende ziel te slaan, Wd. 63; **mulih ngonkon ñdjĕmak sisig mandus** (b. mañdjus) **mamantra ngrèhang tuñdjung kuning „lèn mamantra ndamping pasĕpan di sanggah, ngrèhang komala gĕni mwah mangrangsuk dastar sarana bandakèša, lèn bunganė kamantrain, ada mabasma sarana djambul kuning,** Rkd. Z. 2, 8, Us. y. 81, eigenn. v. e. pl. in K A., van waar de beste tjroring.

I., jav., *djaring², aanh. onder sawang (Bjw. mlaṅdingan of mlaṅtingan, *zekere groote spinsoort*); **tan sabhâ kalangan djaringni kamalaṅdingan** (hds. nti), **ika mangawandha ring tahĕn,** Sm. Z. 3, 13; z. ook onder *garagati.

II., jav., blandingan?, Mis. Gag. 17 b.

, z. onder **kamlaṅdingan.**

, z. onder **kamali.**

, sas., eigenn. v. e. plaats op **Lombok**, alwaar een heiligdom.

, z onder **bijaüng.**

, R. 15 Z. 6, 4 (kumaloko; vgl. **kamlaka**, z. **kalimoko**), aanh. onder **kamĕsa.**

of **kamiloko?**, *kamalaka.

, z. onder **bĕlĕt.**

, sas.. **tongkĕdjut.**

, s. (bh. brâhma), *padmâsana, *zitplaats* v. met een vorst gelijk zittende heilige mannen, T. Z. 1, 8 (palangkan danta); **singhâsanâbhra pradîpta, kahananira nrĕpati, kamalàsané sang widon, prasama wus tatèng linggih**, Spt. Z. 4, 103; **rĕp ḍatang sang majati, sang nàtha mĕṅḍĕk talangkup, sàdara awot sinom, asung padyàrggatjamani, kamalàsanàrdjdja alinggih sang paṅḍya**, ald. 162.

, **kamalàdjàstra çûrawidja**, nm. v. e. pijl, R. 22 Z. 3, 10.

, **ngĕmilmil**, een pruim tusschen de tanden en den wang hebben (vgl. jav. ngĕtjĕmil); **mamisuhmisuh ngamilmil**, uit wrevel en pijn, Tj. b. Z. 1 (om 't rijm in pl. v. **ngmèlmèl?**).

, **ngĕmèlmèl**, *wauwelen*, lezen achter elkaâr, *zonder ophouden geluid geven*, *mamangmang (vgl. jav. drĕmèlmèl); **kĕnjĕl ngĕmèlmèl** v. iemand, die lang voorgelezen heeft; **nalĕktĕkang i botoh rara malijat, pastibané ngiwasin, tĕndas mambalaka, putih giginja rangap, mangamèlmèl mangaũkin** v. de **kumangmang**, die B. r. aanriep, Tj. b.

. **ngĕmolmol**, ngĕmukmuk, aanh. onder **ludih** (vgl. mal. **kĕmol**[2]), aanh. onder **dungkun.**

, *jav. (asĕm), Sum. Z. 38, 3, waar de vruchten met een **tjaluk** worden vergeleken; R. 15 b. b. 4 (tjampaluk), z. **tjĕlagi** en **kamaligi.**

, zekere boom den weg beschaduwende, Ar. Pr., L. 6, 3; Z. 16, 9, vgl. **kamalagi.**

2°, sudjang?, R. 16 Z. 9, 1 (tirtha tĕgtĕg, toja né ring tjoblong), aanh. onder **tuluk**, Wrt., 49; **satjakamaligi**, jèh di sanggah (Kr.); **pakambaligi** (sic), aanh. onder **bikang**; vgl. onder **baligja.**

, z. Us. 3 b. mid.

, Djmbr., **kĕnapa.**

, s., R. 7 L. 12, 4 (iki pradèné, pradèné).

, s. (*jav. kampi, door verkeerde scheiding uit kampita, goñdjing), R. 5 Z. 6, 1 (linggah; als eigenn.); **çarîrakampa** als goed voorteeken, W. Z. 23, 2 (çarîra wiçèsa = angga kampita, raga maingan); aanh. onder **lagi**; vgl. **kĕdut** en **prakĕmpa.**

I., z. onder **lakutja.**

II., sas., *de buitenste 't erf omringende wand* v. **bĕdiq**, want de kleimuren, **tèmbok**, zijn in 't binnenland v. **Lombok** niet in zwang (vgl. sund. **kikis kampuh**).

, **kěmpa**[2], War. h 111, **bhûri kěmpa,** 104.

, mal.?, *ronde v. hout gemaakte en versierde doos* met deksel om kopjes enz. in te doen (Bjw. id.), als de běbokoran, maar met deksel, vgl. ěmpu, bogěm en gèmbal.

, *overgrootvader of -moeder* (mad. kompoj, *kleinkind* evenals 't bat. pahoppu, *achterkleinkind*, kompjang, batav.); vgl. balo en bujut.

, **kinumpû,** B., bl. 5 bov. uitg. v. Fried. moet verbeterd worden in tinumpû.

, jav.-mal. uit 't Holl. *pomp;* **kompa angin,** z. onder ombak[2]; **pěngompaän,** *klisteerspuit* (al deze woorden zijn niet algemeen bekend en hoort men meer uit den mond v. lieden, die met vreemdelingen in aanraking komen).

, **datan bisa kampahana ngulati** (b.: kěna kanděg dènya ng), Amd., s., Z. 2, 6 (mad. pakampakan, waar men uitrust?).

(kandas), *op 't drooge geraakt* als een vaartuig, *kasasar, *kadjahat (vgl. onder ampir), Apkt.; v. vuil aan den kant v. e. water; **kampih mangalih warih** v. e. vaartuig (l. kampuh?), Meg. 56; **jan hana dèça hâna kâmpihan** (l.: kâhampiran?); **olih maling, těndasning maling, lawan pomahomahé, anak rabiné, aturakěna ring sang amawa bhûmi, mangkana jukti ring laku,** Wtb., 26; **bas kampihan,** *te droog liggen* b. v. v. worst in de azijn.

2°, z. ampih.

3°, eigenn. v. e. plaats aan zee onder Bjw., waar een telegraafkantoortje is, toebehoorende aan een Engelsche Maatschappij.

, jav., vrn. = saput (ngadj. kampoh), *ulěs; **asalin kampuh,** T. Z. 1, 6 (měsèh paragi); **kari makampuh,** *sarwja hulěs[2] bahu; **anglukari kampuh** v. e. paar, dat zich te bed begeeft, T. Z. 5, 108 (nglèsang k.); **akaron kampuh,** z. onder *hulěs; **kěkampuhan,** *oplegsel* v. pèlèt, dun, op de eene zijde v. d. scheede v. d. kris; **měkampuh** v. d. scheede v. e. kris, waarop een dunne plaat pèlèt gelegd wordt.

, Sut. Z. 124, 3.

, eigenn. v. e. râkṣasa, Utt. 9, *akampana.

I. of gěmpani, z. tampani.

II. of sěmpani, verb. v. champagne door Chin. invloed en slechts bij zeer weinigen bekend.

, mal. (holl. compagnie), *voortreffelijk;* **kěmpěni pěsan,** *zeer voortreffelijk;* **kěmpěnian,** *voortreffelijker;* **ngěmpěnijang,** *op iets hoogen prijs stellen,* veel waarde er aan hechten (vgl. mbwatang).

, s., *hoeveel te meer!* Wir. 33, Sum. Z. 16, 4, aanh. onder lěwas.

, R. L. Z. 1, 27; **don kampinis,** Us., x, 36.

, *overloopen* naar den vijand; **milag pwa jûmûr laku kamparèng musuh,** R. 17 Z. 5, 6 (magědi iba luwas, kěma alih i satru).

, z. onder a m p i r.

, Ud. 134.

(?), **putih ngĕmpur** als de k o k o-k a n b. v., vgl. ngĕ p u r?

v. i m p ĕ r?, Sut Z. 147, 2 (s a-r u), *verlegen* bij 't lezen v. slecht schrift.

2°, *twijfelen aan*; **sira hadji krĕtanagara, kèmpĕr pangaladèçaning çatru, tan èngĕt jan wontĕn dosanira,** Ar. 30.

, verk. v. k i m p u r u š a, Rm. Z. 28, 2 z. onder a ng g â r a p a r ṅ a en m â r u t a.

, s., Ilâ werd in een **kimpuruša,** veranderd, Utt. 114 (115, k i m p u r u s a h; vgl. Wišṅupurâṅa bl. 149 in de noot); **sang kimpuruša,** *s a ng d r u m a; **kimpurušapati,** B. Z. 55, 2 (s a ng p r a b h u d r u m a), Z. 48 en 49; **japwan ikang warša kalor sakèng himawân, kidulning hèmakûta, i kimpuruša ngaranya,** Bh. 7; vgl. k i n n a r a en aanh. onder n â bh i.

, B. Z. 53, 1 (s a ng d r u-m a, s. d. n â th a); **kimpurušâdhirâdja,** Z. 51, 1.

, **kamprikan,** Sbr., zekere diep in den grond nestelende, v. wormen levende vogel; elders k ĕ p i r p i r?

of k ĕ p r u ng, nabootsing v. 't geluid v. d. s u ng u, eens s ĕ ng g 'u u 's, *spookgeluid* 's nachts vaak gehoord en toegeschreven aan de t o ṅ j a v. e. s ĕ ng g u ṅ, die gezondigd heeft, zijnde ook een slecht omen, zooals onder s u ng u te zien is (vgl. sund. k ĕ n t r u ng; z. k a m a n d a ng en k a t a k o j a n); **kĕmprungan** 't *fluitend geluid* v. e. stoomboot b. v., **mĕkĕmprung** v. 't geluid v. e. s u ng u (vgl. onder s è m p r o ng).

, *groote buidel* of *tasch v. lontar-vlechtwerk,* voor betel en toebehooren en ook voor geld en andere dingen, R. L. Z. 2, 29, Z. 3, 9 (vgl. jav. k ĕ p è k, batav. k ĕ r ĕ p è k), kompèk, Gj.; **ngampèk,** *langwerpig vierkant;* **bulu kampèk,** *soort v. slot;* **kampèk mas tatur,** Mal. 108; **kikinangan munggwing kampèk mas adi,** Ww. b. Z. 1, 104 (z. g a n d è k en onder tj a n a ng).

2°, nm. v. e. vliegsoort, die zich op rundbeesten ophoudt, **bujung kampèk** of b. t a p i s; vgl. onder k o p l è k.

3°, nm. v. e. bolle dikke m a ng g a-soort.

, z. onder k a m p è k.

, **kompoq tai,** sas., bĕdu-d a; **sakompoq,** a k ĕ p ĕ l.

, alb. tj ĕ m a m p a k a, *niet te klein en niet te groot;* **lèn to ada kanya anom sada mlah, waṅ ja mĕnèk kĕlih, malungga sawahan adĕgé kumampaka, pamulunė njandat gading, twah anak mĕlah tuṅ ngèrutang ati,** fr., aanh. onder k ĕ m i k.

, z. ĕ m p a k.

, na 't ng i k i h, overgeblevene stukjes *kokoskern* (Bjw. tj i k i l a n of a m p o d, mad. k a m p a t, jav. tj i k a l a n, sund. tj i k a l); z. u s a m.

I., *wiek, vlerk* (lamp. k ĕ p i), *h ĕ l a r; **kampid ajam,** z. onder a j a m.

*II., **darjjas mingkus kasingkuh milu winidjah adjong kampid tukang akung,** R. 23

Z. 12, 28 (i tjáäk makaäd kasĕpiné sarĕng strinya sakamadjĕngin antuk lahujang mamatjuh strinya, dèning rasé ndalĕkĕp kalikadé sarĕng panaka karĕpika damping bwat brangta, i darès ngilangang tjorah sarĕng girang karahajuné ngilangang nè mangdé indrija, i tjaäk mangringkĕs kalĕngitan barĕng kadi gagirang rahaju tlas ngĕntungang indrija).

, eigenn. v. e. berg, fr. s., Tt. (vgl. mad. lb. II 83).

, aanh. onder karantiga.

, **pangĕmpit**, Kam. 6, 14; **tĕhĕr ika sinuduknya ring warajang pangĕmpit sang wânarî, dènikang pâpaka, pĕdjah tang wânarî, katiga anaknya**, T. b.

I., **kadi patining kĕdi matya kĕmput**, Kalimahosada.

II., sas., tĕrung[2].

, **si kumput**, sas., sangkur.

, s., gumĕntĕr, v. e. berg. R. 10 Z. 2, 5, v. 't oog, R. 16 Z. 7, 1 (ngĕdjĕr, molah; mangĕdjĕr; *jav. kapita, goñdjing), 4 Z. 7, 1 (molah), *akĕtĕr, R. 16 Z. 7, 1 (ngĕdjĕr, kĕkĕdutĕn, molah), aanh. onder rawa (vgl. *jav. en mal. gĕmpita); **anggakampita**, *çarîrakampa.

, z. onder tampjas en vgl. kampjas.

, Bjw., Bantĕn en Oost-jav. (jav. kĕpis), *vischmandje* (batav. id.); van daar ambĕkané ngrañdjang urang, bld., in pl. v. ngĕmpis; vgl. *kĕmbu en dungki.

, Bjw., *de bruinvisch*; z. *lumba[1].

I., *blaasbalg* van leder bij de goudsmeden en de gong-*makers*; door er op te drukken wordt de wind voortgebracht (sas. kĕpès, z. onder burung).

II., z. onder kimpĕs.

en kĕmpès, naast ĕngkĕs in gebruik; b. v. v. e. gezwel *slinken*, *krimpen* v. stoffen (mad. id., ngadj. kimpis, jav. kĕmpès), vgl. kĕpès.

, gobès?

of kĕmpja?; **karnna mangĕpĕr lalatârĕngu, kĕmpwa sring kumĕdut paduning lambé kumĕtĕr**, Tjt. 224; **lalata rĕngu kĕmpja sring kumĕdut**, ald., 217 (kampja te lezen?).

, kĕmplang; **kĕmpwangin tĕndasné; angĕmpwangin**, *angĕntal.

, jav., *zak* v. vlechtwerk voor geld v. e. laksa; **bras sakampil**, Adig. 45 b.; **makampil**, R. 23 Z. 20, 4 (mĕgagawan, mangabih), 12, aanh. onder karantiga.

II., eigenn. berg, Tt.

, jav., (vgl. ald. ook krĕmpĕl), *digt op elkaâr* v. huizen b. v. (vgl. nabwan), v. vruchten aan den boom (vgl. ngĕd).

2°. tegenov. adjur, aanh. onder gangsa; **lmah kinĕmpĕlkĕmpĕl** (b.: kinĕpĕlkĕpĕl) **nira ginawènira manuṣa**, Tt.

, jav., z. Raffles op de pl. der muziekinstrumenten, W. Z. 66, 71; **pikangnya pantĕs gantungin kĕmpul**, Dd. 3 b.; vgl. mĕkĕtĕmpur; **bisan tityang kadi gunaning**

manjĕmbar, tanpapwara rasanin, mapan lajah sĕpak, liju pakpak ja kutang, salah unduk sai*, **ada pamanja kadi gambang kémpulin**, fr.; **di wangan bawu mbatèlang; bulus kadjar i kĕmpulin, sulingé ngĕmbo, kĕndangé salèng tjandĕtin, gumulung manjrawadi, ngalup makuda djanma djani rawuh, mabalih rèrod***, **ada njingal anak tjĕrik, ada labuh, mangĕling tuwu rowanga** (volgt op de aanh. onder dangsil).

, **makimpĕl,** aanh. onder aṅḍut (kĕntĕl); **kumimpĕl alulunan,** Bh. 74.

(vgl. mal.), **knĕhnjané sarĕng kumpul,** angumpulakĕn wadwanira, Mal fr. (nĕdunang kaŭlan-idané); **pakumpulanikang dîpa,** *pasamuhaning damar.

, **mĕkèmpèlan,** *vereenigd* in een tjakĕpan v. twee kidung's; vgl. gèmpèl.

, jav. (en kèntal, de *kuiten*), *de billen.*

I., **kĕkompol,** soort v. ronde uit upih vervaardigde zak, om pinang of wel vruchten in te doen, van boven vast gemaakt, ook om in 't bosch meê te nemen ter berging v. tingkih of andere kleine dingen; v. kinderen basang.

II., verb. v. koṅṭol, aanh. onder pèngkang.

, s., een bijn. v. Baladèwa, Tjt.

, s., sipĕnan?, **jèn asugul api sléq dalĕm naraka, maraq bĕléq kampilin, pasti lĕbur dunya, isiq lĕbih kras panasna,** Kbj. Z. 1, 85; **manana marak kĕmpilin, onjaq lĕngé pagawèjan masih tatimbang,** Z. 5, 5 (jav. sagalĕpung mibĕr iki, bĕtjik lan ala tinakonakĕn ugi).

, **ngĕmplak,** z. onder kĕplak.

, **mĕkĕmplĕk** v. bloemen als die v. d. angsoka susun.

, z. onder kĕpès.

, *losraken* v. iets dat ergens aan kleeft b. v., vgl. klumpas.

(vgl. kaplak); **ngamplangin,** *een oorvijg geven* 't hoofd of den mond; **kamplangin bungutné,** een slang, een boom, van af den bongkol met een kandik vellen.

, Bjw., gĕbug, lantig (zeer grof).

, **ngamplèngin,** plat, een vrouw *beslapen;* **mĕkamplèngang,** *aan elkaâr koppelen;* **pĕngamplèngin,** z. onder panjĕldjĕlan.

of kĕmplong; **putih mĕkamplong,** in een hoogen graad; ook **p. ngĕmplong;** z. sĕntak en kĕplak.

, **kinĕmplang,** *kapupuh, z. onder birat.

I., **makĕmpling,** v. een klein puistje *open barsten;* **pĕkĕmpling,** v. korrels, door de hitte *open barsten* bij 't njanjah.

II., z. onder ĕmpik²an en klĕmping.

I., **kĕkĕmplèngan,** ge-tunu-de varkensnoet met een weinig vleesch en zwoord en verder toebehooren als de atjang².

II., Bjw. plèjokan (denkelijk heeft men ergens een klĕmpèng, zoodat 't jav. lĕmpèng de *k* heeft laten vallen, vgl. ook jav. kĕmpèng).

I., *klein beeld* v. hout, *figuur, teekening* (Kl.: togog v. e. kris, of v. paras); **sangjang kĕmplong** te Badung bestaande uit vier poppen, die menschen voorstellen, en in beweging gebracht worden door koperdraad; **raris tityang manggihin anak nglalawang sanghjang kĕmplong, raris tityang ngupah adji dwangdasa, titah sangjang punika magantung sami, sami tjritané nĕgakin djaran, sami matali kawat kakĕdĕtin uli djoh, tjritanipun wèntĕn matjan kapadĕmang antuk sangjang punika, djogèd tjritanipun wèntĕn, sami kĕdĕtinipun antuk anaké ngigĕlang**, fr.

II., **ngĕmplongin,** *weder bestampen,* meel niet fijn genoeg uitgevallen, vgl. ngintukin.

III., z. onder kamplong.

IV., **kĕmplong²an jèh,** *bellen water* aan iemand's lijf nog hangende, als hij zich pas gebaad heeft.

, **dètya pinakahjangning kadga, pinakagaman² wong tani, kadyangganing luké prĕkul, salwiraning kadga pinakasadananing amidjilakĕn kamopadjiwa, dètya dèwatanya,** fr., aanh. onder pèso.

, kĕmpwa.

, de *zijvleugels* v. 't dak, tegenov. lambung (Bjw. ampik²); **njungkil kampjah,** zulk een dak, door middel v. e. tjanggah, *open doen staan* om binnenshuis te kunnen komen, zoo v. e. minnaar's nachts; **salang kampjah,** *een hangend sieraad* v. aaneen geregene pipis in de balé op 't kerkhof bij 't nglungah b. v.

, **ngampjasin,** nampjasin, vgl. kampès.

, **mĕkĕmpjang** v. d. ktèg v. d. tjagtjag, zoo 't djangih is (vgl. lantir): **makĕmpjang munjiné rĕnjah** v. e. maagd; **kumĕmpjang,** *gumĕntjyang, vgl. makrĕmpjang, grèngsèng en grĕmbjang.

of kompjang vrn. = kumpi v. brahm. of vorsten; **kompjang** als 1e persoon door Râwaṅa, als geestelijke vermomd, tot Sîtâ, *aku, Pam. 35 b.

2e, nm. gedragen door de prabali's.

3e, titel v. de oudste mannelijke kinderen v. mènak's, zelden v. vrouwelijke (z. putu); **idaju kompjang, ida kompjang** of ida putu als de grootouders nog leven, volgens anderen de oudste der broeders als de moeder tot de 2e of 3e kaste behoort.

4e, 1e pers. v. e. râdjarsi jegens een jongen held, B. Z. 13, 10 (als 2e pers. tjai).

I., *parih, *de drie dobbelsteenen* bij kompjangan, een spel met drie dobbelsteenen (z. trĕwijan); **ngompjang,** *de drie* kompjang's *werpen.*

II., z. kumpjang.

, nm. v. e. anggrèk-soort vermeld in de Anglung smara en Lajs., 18, z. aanh. onder ajam.

, v. was voor vrouwen in de puri (tjlak²an); z. ganèm.

, z. onder ampĕg, vgl. kapĕgan.

, pĕmitran (Gj.); **djalan mamitra, makampung tĕkèn kaï,** Tj. b., **nu di djalan**

i botoh rara madandar, kampung paturu lĕntir, ald, hij zich afzonderende om te kakken **kampungé mĕngalahin**, gingen zijn kameraden (die met hem naar 't hanegevecht gingen) hem verlaten, ald., aanh. onder djĕlit.

2°, mal., *de woonplaats der Mahomedanen;* Mahomedaan in 't algemeen (vgl. kapala); **kampongan**, kĕbĕngan.

, z. onder pikang.

, **makĕmpong*** v. d. palu daluwang, B. Z. 4, 3 (klĕntong², pakarĕmpjang; vgl. jav. en sund. kĕmplong).

II., sas., pawah? (jav. *ingevallen* v. d. wangen ten gevolge v. tandeloosheid, vgl. mal. en mad. kĕlpong); z. tjongang.

, **kèmpèng***, uitr. v. e. vrouw, die gigijan is, 't *rammelen* v. flesschen.

, jav. (kĕmbodja); **sĕkar kamodja**, siert de pĕrmas, bungan djĕpun.

, jav. v. Tĕgal, h. v. sĕré (*jav., vgl. Rumph. V. bl. 176 en vooral 182), staat in den 3[en] druk v. 't jav. Wdb.

, s., z. onder gomèda.

(?), tailapâjika (vgl. tĕmbujukan).

, zeker insekt, dat bijna geheel uit een angel bestaat; de angel zou tot 15 dagen lang ergens blijven steken en pijn veroorzaken; z. kalimĕnjad.

, **irih ja kĕmĕm**, *asĕmu smita.

I., kaümbang, *mumu, Sm. Z. 21, 4 (lamp. een oneetbare kaladiumsoort, vgl. men.), patra gamĕng (?); **kadi angagĕm toja ring kamumu**, v. iemands genegenheid, Hadji D. 34, Mis. G. 18; **lwir pèndah anampa tirta ing roning kamumu**, Am. 3. m.; **lwir anangga tirthèng kamumu**, Dpt. Z. 1 (vgl. mal. sĕpĕrti minjak di tatang enz., Bidasari bl. 101); **rwaning kamumwapèt rawit**, Mal. 301 m., vgl. aanh. onder wilajut.

II., v. mu, **ngĕmumu**, *niet uitbreken* v. zweet bij warm weder; *waterzuchtig?* er uitzien; z. smug, bĕtĕg; **ngĕmumu jèh** vgl. ngĕmu.

, z. mĕma.

, **ngĕmomok**, *uitsteken, uitpuilen* v. d. tli, (vgl. mĕntul, mundil en ngĕdoplok).

, vgl. kĕmèg; **ngĕmèmèg**, *gapend* als de kĕpah en bungkak-vrucht; z. ngĕbèbèng en ngĕmèmèg.

(?), jav. (kĕmânggâ), z. onder garagati.

, *aan één kant nog vast zitten*, aan den anderen los, v. d. cunnus v. e. vrouw, die schrijlings te paard zit; **tingkang kĕmèg** v. 't kleed v. vrouwen, zoodat de heupen te zien zijn; **ngĕmègang**, *van* elkaâr *verwijderen* wat aan één kant nog vast zit; **mĕkĕmègan**, mĕkĕbèngan, vgl. kĕmèmèg.

, z. maga.

, s., z. onder kambas.

, **mĕkrab kambé of ambé** (?) z. onder krab en kurambé.

, jav., **apa karanira kĕmba kuwatĕna**

dènira nggitik kami, Amd. s.; **adja kĕmba siranggitik**, ald.

, of gĕmbi. een sieraad aan de zijde v. e. kasur, bestaande uit een of meer streepen, die een rei vertoonen v. knopvormige bultjes. door de kapuk gevuld; zij vormen lagen, die de bultzak verhoogen.

, jav., batav. en sund. T. b. Z. 4, 277 (z. onder râgi II; bat. tomburan is misschien een bewijs, dat er vroeger een kĕmbur ergens bestaan heeft); z. dungki en kĕmpis.

, *ijdel, conceited;* **jadin banja kasropèn da pati bangga, momo mabikas lutju, da nginggilang sĕmu, kĕmbo manĕgĕhang tjadik, tĕkèn njama braja, apang sama apang tangguh, da ngĕndĕhang awak, lagutė tinggar sâi, kĕsèngan tur kapartjaja, katurut baân njama liju**, fr., aanh. onder brĕgah.

, s., B. Z. 1, 18 (dyun, djun); v. e. olifant, Sut. Z. 100, 2 (boñtjal), T. Z. 5, 34, Z. 4, 110 (mal. *de 2 knobbels aan zijn voorhoofd*, lamp. gumbå, tĕmbĕlèlé); R. 7 Z. 13, 2 (çirah; jav. R. 198 v. e. olifant, jav. Ar. 111 v. e. wil); **kumbhakâra**, nggawé dyun, Adip. 101, *angdyun (de Kid. Z. 2, 46, madagang pajuk); **kumbhakâraçâla**, unggwaning magawé dyun, Adip. 101 vlgd.; **kumbhakaçâgra**, T. Z. 4, 14; een wapen v. Anantabhoga, War. b. 56.

2°, eigenn. v. e. zoon v. Kumbhakarṅa, R. 21 Z. 2, 2; 22 Z. 3, 27 (vgl. nikumbha); **kumbhakarṅa**, s., eigenn. v. e. broeder v. Râwaṅa, welken naam hij kreeg om zijn als een kumbha er uitziende ooren; **kumbhâkâra pwâ talinganya, kadyâkâraning kumbha**, Utt. 17 (R. sas. steeds kumbangkarṅa; jav. ook åmbåkarnå, Wg., As. Z. 14 en Raffles I, 380, umbakarna); **kumbhanètra**, eigenn. v. e. asura, Hariç. Z. 18, 2; **kumbhakarĕtjakânglĕbur** (b.; karèngtjakâng lĕbur); **gĕ'ngning malatraja**, T. Z. 5, 62; z. kumbhajoni.

3°, teeken v. d. dierenriem.

4°, aanh. onder wwang.

, *weigeren geluid te geven* (vgl. jav); **katon kumbiné** v. e. vorst, die niet uit eigen beweging iets, dat een zijner onderdanen verlangt te hebben, ten geschenke geeft, maar wacht, tot het hem afgebedeld wordt, aanh. onder sangèngé; **hèna sinapa rikâdjârûpâkumbi**, R. L. Z. 11, 2 (kènkèn nė djani da makubda); **kumbi tan ahjun modjara**, Hadji D. 18; **adja kumbiha kaja lakinira**, Mal. 373.

II., sas., bungkak.

III., anaking wil, Kr., vgl. kumbika.

I., **kumumbu** v. lotusknoppen, R. 15 Z. 2, 5 (kumombo, mandĕlok); **kumumbukumbu** v. walvisschen in de zee door de hitte, 14 Z. 2, 12 (luñdjuk[2], numbuk katumbuk).

II., **kukumbu**, komak manjanjah laût mĕmĕm; **komak kĕkumbu, kukumbu taluh dadar**, Meg. 14 (vgl. bis. en tag. kombo, mad. kakumbu?; wadjik ککومبو onder de lekkernijen, hik. Tjandawan putih, 48).

III., **kumbou**, Bjw., *wat men opleest aan*

visch, die, door tuba bedwelmd, ver afgedreven is.

, **kumombo,** *op 't punt van zich te openen of te ontluiken,* v. bolvormige bloemknoppen gezegd, zoo b. v. van de pusuh v. de pèrèng in tegenst. v. die v. d. djaûm², die naaldvormig en rood is, maar na de ontluiking wit, * kumumbu.

, jav., h. v. bĕtus (batav. kambu, vgl. sund. kañtjeuh); **kĕkambuh,** *middel om de pokken niet meer te krijgen* (vgl. onder tungguh); **ngambuhin,** h. v. mĕtusin; **èlik bliné i kladi ngambuhin,** *sampaj ta lĕmpajnya, bisa; **ngambuh²in** v. zekere spijzen zooals udang, njawan enz.; **kĕkambuhan,** *tijd v. onthouding* (één maand en 7 dagen, vgl. aanh. onder sangih), na de bevalling b. v. v. e. kraamvrouw, die zich v. sommige spijzen heeft te onthouden, v. iemand, die de pokken gehad heeft, om ze niet meer te krijgen; v. e. gesneden stier, dien men gedurende dien tijd verschoonend moet behandelen, niet voor den ploeg mag spannen, niet door de zon mag laten blakeren enz.; **nutugang kakambwan,** *'t offeren* op den 7en dag na de maand ter zuivering v. e. kraamvrouw.

, **kapwâkĕmbah iki kawastus** (kawantus?) **i tĕtĕ'ning rĕngga rĕmpak rĕmuk,** Sm. Z. 35, 4 (lwir gĕntuh plaibnjané mambabar salĕning ratha enz.).

, jav., **kakumbahing banju,** Sum. Z. 1, 23 (Jansz, Nederl.-Jav. Wdb. geeft k. als stamwoord op): **kakumbah,** verh Batav. Gen. XLVII. 2e stuk, bl. 89; z. kapèta; **kumbahĕn,** aanh. onder adhastha (umbah lalar); z. umbah en vgl. onder kĕlid.

, *kombala en *kambala (b. steeds kambawan), W. Z. 23, 1, *kasir², Sm. Z. 30, 4, *rawis, Z. 5, 4; *vederen lansstaart* v. don piraksok rood gemaakt, v. bagun manas of b. mandori; **makambaon,** *rinawis; **ngambaonin,** *mangrawisakĕn; **kinambaonan hèma,** *rinawisan mâs; ook kĕmaon, warnaning kamaön, *wuluning tjamara; bulun kĕmaön, zeker roodgemaakt haar v. e. domba, wordt bij 't kussentje, dat bij de gĕgutuk gedaan wordt, met een naald aan een lapje gestoken; buiten het kussentje is een pala mĕdon; vgl. onder bèrok.

, *tjèla, data (tjota?) z. onder wastra, kleed om de heupen v. vrouwen zoowel als v. mannen (wastra); z. sèmprèt en sampĕl.

, sas., antĕng (paitan; jav. id., bat. omon, denkelijk uit een vroeger homon).

, z. onder kuṅḍiṅa.

, s., tante v. Râwaṅa, dochter v. Sumâli, Utt. 10, 52, 91; vrouw v. Anggarapraṅa, Adip. 93; **kadi sang kumbhinari** v. Mintuna, toen hij een vrouw geworden was.

, jav., *tweeling* v. 't zelfde geslacht (z. buñtjing); wordt naar bal. gewoonte door den vorst tot zich genomen, om hem te dienen (mal. id., tag. kambal); eigenn. v. e. paar bedienden v. e. vorst, Tjp. (vgl. onder wudjil, wukir, en pasir; z. P. x. 50, nm.

v. e. bediende te Daha); **bĕdil kĕmbar,** *dubbelloop* (z. pañdjal); **kadi nusa kĕmbar njonjené madjudjuk;** **i kĕtut kĕmbar,** eigenn. v. e. persoon in de ardja (z. onder kritis); **sumur kĕmbar,** z. onder bañdung; **kĕmbar,** *met elkaâr een paar of weérga vormen* b. v. v. 2 bloempotten, links en rechts v. den ingang; **botoh of djuru kĕmbar, ngĕmbar sijap pamĕkĕlé; bhaṭâra kĕmbar,** açwino, Kid. Adip., b., Z. 4, 18; naam v. d. mantra? en panawar, Us. 2 (vgl. lamp. ngumbar); **balé kĕmbar,** *met 12 staanders* en plaats v. voornamen, B. U. 44, 418; **makĕmbar** v. die zelven den klophaan laten vechten en er groote weddingschappen op aangaan, tegenov. mĕmudjang; **ngĕmbarin,** iemand *bestrijden, in den strijd staan,* aanh. onder gĕlu, *overmannen* (vgl. kĕmbul); **raris kĕmbarin,** ∗pradjanĕn tumuli, (vgl. ĕmbar).

, **akĕmburan** v. badenden, R. 24 Z. 12, 1 (malalamèsan), v. 't water, ald. 4 (masasampukan, muñtjrat); vgl. kĕbur.

, *papperig dik,* mokoh mol (vgl. jav.); **lumaku angaras (?) basang kombor** v. Toŏk naar Sĕmar geleid, Sdm., z. aanb. onder pĕlud en bungbung.

, z. onder gumbak.

, iri (mad. id. en tampuruăn, *jaloersch, benijden.* ngadj. kabèhu, tag. ngibogho, ngimbolo en gimbolo, bat. mangiburu en mĕngĕburu, mal. v. kut. tĕmpuruăn, bug. émpuru, mal. tjĕmburuwan), R. 2 Z. 1, 7 (iri, iri ati), 3 Z. 3, 36, 21 o.; Wtb. III. 17 b.; **kimburuning ati lobha inguluran dyastun amanggih narèndra wibhûti pĕnuh pan sasakṡana bhinukti atĕmah duhkita** (zooals de baka enz.), T., Z. 3, 6.

, s., wuhaja (doch vgl. onder lodan).

, z. onder bungkak.

, aanh. onder gabĕng.

, sas., nguda; ook ngumbé (vgl. bim. bè, kolo mboĕ').

, sas., bungsil of kuŭd?, maar z. onder kĕnjamĕn.

, sas., klipĕs.

, bĕnguk.

, s., *d. adem ophouden* door den mond en de beide neusgaten met de vingers v. d. rechterhand te sluiten, aanh. onder rètjaka.

, anaking wéwé, Vr., vgl. kumbi.

, halèr.

, z. onder kumbha.

, **ngambit,** *met de slagtanden stooten* vooral v. e. kaŭng, v. varkens, Bs. bl. b. v., *verscheuren* iets vooral v. varkens; vgl. slambit, tambil, ambis en gèmbèl.

, sas., sambuk.

, aanh. onder lĕbung.

, z. onder kambaŏn; **makambawan,** ∗rinawisan.

, sas., mĕtaăg.

I., **angĕmbali,** iemand *vergezellen;* Hadji D. 44, 92, 34.

II., *vierkante doos v. vlechtwerk met deksel* zooals die, waarin de gekookte rijst, die men naar de kubu meê neemt (te Bbj., kropak v. e. takĕpan; vgl. mal., bat. hombal), v. e. draagband voorzien (vgl. onder badaka); een kampèk met houten voetstuk; z. onder pidada en vgl. kĕbĕn.

, sas., sĕpangan.

, jav. (z. *ĕmbul); **kĕmbul lima,** *mangalimé; **kĕmbul pat,** soms als h. v. adjak patpat; **kĕmbul duwa,** *met zijn tweeën* uit één bord eten, *met zijn tweeën* aan één juk, één *per twee man, met zijn tweeën een;* **kĕmbul duwa dawanja nĕm dĕpa,** *per twee man* te leveren bamboe v. 6 dĕpa's *lengte;* **mangĕmbuli,** R. 3 Z. 1, 71 (ngudupung, mangabèhi mangrĕbut); **mangĕmbuli puri,** B. Z. 29, 9 (mangitĕr, mangĕpung); **ki tjupak angrak gangsul sumaŭr** (asĕmu gangsul), **ah sato buronė, kĕmbul dasa** (lima) **nora imbih** (piid), **djani nė dadi** (dini) **adu, apanga nawang matĕbuk, apang banja saling punggal, njèrèt gĕtih ki mandaru,** Tjp. Z. 1, 23; **kĕmbulina adji lĕlima,** figuurlijke wijs van spreken v. e. kopok v. ata, die als 't ware aangevallen door vijf, v. ĕntal-bladen, nog steviger is; **kinĕmbulan,** *kinabèhan, *dinol (dinon?), *inirup, ginurumung, *kinabjatan (kinabjĕtan of kinabwatan te lezen), Z. 19, 1 (kinudupung), L. Z. 20, 9, Z. 26, 1; **akĕmbulan pangan,** Wtb.; Mal. 8, 13.

, z. kumul.

, sas., **giling,** pusuh, plosor; z. kakar.

, s., (*wollen kleed*), W. Z. 12, 9 en 14, 19 (kambaŏn; jav. wadju kambala, z. onder antakusuma); **watang rinawisan kambalàbang,** Kid. Sund. . Z. 2, 142 mal. fr. b, Z. 6, 3 maal; kumbali door te denken aan 't mal. كمبلي? z. onder kombala, mal. v. kut. gĕmbala, afhangend versiersel v. veêren of haar aan statie-pieken, Bijdr. T. L. v. 5e volgr. III, bl. 106; vgl. kombala: **kinambalan sinimping,** R. L. Z. 10, 22 (makawatja saha sisimping).

II., z. onder karkkotaka.

, z. onder rambat.

of kumbili, (z. onder sabrang en kĕmili, aanh. onder bijaŭng).

I., *açokawana (bedoeld nikumbila?).

II., z. onder kombala.

, mal., **ana angungsi wukir, wĕnèh kumbali ring dèsa,** Dm., z. kombali; **ngumbali maring nagara,** ald.

II., z. onder kambala.

(vgl. kambala, jav. kumbala, Bantĕnsch kumbali als vert. v. en vgl. ook mal. كمبلي); **buron kombala,** Sbr., Z. 3; **kombala singa of s. kombala,** nm. v. e. vlakte (tĕgal), waarop Ardjuna zijn zoon Djagatkraña bestreed, W. Ast.; **swamin sang prabhu aputra kakung aŭsuk wĕsi, tinunggu dèning lawèjan „mwah swamin sang arjja kĕntjĕng asuta k.,**

t. d. **kombala „malih swamin sang arja sĕntong asuta k. ingamong dèning bhûta idjo,** Us. Dj. 27; **satwa kombala,** aanh. onder djalaṛang; **kombalàgni** of **komalàgni,** zeker toovermiddel, Z. Us. 471; **kombalawati,** dochter v. d. vorst der djins v. Djabalkap en gemalin v. Sipat iman; **kinombalan bâng putih,** T. Z. 5, 116 (makambaŏn barak mwah p.); **kinĕmbangan kombala putih,** ald. 85 (masĕkar kambaŏn pĕtak).

, **ngombali,** R. L. Z. 7, 3, z. kumbali.

, in pl. v. kabĕlĕt; **ngambĕlĕtang taku(t),** *ngĕsngĕr.

. z. onder kamalîgi en baligja.

, s., eigenn. v. e. land, B.; onder de voornaamste Korawa's, Ud. 109 ('t origin. kâmbodja), Br. Z. 15, 53 (vgl. jav. sambodja, Ad. 156); vgl. aanh. onder jawa.

, agastya, z. Utt. 85; *wasiṡṫha (jav. kumbajana, droṅa).

. Bjw., nm. v. e. wonderwater, gesneuvelden en verbrijzelden herstellende, w. Kap.; vgl. kamaṅdalu.

(?), z. aanh. onder burang en vgl. onder sĕnu II.

, sas., katulèba; ook tĕmbèjang en kĕndèwa.

I., *flauw* v. tabak, ook tegenov. mĕklĕtĕk, z. ampang, tabah en ambah; **balun kambangan,** z. onder balun.

II., jav. v. lieden, die geen prabĕkĕl hebben, v. e. zaak *onzeker* (vgl. ngapung), *kabwang; **kambang padjalané** v. e. werktuig, vgl. aanh. onder gumi; **kumambang çawanya ring banju adjro,** eedf.; **mas kumambang,** nm. v. e. jav. versmaat, hier zelden in gebruik, maar op Lombok meer bekend; komt vaak voor in gedichten uit K. A. (z. b. v. onder pajuk), z. kurambang; **mangambang,** *mangalun, *angalajan; **ngambang,** *mumbul, *mâmbang; **makambangan,** aanh. onder kapwa, B. Z. 99, 4 (umibĕr), Kam. 5 b. (bis), v. e. steen op 't water, T. b. Z. 4, 93 en 94 (T. a. Z. 3, 43 mambang).

2°, z. onder sĕpĕkĕn; **nusa kambangan,** Nw.

III., kawi spelling in pl. van kĕmbang.

IV., **atinira nora putih** (iku nadjis), **sètan kumambang** (lumampah) **sira jèn sun arani,** Amd. s. Z. 29 (kumangmang?).

, mèsi, *mintuna, *uḍus (wĕḍus), *geit* (mal. id., tag., bis. en mangind. kanding, iloc. kalding); „leenen als de geit" is in 't bal. zooveel als: leenen om niet terug te geven; 't is namentl. eene toespeling op een verhaal (satwa), waarin de geit van een ander beest horens leent (dit relletje ook op Java bekend, z. Soer. Hndbl. 1882, N°. 233 in de Bijdr. tot de T. L. en V., alwaar de hanen de uitleeners zijn); **silih kambing***, z. onder sai II.; **mata kambing,** aanh. onder imbang; **mungkur kambing,** z. onder wĕḍus; **sula kambing,** aanh. onder djanggit; **kambing***, z. onder klĕmbing.

, **pasilih kâmbungan,** aanh. onder wadjana.

ᬓᭂᬫ᭄ᬩᬂ, *ontloken, gespreid* v. e. bloem, tegenov. pusuh (mal. id., jav. en sas. en smbw., alwaar de uitspraak kĕmang is, *bloem;* tag. kambang v. wieken); *gerezen* v. gebak, *rijp* v. d. pokken (z. ĕngsah); over de bloemen als offerande niet bruikbaar, z. aanh. onder luru; in namen v. planten slechts gebezigd met de bet. v. *bloem* (z. onder kuning en djĕnar); **kĕmbang pajas,** z. onder pajas; **bakĕmbang,** de geadspireerde ba (bha), denkelijk omdat kĕmbang vaak in Kawi kĕmbhang gespeld wordt (?); **kĕmbang taōn,** T. bl. 1; **kĕmbanging panon** v. e. geliefd kind, T. Z. 4, 8; **kĕmbang api,** (nieuw woord), *vuurwerk* (vgl. lom); **kĕmbang kuning** of **kĕmbang djĕnar,** eigenn. v. e. rijk, Tj. 2 (z. ook onder kuning); **kĕmbangé wong turu,** z. onder tain-pĕdĕm; **lañtjing kĕmbang,** Bjw., naast kĕmalakala, jav. v. e. knaap, die manbaar gaat worden; **mupu kĕmbang,** *zeer vroeg in den ochtend* voordat de zon opkomt, omstreeks kwartier over vijf, later dan galang kangin; **turas ing kĕkĕmbang** en **turas kĕmbang mas,** z. onder kusuma; **adji kĕmbang,** titel v. e. kĕkawin, op Bali gemaakt, waarin korte en lange lettergrepen niet in aanmerking genomen worden; 't bevat mantra's, aanh. onder mandiçora en hulu waras; **nyan kramaning wwang matakwan ing laranya, jan putih kĕmbangnya tkâ, hjang winâjaka manglarani, mâtis awaknya, abhjântarâwrija; jan bâng kĕmbangnya tkâ, pamali manglarani, truh ja; jan kuning kĕmbangnya tkâ hjang wârawât manglarani; jan awo kĕmbangnya tkâ, ènggal ja waras; iti tĕnuungning wwang lara ring kĕmbang,** War. 73; **kumĕmbang** (vgl. mĕmbang), Sm. Z. 27, 4 (kadi sĕkar); **kadi kinĕmbang** v. 't gemoed (tjitta) v. iemand, wien men gerustslelt; vgl. onder irir, Ud. 132 (vgl. onder sĕkar en kudu); * **kinĕmbangan** (te lezen djinambangan?) **mirah,** Sm. 24, 12 (maĕmbanan mirah).

II., *flets,* bleek v. iemands voorkomen; z. lètju, lèbé, lètèg en tjoōng.

III., **hulu kĕmbang** of **hulu sĕkar,** *leerling* v. e. kluizenaar?, Wit. 49, Tt. 22 en 30; **sanghulu kĕmbang anak wĕsi hadji sira milwanadin wisaja** v. die een vorst in 't bosch volgen, Sum. Z. 159, 4 (Kid. Z. 4, 7 tumut sang para mantri wrĕddha satrija sama tilaring kawisajan).

ᬓᭂᬫ᭄ᬩᭂᬂ, jav., **kĕmbĕnging mata,** B. Z. 91, 2 (ngĕmbĕng ikang waspa, vgl. ook jav. mĕrbĕng), Sut. Z. 96, 3; **kĕmbĕng**[*], aanh. onder kĕmĕh (mangĕbĕk); **kumĕmbĕng,** Sm. Z. 28, 4 (amĕm waspa); **kumĕmbĕng ikang luh,** * waspâgâtra; **luh kumĕmbĕng,** B. Z. 30, 4 (waspa mangĕbĕk, w. matlagaān); **ngĕmbĕng** v. wolken, ngĕmu; **ngĕmbĕng nanah,** h. v. ngĕmu n.; **mangĕmbĕng** v. bloed, B. Z. 88, 5 (mabĕbĕng, mangĕbĕk); **kari ngĕmbĕng gulĕmé,** de regen nog niet vallende; **mangĕmbĕng tangis;** * nalâsa; **pangĕmbĕngi hĕbun,** Br. Z. 50, 4; **makĕmbĕngan,** * anal aga; **matali**[*] **makĕmbĕngan,** * titir analaga.

, *gezwollen* als een schouder door 't dragen, v. e. bezeerde hand, *bol uitgeslagen* v. metaal ten gevolge b. v. v. 't mĕsuăng; *opgezet;* ook als bijnaam toegepast op een dikzak (mal., tag. kambong, bat. gombung); **batu kĕmbung**, *sekere drijfsteen-soort*, door de vulkanen uitgeworpen, om 't lemmet v. wapens meê te schuren; de olie trekt er in (Bjw. watu gombong); **suku kĕmbung**, *de wa als* pĕnganggo (jav. s. gĕmbung; z. onder kodjong); **ngadut of nggrondot batu kĕmbung** v. e. bluffer of leugenaar; **kadèn awaké putus, batu kĕmbungé garondot**, fr. vgl. aanh. onder bungkah, waar kĕmbung alleen voor komt; **batu kĕmbungan** v. d. grond legenov. lanjah; **kĕkĕmbungan**, blaas v. e. mensch of dier (jav. plĕmbungan, Bjw. klĕmbungan; vgl. onder ujuh); *blaasspeeltuig* v. kinderen v. kĕtjèltjèlan vervaardigd.

II., z. onder mènjol.

III., **batĕk mulih kĕmbung**, z. onder ĕmbung; **kinĕmbung** v. water, Sut. Z. 90, 5 (tinambakan).

v. d. padi door balang sangit, pujung?, vgl. ijab en pis.

I., jav., R. 28 Z. 12, 5 (bhrĕngga, tambulilingan); **anaking kumbang**, *lĕñtjut; **anglaring kumbang**, v. tanden, Was. Z. 3, 77 (mal., ngadj kakumbang; vgl. onder hĕlar en ali); **kumbang ali**², noemt zich Ardjuna bij 't sumbar, w. Kap. 181; **tatah kumbang**, *maraçiwal?; **angumbang**, *gonzen* v. e. kumbang, Smw. Z. 1, 17, 18; vgl. onder çutji, Z. 12, 9; **pangumbang**, *gegons*, Z. 1, 18.

II., z. kaümbang.

III. of umbang?; **ngumbang**, *spelevaren* v. e. vaartuig (djong mangumbang); v. dansers mĕdĕdingkrik, Kid. Adip. Z. 3, 59, v. die mèèndé; **mangumbang**, *bhramanta.

IV., vgl. mal. gumbang; **brĕm sagutji kumbang**, Adig.; **pamalik puh sarat, ça., toja ring kumbang**, sĕkar pingé enz., Us.; **kumbang-karna**, z. kumbhakarṅa.

, *besluiteloos?*, *onbeslist* v. e. zaak, *onzeker* v. d. uitslag, nangdo; **kari kumbĕng manah rĕko** v. iemand, die aarzelt een prins te dooden, Pk.

, sisu, kèmpĕr; **kamĕng ban itjang mĕtèk**, vgl. kèmĕng.

(?), *kamu, *kita; **kamung**, ta.

I., z. onder kĕmbang.

II., West-jav., nm. v. d. wani, *kumama (b. kunapa?).

, *eventjes gewond* ten gevolge v. e. lichte beet, een kneep; zonder bloed uit te laten, daar 't nog maar binnen is, Mal. Z. 6; **paran rasané tatunira, akĕmĕng pukulus** (vgl. jav. en z. sĕbuh); **kaling ké mĕtatu kĕmĕng ko bijana**, vgl. silah.

, een muziekinstrument, wordende bespeeld, een liggende (djongkak) en de andere hangende (gantung, vgl. klĕntit en klĕntong), de jav. kĕnong, (z. Raffles N°. 10 v. d. pl.); kĕmong gantung is grooter, maar kleiner dan de kĕmpul (vgl. mal. gĕnung

of kĕnung, ngadj. kangkanong; z. kĕnuk en pĕtuk); vgl. kĕnjong.

2°, nm. v. e. buta met oogen zoo groot als een k. en een krekel, gevonden op een plaats, waar men zulk een spook tegenkomt (vgl. onder dongol); **asu alĕm mata ndĕlik, gĕdènè lwir mata kĕmong, ngadjĕngit giginé mingid,** Djp.; **matané lwir kĕmong ndĕlik,** ald.; **nasi kĕmong** in een kopje gedaan en dan omgekeerd op een blad ter onthaling v. d. pĕnguũn; **mĕkĕmong** v. d. rijst; * **kĕmong²an,** z. onder mata.

ᬓᬸᬫᬶᬂ, v. king?, kuñdjaka, *impotent* (lamp. *geen testikels hebben;* jav. koming, *kleine penis*), aanh. onder bèsèr, tjoda en tjuté, Smw. Z. 13, 11, U. Pngr. 5, Wtb.; **kuming tan kawaça ring sanggama, dudu lanang,** Wtb., *tijdelijk impotent;* **wwang malaki kuming, mèlik strinya, patambâkĕna rumuhun, satahun hinganya, liwat satahun tan waras, wĕnang strinya palakèkĕna manih, tukon wĕnang hilang kramanya,** Wtb.; **strî tèkang mahangan sawang rara pakamwanam asĕmu wulañdjar ing kuming,** Lamb. Z. 22, 1 (lwir wanita pawongan kari kanyaka ikang lirang solahnya katinggal dèning amarihjun); **ikang strî tan midjil brahmahatyanya, strî kuming ngaranya ring loka, wĕkasning pâpa tĕmĕn ikâ, tan rowangĕn samâtjara, ikâ tan jogja milwa ring tilĕman bwat hjang çiwamañdala, ityèwamâdi, jadjnja, çraddha, mari paritjari(ka) ikang kârjja dènika, jawat milwa nggamĕl sadji matangnyan ikang raraj tapwan tjampur, mwang strî kabhajan ikang lwasning rah gumamĕl sadji bhatâra, adyapi katĕka mangké,** Ag. en Adig. (vgl. kĕḍi 2°) 59, Ag. 37; **strî kuming, puṡpahîna,** * niṡphalâ, Ap. 20, aanh. onder çukla; *ontmand,* K. 8; **dyah kuming norânakanak** * niskaha, Tjt. vgl. onder banang; vgl. kĕmangi II.

2°, **pakuming,** benaming v. e. m., die de bijen 't steken belet, z. de 2 bet. v. tjĕlak en vgl. pĕmĕgĕng en pabungkĕm.

ᬓᬾᬫᭂᬂ, z. èmĕng en kamĕng.

ᬓᭀᬫᬂ I., K. A., njoman.

II., z. omang².

ᬓᭂᬫᬗᬶ I. of kumangi, sas. en jav. (alwaar alang² k. als verkl. opgegeven wordt v. sĕré), kĕñtjarum, * çapadja, aanh. onder bĕnguk, kĕtjĕpu en bangkalan; mal. nm. v. e. paarsch-kleurige sĕlasih-soort, bat. kĕmangé, bug. tjamangi, mak. tjamani).

II., jav. (iki wong lanang apa, baja wong lanang kĕmangi, bagus anom tjatjadé wĕdi wanodya, Dw., hds. b. Z. 5, ingkang kaprahaké wong lanang kĕmangi; wĕdi mati(ing) pajudan, Kr. B., Z. 7, vgl. Dw., p., bl. 18); **kaja tah lanang kamangi sumĕḍèt gandanipun, nora suwé napsu dudu, kaja wong atapa mangké, kang tumitis ring sirèku, nora suwé napsu tjidra, tan kagimbang ring wandya,** jegens een man, die van de vrouwen niet wil weten, Stn. (akan kĕlana ini kumangi, atawa kĕdi gĕrangan rupanja maka tijada ija gĕmar akan pĕrampuan sajang sakali laki² bagus anom tijada ampunja nafsu itu,

zeiden de gevangen dames v. den in een man veranderden Tjandrakirana, P. S. 307; v. de zelfde princes, toen zij die dames aan een man wilde helpen, maka sĕgala pĕrputĕri hèran mĕndĕngar kata itu dalam hatinja bantji gĕrangan pangèran ini maka tijada ija ingin akan pĕrĕmpuan, P. x. 136; saŏrang pon tijada istĕrinja samuwanja diambil akan sodaranja maka pĕrmisori pon dijamlah dalam hatinja kalau bantji gĕrangan pangèran itu, ald.; sunggub pon banjak ada pĕrputĕri baik² rupanja saŏrang pon tijada di pĕristĕrinja sapĕrti sodara djuga maka kata paduka mahadèwi kalau bantjih gĕrangan karĕna bèta libat lakunja sapĕrti pĕrĕmpuwan lĕmah lĕmbut lakunja, ald. 37, aanh. onder djaga); **pulawa minda kĕmangi** v. e. vrouw, die zich niet laat bepraten, ald. Z. 5, Mis. Gag. 34 b; vgl. kuming.

[Balinese script], z. onder kamakara.

[Balinese script], zeker *kerkhofspook*, zijnde een vlammend hoofd, aanh. onder ilĕg (batav. en jav. kĕmamang, en ṅdas gluṅdung, dit Amb. J. 110; kumamang, *dwaallicht*, Cramfurd, mal. dict., mad. tamangmang; vgl. onder *ulù), *tĕṅdas, *mastaka (z. onder dit woord); **puñh kumangmang**, aanh. onder krijĕt en balaka.

[Balinese script], s., poh (batav. mangga), heeft bestaan?

[Balinese script], z. onder guli en tĕngguli.

[Balinese script] I., **makĕg**, *maturù; **aturu makĕg masahuran**, *snorken* in den slaap? B. Z. 5, 7 (anidra ènak pagĕrus, djaĕn pulĕsnjané manjaütin), Hw. Z. 13, 1; Z. 19, 9; **pakĕg**, 1 R. 21 Z. 1, 7; **tan utjapĕn pakĕg**, *bjatîta mamrĕm; vgl. T. Z. 3, 20; vgl. onder *tĕgĕ'.

II., **akĕg gubarina satus² ginwal kumurutug**, Sm. Z. 33, 3.

[Balinese script], s., (khaga), pakśi, aanh. onder rudita; **sahur kaga**, sahur pakśi, R. m.; **kagapati**, kagèndra; 2° **wirakagapati**, nm. v. e. slagorde naar de plaatsing der krijgers, Br. Z. 12, 6 (z. onder kroñtja), Smw. Z. 11, 5; **kagaràdja**, aanh. onder mrĕtjukunda; **kagawaktra**, onderhoorige v. Poruśàḍa, Tjt. 78; **pakagan** (daar aldaar v. e. boschhaan gesproken wordt is de lezing pagagan beter; jav. hds. pagakan), Br. Z. 6, 1 (pamanukan, kuruṅgan; jav. vert. pragakan); **pakaghan**, Tt. 22, 30.

[Balinese script], z. onder igù.

[Balinese script], s., Sm. Z. 28, 5 (garuda; jav. ook gagèndra, Men. II).

2°, nm. v. e. slagorde, Ar. Z. 18, 1 (Z. 17, 2, pakśiràdja); **kagèndrawaktra**, garuḍàsya.

[Balinese script], B. Z. 81, 19 (mangrèdèp; vgl. mal. gĕmĕrlapan), Z. 80, 30 (pakdèp), Z. 85, 8 (patingkrĕdap); **makagurilap**, *makabaranang, Br., Z. 18, 8 (pakadèpdèp), Hariç. Z. 12, 2, 3 en 4, Kid. Sund. 39; z. gilap.

, **makagarabag** v. strijdkarren, paarden enz., Br. Z. 42, 1 (m a g a g r u d u g a n, m a g ĕ r ĕ b ĕ g; jav. vert. a ng g a r ĕ b ĕ g).

of g ĕ g i r a ng?, raadsel er op, d o n a s r i n i ng² b u w a h a s r i d j ĕ ng².

, *verbaasd* (vgl. sund.), *(b.: g a w o k), R. L. Z. 10, 18 (k a l o ñ d j o k).

, **ngagkag** v. e. vogel die de vlerken uitspreidt (vgl. ĕ ng k a g en k a b k a b); **pĕkagk'ag,** met groeven en spleten b. v. v. d. tong bij zekere kwaal.

, **gila akigkig** op 't zien v. de afschuwelijke gedaante v. d. vorst, die haar tot vrouw wilde hebben, aanh. onder p è ng k a ng.

, **kugkugan,** Sbr., s i k ĕ p, zekere roofvogel, die v. kikkerts leeft en ook kiekens verslindt; de **kugkugan maling** zou zeer vroeg in den morgen, als wanneer 't nog half donker is, zich listig v. d. kiekens meester maken door hun insekten toe te werpen.

, *k a g j a t, *t j ĕ t, *l ĕ s, *op eens,* Dj. Pr. 2, Dd. 11 a. (vgl. s a g è t); **singnja kagèt ada praū mlajar,** *misschien is er hij toeval een vaartuig.*

, aanh. onder w a i t â l i k a (te lezen g â t h a k a).

, s., z. onder g a r u d â s y a.

v. lijken op 't slagveld, B. Z. 85, 9 (p a d j u l ĕ m p a ng; jav. g l i m p a ng).

, **makaglĕnggĕ'ng** v. lijken, Wir. 58.

, z. onder *g j a t, *k â w i t.

, waaruit een gĕm moet opgemaakt worden of **kagĕman,** W. Z. 25, 9 (k a t r a s a n, k a t r ĕ s a n, d i n ĕ m a k), T. 4, 63 (k a m p ĕ g a n; *jav. k a g u m, k a g è t), B. Z. 92, 13 (uitg. v. Fried., hds. a g ĕ m); **kagĕman,** Sm. Z. 28, 13 (d j r i h); **kagĕ'man,** B. Z. 94, 1; Br. Z. 51, 15, R. 4 Z. 1, 89 (k è p u h a n, k a s a b); **angagĕmi,** *schrik aanjagen,* aanh. onder **p ĕ ñ t j a r.**

II., z onder a g ĕ m.

z. k ĕ b a ng.

, **kinub** (h i n u b?), door wolken, Sm. Z. 21, 5 (k a ū b a n).

I., ***kaba²,** R. 14 Z. 7, 12 (p a l a l j a n; jav. R. 319; z. onder *s i n g g i), 16 Z. 10, 3 (p a n j a l i m u r, g a p g a p a n), aanh. onder ç i w o p a k a r a ṅ a; **sèwakâtiçaja ring kaba² ja,** B. 13 Z. 2, 25 (p u ng g a w a t a n s i p i d è n i ng a ng k a r a r u s a k).

II., **kaba²,** eigenn. v. e. pl. in Mngw.; z. onder b l o g, Sp. 7.

III., **kokila munyalapat mrat anguwul kakabânghrik angajam alas,** R. L. Z. 1, 123.

, **kumĕbukĕbu tibâ,** R. 7 Z. 4, 1 (m a p u p a h a n l a b u h).

, jav., *k r ĕ w a g, *buffel,* de donkerkleurige (z. m i s a; mal. k ĕ r b o w, kmb. k ĕ r b a w, salaj. k a r a m b u, mad. k ĕ r b u j, bat. b o r b o en k ĕ r b o, lamp. k i b a w; z. k a w o; tag. k o b a w, met naar voren hangende horens); wel eens achter benamingen v. dieren, om een soort aan te duiden, die zwaarder gebouwd is (z. b. v. onder b a b w a ng of a w a n en v. daar ook ben. v. e. groote soort t ĕ m b u l i l i ng a n); **ulanan kĕbo** z. onder u l a n; ***kĕbo wana,** B. Z. 40, 5 (m á i s a w a d a k), R. 25 Z. 7, 1; **kadi ĕñdjĕk²an kĕbo,** toespeling

op de cunnus, (vgl. onder pil en sulpit); **kĕbo bang,** eigenn. v. e. olifant?, Wd. b. Z. 3, 49; **kĕbo angrug kandang,** Wtb. III. 25; **kĕbo²,** Bjw., obag², (vgl. aanh. onder pagĕr); **kĕbo²an,** een dikschalig gekorven diertje, dat zich onder vergane boomstammen ophoudt; ***mon katĕmu** (namentlijk de zich schuil houdende dieven) **sun gawènè** (b.: donanè) **kĕkĕbowan,** U. Pngr. 85 (vgl. onder kĕluh en lèsan II); **kĕbowaktra,** mahisawadana.

2°, ben. v. e. lange katjang-soort, die zeer in trek is; **kĕkalung kĕbo mĕnggah,** Jsp. b. 160, **kĕlat bahu kĕbo mĕnggah,** Djm. 386; **bĕbadong kĕbo mĕnggah,** St., bnjw.. Z. 6, 18; **ta, jan abot awaknya, tiwang kĕbo, nga.,** Us.. 226, **jan ja mutah nanah, upas kbo putih, nga.,** Us. 439.

ꦏꦶꦧꦼꦃ kibĕh?; **sing da dadi makiba** v. iemand, die gebonden is, fr. vert. R. aanh. onder panĕg (vgl. jav. kipa?).

ꦏꦸꦧꦸ I., *op 't veld of in een tuin staande hut* (vgl. mal., tag. kobo en z. *kuwu), uit nederigheid v. zijn eigen huis (evenzoo in 't iloc., z. onder tjanggah); **ngubu,** *in een* kubu *wonen.*

II., kubon, z. kubwan.

ꦏꦧꦺꦃ, jav., W. Z. 9, 4 (sami, sakrahnya), R. 3 Z. 1, 45 (samuwa), Sm. Z. 29, 4 (samuha), R. 7 Z. 5, 60 (samasta), 20 Z. 9, 6 (samiän), W. Z. 1, 3 (samudaja), B. Z. 49, 11 (samian, sami); **kabèhnya,** Z. 9, 6 (sahananya); **warĕg kabèh,** R. 7 Z. 1, 7 (btĕk watra, b. makĕdjang); **kami kabèh,** R. 2 Z. 1, 28 (tityang adjak sami); **angabèhi,** *angrĕbut, L. Z. 19, 1; **mangabèhi,** *mangĕmbuli, *allen* v. iets *voorzien,* Adip. 164 (bis), 24, 90; **ngabèhi,** *mambuli, angĕmbuli; **mangabèhi,** *rumĕbut; **ngabèhi mangliput,** angasut angĕmbul, W. Z. 8, 8; **kinonira ikang tasyan kabèhana djuga ri sânakta kading lagi,** *verdeelt 't door bedelen verkregene onder uwe broeders* enz., 102, R. Inl. 30; vgl. Bh. 73 b.; 84 b.; **kinabèhan,** kambulan, kinĕmbulan; **ulihing kinabèhan,** Sdj. (vert. v. sambhûja, samutthânam, Manu VIII 4).

2°, **angabèhi,** ben. v. e. ambtenaar (vgl. jav.), U. Pngr.

ꦏꦼꦧꦃ, *ontwikkeld,* v. e. vlinder *uit de pop gekomen,* v. e. blad, *zich uitzetten* b. v. v. e. kurk, die niet weêr in de flesch past (sund. beukah, men. băkah), v. d. vederen v. e. jongen vogel; *lukar, *murè, *naar de hoogte zwellen* als stukjes papier op elkaâr, als men er niet op drukt; **kĕbah tugĕl** na 't kumadjaûm en daarna **kĕbah tangkĕp,** als wanneer zij vliegen; **kĕkĕh kambĕnè, anak kambĕn mara kĕbah; makĕbah** v. kleederen; **ngĕbahang** v. haar, vert. W. Z. 23, 14?, een wetboek *openen;* **ngĕbah kambĕn,** een kleed, dat nieuw is of in langen tijd niet gedragen *de stijfheid ontnemen door 't eventjes aan te trekken* of 't eventjes te laten dragen; z. gahgah en vgl. sĕbah.

ꦏꦼꦧꦼꦃ, **kĕbĕh²** v. geur, vgl. kĕpĕh, kĕsyĕng², mangkug.

II., **sakĕbĕh,** aanh. onder wĕlu.

, **ngĕbohin**, de klèntang, de vrucht v. d. biju dak èsok, de schil zeer dik zijnde *afschillen*, de ron v. d. lidi's ontdoen, om 't blad geschikt te maken voor talĕd djadja (Bjw. v. busung en ron mĕrèti, maar v. d. bujuk *aan één kant afschillen*, mbĕsèt); **kĕbohan**, *de dunne huid* v. d. busung, kloping enz., *'t vlies*.

(vgl. klibĕh en kiba); **mĕkibĕh**, *zich bewegen*; **nora mĕkibĕh**, *niçtjala.

, *scheef* v. d. gang v. die eenigzins kreupel zijn, **kĕna katimpug palané kibih matatrèjodan ludin kadjĕkdjĕk malih**, Rkd.

, z. onder bèèk.

, **ngĕbĕhbĕh**, *klapwieken* als een vogel, die gaat baden, *mangĕpĕr, *manambĕr, *malimĕr; vgl. kabĕrbĕr.

, z. onder kubun.

, mal. (kĕban), soort v. *mand* als een sokasi er wit ziende, om kleeren in te bewaren (als de kaping?, batav. id., bat. hobon, mangind. kobon); **kĕbĕn**[*], nm. v. e. boom, de bladen waarvan tegen blahan; **mĕtiin eŏt pĕsak, ngĕbĕnin gumpang** (vgl. kĕmbal).

v. d. kapas na 't mĕdjĕtèt, uitgespreid; *verward* v. ongekamd haar (vgl. aanh. onder rungkug; z. mudmud en nggĕdĕbun); **putih kĕbun**, *niet gelijkmatig wit*; **kĕbun linglang**, z. onder linglang.

, jav. en sas., **kakĕbonan**, vrn. = abjan; vgl. kubwan en kuban.

of kabun (als hds., maar zelden, kudung), *kĕmul; **mĕkubun**, *sich 't hoofd omsluieren*; ook makabun, *akĕmul; **di djumah mĕdĕm malingkuh** (b.: makabun), **bané tani nggĕlah gĕlar, makabun** (b.: mabĕndjuh?) **mamati awak** (raga), Bgd. 9.

, *kubwan, abjan vgl. kĕbon en onder abjan tubuh.

2°, *gehuchten* buiten de dèsa, uit kubu's bestaande (K. A.); **kukubonan**, Akw.; **balé kubon**, een kubu? in een tuin, Tjb.

, s., (kabandha), eigenn. v. e. bhûta; zijn beeldtenis vaak als krisheft v. goud of ivoor; **bhûta kubandha puiana padanya** v. d. verminkten Kumbhakarṇa, R. 22 Z. 1, 6 (bh. kumandang prakata lwirnya; jav. R. 457, puputon buta baligo padanèki; vgl. kawandha); aanh. onder dakṣa, z. dirghabâhu.

, z. onder *abhinawa.

of kĕbunĕng, sas., tĕmblilingan.

, jav., v. *minder rang* b. v. sommige gedichten, die minder verheven zijn?; **kĕkabar**, de 2° editie olie; die getrokken wordt uit reeds geperste usam, en dus minder pit bevat, en niet voor 't branden deugt (vgl. kawi); *droesem* v. d. arak; **mangabaran**, L. Z. 26, 6 (mamborbor), Z. 19, 6 (mangobar); **muntab murub mangabaran kumutug pradagda**, Rm. Z. 48, 2, vgl. abar.

, z. onder buûd.

, **kĕbar**[*], zeker van insekten levend vogeltje, de staart heen en weêr wippende.

, jav. (*uitvliegen*); **makĕbĕr,** *vliegen,* *umibĕr (sas., ĕngkĕbĕr, z. kèlèp), in verbinding met runtag, z. ald.; **ngĕbĕrang,** *met* iets *wegvliegen;* vgl. kĕbur II.

, **kĕbir²**, v. d. vederen v. jonge vogels als gĕsang.

I., jav.; **mangĕbur,** *ergens insprin-gen,* in een rivier om te baden, R. 23 Z. 19, 14; 24 Z. 12, 1; Ar. Z. 8, 7 (vgl. mal.; vgl. gĕbur en tjĕbur); **kumĕbur tatawon asat** v. e. persoon, die de vooruit betaalde koopprijs verliest, omdat hij uit ongeduld 't meisje op den weg of op een waterplaats omhelst, en met haar niet mag huwen, Wtb.; **sampun tiuut kang apunggung atinggal tatawon asat mundur sira ababakal** (een jav. hds., s. t· ringkang suwung, katilar atawon asat m. s. a.), Stn. Z. 1; **kinĕbur,** *door elkaâr ge-schud,* Wtb. III, 23 b. v. planten, aanh. onder bijaüng, v. e. bèdji, Hadji D. 25; **tinuba kinĕbur** v. visschen, T. Z. 3, 13 (vgl. gĕbur); **kakĕbur** v. visschen in de zee, door dat er vele râkšasa's in loopen, Sut. Z. 114, 11 (lwir inubĕk); **gorgĕr ghûrṅnitang ampu-hanya** (?) **kakĕbur mâtsyâwĕrĕ' sĕ'k pĕdjah,** Ar. Z. 62, 3, door den strijd van geweldigen, Ar. Z. 8, 7.

II., **makĕbur,** *manglajang, *anglajung, aanh. onder sopak (lamp. hambur, jav. mabur); **pakĕbur,** *panabrang, vgl. kèbĕr.

I., *gespreid* v. e. kleed, v. e. open-gemaakte tulak wangsul; **kĕbĕran,** *klab; **ngĕbèrang** (b.: ngèbèrang) **kampid,** *mahâ-ngisis hĕlar, de sabuk; **ngĕbèrang uban,** *akirab uwan; **mangĕbèrang** of **ngĕbèr²ang kampid,** *amiwir² hlar; **angĕbèrang wèni,** *angririhi roma; **kĕbèranga,** *angdji-ringi; vgl. ngĕbirbir.

II., v. sterken drank, b. v. bangĕtan; **kĕbèrnè,** v. anis b. v., die sterker is; **mĕkĕbèr** v. d. hitte of sterken drank, mĕkĕnjèr; **pa-kabèrbèr** ten gevolge v. e. bintul, pakĕ-bjahbjah.

III., z. onder bèrbèr.

, jav. (ar.), aanh. onder darah II; **kènto munjinjanè kibir** v. Niwâtak. min-achtend tot Ardjuna sprekende, W. k. (Z. 27, 5).

, jav. (ar.), ngaraning pĕndĕm-ning mati, Krws.; **kubur bali,** wegens sĕma als bld. = sĕmaja, v. daar ook **puh kubur tjara bali** wegens sĕma in Lomboksche hand-schriften van de versmaat asmarandana.

, ar., eigenn. v. e. vorst, bondgenoot v. den Habasji, en hem tegen Mĕsir steu-nende, Amd. b.

I. (?), **samping mangèbèr,** z onder *palungut.

II., **makèbèr,** *kumĕlab; **kèbèran tĕngĕ-ran,** *kĕlabing dhwadja; **ngèbèrang,** Sbr., *iets ophangen* om te drogen.

2ᵉ, **ngèbèrang,** z. onder kĕbèr.

I., jav. (z. ubar); **kobar² ĕndi-han apinè, sitan** of **sètan kobar,** jav. (sètan kobĕr), R. L. Z. 11, 143 en 141; **ĕndihanè ngobar,** *dilahnya murub; **ngobarang,** een toorts *doen vlammen* door zwaaiing; **ĕndih mĕkĕkobaran** (balav. mĕngkobar; maka

api itu sĕmingkin bĕsarnja mĕngkobar², btv. v. 130).

II., benaming v. een sampèan-speelkaart; Bjw.: radja.

, jav., **tan kobĕr**, Mal. 164 (sèpan: mal. onder Blt. kubar).

, **padjĕng kobèr** is v. lijnwaad (lamp. guhir, met een rood overtrek gebezigde zonnescherm boven een bruid in optocht gehouden en oorspronkelijk v. Bantĕn; z. onder robrob); **padjĕng kobèr**, aanh. onder djĕnggi; **mapadjĕng kobèr**, *pinajungan pingul; **anak mĕgong²an** ('t geluid v. e. gong maken) **di malu, mĕkĕkobèr** (v. d. staart) **di ori** (raadsel op een blaffenden hond); vgl. *ubarabir; **kĕkobèr**, *vlag*.

, jav. (kĕbiri), ook bèri (z. tĕrĕs); **mĕkĕbèri**, *gesneden* v. e. haan ('t snijden v. banen bij de Mah. slechts bekend, vgl. onder kurap); ***kĕbirèn wurung**, z. onder gègèan.

?, **galak mangabaran**, Hr. Z. 55, 2; **pangabaran ikang bahni**, ald. Z. 18, 13, z. kabar.

v. vaandels, Sut. Z. 112, 15 (pakadèpdèp), B. Z. 81, 40 (pating krĕdap), 82, 4 (pakadèpdèp); **makabaranang**, W. Z. 23, 4 (makagurilap, makarèdèp, pakadèpdèp); **murub kabaranang**, (jav. tekst. mabaranang), Br. Z. 31, 7 (ĕndih makobar galang; jav. vert. murub kumantarkantar, urubing latu wisa kumantarkantar).

, sas., ampok² (Mal. v. Djmbr. kuwariq uit 't mak., vgl. mal.).

, **ukurnya lambèan waitan pangidulnya ḍpa sihua, 94 kidul pangabaratnya ḍpa sihua, 113, kabarat pangalornya ḍpa sihua, 113 ann(ng) makalmah ikanang lmah anak wanua**, O., hds. v. Holle; vgl. bat. barat.

, **kabaratkabirit** v. dartelende rundbeesten, v. e. stier om een koe; **patikabirit** v. toeschouwers, B. U. 767.

, **kĕkĕbrètan**, *spuit* v. buluh, om een zieke meê op 't lijf te spuiten en ook als brandspuit gebezigd; vgl. kĕtjrèt.

, **mĕkĕbrot** als de wormpjes, die pilar heeten, uit 't oog v. e. kip uitgeperst (mĕtĕpĕs), v. etter, vocht in een stopflesch door de drukking v. 't deksel; **mĕkĕbrot pĕsu nanah**.

, **kĕbris²**, *ambĕk², angâmbĕkâmbĕk; **makĕbris**, *opstuiven* v. boosheid Bngk. fr., **kĕdèk mĕkĕbris**, *uitproestende lachen* vgl. aanh. onder talĕs en kĕbrès.

(vgl. jav. gĕbrès); **ngĕbrèsang**, *uitsnuiten* den neus door hem uit te knijpen; vgl. kĕbris.

, jav, *malaradan, R. 10 Z. 2, 6 (paslambĕh, pabalĕsat, sund. ambarasat), B. Z. 7, 4 (plasambĕh, pablĕsat, paslambĕh); **makabarasat**, B. Z. 9, 20 (patingbarĕsat) v. vluchtenden, Ar. Z. 20, 8; Hw. Z. 40, 4; **kagjat tang râkṣasâwû kabarasat ikanang wil hanèng bjoma lungha**, Ar. Z. 50. 4; **wong djĕroné kabrasat**, vgl. blasat.

, **makaburujut i lambaj akidat anangis,** v. door råkšaša's opgegeten lieden, Sm. Z. 34, 2 (pasrawi), aanh. onder angguh, vgl. onder burajut.

, jav. (Ad. 168, Kañtjil vertelling 125), v. omvallende en ontwortelde boomen, Ar. Z. 8, 8, Sut. Z. 131, 6; v. boomen door een groot leger, Z. 120, 4 (pada pukah), v. vallende afgehouwen hoofden, R. 3 Z. 2, 3 (saling tĕpènin, mangarudug, patjapolpol), 23 Z. 4, 14 (pagalĕbug); **makabarubuh** v. bergen, Ar. Z. 60, W. Z. 7, 4 (manguñgang, makabarabal), R. 7 Z. 15, 4 (pagarubug, pasaling tĕtĕh), 3 Z. 2, 3 (patjapolpol).

II., *verwoest?*, Ar. Z. 8, 8.

, **ngabĕrbĕr,** *zwevend* v. d. blik; vgl. kabĕhbĕh.

II., nm. v. e. vlinder soort met behaarde wieken en onstaan uit de sidakĕp-rups

, **mangabirbir,** R. 23 Z. 12, 11 (vgl. onder kbèr); **kumisé ngabirbir,** *kumisnira kumĕdut.

, **anak lara pakabèrbèr, jan mambĕsĕh,** Us

, z. barabas.

, **mĕkĕbrus,** v. vuur *opvlammend knetteren.*

, **makabarabal,** *makabarubuh.

, **makabĕrĕbĕl** v. vruchten, R. 15 Z. 6, 6 (ngĕd, patjalĕbug).

, **tibå kabĕrĕbĕg çawanya maglar,** B. Z. 42, 19 (magrĕdĕg, pangalĕbug); **makabĕrĕbĕg,** R. 15 L. 6, 6 (ngĕd, patjalĕbug).

, **makaburĕngak** v. in een ravijn vallenden, Hariç. Z. 19, 1; **humung swaraning kalwang amrih arĕbut phala makaburĕngak hanèng parung, kadi pwa gatining durâtmaka winèh paramaraša sadarppa tan bĕsur,** Rm., Z. 35, 4.

, **putrinikå kaburĕngikburĕngĕk tinanggung,** Sum. Z. 149, 23.

, **mĕkĕbrangbrangan** v. 't haar.

, kĕbrèngbrèng; **mĕkĕbringbringan** v. verward hoofdhaar.

, **mĕkĕbrèngbrèngan** v. los haar door den wind, v. 't kleed, vgl. gambring.

, **makaburĕngang** v. d. apen, toen zij Wibhîšaña zagen komen, *ontzet,* R 4, Z. 1, 2 (kagjat, pabarèjak); **pakaburĕngang,** v. runderen bij 't voorbij trekken v. e. optocht, kk. Z. 29, 9.

, **angbak,** *aanrukken,* Br. Z. 27, 10 (anradjang) en 14 (nrĕbak), Z. 28, 1, Z. 29, 1, als een instortende berg, Sm. Z. 34, 2, B. Z. 32, 4 (mandruwak), Z. 87, 21 (ndrumpak), v. e. stortvloed, Sut. Z. 132, 6 (nrumpak), v. wagens?, Hariç. Z. 12, 9; hr. Z. 48, 10, v. vluchtende neêrspringende dieren, R. 14 Z. 7, 4 (mandruwak, mamabar); **sångsĕ' sang çrî narèndrångĕbak amarawaçang råkšasåtyanta çûra,** Rt. Z. 11, 7; **mangĕbak,** door een rivier *waden,* aanh. onder wubaja; vgl. hĕbak.

, *vloeden* v. d. zee (lamp. kĕbok, *vol,* Bjw. lampĕg), *pasang; **saké takut-**

nyàr kĕbĕkèkanang ràt, R. 10 Z. 7, 2 (kaljaban); **mangĕbĕk**, *wĕki, *muntab; **ngĕbĕk**, *pasang; **angĕbĕk**, Br. Z. 20, 254 (pasang, manglañtjah; **waspa mangĕbĕk**, *luh kumĕmbĕng; **angĕbĕk ring sawah** v. water, B. Z. 13, 5 (masah); **mangĕbĕk**, Br. Z. 24, 2 (lumimbak, otjak); **kakĕbĕk**, R. 10 Z. 9, 8 (kalyaban); **pangĕbĕk**, ald. Z. 23, 4 (panglañtjah), Br. Z. 23, 4.

2°, z. onder takĕr.

, **kubikan**, *slot* v. e. geweer (lamp. kubèkan, mak. koqbikang, bug. koqbikang; vgl. lèjo[2]); verbloemd v. d. tiktik; b. v. **masuang kubikanné** v. e. geile vrouw, vgl. galir.

, **pĕkubuk** v. e. groote menigte lieden.

, z. onder ibĕk; vgl. ètak en asog.

, **dagangan lais mĕkèbèk** v. koopwaren, die ieder hebben wil, salèng èmèd (z. gèbèg?); **ngèbèk punika kampid idané**, *umjus tèka kĕlarnira; z. onder èbèt; **kabinawa ngèbèkang**, nggatijang.

I., jav., z. onder krobak; **ramé akobok'an** v. badende dames, Bt. 89 (v. d. mĕtjĕtjĕmplungan); **pakobokan**, h. v. pabasĕhan (mak. kimbokang); vgl. onder ubak.

II., soort v. katjimplĕng, maar grooter, z. klobok, klingĕng.

III., **mĕkobok**, zeker spel met duiten spelen, (z. tjontok); **kĕlĕs kobokan**, Râwaṅa Sita trachtende te verlokken, **manah tityang nó maugkin, mangambil i dèwa, punapi djwa pakajunan, jadin sĕkar mas ginitir, mas ginèpèng ana, nila mirah wintĕn malih, mwah atjuki baĕn ratna, pangkadja, akakobok wintĕn luwih, atjontok nawaratna, mangrèh wong sadjro pura, ñdjĕnĕng ardanarèswari, tityang mamañdjak pisan, manangkil(in) sai**, raris modjar dané sang dèwi sita, tan arsa ingsun ring kami** (ook in b., lees kamu), **ingsun angèstijang, dané sang ramadèwa, sang rawana dadi brangti, raris ngunus kadga**, R. bl., Z. 6; R. sas. Z. 7, **paran karĕpé antuk, asusumping mas ginitir, ĕmas ginèpèng pan ana, masa tan katmu, dèning bra raka ingandika lamun dèwa, ratna anggènira tjuki, akokobok mas mirah „nawaratna lan kombala** (komala?) **adi, ana uga, aglang amirah** enz. (pun kakang ratu sugih blah bĕlawah, kang ana pitambuhana, kang noranana djalukĕn, tjoṅtoka mirah, ḍakona kĕñtjana, tjèwoka intĕn, pèpèra mas lantakan, pun kakang ora kĕkurangan, w. Kap.).

, Sut. Z. 98, 6.

, **makabkab**, *klapwieken* v. vogels, aanh. onder tjĕkèr; **ngabkab**; *gekamde* kapuk; **makabkaban**, *met de armen* of *wieken uitgeslagen, zich bewaaien* met zijn kambĕn bij hitte; *sich schudden* v. vogels na 't bad, een kind dat schrikt op een hevig geluid (vgl. mĕkĕdjĕngan), *angĕpĕkĕpĕk.

(vgl. kĕkĕb?; mal. كفس lĕngas, *damp*, Wdl. Raffl); **ngĕbkĕb taluh** v. e. kip, die er op zit en gusi; **ngĕbkĕbin** v. e. grooten

boom een anderen (z. taŏ en kĕĕb); **angĕbkĕbi,** *anungkĕmi, Anj. Z. 4, 1, Sm. Z. 2, 9, **ngĕbkĕbin wangké,** *sumungkĕm ing çawa (vgl. bĕb); **ngĕbkĕbin pangawi,** *lumah ing lĕpihan; **kakĕbkĕbang ring pabinan,** *rinĕrĕpakĕn ing kisapwan; **kakĕbkĕb,** *kasongan, *tungkuli; aanh. onder hangĕt (tag. kopkóp); z. ook onder kubkub en vgl. kĕkĕb.

(vgl. kukub?), **ngubkub** (of ngĕbkĕb) **tjorah,** v. hoofden den dieven *de hand boven 't hoofd houden;* **ngubkubin,** *verheelen* een misdrijf v. e. ander, zijn plannen b. v., v. e. deksel den inhoud, een hoed 't hoofd; **ĕnto kĕtil ngalih putusing pangrasa, liju makada paling, pada ngadèn mĕlah sastrané mapèlagan, tidong[2] kadèn jukti, twara madjalan dèwané mangubkubin,** fr.

I., een djlati soort op de natte rijstvelden?; **djlati di tukad mĕnumah di bijasé** of in den modder, kleiner dan de djlati, volgens anderen bĕkbĕk.

II., **ngĕbĕkbĕk,** *klapwieken?;* vgl. ngĕbèrbèr.

, z. onder ubĕd.

(verb. v. gupta?), Br. Z. 16, 9; **ngubda,** *amĕm, *anghmù; **mangubda wingit,** *angĕlwakĕn lulut, Lamb. Z. 11, 3; **angubda wujung,** T. Z. 3, 73; **mangubda râga,** *anggĕgĕ' smara; **mangubda ling,** *manghĕ'lakĕn tangis en *amĕgĕng t.; **kinubda,** B. Z. 23, 8 (sĕkung), Z. 112, 4 (spĕl), van droefheid in 't hart, Kk. Z. 20, 1, *tinĕngĕt; **kakubda,** *inila; **tan kagilang[2] nda tumuluj winatjanira kinubda tan humung** v. e. minnebrief, Hw. Z. 10, 18; **ngubdaăng,** vrn. = njuparang.

I., **akabĕt,** W. Z. 25, 6 (kaslèk, kèmad), L. Z. 12, 2 (kobĕt); **makabĕt,** Sut. Z. 126, 5 (kasèpan); **akabĕt,** *niet raken* v. e. wapen, Z. 127, 2 (langkah); ***ikang tinĕkan akabĕta,** B. Z. 8, 10 (tka kodĕt di kagĕbugĕ; vgl. sund.).

II., bas tĕkĕkan; **kabĕt antuk sindjang,** *kaharas ing tapih, Lamb. Z. 15, 2 (vgl. batav.); **tiba kabĕt ing kaju** v. vogels, wier nesten uitgehaald worden, T. Z. 3, 40; **kabĕtan** v. e. djoăn (ĕntuk?); z. *habĕt, en aanh. onder guriñdjang

, *wat uitgespreid wordt* en van daar op onze tafellakens toegepast; **kĕbat piring,** *servet,* tegenov. bungkĕr; **makĕbat,** *gespreid* als tapijten of matten (vgl. ĕmbat); **kĕkĕbat** (tjatjaran), *vierkant* v. ron, ongeveer een hand breed en lang, vervaardigd *bord,* om bij feesten of offeranden, als onder tjaŭ vermeld worden, spijzen op te leggen; ook v. tikĕh; **ngĕbatang,** *spreiden* een mat enz.; een zonnescherm *open maken;* vgl. talĕd.

I., **kĕbĕt[2],** B. Z. 7, 3 (tjĕgingan; vgl. kabĕtbĕt en *krĕbĕt); **akĕpĕ' kakĕbĕt ring sukunya** v. vogels met een net neêrdalende, T. b. Z. 4, 240 (vgl. jav.?).

II., **kĕbĕt[2],** *dragen* v. zweeren, *steken* (batav. mĕngĕbĕt); beter ngĕbĕtbĕt (vgl. krĕbĕt en z. ngĕnjotnjot); **mĕkĕbĕtan,** v. 't hoofd door 't tillen v. iets zwaars, aanh. onder sibĕt, vgl. kĕnjot.

III., *vertraagd?* v. e. reis, aanh. onder bilala; **kĕbĕt kĕsyar,** mapa djĕdjĕh mapa lĕga.

[illegible], *verkreukeld* meer of min verschrompeld b. v. v. papier door de hitte; **ngĕbit,** onder 't dansen de vingers *spreiden;* **igĕlipun ngĕbit** v. mooie dansmeiden b. v., z. kĕbèt; **ngĕbitang,** *openslaan* een lontarblad, *spreiden* zijn kuif als een papegaai; **makĕbitan,** *angutjapit, B. Z. 4, 14, *even open* als b. v. v. e. boek, *mawadjik.

II., **kĕbit**², *een kleine beweging maken* v. e. penis pas in erectie; **bitbit dadjam sĕma, bluwangé mati mĕkulĕs, kĕbit² mkita kĕma, babuwangé tong adi pulĕs,** kinderliedje, vgl. klĕbit.

[illegible] I., v. but?; *algemeen gezocht, geacht, in trek zijn* b. v. v. iemand, die bedreven is in 't ñdjĕruk (**tijang paling kĕbuta,** *ik ben 't meest in trek*), v. e. haan, op wien gaarne gewed wordt (z. buruh en onder balu); **kĕbuté tan sipi² sai lunga ngrajunin,** v. e. zeer beroemden priester; **ngĕbutang** v. vele personen *op* iets *azen* b. v. op een lekkere vischsoort als de tjakalan, iets *om 't zeerst willen hebben,* enz. b. v. v. voortreffelijke kètjap.

II., jav., **jan ongkĕp kinĕbutan,** aanh. onder çakuntalâ; **dèn kĕbut** met een ilir, Amd. d.; vgl. onder ubĕs².

III., **pĕkĕbut,** Pdw., pĕtakut.

[illegible] I., (vgl. jav.); **ngĕbètin,** een boek *openen* (vgl. kĕbit); **ngĕbètang,** *openen* iemands oogen om er iets in te doen.

II., **kbèt**², *in schommelende beweging* v. vocht.

[illegible], z. onder kĕbotan.

[illegible], z. onder gatra en vgl. obèt.

[illegible], *linksch; krom uitgedrukt* v. e. woord; **mata né di kèbot,** *linkeroog,* R. 16 Z. 7, 1; **ngèbot** v. slecht schrift, waarin b. v. een medeklinker gedood wordt, waar hij 't niet moest zijn en omgekeerd, ngadaladal; **ngèbotin,** *alles met de linkerhand behandelen.*

[illegible], v. e. vroeger ubĕt?, wingit, runtik?, *'t zeer druk hebben* door al te veel werk (vgl. tobtoban) *akĕbĕt? L. Z. 12, 2; *den tijd niet hebben* iets te doen?, *wat te verhandelen is* v. e. pangraōs, vgl. onder kañtjut; **kobĕt antuk pakarja; amarani punika tjai i musuh kobĕt mapatlasan manah,** *anĕkâna tapwa kita çatru parĕpĕkana tan tahĕn-twasĕn; **kakobĕtan,** *kasulitan, kasĕsĕkan; *kakĕsĕlan, kaslĕksĕk; **nora kakobĕtang ring kajun;** *tan wikarèng panon.

[illegible], en soms verkort tot kĕbot, (bot, z. ald.), h. v. tài (vgl. batjin); **mĕkĕbotan,** h. v. mĕdjuū.

[illegible], zekere *kleine* op pisang azende *vleermuis*-soort met groote ooren en nauwelijks zichtbare, maar ver ziende oogen, die zich gaarne in de goōk² abingé nestelt, en een fladderend geluid, als dat van zijn naam, heeft (z. tjĕmpiit, *kĕbĕt² en onder kĕbĕt II); **buka matan kĕbĕtbĕt** v. kleine ronde figuurtjes op kleedingstoffen.

[illegible] I., alib, v. vocht, R. 16 Z. 10, 15 (pĕsu, bĕtĕg); *nat,* Adip. 33, v. bloed,

aanh. onder barung; **lurahan kĕbĕs**, Lamb. Z. 36, 2 (tĕgal trĕbis).

*II., **ngĕbĕs** (damar), Bjw., nampĕh (jav. matèni).

, de helft v. e. lontar-blad (vgl. kbès), zoodat een katihan uit 2 kbis bestaat (vgl. sibak); **kambĕn akĕbis**, *een stuk;* **mis akĕbis**, uit zelfvernedering (vgl. mal. tjĕbis); **ngĕbisin**, de pundukan's schoonmaken door 't gras te snijden, opdat 't zich niet op den akker verspreide.

I. (panĕs), *warm* v. 't weêr (z. ongkĕp, bunglas); *verzengd* v. d. huid, b. v. door een gloeiend ijzer, heet water (batav. en mal. v. Kut., vgl. mĕgluburan); **mĕkĕbus** (mĕpanĕs), *blootgesteld aan de zon* (vgl. mĕpasah); **ngĕbus**, *heet zijn* als die binnenkoorts heeft; **mangĕbus**, *dumilah; **ngĕbusin**, iemand van heet water b. v.; **saûr kĕbus**, B. U.; **mangĕbusi**, *mamanasi; **angĕbusi** v. 't venijn v. e. slang, T. Z. 5, 66 (manasin), **ngĕbusin**, *mrisakiti; **ngĕbusin kuping**, z. onder karṅna, B. Z. 77, 1; **pangĕbus**, *pangapuj; **kĕbusan**, *last hebben v. d. hitte v. d. zon* v. d. reizende apen, vert. R. 6 Z. 4, 5.

II., z. ĕbus.

, *gescheurd* v. e. vallende cocosnoot b. v. v. iemands neus door een slang; Dd. 25 *d.* (batav. tjĕbis); vgl. bèsbès; **kĕbès**², *tatal¹.

, soms. in pl. v. obès, War., b., 45; **tan kobèsa dèni buntutira sang hjang anantabhoga.**

, **pakabusut**, *in de war* v. vluchtenden, *zich reppen* v. bedienden b. v. om eten te halen, Tjp. Z. 35; **pakabusut ngungsi ngalih kurĕnannja**; vgl. tarumbag en kabirit.

, z. bĕsosol.

, talĕd, plawa?, Wd. 55 (bis).

, **kĕdit kĕbawi**, sas., prit.

, kĕbo, na sapi en vóór sarabbha genoemd, Ag. 28, aanh. onder tangkilung (vgl. kubwan).

, z. onder kabwan.

I., **kĕbwah**² (v. hoofdpijn foutief in pl. v. kĕbjah²); **pĕkĕbwahbwah** v. vele bloeiende bloemen; z. pĕkĕñtjèngèh en ngĕtjĕbwah.

II., **pĕkĕbwah**, Pdw., soort *kletteraar* op de gaga's door een touw in beweging gebracht.

, een nog jonge bangkung, die nog geen jongen heeft, of nog maar een paar malen heeft geworpen; **ngabwanin**, *pas loopsch* v. e. zeug (z. buwang); Tab., ngabwahin.

, B. Z. 40, 3 (paâbjanan) Wtb. 23, Sut. Z. 9, 3; **pangubwan**, Ar. Z. 26, 1; z. kubon.

, **kinabwatan**, z. onder kĕmbul.

, *de stomp* v. d. staart; hulptelw. v. staarten; **akibul** b. v. v. pauweveêren voor bĕbèrok (kost ongeveer siju); **dwang kibul** (vgl. bat. imbul en hibul); **kibul buûng**, 't *stuitbeen;* Bjw., silit pĕtjil (vgl. onder buûng, kiput II, tulang tjĕtik en ikut); **kibul bèbèk**, z. onder bèbèk; **ngibulin**, *van achteren aanvallen;* **kakibulan**

saking unur, *pinĕgatan sakèng gĕgĕr, *ring hiringan, L. Z. 16, 8; *saké wuri, Z. 18, 3? (kibulin).

ᬓ᭄, nm. v. e. jongen gĕbang-boom; de van Java ingevoerde droge bladen voor de bakbakan, 't rijgen v. bal. duiten en voor zakken; de voor vlechtwerk reeds in reepen gescheurde bladen v. d. gĕbang (mad. kobăl; *bast, vezel* v. gĕbang; mak. kùwalăq; jav. agĕl; z. ibus); **tjandang kubal,** zekere ziekte in de nog jonge padi, die wit wordt, niet zoo erg als de tj. api; **sĕmarang kubal,** ben. v. e. tabaksoort, wier bladen droog en witter zijn dan die v. d. s. djabon.

ᬓ᭄, *gezwollen* v. d. oogleden v. e. zieken kèkèr, v. e. varken door vetheid, v. d. staart v. e. rund (vgl. batav.); *zwellend* v. 't vleesch v. vruchten om de steel; ook Oost-Java sitir, jav. sutur, v. de oogen der Chineezen, vgl. bĕsil.

ᬓ᭄, mal., *rijst met* kĕtan *en kruiden* op mulud naar de sĕmigit gebracht voor den pĕngulu enz. (bij de Mahom. alleen bekend).

ᬓ᭄, eigenn. v. e. held onder Djajantaka, Sut. Z. 126, 9.

ᬓ᭄, **makabulatjak,** R. 18 Z. 12, 3 (patjarongkak).

ᬓ᭄, z. onder magĕl.

ᬓ᭄, **kĕblokblok** v. inktvlakken; **ngĕblokblok.**

ᬓ᭄, **mĕtjontok koblok,** zeker kinderspel met duiten in een kuiltje geworpen; raken er 8 in, dan wint O., 6 W., 5 N. en 7 Z.

ᬓ᭄, **makĕblisbis,** *openbarsten* v. d. puistjes bij zekere huidziekten.

ᬓ᭄, **mĕkĕblès,** *glad uitschieten* v. e. kind uit de baarmoeder (vgl. kĕblos en kĕplok); **mĕkĕblès luwas,** *weggaan, zonder het te zeggen;* **mara ja i dumraksa makĕblès ja mĕkĕtjos,** *dûmrâksoddhata umasĕ' mĕsat lumumpat.

ᬓ᭄, kĕblès, z. onder blos; **kĕblos**[a], v. rook uit een krater.

ᬓ᭄, *zich verspreiden* v. spionnen, W. Z. 7, 2 (maidĕhan, pabalĕsat, sambĕh), R. 6 Z. 4, 2 (pabĕlĕsat, pasalambĕh); **makabalasah** v. vluchtenden, Hariç. Z. 18, 1; R. 20 Z. 16, 1, 3 Z. 2, 1 (mabalĕsat), 7, 12, 15 (pasalambĕh), Rm. Z. 38, 5, aanh. onder kĕnas en wĕdus.

ᬓ᭄, **makablĕbĕk** v. gestold of dik bloed uit den mond, R. 20 Z. 16, 8 (patambwas), 22 Z. 2, 1 (nĕlĕbut).

ᬓ᭄, **ulaté sawang kabilbil, sĕbèng djĕlma kabilbil;** aanh. onder randah; vgl. bĕngèh en saili[1] (?).

ᬓ᭄, s., *een bochel* vermeld onder de volgelingen v. e. vorstelijk persoon, Sut. Z. 66, 5 (wungkuk), Ar. Z. 31, 13, Z. 1, 6, Z. 6, 8 (foutief kuñdja in de meeste hands., een diergelijke fout z. onder kanya).

2°, z. bij samantara II.

ᬓ᭄, **tĕkânĕmbah mangabhajâminta paritrâṇa,** Wir. 62.

ᬓ᭄ (vgl. kĕbjak); **kĕbjah**[a], v. 't pijnlijk gevoel v. zweeren; **mĕkĕbjah,** v. d. hitte *hevig,* v. d. geur v. lavender (vgl. kĕbjuh);

v. de stem *luid*, aanh. onder barih; **kakĕbjahin ban tjĕmĕti** v. e. paard.

[Balinese script], **kĕbjuh***, v. geur 't zij goede of stinkende (vgl. kĕbjah); **mumbul muñtjar ngawang***, **buka amor maring langit, kadi djantra murub muñtjar, miik alih kĕbjahkĕbjuh, tuün djumah ni sokastya, mangulanting, didjakané masangladan** v. e. lèjak, Basur; **makĕbjuh mambu dèdès tinggalung**, Tj. A. ad.; **mĕkĕbjuh raüh mriki** v. geur door den wind.*

[Balinese script], aanh. onder kais.

[Balinese script], z. onder baja.

2°, kubajan en kĕbajan, jav., klijan tèmpèk, zou de adjudant v. d. pasĕk zijn, o. a. voor hem den tempel opnemen, om te zien, welke reparaties er aangebracht moeten worden, aanh. onder kulit; **djro kabajan.**

[Balinese script], aanh. onder lotatèn; **kĕbjar***, z. bjar II, *ritselend als 't ware* v. wat gestrooid wordt b. v., **bjarkĕbjar mĕkĕbjar sinirirsirir dèning angin**, B. Z. 3, 39 (nglèbèr kĕbèng, ngrĕdèp di kèngkabnjané); **mĕkĕbjar**, *opgeklaard* v. 't weder na regen b. v. (mĕsrijak); **bjarkĕbjar**, z. onder bjar I.

[Balinese script], **kĕbjur*** v. vuur; **kĕbjarkĕbjur**, aanh. onder pèèd; **mĕkĕbjur** v. iets door den wind vervoerd, v. d. kabĕtbĕt of een vogel *opvliegen*; **ngĕbjurin**, *op* iets *spatten* of *vliegen* v. d. spranken v. d. prakpak.

[Balinese script], z. bjor; **makĕbjor**, angèrtali, **makĕbjor masĕpuk**, *mlĕk; **makĕbjor pĕsu** v. pis; vgl. gĕbjur en kĕbjur.

[Balinese script] (vgl. kĕbjah); **makĕbjak panĕsé**, bevig; **mĕkĕbjakan tundunć ban kbusé.**

[Balinese script] (?), **anginé kĕbjakkĕbjuk; makĕbjuk.**

[Balinese script], **lambĕt ngabjĕtin**, met een rotan *ranselen.*

II., **kinabjĕtan**, z. onder kĕmbul.

[Balinese script], **makĕbjos**, *kalimbak, *er uit vallen* v. vocht niet bij druppels, maar *bij klodders, uitgestort* v. olie b. v. uit een schuin gehoudene lamp; **nguda ngĕbosin** (dat op 't hoofd gedragen warm water) **tĕkĕp dalit ban damar sèla masa ja makĕbjos pĕsu, jan tan sapunika tan wangdé ja ngĕbjosin, dadi banju kĕbus baüng**, Tjw.; **kĕbjosina**, er door (door een omgevallen, mĕgulikan, inktkoker). *bestort;* **ngĕbjosin**, *op* iemand *neërstorten* b. v. v. heet water uit een pot; **ĕngsap akĕbjosan**, iemand, die zijn drift niet kan inhouden en ten gevolge daarvan een moord begaat.

[Balinese script] of kĕbjag; **pĕkĕbjagbjag** of **pĕkĕbjagbjag**, z. onder bjag en vgl. kĕbjak; **pakabjagbjag**, aanh. onder kais.

[Balinese script], **mĕkabjĕng, mĕkĕbĕr**, mĕkĕblès.

[Balinese script], kĕtĕs v. vlokken; **pĕkĕbjĕngbjĕng** vgl. pĕslambĕh en pĕkĕblèsbès; **slĕpit pèngpèngné pĕkĕbjĕngbjĕng bulunć**, liedje bij 't ñdjĕtèt ('t haar slaat op de katoen).

[Balinese script], s., eigenn. onderhoorige v. Purusada, Sut. Z. 128, 9, Tjt. 58.

[Balinese script] (?), **ngĕbobo**, aanh. onder pagĕr en ngĕbong.

, *vreeselijk groot?* (jav. kabina[1]); **sona kabibina,** Hadji D. 63; z. bina.

v. vruchten, R. 7 Z. 16, 2 (mabolbol).

(vgl. kĕbèng); **ngĕbèbèng,** *openstaan* v. e. cunnus bij een neêrhurkende vrouw, *opengespalkt* van de lippen bij 't ngèwèrin, vgl. bèngbèng, mĕkĕbingan en ngĕmèmèg; **ada mangujang lèn ngabèbèng mangĕling,** Rm.

, *web* v. spinnen, *spinrag* (batav.), *'t dunne vlies* om een boon, om het salakpitvleesch; *'t zwemvlies* v. e. eend; v. e. ei onder de dop; van 't zilver of goud, dat aan de musa is blijven kleven, *vlies* v. d. vrucht of zich nog in den buik bevindend kind; **akabang salak** v. e. wonde, waarbij v. d. huid nog een vliesje over is; *een weinig;* mĕkabang v. d. oogen of **kabangan, bĕtèné akabang, bĕduûrné akabang** tjĕlĕpin lĕlipi lĕngis, tunun (raadsel); **mènaké akabang salak,** Kid. Adip. Z. 4, 17; **rambuté kaputin,** (b.: latihang) **kabang,** aanh. onder dĕngil.

v. bong?; **wong kabongan,** Ww. 37.

I., in pl. v. ĕngkĕbang (vgl. dĕpang in pl. v. ĕndĕpang); **ngĕbang** in pl. v. ngĕngkĕbang; **tong adi ban ira ngĕbang, samanja nĕkĕpin andus,** Pk. b.; **mĕkĕkĕbangan,** *heimelijk iets ongeoorloofs doen* v. e. vrouw b. v. die óverspelig is.

II., **kĕbang**[*], *open en dicht gaan* v. e. geile cunnus (vgl. kĕbèngbèng); **kĕbangsri,** eigenn. v. e. dèsa, Stn. b. b. Z. 8.

, **mĕkĕbĕngan,** mĕkandĕngan (vgl. mĕtjlĕbokan); **akĕbĕngan,** al wat binnen de pĕnjĕngkĕr zich bevindt, al de huizen en balé's b. v., v. e. klein stuk grond; **umah itjangé kĕbĕngan i anu,** u. i kampungan i a.

II.? **ngĕbĕng?,** *hier en daar een sterven* bij een minder geworden epidemie (vgl. mblasbasin), v. dèsa's niet naast elkaâr gelegen, maar hier en daar als 't ware *verspreid uit elkaâr liggende.*

, **mĕkĕbingan,** *open en toe* v. 't aarsgat, een bewijs dat iemand nog leeft (vgl. kĕbèngbèng); ook kidjĕm[2].

, *gescheurd* v. e. sigaartje (vgl. kĕbèbèng); **nglèbèr kĕbèng kakĕsir[*]in dèning maruta,** *bjarkĕbjar sinirirsirir dèning angin; **ngĕbèngang,** *een* manggis *open knijpen*; **kakĕbèngang,** *kèngkab; **tapihnjané makĕbèngan** (b.: singsal[2]), v. nieuwsgierige vrouwen in de drukte, B. U., 21; **makĕbèngan** door te veel werk *als 't ware van stuur?*

, sas., naast budun, busul.

I., aanh. bij tujuhan en vgl. kumbang IV.

II., **kubang**[*], grooter dan de klipĕs; heeft veel v. e. schildpad en leeft in de rijstvelden; wordt genuttigd (sas.. kĕtjubang, ngadj. kakowang, sund. en batav. kuwang[2], mad. wang guwang, jav. kowangan, volgens Soerab. Hndbl. 1882 No. 232 een *waterwants,* belostoma testacca pallidum; ook kukuwangan z. aanh. onder sèsèr; antiganing kukuwangan, *tjalon); z. kĕsumbjan.

, aanh. onder ç i w a.

, z. onder t u d u n g.

, ∗m a d a n a.

, jav., Wtb. en in **kang sadiri,** en **kang anak,** z. onder d i r i en a n a k en voorts in moderne gedichten, zooals Spt.

II., verkorting v. k a k a n g, Spt. Z. 4, 2, terwijl elders k a als verkorting v. k a k a kan opgevat worden.

I., **king**[2], om jonge honden te roepen (niet zeer bekend).

II., in 't raadsel op t a b w a n 't zelfde als tj ĕ k i n g.

III., **making,** R. 13 L. 2, 32 (k a s u s a n in pl. v. k a s u s k a n?, t u k; z. a k i n g, k u m i n g en vgl. mal. k ĕ r i n g).

IV., z. bij k r i n g.

of **kûng,** aanh. onder a r i t (s ĕ n ĕ n g); **amuktyakĕn kung,** Wrs., 62; **panamun kung,** eigenn., Mal. 56; **kung abĕsus warṅnanira abhirama,** ald. 26; **kung apangus,** ald., 115, 125; **akung** v. e. t ĕ t ĕ b u s p ĕ t a k, Smw. Z. 14, 6, 10, z. k a k u n g; **warṅnâkung araras,** Kid. Sund. Z. 2, 49, **rûpané akung amènak,** ald. 42; **warṅnâkung ararawis,** 57, vgl. 84; **warṅna tuhwakung,** Spt. Z. 4, 46; **rupâkung abĕsus abhirama,** Z. 1, 3; **akung araras,** aanh. onder d a d a l i; **mpu tanakung,** eigenn. v. d. dichter v. 't L. en Wrs., onder vorst K â m è ç w a r a; **usapana sang narèndraduhitâ kakungnira mĕnĕ,** dat zijn zweet *zoude afgeveegd worden straks door de prinses,* was zijn wensch, B. Z. 31, 4 (k a h j u n d a n è n é); **kakûngira maran apagĕh sirâlaga,** *door hem werd verlangd* een wagenmenner, gelijkstaande met A r d j u n a's, Br., Z. 23, 1 (k a h j u n a n g d a n é); **kakung,** *verzoek,* wat verlangd wordt, aanh. onder u p a k â r a en n ĕ b; **kunganing mapasah,** *de smart van 't scheiden,* Utt. 67; **kakûnganira,** Sm. Z. 24, 13 (s ĕ n ĕ n g i n i d a); **kinakungan,** tut. 54; **ikang mati lâwan ahurip, kapwèkâ tan kinakungakĕn dé sang wihikan,** Bh. 27 (vert. v. g a t â s û n a g a t â s û n g ç t j a n â n u ç o t j a n t i p a ṅ d i t â h); **pahakung,** z. onder p a h a.

II., **rûpanira kadi mas kinikir tawan kung anglih** (hds. t u n g), fr. s. (jav. t. g u n g?).

, sas., b a n g k j a n g (Atj. k i ĕ n g?).

, **ngĕkong,** *ingedoken zitten* in een hoek v. 't huis b. v. om zich te verbergen, uit vrees *zich thuis houden* II, (vgl. sund. k ĕ n u n g); **manguda ipun mangĕkong gĕtapé twara da gigis,** Bngk. 8, 96; vgl. ng g ĕ m u k.

II., **kong gĕḍah,** ∗jav. (Men., ed. Winter, bl. 6, tweemaal), *kooi v. glas,* waarmeê in zee gedoken wordt, Amd. (sas. hds.), Z. 27 ('t mal. verhaal heeft hier كڠ بولي), aanh. onder m ĕ r t a; **djroning kong agung sèla** v. 't verblijf v. B u b u t b i s onder de aarde, R. m.

III., Gh. Z. 39, 10.

of k o n g o k, sas. (k o n g o q), k a d u n g u (bim. k o n g o); **omang**[2] **mabalih kongoné tĕka magaäng,** Njal.; **madandan raris mamargi, ngatĕngahang song kongo gumuk**[2], ald.

, *omgewend* v. d. hals; **kèngĕh**[2]

v. e. **doove**, die rechts en links kijkt; vgl. tungĕh en ingĕr²?

, **kongahkangih**, z. onder ungah.

(?) **krananing kanang kangan**, O. I. 3, 10 en 11; **humarĕpa ikanang kangan.**

, z. onder angĕn.

, uit ka-angin, *'t Oosten;* **baū galang kangin**, *wanguṅdahina, *in den vroegen morgen;* **daūh ro kangin**, *twee uur des daags* (vgl. onder kaūh); **ngangiṅang**, *Oostwaarts gaan;* **ngadjakanginang**, *Zuid-Oostwaarts;* **bĕdangin**, *in 't Oosten*; z. dangin.

, jav. (kènging, vgl. tĕkèn), h. v. dadi (K. A.); **kèngin ipun**, h. v. dadyaṅja; **kèngin tijang ngantĕnin**, *mag ik 't bekijken?*, ook naast kni (*opdat;* lamp. kĕṅjèn en kĕnaj); **sampun kèngin lègong**, Djp. maar een weinig verder kotjap sampun dados lègong; **mĕkènginan**, steeds kèngin *zeggen* v. die v. K. A.; vgl. kongang.

, z. onder kongol.

, **amangku kangar**, aanh. onder ḍampwawang.

?, **nirdhūmākangarabarab kabhinnabhinna**, Sm. Z. 8, 13 (mangobar katatakut).

, z. onder kongo.

, z. onder kongo.

I., s., **dwidja kangka**, aangenomen **naam** van Judhiṡṭhira aan 't hof van Wirâṭa, Wir. 2, aanh. onder judhiṡṭhira (jav. widjå kångkå); **çarakangka**, Br. Z. 31, 2 (kadi tjutjuking bango; jav. vert. djĕmparing garuda); **kangkapattrasâjaka**, waarmeê Bhîma Sunâbha doodde, Bh. 70 ('t origin. kṡurapra); **ndâ tan hinĕnĕngakĕn wiṅalĕsan linakṡa ring kangkapatra tĕkap sang wrĕkodhara**, Bh. b. 78 en telkens (vgl. tangkas); **tutjapa sang karṅna, prihatin nirkaçaktin dènira djinĕnĕngakĕn ratu, mangkå sang k. anglungsur kaprabhun, lungha matapa marèng giri maṅidyuti, maguru ring bhagawân pongkatikṡṅa, kakangira sang hjang âditya, wruh bhagawân pongkatikṡṅa, jèn sûrjjaputra, pinaraban sang krĕttadjati, tasaking jogasamâdhi kadi sang pârtha wibhuh ring tapabrata, nĕhĕr tinurunan dé sanghjang arkka, modjar ing bh. pongkat., kaka palibhaja, pun radèja puniku sâkṡat rânak pakanira, sâmpun wawang pakanirâsung kaçaktin, mangkâ sinung nugraha dé sang rĕṡi, sinung gadâ, lawan adji badjra widjaja tjâpa saha mantraçara kaçaktinya amidjilakĕn salwiring çara dibja, mawarṅna*, lawan ma(pa?)malam ing tjutjuk sang aruṅa, rinĕgĕp dadi prasangka, sarakangka, lawan sinung kambadhwadja, saha asura kawanda, mûrddha bhudja pâda, sarining widjajatjâpa, mĕtu saking samâdhi warajang kadi sûrjja, jata mĕtu sanghjang mârtaṅda, saja sangĕt tapabratanira sang krĕttadjati**, Tjt. 48, vgl. onder palam.

II., *bedekking v. bamboe op de kleimuren*, om 't afbrokkelen te voorkomen, ook bij de Mahom. in gebruik; ook angka en angka².

III., z. onder dawan.

IV., z. onder kangkang.

, z. onder **kuku** I.

, z. onder **kana** II.

, s., *dienaar* vooral v. Jama, *jamabala; **linaralara dènira sang kingkarabala,** eedf. (vgl. tjikrabala); **kingkarapati,** bh. jama, Sm. Z. 8, 20, **kingkaratulja,** (!!), *jamarika rasa in een vertaling v. W. Z. 26, 1; vgl. Adip. 77 en 98; **makingkara,** 96 b.

2e, eigenn. v. e. râkṡasa, **hana ta râkṡasa si kingkara ngaranya ja ta kinon bhagawân wiçwâmitra mangâwèçaha ri mahârâdja soda, kâwèça ta sira dèning râkṡasa kingkara,** Adip. 96.

, sas., kapit.

, **asu kingkik,** Bjw., de *kleine* soort *wilde hond,* die in de posteriores v. d. wilden stier kruipt (z. kikik I.); vgl. awar.

, z. onder kuku; **ndéqna, bĕtah barĕnggang maraq isi dĕngan kungkuq, maraq djasat dĕngan njawa** v. twee gelieven, die niet zonder elkaår kunnen leven; **maraq kungkuq nĕkĕt léq isina maraq kuling** (b.: kulit) **si nĕkĕt dĕngan isina tĕguq;** elders **maraq mangsi nĕkĕt lék djluwang lan maraq kungkuq si nĕkĕt laiq isina tĕtu, silu kungkuq,** mijèh uma (vgl. mal. suwam kuku); **kakungkuq,** padang djanggut.

 of ongkèk?; **mangongkèk,** z. onder kokèk en pĕpĕd.

, **ngĕngongkoq,** sas., ndangal; z. pungkak.

, jav. (vgl. onder angkat), naast dados; h. v. njandang en dadi (dat het van angkat komt, blijkt uit kawawa, z. onder *wawa); **kangkat awu,** *dadi hawun, Mal. *gevolgelijk;* **10,000 minggĕl kangkat gung artha 20000; kangkat kupu mangut,** *worden tot een* k. m. v. d. ulĕd tjitjing; **sami kangkat,** *'t een kan men net zoo goed zeggen als 't andere;* **kangkatan,** h. v. dadyan, *dadi, B. Z. 2, 2; Z. 48, 9 (mogha); **ngangkatang,** iets *wat anders doen worden* b. v. een proza verhaal in een gedicht omzetten.

, s., z. onder suri.

, **ratu ri kangkuñdjaranagara,** v. Wiçwâmitra, z. kânyakubdja.

, z. onder kumkuma.

 (v. ingkab), als stamw., aanh. onder komala.

 of kakang (T. b. 54, 55); **lahru kangkang,** *buitengewone of bestendige droogte,* T. Z. 5, 55 (tuhé sangĕt; mad. katèga kangkang, *bestendige droogte,* bat. ari logo mangingking); Kam. 6, 22; kd.: lahru kangka(ng) als vert. v. anâwrĕsti; **kadi ta hudaning lahru kangkang tĕngahning katigamâsa, tĕkâmahmah lwirnya,** Brhm. 3 (vert. v. saratwarṡapâtanawat); **kangkang juju,** z. onder juju; **tabwan kangkang,** z. onder dawan; Bjw., 't korte touw, waaraan de vlieger bevestigd is; *tali **kangkang,** en waaraan 't lange, dat men in de hand houdt, bal. tali tjanggah of t. tulak kĕñtjang (z. kangkang in 't mal. en jav. mrĕkangkang).

, jav., ipomaea reptans (mal. en sund. id., afb. Rumph. V. pl. 155, fig. 1) *gĕstarasa, *katapata (?), kabapatra (?), pungpang, L. 3, 7, groeit op de sawah's en wordt als groente genuttigd (di buügé; tag. kangkong); sĕgara of **pasih kangkung** zou een modderzee zijn.

, **ngĕngkĕng** v. e. stijve penis of de baju z. onder kalikukun; **sdih pada makĕngkĕngan** (makingkingan?) v. Râma's apen door Indradjit's nagapasah, R. bl.

I., vgl. aking, Ud. 26 (vert. v. çoka), *bedroefd*, Kam. 18, R. 2 Z. 1, 31 (sĕdih, **sĕbĕt**), *versmacht* v. gewassen, W. Z. 18, 3 (sĕdih luru, bhranti, lumé), R. 1 Z. 1, 6, *kwijnen* v. droefheid; *bezorgd*, Z. 1, 77, Adip. 65, v. e. boom, Lamb. Z. 41, 2 (kapanasan); **hjangning kingking**, Sut. Z. 3, 2 (h. manobhu); **kadjĕng kingking**, buda wajang, B. U. 574; **tawar kingkingĕn**, v. iemand, dien men niet heeft te betreuren, omdat hij op 't slagveld de zaligheid heeft verdiend, R. 23 Z. 8, 3 (nora sdĕng sĕdihang, tan njandang s.); **sakingkingĕn** v. iets waarover men bezorgd moet zijn (z. onder sa); **kakingkingan**, *bhrânta, Lamb. Z. 9, 4 (ulangunan), B. Z. 32, 13 (kasĕdihan), Wrs? Z. 10, 13, 16; Br. Z. 21, 18; **tibra kakingkingan sira tuhun hudana rari raçmining guju**, Hw. Z. 10, 7.

2°, **ngingking**, *onophoudelijk* manen, verzoeken iets te hebben enz., ook ngringking en dus ngrĕngkĕng.

II., **kumangkangkumingking**, kumatapkumitip.

III., **angingking** v. jachthonden, Md. (bis), aanh. onder kĕtung; **angingkingan** v. jakhalzen, T. L. 2, 9, ook **kaingking**, aanh. onder sodo; vgl. kèngkèng.

, jav. (waar ook kongkang), ben. v. e. beest, waarop de tjaăk aast, Am., B. Z. 3, 40 (ĕnggung; Bjw. koḍok kungkang), Z. 6, 1 (katak, kodok), Z. 6, 9; Sm. Z. 22, 3; Wrt. 10; Br. Z. 50, 5 (*jav. koḍok agĕng); **kungkangnikâsrang aganti lawan swaraning pring bungbang**, Mal. 306; **pasang tabé ingsun iki, anurunakĕn pustaka adjarwali kang namané, pralangja tjĕkap angripta, lwir kungkang anamèng lagu, sodama manaruh ing lintang**, Aw., aanh. onder dingkrik; **bangbang wètan wajahipun, akèh swaraning kungkang, asahur aganti*** (asahur aganti muni), **lan kokila paksiné asĕluran** (kèh asalèwran), R sas. Z. 10; **tjĕlak kungkang**, eigenn. pl. K. A; **pès kungkang lutung panggang kalsih**, Am., aanh. onder gĕtjok (hier zou men aan de mal. kukang of kongkang denken, vgl. jav.); **angungkang** v. d. bellen der olifanten, Sum. Z. 25, 4 (vgl. sund. ngungkang en jav. ngangkang?, angungkung te lezen?), *angawar; **angungkang ing djurang**, B. Z. 6, 1 (manandingin munjin kataké di pangkungé, ngasorang kodok etc.).

I., zeker sieraad?, R. 7 Z. 14, 1; **suka hrĕdaja tan makûngkungana**, 23 Z. 8, 21 (norana sĕdiha, n. katunan).

II., **kungkungan**, soort *bijekorf* bestaande in een langwerpig rond blok hout v. boomen afkomstig, die zooals d. njuh en djaka een untĕng hebben en ook v. gĕdang, daar de lĕs hiervan ontbreekt; de kokers worden eerst berookt met mĕnjan en suiker, om de bijen er in te lokken (sund. parungpung, Tijds. Nijv. X bl. 264, Veth's Java I, 201; jav. glodog); raadsel er op kĕndang dèwa sing dadi gĕbug; *korf*, vaak in bidé gewikkeld, met gaten, waarin de pĕtingan's nestelen komen.

* III., **mĕkungkung**, *te huis blijven* zoo ook v. iemand, die lang ver v. d. vrouwen af blijven moet (vgl. onder kurung), of wel, niet mogende uitgaan, als 't ware in huis opgesloten is; **ngungkung**, *niet te eten geven* b. v. v. e. beest; **angungkung** v. e. crediteur een debiteur, Wtb.; **kinungkung**, R. 2 Z. 1, 21 (lwir kurung, mangĕrĕp), 7, Z. 4, 33 (kapingit, rinaksa); Z. 5, 14; **bari* bhara kingking, kinungkung mangkin ahujang kujangkajingan angèpon, opĕk kaja kinurungan, kurang ring tadah turwa, tar udani ring jajèndung, angura**(n) **rakwa pĕdjaha** v. e. verliefde dame, Spt. Z. 3, 4; **kungkungĕn ing tilam**, Was. Z. 6, 182 (vgl. onder warangka en rimpus): **kungkungan**, een *gevangene?* (vgl. jav., waar ook bĕlungkung), Z. 1, 29.

IV., jav., **mangungkung**, aanh. onder wadjana (matandak); **titiran** (b.: kitiran) **muni angungkung**, Stn. Z. 1; **gong bèri munyangungkung**, ald. vgl. ngĕtĕngkung en onder kungkang.

V., **ngungkung**, sas., *kraaien* v. e. haan of kip.

ngèngkèng v. jonge honden (men. id.; vgl. ngongkong), ook v. twistenden (vgl. jav. ngèngkèng, Bjw. nglèngkèng of klèngkèngan); **kèngkèng munjiné, tan sah indik** (b.: tanpaindik) **blog gati**, * magalak açabdâ ghrĕṅa ja mapunggung; vgl. kingking III.

kongkangan, *aangebrand* ten gevolge van 't verkeer met publieke dames, *venerisch;* **tjĕla kongkang**, eigenn. v. e. dèsa v. Gj. z. onder kungkang?

I., **ngongkong**, *blaffen* (mad., batav. en men. id.), iemand *aanblaffen* angongkong, *anghalup (vgl. tjĕkong; en tjĕngkong; sund. gogog en kowowong, vgl. ngadj. sakingking; mak. kongkong, *hond*, vgl. onder tjĕktjĕk en sijap; sas. en batav. gonggong, Bjw. nggonggong, vgl. jav. gonggong, klongkong en klèngkèng en z. ngèngkèng.

II., z. onder klongkong II.

* III., **ngongkong**, Bjw., een grof woord voor *dorst hebben.*

R., 21, Z. 10, 2 (mangan); **dahat tadjĕp kangĕs**, * çuddhâlandĕp bhinna.

s., eigenn. v. d. oom v. Krĕṡṅa, die hem en Baladèwa trachtte te dooden, aanh. onder çakuntalâ en uwar; **kangçàdi**, *K. en anderen, K. enz.*, B. Z. 1, 5, R. 20, Z. 11, 1.

z. onder gangsa; **kangsabhadjana**, aanh. onder wawan; **apamaṅdé kangça** (sic), O. VII, s. a.

, s. (kângsya?, z. onder kangsa), Sm. Z. 29, 8, Z. 29, 9, een muziekinstrument v. metaal; **makangsi**, W. Z. 4, 2 (magĕnding); **makangsi kukulan**, B. Z. 40, 2 (magamĕl makulkulan, manjungklik ban tiing); **angangsyani**, Lamb. Z. 24, 1 (nggamĕli); Br. Z. 50, 5; **kinangsyan**, W. Z. 33, 1 (kinangsinan), Wrs. Str. 93; **matjuring kinangsyan**, aanh. onder wadjana; **putjang gading alĕ'k anoliha ri sântĕniran inaku kangsyaning smara**, Gh. Z. 3, 5; **akakangsèn**, Was. Z. 20, 29; **skah kĕkangsèn**, jan roras dina; **skah kĕkangsèn; njĕkah kakangsèn**, als 't ngrorasin tegelijk geschiedt met 't njĕkah.

, **makingsan, pĕkingsan**, iets *in bewaring geven* (**saputé i djĕbèl saking rĕko i djĕbèl makingsan ring ni sukrasti**), v. bijen *zich ergens voorloopig ophouden* in afwachting v. e. woning; **djĕnĕng ikang pala makingsan**, Dd. 4.

, s. (butea frondosa, de bloemen waarvan fraai rood zijn, z. palâça en onder çami), jav. ḍadap (ḍapḍap), Wir. 28.

, *wat bij te groote ruimte ergens in gedaan wordt*, b. v. een lap in de scheede, als deze te ruim is, om te beletten, dat 't lemmet er uit glijdt; een nauwe ring bij een andere, die ruimer of te los aan den *ring* zit (vgl. sund. tangsĕl); **ngangsĕl**, een reet *stoppen;* verbl. ngatuk (kangsĕla tĕliné); **pangangsĕl**, *wat men in de scheede v. e. wapen doet* als b. v. platte stukjes bamboe, om 't lemmet goed te doen sluiten; z. gañdjĕl.

, **kèngsĕl***, *in de war zijn.*

, z. onder gangsa en kangsi.

 (?), *kĕndĕl.

 of kongon, sas., puntul.

 (?), **kamakarângidjidjing amidjah**, Sm. Z. 32, 10 (suka masalah).

, eigenn. v. e. eiland, waarop een soort Madureesch sprekenden, die vaak kalk, schildpadden, gĕrang badjo op Bali komen verkoopen (jav. krangèjan, vgl. onder ampok en bĕkisar en z. raâs en gowa[2]); **parĕkané pabisik pakĕnjung, misikang ki tjupak, buka tumbal waugé dori** (odalin); **alis kuping tjalĕpuk, basang bèdog batis tubug, palijaté bèlo*** (bèro sonar); **sonar gondong muwah** (abĕt gogong mwang) **kuñk, pantĕs njambal sĕra matah, pantĕs pĕdjang di kangèjan** v. den belachelijken Tjupak, Tjp. Z. 1, 31.

, z. onder ingguh.

, z. onder anggĕk.

, lees kongang?, Adig. 31 b. en passim.

 I., jav. (ngoko-vorm v. kènging)?, *kunnen, in staat zijn* (sund. en mad. id.); **sangkanipun kongang parĕk pinradjaja**, ik zal den vijand in slaap brengen, *opdat hij van nabij kunne gedood worden*, R. L. Z. 1, 75; **tan kongang tinût titinggi** v. e. te smalle galĕngan, ald. 118; **kongang po kitâlari**, *zijt gij in staat te loopen?*, tot iemand, die aan zijn dij gewond is, waarop geantwoord wordt, kawaça

'h.: kawawa) manira anghing dèpun **atambar** (h.: atamban) lumampah, R. L. Z. 1, 98 (Ar.: alonlonan); **kabèngaran tan kongang dahat angling,** Z. 9, 26; **lakunya kongang anglajung,** v. d. kuda sambrani, Z. 10, 16 (padjalannjané bljat lwir makěbur); **kang tjitra sun tědani kongang panůtaning anulis,** Ww. b. Z. 1, 13, ik wilde hem 7 meisjes geven; **kongang pangatarnirèng karang,** Z. 3, 5.

II., z. onder *ungang.

ꦢ꧀ en ꦝ꧀

ꦝꦺ꧀, om de lettergr. lang te maken, b. v. **ngunid winarah ring rahaju,** R. 21 Z. 2, 10; 7 Z. 20.

ꦢ꧀ z. onder ꦝ I.

2°, in hands. vaak verwisseld met ꦫ z. een voorbeeld onder wana.

ꦝ꧀ I., nm. v. e. letter, in 't bal. steeds verward met ꦢ꧀ (b. v. wědi, *bevreesd,* vaak wěḍi, als of 't *zand* ware, gespeld); de bal., mal., en nederl. *d* wordt daarentegen door de javanen als een linguale gehoord ('t geen bij de Hindus ook 't geval is met de engelsche *d, t* en *n,* z. Farrar, A comp. gr. of sanscrit dl. I p. 50), behalve in enkele gevallen, zoo b. v. hoort de jav. een dentale *d* in nederl. woorden, waar die medeklinker onmiddelijk door een *r* gevolgd wordt; in de w. Kap. wordt steeds de linguale *d* geschreven, waar Nala garèng mal. spreekt, zoo b. v. olanda, maar in 't jav. låndå; zeer geliefd is de linguale *d* als pasangan, zoodat men wědi meestal ꦮ꧀ꦝꦶ gespeld vindt; in de jav. tongvallen vindt men voorbeelden van verandering van dentale in linguale; z. b. v. glatik, banḍulan, kpiting, mlati; bij 't overnemen van uitheemsche woorden worden de dentale en linguale medeklinkers vaak verward; jav. fr. noemt de specht als vogel onder Suléman uḍa², maar Anb. J., 107 ududa (beide zijn verbasteringen van 't arab. هدهد; de uitgave, 151, heeft palatuk); ꦝ꧀ is nu eens ndha (gandha), dan weêr něḍa, z. těḍa.

II., **ndaning èwani,** *mahapi mingé; **ngdani bjuha,** *aglar; **angdani bjûha,** Bh. 23, 24, 21, 25 bis, 45 (bis.), 50; **angdàni kira²,** Br. Z. 36, 2 (manggawènang daja upaja, manggawé daja), 50, 3; **pangdaning widhi,** T. Z. 1, 53; **pangdaning hjang** (vgl. pangěnda en onder dé), v. e. ramp; Smar. Z. 1, 32, v. e. ongeluk of andere gebeurtenis, aanh. onder rasa v, waar R. m. pandum heeft, maar R. k. b.: pandam ing jang (dit pandam telkens in 't hds.); **pangdaning duskrěti,** *ten gevolge van zijn euveldaad,* T. Z. 4, 49 panuduh kadustané); **angdani pati,** *angdé, Z. 3, 69; **angdani awètji,** ald. Z. 5, 31, z. onder dé.

III. (sampunang), negatief-imperatief uitdrukkend woord (sas. ěndaq, smbw. naq, lamp. dang, mad., mandar., ěnja, *opdat niet*),

*hajwa (vgl. usanang); **apang da,** *opdat niet* (vgl. onder suba); **da dja, da bwin,** z. onder bwin; **jan da,** *zoo niet* bij een veronderstelling: **jan da dĕmaka,** *zoo hij 't niet genomen had* (bat. aŭt unang), R. 5 Z. 2, 7; **da ké bwin** (sampunang ké malih), *laat staan;* **ugédaäng, sing dadi daäng,** v. iemand, wien men niet beletten kan iets te doen, v. die ngluwĕng is.

2°, ter versterking v. e. ontkenning, **tityang tan wèntĕn da uning; sing da lènan ring,** *geen ander* bewijsstuk *dan, geen ander* getuige *dan.*

3°, **sing da** vaak in pl. v. sing ada, b. v. **sing da runguänga.**

IV., *ra, vooral als bezitt. voornw., nemende een *n* eerst aan na op een klinker uitgaande woorden (mal. id.; vgl. ba); **tjokorda, okanda sang natha, adjinda** v. d. vorst v. Sasak die van K. A., daar de vorsten aldaar zijn neven (*nephews*) zijn; **padanda** v. pada (vgl. onder tjokor), titel gegeven aan priesters; zou hem alleen toekomen, die leerlingen heeft, anders ida gĕdé; vgl. nabé.

2°, verkorting v. ida, b. v. **raris budal da sang nàtha.**

3°, **da hadji,** sas., gusti (vgl. pèngkadji), **da sida,** ida, z. onder sida.

V.? z. onder *gigu.

VI., verk. v. dangu, dawuh, daçamî, dakṡina, dadi en daçama.

ᬤ, in Mahom. geschrift; b. v. ᬳᬶᬭ᭄ᬭᬶᬮ᭄ عزايل, maar ook israïl, Mah. fr. vgl.

ᬤ I. (ring, K. A.), jav., **di glis** in de processtukken, b. v. **né djani tijang njĕngkĕr patĕdunané i k'tut kandĕl dé glis, tka ring dina** enz.

II., (ring), voorzets. overeenkomende met ons *te,* engelsch *at* (mal. en bat. id., mak. ri; vgl. en *ri); **di ngĕntjĕhé,** *bij 't wateren, onder 't pissen.*

III., in pl. v. ndi in **di kapan** en **dimapa.**

IV., **panganggo kambĕn dinya olih para thaniné mbudiang,** *bhûṡana wastra mukhja tĕkaping para djana mamilih, Nts. Z. 2, 1.

ᬤᬸ, verk. v. hidu (of in pl. duh?), **du hilatĕn,** O.

ᬤᬸ (jav. tekst, ḍuh), Br. Z. 27, 4 (ingih), vgl. ḍo.

ᬤᬸ, Sm. Z. 4, 15 (padu; bat. duru, sl. dugu, alf. ruru, mal. en sund. djuru, mad. dju, malag. zuru, lamp. djuju, 't erf v. 't huis, dat beneden gelegen is, bic. dugo, tag. dolo, bis. dogo en pandogo, sas. pĕndjuru, tanggu; vgl. djĕdju en onder pĕdjuŭ; 't jav. padju zooals in padju pat); **duning tambak,** R. 7 Z. 4, 5 (butjun-tèmbok, tanggun tèmbok); **ngkanó dûnya,** Sm. Z. 21, 4 (ri padunya); z. *dukiljan en *dulor.

II., verk. v. hidu?, **dû hilatĕn,** O, VII, z. onder duh.

ᬤᬾ I., *toestand?*, Adip. 37, Br. Z. 48, 7; Gh. Z. 2, 9, iemands *wijze van doen,* Ar. Z. 72, 2, 4 en 9, Sut. Z. 6, 1, *bedoeling;* **apa ta kunang dé bhaṭâra brahmâ gumawé kita ngûni, matangjar(n) krûrakarmma ginĕgĕ(ni) hatinta,** Utt. 34 ('t origin. kin twam prâk

kèwalo dhâtrâ nirmitah krûrakarmakrĕt), Utt. 34; **dèngku**, R. 3 Z. 1, 68 (dèn mami; vgl. jav. gèn); **dènya mawuwus**, *'t geen hij zeide* met een intransit. werkw., 1 Z. 1, 69; **dènta mawuwus**, *wat ge zegt*, W. Z. 18, 3 (olih i dèwa ngadjarakĕn, sakadi pangandikan idané, olih i dèwa ngandika); **kèpwan ri dènyan tumamâmarèng dalĕm**, B. Z. 13, 2 (kèbukan antuké ngalih marga maring djro); **dènipun**, *wat betreft*, Mal. 344 b., (vgl. jav. wondèning), Pam. 37 b., (saepe); **anèka dènyanghudani warâjudha**, B. Z. 98, 21 (olihnya ngudjanin); **dèmu**, **dènta** en **dèra** vóór den vorm, die in 't passief optreedt, aanh. onder durga en tambi, z. mangdé, dèja en dèning; mak. fr. b., hoewel in modern jav., heeft **dènmu** in pl. v. ko, b. v. **dènmu kandut**; Stn., bjw., Z. 3; 108, **dènya suduk**; **uwakĕna kakang dèra rangkul**, ald., Z. 1, 67; **sadé**, z. sadènira en sadènya; **sadènira angrèha**, Was. Z. 6, 181; **sadèrangréha**, ald. 182; **sadènta kabèh ngwang tumut**, T. b. Z. 4, 218; **aptya sumèwaka ri sang wiçèsañdjurung hèri hiriki tan wuwal sadèniratingkah**, T. Z. 3, 34; **jadyan matya sadènya kapwa saha bhakti**, *al sterf ik, als 't maar in dienst van den vorst is*, B. Z. 3, 7; **angdé**, W. Z. 1, 14 (mangdé), B. Z. 1, 32 (ngranajang manggawé) is eigenlijk 't zelfde als angdani (dus van da en 't aanh. i); **diné linakṡa ja tĕkap watĕk pârthiwa**, Ar. Z. 60, 6; **diné**, W. Z. 18, 1 (tinuduh, tinitah), Kam. 5; *te weeg gebracht*, B. Z. 3, 21 (olih), *bestemd* door de goden, Sum. Z. 7, 22, met een conjunctif, *opdat*, Adip. 25; **kadi diné**, Gh. Z. 27, 7; Z. 16, 1; **diné**, rinèh; **pangdèning kali**, aanh. onder wimoha (panjusup); **pangdènikang dèwa** (vgl. onder da II), R. 5 Z. 9, 24 (*jav. papangdwa, in pl. v. pĕpangdya, pĕpaṡṫèn; pangdwa, *pasti).

2°, **suta dé**, Sut. Z. 57, 1 (kawĕka antuk; vgl. onder tĕkap), vaak met parnnah om de betrekking tot iemand als verwant uit te drukken (vgl. onder gati); **putu sira dé bhaṫâra brâhma**, Adip. 27, 49 bis, aanh. onder hètu (vgl. mal. olih).

II., verk. en vocatief v. gdé, vóór namen v. lieden uit de 4° kaste, die verondersteld worden tot de prabali te behooren; **dé bandèsa, dé mangku, dé baljan**, vandaar ook op de kluizenaars toegepast uit een gevoel v. ontzag (**dè dukuh**); ook vóór de namen v. kinderloozen, vandaar **dé bĕkung**; op sommige plaatsen zegt men zelfs **dé matuwa.**

2°, op sommige plaatsen ook in pl. v. pan, **dé ngurah** door een priester tot een vorstelijk persoon, aanh. onder buta, waar het blijkt = kèn, te zijn, vgl. aanh. onder sulit.

ꦢꦺꦴ, ro; **nĕko do**, *3 tegen 2 verwedden* bij 't hanegevecht (z. domas, piṅdo, dwalapan); **angalap do** v. iemand, die twee vrouwen heeft, U. Pngr. 16, maar 45 en 116; **kalap do, kâlap do tanpaputra**, Ar. 34; **awajuh angalap do**, ald. 3 ('t jav. dahulu als naam v.e. tweekoppige slang is dus do en hulu).

II., (jav. tekst udah), Br. Z. 51, 20 (uduh), R. 22 Z. 5, 6 (ih).

(jav. tekst duh), Br. Z. 19, 1 (dadyanya), vgl. ḍù.

, s., aanh. mèdhâ.

, z. onder idih.

, jav., W. Z. 18, 1 (ih; z. adub); **ḍuh para**, uitr. v. verwondering, Hadji D. 83; vgl. ḍù, ḍo, udù en uduh.

, *sap* v. vruchten, Bh. U. ('t origin. rasa), Brh. 51, 25, 179, Z. 7, 52 en 69, *vocht* v d. jonge pinang, Sm. Z. 37, 10 (jèh), Z. 20?, Sum. Z. 60, 3; van een boom, Bh. 11, v. e lamp, R. 23 Z. 4, 12 (minjak; jav. R. 500, lisah), aanh. onder taka (vgl. jav. duduh en sund. djuūh en tjiduh d. i. tji + duh; vgl. onder banju, z. onder totor en dubang, duhbang, *rood vocht;* malag. ru; *vleeschnat, jus, sjeu,* bat. duruh, *gom,* ngadj. djoho, bug. duro, *sap,* tag. dugo, alf. duhu en dugu, magind. rugu, bc. dugó, *bloed;* lamp. djudjuh, *semen virile* enz. en vgl. onder gĕtih); **duhing susu,** *melk,* Tt.; **kadyang-ganing damar pinasang, jan tanpaduh tam-pasumbu,** Wd. 10; **duhing wwah aramĕ's,** Sum. Z. 7, 20; **padâmasang suluh angduhi pasigjan,** Wir. 27; **duhi urak,** Us. telkens, **anduhi,** van velen *op* een kind *aanspraak maken?,* aanh. onder tjarub; **ring wong andalih angaloni, rabining wong, jèn linjok pandalihé d. 10.000 dènira sang a. bh. anduhi santĕn arané,** Wtb. 179 (vgl. onder du en idu sumirat); **ring wong andalih atataji ring nora atataji, ring wong andalih maling nora maling, linjok pandalihé dĕndanĕn 20.000 dènira sang amawa bhûmi, anduhi latĕk arané,** ald., **udwilatĕk** (sic.), *kaçmala, vgl. dwilatĕn en dù II.

I. en djurudèh, z. onder *dyah en mpu.

II., vgl. dih, uittroeping *geef op!* (vgl. nèh en bèh); **glah njainé dèh malu bakal aba mulih ka bakung, dèh kai pakpaka djani, sang pawika dèh tuludang,** T. bg. Z. 5, 24; **dèh nira djani mamangbang,** *kom! laten wij een grafkuil maken,* Pdj., **dèh ira ngawĕtuâng urip danèné,** nyâtâku hètunya (hètwâni) hurip.

, jav., h. v. djoh; ***adoh,** Br. Z. 22, 10 (sambawa, sawat), **tan adoh,** W. Z. 9, 5 (tan kasah), B. Z. 4, 1; **tan madoh,** R. inl. 4 (madĕkĕt); **tan madoh i sor,** W. Z. 2, 4 (nora pĕngung, nora djoh ring adah, nampĕk ri sornya); **ndân adoh jan panirwa,** B. Z. 1, 3 (djawat jan katuladan, doh jan patjang katularan); **angĕdoh,** B. Z. 28, 4 (ngilagin, ngĕdoh); **dinohaning angin,** B. Z. 44, 1 (tan kapawanan); **angdohakĕn,** *verbannen?,* aanh. onder kûtasâksî; **dohakĕna ja,** vert. v. prawâsajĕt, aanh. onder tjhinna; **makadohan,** Br. Z. 43, 6; **mapadohan,** v. d. ledematen v. e. uit elkaâr gescheurd lijk, Br. Z. 43, 6 (mapalas²an, madjoh²an).

, **ḍaḍaha,** atur².

, z. kadâha.

I., s. (dâha); **dinâhaning kalana,** Br. Z. 52, 3 (dèning kadustan); 2°, **tan**

kadaha pan sinangga dèning kukus, v. W a-sis̀ia zich, na den dood v. zijn kroost, willende verbranden, T. Z. 5, 22 (t w a r a n̄ j a k p u ū n d è n i n g ḳ a t a m p a o l i h d u m a); **pangdàhaning durjjodhana** v. twee r â k s̀ a-sa's tegen Gh a i o t k a tj a in 't gevecht gesteld, Gh. Z. 39, 12.

II., ***dadaha,** u s a d a, t a t a m b a, ç r a j a (z. aanh. onder ç o r i), v. iemand, tot wien men zich heeft te wenden, om een te machtigen vijand te kunnen bestrijden, *brandoffer?*, B. Z. 40, 19, Z. 53, 5 (p a tj a n̄g tj a r u a n̄g), Z. 56, 1 (m a k a k a k o s o t, k a n d è l a n̄g), Z. 3, 26 (m a k a tj a r u, p a tj a n̄g tj a r u); Lamb. Z. 29; Br. Z. 18, 2 (m a n̄g l a w a n, tj a r u a n̄g); Z. 19, 5 (m a k a p a n̄g a r ĕ p, *jav. b a n t ĕ n); **nyâng hulun pĕdjaha ring raṅa dadaha,** R. 13 Z. 2, 12 (i n̄g g i h t i t y a n̄g m a t i r i n̄g p a l a g a n tj a r u a n̄g); **dadahakĕna ring dharmakrija** v. rijkdommen, tut. 56 *a*, vgl. 46 *a*; **makadadahâ,** W. Z. 12, 13 (m a k a k a-r a n a, m a k a tj a r u); vgl. R. 20 Z. 13, 6, **makadadaha swad̀jiwita,** O. (1245); **pĕdjah makadadaha ring pajuddhan,** Kid. Sund. b. Z. 1, 107 (111, m a k a h u t i p ĕ d j a h r i n̄g p.; vgl. onder p a b a r a t a n), aanh. onder l ĕ b â; **pangdaha** v. d a ?, Br. Z. 21, 9 (g a ñ d j a r i n); jav. vert. p a p a s t è n; p a d̀ a s u k a d̀ a d̀ a h a r i n̄g r a ṅ â n̄g g a m a d h j a, m a l ĕ s s i h ç r î b h ū-p a t i, Spt. Z. 5, 18.

III., eigenn. v. e. javaansch rijk, Sm. Z. 39, 2; Adig, 44 *o.*, enz.; **dahapradèça,** z. onder p r a d è ç a; **datu daha,** titel en hoofdpersoon v. e. sas. gedicht, dat een navolging is v. e. Pañdji-roman, 't beloop echter meer overeenkomende met de jav. A n̄g r è n i of de mal. كي تمبوهن, vgl. tj ĕ n a n̄g r i n i, 't voert ook tot titel Tj i l i n a j a.

IV., ook gesteld, of d ĕ ă (sbr. en bbg. d a h a), *p a r a w a n, *k a r a ṅ d̀ a n, *maagd* (straf in de hel v. e. d ă ă t u w a z. onder b i k i r en verder onder b a ñ tj u t; mal. d a r a, tag. d a l a g a, bc. d a r a g a, vgl. sund. d a d a r a en d a n t ĕ n, dat een krama-vorm schijnt te zijn, iloc. en bis. d u m a l a g a en z. onder d a r a I); benaming v. e. nooit betreden bosch, naast a l a s w a j a h in de B. T., v. vruchtboomen, die nog geen vruchten hebben gedragen (vgl. bat. dj a r a[2]); **bungkil biju gĕdang saba, nė daă,** Us.; **mĕnèk daă,** *pas huwbaar geworden zijn;* **dumăă** v. e. kip, v. e. koe, tegenov. b l i n̄g (tag. d a m a l a g a, bc. d u-m a r a g a); **kadaăjan,** *k a r a r a n; **miñtjid daă,** de m. uit de k ĕ t u n̄g a n, Us. 4 b. midd.; **tjarman djuwĕt daă,** vgl. de beteekenissen v. 't mal. woord; **mati daă,** *weg zonder een spoor of wonde na te laten* v. e. gezwel of zonder erger te worden, *reeds droog,* door den invloed v. 't geneesmiddel v. e. puist, zonder 't n̄g ĕ ñ-tj a h, vgl. n̄g r o s o k; **djumun daă na,** *voor de eerste mal* een kind baren v. e. vrouw; **náanin,** *ontmaagden;* **dáa mulih,** eigenn. d è s a in Bngl. bij b a n̄g u n l ĕ m a h, dat vroeger tot Gj. behoorde; **santĕn daă,** z. onder k a n é; **mañtjuk daădaăjan,** Ls. 10.

2°, ben v. d. maagden-orchis (a n̄g g r è k). v a r d a i n s i g n i s, Zollinger.

, z. d a h a I.

, Tab., tanggu; **kampuh sutra barak madái songkèt abidang** (vgl. élèd); **pasĕk putih dai,** nm. v. 't geslacht der Bratan; z. putidai, bintang danu en samé adji; **ndaindai** v. iemand, die iets voorgeeft verloren te hebben.

, s. (dahu), de vruchten eenigzins zoet (dracontomelon mangiferum; afb. Rumph I., pl. 58; sund. dahu, tag. dao, mal. raŭ); vgl. * rahu I.

, **silih dĕhâ,** Z. 18, 1; **asidĕha,** W. Z. 3, 16 (matĕĕnan); **asiliha ring tjèti,** T. Z. 4, 35 (matĕĕnan tĕkèn i parĕkan); Br. Z. 37, 13 (sund. sideuha, jav. siduwa, Bjw. sinduwa, Tjnt. Z. 1, vgl. * sĕhahah en jav. suwa); **lĕmĕsirâpasidĕhan lwir laras pinĕntang,** Ar. Pr. Z. 18, 3; **mangdĕhângdĕdĕl,** B. Z. 2, 3 (nuludang niñdjak); Adip. 91 m., Sm. Z. 24, 2; **mangdĕha gulû,** R. 18 Z. 10, 4 (manĕĕg tĕndas); **mangdĕha gulû,** R. 18 Z. 10, 4 (manjĕkuk baŏng; manĕĕk[2] tĕndas); **dinĕhakĕn** v. e. arm; Sm. Z. 25, 6.

, niet aan te bevelen spelling van dăă IV.

I. (siki), vert. W. Z. 3, 11, 12 (vgl. diri en didi); **ndii,** *voor zich zelf handel drijven, geheel alleen,* * èkâlu; **mandii** of **nii** (nèwèk of njiki), *alleen zijn, onvergezeld,* R. 2 Z. 1, 10; 4 Z. 1, 31 (z. njĕlé v. sĕlé); **apandii,** *een manshoogte* (door sommigen als pĕndi uitgesproken, aanh. onder lĕmĕh); **apandii apĕngajuh,** *zoo hoog als men reiken kan* (vgl. pañdjĕnĕng); **padii'an** (pasasikijan of ndèwèk), *op zijn eentje,* meestal padidian en ook adjak pĕdidian, maar dit af te keuren en een Bll. misbruik, zelden pĕdidiin, ook pĕrdii (Kl.); padidian itjang (dèwèk tityang), *ik zelf.*

2°, *de lange draad* op de pandalan; sas. lolo v. e. borduursel, jav. lungsèn; tegenov. pakan (smn. dirian, *warp*), *de dwarsliggende latten* in een bĕdèg, die smaller zijn dan de pakan (de opstaande strooken v. d. bĕdèg), K. A. bali[2], dii en brangbang, pakan; **madii baăn kung,** * rungsyang kung.

, z. onder duwi.

, s., *lichaam,* tut. Z. 132, 5, Z. 133, 10, Ar. Z. 8, 6; * **dèha çuddha,** Br. Z. 25, 5; **andèha çuddha,** T. Z. 1, 6 (mamrajastjita sarira), Z. 5, 82 (mabĕbrĕsih), Z. 2, 16, Sm. Z. 9, 16, Wrt. 29 h, Kam. 7 *o.;* **adèha çuddhi,** Sum. Z. 17, 3; **andèha çuddhi,** T. Z. 3, 63; Z. 4, 14 (saha nirmalâdjnjana); **andèha çuddhâdyus,** Z. 2, 16, **amĕtwakĕn dèha rodra** van râkṡasa's, die een ontzagwekkende gedaante aannemen, Sut. Z. 132, 5 (né utamajanga di idĕp).

I., z. onder * oho.

II., **ndoŏ,** * ṅdahung; **ngling doo**[*], B. U. 234; **mandoŏ**[*], Dd. 5; **padoŏ pada ngĕling,** Rm., **mangling mandoŏ**[*], Tjp., aanh. onder gĕrèng; vgl. sĕbèng[2] en doŏng.

, mal. (darah); **ta., kanin, ça., lawos pinarud, wori lĕnga sinanga, isin djambé anom ulig, wori apuh, ma,** **siddhi tanpakanin, pĕt daăh, tumbuh isi masambung uwat, kidjĕm kulit, siddhi waras 3, idĕp ga-**

djah tanpakanin, tiis gtih, masambung uwat, tumbub isi, kidjĕm kulit, waras, Us. 184; **isĕp daāh, isĕp gtih,** Us. 243, War. b.

I., z. ḋawuh; **sĕdauhé,** h. v. dugas.

II., jav. (ḋawuh); **daūh pangandika** en **dĕdauhan,** *bevel* v. e. vorstelijk persoon (vgl. onder tadah, tumiba, runtuh en rĕntĕh); **kadauh,** tumiba; **naūhin,** iemand *ontbieden,* v. e. hoofd om hem te ondervragen; **kadaūhin pangandika,** *inâdjnjân; **naūang** of **ndawang,** een vorstelijk bevel *overbrengen.*

III., in pl. v. di en een vroeger aūh, *ten Westen van;* **dlod dauhan kĕdu,** *ten N. W. v. K.;* z. kaūh.

, **dĕĕh**[2] v. e. kutjit, bangkak; 't geluid **ngĕhngĕh** geven, vgl. dĕĕt[2].

, Br. Z. 27, 7 (ih kasor; jav. vert. èh[2]).

, **duuh**[2], *mangarut[2]; **maduuhan,** *aduh en angaḋuh, *asambat (vgl. onder kadut); **daūhduūh,** *kermen* v. pijn; **paduūh,** *pangohan, steeds aduh uitroepen v. pijn.; vgl. kĕduhduh.

, **dahanan,** z. onder danan.

, **dinâhan** v. e. voertuig of rijbeest *gereed gemaakt?,* Sm. Z. 28, 5 (ginawé).

, jav. (ḋahon), h. v. don.

2°, denkelijk *'t blad* voor cigarettes d. i. het bujuk-blad, Wtb. (evenals in de Lampongs, z. Brieven over 't Lamp., alwaar 't naast kaju? en wiru wordt vermeld; sund. daon, benaming zoowel van de nipah-palm als v. 't blad; jav., h. v. wiru en nipah) z. onder padakśa.

3°, z. onder gèdèng.

, sas., **tulang daèn,** iga.

, jav. (vgl. riin en duūn); **maṅḋihinin,** W. Z. 22, 3?

, jav. (ruhun en ḋihin, vgl. onder dumun); **nuūnin,** iemand *voor zijn,* njunin; **duunina; anduhuni,** Hadji D. 37; **kaduuhan,** *rinuhunan; **sing duunin mati,** *die gedéanceerd wordt sterft,* z. b. v. onder lĕlipan.

, tawon ḋohan, *silumaka (?), z. onder njawan (vgl. jav. tawon ḋohan, z. 3°, uitg. jav. Wdb. onder tawon).

, verb. van dogèn.

, s. (*jav. ook dahhana); **bhaṭâra dahana,** brahmâ, Krws. (vgl. onder brahmâ en çikhî); **parwwatadahana,** gunung apwi, parwwatâgni, soort *vuurwerk,* Ar. Pr. Z. 20, 9, 16 en 17.

, z. onder rahina.

, jav., **mĕdaar,** zegt men jegens iemand van lage afkomst uit beleefdheid in pl. v. ngalih nasi en vooral om ngamah te vermijden; **ḋaharan,** *mahotsawa; **madaārin, pĕdaārin,** iemand iets *ingeven,* *ingùn; **sok daār** naast sokasi, Tj. A. n. bis.

, uitspr. v. dawur.

, jav. (waar ook duwur, z. *ruhur); vrn. = klih; **né duūran,** vrn. = né klihan, *boven;* **nuūrin,** *over* iets *heengaan* als b. v. een kogel over 't te beschietene; **nuūrang,** *zich boven* iemand *verheffen* **door hem**

grof aan te spreken b. v. met iba en v. zich zelf met kai, z. bĕduūr.

2°, vrn. = tĕndas, (R. sas. Z. 10, bis, *tĕṅḍas); **duūr idané**, *hulunira.

, **ḍĕhak musuhnya sinuḍatnya pĕdjah kasoran**, Sum. Z. 149, 3, vgl. ḍahak?

, *verarmd* v. e. mensch, *durlakṡmi (vgl. jav. ḍarak padarakan en bandarakan), *berooid* v. e. ḍèsa; **lwir i sugih ring i daāk njandang wantah i sugih mangupapira**, *kadi saphalântataçrajanikân saphalân tulungĕn, aanh. onder bhangga; vgl. tiwas.

, jav. (ḍawuk), *ḍawuk, *grijsharig?* v. e. oude vrouw, Hadji D. 69; **dauk ujung**, z. ujung (te Bbg. naam aan witachtige honden gegeven; kĕḍawuk, sas., *wit* v. buffels).

, jav. (ḍowak), van den hals door de nagels, R. 7 Z. 3, 4 (akak, siwak, uūk), Br. Z. 28, 3 (ngĕbak; jav. vert. bĕñtjah, ambroḍol).

, **pulĕs mandoōk**, *snorken?*, Pdj. Z. 1; **mandoōk mĕdĕm, nungkajak**, aanh. onder lali; **mĕdĕm mandoōk'ang**, *zich neervlijen en doen alsof men vast in slaap is*, ald.

, s. (duhkha), Br. Z. 51, 3 (sangsara, sakit), R. 4, Z. 1, 63 (s., liwat panĕs, sangkala agung), naast runtik, Hadji D. 56, *gĕlĕng (z. duka), vgl. onder adhjâtmika.

2°, R. 5 Z. 5, 31 (sĕbĕt manah, sakit), *malara, tegenov. sugih, Ud. 21; **suka duhka**, R. 3 Z. 1, 23 (ala aju); **dahat duhka**, saçoka.

, duṡkrĕta; **wwang djalu tanpasakṡya istrinya, istri tanpasakṡya djalunya, wwang pradana tanpasakṡya rowangnya, tanpasakṡya kadang santananya, ja ta piraknya amanggih duhkrĕtta, jan hana wwang awjawahara mangkana hinakuta sakṡi, nga, kalahakĕna**, Dp.

, s. (duhkhita), *çoka, B. Z. 3, 23 (kèbukan kasakitan, sangsara).

2°, h. v. sakit manah, gĕdĕg of pĕdih (vgl. duka); **duhkita tityang kaūmbal wong gunung, lintang nirguna, kaduhkitan**; *kâsyasih; **nduhkitani(ng) tjitta**, *anglaré hati.

, vgl. dadah; **nahdah**, *smelten* metaal (z. njag); **pĕnahdahan mas** v. d. musa.

, z. dĕdĕh II.

, *ati drukt ook den excessif uit, *te*, Sum. Z. 60, 2, aanh. onder djuti en arddha, B. Z. 85, 16, Z. 100, 4; Bh. 2 m. (z. daĕt II); **hajwâça dahat**, Br. Z. 51, 4 (kadaātan, kadurus); **dahat sakité**, *ati branti; **tan sora dahat**, Adip. 49; **dahatĕn**, B. Z. 17, 3; **raré dahat**, *beneden de jaren, te jong*, Bl. 2; **ikang bahud angrabjani kanyâ, tan jogja makastrînya, pan raré dahat, ikang wwang mangkana çighra tugĕlana djaridjinya rwang siki, daṅḍa ta ja muwah, 600 paṅa, mâ, çû, 1, mâ 4, tikânya**, Sdj. (Manu VIII 367); **kadahatan**, *karakĕtan; **kadahat en**

kadahatan, *atyanta, *atiçaja, *lukan; vgl. onder ardḍa; **dahating**, *ati.

I., *vaste grond*, tegenov. zee of rivier (mal. darat, jav. ḍarat); **mĕdaĕt**, *over land gaan*.

II., in pl. v. *dahat; **daĕt sungkan knĕhé**.

of dit, sas., vert. v. jav. lan; **dait mĕnah** naast djangka mĕnah; **dait nané** of **dait nĕngka**, makadjani; dit ook naast barĕng; **tadait**, katĕpuk, ook **kĕndaitan**?; vgl. onder bulan.

I., jav. (ook ḍahut), bĕḍol, djabud (Mngw.); **buka daut atmané** v. e. ontstelden; **panaŭtan**, een middel tegen de panglèjakan en diergelijke middelen (vgl. onder rong), v. verslagen krijgers, Sut. Z. 130, a (bungkah), Z. 121, 10 (lilih), Ar. Z. 18, 6; **dinahut**, binĕḍol; **kadaut** v. verslagen krijgers: **kadahut asâk çirùna**, Br. Z. 30, 1 (kadahatan rusak tlas); **dahutĕn**, Wtb. II 47, vgl. dawut.

II., sas., *10 gulus* of *40 amĕt*.

I., **nĕĕt**, K. A., nigtig; **pandĕĕtdané**, *panghruknira, vgl. bĕĕt.

II., **dĕĕt**[2] v. e. kutjit in de tapis pĕmongkosan gevangen; **mĕdĕĕtan** z. guwik en guwèk.

, R. 7 Z. 2, 3 (djuwĕt; tag. duhat, pamp. duät, Sp. v. d. philip *el lomboy*, waarvan de verkl., z. Blanco bl. 419); z. ḍuwĕt en djuwĕt.

, **nduŭt** v. d. lublub-vogel en de kwartels, Dd. 11, bis (z. mĕlung en vgl. bubut); **nangis pasĕgasĕgu paduŭt**, 19, **widjungé pada duŭt**, Lmb. Z. 1, 19; **tjèlèng alasané sĕdih pada paduŭt**, fr.

, s., *dochter* (vaak in pl. v. dajitâ zoo 't schijnt, zoo Sut. Z. 103, 14); **narèndraduhitâ** (b. narèndradajitâ) v. Sambha's moeder, B. Z. 3, 10 (vgl. *jav. dajintadji, dat behalve *gemalin* v. e. vorst ook *prinses* of *dochter v. e. vorst* kan beteekenen); **çrî nrĕpaduhita** v. d. gemalin v. e. vorst, T. Z. 44, 1 (pramiçwarî); **apsarîduhitâ**, W. Z. 17, 5.

, **ndáus**, *voort* loopen, Bngk. 25 b.

, **badaos**, sas., ngĕrot; ook ngraos.

, vgl. dóos; **diis**[2] v. d. adem v. e. slapende, *mahos; **daăsdiis**, aanh. onder tunggah en djlèmpoh; **ndiis** v. d. ademhaling, *mahosyan; **angkihané mandiisdiis** v. e. toornige, Bngk. 3, 104; **padiis**, *angĕmbus; **angkihannjané padiis pĕsu**, *uçwâsanya humjus mĕsĕs.

(?), vgl. doŏs, diis; **nuŭs** v. d. ademhaling, *hardop* droomen, zonder dat er zin is in de woorden (z. tuŭs); vgl. ipit.

, dèrès.

, **madoŏs**, *umĕhah, *mahosyan; **mandoŏs** v. d. ademhaling, *mĕnggah[2], *mâdrĕs; **padoŏs**, *angĕnggahĕnggah; **madoŏsan**, *mĕhah, *angĕsĕsan, *umĕnggah; vgl. dĕkĕs.

en dusa, gandarusa vulgaris, (afb. Rumph. IV pl. 28, mal. gandarusa,

sund. handarusa, cebu. mandalusa; vgl. dumarusa); z. onder kling, aja en tjĕmĕng.

, z. onder gamĕl.

, z. onder dawan.

, **daāp**², rĕngas of kĕdáap².

, **madĕëpan**, *klagend zich uitlaten* over een ramp, waarvan men gehoord heeft, *belangstellend zuchten* uit medelijden bij 't aanhooren v. iemands lotgevallen; **pĕdĕëp** v. velen *een doode beklagen, regretteren*, z. tĕngĕh.

, ar., sas. 133 (Anb. 169, dukajanus), z. sahibulkapi.

, eigenn. v. e. berg, de Dièng?, jav. met een dentale *d* (z. Pustakaradja, bl. 95), O., Ag. 80, Tt. 1; **adihjang, sang adihjang**, B. Z. 3, 39 (sang sèda), v. 2 overleden vorsten, Ud. 97, Lamb. Z. 5, 1, Br. Z. 19, 18; **madihjang**, Wir. 27, 28, aanh. onder dwidjâti (men. en bat., mand., mandijang, ons *wijlen*); vgl. onder hjang.

, **mĕdaĕm** als vrn. gebr. = muwah; ***adahĕm**, B. Z. 38, 7, (maūwab); **madahĕm**, W. Z. 5, 4 (m.: eigentlijk *hemmen;* jav. ḍaham, ḍĕhĕm en ḍèhèm; sund. dèhèm; lamp. ngalihim; z. tĕngkèhèm); **aḍahĕm haḍawanya rumararara harṡadja dènya mulat**, Sum. Z. 27, 9; **mapiwatuk lagi maḍahĕm** om de aandacht te wekken v. iemand, die in een spelonk is, Krws.

 v. tamarinde *rijp*, maar nog aan den boom en nog niet droog; Bjw. nyadam (z. asĕm); ook v. iemand van middelbaren leeftijd; **sĕbĕngé daĕm**, sèlĕb; *deftig, ernstig* (anderen balĕm); ook *dapper?*

2°, gĕbrag; **tra njak djĕrih daĕm galaké.**

, ***dyam.**

, mal., **sami kasatan toja nabi musa ika malih mapan kaliwat ḍahaga arsa warih**, mah. fr. c. (vgl. jav. ḍahga), hds. ed. Gunn. 55 b.

 (jèn ring?), ons *dan* bij woorden als *liever;* b v. **daing nama djĕngah adènan mati, daing siga nu kma muli(h) kasĕlulung, daing idup daing kènè sukajan mangĕmasin mati**, Swg. Z. 2, 33; **lĕëng pĕdjah daing idup**, Tjp. Z. 1, 5; **dumadakan mati labuh, mati kĕtjadang mwang sangka, daing tityang ĕnu idup**, ald. 6; elders dèèng, b. v. dèèng sai patitakon adajan pisan mangamun (?).

 of ḍawung, z. onder rahung.

, **tulang daèng**, sas., tulang iga.

, blog. Bngk. 8, 82.

 I., bal. uitspr. v. duwung, ***kris**, (lamp. kr. duhung, soort kris, tj. dhong), **puput masalah duūng**, *çuddha çrîdanta.

II., **anduhungakĕn**, angatungkulang; **jan hawan èwĕh sumĕngka kapaguté luñtjipning paras tumurun kaduhunga kadjungkĕla, pĕpĕsa, rĕmpwa, ring ratâ kasopa**, O. VII, 6. b. 5; **asambhawa wuwusta mangduhungakĕn manah mahâ manglaré** van prijzende woorden, die den geprezene te veel ophemelen, R. 2 Z. 1, 51 (mama tulad v. manah

njakitin, bas manjumbungang kajuné manjakitin).

ᬤᬾᬤᬾᬂ I., (vgl. dèdèng); **mĕdèèng,** bij 't doodenfeest de pangabaktyan *halen,* 't geen een dag vóór de verbranding geschiedt, v. e. bruid de processie met de dangsil; **nèèngang,** *vertoonen, laten zien* (vgl. èdèng); *over* iets, b. v. over den rijkdom v. iemand *veel zeggen?*

II., z. dáing.

ᬤᭀᬯᬂ, z. dowang.

ᬤᭀᬤᭀᬂ, **daängdoöng,** B. U. 22 b; **magujang madoöng**², ald. 231; **ada ndoöng kangĕn ring gusti ngurah, mairib tanpa adji, kĕné maglaturan,** U. Bll. Z. 1, aanh. onder gĕrèng; vgl. doö.

ᬤᬦ᭄ I., **madan,** W. Z. 22, 6 (matjadang, makiré, matjawis); **madân,** m. c. Z. 18, 7; **adan,** Z. 22, 3 (makiré); **adan,** B. Z. 7, 16 (madabdaban); **adan kawatja,** Z. 32, 4 (ngrangsuk kalambi, manandang rasuk), Br. Z. 46, 11; **adan wida,** Z. 14, 5 (magawé pupur, mapupur) met een conjunct.; **adan lumampaha,** B. Z. 39, 11 (tjumawis mamargi, makiré m.); **madân** (m. c.) **umangkata,** W. Z. 18, 7; **adan lumakwa,** Br. Z. 27, 8, **adan mantuk,** T. Z. 5, 68 (makiré mulih, ngirijang budal), **adan marahupa,** Z. 15, 1; **adan makiré manĕmbaha,** W. Z 13, 10 (madabdab ngagĕn ngabhakti; tambis mangagĕn mangabhakti); **angdan,** Br. Z. 15, 24 (nggawènang, nabdabang), een slaapplaats, L. Z. 4, 6 (ndabdabang); **angdani,** oorlogsgewaad, Br. Z. 41, 7 (anggĕlarakĕn, ndabdabang).

II., ndan, Mal. passim.

ᬤᬶᬦ᭄ I., ndi?, **athawâtah palakunta diidaré, ja matangnya taman kĕnèng irang,** R. 3 Z. 1, 48 (mirib twara dăă).

II., z. onder don.

ᬤᬾᬦ᭄, B. Z. 94, 3, b., Z. 95, 8.

II., (vgl. lèr), **dèn pasar,** eigenn. v. e. plaats in 't Badungsche; **dèn bukit,** z. onder bukit; **dèn tjarik** in de nabijheid v. Bandjar; **dèn kaju,** een plaats in Mngw.

III., *door hem* eigentlijk (dèra), maar ook *door* in 't algemeen, vandaar **dèn mami,** dèngku; z. jan en jar en voorts *n* en *r.*

IV., sas., verk. v. radèn; **dèn truna, dèn dara** of **dèn putri,** vgl. dénéq.

V., in pl. v. ndèn, aanh. onder bèh; **kèwala alunggah dènan** (comparatief v. ndèn) **tongada bisa mamunji,** Br. bl. v. Pandu uit de kawah gehaald; **twara ngutjap kèna** (wala) **alunggah dènan,** ald.

ᬤᭀᬦ᭄ I. (daün); *blad* v. d. pen zelve tegenov. de katik (mal. daun, smbw. din, malag. ráwina, bat. daon, *geneesmiddel* evenals 't bis. balong, dat als bulung in het lamp. en bat. weder *blad* bet., vgl. onder amu en uwat; z. *ron); **don tal,** Smbr., *lontar* (z. tal en duntal); **pala mĕdon,** z. onder pala; **i bandèsa djani ja matjĕbur, nĕgak di guminé, dèsané pada mangiring, nĕgak marĕp kamĕü, sajané ngalih don kaju, laüt tjatjarinja pada, mabakti ja pada laüt, sraban pada manjumbah,** Tjrk., namentlijk de bladen

v. d. **baingin**, om door ze tusschen de gevouwen handen te houden, den verschenen god hulde te doen.

*II., *aanleiding*, Kam. 6, 8, *reden* v. iemands dood, Ar. Z. 63, 9, R. 3 Z. 1, 21, *bedoeling, oogmerk*, B. Z. 37, 20, Z. 87, 57 (bis), Z. 78, 7 (ndon), Z. 1, 33 (karja) Z. 100, 5; **tatan tĕmung don**, R. 6 Z. 8, 20 (nora amanggih né sadyajang, nora inggas gawèné); **matya donika** v. die apen, R. 6 Z. 9, 1 (pĕdjah sadyanya, makita mati); **donkwî kita lâwan baladèwa**, *wat ik van u en B. beöog*, B. Z. 83, 3 (z. dwan en ĕndon); **patan donyé sang dwidja**, *wat doet de brahmaan er meê?*, T. Z. 3, 68; **donyâsunwa**, *zijn doel* er meê *om een zoon te krijgen*, Ar. Z. 4, 9; Z. 4, 4; **mâtya donya**, *zij is van plan te sterven*, Sm Z. 23, 5; **wruh aku ri doni buddhimu**, R. 4 Z. 1, 56 (ngĕh kai né kaprihang di kĕnĕh ibané, uninga mbok ring pakĕnan idĕp idané, tan mbok tĕkèn daging manah tjainé); neem dezen mijn ring meê om aan Sîtâ te geven, **donanya pratjajaniré kita kinonkon dûta sangkèrjjaku**, opdat zij geloove dat enz., R. 6 Z. 3, 10 (kranan njané njadin tjai tundènan bĕli, phalana gugundané tjai kaũtus matlik saking mami); **donanira**, Br. Z. 1, 8; Sum. Z. 28, 4; **makadon aku tan hulnna**, Adip. 32 b.; **dumon**, B. Z. 2, 16 (manggĕpok, ngĕdig, manuku, ngrĕdjĕk), W. Z. 20, 5 (manglurug, lurugĕn, ĕndonin), T. b. Z. 3, 1; **numon**, ***andon**, R. L. Z. 7, 147; **angdon**, W. Z. 22, 4 (mangĕndonin, nĕkani, nggĕpok); **angdon langĕ'**, *matjangkrama; **andon langu**, T. Z. 4, 36 (matjangkrama); **andon alalangon**, R. L. Z. 10, 7 (malalañtjaran); **dinon**, *aangevallen* door den vijand, Z. 4, 13; **dinon**, Z. 22, 5 (kagĕbug).

ᬥᬦ᭄, s. (dhana), aanh. onder abhidjana, Ar. Z. 6, 6, (jav. ḍana); **uttamaning dhanolihing amèt prihawak aputĕran, madhjama ngarthaning bapa kaniśta dhana saking ibu, niśtanikang kaniśta dhana jan saka ring anakĕbi, uttamaning iunttama dhanolihing anuku musuh**, Nts. Z. 2, 2; **dhanakârî**, z. onder maling; **kalokapâlan mwang kadhanapâlan**, 'tgeen Waiçrawaṅa v. Brahmâ wilde hebben, Utt. 3e srg. ('t origin. lokapâlatwan en dhana of artharakśaṅam); **dhanapati**, R. 5 Z. 4, 31, ***dhanèçwara, èndah hjang dhanapati** v. e. schatrijke, Kid. Sund. Z. 3, 76; **ḍânaḍânya**, War. 51.

2e, z. rabut; **rambut sĕdana**, de god v. d. rijkdom vervaardigd van tjĕndana met pipis omhangen; er zijn drie in één pĕngogongan bij 't makiis.

ᬤᬦ᭄, s., aanh. onder dharmma, *dadar, aanh. onder dâtâ, R. 22 Z. 4, 85 (mas mani, punya), aanh. onder dîna (pidana), onder de tjaturupâja, z. ald. en z. tut. 36 b., **dâna wiçèsa ring tjaturupâja kĕna² kabèh, ring sama** (m. c. in plaats van sâma) **bhèda ḍaṅḍa tajaning dana** (m. c.), **tanana kĕna, sang mangarĕp musuh tjaturupâja djuga kĕna², bjakta kasoraning ripu balanta magalak ingajun**, Nts. Z. 2, 3; **dinânan**, sic.;

dinandan te lezen, van wagens, R. 7 Z. 19, 18 (ginĕlarang, tiningkah); **dinânan** van krijgers, ald. 19 (katjadangang, t.); **sĕkar mrik dinânan**, B. Z. 19, 11 (puṡpa wangi katjatjarang); **phalaning madamĕl dâna**, Ud. 74 (vert. van phalaṁ dâna çîlasya); **lir tirta mili danané**, z. onder warṡa; **anâma dana**, z. onder sâma; **dânakarmma**, aanh. onder bungkil; **balé dana**, *patani; **dâna harṡa**, *geschenken* bij een feest ter gelukwensching?, z. onder tjuluwak; **dânaçûra** v. iemand die zeer zeldzame paarden aan brahmanen enz. wegschenkt, Ud. 68, aanh. onder wwat en kṡatrija; **tumadah kadânaçûran**, *van* iemands *vrijgevigheid genieten*, Ud. 67; **kadânaçûran**, *mildheid* v. e. vorst, Brh. Z. 3, 1; **tĕkwân ikang wrĕtta huwus prakâça, lumrâ kalunghâ hibĕk i triloka, jan rukminî karmma narèndra tjèdya, dé bhismakâpan sira dânakanya**, Hw. Z. 15, 7; **ndanèn**, *mamiraki; **danèn tjai**, *dĕmakananta; **dèning puput ja kadanèn ban gustinja**, *ri tĕlasnikânarima sangka ring tuhan; **nanain** v. e. vorst de onderdanen *begunstigen*; **kadanèn kambaon gĕntĕn**, *tinibân rawis hanjar; **kadanain**, *kinasĕgĕhan; **pĕdana**, *geschenk* aan de dragers v. d. wadah door den lijkfeest vierende gegeven, bestaande in een wit stuk lijnwaad voor hoofddoek en 33 of 66 bal. duiten; **padanaän**, een gebouw opgevuld met allerlei goederen, waarnaar door 't publiek gegrabbeld wordt, men omringt het met dorens om 't ongenaakbaar te maken, **padanan** en **padanajan**, *papunyan.

2e, vrn. = barès of bogbog; **bagus dana**, z. onder dijarta.

ᬤᬦᬶ, s., z. onder ordi II en sugih.

ᬥᬦᬶ, sas., vrn. = ngasa; **sadanina bañdjur mañdjak**, *zoodra zij bijkwam, ging* de prinses *zitten*; **tan kotjap pĕtĕng dèsa, parĕk bĕnar, putri dani midjil gĕlis, turun aning pañtjuran**, Tjp., vgl. dâni.

ᬤᬵᬦᬶ, s. (dhânî), **râdjyadhâni**, z. onder râdjya (pringgadani in 't jav. schijnt een vert. te zijn v. porabhaja).

ᬥᬵᬦᬶ, udhâni?, **dâni ta manahnira niratiçaja**, R. 22 Z. 41, 23 (kaèlingang ring idĕp dané manĕlasang), vgl. dani.

ᬥᬵᬦᬷ, s., aanh. onder awalâ.

ᬥᬦᬸ, *een meer* (mal., bc. en bis. danau, magind. lanau, malag. ranu, kating., ngadj., samp., iloc. en pamp. danum, *water*, z. ranu), *tasik anak (vgl. danuh); **trima lĕb kadanu**, sprkw. bij 't ontvangen v. geschenken, die men niet vergelden kan (vgl. onder lĕb); **bintang danu**, benaming v. d. oorspronkelijke Balineezen, zooals die v. Bratan en Bajung, Songan, Kĕdisan, Trunjan (allen in de nabijheid v. 't Batur meer onder Bangli); vgl. ajung II en onder aga.

2., s., eigenn. v. e. dochter v. Dakṡa en moeder v. Maja danawa, dien zij bij Kaçyapa baarde, Mj. Z. 2, 2, waar zij, na den dood vervloekt al degenen die olifanten op Bali wilden houden of derwaarts als koopvaarders wilden gaan; **danurâdja**, eigenn. v. e. vorst v. Wanasaba, vader v. Çrîgati, Kuntij.; **çrî danutanaja**, hr. Z. 48, 5.

ᬥᬦᬸ, z. dhanuçâstra.

ᬤᬦᬾ, da bepaald door *é*, 3e pers. v. iemand uit een lagere kaste dan een brahmaan (z. ipun en ida); bij 't ondervragen v. iemand, wiens kaste men niet kent, als 2e pers., **ida dané ipun sami,** *zijlieden* om alle kasten in te sluiten.

ᬤᬶᬦ (raina), R. L. Z. 7, 144 (sijang), *dag*, b. v. **pitung dina** (pitung raina), 7 *dagen* (vgl. wâi); **sadina***, *dagelijks*, *satata; **sadina né djani,** *heden, op dezen dag* (vgl. mal. dinahari); **didînân,** Adig. 45 enz., **dinakara** (vgl. dinakrĕt) en **dinamani,** s., *zon*, Krts. Z. 1, 16, Z. 2, 1 (z. manindra); **dinakaramani,** B. Z. 107, 3 (surjja).

ᬤᬶᬦᬵ, aanh. onder guṅottama, **tibâning dinâ miwang çrama,** aanh. onder paradah (tiban pamisalahé miwah daṅda).

ᬤᬷᬦ, s., R. 22 Z. 4, 23 (ibuk, z. onder kâsyasih; Bh. 91, 81, 9, Hr. Z. 46. 1, vgl. Adig. 5. 6; **dinâlara** v. d. Pâṅdawa's bij den dood v. Çwètja, Bh. 49, (vert. v. açotjan); **dinâlarèpwasuma,** z. onder *ipu; **dinâputĕk,** Utt. 70; hînadîna, z. onder hîna (vgl. mal.); **dîna kalaran,** Br. Z. 51, 14 (kasakitan); **dînâtithi jogja jan sungana dâna tĕkapira sang uttamèng pradjâ,** Nts. Z. 4, 6 (djanma né tiwas malampah); **atidinatara,** R. 22, Z. 4, 22 (dahating ibuk en duhka); **trâsadîna** v. d. ambĕk, Utt. 13, Sm. Z. 6, 6 (kèbukan kajun); **dinatjitta,** W. Z. 17, 6 (kasiharśa, kasungsutan kajun, katunan manah); **ikanan dumîna kita,** R. 23 Z. 13, 4 (ika né manĕsin i ratu, punikung né tan mangdé lijang i dèwa); **dinîna,** ald. (panĕsin, kasĕbĕngin), **pĕdjah dinîna** (2 hds. dininda), Br. Z. 15, 43 (mati maluân, m. kariinang kasoran; linaralaran; jav. vert. pĕdjah tinigas); **dinînan,** Sut. Z. 119, 2; **kadîna karsaṅa,** *kwelling?*; **kadînan** v. door Wiśṅu bestreden râkśasa's, Hariç. Z. 17, 3.

ᬤᬶᬦᬶ (driki, iriki), uit di en een vroeger ini (vgl. ditu), *hier op deze plaats* (tag. id., mal. di sini, mak. anrini, sund. bd., kadini in pl. v. 't gewone kadijeu, vgl. bug. rini); staat in brieven, evenals in 't jav., op de plaats v. d. geadresseerde; **uli dini,** *van hier, henen;* **dini dja** (kari ugi), *lah karija; **dini ndèn,** zegt men bij 't verlaten v. iemand, iriki bjang mapamit, *vaarwel!* moeder, (ik) vertrek, Swg. Z. 3, 15.

ᬤᬶᬦᬾ (samentr. v. diin en i?); **kai tusing ĕnjak, manglèbangin iba diné, djalan kĕma manglaût,** T. bg. Z. 4, 13.

ᬥᬶᬦᬸ, s., z. onder loh.

ᬥᬾᬦᬸ, s. (dhènu), lĕmbu mânak, Brhmd. 59 (Z. 2, 9, m. c. dhinu), T. Z. 4, 99, aanh. onder wawan.

ᬥᬾᬦᬶ, Bjw., *de bladen v. d. rotan.*

ᬤᬾᬤᭀᬦᭀ, **dĕdono,** *verrotte areca- of cocosnoot*, z. molo.

ᬥᬦᬸᬄ, s., (dhanuh), W. Z. 23, 1 (panah, laras, vgl. dhanuçâstra en aanh. onder praṅawa); Sm. Z. 30, 12, aanh. onder lung-

ajan; **danuhi dilahnikang kawatja,** *de stralen,* Z. 30, 1 (tèdja), z. danuh II en sudhanwa.

2°, *sagittarius*; z. onder râçi.

, s. (?), **bhatari danuh,** dochter v. Paçupati en zuster v. Mahâdèwa (vgl. putradjaja en aanh. onder batur), Us. B.

II., tèdja, Kr. **pĕtĕng sumaput.ing langit danuh** (sic.) **ikâng awandhâwĕnĕs,** Sm. Z. 37, 2 (janglalah); **angdé harsa kutjurnikang danuh** (sic.) **awangkawa kapapas i tèdjaning rawi,** Kk. Z. 4, 3 (dus een meer?); **abhrâ muntab ikang danuh kinĕlaban rudhiradjaladhi pûrnna mombakan,** hr. Z. 30, 1; z. danuh; **pilih tirtha pwèkang madanuh ajatan pandita tapa,** W. Z. 5, 5 (sĕngguhang jèh punika né matèdja ika nora pandita tapa, sinja jèh punika mangĕmbĕng dadyanya wiku matapa, sinja ada wé ika matalagajan kagètan pandita pèt matapa).

, s. (dhanaharî), maling.

, *een paar,* wordt alleen bij 't vermelden v. offeranden gebruikt, b. v. **pĕnĕk limang danan, tatulak katjatjar, ça, bantĕn tumpĕng adanan** (hds. dahanan), **iwak gadagan pinĕtjĕl saha raka, ujah atakir, sasantun gĕnĕp,** Us.; **gĕnahing abantĕn soring aturu, ikang ujah sambĕhang kalongan,** ald.

, z. dondon.

, s. (dhanèndra), B. Z. 1, 8 Z. 108, 1 (kuwèra).

2°, z. aanh. onder gatarasa en kimburu.

, jav. of mal. (ar.), *gouden munt* en vooral de *sovereign*, die hier soms *f* 12.50 kost, Am, de sas. tekst drĕham; ook binar en djinar.

, **manusa dinunur** (b.: dinunar) **mangké,** Stn. Z. 1, ('t schijnt aldaar een klacht te zijn tot de goden, zoodat aan dulur onder mad. invloed moet gedacht worden, daar manusa in gebeden wel eens als voornw. 1° pers. voorkomt).

, s. (dhanurdhara), Br. Z. 21 2 (puputing danurwèda, putus mapapanahan), Wir. 66, 68, 30; **madhanurdhara,** *apana²han; **ikang dhanurdhara kabèh,** R. inl. 8 (watĕk wruh ing saranè).

2°, eigenn. v. e. aap, R. 17 Z. 3, 1; 21 Z. 7, 1 (jav. danurdara, R. K. danurwènda)

3°, eigenn. v. e. widyâdhara, hr. Z. 45, 7 en 12, Z. 47, 1.

, s., R. L. Z. 4, 90, v. e. gevluchtens prins, Z. 1, 137, Z. 9, 59; **bandyaga dinârtta,** Kid. Sund., b., Z. 8, terwijl te voren dezelfde persoon v. zich miskin zegt.

, s. (dhanurwèda), *dhanuçâstra, *boogschietkunst* (jav. djanurwinda, vgl. onder dhanurdhara 2°); **puput ing dhanurwèda,** *dhanurdhara; **dhanurwèdaçâstra,** B. Z. 88, 12 (adji papanahan); **râmabhadra nghulun jan ing wruh ing dhanurwèda,** Bh. 36 (vert. v. râmah çastrabhrĕtânaham; R. 20 Z. 9, 14 ning wihikan ring astra kita râma).

, nanda dinanda, dinik pasĕhèng dinik, Spt. Z. 5, 37.

, in pl. v. dèn III?; dènèq laki, *radèn pañdji, dènèq bini, radèn galuh.

, s. (dhènuka); sang kîrttimân makarabi sang dhènukâ, anpakanak ta sang tjarisñu, sang drĕtimanta, Brhm. 10; vgl. ald. 86; z. onder ariśta 2°.

, s., W. Z. 4 (alwaar dinâkara veranderd moet worden in diwakara, de jav. hands. hebben diwangkara (sanghjang rawi, s. surja), Wrs. 27 (naar een ander hds., in de uitgave diwakara).

, s., matanaī, Krws.

, eigenn., Wtb. III 12 m., 13 m.

, s., z. onder waiçrawaṅa, R. 23 Z. 2, 3 (dhanèçwara), ald. Z. 8, 16 (wèçrawaṅa, dhanèndra); dhanadabrata, aanh. onder *tĕpĕng.

, s., tatapan, sârining tuñdjung taraté, padapa, gadâ, tomara, tjrĕmin (?), pahir, pidana, smara, Tjt., Br. Z. 15, 39 (gada), R. 20 Z. 19, 2 (palu²), v. d. knods v. Jama, B. Z. 37, 26 (daṅḍânâla), Z. 108, 2 (ginada), Z. 17, 4; daṅḍakarmma W. Z. 21, 1; mènggal kĕtang daṅḍawadèkitâçru (m. c. in pl. v. daṅḍawâda of daṅḍapâta), B. Z. 78, 25 (glis punika tiban dandané daāt ring i dèwa); himâraṅḍya ljan daṅḍa, *mèghâbang mahirĕng wanèh, vert. Z. 3, 36 (b.: imané maturut rakta mwang krĕśṅa; c., ima rakta ljan badĕng); apan daṅḍa botan djawi, Mal. 147, Was. Z. 2, 8 Z. 1, 22; manawat ring gadâ daṅḍa'n, Ar. Z. 8, 4; hrûnya tulja daṅḍa panggupitnya, Wir. 40; dumaṅḍa, *straffen*, T. Z. 4, 24 (nanda); sanghjang jama nghulun jan ing dèwatangdaṅḍa, Bh. 36 (vert. v. jamah sangjatâm aham); vgl. dĕnda; dèwatângdaṅḍa, z. onder jama; ndanda, T. Z. 4, 21 (njakitin); nanda, *dumaṅḍa. z. tanda; kadaṅḍa, Adip. 69 (bis); kadaṅḍa sîma bwat kali, Lamb. Z, 37 (dèça sring danda); mamidaṅḍa, aanh. onder bhîru (manjakiti); pamidaṅḍa, *panigraha; kapidaṅḍa, aanh. onder baljan.

2°, *boete* (de helft, als 't een vrouwspersoon is) en verder ook *straf* in 't algemeen; wĕnang danda pati, dènira sang amawa rat, jan ja malakwing urip, tur inurip, pinipis daṅḍané, bwat gung artha, 40000, tkaning pangili çawa, bwat gung artha, 8000, Wtb.; daṅḍa pĕmalingan, *boete op diefstal* bij de 4° kaste (z. sarma), bij nacht, 49000, overdag 245000; daṅḍadâsa, angawula dèning d., z. onder saptadâsih; sahadja manis nikung mata linurwakĕn laṫi dinaṅḍa râga kapati, Br. Z. 37, 5 (dinanda nakiti manah karasmi, njakitin i kaūlangunan paling; jav. vert. mèñtjĕp sarira dèn papati, kaèñtjĕpakĕn sarira dèn pĕpĕdjah);

3°, daṅḍanîti, z. tjaturupâja en aanh. onder trajî.

II., nm. v. e. versm. v. 25 lettergr., meer dan 25 hebbende, is 't daṅḍa kĕlalwan, vgl. Wrs.

III., eigenn. v. e. vorst. zoon v. Iswaku, wiens residentie door Çukra, wegens 't schenden van Aradjâ, verwoest werd, waarna de plaats Dañdaka genaamd werd, Utt. 106; eigenn. v. e. râkšasa, ald. 9, Ar. Z. 45, 16; **dañdawana,** eigenn. v. e. bosch, T. Z. 3, 64, Z. 5, 106 (dandanawana, ald. 107, dañdakawati en met 't zelfde vertaald), z. dañdakâ en khandawa; **ri dènya umidjil swabâhunira sang nrĕpati prĕthu ngaranya dañda ja,** Brhmd. Z. 2, 2, ikâng asura çutjiloma matĕmah sudasasuta sudañda nâma ja, Sut. Z. 22, 2.

, jav. (dĕñda, z. dañda); **pidĕnda,** *straf* der goden? (kĕnèng dĕñdaning djawata luwih, jav. waj.; de bataksche si adji donda hatahutan, *vorst gevreesde staf,* zijnde de voornaamste persoon op de tooverstaf afgebeeld, is eigentlijk een persoonsverbeelding v. d. dañda).

, s., z. onder brâhmaña.

, z. onder *dîna.

, s. (dhundhu), daitya pinatyan dé mahârâdja kulawaswa (kuwalajâswa), Ag.

, sas., *prinses,* dochter v. e. radèn bij eene vrouw v. gelijken stand (z. dèn nuna) als liefkozingswoord in sommige gedichten, b. v.; **njalig asah mamunji aduh mirah mas manik dènda aju mati saja ratu ratih swarga tityang dèwa mati matimpal i ratu aduh nènèq ĕmas pañdjakang i kasyasih sapandadin tityang dèwa tityang ngaüla ring i ratu,** Njalig Z. 2.

, jav., **nâhan hètunirèki rakwa kilalan kung dèning oghângarang, dañdan ring lara harša taljana wirâgâwĕtwarûmning djinĕm,** Gh. Z. 2, 12 (bis. *kabel,* vgl. bat.; vgl. aanh. onder ranté); **makatali dañdan urip,** *abhañda djîwita.

I., **tali dandan,** *een dik touw v. garen, waaraan 250* pipis *gehangen* en dat de naaste verwante bij 't gaan naar de sĕma in handen houdt, als 't ware den overledene geleidende; **sridandan,** nm. v. e. balé met 8 staanders; **madandan,** *geleid worden* v. e. blinde, van die niet loopen kan; **madandan asta,** *atuntunan tangan; **nandan,** *leiden* een blinde b. v.; **ndandan,** *anganti, *op sleeptouw nemen* een vaartuig (batav. id., bim. danda, sas. dèndèn en rèndèn, mak. en bug. rèngrèng, vgl. onder ambat), anuntun, 2° in processtukken zelden in pl. v. nuntun; **nandanin,** een paard *leiden* met een touw; *geleiden* een blinde; **kadandan,** *kinanti; **njama dandanan** v. die in de geboorte aan één ari² verbonden zijn, de later geboren door de nog in den buik zich bevindende ari² verbonden, njama sodĕt; **dandanan,** bij 't schelden in pl. v. njama; **tjèlèng dandanan,** *een gebonden varken,* omdat 't er niet thuis behoort en telkens wegloopt; vgl. puñdjung; **dandanan papajoné,** aanh. onder saradab.

*II., jav. (vgl. *dan); **madandan,** *zich uitrusten,* R. Inl. Z. 1, 58 (ngirèang); **adandan,** Br. Z. 32, 4 (makiré), Sm. Z. 25, 4 (matuntun!); **adandan ahulĕs,** B. Z. 5, 7 (mambĕnahang kambĕn, mahaju wastra);

adandan rukuh, W. Z. 7, 6 (mbĕtjikang, nabdabang); **sampun sundandan**, *ik had ze* (die gelijken) *een merk gegeven?*, ze op 't hoofd gehakt, Hadji D. 74; **andandani sawidhi-widhânaning ahoma**, T. Z. 4, 13; **andandani-tjaru widhânaning ahoma**, ald. 14.

III., sas., pati (ngadj., *steel v. e. roeiriem*, vgl. bug. dandang).

, **adĕndĕn** v. velen (vgl. jav. dĕṅḍĕn), Dpt. Z. 1, Kid. Sund. Z. 2, 36, Tb. Z. 1, 83; R. L. Z. 89, 1, Z. 11, 103, 125, v. vele wagens, Smw. Z. 13, 6, Ar. Pr. Z. 16, 2, Jsp. Z. 6, 15; **gadjah ratha kuda, adĕn-dĕn paḍa prâpta**, Spt. Z. 5, 244; **ri sampun-ing mĕdal samya ḍĕṅḍĕn ing ĕnu**, Jsp. j. (sapraptanė djawi wong djĕdjĕl ingĕnuh; Jsp. b., Z. 6, vgl. dĕdĕ').

, **nundun**, *wakker maken* (nangi-nin; mak. ronrong); **nundun sĕdih**, bij iemand *treurige gedachten opwekken* b. v. door zijn overleden broeder in herinnering te brengen; **nundun sĕdih buka kĕdisé ring alas, pĕnun-dun latjur** v. e. gĕṅḍing; z. ĕntĕn en ngĕndusin.

, z. onder dandan I en vgl. onder ambat.

of donon, *bekoord?*, B. U. 777 (dĕmĕn??); **nondonang kĕnĕh**, iemands *lust aanwakkeren* v. e. vrouw naakt gezien.

, sas., èndèp; **dĕngan dèn-dèq**, anak katé; vgl. onder djaé.

, van den knods van Jama, *daṅḍa.

, s., eigenn. v. 't bosch, waar zich Râma na zijn verbanning als kluizenaar ophield, R. 3 Z. 1, 3 en 27 (nandaka; R. sas. andakawana; R. m. indrasana, R. K., alas ngĕndrasara, R. K. b., udajaning gunung indrasana; vgl. onder pañtja-wadi en daṅḍa III).

(z. kĕdĕndut), **madèndut** v. 't geluid v. d. kulkulan, B. U. 75, 84, madèndaug 75 b., (vgl. bat. dandung), aanh. onder grèndang.

(?), z. bĕṅḍĕl.

, s., aanh. onder padmâsana en plawa.

, z. onder kandawahana (dan-dakawana?, z. Hitopadèça).

, s. (dhanâdhipa), B. Z. 2, 12 (dhanèçwara).

2°, aanh. onder upakâra (i sugih).

, s. (dhanâdhjaksa), Ku-wèra, Utt. 5.

, s., z. onder bhèri, Wir. 57, Sut. Z. 94, 6, **mahâdundubhi**, nm. v. e. monster.

2°, eigenn., zoon van Maja, Utt. 23, Ag. (alwaar dundumbhi); **hana ta gunung ri saṅḍinguya** (v. d. Rèwataka), **si çyâma nga-ranya, matangnyan çyâma ngaranya, bwat ahirĕng rakwa wwang marèrija ngûsana, si dundubhi ngaranya wanèh, matangnya si dun-dubhi ngaranya, ngkâna ta rakwa ikang daitya dundubhi mĕtu, sirâñdjaḍara** (?), **si ratimaja, si çalmala, si surantakrĕt, si çab-damrĕtyu, ikang pinatyan dèning dèwata**

lawas, Bhrm. 86, aanh. onder kroñtja; vgl. dumdubhi.

, s., ulâ; vgl. onder halah.

, jav., dangdang, **gagargugur, angilo lĕri, anglĕlĕnga, lan angungsi dandang** (wangdang), **amrih irĕnging rambuté, rèma arang tur djumbul, butak lĕngar dumuh tur tuli, djagutipun njantang rarahiné trĕdjung** v. e. verliefd besje, Amd. Z. 5 (bal. red. gupuh mangilo ana ring warih, a., angusap ing dangdang, a. i. ta r., roma putih tur djambul b. l. pitjĕk t. t., dj. angĕtar, r. t.; een ander hds. gagargugur angib ing wari, butak lĕngar, lan angungsi dangdang, amrih irĕnging rambuté, pawakané siwus dawuk, butak lĕngar tumuk tur tuliq, djènggotipun anjĕntang; 't jav. origin. nulja malĕbu djĕroné pawon, ngilo lĕri lawan widjang, lir kramas arĕngé dangdang, untuné kari tĕtĕlu, dèn sisigi untunira, idĕp tumangkĕb kalih, pan lakuning sampojongan, pipi kĕmpong sampun pirot, matanipun mapan rimang, rahi kĕrung djanggut bĕñtang, baiuk nunung rambut djambul); vgl. de aanh. onder pĕtjuk.

, z. onder dèndut (vgl. jav. dèñdang en mal.), vgl. grèndang.

, **tĕrèng dèndèng** of rèndèng, sas., tiing ampèl.

, **adañta**[2] van tuinen?, L. Z. 2, 6 (madjadjar), Sut. Z. 133, 3; **madarat adañta**[2] **jan**, Hariç. Z. 3, 5.

, s., *slagtand* v. e. olifant, T. b. Z. 4, 111, (z. onder simbat); fig. v. d. dapperste hoofden v. e. land, Kid. Sund. Z. 1, 59 (vgl. tjaling); **masalit asihung kadi dantaning airawaña** v. Kâla, aanh. onder djahinang, **dinanta ing gadjah**, Z. 2, 203.

2°, gading (*ivoor*), *danti; **saradanta** z. onder sara, naast gading; z. çridanta, v. iemand, die sneuvelt; **pring danta**, çrìgading; **nyû danta**, vaak om er mooie borsten meê te vergelijken (Men. ed. W., bl. 345, angĕnju dĕnta waarvoor de uitg. bij v. D. bl. 322 't foutieve mujuh d. heeft) z. onder irang; **kusuma sadanta**, Tjt. 58; **dantadhawana**, S. z. onder susur.

3°, *wit*, Ar. Z. 32, 3 (vgl. gading), **uluh** (wuluh) **danta**, B. U. 489; **dantatjakra** (dantawaktra?), Hw. Z. 27, 4.

, s., van een heilige, T. Z. 3, 7; **tan ikang atĕlĕs winasĕhan çarîranya, ktikang madyus ngaranya, kunang ikang praśiddhâdyus ngaranya, ikâ sang makadrĕbjang dama djuga sang sinanggah dânta, sira tikâdyus ling sang pañdita, sutji ring wâhjâbjantara**, tut. 10; **nihan lakśañaning dânta tan agirang anpanĕmu suka, tan prihatin an katĕkan duhka, ènak ta wruhnira ring tatwa, wnang ta sira tumangguh i manahnirâpanpakadrĕbjang dama, sira ta dânta ngaranira**, ald.; (somadĕnta v. e. vorst die als een heilige vereerd wordt en zonder oorlog vele rijken door zachtmoedigheid aan zich onderwerpt, T. w., 2, vgl. onder aris); **sudanta niskâpti**, z. onder niskâpti; z. çrîdanta.

, **parjjangka dantinukir**, T. Z. 1, 20 (palangka danta maūkir); **lwir danta-danti puspitawrĕsti**, van iets, dat onherroepelijk is, R. L. Z. 9, 51, N. W. (vgl. Roorda's W. en Mad. leesb. v. Vreede 1876, 2e stuk, bl. 50, waar nog andere uitdrukkingen, die op 't zelfde neêrkomen; z. ook de aanh. onder kûrmma).

2°, ben. v. d. tandletters, b. v. **na danti** in tegenst. van na rambat (), **pa danti** in tegenst. v. pa kapal is een misbruik, waaruit blijkt, dat den Balinees de beteekenis onbekend **is**.

, s., B. Z. 95, 3 (danta), Z. 101, 11 (gadjah).

, di en nto; **nira mati dinto**, B. U. 802; **di margi dito²an** (sic.), ald. 796: **di djaā bĕli mangantyang, tujuh san tityang nglakonin, antyang tityang dinto² twara nang laād katĕpuk**, Bt., **kĕma ruruh dinto²**, naar de verloren suwĕng, ald. 93, aanh. onder laron.

, **dantan alah** (?) sas., kalijalah.

, **bwat dantĕn** (hantĕn) te lezen?, L. Z. 3, **2** (balé saka nĕm).

, Bbg., lamur.

, s., z. onder lambé.

, **kadantuq**, sas., katañdjung.

, z. onder iṅdit.

, s., onder de bondgenooten v. Djarâsandha, Hw. Z. 28. 4 en 10, waar dantatjakra.

, s., z. onder tĕngĕt.

(ontstaan uit don en 't jav. tal, vgl. lontar), sas., ĕntal (smbw. djuntal; 't woord moet overgenomen zijn, daar don geen sas. kan zijn, z. gèdèng), z. pustaka.

, s., ben. v. d. tandletters *d, dh, t, th*, en *n* (z. murddhanya en danti).

2°, v. gewone letters; b. v. **pa dantya** in tegenstelling v. pa kapal, vgl. onder tâlawja.

, s., kuwéra.

, z. aanh. onder râdjawali en guṅottama.

, s., z. onder sugih.

, s. (dhaniṡṫhâ), **kunang ikang wintang kadi miṅa rûpanya, jèkâ dhanistha ngaranya**, Ag.

, Sut. Z. 110, 2 (danurwèda).

, s. (dhanèçwara) z. onder sugih en madu, aanh. onder kali (sugih), B. Z. 2, 12 (jaksapati), *waiçrawana (z. dhanèndra, arthèçwara en dhanapati); *dhanâdhipa; **sobhagja kadanèçwaran**, *geluk en rijkdom*, T. Z. 1, 53.

, m. c. in pl. v. dânawa, z. aanh. onder prahrâda, waar met dit woord prahlâda moet bedoeld zijn.

, s., z. onder daitya, B. Z. 101, 6 en 8 (daruna; vgl. onder *ulû), *asura; **marûpa dânawa**, Z. 2, 8 (mawarṅna danudja, dâruṅarûpa); **maja dânawa**, eigenn. v. e. reuzenvorst vroeger op Bali (z. Us. Bal., vgl. Raffl. II 16), zou in een rots veranderd zijn; **dânawadwit** en **dânawadwiṡa**, z. onder

dèwa en vgl. dânawâri; **mradja danawa** z. onder maja danawa.

, s. (dénawah, plur. v. dénu), lĕmbu.

, z. onder rawèja.

, s. (dhanawân), z. onder sugih en lakšmî (*jav. danawan, arta luwih).

, s., laras; **dhanwanpati**, Sm. Z. 29, 1.

, s. (dhanwantari), eigenn. v. der goden dokter, uit de zee gekarnd, aanh. onder iṅḍit.

, s., Wiśṅu, Krws.; vgl. dânawadwit.

, eigenn. v. d. zoon v. Hadji Darmma bij de prinses v. Bhodjanagara (jav. Angling kusuma).

, eigenn. v. e. vrouw v. Râwaṅa, R. bl. telkens, aanh. onder gĕbjug en rĕdjang.

, nm. v. d. legerplaats v. Râma, niet ver v. Lĕngka, R. m.

, s., z. onder daitya, *asura; **mawarṅna danudja**, *marûpa dânawa.

, s. (dhânya), z. onder djahli en aanh. onder wâhja II en wèçya.

, mal. (ar.), soms als suka (2e) gebezigd; **madjanma ring sugih dunya hulun makwèh**, Pabr. bl. 50.

2e, rĕna, *druk, levendig;* **sai twah dunya** (b.: ramé) **di djĕro**, B. U. 624.

, s. (dhanañdjaja), een der namen v. Ardjuna (vgl. aanh. onder majûra); **ikang bâju si dhanañdjaja, jèka magawé çabda**, Wrh. (in b.: anabda wiśajanya, Nw.).

2e, z. onder karkoṭaka en agni.

, Sm. Z. 30, 5 (makirtti antuk kaçûran).

, **kunang pasambandhanikâ mamakšan, sakèng kaki çri basu nâma râdja, sirâwĕka rwang siki bhûmipâla, wrĕhadratha mwang danaghośa nâma, wrĕhadrathâputra ri çatru nâtha nyatang djarâsandha mahâprabhâwa, sang ing kapingrwâwĕka tjèdirâdja, matangnya tan lèn mamisan padâtût**, Hw. Z. 3, 7 en 8 (damaghośa), z. çiçupâla.

, z. onder gaṅggaṅgan en vgl. binong.

I., jav.; **dunungan**, *de persoon of de plaats, waar men zich als gast of vreemdeling ophoudt* (pasanggrahan); 2e uit nederigheid v. zijn eigen huis (vgl. (tjĕtjanggahan); **mĕdunungan**, *bij iemand zijn intrek nemen, tijdelijk ergens verblijven* v. iemand, die op reis is (jav. dumunung, z. hds., ed. Gunning, 56 *a*); *gehuisvest* v. e. gast die ergens logies krijgt, Hadji D. 87, vgl. sĕdĕk.

II., **dunung sumur**, z. onder sumur; ***dumunung**, Sm. Z. 2. 18 (djumugdjug), B. Z. 10, 3 (umĕgil, mangodjog), W. Z. 14, 8 (m.), Br. Z. 15, 37 (dumunung ing), T. Z. 1, 26 (ngodjog ka); ***dinunung**, B. Z. 95, 7 (ungsi); ***kadunung**, Sut. Z. 122, 19 (inungsi), B. Z. 86, 10 (kaûngsi), Z. 4, 23 (inodjog), *katjuṅḍuk; **kadunung**, Z. 86, 10 (kaûngsi), Z. 4, 23 (inodjog); **ndan**

dumunung marèng dèwatâ djuga, tan hana marèng daitya, Adip. 30 (vert. v. jato dèwâs tato djagmur); ***dunungĕn,** *val aan* den hemel, Sm. Z. 29, 6 (gĕbug); **mangdunungakĕn kamokśan tĕmĕn,** R. 23 Z. 8, 29 (manuduhin, mangodjogang); **dinunungakĕn,** W. Z. 29, 8 (kadunungang, kagnahang); **padunungan ikang surânggaṇâ,** W. Z. 3, 5 (pagĕnahan, odjog, dèning gĕnah).

, jav., W. Z. 13, 9 (olihing), ***dèning angluruh,** *gezocht wordende,* Mal. 18, 24.

2°, *apan, *pan, wètnya.

, z. onder dwaning.

I., mal. (Chin.), *de weegschaal* met één blad aan één kant, anders pĕnimbangan.

II., *op de penning zijn.*

I., Bjw., een iga² v. hout (jav. dudur vgl. onder totor).

II., om de versm. in pl. v. duūr; **sira dĕmang nanĕng bĕngong, manjingak prabawa di dur,** Pk. b.

III., foutief in pl. v. duç enz., z. onder durçâśana en vgl. onder tjatur.

I., **anak dara,** Adip. 93, aanh. onder tjĕmĕr (vgl. mal. en jav. dara en sund. dantĕn), *maagd,* Utt. 134 vlgd.; **kanyânak dara** van Ambâ en hare twee zusters; Ud. 124, bis (dĕdara, sas. en smbw., daa; dèn dara, sas., *râdjaputrî); **sida dara bléq sĕ(ng)kang,** ben. v. d. versm. Sinom, Tjp.; z. onder suta.

II., **aganti darâ,** Sum. Z. 1, 23 (z. onder daran); **darâçrū hamuwus,** *te harder* sprak hij, T. Z. 5, 73; **çrîdara,** T. Z. 1, 1, vgl. onder dala.

III., mal. (darah), **dara pĕtak,** eigenn. v. e. mal. als gevangene naar Madjapahit gevoerde prinses, R. L. Z. 4, 148, moeder v. Kala gĕmĕt, Kid. Pam. Z. 1, 9, waar zij rahadèn Dara pĕtak heet.

IV., z. onder aśtabasu.

I. jav. (verk. v. dârâpatî), *duif* (kĕdis dara), Hadji D. 62; op Bali, zoo het schijnt in latere tijden v. Java ingevoerd; de Balinezen houden ze niet gaarne, daar de duiven de lalang-daken plegen te bederven (een der namen v. d. duif in 't Skr. is grĕhanâçana, *huisbederver*); **dara wulung** z. onder wulung; vgl. *kapota; **suku dara** v. e. haan v. bizondere teekening (biing, saâ of bwik), als hij roode pooten heeft; **tampak dara,** *een kruisfiguur,* ook 't teeken boven den regel, dat op de onder geschreven woorden, die onder 't afschrijven vergeten zijn, slaat (vgl. sund. tapak djalak en mad. tapak dĕngdĕng of dangdang); **nampak darèn,** in een brief *een + maken* om de plaats weêr te vinden.

II., widyâdhara, **bagus dĕdara** v. d. sangjang, als 't een man is, anders aju dĕdari (dĕdari ook jav. Anb. hds. b. bl. 112; vgl. onder gamburang lajang), ni dĕdari, surawanitâ.

III., **dara pĕtak,** z. onder djingga; **slut dara,** z. onder slut.

IV., **dara²,** mèga.

[Balinese script], s., z. onder lĕmah.

[Balinese script], **anglunang kadi gunung kumukus sĕdĕnging darâwrĕg aputih,** Sum. Z. 20, 2; **lilânganti darâ putihnya kadi çangka madulur angurambat ing hĕni,** ald. Z. 1, 23.

[Balinese script], s., z. onder swami, *echtgenoot,* L. Z. 2, 2, B. Z. 54, 3 (samah); **kinaḍaran,** Wir. 32 b.; **dârâpati,** z. onder bhârjâ en vgl. ḍara III.

[Balinese script], **dĕdari,** z. onder dara II; **kolĕk dĕdari,** *rijpe gedroogde* pisang (jav. kripik).

2°, **kaki dari,** z. onder tjĕndikih.

II., hidji, Tjt. 23.

[Balinese script], **darîmukha,** s., eigenn. v. e. aap, Utt. 66, R. 21 Z. 7, 1 of **darîwadana,** 18 Z. 7, 3; **sang darîmuka mukânggupi dari,** R. 23 Z. 20, 11 (sang d. wada ané lwir dadari, s. d. mahjun mangwangsitin wini, de verkeerde vertaling door te denken aan dĕdari, vgl. wat onder râmâjaṅa v. d. w. wong in 't Bilsche wordt gezegd); **kolĕk dĕdari,** z. onder kladi.

[Balinese script], aanh. onder kĕla.

[Balinese script] I., kuliting kaju, Tjt. 23, lataning taru; ald.

II., z. onder handaru.

[Balinese script], Bjw. tĕpi, sisi? (ontstaan uit verkeerde scheiding van wanâdri?).

[Balinese script], s., z. onder kaju.

[Balinese script], s. (dhîra), *zeer dapper, zeer moedig,* R. 9 Z. 2, 1 (tan rĕrĕd); B. Z. 7, 8, 1 (pagĕh); aanh. onder nĕ'b; **sang dhîra krĕng,** *s. wîrapuruṡa; **mati çûra dhirèng prangan,** Smw. Z. 10, 29; **dhîralalita** z. onder prawîralita; **nindih** en **magĕhang kaḍiran,** Swg. Z. 3; z. ook sudhîra; **ngèsti jang kaḍiran,** aanh. onder galigas.

2°, z. onder pira II.

[Balinese script], zelden, in pl. v. dèra, aanh. onder humar II.

[Balinese script], jav., **sang angḍiri,** Sut. Z. 4, 11 (s. amawa rât, vgl. adĕg en djĕnĕng en 't mal. gelijkluidende woord); **drumâbhisèkaniranḍiri,** *D. was zijn titel als vorst,* T. b. Z. 4, 3; **anḍiri, mangkin ring puri agung;** ***angḍiri,** *stand houden,* op zijn plaats *blijven?,* Utt. 33; Ar. Z. 1, 7; Z. 20, 5; Bh. 54 b.; O. I. 3, 12 (vgl. mal. bĕrdiri en z. djĕnĕng); **sang angḍiri ratu ri djawa,** Sut. Z. 48, 2 (s. mangodagang parthiwané ring jawadwipa); **panḍiri,** *pamutĕr; **sapanḍiri*,** Hadji D. 13; **pamangḍiri,** *de regeering* v. e. vorst, Kam. b.; **sapanḍiri sang prabhu,** *gedurende U. M's. regeering,* T. Z. 1, 8 (sapandjĕnĕng i dèwa); **anaknya anḍirijani** v. e. overleden vorst, Pam. 9 (Kid.: anaknira anggantyani); vgl. dirjja, dat hier eigentl. moest staan; **siliḍiri,** z. onder sili.

[Balinese script], *siki, *wwang (vgl. dii), Us. Bal.; **kang sadiri,** b. v. sakaŭkud, *ieder een zeker getal te leveren,* b. v.; **niri*,** *alleen* v. e. ongetrouwde; **sadiri*** en **sadirisadiri,** *sowang², vgl. diriq.

II., **baginda jusup anjipta, awak ḍawak tanana madèng diri,** Jsp. b., Z. 4 (a.: norana m. kami), udjaré suwara ngartika, nja-

nanira tanana mimbèng diri, ald. (u. ing swara angutjap nj. kaja sirèki).

ꦢꦸꦫ, O., aanh. onder râdjawidhi.

ꦝꦸꦫ, s., *hoe zoul, 't is onwaarschijnlijk, dat*, Ar. Z. 6, 6; gevolgd door een conjunct., aanh. onder upĕt, Sut. Z. 95, 12, W. Z. 17, 6 (djoh, doh, mangdoh; ada bĕrapakah duranja tasik itu dari astanaku ini, maka sĕmbah pĕngail itu saqĕdar tiga djam sahadja dura pĕrdjalanannja dari sini); **dura dusta rawuh ing rahina,** R. m. (R. K., nora; 't jav. dora is dus eigentlijk *iets onwaarschijnlijks vertellen*); Hadji D. 66; **dahat dura,** *asambhawa; **dûramalika karas,** B. Z. 1, 3 (dahat sranta, kapah kolug, doh saranta); **ndurakrama,** *durçila; **dûradarçî,** O. b. p.; **sâksmât** (b.: sûksmât; l. sâkšât) **indrija dûradarçyanupamèng guṅa parama widagda nîtimân,** van een groot vorst, Gh. Z. 1, 5 (waar a. dûradardjya en b., dûradadya heeft); **dûradarçaṅa,** *'t vermogen om 't verborgene,* de toekomst, 't verleden enz., te zien, Adip. 105 (vgl. onder aŝièçwarjja, alwaar ook dûradarçî); **apan sakala buddhamûrtti çiwamûrtti kita parama dûradarçana,** Sut. Z, 116, 2 (dèning hjang wèrotjana maraga paragajan hyang paramaçiwa i ratu dahat ing lĕwih wruh ing adoh aparĕk, vgl. onder durawrĕsti); **duradèça,** *purântara; **anduradèça,** *émigréren,* Hadji D. 20; **nuradèsa,** *naar een meer afgelegen dèsa zich begeven* of wel zich aldaar vestigen; **kadura**[2], *kalungha[1], **dûraçrawana,** z. onder astèçwarjja; **dûrasthâna,** aanh. onder walâ[1]; **mandura**[2], *angawag[1]; **andudura,** Mal. 102 *b.*; **aduduran,** v. e. vrouw die zich uit afkeer van haren man op een afstand van hem ophoudt, Ww. Z. 1., 28, maar ald. 23, adodohan; **duran wruha,** *hoe zou zij weten* den vorst te dienen, T. Z. 1, 36 (doh patjang bisa), **duran si,** *hoe zou ik* u laten vallen, om in handen van den tijger te komen, T. Z. 3, 57, Z. 4, 6 en 60 (djoh), Ar. Z. 67, 1; B. Z. 1, 3 (kapah, doh, saranta); **duran susramèng pangrus,** T. Z. 5, 12 (djoh kĕrĕng ring pajudan); **duran jan angĕmasyantu,** ald. 13 (djoh tjai milu mati); **duran si kami atiwaré priti,** ald. 14 (djoh jan ingsun mangutang kakasihan); **dûran manusya kita,** *'t is onwaarschijnlijk dat ge een sterveling zijt,* Sum. Z. 5, 10.

ꦢꦸꦫꦶ I., andere uitspr. v. dori.

*II., **durjan,** z. durèn.

ꦝꦸꦫꦶ, **pinakadûri,** Sm. Z. 4, 12 (makaduré).

ꦢꦸꦢꦸꦫ, **dĕduru** of dĕdoro, sas., mis; vgl. rĕronggo.

ꦢꦸꦫꦺ of doré, *sieraad van gebakken steen* met krullen en middenin een beeldje; men zet 't op de panĕkĕb nĕb v. groote balé's (vgl. onder waidurjja), ook van paras?, *Sum. Z. 37, 4; ***duduré,** Dpt. Z. 1 (bis); **makaduré,** pinakadûri.

ꦝꦺꦴꦫ, jav., evenals in 't jav. vóór een vorm, die in 't passif optreedt, ook vrn. 2[de]

pers., Tjt. 82, bis; **paran dèra wĕdèni,** tot een bediende, T. Z. 5, 96 (apa né takutin iba); **kadrija dèra sanghahulun,** ald. (katjingak antuk sang prabhu), maar meestal een van voorname lieden, anders dèpun (z. ra en sira); **sadèra lingning sang nandaka mangké dèra pisinggih,** T. b. Z. 4, 2; **dèra sambut, dèra husapi waśpanira, dèra djum romanira,** Mal. 110; **mangka dèra bapa amĕgat,** *zoo moet ge vader!* de zaak *ten einde brengen,* Hadji D. 41.

ᬤᭀᬭᬓ᭄, jav. linjok, *leugenachtig* v. e. padanda (z. onder dûra, adura en linjok en vgl. bobab); **andodora,** aanh. onder rotaka; **hjang dorakala** (dwârakâla?) eigenn. v. e. helsche godheid, K. 3, kr. 18; opent de deur voor de zielen, Stn., aanh. onder kèré en lintah (Aw. maar bij I. alleen, waar van af samangkana, bl. 85 reg. 2 v. tot kawkas, reg. 11 bl. 87 een stuk is gezet dat uit een bewerking v. d. Bhimaswarga schijnt genomen te zijn).

II., in pl. v. dwâra?, een dag v. d. triwara, pasah.

ᬤᭀᬭᬶ, z. onder uri; **tumbal wongé dori,** aanh. onder tumbal en kangèjan.

ᬤᭀᬭᬾᬭᬶ, eigenn. zoo 't schijnt v. Nieuw Guinea, of v. e. plaats daarop, in de Us. Dj. met Tambini vermeld als een der ten Z. gelegen onderhoorigheden van Madjapahit (nu nog is 't de naam v. e. bekende havenplaats aan de Geelvinksbaai).

ᬤᭀᬭᭀᬭᭀ I., z. duru.

II., Smbw. (Oost-eigentl. Bim.), gunung (bat. dolok of dĕlĕng, Mangarai golo; vgl. bc. kadlagan).

ᬥᬭᬄ I., in pl. v. dalah (z. onder rumpuh en daran), aanh. onder rujut; **darah makèh pisan djanmané padĕm darah surup hjang rawi dènira akal kagunan,** *tot aan zonsondergang,* Ww. Z. 2; **saking wĕngi darah rahina, darah wĕngi tkèng rahina,** Wtb.

II., drah, ar. (ذرة), **jadyan ana sadarah** (Amd. s. Z. 18; sadrah), *al is er maar een ziertje,* dat iemand aan trouweloosheid heeft misdreven, 't wordt hem hier namaals betaald gezet (Amd. d. sadwara! Amd. b.: sukudrat!; de verklaring v. dit woord in 't jav. Wdb. zal wel een gissing zijn); **tan ana kibirira, sadĕrah pinarahasèwu,** Jsp. Z. 12 (sas. Jsp., s. pinaro siju).

ᬥᬭᬶᬄ, van een vrouw, die zich slecht gedraagt, Ag., onder die niet als getuigen mogen optreden, Dp. 39 (vgl. 74 b.), Krtp. 23 (istri nityasa linjok); onder de gebreken, onder de amĕng'an, Mal. 368, aanh. onder râdjawidhi (z. onder lampang); **wungkuk darih dèjog,** Us., Wd. 33; **darih wudjil lawan wungkuk,** Mal., aanh. onder papalajon (mal. darai, volgens Crawfurd en Atj. daré, *impotent*).

ᬥᬳᬸᬄ, daüh, O. S. b.; vgl. karuh.

ᬤ᭄ᬭᬄ, z. darah II.

ᬤ᭄ᬭᬸᬭᬸᬄ, **pada masanga damar ing duruh** (rinuruh) **rumihin,** U. Pangr. 87.

ᬤᭀᬕᬕ᭄, s., T. Z. 5, 36, 41 (dĕgag), Z. 3, 7 en 60; ook drĕwi, Z. 4, 17 (droha-

kamitra; skr. mitradrohî) v. e. overmoedigen olifant, T. Z. 5, 24 (dusta) (jav. drohi, sund. doroi); ook drowi, dusta drowi (b.: drĕwi), aanh. onder antĕn; drowi wimârga, T. Z. 5, 125 (pangpang lampah tan rahaju); katungka drĕwi, T. Z. 5, 57 (kagrĕking lobha, kadung nuûkin l.).

, s., z. onder çatru.

, R. 2 Z. 8, 2 (lolompangan), 4 Z. 1, 35 bis, 62 (prasangga, linjok, mitya, maduwé mitya, p.), ald. 37, katungka, 6 Z. 4, 56; tut. 42 b. (vgl. mal. dĕrhaka), Br. Z. 36, 12; *heet* op de vrouwen; drohaka en kuhaka; **mitradrohaka**, *'t verraden v. e. vriend*, Ud. 70; ***drohakamitra**, T. Z. 4, 65 (tjorahé ring kakasihan), Z. 5, 44, (lintang lobha ring mitra), *drohi, drĕwi; **mitradrohaka**, Z. 5, 32 (lompang ring kakasihan); drowaka v. e. priester, die zijn zinnelijkheid nog niet ten onder gebracht heeft, kari drowaka dasèndrijané nu idup, Bngk. 8.

, z. onder drubaka.

, eigenn., z. onder nandi.

, s., z. onder çarmiṣṭhâ en aanh. onder mlètjtjha.

, jav. (dirham uit 't ar.), z. onder dinar.

, mal. ([illegible]), pan **durahim**, eigenn. v. e. Mahom. dukuh in de Bngk.; z. duraman.

(zou wel in pl. v. dalan kunnen zijn en dus een vert. v. djalan, waar dit er uitnoodigende beteekenis heeft, vgl. darah), *laat ons*, T. 1, 29 en 33 (djalan), Z. 3. 36, Z. 4, 61 (né djani); **daran lungha**, ald. Z. 5, 64 (kĕma tjai) en 107 (margi lunga); **daradaran**, Sm. Z. 24, 3, *om 't eerst*, B. Z. 4, 5 en 6 (mangègar²ang), W. Z. 1, 13 (madèrèk², girang); Lamb. Z. 12, 1 (suka lĕga), **adaradarân**, B. Z. 39, 8 (girahjasĕn, madjadjar²); **mosik lunggah ikang latângkura bangun daradaran i sirirnikang hangin**, Rm. Z. 7, 13; **daran angatĕrakĕna**, *ik ben bereid* u naar huis te geleiden, Ww. Z. 1, 14; **lĕhĕng halĕpirâdaran pinakasarathi hjang rĕsi**, Br. Z. 2, 3 (araras ri adjĕngira sang k. dadi darukin dèwa pandita, bĕtjik pamargin idané njaratinin sang pandya, bĕtjik angrarasin dané ri sor makadaruki sang pandita, langĕ' warnnanira lumaku ika anjaratènin sang rĕsi).

, in pl. v. daärin; **mĕdarin rarèné gupuh, rarèné tutug madaär**, Bt.

om de versm. in pl. v. duûran, aanh. onder pĕtung.

, jav. (*durjan, R.), de bekende durio zibetenus (patjĕkan) is alleen smakelijk zoo zij rijp v. d. boom valt, geplukt is 't vleesch er van smakeloos, als h. hiervan te Bjw. ambĕtan ('t woord kan oorspronkelijk geen jav. zijn en moet v. deze of gene taal overgenomen zijn; immers het beteekent *de ge-*

stekelde vrucht v. duri, dat in 't jav. *rwi en ri is; ngadj. dahian v. duhi, z. Tob. spr., lamp. darian, z. 't lamp. en zijn tongvallen § 11 b. Aanm.; voorts op te merken, dat de woorden voor genoemde vrucht en 't stekelvarken wel eens verwisseld worden; v. daar is andurijan in 't bat. *stekelvarken*, vgl. onder *rwi, terwijl 't bat tarutung, = durèn, in 't sangar. skk. en mangar. waar 't rutung is, evenals 't ngadjusche en katingansche tahatong, weder *stekelvarken* beteekent; vgl. *patjĕkan; onder de visschen vindt men ikan tarutun (sic.) = i durian, de Clercq 't Mak. der Mol. bl. 23), raadsel er op, landak magantung; **kĕdapan** of **bungan durun**, v. d. *lichtbruine kleur* v. paarden, zoogenaamd *voskleur;* **durèn sadjuring** v. e. mooi gelaat; **kĕdapan durèn**, bnmg. v. e. kleur v. paarden, dofgeel; **nasak durèn**, *zich spoedig verraden* (als een door de lucht rijpende durèn), v. d. liefde v. e. man, terwijl die v. d. vrouw nasak manggis is, daar zij zich niet verraadt; **ngĕmbang durèn**, Bjw. in pl. v. ngomplong v. e. meid, die reeds gebruikt is (silité mlompong), de bloesem v. d. durèn een gat in 't midden hebbende.

[Balinese script], vgl. daran, Tj. 4; **doron angatĕrĕna mulih**, *nu breng haar terug*, Ww. b. Z. 1, 14; **sampun agring sira jaji doron mantuk**, *'t is beter, dat ge naar huis gaat, om niet ziek te worden?*, Mal. 331; vgl. Ww. b. Z. 3, 184; **jèn pasang ambĕké ring karaman twara ambĕk doron twara bangga adjum mwang iri ĕntèk tjĕkap brĕgah anggak buka bĕruké takil pĕngkuh puik gting èlik kumabisa djatinyèti twah idong kènto tingkahé sangamakraman daraua tingkahé ring rwang makĕdjang**, Djpur.; z. aron.

[Balinese script], s. (dharaṅa), aanh. onder likṡâ en kârsâpaṅa.

[Balinese script], s., **dinaraṅa**, (b. kinaraṅa) = **ning daitya** v. d. wereld, Sut. Z. 1, 7 (kawiçèṡa).

[Balinese script], s. (dhâraṅa), *santoṡa, *geduldig, lijdzaam?*, Adip. 29; vgl. dhâraka, T. Z. 5, 39; **tan dharaṅa rara tuwa**, ald., **tan dharaṅa tâmbĕknira bhagawân agasti tumon listuhajunira rakrjan râdjaputri, jata linawananira**, Tt. 28; **tan daraṅa tĕmpuhing djadja**, R. L. Z. 7, 107 (dadianja ngĕnani); **jogadhâraṅa**, Aw. 76, bis; **dumâraṅa** v. d. zee den berg Mandara, vgl. de aanh. onder *udanwân, Adip. 29, 35, 88, R. 1 Z. 1, 30, 48; wapens, L. Z. 30, 5 (nggĕgĕ'); **mandarana rat**, *amawa djagat; **andaraṅa djagat**, *angrâkṡa rât; **ndaraṅa** naast mangindit, mandisi, Kr.; **mandarana né kasingiting angĕn**, *angawaçâkĕn âmbĕking akung; **andarana bhuh**, *angrakṡa; **dhinâraṅa**, vert. v. dhrĕta; **gĕngning wiṡaja tan kna dinaraṅâkĕn**, aanh. onder tjĕrah: **dadi ban tjai ndranajang urip tjainé**, *wĕnang dharaka ring hurip.

II., z. onder agni.

[Balinese script], s. (dharaṅî), Tjt. 46, z. onder lĕmah; **tanpanampak dharaṅî**, ald. 36, (vgl. onder dorpa); **dhariṅîdhara**, z. onder gunung.

, s., **mangkana pwa darunanya** als antwoord op apa dumèh mangkana, Krws. 60, R. m., Tjnt. Z. 1 (*jav. sabab).

, s., z. onder karĕsrĕs, Sm. Z. 33, 11 (daitya), *dânawa, *dètya; **dâruṅarûpa,** *marûpa dânawa, aanh. onder jawa (vgl. jav. daruni).

, s., z. jav. Wdb.

(l. dûraka of samentr. v. dûra en hana?); **towin sang tanjanèki rakwa djuga tan hana sang atuduhâtidûrana,** Sut. Z. 103, 15 (wjaktinja sang patjang takonin punika tan hana jadyan matudjuhang nora ana).

, verb. v. âdhoraṅa, s. (*olifantberijder* of *-leider*); **hastinya pĕdjah lawan dhoraṅa,** Tjt. 54 en telkens tjorana, onder de dienaren v. e. vorst tegelijk met sârathi, vermeld, Tjt. 29, 223, 211, in pl. v. sârathi 214, 219; **pratyèkanya goh sâjuta, açwa sahasra, sahadhoraṅanya,** Adip. 113.

II., s. (dhoraṅa, *voertuig*), **sâksât wènu sahasrakoti pinurugning doraṅâtryâlaju,** Rm. Z. 50, 2.

, **woh** (l. wong?) **ing pulo driui** onder de bedienden v. e. vorst (een bds. in ar. karakter pulo drini, z. aanh. onder bulé).

, s., katunggèng.

, s., wakul, Adip. 80, z. luwang.

2°, eigenn. v. d. leermeester der Pâṅḍawa's en Korawa's, Br., maar in de Nw., evenals te Batavia, in de w. voorgesteld als een valsch en verraderlijk persoon; de pop draagt een ketting, die verguld is en meer v. e. rozekrans heeft (durna in jav. gedichten, waar hij ook als slecht wordt voorgesteld, zooals blijkt uit Raffl. I 385 en R. v. Eijs. onder dhoerno, w. b. 55 geeft hem tot voertuig een babi pĕlèn, z. ook onder karang, z. nawarutji en onder bhîma); **droṅatanaja,** Açwathâma; vgl. aanh. onder walĕd, en wisalja.

3°, eigenn. v. e. jongen kwartel, Adip. 117.

, vrn. = djagung (nauwelijks bekend).

, s. (dhurandhara), *winuruk, *aanvoerder*, W. Z. 23, 3 (rumakṡa, wruh tan tiningkah, z. jav. Wdb. door verwarring met dhanurdhara).

, s. (dûradarçana?), anon tan tinon.

, W. Z. 1, 2 (tan wring dèja, t. w. daja, pakèwĕh), Z. 25, 2 (tanpadaja, kurang daja, katunan daja).

2°, eigenn. z. onder sunaja.

, *zeer onwaarschijnlijk?,* Wir. 31 o., B. Z. 78, 20 en 31 (doh pisan, djoh).

, s., R. 20 Z. 19, 26 (tuna wiçèṡa); vgl. aniwârjja.

, s., R. 6 Z. 1, 4, 5; Z. 8, 12 (tuna daja); 4 Z. 1, 5 (katunan raŏs, tan wring daja, tan w. raŏs), aanh. onder awibhâga (tanpadaja) Bh. 3 b.; **kadurnajan,** R. 4 Z. 1, 5; **mèngĕt nghulun laki ri kadurnajanyanakning hulun,** Ar. 36.

2°, eigenn. B. Z. 87, 1; eigenn. v. d. bhûta, die op Sunaja gelijkende, Durniti besliep, Hadji D. 35.

, z. onder damodara en aanh. onder mani.

, s., H. Z. 34, 1, R. 5 Z. 4, 5; 20 Z. 13, 8 (durmanggala), 13 Z. 2, 31 (pariwèśa); vgl. onder çubha; Wir. 34 b., 48 o.; Br. Z. 21, 10 (jav. durniminta).

, s., *booswicht*, O., aanh. onder apatjara (i durçila) en onder sakit v. e. vrouw in 't algemeen, tut. 57 a, v. iemand, die scheldt, tegen iemand kwaad in den zin hebben?, R. 5 Z. 5, 20 (prasangga, tanpatut), 7 Z. 19, 7 (dusta, rakśasa; *jav. doratjara); aanh. onder bahubharjja en nirâtjâra; **duratjaragati**, 7 Z. 21, 2, (tan patut dabat); aanh. onder *hilang.

, (z. dalurung), **ndarurung**, *mamurugul; **liwat mandarurung**, *mahâmpamuridang, R., 6 Z. 5, 9; **masih kĕdĕh manarurung, mangalĕdjuh bwat trĕsnané, makita barĕng matjĕbur** v. Tamporat, die haren man in de kawah wilde vergezellen, Drm. 47 (b.: masih kdĕh managih matjĕbur, bwat trĕsnané tkèn somah, apang barĕng djwaditu).

, sas., gĕtih (mal. darah).

, **adarak²**, L. Z. 10, 1 (madèrèk², z. onder ambat), Mal. 304 b., Pandji Marg. Sm. 2 b. (bis.), vgl. dulur en onder dòrèk.

, mal. v. Djmbr. (uit 't mak. of bug.), bodjog.

, s., Sut. Z. 88, 2 (adjahan), tumuli; Ar. Z. 1, 10, Z. 57, 10; Sum. Z. 12, 2.

I., s., mata; **dinrĕk manuhta**, *ik* (uw slaaf), *zie U* enz., T. Z. 3, 4.

II., **nĕrĕk di djumah**, Meg. 1; vgl. ingkrĕk.

of dérèq; **lèq diriqan**, sas., di tĕbènan; **ba diriqang**, ngĕtĕhènang, tegenov. babongkotang.

II., sas., iba (vgl. mal.); vgl. iriq en diq.

, **madèrèk**, *adulur, *adjadjar (vgl. jav., sund. ngadèrèk, bat. en mal. dèrèt, mad. trètan, *broeder*, vgl. jav. sadèrèk); **madèrèk²**, *madulur², dara²n, 4 o., *adarak², *akaṅḍa²; **dinèrèk**, niet zoo vaak als dinulur, Tjt.; **kadèrèkang**, *binañdjar; **dèrèkan**, jav. z. onder kamèri, Us. C. 14 o.

, *gevlekt* v. pèlèt (vgl. torèk en borèk).

, **ndraka**, z. nâraka.

, s. (dhâraka), *lijdzaam?*, Adip. 102 bis, 10 o., 11 b. (*jav. draka, saranta, vgl. dhâraṅa), B. Z. 91, 17 (dabat pagĕh); **djoga dhâraka**, Br. Z. 23, 7 (majoga pagĕh); **wĕnang dhâraka ring hurip**, R. 5 Z. 5, 8 (bisa mangrĕt pati, dadi ban tjai ndranajang urip tjainé); **majoga dhâraka**, Tjt. 75, 83; **sang çûra dhâraka**, *sang wîrapuruśa.

, s., *wagenmenner* v. Krĕśṅa, Krsn. Z. 18, 4, Br. Z. 14, 16 (dâruka), *sârathi, B. Z. 99, 1 (sarathi), Z. 49, 9, ook v. e. ander dan Krĕśṅa, v. Hajagrîwa, B. Z. 102, 5 (jav. sandaruki in pl. v. sang dâruki, vgl. sandyah in pl. van sang dyah en sampalguna, *de koetsier* v. d.

wonderwagen Djålåndårå, Wg., maar op bl. 59 slechts daruki, vgl. onder puṡpaka), eigenn., Ud. 42; **ikang andaruki**, *de wagenmenner*, R. m. Z. 30, 10 en 24 (ook in R. K. b.); **anarukini**, *anarathèni; vgl. måtali.

[Balinese script], di + irika, h. v. ditu (jav. ngrika).

[Balinese script], di + iriki, h. v. dini (jav. ngriki).

[Balinese script], *druhaka, *behebt* met gebreken als b. v. *zes* vingers in pl. v. *vijf*, 't geen beschouwd wordt als straf v. e. in een vroeger bestaan gepleegde daad, Am., doraka met de beteekenis v. *ellendig*, *ongelukkig* (sas. doraka, djumahan kawah, zoodat hier aan verwarring met naraka te denken is, vgl. aanh. onder pĕndaq).

[Balinese script], s., z. onder dùrana.

[Balinese script], z. onder duraka.

[Balinese script], eigenn. v. d. tjangak, T. Z. 3, 22, 26 (T. b. Z. 4, 74; verb. dîrghakaṅṭaka?).

[Balinese script], **nrĕkuk**, op den grond zitten te treuren? (vgl. paũjuk); **drĕkakdrĕkuk** v. e. zwakke oude vrouw *zich nauwelijks kunnende verroeren*, vgl. njontol.

[Balinese script], jav., Md. Z. 2, verkl. v. harṡakanaka, Nw., vgl. trĕgukù.

[Balinese script] (?), eigenn. v. e. pers. door Daçabâhu gedood, Sut. Z. 117, 13; vgl. lobh ångga.

[Balinese script], **nrokdak**, *borrelen*, *gonzen*, *zingen*, v. kookend water.

[Balinese script], zekere drank; **dråkṡa kiñtja**, T. Z. 1, 10; **sindu mwang brĕm mas tawa dråkṡa kiñtja**, R. 7 Z. 4, 7 (toja miwah b. arak mas barani, tirta miwah b. arak branni minjir, jèh a. b. langsĕhan).

[Balinese script], eigenn. krijgsoverste onder Råwaṅa, R. sas.

[Balinese script], s., aanh. onder jawa.

[Balinese script], s., onder de bondgenooten der Påṅḍawa's, Bh. 5.

[Balinese script], s. (drĕḍha), R. 23 Z. 13, 39, Z. 15, 8 (tiling, pagĕh), naast sakta, W. Z. 6, 2 (tlĕb), *druk bezig?*, W. Z. 30, 4 (suka, dĕmĕn, *jav. dadra?); **sangka ri drĕḍaning asih**, R. 5 Z. 5, 6 (ban tlĕb trĕsnannjané, olih ing t. trĕsnané); **drĕḍa abrata**, T. Z. 3, 68, W. Z. 6, 6, *verlangen* te zien?, *nieuwsgierig* met een conjunctif, Z. 18, 3 (suka, dahat), R. 5 Z. 5, 6 (tlik?); **drĕḍabhakti**, s. 2 Z. 1, 29, O. (1245); **kadrĕḍabhaktin**, O., z. drĕdhata.

[Balinese script], (?), Utt. 57.

[Balinese script], s., *ontembaar*, W. Z. 7, 7 (kadustan, kamomoãn, glĕng), z. danta.

[Balinese script], s., z. onder mègha.

[Balinese script], s., T. Z. 5, 20, Sut. Z. 111, 14 (katak), Wit. 10 a.

[Balinese script], s., kasyasih, B. Z. 1, 28 (katunan), Z. 51, 9 (i tiwas, nista), tegenov. sugih, tut. 60 (z. îçwara); **kadaridran**, 63 (vert. v. åkiñtjanya), T. Z. 1, 51; vgl. aanh. onder hînadjana.

, z. onder prabhâwa.

, drĕdhata, *verslaafd* aan iets, Dj. Pramèja 24 b. (bis); **drĕdhatèng pangan inum mwang sanggama,** fr. bpl.; z. drĕdha.

, **nrĕdĕs** v. iemand, die wegens een kwaal langzaam moet loopen, v. e. boom op 't vallen, *langzaam voortschuiven* v. d. wijzer v. e. horloge; **mĕdĕsang,** iets *langzaam* overgieten om niet te storten.

, z. onder dosdos en vgl. darosdos.

, s. (drĕdhasyu), eigenn. v. e. zoon of leerling v. Anggastya, Ag. (telkens); **nihan ta bhagawân anggastya, drĕdasyu, idmâmaha** (b.: waha), **dyumna, tiga tikang anggastya mantrakrĕtu,** Brh. 27; z. lopâmudrâ.

, s. (drĕdhâjudha), *krachtige wapens hebbende,* Sm. Z. 32, 1 (angagĕm sañdjata).

, jav., **angganira drĕdĕgan,** Jsp., b., Z. 1 (gumĕtĕr anggantira).

, **adarat,** *te voet,* Br. 29, 18 (lumaku), Z. 44, 5 (mamargi), Z. 46, 2 (lumaksana; vgl. daĕt); **madarat ring ajun,** B. Z. 32, 4 (lumaku ring arsa), Br. Z. 20, 7; **wwang andarat,** prajaga (l.: prâdjaka?), trĕṅapada (?); **dudwèku djanma rĕko, anging manawèku malih, malaèkat kang mulja sira ing darat,** Jsp., hds. bt. Z. 10, Anb. bl. 82, lwir widadari darat v. e. mooie vrouw; Anb. h. a., l. w. kèndran; **pandarating asârathi,** *de leidsels, toom?* (R. v. Eijs. *koord,* vgl. mal., tag. om een vaartuig of vlot te bevestigen, 't geen te Bjw. nog pĕndarat is, Atj. pĕngarat, vgl. jav. kĕndarat, *jav., z. Men. 361 bis, 368, waar 't naast tampar gebezigd wordt, terwijl de uitg. bij v. Dorp, bl. 342, kĕndarat heeft, op bl. 381 v. e. touw, waarmee iemand gebonden wordt en naast tali, 382, tag. pandabat, vgl. onder kamadi, Crawfurd, mal. Wdb., geeft als mal. pĕndarat); **pandarati** naast rohadiga (dantâlika?), wisoṡta (wiçastâ?) daçinasta (dakṡiṅastha?), asârathi.

, **daratan,** dasaran, vuil aan de kris zijnde, gaat het **ngurĕk** niet door en geeft hij 't wapen terug (z. onder ngurĕk en tĕmblèk); **narat,** *als* daratan *optreden;* **blah pané bukit tjèlèng dukuh kabĕtan sami tiba ka bangli musuh kaliliran tongada kapitrĕsnan buka daratan né ndadi jan tan andĕgang nagih mamakṡa mamanting,** U. Gj. 57; **pajas daratan,** aanb. onder boñtjoh.

, in pl. v. durâtmaka, v. iemand, die des nachts een prinses ontvoert, Amd. Z. 17, 1 en 9 (ook in d.) Amd.

, **nĕrit** v. e. vaartuig bergwaarts (z. sorong), v. menschen (vgl. boñtjoh en nĕrung[2]); **padĕrit.**

, **nèrèt** v. 't scherp v. e. timpas b. v. *aansnijden,* iemand bezeerende, vgl. gèrèt z. onder dlĕs.

(vgl. paridarta en padarta); **dartan prijatin,** *rasa rudita, Anj. Z. 11, 1; **ndartajang,** *gumĕlar, *bloot leggen, ontvouwen;* aanh. onder dangsil en kuda; **kadartan,** *bekend gesteld worden* door brieven enz.

II., **sasantuné taragjanang**, **da nunain, darta apa twara ada „uling ngwangun lantas** (k a j a ng) **ngutang manjĕkah lantas** (t ĕ k ĕ d) **makirim, masasantun tigang** (d u w a ng) **laksa, mai katur manjampunu, sing djagadé** (s i d j a g a n é) **sing dja tawah** (t w a r a t a w a ng), **tĕka litjiu** (l i s i k), **pĕdas utamané bakat,** zegt een inhalige priester, Bngkl., aanh. onder s a ng l i ng.

, s. (dh û r t a), R. 7 Z. 5, 37 (tjorah), fr. Z. 2, 11; T. Z. 3, 9, T. b. Z. 4, 98; **akrija durtta, anaké kâlih,** die hare beide jongen gedood had, T. Z. 4, 64; z. onder b o t o h.

, s. (dh r ĕ t a), dh i ṅ â r a ṅ a, Sw. (mal. d ĕ r i t a, tag. d a l i t a); **dhrĕtarâstra, dhrĕtapura, dhrĕtarâdjya, dhrĕtanagara,** eigenn. v. d. blinden broeder v. P â ṅ d u, vader v. d. K o r a w a's, Br. Z. 6, 1, Z. 7, 3; Adip. 85.

II. en r a th a, genoemd s â n a k's van K a r ṅ a, beiden door Bh î m a gedood, Br. Z. 17, 4 (de mal. vert., hds. 115, s a ng سرتساي en s a ng سرونتاك; de eerste naam volgens een ander hds. سورڠباي, waarvoor weder een ander hds. s a ng r k s a heeft).

(vgl. d r a t t a w a), T. Z. 5, 130 (m a t a), Z. 1, 55, Z. 3, 46; **hajwânglubari tanpanĕmbah, tanpadrĕta** (b.: w r ĕ t a) **kita,** v. e. leerling tot zijn g u r u, Adg.

, s. (dh r ĕ t i), h n i ng n i ng a m b ĕ k (d a ç a dh a r m a), R. 5 Z. 4, 35 (p a t u t é, ç â s t r a?); vgl. onder n ĕ'b; **ring stri çri smrĕti kirtti çanti dhrĕti dih mèdâksamâwân kita,** R. 20 Z. 10, 1; **dhrĕtitjitta,** aanh. onder n y a I en m è d h â; **mangdhrĕti,** iets *vasthouden*, in de handen houden, *aanvatten*, br. Z. 2, 14.

2°, eigenn., aanh. onder k u ç a.

, s., u b u b a n, z. ook aanh. onder w i w i.

, s., g l i s, Br. Z. 9, 7?; **druta** (b.: d r u w a)**ning uwatja** v. 't geen niet mag oververteld worden, T. Z. 5, 112 (d a g i n g p a ng a n d i k a); **hajo angutjaputjap dyastun jan tinanjan tan sahur, hajwa bari² drutèng wakŷami kunang si jan linoljan patita tĕmah hantu,** ald. Z. 2, 52 (te lezen n r u t è ng van ç r u t a?, zoodat de zin is, *luister niet naar 'tgeen gezegd wordt;* T. b. Z. 4, 41, a d j a t a n t u h u r i k a m i l a n p i t u t u r m a m i i k i m a k a w ĕ k a s a n p a t i k a p a ng g i h); **drutawilambita,** nm. v. e. versm. (⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑), R. 7 Z. 1, 24; Z. 4.

, eigenn. v. e. broeder v. K a r ṅ a, Br. Z. 17, 4, z. d u r w â.

(?), **malaki dûrtako lan,** *met iemand v. mindere kaste overspel bedrijven,* T. b. Z. 4, 302, z. w a r ṅ n a s a ng a r a.

, s., aanh. onder t â m r â; **kunang anak sang garuda i sang dhrĕtarâstri, nyang hangça, tjakrawaka, nâhan tânak sang g. i sang dh., wĕka lawan sang sudhâsmi, mĕtu kaga nila, tjakrawaka,** Tjt. 72.

, verb. v. dh û r t a k a (*jakhals*), nm. v. e. jakhals of hond in de fabel v. d. zieken leeuw, wien de raaf, de hond en 't kameel hun vleesch ter genezing aanboden, T. Z. 3, 4, 8, 51 (T. b. Z. 4, 115, 201).

, s., **dârâtikramakârî**, amungpang strî larangan, amarawaça rabining ljan, Adig.; **dârâtikrama**, angalwani amungpang kunang, Sdj., Adig. 11, 7 o, z. aanh. onder bolot en śadâtataji.

, ben. v. d. gewone kwartel, die door Bugineezen aan 't vechten gebracht wordt, in tegenst. v. puūh bijang en puūh tèkor; **nrutnut**, *dribbelen, drentelen* v. e. kleinen hond, rat, kwartel; z. njruttjut; **nrutdrut** (of tjruttjut) **puh ngĕdĕng bun** = gangsing (*raadsel*); **pĕdrutdut.**

(e. meerv. v. draśtu?), *oogen*, T. Z. 4, 34 (vgl. drĕta).

, s. (dhûrtâtmaka), aanh. onder alpaka.

, s. (dhîrotsaha), **sara dhîrotsaha,** O.

, s. (dhrĕtimân), eigenn., aanh. onder dhènuka.

, aanh. onder bhâdjana en tjandana, W. Z. 16, 9 (momo, klana, dètya, râkśasa), v. e. râkśasa, Br. Z. 18; 11; **ikanang durâtmaka**, aanh. onder mitra (i tjorah); **atmané wong durâtmaka,** Stn. 2°, çatru, aanh. onder ljab en radjaduta.

I., ∗darjjas, dok.

II., **mĕdĕdarèsan,** *nederig verzoeken* of *spreken* bij kleintjes iets geven?; (basa) **narès,** srĕkèn.

, **dumĕras** of **gumĕras,** *harder van binnen dan* gumĕlĕt en zachter dan djĕbug v. d. pinang (Bjw. kumĕras); z. dumĕkĕt.

, jav. (vermoedelijk bijvorm v. durus, vgl. doros); **drĕsing harus,** Anj. Z. 10, 1 (bulusing alun); **drĕs mĕtaluh,** *dikwijls eieren leggen* v. eenden b. v.; **drĕsning manah,** z. onder manah; **drĕs sihing wong aguṅa,** Ww. Z. 1, 37; **âdrĕs,** R. 22 Z. 3, 3 (bulus); v. tranen, B. U. (sas. suluk, vgl. mal. dĕras); **âdrĕs,** L. Z. 3, 6 (suluk); **mâdrĕs,** B. Z. 37, 29 (tarik, wègha); **adrĕs manĕmbur,** Sut. Z. 100, 8 (lampjas); **madrĕs hilinya,** R. 5 Z. 5, 34 (suluk pĕmbahnya, magrĕs pĕmbahannjané) v. e. sasangi, Ww. Z. 1, 19 (b. wus); **pawana madrĕs,** ∗angin pratjaṅda, ∗anila pratjaṅda; ∗**adrĕs,** v. d. wind, Sm. Z. 28, 11 (ngalisus), v. d. ademhaling, Z. 29, 4 (ndoōs), v. d. oogen, R. 7 Z. 4, 14 (tan mari, lèdap); **kadrĕsan angin,** B. Z. 92, 1 (tinubing baju badjra, katarikan pawana), Z. 95, 17; **drĕsan,** Us. 463, 204.

, dumĕros, z. onder ros.

, jav., b. v. paju, ook in de bet. v. *reeds verkocht*, ∗tulus; **durus itjan i dèwa,** ∗tasyasih; **nurusang** naast ngrarisang; **kadurus,** ∗dahat, ∗tĕhĕr, R. 6 Z. 1, 30; 7 Z. 5, 67 (has kaliwat); **bas kadurus,** b. v. bas kalaūt, ∗kadalurung; **bas kadurus sĕdihé,** ∗atibranti.

I. en dèès, **nèrès,** *snijden, opensnijden* bladzijden (vgl. jav.); **mĕdĕdèrèsan,** *lieden even goed behandelen* zonder den eenen boven den anderen voor te trekken; **manjubĕngin ĕntal dèdèrèsan; ki pandèrèsan,** eigenn. v. e.

armen drommel, die 't lijk v. d. door **Suwangsa** gedooden reus aantrof, en zich voor den dooder uitgevende, aanspraak op de prinses maakte, die hare vader den dooder had toegezegd, Dm. (de jav. tekst, ki sĕntra wastanipun en karjanipun andèrès en dan verder steeds ook pandèrèsan); z. dèrèt.

II., **dèdèrès**, aanh. onder gigir (te lezen dadarès?).

[Balinese script], sas., lampjas, parus (vgl. drĕs); **pĕndorosan, pĕrorogan.**

[Balinese script], z. onder dumarusa.

[Balinese script], s., z. onder dûra.

[Balinese script] I., verk. v. sudarçana (Bh. 11, waar 't de naam is v. e. djambu-boom, van waar Djambudwîpa zijn naam heeft, Brh. 56, vgl. onder kuru), djambu, Krws. 57 (vgl. jav. naast djambu bol, te Bjw. wordt de bloemknop voor de bĕbĕdilan gebezigd; vgl. onder èrmawa); Sm. Z. 1, 8; Adip. 41; T. b. Z. 4, 124, vgl. onder mèkhala.

II. s., *spiegel* (vgl. jav.).

2°, *toonbeeld*, waaraan men zich te bespigelen heeft, of na te volgen, (vgl. *jav. sudarsana en onder guru); **pinakadarçananing patapan**, Sum. Z. 3, 1, (sĕdĕng tulad tapanidané), andĕrsana (sic.), z. onder samèpa (z. drĕstânta en darçanîja); **darçanangku**, W. Z. 8, 6 (tirun kai), **nora darçanan**, aanh. onder doṡa (tan sairib), **makadarçaṅa**, Z. 12, 7 (makalingga, manulad, makatulad, makapalinggan); **rwang lakṡèka padânwam arddha pada darçaṅâpratihata**, Rm. Z. 45, 3; z. darppaṅa; **darsananingsun mati**, *mârggangkwa pĕdjaha; **makadarsaṅa mangsuling**, *makakâraṅa mulihèng suranadi; **darççânanâtha**, aanh. onder anggâraparṅa en mâruta; **darççaṅa**, eignn. v. e. bondgenoot v. Ardjuna sahasrabâhu, Rm. Z. 56, 1; **narsanaïn**, *zich geheel aan* iemand *overgeven?*, hem in alles ter wille zijn.

[Balinese script]. s. (duhçânta), *niet te verbidden*, Ar. Z. 62, 11 (beter duççanta; vgl. onder duççâsana, over de *r* z. onder surang).

[Balinese script], z. onder duṡwanta.

[Balinese script], jav., z. onder tridjaṭâ (mal. w. verhaal id.).

[Balinese script], s., B. Z. 40, 1 (wagĕd ing polah), Br. Z. 3, 23 (sĕdĕng makapatirun, bikasé njandang tulad); **sĕdĕng darçanîja**, Z. 1, 15 (s. tulad, njandang makapatirwan, nj. patiṙadan); **pantĕs darçaṅa darçanîja**, B. Z. 81, 26 (njandang tulad kabagusannjané).

[Balinese script], **ndarisdis**, *voortschieten* v. e. vaartuig; **palajaré ndarisdis**, Meg.; **palajaraya manarisdis**, Stn. b., aanh. onder tinggĕn of tritis.

[Balinese script], **mĕtu gĕtihé narusdus** (b.: narustus), R., sas., Z. 1.

[Balinese script] I., zeker spook, B. U. 46*o*. (K. A.), zou als een lubak zijn en met een zeer langen staart.

II., z. onder trèbès.

[Balinese script], **tuṅṅ mandarosdos**, Mdj. vgl. drodos.

, aanh. onder tjampa.

, nrĕsdĕs, nrĕdĕs.

, z. aanh. onder parigraha.

I., s., *gezien*, W. Z. 22, 5 (pĕdas, djati; bij Raffl. bl. 169, *oog*, vgl. darttawa). 2°, aanh. onder satsâksî.

II., **çâstradrĕṣṭa**, O.; Adig. 5 (z. onder padgata); **çâstradrĕṣṭa, dèçadrĕṣṭa**, O. 16; **purwwadrĕṣṭa**, Adig. 5 (z. aanh. onder tjatur); **drĕṣṭa kuna**, *'t in vroegere tijden gegeven voorbeeld*, v. een oud gebruik, aanh. onder tikĕl (z. onder tjaturdrĕṣṭa).

, s., **drĕṣṭakètu**, eigenn., Ud. 34, bestrijdt Bahlika, Bh. 46, 51 ('t origin. çaiwja), Adip. 5 m., aanh. onder Nala, incarnatie v. Anuhrâda, ald. 48.

, s., mata, aanh. onder ĕlèk (*jav. alis, jav. Br. Krit. Aant. bl. 89): **pandrĕṣṭi** naast nètra, aanh. onder satmata; ***drĕṣṭi wisa**, s., *'t kwade oog hebbende* v. twee râkṣasa's, die de apen versteenen, zoodat hieruit dèṣṭi (jav. dĕsti) **kan ontstaan zijn** (de uitspr. *è* in pl. v. *ĕr* heeft men in 't men. v. Raå, alwaar b. v. kèbow in pl. v. kĕrbow), R. 19 Z. 4, 1 (matané ngawiṣyani, nètrané mawisya); **dinrĕṣṭi**, *behekst*, Tj. A. d., **panrĕṣti** (slechte spelling v. pandrĕṣṭi eigentlijk), *beheksing*, ald.

, s. (vgl. dârṣṭânta), *spiegel* er u aan?, Wir. 63, *vergelijking*, *spreuk*, tut. 4 b., 120, aanh. onder tkasih, (vgl. onder ŭpâçraja), R. 21 Z. 2, 13; **drĕstantopamawèçya**, Sut. Z. 98, 3 (tatas masawang, wèntĕn pangudarananipun); **winodana ta dé sang mahârṣi, pinakagawajakĕn ta drĕṣṭânta tjarita, agama salwirning tuturi** (?), **hita**, Ud. 127 ('t origin. tâm âçwâsajat kanyâṁ drĕṣṭântagâmo hètubhih); **ikâng ambĕk samatâ, ja tèkâ makâmbĕkanta wiku, nihan drĕṣṭânta, kadyanggani sang hjang tjandrâditya sumuluhi rât kabèh, salwiring sthâwara djanggama kaniṣṭamadhjamottama, hala** (haju) **hala, sukha duhka, çutji tjampur abwawangi, pada tinèdjanan dènira, inâṣparṣaning çarira tan hana pahinikâ, iwa mangkana tâmbĕkanta wiku, hajwa mangaku pangawruh mwang sarwaguṇa, hajwa kalipjan dèning trimala, sattwa, radjah, tamah**, Wrt. 20 (vgl. triguṇa); **darçaṇadrĕṣṭânta**, Wir. 23.

, s. (dhrĕstadyumna), eigenn. broeder v. Dropadî, B. Z. 81, 36, Br. Z. 12, 5 (drĕstaputra, drupadatmadja, jav. w. t. dustadjumna), z. onder pâwakângça.

, T. Z. 2, 15 (b. Z. 4, 21 en 31); **sasalahnya katatakut, drĕstopamolà bisa**, Spt. Z. 1, 7 (hds. nistop.).

, z. dusçâsana.

I., in pl. v. duççila (omdat de surang, vaak weggelaten wordt vóór een verdubbelden medeklinker), *apakrama, T. Z. 4, 24 (iwang), Z. 5, 57 (djĕlé polahé, twara pagĕh), aanh. onder awibhâga (ndura krama), naast durdjaṅa, Hadji D. 56; **i durççila**, durâtjâra; **andurçilani ring**, *tegenover* een vorst *zich ongepast gedragen* v.

iemand, die 's vorsten dochter had bezwangerd, ald. 55 (bis).

II., z. onder dussalâ.

, **drĕcyâdrĕçya**, *nu eens zichtbaar dan weer onzichtbaar;* **drĕçyâdrĕçya hanan katon hanan alit çûnyâtisuksmâkrĕti,** door middel v. d. adji pañtjatathâgata, Sm. Z. 35, 7 (lĕwihing guna), Sut. Z. 115, 6 (l. i. g.), z. onder anindya.

, zoon v. Swarapandaki door Laksmana gedood, R. K. b. (vgl. mal.).

. z. darawaj.

, s., W. Z. 3, 16 (luluh, njag, adjur), v. 't hart, R. 20 Z. 28, 10; **kanakadrawa,** soort v. *geurig smeersel* (denkelijk wegens de geelheid aldus genoemd), W. Z. 23, 4. 7 (kanaka tjûrṅna, mas adjur; vgl. onder *syuh); **gula drawa,** z. onder dangdang; **dinrawèng mas anèng pinggir** v. e. pajung, Kid. Sund. Z. 2, 52; **dinrawa,** W. Z. 29, 4 (djinadjawi, tinrapan, muñtjar!); **apajung djĕnar atjiri, sutra kuning, minas drawa,** ald. 56, 60; vgl. tjûrṅna.

, **drawa** (of darwa) kañtjana, eignn., z. onder adjar.

, z. drohî.

of druwé, drawja, *koṡa, door sommige als hoog v. glah gebezigd (z. duwé); verbloemd in pl. v. pasta, Und. Pngr.

, s. (dhruwa), nm. v. e. boeteling, die naderhand tot poolster verheven werd (z. Wiṡṅup. bl. 90) Tjt., 52, vertelt dat Indra hem mooie hemelnimfen op 't dak zond, om hem te verleiden, maar de dames werden 3 maanden zwanger, alleen maar omdat zij op een steen in slaap gevallen waren; hij geneest de dames, nadat zij, van den hemel teruggekomen, vóór hem gedanst hadden; vgl. Brh. 106.

2°, z. onder aṡṭabaṡu.

3°, ook durwa; **lah anakning hulun, tama ngling sambil lumaku adjrih kami kasuwjan andrijani djagat manawa nghulun dinukan dé bhagawân durwa, âpan bh. d. mangutus inghulun pinakapahitunganing mânuṡa mami lan jaji çaçadhara, mami umungkuli(ri)ng âkâça, jan sarwari, jaji çaçadharângungkuli (ri)ng âkâça, jan dyèsta saka (kasa), uttarâjaṅa mami, inaran(an) dé sang çridânta, jan pûrṅnama(ning) kârttika kadaça, pûrwâjaṅa mami, inaranan dé sang dwidja, hjang çaçângka ṡaḍ, sapta, aṡṭa, dakṡinâjaṅa mami, inaran(an) dé sang rĕṡi, paḍa mami pinakapadiwaṡaning tahun, lawan bibinta çaçadhara, pinakasĕngkĕring pati lawan huriping mânuṡa, mwang sarwa tumuwuh, kapangan kènum ring (dèning) bhûwana, aganti kami pinakadûta dé sang hjang durwa lawan bibinta hjang tjandra, kinwan manikuta bhûwana, jan(ing) wĕngi jaji çitaraçmi mandrijani âkâça, jan tanggal ing kasa, panglong ring pâtala, jan pûrṅnama ring âkâça, tilĕm ring pâtala, paḍa pwa maganti ikang âkâça mwang prĕthiwi, kadi tjakramami mwang çitaraçmi, dèn kulilingi sor mwang ring luhur, jan wĕngi ring âkâça rahina ring pâtala, mangké pwa rahinèngkènè, wĕngi mangkwè(ng) pâtala,**

mangkana tingkahning jajah pinakautusaning(dé) sang hjang durwa, mangkana wuwus(ni) sang hjang wiçwakarma ri tanajanira karṅna, Krws. 83 vlgd.

4° eigenn., Hariç. Z. 18, 3.

, s. (dh r u w â), eigenn. broeder v. Karna, Br. Z. 16, 18 (vgl jav. d r u w a d j a j a); z. onder d j a j a r a t h a.

, eigenn. v. e. aap, R. 18 Z. 7, 3; 17 Z. 3, 1.

, z. d r ĕ w é.

, z. onder d r o h î.

, in pl. v. d r a w a, Krws. telkens (vgl. onder u p a d r a w a en p r a w a); **hila darwwa,** z. onder h i l a, vgl. Us. 155 en 156, aanh. onder p r a k â ç a en w a n i.

, s., d u k u t l ĕ p a s.

, in pl. v. ç r a w a ṅ a?, *oor,* Raffl. 169; Bh. 78.

, s., **drawiṅasañtjaja,** z. onder s a p t a p r a k r ĕ t i.

I., *jav. (skr. d r a w i ṅ a?), *i n u m²-a n, Sut. Z. 109, 4, *drank,* T. Z. 5, 102 (a d j ĕ n g a n) 103 (b h u k t i); **drawinabhuk,** B. Z. 84, 16 (**krĕng** m a i n ĕ m²a n m a â d u k a n! vgl. jav.); **rawas kadyatilas kadrawinan,** toen hij uit dien tooverslaap ontwaakte, R. m. (R. K., a n d r a w i n a).

II., **ndrawina,** z. onder d r a w è l a.

, z. onder d r a w i d a.

, s., s o l a k a.

, **kèn durawarśa,** eigenn. v. e. gagak, T. Z. 3, 30 (T. b. Z. 4, 78 d u r a w ĕ s t i, b. d û r a d r ĕ ś t i kunnende dit een bijnaam zijn v. d. gier?).

, z. onder d u r a w a r ś a.

, **mandruwak,** m a n g u l i n g, *a n g g a r a n g g a n g, *g u m u l u n g, *k u m u t j u p, *a r â m p a k, L. Z. 21, 3, *a n g ĕ b a k, R. 14 Z. 7, 4; **mandarwak,** *a n g a m a h², L. Z. 25, 4; **ndruwakang gadjahnjané,** *m l ĕ g r i enz., B. Z. 43, 12; vgl. d u m p l a k II.

, s., z. onder p a k ĕ h.

, z. onder d r u h a k a; **drowaka pĕsantĕkèn amah²an,** vgl. t j ĕ r b a k a.

, **drowikânèng maru,** T. Z. 1, 23 (i r i a t i m a m a d u r ĕ n g k a t ĕ k è n m a d u).

, s., z. onder u l â.

, z. d u r m u k a; **hjang durwaktra,** Sut. Z. 20, 13.

, eigenn. v. e. aap, R. 18 Z. 7, 3, (Tjt. 240, d r i w i n d a, jav. d r u w è n d a).

(?), **kadarawasan amrat pitung tjandra, binaṅdĕl dèning dèwata, binakta maladjĕng,** Tjt. 73.

(?), **katon sosongotnya drawèsan** (b., m a l a h k a t o n s o s o n g o t i k a), Sudm., vgl. r a w è s.

, jav. (d r è w è s); **andèrèwès** v. water, Mis. Gag. 34 m. (mad. d r i b i s); **drèwèsan** v. tranen, Jsp., b. Z. 1.

, **drawasa mlĕs kèn²ira,** Wir. 19 b., 17.

, s. (d u r w â s a h), eigenn., Adjp. 72, B. Z. 100, 2.

, dur en awasâna, *de slechte afloop* v. d. strijd der Korawa's tegen de Pâṅdawa's, Wir. 43.

, B. Z. 75, 23 (dahating blog); **saking durwiwèkanya** tegenov. sinâdhja en awamana, Wtb.

, wwang asampé ring rabi, Tjt. 12.

(?), tut. 17.

, jav. (èndrawèla); **mèghandrawèla tĕtĕling rambut**, fr. s.; **rèmané wilis drawèla,** Tjatri 3, (Anb. bl. 140, hds., añdjĕladra en lir mèga drawila, rèmané mĕmĕk apañdjang, lwir mèga kadarwèlan (b.: ṇjĕmu warśa), R. sas. Z. 1, (vgl. indrawara en z. onder djaladhara); **wèninyàwra lwir mèghândrawèla,** Alis²; **rèma lir mèga drawèlan** (sic.), Djubil, aanh. onder rabusèt; **himandrawèla mèghandrawèla,** aanh. onder djahinang en vgl. onder djaladhara (rèma irĕng mulĕt ngindrawila wilis, w. R. 8); rèma lĕmĕs atap drawila wilis, jav. fr., rèmandrawina (sic) wilis, Jsp. b. Z. 7 (sas. Jsp., ahirèng rêmanèki zoo ook Jsp. a.; Jsp., j., adjamus rèmanèki).

, **drowolo panganè tjrabaka inumé, tjarutjuk sĕmuné,** Sk. (vgl. jav. dĕrwolo).

, z. adrawalika.

(vgl. *rawé en jav. drawaja, dlawèran en marawajan v. zweet, z. 3 Tooneelst. 69 en rèwèhan; riwèjan v. zweet, w. Kap.), Adig. 80; **adarawajan** v. darmen, Rt. Z. 11, 4, R. 18 Z. 13, 2 (pasrawé), Sut. Z. 126, 6, v. bloed, Ar. Z. 6, 27; Sm. 33, 7 (mĕmbah) v. tranen, Z. 24, 15 (patambwas); **rambutnyàlulunan kapâlakaharing humis adarawajan sakèng mata,** kk. Z. 27, 5; **amwas râhnya mangĕmbĕng âdarawajan hana makĕpĕl i sandinging hawan,** kk. Z. 27, 7; **darawarani marusnya,** Sut. Z. 125, 6 (patarèbès).

, s. (drawja), *eigendom* (z. drĕwé en vgl. bat. dorbija); **makadrĕwjang aṅdabhûwana,** W. Z. 27, 5 (lĕwih manggĕlahang brahmanda, ngwisèsa mangodogang djagaté, manggĕlahang dj.); **drĕwja hadji,** *inkomsten* v. e. vorst, waarbij heerediensten enz., aanh. onder warṅna en pîdita; **winèhnira apasaha lâwan karâman i bangkala anahura drĕwja hadji sadûman patĕlwani drĕwja hadji nikanang karâman i bangkala, tkèng turun² sâgĕm sarakut mwang piku²lan sopakâra,** O. b. fr., **drĕwja stostra,** z. onder stotra.

, s., *verspilling;* **dyutâsing durwjasana** (b.: durjjasana) **kunĕng, jèkânung tan gawajakĕna,** R. 2 Z. 6, 3.

, z. onder dèwaswa en vgl. ço.

, s., een der Korawa's, Br. Z. 15, 35.

(?), langit, *gagaṅa.

, s., *slecht omen,* Br. Z. 50, 9 (durmanggala), Kam. 17 (z. durnimitta); **kadurlakśanan,** Ud. 65 (vert. v. alakśaṅa).

2°, aanh. onder pingkĕr.

3°, eigenn. onderhoorige v. Porušâda, Sut. Z. 100, 7 (durmèda), Tjt. 78.

, Sut. Z. 38, 5 (daäk).

, s., B. Z. 107, 8; **kadurlabhanikang kuṅḍala,** *de moeielijkheid die* k. *te verkrijgen,* Adip. 14.

, (schrijffout in pl. v. ḍadap?), *rangin.

, jav., **mědrěp,** bij den oogst helpen (ter belooning waarvan aděpuk), 't geen de vrouwen doen (vgl. sund.); z. nděpuk en unuh.

, tarumpah, Kr., T. Z. 5, 116 (talumpah), v. d. schoenen die Harinî in staat stelden door de lucht te vliegen, Sum. Z. 1, 9 en 15 (vgl. onder pâduka, bim. sadopa); **masawang drupandané,** pinaka tindakanira; **godèg ḍarupa** v. kippen, die de vederen aan de pooten tot op den grond slepen.

, wawaḍah; in de opgave v. d. namen der aarde, **sangkan ingaran gètra** (gotrâ), **kšiti, wisambara** (wiçwambharâ), **sthirâ, urwwî dèning ginawé dropa rěměk mulih maring djatinya,** en een paar regels verder **ngaran djagatri** (djagatì), **apokta** (?) **dèning ginawé dropa dèning manuša,** Tjt. 6; z. dorpa.

2°, z. onder gobog II en maling; **dropa kètaka,** z. onder pupuḍak.

3°, bhaga.

I., *verheugd?* R. 20 Z. 2, 6 (suka), *overmoedig,* Z. 5, 7 (lba), aanh. onder wěrě', barang en tjrah, Anj. Z. 1, 1 (tan mari), Ar. Z. 10, 2, lama, Z. 30, 1, *lust hebben* of *durven?* Br. Z. 9, 3 (sring, krèn), 36, 14 (tan pěgat), B. Z. 1, 12 (satata, tan mari), Z. 7, 4 (t. m.); **darppa mamupuh,** Z. 93, 2 (puruša mamantig), Wrs. 21, 18; **matangnyan, hajwa ta kinadarppan ikang nita,** Wir. 65*o* (vert. v. tasmâd dyutumna na rotjatjé); **atidarppa,** R. 5 Z. 4, 28 (dahat galak); **sadarppa,** 7 Z. 19, 8 (tan mari, dahat galak), 14 Z. 6, 1 (gaän, tan pěgat); **sadarppa ring haju,** W. Z. 3, 13 (lěwih ing ahaju, měpěg ring aju, tan katunan karasmin); **atidarppa,** R. 7 Z. 19, 10 (dahat galak); **darppânuwuhakěn rèta,** aanh. onder lawu.

II., burwan, *pinggâḍi, Tjt. 44, onder de wilde dieren. Tjt. telkens; **anaking darppa,** *putanda (?), *pringgâḍi (?).

, **dorpa darani,** dangdang pané kawali gěnuk paso lalajah tjowèk; vgl. dropa.

, z. aanh. onder ḍjalarang.

of dropon; aanh. onder sadak; z. onder budag, *hartstochtelijk* zich niet kunnende bedwingen als die te gulzig is, ras boos wordt enz., *gretig* b. v. op de jacht een dier vervolgen, Kid. Adip. c. Z. 1, 4, *driftig, overhaastig* iemand vervloekende, ald. 14, *niet keurig,* iedere vrouw kunnende gebruiken, tegenov. njinjig (vgl. sund. daropon), v. e. man, die zijn vrouw vóór 't verstrijken van haar sěběl beslaapt, *graag, gretig* v. e. vrouw ook; **hajwagja doropon apan tan mrěga samanya,**

de vreesachtige zeide, *wees niet al te gretig, want 't is geen gewoon beest;* **tan agja prang andoropon,** T. Z. 5, 1 (nora agé malaksana jan durung tatas), T. Z. 2, 5, B. U. 58; **kadoropon** z. onder budag, v. iemand, die ongepaste woorden gebruikt; **bas kadoroponan,** *bekoord* door een vrouw b. v. zoodat hij in zijn verderf loopt (vgl. tropon); **idĕpmu tĕka doropon,** *onbesuisd?* Kid. Sund. Z. 1. 69; **doropon tan wruhing laku;** ald. 78; **doropon tan wring gati,** *radeloos,* Z. 2, 14.

*II., *opdat,* Mal. 106 b.; (jav. drapon); z. drĕpon en rapwan.

, s., W. Z. 30, 4 (mĕka), *gĕdab; **lwir darppaṅâ pasah tumibèng watu ridang makakaratak** (b.: makakarantang) **angrĕsi,** R. L. Z. 11, 216.

, **kadrupuk,** *tegen elkâar stooten* v. e. loopende, de een waarvan te hard en de andere te langzaam loopt, kĕdlumuk (vgl. kĕsusu); **kadrupuk kaon** in een zaak vgl. drumpuk.

, s., B. Z. 101, 6 (sang pañtjala); **sang nrĕpa drupada,** Z. 84, 29 (sang prabhu pañtjala); **drupadaparamaputrikâ,** Dropadi, aanh. onder rènukâ en aśia.

, s. (draupadî), Br. Z. 8, 6 Z. 9, 8 (sang adjnjasèni, sang pañtjaliputri), *drupadâtmadjâ; fr. s.: dorpadi en torpadi! z. sairandrî; vgl. onder jadjnjasèni.

, dârâpatî, R. 23 Z. 12, 12 (i dara láut; vgl. bat.), z. wluwok.

, s., *drĕśṭadyumna.

, s., W. Z. 3, 9 (dropadi, pañtjalaputri, putran sang prabhu drupada).

, z. onder nrĕpata.

, s., Wir. 15 b.

, **jan parèng bangawan alapĕn dèni bhatârî drĕpèt** (mislezing v. dalĕmèr), O.

, s., tegenov. sadjdjana, aanh. onder wungkal, B. Z. 11*a*, 11 (ngambĕkang dusta), T. Z. 5, 56; T. b. Z. 4, 266, aanh. onder wilwa en pilih (vert. v. khala); **wiśa durdjanânglaré,** Sut. Z. 19, 4 (wisyabhitjari); z. durççila.

, s. (dhûrdjati), çiwa, vgl. onder çrîkaṅṭha.

, s., Sm. Z. 1, 11 (tan kapradjaja); **durdjdjajâtiçaja ikèng bjûha damĕl bhagawân bhîśma, tan kawĕnang winûk tan kawĕnang tinampuh,** Bh. 28 ('t origin., akśobhjo'jam abhèdyaç tja bhîśmèṅa kalpitah); **atyantâtah kadjudjdjajanya** v. e. slagorde, ald. 26.

2°, eigenn., aanh. onder swatantra, eigenn. v. e. zoon v. Wibhîśaṅa, R. m. (R. K., durdjaja); vgl. pradaja.

, jav. (vgl. trodjog en sund. dumbrodjog); **nrodjog,** *zonder zich te laten aandienen ergens zich vertoonen* b. v. vóór een vorst (djumrodjog tanpalarapan, w. Kap. bl. 24, Stn. Z. 4, waar een ander hds. djumradjag heeft, dumrodjog tanpalarapan, G. W. 8, vgl. djogdjog); **raris madjalan**

mangolah laku; anrodjog lampahé v. Limbur, Puspadjagat gaande betjoenen, Lmb.: **nrodjog kaswargga,** *mangusir surapada.

[Balinese script], z. onder *raré.

[Balinese script], *pamata, tinghal, *panon, *mata, Sut. Z. 135, 7; Ar. Pr. 40 o.; **lwir midjil agni ring drija** v. e. vertoornde, Mal.; **kadrija,** katon (vgl. onder indrija), T. Z. 5, 90 (katjingak), gezien door den vorst; Was. Z. 2, 21; **dinrijan** naast tiningalan, Krws. 98; **mandrijani mânuśaloka,** afgewisseld met anglanglangi m., mangidĕri m., kumulilingi djagattraja, anglanglangi djagat, angindangi m., Krws.

[Balinese script] I., dhairjja, *nityasa, Anj. Z. 6, 5 (tan mari).

II., verb. v. hrĕdaja, *hart,* naast hati, Hadji D. 25; **wañtjak darjja,** T. Z. 5, 41; **warang darjja,** ald. Z. 5, 15, Z. 3, 53; **tan wruh ring darjjèng tutuhu,** *zij kende de geaardheid v. d.* tutuhu *niet* en daarom wilde zij ook met hem vriendschap sluiten, T. Z. 3, 22; **horugang dàrjja haju,** *er is een goed redmiddel,* T. Z. 2, 52 (T. b. Z. 4, 41 kanèka pakira'ningwang), in dit stuk hout moet ge bijten, opdat we met u wegvliegen kunnen; **prih darjja,** z. onder prih; vgl. jav. darja en z. daja.

[Balinese script], **andirjjèng wilatikta** v. e. prinses, fr. A.; **nghulun dirjja ring pasurwan sut tângdani rèki** (?), zegt een prins v. zich zelf, ald.; **tan kotjapan pandirjjanira sang abagus hanèng pasurwan** v. e. tot vorst verheven prins, ald. (dus hier te denken aan diri); **tita(nĕ)n tang djaran panolih wus pdjah anaknya andirjjani,** Pam. b. 11 (de Kid. Z. 1, 162, muwah dj. p. sirânèng madura ngûni sâmpun paratra anaknira anggantyani).

[Balinese script], s. (dhairjja), die in den strijd stand houden, Sut. Z. 122, 18; **nda tan kawatjita** (sita?) **manah ikang daityân lihat, dhairjjângawasakĕn indrija,** toen de hemelsche dames hem kwamen verleiden, Ud. 4, aanh. onder nĕ'b; **djaladhi dairjja guṅanya tatar padé,** R. 7 Z. 1, 4 (linggah, mawak), ald., b. (limbak, raga); **dhairjjânggĕtĕn,** z. onder gĕtĕm; pangdhèrjjau?, aanh. onder ĕpĕp.

2°, als bijw. *zeer,* **dhairjja krodha,** Ar. Z. 50, 9; **dhairjjâpti,** ald. Z. 28, 2.

II. (te lezen dèja?), middel om iemand te verlossen, T. Z. 2, 52 (T. b. Z. 4, 41, pakira).

[Balinese script], s. (durjodhana), eigenn. v. 't hoofd der Korawa's, *hastinarâdja.

[Balinese script], **kadyangganing utpĕti sthiti darjjatèng pralina katriṅya tan wĕnang wijoga,** T. Z. 1, 15 (upamanja kadi u. s. maruntutan ring p. makatĕlu tosing dadi lènang); **wĕnang darjjatâgni saprasada gĕngé,** Z. 5, 9 (njandang manira mangbawé (manggawé) api kadi mèru gĕdénjané).

[Balinese script], B. Z. 7, 3 (tjaâk), z. darès en aanh. onder krûrapakśi.

[Balinese script], s. (durjaçah), Wrs. 25, 24; B. Z. 78, 6 (dahat kotor, tan sarèh), Z. 32, 15 (tan patut, tan patutur), aanh.

onder **râmja** (jav., *durjasa, pandamĕl awon), Adip. 88, *zich slecht gedragen,* Kam. 23, 24, R. 6 Z. 8, 17, Z. 9, 2 (tuna kirti), Br. Z. 23, 10 (katunan kirtti); **durjjaçâdhama,** R. 6 Z. 8, 10 (tan pakirti nista); **jan pangdaṅḍa sang prabhu irikang tan jogja daṅḍa, jan tan pa(ng)daṅḍa** sira **irikang jogja daṅḍa, amangguh durjjaça sang prabhu, makâdi amangguh pâpanaraka sira,** Sdj. ('t origin., ajaçomahadâpnoti narakam tjarwa gatjtjhati), aanh. onder tuwuh; **dinurjaça,** B. Z. 87, 57 (sĕngguhanga tan pakirti); **dinurjjaçakĕn,** Anj. Z. 23, 3 (tan pinahaju).

in pl. v. dunya, Stn., b. b., telkens.

, z. onder djrum II.

, z. taram.

, s., B. Z. 51, 1 (z. onder çiwi), **sang druma,** *kimpuruśèndra, kimpuruśâdhirâdja; z. aanh. onder nala; 2°, eigenn. v. e. vorst (T., a. Z. 2, 30, ook gadjadruma), zoon v. Çrî Padipa, T. b. Z. 4, 5.

I., s. (dharmma), *plicht,* B. Z. 3, 4 (kirtti; vgl. bat. dorma, batav. dĕrma, *welwillendheid,* djika ada dĕrma tuwanku, dan verzoek ik om enz. b. w. 115 en telkens, mal. *aalmoes*), onder de tjaturwarga (vgl. onder triwarga), aanh. onder si en âpta en trajî; **dharmmanira,** aanh. onder lalĕr (gagaman ida); **nya tang satya, brahmatjârî, tapa, mona, jadjnja, daja, kśama, alobha, dama, sama, djitâtma; dâna, anabhidwèśa** (b.: anabha, adwèśa, Fried. slechts dit), **arâga, wirakta, tyâga, bhèdadjnjana sarwamp(r)atyanggalakśaṅam, mangkana lwiri pratyawajawanira sang hjang dharmma, satya ngaranya, tan adwânpangutjap, brahmatjârî ngaranya, tamolah ring sang guru, tapa ngaranya umanasanang çarira ri kagawajaning tapabrata, mona ngaranya, hnĕng ri kâlaning pûdjâdi, jadjnja ngaranya pûdjâ ri sang pinûdjâ, dajâ ngaranya, masih ring sarwabhûta, kśama ngaranya, tar maglĕng ring maglĕng, alobha ngaranya tar ahjun angalapa drĕwja, ja tan karakśa dèni sang makadrĕwja ja, dama ngaranya, tan kaslangana dèning karmma ginawajakĕn sang brahmatjârî ring mèthunawiwardjanâdi, sama ngaranya, kapadĕmaning indrija, djitâtma ngaranya, alahanikang trjantahkaraṅa, dâna ngaranya, kawèhaning drĕwja phalanya ja karma ri sang sâdhu, anabhidwèśa ngaranya, tarèlik ring mèlik irya, arâga ngaranya, tar mahjun kinahjunan, wirakta ngaranya tan kagawajaning prihati** (raga ngaranya, wiśajâdi), **tyâga ngaranya, katinggalaning dharmâdharma, bhèdadjnja ngaranya, wruhning wwang ri prabhèdaning tjètana lawan atjètana ityuktaṁ tatwaçtjasarwaṁ, dharmmapratyanggalakśaṅaṁ mangkana tah wajawaja** (l. pratyawajawa) **sang hjang dharma, rjadĕg bhaṭâra swâjambhuwamanu,** Brhm. 24 (vóór adwèśa heeft Fried. nog anamah, dat in de door mij geraadpleegde bh. niet gevonden wordt).

2°, s. (dharmmaçâla?), R., 2 Z. 3, 2

(jaça), **tjaṅḍi**, *klooster* (vermoedelijk evenals jaça ontstaan, daar het in 't algemeen alles aanduidt, met welks oprichting een vorst zich verdienstelijk maakt, z. b. v. aanh. onder kumâra) v. Buddhisten, Ar. Z. 25, 5; Z. 28, 1, 2; Z. 30, 1; (umah dèwa), Anj. Z. 22, 1; Z. 31, 6; Z. 32, 2, 3, 4; **dharmma gĕ'ng**, Sut. Z. 13, 1 (sadkahjangan); vgl. onder kuçala, lĕpas, subhikša en sogata (vgl. jav.); **dharmmanikang pasar agung**, Smw, Z. 1, 40; **dharmmaning pasir**, ald., **dinarmèng kagĕnĕngan**, *begraven?* v. e. vermoorden vorst, Ar. 17 bis.; **dharmmâbhisèka** of **bhisèkaning dharmma**, de naam, dien een overleden vorst draagt, (vgl. lumah),; ald., **hutang dèning andharmmâkĕn wong atuwa**, onder de schulden, die overgaan, Wtb. art. 80 (vgl. aanh. onder gĕnah); **hjang dharmma**, T. Z. 1, 2; **ida dharmma**, *sudjana; **buddhidharmma**, *sattwa; **sânak dharmma**, *aangenomen broeder, zoogbroeder?*, R. L. Z. 9, 19, Z. 8, 42 (z. onder sakura), Ar. Z. 2, 6, vgl. dharmmaputra; **hadji dharmma**, maar vaker Haridharmma, held en titel v. e. kidung, waarvan 2 bewerkingen, een waarvan in nieuwere versmaten (een handschrift in mijn bezit zit vol scheuren), de Angling Darma der javanen, wordt T. Z. 5, 85 dharmmapati genaamd; Hd. wilde zich met zijne vrouw, verstoord, dat hij geheimen voor haar had, laten verbranden, maar treedt beschaamd terug, toen hij een bok hoorde zeggen, dat hij zich niet, evenals H. D., door eene vrouw wilde op den kop laten zitten; welke vermaning uit den bek v. dieren ook voorkomt in de Anbya, **hds.** v. Ismangun, bl. 117, en in 't begin v. d. 1001 nacht, alwaar een haan als gemaal v. vele kippen een koopman tot bezinning brengt (Nit., 56, jav. vertal., 38); 't beloop v. 't verhaal komt overeen met dat v. d. 9de vertelling in de Vidala cadai of de spookvertellingen, z. de vertal. v. Babington en een der vertellingen te vinden in de mal. Bajan budiman; (vgl. ook onder piçâtja); de taal is zeer verdacht en denkelijk op Bali vermengd geworden (z. onder sĕpun); **sang dharmma prabhu**, T. Z. 1, 45, zie hadji dharmma; **sang makadharma huripni**(ng) **pinakakulun**, *mijn vader*, Utt. 32; **sang makadharmma huripta**, *voorvader*, ald. 52 (vgl. jav. sudarma); **anghing masih ñdjalanang ambĕk 'kadarman, mangapèt** (mèt) **sakèng aris, darana santosa, né** (nu) **mapatut'an, apan twi anak ririh, pangrasa pañdjang, ngambah kabatan gumi**, v. d. Gouvern. Gen., die na de beleedigende handeling van Gusti Ktut Djlantik nog geen oorlog wilde maken, U. Bll. 21, 21; **tan wring kadharman**, *apakrama; **anut ing kadharmman**, suçîlawân; **dharmma upapati**, z. dharmmopapati, nm. v. e. wetboek; **kadharmmahadjyan**, Adig. 2 b. en m.; **satatadharmmatjintanakâraswabhawa**, O. VI; ***dharmmarâdja**, s., sang jang buddha, aanh. onder trikâladjnja, 2e eigenn. v. e. bhaṭâra, Tt. 15, aanh. onder tisnangga en taruṅa; **dharmmarâga**, aanh. onder çatji; **dharmmakâri**, Ud. 100 (vert. v. sarwwadharmmadjnja); **astradharmmakarjja**, Adip. 84; **dharmmakañtjana**, zekere weten-

schap?, Ar. 7 b., volgd.; **adharmmadèçana,** Sut. Z. 72, 7 (ndiksaṁ); **dharmmadèwa,** eigenn. v. e. apsara, die de incarnatie v. Wiṡṅu (als Krĕṡṅa) volgde en zijne vrouw, Jadjnjawati, verlatende, als Çâmbha herboren werd, B. Z. 15, 13, aanh. onder çakuntalâ en jadjnjawati (vgl. de mal. omwerking v. 't Bhomakâwja in 't Tijdschr. Batav. Gen. en de aanh. onder grinsing en samba); **dharmmasâdhana,** z. onder sâdhana; **dharmmaçwami,** T. Z. 1, 51, Adip. 68; eigenn. v. d. brahmaan, den meester van Nandaka, T. Z. 1, 58, maar ook dharmmapriya, en dharmmaçwara, Z. 1, 51, 56, 57 en 60 (vgl. onder jadjnja); **dharmmasangsargga,** aanh. onder wrĕddhi; **dharmmawangça,** een der namen van Judhiṡṫhira (vgl. mal., ook in Stn.); 2e, titel of bijnaam v. vorsten, om hun rechtvaardigheid aldus belofspraakt door hen als een personificatie v. d. god der rechtvaardigheid voor te stellen, 't geen door de gelijkstelling v. angça en wangça verklaard wordt, vgl. onder içâna, Adip. 1 *o.* (vgl. dharmmèçwara en hariwangça); Wir. bl. 1 (bis), **çrî dharmmawangça tguh anantawikrama,** Bh. 1; smalih punika tiban panugra**han sang prabhû ring mdang** sang putusing **kaprabhon prabhû kasub çrî dharmmawangçadtĕgwanantawikramotunggadèwa pinaka tjiri karaṅan idanè siddhi** sang **putusing kapaṅḍitan purohitan sang prabhûnè sang parama guru bhagawânta,** *ndân i(kâ) dawuhing anugraha çrî narèndra ngûnî sang wrĕddharâdjâtîtaprabhû, makatilaka wâhja siddhi çrî wrĕddhâtjarjjaradjnjâ suro dâça (bl. 15, radjapuro) paramaguru bhagawânta, Pg. 3; **dharmmaparârtha minaki sang parasâdhu,** Kid. Sund. Z. 1, 23 volgd. ald. 7; **dharmmapuruṡa,** T. Z. 5, 98 (pagĕh ing darmma); **dharmmapriya,** eigenn. v. d. brahmaan, die Nandaka ten geschenke kreeg, T. Z. 1, 47; **dharmmapatni,** s., echte vrouw, wier zoon opvolgt, Adig. 65, 59; **dharmmaputra,** *aangenomen kind* (dharma met pitâ en matâ, *peetvader* enz.), Mal. 47, 49, 129, 353 (z. damaputṙa en jav. dinamadama putra); 2e een der namen van Judhiṡṫhira (Bs. bl. darmamrĕta); **andharmaputra,** iemand *tot zoon aannemen* v. e. vorst, Ww. b. Z. 3, 5 (z. damaputra); **dinarmaputra** naast dèn akwatmadja, R. m.; ***dharmmadjati,** eigenn. v. e. aangenomen zoon v. Durjjodhana, en held v. e. kidung (tĕmbang adri); **sang dharmmadjita,** B. Z. 86, 15 (sang dharmmadjit); **dharmmajukti,** B. Z. 1, 5; **dharmmayuddha,** B. Z. 72, 3 en 5, aanh. onder sila; **bhaṭâra dharmmajogi,** aanh. onder warang en djaruh; **dharmmamûrtti,** eigenn. v. d. patih v. Erlangga, Tj. A. a.; **kadharmmamurttyan,** aanh. onder ruhun; **dharmmaghoṡa,** eigenn. vorst v. Kalingga, bondgenoot v. Ardjuna sasrab., Ar. Z. 42, 7 (jav. Ar. bl. 226, darmagora); **kadharmmabudhin,** aanh. onder tanaja.

II., *deugdzaam, braaf* (z. naros), aanh. onder lilus; *beleefd, vriendelijk, vergevensgezind,* aanh. onder tjandana, *çanta; **daçadharmma** z. Krt. 18 *o*; **twara dharmma,** nir-

santoṡa; samĕton di darma, aanh. onder djugar.

III., nm. v. e. krijgsdans met prèṡi.

ꦢꦸꦂ, z. onder wirudha.

II.?, **palijas tuhwalangu mĕtu saking darmmi,** Dpt. Z. 1, 23, (sang putri zalècha, sinadya amuktija lan bagiṅda jusup tèki, sang prabu ija, ika darma gaḍuhi „mangkana malih garwa nabi sulèman, anama putri bulqis, kang amukti ija, ika n. s., ratu nama siti rindjil (?), darma ing dèsanira di (nèng)? صدق „miwah ta malih pramèswari bagiṅda, musa kotjapa malih, kang nama عائشة, ratu pĕrngûn punika, kèwala darma gaḍuhi, bagiṅda m., ija ingkang amukti „mangkana malih garwané nabi duta, خاتجة namanèki, nabi rasul ija, punika ingkang muktya, nabi rasul ingkang mukti, sang ratu عمر, ika darma gaḍuhi, Jsp. j. bl. 59 (hds. bt., s. p. dj., s. a., ing nabi j. sirèki putri, s. p. sira, mĕsir d. nggaḍuhi „m. pramèswari n. s., a. sira balki, k. a. i., sira n. s., r. n. satiriṅdjil, d. sĕdahan dèsanira dèsi(né) sidik „muwah t. m. p. b. M. k. m., k. anama sijah, r. p. ing nama, ika darma anggaho(ḍu)hi, b. m. ija ikang amukti „muwah ta m. pramèswari, bagiṅda, rasul kotjapa malih, anama katidjah b. rasul ika mangké sira kang amukti ja r. umar, i. d. g., aanh. onder jusup.

ꦝꦂꦩ, jav., nm. v. e. versm. (R. m. ook ratu ngamarta wegens Durmadji. z. onder dharmadja); 2°, nm. v. e. bal. gedicht, naar den held (Durma); de handschriften er van bevatten zeer verschillende lezingen, z. b. v. de aanhalingen onder gulik en sumĕkul.

ꦢꦿꦼꦩꦤ꧀, z. 't jav. bij tjitjih, T. Z. 5, 136 (né sajang), Mal. 55 b., 160 m., 115 (ged. b.), b., Hadji D. 13, *bemind, geliefkoosd* als de gunsteling v. e. vorst, Wrs. 3 m., 5, o., tegenov. kampih of tamporat, aanh. onder bèn en montok; **ulun wawadon listuhaju, drĕman kèdĕp kapintuhu**, fr. s.; **drĕman matanaja,** aanh. onder lawu (tan drĕman awak manira tanpadosa zegt een vrouw, belasterd, door haren man mishandeld, Tj. b. 67, Mésa تندرامي eigenn. v, e. zoon v. Ino Krĕtapati bij Tjandrakirana, die v. T. beviel, toen zij door K., aan den laster geloovende, werd verbannen naar een kerkhof, ald.); **sing mangdé drĕman,** * angĕ'tangĕt; **padang drĕman,** de bladeren aan d. kant als een zaag, artemisia absynth, afb. Rumph. V pl. 91, te Batav. hja genoemd, de *a* zóó uit te spreken, alsof er een *q* op volgde (zou Bjw. pandrĕman zijn); de verdroogde bladeren als thee voor kraamvrouwen; **kadrĕman baän somahé,** Drm. 2°, **kadrĕmanang kanggé rabi di djro puri** v. e. vrouw, boven andere door een vorst tot favorite verheven, fr.; **drĕmanang,** z. onder bulé.

2°, titel v. e. klein bal. gedicht, in adriversm., waarvan geen enkel exemplaar zonder fouten is (vgl. ook kĕṅdit); 't is getran-

scribeerd uitgegeven in 't Tijdschr. Batav. Gen., varianten uit een ander hds. z. onder brusbus, rombèng, obor, lèjèk, djĕgir.

, mal. (عبد الرحمن), eigenn. v. d. broeder v. Pan Duráim.

, s., eigenn. v. een der Korawa's, Br. Z. 15, 35.

, s. (dhârmika), z. onder watu, aanh. onder wuwus (vert. v. âstika), bandagiṅa, laja en susuk, Wir. 3 o., aanh. onder kûtasâkši.

, s. (durmukha), z. onder gaṅa, L. Z. 31, 4, Sm. Z. 29, 1; Sut. Z. 32, 9; **durmukhapati**, Sut. Z. 13, 1 (bhatara çiwa), eigenn. v. e. zoon v. Çutjiloma en incarnatie v. Gaṅèça, Sut. Z. 29, 10, Z. 32, 6 (z. gadjawaktra; vgl. durwaktra).

2°, eigenn. v. e. nâga, Krsn. Z. 18, 5, v. e. râkšasa, Utt. 9; onderhoorige v. Râwaṅa, Ar. Z. 45, 16, onderhoorige v. Sumâli, Hariç. Z. 12, 5; v. e. Korawa, Wir. 39, Bl. 46.

3°, eigenn. v. e. berg, aanh. onder plawa.

, s., een der Korawa's, Br. Z. 15, 35.

, s. (durmèdha), Utt. 108; **durmmèda**, * durlakšana; **durmèdha pinakaswabhawanya**, v. Durjjodhana om niemands raad zich bekreunende, Ud. 107; eigenn. v. e. held onder Djajântaka, Sut. Z. 122, 3, Tjt. 78, alwaar hij dumèndagrabadjra genoemd wordt; **kadurmèdhan**, Wir. 32 m., Ud. 93.

, aanh. onder kutjitângga en vgl. pulodrini en darih.

, z. onder udâsîna.

, s., z. onder tyâga en aanh. onder nghèl.

, s. (dharmod.) O.

, **nihan pratyèka sang bhudjangga çiwân minakasthawira ring nagara, sang kumĕmit mamangku sanghjang âdigamaçâstrasârodrĕta, lwirnira, sang pinakaprabhrĕti, sangârjja dharmmâdhyakša ljan sangkèrika** (b.: késira), **wwalu kwèhnya, ndya ta, sangârjja tuwan, sangâ. kaṅdamuhi, s. â. pamwatan, s. â. pandjya djiwa, s. â. manghuri, s. â. djambi, s. â. lèkan, s. â. tangar, ndah samangkana lwirni(ng) linggihnira, kapwa bhudjangga hadji sira kabèh**, Pg. 1.

, R. L. Z. 10, 31, kondigt, evenals durmitta, de volgende versm. (durma) aan, maar 't woord is zeer verdacht, z. hier de plaats padandangu pĕhèng rasa darmitèng prang (een v. d. 3 hds. leest durmahèng prang, te veranderen in dharma enz.); de onzinnige vertaling is sami ngraôsang wĕtun pangraosé né mapakolih ring pajudan.

, aanh. onder tutjtjha (katunan çritah).

, toespeling op de versm. durma, R. L. Z. 1, 1; (vgl. darmita en durmanggala) zoodat 't een verk. is v. durnimitta; **durmita tinĕmbang bubar ing panĕpja, gĕm-**

pung wus dadi asti, kang wong katawuràg, sasaran alaradan, padomungsyèng djro kutèki, tilar dèçanya, lupa ring anak rabi, Spt. Z. 3.

, **dharmottunggadèwa.**

, s. (dharmâtmadja), W. Z. 6, 4 (judhisthira); **dharmmàtmadjamûrti,** aanh. onder tanaja.

, z. Tjt. 49.

, Ud. 100 ('t origin. dharmmika), z. onder darmèśti.

en dharmmiśta, s. (dharmiśta), R. 5 Z. 5, 36 (kadarma kaèśti), Adip. 77; **olasin ugi puputang kadharmmèśtané,** *paritrânâhrĕta darmma; **tan dharmmèśta** v. d. handen, die een minnaar *niet kan thuis houden,* Sm. Z. 22, 12 (twara dadi tongosang), vgl. aanh. onder nisprija; **ndyang dharmèśta swapatranya sâdhu, tan pahi lan pâpa duskrĕti,** zegt de os v. d. brahmaan, die hem brandhout doet vervoeren, niettegenstaande hij aan hem zijn rijkdom had te danken, T. Z. 1, 55; **kadharmèśtan,** *het voorgaan in deugd* v. e. vorst, Adip. 49; **kadharmmiśtan,** aanh. onder prabèti.

, Adip. 49, 77, Ar. Z. 4, 7; vgl. R. 5 Z. 5, 36; Aw. 37 *o* enz.

, een naam v. Djajabhaja, z. onder djaja en vgl. dharmmawangça.

, eigenn., Sut. Z. 133, 4.

, **ndrumpak,** *rĕbah; **mandrumpak,** *npamurugul; angkĕbak; **kadrumpak,** aanh. onder urak; **ndrumpakang,** *angrapakĕn, *mangdĕmakakĕn; **patidrumpak,** mababaran; **sada ndurumpak,** tjingatjingah; vgl. dumpak.

, **nrumpuk,** *met een vaart tegen* iets *aanloopen* v. e. vluchtenden vijand b. v.; vgl. drupuk.

, T. Z. 2, 47.

, *eerste minister,* T. Z. 3, 22 (dharmmopapatti, ald. Z. 2, 24), Wtb. III 18 b. enz.

, s. (dharmmadja), een der namen v. Judhiśṭhira (jav. durmadji); **mpu dharmmadja,** dichter v. d. Smaradahana (çaka 1021), Sm. Z. 1, 7, onder Èrlangga, Tj. A. a., aanh. onder kumâra.

, **dharmmadjnja,** z. onder prawrĕtti.

, jav., T. Z. 2, 37, Z. 5, 27 (momo) z. onder śadripu en aanh. onder puruśa (z. dambha); **kala drĕmba,** een kwaadaardige kala, die ook in de Durma zou voorkomen; (z. onder durgandini); **mwah hana ling wiku sakti sang rĕsi pûrbwasasana, mawarah munggwing adji, makatular buhpalaka ring djana lokamadya, ndya ta nyan, janatkalaning gumi ring martyaloka, katama kalijuga usah ikang djagat, ratu amĕsĕh pada ratu amati*, pada sĕngit agati satru, tan hana panĕnggĕk ikang rat, ngangka (?) bumi sabanwakrama, sanunggal, pada binakaraton, pada ngaguagung, rugrag ikang rat, gring sasab marana, sarwa tinandur rusak kamaranan, djadma èwĕh ring pangan,**

ratu kasiluman kala drĕmba, sarwa dèwa mùr, sarwa bhùta mawak ring manuśa, sarwa mantra tan mandi, pandita sèngsong agaguagu panas ikang bwana, mangkana rusaking djagat, hana ling bh. brahma, apa ta lwirnya, hana pamariçuddhaning gumi, mangdé krĕtajuga rahaju sang amawa bhùmi tkaning djagatnira dìrghàjuśa, jan hana wangça bràhmaṅa dèwata, midjil saking tèdjan bh. br. tumuwuh ring madyaloka, jan hana wangça kari trĕh bràhmaṅa ika, hajwa sang ratu amarihakĕn wangça br. ika, ika wnang mratiśta djagat rusak, apan br. ika putrau bh. br., midjil ring pramaçiwaçùnya, tan mĕtu saking bhaga, tanpa(h)ari*, wit midjil saking joga, jan hana guminira sang ratu kaśèlèhan wangça br. ika tanpakadang rumrah (lumrah?), rèh panugrahan widhi, jan hana kapanggih pawitanya, tùr hana wit trĕ(h) wangça br. ika, hajwa sang r. amarihakĕn br. ika, wnang amratiśta djagat, tkèng raga sang r., palanya dirghàjusa sang r., jan anggèn amratiśta sarwa djagat, palanya mari sarwa marana gring, jan anggèn amratiśta sawah (lees ç a w a), **palanya tan kaparag dèning sarwa maraṅa, wit panugrahan bh. br. ring anaknira tké pratisantana wkasan salawas ing hana tribwana, samangkanà panugrahan bhatara uni, munggwing sastra sinawiting tjaturjuga**, fr. bpl.; **drĕmba gomuka**, z. onder g o m u k a.

[Balinese script], *een ongunstig omen*, aanh. onder u p a ç u b h a, *a r i s t a, *a w a n i m i t t a, *d u r n i m i t t a, *d u r l a k ś a n a, Kid. Sund. Z. 1, 41, terwijl ald. 40 d u r n i m i t t a gebezigd wordt, als toespeling op de versm. d u r m m a, Kid. Sund. aan 't slot v. Z. 1, Kid. Adip., Meg. hds. (vgl. d u r m i t a); **kadurmanggalaning ràt winasa**, R. L. Z. 7, 156 (t j i h u a n d j a g a t é r u s a k).

[Balinese script], Adip. 109; **angdurugi**, *inhalen* een misdadiger (t a m b i s k a d u r u g a n a, aanh. onder a k i n g), Pg. (k a t j u n d u k); **kadurugan**, W. Z. 14, 7 (bàs k a d u r u s; p i n a r a n), Krsn. Z. 14, 19; **ndin ri wĕdinira kadurugan i(ng) tibaning wingit**, T. b. Z. 1, 33, vgl. Utt.

[Balinese script], s., *lang* (jav. als benaming v. d. teekens, welke vroeger lange klinkers uitdrukten, b. v. **dirga muré** en **dirgà mĕlik**, de eerste ter aanduiding v. d. vroegere *ai* en de tweede v. d. vroegere i); **dìrghanètra**, z. onder w i ç à l à k ś a; **dìrghajuça**, Wtb. II 55; **dìrgharośa**, W. Z. 8, 7 (p a ñ d j a n g j u s a!, m a ñ d j a n g a n g k r o d a, n d a w a j a n g b r a n g t i n é); **dìrghabàhu**, nm. v. e. langarmig monster door R à m a van zijn monster-gedaante verlost, de Indische k a b a n d h a, R. 5 Z. 5, 13 en 11 (jav. R. bl. 99; R. sas., s a s t r a b a h u in pl. v. s a b a s r a b à h u); **dirghabudja** en **dirghabama**, *j o d j a n a b à h u; **dìrghawrĕnta**, z. onder s ĕ n t u l; **dìrghakangça**, eigenn. v. e. d a i t y a, hr. Z. 45, 6 en 11.

[Balinese script], s., I. z. onder u m à, nm. v. U m à in r à k ś a s a-gedaante op 't kerkhof Gandamaju verblijvende en godin der heksen, aanh. onder l è j a k en t j u n g k u b, volgens eene overlevering kreeg zij die gedaante ten gevolge van overspel

met een veehoeder (Çiwa nam deze gedaante aan, om haar op de proef te stellen; vgl. Manikmaja, bl. 16 en Tt. 9, z. ook aanh. onder tap en djitâtma); **bhaṭâri marûpa durga**, *sanghjang adbhuta; **durga mâjasmrĕti**, Sut. Z. 133, 1 (bhagawati inaradana), op de prenten wordt D. voorgesteld als een man, met groote hangende borsten; Tj. A. n.; **dadi sira prapta sanghjang bhaṭari durga, kruranė mangĕrakĕrik, sambajut basang, anting²ė ati ,,ja mabadju baän balulang djalĕma, pĕparu anggèn rumbing, susu kopèk lantang, maäntĕng djadjaringan, dangastra pañdjang malungid, rambut ja gimbal, nètranė muñtjrat ĕndih** (een dergelijke beschrijving onder salibah; vgl. bhagawati, onder nini en kâlikâ); **kotjapa bhaṭâri umâ, umunggub ta sirèng gunung gandamadana, ḍatĕng sang kumara, sumĕmbah ri pâduka paramèçwari, tumakwanakĕn ing bhaṭâra guru, sumahur bhaṭâri guru** (sic.) **mapa dènta takwanakĕn bhaṭâra, tan wruh paranya, sumahur sang k., ahjun sumĕmbaha(na) bhaṭâri, apan bhaṭâra sangkaning ranak bhaṭâri, kunang pada bhaṭâri panĕlangan djuga, mangkana ling sang k., rĕp kroḍa bh. u., karèhanya sinangguh panlangan dė sang k. jata sinambut sang k., inalapan tang rah lawan wulu mwang sumsum, nĕhĕr sinapan dė bhaṭâri, matĕmahan wil rûpa sang k., matĕmahan brĕnggiristi** (?), **sĕḍĕngnya mangkana sang k., ḍatang bh. guru, katon sang k. sinangkala dė bhaṭâri, kroḍa bh. g. sinapa ta bhaṭâri, mapa ta donyanaku dèmu ḍaṅḍa bhaṭâri, sangkanya matĕmahan wil, nĕhĕr dèmu alapi rahnya sumsumnya, lawan wulunya, durgga dahat bhaṭâri, dèmu napa, magila aku tumon i(ng) rûpanta, mangkana ling bh., tan pèndah dukduk wuluh mangĕnani igĕḍu, wjakti tumañtjĕb çabda bh. g. marèng bh. u., rĕp matĕmahan rakṡasi bh. u., abo amis a(m)bhunya, nĕhĕr bh. durgga dèwati ngaranya lĕs lungha bh. d. sakèng manḍaragiri, ininditira ta sang k., nĕhĕr lungha pinĕ(n)dĕmira tang rah wulu mwang sumsumnira sang k. wala pwa ngaraning rarjja, nĕhĕr i walandit pwa ngaraning gunung pamĕ(n)dĕ(ma)n rah wulu sumsumnira sang k., mangkana katjaritanya, lĕs lunga bh. d. jèki mangkė bhawanira** (deze aanh. naar een beter hds. te verbeteren!), Tt. 19 (zijnde dit de 2de overlevering aangaande de oorzaak v. haren naam); **kala durga**, z. Ar. Z. 60, 6; **durgâlaja**, z. onder pañtja mahâbhûta.

II., *W. Z. 24, 4 (sĕngka), *moeielijkheden of gevaren*, die iemand mochten overkomen; **atidurga**, Br. Z. 31, 8 (dahat ijuh), *fort?*, aanh. onder sapta prakrĕti; **kawkasan durga, durgasañtjara**, z. onder krĕtĕg en aanh. onder sangkrama; **durgasthâna**, War. b. 133 vlgd., 132; **durgaboga**, eigenn. v. e. mantri v. Ganggasura, R. m. Z. 30, 18; **durga bhogawa**, eigenn. v. e. jakṡa, die aan 't hoofd stond v. d. jakṡa's, die de wacht hielden in den tuin v. Rawaṅa, R. m.; **sinuruh angantos ring tjungkub ing durgagandi** (?), *kinèn angantiba dalĕm ing bajang-

kara, R. L. Z. 7, 13; **durga dingkul**, z. onder dingkul.

, s., Adip. 46, T. Z. 1, 24, 4, 46 (bangĕs), Z. 5, 65, aanh. onder ratnânggaṇâ.

, s. (durgandhinî), eigenn. v. e. princes, zuster v. Matsyapati, Adip. 46 (jav. bok lârâ amis, ook amis en ambasari?, z. Hagem. fabell. 296); z. daśabala en sugandhi.

, durgandhinî, eigenn. v. e. vrouwelijke râkśasa, zuster v. Kala Drĕmba en Kala Muha in de Durma.

(?), Sm. Z. 8. 14 (ngèwĕhi) in pl. v. durgrâhja?

, s., v. wapens, die geen effect hebben, Ar. Z. 8, 7, W. Z. 22, 4 (kèwĕh, pakèwĕh), Br. Z. 28, 4, *moeielijk te overwinnen*, Z. 36, 16, tut 57 a.

, aanh. onder goñdjong.

, **mangkin durgraja tang djagat kapalingĕn tan wring paranyâlaku**, Rm. Z. 58, 6.

, s., talaga.

of drugdug, v. dĕg of dug; **nrĕgdĕg** v. 't geluid v. d. kĕndang; z. pur, tjèng, dèng, ngrĕmpjang.

, **nrigdig** v. iets, dat vaak geschiedt, v. ongelukken, die elkaâr opvolgen; **nrigdigang**, *achter elkaâr*, vandaag, morgen en overmorgen enz., vgl. djrigdjrig?

, z. drĕgdĕg.

, **nrègdègin**, *aan* iets 't *eerst beginnen te werken* om anderen te doen meêdoen; vgl. ngalupin.

, s., *de armoede?*, T. Z. 5, 82, alwaar 't ook op de dieven kan slaan met de beteekenis v. *gevaarlijk*, ald. Z. 2, 25, aanh. onder trijak; **durgati bhajèng djĕro kanana**, *gevaar*, T. Z. 2, 5, van dreigende woorden, ald. 39.

, s. (dîrghatamah), zoon v. Mamaitâ bij Utathja door den vloek v. Wrĕhaspati blind geboren, Adip 69, 80.

, **tgal durggâlaja**, z. Djaja Pramèja bl. 24, 28 b., 20 *o*.

, spelling v. dîrgha, z. djangghja.

, s., Ar. Z. 1, 2 (vgl. mal.).

, Adig. 44 m. (bis).

, s., **kadîrghâjusan**, Sm. Z. 1, 1.

, s., *kèwĕh, W. Z. 16, 9, kèwĕh (hiervan 't sund. dĕrĕmaga?), Z. 25, 1, B. Z. 87, 11 (katatakut), Z. 92, 1 (ngèwĕhi) v. e. berg, R. 2 Z. 1, 41 (dahat sĕngka ĕntasin, s.), *sterk* v. e. kampement, Br. Z. 10, 2, R. 12, Z. 2 (saripit); **guntur trĕbis durggama**, Sm. Z. 21, 8 (dahating bĕnjĕg ngèwĕhi); **durggama tĕmĕn**, Sm. Z. 22, 5 (pakèwĕh pisan). aanh. onder bungka[2].

, Bjw., voor een misdadiger gehouden of als zoodanig aangeklaagd worden (vgl. 't jav. woord, waarvan de beteek. lichter uit durgama kan verklaard worden).

, s., Br. Z. 13, 8 (alalang), tut.

4 b., B. Z. 11, 3 (kusa, ambĕngan), *weide?*, aanh. onder nandinî (vgl. onder padang); **andarbani** v. e. stier, T. Z. 2, 4; vgl. onder sanyâsa.

, naast duwé en drĕwé; **adrĕbé putra kakalih,** (jav. darbé).

, onder de dieren, R. sas., Z. 9.

, *hongersnood,* tegenov. subhikṡa, Adip. 95, T. Z. 5, 57; tut. 24 b., *pringga, (vgl. jav. drubikṡa); **anona pwa kita daridra mulahakĕn ikang dharma, salwiruning kapâpan, ja ikâ durbhikṡa sangkèng durbhikṡa ngaranya, wĕkasning karahang, klèça sangkèng klèça, wĕkasning sinanggah klèça, bhaja sangkèng bhaja, atyantaning karĕsrĕ's, mâti sangkèng mati putusning sinanggah mâti,** tut. 37 (Ind. Spr. 2873); van letters, die 'tzij slecht of onduidelijk geschreven zijn, **sâmpun tan kapahardjaha dé sang çrĕddhâmatja tuna lĕwih ing çâstra durbhikṡa, tan opèn kwèhaning nâça,** de afschrijver v. d. Ar.; **kang andurbiksani,** *bhaja, Tjt. 44.

, eigenn. v. e. dommen pas, T. Z. 2, 50, T. h. Z. 4, 37, vgl. onder patita.

(?), **tan adarbatèngong sawah djanggala sakilan,** *ik bezit geen* enz., T. Z. 1, 52.

, jav. (perz. daruwibîhosj), Am. telkens (de mal. tekst دروبت بيهوش), Amd. ook darubosi, Dm. (vgl. ngadj. buis en bat. ardombosi); **sakwèh punang kongkulan dèning wimohanasara kaja kĕna, ing darubosi tingkahé,** R. m. (R. K., ing dalu bisgi!), vgl. bubuk.

, (?) v. d. tanden, tut. 60 a.

, *zwak,* aanh. onder wirig, *in gevaar verkeeren,* R. 6 Z. 4, 55, *bemoeielijkt worden,* Adip. 49 b., B. Z. 45, 8 (kasangkala. tjlib), Z. 98, 1, Z. 91, 1, W. Z. 25, 11 (kèwĕran), Z. 26, 2; Z. 22, 5 (baribin, mèwĕh); **dumurbbalâkĕn bala jodha,** Bh. 72, vgl. onder *syuh II en aanh. onder prabhâta.

, (jav. durbhagja), R. 2, Z. 6, 7 (durbhâgja te lezen).

, s., z. onder dhurbhâga.

(?), aanh. onder hadâ.

, vrn. = bé als toespijs; **èpot manulukang api, manggawé ja darang** (mamahan) **rĕko, nggawé sambĕl lawan djukut,** Bt. 25; vgl. onder bé.

, padaringan, jav., z. aanh. onder guntung; **ça, u, wton saraswati, mantĕnin lontar aju „ra, pa, sinta, banju panaruh, nga, asusur akaramas aju, ring madyaning ratri, tja, pwa, pĕnaringan ribĕk, mwah lumbung, amantĕnin panaringan aju, mwah lumbung aju,** War.; **nyan tingkahing pandaringan ribĕk mwang lumbung, jan marĕp pañtjima, labha, marĕp wajabja, aju, marĕp pûrwwa, ala, tur ala laranya „marĕp agnèja, drĕwé ilang, marĕk dakṡiṅa, aju suka tka, marĕp nariti, rahaju,** ald., vgl. aanh. onder ghuṭasthâna.

, jav., **andarung** v. olifanten, R. L. Z. 7, 115 (añdjugdjug); **andarung lampahira,** Ar. Pr. 31 o., 32 b.; **lampahing padati andarung,** Mal. 144 o.

2°, z. onder **t a r u ng**.

3°, nm. v. e. **bhûta**, Bs. bl.

[Balinese script] (vgl. jav. d r ĕ ng), aanh. onder s u r u ng; **kadrĕng**, s i n ĕ r ĕ ng, B. Z. 95, 14; **kadrĕng káungsĕb**, L. Z. 26, 5 (*t i n u t k i n u r u b u t); **dinrĕng**, Br. Z. 30, 2 (s i n ĕ r ĕ ng).

[Balinese script] I. of d è r è ng, jav., h. v. t o n d è n; vgl. *t u r u ng; **durung katon kadiku**, T. Z. 1, 21 (d è r è ng n d è n b u k a i k è t o, t o n d è n t a n k a t ĕ ng ĕ r b u k a k è t o).

*II., k u ç ù l a, W. Z. 16, 2 (k l u m p u, d j i-n ĕ ng, p a ng k u ng), Sut. Z. 98, 3 (dj., s a m b i), Gb. Z. 2, 2; m è r u(k), Adig. 66 b., Sut. Z. 95, 3; **sadurung**, *zoo groot als een* d u r u ng, ald. Z. 90, 4 (dj.) Z. 122, 15 (een vergelijking geliefd ook in 't mad., leesb. II 56, 57 en 58; zoo ook in 't sas., z. aanh. onder b ĕ ng k i l en vgl. onder p r a s a d a en l u m p a ng), Z. 123, 1 (s a m b i); Z. 90, 4, ngadj. d j u r o ng. Baw**é**an waar, volgens Tijdschr. N. I. VIII, de rijstschuren zeer groot zijn en onder voor weefsters en gastmalen zijn ingericht, id., bndjm. en sanggar. d j u r u ng, ngadj. d j u r o ng, sukad. d j o r o ng, *schuur voor rijst;* d u r o ng, *schuur voor maïs*, Besuki, volgens Catal. Amst. tentoonst. 1883; een dèsa P a d u r u ng a n vindt men nog in 't district S r o n d o l onder Samarang; door den invloed v. d. klemtoon op de voorlaatste lettergr. zou 't jav. d a r u ng a n *hut*, wel hierbij vergeleken kunnen worden); **tan pintâna paçrah ikang karaman jan pangatĕrakĕn drĕwjanya, tan çrang sisikĕn, tan pangatĕr amahing** (sic.) **wrĕkśa pomahumah mwang durung lumbung umah tké watunya**, O. b. IV, 5 a.

[Balinese script], z. d u r u ng I.

[Balinese script], jav. *gevlekt* zooals soms de p è-l è t; vgl. r a ng r è ng.

[Balinese script], Us. z. onder d j a ng u.

[Balinese script] (vgl. d u a ng k r u k), **anak pĕdrungkuk adjaka patpat** (p ĕ g ĕ m u k).

[Balinese script] I., z. onder g r a n d a ng.

II., **nrangdang**, *doorzichtig* als glas (mad. n r a ḍ a ng), v. e. slecht gevlochten b ĕ d è g.

[Balinese script], **nrĕngdĕng mĕkaád**, als een dief *stilletjes zich verwijderen.*

[Balinese script], **nringding**, *zeer helder* als de s ĕ-p u h b. v. v. vuur, dat niet uitdooft; **nringding ĕndihan apiné**, omdat 't brandhout goed is; **madjalan ndringding**, aanh. onder s a n t u l, vgl. n i ng.

[Balinese script], **ndrongos**, Bjw., *onbeschoft* zich gedragen, ŋ r u d u g, jav. n d l o d o g.

[Balinese script], T. Z. 1, 23 (i r i a t i), **néné kari loba drĕnggi irijatya** v. e. priester, die nog zinnelijk is, Bngk. 8; z. d ĕ ng g i.

[Balinese script], z. onder s i n d o r a ng g a.

[Balinese script], Bjw., grof in pl. v. 't jav. g ĕ t u n en bij 't schelden of smalen gebezigd; **dapak sun tagih ndrĕngung rainé.**

[Balinese script], **ḍaké**, Bjw. d u k é, d u g a s é; **lahir isin ḍaké prangé djlantik.**

[Balinese script] I., jav. (n d a + k), met een voornw. 1° pers. en een passieven vorm, om den wil uit te drukken, aanh. onder *w u n u h (mal. h ĕ n d a k); met een passif door 't infin. in ge-

vormd; b. v. **dak sinĕngguh wiku basadja,** *ik dacht, dat 't een gewone* wiku *was,* niet een god, Nw., vgl. aanh. onder djawa.

2°, ngajat, Krws., **dak wruha çri hadji,** bpl. (verkorting v. dumadak?), aanh. onder gĕmu.

II., vóór pisang en padi-soortbenamingen; b. v. **dak sari, dak landa, dak radja, dak tjruktjuk; dak nangka,** ben. v. e. padi-soort **talwan dak nangka** z. onder talwan.

[Javanese script], verk. v. diriq; **pinaqna diq** (b.: iriq) **na ndèq kĕlar,** *hij veinsde ziek te zijn;* **diq mèq,** voornw. 2° pers. door een vorst tot een onderdaan, Dtd.

[Javanese script], s. (dhik), R. 5 Z. 4, 17, 7 Z. 20, 4 (jav. ḍik); **dhik duṣta nâginî,** Adip. 26, 53, 56 (bis); **dhik mûḍhâning kèçawa,** *wat is K. een domoor,* aanh. onder twaṡṭâ; **dik hâh,** Br. Z. 48, 4 (uh adwa), Z. 46, 3 (babat uduh), B. Z. 73, 4, **dhik hahhaḍâ,** Br. Z. 35, 8 (uh paksa gĕdé san), aanh. onder hâh; **sâhasângdhik,** Z. 48, 3, **angḍik awnĕs,** B. Z. 47, 9 (dabating atjum), **mangḍik,** L. Z. 15, 5 (mandĕsĕk); Br. Z. 20, 6, 8 Z. 29, 2, 7; **mangungsĕr angdik aburu,** B. Z. 7, 18 (mamrihang lĕwih nutug, mangalih nrobos ngĕpung, masih ngulahang mandĕsĕk mangĕpung); **angĕdik awĕnĕs** v. 't gelaat v. e. gewonde, B. Z. 48, 9 (dáat atjum, d. inga); **dinik,** Z. 44, 4 (tiniban, sinakitan); **pamiḍanani sang mahâdjana tjatur ta dhinik inudjaran datan hadé piniḍananing artha tan wawarĕngĕn wĕkasanika dinaṅḍaning pati,** vervolg v. d. aanh. onder halub, Nts. Z. 3, 5, vgl. andik en kodik, (z. jav. R. 18 o?).

[Javanese script], s., **mĕltuk tangrèṅu lumrèng gagana malimunan çandhakârèka tulja, lâwan gâgak maliwran hasu hasang asĕlur ghûrṇitang dik gumĕntĕr,** Rm. Z. 53, 6; in pl. v. dig in dikdaçadèça; vgl. widik.

[Javanese script] I., jav. (*hĕduk), vezelige stof v. d. djaka-boom, waaruit touw vervaardigd wordt, en waarvan men 't dak v. sanggah's maakt, zijnde bij woonhuizen dat niet gebruikelijk; wordt ter omwikkeling v. planten gebezigd, omdat 't de warmte buiten houdt, zoo b. v. bij de anggrèk, zeer ontvlambaar, aanh. onder kunang (sas., mal. en bat. idjuk, sund. iñdjuk, mak. inrug, bis. idyok en ibjok, tag. volgens Blanco, p. 743, irok, de arèn-boom, vgl. onder hano); **tan hana strî sadu jan padulur lâwan djalu² lèn ri kâlaning wĕngi, mangkana tang djalu², tan hana sadu jan parwa²n lâwan strî lèn i. k. w., ikâ duk asaṅḍing apwi, tanangga tan wruha,** Wtb.; **jan adoh kang ahutang, lagi tan kawruhan prĕnahnya, jan kapanggih sangahutang, dèni sang apihutang, jan kadaçawarṡan, anghing durung atĕtĕmu, wnang katagihan, gni sumlap ing hĕduk, nga,** Wtb.; **dinuk, waling rantĕn hadji wus tipis pagĕrta, jaja musuh nrĕpati, lwir pawaka sumlap, ing atĕp duk pamanya, mangkin wrĕddhi punangari, jan ampag², tan wus kaka wasyanti,** zegt Angkara zijn broeder tot den oorlog aanzettende, Spt. Z. 5, 85; **bungkung duk** bij arme drommels en bij zelfver-

nedering ook gezegd, aanh. onder lonto; z. onder hĕduk.

II., (vgl. sdĕk, dok, saduk en *dug) **duké ring wiwara; *nduk sĕdĕng,** Wir. 18, Adip. 65, 67, vóór een klinker **ndug** 70, **ndug anwam,** Br. Z. 45, 12 (sĕdĕk kari anom), **ndug sdĕng,** Adip. 19; Ar. vaker **nduk,** b. v. bl. 30 **hana ta patihira nduk mau añdjĕnĕng ratu; saduk, *sdĕng,** Sm. Z. 22, 8; **duk kapan nèntĕn,** *hoe zou niet,* z. kapan; **duk to,** *op dat tijdstip;* **di pĕtĕngé duk to** (duk wĕngi punika); **duk wĕngi punika wañ das rahina; saduk punika,** *op dat tijdstip;* **duktâlahèngunî atotohan lawan isun,** T. Z. 5, 13 (bis tjai ni kalah ni saba matoh'an ring manira).

III., **kĕnèng duk,** B. Z. 45, 6 (dukduk, lipung); **dumuk** hieronder panduk?; **dumuk,** Br. Z. 29, 16 (ngĕntungin), Z. 30, 1 (ngamuk); **dumuk lipungnya,** B. Z. 45, 14 (ladju, nudjahang); **anduk ing raçmining tulis,** eene vrouw *door middel v. e. minnebrief treffen,* Ar. Pr. Z. 18, 53; **angduk,** B. Z. 47, 12 (manudjah); **mangduk,** Br. Z. 16, 6 (manudjah, manglosor), bl. 162 b.?; **andukiug tinghal,** R. L. Z. 8, 13; **èr tali muñtjar anduk kamriñtjing,** T. Z. 4, 37 (ngĕtor ngrètjèk); **dinuk,** Br. Z. 13, 16, **dinuk ing sungu,** T. b. Z. 3, 2; **dinuk ing liring,** Z. 9. 37; **dinukakĕn,** *weggeslingerd* naar alle kanten toe van de leden v. e. verscheurd lijk, Br. Z. 43, 6 (binuñtjang kadagĕlang); **pangdukning hèr tambang,** Wrs. Str. 100, **ja ta pangduknya ring sang narèndraputra** v. nagels, R. 3 Z. 1, 7 (ika tibakanga ring sang râma); **pangdukning banju,** Rm. Z. 13, 14, aanh. onder tuban.

IV., woordje voor raadsels, waarvan de oplossing de naam v. e. plaats is en geheel afhangt v. locale kennis, daar men de namen reeds kennen moet, om te weten, hoe door 't rijm of anderzins daarop toegespeeld wordt; b. v. **duk dèsané di uma twara bĕtĕngan** (Bañdjar tĕgal); **duk dèsané di tjèlèng mwani** (Bulèlèng); **duk dèsané di tanah kĕbus** (Kali angat); **duk dèsani di jèh ĕñtjĕhin** (Sangsit, z. mangsit); **duk dèsané di jèh putĕk** (Banjumala); **duk dèsané di jèh mĕdjalan** (Krobokan); **duk dèsané di tjèlèng luwa** (Bakung; z. bangkung); **duk dèsané di kaju lèngkong** (Sangkèt); **duk dèsané di tjèlèng gĕdé** (Bĕngkala; z. bangkal); **duk dèsané di bèsi mĕdjadjar** (Kubu tambaän); **duk dèsané di bĕdil lih** (Galiran); **duk désané di tjanting kuning** (Bila); vgl. onder mungkag.

I., z. onder ulûka, Ap. 31 m.; B. Z. 7, 3 (tuktuk apukuh, vgl. jav. dokan), *een nachtvogel,* Adig. 53 *o.*, 56 *b.* (bis), aanh. onder krûrapaksi, Sm. Z. 30, 3 (darès; 't sund. matadok zal wel mata dok zijn); **dok bĕluk,** T. Z. 5, 89 (tjäak); **dok kutupuk,** Wit. 12 *a;* **angdènya paksi dok paksa sumabhèng rahina, rinĕbut ta ja ring paksi lèn²,** Il.; **kadyangganing dok matukar lawan gagak, jan ing wĕngi kalah ikang gagak, mapan tan asabhèng wĕngi, mangkana ikang dok atukar ing rahina kalah ikang dok,**

mapan tan asabhèng rahina, Kam. b. (waar 't origin. IX, kauçika heeft), toespelende op den oorlog der uilen en kraaien (z. de Hitopadèça of de Pañtjatantra); **dok asahuran,** rechtsterm, wwang akĕkĕrĕngan amisuh pinisuh, amĕrĕp pinĕrĕp, tan witjaranĕn, dustânĕmu dusta, Adig. 22.

II., jav. (dokok); **dinokning pasĕdahan,** *gelegd in de beteldoos;* **ta pambalik puñh ala, ça, toja ring dadasar tjĕmĕng, dokakna pirak tatar limang kètèng,** Us., **dokakna ring toja,** ald.

III., naast duk, Mw.; **dok lagi urip,** Mahom.'s leven, 50, Stn.

IV., *oogkast?;* **pĕtjat tjaksu doknya,** Sut. Z. 137, 1 b. (multak matanya pĕtjok).

, sas., de likah, waarop de katjâpuri in een Mahomed. graf rust (vgl. mal. en lamp., waar ook laka); **puñh daka** (z. dakang), Ss., 5 en 6.

, *smerig, vuil* (alf. raki en daki, mak. en sas. raki, skk. raï, bc. dakí, *hoofdhaarschimmel,* vgl. mal. daki), *vuilnis* op 't lijf; **gigi mĕdakin kuping** (bld.) = ngilu als rijm op tilu.

, sas., rĕko, kotjap; ook dakuq?; katjarita dakuqna râksasa, Tjp. (vgl. aanm. onder rakwa).

(vgl. dakèn); **adaké,** tegenov. adjĕro, Bs. 2, B. Z. 6, 6 (babuk, nora dalĕm, ring sor; mad. en smn. dăkaj, *ondiep, shallow*), Z. 46, 6, Sum. Z. 51, 3, fig. Z. 129, 3; **ring wwang mangguh adaké** (hds. dèké) **wwé adjro ring wwang tan bisânglangi, patyanana ikang tinakonan,** Kutr. (z. jav. Wdb. onder adak).

I., jav., **adĕku,** *knielen,* Sum. Z. 7, 4 (alwaar adĕkuh de uitspraak schijnt te zijn); **bhawanya adĕku',** Z. 35, 1; **kitâdĕku'h atĕdan maranghulun,** L. Z. 15, 2 (ika sĕnĕngang pamindahang tityang, vgl. sidĕku; dĕkuh zou een bijvorm kunnen zijn v. dĕkung, z. onder sĕpĕkĕn).

II., **dĕkon,** z. onder kisa.

, z. dĕkut.

, **duka'ning tjurik singi,** Sum. Z. 49, 4.

, jav. (*duhka), vrn. = pĕdih, naast bĕndu (mal. *bedroefd,* tag. duhka *arm;* vgl. onder duhkita); Am. bezigt **dukatjipta** met de bet. v. *vertoornd;* **adja sami dukatjipta maring kang anurat;** *in bedrukte omstandigheden verkeeren* in tegenst. v. suka, aanh. onder mon; **gawé duka,** *lijkfeesten,* tegenov. gawé aju; **bangĕt mĕnggah pimidukané** v. e. vorst; **nukèn** v. e. hoog personage *op* iemand *toornen;* **pamidukan ida ring bapa.** *sangké glĕngnirèng hulun.

, **dukû lalatanya,** Sut. Z. 30, 2.

, z. onder undan.

, **jan ana puñh katon aputih asĕmu wilis ring tungtungnya magatra gĕtih, puñh dakah,** ng., Us., vgl. dakang en aanh. onder dèjog.

, ben. v. d. kleinere soort v. titiran.

, *aamborstig, kortademig* (tunggah); *hijgen* v. 't klimmen b. v. (batav.); **nĕkahin,**

aan aamborstigheid doen lijden v. bujuk-sigaartjes b. v., vgl. angkĕh² en onder sĕrĕt.

, jav. (dékah), Tjnt.

, **nĕkĕh**, Bbg., v. e. hoer, die zich bij één man is gaan houden.

, z. dĕku.

, Sut. Z. 46, 1 (patapan), T. Z. 5, 69.

2°, jav., als eigenn. v. kleine buurten, zoo b. v. bij Gitgit en Sudadji.

3°, *kluizenaar*, eigentl. v. lieden uit de 4° kaste (z. bhagawân), Ar. Z. 21, 1; **i dukuh luh**, *ni kili; **djĕro dukuh**, z. onder baru; **madudukwan**, *âdjaradjar; **mandukuhin**, mapakili, aanh. onder pĕngăă; **ikang gunung kaidĕp madukuh**, *ikang wukir mapakṡa pâdjaran; **padukuhan**, *pâdja-ran; **ni dukuh**, z. onder *abĕt; **nukuhin** z. onder kukuh.

4°, eigenn. v. e. pl. onder Sudadji, van waar de beste tjroring (in 't jav. duku?).

, z. bij dèkèn.

, z. onder kisa (Djbr. pané?).

, jav., *tjumba, *sĕsĕṅḍa; **jan hana brahmana pandita, lali ring sastra ngugwani gama dudukun ngĕngèngan, mapi-wruh ring né tan mawas, tan wĕnang sang wiku mangkana, wiku èdan kapiragan, nga., hajwa sang çri hadji mulat mĕnĕng ing pawrĕtining wwang ring buminira pratyak-ṡakĕna pasurup surupanya mangkana**, fr. bpl.; z. onder waljan en sapaka; **babu dudukun**, War. b. 42, **kaki dukun**, ald. 40.

, **pĕdukunan**, v. kuningan om geld in te bewaren; **i aja dukun**, z. onder aja.

of dakèn (malit), *ondiep* v. e. water (vgl. *daké), Adig. 67 b.; minder vaak v. e. wonde; z. babuk, lèngsèr, dèng-sèh en ngampar.

(?), **dokin tan kṡatrija**, Br. Z. 46, 3.

, R. 7 Z. 1, 7 (ni dakini, i sidalini?), eigenn. v. e. vrouwelijke râkṡasa door Hanumân gedood; R. sas. bl. en w. Daksini (jav. tatakini, R. 157 en 160, waar van een monster, met name Wikatak-ṡini, ook door Hanumân gedood, ongeveer 't zelfde gezegd wordt; Baron Sakender tatahini, ook katakini in Winter's omwerking v. d. Rama bl. 107).

, **dukir**² of **ṅdukir**, Bjw., nglumbih (jav. dungkir naast dungkur).

, **pĕnèkar**, mal. (pĕndèkar), *schermkundige*, meestal v. Sĕmbawa komende (vgl. mak. padakarăq, pandĕgaraq en ngadj. mandĕkar, z. pĕñtjak II); 2°, fig. een hoer, die algemeen bekend is, z. onder djaruh.

in pl. v. âkâra? aanh. onder girîça.

, naast djanggadikara, R. sas., telkens.

, s. (dhikkâra), **dumikâra**, *laken, afkeuren*, Wir. 20, Bh. 42.

, sas., timan of djat.

, z. onder daku.

I., *gebogen* v. d. hals v. e. paard (vgl. batav., z. bĕkuk); **panĕkukan,** een touw aan de toom om den hals v. 't paard geslagen, om hem 't hollen te beletten; vgl. pĕkuk.

II., **ada nĕkuk sotjané mĕtu,** Bs. bl.; **tiba dinĕkuk, andĕlok nètrané,** ald.; vgl. tĕkĕk II en tjĕkuk; **dĕkakdĕkuk** v. slenteraars.

, Bjw., *grof* in pl. v. mata (jav., *holoogig;* mad. plat woord voor *slapen,* 't geen in 't jav. ṅdĕkok is, batav. *soeserig);* **ana dĕkok ana kutung,** Stn., bnjw., Z. 5, 135.

, *vraatziek, gulzig;* **jan madaăran ĕda patidjumbuh da pati dokok sinja lĕn'an ĕda pati bĕtĕk pasti, sok kèwala pangupadjiwa jèn inginuminum da pati sapta,** Djpur., vgl. dodok.

, z. dikâra.

, **dakdakan,** pl. eigenn. Mngw.

, *verbrijzeld, in gruis, verpletterd* tot *stof,* of als *asch,* *rĕmpù, *rĕmuk (daar gĕlpung soms in de bet. v. *verbrijzeld* gebezigd wordt, is dit wel 't zelfde als 't jav. dĕdĕk; vgl. lidĕk); **òòt dĕkdĕk** v. d. lĕsung, tegenov. òòt pĕsak v. d. kĕtungan (vgl. jav. dĕdĕk, tag. darák, dikdík en dakdák, *verbrijzelen; vergruizelen*); **mangdèn dĕkdĕk,** *rumĕntjĕm; **dĕkdĕk pamulunė lĕmbut,** Bngk. s.

, Sm. Z. 33, 3 (suligi); B. Z. 12, 12 (tatudjah), Z. 185, 8 (suligi); L. Z. 21, 3, *duk (vgl. jav. duduk); **dukduk wuluh,** B. Z. 12, 9 (buluh katudjahang, vgl. onder duduk).

, **mĕdokdak,** Sbr., *zieden, gisten* van tuwak.

, **masiḍakĕtan lâwan,** *grenzen aan* (een andere O. sapahinganan mwang), O. II., 2 a., vgl. rakĕt.

, (vgl. jav.); **andakit,** T. Z. 3, 25 (bis), 37 (bis).

, Bjw., bĕt, dus *dukut, *gras* en *bosch* vaak door één woord uitgedrukt wordende (z. sukĕt en ḍukut); **dĕdĕkĕt** (vgl. ḍukut), Tba. 21 a., 20 o.

, **madĕkĕt** *vastgehecht,* *karakĕt; **madĕkĕt,** tan madoh, (vgl. mal. dĕkat, bat. lohot, tag. dikít, bis. dokót); **nĕkĕt,** *zich vasthechten* als inkt op papier, *umakĕt, Anj. Z. 27, 1, *zich aan* iemand *hechten* als bloedzuigers; **dumĕkĕt,** nog niet zoo hard als dumĕras; **kadĕkĕt dĕning rah,** *kaharas r., Br. Z. 32, 3?; **kadĕkĕt baăn kalimantĕkė.**

 of dĕku?; **lwah adalĕm adĕkutaja trĕbis,** R. 6 Z. 4, 3 (jèhé adalĕm kagagaŏk ja bètjĕk, jèh ŋjané dalĕm ngrĕsang ati ban bligé, vgl. jav. dĕkung en watĕs dĕkung, Ktj., jav. f., w. ḍĕngkul).

, **nĕkèt,** sas., mĕdĕkĕt, aanh. onder bunut.

, *smerig* v. e. kleed b. v., v. e. varken, dat zich in d. modder heeft gewenteld, aanh. onder purèngès; **tjabwal dĕkot** aanh. onder undjil, z. onder *kaliṅḍan.

en ḍukut, Bjw., malu (mal. v. Pal. ḍikin, jav. ḍisik).

I., jav., *gras* (rĕdj. id., bat. ḍukut of ḍuhut, pamp. dikut, ns. duū, maar utundruū, *wild gedierte* v. utu en duū, vgl. onder kutu, en verder gaē ndruū *wilde banaan* of pisang, pamp. dikut, *kruid*, maar 't moet ook *bosch* bet., daar *wild zwijn* weder gegeven wordt met babing dikut, vgl. aanmerking onder dĕkĕt, mak. rukuq, bug. duq en ruq, alf. rukut en dukut, sam. djuū, vgl. dĕkĕt en djukut); **ḍukuti sawahnikâruhur**, B. Z. 2, 24 (djukutan tjariknjané tĕgĕh, padang di tjariké ika t.); **ḍukut upamanya tanpaguṅa dèngku tinimpalakĕn**, v. e. vijand met minachting sprekende, R. 4 Z. 1, 18 (padang), vgl. trĕṅangkura.

II., z. onder ḍikit.

III., jav., nm. v. e. wuku; **sukra wagé ḍukut**, goed om te planten.

, **nèkèt**, *zich vasthechten aan* de hand b. v. van de dorens v. d. kasumba; vgl. rèkèt, kètèt; **nèkèt di punjan kaju** van boomslakken.

, in pl. v. duhkita.

, jav.

, **dĕkasdĕkĕs**, mĕnggahmĕngguh; **dĕkasdĕkĕs mĕmaĕkin**, B. U. 334; **sing djagdjagin, barajané mandĕkĕsang**, vgl. loōs; **dĕkĕsan**, *hĕ'hĕ'h; **madĕkĕsan**, *mĕngɀah, mĕhah, *steenen* als bij den afgang.

(vgl. kidukus), **mati* ḍukus**, Kam. 11.

, s., *bekwaam*, R. 19 Z. 4, 1 (tyakṡa, wruh); **tanpaḍakṡa**, aanh. onder sâkṡi (vgl. sund. en jav. pidĕkṡa).

2°, eigenn. z. dèwarṡi, aanh. onder obèt en prasûtî, z. onder nîla en prâtjînawarhi; **hana sira rĕṡi bhagawân kaçyapa ngaranira, anak bhagawân maritji, putu sira dé bhaṭâra brahma, sira ta tinariman dé bhagawân dakṡa kanyâ pâdblas siki kwèhnya, pinakastrî(ha)nira knohnya, patunggalani ngaraning strî sang aditi, sang diti, sang danu, sang arèṡti, sang anajusa (anasujâ), sang khasâ, sang surabhi, sang winatâ, sang kadrû, sang irâ (iḍâ), sang tâmâ** (inlapsel, z. tâmrâ), **sang mrĕṅî (mrĕgi?), sang krodhawaçâ, sang tâmrâ, nâhan ta ngaraning kanyâ padblas strî bh. k., kapwa ta ja mânak sowang*, sang aditi mahânak dwadaçâditya, sang diti makânak daitya, sang danu mak. dânawa, sang parwa** (prawâ) **makânak gandharwa, sang ariṡṭî makânak widyâdhara, sang anajusa** (anasujâ) **makânak ngasura, sang khasâ makânak râkṡasa, sang surabhi makânak sang èkadaçarudra mwang lĕmbu, sang tâmrâ mahânak sthawara, sang mrĕṅî** (mrĕgi) **makânak piçâtjagaṅabhûta kubhandha pûtanâ, sang krodhawaçâ makânak kanyâ sapuluh makâdi sang saramâ, tinarimâkĕn ing bhag. pulaha, jatikâ mawĕka satwa kabèh makâdi swâra, sang irâ makânak liman airawaṅa**, Adip. 27 en vlgd. ('t origin. 2577

en Wiṡṅupurâṅa, spreekt slechts van 13 dochters, de 14 zijn ontstaan uit 't foutieve Tâmâ; er is op deze plaats geknoeid, zooals ook blijkt uit Parwa, die onder de dochters niet genoemd wordt.

2ᵉ, jongste zoon v. Daçabâhu bij Sulakṡminî (die in de Tjt. Wiṡaṡtri heet, en een dochter was van bhagawân Wiçradika), Sut. Z. 70, 4, Z. 79, 1, z. danu 2ᵉ en onder çâla.

ꦢꦶꦏ꧀ꦱ, s., Br. Z. 52, 8, Aw. 13; **dîkṡa bratasangskâra**, aanh. onder èkadjâti (vgl. aanh. onder pahilan); **adîkṡa**, *tot leerling hebben*, T. Z. 3, 2; **mĕdikṡa**, padanda *worden*, tapodgala; **lagjângdiksa** v. d. suhun bras, Gh. Z. 7, 4, aanh. onder pingkĕr en swîkâra; **ndiksain**, *adharmmadèçana; **kang wĕnang dinikṡan**, T. Z. 4, 37 (né jogja sisyanin), vgl. aanh. onder taluwah.

ꦢꦏ꧀ꦱꦶꦤ, s., *rechter, aan den rechter kant zijnde*, *kânan.

2ᵉ, *'t zuiden;* **sadakṡinaning kèlasa**, *sâkiduling sumèru; **dakṡiṅa surjja**, R. 16 Z. 4, 7; **dakṡiṅabhawana**, z. onder dakṡiṅâlaja.

3ᵉ, s. (dakṡinâ), Sm. Z. 37, 8 (sasantun), aanh. onder râṡtra en guru, Adip. 94, Br. Z. 21, 7; indien gij mijn leerling werkelijk zijt, **tâgawé ta kita gurudakṡiṅa, umarĕpakĕn mami dakṡiṅanta**, Adip. 82 ('t orig. wètana); **kudadakṡiṅa** van de paarden die Wiçwâmitra als gurujâga (z. ald.) door Galawa aangeboden werd, Ud. 69; **hulun mangké awarah ing daksina iri kita, kang niṡia sĕpâă, kang madhja patang iwu, kang uttama walung iwu, uttamaning uttama wwalung lakṡa jèka gĕng liting dakṡina, mwah pongkab çabda ngaranya, pirak sabhuwana**, Tj. A. a (b.: nghulun mangkjawarahèng bèja, ikang pirak sabuwana ngaranya, pongkab sabda ngaranya, batur i sasari, gung, 1600 „baturing sasari, gung, 4000, madya, b. i. s., g., 8000, utama b. i. s., 80000, utama n. u. ngaranya, jèka g. l. i. sasari); **dinakṡinan** v. priesters, R. Inl. 30; **sang brâhmaṅa kinon ta ajadnjâ, tatan hinuwusakĕnira tikang jadnjâ, huwus ta sira winèhan dakṡiṅâ, mwang upakalpanira tikang jadnjâ, walujakĕnanira tikang jadnjâ, sakwèhing tinanggapira ri sang jadjamâna, sang jadjamâna amèta wiku lèn, tumulusakĕna ikang kârjja ikang dakṡiṅâ umadang i kâlaning jadujâ, sasambawanira sang dakṡinanana, jathâkrama dé sang jadjamâna an dakṡiṅanana, sang wiku kanang mana** i (?) **rowangira sang adhwarjju, angalapa dakṡina ratha, sang brâhmaṅa angalapa dakṡina liman sang hotâ angalapa dakṡina kuda, sang udgâtâ, angalapa ratha kuda liman** (hier de aanh. onder âtharwaṅa), **mangkana kramaning adûm dakṡina, sang brâhmaṅa mukjaning majadnjâ dakṡinanana, mâ**, çrî 1, **sî (sang) kapingrwaning lungguh, dakṡinanana mâ, 12, sang kaping tigauning lungguh, dakṡinanana ma, 8, sang kaping pâtning lungguh, dakṡinanana, mâ, 3,** [illegible] (?), Sdj. (vgl. met deze, door middel v. e. and[illegible] hds. te verbeteren, plaats Manu VIII 206 [illegible]

299); **padakšinanirèng dwidjarši**, T. Z. 5, 115; **pangdaksinané sang wiku**, Sm. Z. 20, 10.

4°, een w a k u l, waarin een geschilde cocos-noot, kleedingstukken, b a à s, h ĕ n a n g, p i p i s (250) en andere dingen boven op een s a m p j a n; **ngaturang dakšina**, aan een s ĕ n g ú u, bij wien men in de leer gaat; die goederen **makadaksinahanira sang paṅdita anunwa**, *hebben gestrekt ter belooning v. d. priester, die 't lijk moest verbranden*, T. b. Z. 2, 23.

5°, eigenn., aanh. onder r u tj i.

[Balinese script], z. onder d â k i n î.

[Balinese script], s., *rechterheup*, en aanh. onder k i w a.

[Balinese script], s., Bh. 69.

[Balinese script], s., s â r a t h i.

[Balinese script], nm. v. e. hemel, Tjt. 88, 226, 219; **daksiṅabhawana**, de hemel van B r a h m a; l î l â l a m p a h i r è n g l a n g i t l ĕ p a s a d o h r i n g b r a h m a l o k â n(n g) d a n i n g (?) w w a n t ĕ n t è d j a m a b a n g p r a b h a s w a r a k a t o n r i n g d a k s i ṅ â n g a m b a r a, Rt. Z. 15, 2, k a d y a m u r t j a k ĕ d è p ĕ n a s a k a l a s i r n a k a m a n u n g s a n é w o n g a g u n g n g a s t i n a - w a j a, k a d y a t a b a t a r a b r a m a p i n a r a k i n g d u k s i n a g ĕ n i, G. U. 8); z. p û r w w â - l a j a.

[Balinese script], s., t a m b a j s a n g h j a n g â d i t y â n g i d u l, aanh. onder š a d a s î t i.

[Balinese script], s., *rechterduim*, Adip. 82, waar ook a n g g u š i a r i t ĕ n g ĕ n a n.

[Balinese script], s., Utt. 34, aanh. onder t â d a n a, Adig. 2, aanh. onder w a i t â l i k a; **tingkahning dikšitagati tuturĕn**, aanh. onder a d ĕ g, vgl. k r ĕ t a d î k š i t a.

[Balinese script] (b.: d u k š a h i n i), Çrî, Krws. driemaal (d â k š â j a n î, a d i t i ?, z. Adip. 3134).

[Balinese script], *smerig, vuil* (batav. id.); ook v. scheldwoorden, vgl. onder o d o r; **ngalih ngandĕlang pongah twara ngitung munji dĕkil**, vgl. b ĕ k i l; aanh. onder dj u g a r.

[Balinese script], **nĕkolang**, bloedzuigers *zetten*, z. k ĕ d ĕ k u l.

[Balinese script], Bjw., **pĕṅdikil**, kleine hoopjes padi met eenig stroo gebonden (vgl. jav.); **di pĕṅdikilé** van de padi aldus in kleine hoopjes gebonden; vgl. b o t o k.

[Balinese script], s., z. onder s u l a m, B. Z. 98, 120 (s u t r a; vgl. onder tj a k o), Br. Z. 6, 5.

[Balinese script], d û en k., Sut. Z. 51, 5 (n è r i t i), Djaj. 1 (k l o d k a ü h, beter hier d u als b a n g in 't jav. b a n g k u l o n op te vatten); T. Z. 5, 67 (k a d j a k l o d), aanh. onder l i n g - g a; vgl. d u l o r.

[Balinese script], z. d è n g k l a n g; **ring sawulan pitung dina titiwanirang nrĕpati, açrî kang sarwa tinonton sawontĕnèng madjapahit mèn² igĕla** (b.: i g ĕ l a n) **bĕtjik babarisan** (b.: b a b a g u s a n) **pitung badju makadi baris dèklang** (b.: d è n g k l a n g) **ronggèng solahé angrawit pawajangan açrî lawan patapĕlan**, Kid. Sund. Z. 3, 49.

[Balinese script], **masidakĕp**, jav., *met de armen over elkaâr geslagen* bij koude (mad. s a ṅ d a - k ĕ p, mal. d a k a p, tg. j a k a p, *omhelzen*), * m a s a m p a r a n t a n g a n, * m a k i d u k u s, vgl. aanh. onder w è t a n.

, *sikĕp, R. 4 Z. 1, 18 (djuwang; vgl. jav. dĕkĕp); **sidakĕp**, nm. v. e. rups op de kèlor-bladen vaak zich ophoudende; **sidakĕp**, nm. v. e. rups, die zich gaarne op de dapdap ophoudt en waaruit de kabĕrbĕr vlinder zou ontstaan; **sijap dakĕp**, bld., bĕngu wegens ngrĕkĕk; **madakĕp**, *verzoend* v. twistende partijen door de pamĕkĕl; **mandakĕp**, *anikĕp; **nakĕp**, *naar iets grijpen*, naar krekels b. v. *met de hand vangen;* **kadakĕp** v. bergbewoners?; **adakĕpan**, z. onder kalĕpok.

, **kadikĕp**, h. v. kaprĕt (vgl. jav.), vgl. onder grĕdjĕg.

, ben. v. e. poksoort, **malih patĕngĕran katjatjar awasakna warnnanya, hala hajwaning púuh ri sdĕngnya wang pasar, jan kadi pai warnnanya, agĕng slat amarĕnik dakang pai, ng., abang tur sĕbuh nora mrĕnik, dakang tamaga, ng.**, Us.; **dakangan**, Stnbr. **dakangĕn**, Klng. **dangkangan**, wrat toegeschreven aan de dongkang (kasimbuh ban dongkang); v. vruchten, wier schil meer of min aangetast is en van binnen nog eenigzins hard zijn of wel knobbelig v. buiten zijn (z. langkag); z. gĕntil.

(?), **pĕndĕking**, Bjw., *voor de 3e maal* en *telkens zoo 't getal oneven is zwanger;* sterft, zoo er geen slamĕtan gegeven wordt.

, z. onder dĕkung II.

I., jav., ĕntud v. e. paard, Tjr. (vaak), aanh. onder wangĕn; Adip. 91 (sidĕkung); **mangdĕkung**, (vgl. jav. R. 47), R. 21 Z. 4, 1, a. (manjintud); Ar. Z. 52, 5, **dinĕkung**, aanh. onder tĕkuk; **dinĕkung**, Ar. Z. 61, 7, R. 22 Z. 3, 33 (kasĕntud); **asidĕkung**, Br. Z. 44, 8 (manjintud), Mal. 303, v. worstelenden, R. 5 Z. 8, 5, W. Z. 26, 2, Z. 15, 11 (manjĕntud; jav. sidĕkung), **kasidĕkung**, R. 18, Z. 18, 10 (madungkruk, njrakukuk); ***kasidĕkung**, kaslijo, **pada sidĕkung**, R. 5 Z. 8, 5 (saling sĕntud). **asidĕkung anĕlasakĕn arĕp, amèt sihing gusti, anoring guru amrih sampûrnnaning çarira, amrih pangapuraning hjang amudji angabhakti tan pĕgat, amèt panganing anak rabi bradjakâja**, Tjt. 32; **atur sĕmbah asidĕkung** (R. sas. Z. 15 en telkens), *vgl. onder dĕngkul en dĕkut; **sidĕkung** en **sidĕngkul**.

II., **dĕdĕkungan**, *takken* v. e. boom om op een anderen in te eten, *stek, afzetsel,* fransch *marcotte*, eng. *layer* (sas. dĕkung, Bjw. dĕkungan).

, z. o. lĕkong.

, **kaduking rĕbah**, B. Z. 15, 8 (manungging ĕbah, bannjanè ĕmbad; vgl. bat. duhing).

, jav., Ud. 80 (vert. v. wakṡah), *bhudjântara, vrn. = tangkah (mal. id., malag. tratra); **laku² dada**, wezens als slangen en wormen, waarin iemands ziel verhuist, zoo hij met offeranden nalatig is, aanh. onder kuritjak.

, jav., *invleesching, vleeschwording* v. e. persoon, B. Z. 1, 21 (kadadèn, kadumadyan; mal. djadi, *geboren worden*) *schepsel, de menschen* in 't algemeen, Kid. Sund. Z. 2, 3, 5 en 24, L. Z. 30, 8 (prani); **dumadi**, *angdjanma, iemand *tot kind hebben*, als

zoodanig *verwekt hebben*, R. 6 Z. 4, 16 (ngadakang); **mangdadi**, R. 7 Z. 5, 57 (manumitis); **dadyanikâ**, *'t uitwerksel er van*, R. 20 Z. 9. 1 (mangdé wĕnang ika); in gedichten worden allerlei dwaasheden vermeld bij 't geen men in een volgende menschwording kan worden, zie b. v. onder patri, klimat, tjutjur; **kadadya**, *zal geschieden*, 3 Z. 1, 35 (katĕkan); **kadadèn** en **padadèn** *tĕmah, kadadèn dèwa *dèwângça; **kadadèn hjang djina**, *buddhadjanma, *djanma bhaṭâra b.; **pandadosé**, *tĕmahika; **bwin apandadin**, *djanmântara; **panumadyan** v. Wiṣṇu's awatâra's, vert. R. 20 Z. 9; (vgl. panumitisan); **gawèné ringuni pandadiné** en **kirttiné nguni dumadi**, *kârjjaning pûrwwadjanma.

2°, Sm. Z. 8, 22 (wastuanya), **dadi ta makon makoliha rikang mrĕga ratnamaja**, R. 4 Z. 1, 41 (wĕtu, wastu).

3°, (dados), jav., *worden, geschieden* (vgl. djari); *geoorloofd zijn, mogen geschieden; in staat* iets te doen, *kunnen* (**tong** en **tan dadi**, tan kawĕnang); vaak in vragen, waarbij 't vraagwoord verzwegen wordt, naar de reden van 't geen geschiedt, gebezigd als 't jav. déné; 't mal. maka en 't bat. añtjo (z. aant. bat. leesb. bl. 41); b. v. **dadi akètèng**, *waarom maar één* sp. mat?; **dadi kètoñg**, *waarom op die wijze* er meé *gehandeld, waarom geschiedt zulks met* dat ding?; **dadi bukit ika** (b.: aba) **mai**, *wat is de reden, dat de berg herwaarts* gebracht wordt, zegt Râma, toen Hanumân, die den naam van 't heilkruid vergeten had, den geheelen berg, waarop het groeide, had uitgerukt, waarop H. antwoordt, aduh ratu rama dèwa, lali tityang kapitur ring wastan kaju ika, R. bl. Z. 10, 5; met een passief er achter *kunnen* ge ..... b. v.; **sing dadi ĕnggangang**, *kan niet van elkaâr gedaan worden*, als voegwoord zelden, z. onder tandang I; **tra dadi ĕntasin**, mag niet voor, afgegaan worden; **dumadi**, T. 60 b., *verwekken* tot kind hebben, R. 5 Z. 4, 16 (ngadakang); **latjur san dumadi djanma jan ruruh di batan langit, latjuripuné dados djĕlma**; **malih dumadi**, *muwah adjanma manusa, B. Z. 109, 7; **aba'an dumadi**, v. zekere ziekte zooals b. v. bukalan en ulinan; **di ndumadiné** en **ring panumadijan**, *ring djanmântara, Sm. Z. 23, 5; **kadumadijan** naast kadadèn (z. *dadi); **nadi** (nados), *aan de beurt* om te zoeken bij 't mĕkring²an of bij 't pris² mong v. die geblinddoekt wordt; *tot wording komen* van klappers, die niet door eekhorens verwoest worden, van bloesem, die tot vrucht wordt (z. kĕmbang pajas), *een andere gedaante aannemen* v. e. lèjak; ook v. e. sangjang, die geinspireerd is, v. d. galungan op wassende maan vallende, als wanneer alleen pĕpèñdjor's worden opgericht (z. onder mati en ŋjit), waarbij bepaald wordt, dat als dat feest op volle maan plaats heeft, ieder verplicht is er vóór zijn huis op te richten; **tra nadi**, v. d. eieren v. e. bĕngkiwa; **mara tong dadi** verbloemd in pl. v. tjampur z. Br. Z. 5, 8 (vert. no. 3); **mandadi**, *matĕmah; **mangdadi**, *zich incarneeren*, Sut. Z. 18,

5; B. Z. 18, 8; **kusuma mangdadi**, *puṣpamûrtti; **nadijang**, R. 5 Z. 1, 2, 4; **dadian** (kangkatan); **matjan dadèn**[2], Smbr. adèn[1], een mensch, die *zich in een tijger kan veranderen* (vgl. jav., sund. adèn[1] en djadjadèn; mad. dindadin, *spook* vgl. onder gamang en pulaki); **lèn atmané dadèn**[2], **sang tjikrabala mangrĕbut, sarĕng pada mukang**[2], **suba suka ja tumingal**, Lmb. 7; **ada atma d**[2]., **s. tj. m., pada mamukangmukang, mapasah di tjatjuspata**, Sdp. **kadadèn**, *incarnatie*, *mûrtti; **sowah kadadin**, z. onder uwah; **pandadin**, *djanmântara; **bwin apandadin mbèsuk**, z. onder djanma.

II., z. sangawara.

, R. 21 Z. 2, 24.

, s. (dadhi), pĕhan anjar, R. Inl. 24, 28 (ĕmpĕhan; lamp. dadih, mal. dadèh); 4 Z. 1, 11, T. Z. 2, 53, T. b. Z. 4, 230, W. Z. 10, 1 (santĕn), minjak, Bh. 17, puhan, kr., puhan asĕm, aanh. onder *ahal en puhan; **taila mwang tang huti ginĕgĕ'**, v. iemand wien als priester verboden wordt te vechten en die de wapens nederlegt om de offerande, waarmeê hij bezig was, voort te zetten, Ar. Z. 15, 5.

, *donkerbruin, roodachtig* (vgl. jav.), B. Z. 56, 2 (barak nguda), abang mawor putih, Krws. (vgl. aanh. onder sĕngkĕr); **pakis dadu**, B. Z. 15, 10 (paku udang).

, Wrt. 58.

, z. dumadé.

, **sapinyan adĕdĕ' hanan kadi karang mapupupupul i madhjaning tĕgal**, Rm., Z. 14, 8; **hèngning alunalun adĕdĕ' katon kadi ta narmmada sĕdĕng angĕbĕk**, Z. 13, 9.

, **gĕrĕh adĕdĕ' patĕrnya sarĕngih**[2]**ning anahĕn larâsmu sĕsĕgĕn**, Kk., Z. 42, 6; **gĕntĕr muni madĕdĕ**, Ww. Str. 99 of 101?, Ar. Z. 3, 3, v. e. panangkĕlan; **madĕdĕ'** L. Z. 20, 8, 4; Z. 23, 6?; **madĕdĕ'** Sut. Z. 73, 5 (kĕsĕl), Z. 66, 1 (madĕdĕl), Z. 90, 2; z. dĕdĕ'ng en vgl. dĕndĕn.

I., doet denken aan een samengetrokken dii[2], Kam. 14 (sumba dèdi), **didiningsun**, *ik alleen*, T. Z. 5, 73, als voornw. derde persoon, R. L. Z. 1, 111 en 113, Was. 4 (vgl. 't gebruik v. ḍèwèké in 't jav.); **didinira dawa**, Mal. 343; **padidian**, z. dii, **iba padidyan**, z. onder iba.

*II., **didinya**, *opdat, ten einde*, Pam. 24, 26, Arok 23 (bis); **raradinyârĕsik, didinyâdja katanggĕlan ing lampah rinapah tang watu tinutubaning hnîsinya kâkilahing lĕmah**, Ww. b., Z. 4, 5; **konĕn wong ika maring papadjangan didinipun ambèdaha nini dèwi**, Hadji D. 70; **didinya** als voornw. 2e pers., **didinya boga sakarĕngan**, *eet eventjes* want ge moet honger hebben, Nw. (vgl. 't gebruik van diri in 't mal.).

, jav., Am. sas. Z. 1, waar van een jongen gesproken wordt, die op de markt een vogel verkoopt, zoodat men er de bet. van *weduwe* aan hechten zou (de bal. redactie muda!); misschien rangda, dat er elders gebezigd wordt, te lezen, maar 't jav. origin. heeft ook ḍuḍa.

ᬤᬸᬤ, *half geloken* v. d. oogen door wellust of vaak, nuda (b.: duda), aanh. onder imbang; **sĕlat duda** z. sĕlat III.

ᬤᬸᬤᬸ I., jav. (* ᬤᬸᬤᬹ), R. 16 Z. 10, 6, W. Z. 34, 6 (sèdjèn, bhina ljan, lwir); **nora ja dudu,** * tanpa doṣa; **ulah dudu,** çîla salah; **smarané dudu,** *zijn semen is onvruchtbaar; verschillen* van; **matangnyan dudûdjarnya lan ambĕknya** ('t jav. hds. udjar kĕnèng sakaharĕping dèwata kabèh, *doet hem zeggen, wat de goden verlangen*), woorden van Brahma tot Saraswatî, die Kumbhakarṅa iets anders laat zeggen dan hij bedoelde, Utt. 10e Srg.; **agawé wulat dudu,** Sut. Z. 47, 6; **lampahipun dudu,** *zijn slechte wijze van handelen,* Hadji D. 15; aanh. onder wâlukârṅnawa; **dudû tĕkapta,** *gij legt 't verkeerd aan,* Br. Z. 31, 15; **hana tingkahing wong dudûha, ijaha dèn aturakĕn,** Tjt. 13, waar van de plichten v. e. onderdaan wordt gesproken; **alaku dudu,** z. onder tjidra; **napsu dudu,** aanh. onder djaja; * **dudû(ng)balanya,** *behalve 't gewone krijgsvolk,* W. Z. 21, 10, Z. 23, 9 Z. 25, 7; Adip. 40; **dudû tikang mâti,** B. Z. 98, 13 (lijan né pĕdjah); **dudu mami ring dangu,** *mijn vroeger slecht gedrag,* T. b. Z. 4, 65; **ikang wwang dudû ratu,** Adip. 81 (vert. v. arâdja); **tang prijahita sinĕnggwa dudû,** T. Z. 4, 47 (idĕp patut utjapanga pĕlih); **japwan djatinya dudûta** (of dudutta?) **mwang wwangnya tibâ pwa ja, iri kita nghulun malapa ja,** vrije vert. v. jatra wai wiwadisyèté tatra mé waçam èsyatah, Ud. (origin. 2461); een weinig verder matukar, (dudu? W. Z. 2, 5); **dumudwakĕn,** *van elkander scheiden* den leeuw en 't bosch, die elkaâr beschermen, Ud. 22; **dinudwakĕn,** Brh. Z. 2, 1; **adudwan ngganyâuusup,** T. Z. 2, 4 en 31, Z. 5, 77; Br. Z. 50, 10 en 12; **mapadudwan,** z. onder * wunuh; **mĕdudonan,** *verschillen,* B. U. 83; **asrang tan gandhârûm hadudwan**[*], Mal. 229.

2e, in pl. v. bhèda om 't zijn, aanh. onder saptopâja.

3e, z. onder dudus II., **midudu,** *kwellen* de schimmen v. d. bhûtâ's in Jama's rijk.

ᬤᬾᬤᬾ, jav., aanh. onder rotaka, *meineedig;* b. v. **sing dédé nmu dédé, sing aju nmu aju** v. die zich aan een dèwasaksi onderwerpen; **andèdèkĕn,** iemand *ignoreren,* doen als of men hem niet kent, Hadji D. 63, 59.

II., **pĕndédé,** sas., tjĕtjangkriman.

ᬤᬤᬸ (?), amuruk udjar kasantikan ring anak çiṣya.

ᬤᬄᬤᬄ I., vgl. dahdah, *nog niet goed rijp* ook van katjang (jonger kumalindung), v. d. pĕdji en de paja, die niet te oud mag zijn om genuttigd te worden, van djagung, die juist goed is om geroosterd te worden (sĕdĕng tunu; z. ijat, bajadin en kumaruk) van bamboe oud, maar nog niet verdroogd; **ada maaradjang kasèla, ada ngalap** (b.: nradjang) **dadah undis, ramé ja nadah pakrèmos** (pada pakarèmos), **ada to ma(né)nradjang labuh dadi kĕdèké mabrijag,** Bt. 284; **mĕdadah** of mĕdahdah, *warm gemaakt v. olie* in een kau voor medicijn b. v. van kinderen, mĕapun;

nadah, op gloeiende kolen *gaar maken;* tin of andere metalen smelten, (vgl. ngadj.), **dadah ring kawali wadja**, Us., **punang babaji dipun dadah dèn dulang**, Tjat. Z. 6; **panadahan** v. d. *indĕl; vgl. nggangganggin.

*II. jav., **adadah**, z. onder urut, **asung dadah** v. e. wong sinula, Hadji D. 76; bij de geboorte van Sutasoma, **pitung tjandra tan pĕgat wwang asung dadah**, Tjt. 81; **andaḍahi**, ald., **ndadahin**, Kl., nglamurudin; **ikanang raraj kâri ring djro wĕtĕng, hana dûm'anya, nda tan wèhakĕna, midjil pwa ja, wèhana daḍahanya, wruh pwa ja lumaku wèhana çabdanĕn** (?), **atnha pwa ja wruh amalakwa dûm'an, wèhakĕna sadûmanya, pĕdjah pwa raré babunya prâmâṅa, kaswami ngan.**, Wtb.,

III., **madadah**, *aglar; **syandananè en tungganganya madadah tinitah, madadah en madahdah djurit**, Meg. 378 vgl. ngambjar.

IV., **agĕ'ng ikang prihati ri kalaning mangarddjana, prabhâwaning kalobhân ikâ ta, siddha pwa dèning mangardjdjana, mali hatah** (b.: ng. ahâtata) **patĕpĕngtĕpĕnging a**(b.: nga)**nimtim, mawuwuh tang prihati ri karakšanya, apanjâpan sarwwâbhi sangki** (?) **djuga ngwang mamĕngamĕngan artha, katuhwan tan apilih irsyâ, krodha kirakira ring hala, malwang pwa ja sang kapisan, pinakâbjâja dadah ri kaparipûrṅna (pa)kĕnanya, nguniwèh jan palwang dèning katiwasan** (b.: sĕn) **ndah tan sipi ta dènyâmangun lara prihati rasâtungtung apati, sangksèpanikang artha, kaçmala djuga ja, sâwasthânyanpamangun, duhka**, tut. 62 (Ind. Spr. 605, vgl. onder bhâdjana); **ring sâmadja madada** (dat wel een substant. schijnt te zijn) **halĕpnya**, Sut. Z. 24, 7 (mabhûšana).

ᬤᭂᬤᭂᬄ I., *betrokken* van de lucht, van wolken *drijven* (saling dĕdĕhang) *rĕmĕng; **matrang kali alah dĕdĕh masawang ramram** (rĕmrĕm?) **djagaté masĕbĕng sĕdih gulĕm ngarambat matra udjan ngaribis**, U. Gj. 36; **ida makadĕdĕhnjané upamana**, *rĕngrĕng paḍânira, vgl. grindĕm.

II. of dĕhdĕh; **blabur dĕdĕh**, War.?; **mĕdĕdĕh**, met een lidi en een bĕnang tridatu sprinkhanen v. plantsoen *verdrijven;* **nĕdĕh**, vogels v. rijstvelden *verjagen;* **nĕdĕhin**, *verdrijven* balang; **nĕdĕhang**, *voor zich uitdrijven* eenden zonder touw (z. gtak), *ergens in jagen;* **nĕdĕhang sampin ipun** v. e. veehoeder, Dd.; **pĕnĕdĕhan bèbèk**, *een lange staak met een pluimpje er op*, waarmeê men de (jonge) eenden vóór zich uitdrijft, (z. bĕbèrok en vgl. pangulahan); **panĕdĕhan padi**, *bestaat uit een* bingas.

ᬟᬶᬟᬶᬄ, **nḍidii**, Bjw., *de bovendrijvende olie opscheppen*, om de scheiding v. d. roroban te bewerkstelligen (daar de bal. *d* als linguaal in den mond der jav. klinkt, vgl. ḍĕkung, zal didih wel 't eigentl. stamw. zijn; zoodat *opschuimen* de oorspronkelijke beteekenis moet zijn).

ᬤᬶᬤᬶᬄ, *schuim* (batav. didi) *wĕrĕh; **mĕdidih**, *schuimen* als zeep; vgl. ḍiḍih.

, jav., **pĕduduh jang manon,** aanh. onder kĕñdjĕr; **paduduh** (patuduh) j. **widi,** Stn. Z. 1, vgl. pĕnuduh.

II., z. onder duh, aanh. onder sopèt.

, doh; **adodohan** v. e. vrouw, die zich niet laat beslapen, Ww. Z. 1, 23 en 26 (vgl. onder dûra); **kadodohan andulu,** T. Z. 3, 20.

, dadi?, Bh. 84.

, jav., **larisi pangawaknya katon adadar,** Sum. Z. 47, 4; **andadari** van de maan, Djaj. (umĕntak); **ndadari,** *sumina; **nadarin,** *uitkomen* van zon of maan, nog niet ĕndag; **rawang padadaran,** aanh. onder gosali (djuru tgĕn dwang bĕkĕlan).

I., jav.; **batu dadar,** *toetssteen;* **kakandĕlan mas matatah dadar** (lĕbĕngar?) **satak,** Tj. b. Z. 2, 51; **nadar,** *goud toetsen;* **dinadar,** aanh. onder halub; **nadarin,** njobain.

II., jav., B. Z. 39, 9 (dana), van kleederen of opschik, Sum. Z. 33, 3; **dinadar,** B. Z. 116, 2 (sinungan); **kadadaran** en **dinadaran,** *tinibân, aanh. onder dudus; **mĕdadarang, pĕdadarang,** iets *ten geschenke geven* aan een mindere (schijnt minder voornaam te zijn dan maitjajang en wordt veelal gebruikt van heilig water aan de bevolking verstrekt); **padadar,** paitja.

III., jav.; **djadja dadar** v. kĕtan en een weinig bras en binnenin unti; **taluh dadar,** *dunne koek van eieren* zonder meel.

, jav., **kadĕdĕr ing barat agung,** (vgl. onder papas), láut en onder dĕdĕl.

, **duduran,** Bjw., prambat.

, **padati dodor klèh,** Tjt. 31.

, s. (*begeeren te zien*), mahjun.

, jav.; **hjang brahma dumadak tjaturmukha,** aanh. onder tjaturmukha; **dumadak asĕmi,** *op eens,* W. Z. 14, 1 (mawastu, pramangké, mandadi); **dumadak atis,** R. 7 Z. 12, 5 (dadi dajuh); **dumadak,** *mogha, *mogel;* **dumadak widiné itja, matĕmwang ijang, ring i sèwagati,** *bhâgja; aanh. onder badjul; **dumadak mangdé dirghajusa pada amanggih sakèstining hidĕp, mogha kasanmatan dèning hjang widi,** ook **madak, madak sĕgĕr,** (ngadj. tumadak); **numadakang,** iets *toewenschen, zegenen,* ook **ngumadakang,** door madak (vgl. mĕpĕdang); **dumadakanga apang bangka; angdadak manik,** Anj. Z. 2, 1 (andudut manah); ***angdadak bhawa,** *van gedaante verwisselen,* B. Z. 2, 4 (nggawé rupa, masalin rupa; vgl. onder bhâwa); **sakwèhning surasanggha kâdbhuta tumon raras-i manisikângdadak manik, nâhan hètu si ratna lottama ngaranya tĕkapi bhatâra tan wanèh, âpan ngûni ri dènirângdani tuhun saka satila pinik linangwakĕn,** Rt. Z. 18, 4, vgl. H. Z. 52, 4, *op eens,* Sum. Z. 11, 24; **tinulisan, kakawin ulihing angdadak*,** L. Z. 3, 9 (inunggwan palambang antuk sang kawi); **angdadak,** *op 't oogenblik* (vgl. lamp. ngandadak); **angdadak ulah dingarjjan akadat,** Sm. Z. 22, 3 (tumbèn manggawé bikas ika komĕd); **hurang ulihnikâng-**

dadak amèt, B. Z. 5, 1 (udang pabaänya ngalih pradjani, u. polih ika nggogo, u. p. dadakan ngalih); **ndan ᬲᬯᭂdin katinghalana gardjita karananirân(g)dadak wiwal,** zij deed alsof zij afkeerig was, toen zij den minnebrief zag, Hw. Z. 10, 10; **dadak sara,** *bij toeval,* aanh. onder topong, vgl. nuljang en kadung?; **ndadak sara dja i dèwa,** * duh katuwon sira kaki; **nadak,** *onverwachts;* **nadak kasĕngkala,** Tj. b. Z. 1, 22; **bas nadak,** *te onverwacht;* **nadakang,** Kid. Adip. bl. 3; **nadakang,** *op eens,* ongelukkigerwijs, *onverwachts?,* aanh. onder katipuk; **durgané katah pisan mandadakang sandĕr pakṡi** v. e. kuiken niettegenstaande zijn moeder voor hem zorgt, Swg. Z. 1, 91; **nadakang,** *bij ongeluk,* Tj. b. Z. 1, 91; **nadakang mabalih busah,** *tot ons ongeluk gingen wij naar die beroerdelingen kijken* T. ald. Z. 2, 46; **dinadak,** B. Z. 27, 7 (kĕpramangkinang, ginlarakĕn); **kadi hanjar dinadak,** B. Z. 3, 2 (wjakti també né djani, w. tumbèn pramangké); **nyâsa dinadak,** Br. Z. 36, 5 (balé gĕgĕron, b. pradjani; jav. vert. dipun grijani sanalika, dipun dĕgi pasanggrahan); **mati kadadak,** Sut. Z. 12 7, 8; **akwèh sang çûra mâting raṅa ratu kadadak çîrṅna dé sûrjjaputra,** Br. Z. 30, 3 (taragja); **gring kakadak, mati gring kadadakan; dadakan,** B. Z. 6, 1 (kagjat, maglis²an); **hana dadakan,** B. Z. 29, 3 (wwantĕn lambang dadakan); **lambang dadakan kalawan puputjuk,** als pen?, Mal. 308; **gondong dadakan,** *kroppen, die eerst op later leeftijd opkomen en op eens groot zijn;* **urutan dadakan,** die dadelijk gebraden en genuttigd wordt; **dadakan,** aanh. onder prasangsa; **madadakan,** B. Z. 72, 10 (pramangké, mangĕndĕh); **adadakan,** Br. Z. 21 of 31?, 6 (pradjani).

* 2°, Bjw., tong duga, masa; **dadak jané njolong,** tong duga ja mĕmaling; **dadak sira di dĕmĕni,** nuljang tjai dĕmĕnina.

ᬤᭂᬤᭂᬓ᭄, jav., z. aanh. onder mĕdang.

ᬥᭂᬥᭂᬓ᭄, sas., lumlum; **angdĕdĕk hati,** aanh. onder laṅtjar.

ᬤᬶᬤᬶᬓ᭄, jav. v. Bantĕn (vgl. mad.), aanh. onder tjaturdjâtaka; **sadidik,** T. Z. 4, 46 (agigis), tan akwèh, * mâtra, vgl. onder angan.

ᬤᬸᬤᬸᬓ᭄ I., * djugul, R. 25 Z. 9, 4 (paslang); * **angduḍuk,** * **pinaḍuḍuk** v. e. prinses die voor de eerste maal de stonden krijgt, Mal. 286 (vgl. jav.); **piniḍuḍuk,** sthâpitah, Sw., *in den echt vereenigd;* Gh. Z. 37, 2; Z. 35, 3; Br. Z. 4, 4, Z. 28, 3; W. Z. 29, 10 (rinupatjara, kababalinin, bhinûsaṅan); vóór de swajambara v. e. prinses gesteld?, *aangekleed?,* Sum. Z. 40, 1; **piḍuḍukan,** *huwelijk,* Sut. Z. 76, 8; **pamiduḍukan,** een gebouw, waar de bruid wordt aangekleed, Sum. Z. 40, 1 Sut. Z. 79, 3 (pasilih).

II., (vgl. jav.), Br. Z. 28, 3; **ratângḍuḍuk hampru padânjawuk râh,** Ar. Z. 49, 13; **sang anumân widagda sirângduduk,** R. 7 Z. 1, 6 (mangumad, kuduk); **tan sĕnggahĕn matâkwangḍuḍuk adjro,** meent niet, dat ik oude koeien uit de sloot haal (?), Bh. 77; **dinuḍuk hatinya,** Sut. Z. 128, 6 (kakĕdĕng); **ḍuḍuk**

hatinya, O., 2 (O. 11, dudut, andere O., ḍuḍuk vgl. onder dudut); **pinidudukan,** Sm. Z. 14, 10 (mandudut manah).

*III., z. onder tjapung, gĕṅddla, tjotrèk en dom.

[Balinese script], **duduk wuluh,** aanh. onder punah en durgga; ***anduduk** (b.: andudut) **mantu,** *als schoonzoon aannemen,* Mal. Z. 4, 4, (vgl. dudut, *ḍuḍuk); **nuduk,** *oprapen;* iemand als kind *aannemen;* **nduduk mantu,** (lamp. uduq, nguduq); fig. een taal of woorden *opvangen* uit den mond (vgl. bat.); **nudukin,** *van* iets belasting *heffen;* **djuru dudukin,** *tolgaarder;* **pjanak duduk'an,** *aangenomen kind;* **dudukan,** *heffing, belasting;* **mĕlihin dudukan,** *de belasting ontduiken* als smokkelaars.

[Balinese script], z. dodok II.

[Balinese script] I., *gulzig?* v. iemand, die haastig de brokken in den mond doet; Dd. 23 *b.*; **adáar ja pating garamus paḍa smunya dodok lĕnlĕnan paḍa patjĕlĕkuk barĕng ja simpatan pada patjlĕkak ngĕmbus sabuk;** vgl. dodok.

II. of dódóq, sas., dundun; **grantang tindoq ta dait, dodoq na ija bjĕngna mangan, ngĕno suwang bilang lémaq laiq, aturangna nasiq lawan djangan g. sĕgar (gĕr), séké laéq,** Tjp.; **aku dodoq** (roroq) **majung tindoq lan bawi,** S. Z. 2.

[Balinese script], s. (dodhaka), een hier onbekende naam v. e. versmaat, R. 5 Z. 11, 9 Z. 20; **çighra ḍatĕng kadi dodhakawrĕtta,** Wrs., 48, z. de aanh. onder tĕpak, waar het handschr. verbeterd is, want aldaar las men tinĕpak en râwâṅa en diergelijken door den afschrijver aangebrachte versmaatverbeteringen.

[Balinese script], jav. v. e. weg door de stof, Was. Z. 2, 21, aanh. onder triwikrama, ***kandĕl; pĕtĕng ḍĕdĕt,** Sut. Z. 122, 9 (p. ibut), **slĕm ḍĕdĕt,** ***kanaka ḍĕdĕt,** stofgoud, Brh. 80 (vgl. onder alit); **ḍĕdĕt ban buk,** *pĕtĕngi wĕlĕkning rènu, Br. Z. 12, 12, **ḍĕdĕk tju** (?), aanh. onder krûrapakṣi; **lwir wâh lakunyâḍĕdĕt,** Hariç. Z. 12, 6; **manḍĕdĕt,** *pĕpĕt, *kumĕlĕm; **kaḍĕḍĕtan,** W. Z. 19, 6 (kapĕtĕngan, kalimutan), v. bloed, B. Z. 31, 1; **anangis kaḍĕḍĕtan lara,** Sum. Z. 12, 1.

[Balinese script], **angdĕdĕt hati,** Br. Z. 21, 15 (vgl. dudut).

[Balinese script] v. d. buik, Sut. Z. 102?, 12 (jav. ḍuḍèt, vgl. tjitat); **glûnan jajandhîra silih ḍuḍatwas,** Ar. Z. 49, 13, z. suḍat.

[Balinese script], jav., inalap, Wir. 18 *b.* v. e. mantri, Ws. 3 *o.*, 5 *o.*, (vgl. sund. en *ḍuḍuk); **dumudut,** T. Z. 5, 10 (mangabut; T. b. Z. 4, 303, dumawut); **mandudut hati** v. e. fraaie stem, Hadji D. 66 (jav. anduduk manahira, Men 206), W. Z. 17, 10, *apèt siwi, Lamb. Z. 35' (vgl. jav.); **mandudut manah,** B. Z. 46, 15 (mangrĕsi hati); **mandudut idĕp,** *mangalap ambĕk; **mangdudut,** B. 21 Z. 4, 1 reg. 1 (mangumud); **angdudut usus,** Br. Z. 29, 15 (ngĕdĕng); **angdudut manah,** *angdadak maṅik; **andudut,** een kist met kostbaarheden, in de aarde verborgen, *wegnemen?* (anḍuḍuk?), Hadji D. 73; **angdudut,** den strijdwagen *trekken,* Br. Z. 20, 19 (njapangin); **dumudut,** *aan*

iets als aan een touw *trekken*, Adip. 29; **mangdudut**, iemand uit een put *trekken* de hand grijpende, 36 (ter); vgl. tjodèt; **andudut mantu**, z. onder duduk; **dinudut** v. d. vrouwen eener veroverde stad, Z. 43, 18 (kaoros), R. 22 Z. 5, 5 (kaûmad); **kadudut** v. 't haar, B. Z. 12, 13 (kakĕdĕng, kagimbĕl); **dahat kadudut**, mâr mrat, Sm. Z. 38, 4; **kadudut naraka ban iba**, kapâtakân; **kadudut**, *pamatĕk, B. Z. 53, 5, kèlu, Z. 55, 3, *katût, Z. 75, 29; **dudut hatinya**, eedf. (vgl. ḍuḍuk II en onder sahut); **dudutĕning tuwiran**, O. b. 1, 8 *a.*; **dinudutan** v. rawis, B. Z. 85, 15 (kadut), W. Z. 33, 6 (kĕdĕng); **dinututakĕn**, R. 20 Z. 18, 13 (kampĕgang), ook dĕdĕt; b. v. angdĕdĕt hati v. fraaie kusten, Krsn. Z. 13, 2.

, z. onder tjodèt.

, godèt, **nèdètin**, iets b. v. een gebak *opensnijden* b. v. om te weten, hoe het er van binnen uitziet, ***tkèk dèdètĕn ing wĕk rodra**, Pamastu, Adig. (Kl.), 71. **slèng dèdèt**, silih tĕkĕk; **saling dèdèt widjang**, *silih sudat ḍaḍa.

, jav., saput, W., *basahan, Sm. Z. 22, 9; v. 't kleed, waarmeê Gandari zich blinddoekte, Adip. 72 ('t origin. heeft pata, vgl. onder uttarâsangga); **dodotnirottama**, jav. hds. v. d. R. 16 Z. 1, 3 (alle bal. hnd. wastrânirottama); **dodwat**, *hulĕs, *kawadi; **nyan diwasa anggawé dodot, ra, dojan sigit tikus, mwah sigra kĕsit, tja, ḍojan rurub bangké, prajanta** (?) **kodanan, a, dojan puûn, phalanya, bu, sukasadâ phalanya, wrĕ, aju manggih bhoga, çu, rahaju dahat**, War., vgl. aanh. onder tĕwĕr; **andedoti kawudan**, Tjt. 13.

, s. (3e pers. praes. sing.), *pakirim, *kahatur, *tika, *awèh, Anj. Z. 19, 3; **ndadati**, *kahatur, Z. 22, 2; z. dati II.

, s. (didhiti), **didhiti lumĕ'ng ri putjaknya manindra**, kk. Z. 29, 3.

 jav., h. v. dadi; **dadosan**, *tandwa.

 (?) I., **adĕdĕs**, W. Z. 31, 5 (madĕsĕk, mandĕsĕkang), vgl. onder dĕldĕl.

II., jav. **asuwja silih dĕdĕs atangkĕp watang**, Kid. Sund. Z. 2, 210, 188, vgl. R. L. Z. 11, 18.

 I., **nĕdĕs**, om een drooge borst zog te doen geven door bedekking met warme bubuh en dlungdung-bladen enz. *begeneesmiddelen*; iemand *uithooren, ondervragen*; **madĕdĕs** v. e. vrouw, wie de borst wordt uitgedrukt om een kind aan zog te helpen, waarvan de moeder te vroeg is overleden, mĕbun, mĕmutju? (z. dĕsdĕs); **kadĕdĕs** v. d. borsten.

II. of dĕsdĕs?, dochter van den Buddhist ĕmpu Purwa, gemalin v. vorst Tunggulamĕtung, Ar. 10 m.

 I. v. dus (*dyus); **kawahé tinggar paûlun, padjĕrit pada atmané, nagih lukat nagih dudus, paĕngkik tĕngahing kawah**, Pdj., aanh. onder loñdjok en gonggang; **mĕdudus agung** v. d. vorst een plechtigheid ook bij de tandenvijling, waarbij zeer vele ètèh² en slechts bij rijke lieden, aanh. onder taluwah (bndj. bĕrdudus, *zich baden* v. vorsten,

die een gelofte afleggen (ngadj. b a d u d u s; vgl. mad. d u s d u s en z. ook d u s d u s); **nudus**, *baden* een vorst vóór 't ṇjĕpi v. d. p a d a n d a; **kadudusin**, *p i n a r i p o ś i t a; **topèngé dangin panggungan, tatalu tjĕgur matjĕgir, tjèngtjèngé angsĕlin kĕmong, matjĕdug kapjak gupĕkin, murèngang warawiri, tjriktjĕriké patjarungung, raris nabuh makalé, gumulung salèng tjĕdutin, tjĕgartjĕgur, gong tjèngtjèng ramé mangoñtjang „di sanggah malih kotjapan, dané kĕtut baljan bañtjih, matùr ring djro dukuh banjol, makiré sampun malinggih, raris mawèda stuti buka ḍini buka ditu, munjin gaṅtané ngajon, çlokané manganjihanjih, sampun puput, mamargijang padudusan „tarik mailĕh'an, bilang sanggar kadudusin, rawuhing sanggar paibon, dèwa hjang iba prĕthiwi, dané djro baljan bañtjih, njusonin dèwa hjang ibu, watra sampun kapijos, mbhuktijang sorohan sutji, ring sor puput, ngakśama raris mbhaktijang „djro putu patni narèkang, nah kirèäng paḍa djani, raris rawuh gurun gĕḍé, sapalakèn luh mowani „sarĕng nikĕl mabhakti, raris mandabdabang lungguh, kari ngantos i gĕḍé, barĕng ri djro baljan bañtjih, paḍa rawu(h), masaṅḍing sarĕng manĕgak „tundaän malih rantaban, masadya ṇgikùt mabhakti mapahjas manganggoanggo, watra kadadaran sami, mangambjar nĕgak duri djro putu patni matuduh nah agĕmang bungané, kasùrjja djani bhaktinin, sàmpun puput, bhaktiné rawuh ring sanggar „kawangèn djani agĕmang, puputang makaping kalih, ring sanggar tawang ring gĕḍong, prasiḍḍha sàmpun kasakśi, ring ibu ring paśilih, sami sàmpun paḍa puput, raris wusan mapijos, madudus matirtha sami, kuda ipun, darttajang sami makĕdjang „wawalin gawèné kotjap, towah kèto ulingùni, jah gawé buka i kéné, pèndètan wantah mamarggi, mèn tjikur mambarĕtin** (volgt op de aanh. onder k ĕ m p u l en 't vervolg v. t i g u l); aanh. onder t a w a ng.

II., **laju dudus** v. e. lotus zonder water (vgl. onder l u d u s); **bhùta dudus** (b.: d u d u), **atmaning wong wisaja dudus angĕñdjut umah barajané kapiroga tani gigis bhùta dudus mididu tinutuh sariranipun**, Bs. bl.

ᬤᬾᬤᬾᬲ᭄, jav., m u s c u s (tag. d i r i s, bc. d i d í s, z. r a s é, p a g a n d a n en dj ĕ b a d); **dĕdèdès**, z. onder a ngk è t; vgl. onder t i n g g a l u ng.

ᬥᭀᬥᭀᬲ᭄, **nodos**, *spoedig opschieten* v. planten, *spoedig* groot worden; ook, maar zelden n r o d o s en ṇ l o d o s (vgl. n l u t u s, m ĕ l ĕ p u d en ng a ng s ĕ h); *spoedig winnen, vaak kaart spelen*, v. iemand b. v. die gelukkig is in 't spelen m b o b o s, ṇg l a n t a s; **nodos rawuh ing alas agung**, Bt.

ᬥ᭄ᬯ, z. d w a.

ᬥᭀᬥᭀᬢ᭄, z. onder d o d o t.

ᬥᭀᬥᭀᬮ᭄, z. d o d o l.

ᬤᬤᬮ᭄, **ḍada ḍadal anudul**, R. 20 Z. 18, 15 (t a ng k a h p ĕ s o k p l u d); **ḍadal apasah sàk bĕkak**, R. 20 Z. 17, 7 (p ĕ s o k w u k r u s a k m a b w a k).

ᬥᬥᬮ᭄, **dadalan**, z. onder d a l a n.

[Bal.] I., W. Z. 19, 10 (lañdjak, tiñdjak), B. Z. 78, 27; Wtb. II 61, 62; **mangdĕdĕl,** R. 21 Z. 4, 1 reg. 1, W. Z. 25, 6 (manglañdjak), **angdĕdĕl,** B. Z. 2, 3 (niñdjak, nglañdjak), **dinĕdĕl,** *dinugang; **dinĕdĕlnirèng suku,** Sut. Z. 128, 10 (tiñdjak dané).

II., *gleuf* v. e. penis?, tjĕkak; pangkĕt, vgl. gĕgĕs; **madĕdĕl** v. e. groote menigte, v. d. borst door verstopping v. wege slijm, *wuntu, *adĕdĕ'; **tangkĕdjut padĕdĕlan i pañdjak kadi gulĕm,** vrije vert. v. R. 18 Z. 3, 1; **mandĕdĕl,** *alimunan.

2°, jav., **kadĕdĕl** (kadĕdĕr?) **ring barat agung,** v. iemand, die in de lucht is, Stn.; vgl. onder láut.

[Bal.], vgl. onder duldul.

2°, **dumudul,** *neigen?*, benedenwaarts? v. d. ptung-bamboe, Sut. Z. 12, 5 (tumungkul), Gh. Z. 6, 6, v. d. sanggâkâça, Pdjm. bl. 6, van de ampèl dantæ, Stn. Z. 1; vgl. Krts. 34 b.; Ws. 20 m., **gĕsing dumudul lumung ing toja,** Tjnt. Z. 1; **dudul'in ing hjun,** Gh. Z. 21, 2.

II., ar. (دلدل, Muhamad's *muilezel* in mal. verhalen, lev. M. II. 212 en evenzoo in 't Hindustani de naam v. 'Alî's paard), **bagiṅḍa [Bal.] li mĕdali, si dudul ingkang krĕta[Bal.],** mah. fr. bl. 26. aanh. onder jusup (Anb. 191 en 194, sund. id.; in de wajangschetsen, bl. 195, de naam van Karña's paard).

[Bal.], jav., aanh. onder káin, v. iets in 't water drijvende, Was. Z. 1, 24 **rantanĕn dèn aglis dèn dèdèl dèné kèn bajan,** later, 29, dèn sĕndal[2]; **wwang kadèdèlan, kahiran kunang, salwiring** (maling) **makaluputé, dadi witjâra, tka ring upapatikang kadèdèlan, kahiran, mangas ing krĕta sapakaranan, tur hana pasaduné dumun ring, parajogja sadonana, kang andèdèli, kangahiri hîna sadu ring parajogja,** (sadonana) **kalahakna, dustâ ngumpĕt, nga, ḍaṅḍanya sarwating dèdèlan, hiran, makaḍanḍanya,** Krt.

[Bal.] I., jav., *dodwal, *pûpa. *pûpalî, zekere lillerige v. kĕtan vervaardigde lekkernij (vgl. mak. dodorŏq, bug. didoro; z. lĕlĕpi); naam v. e. langwerpige kleine mangga-soort; **panodolan,** 2 dagen vóór pangádjaān; vgl. onder pasung; **watu dodol,** eigenn. pl. onder Bnjw.; **ta, dodol sang palguna, pangilanga(n) sarwa wigna ring djro wtĕng, jan awarang** (?) **sangar, djampi, mwah bèsèr, wĕlu, kuming,** ald.; **gorèng dèn adodol,** Us. x. 51 en 52.

*II., **madodolan,** aanh. onder bègal en astatjaṅḍâla.

[Bal.], eigenn. v. e. vorst v. Sambawa, bestreden door Pasungrigih en met hem sneuvelende, Pam. 2; **dèdèlanâtha,** Kid. Pam. Z. 1, 12.

[Bal.] I., jav., *djĕbĕng *rangin, langwerpig *schild*, B. Z. 8, 3, Z. 94, 1 a. (z. prèsi en onder dapdap); **mirahikang susu lwir ḍadap apulang gĕtih,** Ar. Pr. Z. 18, 3; **pandé ḍadap,** aanh. onder suratman; **pandé ḍadap parisé,** *pani rangin (?); **punang lidah amilĕt dadap,** Mal. Z. 4, 23.

II., *rangin, z. onder dapdap, kingçuka en pulâça en aanh. onder lĕrĕk; **mirahikang susu lwir dadap apulang gĕtih**, Ar. B. Z. 18, 3.

, balĕm.

, z. onder dupdup en pĕta.

, **dèdèpning**, (l. dèdèpĕn ing) **wok** (wĕk) **rodra**, op den grooten weg, eedf.

, *vergoode stamvader*, pĕnjungsungan pasĕk, bandèsa en lieden van dezelfde klasse; **mĕdadya** van de afkomelingen v. e. voorouder *met elkander samen wonen* bij godsdienstige feesten, mĕsĕkaä van die deelnemen aan de plechtigheden; v. pasĕk's enz., *een* ibu *oprichten*; **nadyain**, njĕkain.

, **nĕdyah** of **ndĕdyah**, mamĕlèh v. iemand, die iemand, wiens vrouw hij gewonnen heeft, plaagt, door die vrouw daar te brengen; z. njĕnjĕkèrin.

, Djmbr., verb. v. dogong (een plat woord voor tli), vgl. gĕmblèng.

II., *onhandig*, al wat hij aanvat verkeerd doende; vgl. soking.

, **madèdyung**, *smerig*, maŏng?, aanh. onder djĕlit.

, z. onder dĕgdĕg.

, **sadĕdĕg**, B. Z. 2, 2 (apañdjĕlĕg, sapañdjĕlĕg).

, R. 10 Z. 8, 1 (bètèl), **dudug sira tka**, *hij verhief zich tot aan* door zijn **hooge gestalte**, B. Z. 105, 7, Z. 21, 2; vgl. W., **dudug ing lor wètan** enz., T. b. Z. 4, 3; **dudug trus tka i**, B. Z. 1, 4 (ntug, in pl. v. ĕntĕg, mambètèl raŭh ka); **dumudug tĕkèng langit**, R. 10 Z. 8, 2 (ĕntĕg raŭh ring wijat), B. Z. 39, 25.

, **mĕdèdagan**, z. onder tèbo.

, **tamalah dadang pĕsut iwak liman wanèh**, R. 16 Z. 2, 9 (apa katah panggang pasuh mina gadjah ljan, tan katunan bé pĕsut ljan gadjah mina); **hongang dingdang hatungwing dadangan awĕdi ring dhûma hètunya lumbu walingnya**, M. Abh. Z. 27, 2; **amĕnuhi nagarâng wwang thânyâkwèh madulu*r, winidjilakĕnikâsing sañdang*anika mâs, widjah amĕli dadang sangging tjalwan saha kurupuk, anakika suka dèning tumpi mwang gadja*han**, Sum. Z. 113, 9.

I., **nadang**, *boven 't vuur houden* (vgl. bat. bc. daráng, mak. rarang, tag. darang, *gerookte visch*); **nadang taluh**, *eieren hard roosteren* door ze op een klatkat boven 't vuur te zetten.

II., sas.. jèh bangjang.

, jav., **pasawit kita dadung, pagĕlang arddha** (?), **pinulir**, Tt. 10; **dadung awuk**, z. onder *wuk.

, *grootmoeder* v. e. anak djaba (batav.); als vocatif verk. dong; z. nini, nijang, papu, Adig. 74 b.

, **lumâmpah adĕdĕng matût lĕbah agĕ'ng widja*h asusun turung pĕgat**, Kk. Z. 21, 7 (jav. dĕndĕng), **madulur adĕdĕng** v. strijdkarren, ald. Z. 22, 11, Z. 29, 9 (madĕdĕng v. gadjarĕngga); z. dĕdĕ?

, **dadang dudang**, eigenn. v. d. held v. e. plat bal. gedicht, dat zijnen naam draagt; vele oud-bal. woorden vindt men er in.

, kindertaal, tli; vgl. dudyong, sipèng en kĕdodong.

, samentr. v. *dahat; b. v. **dating gaŏk, dat galak**, *ati darpa.

I., z. dait en vgl. onder sékéq.

II., geluid v. d. tjangklong, als er aan gezogen wordt in tegenst. v. gros; vgl. slĕdit.

, **dètdèt pjar**, klanknabootsing v. 't scheuren; aanh. onder tap.

(z. mlĕd), *verlangen, trek hebben;* **rupanjané aju lĕwih, sapolahé manggawé dot**, Rw., **ngĕdotang**, *naar een spijs verlangen;* **ngĕdot²in**, *bij* iemand *de lust wekken,* tot iets door 't hem toe te steken maar niet te geven.

I., *watra (vgl. rata); **data²**, *'t een of 't ander;* **sadata²**, *de eerste de beste; allerlei dingen;* **data sliksika**, *hij zit overal met zijn handen aan;* **sampun data katurin**, *wus watra dinawuhan, vgl. papak; **natèang**, *overal* of *getijkelijk plaats doen nemen* een smeersel b. v.

II., z. bij bâsabala; **datawikrama**, zoon v. Gradja of Gradadja, die een zoon was v. Lokadjit, vorst v. Gosatagrama, Tjt. 223 (vgl. onder suprasèna); **data widata**, eigenn. v. tweelingen, de mannen v. de tweelingmeiden v. Djwarmanik, Puṡpa en Puspita, Spt. Z. 5, 188.

III. in pl. v. pradata.

IV., onzeker en misschien da ta, aanh. onder plapan.

, s. (dhâtâ), R. 6 Z. 9, 4 (bh. Brahma); B. Z. 109, 2; aanh. onder kĕnĕng; vgl. *dhâtrĕ.

2ᵉ, z. onder arjjama.

3ᵉ, eigenn. Adip., z. widhâtâ.

, s., **daridrâkwèh dâtâ sugih akumĕd atyanta kasihan**, Sut. Z. 26, 5 (goroh); **nihan kottamaning dama, dama ngaraning kopasaman, makahètu ingĕt, wruh ta mituturi manah ta, ja tikâ lĕwih sangké dâna ika dâna ngaranya, kirtti lawan utjtjhapada phalanikâ** (de bedorven çloka heeft hier unnati kâraṅa), **ndân sor ika dèning dama, âpan ika sang dâtâ, dadi sira tanpakadrĕbjang dama kataman krodhâdi, kunang sang makadrĕbjang dama, nijata tan wipasa** (b.: wipata) **sirâpan atutur, matangnyan lĕwih tang damâ sangkèng dâna**, tut. 10.

I., **dadati**, z. onder dadati.

II., **dating** (verk. v. dadati en ing?) **wawangi**, *geeft men* 't zwijn *parfumerie,* 't zal hem niet verblijden, T. Z. 1, 32 (baāng sarwa miik; T. b. Z. 1, 43, sungana gandhalèpana mwang wangi²); **punang uṡtra winunuh dating sang satwaprabhû**, Z. 3, 50.

, ratu, Pts. telkens v. vorst v. Bali (bis. datô, sas. en bug. datu, *vorst,* mangar. dalu, bat., *wichelaar,* mal. datuq); Adip. 31 b. (z. onder pawitra); **datu²**, deze of gene vorst?, een koninkje?, Sum. Z. 91, 2; **satwa datu** (een hds. s. sadu), T. Z. 4, 23 (sang pandita putus); **datu narèçwari**, W. 1 m.?; **datu bandara**, z. onder bandara: **kadatwan**, jav. (kadaton), *rijk, residentie* v.

e. vorst, R.; **ingaras mambu mërbuk arum, lir kaḍaton bëntar asor kang djëbad kasturi,** Stn. bnjw. Z. 5, 104; **rëmën ingsun mambu sari, lir pindah këḍaton bëntar,** Z. 2, 11, vgl. onder kalangan.

[illegible], z. onder ḍatu.

[illegible], s. (dhâtu), R. 7 Z. 14, 2 (anakan), tirtha, B. Z. 4, 2; **dhatu,** m. i. *goud, kostbaarheden,* aanh. onder bhâdjana (bati); **dhatu tuljèkanang râh,** 10 Z. 2, 9 (tirta lwirnya ikang gëtih); **adhâtu,** Br. Z. 23, 6; **hilining râh kadi dhâtu muñtjar,** Z. 45, 2; **lwir tèdjaning rawi humisëp i datu tan katjirjjan ing lëmah,** R. L. Z. 2, 14; **hjang buddha tan pahi lawan çiwa râdja dèwa, rwânèka dhâtu winuwus warabuddhaçiwwa** (b.: wiçwa), Sut. Z. 139, 4 en 5, a.; **dhâtu dagdhâ,** paṅḍé mâs, aanh. onder antyadja.

2°, **dinatu tri,** R. L. 69 (vgl. tridatu); **sri datu** uit **tridatu,** benaming v. ringen bestaande uit als een touw ineengestrengeld koper, goud en zilverdraad; benaming v. e. ring de schacht waarvan gelijk een ineengestrengeld touw er uitziet (zonder steen?); **tarppaṅa datu wimala stuti,** T. b. Z. 2, 28, **mûntjar rahnya kadi dhatu râga,** Wir. 59 (vgl. onder wipula en Br. Z. 45, 2, alwaar 't bloed v. Satyawati met *vloeiend goud* wordt vergeleken); **datupulo,** aanh. onder mrëtjukunda.

[illegible], wuta naast kabuanan, vgl. onder kèdër.

[illegible], s., gemalin v. Kaçyapa en moeder der daitya's, Utt. 22, waaruit Kaçipu en Kiraṅyâkṡa geboren werd, aanh. onder kaçyapa, aanh. onder purandara; z. aditi en ditidja.

[illegible] (drika of irika), *aldaar; alsdan eerst* (tag. id., mal. di situ, sund. di ditu), **uli ditu,** *van daar, thence;* **kadituan,** *het namaalsche* **(papadi ditu);** ook v. e. vroegere menschwording; vgl. dinto en dini.

[illegible], jav., zeer zelden en alleen om de maat in pl. v. rëditi, Kid. War. (telkens).

[illegible], z. onder dinto.

[illegible], verb. v. duṡia, linjok.

[illegible], s., Sm. Z. 24, 2 (tjiri), Z. 29, 1 (tlik), B. Z. 73, 4; R. 8 Z. 22, 2 (utusan; vgl. mal.), 17 Z. 7, 5 (tundènan), W. (z. onder çubha); **dûtaning çatâ kukuju,** R. L. Z. 1, 123; **dûta liring** (of tingal), eigenn. v. e. wudjil v. Warastrasari, Ww.; **langlang dûta,** z. onder langlang; **mara dûta djaga,** aanh. onder bali hjang, R. L. Z. 7, 10; **punikâ pratjèda krama, lwirnya, tûtanggama, dûta, tjaranila, ngaraning utusan, srutaraçmi** (raçmi = tali zijnde, zoo heeft men tâli in suratatâli en ratatâli op 't oog gehad), **çrama lalana** (lalanâ?), **oga** (ogha?) **dûta ngaraning kènkènan wadon; sotismara supraghaṅa, dûta kliwa, ngaraning kènkènan kèḍi,** Tjt. 14 (vgl. onder djaruman); **lumakwa dûta,** R. 7 Z. 2, 4 (lumampah matëlih, mamargi natas); **dûtatjâra,** *iemand ter verkenning ergens naar toe gezonden,* Ww. Z. 1, 29; **andûtatjara,** v. iemand die, als ware hij een spion, zich ergens onder een anderen naam ophoudt, Z. 3, 116;

dinûtatjarèng kadiri, ald. 27; **dûta wanita,** z. onder wanita; **mandutani** naast maniliki en tumiliki, Pt. 24 (vgl. onder tĕlik); **andutani,** *uitkijken, onderzoeken* v. iemand, die uitgezonden wordt een mooie prinses op te nemen, te portretteeren, Kid. Sund. Z. 1, 9.

, s., z. onder djaruman.

, *zeker spook,* aanh. onder pasah, **aku wruh ring kamulaning bhûta, dètè dètya danawa, rangsasa rangsasi sènajonisato (?) tinggiling, mwah kamulaning pamala pamali, sarwa dèdè ala,** Us. 460, 137 (verb. v. daitya?).

, z. onder dattoli.

, eigenn. v. e. pl. waar men naar Sungĕnĕp overstak, Ar. 34 (bis), R. L. Z. 1, 115; Z. 7, 28; dataran.

, s., z. ani[2].

s. (dhâtrĕ), R. 20 Z. 9, 10 (brahma); **hjang dhâtrĕ,** *pradjâpati; **dhâtrĕpada,** *brahmaloka; **dhâtrĕdja,** *brâhmâdja, v. Anggira, Brhmd. Z. 1, 12, v. Pulastya, Ar. Z. 67, 8, **sang dhâtrĕdja,** *kâçîndra, *çrîtjandrasinghâtmadja; **dâtrĕtmadja** (sic.), een bijnaam v. Daçabâhu, Tjt., **dhâtrĕputrĕ,** Sut. Z. 126, 1 (akṡobhjâtmadja); vgl. dhâtâ.

(?), eigenn. moeder v. Widura.

, s., eigenn., Brh. 91 (vgl. onder mahâwîra); **sang hawja makânak** (b.: mânak) **sang dhâtakimanda, tinĕhĕr ing dhâtakimaṅḍa ngaranikang kaḍatwan, âpan sang dhâtakimaṅḍa rinatwakĕnira,** ald. 18 ('t skr. Wdb. dhâtakikhaṅda en dhâtakiṡaṅḍa, nm. v. e. warṡa in Puṡkaradwîpa, waar Dhâtakî heerschte).

, s., z. onder wèwèh.

, mal., z. onder bandara.

, kĕdĕng; nĕtdĕt, *trekken aan* een touw of aan prammen; vgl. dudut.

, s., *geschenk,* T. Z. 3 66; **dattanâma karmmatjarita,** Wtb. onder bl. 72.

, s., aanh. onder subâhu.

, s. (dâtawja), *geschenk,* T. Z. 3, 67, **dèning saranta nahĕning lara ngrungkuk manahi sipi osah balisah angĕsah sarantânganti datawja wratmara mrĕtah nora wèhjang hûtâsana, mwang kalawasana asung pramaṅa ri sanghulun,** fr. A., vgl. dati en dadati.

of ḍotol, **adotol,** aanh. onder kajop.

, s., jaksa, z. onder daitya.

, s., *een titan,* duradwisah, daitèja, danudja, dânawa, pûrwadèwa, ditidja, danusudana, danusambhawa (?), B. Z. 101, 8 (daruna); gewoonlijk dètya (mal. دَيْت, z. onder watakawatja en aanh. onder waâs); **daityaguru,** z. onder çukra.

, s. (*gallinule*), pĕnju, vgl. kâlakaṅḍakah.

, **jângdé krodha sang açwaçirṡan umasĕ' lawan watĕk dètyawân,** Hr. Z. 45, 1, aanh. onder prahrâda.

, jav. (lamp. r a t o ng), **datĕngan** vrn. = t a m j u, Wtb. III. 27 m., Mal. 63 m., Sdm. 15, Hadji D. 3; **kadatĕngan**, * p i n a r a n; **madatĕng'an**, aanh. onder k u m ĕ l II; **datĕng bijan**, z. onder dj a ng k a.

, uit r a t ĕ ng?; **djuru datĕng**, vrn. = dj u r u dj a k a n.

, z. onder d a t i.

I. (mèh), *bijna*, * s a g i l a; **das lĕmah** (ng ĕ d a s r á i n a), *bijna* dag vóór 't opkomen v. d. zon; **ngĕdas lĕmáang** (ng ĕ d a s r á i n a j a ng), *zeer vroeg in den morgen*, tegen 't d a s l ĕ m a h; **das'an**, *op 't punt van te;* **das kĕtjong**.

II., sas., (p a dj ĕ ng) p a j u b a n.

I., d y u s?; **surabi kalaju jèkâ kĕmbangnyâmĕnuhi gĕlung, mawangi dinus i kumkumma mrat gandhanika mĕlĕk**, Hariç. Z. 9, 6; **dumusakĕn**, Bh. 90; **pĕluhé buka dusangin** v. e. zwaar beladene, Pan Br. (vgl. nj a r è k tj è k); **inggih tityang nunas** (b.: t i t y a ng n u n a s s a n é) **gampang, krama mati di nusangé mèlagèndah**, Bugkl., vgl. onder w a ñ tj i en s a ng l i ng.

II., **tanpa ngĕdus**, *ondankbaar* voor iemand, die ons weldaden bewees, niets willende doen (t a n p a ng r a s a).

, s., **adaṣa**, *tien* (jav. in Kr., z. onder p ĕ l ĕ k u t u s); **ulung dasa**, z. onder u l u; **dwang dasa**, * r w a ng p u l u h, **mĕdasa**, *voor tien* (k è t è ng's), *tien duiten ieder;* **dasan**, z. onder p è j o n; **daçadharma**, dh r ĕ t i, k ṡ a m a, d a m a, a s t è n y a, ç o tj a, i n d r i j a n i g r a h a, h r i h, w i d y â, s a t y a en a k r o d a, Wrt. 18; **daçadaçi** van geluid, R. 20 Z. 18, 3 en 16; **daçadiçi** (locatief), R. 20, Z. 18, 16 (d i g d è ç a), aanh. onder â n â w a, Rm. Z. 25, 4, aanh. onder w è h (vgl. w i p a t i), R. 10 Z. 9, 19; 21 en 23 (m a i l ĕ h a n), Adip. 25, 33, 36, **daçabala**, z. onder b u d d h a; **daçadèça**, B. Z. 1, 27 (d i g w i d i k), **daçaçirṡa**, z. d a ç a w a k t r a; **daçaswami** v. d. heiligen, als Ç o n a k a, waaraan U g r a ç r a w a 't M a h â b h â r a t a meêdeelt, Adip. 18, bis; **daçaçîla**, t a p a, b r a t a, j o g a, s a m â d h i, ç â n t a, s a n m a t a, m è t r i, k a r u ṅ a, k a r u ṅ i, m u d i t a, t o w è k ṡ a, Wtb., Sut. Z. 145, 2, **daçaçîla paramârtha**, t o w è k ṡ a, m u d i t a, k a r u ṅ a, k a r u n i, t a n ç a b d a tj a p a l a, s a n t o ṡ a, w i r a t i ç u r a, dh î r a, dh a r a ṅ a, Nw.; a h i ng s a, b r a h m a tj a r i, s a t y a, a w j â w a h â r i k a, a s t è n y a, a k r o d h a, g u r u s u ç r u ṡ a, ç o tj a, â h â r a l â g h a w a, a p r a m â d a, Wrh. (over d a ç a ç î l a z. Kern Buddh. I. 424), z. onder g u r u s u ç r û ṡ a en vooral onder j a m a; **daçaçîlaning aguru**, *de voorschriften aangaande de verhouding v. e. leerling tot zijn* g u r u, Adip. 63 (vgl. aanh. onder j a m a); **kadaçawarṡa**, *verjaard*, z. aanh. onder t u w a n a; **daçawaktra, daçamukha, daçawadana, daçagriwa** en **daçaçirṡa**, R â w a ṅ a (z. d a ç â s y a, d a ç â n a n a); **daçamala**, *de monstergedaante*, die iemand, ten gevolge v. e. vloek, is beschoren, Stn. (z. m a l a 2°), K. 16 bis, 19; **daçawadana**, z. d a ç a w a k t r a; **daçawibhaga; daçalokapâlaka**, B. Z. 47, 3 (tj a t u r l o k a p a l a, è k a d a s a r u d r a); **daçapati**, eigenn. v. e. vorst op de zijde v. A n a r a-

ṅya en niet vermeld in Utt., Ar. Z. 17; **daçamuka**, z. daçawaktra; **nihan kâla daçamuka, nga., anût wuku, sing gawé tan papasĕn, atitiraha angaliha umah, jan kapapas tan abtjik, sinta, landĕp, wukir, uttara kâla, kurantil, tolu, gumrĕg, ai(r)çanya kâla, wariga, warigaddyan, djulung w., wètan kâla, djulung s., dungulan, kuningan, agnèja k., langkir, madâsihâ, djulung pudjut dakṡiṅa k., pahâng, kurwiut, marakih, kritya kâla, tambir madangkungan, mahâtal, kulon k., wujé, manahil, prang bakat bajabja k., bala, wugu, wajang, i sor k., kulawu, dukut, watu guṅung, hanèng duhur k.**, War.: War. b. 106; **dumaçaguṅa**, *tienmaal* (fraaier dan), W. Z. 16, 6, Z. 27, 2 (mandaçaguṅa); **ngĕdaçaguṅa** in gebruik; **dinaçaguṅa**, Br. Z. 12, 8 (kadasaguṅa, kadasa baginin); **kadaçaguṅa**, *jav. (rinoban tikĕl sadasa), *in getal overtroffen worden* door de Mah. de heidens op Java; **daçagriwa**, z. daçawaktra; **daçabâhu**, eigenn. zoon v. Tjandrasingha als monster geboren, Sut. Z. 20, 3, bij Rèwati en verondersteld een zoon te zijn v. Brahma, Tjp. 79, alwaar sanghjang dhatrĕ hem wegrukt, toen zijn vader hem wilde laten verdrinken; bijnamen, Dhâtrĕdja en Brahmâdja; **daçabhûta, ikang warjjahadji pua** (pwa) **wasta daçabhûta dé mahârâdja** enz., O. VII 2, b., vgl. VIII, 3*a*; **daçabaju**, nm. v. e. levend makende mantra toegepast met de amrĕta saṅdjiwani, T. Z. 1, 57; van den brahmaan, denkende dat de stier werkelijk ziek was, **padanda raris tangkĕdjut, raris ida mamantra mangurip bajun i sampi, daçabaju pañtjabajuné lĕkaṡang**, T. bg. Z. 1, 13; **mangdaçabagi**, *dumaçaguṅa; **kadaçabagi** (kabĕtjikané ring kèndran); **karadaça**, eigenn., Sm. Z. 30, 5.

, s., *visscher, veerman;* z. onder dâsabala en tambangan.

, s., *slaaf*, Br. Z. 29, 9 (z. daṅdadâsa); **dâsabala**, eigenn. v. 't hoofd der visschers, dat Durgandhinî als dochter aannam, Adip. 46, 65, ook **dâsapati** ('t origin. dâça; Tjt., data); **rudradâsa** v. Nandiçwara en Mahâkâla, Sm.; **angdâsa**, Sut. Z. 26, 5; **daçadjâtirûpa**, Sut. Z. 97, 8 (astadaçatjaṅḍala); **dâçadâçi**, *in 't algemeen vrouwelijke volgelingen*, Adip. 113.

, z. onder daṡya.

, s., (dangça), *wadja, *huntu: *tand* v. e. slang, aanh. onder sangsargga (tjaling; maar waarschijnlijker is er dangçi te lezen); **andasèkĕn pirak**, z. onder nopaṡthâji.

, s., *vrouwelijke bediende, slavin*, Adip. 55, 71 (z. dasih); **dâsiwiwâda**, z. Wtb. onder bl. 41; **dasinta** als vrnw. 1e pers. tot Bhîma door zijn 2 bedienden, Nw., t.

II., wungu.

(vgl. gisi, z. onder dlĕs), aanh. onder djangka; **mandisi**, ndarana, *rumâkṡa; **mandisi rât**, *amawa djagat; **kapadiṡiuin, pañdjak madwang kti**, ieder hunner werden 2 kĕti's aan onderdanen gegeven, vrije vert. v. R. 18 Z. 2, 7 b.; **mĕdisiang**, iemand onderdanen b. v. *ter beheersching geven;* **nisijang**.

vasthouden een kind, om 't geneesmiddelen in te geven, *tegenhouden* een vechter, een woedende; **madisian,** *pinasang.

, kadisu*, **jèn bikas ngantyang manangkil to tapakang, di djalan suba itung, linggih anak agung, jèn tondèn midjil tilikin, jèn suba di odal, pědasang tongosé malu didja sěděng něgak pědasang paingětin, apang da salah odjogan, patibabar kadisa disu,** fr. (kabilbil?).

, om de versm. in pl. v. doša, **aglě'm midusèng tanpaduša,** R. 21 Z. 2, 23 (mirara néné patut); **tan wědi kadušanana,** Sum. Z. 29, 3.

, z. daūsa.

, s., *'t terrein* v. d. stad (vgl. mal. onder *wanwa), B. Z. 1, 9 (pradèsa, djadjahan), W. Z. 13, 3 (sima); **dèçaning pura,** B. Z. 3, 37 (djroning kuta, djro nagarané); **winawèng dèçanikang rañànggaña,** R. 20 Z. 1, 1 (gěnah, kawalonan sig gěnah).

2°, *dorp, gemeente; de leden er van,* de dèsagenooten (vgl. onder paūm) ook in 't algemeen *woonplaats, vaderland,* ook v. d. *woonplaats* v. apen, enz., als volksindeeling bevat een dèsa verschillende bañdjar, de dèsa blèleng zou 300 bañdjar's hebben; **né nglah dèsa** uit bijgeloof v. d. tijger; **dèsa gědé,** *'t namaalsche* (vgl. kadituan); **mantuk ka dèsa magěng,** *overlijden* v. e. djro mangku of wel v. e. ouderen verwant om niet paděm te zeggen; **dèsa kâla,** z. onder kâla; **klijan dèsa** zorgt voor de belangen v. d. godsdienst (z. onder tèmpèk); **wang padèsajan,** iemand v. e. andere plaats; **twara djěněk ring djumah djěněk ing padèsajan,** Dd. 15 b. **dawěgan dèsa,** z. onder umběl; **dèçatrěpta,** aanh. onder siddhigawé; **pětěng dèsa,** sas. *'t vallen v. d. avond;* **kalangan siq pětěng dèsa,** Tjp., aanh. onder dani en djrèñdjèm, om 't tegengestelde aan te duiden; **běnar of měnah dèsa; talo(n) laiq dèsa bañdjur, masih ndéq naraq majungsi putih,** *toen 't avond geworden was* enz., Std. Z. 4 (vgl. galang tanah), **tilěm dèsa,** z. onder brâhmaña, **dèçadrěsta,** aanh. onder tjatur en adhigama, O.; **kasrahing dèçadaňda,** z. onder saptadaçih; **pañdjak dèsa,** arme lieden, voor wie de dèsa 't verzoeningsfeest bekostigd heeft voor 't manakan buñtjing; zij worden met hun nakroost de slaven v. d. dèsa.

 (?), *'t Noord,* T. b., Z. 4, 8.

 I., *gambir, L. Z. 37, 3; Anj. Z. 20, 3; Ar. Pr. Z. 18, 41, 58; Bw. 77, **asumpang doša ginadjah aguling,** T. Z. 5, 104 (masěkar gambir maminda gadjah aturu); **nyan ratjik, jan nagasari; ratjiké, phala, tjěngkèh, masowi, wangkong sari; mritja gundil, tijari, tki pinggir tasik; ratjik tjampaka, gintěn, katumbar, tjěngkèh, phala, kumukus, kěñtjur; ratjik doša, phala, putjuk gintěn; ratjik malati, gimbaran bwang ptak; ratjik tjandana, gintěn, putjuk, kěñtjur,** Us. 383 en 208.

*II., s., *gebrek* in 't algem., aanh. onder

wilwa (vert. v. tjhidra), v. e. verkocht dier, een uitgehuwelijkt meisje, Wtb. onder 71, 72 (z. duśa, mlg. trosa), **atita ring atita rakwa taja bhûpati madana ri sang nrĕpâtmadja, sang ardjuna sahasrabâhu ring usana sakalaparamèçwarâtmaka, narèndrasuta râmabhadra harimûrtti pinudji kadi dèwamanmatha, sang ardjuna surèndraputra tuwi tan pangiribi lituhajwanindita „bhaṭâra tuwi tan hanâ mapaga rûpanira parama nora darççanan, surèndra tiga tjakśu kèçawa sirâhirĕng analahasé sĕḍĕng rimang, pradjâpati tjaturmukhângrĕsi manahning umulat amangun raras hati, hjang içwara ta nilakaṅta makadośanira pangutjaping djagat kabèh,** Sut. Z. 44, 3 en 4 (mala); **guṅadośaning wuwus,** *'t goede en 't kwade* er van, T. b. Z. 4, 301.

2°, *boete* op 't niet komen (z. pĕngĕsèp); **nosèn,** *beboeten;* **dośa pati,** z. onder pati; **nora wĕnang dośanana pati dènira sang amawa bhumi,** Adig., **adośa artha,** z. onder artha; **hajwa dośagrâhî,** s. (tan dośa vert. v. anasûja, tut. 8, 20); **kawidośa,** z. bov., vgl. onder tĕngah.

ᬤᬲᬄ, *effen,* v. d. zee (vgl. asah en dangsah).

ᬤᬲᬶᬄ, **adasih,** R. 3 Z. 1, 20, **kadasihni kakangku kita,** zegt Lakśmaṅa tot Sîtâ, R. 4 Z. 1, 48 (kaèman, siniwi, ngaûla), 18 Z. 3, 17 (wĕlasin).

ᬤᬰᬶᬄ, daçî, T. Z. 4, 26 (kawula), *slavin,* Dp., in tegenst. v. tjâraka, Krws. (vgl. *jav. daçih en sasih in pl. v. çaçi); **dâsih kakung,** *slaaf,* aanh. onder bantĕn; **andasih,** *dienen,* Wit. 30 b., R. m., *aniwi; vgl. onder saptadaçih.

2°, als nederig vrnw. 1ste persoon, aanh. onder bantal, R. m.

3°, wong adasih v. e. koopman, Jsp. Z. 11.

ᬤᬲᬦ᭄, sas., *een gehucht;* **padasan,** kĕkubonan, tegenov. rĕpoq, z. padasan.

ᬤᬲᬸᬦ᭄, *lasuna, djasun; **dasun mirah en dasun pingé,** Sty. (men. mal. dasun, *knoflook*).

ᬤᬸᬲᬶᬦ᭄, **tani dusin,** *zonder aan iets anders te denken,* **tunggal ada pangandika, tani dusin patikĕpung, apang patut malampahan,** fr., **tani dusin patikĕpung, apang patut malampahan,** fr., **tani dusin babak bĕlur, tujuhé twara gawènja, tani dusin tityang lajah,** zegt iemand, die lang geloopen en naar iemand gezocht heeft, Bt. 273; **tĕkaning panaban tĕgal abjan lawan sawah pada kasandajang ènti malah, tani dusin nganggap mamaling,** Djpur., **jèn katĕpuk di paön, nira mangĕndihang api, twah tanurung tong ndusin buüng manjakan,** *je laat me niet toe in de keuken te werken,* omdat je met mij slapen wilt, zegt de vrouw verwijtend, Pan Br. 39; **tong ndusin ngalah kabotjok,** 122, onverschillig, zich er niet aan storen, het doet er niet toe, aanh. onder gorojoh.

ᬤᬸᬲᬸᬦ᭄, jav., *djugul, B. Z. 47, 11 (tani, z. ald. onder III), Z. 57, 3; **thâni dusun,** Lamb. Z. 15, 5 (sima porong[2]), *dusun[1], Z. 54, 3 (panĕpi); **andusun,** anĕpi.

2°, naast mûdha en wimudha, aanh. onder tani en sirang; adusun, Smw. Z. 12, 17; vgl. tamblĕg.

, s., untu.

, s., z. onder wrĕhaspati.

I., s., eigenn. v. e. râkṡasa, len patih v. Khara, Utt. 50, broeder v. Sûrpaṅakhâ, R. 3 Z. 1, 58, 22 Z. 1, 3, z. khara.

II., tut. 59 b., z. Wtb. onder bl. 42.

, s., **dharmmadèçanâ**, Adip. 76 b., Sut. Z. 72, 7, Z. 145, 6?, **waradarmmadèçanâ**, Sut. Z. 21, 11.

, s., Râwaṅa, z. daçâsya.

, çrota, twak, tjakṡuh, djihwa, ghrâṅa, wâk, paṅi, pâda, pâju, pasta, (upasthâ) Wrh. 23, vgl. ald. 27, in een fr. worden de 5 eerst genoemden pañtjèndrija, maar de 5 laatste pañtjakâmèndrija (z. karmmèndrija) genoemd; aldaar voorts çrotèndrija, wagindrija, enz. met verklaringen als pâjwîndrija hanèng silit ja kâraṅaning atman pangising (vgl. Wiṡṅupur. p. 18 ghrânèndrija en onder çukra); Nw. **tjakṡwindrija, mata, manon wisajanya, sakalwirning rûpawarṅna, ghrâṅèndrija, irung, angambung gandha awangi mwang abatjin wisajanya „karnèndrija, karṅa, angrĕngĕ çabda hala haju wisajanya, djihwèndrija, lidah, wisajanya sadrasa „twakindrija** (sic.), **kulit angrasani panas tis wisajanya, manut wulu puhun, jatèka pañtjèndrija, nga awuwuh lilima malih daçèndrija nga, wak(g)indrija, tjangkĕm, wisajanya manabda, hastèndrija, tangan, wisajanya manggamĕl, pasthèndrija, purus, wisajanya manuwuhakĕn rèta ring anakbi mwah angujuh „pajwèndrija, pamungkur, wisajanya mangising, mangĕntut, padèndrija, nga., suku, wisajanya lumaku, ja tika daçèndrija nga.; daçèndrijané nu idup** v. e. priester, die zijn zinnelijkheid nog niet heeft ten onder gebracht, Bngk. 8, aanh. onder tanggalang; **mĕdjah daçèndrija**, *mantĕn ing duṡṭadrĕwi.

, s., *een andere plaats* (b.: paradèça), Wtb. art. 161; **lunghèng dèçantara**, Z. 3, 27; Adip. 32 m., Wir. 29.

, s. (dauçtjarmya), z. onder wudug.

, s., z. indra.

, jav., **dasarnikang wimâna**, R. 20 Z. 1, 3 (sor ing punika puṡpaka, bangkjang wimananè), tegenov. panitih om 't zakken te beletten; Adip. 29; *grondkleur* (z. pañtjalima); *waarmeê een maal begonnen wordt;* **kotjapan madadaăran, madasar ulam maisa**, Mdj.; personen in de w. als Tolé, Turas en andere komieken; ook **pĕnasar**, daar zij plat bal. spreken en zoo meer of min 't geen in 't jav. gezegd wordt door de optredende helden en heldinnen vertalen; **dasar tjanang**, z. tjanang; **dasar prĕtiwi** v. d. ĕmpas; **dĕdasar**, *een gehalveerde klapperdop,* zooals die waaruit tuwak in détail verkocht wordt (bat. dasar); **dadasar tjĕmĕng** vgl. tjabak tj., Us. 2 a. bov., **dwang dĕdasar**

madji kutus (v. tuwak); **pangraös mĕdasar upaja raös silib mĕdasar upaja,** Kid. Adip. Z. 3, 30 en 34; **mĕdasar lĕkig mĕgarapan, nasarin,** iemand *beleefd toespreken, van af den grond* een tèmbok maken (mĕgumana), tegenov. njusunin; **nasar** v. e. nederige uitdrukking, zooals b. v. zijn eigen huis rĕrompok noemen; **nasarin kawah** v. d. atma's; **pĕnasar,** *hoofdbestanddeel* v. e. mengsel zooals de geraspte cocosnoot in de sambĕl en de tabja in de santok in tegenst. v. djatu; *voertuig* v. e. geneesmiddel b. v. 't zij water of iets anders; ook **dasar, pĕnasar,** algemeene benaming v. d. banjol's, zooals b. v. Pan Tjuwèh; ***pan dasar,** Mal. 414, bij 't bangbang bespelen; **i matjan kalintang djuti, twara buüng mandadi pandasar kawah,** T. bg. Z. 5, 31, aanh. onder wâlukârṅnawa, vgl. onder ĕntip; **dasaran,** z. die, *door een god bezield,* op feesten *fungeeren,* v. d. daratan; **ḋinasaran sutra,** aanh. onder rumbing.

2°, *beker,* Amd.; **dadasar tjĕmĕng,** kaü tjĕnik, Us., waar 't gelijk staat met sibuk tjĕmĕng.

3°, nm. v. e. tempel te Gèlgèl; **batara di dasar.**

[Balinese script], z. onder dĕsĕk.

[Balinese script], **kĕdĕsor** en **kapĕsor,** sas., njaüh (sikk. dĕsor).

[Balinese script], s., z. aanh. onder açwino.

[Balinese script], s., onder de Pâṅḋawa's, Bl. 55 (alwaar darçaṅa).

[Balinese script], s., Râma, R. 4 Z. 1, 7, z. daçaratha.

[Balinese script], jav. (Bjw. ook ḋĕsĕr), **mandĕsĕk,** *mangamĕr, *mamĕdĕk; **dinĕsĕk,** *pinĕdĕk; **maḋĕsĕk,** *aparĕk B. Z. 48, 1, v. letters (z. ngĕs); **kaḋĕsĕk,** rangsĕ'; **kadĕsĕk,** *inasĕ', R. 17 Z. 1, 6; **manḋĕsĕk rawi,** *marĕk ing aruṅa, *masĕ', R. 4 Z. 1, 68; aparĕ, ald.; **mandĕsĕkang,** *marĕk, *naderbij komen om aan te vallen,* Bngk. s., ndĕsĕk, vgl. dlĕsĕk.

[Balinese script], een vrouwelijke satrija of 'pungakan; z. èsak.

[Balinese script], s., **jadyapi saduṡkaranipun tang wastra apûrwwa sanuhanakĕna sang hulun,** *hoe moeielijk 't ook zij, al is 't iets ongehoords,* wat men mij oplegt, om mijn zoon in 't leven terug te brengen, *ik zal 't doen?,* T. Z. 4, 20 (pituwina sakaön ipun wjaktiné kagagaök tityang mangarjjanang); **duskara dènyâmrih aniwi,** T. Z. 1, 23 (kèwĕhan nggawènang panèwaka, kĕwĕh banija mabudi manjèwakĕn).

2°, eigenn. v. e. legerhoofd v. Djajântaka, Sut. Z. 114, 8.

[Balinese script] I., s., T. Z. 4, 50 (dudu); **brata sang çûra dharmma kṡatrija inongsi, phala rumuwat saduṡkrĕtaning dadi** Kid. Sund. Z. 2, 5; **kaduskrĕtan,** aanh. onder sukta en uṡṅîbhûta; **paduṡkrĕtan kaüla drĕwèn i gusti, i sĕrĕn kalih pan kojon, sané kĕni kabusbusan antuk kaülan i gusti ring tityang, i buntĕr kalih pan gĕnding, mwah baän paünduknjané i libut, kna kabasta dini ring bulèlèng kasinĕnggah ija i**

libut maän duskrĕta ring pañdjroan ring puri b., **né maädan rĕko ni madé balungbang,** brief uit Tbn.; **paduskrĕta,** z. onder busbus; **muputang duskrĕta.**

II., eigenn. W. Z. 21, 2.

, *ramp,* Kid. Sund. Z. 2, 16; **soninya duskrĕti,** T. Z. 2, 24; *kwaad noodlot,* ald. 4, **pangdaning duskrĕti,** T. Z. 4, 48; **jadyapin kudjana duskrĕti sangkula widagda arjjakĕn ikang dosa wisâmrĕtâwor bangun ri çikari bisaning sang amati muwah tang mâs ratnâpulang rĕwĕdan dĕmi tinggalakĕn angragĕd winasuh „pètĕn tang mâs maṅi malih jadyapi nistula** (niskula?), **wĕtwaning wadhûdjana sulaksmi patibrata ginugon wruh ring walawidyadjnjèng tutur tan wikara karmmâhalan dèning sang wruh wĕnang makaghârapatni èmbuh guṅa ring çarira luhung dadyakĕn suka rahaju,** T. Z. 2, 47, b. en 48, a. (vgl. onder adhastha).

, s., **patang dûman ri kulastri** (hds. kâlastrî), **rwang dûman, duskulina** (hds. dyuskulina) **tngah dûman ring dânawani** (?), verdeeling der erfenis onder kinderen naar hun afkomst, Wtb. (vgl. aanh. onder wadana).

, **adasdas,** R. 24 Z. 13, 1 (magĕlar, ngintip).

, **nasdas,** *losmaken* 't dak, een kasur, bĕdèg enz., de reuzel bij zalf (batav.); **langsé suba tĕlah dasdas, kasur sari, tĕlah dasdas, maring natar „kĕpanggih ja ditu surat,** want het prinsje had op 't bed een afscheidsbrief gelegd, Pk. b.

, **mĕdĕsdĕs,** saling timbal (z. dĕdĕs); **nĕsdĕs,** *frequent* v. aardbeving b. v.

, z. onder dèsdès.

, **nusdus,** *door rook verdwijnen* muskieten (vgl. bat. en verder kĕdus en andus); 't geen vaak geschiedt door verbranden v. gedroogde tjĕroring-schillen; een sangjang op een wierook-tent *laten ademen* om haar tot een verklaarden toestand te brengen (vgl. maûkup); v. sterke tabak flauwere doorgeuren, zoodat deze sterker wordt; **gĕbug, da pisan manjangkajang da ngitungang matutu mati, tĕka dusdus udjanin baän sinapang,** Bngk. 1, 201, **mĕdusdus,** *berookt worden* zooals de kawĕng, omringd door een mat *een zweetmiddel gebruiken,* makrĕn (vgl. onder usug); **dusdus bĕngu** v. iemand, die niet eten kan omdat 't lijk v. e. râksasa in zijne nabijheid ligt te stinken, Tjp. Z. 1, 89; **dinusdasan,** Smw. Z. 12, 24 (vgl. dudus).

, **mĕdèsdès** v. etter, snot, tranen (vgl. onder lèlès); **bĕntar tĕndasé madèsdès,** Bs. bl.; ook mĕdisdis, z. mĕnjèknjèh en mĕtèhtèh v. d. tong.

, Tt. 20 en 21.

jav., *boosdoener,* Kam. 7, B. Z. 1, 5 (sadataji, tjorah); Z. 72, 26 (taskara, tj), **dinustan dèning râwaṅa** v. Sîtâ, R. m. Z. 5 (R. K. b.: tjinuri); **kadustan** v. iets gestolens; **dustakarmmâ,** z. aanh. onder kidang; vgl. astadusta.

, z. djyèsta II.

, z. *drĕśti, h. v. lèjak, *abhitjâri (vgl. mad. disti, dèśti, jav. Amd., vgl. onder sumboga, sund. d. baja, zeker waterspook, dat den badende koorts bezorgt; *jav. dĕsti en daśti, piawon, paèka; kala dasti, danawa tĕnung); **kĕnèng dèśti ingsun wangké,** zegt Stn. op 't zien v. Sida pakśa, Stn. Z. 1; **dèśti ikmat sumbala** of **sumbaga** (?), ben. v. e. toovermiddel, waardoor men mooi wordt en de begeerde vrouw bekoort, Am. ('t mal. heeft hikmat guna jang bĕrnama siputar liman; de R. Kling sumbaga dĕsti; vgl. donga sĕmbaga); **dèsti darma,** z. onder labudarma; **nèsti,** h. v. nglèjak; **manèsti,** *mangabhitjâra; **nèstinin,** h. v. nglèjakin; **mantra pandèśti:,** *adji sisirĕp si sulap; **guruning pandèśtijan,** wiku râkśasa, Wt. 56 b.; **pĕnèstijan,** h. v. panglèjakan.

, jav. (dĕstar, Perz.), vrn. = udĕng (dĕstar mal., lamp. listar), vgl. sĕrĕbĕn, *R. L. Z. 10, 21.

, s., **hanèki duśtara ri sang prabhu** v. e. vorst, die zijn gemalin nog bemint, nadat zij hem wegens zijn jaloerschheid heeft verlaten, Sut. Z. 103, 4.

, s., z. onder puṅyamanta en aanh. onder uttarakâṅḍa.

, s. (duhsaha), een der Korawa's, Br. Z. 15, 35, Wir. 39; **duççâha,** nm. v. e. onderhoorige v. Sumali, Hariç. Z. 12, 5; **duśsaha,** eigenn. v. e. daitya, Rt. Z. 7, 5, aanh. onder mûka.

, z. onder durçanta.

, I. v. die tegen de gewoonte zondigt, zoo v. iemand, die zich met iemand v. lagere kaste afgeeft, Kam. 75 (hds. durç.). II., eigenn. v. e. der Korawa's, Br., aanh. onder râkśasângça (jav. dursasana, vgl. onder sadjdjana en durçânta).

2°, v. e. dienaar v. Kuwèra, Ar. Z. 6, 8.

, eigenn. v. e. daitya, hr. Z. 45, 6 en 14.

, s. (duhçalâ), zuster v. d. Korawa's en vrouw v. Djajadratha, Adip. 75 (Tjt.: dursila, jav. drusilawati); z. lakśanakumara.

, s., tegenov. suçîla, Br. Z. 29, 13, aanh. onder wiwi, tut. 21; **wwang duççîla,** aanh. onder *alu (vert. v. anyâjawarti), z. durçîla.

, s., een op Bali zeer bekende bijnaam v. Râwaṅa, die dasasija wordt uitgesproken, Ar. Z. 54, 4 en elders (jav. Ar. bl. 17 en vlgd. jav. R. 12, dasaswa).

, s., eigenn. v. d. vader v. Bharata, Adip. (Tjt. dursanta, aanh. onder çakuntalâ).

, z. onder ipi en vgl. dusopni.

, z. dĕngsil.

, z. onder pingkĕr.

, tahĕn asĕkar tandadi woh, Tjt. 71, op een andere plaats padapa (duhsâla of duśphala?).

, verb. v. dusswapna; **dusopni winâça** onder de zegeningen uitgewerkt door 't lezen of aanhooren der 18 parwa's v. 't Mahâbhârata, Swrg. 25, (bis).

, s., djanggal djugul.

, s., **jan duṡputra suputra**, aanh. onder najènggita (jadin di thani mapanak di mènak mawĕka).

, s., z. onder paṅḍita.

, z. onder aja.

, **maḍasyâ**, moet een conjunctif zijn v. ḍasi of dasé, R. 1 Z. 27 (midĕran).

, s., z. onder maling en çatru (Tjt. dyasu).

, s., Br. Z. 16, 8, de 10e v. e. maandhelft, War.

, z. onder dus.

, vader van Ikrada, Tjt. 239.

I. (te lezen ?, z. dawĕm), **kaärĕpang di ḍawaning kaäjoné**, *najakaning kalangon.

II., z. onder *kaḍawa.

(paṅdjang), *dawâ; *lang* (jav. id., malag. lawa), *tanghèh; ***ĕmbèn dawa**, z. onder èmbèn; **dawâgĕ'ng**, B. Z. 9, 16 (landung gĕdé); **i bulu dawa**, z. onder hulu; vgl. lantang; ***adawa**, v. d. regen, Sut. Z. 147, 19 (vgl. laṅḍung); **tanpadan ikâng udjar adawâ**, aanh. onder mrĕtyu (vert. v. kimpralapah karisyaté); **mĕdawain, pĕdawain**, *verlengen, langer maken;* **kalud kadawan**, Mal. 264 o., 242 o.; **nawanang**, *langer worden.*

(dawĕm), *alas, R. 10 Z. 2, 9; Z. 3, 1; lees dâwah of dawah.

, z. onder haṅdawé.

I., **dwa singgihnya**, *'t onware en ware er van*, Wir. 31 b., Hadji D. 38; Br. Z. 20, 2 (linjok, ngaduada); **tandwa**, W. Z. 29, 2 (kagèt), T. Z. 5, 67 (sagèt wastu), Br. Z. 1, 5, Z. 8, 4, Z. 10, 19 (tan dumadé), B. Z. 86, 19 (dadyanja); **tandwa lumaris**, T. Z. 5, 64 (gĕlis mamargi, tur mamarga, *jav. tandya en tandra); **pinariksaninghulun ikang mantrâkarśaṅa tumon dwa singgih bhagawân durwwasa**, *om te zien of D. loog of de waarheid zeide*, Ud. 92, v. e. priester = bobab naast linjok, vgl. aanh. onder kĕlĕm; **tâtan dwa**, ald. 9 (tatar s., tumuli); **sira arani tjorah ri sang rwana, djatiné tan aör twi, lan sang rawana tuhu, apan rabinira tuhu satya, tanana sira duwa* ring kakung tuhu isri twah utama**, R. bl. Z. 11, 46 (R. sas. Z. 6, Çiwa Râma meêdeelende, hoe dat Sîtâ niet door Laksmana was gedood, lawan malih sun warah sira gusti, dènira tan pratjajèku, sun warahakĕna sira sadjatiné dèwi sita tan atĕmu, atjumbwana lawan rawana, nora awor djiwa kaki, iku ta istri utama tĕtĕp bakti maring kakangé djati adja sira nora gugu); **adwa**, tut. 18 (vert. v. atathya); **dwa singgih**, om te zien of hij *waarheid of leugen* sprak, aanh. onder karśaṅa; **madwa**, *mrĕśâwâda; **adwâ ring samaja**, Sdj. (vert. v. sangwidaçtja wjatikra-

mah, Manu VIII 5); **tan madwa,** *juist,* R. Inl. 42 (nora iwang), 5 Z. 5, 28 (pasadja, nora linjok); **tan adwa,** B. Z. 36, 2 (nètèhang, tatuwijan); **tâtan madwèkâ,** R. 7 Z. 15, 6 (norana sisip, sing mawèdang); **adwa ri wadwanya** v. e. vorst, Kam. b. (vert. v. balawjasanasangkula); **tan adwa,** Sm. Z. 20, 6 (tan simpang); Z. 39, 5, Br. Z. 23, 13 (nora panggil), Adip. 27 b.; **tatan adwa,** *daarop* Ud. 40, 13 o.; * **angdwa***, R. 2 Z. 6, 7 (linjok); **mudjarakĕna ngadwé gurunira,** zij willen liever in den strijd sneven *dan hun leermeester een onwaarheid vertellen,* Br. Z. 20, 2 (ngaturang ikang aduhasu ring siwan danèné).

II., spr. duwa (kalih), *twee;* **dádwa** (kĕkalih), *twee* ('t vallen van den klemtoon op de herhaalde lettergreep ziet men ook bij tityang en kakja); **mĕdadwa** (mĕkĕkalih) *ieder twee* kosten b. v. zooals één pèrès; **padadwanan** (pĕkĕkalihan), *met zijn tweeën,* *adulur; *onder vier oogen;* *parwarwan, Kut. 13 a.; *madwandwa; **jan ri kala sĕdĕk rĕké padadwanan, pada saling manjingin, matjanda*jan, saling gĕtĕl mangrĕgas, pada pasalèng kĕnjingin, laüt mañdjĕmak mĕtjik njonjo tumuli,** van 2 gelieven, die niet verder gaan, zoodat 't maagdom niet aangebroken wordt, fr.; **mĕbok dadwa,** z. onder bok; **mandwain,** mangarwani; **padwain** (ngĕkalihin) in tegenst. v. nganèhin, *met beide handen vasthouden* de kandwa, pĕngĕntuh en de kandik.

III., **dwarèwwang hasta,** Sut. Z. 136, 6. IV. of duwa (vgl. dwasa in pl. v. dèwasa); **i duwa** zou de term zijn, waarmeê men in Gjanjar personen uit de 2e kaste aanspreekt, terwijl de prasangjang aldaar op i dèwa aanspraak hebben.

, verk. v. dwâdaçî, War.

I., spr. uit duwi, Sbr. duhi, *doren* (ngadj. duhi, mal. duri. bis. Haraja, dugi, z. *rwi en onder durèn); **kumaduwi,** na kumatjèndol en voor kumadjáum; z. bandil; **dwi*an.**

II., frequente spelling van duhi als b. v. in dwi latĕk (z. *duh), Us. telkens.

III., s., **tangan dwi,** R. 18 Z. 12, 2 (hastané kalih); **dwitjandra,** Sut. Z. 10, 2 (tj. kĕmbar).

2e, verkorting van dwitîja, War.; **andwi** in pl. v. andwiguṅa, aanh. onder wadal.

, W. Z. 1, 13 (hĕlar), *hĕlar (*jav. dwi, sawiwi).

, z. *adwé.

I., s., rahina, **diwa rahaju,** T. Z. 5, 73, Mw. **kâla diwa rahaju,** T. Z. 1, 3 (sĕdĕk dina mĕlah, s. d. bĕtjik); **diwârâtri,** W. Z. 13, 9 (rahina timira, r. wĕngi, lĕmah lĕmĕng).

II., in pl. v. dèwa, z. ald., in **andiwâçraja, diwarûpa,** T. Z. 5, 66 (aèng gohané, masalin warna).

, **diwadiwu** (b., dijadiju), Sut. Z. 26, 5.

, *bewoners* v. e. dorp?, Sut. Z. 28, 8; **para kadûwân,** Z. 18, 10; **ranté tèkâ la-**

wĕ'nyan wilĕtakĕna rikang dûwanpakasĕkar, R. 24 Z. 24 d. (kaikĕt punika kupak doné kalilitang olih ika kalih makabunga, inanggit dala²nya kaikĕt di tudjuhé makasumping).

ꦢ꧀ꦮꦶ, z. dwi I.

ꦢꦸꦮꦺ, vrn. = glah, maar door sommigen als h. gebezigd (z. drĕwé); achter benamingen v. voorwerpen een hoog persoonaadje toebehoorende, b. v. **tijuk duwé,** *een den vorst toebehoorend mes;* **duwèné,** U. M.'s (honden b. v.); **mĕduwé,** vrn. = nglah.

ꦢꦺꦮ, s., *amara, tridaça, wiwudha, gîrwâṅa, wrĕndâraka, aswapna, aditidja, dânawadwit, *rĕbhuh, *sumanasa (sumanasah pluralis, v. sumanas?), *god,* in den mond van den balinees zeer onbepaald, zoodat 't *de goden* in 't algemeen beteekent, *sura, vandaar dat 't ook *natuur* kan beteekenen, zoo in raadsels achter zelfst. nww. om *natuurlijk* uit te drukken; **pĕtjut dèwa sing dadi pĕtjutang** (raadsel op nĕnipi); **ngèngès dèwa mĕgantung** (raadsel op bila; ook onder kĕndang); **alaki dèwa** v. e. prinses, R. L. Z. 7, 148 (z. onder mantrolot); **dèwa,** *de pokken* uit vrees (vgl. onder itja); **dèwa tumbuh ring odĕl,** Us., **tjokor i dèwa,** vrnw. 2ᵉ pers. jegens een vorst, al behoort hij ook niet tot de 2ᵉ kaste; **i déwa,** titel aan kśatrija's gegeven en ook v. d. pokken gezegd, **rañina ban i dèwa** v. d. pokken (vgl. onder rañh en taram); **pradèwa,** *de lieden v. d. 2ᵉ kaste;* wordt ook enkelvoudig gebezigd; **dèwaña,** z. onder rauh; **mĕdèwa'an** v. die de Wargasari zingen (vgl. nuntun); **dèwanâtha,** *surapati; titel v. d. vorst v. Madjapahit, Kid. Pam. Z. 1, 164, Z. 2, 35, waar het v. Hajam wuruk wordt gebezigd; **déwakinnara,** s., hemelsche muziekant Gh. Z. 2, 6, a.; **dèwakanya, padéwakanyan,** 't verblijf der widyadari's in Indra's hemel, Tjt. 52; **sang kadi dèwakanyaka** v. e. vorstin en wel een gehuwde, Kid. Sund. Z. 3, 22; **dèwadanda.** Wtb. III. 17 b. enz.; **dèwadâru,** s. (species v. pinus enz.), B. Z. 41, 12 (tjandana, vgl. dèwandaru en amaradâru); **dèwadrĕwé** v. 't goed eens priesters z. aanh. onder su; **dèwadatta,** eigenn. v. d. çangka v. Ardjuna, Br. Z. 15, 26; Bh. 3; Wir. 60; **ikang bâju si dèwadatta, manghwab gawènya,** Wrh. 6; **dèwadatta, angob wiśajanya,** Nw.; **dèwatîrtha,** B. Z. 11, 2 (masurudaju, mapabrĕsihan); **dèwaçaraṅa,** s., B. Z. 15, 2, Wt. 35 o.; 36 b.; **dèwâçraja,** v. iemand, die zich afzondert, om met de godheid in aanraking te komen, T. Z. 5, 68 (bis, waar ook diwaçraja, vgl. ghaṭotkatjaçaraṅa en ghaṭotkatjâçraja); **dèwasâkśi,** de eed der brahmanen (in sommige rijken, zooals b. v. Klungkung, ook v. d. echte kśatrija's), waarbij men 't tjor-water niet behoeft te drinken; de aflegger van den eed zegt hierbij „zoo ik werkelijk schuldig ben, **apang tijang kĕni saupadarwaning, padèwasakśi; madèwasakśi,** *among apuj; **kadèwasaksinin** v. iemand, die zich voor goed ergens vestigt; **dèwaçâsana ngaranya, çâsana sang sogata,**

mahèçwara (mâhèçwara), **mahâbrâhmaṇa, salwirning samaji** (?), **putraka, sâdhaka, pitamaha, bhaṭâra paramèçwara, salwirning ḍanghjang salingsingan, wulusan tigang rât, râdja djambi, arib ulang dirasi** (?) **mangulihi, tadji kamulan, parjjangan, dèwaçâsana ngaranikâ,** Wtr. 38; **dèwawèçma,** Sut. Z. 137, 2, d. (padèwabaran); **dèwapûdjâdi,** aanh. onder nijama; **dèwajâna** tegenov. pitrĕjâna, tut. 57 b.; **dèwajadnja** (skah di dèwa, jan limang tĕmwang di dèwajadjnja); **dèwamanyu,** O. b (980), O. Kĕndal; **pulirakĕnaning dèwamanyu,** O. b. I. 7 b.; **dèwamanyu,** vgl. râgamanyu; **dèwamaja,** s., goddelijk v. amrĕta, W. Z. 29, 5 (hjang mawak), s. (dèwâbharana?); **dèwaguru,** onder de boetelingen, fr. s., aanh. onder mârkandéja; **kadèwagurwan,** kk. Z. 16, 1, z. kasurupan; L. Z. 2, 7 (djron dèwa); **kadèwagurun,** *kadèwatan; **dèwagrĕha,** *panghjangan; **dèwabrana,** *makuta; **kadèwabratan,** B. Z. 109, 7 (bratan dèwané); **dèwabhasu,** bharata, aanh. onder çakuntala.

, z. onder purâkrĕta, Aw. 42.

, s., z. onder ipèn.

, s., *godin*, maar vaker als titel v. vorstinnen, *de princes*, B. Z. 16, 8 (sang arum, sang ahadjĕng, i dèwa aju), Sm. Z. 22, 21, op de twee volgelingen van Raṭih, Sm. Z. 21, 13, Z. 22, 21 (tjètika); **dèwinira,** R. 9 Z. 2, 4 (rabin idané, antĕn ida), dat twee harer volgelingen zich met haar in 't vuur wierpen, blijkt uit Z. 23, 8, men zou dus sakhî kunnen lezen; **dèwi djâmbawati,** B. Z. 3, 2 (çri dj.); **sang dèwinta,** R. 5 Z. 5, 22 (rain tjai): **patjar dèwi,** p. galuh, B. U. bl. 49, **dèwatâ dèwi,** van de gemaakte godin Upaçruti, Ud. 10, bis; **hjang dèwi,** Durga, Sdm.

, bij de Mahom. (دعا), mantra (jav. donga), Bwsk., telkens b. v. aanh. onder ĕngsĕp.

, z. dawĕm, volgende op dawa en dawânala.

, **ḍawĕhan,** aanh. onder winâjaka; vgl. ḍawĕran.

, jav., **kaḍawuh,** B. Z. 9, 1 (tiba, katibanan); **angḍawuhi çapa,** *iemand vervloeken*, Sum. Z. 7, 3; **wus watra ḍinawuhan,** v. priesters door den vorst beschonken, T. Z. 5, 115 (sampun data katurin, vgl. onder runtah en rĕntĕh); **ḍawuhakĕn,** *werp naar beneden* de op den boom slapende apin, T. Z. 4, 54 (tuludang); **diṅawuhakĕn,** Br. Z. 22, 7 (tinibahakĕn).

2°, Sm. Z. 4, 18 (ghatika; vgl. onder tibâ), T. Z. 4, 19 (panalikan; mal. v. Bndj. daŭh. *trom*, waarop geslagen wordt, *om de gebeden aan te kondigen*, vgl. sund., waar ook dadawuhan). *uur* (nalika), gelijkstaande met 1½ uur bij ons; dag en nacht bestaan ieder naar oud-jav. wijze in 8 ḍawuh's (vgl. M. Will. Ind. Wisd. 263, no. 2, z. daŭh; vgl. jav. ing wajah saḍawuh, Ad. 59 b. en z. onder prahara; de oorspronkelijke beteekenis *vallen*, vgl. bat. madabu); z. daŭh

III.; **dawuh pisan**, $7\frac{1}{2}$ *uur 's morgens;* **daüh ro**, 9 *uur;* ***dawuh rwa**, B. Z. 8, 49 (nalika ping ro); **dawuh tlu**, $10\frac{1}{2}$ uur; **dawuh pat**, *12 uur* 's middags en 's nachts; **dawuh wwalu**, Z. 67, 7 (nalika ping olu), Z. 80, 34 (astanggatita), *6 uur 's avonds* (fr. S. telt tot 11 dawuh's, iets dat ik niet begrijp).

3°, **kjaji dawuh bali agung**, z. onder manguri. **pangèran pandé dawuh**, z. onder bjåsama; **madawuh***, Sut. Z. 147, 12; **subaddhâpagĕh kadi dinawuhan, ja dumèh ikang gangga tan adrès hilinja**, Adip. 65; **dawuhan**, *afgrond, diepte;* **kĕlĕmakĕn ring dawuhan**, O. b. 8 a. (Bjw. dawĕran en gawĕran, vgl. sund. en rawuhan; mad. tabun, *dijk*), Adig. 20, 41, aanh. onder sùk, vgl. eedf.; **humili kadi dawuhan alak**, aanh. onder garabag.

, z. daüh.

of dèwahara; **grĕha padiwaharan**, R. 22 Z. 4, 24 (balé pamantrijan); 24 Z. 6, 5, 19 Z. 16, 13 (paduwaharan); **padèwaharan**, *dèwawèçma, pahoman, vgl. onder dèwar; **kirnnang wang madèwahara* ljan alarih midĕr i harĕp atunggalan hadjĕng** (b.: gadjĕng, te lezen sadjĕng of wadjĕng?), Sut. Z. 47, 12.

, s., z. onder çatru.

, z. onder pintu en dwârika.

(jav. text huwajwagi), Br. Z. 51, 5 (tan patjanĕngguh; jav. vert. amrih prajogi) B. Z. 68, 3 (nadwanin!, nagihang; vgl. onder undahagi), **nihan takoni nâmapinda ngaranya, adĕgning wong halâhaju; kèngtakna tmĕn; u da ja da** **nja pha, suku, tngĕn, ra, 5, angkanya; a ah é ba da na u, taling, wisad, tja, 4, angkanya; a â sa na ka bha sa surawindu, ang, 3, angkanya; i tja ma rĕ na ha ça, tjĕ kan markrĕ, 7, angkanya; i rĕ lĕ' an ga ta tja, hulâ, wrĕ, 8, angkanya; i lĕ o gha ta la dja ta, tarungan, çu, 6, angkanya; pa da da ra nga wangsa, dirgha, markwa, makra, djung*, ça, 9, angkanya; gunâ langgunâ, hâraka, 8, çèsa jânuduh adĕgning wwang, èkadhwadjo dwâjam dhùmah, trising lañtja turtha wrĕkah, pañtjagoh sadkakaç tjaiwa, sapta gadjâsta wâjaçah; jan dhwadja adĕgning wwang, tuna, kakja, wlut, tabhû, tan panganĕnya; jan dhùma adĕgning wwang, asu, sapi, bangka, tda, kbo bulé, tan panganĕnya; jan singha a. n. w., ajam, wdus, malung, kidang, tan panganĕnya; jan swâna, a. n. w., tjèlèng putih, lĕmbu, sarwwa tjampur kunang, tan panganĕnya; jan lĕmbu a. n. w., sarwwa tanpasisik tan panganĕnya; jan garddhabha, a. n. w., iwak magĕng, kakjâ, sapi, wlut, tan panganĕnya; jan gadjah, a. n. w., ulâ, muduk, hangsa, mrâk, sarwwa çutji tan panganĕnya; jan wâjaça, a. n. w., asu, sapi, itik, lutung, wdus, bulung tan p.; jan dhwadja a. n. w., sañdjata duwahaginja ring wwang agĕ'ng, strî makolih marunja, mâti ring dèçântara ja, jan dhùma pangadĕg ning w., kna pakan, mutah mising wistinja; jan singha p. n. w., kna pagawé, mâlap drĕwja hjang, mwang drĕwja krangan, bwat**

doša wištinja; jan swâna p. n. w., kna tudju, sor, ptjing[*]**, mâpĕs, pĕndĕm kunang, mwang kapihalu ja wištinja; jan lĕmbu p. n. w., hutangan, bwat kinirakiraning strî, mahutanga bwat pinĕdjahan dèning wwang agĕ'ng; jan garddhabhâ, p. n. w., mâti inadang makolih marunja, bwat dinalih tan jogja, tanirasimahulun, duwahagi tan hanak pihutanginja; jan gadjah p. n. w., bwat alahalah kalulanja ja, karurû ja wkasan, kadangnya irišyèršija, kna pakan wištinja; jan wâjaça p. n. w., bwat kapihalû, mwang mâlap drĕwja hjang bwat lokâhaju karahasyananja, bwat purun rumahnja, katanĕman kna prih wištinja,** War. 2 vlgd.

(ofjip, Smbr. dahwa, Gj. kangka, Kl. kangkang), nm. v. e. in huizen nestelende tabwan-soort (z. kèh); in Gj. is jip een soort, die in de boomen nestelt en zwarter; ook zijn er die de t. dawan t. tjèngtjèng (Bjw. tawon kĕñtjĕng) noemen, daar 't nest wel op een tj. gelijkt; volgens anderen weêr t. nasi; in zuid Bll. ook gĕlĕm; vgl. dowan; **kadawan**[*], z. onder rantan.

en ndwan, *don, Sm. Z. 23, 2 (sadya); **dwan**[*], Br. Z. 40, 6 (dondon); **dwaning**, h. v. krana of makada, b. v. **punika dwaning mĕwasta tumpang salu; sapunapi dwaning**, *ngapa, *hètu; **dwaning ida malakšaṅa**, *doniran laku, Sut. Z. 125, 9; zelden doning (*hètu); **ndwaning ja makambang**, *matanyan asĕkar, **ndwaning wawang lumaku**, *hètuning parigĕlis; **ndwaning danê nu ngĕndusin**, *karaṅanirâu patanghi.

II., **nuwanang, duwanang**, nuwang.

, z. onder njawan.

, z. dogèn.

, s. (dhwani), *geluid*, Sm. Z. 30, 11; Br. Z. 16, 17.

, z. onder susur.

, moeder v. Añdjani, die zij bij Djamadâgni had, v. Bali, die de zon tot vader had, en v. Sugrîwa, die door Indra werd verwekt, Tjt. 238 (in 't skr. is B. de zoon v. I. en S. v. d. zon).

, s. (dèwadâru?), *suradâru, R. 2 Z. 1, 23 (tjandana; de boom in 't Sumbaneesch ai nitu, *geestenhout*); 25 Z. 8, *surataru, Was. Z. 2, 83; **dèwandaru** inukir v. e. landèjan, Ww. b. Z. 1, 42; vgl. amaradâru en dèwadâru.

, s., *tweegevecht;* **madwandwa**, R. 5 Z. 8, 3 (magĕpjuk, madadagan), W. Z. 8, 10 (padadwanan, matunggalan, matanding); **adwandwa**, B. Z. 94, 14 (matandingan); **dwandwan ngûnì pĕdjah karia** Br. Z. 40, b. (matandingan, dondon?).

2°, z. onder sumâsa.

, s., z. onder pĕtĕng.

, eigenn. v. e. vorst, T. Z. 3, 42; T. b. Z. 4.

2°, z. onder bèrawa 2°.

, s., eigenn. zoon v. Râwaṅa, R. 17 Z. 9, 6; **dèwatântaka, 22** Z. 3, 2 (j

dèwantaka); 2° of surântaka, een vorst v. Awangga door Daçabâhu overwonnen en later strijdende onder Djajântaka, *çrjâwanggâdhipa, *çryâwangga, z. Sut. Z. 117, 6, Z. 147, 10 (Tjt. 79 marâdja çiwanda, jongere broeder van Koça en oudere van Suçrawa, vorst v. Kalingga, alle drie zoons v. maradja Bradjakâla).

, s., *boschbrand,* Aw. z. dawĕm.

, z. onder dwan.

, Bjw., *wilde pinang,* phychosperma silvestris of kuhlu, Vr. (vgl. bat. sindawar, men. sinawar, sund. pandjawar en sinagar).

, **dawĕran,** z. onder dawuhan en vgl. dawĕhan.

, jav., *pĕrung, *kiting, *kutung, aanh. onder simpèr.

, z. ĕmbĕk.

, **padèwaran,** *kapel, bidhuisje,* Wrt. 29, z. diwahara.

, s., *deur, poort* (*jav. duwara, lawang, lamp. dawara, kr. duwara, *ingang* v. e. dorp), Ar. Z. 3, 2, *gupura; **dwarapâla,** *portier,* kk. Z. 3, 1 (vgl. wiwarapâla), Sut. Z. 73, 1; vgl. dwârâdyakśa.

, s., z. onder tuha rawa, Adip. 65.

, s., *de jongere broeder v. iemand, van wien 't meisje gegeven wordt,* zoo de oudere, na den koopprijs betaald te hebben, komt te sterven, Kutr., Wtb. 215, vgl. onder ipèn en ĕmbana.

, *dèwapûdjâ, Sm. Z. 6, 8.

, s., tawon, Kr.

, z. dwârawatî.

, s., **tumama ta sang sañdjaja, tlas pinadjarakĕn dèning dwârikapintu,** Ud. 27 ('t origin. dwâhstho niwèdajamâsa sûta putram upasthitam).

, s., W. Z. 23, 3 (gadjah), Kid. Sund. Z. 2, 160 (*jav. dirada).

, s., *tempelwachter* in de gedaante v. monsters, Sut. Z. 13, 2 (togog pangapit kori), vgl. dwârapâla en onder gopâla.

, *manggiśta.

2°, eigen. v. e. plaats, z. onder djapatuwan.

, s., W. Z. 13, 9.

, s., *de 9* dèwarśi zijn Marîtji, Bhrĕgu, Anggira, Pulastya, Pulaha, Kratu, Dakśa, Atri en Wasiśtha, Brh. 5 (waar Nârada niet genoemd wordt); **jan ing dèwarśi nghulun bhagawân nârada,** Bh. 36: **dèwarĕsi praçâsta kita nârada prijarańa,** R. 20 Z. 9, 14; vgl. onder saptarśi (en Wiśńup. 49, waar 5 brahmarśi genoemd worden); **watĕk dèwarśinè,** *siddhasanggha.

, s. (ook dwarakâ), eigenn. residentie v. Krĕśńa, B. Z. 1, 7 (jav. dârâwati), Z. 83, 1 (madura); **sang prabhu ring dwârawati,** çrîtjitrângçukarâdja.

, s., B. Z. 15, 7 (kumbang), *madhubrata.

, *jav. (vgl. onder ambat en

awak), T. Z. 5, 66 (padidian), als 2e pers. of 1e pers.?, T. Z. 5, 73, *self*, *alleen*, Hadji D. 28 (bis), Am. 13 a., b. en passim; **kari ḍawak,** *alleen blijven,* nadat al hare kameraden weggegaan zijn, Mal. b. 82 o., als 2e pers.; **lah karija ḍawak,** bij 't afscheid nemen v. iemand, dien men alleen laat, T. Z. 5, 66; **sira ḍawak uga mon mañdjing,** Mal. 398 m.

, sas., vriendelijk uitnoodigend (vgl. dawĕg); **dawĕk, dèwa srĕminang, nĕka mumpung suwung, kula baé mésaq**², *gelief den brief in te zien,* enz., Tjp.

, z. daŭk.

, vgl. druwak; **manduwak,** *mangambah, *rumĕbah, *mangdĕmak; **manduwak magĕntuhan,** op 't slagveld, B. Z. 85, 2 (*gumulung gumuntur); **nuwak,** *toespringen* naar de plaats waar zich de vijand bevindt, Bngk. s.; **nduwak tindaké,** *groote stappen* maken bij 't loopen; **padjalané manduwak,** Pan. Br. 43; **manduwak** (b. manguwak) **pagĕhan,** *door* de heining *breken,* Bt. 294; toen Sipat iman bij de princes kwam om haar naar hare vader terug te voeren, wantrouwde hem de princes Kañtjanawati, die haar moest bewaken, waarop S. i. haar uitdaagde, naar buiten te komen, **ti krodhanya sang anom, dinuwak tang pintu aglis ngunus duñng atitikšñângidingidan, anitir njurik ambabad tan tĕdas alowarañi, pinupwèng mudgara timah tan kampir lwir sèla giri tinampuh, dèning rèrès nora ginggang tima tĕguh, anglèng râkèn ajuanom runus kadganta mangkèki, jan njong talu sukèngsun sakârĕpira „sang kinahasan** (?) **amawa, galih nikang roñdon laki nĕhĕr tinĕmbang tang dodot, anak djamang radèn dèwi, lastarjja kontal iki, nĕhĕr tasira sumujug, rarĕm ngadĕpèng ksitya anangis angrĕmirĕmih, amintâmpun sinambut dé sipat iman,** Spt. Z. 4, 41 en vlgd., aanh. onder kala.

II.? z. onder kuduwak.

, jav., h. v. iba, waar 't niet als voornw. optreedt; **ḍèwèk bapané,** h. v. awak bapané; **praḍèwèkan** (in overeenkomst met pĕrĕragan), ook in pl. v. **ndèwèk,** dat h. is v. padidian (vgl. pradii onder dii); **ndèwèk,** *swadèha; **mandèwèk,** *kèsisan, *tungatunggal, *nissahâja; **kari mandèwèk,** *kapitunggal; **njilih pipis ndèwèk,** *geld leenen zonder interest te betalen;* vgl. dawak.

, s., eigenn. v. e. vorst, wien Widura's vrouw toebehoorde, Adip. 73 (dèwata).

, s., eigenn. moeder v. Krĕšña, aanh. onder çakuntalâ en nala.

2e, z. onder dèwawatî.

, s., aanh. onder mlètjâ.

, s., R. 2 Z. 1, 51, 7 Z. 1, 2, Ar. Z. 40, 3, W. Z. 13, 6 (çrangçuman); **diwakara** (te lezen dinakara) z. onder dinakara, Sm. Z. 22, 17; **diwâkarâwatâra,** z. onder awaçarîra, z. diwangkara.

, s., R. 5 Z. 5, 18 (ngamaralakšana).

, s., tjâṅḍâla.

, dèwawâkja?, Ar. Z. 12, 3.

, s. (dwaidhi), **dwaidhibhâwa,** z. onder sadguṅa.

, s., Sut. Z. 10, 2 (rwa wlas), Z. 121, 12, aanh. onder sudjanma; **dwâdaça sandhja,** Adip. 36.

, s., de 12 d. v. e. maandhelft, War.

, **dwidaçawibhâga,** *çrama; **dwidaça wibhâganing râdjadaṅḍa,** aanh. onder guṅottama (rorasan); Tj. A. a. dwidaçi.

, s., 2e gemaal van Mâdhawi, Ud. 67.

, s., Ud. 80 (vert. v. âditya in 't meerv. vgl. onder aṡṭubasu), B. Z. 108, 1, Adip. 36, Bh. 37 m., vgl. Sut. Z. 122, 2 en aanh. onder dakṡa.

, mal. (ar.), *potlood* (vgl. lamp.), voor de duidelijkheid voegt men er soms mauntĕng bij; bij de Mahom. *inkt.*

, jav., **dumawut,** z. onder dudut; z. dáut; **angdáwut** v. e. stortvloed planten (ngadj. djawut), Sm. Z. 20, 6 (manibanil); **dawut,** W. Z. 35, 8 (abutĕn, dyastun abut, abut); **dawutĕn i patik hadji sahamûla,** v. e. priester in 't hart, Wir. 49 (vert. v. samûlan uddhariṡyâmi, namentl. çaljam); **kadawut,** Sut. Z. 136, 6; **kadawut,** kabungkah; **panawut pangpang** O. VII 4, a.

, sas., *ondiep* zoowel v. e. rivier als v. e. wond, ook bawot.

, s. z. onder çatru.

, jav. (*duhĕt), djuwĕt, Ar. Z. 32; **pangning duwĕt kadawa moni manodjnja râmja,** Rm. Z. 8, 8 z. djudjutan.

, *grens?, boord?*, **milwâtang sirarâ sumamburat anèng sadawata kasirirnikang hangin,** Hariç. Z. 19, 2; **sadawatâning ibuh agĕ'ng,** Sum. Z. 25, 5; **sadawatânikang limut,** Z. 1, 14, **muwah ing kakṡatrijan pĕpĕk kang sadawata dèning stryangungang,** Kid. Sund. Z. 3, 118; **iwir wah sindhu hamuntwani sadawatâ wadwâniwadwâpĕnuh,** Hariç. Z. 11, 1; **wong tan palinggaran kĕbĕkang sadawata,** Mal. 144; **tutug dawâning sadâwatâ kĕkĕntaning kuta djro taru'nya rinantan tĕpi'ning marga alunang kongang tèkang sâgara,** Ww. b. Z. 4, 5; **prâpti(ng) tĕpining sadawatâ wwènika araras miljanggarûṅtal angĕnani çaradanta,** Dpt. Z. 1; **çrining panggĕlaran tikâ sadawatâning rĕm kasĕnwan rawi,** Sm. Z. 1, 3 (dèwa ning kadjĕnĕngang ring tulis awanan kapĕtĕnganè mwah mangdè galang).

, **ratna diwati,** z. onder kèlam.

, s., *godheid* bij de Balineezen geheel als dèwa, waar dit *god* beteekent in gebruik, als cijfer, z. onder watĕk; **dèwata** (m. c.), B. Z. 9, 9 (wibudha, amara, dèwa); **manuk dèwata,** 't mannetje v. d. krĕkwak?, volgens sommigen, daar die nooit gezien wordt (volgens te Mechelen zeggen de jav. dat de nachtvogel bĕñtjé 't mannetje is v. d. gĕmak); eigenn. v. e. offerande v. meel in de gedaante

v. e. vogel op de **sanggar tawang**; **dèwatâtmaka**, B. Z. 16, 1 (kadèwaraga); **kadèwatan** W. Z. 16, 1 (kadèwagurun, swarggan); **nèwata** v. e. vorst *overleden* (vgl. onder *hawan en dèwâlaja; vgl. 't mal. معرت, uitspr. v. معراج, *sterven* v. e. vorstelijk persoon, z. versl. Mal. hs. v. d. Royal As. soc. bl. 59 v. d. afdruk, noot, waar de beteekenis goed uitkomt; in de 3 mal. ged. bl. 69 en 164, waar het verkeerd gespeld is, terwijl ald. 62 en 111 معراج gebezigd wordt; **nèwati** v. e. vorstin, **ndèwati** v. Sundarî, *paratra, Br. Z. 15, 19; **dèwata di balé punduk**, *wijken Z. M.. Ngurah Madé* (deze was uit K. A. maar regeerde te Bll.); ***naranâtha dèwata**, Sum. Z. 17, 2; **dèwata kadanda**, aanh. onder lawu; **jèn manuka sira ni sritañdjung, upamané mangké paksi dèwata angadji, tuhu rupané aju, naling rungsit parnahipun, babasmi djangah manuké, angadji luhur dělanggung, sing tumon pada kasmaran, èmané tan kakurungan**, Stn.; **dèwatané** en **dèwatiné**, *wijlen* v. e. persoon (z. patala); ***çrî dèwata** v. e. overleden vorst, T. Z. 2, 33, alwaar ook sang wus umor ing hjang; vgl. Pam. 24 *o.*; **dèwatarûpa**, R. 5 Z. 5, 15 (ngamara goba).

2°, z. onder dèwaka.

I., s., *hjang², Sut. Z. 73, 9 (dèwakamini); **nèwati**, z. onder dèwata.

II., z. onder wèdawatî.

, **sampun sangçaja dwatanuhnikang wulan**, Mal. 296.

, z. onder dèwântaka.

, B. Z. 48, 3 (dèwata maraga, d. sakala), vgl. dèwâtmaka.

, s., Sut. Z. 81, 1, vgl. dèwâçraja.

, z. onder waiwaswata.

, s., eigenn., Aw. 88, ***dwètawanâçrama**, Swrg. 45.

(?), **dhwatala rajungikânrang lumrâsě'k panganaikâ**, waar gesproken wordt over een vaartuig, Swrg. Z. 36, 2.

, volgens een interl. vert. v. R. 19 Z. 13 de naam van de gaurî versmaat (◡ ◡ ◡ ◡ ◡ ◡ — ◡ — — ◡ —).

, z. adwitijâ.

, Hadji D. 34.

, B. Z. 16, 1 (dèwa maraga en vgl. dèwatâtmaka, z. onder âtmaka); 2° *geluk*, iets hem te beurt gevallen als geschenk v. d. goden, **lěwih kadèwâtmakanira sangahulun amanggih santana pada uttama**, Ww. b. Z. 4, 67, Z. 3, 199; **katuhon kadèwâtmakanira sira sang nathèng maměnang katurunan pradjurit**, ald. 19; titel v. e. kěkawin; naar 't hands., dat ik inzag, van zeer jonge dagteekening; de spelling zeer slecht en met 't metrum wordt raar omgesprongen; er komen Bjw. woorden in voor, onder anderen gogosan.

, aanh. onder nala.

, in pl. v. dhwasta?, Sut. Z. 122, 2 (rusak), Z. 131, 6, lěbur, sirna (Wnt.,

die ook ḍyas en ḍwas opgeeft); Z. 136, 4; Z. 138, 1 b., **pupug ḍwas hilang** v. wapens Ar. Z. 8, 7; **kinmah ḍwas**, z. onder kĕmah; **ḍwas parikṣirnna**, Bh. 86.

, z. onder kadiwas.

of dóasa, z. dèwasa.

, s., *haat, vijandschap, wrok*, aanh. onder kuwung en vgl. onder râga; **dumwèṣa**, *een hekel aan* iemand *hebben* ('t hds. durmèça), Bh. 44.

, s., *tijdperk, stonde* (vgl. dèwasa); *çubhakâla; **lalung diwasa**, R. 2 Z. 1, 15, 37 (dawuh hutus; z. onder lalu): **diwasang wimûrtjitja**, B. Z. 100, 3 (usanang dèwa palingé), *scheid uit met*, Z. 17, 5 (purnajang); **lalu diwasa**, de tijd, waarop zij moest baren, was gekomen, Sut. Z. 20, 3 (tutug ulanan); **diwâsang matâmrĕm**, Z. 46, 5 (kĕdatang nètrané mamrĕm, usanang panjingakaning idĕm); Lamb. Z. 4, 3; **dènyanpatinggal irikang sarwwa dharmma, kèwalâ nghulun djuga kâraṇanikâ, âpan wĕnang nghulun (ĕn)tasakĕna sangké gawènya hala, hajwa tâsĕn prapañtjâtura, ta huwusan prihati, kadiwasa(ng) manastâpa**, Bh. 40 (vert. v. sarwwa ḍharmmân parityadjya mâm èkam çaraṇam bradja, ahaṁ twâm sarwwapâpèbhjo mokṣajiṣyâmi mâ çutjah); **kadiwasa kingking, ta huwusan çotjanija** (hds. çowanija), **pangatagning kâlawasa ngaraniki**, Bh. 3 ('t origin. kâla parjjâjam adjnjâja mâsma çoké manah krĕthâh); **aringkwindung rakjan ta diwaça halĕk luhta tusapi**, Lamb. Z. 413 (dèwa antĕningsun palilajang sungsuté mwah waspané pèrpèrin dèwa).

, duwasa, dóasa, *diwasa, *tijdstip*, vooral die naar de Wariga of andere berekeningen (mal., mak. rèwas a?); **mĕlĕtan tigang raina saking dèwasa itjal bantèng punika; ndèwasèn**, Bngk., op de padi de berekening v. d. Wariga toepassen.

, s., z. onder çatru.

, verb. of constante schrijffout (?) in pl. v. dwiman, z. onder bhudjangga, Tjt. telkens, waar soms dwiswan, lumaku dwiswan v. iemand, die bij een heilige in de leer gaat, ald., vgl. aanh. onder musuh en niṣkala.

, s., z. onder çatru.

, s., *avond*, R. 24 Z. 12, 3.

, z. onder dèwâçraja.

, vgl. Wt. 35, Br. Z. 50, 18 (manghjanghjang), *atapa, W. Z. 1, 4, Z. 5, 5; Ar. Z. 1, 15; Kam. 11 b., Ws. 7, 19 b., Us. Bal. 301, ook diwasraja, **mandèwâçraja**, *masurâçraja; **andèwâçraja**, Z. 5, 68 (vgl. onder dyus); **andiwâçraja asusur araradin pan angarĕpakĕn pĕdjah** v. e. vrouw, die zich door haren man niet wil laten beslapen, Ww. b. Z. 1, 53, adus andiwaçraja tt. 31, adyus adiwaçraja, ald., vgl. dèwatâçraja en z. onder maṇḍi[2].

, s. (dhwastha), vernietigd, Br. Z. 51, 13; B. Z. 104, 1 (rusak), R. 22 Z. 8, 15; Wir. 39; vgl. onder *tampèh.

[Balinese script], s. (dhwiśtha?), tĕngah?, Dj. 4 (katĕngahang), **dwiśtaning kidung**, T. Z. 4, 34 (dwèsta palambang); **angawi dwiśtèng kidung**, v. iemand die een minnebrief schrijft, Sut. Z. 4, 150; **ari** (rari) **lah ta angawi lĕngkaranĕn kalangĕn ing sakamargga dèn munggwing dwiśtaning lambang mwang kidung**, Ww. Z. 3, 139; **dwiśtanikang musuh**, Kid. Sund. Z. 1, 55 (c. Z. 1, 20), vgl. T. b. Z. 1, 91.

[Balinese script], s., **kâlapaning dèwaswa kâlapaning drĕwjaning brâhmaṇa**, Ud. 20 (vert. v. dèwadrawjawinâça en brahmaswaharaṇa); **maling anumpung, mango abĕt** (b.: mahabĕt, maibĕt?) **mastrî larangan, angalap dèwaswa**, Ag., aanh. onder râdjaswa, vgl. Tt. 15 (in pl. v. drĕwjaswa, bij Kern).

[Balinese script], T. Z. 1, 50 (b.: dèwiçwari).

[Balinese script], ḍawuhan?, **palĕhan ri soring dawan**, aanh. onder palis, alwaar dawwan.

[Balinese script], s. (dwiwida), eigenn. v. e. aap, R. 17 Z. 3, 1 (sang drawidé), z. drawida.

[Balinese script], s., z. onder indra.

[Balinese script], **kunang anak bhagawân pulastya ri sang ilâ, bh. wiçrawa, sang wiçrawa makastrî sang dèwawarṇinî, anak bh. waradwâdja** (bharadwâdja), **putu dé bh. wrĕhaspati, pinakânaknira ta sang waiçrawan, makastrî sang rĕddhi, pinakânaknira ta sang nalakûbara**, Ag.

[Balinese script], s., eigenn. dochter v. d. gandharwa Grâmani, vrouw v. Sukèça en moeder v. Mâljawân en zijne broeders, Utt. 8 (de bal. omwerking nini dèwati).

[Balinese script] I., R. 2 Z. 1, 25 (**dagang, wwang** dagang), **angdwal**, (jav. ngĕdol, sas. en mal. djuwal en vgl. dol en jav. idjol); **ring dwal²**, 11 Z. 1, 2 (mĕdĕl kabĕdĕl; vgl. jav. dolan).

II., verwaarloozing v. d. laatste eer een overledene te bewijzen?, W. Ast. 26.

[Balinese script], sas., blangsutan; **wwang andidiwalna wwang anunulup** en vóór wwang ambĕdil, Adig. 21 b.; **diniwal**, Wtb. onder bl. 69 (vert. v. laksajitwa); **diniwal**, aanh. onder wulung.

[Balinese script] I., jav., **dinuwĕl**, tjinĕlĕk, v. d. aars, R. 18 Z. 11, 10 (kaŏbès); **upastha, ng. plat, mangujuhi mamlĕtjing, mangduwĕl halanya**, Pabratan 17 b., vgl. aanh. onder puhi.

II., z. onder uwĕl.

[Balinese script], s. (dhawala), pingé, B. Z. 3, (putih) *wadé; **dhawalahara**, Wir. 39 b., **sutra dhawala**, Mal. 199; **hana ta umah dhawala putih**, R. 6 Z. 4, 10 (putih, tĕdas, manik putih); **dhawalângçuka**, Br. Z. 31, 17 (sutra putih); **dhawalottarîja** v. weduwen, Aw. 56 (vertal. v. çuklottarîja, vgl. onder putih), vgl. onder wuru II.

[Balinese script], R. L. Z. 7, 25.

[Balinese script], s., z. onder utkotjaka (alwaar dowila), eigenn. v. e. rĕsi, Açr. waar dèwila.

[Balinese script], aanh. onder lungsur, z. onder duh; **jan wang sudradjadma, ambĕk wiku anggĕlarakĕn mantra panglukatan,**

mwah panjuda mala, sang amangku dalang, jan durung sira mapudgalakrama masurudaju, adikṡawidikrama ring ida bhaṭâra çiwâditya, tan wĕnang pinudji dèning loka, dwilatĕk, ngaranya, ambhîsahakĕn awak ngaran, wiku nora, sangar ikang djagat, jadyan hana linging adji sinĕngguhnya, dènya sang amangku ḍalang, duk wiku sangara mangrèka sastra, ika maprih pakolih, boga bukti, mârjjakĕn sakrama ika, jan hana wang sudra, ngaduh mantra² pudja², ngulati gagaduhan sang brahmaṅa, ngĕgungin brahana (brana?), **ngaguwang wirjjadnjananira, kĕna upadrawa sudra ika, dé sang hjang saraswati, matinya atmanya ĕñtjĕp munggah ring kawah gomuka „mwah jan wang sudra prasangga njatjad manapa surjjan awaknya, mwah pramada langgana ngamalingin pasurjja brahmana, sama ngamalingin drĕwèn bhaṭâra, papa sudra ika, amanggih gring tan wĕnang sambat sasar patinya phalanya ĕñtjĕp ring kawah, tanpadadi djadma mwah,** fr. bpl.

[Javanese script], ḍo en alapan (vgl. ḍwambilan), *acht*, Tt. en fr. s. ḍlapan; **satus ḍolapan** schijnt daar een onbepaald groot getal aan te duiden, in een m. tegen vergift (vgl. mal.); **satus ḍwalapan warṅnaning tudju,** Us. (waj. Kap., sata korawa satus ḍĕlapan, waarmeê 108 bedoeld is, dus evenals in 't mal. verhaal, z. T. Batav. Gen. XXV bl. 504 en XXI bl. 19, waar van 107 broeders v. Durjodhana gesproken wordt; satus ḍalapan kèhipun tatuné samangun ika, Smng. Z. 12; Bjw. met een dentale d., die niet uit 't mal. kan zijn; z. ḍa I.; w. R., 199, satus salapan, 't geen 135 zou geven, maar s. schijnt hier wel een verhaspeling v. ḍalapan of ḍlapan te zijn, zoodat ook hier aan 108 moet gedacht worden, als men de zuster er bij rekent); lapan.

[Javanese script] of duwal pajal (jav. Crawfurd, mal. dict. djuwalpajal, kwaadaardige kwalen verwekkende geesten), perz. (دوال پای), soort spoken, die iemand op den rug springen en hem met de beenen den hals omklemmen, bekend uit de reizen v. Sindbad, **lah sabanipun asring, arah² ika, akèh wong kĕnèng susah, antu duwalpajak iki, kang angrañtjana, ing wong pangèla** (?) **iki,** Am.; Men. ed. W. Z. 30, inggih kaṭah tijang kasusahan, ing wanèki kwèh antuné, maar Men. Z. 73, wuwusĕn ratu ning antu, kang angrèh sakèh ing èblis, ngĕḍaton ing pulo bajan, bala lĕmbat tanpawilis, kabèh kang asaba nglaût, kang samja karja pĕnjakit, balané sang duwalpajal, anggawa ḍaḍung njèrèdi, jèn tan wirutamèng tingal, patiné mañdjing sĕrani „jèn wis wirutamèng dunung, pagèné kĕna sĕrani, umadĕg sasukanira, pira kuwasané ngèblis, tĕgĕsé djalma utama, bisa lĕbur bisa dadi „mangkana sira andulu, sang duwal pajal narpati, tanpaingan dukanira, puloné kambah ing djalmi, lah wong ĕndi iku baja, wani angambah ingriki „aparĕp suwita ingsun,

apan nora tuku warti sĕksana sarĕng tumingal, mangkruk[2] anèng uwit, lunggwèng pang angingkrang[2], pan arupa kaki[2] „wong ménak nèng aṅḍapipun, lagja ḍahar woh ing manggis, wus tĕlas dènira ḍahar, karsané amuṅḍut malih, sang djajèng murti tumĕnga, kagjat na wong kaki[2] anèng ĕpang mangkruk[2], ngandika sang djajèng murti, èh kaki ngĕndi mahira, ana ing kéné pribadi, lah ta apa karjanira, mangkruk[2] anèng uwit „duwal pajal tan sĕmaür, sĕksana lumumpat aglis, marang puṅḍaké wong mènak, aprĕnah dènira linggih, lĕmĕs suku lir pusara, mulĕt badanira amir „radèn djajèng murti ngungun, suku winĕngkang tan kĕni, marang géné para nata, sĕdya akon angutjuli, kang para nata tumingal, samja gawok niningali „asuka sami gumuju, mijat ing solah kadyèki, sampun pinulĕt sadaja, ratu sidji antu sidji, winĕngkangwĕngkang tan kĕna, gujuginuju prasami „sawidak kalih praratu, antuné sami biṫèni, anĕpak djotos andjambak; b.: w. r. n. a., k. a. s. ing iblis, ng. i. p. b., kabèh sètaning ing ḍjaladri, ngiḍĕp prabu duwal pajal, b. sètan t. „sakatah ing sètan laüt, kang wèh panjakit kadasih, maring duwal pajal anggoḍa aṅḍaḍung mjang anjèrèdi, j. t. w. t., p. m. s. „j. wus w. dulu, p. kĕnèng s., u. s., sapira kuwat ing iblis, t. dj. u., b. nglĕbur b. ḍ. „m. s. a., s. d. n., tan sinipi d., p. k. i. dj., l. w. ĕ. i. b., w. ngambah kéné iki „aparsa s. mringsun, a. n. t. w., s. ladjĕng t., malangkrong ana ing uwit, l. ĕpang ngingkrang[2], arupa wong k. „w. m. n. isoripun, l. d. w. i. mr., satĕlas sira tumĕnga, karsanira muṅḍut m., kagjat mirsa wong atuwa, malangkrong ana ing uwit, wong mènak tatanya gupuh, èh kaki omahmu ngĕndi, lawan apa karjanira, ana ing kéné pribadi, mènèk ing ḍuwur wit[2]an, amèt apa sira kaki „d. p. t. s., anulja malumpat aglis, nèng puṅḍakira w. m., prĕnah donira l., s. l. lir kurita, angguḃĕd ing wåndå amir „wong mènak kagjat angungun, winĕngkangwĕngkang t. k., mring ĕnggoné p. n., sĕdyanya akon nulungi, k. p. n. t., sadaja gawok kapati „suka prasami g., antuné samja mbiṫèni, dupi ginaguju paḍa para ratu angidjèni, warata kang paranata, antu sidji ratu sidji „prasamja mulĕt ing gulu, praratu sawidak kalih, antu ambiṫèni samja, añdjambak napuk nampiling; 't mal. verh., p. 26, dĕmi amir Hamzah duduk itu sakutika bĕrnaüng di bawah pohon kaju itu maka di lihatnja saōrang[2] tuha di atas pohon kaju duduk itu, maka kata amir h. haj orang tuha sijapa ĕngkau dan apa kĕrdjamu duduk di sini, maka orang tuha itu pon mĕlumpat kaätas lèhèr amir h. di كنديرتن

(kandaraiña?) dan kakiña sapěrti tali itu běrbělit² di bělitkănnja kapada tubuh amir h. maka olih amir h. běběrapa kali di kěrasinja hěndak di putuskănnja tijada dapat kabar pon ija tijada, maka olih (Hindustan doalpa) itu di tamparnja muka a. h., a. h. pon běrdjalan kaluwar pěrgi kapada laskarnja maka di lihat olih a. h. gěnap² lèhèr sagala laskarnja itu samuwanja saŏrang² olih itu ada di atas lèhèrnja, maka ija pon hèran lah adapon dalan pulau itu dijam banjak di sana săbab itulah maka tijada maŭ orang sěkalijan hampir pada pulau itu; Djm. 184, djuwal pajal, vgl. jav. dulsapri?

, s., Ar. 12 b.; **mantuk ing dèwâlaja** v. e. overleden vorst, T. Z. 2, 30, aanh. onder triwali (vgl. onder dèwatâ en litjin).

, s., z. onder dwipak.

, s., *eiland*, Adip. 47 (*jav. dipa); **balidwipamaṅdala**, aanh. onder tanaja.

, s., matjan.

, s., zoon v. Pratîpa en broeder v. Çantanu, Ud. 100.

, s., *een ander eiland dan Java;* **sampun kaprakâça ri saparjjantani jawa dwipa lumra tka ri dwipântara**, fr. O.; dwi**pântarabhumi**, tegenov. Jawabhûmi, aanh. onder jawa; vgl. nusântara.

, W. Z. 9, 5 (dèwa saŭpakara, wèda saindikanya, dèwa sopakara); z. upatjaraṅa.

, s., *jugakâla, de 3e juga; Sum. Z. 1, 4, aanh. onder nala; z. onder juga, mali en aanh. onder rènukatrajî en kṡaja.

2e, **sanghjang dwâpara**, in een latere menschwording Çakuni, Adip. 48, Krws. daitya d.

3e, linjok, *liegen*, Kam. 5 naast dopara; aanh. onder linggapranala.

, in pl. v. dwipa, *olifant* (vgl. maṅik uit maṅi); z. dipak.

, O. h.

, **hana ta dagdhikâraṅa ngaranya, ikang saptawâra, panudjunya ring dwipâkṡa tithi; kunang .jan çukra mwang âditya, ring dwitija, tja; ring prati pâda, ang; ring daçami, wrĕ, ring tritya ṡaṡti; bu, ça, saptamî, ikâ ta jan pungpangĕn, duhkitasabhâra wwang dènya, lâwan pirâgĕ'nganing, phalaning krija haju, mwang sarwwa pûdjita, dhûli ikâ ilang dinagdi ikâ, matangnyan kajatnakna tmĕn²**, War. 7, aanh. onder dangstra.

2e, v. e. verklaring vóór de krĕta, die zich tegenspreekt, ook ngakalih paksa.

, s., mensch (*jav. dipada).

, **jan lara sot sakèng babunya, dwipâta, mâti sang masot, bwat kapatèn swâminya, jan lanang lara kna çâpa mâti, pasurudakna prih, hana maling tkâ**, War.

, s., eigenn., W. Z. 6, 3 (bjasa jav. dipajana), Adip. 47, B. Z. 51, 12, z. aanh. onder sumantu.

, s., gadjah (*jav. dĕpangga).

, in pl. v. dwipângga.

, s. (dhwadja), R. 18 Z. 1, 4 (umbul[2], tunggul), *vaandel, banier*, W. Z. 63 b. (tĕngĕran; *jav. dwadja en dyadja), 't breken er van door den wind en onweer, z. onder açubha; **harĕpning dhwadja** tegenov. kètuprĕśta, aanh. onder kètu; **talaga dhwadja,** z. onder taladwadja en dodja; **dhwadjahrĕta,** s. (dhwadjâhrĕta), kawula olihing anawan, Wtb. (vgl. onder sapta dasih en sukû); grĕhadja en darikadâsa; **kadhwadjahrĕta,** *kahanjang (vgl. onder djarah); **alumuh kadhwadjahrĕta** (sic.), *lĕmĕh kahanjanga (kadjarah, vgl. Wtb. 46 en onder randah); **angdhwadjahrĕta,** *angdjarah[2]; W. Z. 28, 6 (angalahakĕn satru, mañdjaja satru, angasorakĕn ripu; anawan, Kr.); **anungsang dhwadja,** ten teeken v. onderwerping, Mal. 181 (vgl. onder tĕngĕran en bandèra kuñtjup en tawon); Smw. Z. 12, 9, (Ar. Pr. 22, 47, asawit dhwadja); **talagadhwadja,** z. onder dodja; **dhwadja putih,** z. onder tjatra.

2°, aanh. onder muhûrtta.

, s., z. onder brâhmaṅa, Sum. Z. 1, 3; **sang dwidja,** Br. Z. 10, 6 (sang mètri), v. d. brâhmarâdja, Smw. Z. 1, 29; **dwidjawara,** aanh. onder mukhja (digdjawara zou een naam v. Droṅa zijn, G. W. 6).

, z. onder dhwadja.

, s., z. onder ulâ, Adip. 37 (maparwa hilatnya).

, s. (dhwadjinî), **ikang sawâhini mwang saprĕtanâ lawan sasinâ ja ika smanggah sadhwadjini, jèka satjamuh ngaranya,** Ud. 109.

, s., *jatîndra; **tusning dwidjendra,** Sut. Z. 97, 14 (totosing bhaśmangkura).

2°, een der namen aan den stamvader der bal. brahmanen gegeven; als godheid door brahmanen onder den naam v. bhatâra Dwidjèndra vereerd; z. nararthba.

, s., z. onder dalañtjang.

, eigenn. v. e. râkśasa, R. 22 Z. 3, 38 (jav. dyadjaksa).

, s., benaming v. d. 3 hoogste kasten in tegenst. èkadjâti (z. ald.) Sum. Z. 25, 5 (z. onder brâhmaṅa); 2° ben. v. d. eerste kaste in overeenstemming met dwidja en dwidjângça; de voorouders v. Râmabhârggawa zeggen tot hem, nadat zijn 21 vijand verslagen zijn, **jan bwat dwidjati paramartha** (h)**anindyaning rât, bhaktyârtjtjané padani sang pitarâtidibja, nang tirthanirmmala pawitra ja tjâmanâdi, muktâhilang sahananing warapâpakantas, tan mangka sang prawara wîra ri kśatrijângça, nang wé durâkta makapûdjaniré madihjang, çriwîra bhadra ja winûrśita ring kawîrang jadjnjèng raṅânggaṅa sinâdhjanarèka tan lèn,** Rm. Z. 61, 5 en 6.

, s., z. onder adji.

(?) Mal. 252.

, s., v. d. tijger, die een brahmaan doodde, die hem 't leven had gered, T. Z. 4, 51 (tanpatutur), Z. 3, 77; **djanma né dwidjaghna,** *wwang mâna ring paṅḍita, z. brahmahatya.

, *brahmaan,* Rm. Z. 38, 11; 2e zoon v. d. brahmaan v. Açwatthama, Br. Z. 50, 10; z. angça en dwidjâti.

, z. dibja; **diwjatjakṡuh,** tumon ing adoh aparĕk, Brh.

, s., *een paar,* als laatste bestanddeel v. e. samengesteld woord om de dualis weêr te geven (z. onder tjaraṅa, pâda, stana, bhudja en kutja), Sm. Z. 29, 1 (roro).

, s., eigenn. v. d. gemalin v. Jajâti, door Katja gedoemd, hare slavin tot medevrouw te zullen hebben, Adip. 54 en 55 (vgl. onder djajanti), tut. 87 en 2e eigenn. schoonmoeder v. Satyawan.

of dibjatjaksus; **tan wĕnang kita tuminghal kâwat ikung matĕkâku sâdhananta tlas** (b.: tlat); **kunang jatanyan** (b. t.), **wĕnanga tuminghala, wèhĕngkwa kadibjatjakṡusan, marapwan pratyakṡa dènta mulat i kaiçwarjjaning hulun, ndah kanĕkĕtakĕn tikjanugrahaning hulun ri kita,** Bh. 37 (vert. v. na tu mâm çakjasé drastum, anènaiwa swatjakṡuṡâ, diwjan dadâmi té tjakṡuh, pacya mé jogamaiçwaram); **kadiwjatjakṡusan** v. e. priester, aanh. onder wita, aanh. onder pariṅaha en z. diwjatjakṡuh.

, Pg. (bhaṭâra çiwâgnî), vgl. ajatana; **padèwâjatana,** Utt. 136.

, s. (diwja en pâka?), T. Z. 1, 23; **diwjapakaning tuduh,** T. Z. 1, 15 (lĕwih amiçèsa), T.; **diwjapakèng çloka,** Z. 1, 43; **diwjapakanirâng rutji kĕtur,** Z. 5, 105 (kabisan danèné mangwilang pupuh).

, s., Adip.

, verb. v. dhîmân (naast dwisan, aanh. onder niṡkala), z. onder bhudjangga; **sang dwiman** v. e. heilige, Tjt. naast wiku en rĕṡi, ald.; **panariraning djangga anusah twasing dwiman,** Hadji D. 22; **arthadjana** (?) **katiga, sami bhinagawân nâma dé sang djinakula sang gadjawaktra lininggan sang pañtjaka dipak, sang nâga lininggan sang uraga dwiman, sang wjâghra lininggan sang puhun bhikṡuka,** Tjt. 82, waar van tot 't Buddhisme bekeerde dieren gesproken wordt; **sang antaka dwiman,** bijn. aan Kâla gegeven door den hem bekeerenden Sutasoma, ald. 86.

, z. dumadé.

, do en ambil; **ḋwâmbilan atus alih,** 802 in een datum, O. X.; vgl. ḋwalapan.

I., jav., h. v. dugas, ook sĕdawĕg (z. duk en sdĕk); **matinnjané gĕbug gĕring dawĕg grubugé rĕko; ndawĕgang** of **nawĕgang** en **mĕdawĕgan** (maar dit zelden) is een inleiding tot een nederig verzoek, b. v. **nawĕgang nunas itja,** *ik neem de vrijheid uwe gunst te verzoeken;* **tityang nawĕgang pamit, ipun ndawĕgang mamindah,** *zij verzoekt zich te mogen verontschuldigen;* **sturang djwa ngi**

tijang, ndawĕgang mamindah mangkin, *zeg aan den vorst, dat ik verzoek verontschuldigd te worden,* dat ik nu niet kom; **tityang dawĕg nunas sasampurajan, tityang mangkin mandawĕgang, nunas lugrané né mangkin durus swètja padanda mañdjakang tityang „kalih tityang mandawĕgang, nunas banjun tjokor mangkin, padanda ngandika alon, paĕkang ké tjai dini, padanda raris nartain, tur ida mangastupungku, sawusé mangkin matirta, puput sampun kabrĕsihin, raris matur ki djapatuwan anjumbah „tityang dawĕg nunas lugrăă,** Djp.; ook bij 't bedanken, b. v. **tityang dawĕg mangkin nunas, paitjan bujut punika,** ald., **smalih tityang mapandawĕgan ing palinggih tuwan bĕsar, tityang mapandawĕgan numbas bĕdil ing palinggih t. b., angan tigang atus siki, bĕdil sané tan wèntĕn mapastrum,** br. uit Lmbk.; **dawĕgan,** z. d u w ĕ g a n.

II., **kadawĕgan,** h. v. k a b ĕ t ĕ k a n, ∗w a r ĕ g; **amung punika bèn dawĕg, bas kadawĕgan madaăr,** Meg. 5; **sasadjèn mĕdal asĕlur kuwèhning kang papûṅḍutan, akèh warna tan kantun sĕkul susu, kupi winor lan powan ruti mĕntèga sumadji, kuwèh ning mamanisan gĕṅḍis sèla ĕtèh winor lan gĕṅḍis pasir, nĕngkuwèh bludĕr sampun datan kĕna winarna, ḍaḍaharan sadya munggwh ing ajun, sĕdijakĕna ingkang matja (?) prasamja darawina bukti, kabèh sampun kadawĕgan, datan tlas punang sasadjèn uni, saking bĕrkat nabi jusup,** Jsp. (a. Z. 4 heeft die opsomming van lekkernijen niet en daarbij k a w a r ĕ g a n; Jsp. j.: s. m ĕ d a l a. k è h n i n g k a n g p a p u ṅ ḍ u t a n a n è k a² t a n k a n t u n s ĕ k u l s u s u, s a m i a m b u k t i t a s i r a b a g i ṅ ḍ a j. s i r è k i „s a m j a n g r a s a w a r ĕ g m u w a h, d a t a n t ĕ l a s p u n a n g s a s a d j è n n è k i, d è n i n g b. n. j.).

ᬤᬸᬯᭂᬕ᭄ I., jav., d a w ĕ g, L.?, Z. 7, 5; **duwĕg wiwaksan,** *moet* in aanmerking genomen worden, B. Z. 99, 5 (b ĕ t j i k d u m u n r a ŏ s a n g), 5 (b ĕ t j i k a n), ∗uitnoodigend, T. Z. 126, 75 en 73, Z. 4, 66 (b ĕ t j i k a n); Adip. 44, Ar. Z. 38, 6; R. L. Z. 1, 17, 59; K. 15; **duwĕg kita marèki,** Spt. Z. 4, 41; **hidĕpi patik narèndra duwĕgâmwita sang nrĕpati,** Sut. Z. 118, 2 (j a n m a n a h t i t y a n g b ĕ t j i k m a p a m i t i d è w a); **hlang duwĕganglajang,** tut. 56 a.

2°, **duwĕg sirĕping wong,** Ar. 13.

II., *bekwaam, bedreven;* **duwĕg nulis.**

III., **duwĕgan** of **dawĕgan,** jav. (waar ook d ĕ g a n), k u ŭ d, Ar., d a w ĕ g a n, R. L. Z. 1, 108 en 109 (mad. b ĕ g g a n); vgl. s d ĕ n g a n en z. ook onder u m b ĕ l.

ᬤ᭄ᬯᬶᬕᬸᬡ, Adig. 17, enz., 24 enz.; **andwiguṅa,** aanh. onder b è g a l; **dwiguṅâkĕna,** v. d. boete, aanh. onder a s a t; vgl. dur III.

ᬤ᭄ᬯᬶᬕᬸᬡᭀᬢ᭄ᬢᬫ, z. aanh. onder g u ṅ o t t a m a, Adig. 5 o., 17, *boete bedragende 40,000;* **dwiguṅottama sâhasa,** aanh. onder r â d j a d a ṅ ḍ a; vgl. t j a t u r g u n o t t a m a.

[Balinese script], de eed door beide partijen gedaan (z. t j o r); Adig. 17 b., 28 m., enz.; Wtb. II 56, 58, 44 o., III. 8 b. enz.

, z. onder agung; **ida dèwagung istri**, *sang çrî nrĕpawadhû.

, z. onder dèwabrana.

, **dawang***, soort v. *stellen*, op feestelijke gelegenheden alleen in gebruik, een pop van papier vervaardigd, op lijkfeesten alleen rondgedragen (jav. ḍawang, reusachtige poppen bij Chin. begrafenissen vooruitgedragen; z. onder mungkarron), ook djĕlugdjag; vgl. djantuk.

, z. dahung.

, sas., kĕsawi.

, z. dowèng.

, z. onder wang.

, jav., *tjuriga (sund. duhung, ngadj. dohong); **mĕsalah ḍuwung**, v. e. priester, die zich niet mag verweren.

, **kaduhung**, z. onder de ka, **angḍuhung**, B. Z. 85, 13 d. (ñdjaûnuk); **asambhawa wuwusta mangduhungakĕn amahâmanglaré**, R. 2 Z. 1, 51 (dahat dura udjar bliné mapatulad manah njakitin).

en doèng, vaak doang gespeld, dogèn (batav. doäng, overgenomen door 't sund.); **kari dowang**, W. Z. 15, 1, z. onder pidjĕt (mĕdowang, sas., nasi bonto); **dwèng**, djuga, B. Z. 2, 10 (kèwantĕn), R. 4 Z. 1, 58, Z. 4, 36; **dané doèng dĕmĕnin bli ngadjak makurĕnan.**

, **rangga dowong**, eigenn. v. e. hofgroote v. Madusadana.

, in pl. v. diwâkara, Br. Z. 21, 1 (sawitah, surja), W. Z. 4, 1 (jav. tekst v. Bandung, dinâkara; 't jav. *giwangkara, Amd.).

, s. (dhwângksa). aanh. onder ganta.

, s., z. diwângga.

, Sut. Z. 110, 2 (kadadèn dèwa), Aw. 62, waar het v. d. Pâṅḍawa's gezegd wordt.

, s., Sut. Z. 110, 2 (kadadèn dèwa).

, s., W. Z. 23, 3 (sutra putih), z. onder dhawala en taru.

(b.: diwângça), Sut. Z. 147, 1.

v. e. verwoestend wapen, Sut. Z. 131, 7 (ngawakang dèwa).

2°, of dwangga, s. (dèwangga, nm. v. e. pers., die de uitvinder der weefkunst zou geweest zijn), zekere kleedingstof zijnde chits met rooden grond en blauw, zoowel als geel bloemwerk, voor hoofddoeken, kambĕn, saput en sabuk (vgl. jav. en mal.); **lungsir dèwângga**, R. 7 Z. 14, 2, z. kurasi; **manuk dèwangga**, Kid. Sund. 32; **dèwanggatjitra**, aanh. onder djahinang; **dèwangga tlung iris**, aanh. onder kowèk.

3°, nm. v. e. spitsbladigen in de drooge moesson zich in den grond, evenals de gadung, verbergende bolplant met gestreepte bloemen; elders kĕrang.

, verk. v. daldal; **makojonan munjin anaké ngwalèkang, idup ké iba djani, tjaktjak ujak*, nah ngadyang donga*, dal tĕṅḍasnjané gitikin, nah to kètoäng, dèdè-**

pèng puntagpantig, Tj. b. Z. 1, 43 zeggen de overwinnaars ironisch v. d. overwonnen haan.

, **romanyådĕl akèt lawan çirah awor dukut aking** v. lijken op een kerkhof, Sut. Z. 9, 6 (malilit sambĕn); **gĕlungnirådĕl amuraj,** v. pas uit de gevangenis komenden, ald. Z. 141, 1 (gèmpèl mabrèngbrèngan).

, **ngĕdil,** dikwijls de oogen dicht knijpen, v. e. kaůng gedurende de coitus, **dilanga kidjĕpanė.**

, *achterlijk* v. e. kind, dat nog niet praten kan; reeds oud zijn zonder dat een jongere broeder of zuster nog geboren is; *laat bloeien* v. zekere gewassen, b. v. van lotus soorten, zooals de roode en witte, die later bloemen dragen dan de blauwe, van boomen, die lang laag blijven, zooals b. v. de gatèp, tegenov. tjitjih (z. kijĕr en pĕdit); **dèl giling** z. onder tjitjih; **talwan dèl giling** z. onder tatwan.

, jav., **ngĕdol,** *voor* iemand *verkoopen;* vgl. adol en onder paju.

I., s., *lawĕ', T. Z. 1, 3, *blad* v. d. *lotus,* R. 23 Z. 1, 7, 2 (lawĕ'), Adip. 46, 92; **kadi dala²ning nilotpala** v. fraaie oogen, 87 (vert. v. puskaradrĕk, in 't Skr. origin. puskaråksa); Aw. 54, bis, **çrî èçwarjjandala,** eigenn. v. d. vorst, die iederen nacht een andere maagd verlangde, T. Z. 1, 3 (T. b.: ç. è. pala); vgl. çrîdara; **patih anjakradala kadjrihing parabhûpati tuhu² mûrtining hjang narajana,** v. Gadjah mada, Kid. Sund. Z. 3, 76; **sang makadala sari** v. e. prinses, die de vorst tot vrouw begeert, Spt. Z. 1, 30 (vgl. aṡtasari) en dalåṡia

*II., **dinala,** W. Z. 29, 4 (kasrah sinalahakĕn, dumilah).

, **ḍaḍali,** *platja (plawa?), R. L. 108 (vgl. dĕdali, jav. en sund.), zwaluwen voor pijlen gehouden door Nårada, Hw. Z. 29, 4; **manuk dadali,** z. onder gangsa; **dadali** v. pijlen, R. 3 Z. 2, 2; Br. Z. 30, 7; **kadi dadali arĕbut mangça,** R. L. Z. 1, 43; **tumandang kadi dadali,** Kid. Pam. Z. 4, 240, 't leger verdeeld in drieën; **tiningkah prang ḍadali,** Was. Z. 2, 8; **rupanya dahat apĕkik, måjat** (?) **gatra rarawis, lwir dadaljatawan båju, mĕnggĕp akung araras, sasalah tĕkångrimangi, tamèng sĕmu pradjurit mĕnggĕg dipatya,** Spt. Z. 4, 134, vgl. onder tjåtaka; **dadalijambandung tjantaka,** aanh. onder baṅdung; **gong dadali,** Mal. a.; aanh. onder ingid²an.

II., **mĕdĕdali dustanė** v. iemand, die (overal) ongemerkt steelt.

I., jav., T. Z. 4, 39 (liwat, lamp. naast lalu in het diepst v. d. nacht, sund. *overrijp?*); B. Z. 22, 1, Z. 31, 7 (dahat), v. vruchten, aanh. onder ambawang; **dalu waninya,** Z. 9, 8 (wanèn sandi pĕtĕngė, wani ring wĕngi (!)), aanh. onder hitip (vgl. mad. ḍalu); **wĕrĕ'nyångdalu,** T. b. Z. 4, 110, vgl. aanh. onder wuda en lĕwih; **kadalon,** *djĕnĕk, aanh. onder rubėda; **bas kadalon,** *te lang* slapen of ergens verblijven, naast kalalwan; *verouderd* v. e. kwaal; **da kadalon,** *hajwa ta djĕnĕk (z.

sijamalĕman); **kadalon** (*door de nacht overvallen*) **akukuwu lambunging atjala,** Tjt. 222; **nĕhĕr umĕsat kadalon gunung alas djurang pasir, apan mahawan laugit,** Spt. Z. 4, 12; die mijn dochter moet halen, **asuwja lunga kadalon,** Spt. Z. 4, 19.

* **2°**, Bjw., majang v. vruchten, vgl. onder ambawang (jav. *overrijp*, sund. ladu, bat. lalúan).

3°, *râtri (bĕrkata² datĕng dalu malam bharu baginda bĕradu, P. O. 87, Bjw., pĕtĕng liwaran ring sirĕp raré en voorts als 't jav. h. v. bĕngi); **madhja dalu,** T. Z. 5, 67 (tĕngah lĕmĕng); ***uni dalu,** z. onder uni; **sasat katibanan bhaskara tĕngahing dalu,** ter uitdrukking van groote verrassing; **dalon,** h. v. bĕbĕngèn.

II., **dadalu,** *vliegende witte mier,* *çalabba; Bjw. uruk² (tag. dalo²), **oĕng dadalu,** zekere eetbare paddestoel-soort, *djamur nasi; **matjan asih lan mañdjangan, dadalu asih lan sasapi,** in de gelukkige regeering v. Wibhîsaña, R. bl. Z. 11, 25; **adja njampura (?) wong bisa lwir sodama narung bulan tanpèndah awak kadi dadalu di tĕngah djinĕngé masa ja mangamah padi tulus twah kai tujuh tanpamangan tanpaturu buka(h) mabalih ulané lijatin tong kĕna djĕmut kapi kèto ko andènja awaké tuna pangrasa** „tut. K. Z. 8; **buka(h) anaké manjuũn madu mawadah glasé, tong taèn anang njitjipin jèn manis twara taũ jèn masĕm twara da taũ, kai tujuh ke awaké suba té manjuũn madu kai mangĕndĕlang awak rasanja tong ada tawang „atut awaké bisa makidung, manawang sastrané, bisané anang di bibih, masi awaké linglung, pangrasané tong katĕpuk, buka(h) anaké manjèsèr mangalih bé bakal sangu sèsèr krĕp dungki langah liju aujat** (bakat?) **bèné ilang laũt bĕngong twara kĕna pupu ilang pada bèné djani mangrasa kaũri sing bakat laũt kadut tĕkĕkang da mbaũng labuh, dyastu awaké marèrèn madjalan da pati idju tangarin bèné ilang matlahan apang jatna,** ald. (volgt op de aanh. onder surup, vgl. onder sèsèr); z. onder oĕt.

ᬤᬸᬮ᭄, z. dumĕla.

ᬤᬾᬮ᭄ I. (?), **ndĕladĕlĕ,** *sinaranta.

II., z. dumĕla.

ᬤᬾᬮᭀ᭄, **silih dĕlĕ' mata,** W. Z. 30, 2 (slèng pĕndak tingal, pasalèng ulungunin, matimu liring); **dumĕlĕ' madĕlĕ'** v. d. oogen, R. 7 Z. 3, 4 (dumilah malĕt́os); **taja dumĕlĕ',** *niemand zag in 't licht* v. die dubbele zon, B. Z. 1, 4 (nora nandingin, tan ana n., norana matangab); **angdĕlĕ'** v. d. oogen v. die weêr bij komt, B. Z. 47, 14 (dumĕling; vgl. dulu en dĕlĕng); **angdĕlĕ' tawang,** W. Z. 15, 10 (ngawas langit, tumingaling wijat); **angdĕlĕ' mata,** z. onder djuga; **angdĕlĕdĕlĕ,** *wedijveren met hen,* hen in de oogen durvende zien, Sum. Z. 56, 4; **dinlĕ',** B. Z. 54, 4 (kadĕlikin), Z. 107. 3 (katinghalan); **dlĕ'n,** Wir. 71 o.; **magĕsĕng musuh sadinĕlĕ'nya,** R. 19 Z. 4, 1 (dĕlikina, sing kadĕlĕng); **mahâdĕlwan,** *trachten sich te spiegelen?,* R. 1 Z. 1, 7; **ka-**

madlĕn, Br. Z. 4, 9, B. Z. 93, 4 (matjĕĕng); **padĕlwan,** tjĕrmin; **murub padĕlwaning ksititala,** Sum. Z. 22, 1; **sapadĕlwan lan,** *front makende met den vijand,* Ar. Pr. 66 b., **apadĕlwan,** Br. Z. 30, 5 (padâlwat!, jav. vert. pĕpandĕngan).

[Balinese script] I., **dladĕlu,** *koren* v. die op 't punt is te braken, aanh. onder bujajag, jav. plĕkak plĕkèk (batav. mĕndĕlu, karna kakang punja pĕrut sakit hulu hati mandâlu (sic.) dan kăpala mangĕlu tulang pon mĕngilu, Tjk. w. p. 59), *huwa² (z. uwa uwé); **mandĕlu,** *anglĕdĕg.

II., **dĕmĕlu** (lees dumĕlĕ'), *humarĕp i.

[Balinese script], sas., damar, aanh. onder djrèñdjèm (jav. dilah).

[Balinese script], **nuli,** iemand *uitschelden* om ruzie met hem te hebben, *met* iemand *het eerst ruzie maken;* **haduli dèning çatru,** *wĕgig ing musuh.

[Balinese script], s., ĕmpas wadon.

[Balinese script], s. (dhûli), *stof,* Utt. 108 (Tj. dhul), *verpletterd?.* R. 20 Z. 16, 1, W. Z. 26, 2 (gĕsĕng), T. Z. 4, 27 (puñn), van 't stof aan iemands voetzoolen (vgl. mal. duli en bat. daholi, aanh. onder dwipakśa), Krws. z. tjûrñna.

[Balinese script] I., di + ulu (vgl. onder tĕba), *aan 't hoofdeinde* boven v. d. urus² tegenov. di tĕbèn; **mĕlingguh didulu** B. Z. 65; **mĕdulu,** *met den rug gekeerd naar* iets *slapen,* staan, enz. (manlon; z. marĕp); **mĕdulu kaŭh** te slapen, is niet geoorloofd, v. e. lijk 't zelfde geval met **mĕdulu klod** en **mĕdulu kaŭh, mĕdulu kangin** bij 't begraven zijn; **dulun tjĕlak,** Sbn., siksikan (vgl. onder tĕba); **ngaduluang,** v. kadulu, *stroomopwaarts te gaan,* tegenov. ngĕtĕbènang (vgl. kluwan).

II., jav., Tjp. Z. 2, 28 (vgl. bat. dula en *dĕlĕ'); Ar. Pr. 32 b.; **andulu,** T. Z. 5, 89 (ngantĕnang); **apagut dulu** en **mapapas dulu,** z. onder pĕndak; **kadulu,** T. Z. 3, 44, z. onder *uwah.

[Balinese script], jav., sadèla, R. sas.

[Balinese script], **patih radja dĕdèla.**

[Balinese script], te lezen dèling, **totopong dèli** v. d. muts v. Umar Maja's volgelingen, Am. (Men. 231, kopjah ĕmas angudup ing turi).

[Balinese script], *schuinsch* v. d. blik; z. djèrèng; **akuda sminé** (?) **ndèlo uli di pura, lèn mapaid, apan gusti ngurah, lambihan wawadonan, wirati majasin istri, lèn lègong katah, lèn djogèd bĕtjik*, mausungan luh mwani maŭduhan tong karwan pañdjak gusti, pagrubug madjalan, rarud kadèlo djagaraga, gusti k'toet dané ngiring, magalaturan, singaradjané sami maènggal*an lèn liju pati babar, andusé manja abih, mablas*an,** U. Bll. Z. 1; **dèladèlo,** aanh. onder kaik en lukat.

[Balinese script], s., v. 't gemoed *ongerust,* **bezorgd,** T. Z. 5, 73 en 112 (ibuk), R. Inl. 52 (prapañtja), Kid. Sund. Z. 8, 57 (*jav. padolwa, goñdjing).

2e, z. *hajunan.

, jav., pinah, Hadji D. 82 (vgl. sund.), **dalah ghatita ping pitu**, Ww. Z. 1, 75; aanh. onder gowang en z. ook onder darah en vgl. malah.

, **angdalih**, *vermeenen*, vermoeden, *Adip. 46 m., **dinalih** naast sinĕnggah, aanh. onder djahĕli, iemand voor een god *houden*, **Mal.** 100, 101; **nalih**, *beschuldigen;* **andalih dinalih**, Pg. (nĕngguh tinĕngguh); **dalihan angikĕt bhâsa rudita**, W. Z. 34, 7 (mapilabi ngawi, njaruang mangawi); **dalihan**, *parihâra, *voorwendsel* (bat. si dalijan en si dalihin, pamp. dahilan, tag. dahilan), R. 4 Z. 1, 66 (panjaru, djalaran, lingsèlingsyan), T. Z. 4, 67 (parihara); B. Z. 26, 14 (lèçyan); Z. 27, 1; *palihara; **ngké pwa tajang kulawargga dalihaning aminta nihan widjila**, B. Z. 22, 1 (iriki norana wanduwarga lingsyan iki nunas smalih kadjaba, ngkèn to ja brajané djalan njawang ngidih miwah dikadjabané); **ngalih dalihan**, *akâladèça, *mapèt silib; **dadalihan**, *'t geen de aanleiding der beschuldiging is*, het verlorene of gestolen goed namentlijk, v. 't gemoed of de goederen, waarover gelitigeerd wordt, 't gestolene, dat aangegeven wordt; **njuljang dadaljan slèh sapangadjin kadutané** enz.; ***madalihan**, R. 24 Z. 12, 10 (maklid, manjaruang); **madalihan gigijan**, *mapigigirĕn.

, te lezen dĕlĕs, *pit* v. e. lamp, Darmasunja, Z. 10, 8; vgl. onder duh.

, door den activen vorm in pl. v. tĕluh (vgl. onder çridanta), **mandĕluh** (manĕluh), *beheksen*, Wtb. (vgl. ndumpak); **kadĕluh mirib anak tĕnang** (tĕĕnang?) **dĕluh**, B. U. 798, vgl. onder tĕngguh.

, **nlèh**, *'t wit v. 't oog opdraaien* v. e. stervende; **dlahdlèh**, *draaiende* v. d. oogen v. e. vertoornde; z. dlakdlik.

, de oorspr. beteekenis schijnt *tong* (mad. djila, mak. en bug. lila z. lalang en onder dalan, waarbij dezelfde klankwet is op te merken en vgl. añda of wel lidah en onder malati) geweest te zijn, daar het ook in 't bat., vgl. mad., alwaar tjila, *tong* en tjilat *likken* is en onder silat, tegenov. dilat bestaat, zoodat lidah een omzetting er van is, veroorzaakt door de l., die telkens de d. linguaal gemaakt heeft; *tong* v. 't vuur past zeer goed, malag. lèlafă, *vlam* v. lèla, *tong* en afu, *vuur*, jav. lĕlidah, *weêrlicht, bij helder weer*, *kĕnjar, **dumilah** v. e. wapen, B. Z. 85, 2 (nglèlam, ngrèdèp); **ndilah**, njilap, de voeten v. d. padanda v. e. leerling (vgl. *dèlaq); **kadilah** v. iemand door een draak *verslonden?*; **kadilah** aanh. onder panduk.

2°, jav., *kumram, *akram; Ww. b. Z. 2, 63 (a.: pandam); **bhajâd jasyâwatiśtètâm, niśpandâw anilân alan** ('t origin. dan sâgarânilan), **so'ajam adya twajâ waddhah, pautro mé'tiwa durdjdjajah**, **iti** (b. ki) **putumami si râwaṅa, prasiddhângalahakĕn swargga ja ri lagi, dumadak tan irir ngangin dènikè, dumadak tan dilah ngapuj an ton**

iké arâ(b.: araha)**takut dèni prabhâwanikèng râwaṅa, kathamapi mangké, lalu pwan** (lilu pwa) **kakawaça kâpusanya dènta,** Utt. 41, vgl. onder en aanh. onder inoṡṅa; **dumilah,** *abhrâ R. 10 Z. 1, 1, c. (ĕndihan); **dilahi tang apuj,** *steek aan 't vuur,* R. 23 Z. 13, 38; **pĕnilah** *gloed* v. e. edelgesteente b. v.; * **padilahan,** *lamp,* Hadji D. 75 (bis; z. dila).

, **nuluh,** *langs* iets *gaan,* een beschot, *opklimmen* v. mieren een boom, een weg *betreden; langs* een touw *naar boven;* volgens de krĕta ('slands wetten), *met de vingers langs* iets *glijden; in de lengte loopen* v. d. streepen op 't lijf v. d. lalasan tjáu (tegenov. ngandang); **nuluh**[*] **tukad nulah matanáí** v. d. sungèngé; **panuluh,** *duluran; **mĕdubuh kadja, mĕduluh kangin,** marĕp k., kangin (mulúan kangin); vgl. onder dulu.

, Br. Z. 27, 7 (hlĕm), B. Z. 28, 9 (ring bèsuk, dorian), *hlĕm; *'t namaalsche* of de volgende menschwording, Was. Z. 6, 189; **mangké mwang dlâha,** aanh. onder wrĕddhi (waar 't origin. saprĕtyèha heeft); **dlâhaning dlâha,** Sm. Z. 20, 6 (jadin tkaning warttamana; jav. dlahan, 't geen vaak in de T. voorkomt).

, z. onder *dlaha.

, jav., ook *al wat tot voertuig dient,* R. 7 Z. 12, 22 (wahana, tunggangan), Z. 13, 1 (awanan, awan); **adalan,** Utt. 47; **madalan antariksa,** 59 (mak. lalang, z. djalan en vgl. onder dilah); **dadalanira wingit,** T. Z. 1, 18 (kranan i raka sĕbĕt, kranan ibuk somahé); **nora madadalan,** *tanpakâraṅa; **sapunika dadalané,** *aldus was de aanleidng er van;* **mĕdĕdalan,** *heeft een aanleiding* b. v. dat iemand is begonnen opium te schuiven, vgl. sopana, awanan en marga.

, **dalinan,** *ambtstitel,* O. I. s.

, **pĕdjalané dĕlan**[*], *langzaam met groote stappen.*

, **dodolan,** *timah (vgl. jav.); **amĕtokĕn guna dènya dodolan,** Mal. 411 o.

, **malu suba ada tjiri, durmitan rusaké kaot, kidang malaib kapuri, kapasarèn mangraris, di natahé mandalunduh, maidĕr ngadja ngĕlod awananè bukah djani, suba tuduh gusti ngurah patjang rusak „suba widi manuduhang, tong dadi ulah klidin masi tĕmu bukah kènto,** Rm.

of dlundèng?, Bjw., jav. lingsang.

, z. onder idung.

, z. dalitan.

, h. v. dadja.

, *reisgenoot,* W. Z. 17, 3 (mad. dunor, *bediende* en naast barĕng, vgl. onder tokol en dĕngan en voorts bat. udur), B. Z. 104, 4 (sahaka, sinarĕnganya), *wat iemand vergezelt,* R. 1 Z. 1, 51; Ar. Z. 44, 11; vgl. Adip. 73, 75; **dulur,** *'t beloop* v. e. verhaal; **sĕmut sĕdulur,** z. onder smut; **dinuluran,** *sinamèni; **dinulur,** B. Z. 73, 3 (katumutin); **sadulur,** jav., aanh. onder angkĕn; **salakwadulur,** T. Z. 5, 17 (salaku sèlwan);

adulur, *vergezeld*, R. 3 Z. 1, 28 (ngiring), 5 Z. 5, 34 (makaron, padadwanan), 29, B. Z. 4, 10 (mairingan, madèrèk); madulur v. stieren, B. Z. 6, 21 (sinarĕngan, mairingan, madèrèk, madjahdjah); mulih padàdulur, B. Z. 47, 13 (saminé adjaka, sami masarĕngan); maduludulur, R. 6 Z. 4,8 (madèrèk², marèrod², jav. dulurdulur²); mangdulur, *ngiring; udjari dulurin (b.: madulur) tangis, B. U. 26; padulur, W. Z. 30, 6 (kinundang, pakaron, saroron); mĕduluran, h. v. barĕng tĕkèn of mĕgok?; maduluran tangis, *sarorwan luh; dhrĕti ja ta dulurauyàn suddha tang rodra bahni, R. 5 Z. 4, 35 (jan tan çâstra punika panuluhnya nlasang r. api, patuté anggon duluri ilangang dukané).

, dû en lor, om de versm. B. Z. 2, 12 (bhajabja, wajabja), aanh. onder lingga (vgl. de analogie v. 't jav. bangkulon enz.), Br. Z. 15, 8; Ws. 18 o. (vgl. dukiljan); ring padulor wètan, T. Z. 3, 39; z. padu.

(vgl. darurung), kadalurung, jav. (waar ook klurung), *te ver gegaan* v. e. bewering, die niet meer in te trekken is, Adip. 104 m. (vroeger kakañdjur, 't geen overeenstemt met 't mal. tĕlañdjur in pl. v. tĕrañdjur), W. Z. 8, 5 (kadalumuk, bas kadurus; vgl. mal. tĕrdorong).

(?), nalak, *geen vast verblijf hebben, herum bummelen.*

, pandalikan in pl. v. pĕnalikan (vgl. dujuk), *tabĕh; gong muni ndadalik (mangalik te lezen?), Pdj.

, *papperig* v. arèn-suiker, v. nog niet drooge eetwaar, v. kleigrond, vgl. njalĕg.

, jav., *star* v. d. oogen die op iets gericht zijn; makadi(di) tingkah manusa makawitan, da tjĕkap tanpaĕnduk, dadi tulah idup, durijan atmané dĕlik, di tambra gomuka, djĕratdjrit managih tulung, tĕkèn mémé bapa, kawitan tityang mangkin kèto phalan tulah langkab, kèn kawitan tanpaĕnduk, fr., Skar.; dlakdĕlik vgl. dlahdlèh en aanh. onder guramis; ndlik, *mbiradu, aanh. onder gambring; mata manĕlik, *m. amalik; njal tjili ulang manĕlik, pongpongan (raadsel); nĕlik, *staroogen* als iemand, die opene oogen heeft, maar blind is; manĕlik, Srt., v.d. pĕrmas, bungan tlĕng; nĕlikin, *van* iets *ooggetuige zijn* (vgl. tĕlik), iemand *aanstaren* met open oogen; manĕlikin, *manglawad; puĕn musuhé dlikina né suba*, *magĕsĕng musuh sadinĕlĕ'(ng)nya dangu; kadlikin, *dinĕlĕ'; amundĕliki akŝi, v. pundĕlik, iemand *star aankijken* hem schrik aanjagende, Was. Z. 2, 117 (vgl. jav. pandlik); panliké pagĕh tan tuna.

, z. onder kukur en sĕpang.

, kumisé inggĕl mandĕluk (mangĕluk?), Bngk. s. 44; vgl. tĕluk.

(vgl. jav.), dlakdlok, *telkens ergens een bezoek afleggen*; bulan bàu ndĕlok duĕr gunung mairib mowan dĕdari, Njalig, bl. 5; ndĕlok, *kumumbu, *mungup v. e. bloem-

knop; B. U. 1 b., 66, aanh. onder karanjang (z. tiñdjo); **andĕlok,** v. d. oogen door bij den keel gevat te worden, aanh. onder dĕluk II.; **nĕlokin** (ngraûhin), *naar* iets *zien* b. v. naar proviand of er nog is enz., *bezoeken* een doode, zieke of v. iets, b. v. betel om te zien, hoe 't er meê staat, iemand, die zich wegens 't schaken verbergt; *bezoeken* die een vriend is, ngunja (nilikin; z. nangkil marĕk); **mandĕlokin,** *anglawadi; **bangun mara kadjaba kadĕlokin,** R. 18 Z. 7, 23; **madĕlokan,** *een bezoek afleggen* aan 't huis v. e. doode, enz., **panĕlokan,** eigenn. v. e. pl. in Bangli van waar men de Agung kan zien; **ditu djanmané pada, né mabudi nawang sang kèçawa raûh, pada maidju*an, di pandĕlokané nganti,** fr. B.

, jav., **jèn ing çudra tjandala angisingi sang brâmaṅa dulĕkĕn ing wĕsi abang silité,** aanh. onder tawon.

, z. onder dulĕg.

, sas., silap (jav. en bat. dilat); ook gilat (mal. djilat); z. èlaq en vgl. dilah I.

, te vermoeden uit likah, vgl. onder krĕnjuk (R. a., sun wadungé; **makudalikad** (sic.) **ing umah,**

, s., z. onder patita.

, kadalakar v. d. dalañtjang v. Nârada, Br. Z. 30, 7 (katulup, kakĕnan); **kârjjânyagĕlar ing natar kadalakar sakasĕmasĕma tan hauèng lĕmah,** kk. Z. 27, 2; **mwang tjètî bilalâturû kadalakar siñdjangnya norânghawĕr,** Hw. Z. 13, 1.

, z. onder dalikâ.

, **nlĕkĕp,** *liggen* v. e. beest; *op* iets *plat liggen* (mal. lĕkap); **ndalĕkĕp,** *akidâmpĕlan, *angikis; **awĕdi ndalĕkĕp,** *matakut mingkus.

, samentr. v. di en lod, *ten Noorden van,* elders ten Z. van; **sadlod sumèru,** *sâkiduling s. (K. A. di lod; mad. dè lao, *ten Zuiden,* z. onder dadja); **dlod panataran; kadlod pasih** (z. klod).

(b.: dulĕg), T. Z. 5, 112 (gĕdĕg), aanh. onder tikĕl.

, **kĕrugé nĕlidi,** *telkens plaats hebben;* **tangkèhèmé mandlidi** v. iemand, die bangga is, *herhaaldelijk plaats hebben.*

, **nlĕdĕh,** *doorstroomen* v. vocht, v. menschen, *doorkriewelen* v. wormen; **dèning rathané twi gangsar, mandalĕdĕh padjalannjané wjakti di djĕbagé suba raûh,** fr. B.

, **nlèdèh,** *vlammen* v. e. ge-djeruk-te lemmer?, v. arak in den brand gestoken; **padlèdèh** v. d. oogen v. iemand, die staart, nlik.

, **ndalodoh,** aanh. onder baûd en dalolong.

, z. dlatdat.

, z. onder dodos.

I. (vgl. gĕdal), **naldal,** *treffen,* slaan; een vrouw *treffen,* fig. *gebruiken, verkrachten* (vgl. bat. balbal?).

II., **daldalan,** dadalan.

, **mĕdĕldĕl** v. d. ulun ati *in beweging?* (vgl. mĕsrijak); *opgestopt* v. d.

borst bij groote verkoudheid; **mědělděl mě-balih** v. vele toeschouwers; **madělděl mangadu tumbak,** Meg. 381 (uitg. m a d ě d ě s); **nělděl,** *vaak 't een of 't ander met* iemand *doen,* b. v. met een vrouw, *bespringen* een merrie v. e. hengst.

, **nuldul,** met een kort hengel-touw *hengelen* de b ě b o s o, die onder steenen schuilt (batav. en Bjw. d u d u l, vgl. jav. en voorts; bat. d u d u r a n en d o r d o r).

, **ndoldol,** bbg., **n**j o k t j o k (v. kippen) vgl. t o l t o l.

I., jav., **mědalit** v. potten, m ě-t a m b ě l, z. onder t a b ě h II; **nalit,** *stoppen* b. v. met meel een ketel bij 't n g u k u p, in 't algemeen *een opening dicht maken door be-smering of beplakking* (vgl. bat.); **daliti lěmah,** z. onder t a m p ě l.

*II., **dalitan,** Bjw., a b a n g a n t j u n g u h (Banjumas d a l i r, zou te Sålå d l a m u t a n zijn).

, **dlitning widhi,** Ud. 93; **dělit tiking anak,** Sut. Z. 20, 9; Z. 44, 6; Z. 52, 8 (k a l ě w i h a n g), Z. 64, 1; **wadwåwadwan dělitning tahu rinĕbati rûmning mulat ring panindjon,** Sum. Z. 53, 2.

, naast d è l a q.

, R. 3 Z. 1, 70 (l a j a h; vgl. i l a t), vgl. onder s i l a p.

,*jav., **adulit,** z. t j a ṅ d a l a (van daar ook dat 't waj. verhaal, waarop A r d j u n a kalk verkoopt, de beteekenis heeft van zijne vernedering, vgl. onder k ú u n g en p a m o r); **andulit,** d a g a n g p a m o r, n g a d o l a p u h (z. d j u l i t).

I., z. onder g è l è t.

II., z. onder g o l è t.

I., **minaràçi sanghjang tahun tapakanya dolot,** War.

II., **nolotang ati,** Bbg., aanh. onder g è l o t.

, vgl. t l a d t a d; **pědlatdat,** *bij gedeelten verveéren* v. vogels (n g ě d i s), niet zooals de kippen en 't wijfje v. d. n g o s n g o s a n als 't jongen heeft, v. lieden die ieder afzon-derlijk loopen; ook *l u n g s u r n i n g p., B. Z. 18, 7; vgl. onder t j l a ñ t j a n.

I., *klein,* liever *dun* (vgl. g ě l ě s, vgl. d i s i en g i s i, d è r è t en g è r è t, g u l a n é en d u l a m é); **ulå dlěs,** T. Z. 8, 91 en 95 (n a n i p i l i d i, welke verklaring bevestigd wordt door 't geen v. t a m p a r is aangevoerd), Adip. bl. 22 o. 39 o.

II., **rěp çighrang giripawakodjwala midjil sangkèng dělěsning laras,** Ar. Z. 18, 3, vgl. onder d ě l ě h.

III., **ndělěs,** *voorzichtig loopen* om niet ge-hoord te worden v. e. slang, tegenover **n**j ě l ě-s ě h; **mandělěs padjalannjané,** B. Z. 84, 22; z. jav. d ě l ě s.

, **kadalěsěk,** *k a p a r ě p ě k a n, *a s a l ě s ě k.

, **apatih rasanana rabi ningong iki, dalàsta umungguh kèwalja sarinika karing,** zegt een vorst, die een reine favorite wil hebben, Spt. Z. 1, 10 (vgl. a ś i a s a r i); **duh mas mirah ingsun dèwa, sanghjang** ing pa-

sir wukir, dèn tumulus sih sang anom, tan ljan sirèngké siniwi, makadalâst(r)asari, sarining dyah saputrjajng, sira angrèhakěna prasamastri ningsun rari, dèn tumulus sihira mangké rikingwang, woord v. d. vorst, die een met list ontvoerde princes wilde overhalen zijn gemalin te worden, Z. 2, 12 (vgl. aṡtasari en onder d a l a).

[Javanese script] I., jav. (Tjnt. ḍ a l u w a ng), *s a r o m a d j a (?), *papier* (sas. d j ě l u w a ng, dat in 't mal. papier van boombast beteekent, vgl. d j ě l i m a n, lamp. a n d a l u w a ng en l a l u w a ng); Sbr. d a l w a ng; **dluwang bisa ngumbara,** l a l a j a ng a n, in een bld. slaat op ng l i l a j a ng; **puñh daluwang,** aanh. onder k o w è h; **dumaluwang,** aanh. onder pijak, bis.

*II., v. d. kleeding der kluizenaars, *k u l i t k a j u (jav. a ng r a s u k b a r u t b i n a r u t v. iemand, die boete doet, Anb. 96), B. Z. 12, 4 (w a l k a l a), Z. 32, 5; vgl. 76 b.?, R. 4 Z. 1, 66 (k t u, w a l k a l a, k a d a n t j a ng, vgl. w a l k a ṭ a onder w a l k a l a), 5, Z. 5, 3, W. Z. 2, 1 a. (k ě t u, de plaats ald. in W. D. bl. 125 p u t j u k i ng a r g a k a k ě m u l a n m è g a p ě ṭ a k, t i n i ng a l a n k a d y a p a ṇ ḍ i t a ng a ng g é k ě ṭ u, *jav. d a l w a ng en d ě l w a ng, *k ě ṭ u; vgl. aanh. onder u p a k a r a ṇ a), *priestermuts* v. e. brahmaan, Hadji D. 43 b., **makusut ikang gělung ri hilanging daluwang kahiděk,** Rm. Z. 38, 30 (toen de P á ṇ ḍ a w a's vermomd naar P a n t j a l a wilden gaan, m a k a b a g a w a n b i j a s a p o n s i g ě r a m ă ng a m b i l d a l u w a ng m a k a d i b ě r i k a n n j a k a p a d a m a h â r a d j a d a r m a w a ng s a, na deze kleeding ontvangen te hebben, m a k a m a h â r a d j a d. d ě ng a n s a g a l a s u d a r a n j a i t u p o n m ă m a k e i l a h b ě r k a i n d a l u w a ng d a n b ě r k ă t o p o ng p o n d a l u w a ng, m a k a t i j a d a l a h k a l i h a t a n l a n t j i ng a n, a k a n s a ng b i m a i t u t i j a d a b o l e h h i l a ng l a n t j i ng a n n j a, k a l i h a t a n d j u g a, m a k a s a g a l a p a n d a w a p o n t i j a d a l a h m ě m a k e j s a g a l a p a k a j a n n j a t ě l a h s u d a h m ě m a k e j t j a r i (t j a r a of in pl. v. a t j a r j a ?), d j o g i i t u, Pw. fr. 48 (een weinig later t j a r a a d j a r[2]); m a k a d i a d j a r o l i h b a g i n d a 'i l m u o r a ng b ě r t a p a s j a h a d â n m a k a d i b ě r i n j a m ě m a k e j k ě t u d a l u w a ng d a n b ě r k a i n d a l u w a ng, P. x. 29, m ě m a k e j k ě t u d a l u w a ng i t u s ě p ě r t i a d j a r[1] s u ng g u h r u p a n j a, ald. 30, m a k a d i a d j a r o l i h s a ng r a d j a g u r u 'i l m u o r a ng j a ng b ě r t a p a d a n d i b ě r i k ě t u d a l u w a ng d a n b ě r k a i n d a l u w a ng, h a t a m a k a t ě r l a l u b a i k p a r a s n j a s ě p ě r t i b i k u d a l a m g a m b a r r u p a n j a, ald. 75, vgl. d a l a ñ t j a ng; **paran pwa halěping mawalkala manandang daluwang anganti ring sukět,** zeggen hemelsche dames tot kluizenaars, om hen te bewegen terug te keeren, Rt. Z. 3, 5; **pala daluwang,** *a p a ṇ ḍ é w a l k a l a, vgl. aanh. onder w â l a k a.

[Javanese script], a i ?, aanh. onder s a k ě p u t.

[Javanese script], **ndalolong,** vgl. onder d o l o ng; **né manjěmar sada běrag rupa igěl twara asin mambañd sada ndalolong, adi twara da kěnjung,** Bt., op de s i s i m b i ng, onder g i m i h meêgedeeld, volgt **rahadèn**

galuh mangrasa, sisimbingé sang apĕkik, bĕli djĕnĕng mandalolong (b.: mandalodoh) **mirib tidong ĕnjah ratu di nagara pèt sadyajang, bĕli polih, mangalap tuñdjung punika.**

, **nĕlĕp,** *op* iets *liggen te loeren* als een kat, *op eens komen,* naar iemands beenen *sluipen* om te bijten v. e. hond; aanh. onder kais; **nĕlĕpin,** *beloeren* v. e. tijger een voorbijganger; *besluipen* een anders vrouw b. v., door een scheur in een tèmbok *naar* iets *glurend kijken;* lieden *opwachten* om met hen te praten; **dĕlĕp***, aanh. onder dojan en sarimpit.

, **nèlèp,** *naar boven gericht* v. d. oogen v. e. zieltogende of doode; **nètra mandlèp,** *mta umalik; **laüt ja katibèn antu, ngalintĕr njakitang basang, mandĕlèp matané pĕdjah,** Tj. A.; **mandĕlèp katjĕkukin** v. die verworgd wordt.

, **nilap,** *lekken* v. vuur, aanh. onder ubar en ila, *aanbranden* v. 't vuur de zwam v. e. pĕrtjèk (bis. diláp; vgl. nglikub); het kruit, *doortrekken* v. d. jenever de boni; **papak dilapa** v. 't vuur eener brand b. v., vgl. silap; aanh. onder smara.

, jav., zekere buikkwaal, Us. C. 30 bov. bij vrouwen die, vóór zij de stonden hebben, hevigen pijn hebben; de pijn houdt op, zoodra 't bloed er uit is (Bjw. dèlĕp).

I. of **dĕdèlĕp,** de *trekker,* haan v. e. geweer (z. lajah bèbèk); z. galok, ptat, lèjo[2] en don blatung.

II., z. dilĕp.

en dolapan, z. onder dwalapan.

, z. onder tlĕpèk (vgl. tĕngguh enz.); **ndalĕpèk,** *angudampĕl, **ngabakti nalĕpèk sig tjokor sang ramané,** vert. R. 5 Z. 8, 9.

, **dalupak oni rikang paku jan kapût,** R. 24 Z. 12, 12 (pakrowèk swarana, i swalak blang mamunji), aanh. onder kaśyapa.

, ar. (ذو الفقار) nm. v. 'Ali's wonderzwaard, mak. fr. b., Z. 25, (M. II, 212, Catal. 190 sund. bewerking v. d. tjarita Samaün, *zwaard v.* S., maar de jav. redactie v. dit verhaal maakt er geen gewag van).

, **nĕlĕpdĕp sĕmun anaké** tegenov. makrosokan, **dalĕpdĕp kagèt tĕka, alĕp tandangé mamusti,** Pan Br., aanh. onder lukat.

, **nlĕpit,** iets *onder den arm dragen,* kĕpit, ndyapĕs, njlĕpit.

, **nulapèt,** *naar boven streven om iets te omstrengelen* v. e. rotan een boom; z. liwat.

, **padalĕpug,** z. onder lĕpug.

en djalal; eigenn. v. e. held onder saèsalam, die vele krijgers v. Amsyah versloeg, maar eindelijk door Amsyah werd gedood, Am. ep. (ذو الجلال, h. H.).

, s., Wir. 41; Bh. 83.

. jav. daluwang, *een muts?,* Br. Z. 30, 7 (kĕtu), Hw. Z. 22, 2; *boombast* als kleeding v. kluizenaars; **bráhmaṇa awiku anaṅdang dalañtjang,** *dwidjarśi, Tjt. al-

waar didjarĕsi; **duh ta** (aduh) **putraningsun mas** (anggèr) **dènèng marmaningsun mas** (dèning amañdan rawa), **aningali ing sang** (amanglingi wong) **bagus, bina'né ring saban** (sira bèda lawan kuna) „**kadya dalañtjang winanting,** Rng. (de varianten uit een jav. handschr., Dw. h. b., Z. 20, lir d. w., v. lieden, die zonder eten in een gevangenis zitten, Z. 26, l. d. winasuh).

[Balinese script], **maniking dalĕm,** * ratnaning puri; **wong dalĕm,** aanspreekwoord tot de inja v. e. prins, Tjt. 290.

2°, *de vorst* in tegenst v. amañtja, Sdj. (vgl. jav.).

3°, *tempel* bij een kerkhof; aanh. onder lèjak; vandaar de blabad dadjan sĕma om op èdalĕm toe te spelen; z. pakṡa.

4°, titel v. d. Dèwa Agung (aanh. onder pandak), * nrĕpati, ook aan den keizer v. Sålå, door de bal. Solo uitgesproken, gegeven; **mawak dalĕm** v. e. kṡatrija v. d. eerste categorie in tegenst. v. pĕngakan; * **kawiçèṡan dalĕm mawa djagat,** * pratapanirèng rat, T. Z. 1, 9; **ngadalĕm,** *zich tot den* Dèwa Agung *begeven,* aanh. onder tandĕs; **saking dalĕm,** aanh. onder raksa; **kawulan dalĕm,** * patik bhra; **danda dalĕm,** $^{2}/_{5}$ van de boete den vorst toekomende; z. rurah en sarma.

5°, * ngong (dus 't bal. aké, z. onder gaçtjati); **tidong da kèto dalĕm,** * tan mangkanèngsun; **suba karasa ban dalĕm,** * wus kataha dèningsun, T. Z. 1, 13.

6°, * lĕngit, *diep* v. e. water, v. wonden, * B. Z. 9, 24 (tlĕk), **adalĕm,** Sm. Z. 8, 9 (pĕngung), W. Z. 1, 15; **madalĕm,** R. 20 Z. 9, 7 (madjro, djĕroan); **madalĕm galaknikà,** W. Z. 14, 12 (liwat sĕngitnjané, dahat sĕngit ja, d. krodanya); **wong dalĕmé,** * wong ing djro; **lah nini maring dalĕma,** Mal. Z. 3, 75 (kĕma njái nglaùt kapurijan); **padalĕman** (?), nm. v. d. versm. midjil; **djinĕng dalĕm, kĕbon dalĕm,** eigenn. v. dèsa's in 't Oosten v. Bll.; **karang dalĕm,** eigenn. v. e. pl. in Mngw., **kuta dalĕm** niet ver van Daüsa in Bangli, zijnde de koudste plaats.

II., **twara bisa madalĕm,** * tar kataman wlas hyun; **mĕdalĕm, pĕdalĕm,** *medelijden met* iets *hebben, te veel van* iets *houden, om het weg te werpen;* **madalĕm sang prabhu,** * kangĕn i(ng) sira.

[Balinese script], **dadaluman,** zekere plant, waarvan 't uitgeperste bladvocht met zout en geraspte cocosnoot genuttigd wordt om er tjaö (in pl. v. tjiñtjao?), een den balineezen onbekende lekkernij, van te maken; zoude oorspronkelijk van andere plaatsen, v. Marga, onder Tabanan, b. v. aangebracht geworden zijn en de urine lampjas maken; lieden v. Gj. zeggen, dat de uitgeperste bladeren als 't ware bubuh sagu opleveren.

[Balinese script] (?), R. 5, 16 Z. 4, 1 (dĕmung).

[Balinese script] I., samah, zekere boom, de bladeren breed, de bloem rood en klein (vgl. dèlĕm II).

II., **dilĕm kaöq,** sas., lampujak.

III., z. dèlĕm.

of dilĕm I, eigenn. v. e. volgeling v. Râwaṅa, v. Jama, aanh. onder sarijung. v. d. Korawa's, met i Sangut, tegenov. Twalèn en Wrĕdah (Mrĕdah als volgelingen v. Râma z. ook onder sangut en gala[1]); tegen Bhîma met de volgelingen v. Jama en evenzoo Sangut, Br., zijn pop in de w. kent men aan de tamjang, ook dalĕm, Nw., met Sangut op de hand van Kalantaka en Kalañdjaja tegen Nakula en Sadèwa, die Sĕmar tot bediende hebben, Sdm., maar telkens dilĕm; Nw. noemt de twee bedienden v. Bhîma, Gagak ampuhan en Twalèn, naderhand Dilĕm en Sĕmar; z. dilĕng.

II., jav. (dilĕm), met geurige bladen (om kleêren meê te wasschen), anggon basan borèh, culeus atropurpureus of pogostomon monthoidis (mal. nilam, men. dilam, bat. singgolom en tinggĕlĕm, afb. Rumph. V. pl. 102 fig. I); de plant is bij uitstek idupan.

, vgl. dulamé?; **andalamé** v. e. gek, Hadji D. 78 m., 58 m. (jav. dalĕming); **muwah lokikasanggraha, wwang dinalih amĕmĕsĕhan** (kaprĕmanan jan norâmĕmĕsĕhan), **tan sawjakti pangawruhnya, kèwala magawé tjatjading wong, paksané kang andalih, sami mĕdal ing patjampuhan, gĕnĕp ing pinadu tiga djalu lawan strî, sajakti jan sami nora dèwagama, tinampi sadèdèsinggi hipun danda kang sawalik sadyaning wong roro, 24000, andalamé linging çâstra**, Wtb.

, jav. (Skr. dâlima en dâdima), *de granaatappel* of *boom* (mal. id., sas. djĕliman, vgl. djĕluwang), **mirah dlima**, *licht gekleurde robijn* (z. bij sijĕm); **mirah dalima**, de lichtgekleurde robijnsoort (z. onder kĕtjubung); **masotja mirah dlima** v. e. ring; **dumalima** v. d. tanden, Mw. vgl. onder gangsal; **dumalima**, Smw. Z. 14, 9 (vgl. onder çrîdanta).

, **ndulamé**, *jammeren, weeklagen*, *sumawah; **mandulamé**, masambat; **dulamèn ida**, *sinowakira; **pati dulamé**, Meg. 5 o., vgl. gulamé (z. onder disi en gisi).

, eigenn. v. e. râkṡasa, Adip. 19 ('t origin. Pulomâ). ook Ag. en Rt. Z. 5, 11, heeft duloma; 2°, v. e. legerhoofd van Djajântaka door Çala gedood, Sut. Z. 123, 6 Z. 115, 7, Tjt. 78.

, air, Kr., O.

of dulumuk; **ndalumuk**, *overvallen* iemand *met iets op 't lijf vallen*; **kadulumuk**, *tegen elkaâr op den weg stooten* van hard loopenden of v. iemand, die verzuimt bij tijds ter zij te gaan, *kadalurung, *matanduk, Mis. Gag. 4 b., 7 m., aanh. onder lañtjang en padji; **hana kadulumuk asampĕt ing toja, malah tibâ kabanting**, R. L. Z. 6, 19; **bikasé manangkil gusti apang napak, da nĕgak malun wiku, jadin malun tamju, jadin malun anak singgih, sikuté djalanang, apang subanĕn kadlumuk, da salah utjapan mibukan sĕdĕk nangkil, makadi malalinjokan, ring padjĕngan idanak agung**, fr., vgl. drupuk.

, **dlamakan** (*dalamakan, aanh. onder limbé en gurinda), jav., vrn. = tlapakan.

[Balinese script], **nlĕmdĕm**, *als 't ware sluipende naderen, langzaam schrijden*; **nlĕmdĕmin**, *ergens binnen sluipen* van dieven.

[Balinese script], Wt. 35 b.

[Balinese script], **dĕlĕg**[2], Bjw., kipĕk[1], ilĕg[2]; z. dĕlĕg II.

[Balinese script] I., jav., kadolé (b.: gandolé), pingul, *robaka, kuwèra, kulba, sitino; *luluron (?), poṅḍara en poṅḍora (z. podara), verkl. v. luluron, Nw., zekere riviervisch (mal. v. Palemb. dĕlĕk?, terwijl als Kubusch rowan, 't mal. ruwan, wordt opgegeven; jav. een kleine kutuk of ophicephalus striatus, langwerpig roodachtig met schubben, batav. gabus), mag niet door brahmanen genuttigd worden (z. djadjung), pĕpuhul, R. 1 Z. 1, 5; **dèlĕg atadji**, lélé, Sg.; **kadi dĕlĕgé pĕngĕng** v. iemand, die niet weet, hoe aan den kost te komen (pĕngĕng door de tuba); **dĕdĕlĕg**, een langwerpig vierkante houten meestal beschilderde plaat, midden in 't gewelf v. 't dak v. e. balé (z. pĕtaka); **dĕdĕlĕg mapatik** slaat op lélé in de blabad om aan te duiden mĕlélé; in een sprkw., z. onder utjĕng; **mĕpintjĕr dĕdĕlĕgan**, bbg., lĕlĕngĕdan; **wukir padlĕgan**, aanh. onder lĕgarang, vgl. Kid. Pam. 33; **ĕmpu padĕlĕgan**, Ws. 1 o., 25 o. (eigenn. v. e. pl.); Kr. 2 m., O. I. 1, 13 (vgl. jav. pandĕlĕgan).

II., zal wel dĕlĕg moeten zijn; **angdlĕg**, B. Z. 39, 7 (mandĕlu, maṅjĕngan), v. d. penis, Sm. Z. 24, 8 (kĕṅdjir), **dumĕlĕg** v. bloemen, R. 24 Z. 24, 1 (maèlogan).

[Balinese script] of dulĕg, *wantrouwend*, R. 23 Z. 13, 22 (l.: dulĕk) en 36 (ngibukin kajun; vgl. dulĕd); **andulĕg ing panon**, v. vrouwen, die hij vroeger begeerde, maar hem nu hatelijk geworden waren, omdat hij op één verliefd was geworden, T. Z. 5.

2e of dolĕg, *boos geworden* zonder 't te laten merken, *'t land hebben* op iemand; **dolĕg kajuné** vr. = gĕdĕg basangé; z. mèndĕl.

[Balinese script], **dolagan**, kip-soort met bijna geen veeren, jav. troṅḍol (Bjw. ḍoglong, gelijk een ajam d., zegt Nalagarèng van zijn niet hoog kunnen vliegen, w. Kap. 153); ook gĕndolagan; vgl. dogolan.

[Balinese script] I., *kala (vgl. jav. ḍolog?); **ndologin**, mangalâ; **kadologin**, inalâ.

II., ben. v. e. lanssoort met een zeer breed lemmet.

[Balinese script], vgl. dĕgdĕg; **nĕlĕgdĕg**, *langzaam vloeien* v. water in een tibúan, tegenov. suluk; **ndalĕgdĕg malèlang**, *mandâhĕning (vgl. jav. dalĕdĕg en dlĕdĕh).

[Balinese script], W. Z. 23, 4 (umbul[1], rorontèk; vgl. jav. daludag), B. Z. 81, 28.

[Balinese script], jav., vertooner van de waj., hij haalt zijn voorstelling uit 't geschrift direkt en kent niet, zooals zijn jav. ambtgenoot, een pakĕm of verkorting in proza; 2e eigenn. v. e. komiek, fr. S., z. onder tuwalèn; **ndalangin**, *als* d. *fungeeren*; **ḍalang antĕban**, z. onder antĕb, vgl. onder gusé.

[Balinese script], eigenn. pl. Bdng.

, jav., **sing kadělěng**, *sadiněle'; **apaněleng**, Gj., *een gezicht ver*, **apandělěng**, *jodjana satus pandělěng, *çata jodjana.

, jav., mlèk, R. 20 Z. 2, 3 (kědat), B. U.2 70, aharip; **tan děling**, van slaap hebbenden, Br. Z. 19, 10 (kisap mangiděm, aanh. onder kinkin, nora kawasa kědatang); **tan děling ri**, *niet letten op* de belangen zijner onderdanen; **tan děling rijulahing bula suguna haju**, T. Z. 1, 11 (nora uninga ri tingkah káulané né lěwih ing kagunan); **duměling**, suptané, *winahěl, R. 23 Z. 3, 21 (mandělik), v. iemand die wakker wordt, T. Z. 1, 26 (ngědat); Bh. 88 b., Sm. Z. 18, 5, 9, tegenov. kumědap, aanh. onder mon, *angdělě; **nora duměling**, *lumějěp; **alus rata rumoma duměling**, v. e. fraaie teekening, Ww. b. Z. 1, 115 (a. 9 o. lěměs asat angrambut duměling); **dumling?**, aanh. onder ukěl en tatrap; **duměling tanpanon**, Aw. 38 ('t origin., 703, stabdhalotjana); **dumlingakěn panoning ràt**, aanh. onder ulùka; **lèn ta ngděling[2] awarina suràpsara**, enz., v. e. gedeelte v. 't leger v. Râwaṅa, tegenov. de krijgsknechten die râkšasa's waren, Ar. Z. 5, 8.

, *scheel* en *star* v. d. oogen naar de neus gericht (sund. dèlèng en tilěng), Adig. 50 b.; **adja manděng tingaling guru dilěng bhalanya**, z. onder lirěk, djèrèng, sèngat nalang, sudat en borang.

2°, Bngl., dèlěm; **dèning wargga dilěng** b. dèlěm) **milu linangkara çotjâbèro smu niring, anjrèré kang ulat**, R. L. Z. 4, 56.

, jav., in gebruik zijn ook die v. aarde, maar de meesten zijn van hout; bij balinezen, die 't Port. mal. mèdja nog niet kennen, op *tafel* toegepast (z. balé); 2° 't bord, waarop de duiten bij 't tjontok pulangan van af de kèpang vallen; **dulang kakuningan**, kapar; **upas sědulang**, Bjw., nm. v. e. vergiftigen boom, die geen blad noch takken zou hebben, daar hij uit een langen steel zou ontstaan zijn; hij bereikt de hoogte v. e. cocosboom, en, bereikt hij den hemel, dan is 't de jongste dag; volgens anderen, nm. v. e. paddestoel-soort op moeras-grond aangetroffen; z. klitik; **bé dulangan**, z. onder gěbung.

 I., z. onder pědjat.

II., jav., **dulang mangap**, ben. v. e. soort troepen of voorvechters. den vorst tot lijfwacht dienende, aanh. onder kâwat, Mal. 105 (blulang mangap); **brahmana dulang**, b. v. die bij den vorst eten ('t jav. dulang, bat. sulang); **dulang mas**, titel v. e. vooral op Lombok populair gedicht; de held er in is Badijul saman; Dulangmas is de naam v. e. rijk, waarover Lokajanti koning was; zijne dochter zou met een zoon van Nursèwaṅ, Irman, huwen, maar werd verliefd op Badijul saman (in 't jav. wordt 't meestaal Lokajanti genaamd); 't behoort tot de Amircyclus en zelden vindt men 't op Bali.

 I., *vrouwelijke figuur* v. lontar gemaakt, Dj. Pr. 2 m., te Bngl. dèling naast mèngos van de togog kadutan, aanh. onder djělit (vgl. bědogol), terwijl togog er op beelden v. paras of hout toegepast wordt;

blatung dèling, bl. lèmbèng; vgl. onder dèli; **dèling²an**, dusdanig kinderspeelgoed v. lontarblad (z. tjili).

II., 1/8 ikat aan zijde (atukĕl, bevattende echter 3000, in pl. van 1000 draden).

, dĕlok; **ndolangin**, K. A., ndĕlokin.

, ben. v. d. Manila-eend, te Batavia mandila, jav. èntog (z. srati, *grati en kosta); **dalang dolong**, een domme dalang (uit boert gezegd).

, **ndulangi**, ndulamé, B. U. 655, 657.

 of dulèngèk; **nlèngèk**, *naar boven kijken* (vgl. sĕsèngèt), naar iets hoogs zien b. v. de maan (vgl. batav.); **ndulèngèk ja ngiwasin**, *tumĕngatĕngâ.

, soort v. erythrina, voor tungguan basé evenals de dapdap met dicht op elkaâr staande dorens (afb. Rumph. II. plaat 76, z. tèngèl); **kumadlungdung** v. d. padi bijna kuning en na maralĕg; Bjw. gĕmiwang kuning (vgl. kumasèè).

, **nlèngdèng**, mĕtjĕlèngèh.

 of dĕlĕnging; **nlĕngèng**, *strakkijkende* v. d. oogen; **nètra ndĕlĕnging**, *çotja kâring, R. 24 Z. 13, 1.

, z. onder ĕndĕp.

, jav., *vadem* (mal. id., skk. rĕpa, malag. rĕfi; z. blah, igĕl); **dĕpa ngadĕg**, *van den grooten teen van den linkervoet tot den top van den middenvinger van de rechterhand;* **nĕpain**, *bij vademen meten*, ***dumĕpâng djagattraja**, R. 10 Z. 8, 1 (ngasorang) van een slang, Stg. Z. 5, vgl. rĕpa; **ngadĕpa**, aanh onder dawak.

, **andĕpa ring marggi**, v. e. slang, Sty. Z. 5; **mangigĕl dĕpâ karwa siñdjang**, Tj. A. d. bis; **puñtjaknyodjwala ratnamâja sumirat rikang langit alĕng, kadyâhan dumĕpang nabhastala sakèng surâlaja kabèh**, Rm. Z. 2, 10.

, s., *damar, aanh. onder widyâ (vgl. palañtjaran); **glĕpung putih kuning kĕmbang gandha dhûpa dipa djnu**, O. I. 3, 16; **pasang dîpa**, ter aanduiding van 't vallen van den avond, aanh. onder gĕdog III en ***dîpakâla**, Adip. 43; **karang dîpa**, z. de pl. (de figuur heeft veel van een lamp met een drie tongig opvlammend vuur); **adji dîpa**, 't toovermiddel v. Wibhîsaṅa, waardoor hij vrij bleef v. slaap, toen Indradjit allen in slaap had gebracht R. m.; **lantas kapasangang adji dipané dumilah ĕndihnjané**, *sâmbutakĕn ta çulanira tiksna çîghra lumarap, z. R. 19 Z. 8, 11 (vgl. sund.); **makadipa**, makasuluh; **mahjunang dîpa i**, Br. Z. 9, 1 (masadya njuluhin, makajun njunarin); **padîpan**; pasĕpan.

, s. (dhûpa), *asĕp, aanh. onder samèni (mal. dupa, lamp. kr. dahupa, bat. daupa, vgl. onder bhûta; z. onder dipa): ***dhûpa dîpa**, s., Sut. Z. 51, 18; Wir. 65 b.; **dinûpa**, R. 23, Z. 13, 12 (màukup), **padhûpan**, aanh. onder çiwa (tag. dupaân, *wierooktest*).

2°, soort v. knobbelig gewas, uit de wortels van de bingin, kowang, vooral van de krèsèk en aä babi zonder bangsing groeiende; droog is 't geurig, en 't wordt in stukken gesneden bij de měnjan gedaan (vgl. jav. en mal.); **dupa ratus**, sas., naast ambara wastu.

[Balinese script], in pl. v. dîpa?, *kěnjar.

[Balinese script], in 't passif (z. onder dèra), b. v. **dèpun bakta** door den dief namentlijk, Hadji D. 73 (jav. dipun).

[Balinese script], O. IX 8, in 't Tijdschr. Batav. Gen.

[Balinese script] I., **çâstra srigala tan wring dapur** (ç. asu), Hadji D. 94 (vgl. onder tjakal); **atunggu dapur**, O. Holle XIV; **ingunggahakěn dapur**, W. Bjw., měbuñtjing; **angdapur** van den wind, Sum. Z. 25, 1.

II., z. barong II., **pring sadapur** (vgl. sund.), Smw. Z. 11, 2, Tjt. 222, aanh. onder wadjana (alingsěh); **rama dapur**, *dorpshoofden*, T. Z. 5, 47; **sadaja dinapur**, R. m. (R. K. 274).

[Balinese script] (vgl. ngadj. dadapur of dapudapur); **singhângdapur**, W. Z. 25, 7 (singhangrěpi), Hw. Z. 23, 4, v. e. olifant, Kam. 21 o., **singa napur**, 't beeld v. e. opgerichten leeuw voor een balé en boven v. e. gat voorzien, waarin de tugěh komt te zitten; **dapurdapur**, eigenn. dochter van Antyasana.

[Balinese script], *dwâpara, aanh. onder linggapranala; **doparané tan sipi** v. e. leugenaar, R. m. (*jav. dupara, nglěngkara), Tj. Z. 2; **katon dopara sarasaning něněpi**, Mal. 217.

[Balinese script] I., **dědapak**, ook, maar zelden, pěpatil, *een kleine* kandik, geimporteerd uit Java en daar 't ter hakking v. beenderen vooral gebezigd wordt, ook pěmalungan genoemd (verb. v. 't mal. kapak?; z. pañtjak), **napak**.

2°, nm. v. e. zeevisch.

II., Bjw., njèn; **dapak jané ngamuk**, njènja ngamuk (ook Oost-jav. doch in de Med. Zendl. X 287, wordt gispenderwijs er over gesproken en zou 't zelfde zijn als jèn of manawa); z. aanh. onder drěngung.

[Balinese script], z. těpak.

[Balinese script], *bos van 1/5 těnah;* **něpuk děpuk**, *in bossen binden* de geoogste padi-aren; 't geen de mannen doen (z. pědjangan); z. tambar III.; **nděpukang**, aanh. onder salingsang; **mailut děpuk tlu** v. e. touw waaraan een rundbeest; z. antun²an.

[Balinese script] I., in pl. v. dwipa, T. Z. 61, 63, 30 m., Sm. Z. 1, 16; Z. 5, 6 (dwipak); vgl. onder gadjawaktra.

II., **dipakė, dipaknė, dipakna**, Bjw., děpang, dimanė en dimaknė.

[Balinese script], z. duplak; **dědupak**, *beslag* om de hoeken van de kampèk meestal van metaal; een platte, niet diepe, mand onder een andere geplaatst, en daarin zoo sluitende, dat men door de tusschenruimte duiten kan laten vallen; ook dienende om de mand langer te kunnen gebruiken.

[Balinese script], s., **anghjang amintânugraha titisanâmrěta hjun akmitana sanghjang âdj-**

njâ hadji praçâsti, pakadîpakanyan tumahilakna sakwèhning padrĕwjahadjyanya, mwang wèhĕna wiçèsa suruhanya tĕkjĕn akḍik rĕgĕpnya mwang babininya, O. b. (1020).

, *de dadap-boom* (erythrina indica) wegens ḍ a ḍ a p I. in de kr. ook genoemd ç û r a m a t a n g k i s, waarmeê vergelijk r a n g i n (tag. bat. en bc. id. jav. ḍ a ḍ a p, T. b. Z. 4, 303, mal. d ĕ d a p, atj. r ĕ d ĕ b, mak. raqraq, lamp. r ĕ d a q en r a q d a q; ḍ a ḍ a p m ĕ n t ĕ b als ben. v. e. versm. door de jav. opgegeven, z. onder r u tj i r a), voor de t u n g g ú a n basé evenals d l u n g d u n g; vgl. tj a n g i n g; **tan pèndah nira don dapdap ulung, manĕpèn énduté, tong ada ko anak sudi, paju njag maring ĕndut, tan pèndah pitiké ubuh, sing têka njoktjok awaké, di djalan pada mamburu,** Pdj. Z. 2.

2°, ben. v. e. smakelijke k a tj a n g-soort v. e. k ĕ t i m u n-soort, die kleiner is dan de k. g a n t u n g, maar grooter dan de k. u k u (vgl. onder b a t a n g); **mĕbuwah dapdap,** d. gedaante v. e. t a d j i; **lâit dapdap,** een blabad, in pl. v. a l a g è l è g, 't hout van de d a p d a p ĕ m b u k zijnde (vgl. onder u ñ tj a h a ñ tj i h); vgl. onder a n j i II.

I., **kalahan dĕpdĕp,** Dp. 8 m., **dĕpdĕp lèjak ibi sañdja, awak démĕn ngaduh lèjak, nèsti manĕpdĕp manĕkuk, manggawé patining rowang, mamasangin papéndĕman djaran gujang,** Lp., **kabisanira manèsti, manĕluh manarañdjana, ngalèjak manĕpdĕp nĕkuk, mangawé patining rowang, sai², masa urung kalĕbokang,** ald., War. Ar. 53, 57; **dĕpdĕpĕn,** Sbr., *de nachtmerrie hebben.*

II., **nĕpdĕp** (?) tegenov. m a k l è nj è g a n en = a b ĕ n, a l ĕ p.

, **nipdip,** *ijlen* in de koorts, v. e. minnaar het druk hebben over zijn minnares, als 't ware ijlend er over spreken, **tujuh sai njĕlsĕl awak, lĕmah lĕmĕng sai nipdip, nagih mati twara gantas, apané djwa mangrèwĕdin, gawok san ati né djani, klamakan dĕmĕn ditu, pidan dèwané itja, apang titjang sarĕng sai jaja ibu adjak titjang barĕng tiba;** vgl. nj a p nj a p.

2°, *langzaam,* loopen of werken als een zieke.

, **dudûp ta,** O.; **silih aras madupdup** Dp. 11 a.; **ndudupang,** *sussen* v. e. kind om te slapen, zijn geliefde met mooie woorden *liefkozen,* met beloften *paaien,* een toornige *trachten te sussen,* den man, die haar met geweld heeft geschaakt, *paaien* om hem in 't denkbeeld te brengen, dat zij hem niet zal verlaten; **dudupang sai ban kidung; kadupdupang,** i n i n a k i n a k a n; **mĕdupdupan,** *dagelijks met iemand vriendschappelijk omgaan;* **mĕdupdupan,** Bngkl., **mĕlahé mĕdupdupan,** b ĕ s s a n g ĕ t; **pĕnupdupan,** wat dient om een kind te sussen b. v. een speeltuig.

, **dapĕt tijang,** *zoo was 't reeds toen ik geboren werd;* **sadapĕt tijangé,** *sints mijn aanwezen;* **sapandapĕt tijang,** *zoover ik weet;* **kadapĕt,** * k a h a ḍ a n g; **kĕdapĕtan,** *betrapt* en flagrant délit b. v. (vgl. mal.).

 of d ĕ m p a t; ben. v. e. monsterhoofd met als vlammen er uitziende haren in

de palalin tangan en ook onder de karang²an; vgl. onder mĕlĕlĕ en gowang.

ᬤᭂᬧᬶᬢ᭄, **madĕpit** van huizen *aan elkaâr staande*, *matĕp, *atitip (vgl. onder *hapit), *atap; **madĕpit matumpuk kaĕmbahin kadjĕkdjĕk**, patitihan inĕdĕk inamahamah (vgl. onder djĕpit).

ᬤᬶᬧᬢᬶ, z. onder adipati.

ᬤᬶᬧ᭄ᬢ, s., **didipta** (?), snĕ'; **tra mĕdipta,** *niet glanzend* v. d. schoonheid v. e. hermaphrodiet b. v., **mĕdipta** v. e. mooie teekening.

ᬤᬶᬧ᭄ᬢᬶ, s., tèdja.

ᬤᬶᬧ᭄ᬢᬵᬦᬮ, s., **kadi sirarahing katampuhan diptânala,** Utt. 28.

ᬤᭂᬧᭂᬲ᭄, vgl. tĕpĕs en pĕspĕs; **nĕpĕs,** *drukken, dringen;* **mati dĕpĕsa,** in een gedrang; **sĕdih manĕpĕs jèh mata,** *manangis pamĕ'makĕn luh, Br. Z. 15, 17.

ᬤᭀᬧᬶᬲ᭄, z. onder kèp.

ᬤᭂᬧᭂᬮ᭄, **anjolong, djarak, da, 1000, sadpĕl, Wtb.**

ᬤᬧ᭄ᬮᬸᬓ᭄, **madapluk** v. rivier, mĕtjampuh.

ᬤᬸᬧ᭄ᬮᬓ᭄, jav. in den zin van panoktokan, w. Kap.

ᬤᬸᬧ᭄ᬮᬓ᭄, klanknabootsing v. 't geklos van schoeisel of 't getrappel v. paarden; **dĕduplak** ('t echte woord voor tlumpah), bij met vreemdelingen onbekende balinezen, *schoeisel* (jav. kĕtiplak); elders dupak.

2°, naast tuplak en tumplak; ook dumplak; **nuplak,** *galoppeeren* sneller dan de njongklang; **manumplak,** *kumutjup; **ndumplakang gadjah,** *mĕlĕg liman; vgl. druwak.

ᬤᭂᬫ᭄ᬧ᭄ᬮᬸᬂ, dĕmplung.

ᬤᬶᬧᬬᬢ᭄, s., *gĕsĕng, *matunu; **mandipajat** (sic.), *toorts?;* **çighrâmèt mandipajat,** om bij te lichten, T. Z. 3, 78; **kwèh punang mandipajat,** Z. 4, 14 (liju punika padjyut); **sampun dinipajat** (b.: dinipajan) **murub ikang agni,** v. e. hoop hout, Z. 5, 47 (katuñdjĕl).

ᬤᭂᬧ᭄, z. onder ĕndĕp.

ᬤᬶᬧᬂ, Mngw., soort chin. gebak, langwerpig vierkant, uit kĕtan mĕnjahnjah gula bèkoq; ook kipang?, vgl. djipang.

ᬤᬾᬤᬾᬧᭂᬂ I., **ndèdèpèng,** ngrèrèmpèng; **mĕdĕdèpèng,** *van beide kanten vast gehouden* om te kunnen loopen; **topèngé dangin panggungan, twarâda pati mabalih, tjĕrik² èmangĕdjah, pada tangar pada tjĕlih, njongkak pada disisi, ndaganin awak kasambut, mèmènja mandadèpèng mai gambuhé babalih, topèng luduh suba ta mabalih busah,** fr. t., vgl. aanh. onder ludih en dal; z. rarampa, surung, gosong.

*II., sas., gèpèng.

ᬤᭀᬮᬂ, balang?, z. Tj. A. ad. (bis).

ᬤᭀᬤᭀᬧᭀᬂ, **mĕdĕdopong** van 't hoofd, mĕndut², kasa ĕndut; vgl. mĕrĕropong.

ᬤᬮᬾᬭ᭄ (dalèr), samentr. v. di en adja (z. kadja en vgl. daja V.), *ten Zuiden van* of elders *ten Noorden van* (mad. dodjĕ of ḍadjah, Noord; vgl. onder dĕlod); **dadjan puriné,** *ten*

Zuiden van 't paleis; **kadadjan bukit, bědadja** (balèr), *in 't Zuiden* (of *N.*, mad. **dědodjě**, *om de Noord*).

[Javanese script], z. onder [Javanese script]

[Javanese script] I., dhwadja, O. VIII. 1 b., ook in taladhwadja of talagadodja, Aw., aanh. onder muhûrtta.

II., sas., *de koster* v. e. moskee, die de bang uitroept, de bědug slaat, 't gebouw aanveegt enz. (mak. id., mal. nodja, bug. dotja); bij de bal. Mah. bilal (z. de mal. enz. Wdb.).

[Javanese script], verb. v. hrědaja (vgl. darjja I), naast twas, Smw. Z. 1, 27 (vgl. 27); **kèpwan ing dajo**, Sut. Z. 133, 12; vgl. *dâja? Ww. Z. 1, 45; **mèsěm daja sang prabhû**, Mal. 165 m., **kèměngan ing dajanipun**, Stn. 100, **angrěs mâr daja sang katong**, R. L. Z. 2, 37 (vgl. onder wañtjak); **jan angutjapa ring daja**, Bw. (vgl. jav. angutjapèng twas, T. Z. 1, 52, vlgd.), **lingira ring daja**, *bij zich zelf zeide hij*, Dj. pur.

2°, *dâja; **daja karaton**, *râdjanîti; **mapatěh**[*] **daja**, z. onder patěh; **dajanira**, *walingnya; **tan wring daja**, *haharohara (vgl. onder dija); **kèto dajané**, *zoo moet je doen;* **nèntěn ěndi baja daja**(akal)**ningwang, darapon rawana gingsir**, R. sas. Z. 12, waar Hanumân R. in zijn dangka van zijn stuk wil brengen; **mědaja tjorah**, *iets kwaads in den zin hebben;* **mědaja djagi biratinipun**, *zij dacht niet, dat hij haar niet zou betalen;* **ndajanèn**, *anarkka; **ndajáang**, *mâlap kěna; **kènkèn ban tjai najanang ngalih, né mělah**, *ndyanung sopajanta mrihaju; **kènkèn dajan ěmboké patjang ngubadin děměn irané mamatiang apang ira lěga**, *ndya dèjantânambanana turida mârjjânginakana; **mědědajan**, zeer voorzichtig zijn b. v. bij 't ngintuk van de klètjung-vrucht, om zich de hand niet te verbranden.

II., eigenn. v. e. rivier in Djmbr.

III., **dědajan**, dèling (in pl. v. daä'an volgens sommigen).

IV., **wrung** of **burung daja**, verb. v. gurundaja, *de zwaluw-soort* van waar de eetbare vogelnestjes afkomstig zijn (Maleisch handboekje Arnhm. Meuleman 1803 geeft burung daja, Crawf. Mal. Dict. heeft lawèt als naam v. d. hirundo esculènta; walèt is sund. en batav., de beschrijving, z. Natuurk. Tijdschr. v. N. I. XII. bl. 191, waar hirundo rustica als de wetenschappelijke naam wordt opgegeven; Rumph. sundaja en vgl. ook jav. sěndawa); **bulung daja**, *de vogelnestjes*, die in den handel sarang burung heeten; vgl. bulung.

V., sas., kadja (vgl. mal. en bug., iloc. *oost*, dat in 't mak. raja is), **déq ku tawo(n) laug daja, timuq ěsat kawan kiri, mwah léq djulu muri**, Tjp.

[Javanese script], s., aanh. onder dharmma en si, R. 10 Z. 4, 5, vgl. dajah.

[Javanese script], B. Z. 2, 16, Sut. Z. 108, 2 (pangraös), B. Z. 72, 11 (pangrasa); **dâjantatpatya** (O. 18 b.), *'t geen door U te doen is bij 't hem dooden*, elders dèjan (O. 46 b., 43 b., 42 m., z. onder dèja); **mapa tika dâjanta**

kumawana ngwwang, B. Z. 9, 7 (kènkèn né djani dajan tjainé abĕté nglawan djanma, kènkèn punika pangrasan tjai sané patjang pagutang ring wwang); **ndya dâja ri paminta surapati tulung,** Z. 38, 4 (kènkèn upajané ri panagih sanghjang indra kantinin).

ꦢꦾ, z. dyangkĕn en dyamasa, **adya rahina,** Gj., i kalih r.; **tityang madruwé rarama, dya njama,** *mijn* oom; **pjanak dya njama,** *neef* (*neven*) b. v. kinderen van een ouderen broeder.

II., **mariga dya** (dé?) **jan mulat,** B. Z. 103, 3 (alihnya ngatonang).

ꦢꦾꦸ, s., z. onder rahina, *hemel*, z. sadyuh.

II., s. (djû), **sĕkardyu,** eigenn. v. 't paard v. Hamsyah; ook s. buta en s. jaksa (Anb., 143, Men. Purwâkâṅḍâ bl. 178, sĕkar duwidjan; Men. II. bl. 219 en vlgd.; ook askardwidjan, a. dwidjan en a. dèwi, bl. 226 en 341, terwijl op bl. 380 gezegd wordt, dat hij eerst later askardiju genaamd wordt; hij was de zoon v. d. dètya Ranès bij een pri; h. Hamzah, bl. 48, 't perz. ar. اشقر ديزه, kastanjebruinachtig paard zoo v. e. diw, zijnde zijn vader en moeder djin's); z. kalisĕkak.

ꦢꦶꦢꦾꦸ, **dijadiju,** Sut. Z. 26, 5 (salaku²), v. e. slecht vorst, b. v. die zijn klophaan op de kalangan doorsteekt, omdat hij 't aflegt; **ndijadiju,** *baruhara, z. diwadiwu; **ndijandiju** z. onder muwatmait, vgl. aanh. onder surat en kaçyapa.

ꦢꦾꦸ (?), **susunikang dinujwan,** Brh. Z. 2, 9.

ꦢꦺꦢꦾ I. v. dé, *wat iemand heeft te doen* (vgl. skr. widhèja), Adip. 69 b., 74 o., *waartoe dient 't?* bl. 54 b., R. 10 Z. 4, 14 (raösang), 19 Z. 16 8 (vgl. onder dâja), **dèja sang wruh,** T. Z. 5, 16 (kajun sang ririhé); **tan wring dèja,** *harohara, *agati (vgl. onder daja); **tan wruh ring dèjanya,** Adip. 10, 37, 43 (bis), 62 (bis); **apa dèjani pinakanghulun,** Utt. 56 (vert. v. katham kariṡyâmi); **patyananyu ja, dèjanyu i patija,** *bij 't hem dooden* O. I. 31, 19; **patyananta ja dèjantatpatija,** O. Holle XI, **kunang dèjaning wwang ri wwang alara katĕkan duhka, çaraṅa ikang dânâkĕna, japwan ring wwang kliklin, marârjjan, kalasa, palangka wèhakĕna, ring wwang wĕlkang wwai dânâkĕna, kunang ring wwang alapâ, bhodjana dânâkĕna,** tut. 29 (vert. v. dèjam ârtasya çaranam, sthita çrântasya tjâsanam, trĕsitasya tja pânîjain kṡudhitasya tja bhodjanam, vgl. Ind. Spr. 2938), vgl. aanh. onder bandagina en onder dâja; **ndya dèjantânambanana turida,** B. Z. 60, 2 (kènkèn pangrasan mbok ngasadanin dĕmĕné, H. dajan ĕmboké, baän mbok gubadini paling).

II., **badèja,** sas., ngagèndong; **badèja nasiq; akèh wong madèja** (b.: madagang); **katon, ada nĕgĕn ada njuün, luh mwani pada madèja pada ngungsi, mamĕkĕu kadjamintora,** B. U. 819.

III., Smbw., ratu (bug. Wdb., dèjanga).

…, nda tandwa katitihan bala jodha çri maharadja bhanoradja, pada silajwa (kapilajwa?) silih kajuh, kuçika, maring gwan çri mahâr. bh., nda tandwa ngĕttahasa çri mahar. bh., rumĕgĕp umĕntanga tjâpa, tandwa linĕpas dé çri mahâr., sanghjang rabut sukśmadjati, jatanya mukśa larut saha balanira rakatabjuha, çirṅna nda tanpaçèśâprang apopok, kadiwja apaguta, ndan angadĕg ta çri mahâr. r., sthananing windudjati, pinanah ing rabut sukśmadjati, nda tan wikara djuga sira, ndah salwiraning astrawara linĕpasakĕn dé mahâr., luput çri mahâr. r. dèning sarwastrawara mangadĕg ta sira mangké ring windudjati, nda majuga ta ja ginuhjanira bala raksasa, ndan midjil sakèng angga pramanira, satus dwalapan dinya (?), nya tang umĕtu mibĕking tgal trisunya sĕk pnuh „ndan wruh(ta) çri mahar. b., ring juganira çri radja r., ja doning sanghjang rabut purwa midjil ing madyaning windu dé çri mahâr. b., mawawang mtu mampĕh, nya ta panirṅnakĕn kwèhing bala jakśa kabèh, kśaṅa rampung bhrasta malilang, ndah irika ta muntab krodha çri mahâr. r., ndan èmĕng angĕn*, nda tanana çabda midjil, irika ta mahâr. b., guntura tananggan, atĕhĕr sinambut djèng mahâr. r., linud ginutukakĕniran amañtjadèça, ndan malaju sira djuga muwah*, ndak inguntalakĕn wkasing aruhur, tka ta ja mwah kawigaran, dakśiṅa mbuta ja muwah tĕhĕr binantingakĕn ing watu kumalaça, nda tan wikara djuga sira, ja tika watu kumalaça sumbar, ndan modjar mahâr. r., u (é?) çri mahâr. b., nda tan parawaça pwa ja nghulun tkapta mangké, atiçaja kawilago tkapta matènana nghulun, lawan ta muwah, umanrusi ning sarawaranta nirdon, ndah wruhanta çri hadji, nghulun umawaka bhuwaṅa sakala, anungkuha djagattraja, jadin lbokĕning tlĕng samudra, ngûniwèh madyaning agni, nda tan wikara djuga nghulun, nghinghulu(n) saduga iri kita, pariñtjingku, tutug ing wètan tan kawètan awaku, tutug ing kulon tan kak. awaku, t. i. lor nda tan kaloran a., t. i. kidul tan kakidul a., çor tan kaçoran, ruhur tan karuhuran a., ika gantingku wruha çri hadji, tuwi puluh tawunkita prangârĕpat lawan pinakènghulun, nda tan parawaça pwa ja nghulun dènta, balik sira djuga parawaça dèngku, astungku tjakrabhuwana awaku, apamitana kita anungku bhuwana, masa poliha kita ratu kadibjaninghulun „ndan umnĕng ta çri mah. b., dadi ta siré linotjitèng hrĕdaja, katatjit wakjâkâça karĕngĕ dé çri m. bh., wawang anapih, jan kadi udjar çri mah. r., pintuhu, ring wkasan modjar ta sira çri mah. bh., u (é) çri mah. r., tan sangçaja, wus mèdĕp pwa nghulun pariñtji udjarta, lah mangké pwa nghulun maluwaran aprang, mné jan mawaluj, ndan umaluj ta çri mah. bh., bubar sahabala, ndan hnĕnga kamantya(n) lakunira, ndah lungha ta ja phalaraśana sira djuga, prih alapana ring sukśmâ sâparaçunya ginĕngnira, umalapa patining mah. r., ndan pikĕkèsing sang mahaçunya. i çri mah., awan pûdja samâdhi, ngûniwèh

sadji bantěn prakara, ndah tananâ iwa(ng), ndan umûdjara manguntur, çwatjitta çri mah., açutji, mahanètèh bhawalakšaṅa, nda tan iwang, nguni kita mangěnakwa sanggar, saha wawar dèn açri katinghalan sanggar asuku tiga, i sorira sadjiang kakak tulung, olahangněp ing saradjèn, kang tumpěng hana ring tngah, awarṅna putih hirěng, dandanan grih, kapiting, sarwa pawitra nora kari, lu (luūr?) raka talěs, pisang, uwi, gněp prakara sasadjèn ja tika sabawalakšana, çri mah., umaděga çri hadji ring windu, angastutia satata, umajuné çaçadjyan, wnginya tinurunakěn, ja tika bhaṫâra çri hadji kumutuga samida, dèn alimunanèng âkâça, angěnakna prabhawa „ndah samangkana pitkět sang mahaçunya i mahaçunya mah. bh., nda ta kabjatitan sira sang prabhu, umaděga sapitkět sang mahaçunya, ndan pirang kala sira lumakšaṅa kumutug samida alimunakěning amara, angěnakna prabhawa, irika ta bhatâra ndan umutus, i sanghjang dharmmaradja, parati ja kita inutus tumurun dumatanga ring madyapada, dumunungana kita i pradja mah. bh., sadjnja pada bhaṫâra, umapa pwa kalinganika, ndan hana ta ja katogolan maněh pada bhatara, halarašа, sapakon pada bh., é kamung hjang dharmma, sadènta djuga alarašan „ndah lěs bh. dharmmaradja, tumḋuna wawang, katatjit ḋatang ta ja ring madya, anungkuli pudja mahar. bh., saha wakjâkâça, é kita prabhu bh., nda tan sangçaja djuga kita, an majun kapatijan mahar. r., nghulun mné umalěra kita bapa, rěngě dènta pahènak, dak pamètana kita, an wantěn wang anunggang ratha nda tanpalawanan, ngûniwèh jan hana wwang tunggal, alungguh ing watu tunggal, lawan hanâ pamipisan nda tanpalaki, ngûniwèh rěši sangkan raré, tatas ing çila wruha ring glâran lulun, anjakra tiga samaja, ja tika ulatana donta, iku ta makahawananing praliṅa mahar. r., apan irija glarana r. lulunan, nda tan wurung parawaça dèning rěši sangka(n) raré, apan lararangan tika wwang mangkana gatinya „anaku kita mahar. b., wruha kita kalinganinghulun, nghulun bhaṫâra dharmma gati ringhulun, makasḋahan ikang pustaka dharmmasaraṅa, nghulun wruh halahajuning rat, ndan wruha ta kitanaku, mangkana prajananira, kita mijanga marapèni, apanoranâmamanuša pahutjapa ring bhatâra, mwang tanana bhata kasupnan dèning manuša, hana manusa kataman paragan, katajan, kasâmbawan, ika ta hângçyan anggapradana gatinya, bhûta ika, makapangimur sama mrih sanghjang haju „hana manuša ton tan katon, wnang ganal admit, bwat adangan, wnang lanang wadon, wnang anampak gagana, salwiring rupawarṅna wnang, bhûta ika gatinya, anggapradana ika, hajwa kita kèlu irija, bañtjana wkasnya, ndah samangkâna pamalěrku irikita lo(tji)takna dènta, nda tan wun lilang kaštaning çatrunta mahar. r. „tas mur bhaṫâra umoring hana nora, ndah rahina tatas kamantyan, mědal hjang prabhangkara tumunggang adri, ndah bjatitan çri mahar. bh., midjil ring saba, pěpěk para bhudjangga,

çèwa, sogata, dwidjèçwara mwang rĕši, taṅḍa mantri makabèhan, umajapi çri mahâr., modjar çri mahar., i para ḍang atjarjja kabèh, é umapa pwa tmon ing dènta njupnaṅa, hana nguni hjang tan katinghalan, saha sabda saké taja, ja takona dènghulun amèta rĕši sangkan raré, nĕngguh pwa ja (maka ha) maka hawanan pati mah. r., lawan wanèh kon angulatana pamipisan uda tanpalaki, wanèh wwang anunggang ratha nda tanpalawanan, wanèh wwang wruh aglar anglulun, wanèh wwang nunggal alungguh ing watu tunggal, samangkana adjar saké taja ngûni „ndah ling para dang atjarjja sumahur atrĕh, uduh çri hadji arum², nda tanpaçiwala, pratanda çri hadji, ndan katngĕrana dè(wa) dang atjarjjanira, kalingana kang kinon çri hadji pamètana mèwĕh, ikang wwastu lawuh wkasi tunggal anarawang, ndan awwang ikasakna dé çri hadji, parĕk adoh çri h., lĕkasakna, pamètana kang kadi mangkana, tan sĕngganana sadjnja çri h., ndan wantĕn ta rĕši sangkan raré nda tan iwang çilopakšaṅa, kang sajogja kangkĕna guru dé ç. h., wiku purbbaçomi kjating parab, ndah patanja çri mahar., lingnya ndan kalinganing wiku sangkan raré, dak wištarakna ringhulun „sadjnja ç. h., wruha pada bhaṭâra, nda tan iman² pasubhakarmma sangkan raré, dèn kalakšaṅa, pangidḍaning rat dèn kalakšaṅa, djangkĕp ta bawalakšaṅa, putus tké dharmma tiga tlas kalakšaṅa mur (?) tan ing tapa kokomaran, kalakšaṅa, pañtjakomara kalakšaṅa, tatakarmma kalakšaṅa, wruh kamulaning dumadi djadma, wruha ring hila²ning rat „sadjuja çri h., samangkana gatining wiku sangkan raré „modjar çri mahar., mapa pwa kalinganing dharmma tiga, dak wistarakna ringhulun, sadjnja ç. h., an linging sanghjang adji, tiga prabhèda s. h. dharmma, ja tika sinanggah pudja tiga, lwirnya, pudja nišṭa, pudja adyatmika, p. mahotama „nahan kalinganing p. nišṭa, nga., wruh ing naja tjèstakarâni, wagmimaja pakari sasmitaning rat, wruh ing kasuradira daranèng rat, watĕk pañdjyarašaning mahala, lo kutjiwan, ambĕkanirwa, sabda manohara, ulat arum amanis, bwat angalus budining para, krĕtta wiratin santošarĕṅan kèlangèlangan, watĕk maḍaraṅa budi, tjitamanah, ahĕngkara, tpĕt anĕpĕti utjap²ĕn, tanpa tirĕngĕ²nĕn, ring mahala, bwatpĕt lumakšaṅa sanghjang adji mwang brata, daranèng pangan turu, tanpaturu ring rahina, dharanèng pangan turu, dharanèng hala haju, suka duhka pati hurip, wruh akadang, wruh asanak, wruh atuwa², wruh abapababu, wruh agušti, wruh ing adjatmika, solah sèngĕh tindak tanduk mahning, ambĕk lila waraṅa, drĕddhata lumakšaṅa sanghjang adji mantra², widja², guru², langgĕng mangalakšaṅa djapa mantra, pudja homa, brata, angadji, tapa, samadhi, kirti, wèh², kabèh, pada kalakšaṅan, bhûtajadjnja, dèwaj., pitrĕj., mânušaj., kabèh tan iwang paḍa kalakšaṅan, upèkša ring ḍangka kahjangan, u. ri sang paṅḍita mwang ri sang atapa „mangkana kramaning pudja kanišṭa

nihan kalinganing pudja adyatmika, nga., iwirnya, langgĕng ring adnjana, nirmala nda tan iwang kalakśaṅa, ning prajoga, pranajama, joga tiga, joganing alaku adrĕçya, nga., iwirnya, asarira litning baju, wruh katatwaning akèh akdik, djnjaṅa tunggĕng mahning, lumakśana tjintyajoga, nirbhana joga tan kalubana rahina wngi „jèka laku kadrĕçya, nga. apadoja, nga., nda tan kahanan rupa warṅna, ana sira tan katon sarupa sira tan matra, tanpajajah tanpaibu, jèka laku apadoja, nga. adoja, nga., nda tan kna winastu kaharĕpira, uniwèh tanpamastunira wruh siré sangkan para, wruh dûradarçana wruh patjlĕking pati hurip tkèng patitisikut, jèka laku doja, nga., ja tika tjatur prakarastuning drĕwé sang wiku pandita, sadjnja wruha ç. h., samangkana gatining wiku, adĕgakĕna dang hjang purohika dé çri, jogja pituhunĕn sawuwusning wiku mangkana dé ç. h., mwang dèning rat „dèn prajatnaha ta ç. h., jan hana tirta pawitraning wiku jan sang wiku wruh ing drĕwé tjatur prakaraṅa, jan asung tirta ring ç. h., makanguni wwang nagara ç. h., ja tika tan wun mangdé pagĕh krĕttaning nagara ç. h., dèn pratyakśaha ç. h. prabhèdaning wiku, apan akwèh prabhèda n. w., an ling s. h. adji, nihan wruhakna ç. h., prabhèda n. w., nga., vervolg aanh. onder sangara.

, naast karuṅa, sih, z. dajå.

, *koel, koud* v. d. nacht, v. d. warmte v. d. zon tegen den avond, *tistis, Br. Z. 4, 8, *tĕduh, *manda; fig. *'t wel hebben* v. onderdanen, v. tabak?, *eenigszins vochtig* v. lucifers (vgl. tajĕm en baupĕl?), **dajuh upamandané,** *rĕngrĕng padânira, **dĕk dajuhing surja,** *masa tistising wai; **madajuh,** *aan 't weder blootgesteld* door b. v. lang in een bosch naar iemand vergeefs te zoeken, Ls.; **mĕdajuh,** *in de open lucht doorbrengen,* v. geneesmiddelen een nacht *in de koelte gezet worden;* **makĕlo tityang madajuh,** v. iemand, die te vergeefs wacht, L. Sari; **najuhin,** iets *koud laten worden* zooals b. v. de jèh baju, een geneesmiddel op 't erf of 't dak bloot, ongedekt, plaatsen als 't namentlijk niet regent; **suwé ban tityang dajuhan ajub dingin,** B. U. 72; ben. v. e. getrouwde vrouw, T. b. Z. 1, 29 en 52.

, jav., **kadajohan,** aanh. onder kĕndjĕr; **anting² dadajuhan,** Sty. Z. 3.

I., radèn, vóór de namen van ongetrouwde mannen als Uttara, Br. Z. 10, 19 (i bagus, sang), Z. 17, 2 (radjaputra), **dyah duççâsana,** Z. 12, 18 (sang abagus d., dané sang d.); Z. 29, 6 en 9; **dyah hajam wuruk,** die een prabhu taruna was, v. Çwèta, Bh. 48 bis, v. Ghaṭotkatja 58; vgl. Kam. 22; T. Z. 5. 84 (wadu), jegens een zuster, Wir. 40; ook dèh, vert. v. B. Z. 3, 34; **sang dyah,** als 2e pers. jegens een vrouw, Z. 23, 15 (i dèwa); **pun dyah çâstrikâ,** T. Z. 1, 37 (i aju tantri); **patik dyah,** nederig vrn. 1e pers. tot een princes, Spt. Z. 2, 10; **onĕnging dyah,** een benmg. v. de versm. asmarandana, Smng.; **dyah**

tantri, T. Z. 5, 134 en 136 (i aju T.), **kapatèn dyah**, *eene gemalin verliezen*, Z. 5, 113 (kèlangan swami); **dyah ari**, liefkozingswoord tegen eene prinses, Mal. 104; **hana dyah anunggang kuda** en verder **dyah aturû tunggal hulĕs pada wadon**, als teekenen, dat de sangara gekomen is, Tjt. 66; **dyah kaki**, O. V. 2 a.; **sang kapi dyah**, *wânarî; 2° een boom, R. L. 111; Ar. Pr. 13 (bis); Was. 25 zoude ook een naam zijn v. d. surastrî, kĕpĕl; **sang adyahku**, B. Z. 23, 16 (dèwan tityang); ***sang adyahira**, B. Z. 44, 3 (strînira); **wwang adyah i dalĕm**, *hofdame;* **sang sâkṡât giridjânurun dinuluring wwang adyah araras** v. Ardjuna sahasrabâhu's gemalin, Rm. Z. 29, 4, **sahananing sang adyah**, ald. 6; **angdyah**, B. Z. 39, 14; Br. Z. 13, 29; **râdjasângdyahi**, B. Z. 41, 9 (tinuronan ing djinĕm); **kadyahan**, kadèhan, Adig. 5 (jav. kadèjan, mal. kădajan of kadèjan naar 't jav. kadèjan; dit steeds in P. S., waaronder verstaan worden *zoonen v. hofgrooten, die met een prins opgevoed en hem reeds v. kindsbeen als gezellen of bedienden worden toegevoegd*, P. S. g., bl. 3, Djuru dèh de zoon v. d. patih, Punta die v. d. dĕmang, Pĕrsanta v. d. rangga en Kĕrtala v. d. tumĕnggung; de proza bewerking Sĕmar zoon v. d. rangga, Tjĕmuris v. d. djaksa en Kĕrtala v. d. tumĕnggung, terwijl v. Pĕrsanta niet gesproken wordt; een ander Pandji-verhaal noemt als zoon v. d. djaksa Kalang; Ino Krĕtapati's kadajan's volgens Tj., bl. 2, Ranggadjiwa, Butatil (deze 2 waren steeds bij hem), Djrudé, Punta en Krĕtala; als kadajan's v. Tjarang tinangluh worden genoemd Djrudèh tuha, Harganata, Sĕntika, Tĕmblung, dat wel Tĕmbilung zal zijn en Astra djangga, P. S. 156; w. R., bl. 222, geeft als kadèjan's v. Pandji Kuda wanèng pati op behalve Prasântă, Rânggâ, Punta, Pandji wulung, Tunggul wulung, Tambangan, Lajaran, Djĕdjĕtan, Gadingan en Kĕrtala; op bl. 230 nog Tiras; vele dezer kadèjan's krijgen aldaar als aangenomen namen Kĕbo met een bloemnaam zooals Kĕbo kananga, K. radjasa, K. traté, K. kanigara, (vgl. onder kanigara), K. pĕndoga en K. sĕngiri, de afwijking van Mal. is zoo groot, dat aldaar, bl. 205, P. wulung en Kĕrtala gezegd worden stiefbroeders tevens te zijn v. P. K. w., vgl. onder sangit en togog); **djuru dyah** v. d. opperste der pages en geen eigenn., B. Z. 3, 34 (djurudèh, in de Hadji D. 88 komt dit woord in dezelfde beteekenis voor, z. vooral onder kalang); kèn djurudèh ing daha, Mal. 368; djurudèh en ook djĕrudèh, evenals in 't jav., als eigenn., Was. en Ar. Pr.; nadat 't lijk verbrand was v. Tjalon arang, wordt v. hare 2 leerlingen, Wĕkçirsa en Mahiṡawadana, gezegd sampun asurudaju, anĕḍa awiwikwana, maka djurudèh mahâmuni, Tj. A. a. (b.: samjasurudaju amalakwa winikonanèng sang mahâmuni en een weinig verder s. a. angawasyanèng sang jogîçwara; **sas.**, naar sommige hds. v. Dtd., garudé en djarudé.

dit laatste ook in Tjili naja), aanh. onder **rådjawidhi.**

2°, iemands *vrouwelijkheid*, tegenov. pastha kapuruśan (*iemands mannelijkheid*), Tjt. 44; **dyahkun, tumuntuné dyahkun anginkin anglih,** om mijn *vrouwelijke zwakheid* (?) te leiden, Br. Z. 45, 7 (dèwan tityang, i dèwa).

II., **ngdyah** en **ndyah**, *pronken*, tartende b. v. door in mooie kleederen ergens te komen, *den gebraden haan uithangen;* **mědědyah,** *juichen* over 't geen een vijand overkomt.

, s. (dyauh), z. onder trajodaça en sadyuh.

, **ndujuhin** (ongemeen), z. vert. v. putěr en vgl. děluh en těngguh.

(?), **dědajanan**, sas., tjili²an; **dadajoněn,** aanh. onder rambat.

, s. VII.

, z. djun; *kumbha, *ghata, kalaça; **palu dyun,** Sum. Z. 29, 2; **angdyun,** aanh. onder antyadja en wulu², **angdyun kårwa rabinya,** Sum. Z. 29, 2, vgl. aanh. onder rawèja en djalagraha, **wwang adyun,** vert. v. kumbhakåraka (z. onder djun); **pangdyunan,** Z. 29, 2, *pamalantěnan; in een spreuk, aanh. onder gatarasa.

, kreet om paarden en rundbeesten stil te doen zijn (sas. dèm).

, Bjw., h. v. damar (jav. ngoko, 't krama dilah zijnde, vgl. mal.), z. onder kurung.

, z. onder dé.

, jav. (mad. tudjan, *geneigd*); **pada dojan amangan anginum,** B. Z. 80, 48 (tlěb, klar; vgl. onder nirarthaka); **dojan ilang,** b. v. v. e. boek, dat door den leener weder wordt uitgeleend; **wwang dojan akakaruh,** aanh. onder tribhèda, Adip. 103, 114; *geneigd* iets slechts of afkeuringswaardigs vooral te doen; **dojan mambobab; dojan mamaling,** Dd. 20 a.; **raré dojan manangis,** Us. 190. **dojan awawarih,** ald. 367, **singnya mangalih kadasan, njuwang kutjit, di sadwarané alihang** (b.: tudjuang), **di arjangé dojan běrag, tunglèh wurukung impasin; palanujané dojan pèrot** (borok), **ngalih kabwan jan** (né mělah kadjěng), **maülu, di panironé tudjuäng, njuwang kutjit** (ja kulimis) „**jan diwaçé** (uwasé) **dojan gañdjah,** Kid. dina; aanh. onder dodot; **dojan mupata mwang klar mamisuh majus mwang těngil hijap klar maturu budag klar ngamah anginum tur djahat mabunga lèèd amoh tur tongada smunira dělěp**² **smunya pala tjidra** Djpur, alwaar malěměhèng sarwa karja tur mawding abot tan rěna ing sambada bětjik katanggap rěngu bwating tan kěna pijěrin dèning ljan anganggo budi winong sawtunya tur dojan lupa kalilip² sok djěněk ring badogan ring bukti mwang inum mawdi kurang, uniwèh djněk ing aturu ring rahina wěngi asanggama tanpapilih istri sarupa²nya amalat rabi ning arabi amalagandang lawan amurugul asanggamèng satwa mwang padalaki akèh guna piwlas pandèsti paněluh kang kalaksana ljan tang anajab anjolong

angutil angĕntal ambègal anumpung ngadol wong tanpadosa sapta mati², vgl. ook aanh. onder balubuh; **dojan inutjapan,** Mal. 116; **tamba raré dojan anangis** (djat ngĕling); **dojan latih jan madagang dojan lantih liju anak pada ngrĕbut** v. e. schoon meisje dat vele klanten zou trekken Laj. s. 13); **dojan pĕlih,** *zeer waarschijnlijk, steeds?, zonder twijfel?;* **dojan tĕguh, dojan bangkit** v. d. bĕlang súun; *belust* op krengen, v. e. raaf, T. Z. 5, 42; **dojan amangan,** aanh. onder lĕmĕh (vert. v. makâçana), **dojan ambadog,** T. Z. 3, 28.

, s. (dhyâna), aanh. onder nyama, *joga?, Kts. Z. 1, 12, Wt. 19 m., masamâdi, Sm. Z. 8, 9; W. Z. 7, 5 (djapa); Z. 5, 2 (joga, 2 jav. hds. djnjâna); **amangun dhyâna,** Sm. Z. 1, 7 (magawé joga); **manunggalang dyana,** *mangèkadhjâjî; **madhyâna,** dyâjî.

, z. onder madajantî.

, **dhjânibuddha** (z. Kern, Gesch. Bud.), worden Sut. niet genoemd, z. pañtjasugata.

, dèjok, foutief in pl. v. dèjog, aanh. onder tjoda.

, **bagus dijarsa,** eigenn. v. d. held v. e. gedicht in adri-versmaat; bhatara Guru, vermomd, als een gebrekkige bedelaar, na door hem gastvrij behandeld te zijn, neemt D.'s zoon mede naar den hemel; hij zelf ziet de folteringen der kawah-bewoners (z. b. v. onder surat, srĕdah en sadak); hij krijgt van Bh. G. een voortreffelijken klophaan en edelgesteenten, die hem in staat stellen weddingschappen met zijn vorst aan te gaan; hij wordt vervolgens de opvolger v. den vorst, die hem als vijand behandelde; in de satwa heet hij wegens zijn mildheid, zijn zoon zelfs weggevende, bagus dana; 't hds. door mij gebruikt, was hier en daar onverstaanbaar en bleek vroeger oud-bal. geweest te zijn; men vindt er de oude spelling njahwan nog als overblijfsel in; hoe gehavend 't hds. was, ziet men uit tong ahurung gadung, waarvoor te lezen is wong awuru gadung.

, *mitra, *rowang.

, s. (*gever, schenker* als lid v. e. compositum als b. v. djîwadâjaka), *een brahmaan,* Hadji D. 37 m. (skr. dhâjja?), Sum. Z. 28, 11; Mis. Gag. 36 m. (bis), 37 o., 38 o., Wt. 49 (lees nâjaka?), B. Z. 7, 12 (gusti, pinituwa rowang idané); **dâjakanira** als 1ᵉ pers. door een brahmaan jegens een vorst, Hadji D. 39; vgl. onder brahmana; z. widajaka.

* , s. (adhjakṣa), **dyaksèng kalangwan,** B. Z. 1, 1 (putusing kalngĕngan, pradjnjan ring kalangĕn).

2ᵉ, nm. v. e. ambtenaar (z. djaksa), Was. Z. 3, 127, Z. 2, 49, 42, z. ook onder bapang 2ᵉ.

, vgl. kijĕt; **pĕtĕng dijĕt,** *pikdonker,* z. libut.

* , s., *gemalin,* Ar. 125 (vgl. prijâ; dajintadji, w. Dr. 113 en telkens: *moeder,* vorstelijke, aanh. onder karé); **narèndradajità,** z. onder duhità; **smaradajità,** Ratih, Sm. Z. 23, 7.

, dadajotĕn, aanh. onder rambat.

, widyuta, **sang nagadyuta**, eigenn. v. d. slang in de fadel v. den brahmaan en den ondankbaren gondsmid, T. bg.

I., s., R. 2 Z. 6, 8 (totohan, suluhi!), Adip. 16 (vgl. onder prânî en nita); **djûtèng tjalâtah kita**, R. 20 Z. 10, 2 (vgl. Bhîsmap. 1240); **magawé dyûtakrija** en een weinig verder manitanitan lawan strînya, 105; **dyûtakara**, z. bij bobotoh; **dyûtabañtjana**, *het listig spelen* der Korawa's, waardoor de Pańdawa's hun rijk verbinden, Ud. 94.

II., **kadyûta** (l. kâdyùta), Br. Z. 30, 6 (z. onder adyuta; *jav. dyut en dyuta: sorot, dilah).

, eigenn. v. e. plaats?, Tjt. 219.

, z. onder widyutkèça of prahèti.

, z. sadyotkranti.

, **pratipâda çuklapakša jatragatjtjati, pakša dèwatanya, agnèja mrĕtyu, paçtjima çrî, masangèn umah haju, aturat gańa dèwatanya; dèwi, gandharwa dèwatanya, pûrwwa mrĕtyu, bâjawja çrî masangèn umah haju, trĕ, soma dèwatanya, dyâtas mrĕtyu, uttara çrî, makârjja haju gĕng phalanya; tja, winâjakâ dèwatanya, aiçânya mrĕtyu, aiçanya çrî, makârjja haju wnginya bhaja, jatna* kita; pa, nâgarâdja dèwatanya uttara mrĕtyu, dyâtaç çrî, prâsâda dèwatanya, mananĕm sarwwawidja mwang sarwwaphala haju, sa., kumâra dèwatanya, bâjawja mrĕtyu, pûrwwa çrî, sarwwa kârjja djahat, sa., baruńa dèwatanya, paçtjima m., agnèja ç., sarwwakârjja haju, niroga nirupadrawa, a., ring bhûmi mrĕtyu, dakšina çrî, sarwwakârjja djahat; na., nairiti m., nairiti ç., sarwwa kârjja djahat; da., dakšina m., ring bhûmi çrî, mamańdinin drĕwjâ haju; è., mahèçwara dèw., agnèja m., paçtjima çrî, paspanantahèr haju; dwâda, wišńu dèw., pûrwwa m., bâjawja ç., mamańdinin anak djahat; trajo., akšara dèwatanya, dyâtas m., uttara ç., mawèha bhodjana ring brâhmańa, mwang ri hjang guru haju phalanya, tjaturda., dharmmarâdja dèw., alçânya m., aiçânya ç., matjaru dâna haju; pañtjada., bhrâhma dèw., uttara m., dyâtaç çrî, manganggap haju, mawiti hala, mananĕm sarwwawidja, sarwwaphala, sarwwawuku haju pratipâda krĕšńa, indra, dèw., bâjabja m., purwwa ç., sârwwakârjja djahat; dwi., tjandra dèw., bâjawja m., agnèja ç., sarwwakârjja haju; trĕ., mahâdèwa dèw., ring bhûmi m., dakšińa ç., sarwwakârjja haju, tja., kâma dèw., nairiti m., nair. ç., sarwwakârjja siddha, pa., agastya d., dakšińa m., ring bhûmi ç., mananĕm mûlaphalâhaju;** (hier ontbreken eenige cijfers); **na., jama d., aiçanya m., alç. ç., sarwwakârjja djahat; da, agastya d., uttara m., dyâtaç ç.; mananĕm sarwwawidja sarwwaphala, haju, wišti ring kulĕm; è., lotjana d., bâjawja m., pûrwwa ç., sarwwakârjjâhaju, dwâda., piçâtja d., paçtjima m., agnèja ç., matjaru dâńâhaju; trajo., mahârâdja d., ring bhûmi m., dakšińa**

ç., sarwwakârjja mahâphala; tjaturda., mahâkâla d., nairiti m., mwang çri, mawèha mâs pirak, matjaru ḋâna ri sang paṅḋita haju; pañtjada, mahâdèwa d., dakšiṅa m. ring bhûmi çri, sarwwakârjja haju, mananĕm mûlaphalâhaju, niroga niripadrawa, tan hana lara pati ra; ra krodha dhanakšaja; ra, tja, haju mamrih kita, masangjoga mitra patmu ènak ambĕk; ra, ang, krodha tuwi wiroga, lâwan tan hana mâs pirak tka, hala tmĕn; ra, bu, mâkârjja mâs pirak tkâ, lâbha sukâhaju; ra, wrĕ, klèça wighnâhala, lâbha suka dèwatrĕpti haju; ra, çu, ḋânaḋânya drĕwja pûdjâ suka, lâbha tka ri kita; ra, ça, sarwwakârjja mahâbhaja, rogamrĕtyu, djahat, jatna[2] kita; tja, ra, suka ḋânaḋânyâhaju lâbhanta tka; tja, tja, mitralâbha putrâhaju; tja, ang, pati lara kolihanta, bhaja sarwwa djahat; tja, bu, sarwwakârjja siddha, bhodjana lâbha haju; tja, wrĕ, pradjârâdja hjangta, tan hana wighna, mwang musuhta, sâmpur[2] wḋihan; tja, çu, wḋihan mâs wrĕddhi haju lâbhanta; tja, ça, lâbhanta samâgama haju; tja, çu, tukar pati puharanya; tja, ang, sarwwakârjja sodaha; tja, bu, suka samâgamâhaju; ang, ra, tukar pâgĕ'nggĕ'ngan, lara puharanya; ang, tja, drĕwja dadi lâbhâhaju; ang, a., bhaja simbatan, drwjamâs piraktâkwèh ilang, mwang lara puharanya; ang., bu, tukar hana duhkâhala; ang, wrĕ, mâs sampur[2] wḋihan, putra hilang hala; ang, çu, bhodjaṅa sambandhanta wrĕddhi haju; ang, ça, bhaja roga lara, sarwwaduhka pati djahat; ang, çu, çatru makwèh, bhajâhala; ang, bu, sarw. karj. siddhâju; bu, ra, hala duhka pati djahat; bu, tja, mâs pirak wrĕddhi haju; bu, ang, mâs lâbhantâhaju; bu, bu, suka samâgama, barupa bratahaju; bu, wrĕ, pûdjâ jèkâ wastuntâhaju; bu, çu, samâgamâhaju lâbha; bu, ça, lâbha songsong wḋihan ḋânaḋânya haju; bu, çu, samâgamâhaju; lâbha; bu, a, putrâhaju samâgama; bu, bu, sarw. k. siddhâhaju wrĕ, ra, lâbhanta mânak haju; wrĕ, tja, lâbhadjaja dadi margganya, putra mâs pirak, song[2] wḋihan, djuludâna sambandha pati hala; wrĕ, ang, haju mâgĕ'ng phalanya; wrĕ, bu, lâbha upabhogâhaju; wrĕ, wrĕ, sarwwahaju, siddhâju, wrĕ, çu, lâbha song[2] w., mâs maṅik, duhka puharanya pati hala, wrĕ, ça, lanâ kèlangan ahala; wrĕ, su, lâbha suka patmu mitrâhaju; wrĕ, â, ma, nmu bhogâhaju; wrĕ, bhu, sarwwa k. siddha hâju, çu, ra, mâs manik, song[2] w. hilang, kitâhala; çu, tja, dadi putrâsgĕh mamitra, lâbhâhaju: çu, ang, hârohâra, hilang rabi, hala; çu, bu, wadwân lâbha ḋânaḋânya haju; çu, wrĕ. djaja kita ḋâna ḋ. suka lâbha haju; çu, çu, song[2] w. l. haju; çu, ça, duhkapâpa hilang klèça djahat; çû, sû, duhka mâgĕ'ng hârohârâhala; çu, â, sukâ haju lâbhanta; çu, bhû, sarwa k. djahat; ça, ra, hana pati tan winta matukar, bhaja hala; ça, tja, lâbha ḋânaḋânyâ haju; ça, ang, tukar sadâkâla roga djahat; ça, bu, roga hana bhaja mara pati djahat; ça, wrĕ, lâbha mâs pirak suka dirgghâjušâhaju; ça, çu, lara magĕ'ng bhaja

djahat; ça, ça, **tukar krodha, mwang màstàngça. tàmrâ wîdjâlpa djulun mâti wjâdhi hârohâra sadâkâla djahat; ça, sû, sarwwakàrjja, djahat; ça, â, lâbha, suka magĕ'ng haju; ça, bhû, sarwwak. winâça, djahat, iti patĕmwaning graha çu. siddhirastu**, War. 49 tot 51, vgl. onder t m u.

, s., aanh. onder w i s a l j a en k r o ñ t j a.

, a d h h j â t m i k a (vgl. jav. ook d j a t m i k a), **tuhwa djatmika haçri kadi ring tulis**, Mal. 337, **nuljandandani tadah dyatmika**, 405, 409; **dyatmikèng boddhané**, *h j a n g t a t w a b o d d h i.

, sas. (mal. ديروبن), k a r u r u b a n (is niet algemeen bekend).

, jav. (d u s), **adyus**, W. Z. 3, 14 (m a n d u s, m a s i r a m, a s a l i l a), Sm. Z. 4, 14 (a s a l i l a); **madyus**, *a m a n d i, a n d i w a ç r a j a, a s ù r j j a s è w a n a, Kr., *zich baden*, 2 Z. 1, 44 (m a s a l i l a, m a s i r a m), R. 7 Z. 16, 1 (m a p u d é, m a n d u s), 13 Z. 1, 8 (m a â s n a n a, m a s i r a m), Wrs. Str. 341 (jav. a d u s, dat ook in sas. gedichten naast m a n d i q gebezigd wordt, mal. b ĕ r d i r u s, d j i r u s en i r u s, bat. d u r u s en d è r u s, iloc. d i g u s, bis. d i g o s, dat ook bc. is, d i g o en l i g o); **dyusning ratu**, *a b h i ç è k a; **angdyus**, B. Z. 47, 16 (n̈ i r a m i n; jav. n g ĕ d u s, magind. p a i g u); Wr. 10, **dinyus** B. Z. 47, 17 (k a s i r a m a n k a p a u d u s a n g), **dinyus i rah**, B. Z. 91, 19 (s i n i r a m a n); **dinyus**, van iemand die tot vorst wordt verheven, Adip. 84; **dinyusning sapa** (b. d. t ĕ m a h), Sdm., **dèn awur dyusing tĕmah**, E. 29; vgl. onder w a h en p i s u h; **dinyusan**, Anj. Z. 23, 5 (k a p a n d u s a n g); **pangdyus**, W. Z. 29, 6 (t j a m a n a, p a d y u s, s i n i r a m a k ĕ n); Br. Z. 15, 28; **padyusan**, *b w a t r a w i, onder de koperen gereedschappen, O. I. 3, 15.

, z. d u s y u en onder b h u d j a n g g a.

, z. d y a s t u n.

of d y a s t u, *j a d y a s t u, *m o, *m o n, naast j a d i n als h. v. d j a t, *zoo in geval* met een volgend subjunctif, W. Z. 34, 3 (*j a d y a n, *j a d i n; vgl. jav. d è s t u).

, z. onder d y a p i n, aanh. onder n i s p r i j a (p i t u w i).

, *j a d y a p i, *j â w a t, d y a p i j a n, aanh. onder s a j a.

, *b h r a n t a, s u m â m b u r a t, *m a b a j a n g a n; vgl. b j â p a r a.

, hiervan s a d y o p a r a?

, **sang dyaja baradah**, Tj. A. b., aanh. onder w a s t j i t a.

, s., s i d d y â d j n̈ a n a, W. Z. 27, 2 (d h y â n a, m a d h y â n a); **ngkâné çrĕnggânikang wukir nghulun amûdjâmrih madèwâçraja, dyâjî prâpta bhaṭârą wiṣṇu hinidĕp munggwing sĕkar pangkadja, siddhâning kalangĕ'n prajodjananing anggĕng dhjâna wiṣṇwartjtjana, manggâlâning awĕtwa bhâṣita maran manggĕh sinĕnggah kawi**, Hw. Z. 1, 1; **dhyâjin nimna** (?) **danda joga**, k a h i d ĕ p a n y a t a r p a n g ĕ n a n, vgl. onder è k a; n g g l a r a n g s a m a d i n é, Lamb. Z. 16, 2, aanh. onder m a h a r d d h i k a.

, aanh. onder **bèhajângçèçwara.**

, B. Z. 72, 25 (sijĕp), Z. 1, 16 (spi), *stil blijven,* Ar. Z. 10, 3, Z. 23, 5; Br. Z. 30, 2 (dihĕm), 8, 4 (tumungkul, rĕp, sijĕp), aanh. onder rika (vgl. mal.); **kadi siniram ḍyam, sakwèhing kang mantri,** R. L. Z. 1, 128; **djam sakwèhnira tanpaçabda,** Sut. Z. 115, 3 (rĕp); **dyâmarĕn** (l. dyammarĕn) v. e. aardbeving, Sut. Z. 51, 5 (glis usan); **dyam kadi siniram,** T. b. Z. 1, 8, aanh. onder koçanala; vgl. dèm.

, jav. mal. (vgl. *dyam); **nijĕmang,** Malaisme zelden in plaats van ngĕndĕpang.

(in pl. v. dyuwântara?), 't jav. djomantara (djumantara, Amd., djomantara, p. sas. Z. 1); vgl. bhjomantara.

, naast dyangkĕn.

, stamwoord v. najog?

, *verdraaid* v. lichaam, Dd. 20 a. (vgl. dèjog).

, jav., *wungkuk, mĕsryutan pĕdjalané (sund. *hinkend*), k. 10, aanh. onder bèsèr v. e. oud vrouwtje, Hadji D. 69 b.; Wtb. 26, v. d. púuh dakah; **ika né ngadakakĕn dèjog, bingkih, sèngkok, kiting, kèpèk,** Us; **adèdèjogan,** aanh. onder tunggèk.

*, B. Z. 4, 3 (lwa), *wijfje* v. e. dier, vgl. O., Adig. 14, tegenov. kakung; **kang ḍajang apatra tjakrânggi** v. e. gans, T. Z. 2, 49 (*jav., èndang, bakul); **sapi ḍajang,** *een koe,* B. Z. 2, 3 (sampi dajang, lĕmbu wadon); **sampi ḍajang,** *sapi waḍu; **lĕmbu ḍajang,** aanh. onder nandinî.

2°, pĕndajang, *hoer* (men. mal. id., sund. dajang); **najangin,** *de hoer spelen;* z. pĕnèkar, djaruh.

, h. v. gĕsang, *de jongere bladen* v. tabak, beter gajang; van kleedingstof, die dun en mèrwèr is (vgl. bat.?).

, jav., *roeiriem,* in een beeldspraak z. onder banawa; z. tjongtjong; olah en gandok.

of ḍyang, te vermoeden uit dèngdèng, 't mal. dijang en 't sund. siḍèang v. e. voorname siduru (z. onder idu III.); vgl. badijang.

*, **adyung,** Lamb. Z. 3, 3 (linjok).

, jav., *zee-koe* (malag. truzungă, *walvisch,* mak. rujung, bug. rudjung, *dolfijn,* bc. dujong *zeemeermin*); **lĕngis ḍujung,** zeker liefde-middel bestaande uit de tranen v. d. dujung; dit bijgeloof algemeen verspreid ook in de Molukken en op Celebes (z. bug. en mak. Wdb. onder rudjung en rujung, maar de daar opgegevene beteekenis v. *dolfijn* te betwijfelen, batav. id.; jav. lĕnga dujung of pèlèt d.).

I., sas., iing (bat. nèjang of najang en nahang, bim. ndèjo).

II., **ndèang,** sas., mĕduwé, **pé bangkol sugih sukah, ndèang bangkĕt lan ndèang sampi,** sas., Tjp. (misschien v. e. vroeger dé, waarmeê te vergelijken 't mad. andik en 't aanh. ang).

[Balinese], jav. **tiba dojong** (R. K. dojok) **adĕgnya** v. e. weggeslingerden berg, R. m.

[Balinese], blog, **parĕkan paturu dojong, pakajunan sapanapi, durusang ratu mangkin lĕdjar watjana ring ipun, parĕkan buta bongol, bĕtjik lĕdjarang sadjati, pĕtĕng libut, dèrèng kantĕn padjagatan,** tot de veronderstelde godheid, Tj. b. Z. 2, 6.

[Balinese], **i dyangkĕn,** i dya *angkĕn, *verleden jaar* (h. v. dyatĕmúang?); **bin dwang dyangkĕn; bin tlung dyangkĕn** (angkĕn wordt elders, als b. v. in 't Gj., als h. gebezigd v. tĕmúang).

[Balinese], Sbr. don ṇjuh, *klapperbladeren* die reeds *oud* en *droog* zijn, maar nog aan den boom zitten (batav. daṇju; O. s. a. heeft het gejavaniseerde daṇjur, vgl. tingkir, paughurwan); ben. v. e. grauwe groote balang-soort, die des nachts 't geluid krèk² geeft (of kèkèkan); **i danjuh tuh,** z. onder tiris; prakpak, salĕpáan.

[Balinese] v. e. paard *hinken* (K. A.); **jèn anggon ngalu ja dèñtjor** v. e. paard, dat mèda, Nj.

[Balinese], sas., *te kort* van een been; ook dèmpang.

[Balinese], **kaduñtjat,** sas., *wibbelen, wippen* v. e. brug, **tétènoka duñtjat, bata turut pitug kali, si batété no bis triq,** Kbj.

[Balinese], sas., pètjèng.

[Balinese], z. onder daṇjuh.

[Balinese], **madam** v. vruchten, Krsn. Z. 26, 5, R. 7 Z. 16, 4 (matah), 11 Z. 8, 3 (mĕngkĕl), 15 Z. 1, 14 (mĕntah), **umadam,** B. Z. 10, 10 (manĕdĕng; *jav. njadam; vgl. onder daĕm, مايم خرم بسر; vgl. *jav. onder matĕb).

[Balinese], jav. (dum, sund. dúum), B. Z. 80, 22 (paroñtjah?, winibhadjya); **sadum titah ing widhi,** *al wat 't noodlot heeft toebedeeld,* T. Z. 5, 57 (pinugran dèwané, kanggoang padum widiné): **adum dèça,** *verschillende kanten uit gaan* v. gezondenen, Wir. 72, Gh. Z. 11, 15, B. Z. 50, 10, Z. 72, 26 (madum paran vgl. jav. andum langula); ***madûm langĕ',** B. Z. 54, 6 (andon langĕ'); **madûm pilih** z. bij *dumpil; **pdumpilih,** R. L. Z. 8, 31; **madum unggwan,** B. Z. 4, 20 (madudwan gnah, malènlènan gnah); **madum paran,** *uit elkaâr gaan* v. e. menigte?, vgl. para; **kĕdum ring wakilé,** *onder elkaâr verdeeld door de* wakil's; **dinuman warâstra,** Br. Z. 16, 2, Z. 19, 20 (tjinatjaran); **padum bhaṭara,** T. b. Z. 5, 242 (jav. pandum ing jang tan kĕna tinanggul, Wg. vgl. onder pangda); **pĕdum pèlèt,** *onderlinge verhouding der verschillende vlekken zooals zij over 't hout verdeeld zijn;* **pandum bhatâra,** T. b. Z. 5, 255 bis; **dûman,** *wargga, *angça; **madum'an raras,** Sut. Z. 65, 2 (maljanan pararasan).

[Balinese], z. onder dyèn.

[Balinese], z. onder djaûm; **wulunė kadi dom wĕsi** v. Anala, R. m. (R. K. d. kisi); **duduk dom,** z. onder wĕdi; **dom wulu** (eene vertaling zoo 't schijnt v. sûtjîlomâ), Sut.

Z. 21, 2; **dinom,** z. onder kĕtok; **mĕdomin dèwa,** weten met welken *god te doen te hebben?;* **pĕdomin,** tjoñtjoin; **dom²an,** zekere vogel, aanh. onder **krùrapaksi** (misschien sutjimukha, z. onder idji); **dom²an,** aanh. onder tadji; **padoman,** jav., *kompas;* **tĕnunè linĕwih, kalambi tanpa domdoman, ngiras tĕkèn babĕnikè, utama jan** (utawi a)**nĕnun kopjah, jata** (ija) **tanpa domdoman,** v. e. bekwame weefster, R. sas. Z. 1.

2°, djaûm²? (vgl. badjang²); **wĕnang akalambi dom²an** Tt. 26.

ᬤᬫᬳ᭄, de reden dat de vorst wegkwijnde, **wètning damahanira ri linaning râdjaputu,** doordat hij *bedroefd was* over den dood der prinses, Kid. Sund. Z. 3, 65.

ᬥᬫᬳ᭄ I., jav., *beminnen, zeer veel houden* v. iemand, Was. Z. 6, 81, 119, 180; **sira wiraga salaga djinaluk dèra nrĕpati rabijanira mantrino alara dama lwir bhranti katuhon bwatning asawita tan kĕna tanpasung amadjarakĕn ngong kramâ ngalangalangi mati ingsun sĕmar lamun tanpasunga,** U. Pangr. 58, aanh. onder prâṅa; **adama,** *verliefd op,* Und. Pngr. 2 en 12, **adama, ingsun anak² ing sira,** ald. 19; **andama²,** een kind bederven het toegevende, T. Z. 5, 6 (ngamongmong); **andadama,** een kind *troetelen,* Z. 5, 72, z. ook aanh. onder tulus; **liwar dèrandadamasih,** T. Z. 5, 136 (dahat antuk danè mangèman), **andadama mantuha kaki, sang mustikaning kĕling,** *verlangen, gaarne hebben tot schoonzoon* enz., Kid. Sund. Z. 1, 37; **kaja tan tumulus asih ratu andadama ringsun,** R. L. Z. 8, 3 (mirib sing i dèwa mulus trĕsna asih tĕkèn tityang); **waja patik bhatàra, dinama dé patik hadji, iman akung djyèstâ nàma sipat iman,** Spt. Z. 2, 17; **tèki nakta dèn dadami,** vraagt de vorst den vader of pleegvader, ald. 20; **kadama²** vrn. = kasajangang; **namajang,** aanh. gun².

*II., s., çaktining buddhi (z. onder daçadharma), tut. 10 a., aanh. onder dharmma, dâtâ en danta.

III., *adhama, *kanista; **damaghosa,** eigenn. zoon v. Basu, Hw. Z. 5, 7; vgl. wrĕhadratha.

ᬥᭀᬫᬳ᭄ I., eigenn. v. e. aap?, R. 17 Z. 3, 1.

II., z. onder apus.

ᬥᬫᬶᬳ᭄, jav. (waar ook drémi, zooals blijkt uit drĕmèn en dĕmi, Anb. hds. v. J. in pl. v. dami), *de vezels* als die, waarin de nangkapitten besloten zijn (lamp. en sas. djami, atj. djĕrami, mak. raramé, alf. dabamé, raami, bis. dagami, iloc. garami, tag. dajami, bc. dagami, mal. djĕrami, de twee beteekenissen van 't sund. djarami en verder 't sund. djami, vgl. ook bat. duramé, z. ook somi, roman en onder ampas); zou ook toegepast worden op 't katoen, en zelfs op 't vleesch v. d. tamarinde; ***damjadamjan,** dĕmènan?, Gh. Z. 56, 7; **dadamèn munya anglangwa kalawan rĕdĕp mandèli,** Mal., **damjaning sawah asat,** B. Z. 44, 6 (somingaganè); **damjan,** jav. (damèn en drĕmèn), Kam. 21, vgl. dĕmèn.

2°, 't *rami-vlas* op de rijstakkers geplant

meer gebruikelijk; **bagun dami** voor touw en netten (jav. en mal. rami); z. bagu.

3°, vrn. = sii.

4°, **apaúta² dèsa aiangu, dèning kukus mangké, pasawahanika wilis, anglari tojanipun, ring kakalèn malang mudjur, wanèh ana kang agawé, ana matun pari kuning, tiningalan sari anèh wus lumbar damja** (de versm. in wanorde), Stn., **sawah lumbar damja,** T. Z. 5, 56, aanh. onder sarasi; * **alurak lĕbar dami,** z. onder lurak; **kang sawah katon alumbar damja pada bau,** sund. manji, Djpur.

* [Jav.] I., **tirtha damu,** *waschwater* (z. onder * hadang); **danju damu,** Sum. Z. 6, 4; **gumuruh bala wanara, akorijah swaranira** (pakorijah swarané) **djĕratdjĕrit, malaju pada gigijur** (galijur), **buntuté pinandjĕran, pakaritjak ilég² tingkah** (polah) **ipun, mutjutjuhtjutjuh naradjang, wĕnèh asuluh** (sutji) **ing warih „ing toja dadamu sira timbal² ambĕtjik(i) rèmanèki,** R. sas., Z. 11; açotja, **jèkàn rakwa damu,** B. Z. 28, 18 (ja punika makapakoñtjèngan); **adamu,** ahjas, Sm. Z. 18, 7; Sum. Z. 6, 4; Sut. Z. 86, 2; Br. Z. 45, 6; Wt. 51, 32; **madamu,** arahup, R. 2 Z. 1, 44, Ud. 48; Sm. Z. 14, 7 (madyus); **tojèng kumbha damoning pada,** Ww. Z. 4, 58, **damwani pàdanira wé ring kumbha pasùrijan mwang usap waktra,** bij 't verwelkomen v. e. vorst, T. b. Z. 4, 17 (vgl. onder pâdya); **purisa hĕjĕh ing padamwan tan kahatakĕna tĕkap maharddhika,** Sut. Z. 5, 2 (patjiringan) aanh. onder pasar.

II., ar. (دم), aanh. onder dibu.

[Jav.], **momot damo pĕmban** (b.: mĕrong datu) **bini laki,** ziende hunne dochter door den wind opgenomen, Dtd. Z. 1, 15.

[Jav.], *de zuigvisch,* volgens anderen de mimi, maar 't woord is slechts bij zeer weinigen bekend (vgl. gĕmi), de beteekenis uit de geschriften op te maken is soort *schelp, caury* en *geld* (verklaard met pipis, Krws.) Sut. Z. 144, 7, alwaar v. goudgeld gesproken wordt als sadji v. in een spelonk boete doende; **sinung bhoga dĕmi wastra** v. iemand die onthaald wordt, Ww. Z. 1, 15; **dĕmi pinupal munggwing balé bang,** Mal. 575, 569,?; **pĕdang parisé lwir dĕmi,** in de beschrijving v. e. slagveld, met de zee vergeleken, Am. (moet dus de ben. zijn v. e. schelpsoort zooals ook blijkt uit sadĕmi in 't jav. naast sakètèng, want ben. v. munten zijn afgeleid van die v. schelpen; dat men er ook een Chin. v. e. gat voorziene duit onder verstaat, blijkt wel uit **toja mantjur sing partala marganya salènging dĕmi,** Anb. J. 36, de uitg. 34 salèngé dami, en evenzoo een hds.; **sadĕmi,** z. onder rarab (z. onder kupang, sadana en kapardaka); **lawang sadĕmi,** z. onder artha (samĕdi, z. jav. Wdb., dat een eigenn. zou zijn, is 't zelfde woord).

II., z. dĕmèn.

* [Jav.], z. onder dĕmwan.

[Jav.], z. onder bima.

[Jav.], **dwàramirahira dumàbhràsinang sĕ'ngnya muñtjar,** kk. Z. 3, 2, z. dhùmra.

*, s. (dhûma), **dumaning bdil**, R. L. Z. 9, 78; **lwir dhûma**, kumukus; **dhûmakètu**, bijn. v. Agni, Adip. 115 m., B. Z. 37, 25 (andus sanghjang, tunggul kadi andus); **dhûmadhwadja**, vgl. onder agni; **dhûmajoni**, awun², z. onder mègha.

2*, eigenn. v. e. onderhoorige v. Porusada, Sut. Z. 27, 4; **dhumawadwa**, als eigenn. opgevat door Tjt. 78.

, **isi dumi**, *vleesch aan borst of zijde* v. e. varken, jav. lulur; z. sĕguk en vgl. onder rangsĕk; **madadumjan**, *mahotsawa; **madumjandumjan**, *midjah².

(bijvorm v. damuh?), vrn.= nanah (vgl. mal. danur).

, **tan panĕda sinung nasi damih** toja, Tjt. 213.

, *dauw* (bat. nambur en namur, ibg. namug, alf. Bĕntèn. namu, ns. namo, lamp. imbur en himbur, *dauwdroppels die aan blad of tak zijn blijven hangen*, iloc. amor; f. lamog, tag. hamóg, bis. hamug en jamug, magind. damuk, men. ṇjamur, bug. namonamoq, *dauwdroppels;* jav. lamur moet wel een ander woord zijn; z. ook bor); **ndamuh** v. bloed, z. pĕkrinis.

, v. 't vuil op de huid v. e. rundbeest door het ṇjèrsèrin; v. tjitakan door water; fig. *allerlei nakomelingen*, tjutju enz.; **manis dĕmih**, *walgelijk zoet* v. d. biju gantjan, die gebraden bèntjèl is; z. ṇjèṇjèr en lĕtih.

, z. onder umah.

, jav., aanh. onder dandang.

, R. 2 Z. 1, 45 (makakarana), 7 Z. 8, 6 (karana, marma), Br. Z. 30, 1 (doning), Wir., aanh. onder naparîkṡa (awinan, ngranajang); **dumèhnya**, z. onder marmma; **ndyatèku kârjjanyu dumèh parangkè**, Sut. Z. 30, 5 (krana); *daar* hij er mager uitziet, Mal. 396; **dumèhanya pawitra**, Brhmd. 4 (3, sanimittanyap.), *de aanleiding van hun heiligheid*, z. ook onder domèh.

, *tumbèn; kr., of dumèh; **domèh tahingsun hari hangur matya** enz., Mal. 345, *geen wonder dat*, 353, (lamp. dumih); **domèh si warnnanira kaja nararjjâdji**, *geen wonder*, nu ik u zie, *dat ge er uitziet als de vorst*, Ww. b. Z. 3, 177; **dumèh si tanpanglilirân tinanghi**, Sum. Z. 170, 11; **dumèh sira sumbungĕning djana**, Z. 4, 59, **domèh jan alulût twas ingsun lwir winĕlad**, *geen wonder dat ik ontroerd ben bij 't zien van de kris* van Pañdji, van wien hij wist, dat het de prins v. Koripan was, Mal. Z. 5.

, jav., *behagen scheppen* in iets, v. iets *houden* (sĕnĕng); **kataman dĕmĕn**, *kĕna kâma; **katiban dĕmĕn**, *kĕnèng hjun; vgl. ijĕng; **nĕmĕnin**, *van* iets of iemand *houden*; **mĕdĕmĕn²an**, *al naar iemands smaak* of *goedvinden;* **nuñkin dadĕmĕnan**, *djĕnĕking inak; vgl. rĕmĕn; sidĕmĕn (?) een ben. v. d. versm. sinom, Amd. 5.

*, **dĕmènan**, Bjw. (jav. drĕmèn mad. dramian, *stroo*), ĕmbo²an; **verlengd** met een tuit v. klapperbladen, gĕndora ge

naamd, dat te vergelijken is met 't jav. gĕntorå, *trompetje van klapperbladen*, vgl. batav. dĕrmèn en z. onder dami); z. suwĕr.

, z. onder dĕmwan.

I., niman, *zoenen* (ngaras); **madimanang**, *angharasakĕn, W. Z. 3, 13; **pasaling diman** en **madadimanan**, *marĕkarĕkan; vgl. onder gĕros.

II., z. dipak II.

, s. (dhîmân), O., z. onder pañdita.

, z. onder dumun, Bw., R. m. (R. k. dingin).

II., z. onder dumung.

, jav., *opdat* (vgl. de 2 beteek. v. 't bat. djolo), Am., **lah tuwĕkĕn dimèn lampus**, R. sas. Z. 14.

, h. v. malu, *ngûni (*jav. dumuhun, bijvorm v. rumuhun, z. 't door Gunning uitgegeven hds., vgl. ook dimin); vgl. djumu?; **dumunan**, h. v. malúan.

, s., **sarwadamana**, nm. v. Bharata, den zoon v. Çakuntalå, Adip. 51.

, s., talin çatru.

, aanh. onder tjampa.

, s., z. onder agni.

, jav., *dilah, *pañdjut, pråña (?), lilingan (?), tèla (?), wanila (?), *pandam, *sandé, aloka (alåta?), h. en vrn. = panjèmbèjan, onder de koperen gereedschappen, O.; Br. Z. 21, 6, (dipa; vgl. onder tadjo); **kålaning damar**, B. Z. 96, 2 (sandèkala); **pasang damar**, aanluiding van den avond, Mal. Z. 5 (vgl. p. sandé); **munggah damar**, h. v. mĕnèk sĕmbé; **kuningé kaja damar, kĕsunaran damar kurung** v. e. mooie vrouw, Amd. Z. 11, aanh. onder sodja; **damar lajon**, angĕnan, als blbd. = mapangĕnan; **arjja damar**, jav., eigenn. v. e. jongeren broeder v. d. koning v. Madjapahit, veroveraar van 't eiland Bali en tevens volgens Us. Dj. de stamvader der vorsten van Tabanan, hij resideerde te Tulèmbang (de jav. lezing, zie Anb. 213); als zijn broeders geeft Us. b. bl. 1 op sang arja Sĕntong, sang a. Bèlètèng, mwah sang a. Waringin, s. a. Bĕlog, tkaning arja Kapakisan en arja Biñtjuluk; deze resideerden ook te Tulèmbang, ald., maar bleven op Bali, ald. bl. 16 (z. kĕñtjĕng); **damar ulan**, een bekend jav. gedicht (d. wulan), dat eigentl. op Bali niet bekend is, maar zeer onlangs door gambuh's te Sangsit 't eerst is gespeeld onder leiding v. e. halfras chinees; een hands. op palmbladen bleek een jav. origineel tot moeder gehad te hebben, daar de aanvang op zijn javaansch van uren spreekt en zelfs van Europeesche maanden; **adamar**, Z. 2, 30 (makapañdjut, makapandam); **angdamar**, Br. Z. 5, 7 (kadi sundih, lwir padyut), in een spreekwijze, z. v. sĕkung; **padamaran**, *lampje* van kuningan van de padanda, de olie uit deze lamp, als de priester de tjatjur bemompelt, wordt tegen verlamming aangewend, vgl. palañtjaran; **dadamaran**, van lieden die, in 't licht gezeten hebbende, *niet terstond duidelijk kunnen zien; gevlekt van binnen* door

een zekere kwaal, terwijl de **manik** nog goed is, v. pinang (z. sijĕp).

, bumara.

, s. (dhùmra, *donkerrood* als vuur door de rook heen), *rookkleurig*, Wd. 22, 3; z. onder bång; eigenn. v. e. aap; Utt. 66, R. 12 Z. 7, 1; 17 Z. 3, 1; 18 Z. 7, 3; **dhùmralohita**, eigenn., aanh. onder muñdjawån.

, s. (dhùmràkśa), eigenn. v. e. zoon v. Sumåli, Hariç. Z. 12, 4, R. 17 Z. 9, 5, 20, Z. 17, 22 Z. 7, 1; bevelhebber van Råwaña's leger tegen Dhanèçwara, Ar. Z. 5, 1.

, gĕmåndå ruśå en daññśa; **tasak dumarasa** v. mangga's, die nog maar van binnen rijp zijn (vgl. onder bĕnjah); **ndarusa**, bbg., *bijna rijp* v. mangga's.

, **damĕk lĕngis**, z. onder lĕngis; **dĕdamĕk**, *spijzen, die een gunstigen invloed op de eenden hebben*, zooals pitji² en buwit², zoodat zij veel eieren leggen; **namĕk**, v. menschen *het ergens goed hebben?* (z. náu); **namĕkin**, *bevochtigen* tabak, 't geen met arak of wel water geschiedt, gras enz.; **namĕkang bèbèk**, *zorgen dat eenden goed eten krijgen*; **ngalih dĕdamĕkan**, verbloemd, van een pĕndajang.

 I., **nĕmak**, **ndĕmak**, *anikĕp (vgl. aanh. onder èwa II.); **mandĕmak**, *mangalap, (vgl. djĕmak); **manmak sikĕp**, *ngalap ngåjudha; **dinĕmak**, *kagĕm; **kadĕmak**, *sinambut.

2°, vgl. jav. dĕmĕk; **dĕmaking puhun**, T. Z. 4, 18 (sinaññp mong), ald. 62 (sarap matjan), R. 19 Z. 19, 2, Sut. Z. 33, 17; **mangdĕmak**, B. Z. 8, 9 (manjaññp); **angdĕmak**, R. 5 Z. 2, 5 (njrokot); **mangdĕmak**, W. Z. 25, 12 (mangrusak, mangamuk, manduwak), B. Z. 8, 9 (njarokot, dumuk), *slaan* met een knods, Sut. Z. 118, 8 Z. 13, 16 Z. 129, 3; v. reuzen, Ar. Z. 18, 8; Br. Z. 40, 5 Z. 13, 16 Z. 27, 10; **dinĕmak**, Sut. Z. 34, 6 (tjinokotnya); **dinĕmaknya**, 20 Z. 15, 9 (saññpa); **dinĕmak ing asu alas**, Jsp., Z. 1, 44, 8 (Anh. 70, 72, tjinĕbak, anĕbak djanmi v. e. tijger, ald. bl. 102, een hds., tinĕbak ing matjan, een hds. in ar. schrift eerst d. i. a. d. en later sinĕrĕng ing matjan); **mangdĕmakakĕn gadjah**, Br. Z. 13, 16 (manrĕdjakang, manrumpakang); **angdĕmakakĕn gadjahnya ri**, *tegen* den vijand, Ar. Z. 50, 9; **andĕmakakĕn mangkwèng matĕngga**, R. L. Z. 7, 100 (ndongsokang).

*II., *loon*, B. Z. 39, 5, Z. 108, 2 (bukti), Z. 116, 2 (laba); **sèwaka winèh dĕmak**, War., Anj. Z. 21, 5 (gañdjar), Lamb. Z. 20, 1 (dana), Wir. 8 o., **winèh dĕmak**, R. 5 Z. 9, 27 (sinungan dana); ***dinĕmakan**, Z. 116, 16 (bhinùktinan), v. e. gezant, die voor zijn vorst geschenken heeft meê te brengen, Kid. Pam. ('t proza sinung dĕmak), vgl. tjaturlåbha; **dĕmakananta**, R. 2 Z. 7, 6 (danèn tjai); **wèwèh dĕmakan**, aanh. onder bandagiña.

, *vochtig*, *klam* (batav., maka hudjan pon turunlah rintik² dan angin pon bĕtijuplah rasanja dĕmĕk² tubuh

sĕkalijan orang itu, w. b., 9, mèdan papĕrangan itu masi dmĕk² olé darah sagala laki² bĕlun lagi kĕring, ald. 88, jav. djĕmĕk); vgl. bĕsĕg, tjĕpil, damĕk en kĕm.

, z. dipak II.

, **ja dèdèmuk sira kaki, wong angidĕp ing wawadul**, Stn., bnjw., Z. 5, 178; **jang nini kurda tumurun** (tumurun gurda sarwi ngowah gĕlung), **abrang²an mangké, aduh putuningsun nini, sira ngĕmasi sadu** (kèwuh), **surawani satiya kèwuh** (satyèng kakung), **sidapaksa la atiné** (ala mĕné), **dèdèmuk kari awujung** (dadimoné wĕruh iku); **tan nidĕp jèn winadulan** (angidĕp udjar kang ala), **didimuk kari kèdanan**, b. b. b., Z. 9.

(vgl. duk IV); *mangdĕmak, L. Z. 28, 5 (*mangduk; vgl. sund. ngadumuk), **krûrâ kapwa masinghanâda mangasut çighrângdumuk angdĕmak**, Rm. Z. 39, 3, **pargungning gadja matta rodra kumutjup çighrângdumuk sâhasa**, Z. 54, 3.

, **tan dumadé**, *tandwa (Ud. 70, tan dumadya); **tan dumadé antuk**, *'t duurde niet lang of hij verkreeg* de gevraagde melk, Man. Angkĕran, bl. 2; ook tandwamadé (jav. dumadi, èh jusup sumahura, ri sakšana kapirsa, tjiptaning bagèṅḍa j., bajana wĕlas maring ngwang, dumadi alon nahuri, Anb., hds.).

, s., Krĕšna, Gh. Z. 32, 2, T. Z. 5, 99 (sanghjang Dharmma!), Tjt. steeds daronama, z. aanh. onder çakuntalâ; 2° eigenn. v. e. bhagawân, Djajapr.

, **namdam**, *besprenkelen* tabaksbladeren; *volop begiftigen* met spijs, drank enz. v. e. vorst zijn onderdanen vóór den strijd; **kadamdam olih sang prabu**, *pinarikšahèng hadji, R. L. Z. 7, 150.

, **tĕgal aratâ rarajangwana dĕmdĕm**, kk. Z. 29, 9.

, *lĕmĕs, *zwart glinsterend*, **rambut slĕm dĕmdĕm samah, dĕmdĕm ikung roma**; *mawjangkèça; **sisinomé dĕmdĕm willis**, fr., vgl. aanh. onder sumĕkul.

, **domdoman**, z. onder dom.

, s., eigenn. v. e. legerhoofd v. Djajântaka, Sut. Z. 114, 8 (dundubhi), Z. 122, 20; **i dumdubhi**, *gadjèndrarûpa.

, **angdĕmat**, W. Z. 8, 14 (ambarĕngi, ngawĕtuang).

, R. 3 Z. 1, 31, Br. Z. 23, 11; **madĕmit** v. d. middel, R. 11 Z. 2, 31 (ramping); tegenover ganal; **adja dalan dĕmit, saking ganal**, ik wensch terug te keeren *niet heimelijk*, maar *in 't openbaar*, zegt Sîtâ tot Hanumân, toen deze haar uit Lĕngka bij Râma terug wilde brengen, R. m.

, *gierig*, *akumĕd (vgl. jav. mĕdit, Bjw. mĕlid); **atman anak sugih dĕmit raūh, abot padjalané manjuūn mandandan tjitjing, manjuūn pajuk prungpung, sinduk sijut sĕlĕt singkur, sang atma ngrasa tujuh tĕkèn awak, sasambaté ulun² managih mambĕli swargan, lagnté sugih noranank ngru-**

nguang, Sdp., **djani atma sugih dĕmit raũh, a. p., m. m. tj., manjangkil ija waluh, prungpung masĕlĕt sinduk manjingkur, tujuh san dadi atmanė, pati sambat u.**[a] **m. m. s. ĕnjèn anakė mamanang** (de versm. in beide brokken in de war; vgl. onder djéhé Lmb.,); **kadĕmitan**, kaputjingan; z. tjupar, pripit.

[Balinese script], verk. v. indumatî, bal. gedicht.

* [Balinese script], jav., **wong adèmĕs wong akuning**, tot zijn geliefde, Stn. Z. 4 (jav. hds.).

[Balinese script], jav. (domas), *800* (z. samas); **domas kĕtilé**, *zeer moeielijk;* z. ook domba.

* [Balinese script], **dĕmon**, naast tulup, Mal. Z. 3, 92 (* jav. dĕmu); **dumĕmwanikanang wâ**, R. 10 Z. 5, 4 (mangupinang), 16 Z. 8, 7 (vgl. jav. damu); **dinĕmon**, * tinulup; Adip. 16 m.; **dinĕmwanira**, Sm. Z. 17 (upin ida); **wisaja adĕdĕmonan**, Pam. Bad. (Us. Dj. w. anunulup).

[Balinese script] I., *gewrocht*, aanh. onder wâtjika; vgl. jav. gawé in den zin v. *feest* en karja; **pĕdamĕl**, feest na de tandvijling, den patient worden kleine kluitjes, van specerijen vervaardigd, koekjes, allerlei bittere en zure dingen, maar van alles een kleine hoeveelheid, onder het zingen v. kidung's, zooals de Malat, aangeboden; **maũntal'an, padamĕlin apanga ĕmpuk**, Tb., waar v. e. huwelijksplechtigheid gesproken wordt, de pĕdamĕl wordt bij den priester gekocht.

II., jav. **phalaning madamĕl dâna**, Ud. 74 (vert. van phalan dânaçîlasya), praepos. *door;* z. aanh. onder paũdji (vgl. bat. baèn); **padam(ĕl)akna**, O.

[Balinese script], de nog weeke, niet zeer jonge bladen v. d. betel, djarak, tingkih, slĕpaân, bambu, een weinig ouder dan mĕikuh sampi enz.; **dumlan dapdap; dumlan tingkih**, Us.; **dumlana**, *gematigd* van het klimaat of de warmte, *tusschen beiden* van grond, *middelmatig rijk*, niet arm, niet rijk, van de bitterheid v. d. paũtjar sona b. v. in vergelijking met die van de antawali.

[Balinese script], jav. (waar ook tĕmbalung, ben. van een buitengewoon *groot wild zwijn*, vgl. bat. dalu); **wuk damalung**, z. onder puṡya; zou de naam zijn van 't varken, dat de Indrakîla verwoestte, toen Ardjuna er boete deed, Ag. 30, **matĕmahan wĕk si damalung** v. Mûka; Tt. 6; in de palalintangan een varken (Bs., si dambalung), aanh. onder tumang; **tjèlèng si damalung**, onder de monsters, die in de andere wereld de ziel opwachten (vgl. onder ané ngadang), P. (dĕmalung, een zwijn met 1000 afstammelingen ontstaan uit 't zwijn Kala gumarang, Hageman's Fabelleer 257, naar de Manikmaja); **damalungan** (?), eigenn. v. e. berg, Tt. 6, tut. K. Z. 13 (gunung damalung, fr. S., O., waar ook umalung te lezen is); hana sang ilâ ngaranya anak sang trĕṅawindu ngaranira, madantèwâsî, ikâ pinakaçiṡyamami (v. Anggastya), matapa ngké (ri) jawadwîpamaṅḍala (sarika mangké), umor ing saptarṡi rasikâ (sarikâ) mangké, mwang sang hari

dèwa, sang anaka (?), sang matapa ri dihjang (hds. thihjang), makâdi (nguniwèh) sang markaṅḍèja (sang atapa ring wukir damalung), samangkana (kwèhnira) sang (siddha) jogîçwara ri jawadwîpamaṅḍala, Ag. (Tt. damalungan als afgeleid v. e. varken v. dien naam).

, **swarga dimulja**, R. sas. (syarga adimulja, Asmp. 6, Smng. Z. 1, syarga muljadi).

, *kapanang, Tj. 26; **dimapa**, *kapanang, Tjt. 26.

I., jav., B. Z. 57, 2 (djoli); Sm. Z. 4, 6 Z. 57, 2, T. Z. 5, 126 (djampana), Sm. Z. 4, 2 (kapingan); **raris rawuh, i lu(h) ngarsa magosongan „makabun nĕgakin dampa**, Tj. b. Z. 2, 60; **ḍinampan**, Sum. Z. 58, 1, aanh. onder wâhja II.

2°, *troon* (jav. ḍampar?), T. b. Z. 2, 38.

II., jav., z. onder balĕd.

, K. A., bawak, Pts.

, **sinuguhan pala tjatjah dumpa huwi**, door een kluizenaar, Tjt. 81.

, nm. v. e. pl. in 't Bimasche; z. koré en vgl. ḍompo.

, **dèmpo²** v. d. gang *sierlijk?, deftig?* (banban, lĕmĕt², ngalĕs, pĕmarginé mulwan?), **tandangé dèmpo² tur smuné rĕspati ngrawit; pĕdjalané dèmpo²**, v. e. buigzame vrouw, aanh. onder amput en bungsang; **pamarginé dèmpo² kajunjun, tĕka angin mangampĕhang ĕbоné miik sumirit**, fr.; **nèmpo² ngaras pipi** (?).

(kĕdjokan batisé anèh), *hinken, mank loopen, kreupel* aan één been; *iets aan zijn voet mankeeren*, aanh. onder djĕlit z. kĕtèñdjong².

, eigenn. v. e. buiten Java gelegen land, Ar. 32; aanh. onder nûśântara, vgl. dumpu.

, 1 dompo, nm. v. e. wonderkris te Bngl. (luk tlu).

, **nampĕh**, met een slag v. d. hand een lamp *uitmaken, uitwaaien*, een lamp met de vlerken b. v.; **dinampĕh**, *pinaḍĕman; **nampĕhang**, met de hand, met een stuk hout, kippen *wegjagen*.

, z. onder dampuwawang.

, jav., **ḍĕḍampar**, *een kleine lage zetel* zonder rug of leuning.

, v. e. weg asah, *effen, vlak* v. d. grond, een weg (vgl. jav., ngadj. rampar en lampar).

, dampat; vgl. amprat.

, *geluk bij den handel hebben, vaak winst hebben* bij 't spel; z. bangèn.

, antiganing hangça, Tjt.

, **dĕdĕmpok**, bĕbĕngkul, namentl. de rotan met een looden knop, dien men in de rechterhand houdt, terwijl men zich met de èndé dekt.

, **ndumpak**, Bjw., *naar voren schoppen* in tegenst. v. njèpak (z. tèpas); **jan wwang ser djâtinya, parusya, mwang hastatjapala ring wwang uttama mwah ring sang**

bràhmaṅa jan anamuk (a n a p u k ?), **anĕpak tangan tugĕlĕn, jan aṅḍumpak, añdjĕdjĕk, sukunya tugĕlana,** Wtb., **aṅḍumpak lawang,** aanh. onder g o r o b o g.

I., vgl. t u m p a k; **andumpak ing** (verkeerde schrijfwijze in pl. v. a n u m p a k; vgl. n d ĕ l u h) **bahitra** en **banawa**, R. L. Z. 1, 115, Z. 2, 22; vgl. t u l u m p a k; toen allerlei wapens op hen geen uitwerksel hadden, **srĕngĕn sira sang ahulun, kinèn dumpak ing gadjah sĕnuk warak krĕwag sapi, pirang atus sama tan wanyomarĕka „bungsang bubar patibabar, warahan kang wong rĕs wrin", akèh pĕdjah djèngkèl pèrot, rinudjak ing warak hasti,** Spt. Z. 4, 55 en plg.

II., z. d r u m p a k.

, **ṅḍèmpok,** Bjw., ṇ j l è m p o h, (mad. a d i m p o k, vgl. jav., waar ook d è p r o k); **anḍèmpok ing batur,** Krts. 49 m.; Was. 30, ter, Bs. 5 o., v. iemand, die niet loopen kan door verminking, 6 b., Was. Z. 4, 5; **tan kuwasa lumaku anèmpok,** Bs.; **jan ring baju nĕgrĕs anḍèmpok,** Us.

, **andompok,** Mal. 345.

, d a m p r a t (vgl. a m p r a t en a p r a k); **nampat,** iemand in toorn *afsnauwen;* **kadampat,** * i n u w u h u w u h; vgl. s a p r a k.

, z. onder d è m p è t en vgl. jav. ḍ a m p i t.

, z. onder d ĕ p a t.

I., jav., van banaanvruchten *aanééngegroeid,* v. iemand, die twee duimen heeft; v. e. kieken met 4 pooten, 4 wieken enz., *naast elkaâr* of *aan elkaâr gehecht* b. v, v. d. t a l a 's v. e. bijen-nest (z. t u m p u k), v. eendepooten, nog *onopengesneden* als de bladzijden v. e. nieuw boek; ook d a m p i t en vgl. d i m p i l en r i m p i l; **mĕdèmpèt,** *aan elkaâr gegroeid,* v. e. b y u d è m p è t (vgl. sund.); **pĕtĕng ḍèmpèt,** *duisternis, pikdonkerheid.*

II., z. onder p a k u n g.

III., z. onder g o g o s.

, s., p a k u r ĕ n i n g d è w a, R. Z. 3 Z. 70, 1 (m a k a r o n, m a k a r o r o n) v. e. paar vogels, Wrs. Str. 41, v. Ç i w a en *gade,* R. 12 Z. 2, 17 (m a k a r o n), 23 Z. 18, 2, aanh. onder n â t h a; **sadampati,** * a r d d a n a r î ç w a r î, * u m è ç w a r a, Kam. 12 m.; **dampati hjang çiwa,** * s t r î p a r a m è ç w a r a, vgl. L. Z. 31, 4 en s è d a m p a t i.

, vgl. * d a r m m a p u t r a, n d a m a p u t r a, v. e. vorst iemand *als zoon aannemen* (vgl. jav. en onder p u t r a); **kadamaputri** v. e. gevangen princes, * p i n a k â n a k.

, jav. (ontstaan uit ḍ a ṅ g p.; een diergelijke versmelting v. het hoofdwoord, z. onder d â r u k i, s a m p a l g u n a en s a n d y a h), eigenn. v. e. schipper, den held v. e. s a t w a; ook bekend te Bandjarm. blijkens de mal. kroniek, die d j u r a g a n d a m p w a w a n g heeft: in een mad. verhaal heet hij d ĕ m p o a b a n g, z. b. v. Handl. tot de beoefening der Madureesche taal II. bl. 179 en T. Btv. Gen. XXXVI, 345, waar bij met zijn schip vreeselijke verwoestingen aanrichtte en zoo de S ĕ p u d i archipel zou hebben doen ontstaan, tot hij door D j a k a T u l é, bij de Javanen D j a r a n P a n o l i h, bedwon-

gen werd; willende naar de gunung agung zeilen, strandde zijn schip op Batupulu, waar 't versteend is; zoude met Prabangkara (in een mad. verhaal Adipodaj, die met een gevleugeld paard D. overwint en zich met zijne moeder op 't eiland Podaj neêrzet) een weddenschap hebben aangegaan, Pr. zou zijn paard ter zee en D. zijn vaartuig te land doen voortsnellen (z. onder *puhawang en vgl. lĕmpuwawang; hk. B. heeft ڤندا naast dampuwawang); **çûdra, nga, adagang, dampuwawang, apatitihan amangkukangar, jèka çûdra nga**, Rj.; **pha(lanya) mantuk ing swarga bhaṭâra mahâdèwa, sasarnya, mantuk maring dampuhawang sngih**, v. e. zekere wijze v. vasten, Pr. 52; ook fr. s. heeft ampuhawang, waaruit de bet. v. *schipper* in 't algemeen.

, **ḍampulan**, aanh. onder râdjawidhi (djuru dandan djaran).

, **andampul**, uit een schuur, huis, koren stelen?, Adig. 43, 68, Wtb. art. 44 (Krt. 5 b.).

I., **ndĕmpal**, een vaartuig *kalefaten* met kalk en olie, *breeuwen* (jav. ndĕmpul), *beplakken*, met prada; **ĕbut bujung madĕmpal**, vgl. dĕmpul.

II, **ḍĕmpal pangawaknya.**

, vgl. jav., **sadĕmpĕl**, *sagutjtjha; **sadĕmpĕling wah** (b.: dĕmpĕling wah): *gutjtjha; **madĕmpĕl madâm wwahnya**, R. 7 Z. 16, 4 (marañtjé matah, ngĕd m.); **madèmpĕl**, *mangrubung; **lami antuk tityang sangsara, njantos i dèwa ring djalan² mangling, twah tityang mawak latjur, alané kadung madĕmpĕl, nora wangdé manulamé ida ratu, dĕmĕné kadung maikĕt, satata tityang mangipi** fr.; vgl. tĕmpĕl; **lĕnga ḍĕmpĕl**, Bjw., lĕngis djarak.

, **nĕmpul, ḍĕmpula** v. d. kamul d. tabja, v. padi door de balang sangit; vgl. dĕmpal.

, **madĕmpol**, *tumapĕl.

, jav., *met twee achterwaarts staande toonen*, itik², v. e. kip, K. 10, aanh. onder bèsèr (vgl. dimpit?); z. aanh. onder phalguna; **ḍimpil anèh**, *getakt* v. d. itik², v. e. kip; **ḍimpil karo**, v. d vingers v. iemand tot straf van 't geen onderscheid maken tusschen rein en onrein, Ag.

, Bjw., rèhan.

, z. dumpil II.

I., **andumpili**, *een bruid feliciteeren?*, Ar. Pr. Z. 18, 32 en 33; **andumpili**, *met iemand dansen?*, Ww. Z. 3, 91 (bis), **çrî bhûpati akèn andumpilaning sirâsahur sĕmbah tumuljandumpili sirèng anakanakan ratnâdi lawan rukmi pipitu kèn sanggit puuang animbali**, ald. 93; **dumpil²an**, daja (vgl. *jav. dĕdumpilan?), *uitgelezenen*, W. Z. 14, 8 (mangulihulih mĕdumpilih), Wt. 34; Gh. Z. 11, 8; Ks. 24.

II., K. A., op zijde gedragen korfje bij 't njèrsèr om de bláuk er in te doen (z. dungki), 2° om een koperen pot dansen als of men 't een dansmeid deed ter voldoening v. e. gelofte door een der ouders gedaan (Bjw. ḍumpilan); **dèwa sukma pukulun, uripĕna**

ariningsun ingsun ananggap raramèn, lan mĕmas amitulus, ngigĕla đĕdumpil mirah, mrapuwa tjindé kĕmbang „radèn sidapoksa lingnja muwus, jan uripa mangké, tjutjul wulang sun ngaturi, lah tolihĕn ariningsun, linggĕta (l i k ĕ t a) **sañdjaringsun, kadi èdan kula radèn, anglilira ariningsun mĕranga kĕbo sungu mas, sun walungsung ring kĕntjana „rungokĕna jaji udjaringsun, anglilira radèn, lah mulih sangking ngĕriki, dèwa sukma pukulun, wangsulĕn ta mirahingsun, sun anĕmburakĕn mangké, ardana lan rèjal bèsuk, ana satĕngahing pasar, ingsun nampĕsakĕn mirah „lah rungunĕn jaji udjaringsun, anglilira mangké, agung utang ingsun bèdjing, bèjaka rèjal ring bèsuk, đađakona ratna masku, atjutija intĕn idjo, agimĕra manik banju, tjontoka ratna kawula, ingsun tombrakana mirah,** Stn. b. b. Z. 7, vgl. onder u m p a l; vgl. d a d y a; **tra nglah dumpilan apa ja glahanga** (vgl. t r a n g l a h k r i k i s), wijze van iemand zijne berooidheid onder den neus te wrijven.

[Balinese script] I., **andèmpĕl ing lawang,** Hadji D. 85 (jav. d ĕ m p è l); z. * k u đ a m p ĕ l.

II., **pandèmpĕl, né ngĕpèt?,** awig².

[Balinese script], z. onder g o ṅ đ a n g.

[Balinese script], Bbg., handdoek waarvoor 't gewoon bal. geen woord heeft dan omschrijving (p ĕ n j u t s u t a n).

[Balinese script], **buta kadompol,** Bs. bl. (b a s a n g b è j o d); **dètya wil pisatja mangké râkśasa buta kala, buta saliwah wĕngi kadompol,** Sdm. aanh. onder b l o h; **kadompolan,** *kort en dik*, een grooten buik en korte beentjes hebbende, tegenov. g ĕ d é g a n g s u h, z. aanh. onder r ĕ ñ t j a n g.

[Balinese script], d u m en p i l i h; **madumpilih.** * d u m p i l ² a n; **ngĕdumpilih,** aanh. onder w i p a r j j a j a; **padumpilih,** * a n g u l i h u l i h; **ngĕsèngin i madé pasĕk kabañtjingah ngaraos mĕdumpilih,** U. Gj. 75; **tan kĕna jèn dumpinilih** (d i n u m p i l i h) **dèning manusèng madhjapada,** *de mensch heeft er niet over te beschikken*, Smw. Z. 1, 28; **tan hana wruh ikang dèwata ikang dumpilja** (b.: t i k a n g d j u m u m p i t) **sanghjang kuṅđi manik** (b.: k a m a ṅ đ a l u).

[Balinese script], d u p l a k II.

[Balinese script], **madèmplok,** m ĕ d u g d u g; **mĕdèmplok adji luluh,** z. onder t è m b o k.

[Balinese script], **nĕmplungang,** een kind; z. è p l u n g en n g ĕ ñ t j o g ² a n g, g ĕ d è p l u n g.

[Balinese script], **nampjak nĕgak di bañtjingah,** v. opgeroepen b u t a's, s a m i n a n g k i l (vgl. jav. đ a m p j a k).

[Balinese script], **dadya sirandulu đukuh asri pinggir toja, tuśtèng manah, tumingal ing pala dadi, manggis durjan lan bawang „pala gantung buwahnya adadi, đukuhipun ki sèh mangun arsa amukti tĕtanduranè poh gađing ngambang banju, langsĕb wungloa angulinglingi, putjang ababandjaran nângka pakĕm agung, djirĕk klawan tambangan, đuwĕt đompjong katèl buwahnya adadi, manggis lawan samèpa,** Tjnt. Z. 1, z. k a l i a s ĕ m en verder onder g o w o k.

(vgl. mal.), **namping,** *iets bij de hand hebben* b. v. water om zich te wasschen, *vuur bij zich hebben, hebben* ook gebezigd bij de vraag in een winkel of iets voorhanden is; **namping alas,** *aan een bosch grenzen* (vgl. onder gèmbong); **namping api,** *npamong. **nampingin,** *bij* iets *zitten* b. v. bij spijzen. bij iemand iets plaatsen b. v. geld om hem op de proef te stellen; **dampingin tijuk, adèng* manĕgak batu dampinga, kuluk dampinga, kadampingin toja ma(wadah)bokor,** *sumaṅḍing toja ring sangku; **basé gading tĕmbako gĕlĕs, kĕgèlan damping sing dadi pulĕs kasuré magĕmbi, langsèné maṅndag dadampingé** (?) **katah,** in een paleis, Pdj.

en tèmpang, sas., pèrot (vgl. timpang); vgl. diṅtjat.

, z. onder dami.

, s. (dhaumja), eigenn. v. e. kluizenaar, Adip. 10, 100 (vgl. z. onder utkotjaka), Wir. 3, 6.

, s., eigenn. v. Nala's gade, Wir. 24.

, z. onder gĕlung.

, z. danaghoṡa.

*, s. (*kwichelarij*), z. onder pudji, R. 17 Z. 7, 2 (langkab), *dom, onverstandig* (vgl. mal.), (b.: drĕmba), T. Z. 4, 55 (paling), een **si dambha,** aanh. onder pĕtĕng (i loba); **lobha ring lâbha dambha,** R. 11 Z. 4, 7 (tanarĕp ring pakolih momo); **kita sang wré matangan masuku, kathamapi tan magawé rjjumahanta, jèka dambha ngaranya,** Kam. 55; **atidambha,** R. 23 Z. 8, 27 (dahat ing loba, dĕmĕn).

, aanh. onder djaja en ladi.

, z. hidimbi, **dimbiparwa,** als titel opgegeven v. e. parwa, maar bleek bij inzage een brok te zijn v. d. Âdiparwa.

, s., **widjâti ngaranya, tjaṅḍala, ḍomba,** Ag. 15; **kunang ikang tjaṅḍala mwang ḍomba, kapasuk ring çûdra ika, tuhan kanistaning çûdra parṅna(h)nya, kunang ikang mlètjtjha kahèng** (b.: bhèda) **sangkèng tjaturwarṅna ika,** ald.

, jav. (perz. دنبه), *orṅa (ûrnâju of uraṅa?), *een oude harige bok,* kambing mĕdjènggot of k. gèmbrong, blb., in 't spel in pl. v. domas (z. onder amis); **buka domba pantigang of angkabang,** v. e. vunzige lucht; ook **mĕbo domba ujang.**

, in pl. v. djambuka, Tjt. waar het in de beteekenis v. *hond* voorkomt, aanh. onder saramâ.

, s., eigenn., Ud. 58, werd door Nara met kuçâgra verslagen (Muir IV 235).

, Bjw., jav. doblèh of domblèh (vgl. kĕpiting, alwaar in de uitspraak v. dentaal en linguaal ook verschil bestaat, z. onder malati).

, z. onder damalung.

, z. onder hidimbi.

, *driest,* zonder vrees of bedeesdheid b. v. v. e. gek, die bij feestvierenden om allerlei eten vraagt, v. iemand, die een hoer gaat

beslapen, geen gevaar duchten, veilig v. e. land (vgl. sund., jav. en mad. ḍ a m a n g).

, **nděmangin**, als b a r i s d ě m a n g *fungeeren*, deze hebben een lange b l a k a s v. hout (b l i j u n g) tot wapen, waarmeê zij elkaâr houwen toebrengen; **děmangděmung**, z. onder d ě m u n g.

, ***aděmè'ng** v. e. draak, B. Z. 84, 82 (i r ě n g; vgl. onder d u m u n g).

I., nm. v. e. versm., op versch. wijzen vooral wat 't rijm betreft, afgedeeld, w è n t è n s a t r i j a, n i ñ d j o s a k i n g l a l è j a n[12] l a g j a t a w i n g, (w a s t r a) r a n g d y a t u m p a l p u t i h, a n a k i r a r a h a d è n a r j a, a w a s t a s i r a n a w a n g r u m[8], k a p ě n d a k i n g w u l a t[6] d è r a p a ñ d j i s i n ě m o n g u j u, ě n t i h a r ś a n i r a s i r a n a w a n g r u m m â r l ě s u, (volgens een hds. v. d. Kidung anatjaraka en 't fr. onder t r i j a k en n g è s: a[12], u[7], u[6], i[8], a[6], u[8], a[6], i[7], a[8], u[9]; Tuñng kuning i[8], u[11], u[6], i[8], a[8], u[7], a[6], i[9], a[8], u[9]; Kidung anatjaraka: u[19], u[6], i[8], u[14], a[6], a[15], u[9]); vgl. onder dj u n g k i h.

II., nm. v. e. beambte (z. onder b a p a n g 2e); **rakrjan děmung**, Adig. 57 b.; **děmangděmung**, p a r ě k a n's v. d. vorst, belast met het oppakken van schuldigen, Bag. Tur.; in de g a m b u h 2 personen P a ñ d j i vijandig; z. onder p a k i s a r ě b a h.

III., jav., zekere lage boom, met gevlekte fraaie bladen (tegen n g r a s a?), afb. Rumph. IV. 50ste pl. g r a p t o p h y l l u m h o r t e n s e, mal. p u d i n g (vgl. p u r i n g); **witing děmung koh**, l ě m b â l u m b u, Sm. Z. 21, 1; **děmung krěšna**, t ě m ě n, Sg.

, jav., nm. v. e. zwarte vergiftige slang, **sinahut dèning ulà dumung**, T. Z. 4, 49 (m a n d i); **jan sirârsa siniwi, dènikang apsara wadhu jan ahjun aměng'an, mong warak lan** (ontbr. een lettergreep, dus l a w a n) **kèsari, ulà dumung siddhà sâkarěpta tuhan**, Spt. Z. 4, 8, om een onwillige princes over te halen door haar v. zijn macht enz. te spreken; eigenn. v. e. held, R. L. Z. 11 (later om 't rijm, s a r p p a d ě m i n!); z. ***d ě m ě 'ng** en vgl. onder w u l u n g.

, **mědědèmong**, *bemorst* vooral met modder v. handen en voeten, vgl. m a g ě g ě b ě l.

of t o m è n g?, **asin nomèngang bupati**, Kid. Adip. Z. 2, 114, waar het de volgende versm., s i n o m, aankondigt.

I., z. onder tj i n g.

II., of k ě d a g?.

, klanknabootsende uitroeping voorstellende het geluid v. g r é d ě g en n d r ě g d ě g; z. d ě n g s i n g.

* I. en n d u g, z. d u g s i n g i, Sum. Z. 1, 5; **dug singi**, a n g l ě w i h i h a j u n i n g w o n g a k è h, Tjt. 26, Sut. Z. 81, 4; **dug alungid**, B. Z. 7, 18 (m a t o m i s w j a k t i t a d j ě p, d a h a t i n g m a l a n d ě p, w. t a d j ě p), **mangagěm syamogha sira dug pratjanda pinutěrnirângarabarab**, Z. 105, 1 (m a n g g a m ě l d a n é k o n t a d a h a t d u m i l a h u j ě n g ě n d i h m a n g o b o r).

II., z. onder duk II.

III., z. onder gudug, tjing en drĕgdĕg.

ꦔꦺꦝꦺꦴꦒꦁ I., **ngĕdogang**, iemands goed *als 't zijne beschouwen* v. e. hoofd, dat iets verkoopt zonder toestemming van den eigenaar.

II., **hana wong anjolong hajam bèbèk, jan ambakta upakara, lwirnya, djaring, radjut, dog, idĕr², jan katĕmu padgata jogja patyanana, kang dri tjolong mulihamĕpĕs**, Sdj.

ꦝꦝꦒ I., **mĕdaga**, mĕtaär I., *niet te eten* of *te schuiven hebben*; vgl. kĕnta.

II., **andaga**, • jav., *jegens zijn vorst ongehoorzaam, ja zelfs vijandig*, Hadji D. 81, Und. Pngr. 49, 52 en 55, R. L. Z. 8, Ar.; **hajwànàdaga** (l. ndadaga) **guru, tanpasuka kita**, onder de voorschriften voor een leerling, Adig. 30; **dumaga ring**, z. aanh. onder patil II.

ꦝꦲꦒ (vgl. mal. dahaga, de Tamil uitspr., dhâgham, v. 't skr. dâha, *h* in 't T. *gh* wordende), *begeerig, verlangend* naar de coitus (ring tjumbana), Wir. 25 (jav. dahga); **dhâga ri raçmining watjana**, Gh. Z. 27, 12; **dàghaniran alabuhan karàsikan arum**, T. Z. 2, 45, Z. 44, 1; R. 11 Z. 1, 18 (masrah èlik!); • **dàgèng suka**, B. Z. 78, 19 (ngulurin indrija).

*ꦝꦸꦒ I., Bjw., *bereikbaar, bereikt; sun gajuh using duga, ik kan er niet bij reiken*.

II., • **duga²**, W. Z. 33, 3 (sasadjan, tatuwijan), tĕpĕt; 2• tarka (vgl. mal.); 3•. **nduga**, *beproeven, trachten*; **saduga**, *voorzichtig?*, Br. Z. 7, 10; **si duga² bĕnĕr**, aanh. onder jama, tut. 9 a. (vert. v. ârdjawa); **paduga, padugi**, aanh. onder râdjawidhi (mabungkang mabangking?); **angduga²**, Br. Z. 47, 4; **dinuga njènjèrèt rudhiranya**, Tjt. 86, B. Z. 16, 2 b. (sasadjan, tatuwijan), *naar waarheid, ronduit?*, R. 6 Z. 4, 15, Adig. 49 o.; W. Z. 18, 5, *terecht* (tuwi², wjaktinya, angĕnangĕnya?), Z. 33, 3 (sasadjan, tatuwijan).

III. (dugi), iets *op zich nemen* tegen iemands zin?, iemand *aandurven*; **nuga** (nugi), **tong duga**, aanh. onder sangsih; **tong nuga bakat** (boja nugi kĕni), *waarschijnlijk niet*, vgl. M. 1 b.; **tong duga ngodjog maï; batang kaï twah tong nduga, anak lĕwih, masa dané njak manjĕmar**, Bt., 209; **nong nugaïng** (moja nugiang), iets *onwaarschijnlijk vinden*; **duga ban itjang** (voor 4 Sp. matten), *sou ik wel willen* (staljongen worden); **masa nduganèn tjai wĕruh**, Tjw.; **arang pisan anaké wruh kaling tjai liwat dusun, masa ndugaṇèn wĕruh**, ald.; **èndèqna nduga**, sas., tong nuga.

IV., speelterm bij 't tjontok pulangan, bet. dat 10, 6 of 2 duiten de zwarte kant bij 't vallen vertoonen, 't geen 't westen doet winnen; z. tari, tiga, tlaga en vgl. onder klĕs, onder tjĕlĕbontangan.

ꦝꦸꦒꦶ, **kadugi** of **kandugi**, *zoodat* (westwaarts gingen, na gehoord te hebben, dat men om hulp schreeuwde); **nugi**, h. v. nuga; **nugi ngĕbahang tumbak** v. e. hevigen regen; **boja nugi kĕni**, h. v. tong nuga bakat; **boja nugi ipun tangar**, • masa prajatnaha; **boja ndugi**, aanh. onder gĕlu.

, **dĕguh anantawikrama**, in den eigennaam v. e. vorst, die de Utt. en de parwa's v. d. Mahâbhârata liet vertalen; alleen de Wir. heeft hier tĕguh (vermoedelijk is dguh naar de Oud-Ind. euphonische regelen uit tguh gemaakt, want ter eere van dezen vorst heeft men Skr. verzen, die echter te zeer bedorven zijn om vertaald te kunnen worden).

, jav., Sut. Z. 35, 5 (suku), tegenov. hulwan, Ud. 2 ('t origin. paçtjârddha), T. Z. 1, 26; **daganing kunapa**, B. Z. 90, 5 (tĕbènan bangké); **mĕdĕdagan**, *madwandwa, met den vijand *te samen sterven, sneven v. beide partijen*, ook v. hanen, Pam. 29, R. L. 107, 111; **anak² ing daganing gusti** v. e. paar getrouwde slaven, Wtb., 152; **mati madĕdagan**, tegenov. mati kasawang; deze komen in den hemel.

, **dumĕgèn**, de 2e phase, na tjèndol, als wanneer het diertje onbeweeglijk is en geen drek meer heeft (z. sumangjang), ook gumĕgèn en mĕnĕgèn.

, dugas (K. A.); **uling dugan**, uli his?; **dugan prabhu djanaka makarja**, vrije vert. v. *ri jadjnjanirang djanaka, R. 4 Z. 1, 27.

, z. dogèn.

, *slechts, blootelijk;* **dogènan**, *steeds* (**udjan dogèn**, *het regent steeds*); **bin mani dogèn**, *reeds morgen* zullen die bloemen afvallen, sambuk doèn, z. onder dja; ook doèn en dogan, aanh. onder lisik.

, di en gandamaju, nm. v. e. kerkhof te Gèlgèl, vroegere begraafplaats van de Dèwa Agung's?.

, s., B. Z. 97, 2, Z. 99, 1 (dikdaçadèça; jav. dirgantara), Br. Z. 23?.

, Wir. 60 b., Br. Z. 15, 29 (madyaning ambara, tĕngahning gagana).

*, s. (dagdha), T. Z. 4, 64 (pûûn); **malupa ri dagdhaning hati**, Sut. Z. 33, 11 (ĕngsap ri kĕbus ing manah), aanh. onder kinang, dagdi, T. Z. 4, 63 (kagĕsĕngan), Z. 5, 62; **angdagdha**, W. Z. 8, 5 (anggĕsĕng; panas, kĕbus), Ar. Z. 6, 19, *gumĕsĕngi; **kadagda**, *katunu; **dagdha pita**, *wolk?*, Wg.

, s. (dagdhâ), z. onder smara.

, z. onder dagdha; **dagdhikaraṅa**, buda tanggal ping 3, soma tanggal ping pat, ongunstig voor den bouw v. e. huis, want in e. maand verbrandt het; **kadagdhikara** (na?) **dèni tiksnaning sanghjang surjja**, H. 50, z. dagdigkrana.

, **sadigda prasamâwot sĕkar** (b.: sadigda samâwot sari), Ar. Pr. Z. 22, 21, vgl. ald. 3., Dpt. Z. 3, 4; **sakwèhing paramantri parasatrija sadigda ndan tan hanântuk apadaja**, Hadji D. 54.

, s., W. Z. 23, 4, Sm. Z. 8, 14 (mègha bâng).

, s., digdiçi.

 (meestal verkeerdelijk dikdaçadèça), s. *digwidig, dèça digmaṅdala, *digantâra, *bhurwahswah.

I., *voedsel voor varkens* als de gĕdĕbong, usam, suwĕg, tiih enz.; **dagdag sèé**, z. onder sèé; **mĕgalĕng dagdag** v. de tani kĕlĕn (die njambuka zijn), bij lijken, die niet op de tumpang salu gelegd worden, maar nlĕpèk di galaré.

II., **nagdag**, *halvéren* een geslacht beest, vgl. tudag en purak.

* , **dĕgdĕg**, Bjw. (jav. dĕdĕgan), runtag, jav. tratraban.

I., *stilstaan* v. water b. v., *sthiti (bjw. dĕdĕg; vgl. nĕlĕqdĕg en jav. ĕndĕh[2]); *atĕduh; v. 't gemoed tegenov. njĕlĕkĕnĕh; **nĕgdĕgin**, *olie maken zonder kooken* door slechts de geperste cocosnoot (in een gĕntong) *te laten staan* en later te braden, bjw. ndĕdĕgi (z. bĕdjadi); **nĕgdĕgang**, *laten staan* de tuwak om de droesem te laten zinken, de sago van de ĕmbok[2]an laten zinken, water op een tjandung-blad (batav. dĕdĕgan), aanb. onder tjandung (die onder palar, nĕgtĕgang); **lĕngis dĕgdĕgan**, olie verkregen door de santĕn te laten staan (z. onder tandus); **mĕdĕgdĕgan**, *stilstaan* v. water; *bezet zijn* v. e. koe (mal. mandĕg).

II., **mĕdĕgdĕg**, *onderzoek doen* om te zien, hoeveel iemand aan padjĕg te betalen heeft; dit geschiedt, als de padi pujung is (z. onder gĕpèng; *minder opleveren* door de baang sangit, tjandang of aus?; **djuru dĕgdĕg**,, om te zien naar de hoeveelheid v. d. padi voor de padjĕg; door de sĕdahan uitgezonden in tijden, wanneer de tjandang er is, om de padjĕg te verminderen; *opgenomen* v. de goederen eens schuldenaars of v. iemand, die de hem opgelegde boete weigert te betalen; * **kadĕgdĕgana râdjadruwènya, sapatikiwènja, nam animpĕnakĕn padĕgdĕg**, pitunâàn padjĕg.

III., **sdĕng kalitĕpĕt dĕgdĕga**, *vlak op middag;* z. bĕnting.

IV., **adĕgdĕg**, adugdug.

, *opgehoopt, opgestapeld* (mak. en bug. roqroq); **adugdug**, *een geheele boel, ontzettend veel;* **dugdugan**, *hoop* v. opgestapelde dingen.

, **nègdègin**, *op iets kloppen;* **gĕbng dègdègin**, *ransel er flink op.*

, **nogdag**, *dringen* v. e. kind, *intrusire* v. iemand die in 't huis valt.

of dagdigrana, dagdhikâraṅa (aanh. onder dwipakṡa), nm. v. e. omineuzen dag (dèwasa), di buda kliwon, 't weven van een kleed is dan niet geoorloofd; **nyan dagdigkâraṅa, nga.,, ra., tang, 2 ,pang, 2 ,,tja., tang, 1, pang, 1,, a., tang, 10, pang, 10 ,,bu., tang, 7 ,pang, 7 ,,wrĕ, tang, 6, pang, 6,, çu., tang, 2, pang, 2,, ça., tang, 7, pang, 7 ,,tan wĕnang ambahin ala dahat**, War. (vgl. War. b. 28 en 131), de 14e v. tanggal voor een zieke noodlottig, Mal. Z. 2, 12, aanh. onder prawani.

(dawĕg en sdĕk), *ten tijde van, toen ik* aldaar was enz. (z. ugan en dugan); **dugas sijaté di bañdjar; dugasé ĕnto** (dawĕg punika).

[Balinese script] (?), **nogasang dajung**, z. onder kĕtjĕpuk.

[Balinese script], z. onder singi.

[Balinese script], s., B. Z. 1, 27; Br. Z. 9, 5 (digdaçadèça, daçadèça), Z. 40, 5 (daçadèça), z. *widik.

[Balinese script], aanh. onder pûraka.

[Balinese script], s., W. Z. 36, 1 (tutug molih); z. digdjaja.

[Balinese script], **mĕdagal**, mĕlaib.

[Balinese script] I. (vgl. agĕl); **dadagĕl**, 'tgeen ter bewerping gebezigd wordt 't zij een steen of iets anders (vgl. pamantang), *alangan, *umbwan; ***angdagĕl ring mahâwrĕksa**, Sut. Z. 137, 1 b. (manjabat); **dinagĕling tjakra di bhatâra wisnu, kadagĕlang**, *binuñtjangakĕn, *binalang, *abalangakĕn; *dinukakĕn, Br. Z. 43, 6; **kadi dagĕlang**, *kahabalang; **ban bli mandagĕlang**, *dèngku tinimpalakĕn; **batu dadagĕlan**, *watu halangan, vgl. *agĕl en bagĕl.

II., *vol* van duk-touw v. meestal 25 vaâm?

[Balinese script], **lara mawitan samangkana, ring, 3, wĕnginya mwang, 5, wĕnginya masakit ja, irikang tlung wĕnginya muwah wĕnang ja dumigaldigal**, War.

[Balinese script], jav., kĕmoro, als eene verharding uit een wonde ontstaan, z. dugal en vgl. onder plongkor.

[Balinese script], eigentl. dugal, *geronnen bloed* op de wonde v. e. haan (bc. id.), *een opgedroogde wonde*, (ngadj. id.; vgl. ambon), v. e. kip door een tadji?; **mĕdugal** van vuil op 't lijf, z. bĕdugal; **ta., mata dugalĕn, bras kun sawĕngi, puhukna waras**, Us. 207; **dugalu** v. e. klophaan met zulk een wonde.

[Balinese script], **dègĕl**[a] **dogèn djĕlmanè sing psan ngĕlah gaè** v. e. slenteraar (vgl. gajal?); **dègĕlan**, 'tgeen den saja toekomt v. 'tgeen iemand, die zich aan 't nganggap schuldig gemaakt heeft, verplicht is te betalen.

[Balinese script], **dogolan**, bjw., v. krekels of de dĕdalu, die de vleugels verloren hebben (sas. kadogolan, vederloos v. e. **kip**; ook gandolokan, vgl. bat. bogol en bokol!), vgl. dolagan.

[Balinese script], z. dolagan.

[Balinese script], s., W. Z. 2, 19; Br. Z. 22, 2 (jav. dikdjaja en dikdaja); **digdjajèng langĕ'**, L. Z. 1, 1 (molih makakawyan), z. digwidjaja.

[Balinese script], s., Bh. 53, aanh. onder arista; **dèçadigmandala**, B. Z. 72, 8 (digdaçadèça).

[Balinese script], *onbeschoft* (vgl. sund. dĕgig v. tjugag en z. bĕdigar); **nĕgagin**, iemand *onbeschoft behandelen*.

[Balinese script], s., **kula giri nâga sadiggadja bhûmi**, R. 10 Z. 9, 11 (jan kalĕwihan gunung pagĕh dahat liman nggĕnahin!); z. astadiggadja.

[Balinese script], *handelaar* in; **dagang tuwak**, *adagang, *wanik, of bhanik *wâñidjika, *prâpanika; aanh. onder bhâdjana; **mĕdagang**, op de markt *handel drijven* (z. tañdja).

[Balinese script], h. v. isi; **vleesch* v. 't lichaam (bat. *lichaam*), *palala, *piçita, *mângsa,

aanh. onder nâstika (vert. v. mângsa), aanh. onder bungkil, v. lijken, B. Z. 9, 26, aanh. onder hingsa; **mĕdaging** h. v. misi; **sadaging umahé, daging manah tjainé,** *doni buddhimu; **sapunika daging manah tityang pagĕh,** R. 20 Z. 8, 17; **brintugan mĕgat daging** (?), v. e. bergachtig terrein (vgl. onder pĕgat); **pidaging,** *rasa; **ndagingin,** h. v. ngisènin, *Bh. 86; Hadji D. 25 enz.; **mandagingin,** *tumuhwakĕn; **kadagingan,** *kèsyan.

[Balinese script], *bedaard* v. honden, die ieder niet aanblaffen, v. dieren die niet uitloopen, tegenov. gañdjah, *zoet* v. kinderen, v. mannen, die zich niet met meiden afgeven, tegenov. broñtjah (vgl. batav.).

[Balinese script], jav., Br. Z. 29, 10; **angdugang,** Sut. Z. 110, 12 (maniñdjak), **angdugang dada,** Wir. 26, Sut. Z. 102, 19; **mangdugang,** R. 21 Z. 4, 1, c. (mangampigang); **dinugang,** 7 Z. 3, 4 (kaĕñdjĕk, kampĕgang), 18 Z. 11, 9 (kampigang); **dinugang,** Sut. Z. 101, 9 (dinĕdĕl); **angdugangakĕn,** een olifant, Sut., Z. 102, 13 (narĕdjakang); **mandugangakĕn,** Tjt. 212, **padugangpaduging,** aanh. onder râdjawidhi; **galak matjok tangan, tur manggitik manggrah dugang** v. d. wonderhaan v. Bgd. tot den vorst.

[Balinese script], **dadi dagang dadi dogong,** zegt iemand, die slechts verliest.

[Balinese script], sas., buk (vgl. mal.), z. rĕpuk.

[Balinese script], ar. (ذئب, *wolf*), Jusup naar de namen vragende v. d. 3 kinderen v. Abujamin (Benjamin), **matur namanè kang tuwa, pun** دم **artinè gĕtih, panĕngah pun** ذئب **ika matjan** (x. rimo) **artinipun singgih, kang warudju namèki, sami lan tuwan pun jusup, lingira sri nalèndra, kelèhé nama kajèki, matur abujamin saking brângta amba „karané nama kadyèka, lamon amba aningali, kangĕn kulambi sang nata, kang apulang marus nguni, lamon amba tingali, pun** ذئب **kangĕn ambèku, ing wartané sang nata, pinangan ing matjan** (x. rimo) **singgih, jèn andulu pun jusup kangĕn ing tuwan,** Jsp. s. (d., Z. 15, dibul!).

[Balinese script], *tata; **dabdab pamarginé,** *lampahé alon, R. L. Z. 10, 30; **madabdab,** *akrama (maglar); **nabdab** (kaula), *in orde brengen;* **mĕdabdab** v. e. *rechtszaak;* **madabdab ngagĕn,** *adan makiré; **nabdabang sasar,** *verbeteren de fouten* v. e. geschrift; **nabdabang bandakèça,** *adandan rukuh; **tityang masadya nabdabang manah,** *siddhaning amrih kinkin; **madabdaban,** *akiré, *angkas[2]; **pĕnabdab,** die een zaak, voordat zij vóór de krĕta komt, uit den weg maakt.

[Balinese script] I., Bbg., lèlangan, **badobol,** sas., mĕlèlangan.

II., **madobol,** Majong, mĕtomblé.

[Balinese script], Sbr. babar; **dabluga,** babara.

[Balinese script], s. (diwja); Ar. Pr. 62 o., *goedheid,* Adip. 90, bis, R. 2 Z. 6, 1 (parama); **sang dibja ring djurit,** *de overwinnaar?,* Ar. Pr. 68, enz., 30; **garbbha dibja,** Pam. 6 m. (bis); **mahâdibja** v. e. kluizenaar, Sdm.; **aku**

mangaunugrahana kita kadibjatjaksusan, als ge verlangt den strijd aan te zien, zal ik u 't wondervermogen geven *hem te zien*, Bh.,; **kadibjaning brata**, R. 5 Z. 5, 37 (kahatmjaning br.), z. diwja; **kadibjatjakśusan**, z. onder diwjatjakśus.

ᬟᬶᬕᬕᬂ, na de aanh. onder titimamah, **patjang pasilih dibunga; bantĕn panggung, pasilih kotjap dabunga** (sic.), Tj. b. Z. 2, 54.

ᬤᬂ, misschien ra + ng vóór 't volgende woord; **dang sanggha**, *de priester?*, Sum. Z. 40, 5; **ḍang atjarjja**, z. onder âtjârjja; **ḍanghjang** vóór wakpati, Hariç. Z. 1, 3, en vaak voor Droṅa (vgl. jav. ḍanjang en ḍangjang, mal. sidang uit si en dang?, vgl. ook dĕmpuwawang), brahmaan, Hadji D. 38; **ḍanghjang brâhmanî**, vocatief ald.; **ḍanghjang çrî narèndra**, als eerste pers. door een brahmaan tot een vorst, ald.; **bapa ḍanghjang**, 3e pers. v. e. brahmaan door een vorst, 41, terwijl de vrouw door den vorst met babu brahmani wordt aangesproken, * bapa mpu; **mpu ḍanghjang**, Sut. Z. 110, 11 (sang brahmana), vgl. onder bhagawanta en wèdika.

ᬟᬂ I., jav., **paṅḍé dang**, aanh. onder gosali; * **padangan**, *keuken?*, Adip. 12 (bĕrdang, sas., nguskus), **pasuk padangan**, aanh. onder parawaça; **nyan nggwaning padangan, pûr, rungrung hala, gné, drĕwjèlang halanya, da, tkâ haju, nai, drĕwé haju, pa, tkâ haju, ba, bhaja tka hala, u, duhka tkâ hala**, War., **sĕkul sapadangan**, aanh. onder wawar, z. dangdang; **pĕngĕdangan**, *groote aarden pot om* **rijst** *in te kooken*, waarop de kukusan, z. pajuk.

II., sas. (bajan), lumur.

ᬤᬸᬂ, **'ndung 'nding** v. d. kĕponggang.

ᬟᬾᬂ, 't geluid v. d. bĕndé; z. mĕglĕndèng.

ᬤᬾᬂ, z. adèng.

ᬟᭀᬂ I. (boja), *niet iets zijn; immers* in een vraag.

II., **dong tèng**, Br. Z. 52, 1.

III., z. dadong.

ᬟᬗᬸ I., jav., z. sangawâra.

II., jav., **danguning nyû danta**, L. Z. 17, 3 (dangul!); **dangu mĕkar** v. e. kĕṅḍit, Was. Z. 1, 22 (Tj. b., 9) v. e. pinggĕl, Z. 2, 66, **kĕṅḍit ḍangu mĕkar**, Mal. b. 34 (c. 96 b.), 112 b., Was. Z. 1, **kalĕṅḍah sadangu rĕganya**, 24, Wtb.; vgl. onder lirang; **andangu**, aanh. onder gĕlĕm.

III., jav., z. onder darmita.

ᬟᬗᬹ, * jav., * ngûni; **ring dangû**, B. Z. 103, 1 (nguni[2]); **ing dangu**, ald. Z. 1, 20, Z. 2, 27 (samantĕn, nguni), **mapa kari pagawènta ring dangu**, *in een vroegere menschwording*, ten gevolge waarvan gij thans zooveel genot hebt, Wr., 51, waarmeê vgl. apa ta kunang karjja ring pûrwwadjanma, B. Z. 1, 20 (jan punapi punika kirttin tityangé ringuni, jèn p. kirttiné nguni dumadi, jan antuk napi smalih gawèné ring nguni pandadiné); vgl. onder kuna; **dangudangû**, R. 20 Z. 18, 12 (né suba[2]).

, **pĕdango,** s a n g o ?

* , als actif in pl. v. a n g r ĕ n g ĕ², B. Z. 39, 30 Z. 94, 2 b., W. Z. 5, 1, Br. Z. 19, 15? (jav. hds. a n g r ĕ n g ĕ²); **ṅdĕngĕ',** R. 10 Z. 2, 10 (n̄ r u t i, n d i n g ĕ h), men vindt ook d ĕ n g ĕ r; **tan pĕdĕngĕrakĕna sabisik²nya,** aanh. onder l i g a; **pamidĕngĕr,** B. Z. 7, 8.

, b o d r i; **kĕdĕngi²,** v. iemand, die iets smeekt, ongelukkig is, slecht in zijn plunje steekt, v. die afgesnauwd of norsch behandeld wordt.

(?) z. onder b o n g o h en vgl. mal.

, **donga²,** d l è n g è k, aanh. onder d è p è n g.

en r a n g a h, sas., k ĕ p u h I.

, z. d ĕ n g ĕ r.

I., *dom, imbécil* (vgl. mal. d ĕ n g u ?), ook **dĕngĕh.**

II., **iaṅdèhan danta dĕdĕnguhan,** Mal. 158 b., **warangka sinurat dĕdĕnguhan,** W. 35 b., **kris dĕdĕnguhan,** ald. Z. 4, 11.

(p i r a g i), **ningĕh** (m i r a g i), *hooren* (m i r ĕ n g; z. m i j a r s a; vgl. mal. d ĕ n g a r, mak. l a n g é r ĕ q, tag. en bis. d u n g u g en d i n g i g, lamp. d ĕ n g i, sund. d è n g é en * r ĕ n g ĕ'); **kagjat madingĕh angling** (passif p a d i n g ĕ h a n g); **tra karwan dĕdingĕhan** v. e. vervaarlijk gedruis.

, **badèngah** of b a r è n g a h, sas., n g ĕ m p u; **pan dèngah** of **inaq barèngah,** p a n g ĕ m p u.

of d o n g a ?; **nongain,** *van boven den muur naar* iets *kijken* (sas. n o n g a q, n u l è n g è k; n o n g a q l a n g i t); **nongain kĕdis** v. die in de r a n g g o n zitten, vgl. n d è n g o k i n.

, **kadanghanan turida,** Sum. Z. 22, 1.

, z. d u n g u s.

* . jav., *licht* (vgl. sund.), * a h a n g a n, * m è m a n; * **maḍangan,** B. Z. 79, 28 (è l a h, i i n g), **aḍangan,** vert. v. l a g h u, Wrh., *licht* v. lichaam, zoodat men sneller loopen kan, Adip. 14, Ap. 27; **bwat aḍangan,** aanh. onder r â d j a k â r j j a, tegenov. m a d h j a en u t t a m a; **Iwiring wwang amurug adhigama, aḍangan luputipun, daṅḍa, 5000, madhja luputipun, daṅḍa, 10000, uttama luputipun, daṅḍa 20000, jan tĕka ring pati luputipun, daṅḍa 40000, ikâ kramaning amurug adhigama,** Adg., vgl. * h a n g a n.

, **danganan,** *'t gevest* v. e. kris (l a n d è j a n, lamp. l a n g a n a n en g a n a n a n, vgl. jav. en mad. d a n a n g a n), * **karĕsrĕs lwirnyânon kadi danganani(ng) krisning awajang,** W. Z. 34, 1 (p o l a h n y a n g a n t ĕ n a n g l w i r t i n ĕ w ĕ k i n g d u h u n g, t i n g k a h n j a n é n g a t o(n a n g) b u k a l a n d è j a n, n g ĕ n o t l w i r d i n a n g a n i n g ?); **sĕkar dangan,** z. onder p è l è t; **nanganin,** iemand *doorsteken* zoo v. d. d j u r u i l a n g a n g; **kadanganan** v. iemand op last v. d. vorst ter dood gebracht, Pk.

in pl. v. d i - a n g i n (vgl. d a d j a en d ĕ l o d), *ten Oosten van;* **dangin rurung,** z. k a n g i n.

, sas., a n a k (z. d ĕ n g ĕ n III en vgl. sund.); **dĕngan maté,** a n a k m a t i; **siq dĕngan,** *door een ander.*

2°, barĕng en adjak; **bakaranté dĕngan putri,** *spreken met de prinses;* **datu dĕngan** (b.: tangkĕt) **bidjana, bakaranté dĕngan** (b.: tangkĕt) **pañdjak** (smb., *gezel,* mal. dĕngan, *met,* vgl. bat. dongan, mad. barĕng of phörĕng, *gezel, kameraad, bediende* en *met,* evenzoo 't lamp. djama, mal. v. blt., kaon, vgl. dĕngĕn III., *met,* zal wel een andere uitspraak zijn van kawan, dat in 't mal. vaak, zelfs alhier, v. e. bediende of slaaf gezegd wordt, vgl. onder rèñtjang).

* ᬤᭂᬗᭂᬦ᭄ I., Sm. Z. 32, 7 (babhutan), * bhûta, * banaspati (jav. naam v. e. geest, die verlamming te weeg brengt, in 't jav. Wdb. verkeerd verklaard; vgl. bug. dagang) * banaspati, Sm. Z. 8, 7 (vgl. Z. 32, 7 en 33, 12); B. Z. 105, 6 en 8 (babhutan); Sut. Z. 37, 11 (tambal), vgl. Lamb. Z. 29; Adig. 57 b. (bis); Ap. 19 b. (banaspati), aanh. onder djâtaka; **pandĕngĕn çaktinira,** z. aanh. onder manman, **ari² tumibâ ring prĕthiwi mandadi dĕngĕn mahâbhûta kalinganya; tatwawit** (vgl. onder sĕmpulung) **dĕngĕn sanak,** O. 10; Wt. 35, 36, Wrt. 44 (?); **nĕngĕnin,** nglèjakin, *treffen* iemand met een kwaal v. e. lèjak; **nyan tĕnung nawa dèwata, nga, djinah 9, djadjarakĕna, kon añdjumput, lwiring djinah „daiwa, mati, pitrĕ, mala, tluh, apit, durga, brahma, kala, ka, dèwa, ana sasangining wongatuwanya amiruddha ja, kapĕnginganing dèwa ja „mati, ka, bhaja uripnya „pitrĕ, ka, pitara manglarani, malaku linukat „mala, ka, upata manglarani ja, malanira sang adjanma amiruddha mwang pitrĕ durung kĕntas, lukatĕn ring ibu ja, siddha waras ja „tluh, ka, ana wong èdi ringija, ginawé dèning wong laranya „apit, ka, ana apitan amiruddha, pangguhĕn „durga, ka, bhaṭârî d. amigrahani, kabhaktèn ing bhaṭârî d., brahma, ka, bhaṭara br. amiruddha, bajakalâni ja „kala, ka, bhaṭâra k. amiruddha, ja, bjakalani ring dĕngĕn, mwang sinasajutan,** War.; **pamudja dĕngĕn,** aanh. onder subhikṣa; **dĕngĕn ardjdja sanggar awawar djanur aking asamipa kahjangan,** Sut. Z. 29, 7 (tĕpas sanggah bĕtjik), vgl. aanh. onder wawar.

II., **mĕdĕngĕn²**, vgl. makala², *vereenigd worden in den echt* bij nuñk tali, mĕtjolèk adĕng, gĕtik, bilang buku, door die van Bratan worden na 't bèbas offeranden klaar gezet, een ei en een cocosnoot zonder vezels (mĕngès) in een njiju; worden daarop stuk gesmeten op een lĕsung; daarop 3 lawas, versch buluh naast elkaâr gelegd op een tjobèk of kĕkĕb en in brand gestoken door daar onder gelegde danjuh; **pĕdĕngĕnan,** na 't bèbas offeren ter viering van 't huwelijk; vgl. ambé; **tityang dĕngĕn²anga i dèwa sarĕng i rimbi.**

* III., z. onder kawula en pañdjak (bat. dongan, vgl. sund. deungeun); **sadĕngĕnmu tĕkèng tuhanmu kon tumulunga, masa ngong suruda,** Tjt. 212, vgl. dĕngan.

2°, **tké dĕngĕ'n,** *te samen met* (vgl. onder dĕngan), Wir. 3 b.

ᬤᬶᬗᬶᬦ᭄, *koud* (z. dajuh, njĕm en njĕng); **dingin²**, porana wolu bilis, rwaning

(wi)dasari, Wr. 44 b., *widyasari; **kadinginan**, *angĕsĕsan, *kâsrĕpan.

2e of ringin, sas., glĕm, ngĕtor?, vgl. onder ĕntan en tĕlir.

, **mĕdungun**, *vuilzwart* als die v. goa[2]; z. slĕmtjung.

, Tĕgal, darès.

, **kadonganan**, eigenn. v. e. pl. in Bdng.

, jav., **dinangir sawah lalahan mĕntas ginarap waradin, dinangirdangir amipis galĕnganika tan tinuti tingir**, R. L. Z. 1, 118; **dinangiran**, binabadan, Tjt.

, z. *dĕngĕ'.

en dĕngah (in pl. v. dĕngĕh, aanm. onder sungga); **ndĕngĕr** sas., ndingĕh (nggèdèngin), z. *dĕngĕ'.

, lĕbuk, Kr.

, B. Z. 3, 2; Sm. Z. 22, 5 (baû mangkin), T. Z. 1, 27 (tumbèn); R. 23 Z. 12, 4 (tumbèn, manĕmbènin), Tj. A. 43; mal. 106 o., 107 b., *kapèngin (jav. dingarèn en kadingarèn, dingarèn tan kadi saban, Ad. 31), B. Z. 4, 22 (també, tumbèn), *zich vreemd gedragen*, niet als gewoonlijk, Kam. 23 o., *nieuwsgierig;* **pnuh punang sakamârgga lanang wadon paḍa midjil dingârjjan arĕp anonton warṅnanira çrjadji bali apan kasub apĕkik**, Kid. Pam. Z. 2, 38.

of djĕngĕk; **nĕngĕk**, *iemand bij den nek pakken;* **nĕngĕk ngĕmatyang, dĕngĕka di ingĕr[2] né tkĕn kĕklikė**, *met de poot omsluiten* de nek v. e. slang.

, **nĕngokin**, *uit de verte naar iets zien* b. v. om te weten, of iemand komt (vgl. madjĕngok).

, **nongaq**, z. onder dongah.

, v. d. hals *stijf* niet te bewegen b. v. door borok.

, jav. (dângkâ), v. d. verblijfplaats v. Gorî onder de heiligdommen, Smw. Z. 1, 40; **ḍatĕngèng rabut ḍangka apti anunulup**, Mal. 371 o., 372 m. en o., aanh. onder prakâmja, logaṅḍa en samèni.

2e, z. onder tjungkub.

I. v. d. vijand zeer *overmoedig?* Kid. Adip. c. Z. 2, alwaar **satru dangka**, sakaliliran schijnt te zijn; **kadangkan** (v. ḍangka, zoodat 't door Durga *bezeten* oorspronkelijk beteekend heeft?), *ondeugend* ook v. vrouwen; *hitsig* ook v. vrouwen en een bangkung v. e. haan die, na 't mruput, niet door zijn tegenstander bepikt wordt; v. iemand die, hoewel vol wonden, niet sterft, vooral v. niet te overwinnen djangkrik's wordt het gebezigd.

II., jadin (K. A.).

III., *doorgang*, B. U. 71, 72 aanh. onder sèlok; **bilang dangka**, aanh. onder bègal, **atma ĕlung bilang dangka**, Bs.; **bèlang dangka masasumbar**, *telkens op een 'n kleinen afstand beslaand gedeelte v. d. weg uittartende woorden uitspreken* (bilang d. of b. tut. U., Bungkulan, b. buku of b. sandi); **bilang adangka** aanh. onder baljan.

IV., soort v. prabali's, Fr. Us. Bal. 262,

behoorende onder de **pasĕk's** (z. **tangkas**); **djĕro dangka**, Bngl., een volleerde **pĕmangku**, vgl. onder **bau** II.

V., Râwaṅa, velen der zijner verloren hebbende, **osĕk manahé sang p., wolakwalik tan ènak buktya guling, arśa nĕnĕdèng hjang guru, anĕda maranajan, ngungsi dangka amrih bala oré tumpur, ngungsi dangka kabujutan, angrĕgĕp batara gni „salin wastra srĕwa pĕtuk, bĕbrĕsihan** (**binrĕsihan**) **ragané djaluk** (?) **sutji, gĕntané aglis tinabuh, asila marĕp wètan, amijoga nĕda kagringan tumpur, panjakitan kamaranan**, R. sas. Z. 11, vgl. onder **rompot**.

, **adĕngki**, *afgunstig*, omdat het mij zoo wel gaat, Sm. Z. 29, 2 (**iri ati**), aanh. onder **karmmapatha**, Sum. Z. 11, 7 (mal., Bantĕn en Bjw. id., Jav. **drĕngki**), z. **dĕnggi**.

, **dĕngko**, na door een tijger *van achteren omvat* v. iemand, fr., vgl. **djĕngka**.

, z. onder **dungki**.

, *korf* of *mand* om wat men met een **saū**, **sèsèr** enz. aan garnalen of visch vangt in te doen (bjw., **dungki**; z. **kĕmpis**, **dumpĕl**); **sawu krĕp dungki anjar**, spreekw. z. aanh. onder **pamuśpa** en **dadalu**, onder **luta** in tegenst. v. 't spreekw. onder **sèsèr**, *veel verkrijgen en het ook behouden;* **twara maūn masolah kadi ulané madungki**, U. Gj.

 (?), aanh. onder **kĕpug**.

, **puūhé pada madĕngkèh, makohkohan pinah bungkut**, Lmb.

, **kahkah dungkah**, *ruw* v. d. huid, als die v. e. padde; z. onder **kahkah**.

, **dungkun**², v. d. gang v. e. slak, zitten noch kruipen als een verlamde, **mañdjĕrit katèja**², **sapa sira mañdjagdjagin, saru bau tjitjingé ngongkong, makojonan pakdingking, tulus paju ngasisit, monotan mĕnèk mandungkun, mulih lantas ngamolmol**, Tj. b. Z. 2, aanh. onder **gondong**; **wadaké dungkun**² onder de prabawa bij den dood v. **Puspadjagat's** zoon, Lmb. Z. 1, 20.

, *dogcart* (nieuw woord).

, naast **dingklak**, **dingkrak**², aanh. onder **kintrang** (jav. **tjingkrak**²).

, **pĕsu ja djani padingkrik**: **ningkrik**, v. dansende **gambuh's** enz., *trippelen* (vgl. sund. **ingkrig**); **ngigĕl maningkrik** v. **pĕrmadé's**, Swg. Z. 2, 21; **dangkrakdingkrik**, *huppelen* v. e. **kidang**, z. **dèngkrèk**.

II., Tab., ben. v. e. kleine kikvorsch-soort; **sasantuné sun ambil sadaja iku tan pantĕs sira amangan, pantĕs amangan dadingkrik. kungkang lawan lalintah, iku sĕdĕng papangan adji**, R. sas., Z. 11, waar **Hanumân Rawaṅa** in zijn boetedoening stoort.

, **bada dungkrik**, sas., **nungging**.

, **nungkruk**, geheel op den grond, *op handen en voeten loopen;* op iemand *aanloopen, op eens aanvallen* vooral v. dieren, met een vaart *tegen* iets *aanrennen* v. e. stier (jav. **djungkruk**); **mandungkruk**, vert. R.

5 Z. 8, 4; **manangkruk,** *kasidĕkung; vgl. tabluk.

ᬤᬾᬂᬓ᭄ᬭᬶᬓ᭄, **kang atma djani pada mabriļuk, ngigĕl masasraman; padèngkrèk pada padĕngkik, ngamĕlang awak muñg,** Bgd.; vgl. dingkrik.

ᬤᬾᬂᬓ᭄ᬭᭀᬓ᭄, aanh. onder tigul en gondong.

ᬥᭀᬂᬓ᭄ᬭᭀᬓ᭄, **ndongkrok,** Bjw., ṅjongkok (jav. ndodok).

ᬤᬂᬓᬓ᭄, jav. (dĕngkak), onder de amĕng²an, Mal. 268, aanh. onder râdjawidhi en z. onder lampang (tuli dĕngkĕk? dadi angrungu bij de heilaanbrengende geboorte v. Sutasoma, Tjt. 7; vgl. mad. dangkaq, z. Handl. III. bl. 92, *jav. dĕngkak en dĕngkèk, vgl. dĕngkĕk, Men. 340, 450, Men. v. D. 317, dĕkak, Men. III 351, mal. v. Pal. dĕngkĕk, *een dwerg,* tijang butju ing adjĕng, Pustakaradja, R. 197); **rumpuh tjabol dangkak tapas bulé blang korèng parang,** Wd. 39 (ada jang tuli dan ada jang pintjang ada jang sèngkok ada jang دڠكق dan ada jang كاكڽ itu djikalaw bĕrkata² jang saörang tangannja منجورڠ kaätas dan sana kamari dan jang saörang djikalaw di adjak bĕrbitjara dĕngan suwara jang kĕras ija pasang kupingnja di mulut orang, Tj. p. 52; mĕndapat pĕnjakit sakudjur badannja habis pĕnu dĕngan pĕnjakit bĕngkak² dan mukanja pon bĕngkak hingga matanja tĕrtutup dĕngan kulit kĕlopak matanja itu dan bibir mulutnja jang di atas dan jang di bawa pon suda tijada dapat di kata lagi djarinja jang lĕntik dan halus sĕrta puti sĕkarang suda bĕrtukar mĕndjadi gĕmok sĕpĕrti djari raksasa lĕngĕn dan bahunja jang sĕpĕrti anak panah (vgl. asta gĕndèwa dĕnta w. R. 9) sĕkarang suda sĕpĕrti gala bambu pĕtung dari pada sangat bĕsarnja lèhèrnja jang sĕpĕrti pĕrputĕri جونجغ dan ramping sĕkarang mĕndjadi داڠكق dan pèndèk djagut jang tirus mĕndjadi tijada karuan bangun hidungnja jang باڠير bĕrpatutan dĕngan djidatnja tĕtapi suda bĕrtukar djidatnja djadi tĕrkĕrut² sĕpĕrti djidat raksasa dan hidungnja mĕndjadi bĕsar lobang hidungnja suda hampir rapat tĕrtutup napasnja jang kluwar dari lobang hidung bĕrsuwara عاوڠيق sĕpĕrti orang kĕna sakit bĕngèk dan bĕtisnja jang sĕpĕrti balang kĕsumba dan jang (sĕpĕrti) bunting padi suda bĕrtukar matjam sĕpĕrti bĕtis raksasa baŭnja jang harum suda mĕndjadi busuk dan batjin tijada dapat di tjijum olé manusija tambahan pĕnjakit itu bĕrpĕtjah² mana jang tĕrpĕtjah lalu kĕluwar ajar nanah dan darah mĕngalir sana kĕmari, ten gevolge v. d. vloek eens vaders, Tj. 19).

ᬤᬾᬂᬓᬓ᭄ (vgl. dĕngkak), *te groot van stuk* in evenredigheid van de lengte, zoo b. v. v. e. beeld, aanh. onder sarombong, vgl. rĕngkĕk en bongkok.

, z. onder **dangkak.**

, **nĕngkik,** *een houding aannemen om ten strijde te trekken* (z. ngĕndig en ñdjĕngking); zoo ook v. e. stooten willend rundbeest; v. e. paard, dat den kop achterwaarts trekt; **padĕngkik,** aanh. onder dèngkrèk; **saling dĕngkikin,** van die elkaar willen bevechten, *een van vechtlust getuigende houding tegenover elkaâr aannemen; tegenover elkaâr staan met gebaren van vechtlust* v. hanen, menschen enz., aanh. onder bikir; **sada dĕngkik maèlogan** (galak).

, **nĕngkèk** v. e. groot varken een kleine *bijten;* **nèngkèkin,** iemand *uit de hoogte een vraag doen,* omdat men op zijn kennis prat is.

, vgl. ḍongkrok; **nungkuk,** zitten? (njongkok, ngojong); vgl. sund.

of dèngkèl, benaming v. e. Chin. kaart (ook bjw.); **sajah dèngkèk** door aüs, balang sangit enz.

II. of dèngkol, benaming v. e. sampèankaart (bjw. dèngkèk of tjèngkok).

, aanh. onder gĕrok.

, **ḍungkut kaja tunggak, turu kaja satang,** fr. s. (vgl. sund.).

?, aanh. onder sangah.

, v. bladeren, stengels, *kort* of *lang* in tegenst. v. lampak, v. gedraf *kort* z. djugĕd.

, **karung dangkal,** *dapper,* Pam. 22, batav. danggalan?; vgl. onder dĕngkal.

, ook madangkal, *loopsch* v. mannen en vrouwen (vgl. buwang); kuwal, v. kinderen, die de moeder lastig vallen, vgl. bangal.

, **nĕngkĕl,** vooral v. lèjak's, bij den keel iemand pakken (te Bll. njĕkuk meer in gebruik).

, jav., **amit anĕmbah sarwi siḍĕngkul,** Stn.; **tiba siḍĕngkul** v. e. getroffene, Stn. b. b. b., Stn.; vgl. sidĕkung.

* , *djèngkèl, *tjèrab (?), lung, tègol v. d. tak naar beneden gebogen, v. d. steel v. d. padi, die reeds ikut is (z. onder kanista; vgl. jav.?, ngadj. dadikal), K. 10, aanh. onder bèsèr (dèngkol, z. onder ringkul); **timpang dingkĕl dèning kaning,** Tb. Z. 3, 3; **dingkĕl** (b.: diningkĕl) **akanin,** R. L. Z. 7, 101 (matatu kagutgut; vgl. mal. dèngkèl); **ningkĕlang,** nguntukang, ndjingkĕlang.

, **tiwas dingkil,** *berooid,* bedelende (vgl. tjèkrèk); **atjĕpokanè dingkil,** *nooit van mijn leven, geen enkele maal zelfs* heb ik 't woord gehoord.

, z. onder ringkul.

, **konus tang lobhar, dènira çri bhûpati „katon tang durga dingkul san gâtmanâda (?), rĕp² sarṭdjyabali, dènirakryan mâda, nimittanya ingaran, durgga dingkul angrĕsyati, kadga si lobhar, lingira çri bhûpati,** Kid. Sum. Z. 1, 61 vlgd.; **kukul dingkul tan panalèn,** Us. nj., 7.

, Br. Z. 17, 7 (kukul, lilih; vgl. lamp. en jav.), walik, kr.; **kukul dingkul,** uit vrees geheel uit 't veld geslagen; **kala**

mandungkul, z. onder bungkĕr aanh. onder tluk (vgl. jav. dukul).

[Balinese script], *opgetrokken* v. d. poot v. e. slapenden vogel, tegenov. djodjos (lamp. *krom, gebogen* v. 't lichaam), v. d. gañdja *aan 't einde omgekruld*, Tjp. Z. 1, 33; **i gañdja dungkul**, eigenn. v. e. kris, Pam. 39 m., aanh. onder tinggi en vgl. dingkul; **nungkulang** de beenen, tegenov. nglĕsĕrang (vgl. kukul); **kĕbo dungkul**, aanh. onder lungid.

[Balinese script], **kuda dèngkul**, nm. v. e. kris v. d. vorst v. Kl.; vgl. onder dungkul.

[Balinese script] I., z. onder dèngkèk.

II., jav., z. onder dingkĕl, lèglog zou 't beteekenen; **masih paju ngatĕbènang, kĕnĕhnjané suba paling** (padjalané runggangrungging, p. rugahragib), **bañ matindakan dèngkol, sagĕt** (paju) **labuh buka pantig** (manjungkirit) **i wajahan nulung gipih** (njama²né padjĕrit, nj. mañdjĕrit) **pasarotsot pada tuñn, ada manjĕmak manjangkol, dé burajut luh mowani, mĕrahmĕruh kadèn**(ang) **pjanaké** (ma) **niwangèpot ngalih pasĕpĕlan, mangagah** (ngalih) **sintok masuwi, mamaèkang kapkap lèko, ja né punjah** (ujang) **buka mati, mangutakang babañtji, kadènang** (adanin) **tiwang balabur, i sabaja èlog²** (kĕtut suba oŏn, kdjani pojok), **sok pagĕlarané masih** (djani) **kĕdjut² ka**(sa)**gèt kĕdèké mabrijag**, Pan. Br. 90 en 91.

[Balinese script], benaming v. e. dikke soort v. pĕdja, waarmeê een zware platte knevel vergeleken wordt (mĕdja dèngkol), vgl. onder pĕdja.

[Balinese script], jav. dongkèl; **tĕkèng sèla kumala sakĕti** (R. K. ĕnting) **dèn dongkal** (bĕdol) **dèra uñtjal**, (lan dèn butjal) **ring tasik lan** (ati mihyah) **kaju, kang sapandĕlĕng luhurnya, pirang² kèhé pada dèn tjabuti binirat ing samudra**, R. m., **malah dongkal tapning kawis**, toen de visschen den dam vernielden, ald. (R. K. tĕpi).

[Balinese script], **mandongkĕlang**, R. 23 Z. 12, 9 (pangdjingdjang).

[Balinese script], *vooruit strompelen* v. e. kreupele, v. iemand, die pijn in zijn knieën heeft; **nĕngkiukang**, de knie *ombuigen*, vgl. dungkul.

[Balinese script], **padingklak**, *huppelen* v. dartelende rundbeesten, •lumumpat (vgl. dingkrik, batav. dingkrak); **malaib mandingklak** v. kleine dieren, die zich gaan verschuilen, Bt. 271; **akèh buroné padingklak**, 155; **buta sungsangé padingklak, raris ja pada padingklak ja paglur** v. weggejaagde kala's, fr., aanh. onder kalé II, vgl. dingkrak.

[Balinese script], z. onder kèdjèk en dèngklèng.

[Balinese script], **dangklangdingkling**, djibrag²; **munjiné akas mangokok dangklangdingkling**, fr.

[Balinese script], z. onder dèklang.

[Balinese script], **madèngklung**, aanh. onder ilĕg.

[Balinese script], **mĕdĕdèngklèng anèh**, tegenov. mĕndjĕkan anèh, *op één been of voet loopen* of *staan* bij 't mĕrèh b. v., aanh. onder ilĕg (jav. dingklang en dĕngkling, z. mĕsuku tunggal) en ook omdat 't eene been te kort is (vgl. mĕklèng² sii en èngklèk); **ada ding-**

klang ada dèngklèng v. dètya's, die ten strijde gaan, Adjar Wali.

, **kĕdèngklongkĕdèngklang,** *gebrekkig loopen* als die iets aan zijn voeten mankeert.

, **nongklangang,** *in den galop zetten* een paard; **mandongklang laüt mandĕg,** *pangdjingdjang adjangĕl; vgl. djongklang.

, aanh. onder bèndjul.

, jav., **tjabol andungkap langit,** jav., vgl. onder kalwang; **masa wong iki adu dungkapa,** *'t hart hebben?*, Mal. 100 b.; ***dinungkaping wong,** Was. Z. 2, 55, 43, 37 (vgl. tungkap en sund. dongkap); **pan karaśandungkap lĕwih,** R. L. Z. 10, 23 (dèning kraŏs manggih swarga.

, **dangkangan** z. onder dakang; **jèh dangkang,** riv. Mngw. (de kaart j. dangkan).

, aanh. onder tunggèk.

, **nungkang,** *op* iets *stappen* op een undag, njĕlangkang; **nungkang*,** *overspringen* een stuk bij 't afschrijven (vgl. onder dongkang); **adungkangan,** *een groote stap.*

, *een padde, toad* (batav., lamp. kadungkang, *boomslak*, jav. kangkung?, vgl. dakangan); **nongkang pĕntil,** z. onder pĕntil; **twah dongkang iba numadi, iba tumbuh kèwala ingĕt manakan,** tot zijn vrouw, die niets uitvoerde en slechts kinderen kreeg, Pan Br. 24, aanh. onder prasangsa; **nongkang*,** *als een pad springen* d. i. met groote sprongen; fig. met *groote tusschenruimten* v. e. fragmentarische kennis (vgl. onder katak); **dongkang lindung,** nm. v. e. spel met een dobbelsteen, waarop figuren van een scorpioen, kèkèr enz. in pl. v. nummers, terwijl de plank, waarop de duiten gezet worden, dezelfde figuren heeft; **lidahan dongkang,** benaming v. e. soort v. mlèla, z. tumpĕng, karangkidjang.

, **mĕdangwiro dangdi,** eigenn. v. e. held onder Widjaja, R. L. Z. 2. 29, Z. 1, 57.

, **nangdo,** *besluiteloos* v. die niet weet of hij links of rechts moet gaan; **pĕdjalanė nangdo; dangdo*,** v. die moeilijk iets verlaat (vgl. alin[1]); **nangdo*,** bingbang; vgl. sango en marma.

, jav. (dańdang), *gagak (vgl. onder manol), als voorbode v. onheil zijn geluid in gedichten, aanh. onder sĕgĕh (vgl. Djm. 72); **katiban saraswati** (op bl. 47 tjĕk tjĕk), **katiban dangdang kawutahan dangdangan** (?) onder de omina, Wd. 38 (vgl. onder pangawan); **jan dangdangan wutah,** ald. 47; Stn., (mad. dĕngdĕng), 't uitzenden v. e. witte dangdang, z. onder mlĕs; **dangdang wiring,** z. aanh. onder wiring; **dangdang pĕtak,** *held* en *titel* v. e. kidung; (z. anilapati en wisyasari); **dangdang irĕng,** titel v. d. Tjk. naar een dienaar v. d. zon, 't is een gedicht in nieuwere versmaten en de taal bevat modern-jav. woorden als botĕn, tumĕdak, enz.; daar er ook bal. woorden in voorkomen, zoo is 't waarschijnlijk door een bal. Mahom. gemaakt; het bevat ook v. elders onbekende woorden (z. sangah II en krongkong; **sang prabhû dangdang gĕndis,** eigenn. v. d.

vorst v. Daha, die van de brahmanen eischte, dat zij hem als ware hij een godheid zouden aanbidden, tengevolge waarvan zij naar Tumapĕl gingen en kèn Arok als vorst huldigden, zoodat Tumapĕl van af dien tijd zijne gehoorzaamheid aan Daha opzeide, Adig. 45 m.?; **asabuk lubèng lĕwih dinaugdang gula**, Mal. 403 m., 264 b.; **dinandang gĕṇḍis bonjo**, T. Z. 5, 4 (bĕtjik pasulamanja); **ḍangḍang gula** of **gĕṇḍis**, gagak of pakṡi sarkara en zelfs gowak slechts, naar één hds. v. Meg., nm. v. e. versmaat, in de R. k., ook manisan kolangkaling, pakṡi gĕrda, tjina giling, gula watu, gula drawa; in de R. m. Z. 16 ook sadana wrĕdaja, alwaar R. k. b., artati als benaming bezigt; vgl. onder sĕlĕm en but; **ḍangḍangan anggarit ing wĕtis aniru kuriñdjĕm umunggwing pipi**, Sum. Z. 144, 6.

ꦢꦁꦢꦁ, jav., *pot* om rijst in te kooken door middel v. e. kuskusan; **mĕdangdang**, bij 't ngĕtjor v. iemand, die iemand behekst heeft; ziet men in 't water slechts een hoofd of wel een romp en niet 't geheele lichaam, dan is 't een teeken, dat hij werkelijk een lèjak is; **pĕdang nangal bintang (pĕdangdangan nangal kuskusan)**; * **apaṇḍé dangdang**, *ketellapper*; **bĕtjik angundanga wong apandé dangdang drĕwèné si pañdji lawan drĕwé mami pinarèn winor pisan** (vgl. onder tjopèt), U. Pngr., dandang.

ꦢꦁꦢꦸꦁ, **mĕdangdung** v. d. kulkulan (bat. andung); vgl. dundang.

ꦢꦼꦁꦢꦼꦁ, **madĕngdĕng**, * matumpuk.

ꦢꦶꦁꦢꦁ I., *een padde, toad?*, Man. Abh. Z. 27, 2, alwaar 't dier na wijung wordt genoemd, aanh. onder prakâça, **dingdang apiak**, Radèn Tjopèt, **dingdang putih**, z. Us. 162, 156; **nihan basundari trus, kajatnakĕna ra, mona jan lanang, wadon susutri pamulangsub rĕntah** (b.: langsĕb ĕntah), **ambĕké marangah***, **palaksanané dojan atjotjolongan, gawèné akĕkbonan, mala(lara)né raré uwuh***, **lawangé marĕp mangulon ring tngah**; **tja.**, **awaké pasagi, aṅḍapamulunya angrorompoh romanya, pradjnjan pragiwaka witjaksana, manis jèn angutjap, kèkèndjèr uladalid lañdji anluh** (alu), **(sa)paragawénya marabot, lawangé marĕp mangidul ring tngah**; **ang.**, **pangawak duhur kaja dingdang, pamulu sada bang, ambĕké kakèhan karĕp, gawèné adol atuku, malané lalawuh** (b.: langlang woh) **lawangé marĕp mangalor pinggir kulon**; **bu.**, **agung amborokol, akuning anguranta, ambĕké sosorogol, sikara jèn sugih, malané busung** (b.: busu), **gawèné awitan pisis, lawangé marĕp mangètan ring tngah**; **wrĕ.**, **soringluhur panĕngak abtjik ambĕknya, pamulu ngĕmbang pupulutan, witjakṡana pradjnjan buddhi paramârtha, sinèwaka(n) dèning wwang, sring akrama gawéné amolakmalik ibu, malané ring suku, awuta awaké sasiwak lawangé marĕp mangalor mangètan**; **çu**, **tan agung alit panĕngah, ambĕké wigijan, witjakṡana, akrama tan a(ka)dalan ing lawang,**

gawèné atodan (atotahan?), **lawangé marĕp mangidul pinggir wètan, ça., awak agung aramping, warinané bangbang awak, gawèné asèwaka, tjĕlor dojan atjotjolongan, amuhĕk pada saŭmah malané wudug, lawangé marĕp mangalor ing tngah,** War.

II., nm. v. d. tĕmbang onder pangrus opgegeven.

[Balinese script], smbr. dèngdèng, *beschot* (mal. dinding, mlg. rindrină), aanh. onder pil; **dingding ai,** *katirah, nm. v. e. slingerplant van onder paarschrood en boven donker fluweelachtig groen, ruellia discolor (jav. dinding), afb. bij Rumph. VI pl. 13 fig. 3 (alwaar als jav. namen opgegeven worden daŭn ila² en daŭn sjuraré); 2° nm. v. e. bij-soort, die in 't jav. althans te Bjw. tawon gung heet; de nesten zijn altijd naar de zon gekeerd en zoo gehecht aan den tak, dat men geen opening noch bedekking ziet; de honig is minder goed; 3° benaming v. e. tagĕlan v. 't hoofdhaar (namèng) boven 't hoofd uitstekende, maar aan één kant hooger. (z. gĕdĕbong malang); 4° z. onder ando; **ĕntikan dingding ainé,** *smining katirah; ***lakunya pinatut liman, sataning pratamèng gati, tumindak sukunyânggĕñdjot, tan krakaça sĕmwan dingding, minggĕk anisih, tanpagasa rosning pupu, amaja² tinon, lwir majanging putjang gading, angdan ikung anawang raçmi** (b.: raçya)**ning wulan** (b.: wulat), R. L. Z. 8, 5.

[Balinese script], mal. (dèndang), **mĕdèngdang** met de rabana zingen v. d. Mahomedanen.

[Balinese script], 't rijm en de maat v. e. versmaat (vgl. jav. didong² en dĕñdong).

[Balinese script], jav. (dèndèng, *rèngrèng). *gedroogd vleesch* (mal. dáing en dijang, sund. daèng en sidèjang, z. onder dyang en vgl. jav. adèdé, nginjah; vgl. onder kawing en polèd); benaming v. e. *klein greppeltje zonder water er in* en dienende tot grensscheiding tusschen de rijstvelden v. verschillende eigenaren; geen hunner mag het met een tambah of ander werktuig, maar slechts met de hand bewerken; **nèngdèng,** visch of vleesch *droogen*, de basang kupas om er een vlieger van te maken; 2° ñdjĕmuh (Mngw.); **dèngdèng ai** v. iemand, die zwart door de zon is (vgl. bĕndèng en bĕndèt); **nèndèng tikĕh,** naharang t.; **mĕdèngdèng,** *geblakerd* door de zon (vgl. dadang); **dèngdèng nangtang api.** tot iemand, die te dicht bij 't vuur zit, of een gevaar in den mond loopt, aanh. onder kritik; **dèngdèng ambon,** z. onder ambon II.

2°, z. dingding, **njahwan dèngdèng,** smbr., nj. dingding ai; **trèng dèndèng,** sas., tiing ampèl?

[Balinese script], **dongdang²** v. e. kulkulan, 't rijst stampen, vgl. ngadèngdang en dangdung.

[Balinese script] I., **nongdong,** iets *uit de keuken naar binnen brengen*, eten enz. (een kind *ronddragen?*, njingal mailĕh te Bll.),; op de armen dragen of vervoeren? (nggosong), rijst in een sokasi op de armen dragen; **nongdong baăs, nongdong sokasi,** Bt. 25.

II., Bbg., bĕndé.

, nm. v. e. muziekinstrument, Us. Bal. (zou de **bĕndé** zijn, die ongeveer zulk een geluid geeft); vgl. tèngtènggung.

, **sadĕngĕt** naast sakarĕng, sakṡana en sakala verklaard met tanasuwé, Tjt. (sund. sadangĕt).

, **plaibnjané mapidĕngas**, *malajwakipit èngas; vgl. makadangasan.

, *geheel zwart, mooi zwart* v. honden; ook krura.

*, jav., O. I. 2 reg. 7; z. onder pingkĕr.

*, **dunghus**, steeds gevonden v. e. karang, B. Z. 3, 40 (tungtung), Ż. 26, 18; v. e. rots, Z. 107, 5; T. Z. 3, 50, Z. 4, 34 (tuntung), Ar. Z. 30, 8; Sm. Z. 1, 7 (tpi; sund. dungus, *boschje*, alf. dungusan *berg, heuvel*); **bangun kaju tumuwuhi dunghus ing parung**, v. standaards op de kant v. e. strijdkar, Sut. Z. 125, 7 (lwir wĕltiking indanî ri agraning parungan).

2°, **dawa dungus**, z. onder pandah; **rabut dungus**, z. onder rabut.

, z. daça.

, z. daça.

, **sää dangsi** of s. ginangsi, nm. v. e. wonderen of beroemden klophaan, zwart aan de wiekschachten (volgens anderen aan de sporen); z. sabudi.

, *gelijk* in grootte v. hanen b. v., ook asah; **sukat ndangsah**, *niet verschillen* b. v. in sterkgebouwdheid; **pada dangsah**, v. alle bestanddeelen dezelfde hoeveelheid b. v. v. d. lañtjung sari; **sami dangsah**, *pada², **dangsah mako**, *mandâhĕning; **ndangsahin**, iets *evenaren*.

, *ondiep* v. kommen, een wonde enz. (vgl. dèkèn); **sampan dèngsèh**, vgl. dangsyah en lèngsèh.

, s., z. onder kawatja.

(vgl. men.), z. aanh. onder patitwa (verl. v. wwang sânak).

, **nangsĕk**, *tumampĕk, *mangsĕ'; **nangsĕk kasisi**, *bij de kust* v. e. schip; **njagdjag nangsĕk anaké nguwèl**.

, **mĕdongsok**, *in nauwe aanraking zijn* b. v. v. slapenden, die tegen elkaâr stooten (vgl. suksuk); **nongsok**, *door* een wand *heenloopen*, als een varken; **nongsokang**, iemand of iets *ergens in storten, ruw* iemand tegen iets *aan duwen;* **ndongsokong**, *andĕmakakĕn; vgl. lulu.

en dangstra, aanh. onder durga (jav. *hru kala dangastra en kadang astra, jav. W. 59), aanh. onder tĕnjĕt; **kramaning amaranga nihan, ring tithi çuklapakṡa djuga haiapĕn dènta, mwang kawruhakna hala hajunya, lwirnya nihan, jan ing pratipâda çukla, suka kapuhara dènya, jan ing dwitija, asing prajodjananya katmu, jan ing trĕtija, putra makwèh phalanya, jan ing tjaturthi, pdjah puharanya, jan ing pañtjami, ṡuka rahaju donya, jan ing ṡaṡti, mahâduhka, jan ing saptamî, subhâga phalanya, jan ing aṡtami, hala, jan nawamî, ibĕ'k mala kakwèhan lara, jan**

daçamî, suka subhâgâkwèh putra phalanya, jan aikadaçi, nipuna haju, jan ing dwâdaçi, durbhâga hala, jan ing trajodaçî suka nipuna haju, jan ing tjaturdaçî, wiroḍa apasah puharanya, jan ing pañtjadaçi, duhkâkwèh halanya, jan wang amarang kâla krĕšṅapakša, satatâla kapangguh, kingking djuga puharanya, tumut ring potrâ swawandhu, jatika paḍa pinĕnuhan dĕning roga, jèkâ mârgganing patinya, hala tmĕn; nihan pasañtjajaning wwang ring saptawâra, kawruhakna hala hajunya, japwan ing bhânu kâlaning pawiwâhaning wwang, bwat tinilar ing suka, jan tjandra, upamèng suka, ḍânaḍanya tan surud, jan manggalâ, bwat tukarwighna wwah taris, jan ing wuḍa, gĕ'ngning moḍita, putra wrĕddhi phalanya, jan ing wâkpati, strî bhakti, suka tan wurung, jan ing bhrĕgu, sukèbĕk bhinukti, labhâ, jan ing çori, kâšta, wiroḍai (?) wkas matmah hala, tkâ ring putra potrakâ, glis ikang patî tkâ; hana ta dulurning kâla ḍangšira wanèh, bhèdanya hana ring dwipakša tinudjunya, manûtakĕn saptawâra, lwirnya, sûrjjaning dwâdaçi, tjandra ring èkadaçî, kudjâ ring daçamî, wudha ring nâwamî, suraguru ring ašṭami, kawjâ ring çukla krĕšṅa saptamî, çori ring sašṭi, iti kâla ḍangšîrâ, bwat tan siddhakârjja, lara lèn bhâja katmu, madulu(r) pati puharanya, mangkâna ta wwang ja lumangghjanèng kâla ḍangšîrâ, War. 6 en vlgd. en 126; nyan kala sudang astra, nga, anèng šaḍçasih, ring tithi çukha djugèki sthânanya, djyèšṭa ring pratipâda, sada, ring dwitîja, çrawaṅa, ring pratipâda, bhadrawada, ring ašṭami. asudji, ring trĕtîja, kârttika, ring tjaturthi, asing karja hala ika hana ta dulurnya wanèh nga., kala dangastra, nga., bèdhanya, ring dwipakša, manut saptawâra, tja., ring èkadaçi, a, ring daçami, bu, ring nawami, wrĕ, ring ašṭami, çu, ring saptami, ça. ring sašṭi sing kârjja hala ika, bhaja madulur pati, War. aanh. onder prawani en sudangstra, waar varianten.

2°, e. v. been vervaardigd driepuntig sieraadje op 't voorhoofd v. bhûta of rakšasa-beelden, stekende wit uit; vgl. salit; **kala dangstra.** ongunstige diwasa.

*…, s., W. Z. 9, 1 (tjaling. sijung; *jav. ḍrašṭa en ḍaštra); z. verder onder dangastra.

…, z. onder tarunga.

…, een bamboe-staak op een odalan in 't binnenhof vastgehecht, waaraan op gelijke afstanden de geheele lengte langs pakjes met offeranden vastgebonden zijn; bij die, van Bratan zijn de stellaadjes, die veel overeenkomst hebben met de wadah (vgl. mĕdèèng); in 1883 den dag na Galungan (15 November), trok zulk eene processie van Bratan de balé agung om; **tukang bantĕn masèpok, ngunggahang sorohan sutji, di sanggar² di gĕdong, takšu palijangan sami djro putu madé patni, ngunggahang bantĕn matjatur, pĕpĕk sampun masorah, saparikrama maning sutji, sampun puput, bantĕné ring**

sanggar tawang „sutjiné ring panguběngan, pěpěk maduluran sadji, sodaän sarěng masoroh, sor ing sanggar tawang malih, tjaru tadah pabangkit, magělar sakadi dumun, lèn malih bwin asoroh, dèwa hjang ibu prětiwi, sampun puput babangkit dangsil bapamuṣpa „ngaděgang makatitiga, paturu masaput putih, běnang ukělan sabuké, pis satak paḍa gantungin, arěpin sadji*, madjukut satus akutus, ulamé susun kěbo, bras padi djanglahan galih, liwět bubur, wangi*, né sarěngang „kuda ipun jèn dartajang, masa tambět né nukangin, mèn tjikur djro baljan rèbong, rawuh ing bantěn pasilih, sami sampun magilih kěbojesbarana sampun, makatiti mamahé, punapi malih rawosin, pada puput, sing kirang wèntěn ngèlingang, fr. t. (vervolg onder k ě m p u l), (vgl. onder t u n g g u h en t ě g ě h); p a g r a j a s.

of d ě s i l; **něngsil,** ergens *verstoken liggen*, v. d. l ě l i p i u d u n g t a b j a, die m a n u h is, en in de d j a r a k-bladeren zittende, als men er bij komt, niet eens wegkropt, d ě n g s i l a n g a i b a n é; **nděsil** (uitg. ... ě n g i l) **nongos di ampik** v. e. verstootene vrouw, Meg. 202; **di sanggah djani laüt matjělup, di těngah gědongé, ditu ja laüt manděngsil** v. d. t j u r i k vogel, Tjrk.; **mandèlèng di gědong djalan artjané manděsil, ... u liju ngilidin bantěn tjanangé madugdug,** ... vergaderde p r a k u l i t's enz. bracht de ... r i k in 't denkbeeld, dat de godheid was ... ergedaald, Tj. b. Z. 2, aanh. onder s a l i s i h k ě k ě h?

, d a k ě n; z. d è n g s è h.

, s., aanh. onder a l u.

, **nangal,** iets *in den bek hebben* of *houden* v. e. hond (iloc. een aan beide zijden aangepunte staak rechtstandig in den mond v. e. kaaiman gezet om hem 't bijten te beletten; vgl. t j a n g g ě m en d ě n g ě l); **pědangal,** toom v. e. paard, ook 't stuk d a p d a p hout tusschen de tanden als zij gevijld moeten worden; *stondenlap* bestaande uit fijn gestampte s a m b u k, dat in de cunnus gestoken, 't bloed opslurpt (l ě l a m p i n en vgl. jav. t i t y a n als kr. in i ṇ ḍ i n g); z. k u n d a l i, tjomok, k a ñ t j u t en b l è b è t.

en d a n g g u l, *de steel* v. e. tros b. v. v. p i s a n g's (batav., bat. d a g u l en p a g u l), de steel, waaraan de b u n g s i l en pudji zit, ook d a n g g u l, v. d. d j a k a of cocos, *d a n g u, *stronk* v. d. d j a g u n g, zelden v. e. ananas (z. u n t ě n g en b o n t a n g); **mědangul biju** (bld.) in pl. v. n g r a r a s (m a b ě t, m a t i n g k a h); z. k r a r a s.

, **něngěl** v. e. hond een vogel *doodbijten;* **děngěla** v. d. t j u r i d a de t i t i r a n; vgl. d a n g a l.

I., b ě n g i l?, **madaär sědahé aglis, pěěhé usapang rěko, di mowané makañkud, dadija masalin goba, daki děngil, rambuté kaputin kabang „maborèh pagětih djarak, makañkud* daki, makañtjut mabongkos dadah, manduwak pagěhan idju, laüt manikul balaka,** Bt. 293, ten gevolge waarvan zijn minnares hen niet herkende, z. onder t u n g g u en vgl. t j u w i l.

II, **nĕngil**; *zwijgen*, niets doen, niet aanklagen (rĕnĕng); **nĕngilang**, ngĕndĕpang.

[Balinese script], *schoon* maar tenger v. meisjes, of jongens tegenov. sitĕng wel eens gebezigd (Bjw. mĕñtèlé), *lief, bevallig*, v. e. fraaien stoel; vgl. mĕtjĕlĕngĕb.

*[Balinese script], **kadungulaning parangmukha**, Br. Z. 1, 6 (ngalahang i çatru, i ilanganing ç., mangasorang, angasorakĕn), Krsn. Z. 32, 12; **dungulan**, nm. v. e. wuku, aanh. onder rimah, **tĕlu**, djinah en djajakasunu, op buda kliwon er van 't Galungan feest, terwijl men zijn geld verbeurt, als men daarin durft manen (vgl. onder uwak); **wwang anagih gung ing galungan tan umiringakĕn sanding** (n?) **ing pitara, ng., kang mangkana wĕnang lbar saũtangnya kang tinagih**, Krtp. 4 b.; **kadungulan** v. den schuldeischer of crediteur.

[Balinese script], *zonder horens* zooals sommige buffels en geacht zeer dom te zijn, v. letters, die, zooals de arab. of de Mahom. balineezen plegen te doen, zonder klinkers worden geschreven; **kĕbo dongol**, nm. v. e. spook zoo er uitziende en een krekel, gevonden op eene plaats, waar men zulk een spook aantreft (vgl. onder kĕmong).

[Balinese script], *lauw* geworden door in de zon te zetten, *min of meer warm* v. drink- of badwater in een kuip door de zon, tegenov. njĕng v. d. spijs *onsmakelijk*, doordat men niet recht wel is.

[Balinese script], **dangap**[*], *vliegende hagedis;* sbr. dangap (mad. katkat, sund. haphap); z. kapkapan en kararap.

[Balinese script], z. ḍanghjang.

[Balinese script], uitspr. v. ḍang hjang, **dumangjang** (dit denkelijk 't oorspronkelijke woord, z. onder tapa), sumangjang.

[Balinese script], s. (dingmukha), B. Z. 97, 2 (lwir wadana?).

*[Balinese script], verb. v. dĕngki (vgl. onder awal), T. b. Z. 1, 26, aanh. onder karmmapatha (vgl. drĕnggi); **ni mohwa** (moha) **dĕnggi**, eigenn. v. e. vrouwelijk monster in de Tj. A. b. 2, br. 7 b.; ook **ni dĕnggi momo**, ald. 11 b.

[Balinese script], z. onder djrungga.

[Balinese script], **dumĕngguh**, Gj. en gumĕngguh, *nog maar eventjes* gaar, meer gezegd v. aardvruchten als de bijaũng, de kĕsèla bijv. gekookt en ook de waluh; vgl. mĕngguh en kumatangguli.

[Balinese script], **bada dĕnggir**, sas., ngatjĕng; **araq ampoq tauru tasiksaq, bitoq** (b.: lèsèq, **na no bada dĕnggir, sugul nanaq awor daraq, bdis na no maraq babangké, tawu sidojan basinah laéq léq bawon dunya** v. e. helstraf voor overspelers, Kbj.

[Balinese script], sas., sèngèl, **kawo dènggèq**, iemand, die aan de rechterkant slechts een knevel draagt om zijn vechtlustigheid te toonen, zoodat hij veel v. e. buffel heeft, die den kop schuins laat hangen, omdat hij van plan is te stooten.

[Balinese script], bagal.

II., z. dangul.

[Balinese script], Adig. z. onder dĕnggi?

[Balinese script], z. onder gĕndong.

[Balinese script] I., **duměngangdĕngang**, Hw. Z. 37, 3, **kadĕngangan**, jav., aanh. onder lingga pranala.

II., **dĕngangan**, *te vol* v. eten of drinken; **ki grantang sumaŭr asmu kĕnjung, né tjèhé daăr, ki tjapak raris nanggapin, laŭt raris makĕmuh** (manginum) **nginĕm ijèh raris mangsul** (buka twara ngĕlah sĕmu), **manjĕpsĕp monmon tjaratan tjĕlgĕkané tjlĕkaktjlĕkuk** (tjlĕgaktjlĕguk), **amah bĕtĕké dangangan** (dangangĕn), **sud nginĕm jèh simpatan** (mataăg), Tjp. Z. 1, 15.

[Balinese script], **nĕngèng** v. d. blik, *staren* op iemands gelaat; **manĕngèng**, *tumĕnghå, aanh. onder salisih en dĕngsil, vgl. mandrĕng, nĕngnĕng.

[Balinese script], z. onder awar².

[Balinese script] en [Balinese script]

[Balinese script], R. 2 Z. 1, 2, vóór stompe medeklinkers (sonant), *d*, ald. Z. 3, 1, tat, tan als vetatief (z. onder tå), R. c. Z. 1, 12 en 45 en evenzoo **tamat** in pl. v. taman (vgl. n., r. en k.); vgl. aanh. onder mrak; **dajantatpatija**, *wat gij te doen hebt, hem doodende*, O., **ndat patikang râkšasèndra ghaṭotkatja**, Bh. 74 (vert. v. djahi râkšasapunggawaṁ); **sis tan lina kitatpituhu**, *stellig zoudt ge niet gestorven zijn, hadt gij mijn raad gevolgd*, Sm. Z. 22, 2; **jat gawé**, *dat doet gij*, R. 2 Z. 7, 1 (ika wangunĕn), *zoo gij;* **jadtsaçoka**, *indien gij u bedroeft;* **astu kita djaja ring raṅa jat lĕkas apranga**, Bh. 52, aanh. onder luput en basama, R. 10 Z. 10, 5; **ad wulati**, 2 Z. 3, 1 (pradatajang, tatasang); **ad wèh**, ald. 2 (baăng, asungin).

[Balinese script] I., R. 3 Z. 1, 40 (ta wuwus), verliest zijn klinker om de versm.; **tulih**, *keert terug*, R. 2 Z. 1, 13, Anj. Z. 31, 1; Adip. 68, 52, Br. Z. 56, 18; **laku tulih maré dalĕm umah**, B. Z. 29, 9 (mamargi i dèwa mantuk, margi mañdjing), bij 't overhandigen v. iets, W. Z. 14, 19 (né, iki); **bhoh tântuk ta bapangku mâsku ta paré râdjyangkwi kâçipura**, Sut. Z. 57, 5 (margi mantuk); **tusap**, Anj. Z. 31, 1; R. 5 Z. 5, 47 (ter); 6 Z. 3, 7 (bis); Kam. 18 b.; uitnoodigend b. v. **tânonton bèla**, *kom laat ons de* bèla's *gaan zien*, Ww. b. Z. 2, 73; **kaka tânglilir tusapi luhku**, B. Z. 46, 2 (matangi ké bli enz.); **tangutjap**, ald. (ngandika ké); **swâmi ta wungu ta bangun ta tuhan**, ald. 5 (mèngĕt ké bli matangi né mangkin dèwa), Z. 13, 11 (tânghèr sakarĕng); **tânglilir kita bapa**, Z. 16, 4 (boja matangi, matangi ké); **tâdjarakĕn**, Z. 17, 12; **tangkat tèbu**, Z. 18, 4; **tutjapa**, B. Z. 18, 5, Z. 29, 15, Z. 88, 13 (utjapĕn); **tanganugrahènghulun**, Z. 47, 4 (itjanin ké tityang), Br. Z. 10, 15, **ja ta** (nameutlijk die daitya's enz.) **pĕdjahananta, makasahâja sanghjang nara tangut-**

patti tosě'n **ring mahîtala,** Bh. 62 ('t origin. 2982, tèšâṁ badhârthaṁ bhagawân narèna sahito bali, mânuśîm jonim âsthâja tjariśyasi mahîtalé); **tang djanma ta kitâ huwus, makadona pagěhaning sarwwadharmma, mwang patyaning watěk daitya dânawa,** ald. (vert. v. tadbhawa........ dharmma sangsthâpanârthâja daitèjânâm badhâja tja); **walujana todjarěn,** B. Z. 31, 1; **tudjara,** Sut. Z. 57, 20; **tantuk,** Wir. 18, Br. Z. 45, 3; Bh. 77; **tâlap tulihakěn i kadatwanta,** *neem den knaap meê* naar huis, Adip. 65; vgl. at en tasě'.

II., nadrukwijzer, die vaak dienst doet als voegwoord (vgl. 't gebruik v. dja); ook in pl. v. a, om den subjunctief aan te duiden; **mèh hěnti tèka tiněwěr pwa awaknya dènya,** Rt. Z. 4, 5, verliest zijn a voor ika en iki, zoodat men niet alleen tèka en tèki krijgt, maar ook, waar de versm. het eischt, tika en tiki; b. v. **kinonkon sang çri bhûpati tiki rânak sang jatiwara,** alwaar ta en iki duidelijk is, B. Z. 4, 23 (mal. lah); **tikang** d. i. ta, ika en ng, Z. 3, 10; R. 2 Z. 1, 32; achter, om een bijzin uit te doen komen, Adip. 35 o.; **nton tèkang wukir,** W. Z. 1, 11; **ṅdâ tan aglěng taku,** *ik zoude niet vertoornd zijn,* Adip. 58 b.

III., pronom. suffix v. kita, vordert, evenals in 't bat. een neusletter na klinkers (vgl. tag.), **dènta,** R. 2 Z. 1, 28 (olih kamung, baān mèmè); in bal. gedichten niet als suffix, maar als kita behandeld, aanh. onder tjindaga, vgl. onder ku.

IV., verk. v. tamba in de Usada v. těnung in War. en tulus (z. sangawara).

V., ontkenning; v. daar tak d. i. ta + k, b. v. **tak awèh ngulun i kita lumakwa mapranga,** B. Z. 3, 5 (nora suka mémé dèning tjai umangkat malaga using ada mémé mbaāng tjai luwas masijat, nora sung bijang ring i dèwa lumakwa majuda); **ta kalèn,** in pl. v. 't meer gebruikelijke tan k., aanh. onder sung; vgl. *tan, *tah en *tar.

VI., **takâra,** ben. v. d. antibachius (— — ◡); **takara ngaraning laghu těpi kawuri,** Tjp.

VII., uitroeping vaak vóór klophaan-benamingen v. die er een weddinsschap op aangaan?, aanh. onder balu, v. pijn, Tjt. b. Z. 1, 93, om de aandacht te trekken, aanh. onder tjěngkèng.

VIII., voorh. in 't sas. dezelfde bet. aanbrengende als 't bat. en mal. těr; naar de analogie v. ba, zou men voor klinkers tar verwachten; **tatong,** d. i. ta + atong.

[Jav.], ontkenn., R. 23 Z. 12, 31, 7 Z. 6, 1 (nora ada); **tâ rât hiděpnya,** R. 20 Z. 19, 1 (tan wring rât manahnya), **tâ padanta rikanang haju,** 4 Z. 1, 69 (nora nandingin i dèwa dèning kahajon); **tâ padapadânirèng sarât,** 23 Z. 4, 1; **tâ ta,** *vertatiel, dat toch niet,* 16 Z. 7, 3.

[Jav.], **hana ta,** O, III. 2 b.

[Jav.], ontkenn. (vgl. ti in 't mal. tijada', **tinjak** (mindah), *niet willen, weigeren* (vgl. tonjak en z. lěk en taū); **ninjak baāng.**

niet toestaan (vgl. tombaäng); **ninjakin** v. e. bril, waardoor men niet zien kan, vgl. njak.

I. een praefix, z. onder tugĕnah.

II., z. onder tawu.

III., verk. v. tumbal, Us. y.

, *collier?*, R. 23 Z. 8, 19, Z. 12, 8 (mad. noŏr; jav. ngroñtjé, aan een stokje *rijgen*; mak. tólorŏq, bug. toloq; sumĕn. kĕmbang toŏr, jav. k. roñtjèn, *bouquet*; z. onder kĕndĕng); **tû sĕngkĕ(r)ning ibuh**, z. onder sĕngkĕ'; **kadi rûpanikang mañik mutyanpakatû kaliṅdĕn**, Bh. 34 (vert. v. sutré mañiganâ iwa); **panû ri djiwangku matangnya tar hilang**, R. 20 Z. 3, 9 (panuntunan urip ingwang marmanya nora matinggal); **manû**, bloemen, ald. 2 (manganggit, ngalih!); **tinû**, v. bloemen, R. 16 Z. 11, 1 (kaikĕt, inanggit); **tinû** v. mañik, R. 10 Z. 8, 2.

I., uitroeping, *moet je begrijpen* (*you see*); **djani té**, *nu* met nadruk; **tjai té uli ijaä**; **ènggal° té**, *maak toch wat haast!*, **mĕnawi té**, *'t zal denkelijk wel zoo zijn*; z. tèh.

* II., **té panoliha i wuntat té tinghala i ikuran**, O. (in O. M. XI, tatan panoliha i w. t. ing l.; de gelijkstelling v. tan met é is moeielijk te bewijzen, niet gesteund wordende door 't Bantĕnsche en Oost-jav. kĕn = jav. aké, daar toch uit 't Abung-imp. kĕ en ki blijkt, dat de *n* v. kĕn, als ie v. 't bal. in v. lateren datum moet zijn).

III., sas., z. ité en kĕté.

I., verk. v. ĕnto, in antwoorden, waarin men zijne onkunde bekent, vaak gebezigd; b. v. mĕngudyang, *wat voert hij uit?*, antw. **ngudyang to**, *ik weet niet, wat hij uitvoert*; **to pakatawang bapa tkèn tjai**, *dat geef ik je te kennen*; **to né gáokanga**, vert. R. 61 b.; **to krana ni wajan bila sukapti nunas ŋjĕngkĕr ni wajan masih**; **djawining to**, *met uitzondering daarvan*; **ŋjèn to adané**, ik weet, niet *hoe hij heet*; **mwah sansan to**, h. v. bwin sasuñd to; **toñn**, aanh. onder utik; **to dja**, z. kodja; **to ko**, z. onder ko III.

2°, sas., z. ito en kĕto.

II., **tonjak**, *lumuh, in pl. v. tongŋjak (vgl. tan onjak), *alĕmĕh; **jan iba tonjak tuwina ngaturang sang sitâ**, vert. R. 17 Z. 4, 20; **jadin dèwa tuwina nundèn kái, tonjak kái**, ald. Z. 5, 3; **tan onjak**, *manulak; vgl. W. 73 b.?, **katonjakin**, *tan kalawanan.

I. en kĕtah, soms als in 't passif optredende vorm, **ngĕtahang**, mrahang; **kanyâbhawana ja adana kakĕtahang**, *kanyâpuriki panĕlahnya wartha; **kĕtah**, *verspreid* v. e. gerucht, *prakaçita; * **syapa pangaranira karĕngŏ', sang(h)jang wiṡnu kĕtâh kita**, *S. W. onder dien naam zijt gij bekend*, R. 2 Z. 18, 2 (tjái kadadèn hyang ari); **kĕtah ida**, *karĕngwanira, kaprah.

* II., jav., **pira tah lawasniran hana ngkâ**, *wie weet, hoe lang hij zich aldaar ophield*, Adip. 47 m. (mal. ĕntah) 58 o. (in pl. v. atah?).

III., smbr. tahah, madik, sommigen maken een onderscheid, zeggende dat de madik een gebogen lemmet heeft (vgl. mal. tarah).

IV., laût?, **abuh pradjani limanipun tah tulung² mangaduh**, Dd. 26 b., 16 a.

V., verk. v. utah in tah bajar en tah gĕtih.

ᬢᬸᬄ I., *droog* (men. tuhur, mal. tohor); *berooid* na 't spel (z. lĕtung); **pajah ĕtuh**, aanh. onder angkuh; **tuh matanė** v. e. onbeschaamde; **ngĕtuh**, *kasâtan; **ngĕtuh mata** v. iemand, die geen schaamte kent bij 't bedelen b. v. **njaka lĕga njaka twara, talĕr tityang sái², mangruruh twah kapisaga, twara ngiting kasĕbĕngin, ngungsi mangdė di polèh, siptan anak tan karungu, wjakti sapunika tityang, mañwak pigĕdĕg sái, kapisaga satata mangĕtuh mata**, fr. (pongah tuh); **ĕtuh twara nawang djĕngah**, Bngk. 4; **ada tĕka manjĕbak djangkan ĕtuh giginė ngadjĕngit bañ manjĕbak**, Kid. Adip. Z. 4, 21; **brag tuh**, *broodmager, uitgeteerd*, aanh. onder ugahagih.

II., **tuh watu**, Bjw., geweven kleed, gedragen door iemand, die gelukat wordt (vgl. Ind. Gids 1882 tĕlu watu); bĕbali.

ᬢᬾᬄ I., **mái tèh djani ènggalang** (z. tė), B. U. 632.

II., mal., *thee* v. dlima en djarak-bladeren (lamp. tih bij de Abung's vroeger ook *koffi*); **pĕngĕtèhan**, *theepot;* **tjawan p.**, *theekopje;* **mĕtèh²an**, *warme dranken gebruiken.*

III.,?, **ngĕtèh**, mĕd.

ᬢᭀᬄ, jav., *inzet* bij weddingschappen (sas. taroq, men. taruh, vgl. bis. tago; z. padjĕg, pasangan, akupan); **toh spa satus** (vgl. pu pañtjal) onder de pratèka v. e. wikara, z. Wtb. onder bl. 71, hiervan krijgt ieder der rechters (3 te Bll.) 800, de 2 kañtja's ieder 400 en 't hoofd, waaronder de litiganten staan, ieder 180; bij 't sĕsipatan en gĕgèbogan betaalt alleen de winnende partij 2500, waarvan de verdeeling op dezelfde wijs geschiedt, de 3 priesters krijgen ieder 600, de kañtja's ieder 300, en de pambĕkĕl 100; **toh pati**, eigenn. v. d. verblijfplaats v. Wiranantadja te Gĕglang; **samâtur atoh pati**, R. L. Z. 7, 120 (atindih padĕm), ***atoh djiwita**, B. Z. 2, 15, **atoh ri djîwita**, Z. 116, 7, **atoh bhaja**, Z. 117, 1 (ngĕtohang urip); **atoh awakė**, *hun leven verbeuren*, Adig. 1; **pañdji toh djaja**, zoon v. Arok bij zijn tweede vrouw kèn Umang; vermoordt Anusapati (1171) en wordt opgevolgd door Wiṣṇuwarddhana, Ar.; 2° **asring surud tohnira ring rañângga**, B. Z. 37, 28 (sringan lilih patangkĕp ida ring paprangan); ***tumohi satya**, *instaan voor* de getrouwheid v. Sîtâ, R. 23 Z. 15, 13 (ngĕtohin tindih, manangguh kapatibratan); **sĕdĕng tohana djiwa**, *waard om er 't leven op te zetten*, een spreekw. bij 't liefkozen eener vrouw, Hadji D. 78; **i haju tĕmĕn pakanira sĕdĕng tohana djiwa rowanganing santaka** (b.: sangĕdjah), Mal. Z. 3, 126; **pinakatoh**, *toeverlaat* v. iemand, tot wien zich vluchtenden begeven, B. Z. 12, 10 (kanggèn alingan, makatoh); **katohan gasal** v. lieden die niet durven vechten, Mal. 86 b.; **ngĕtohang**, eene vrouw (kĕkarèn), waarvan men den onteerder heeft gedood, den vorst *aanbieden;* die

vrouw mag men niet dooden; **ngĕtohang urip,** *'t leven op 't spel zetten* (Wir. 17, 18).

II., **toh parĕm** of t o p a r ĕ m, k a l a m b i, k a w a tj a; **akĕmit tuwuh atoh parĕm sutra wilis,** Mal. 319 (235, bis, a t o p a r ĕ m); **anoparĕmi,** iemand *een hoofddoek* (?) *aanpassen,* ald. (of moet hier aan 't jav. p a r ĕ m gedacht worden, dat op de beide laatste plaatsen goed zou passen?); **amalaku tinoparĕman,** Dpt. Z. 3; **toh langkir,** z. onder t o l a ng k i r.

III., interject., R. 7 Z. 20, 2 (n a h); aanh. onder l ĕ ng g u k, B. Z. 110, 12 Z. 38, 3; Z. 1, 23, Wir. 17; W. Z. 4, 7 (u d u h), Z. 15, 4, Z. 17, 15, Br. Z. 23, 6, Z. 33, 4; Sm. Z. 22, 8, Z. 24, 13.

IV., z. t w a h II.

[Balinese script], Adig. 67; Kam. 16, 24 (bis); H. Z. 10, 2, Ar. Pr. 30 b. en o; Bh 82 o., 87 b.; **mangkâ lwirning angaçrajan taha larâmbĕkanya pĕdjaha,** Sm. Z. 22, 21 (n o r a s r ĕ s ĕ t, n. ng è w ĕ h a ng); **taha²,** *volstrekt niet,* Sum. Z. 6, 1 en 2; **salah tarkka mâsisun taha tan mangkana,** T. Z. 5, 111 (t a n w è n t ĕ n sapunika).

[Balinese script], **tan tahâ,** B. Z. 27, 6; **tahampih dudû tang ri wana kalawan gadung,** T. Z. 4, 40 (k a r a s a i k a l j a u i k a i b a n a(h) t ĕ k è n i dj a ng g a); **tumahâ,** *vermoeden,* R. 3 Z. 1, 6 (d a j a n i n a k a t a ĕ n a ng, s ĕ ng g u h a ng a), 6 Z. 8, 1 (n a ĕ n, n d a j a n i n; vgl. ng a dj. en *m a h a); **anahâ,** Z. 3, 10 (ng r á ŏ s a ng), Z. 105, 12; **tanpanahâ,** H. Z. 38, 10 en 25, Br. Z. 18, 11 (n o r a m a ng a h a, n. g i g i s ĕ n), ***sâhasa, *tanpananggĕl,** Sm. Z. 24, 13; **anahanahâ,** B. Z. 7, 9 (m a ng n ĕ h ng n ĕ h a ng, m a ng r a s a j a ng); **tinahângku,** B. Z. 80, 23 (s a n t a ä b a p a d a j a n i n b.); **tinahâ,** B. Z. 104, 6, R. 3 Z. 1, 44 (k a s a n t a ä); **tinahâpa tan wani dahat,** B. Z. 85, 16 (p a k è d ĕ p a n y a n o r a d a h a t p u r u s a); **norana kang bhaja tinaha,** *er was niets te duchten,* T. b. Z. 4, 85; **tinahâ talâ,** Br. Z. 26, 6; **tinahataha.** aanh. onder n a j è ng g i t a (dj a ng k a²-j a ng); **kataha,** T. Z. 5, 36, ald. 113 (k a r a ŏ s); **kataha runtikira sang prabhû,** Z. 1, 17 (ng ĕ n ĕ h a ng b ĕ n d u n i d a n é s a ng pr.); **angdé ptĕng ing hati kataha runtik sangahulun,** ald. 29 (t o m a ng d é i b u k b a p a n é k n ĕ h a ng b a p a b ĕ n d u i d a tj o k o r d a); **kataha runtikira sang prabhu,** T. Z. 1, 17 (k a p i t a ĕ n b ĕ n d u d a l ĕ m, ng ĕ n ĕ h i ng b ĕ n d u i d a n é s a ng p r a bh u); **kataha ing hati,** ald. 22 (k r a s a d i m a n a h, n é r a s a j a ng d. m.); **panaha,** Sm. Z. 26, 9 (p a n ĕ ng g u h).

[Balinese script] (b a tj i n), *drek, stront,* *p u r î ś a, *w a r tj tj a s k a, u r è t (mal. id., bat. t é); *droesem* v. olie (z. t ĕ l ĕ ng i s) enz.; **táin rĕgadji,** *saagsel* (sas. n a i, m ĕ d j u ū; vgl. s a l a q g a w é); **táin kĕntok,** t i l u; **pĕnaian,** mal. dj a m b a n; ***patahjan,** aanh. onder p a s a r (hds. p a t a-j è n), *secreet?,* Adig. 67.

2°, men zegt het ook, evenals in 't jav., in pl. v. panak als men v. jonge katten spreekt, uit vrees, dat de moeder ze opeten zal (t a i m u nj u k i ng k o tj i ng, Dw. bl. 343); **gijat tai,** g a j o t; **tain pĕdĕm,** z. onder p ĕ d ĕ m; **tainé,** in vergelijking v. e. ander, die mooier is b. v., z. onder k u t u s; **mĕtai,** *jongen werpen*

v. e. kat (vgl. onder b u s u n g); **kutang taianga,** *hij geeft er even veel om als om drek.*

I., L. Z. 13, 2 (pratyakśa), B. Z. 9, 9 (w r u h, w i h i k a n, t a è n), Z. 101, 16 (vgl. mal. en jav.); **tahu,** *gewoon?,* **lumampah angĕlih kangèlan apa tan tahu mahasahas ing wanâçrama,** v. H a r i ñ î gaande T r ĕ ñ a w i n d u verleiden, Sum. Z. 2, 3; ***tahu²,** v. elkaâr bestrijdenden, R. 23 Z. 4, 6 (p a d a w i d a g d a, p. w r u h); ***tahu tan inutus,** 22 Z. 4, 7 (w r u h j â n o r a u t u s; vgl. bat. Wdb. onder k o p é); **apan tahu turung angamĕr,** ald. 9 (d è n i n g w i k a n d è r è n g m a t a n g k i s).

2°, **twara ada anak taū,** *t a n a n a w w a n g a n g a w r u h i.

3° (m i n d a h), uitroependerwijs *ik verdom het, ik wil niet* (z. l ĕ k); **tahu si** (m i n d a h t i t y a n g), *ik weet het niet, hoe zou ik 't weten* (vgl. jav. w i k a n a v. w i k a n); **bapa maka tau tjái,** *ik geef u te kennen, ik stil er u in kennis mede;* **djiwang i barak da makataū, i pangintèn njané, apang mĕlah apang silib, ĕda wèra da umung, di djalan da ngantunantun, di djalan da dja marèrèn, apang mĕlah apang saru, ènggalang pada di djalan, gustinibané duka san,** om zijn kind door L i m b u r te laten dooden, Lmb.; **naū,** *aarden, zich te huis voelen* b. v. in een vreemd land; **mĕtauin, pĕtauin,** zijn p a m ĕ k ĕ l v. iets *kennis geven* (ook n a ū i n); **mitauang,** *kennis geven* v. iets *aan;* **matawangang ring kadja klod,** *m a w è h w r u h i n g l o r k i d u l, **to pakataūang bapa tkèn tjái,** *dat deel ik u mede;* **nawang** (u n i n g vrn. = w i k a n); smbr. **tahwang** (**ngara tahwanga,** *hij weet het niet*) *v.* **iets** *weten;* **patawangan,** *kennissen, kornuiten (friends).*

II., voor benamingen v. relativen afstand, hoogte en richting om de superlatief uit te drukken; b. v. **né tau duūr,** *de bovenste;* **taū bĕtèn,** *geheel onderaan,* op de onderste plank b. v., vgl. t a n g g u.

III., z. onder t a w u.

, *beschut* voor de zon v. e. dak, zoodat 't spoedig rot; *belommerd* v. e. stuk grond, waar het koel is (bjw. r o b, naast 't jav. a ū b, vgl. r o b r o b en r o b IV; vgl onder h ĕ' b), ook v. e. tak, die te hoog is, en gekort moet worden; **naōnin** v. d. boom, die een ander of wel eene plant overdekt of belommert; **kataōan,** *k a r a h a b a n; **padi kataonan; pĕnaō,** *lommergevende boom* als die v. d. koffie; vgl. l i j a d.

, **tuha dagang, tuha padahi,** O.; **tuha rawa,** *d h î w a r a, *k a i w a r t t a, *visscher,* Adip. 46 (vgl. b w a t l a j a r a n), W Z. 6, 2 (i d j u r u p a ñ t j i n g, d ĕ m ĕ n n g a l i h b é); **wwang amisaja sitino ring bangawan, tuwa rawa,** T. Z. 5, 55 (b a n d è g a; vgl. *w a r i g a l u h); **tuha buru,** vert. v. m r ĕ g a j u h, Sdj., *k i r â t a; **tuwa b.,** Djm. 36 (vgl. onder s i n g g a n g), W. Z. 6, 2 (i ç a w a r a, d ĕ m ĕ n m a b o r o s), B. Z. 4, 3 (s a w a r a); **râma tuha,** *schoonvader,* Adip. 106 (jav. m a r a t u w a); **labdha tuha,** *volwassen geworden,* ald. 11 (m o l i h d u ū r); **sang tuhanya,** *zijn heer,* Bh. 66; **tuha ring çiwâgama,** Sm. Z. 24, 6 (p u t u s; vgl. onder t u w a); **tuhaning manglajang,** p a t a g è ç w a r a,

Adip. 32 o.; **tuha**°, W. Z. 30, 1 (kawitan); Swrg. 1, bis (vgl. bujut); **katiga tutuwa ningwang sama nabi,** Jsp. b. (j.: k. luluhur ingwang samja n.); **kaprĕnah tutuwa** ('t hds. pututwa) **dèningsun punika,** vader, grootvader en overgrootvader, sas. Jsp. (Jsp. j.: k. tutuwa, ing ringsun punika ija, ook tutuwa x.; **atuha** v. e. kluizenaar, die eerst in zijn ouderdom zijne hartstochten heeft kunnen bedwingen, Sum. Z. 3, 2 (madiksa, vgl. onder badjang); **anak matuha,** R. inl. 32 (putra piniklih); **hjang atuha** v. e. kluizenaar, B. Z. 4, 18 (sang sangkapanya, sang pangadjyan, kabajan rĕsiné irika); **tinuha ring raña** (vgl. onder wrĕddha), Sm. Z. 30, 5 (pinaturut ing prang); **atuhatinuhakĕn,** B. Z. 1, 24 (manggala, kanggé, piniturut); **tuhatuhanĕn hirungnya,** aanh. onder saptawâra; **pinituha,** *volwassen gemaakt* v. Gañéça nog kind, om hem in den strijd te brengen, Sm. Z. 31, 10 (kaduŭrang); **tutuhan,** *voorouders* naast kawitan, T. b. Z. 4, **tutuwanmu,** R. L. Z. 7, 96 (kawit iba).

tuhun, z. ald., *werkelijk.*

2°, jav., *awitatha, pathja, *waar, juist* enz. Br. Z. 39, 4 (sadja, tuwi; malag. tu, bat. tutú, bc. toó, de rechterkant, sund. katuhu); **tuhwaçri,** *in waarheid fraai,* U. Pangr. 11 (vgl. onder tulja); **tuhwadi,** ald. 112; **i tuhu,** tut. 18 (vert. v. tathya); **daçih tuhu,** T. Z. 4, 26 (kaŭla itikan); **tumutuhwakĕn,** *waarmerken,* een gelofte vervullen, Br. Z. 48, 11 (mandagingin); **anuhu,** T. Z. 1, 33 (sairing), Z. 5, 60, 62, 66 en 107 (ngiring); **anuhwa sâdjnjâning kakang,** Z. 1, 37 (sairing ring munjin somah); **anuhwa ri pada,** T. Z. 4, 26 (njuŭn tjokor), **nuhwa ri djĕng dang guru,** *om u hulde te bewijzen,* Z. 3, 61; z. pratuhu; **anuhwakĕn âdjnjâ sang mabhikṡu,** T. Z. 1, 9 (mamisinggih watjana sang para bludjangga, mituwiăng kadi pangandikan sang panditané); **umituhung sapakon,** *gehoorzamen,* R. 4 Z. 1, 80 (misinggih sapangutus, ngiringang sapangandika); **amituhu,** B. Z. 111, 2 (ngiringang), T. Z. 4, 18 (mangidĕpang); **mamituhu ri,** B. Z. 3, 5 (mamisinggihang, ngiringang); **udjarku pituhunta,** R. 2 Z. 1, 47 (pasinggih tjâi, idĕpang); **pinituhu,** *gehoorzaamd,* W. Z. 30, 1 (kapiturut, makapiturut, tinurut); **jogja pituhun,** T. Z. 4, 15 (njandang iring), Z. 3, 42; **tuhu pituhwa,** *zoo je gevolgd hadt* mijn raad Sm. Z. 22, 1 (jèn i dèwa ngidĕpang); **mamintuhu,** Adip. 59, **tan pamintuhu,** *tan pamisinggih; **tan jogja pintuhun,** *verdient niet geloofd te worden,* T. b. Z. 4, 220; **katuhwan,** *beseffen* dat zij te kort zou schieten, Sum. Z. 1, 11 (sund. katuwon), *te recht?,* tut. 17, B. Z. 47, 15 (wjakti), R. 15 Z. 9, 197; **duh katuwon sira kaki,** *hoe jammer!,* R. L. Z. 10, 25 (ndadakṡara dja i dèwa); **katuhwan pakanira awèt sinangsarèng widhi,** ald. Z. 4, 132; (sund. katuwon, Rigg); **rinasan katuhwana tikin tan ika wĕnanga** (jav. hds. ta jan wĕnanga katika ma); **marwani ratih,** W. Z. 14, 17 (rinaŏs ndi

kapan punika ja twara ja kasĕdĕngang makaronan ring sang aju, r. kalintang punika ija nora njandang makaron ri sang a., kraŏsnya ngatuon ika né mangkin olihnya tan mangwisèsa sang aju kadi ratih); **tuŏn,** *eerlijk?, trouw* aan zijn woord, *bhakti, R. 17 Z. 1, 16, **sing tuwon ring kanti,** *ndi satyanikâng mitra, aanh. onder walatung; **tuon di tĕngah alas twara ada anak nĕpukin** (kapo, kadung?); **nuonin sangkèta,** Bt. 147. **nuŏnin ubaja, tan katuwonin polah idané,** *tan ubajan i gatinya, B. Z. 61, 3; **samajanjané twara tuwonina,** *komt hij niet na,* vert. R. 6 Z. 2, 4, d.; **nèntĕn nuŏnin parĕk,** *niet getrouw voor den vorst verschijnen;* **tuwonin tityang,** *katuhwangkun, Anj. Z. 14, 2, **tuonin,** *pratuhun (katuhon of katuwon, jav. W. Z. 14, 17, O.). aanh. onder dèwâtmaka; **katuŏn,** Mal. 70, 27, T. Z. 4, 21 (wjakti ing), Z. 5, 120 (bas dahat); **ngĕtuon,** *zich misrekenen?,* door de waarheid verrast?, *zich verwijten doen,* berouw hebben.

II., **tutuhu,** naast anyabhrĕta, T. Z. 5, 42 en 44, alwaar anyabhrĕta gebruikt, en gesproken wordt v. jongen in een kraaienest, waaronder één v. d. tutuhu, T. Z. 5, 42 (de kraai heet dan ook anyabhrĕt, daar hij verondersteld wordt de jongen v. d. kokila op te voeden, vgl. skr. kâkapuṣṭa en onder tuwawa); **manuk tutuhu,** *pakṣi widwan, soort v. zwarte koekoek, die zijn ei in een kraaienest legt?, en door de vogels evenals de tjĕmpĕrling der Mal., als ongeluk-aanbrengend wordt beschouwd, T. b. Z. 4, 90, alwaar deze vogel, evenals in de hikajat Bajan Budiman, door zijn drek een wunut doet groeien op den boom, waarop zich vischetende vogels veilig voor alle aanslagen v. d. mensch waanden; verkl. v. tamityèng watjana, Nw. (z. onder pik); mannetje v. d. tjulik (vgl. batav. en jav. tutuhu); z. onder buñtjal; **mata tuhu²** v. Bhîma in de w. d. i. met roode randen, vgl. Mal. c. bl. 55; **nètra andik lir tutuhu,** Jsp. x. (Anb. k. b., 69, andik djahit kang nètra); **munyang kokila, matri mârmmara langĕ' manuhunuhu ri pângnikang tahĕn,** Rm. Z. 7, 11, **dèning kokila humuni makarwan ing pâng, râmjanyan panuhu ring âmbĕk ing kĕnèng sih,** Z. 10, 5, **moning kokila râmja ring surabi mârmmara nuhu hamungu nda tan pĕgat,** Z. 28, 12, **manuk umuni manukara kuwongnya lalitja nuhu,** Z. 52, 11.

, **kĕtèè²** en kĕtèré², meer of min uit armoede *bedelen?* **kĕtăătéé,** *overal om iets komen bedelen?;* (vgl. jav. kĕkèré?).

, z. onder tah.

, zekere aardvrucht, jeukverwekkend; als de suwĕg (een kleinere soort kula²); de jonge stengels worden aan de varkens gegeven (vgl. dagdag) en ook aan jonge koeien, om ze spoediger loopsch te maken, conophallus sativus, af. Rumph. V pl. 112, zou jav. wilus zijn (vgl. bileus, onder lading); **puñh tiih,** aanh. onder kowék.

, z. tuwuh.

, táĕn II; **naănang sakité**, *anahĕn lara; **tong dadi taănang**, *'t is niet om uit te houden*, ik heb zoo'n slaap, Tj. Z. 1, 66 (vgl. mal.); **anggon mantu i taăn** (lintah), **samaja ngubuhin lutung, jan djungdjung sumangkin murka**, Meg. 243 (patikatjuh?).

I., z. onder kaju, B. Z. 16, 7 (kaju, indani; tidung. taŭn, *hout*, taŭnan, *boom*), Sut. Z. 9, 1, *brandhout*, R. 23 Z. 16, 1 (saăng); **sang atahĕn**, 22 Z. 4, 22 (sang manglakar, s. tukang kaju); **tinahĕn**, B. Z. 2, 11 (sinamidan, kasaăngin, jan kalawanan!); **tinahĕnan** v. 't vuur, R. 13 Z. 2, 22 (saăngin, inumpanan, vgl. aanh. onder olĕp); **mangkin wrĕddhi kadyangganing apuj tinahĕnan**, Ud. 78 (vert. v. arddhaté gnir iwèndhaṅaih); **ngĕndih lwir tinahĕnan**, *winwangan, B. Z. 7, 8, aanh. onder slèp.

II., *wat iemand meent;* **naĕn, mitaĕn** en **mitaĕnang**, h. v. ngadèn; **taĕn** of **pitaĕnang titiang**, h. v. kadèn itjang (z. ook naĕn hier onder); **kapitaĕn**, *kataha; **naĕnang**, iets *verduren, doorstaan* pijn b. v., een ziekte *lijden;* **nora naĕnang djĕngah**, *van geen schaamte weten*, vert. R. 3 Z. 33, **twara naĕn djĕngah**, 5 Z. 5, 21, 36, 39 en 40; **nora naĕn kèwĕh**, *wigatabhaja.

III., **tan tahĕn twas**, B. Z. 8, 9 (twara madjangka), **tan tahĕn hati**, Z. 91, 9 (nora madjangka ring kajun); **atahĕn**, Z. 100, 1 (manglawanin); **matahĕn lara**, Z. 47, 2 (nglawanin sakitè); **tumahĕn tang lara**, R. 16 Z. 3, 15 (nangkĕkin ikang sakit, manandangin sungsut); **anahĕn**, Anj. Z. 16, 1 (angrĕti); ***anahĕn lara**, T. Z. 5, 113 (naănang sakitè); **manahuirânahĕna**, den vijand wilde hij *te weér gaan*, B. Z. 29, 7 (nimpalin, magutin); **tinaĕn**, *pinĕgĕng; ***tinahĕn** v. e. wapen, Ar. Z. 5, 5; **pinarawaça tinanggul dé sang phalguna tinahĕn**, Br. Z. 12, 16 (sinasahakĕn tinulak dèning sang kiriti anĕlasakĕn arĕp, karusakang katandingin ring sang pârtha katimpalin); **katahĕn**, *katon, W. Z. 1, 6, B. Z. 38, 7 (samapta); **tan kawaça tinahĕnan**, B. Z. 38, 21 (tong dadi ban ida mijĕrang en mijĕrin, tong dadi lawanin); **tanpatahĕnan**, *sâhasa, Z. 9, 16, Z. 5, 4 (tan kĕna lawanin), B. Z. 31, 1, 1 (nora madjangka), Z. 32, 16 (tong dadi lawanin).

IV., **naĕn**, h. v. taĕn; z. ook hier boven; **nèntĕn ipun naĕn ring blantik**, h. v. twara ija nuga tkèn blantik; **mitaĕn sisip; tijang naĕnin putĕh**, *ik hield* den vogel voor een putĕh; **naĕnin** ook *v.* iets *wel eens gehoord* of iets *wel eens gezien hebben;* **nèntĕn naĕnin djagi rusak**, h. v. twara nuga bakal usak; **taĕnanga**, *hidĕpnya, R. 20 Z. 15, 2; **nora naĕnang**, *tar wruh; **tanpatahĕn**, *onverwacht;* **tahĕnan**, z. onder gaṅdjur, aanh. onder rongèh.

I., *jaar, jaargetijde*, Adig. 47 (bis. vgl. mal.; bat. taŏn); ook **naŭn**, **tlaga tahun**, grooter dan e. brawah; **lunak taun**, ouder

dan de l. g a n t u n g en reeds zwart v. schil zijnde, de reeds rijpe vruchten, die niet geplukt en geheel rijp afgevallen zijn (sas. b a g é q t a ū n; vgl. onder t a n ĕ k); **tjuka tahun,** *lang gestaan hebbende azijn,* * b a ñ d i s a h i r; Us. **wrak tahun** (vgl. t i b a n a n); **talingus makĕdjangdjang, maätur masĕm ngaloñtjing atur sĕpĕt ngatiwawal, kadi sĕntul tityang wjakti, sĕpĕt masĕm tan sipi, kadi wjakti tjuka taūn, sapunika upaminja, atur tityang ratu wjakti, bas tanpolih i ratu mañdjakang tityang,** zegt een meisje tot een vorst, die haar tot bijzit verlangt, fr.; **kaju tahun,** z. onder k a t i m ā ā, aanh. onder n ū ṡ â n t a r a; **brung taunan,** *verjaarde wonden;* * **pĕtahunan,** Bjw., *offerplaats;* **wungan taun,** R. 4 Z. 1, 19 (b h a g j a, t a ū n, u p ĕ t i), Adig. 13 o.; **kĕmbang tawon,** T. Z. 1, 1 (u p ĕ t i; vgl. mal. b u n g a t a h u n).

II., z. onder b l o n g a s.

[Balinese script] (n a è n), Sbr., t ĕ h è n, *ooit;* sprekende v. e. bepaald tijdsverloop *eens* (b. v. a d a t l u b u l a n i t j a n g t r a t a è n m a i); **sing taèn,** *nooit* (z. m a ā n); **durung taèn mĕdaär,** *nog niet gegeten hebben* des morgens na opgestaan te zijn; vgl. t ĕ m b é.

[Balinese script], *in onderwerping gehouden* v. d. lagere kaste b. v. (vgl. mal. t ĕ r a n); **matĕĕn pāā,** * h a l i h a n g a n p u p ū; **matĕĕnan,** * a s i d ĕ h a; **baū pĕsu manĕĕn tĕndas parĕkan,** v. e. groot vorst op de hoofden zijner onderdanen loopen, Bngk. fr.

[Balinese script], z. t a è n.

[Balinese script] I., Lamb. Z. 11, 3 (s a n g s i n i w i); als voornw. 2ᵉ pers., Wrs., **matuhan,** R. 2 Z. 7, 3 (m a g u s t i); **tuhaning rakṡaṡa,** * a s u r â d h i p a, **tuhaning dètya;** * r â k ṡ a s a p a t i z. t u w a n.

II., **tuhaning manglajang,** Adip. 32 (vert. onder p a t a g è ç w a r a); **patang tuhan,** aanh. onder g o s a l i (p ĕ t a n g b ĕ k ĕ l a n); **uñdahagi tlung tuhan, amaranggwi tlung tuhan,** O. b. fr.; **djalagraha tlung tuhan,** z. onder t u h a.

[Balinese script] I., *maar* in werkelijkheid B. Z. 100, 5 (n g h i n g), *maar toch,* Sm. Z. 22, 20 Z. 25, 3; *en toch,* aanh. onder w u n i, W. Z. 5, 1, n a n g i n g, Z. 14, 8, Z. 15, 2 Z. 30, 5; Adip. 11 o.; R. 17 Z. 5, 4, L. Z. 34, 5 (*doch, dat in waarheid?*).

II. (t ĕ d u n); *naar beneden gaan* of *komen,* * t u m u r u n, *dalen* v. e. kip, *die ophoudt met broeien* (ngadj. m o h o n); **kajang tuūn,** *tot beneden;* **mĕlijat tuūn,** *naar beneden zien,* * m u l a t i s o r; *op 't hoofd staan,* alles op den kop ziende v. iemand, die t u l a h is b. v.; **nuūnang,** *dalen* v. e. terrein, prijs; **mĕnèk tuūn,** v. hobbelig terrein, * l u n g k a ², *boven en onder* v. twee letters boven elkaār geschreven; **manuūnang,** * m i n g s o r.

[Balinese script], s., **tuhina parwwata,** W. Z. 15, 9 (t u h i n â d r i), z. onder t u w i en vgl. aanh. onder p i n g g a.

[Balinese script], **atihuñdé,** aanh. onder **sĕngap.**

[Balinese script] I., **mĕtaār,** *aan regen enz. blootgesteld* v. wat te drogen gelegd is, v. iemand, die geen heenkomen heeft (vgl. m ĕ p a s a h), ook v. e. mat, om de wandluizen te doen verdwijnen; v. e. zieke *niet begeneesmiddeld worden?,* **naharang,**

de matten enz. in de zon of regen *leggen* om de wandluizen weg te krijgen (vgl. jav. tarang), z. dĕngdĕng bĕndèt.

II., **mĕtahar**, *aanslaan* v. honden op de nadering v. dieven: vgl. mĕtjakal.

[Balinese script], **atahĕr** (jav. hds. atahĕn), Br. Z. 29, 10 (manglawanin; jav., vert., atanggal).

[Balinese script], door 't jav. actief (naŭr) in pl. v. sahur (sund. tawur, ngadj. tahor, mal. v. Bndjm. manahur, uwang panahurnja, z. Ind. Gids, bl. 179 Juli 5e jaarg. en vgl. tajab, de *t* in pl. v. *s*, z. ook onder sawur en sund. tambut, men. sambut); **naŭr**, h. v. mbajah, **naŭr çabda** of **munji**, *zijne gelofte vervullen* (z. çabda), *****sanggup tahur èng ajun**, T. Z. 5, 129 (mangiring tohang ring paprangan); **makatahuraning ahutang urip**, *om te betalen hun verschuldigd leven*, Z. 3, 57: **makatahuraning ahutang sih**, Z. 2, 3.

[Balinese script] I., L. Z. 5, 3 (*jav., z. 't hds. door Gunning uitgegeven, jata rawuh djabarail, ḍatĕng ing nabi muhammad, mawa surat jusuf mangko, maring nabi rasul ika, nuhur sira akĕtjap, punika (tjari)ta(h) jusup, nugrahaning jang mring tuwan, en eenige regels later jata tumĕḍun djabarail, ḍatĕng ing nabi m., tuhur mudjar sira, Jsp. j. Z. 1, mangko, ook nahar, Anb. 90, nohar, z. aanh. onder tarimpus), W. Z. 32, 1 (raris, laris, tan andĕg), B. Z. 3, 10 (katĕmĕsang, tumuli); **tĕhĕr anangis**, B. Z. 45, 18 (laŭta, tan mari); **tĕhĕrana iki**, Sm. Z. 28, 14 (apanga nglaŭt puniki); **atĕhĕr amŭk**, B. Z. 87, 29 (manglawanin amukė); **tinĕhĕr**, Brh. Z. 1. 22; **nĕhĕr** (vgl. jav.; z. jav. W., ook nohar?; z. Anb. bl. 90, waar één hds. sarta heeft; R. K. nahor in pl. v. nĕhĕr in R. m., vgl. *jav. nahĕn; ook nuhur, Kbj.); **tĕĕrang bakti ring dèwa tjai**, *astitya hjang[2] śirânaku; vgl. tûr II.

II., taĕn of kadèn, **tĕĕr tijang** b. v., **mitĕĕrang**, *dadelijk* v. iets *werk maken*.

III.?, *kadjura (?), kaḍali (?).

[Balinese script] I., *hinundang, **nuŭr**, een voornaam persoon *uitnoodigen te komen*, een padanda om als priester te fungeeren, aanh. onder rangkang (ngundang en nguntap), Mal. 12; **nuŭr padanda** om op 't feest te komen mapudja; **katuhur** v. e. prinses, Hadji D. 51; Pam., ook de prozabewerking steeds tur, ja tikâ tinur winèh anjakradala v. prinsen ontboden, om over een staat te heerschen, Kid. Pam. Z. 1, 20.

[Balinese script], **nuhur**, z. onder tĕhĕr.

[Balinese script], sas., kĕnjat v. hangende rijpe vruchten, ĕntĕng v. e. kĕndang.

[Balinese script], sas., mĕnèk (vgl. onder nèk).

[Balinese script], Gh. Z. 27, 14, L. Z. 24, 3 (tjogroh); **anĕhak djadja**, Sut. Z. 88, 2 (nuludang; vgl. onder tĕpak), Was. Z. 3, 26; Mal. 57, 64; 106, 107; R. 5 Z. 11, 9.

[Balinese script], **manĕĕk**, *mangdĕha; vgl. tĕĕg; **katĕĕk**, *rinĕmĕk, R. 5 Z. 2, 4.

, **tumihuk** v. d. wangkwang, R. 20 Z. 18, 15 (tjipak); ***ḍaḍa ja ḍaḍal dinaṇḍa ḍinuḍuk ḍuhak ja tumihuk buhak ja tinuhuk,** 18 Z. 12, 2 (tangkahnya pèdèl kadanda katusuk sibak ja pijuk wuwuk ja katĕwĕk tangkahnjané taltala gĕbuga tudjaha bètèl tangkahé blah aäk katudjah katuük); **dinaug çatru sinimbat ing gaḍing ikàtitikṡṅa tumihuk,** Hr. Z. 46, 1.

I. (ook in 't hds. v. Bandung), W. Z. 23, 9 (tĕwĕk), **anuhuk ring nakhâgra,** 21 Z. 4, 1, a.; **tinuhuknirèng nakha,** R. 7 Z. 3, 4 (katuwĕk, tĕwĕkdané, tjĕrĕkdané, vgl. mal. tohok, lalu di توهوق kĕnalah batang lèhèrnja, P. S. 447).

2e, *gewond*, door de punt v. d. nagel, vgl. onder tĕwĕk.

II., vgl. puük; **tuük rowang,** B. U. 21, **saling gtĕl salèng tuük** (b.: singguk), Bt. 119, **patituük,** *overal tegen aanloopen* als b. v. een blinde (vert. R. 18 Z. 8, 9, vgl. onder tabluk; **luwas ngadubug pati tuük plaibé; tuükang,** *tibra, R. 5 Z. 4, 35; **matuük,** *atuṅḍung; **maduk'an matuük,** B. U. 72; **nuük,** *tegen* iets *aanloopen*, *amurug; **nuük djadja,** *anulak djadja; **nuük kori,** om haar open te krijgen; **nuük duwi,** *amurug rwi, tegen den regen *in loopen* (tuüka udjané); *doorwaden* een water (**nuük jèh, nuük blabar** enz.); **manuük,** *manuṅḍul, aanh. onder glatur, **katuük,** *kasuṅḍul.

III. en tuwuk, als in 't jav. gespeld (mal. v. bandj. tohok); **tuük lapâ** v. e. raaf, T. Z. 5, 45; **satuwuk,** *winarĕgan, *langgĕng; **satuük,** *levenslang?*, vgl. tĕwĕk, *satata, *sadâ, aanh. onder djĕngkung; **satuwuk durung mèngkèné,** Stn. (ulih samantĕn di sapunika, satuwuk ngong, Men. 274); **satuwuk ingsun durungwruh rakĕtan kang kaja iki,** Ww. Z. 4, 68; **apang tityang satuük ugi ngaüla ring i ratu;** ***manuwuki sakâptining manah,** R. Z. 52, 8, Ar. Z. 41, 3; ***manuwuki indrija,** *aan de zinnen toegeven*, Kam. 1 (vgl. onder tamtam); **nuükin,** iemand *alles toestaan*, geven; **jan tuükin,** *jan tamtâmana; **samanahipun tuükinipun,** *hij geeft toe aan al zijn lusten;* **tuükin,** *inguluran; **katuükan,** *volop te eten hebben* of *krijgen.*

, *taruka; **naüka** of nuka, *aanvangen met 't aanleggen* v. e. akker (men. manarukâ), 't bouwen v. e. huis, B. U., ngawitin, ook v. iemand, wiens huis nog niet klaar is.

, **naüdawak,** matilĕsang, volgens andere *zich reppen, moeite geven;* **kai tujuh manggaé bantĕn pĕdĕman „iba twara naüd awak,** Pan Br. 24.

, **nuüt,** *tût, *langs* iets smals *loopen* (b v. palaja truta a.), *langs* een touw, rotan enz. *neêrdalen*, Tjp. Z. 1, 70; **nuüt titi, nuüt punduhan; nuüt salantang marga** (vgl. jav. urut in dien v. *langs*, turut margi, Men. Z. 45 b.: urut m. en z. turut en onder tĕdun); **nuüt parçwa ning mahâmèru,** *tùt lambunging mèru; **waspané patambuwas tan pĕgat nuüt pipi**

antěngé blusan, U. Gj.; **mětuūtin timpal**; *doen als zijns gelijken;* **tingkah ratuné né patuūtin kai**, *tinùtku; **nuūtang**, iemands raad *volgen;* **nuūt²ang**, *nabootsen;* **mětuūtan**, *to give in?, toegeven* na een verschil.

[Balinese script], **panihtih**, *toom-touw*, waarmeê de ruiter 't paard bestuurt (vgl. jav. titih).

[Balinese script], **nuhtah**, misuh, nĕmah, *angawag.

[Balinese script] I. of tutuh. *vocht in de oogen* gedaan *als geneesmiddel* (mal. tutuh, batav. tutu); v. 't bloed v. d. lindung in de neusgaten v. e. klophaan gedaan, om hem strijdlustig te maken; **mětuhtuh** v. iemand, wien men tot straf sp. peper en arak in den mond, oogen enz. heeft gegoten; **mětuhtuh sěmangkin buta, měkatja sěmangkin lamur**; **nutuh anak puruh**, z. onder buta, **tutuhakěna ring irungnya**, Us. x., 36, aanh. onder kowèk; **nuhtuh**, vgl. pupuh.

II., Sbr., borbor (dit alleen v. abasan, morbor abasan).

[Balinese script], z. tètèh II en tèh.

[Balinese script] I., onder de koperen gereedschappen, O., Pam. Kid. Z. 2, 60, Pam. b. 18: **prapta pwang sdah, ojèng tahas m(a r)as tandĕs araras, ri(na)wisan smi ning sarpa puspa; kadi çèwalèng tahas màs**, Br. Z. 41, 1 (de bal. vert. onzinnig, z. b. v. onder lĕmpiran; de mal. سفرت لومت دبوبة فد چاون; vgl. overigens onder nanampan; bc. tahás; sas. tas, mal. talam), **tahas kuning**, aanh. onder kasang².

*II., wirangrong Lamb. Z. 30.

III., **mětahasan**, *verspreid* v. stukjes gescheurd papier b. v.; vgl. aās.

[Balinese script], sas., njat; vgl. ĕngsat.

[Balinese script], z. twas en vgl. *wĕas, **mangañdjali i sanghjang tĕas, humarĕpakĕn sanghjang tĕas**, O.

[Balinese script], **pĕnĕĕs**, *om* iets te *drukken* b. v. een stukje hout op papier; **mětěhěs**, *geklemd* als een vlieg tusschen de bladen v. e. boek; **mětěěsan pěnjambatné** v. woorden, die zeer weinig verschillen?; **něěs**, met een tiing de tĕmpujak op 't veld, om naderhand de lampit toe te passen en vervolgens in brand te steken; *drukken, ombuigen* de padi b. v. met een staak, om hem naar één kant toe te brengen; **bas nĕĕs ban mamindah**, *te zeer blijven bedanken;* **nĕĕs wajang**, wajangpoppen *maken door de huid à jour te besnijden*, vgl. tĕtĕs; aanh. onder daāh.

[Balinese script] I., *uitsijpsel* (vgl. mal. tiris en z. siing); **niis**, *vocht uitlaten* als een nog niet geheel genezen wonde (vgl. milĕs); **djalan tiis**, *de wijze waarop* 't water *een uitloop heeft;* **tiis²**, *'t water* v. af de rijstvelden *afdruipende;* **niisang**, 't water b. v. v. e. pas gewasschen iets *laten uitdruppelen*, door 't vat met de opening naar beneden te leggen; *uitlaten* 't water; **titisang jèhé apang njat** (Bjw. tusĕn banjuné ginĕngna asat), **tiisang gunungé**, *tusning atjala; 2°, *geconsumeerd, opgeraakt;* **tiisan**, *tus (B. Z. 15, 3).

II., nm. v. e. dèsa (dĕlod pĕmaron).

, **matuūs**, *gumĕntus; **nuūs**, z. duūs.

, **tuhwagana**, z. tuhagaṅa.

, nahwang, nawang, Bwsk.

, takĕlan, Sbr., een boom, wiens vruchten de apen eten en waarop de hong tjunguh bangkung aangetroffen wordt; gewoon Bal. talan.

I., **satahil**, aanh. onder likṣâ, waar 't origineel suwarṅa heeft, Adig. 31 b., aanh. onder kârsâpaṅa (vgl. mal.); **sarwwa tinahilan**, R. 12 Z. 3, 2 (timbang²), Dp. 20 o., Adig. 23 a.; **tumahilakĕn**, aanh. onder dîpaka; **anahil**, Gh. Z. 4, 2; **nahili**, *overwegen?*, R. 22 Z. 3, 3,? Z. 5, 3; Wir. 24; tut. 60, bis.; **muwah wwang angalap wastu tinahilan, lwirnya tambaga salaka, pirak, ratna, sawarṅa adinya, sakalwiraning tinaradjan, wjatara lintang adji sâtus, tugĕlĕn tanganya, jan lintangèng adji sèwu, daṅḍa pati dośanya**, Wtb.; **gĕ'ng hĕngkâra ja tahilan**, R. 2 Z. 5, 3 (lĕwih kopané rĕtin bwat lobha magawé ala); **kimburu ja tahilan**, R. 2 Z. 3, 3 (ilangang); **tahilan**, djèwang (?).

2°, aan sari ongeveer de zwaarte v. e. lèjar (1½ Ned. rijksdaalder); **rong tahil rong lakśa rong kti rong juta rong bâra rong wĕndran rong hingĕl**, fr. s.

II., **tahil djowarsa**, de eigenn. v. d. held v. d. Djoarsa, z. ook onder sarawulan.

, *een beeld*, zoo onder anderen 't beeld, waaruit 't water v. d. Patanu aan alle kanten vloeit (Gj.); **tahulan batu** (djodjo gangipun anggènipun jang, tjokolina bantĕn, makadi basé, met een bĕbataran of tĕpas, z. tawulan); de **batu taūlan** best. meestal uit batu kĕmbung (idĕp mangkihan), en wordt soms uit den tempel heimelijk naar de rivier of de zee meêgenomen en daarin gedoopt, om het te doen regenen: bij sommigen is de **taūlan** slechts een cocosnoot (die aangevreten zijn of wel gevallen, mogen niet gebruikt worden); zoo b. v. die v. Bĕdjuning, omdat hun voorvader op een cocosnoot v. Maspait kwam aandrijven.

*II., **tahulan**, *beenderen* v. dooden (vert. v. asthi, aanh. onder çangkha; vgl. bat., bis. en alf. tulan, lamp. tuhlan en tullan, vgl. brieven over 't Lamp. bl. 40; malag. tahula en taulană, z. ook onder taluh), *galih, Gh. Z. 29, 6 (vgl. onder aśthi), R. 3 Z. 1, 72 (tulang), Sut. Z. 9, 6; T. Z. 5, 31, aanh. onder susuk en âswâda; **akuru aking kulit lan tahulan gawé haju tan pĕdjah**, Was. Z. 1, 30; *graat* v. visch, aanh. onder kawajakat, *vee* (vgl. bĕbalungan); **wwang mangalap tawulaning wwang, kbo sapi padati, kuda adinya, walatkanra, nya, uttama daṅḍa, 20,000**, Wtb.

, jav. (tolu), de uku volgende op kwantil; **soman taūlu** goed voor 't planten en bijgenaamd ratna ngantèn.

I., **padâlapalapan tahap**, Sm. Z. 37, 12 (sami nuūkin inum²an); **tumahap** v. veroveraars, Ar. Z. 6, 19; **tumahap** (?), de top v. e. berg, Ag.; **manahapnahap**, Sum.

Z. 22, 3; ***anahapi râganing mulat**, W. Z. 2, 2; **tahapi balik pwa**, Br. Z. 16, 9.

2°, **naäp tjor**, h. v. nginĕm tjor (z. tajub); **anaäp tjor** (processtuk v. K. A.); **taäpakna** na de opgave v. 't middel telkens in de Us.; **tahapan**, B. Z. 48, 45 (tapan); Adig. 61 m.; **tok sataäpan**, aanh. onder gitĕs; **taäpĕn**, *inumi; **mĕtaäpin, pĕtaäpin**, pĕtajubin.

, *kukap, zekere artocarpus-soort (sas. tĕrĕp, mal. tĕrap, sund. teureup, bat. torop of tĕrĕp; afb. Rumph. I. pl. 34, 't hout niet door de witte mieren gegeten; dit zoude toegeschreven worden aan dankbaarheid, omdat vroeger een blad v. dien boom twee v. hen had verborgen, die overgebleven waren v. e. slachting onder hen door een uitgehongerden lutung aangericht (vgl. onder soda), de pitten als katjang gorèng genuttigd, vgl. aanh. onder surèn; **ĕngkĕt tĕĕp**, *gĕtihing kukap; z. bĕṅda.

, sas. (ampĕnan), poh (mak. taipa).

, z. toh II.

, z. onder pingkĕr.

(in pl. v. tan hjun?), *kumĕ'l.

, jav., aanh. onder lèrèp.

, *depositum?*, **gĕmuhni susuning hulun wahu midjil tuhanjangakĕna ring putjang gading**, zegt klagende de stervende Hariṅî, Sum. Z. 7, 15.

, ta + aham, en dus *niet ik*, ontkenning *neen!*, Adip. 82 (vaak), Wir. 68, Bh. 67.

, *indigo* (sas. en mal. tarum, vgl. onder sĕpĕkĕn, jav. tom; lamp. talum en talom; vgl. bat. en tag. tajom, bis. en bc. tagum; z. murub, bĕdjana, lĕkĕd en amĕs); **tauman**, nm. v. e. soort prabali's, waarvan in K. A., maar z. onder timbug; **gusti madé taüman**, z. onder badjana.

, Smbr. tĕhag; **mĕtaäg**, *een boert laten, to belch* (anginan; batav. bĕtahak; ser. tang, lamp. kĕrak; vgl. voorts onder *twab).

, z. taäg.

, lantig?, lĕmpag? (vgl. tĕĕn en tĕĕb); **numbak nĕĕg mdil**, Bngk. 30 b.; **tĕĕg**, *tinĕwĕk, L. Z. 23, 9; **katĕĕg**, volgens sommigen beter dan katĕĕb, *kabaṅdĕm; **katĕĕg ban limané kèbot**, *minuśîî kiwân.

, **matuüg**, *gumuruh, R. L. Z. 8, 21 (maüng; vgl. kuüg), v. d. woorden v. e. bluffer, aanh. onder djalan; **kèdèk matuüg**, Bt. 191; **malaib matuüg**, aanh. onder tjakĕp.

, *getrouw*, aanh. onder djantĕn, steeds, R. 9 Z. 3, 13 (tan mari, satata), W. Z. 15, 11 (t. m., s.); Z. 30, 9; Adip. 44 (*zich met iets bezig houden*); *behartigen*, 65, 76; Wir. 11 bis (vert. v. sarwètja; vgl. jav. tuwagana); **kinon tuhaganângraksa pura**, Utt. 98; **punika tuhwagana** (sic.) **ginung dèning widyâdjnja katong**, T. Z. 1, 14 (ika né tan mari kapagĕhang karĕgĕpang antuk sang wruh ing adji né utama,

ĕnto sabran dina ginĕlar antuk sang prabhu putus ing adjnjaṅa); **jan hana wwang tuhagana dumamĕl sakârjjaninghulun, bhakti to jé pinaka(ng)hulun tatan ahjun ing djanasanggama tan irsya ring sarwwabhûta, japwan hana wwang mangkanâ bjakta ikâ mangguhakĕna ring hulun,** Bh. 39 (vert. v. matkarmmakrĕt matparamo, madbhaktah sanggawardjdjitah, nirwairah sarwabhûtèsu jah sa mâm èti); **tinuhagana,** R. 13, Z. 2, 11 (kapagonin, kapagĕhang); **tuhaganan,** 2 Z. 6, 4 (pagĕhang sai[1]).

I., **katĕĕb** (antuk duhkita), h. v. kagĕbug, zooals bij een epidemie; z. tĕĕg.

II., **mĕtĕĕb,** *deftig, plechtig* b. v. v. e. brief in een geel envelope.

, verb. v. taĕnang; **naĕng,** iets *verduren*, een kwaal b. v. niet begeneesmiddelende; **mĕtaĕng**, mĕtaĕr I.?, *hulpeloos?, niet te eten hebben.*

, **kagjat tang wwang sumandèng taüng lud angalih unggwan,** als de wandluis pas gebeten heeft, T. Z. 5, 4, vermoedelijk is hier tawang bedoeld.

, z. tiing.

, z. tuüng.

I., *mast* (sund. id., mal. tijang), R. 21 Z. 2, 20; O., **alunggwing tijang pât,** Ww. Z. 2, 10; nm. v. e. balé, z. ook onder bèbèk?; **wungkal** of **watu tihang,** O.

I., **tihang² tarima tèki,** B. Z. 6, 12 (pada matjadang ja patjang katampi); **atihang,** B. Z. 55, 4 (ngagĕn, tjumawis); **tumihang,** W. Z. 12, 14, Z. 14, 12 (makiré, mangagĕn), Z. 22, 6 (matjawis, matjadang), Z. 35, 9 (srĕgĕp), O; **tumihang tĕkapnira,** B. Z. 91, 7 (pĕntangang dané), Br. Z. 39, 1; **tumihang ahidjo,** *groen worden* v. droefheid, Sm. Z. 27, 10 (wilis gatranya); **tumihangakĕn,** de pijlen, Br. Z. 13, 1 (ngawatĕkang), W. Z. 27, 6 (manjadangang, mangajatang), zijn pijlen *richten op* of *gereed houden* Adip. 50; **manihangakĕn waràstra,** Sut. Z. 121, 6 (mangabĕtang); **anihangakĕn,** R. 22 Z. 1, 2, **anihangakĕn laras,** Bh. 84 (vert. v. sahjoddhatta, waarvoor te lezen sâjakoddhata?); **tihangakĕn,** R. 5 Z. 4, 33 (kapĕntangang, pĕntangdané).

, Smbr. tĕhing (tring, O. s.), *bamboe*, maar niet alle soorten kunnen zoo genoemd worden, daar sommige benamingen t. nooit voor zich hebben, zooals b. v. buluh en gĕting (sas. tĕrèng, atj. tring, sar. taring, alf. tĕling, Rumph. IV bl. 9 en 11 geeft als ambon. op tĕrèng, vgl. tĕrin, v. d. landstaal der ambonsche eilanden en talèn; lamp. tĕring, *de bamboe-pijp, waarmeé men vuur aanblaast*); **sanggupida né mbèlanin, tijuk tiing mangadoäng,** fr., waarin een blbd. schuilt; **i tiing²**, *maningting.

, *de aubergine* v. Zuid-Frankrijk (Sp. *berenjene,* Eng. *brinjal* of *eggplant*); bij ons onder den jav. naam tèrong bekend, solanum melongena, de doornige bladeren ... de draden v. 't weefsel gelegd, om te beletten

lat de spoken ze in de war brengen (Smbr. :ĕhung, mal. tĕrung, ns. toru; vgl. onder ;ĕpĕkĕn, mad. en sas. tèrong, lamp. tijung; bat. tiung en tujung, tag. en bis. talong; bc. talóng, 't jav. en sund. tèrong is dus uit 't mal. en te wijten aan de Europeesche uitspraak van de ĕ, blijkens trong, z. onder l. ngor; vgl. *tyung en *tjung); **tuũng taũdji**, klein groen, slechts jong als groente genuttigd, gedroogd met pit en al op kolen gelegd en bedekt met een halve klapperdop, doet de rook, opgeslurpt door een buis, in eene opening v. d. dop gestoken, de wormen uit verrotte kiezen verdrijven; **tuũng tabah**, groen, is niet zoo groot als de **t. butuh sampi** z. onder sampi); **tuũng glatik**, kleine soort; andere soorten z. kokak en bola; **bungan tuũng**, z. onder bintang; **njungkab** of **sungkab tuũng**, v. naar boven gekrulde ooghharen, daar de vruchten v. d. tuũng onder de bladeren zitten, zoo moeten de bladeren eerst opgetild worden; vgl. njangglĕg en onder *tĕngha;

tuũng kuning, heldin v. e. Bal. gedicht, waarvan mij slechts een brok v. 4 palmbladen bekend is, en v. e. kinderverhaal; **abjan tuũng**, eigenn. v. e. pl. in Tbnn.

I., ontkenning (tar), mal. bukan, ar. Z. 46, 1; Adip. 64, 65, **hajwa tan prajatna**, :. Z. 75, 27 (sampun nora tangar, s. tani ., sampunang twara nangarin); **tan hana anpatuñdjung**, R. 1, Z. 1, 19 (norana tani isi t.); **tan hana tanpaçabda**, ald. (norana twara maswara); **hajwa tan èngĕt**, Sum. . 1, 3, 60 (sampun tani mèling); **syapa tan arĕngwahèwa mulaté kagamĕla tĕkaping durâtmaka**, W. Z. 16, 9 (njèn tani djĕngis gĕdĕg tumingal di kagisiné olih i momo kalana, nj. anaké tani ibuk g. ngĕnot tityang kagisi o. ikung dètya, sapa sira tan djĕngis g. ngatonang k. o. ing raksasa); **jan tan satyèkanang strî nijata ja mapasah mwang tibâ ring** **wètji**, R. 18 Z. 3, 19 (jan nora masatya ngka patni wjaktina ja adoh miwah tiba ring kawah, jan twara anaké luh tindih sing da buũng tani ja bĕlas labuh kawètjiné); **nda tan** (b.: djata) **sirandonâdjurit**, R. L. Z. 10, 7 (sampunang mangkin lunga magĕbug).

2e, **tan wèntĕn**, nèntĕn en bèntĕn (z. nèntĕn); **tanpagawé**, *nutteloos*.

II., z. onder ĕntan.

, z. onder ăă babi.

, z. onder ĕntun.

, jav., R. 4 Z. 1, 51 (matangah, ngatonang), 7 Z. 12, 1; **salah ton**, R. 5 Z. 4, 34 (èdan, salah kajun); **tarton rjjawaknya**, R. 6 Z. 8, 2 (nora nguning ring çarîraranya, tanpatanggon manahnjané); **npanon**, W. Z. 1, 12 (ngatonang, ngantĕnang, amughali); ***npanon**, ***npamulati**, ***mulat** v. e. vrn. persoon, B. Z. 1, 17; **tonĕnta**, aanh. onder usungan ('t origin. drĕçyatè); **tonĕn**, Kid. Pam. Z. 1, 8; **katon**, R. 18 Z. 6, 4? (waspada), B. Z. 3, 41 (kaksi, kawas, kadrija), W. Z. 30, 7 (katĕngĕr, katingalan), Z. 35, 6

(karasa, kantĕn), T. Z. 5, 69 (kantĕn, ngĕnah); 2° *zeker*, W. Z. 18, 2, *begrepen, doorzien*, Z. 20, 3 (kataĕn), Utt. 21; **anak tan katon,** *de ontzichtbare* geest enz.; **mantuk maring tan katon,** Pam. 24; **hjang tan katon,** z. onder sukšma; **tan tinonan,** v. e. bewezen dienst *niet erkend*, aanh. onder hilang; **tan krodha tan hana kasangçaja wèh tinonan,** Rm. Z. 18, 4, **jèkomisardjdja kahalĕpnya taman tinonan,** ald. 14; z. tonton en pinton; **ngatonang,** *anĕngĕr; **panon,** R. Z. Z. 10, 21 (drija); **tanpapatonan,** *niet in staat om iets te zien* door den nacht, T. Z. 3, 59; ook twan m. c. tanpanwan mrĕga, L. Z. 4, 5 (tanpamanggih, vgl. onder ron), hjang manwan, T. b. Z. 4, 136 (vgl. jav.); **pakatonan,** *de wijze waarop zich iets voordoet,* Adip. 115, W. Z. 1, 25 (paŭlatan, polah).

2°, **ngĕton,** h. v. ngĕnot, **ton ipun,** h. v. nota; **tatas rĕké kĕton, kĕton antuk tityang; numonin,** Gj., ngĕmanggihin; **jèh panon,** h. v. jèh mata.

II., z. onder oton.

[Balinese script], Sut. Z. 36, 2.

[Balinese script] I., **tĕtani,** *witte mieren* (bat. tandé² en tjané, mal. anéj², bug. ané, alf. anoi, nanei en uwanei, waaruit blijkt, dat er een vroeger nané als verkorting v. ané² moet geweest zijn, blijkens 't lamp. dat nog nanaj naast anaj² heeft, zoodat de *t* aan 't begin ontstaan is uit de zucht, aan 't woord 't aanzien v. e. substant, te geven); z. dĕdalu, sĕpuh en tĕĕp.

II., **sing ada buŭng tani pĕdjah,** *t wun atĕmah of ngĕmasi pati; **sing ja tani kagagaŏk,** *nijata ja kâdbhut **masa bĕli tani pĕdjah** (tan urungan bĕ p.); **luwih i gusti** (pirĕng g.), **masa t tani duka** (tan wurungan i. d.), Lp.; **punil twina jan tjai pada takut, sing da buŭ tani nĕpukin naraka,** *ikana kunang j wĕdi² rakwa, nijata ikang pâpa tum wuha ngké; **ndingkapan tityang tani ma** *ring apâku tan pĕdjaha; **nora ta ngrusakang,** *tamanpamurungi; **samp tani mèling,** hajwa tan èngĕt; **jan twa anaké ĕluh tindih sing da buŭng tani j blas labuh kawètjiné,** *jan tan satyèk nang strî nijata ja mapasah mwa tibâ ring [Balinese script] wètji; **mapi tani tawang** *hij doet alsof hij 't niet wist;* **mapi ta tan mapi tani nawang** (of uning; vgl. ta druh); **njèn tani djĕngis gĕdĕg tumingal kagisiné olih ing momo klana,** *syapa t arĕngwahèwa mulaté kagamĕla tĕk ing durâtmaka; **twara tani mapak** *nora wiphala, *tan wjartholih; **djang tani pĕgat,** *hoe zou 't niet breken;* **t dadi kái tani ndagingin,** *aku tan dad tatan sambhrama; **njèn to tani gĕdĕg nj. t. tani masĕngit,** *syapa tatan krod **sampun tani tangar** en **da tani tangar,** * wa tan prajatna; **norana tani misi djung,** *tan hana tanpatuŭdjung, **tani manggih kaŏn,** *hoe zou* ten gevolg dien droom *geen ramp te vreezen zijn*, Dj. soms twara in diergelijke zinnen b. v.

ana twara maswara, *tan hana tan ıaçabda.

II., *thâni, **wwang thâni**, *bhûmipraga ıhûmisprĕk?), artjtjahja (arjja?), wi-èwaka, nara ḍusun (vgl. onder wèçya), ın. v. d. 4ᵉ kaste; **paṅḍita tani**, *bhudjang-a sâmânya, ***wwang tani** naast ḍusun, rt. v. ûrudja (vgl. onder wèçya en ku-na); **dèça tani**, *wanwa masĕnĕt; in ʒenst. v. nagari, R. L. Z. 6, 21, **wimûḍha ısun hosèng** (?) **tani tan wruh witèng nâ-ri** v. die geen manieren heeft, ald. 25, om persoon te verontschuldigen; **saking tani**, ıakèng ḍusun, B. Z. 39, 7, **ḍusun tani**, *iten een hoofdplaats gelegen plaatsen*, R. L. Z. 148; **tani ḍusun**, v. lieden niet uit de hoofd-ıats afkomstig, Z. 5, 8; **i wang tani**, *si dra banidja; **angulahakĕn katanèn**, *veld-ıeid verrichten* Ar. 1 (vgl. jav.); **atatanèn ırèng ḍusun**, R. L. Z. 4, 100 en 103; **pĕ-ıèn**, z. onder sampiran; **sigug tani**, *boersch*, t de wellevendheidsregels kennende (vgl. ler djuntu), aanh. onder ĕngkig.

[Balinese script], O., naast ḍusun en dèça in kâ-lèça enz., tegenov. tĕgal ajun, Ar. Z. 41, B. Z. 7, 3 (dèça tani, ḍusun), Adip. 86 . Adig. 31 b.); **wwang tani**, *ksètrâdjîwa tani III), de buiten de hoofdplaats, nagara, ıende menschen, Sum. Z. 52, 7 (vgl. onder i III); ***thanyâgĕng**, L. Z. 2, 4 (simag porâgung); **sapunpunan thâni**, T. Z. 28 (tĕkaning pradèça gramja); vgl. ıĕgĕn; **sapasuk thâni**, aanh. onder ta-a; **patanèn**, Wtb. III. 13 o., 17 b.; **kala thâni**, z. onder kâla; **wong thâni wadana**, z. onder wadana.

[Balinese script] I., s., T. Z. 1, 48, Z. 4, 47, Z. 5, 4 (awak); **analahasèng tanu**, z. onder âçâ; **apiṅḍa warang tanu**, T. Z. 4, 66 (lwir ngèbukang di manah; vgl. onder rĕt-salja); **wiratanu**, naast wiratjita, eigenn. zoon v. bagus Dijarsa; **tanwèngsun**, *mijn persoon, ik*, aanb onder mlik; **warang tanu**, z. onder warang; **satanu**, Mal. 335 o.; **ma-tĕwĕk tanu**, *zich doorsteken* v. e. vrouw, Ar. Z. 64, 4 (suduk çarira); **bhatâra buddhata-nu**, Sut. Z. 118, 2 (hjang djina); **dwidjatanu**, Z. 109, 6 (sang marupa pandita); **tanu-madhja**, nm. v. e. versm. (— — ⏑ ⏑ — —, volgens de Wrs. en Colebrooke; bij Weber anders), R. 5 Z. 12 B. Z. 67, 2 a, bal. garu sad; **bukarĕb panas ing tanu**, vrije vert. v. *ngrĕsi nâlaning twas; **sawĕkasning wisik kèmpĕn ing tanu**, Kid. Pam. Z. 3, 30; **swatanu**, zijn eigen leven, aanh. onder nis-kapti; **tinanwan sarwwa tuṅdjung** v. e. botrawi, *gevuld met allerlei lotus-soorten*, Smw. Z. 13, 23, 24, 25 (bis); dus is hier tanu vertaling v. isi of daging (uit angang-gani op te maken, dat een ananwani met de beteekenis ngisènin bestaan moet hebben); **patanun**, *ledematen, lichaamsdeelen*, *T. b. Z. 4, 47; **alĕping patanun** v. die er flink uit ziet T. b. Z. 4, 47.

2ᵉ, *brief* of liever de inhoud er van, Smw. Z. 12, 16; Z. 9, 22 (in de mantra v. d. dalang, evenals in 't jav., mangsi); **asalin warṅna tan kading pralagi krĕṣṇâkâra kadi**

tanu ilang warṅna kadi mås, Kid. Pam. Z. 3, 53 ('t proza, hirĕng warṅnanira, osalin warṅna kåñtjana, vgl. aanh. onder djahinang, waar tanwamadapa en mangsi madawa.

II., *jav., z. onder bunglon.

III., **wangsa tanu,** Bjw., eigenn. v. e. heilige door Kiñtjaka (kitjaka) gedood en in eene latere menschwording Bhîma (z. vooral onder çantanu), die dan ook K. in de Wiråṭa parwwa doodt.

, (?) z. onder tanajan.

, I., jav., *te kort schieten* v. 's dichters vindingrijkheid, Sm. Z. 119, *kṡaja (mak. en bug.); **pĕkĕn tuna wwang,** z. onder pĕkĕn; **tuna çakti,** Br. 35, 1; **tuna hurip,** aanh. onder tjiråjuh; **tuna²,** matra², L. Z. 3, 12; L. Z. 3, 12; **karĕngĕ' tuna²,** Lamb. Z. 15, 5 (samar²); **tuna²,** z. onder una; **tinunatuna** v. d. stem., W. Z. 14, 7 (pgat², matra²); **katunan kirtti,** *durjjaça; **katunan karaçmin ing arum,** B. Z. 15, 6 (kahinan, kirangan), vgl. onder *tĕtĕs.

2°, *te weinig;* **tuna lĕwih,** *nu eens te kort dan weér te lang* v. e. versmaat; **tan tuna rahina wĕngi irika di djumah tityang maångguran** (vgl. una); **tuna kåpti of tuna kårsa,** eigenn. v. d. patih v. Krĕtiwangça, Hadji D. 30, 44; **matunain,** patunai'n, iets *in mindere hoeveelheid bezigen* zoo b. v. kĕtan bij 't maken v. gebak; **pitunaina majah, nunain** (ngrĕrĕdin); **da nunåin,** *tan surud; **katunan,** *hîna; **katunan daja,** *durnîti; **dahat katunan ènak,** *gatarasa; **katunan pdĕm,** *kurang turû; **i katunan,** çaranagata, *daridra, B. Z. 1, 28; **i tiwas, i katunan kanti,** *hînåçraja; **nunaiṅ** (ngrĕrĕdang), *verminderen* v. d. spijs.

II., sas., bĕdjulit (men., bat., malag., sumb. en mal. v. Timor id., bim. duna; vgl. jav. tonang), aanh. onder duwahagi.

, s., *tangkulak; vgl. tuṅi.

, z. nuni.

, s., tangkulak; vgl. tûṅa.

, **kaju tunu,** *brandhout,* makåmbangan (?); **wah ikang mûlap hala, kaju tunu pûdjåkĕna i jadjnja donanya, angalapa dukut pakananing lĕmbu donanya, ikang mangalap mangkana, tan maling ikå ling bhaṭåra manu,** Sdj. (Manu VIII 339); **matunu,** R. 1 Z. 2, 1 (dipajat, magĕsĕng); **tumunu** aanh. onder laṅḍĕng; **nunu,** iets boven vuur *gaar maken* als kinderen b. v. doen met balang, tjapung enz. (vgl. panggang, ngjanjah en gorèng); **apujning manunu çawa** z. onder tjitågni; **katunu** v. e. stad, B. 1 43, 18 (katuñdjĕlan), Sut. Z. 13, 3 (kadagda); *tunwan, Sm. Z. 21, 12 (apwi wat v. e. gebrande overgebleven is, ald. 1 (awi); Z. 23, 2 (api); *brandstapel* v. e. dood aanh. onder larungan, Adip. 78, 79, Kan 24 (*jav. pratunu?), naast sètra en sèr Pk.; **tunon,** vrn. = sma; **tutunon,** Ws. 20 27 b., **matatunûan udang,** aanh. onder *t rang; **panunwan,** B. Z. 5, 1 (pambakaran gĕnaha, matunuân).

ᬢᬦᬄ I., *aarde, de grond* (vgl. mal. en jav. d., bat. tano en tanoh, sund. taneuh); **ralang tanah**, om den morgenstond aan te luiden (vgl. onder dèsa); **apang itjang dadi anah**, zelfvervloeking om geloof te vinden; vgl. nder kiting en gudug.

2°, z. onder patala; **katjang tanah** of k. jina, de boonsoort, die men te Amsterdam *uraçaosche amandels* pleegt te noemen (arachis ypogaea); afb. R. v. 427; men kweekt ze iet gaarne, omdat men de noten uit den grond eeft te graven; vermoedelijk door de chinezen ngevoerd; **djadjar tanah** z. onder çâkhî; **rang tanah**, z. onder pakung.

3°, W. Z. 2, 9 (tanah garung), Lamb. . 2, 2 (sasĕr), Z. 12, 1 (tanah sasĕr), um. Z. 1, 1, alwaar **kukusing tanah**, op 't een, waarmee men schreef, missehien wel *oet*, schijnt te doelen, als **tanah sĕ'r**, Ks. 7 b.; ut. Z. 29, 7; Ar. Pr. 21, 17, 54, **ngamawa anah**, B. Z. 4, 11 (sang mambakta tanah arung, sang kawi); **sunghutning hurang rdjdja tulja tanah ring mangĕ' kasarakat**, m. Z. 2, 41; **atanah kasuing astrapuspa**, erbloemd *de hardheid v. d. penis tot stift bezigen*, anh. onder lĕpihan en kapu, z. onder adji angbang.

II., **tanah²**, **mĕtanah²**, *weifelen;* vgl. sĕng en sangsaja.

ᬢᬦᭂᬄ, tanah? (vgl. ald.); **katanĕhan**, nj. Z. 20, 2 (kakalan), Sut. Z. 104, 9, amb. Z. 4, 1 (katuridan); **katanĕhan** (m.), R. 5 Z. 9, 19 (karaätan), B. Z. 16, 5 aranĕhan), Z. 30, 2 (kèbukan), Z. 49, 1 (kasatan), Z. 60, 2 (karahatan); **katanĕhan onĕng**, B. Z. 59, 13 (karanĕhan ulangun, karaätan dĕmĕn).

ᬢᬦ᭄ᬳᬄ (?), z. onder *jathâsuka.

ᬢᭂᬦᬄ, *twee of een* tĕgĕn, vijf of één pondong (vgl. sĕĕt); **tali pĕnĕnah** v. bamboe (anggon nalènin tĕnahané); **nĕnahin**, vgl. ringgi; voor het versjouwen v. padi per paard krijgt men één sĕĕt voor één last v. 25 tĕnah's, op een afstand v. ongeveer 20 minuten; vgl. pĕdjangan.

ᬢᬶᬦᬄ of sinah (?).

ᬢᬸᬦᬄ, **atunah** v. scherven op een kerkhof, T. Z. 5, 64 (mabrarakan, akèh), v. verbrijzelde dingen op 't slagveld, B. Z. 31, 2 (makwèh); * **matunah**, Z. 15, 10 (masahsah), v. lichaamsdeelen of 't slagveld, aanh. onder jav.; **atunah ring lĕmah** v. beelden, Sut. Z. 137, 1, d. (padjulimpang), v. doode olifanten, Br. Z. 16, 12 (madjahdjah, masahsah), v. scherven en lijken op een kerkhof, T. Z. 5, 64, 65; **wangkèning kuda hasti, kunapaning bala, atunah èng paprangan**, Kid. Pam.; **dudwang matyatunah dèni lawajanika jângduk sakèng sâmadjèndra**, Ar. Z. 17, 9; **patunahan** v. wilde zwijnen, R. 14 Z. 7, 4 (patongosan, pakakuwangan, pangèsokan); **tunahan**, tut. 50 a. (vert. v. palwala; z. wèçanta); **patunah²aning lĕmbu**, z. aanh. onder papung en kipu; **patunahaning tjèlèng**, aanh. onder sundung.

II., **atunah**, *awèh, Tjt. 19, 214.

, eigenn. v. e. dèsa in Bll.; vgl. onder t a k s u.

, *om de beurt?* (h a n a n te lezen); **manusa tanan, dèwa tanan,** zoowel menschen als de godheid?; **i anu tanan màì,** *dinges komt hier vaak.*

, **kèto tĕnĕnan.**

, z. onder t u n u n; **tinĕnun** *v. bloemen, R. 16 Z. 10, 19 (i n a n g g i t); **manĕnun,** Z. 11, 1 (m a n g g u b a h, n g a n g g i t), aanh. onder a m p a k v. die hier namaals gestraft worden wegens het hier beneden niet kunnen weven.

, **nunun,** *weven,* iets *weven* (mal. en jav. t ĕ n u n, malag. t e n u, maar t ĕ n u n in de afleidsels, skk. n o n u en l o r u); **angdé tunun manjubalang,** aanh. onder tj ĕ l ĕ b, om een t u n u n a n v. e. getrouwd paar als bal. vermeld, P. x., 96; z. nj ĕ t è g.

, **tènènan,** aanw. vrnw. naast n è n è n a n.

, **lah ta lungguha sangahulun ring patani tonan,** T. Z. 2, 40, Ww. Z. 1, 97, **nĕhĕr sira aguling ring tani tonan,** fr. A.; **alinggiha tuhan akaron lan sangari ingké ring patani tonan,** ald.

, in pl. v. t a n h a n a m. c. aanh. onder t ĕ n g ĕ t.

(?), *l i m a n, Sm. Z. 34, 4.

, s., **gĕni munggwing pañdé gĕnding, wrĕdanalu** (?), **tanunapât, hawibhuk, ngaranya.**

(te lezen t u r n i r a, Z. E. 's knie?), Ag. (vert. v. û r u?).

, t a n w w a r a, W. Z. 15, 12, B. Z. 1, 26; vgl. n o r a.

, s., t a n g k u l a k.

, z. onder t i n a r o d j a.

, bal. ben. v. 't â r j j â-metrum; vgl. s a r o ñ t j a.

, t a n k i n o n ĕ n g h a n, Anj. Z. 5, 5.

, sas., t a n a h; z. onder p ĕ s u.

I. (*goed gaar* enz.); **mananĕk,** R. 25 Z. 8 (m a l ĕ b ĕ n g a n); **tinanĕk,** 14 Z. 2, 13 (k a l a b l a b); **maljkĕt kadi tinanĕk,** Adip. 30, **tinanĕk dèni panasnikang wé,** 115; Sut. Z. 83, 3 (mal. t a n a k, lamp. t a n o q); **patanĕkan,** B. Z. 10, 2 (p a ō n n é ñ d j a k a n).

II., **mĕtanĕkan,** *bezinken* v. modder of zand v. d. droesem v. d. t u w a k (vgl. g ĕ n ĕ k, t a n ĕ g en d ĕ g d ĕ g); **tanĕkan,** *bezinksel* v. vocht; **asĕm lama kamal tanĕk, lunak tanĕk,** g e k u s k u s de tamarinde om hem jaren lang te kunnen bewaren, *a s ĕ m k a w a k, Us.; **sok tanĕk,** tj u k a; **tjuka tanĕk,** *lang bewaarde azijn* (vgl. onder t a ŭ n), **nglunak tanĕk,** ook v. iemand, die steeds dobbelt, zijn werk verwaarloost, d ĕ n g k a l.

, sas., s a j a n g a n g; vgl. a s è q.

, z. onder t i n d o q.

, sas., a d j a k.

en t a n i k a q; **batanika,** sas., n g a n d i k a; **tanikaq isiq allah, si tanikaq nu lampaq.**

, **mpu tanakung,** dichter v. d. L u b d h a k a en W r ĕ t t a s a ñ t j a j a (ç. jaar 1050).

, B. Z. 54, 8 (prabĕkĕl), Z. 36, (8 gĕbangan), R. L. Z. 11, 1 (punggawa); **para tanda**, Z. 39, 3 (patih mwah para punggawa), Adip. 17; Nandaka noemt zich een tanda v. Çiwa, T. b. Z. 3, 13 en 14 (T. Z. 2, 19 satanda); **tandâgĕ'ng**, *minister, schatbewaarder*, Sum. Z. 39, 7; **wadwa tanda** v. lieden door den vorst uitgezonden, om naar gestolen goed te zoeken of iemand op te pakken (T. a. Z. 3, 7 mantri), T. b. Z. 4, 129 en 270 (*mal. pĕrtanda, *beul*, vgl. jav. prangtandang); **wwang atanda**, z. bij karinju; **panauda**, R. 23 Z. 8, 8, **simâ katandan**, aanh. onder kudur, **sawah katandan**, O.

2°, *een vaandel, banier*, Bh. 66, B. Z. 81, 42 (tĕngĕran, tunggul), **punggĕl tang tanda**, onder de ongunstige voorteekens, aanh. onder utjyar; **tulisakna ri dhwadja tandangkwa paknanta**, Adip. 37; **tanda pudjanĕnira**, v. vaandels, 45; vgl. Wir. 63, Bh. 23 (bis), **tanda bâlun wwang kabhajan**, Wir. 28; **maling katanda**, z. aanh. onder tĕlĕs.

3°, **tinanda**, *gemerkt* met een figuur als zegel v. e. vorst, z. b. v. onder mîna, tjandrakapâla, lokapâla en garuda.

, **nanda**, iemand op 't njĕpi de kris of iets anders afnemen (voor de bewoners v. l. dèsa is de boete 2500, voor de anderen 150), gesmokkelde amfioen *in beslag nemen* vgl. ngrampas); **katandan**, eigenn. v. e. dèsa in Gj., van waar de laagste brahm., v. moederszijde v. e. slavin v. e. bandèsa mas afstammende, afkomstig zijn, worden door de andere brahmanen niet geacht, staande nog beneden de kaju mas; z. patapan.

, **nandu**, *voor de helft v. 't product* een anders akker *bearbeiden* (vgl. jav. bumi panandon); ook v. iets, dat ter helft uit een verstopt gat gestort wordt, ook bij 't plukken v. koffi; ook *twee v. iemand*, die juist de helft v. zijne kinderen in 't leven heeft (z. onder tlu, lanjah en vgl. mĕgantalan, mlaisin); **mĕtanduang**, **pĕtanduang**, zijn akker door een ander *voor de helft v. 't product laten bearbeiden*.

, jav., de bajan zeide tot zijn heer Basir, **dipun kaiah sira tando masoji, tahun ing ajun puniku, tanana sadèng wandan, pada wĕdi anggris wong agrami iku, pala sawakula njatak, tan ana tinumbas bèndjing, djuragan basir pratjaja, maring paksi bajan kaiah dèn tando, masoji kaiah dè(n) tuku, djènadjèn kalih juta**, ten gevolge waarvan bij veel winst behaalde, Tjat. Z. 3, aanh. onder krangkèng.

I., passive vorm v. *ninda, Atp. 15 b. (bis), *mèdi, *pramada, *irṡya, *hèwu; **satata iba tinda na ban djagaté**, *lanâ ninindâ kita dènikang rât; **ramjangumuh arti tuminda kadyaçrama'n**, T. Z. 5, 50; **tinindâpi tan wruhing** (?) **dèning**, Hadji D. 75 (hij deed alsof hij 't niet begreep?); **tininda**, aanh. onder mahâdjana (katjatjad), **tininda dèning djagat**, *tjalânaning sarât; **tininda ring para**, H. Z. 43, 3; **tan djrih tèki tindanĕn ing para djana**, T. b. Z. 4, 11; z. nindâ.

II., **mětinda,** *een voorwendsel,* het zij vermoeidheid of iets anders *voorwenden* om het op een ander te laten aankomen, wanneer men iets uit te voeren heeft, bij 't geen de meester beveelt; **hajwa pratinda mwang matunděs²an,** Sk.

, **gěgěr² atiṅḍutiṅḍu ri samîpaning narmmada,** Rm. Z. 32, 7, **sawang ghaṅa patiṅḍu² nahělět pasawahanika wanwa lèn těgal, banjunyan angěběk bangun djaladhi râmjan angaluni galěngnikâlaris,** Z. 14, 8, **ngkâné djurang² atiṅḍu tahěnya mârně'b,** Z. 13, 13.

, s. (*snavel,* z. onder p a t u k, d j a l a t u ṅ ḍ a en t u ṅ ḍ â g â t a), Ar. Z. 3, 2, *verdieping?* v. e. wagen, ald. Z. 9, 15; Sut. Z. 73, 14, vgl. Adig. 6 (vgl. jav. en z. u n d a); **ring tuṅḍaning pagulingan,** Hadji D. 2; udjar **tuṅḍa,** Anj. Z. 29, 1; **tuṅḍasâra** (ed. Tr. **tuṅḍa sâma**), B. Z. 82, 3; **tuṅḍanya** (b.: b â) **makadharmma juddhanikanang kahjunku jan paprangа,** B. Z. 73, 5 (l w i h m a k a k a n t i k a d a r m a n é m a p r a n g ě n t o n é s a d y a j a n g k â i j a n t ě k a n i n g w è r i, g a w é t j a r u l ě w i h d a r m m a j u d a p u n i k â m a n a h m a m i m a l a g a); **tusanyâhning atuṅḍa²,** L. Z. 3, 8 (u r u s a n y a i k a m a â m b a l[1]); **çabda anundatuṅḍa,** a r ě r ě k o n; **tuṅḍa² kadjanghulwa,** aanh. onder p a r a ḍ a h (u n a d i k a j a n g w j a k t i), vgl. onder a m b a l II.; **tusnyèki tinuṅḍatunda piniharḍjdja pinarigi těpinya tut sisi,** kk. Z. 4, 3; **tinuṅḍatunda sapta,** T. Z. 1, 47, Wtb. III. 16 b.; Mal. bl. 18 b.; vgl. Sut. Z. 126, 7, **wrětta tinuṅḍatunda,** Kid. Pam. Z. 4, 8, Kid. Sund. Z. 1, 2, * **tuṅḍan,** Hw. Z. 23, 7.

2°, **tuṅḍarâdjya,** residentie v. M a l a t u ṅ ḍ a, z. onder k ě ḍ u n g.

of t o n d a, *een stuk lood* om de hengelhaak in zee te laten vallen, ten einde te weten hoe diep het is (z. b ě b a t o n); **tunda² tulud** v. iemand, die door een ander, die het zelf had moeten doen, bevolen wordt iets te doen; **nundènang undaâng; mětunda,** *een ander zenden,* die hebben wil, dat wij gaan?; **sampan nunda,** *een overhaalschuitje* Kid. Adip. b. Z. 1, 33 (vgl. mal. tag. o n d a); **nonda,** *op sleeptouw nemen* v. d. stoomboot b. v. (vgl. n d a n d a n); **nundaâng,** iemand op kondschap uitzenden: vgl. n g u n d a â n g; **djanma tundajan,** K. A., s ě p a n g a n; **durus(ang) pakajunan, mañdjakang i buduh, anggèn ratu tundajan mangajahin di pamrěman djuru abin,** minnelied. **nundèn,** z. t u n d è n.

, z. onder t u n d a.

(?), **alahamarěki tandah sangsaranta katětěhan,** W. Z. 6, 1 (k a l a h t j â i d i p a è k n j a n é t i n g k a h n j a n é m a n j a k i t i n m a n i n d i h i n, k a l a h s a n g m a n d ě s ě k t î n d i h a k a s a k i t a n t j â i k a û n g k u l a n, k a s o r a n t a m p ě k a n g s m a l i h k a s a k i t a n d è w a t i n d i h a).

I., jav., v. iets, dat opgelegd 't onderstaande bevestigt, Tt., aanh. onder s u m a n a s a II; **tětiṅḍih,** *overwinnaar, heerscher* als de Balineezen op S a s a k; *lijkkleed?*; **mangalih kasa patjang tatindih i gusti twan**

mabaän kasa angan akĕsitonja tĕkaning sèh blus (?) **ka tabanan, di puri mangulidig pramañtjané wirang mwah prabkĕl makĕdjang ngaturang patjang tatindih kasa kajuän pada miturunin „suba puput sapratèka paringkĕsan lajondané rurubé makanda putih bali lèn kasa dabdab sisi duür widjil manjaré** (?), Rm.; **titindihing wukir**, bij de çèwasogata vermeld, Mal. 390 bis, 381; z. tindih II; ***atindih**, W. Z. 21, 7 (masundul, tanpapĕgatan), v. vele dranksoorten, Smw. Z. 6, 43; **atindih asulam i harĕp**, W. Z. 23, 3 (matindihan kaärĕp, matimbal ring arsa masulung[1] ring ahjun); **matindih** v. gesneuvelden, B. Z. 42, 18 (matap, matumpuk), Z. 43, 11, sanggah bovenaan versierd met prada; **tumiṅḍih**, *voorwaarts rukken* v. aangevuurde strijders, Was. Z. 2, 23; **manindih** v. droefheid, *angandĕhi, Br. Z. 4, 2; **tinindihan**, W. Z. 30, 10 (tinĕtĕhan, kaĕbĕbin); **matindihan**, *asulam, *kumusuh v. op elkaâr volgende geluiden b. v. v. d. ontploffingen v. e. long; **mĕtiṅḍihan**, z. bij bĕĕnan.

II., *zeker dier?*, Smw. Z. 2, 4 of een voegwoord?

I., *getrouw*, zijn woord *gestand doende*, *satya; **ban tindihé, sang prabu**, *daar de vorst zijn woord gestand wilde doen;* **atindih padĕm**, *atoh pati; **patindih ring pangandika**, *satyawâkja; **nindih kadiran**, z. onder dhîra; **nindihin**, *zich aan* iets of iemand *houden*, hem *getrouw zijn* v. e. vrouw haren man, v. e. dalang de woorden *getrouw volgen* v. 't door hem bij de voorstelling geraadpleegde geschrift; **nindihin munjiné**, *zijn woord houden*, tegenov. ngĕlong m., R. 40 m.?; **nindihang**; *magĕhi; **nora nindihang kadarmané né malu**; *lumĕbur sudharmmanènguni.

II., z. tindih, **nindih**, h. v. ngukup? *steeds bij 't spel winnen*, iemand *ten onder brengen.*

I. v. taṅda?; **mantri atatandan**, Mal. 123.

II., sas., idjĕng (mal. id.); **tĕtaṅḍan**, bun.

I., *rug* (gigir en ungkur); ook v. 't lemmet v. e. wapen, tegenov. rái, *wreef* v. d. voet, 't bovenste gedeelte (lamp. en bat. tundun, mak. tunrung en bug. tonrong, maar v. e. wapen, z. giing); *de buitenkant* v. e. tjapil, waar 't vlechtwerk fijner is, tegenov. basang; **mĕkalah tundun** (mĕkaōn ungkur), *met den rug naar iemand toegekeerd;* ook mĕkalah ori; **ngukir tundun**, *belasteren;* **tulang tundun**, z. onder sĕguk; **nundun** v. vluchtenden (zelden denkelijk om de gelijkheid met 't actif v. dundun); **nundun pada malaib**, v. verslagen krijgsknechten, Br. k.; **nundun pĕnju** en **n. sambuk**, z. onder p. en s.; **kalah tundunina**, tegenov. aĕpina.

II., sas., idjĕngan (sund., vgl. tandan); **satundun**, saidjĕng.

v. tunda?, **nundèn** (ngènkèn of mĕkon), *bevelen, afvaardigen* (ngandikajang, ngutus); **manundèn**, *angutus; **tundènan**, *duta; **tjai né djani rumakṣa tundèn bapa kirthinin bapa makabèhan, tjai puniki**

mandisi tundèn bapa papunyanin dèwata sami en **tjai ika mangraksaha anaking hulun, piūtangin bapa sami,** vert. W. Z. 141, 12 b.; **nundèn ngruruh; tundènan bapanè,** *mijn zendeling;* **sapikandannjanè i mrati mati, nè suba tundènan(g) mĕnèkang di tulis pangèling**²; **matundènan,** *motus, matundènan; **managih glahnjanè kĕma ka bakung, madan ni kaba**² (de gezonden persoon); **matundènan i dètya,** *(ng) konikang daitya; **matundènan** en **manundèn,** *umutus.

I. (durung of dèrèng), to en 'ndèn, *nog niet;* **sa tondèn nè mĕdjalan,** *voor 't op reis gaan.*

II., tundèn; **tondènanga,** kinonakĕnikå, B. Z. 85, 16.

, jav., h. v. pula I., **nandur,** h. v. mĕmula; **nandurang,** h. v. mĕmulajang; **tanduran,** Br. Z. 50, 6 (pamulajan); **tatanduran,** *tanĕman.

II., sas., patuh, lonto?, **tjahja tĕnang mĕnah tandur.**

, vgl. undar, **djèèt tundar,** *strik met 4 oogen* om van alle kanten de kip te vangen.

, *jav., in pl. v. tandwa (vgl. jav. umrang in pl. v. umwang), aanh. onder tarimpus en djamirah.

, *mapitanwruh, *zich dom houden, doen alsof men het niet wist,* jav. pitambuh v. tambuh, dat nog tanbuh gespeld wordt; fr. S., tambruh (mad. tambu of matambru); **katandruhan,** aanh. onder pranagata en pandan; **bli nambĕt katandruhan,** Djp. Z. 3, **dong orahin bli lintang katandruhan,** ald.

, oost jav. of mad. (*een dansmeid,* z. onder padjan), *deun* of *lied bij den dans* van b. v. gambuh's (vgl. ngadj. en tkap III.); **atandak,** B. Z. 4, 27 (mĕgĕgĕndingan, makidung), *mangidung; **nandakin,** *met gezang vergezellen* een dans; iemands zeggen *beantwoorden?,* **lwir manandakin,** *lwir åmbahan; **katandakin,** *kinudungan; **pĕtandakan,** nm. v. e. plaats binnen de paleismuren, waar zich de vorst nu en dan neêrzet (z. onder sumanggèn), *widjil pisan; eigenn. v. e. dèsa (karangjuda).

, **nanduk,** z. tjanuk en onder bĕkĕm.

I., jav., **matanduk,** *vertrekken?,* B. Z. 99, 9 (mamargi), 45, 17 (kadalumuk, datangngkåna); **tumanduk,** Mal. Z. 3, 75 (manglaüt), **tumanduk,** *tumamå (vgl. mad. manduk), *masĕ', R. Z. 8, 2; **tindak tandukè, lwir lingir,** Hadji D. 91; **kadunung katanduk alaris,** B. Z. 40, 23 (kna inodjog tuwinja).

II., *hoorn* (mal. enz. id.), *singat (vgl. sungu); nm. v. e. slag en een aan de uiteinde spits toeloopende mangga-soort (z. golèk); **kama tanduk** van een pas opgeschoten pisang boompje naast den hoofdstam; **kuping ngliwati tanduk** v. minderen tegenov. meerderen (vgl. onder çrĕngga).

, **mĕtĕndak,** *des nachts uit gaan visschen* om elders te verkoopen; **nĕndak,** iets *koopen om weêr te verkoopen* (nĕndak kopi,

n. bunga enz.); **nĕndak katĕndak**, v. e. waar, die door versch. handen gaande, duur wordt, ook v. e. gerucht, dat aldus grooter wordt (vgl. onder djĕkdjĕk); **dagang tĕndakan**, v. d. vrouwen, die ergens gaan zitten, om iets op te koopen, om het weêr elders te verkoopen (z. ngadang).

ᬢᬾᬦ᭄ᬤᬓ᭄, Brhm. 57 (vert. v. hraswa); **arddhâtĕndak agĕ'ng awaknyan ahirĕng warṇanya kadyañdjana**, zeer ineen gedrongen? v. e. monster, Brhmd. Z. 1, 21 (bat. djokkal tunduk, de kortste *span*); **atĕndĕk kadi wwĕl**, Ag. vert. v. kharwwatwam), **matĕndĕk djaridjinya**, aanh. onder saptawâra; **kajwatĕndĕk pangnya**, *sipa (?).

ᬢᬶᬦ᭄ᬤᬓ᭄, jav., B. Z. 98, 8 (pagĕlar); Ar. Pr. 42 b. B. 1, 2 o.; **tinindakan**, v. lijken, B. Z. 87, 21 (kalangkahin); **pinakatindakanira** v. schilden op 't slagveld, Br. Z. 44, 6 (masawang drupan dané).

2°, *gedrag* (vgl. lakšana); **salah tindakan**, aanh. onder bĕngĕh; **mĕtindakan**, *stappen;* **dwang tindakan**, *twee schreden;* **miatindak tan patut ngamĕl bantĕng tityang punika**, *deed onrecht* door dat hij enz.; **limanya tindakanga**, *tanganya panglakunya.

ᬢᬶᬦ᭄ᬤᬶᬓ᭄, sas., subĕng mas, in tegenst. v. sĕngkang (vgl. jav.); **titindik**, subĕng (Tab.), *staafvormig oorsieraad* (vgl. mal. en sund.), **tanum sadya nani idup dadi waluja, sanggup dadong nindikin, nani kakuningan, djaüm dadonga lawas, kukuningan nu akatih, dadong toktoka, to anggon dadong tindik**, Tj. b. Z.; **mĕtindik** *van een gouden* subĕng *voorzien* v. 't oor; **patindikan**, usĕhan koping, fr.; **wĕnanga ta sirânindika** (hds. nindita) **raraj inakwakĕn** (hds. raré i), **angguntinga kunang**, Wrt. 46, vgl. onder ᬢᬶᬦ᭄ᬤᬸᬓ᭄, **pakatindutinduk akaré** v. e. wolk, B. Z. 40, 10 (wawangunanya katinggalan, mamunduk² matjĕblĕng).

ᬢᬶᬦ᭄ᬤᭀᬓ᭄, sas., mĕdĕm (rĕbaq; mak. tinro, mal. tidur, ngadj. tiroh, kating. tiru, lamp. turuj, smbw. tunuq, tag., bis. en magind. tulug, bic. torag, mad. tèdung, z. *turù).

ᬢᬸᬦ᭄ᬤᬓ᭄, *weverspoel* (sas. en jav. tropong), vaak v. bamboe en rood en wit gekleurd, kost ongeveer 5 bal. duiten, voor dien prijs althans door Klungkungĕr's verkocht (vgl. mal. turak?); **gondong tundak**, een kwaal, waardoor men niet slikken kan en ten gevolge waarvan vooral dieren sterven; 't is eigentlijk een kwaal v. varkens, die alsdan sterven ten gevolge van 't doorbreken v. e. gezwel binnen in; **padang tundak**, zekere grassoort met naaldgelijke stengels, door paarden zeer gewild.

2°, ben. v. e. anggrèk-soort; **awan tundak**, z. onder awan III.

ᬢᬸᬦ᭄ᬤᬶᬓ᭄, **rèngrèngé mirib tundik**, aanh. onder babalang; **mara tundik**, lukus v. d. padang maling² of p. gĕtap; **silih tundik**, *silih gupi, aanh. onder gwal; **buka tundik buka dundun atinira**, fr.; **i tundik** eigenn. v. e. wonder urangka, waarvan 't pèlèt op komt zetten overal, waar men er den vinger op zet; z. onder plongkor; **nundik**, iets *aanstooten* iemand met een vinger *eventjes aanraken.*

, tusuk? (vgl. tindik), Wt. 36 o. (mad. tonduq; jav. sunduk; vgl. onder tajab); **tan katunduk ja dèning hědduk nis** (ontbr. in b.) **shâhâh**, R. 21 Z. 4, 2, d. (tan katahěn tusuka dèning enz.), aanh. onder těnggěk.

, sas., een beker v. bamboe grooter dan de olak; vgl. klok.

, vgl. tanikaq.

, z. aanh. onder *tinduk.

, aanh. onder těnggěk.

, z. onder těṅḍas.

, jav. (*op;* vgl. de 2 beteek. v. tlah); **garjjang taṅḍěs atitis** v. e. weg, T. b. Z. 2, 2; **taṅḍěs arěsik**, Mal. 300; **ataṅḍěs** v. e. schoon erf, L. Z. 2, 9 (tatingkahan! vgl. mal.); **těgal harahara ratâ dukut ataṅḍěs**, kk. Z. 24, 6; **pasipasirikâtaṅḍěs arata**, ald. Z. 14, 8; ***mataṅḍěs** L. Z. 3, 4 (tjopong; vgl. men. mal.); **matanděs**, K. A., vrn. = makuris en magotra, ald. vrn. = maguntting; **tinanděs inapitan** v. 't hoofd, R. 5 Z. 8, 8 (tinalěnan buka djapit); **kataṅḍěs** v. 't voorhoofd door een pijl, Wir. 59.

2°, jav., **glis sami mulang manggar mangambjar nanděs di sisi**, U. Bll.; **sampun màtjangtjang, katanděsang di sisi**, v. e. vaartuig, Meg. 58.

3°, **bantal tanděsan**, *wiradja, warda; **alungguh pwa çri hadji ring palangka tjandani, ginlaran (pra)madani, satanděs araras**, Pam. b. 58; de kidung Z. 6, alinggih ring parjjangka tjandani „atilam pramadani; aanh. onder tahas; ring parjjangka tjandana giněłaran paramadami, ja satanděng (sic.) sâraras, Pam. b. 12; **tětaṅḍěs**, z. onder djagut; **mětaṅḍěs antuk djinah**, v. iemand, die de koopprijs zijner vrouw niet betalen kan (vgl. tanggěs); **kataṅḍěs**, h. v. kapijalang of kasěngkala; **wětu rěrěg nagarané di gjanjar anaké agung manggis èwěh mambaösang rasa tan kasambanan, wirèh mañtjana mabalik nanděsang raga ngadalěm sarěng sami**, U. Gj. 2.

of tanus; **lěngis tandusan** of tanusan, *lěnga klěntik, door kooking verkregene klapperolie, tegenov. l. děgděgan; **nandusin**, *uit* klappers *olie persen door kooking*, zoo ook uit de djarak kliki.

, *jav. (R. k. b. en Anb., 62, 107 en telkens), *hoofd*, gekuischter dan těras (prabu, duür, sirah, ulu; jav. ěṅḍas), B. Z. 105, 5 (duür, çirsa); **1 satěṅḍas**, B. Z. 105, 5 (saülu[2]); **arěp aměranga ěṅḍasmu**, Ww. b. Z. 2, 17; Und. Pngr. 89 (mal. měněndas, *onthoofden*); **těndasan**, een *afgehouwen hoofd*, Tj. b. 55 bis; *W. Z. 5, 1 (těnggěk, mastaka); onder de spookgestalten, Br. Z. 31, 3 (kumangmang; vgl. onder mastaka); **kaün těṅḍas**, z. onder kaü en kulak; ***panaṅḍás**, W. Z. 21, 8 (pangarěp, pangaṅdjur); **paněṅḍas**, R. 7 Z. 19, 5; **sang nâradânung paněṅḍas**, 19 Z. 5, 3 (pangarěp paling paputjuha).

2°, **těṅḍasing mas**, O. h.; **tuměndas irikang dèça hastinapura**, Wir. 30, 34, Utt. 42, 44, 103; **tinaṅḍasira**, R. Z. 113, 1 (odjog

dané); Bh. 75; **tinĕṅḍasakĕnya** (jav. hds. t i n a w r ĕ w a k ĕ n y a?), *zij hebben* I n d r a uit den hemel *verdreven?* (de tekst bij Gorresio, p r a tj y â w j a), ald. 10; **anaṅḍas pasirèng smarakaṅḍi** v. vaartuigen, Spt. Z. 5, 9.

, sas., vrn. = o t a k; z. t ĕ ṅ ḍ a s.

(vgl. andus, dusdus en k ĕ d u s; bat. t i m u s en t i m b u s, *rook*); **tindusan**, *uitwaseming*, ook v. rook (bat. t i m u s en t i m b u s, nias. s i m b o), *vochtige aanslag* v. regen, waardoor eetwaren klam of week worden; v. p a d i, i j a b a n; **tindusin api**, *geblakerd*.

, **sangsaja tundĕs sinrĕg**, R. L. Z. 1, 95; **tinuṅḍĕs** v. d. hoofden den apen, R. 20 Z. 17, 7, Z. 18, 14 (k a t u d j u), Z. 19, 7; **tinuṅḍĕsing lawan**, ald. 53, **katuṅḍĕs**, Sut. Z. 91, 6 (k a t ĕ m u), Z. 99, 12 (k a ü n g s i); **matundĕs'an**, aanh. onder t i n d a II.

, z. onder d w a II.

, **nandalang**, iets op iets *leggen* als op een kerfblok; **katandalang**, *l i n a ṅ ḍ ĕ s a k ĕ n; **tandalan**, *onderlaag*, waarop iets als kerven, snijden, hakken geschiedt (of wel valt?, vgl. t a l ĕ n a n); **mĕtandalan kunjit** v. d. oorlel, die te doorboren is op een stuk curcuma rustende.

, aanh. onder w a s t u.

, s., n a s i; **sarwwa widja makâdi taṅḍula tila mudgaprakâra**, Wir. 1.

, s., z. onder b a j ĕ m.

(?); **tumaṅḍĕm**, R. 7 Z. 12, 14 (t u m a n d a n g).

, **angalakĕna pataṅḍĕging musuh**, B. Z. 2, 32 (n g a s o r a n g i k a p a n g a m u k ç a t r u n é, n g a s o r a n g s a p a t a n g k ĕ p i n g a r i); **sâksât ṡûrjja sahasra wimban umidjil mangilangana patandĕging pĕtĕng**, Rm. Z. 25, 4.

, *de top v. 't vaandel*, Wir. 59.

, s. (t u ṅ ḍ â g h â t a?), v. d. sneb v. e. vogel, R. 5 Z. 2, 1 (m a p a l a k a d i d j u n, l w i r t u m p u k a n d j u n, waarbij men aan g h a t a heeft gedacht), z. t u ṅ ḍ a.

, z. onder t u ṅ ḍ a.

I., jav., **tandanging musuh**, B. Z. 3, 29 (p a n g s ĕ h i n g a r i, p a g u t), Z. 101, 6 (t u m a n d a n g); **tandangning râksasa**, Sut. Z. 99, 6 (p.); **matandang**, Br. Z. 13, 16; **matandang**, *loopen met slingerende armen*; ***tumandang**, B. Z. 85, 14 (k a ä r ĕ p), *m a s ĕ', R. 20 Z. 15, 1 (n g a m a r a k a n g), *t u m ĕ ḍ u n, *optreden* in een theatrale vertooning, Ww. b. Z. 1, 63, bis, *l u m ĕ k a s; **tumandang maṅtri** (z. onder m a n t r i), zoude de benaming zijn v. 't onmiddelijk na den dood verbranden v. 't lijk (vgl. t u t u h s a m b u k); **kumatandang** v. e. haan (tag. t a n d á n g); ***anandangi**, *aan* iets *werken*, *met* iets *bezig zijn* te vervaardigen, Hadji D. 11 b (bis); **nandingin**, Gj., n g a r j a n i n t j a r i k.

II., r a r i s; **tandang sĕgĕr djati mula**, *waarop* de rat *weêr gezond werd*; **sakatoné kawula, tandang kawula pinukul, tjinakar tur dèn umad**, R. sas. Z. 1; **tandang** (j a t a) **angrungu swara**, ald. 1 Z. 6; **tandang** (d a d i); **kawula pinanah**, ald. Z. 1.

III., verkeerd in pl. v. 'sandang door 't actief nandang ontstaan; **tandangĕn laranė**, Bs. bl. (bis); **tumandang**, z. kumandang; **atman anak, tanpanaür sasotipun, ngatĕpukin kènė påpa, lĕmĕng lĕmah manumandang**, Bgd. 11.

, jav., B. Z. 75, 13 (saïrib ring, satanding r.); naast maru, Atp.; **pada tandingnya**, v. 2 personen, die tegen elkaâr opgewassen zijn, aanh. onder mulih; **satanding ring**, *sama lawan; **satanding**, sama², *pada²; **tanpatanding**, T. Z. 5, 12 (twara njaminin); **aprabhawatanding**, z. onder prabhawa; **mĕtanding** v. offeranden, als bananen, gebak enz., *klaar gezet* in de schalen (tamas, tjèpèr); zien of de vechthanen even groot zijn in aantal b. v.; **pasĕgĕh tunggal kadjĕng nasi kuning masasaür madaging katjang komak sija tanding**, Us.; **nanding bantĕn**, *offeranden op de plaats zetten* zooals in de tamas enz.; **mĕtanding dangsah**, *bijna gelijk* in aantal; **tan wèntĕn nandingin kamlahanė**, vert. R. 4 Z. 1, 13; **nandingin**, *anghirib, *ngwijati, *evenaren*, op *zijde streven*; naast mambandung, aanh. onder barĕt; **tanpatandingan**, *niwårja, *sama² (vgl. saïrib); **nora matandingan ring njai** en **dahat tan satanding r. nj.**, *tamanpamadė ri kita.

2°, Bbg., sikut.

, **hana kuti dharmma kaçèwan atindung**, kk. Z. 29, 1.

 I., **nundung**, *tijdelijk verbannen, uit 't huis zetten; van zich zenden*, niet vergunnen te blijven, meê te gaan (mad. id.), vrn. = ngurid?, ***katundung**, B. Z. 94, 1 i. (kasondol); **katundung** (kapĕsisip).

II., jav. (*lokhert* te Pasuruan); **matindih matundung kasingguh**, R. 21 Z. 4, 2, de (katindih matulud njarèndèn); **makakurutug atundung tût hawan wah padanya**, R. 11 Z. 4, 11 (kagarĕdĕg matuük salantang marga gĕntuh sawangang); **atundungan**, 24 Z. 12, 4 (saling tuludang, pasaling t.); **anunundung**, aanh. onder mrĕga; **wwang anundung**, mrĕgabhaja; **wongir** (amrĕg) **apikat anunundung anggĕgĕrit mwang ararawan sakalangĕning margi**, R. L. Z. 4, 146; **panundung** v. e. opgejaagd hert, T. b. Z. 4, 249 en 252; **mrĕga panundung**, *wild?, game* of *jachthond?*, Adig. 20, vgl. krak; **kidang panundung** en **manuk aju** vertrapt wordende door een voertuig, daarop staat de boete van 50 pana's, Kutr. (Manu VIII 297, çubhamrĕga, pakŝi, geluk aanbrengende dieren en vogels.

, sas., trik, vgl. kalo en onder klèp.

, **ninut**, z. onder tût.

, s., **tantipåla**, aangenomen nm. v. Sahadèwa, Wir.; **tantigurwi**, z. tatigarwi.

 I., vrn. = ubaja, pwata; **kanèng tantu**, *vervloekt;* **angling bhatåra paçupati. uduh sira watĕk dèwa ngulun anibani watjana paratantu maring sira watĕk dèwa kang mungguh ring pura² parwata, sira bh. gni djaja umungguh sira maring gunung lum-**

pujang, bh. djajaningrat umungguh sira maring baratan „bh. putradjaja u. s. m. g. djruk „ana mungguh ring pèdjèng bh. mańi kalěba (sic.), **nga „bh. mańikumawang umungguh sira maring watu maděg,** Us. b.; **matantu,** *een verdrag sluiten,* elkaâr niet te beoorlogen?; *zich zelf vervloeken,* iets kwaads zich toewenschende, om geloof te vinden.

2°, **tantu sang purwèng djanma** v. d. steen op de Adamspiek, van waar H a n u m â n een aanloopje moest nemen, om naar R â m a terug te keeren (R. m. Z. 4, 48, t a m p a k), vgl. ald. 52, t a n t u v. e. plaats, waar iets geschied is, Tt. passim.

II., s., *draad;* **wědihanira sawit tantu,** v. die als een brahmaan gekleed is, Sut. Z. 109, 1 (a t u[2]); **nihan tantunyèng uni,** aldus geschiedde het v. e. volgend verhaal, T. Z. 5, 6 (s a p u n i k a u p a m a n i p u n n é s a m p u n); **sanghjang tantu panggělaran,** titel v. e. prozaboek, waarin over de eerste menschen enz.; **sang makatantuning raös,** * p a r a n t i n i n g n a j a; **makapinitantu,** s â k š i; **tumantu,** aanh. onder * w u s û (vgl. mad. t a n t o).

II., in pl. v. t a n t u n?; **sang mantri anglus nagari mari tinantwa,** R. L. Z. 7, 156 (s a n g a r j j a n g l a n d u h i p u r a m a n t ě n t i n a r i).

[Balinese script], **matantan dèning pětung,** * t i n u n t u n i n g p.; **mětantan,** *naar beneden gelaten worden* b. v. in een diepte; **nantan,** met een touw *neêrlaten;* een onderdaan in een zaak *steunen* v. 't hoofd; **tinantan,** * a t u n t u n (vgl. bat. en t a d t a d), * t i n a l i t a l i (vgl. onder * h ě n u).

[Balinese script], z. t a r i.

2°, h. v. t a k o n; **kawulané dèpun tantun, ěndi dalan kang sun tuté,** Stn. Z. 1.

[Balinese script] I., p ě p ě n g g a k v. winkeltjes hier en daar niet zooals de w a r u n g; **něntěn,** *voor een poos slechts een winkeltje houden* b. v. v. vrouwen, die onder een boom l a k l a k enz. verkoopen.

II., **batěntěnan,** sas., m ě d ě g d ě g a n.

[Balinese script] I., **tumuntěn,** jav., B. Z. 2, 14 (t u m u l i).

II., z. onder t u n t ě l.

[Balinese script], jav. **atuntun,** Lamb. Z. 15, 6 (t i n a n t a n); **atuntun,** Sm. L. 25, 5 (m a d a n d a n); **mětuntun,** *over de wierook met 't aangezicht liggen om haar bewustheid te verliezen,* zooals de s a n g j a n g's; **tumuntun,** Br. Z. 45, 7; **nuntun,** de goden *naar beneden zien te krijgen* ter bezieling v. d. een of d. ander, door 't zingen v. gedichten als de W a r g a s a r i, A m a d of D j o a r s a (**i ratu pambajun malih matuntun bilang samping,** Tj. b. Z. 2, 61); een ziekte *aanbrengen;* iemands verklaring *in extenso herhalen,* b. v. **tityang tan wèntěn sami ngodjah, nalěpèk minakadi nuntun** (zelden n d a n d a n), **sapańdjang atur pangumbalé ni wajan bali sakapti, dagingipun tjěnděk,** in de verklaring v. d. t o s a n, t j a i m a m b a ä n g b l i t u l i s s a i s i n j a s u b a p a d a k a t a t a s b a ä n b l i, b l i s i n g a d a m r a g a t a n g n a n d a n m u n j i n t j a i n é d i t u l i s t k è n b l i; **manuntun,** W. Z. 15, 5 (m a n a n d a n); **gadung kadi kamâsihěn pada lu-**

mang **bangun aharĕp ananntunèng hĕnû**, Sum. Z. 2, 3, aanh. onder rampah; **manuntuu angiring**, aanh. onder piḍara (nandanang ngapitut lampahé); **tinuntun**, Lamb. Z. 15, 6, L. Z. 3, 7 (maäbangan pring); **tinuntuning pĕtang**, B. Z. 7, 1 (inabang ing talang, matantan dèning p.); **anuntunakĕn**, B. Z. 18, 4 (nandanang); **tinahapan toja makapanuntun prana**, W. W. Z. 1, 7; **panuntunan**, ulur²an; **atuntunan tangan**, Z. 35, 5 (madandan asta); **matuntunan**, B. Z. 11, 5 (atali², tan pegat, matuntunan); **adulur matuntunan**, B. Z. 11, 5 (madèrèk matruntunan, madèrèk tanpĕgat); **matuntunan kanin**, Sut. Z. 55, 4 (atawan kanin); **matuntunan tangis**, Ar. Z. 65, 7; **atuntunan**, madjadjar, B. L. 3, 38; Kam. 24, tampjakan, Anj. Z. 21, 4.

, jav. (z. ton), **tonton mĕnèki pamuk inghulun**, Sut. Z. 97, 6 (iwasin, pabalihang); **nonton**, vrn. = mabalih; **tontonĕn ri manis²ni mukha sang wwang ahaju kari ring kadèwatan**, *zich voorstellende de* enz., Rm. Z. 7, 10; **tontonĕn**, aanh. onder long; **tontonan**, aanh. onder gĕmi II.; z. tjingah 2; **tontonan**, *unyanunyan.

, s., z. onder kawatja.

, s., **tantratjarita**, T. Z. 1, 26; **tantrawakja sakèng nitiçâstra**, T. b. Z. 1, 7 (z. tantri); **adawân patantrani manisni hajunira tangèh kâthâkĕna**, Sm. L. 2, 18.

, s., *snaar* v. e. luit (wina), Wir. 40. 2° of dyah Tantri (vgl. tantra), eigenn. v. e. vrouw, de dochter v. d. patih Nitibandhèçwaryya, die een reeks fabelen verhaalt, de verzameling waarvan ook Tantri heet en aan bhagawân Basubaga wordt toegeschreven; er zijn vier redacties van dit fabelboek; de eerste, de bekendste, vangt aan in de dĕmung-versmaat, de tweede uit een, zoo 't schijnt, geheel andere bron (z. onder prakaraṅa, waar men tevens zien kan, dat dit fabelboek veel uitgebreider moet geweest zijn), in de kadiri-versmaat (de hds. hiervan zijn niet vrij van Balinismen, z. b. v. onder daarbij vol fouten; vgl. onder mûtra), terwijl de 3° in proza, onder den naam gaat v. Tantri kamandaka (hierin ieder verhaal door een çloka gevolgd); 't verschil der drie bewerkingen, z. onder nandini, wiḍing, sangsargga, vooral onder çutji, èmbĕh, manwantara en wrĕśaṅa, waaruit te zien, hoe gehavend de tekst is, en tevens, dat T. b. bijna altijd 't proza volgt; over 't passif er in op zijn Balineesch behandeld, z. onder sunggi, de 2de bewerking bevat fabels, in de 1ste niet te vinden, zooals de elkaâr verlossende dieren (hiranyâkśa, ugata, astakrama en tunggapa), de slang en de rat (z. kadèn); van de 2 genoemde in dichtmaat opgestelde is het tot nog toe moeielijk te zeggen, of zij wel echt zijn; woorden als gandong, wahat, pèkat, kumĕl enz. zijn nog niet in 't oud-jav. aangetroffen; de varianten zijn zeer opmerkelijk, zie b. v. de aanh. onder rèmpong; dubbele vormen ziet men onder lâ en lala I; een der fabels, de geit. die een leeuw overbluft, vindt men ook in Ktj., maar

met een tijger (z. onder sumanadjanu); daarin is echter de put, waarin de tijger zijn eigen kop ziet, zoo het schijnt, een aardigheid uit de pañtjatantra, waar een haas een tijger verschalkt, z. Ktj. bl. 73; de wedstrijd v. d. kañtjil met de kèjongs, Ktj. (uitg. v. D. Z. 4) komt overeen met dien v. Garuda en de schildpadden; dat de Tantri op Java geweest is, wordt hierdoor bevestigd en tevens door een kort verslag van in de Preanger gevonden hh. door Holle, in 't Tijdsch. Btv. Gen. opgenomen; de 4de bewerking heet Tjatri of Tjantri; deze laatste schijnt onder Mohamedaanschen invloed geschreven te zijn en in een taal, die zeer modern is (djalèka en tumĕnggèng, in pl. van tumĕnghèng, z. onder tĕngha); bevat vele woorden, den Balinees onbekend (ki règol, pung, pangkalan, ambĕng, tañdo, punar, puli); ook is zij in de nieuwere versmaten (asmarandana enz.; een zang in palugon opgesteld, z. onder sulakšana, 2°); hierin treedt op een koning der bajan's, door een paar jongens (Kira en Upaja genaamd) gevangen, en voor een een hoogen prijs aan zekeren djuragan Basir verkocht, en door dezen weêr aan den vorst overgedaan (Catal., 309, spreekt van N̦angir, die den vogel kocht; men kan dezen naam, zoo men aan een verplaatsing der puntjes van de arabisch schrift wil denken met Basir identificeeren); het begin is als dat v. d. Tantri, een vorst, iederen nacht eene andere maagd willende beslapen, komt de patih er toe zijn eigene dochter, Tjantri of Tjatri, aan te bieden (vgl. Djm., 413 en vgd.); bij den vorst krijgt de bajan een wijfje, dat, nadat 't mannetje een verhaal ten nadeele der vrouwen gedaan heeft, een verhaal doet ten nadeele der mannen (z. onder suwangsa, en vgl. Catal., 109); dit stemt geheel overeen met 't geen in de derde in Lassen's Anthol. sanscr. meegedeelde spookvertelling verhaald wordt (vgl. onder piçâtja en nandaka); welke zonderlinge verhalen er in voorkomen, kan men zien onder borong; aangaande de eerstgenoemde T. is op te merken, dat 't gedicht op Bali geschreven is, niettegenstaande er v. d. bal. spraakkunst geen spoor gevonden wordt; zulke woorden als aluh, rumpuh, lading, pètu en pèkat zijn nog niet in 't Oud-jav. gevonden, en vermoedelijk zijn er woorden in gebracht, die nimmer op Java in omloop waren, zoo b. v. nitjara (dat er in onzen tijd nog zijn, die 't Kawi kunnen schrijven blijkt wel uit de aanhalingen, ontleend aan de Kid. Pam., die men in dit Wdb. verspreid kan vinden); sommige verhalen er van zijn Buddhistisch, z. b. v. onder palatuk; de geheel bal. Tantri, te oordeelen naar een handschrift uit Bugbug, dat niet verder gaat dan de fabel v. d. blufferige geit, bevat sasaksche woorden (z. kodong, pusut en sorok II.); 't gedicht is wijders van zeer jonge dagteekening, want men vindt er 't portug.-mal. krèta in; van verhaspeling van woorden een vermakelijk voorbeeld onder wâlukârṅnawa; sommige eigennamen verschillen van die in de andere T., z. pawika, dyuta, en sènuka.

2°, *fabel*, vertelling, waarin dieren sprekende optreden.

, **nontoq**, sas., ŋjaŭtin.

en tuntĕn, sas., ĕnggung, vgl. suntĕl.

, W. Z. 35, 4 (tjarita, pangawi, polah).

I. v. d. blik v. e. bedwelmde.

II., **nuntung**, sas., ŋjungsat v. e. kind b. v., dat met de voeten 't eerst er uit komt.

, z. onder sunting.

, **tontong alah**, z. onder kalijalah.

, z. tandus.

, h. v. ĕdih, maar als de persoon, van wien men iets ten geschenke vraagt of ontvangt, voornaam is (vgl. mamitang), ***anunas**, Lamb. Z. 9 (aminta); **nunas**, h. v. ngalih nasi en soms naast nĕda; **nunas itja**, *angaçraja (vgl. onder olas), *saranagata, ook uitdrukking gelijk staande met *ik verzoek u* bij mij te komen, met mij te gaan enz. (tegen een meerdere of vriendelijk), Meg. 100, 39, 90; aanh. onder ké, *in dank aannemen* een geschenk, aanh. onder añtjing; **nunasin**, ñdjĕmakin, namentl. als de persoon, v. wien men iets aanneemt, voornaam is; **nunasang**, in pl. v. nakonang, als de vraag tot een voorname is gericht; **kĕna kĕtunasang** v. iemand, die vergif heeft binnen gekregen; **tunasan**, *spijs*, Hadji D. 68, vgl. tut. 30.

(lees tawwang?), *geluid* v. pauwen, Sm. Z. 18, 6 (panjalulong).

, Bjw. (*titil²), T. Z. 5, 1 (tiling, jav. trinil, sund. tilil, batav. tinil of trinil, *oeverlooper*, actilis hypoleucus), z. bĕrsèt.

(?) **tanapa wawang**, B. Z. 73, 4 (tanpakarana glis, z. onder koma).

, gedeelte v. een residentie, waar iemand zijn intrek neemt, Tj. 209, b. (bis), ranupatya, ald.

, z. onder tanajan.

, s., putra, wĕka; **tanajan thani**, Pg., 15 (wang tani), pinghaj, akurug anak thâni, O., zou aan tanaja doen denken; **tanajan mami**, Bh. telkens; (m. c. in pl. v. tanaja m.), B. L. 3, 9, tanajan bhatâra ald. Z. 2, b. (wĕkan bh.. putra sanghjang; **duh tanajan mami**, door Nârada tot Râwaṅa, Utt. 44), maar de *n* is in den regel meer bal. dan oud-jav.; **tan dadyanira tu atutura ring kadharmmabuddhin, kâraṅya sanmata ring tanajan thâni, sâksâtnira dharmmâtmadjamûrti djagatpâlaka, çaraṅâçrajaning pradjâ, pinakèkatjhatraning balidwîpamaṅḍala, matangnyan turun warânugraha pâduka çrî mahârâdja, irikanang karâman i pakwan sapasuk thâni, winèhnira apasak lâwan karâman i bangkala**, O., b., IV, 4. a; **katka tkèng tanajan thâni**, T. Z. 5, 57 (mawah wang djaba sami tĕkĕd ring djaba; **tanajèng** (?) **dusun**, T. b., Z. 4, 256, Tj. 1 48; **tatanaja** naast purĕdja (putradjâta lezen?) en watahat, anak²an, **Tjt. 22.**

II., **tanajan wanwa**, Brh., 2 (een stamw. tanè of tanaj, vgl. men. tanèj, zou hier aangenomen kunnen worden of is het 't mad. tanèjan, *erf?*).

, z. onder tanja.

, z. onder tonja.

, jav., **tlik tanĕm**, *geheime spion* v. mannen (z. prabaduta); **kunang tanam ni wwad sanghjang mahâmèru ring prĕthiwi, sèwu nam** (nĕm) **blas jodjana, kunang pangadĕgnira wwalung puluh jodjana, lâwan patang jodjana**, Bh. 8 (vert. v. jodjanânâm sahasrâni, sodaçâdhah ratah (?) tathâ, itjtjaiç tja tjaturâ çîtir jodjanânâm nahîtalé, vgl. 't orig, 205); ***marmma tanĕm- ikang turida râga**, Sm. Z. 24, 4 (kadahaan panañtjĕb lara smarané); **mĕtanĕm**, *egraven worden* (mapĕndĕm), ook v. e. plant; **umanĕm** v. achterdocht, Wir. 19; **tumanĕm i dada**, B. Z. 42, 8 (nggalungganḡ, tumañĕb); **nanĕm**, *begraven* een lijk (mĕndĕm; al. tanam, bat. tanom, mad. tamĕn, amĕn, *planten*); **nihan diwaçaning anamnanĕman** (l.: anut saptawara), **rĕ., madangkungan, ratu manguré, nga., rwwa widjatanĕm haju, wrĕ., mahâtal, tu mangipĕl, nga., gdang, katjang, djulèh, nĕm haju, bu., manahil, ratu maglung, lapa, djambé tanĕm haju, wrĕ.** (b.: waga) **pangatag ingkĕl matjan, manikĕp sapi o, haju, wrĕ., langkir, djaring çabhang** bang) **gawé haju, bu., tambir, ratu mambak, nga., nangka, timbul, sukun, tanĕm haju, wrĕ., kuningan, ingkĕl wong, kris tumbak gawé haju, wrĕ., prangbakat, ingkĕl wong amasang tumbak hâju hagawé** (b.: kris), **sañdjata hagĕ'ng** (b.: agawé), **hâju, ra., ring sinta** (b.: ra) **tja., dwitija, ang., nawami** (b.: wrĕ., astami), **çu., tjaturddaçi** (b.: ika ta), **kâla kadang** (b.: ngadang), **nga.**, War. 3, vgl. War. b. 113; **tanĕman**, R. 7 Z. 1, 7 (pamulu²an, tatanduran); **tanĕman** en **tĕtanĕman**, *begravene*, nog niet verbrande *lijken*, op wier graf men op galungan en kuningan offeranden legt (z. puñdjung).

, z. onder tanmâtra.

, s., **pañtjatanmâtra**, *sparsanarasa; **aparan sinangguh pañtjatanmâtra, nga., nyapan tahan** (b. ng) **kwalinganta, nahan yang çabda, sparça** (b.: nasparsa), **rûpa, rasa, gandha, wjaktinya tutupanan talinganta, hana, çabda karĕngĕ', lit** (?) **nikang çabda karĕngĕ', jèka çabda tanmâtra, nga., hana ta angin madrĕs, litlitnika rumĕsĕp ing kulit kahidĕpanya, jèkâ sparça tanmâtra, nga., hana ta sandhyawèla, nga., huwus sumurup sanghjang âditya, hana ta tèdjanira kawĕkas, lit²nikang tèdja katon, jèkâ rûpa tanmatra, nga., rasa tanmâtra, nga., kang pinangan mapahit, mamanis kunang, lit²nikang rasa rinasan kawĕkas ing lidah tan wawang hilang, hana çèsanya kari, jèkâ rasa tanmâtra, nga., hana ta tjandana tinunu, lit²ni gandhanya inambung, jèkâ gandha tanmâtra, nga.**, Wrh.; een fr., **sparça tanmâtra ngaranya, hana bâju madrĕs, barat**

prahâra kunang, marĕmpwikang (b.: m a r ĕ n p w è k a ng) **bâju, litnikang sumila** (sumilir), **.rumĕsĕp ing kulit, jèkâ sparça tanmâtra ngaranya, rûpa tanmâtra ngaranya duwĕg i kâlasandhja, sumurup sanghjang âditya kulwan, hana ta tèdjanira kawĕkas mâtra, jèkâ rupa tanmâtra ngaranya, rasa tanmâtra ngaranya kadyangganing amangan ṡaḍrasa tlas pwâmangan, hana ta ja, çiṡanya mâtra kawĕkas ing liḍah, litnikang rasa, jèkâ rasa tanmâtra ngaranya, gandha tanmâtra ngaranya, kadyangganing angambung wangi*, tjandana garu kunang, lungha ta ngwa(ng) sakwé**(l.: s a k i)**rikâ, hana ta ja çèsanikang gandharing irung, ja ta inambung rinasan litnikang gandha, jèkâ gandha tanmâtra ngaranya**; fr. s., tan mantra; vgl. onder p a n tj a g a l a k a en p a n tj a m a h â b h û t a.

[Balinese script], jav., **pangutjapnirânpabangun ambĕking atanag nâgatèng bhaja, B. Z 21,** 9 (u d j a r d a n é m a n j l ĕ g a n g b u d i n i n g i k a t u n a n n a ĕ n k è w ĕ h p a n g a n d i k a n d a n é m a n g w a n g u n a n g m a n a h d j a n m a n é t a k u t n o r a w d i r i n g p a k è w ĕ h); **tanagnira tan kânan surud,** van iemand die ongunstige voorteekenen in den wind slaat, Ww., Z. 2, 31.

[Balinese script] (vgl. t a n ĕ k); **djuru tanĕg,** ben. v. d. pot, waarin men water laat staan ter nuttiging v. d. godheid in een s a n g g a h; **nanĕg,** *onverpoosd zitten* zooals de slijpers v. d. t a d j i 's; **nanĕgang,** water in een pot enz. *laten staan,* de interest *laten staan;* vgl. B. U. 543; **pĕnanĕgan toja,** waarin men het laat staan, zooals de g ĕ b ĕ h.

[Balinese script], h. en vrn. v. g ĕ g o r o k a n (alf. t a n o n g, *lel* v. d. keel), **bĕdak tanĕng idané,** z. onder b ĕ d a k; **tuh tanĕngé,** * k a s a t a n r i g u l û.

I., sas., g a l a n g; **tjahja tanĕng mañtjur,** v. e. schoone prinses.

II., **katanĕngin ban balang sangit.**

III., Madènan (boven Tèdjakula), t u n d è n.

[Balinese script], v. d. borsten, Sut. Z. 150, 2, W. Z. 31, 4 (b u n t ĕ r, nj a n g k i h); **nyû dantâ ma-rurû nda tan wĕnang anon susunya matĕnĕng,** Rm. Z. 2, 3 (mal. t ĕ n a n g, *staan* v. 't water); **lumuting pajodharanikâtĕnĕng anudji ri padmaning hati,** Rt. Z. 19, 5; **gĕmuhing putjang gaḍing alal tulisĕn i nakha komalâtĕnĕng** Rm. Z. 34, 7; **kinarja muntoni** (R. k.: m a m ĕ p ĕ t i), **arus kaprih tĕnĕnga** (R. k.: p i n r i h m ĕ n ĕ n g a), v. e. grooten berg bij de bedamming, R. m., **pinrih atĕnĕnga** v. d. zee, ald.

[Balinese script], soort v. *wichelarij,* om te weten, wie iets gestolen heeft enz. (mad. id. vgl. jav.); **matĕnungang, patĕnungang,** m ĕ w â tj a k a n g; * **ngkân marikâsawang** (wung?) **tĕnung ngaprang alaha mĕnanga,** aangaande den uitslag v. e. oorlog, B. Z. 87, 54 (j a n t o t a n p a t a n d i n g a n a w a n é r i n g p a j u d a n d j a j a k a p r a d j a j a, w j a k t i k è t o w j a k t i k a t m u o l i h s a n g m a j u d d h a); **wuwusing pinaṇḍita lâwan ahala tuduhnya nityasa,** Br. Z. 21. 10 (w a t j a n a n i n g s u l i n g g i h m i w a h t. s a n g k a l a k a w i t a n p a p ĕ g a t a n, p a n g a n-

dikan ida sang brahmana mangalilang (?) di tĕnunganė liwating kaïn udjaranga satata ika), z. aanh. onder buljan en sawung.

I., **ninang**; mĕmèdjok; **mĕtinangang, pĕtinangang**, iets *laten zien* aan een deskundige, om zich v. 't wezen v. iets te vergewissen, b. v. goud om te weten, of 't werkelijk goud is, *ter goedkeuring* iemand *voorleggen*; **tingkahipunė ngilingin kuda punika, ipun nĕdunang njama'nipun, matinangang kuda punika ring njama'nipun**; dat hoorende, **pramangkin maninangang ring para** rĕsi **punggawa**, om te weten, of het waar was. Kid. Adip. c. Z. 2, 74; **ninangang**, *zijne woorden ter beoordeeling geven* aan anderen; **katinangang ring ida sang para mpu, ida sang katinangan, saur manuk mamisinggih**, Kid. Adip. c. Z. 2, 69.

II., **tuminang**?, v. water z. aanh. onder badjul.

, **mĕtiningin, pĕtiningin**, *zorg dragen* voor jonge eenden b. v.

, **pĕtunang**, mal., v. i. saliksik.

, z. tangèh.

, s. (tutjtjha), B. Z. 9, 17 (tjorah, ĕtuh), Z. 76, 11 (nista, *jav. tuñtja) v. z. raaf, T. Z. 5 (lintang lĕngit), aanh. onder ..dhastha, Sut. Z. 55, 1; Wir. 22; **tutjtjhèng ..abhâ**, B. Z. 87, 3 (nė nglĕtubin); **tutjtjha..tjàti**, Sut. Z. 56, 1 (i wangça niśta); **jan ..ing pakśi tinutjtjha kâka hinaran tutjtjhâ..ma kang tjaṅdala, ring sarwwamrĕga garbhèka hiṅdran tutjtjhatmakang tjâṅdala, jan ring buddhi** (b.: ring buddhiki), **tinutjtjha tjâṅdala si kapangdė hilangning wiku** (jav. text. bhiksawa), **ring durmitra tjinâṅḍalèng djana kasor tang tjâṅḍala trinutjap**, Nts. Z. 1, 8, vgl. Ind. Spr. 3850 (dahating djlė), vgl. aanh. onder gaṅika.

I., vrn. = tan, R. 20, Z. 2, 1 (maar m. c. tarudâni); **tar pĕgat**, B. Z. 87, 21 (tan mari); **tar wurung**, Z. 87, 24 (nora buüngan); **tar panolih**, Z. 78, 37 (tanpatolihan); **tan kèwĕh ika tar tĕkap**, v. e. moeielijk slagveldterrein, Sut. Z. 121, 13 (tan kakèwĕhang punika nora kasĕngkajang).

II., Bjw. (Holl. *taart*), een taartje met vulsel v. vruchten.

, aanh. onder tutjtjha.

, jav. (*tĕbĕr), T. Z. 4, 49, vlgd. (raris).

, z. onder tuür.

II., z. tûr II.

, R. 21 Z. 4, 1 b. (tud), B. Z. 98, 23 (ĕntud), Z. 9, 22, Z. 97, 1 (skk. tur, sund. tuür, tag. tohor of tuhod, sl. tuhud, mal. v. Bndj. lèntuhut, pamp. tud, magind. tuhud, mad. toqot, bat. ulu ni tot en tèun, bc. tohod, lohód, *knielen*, dat tag. lohór is, ibn. littuad v. tuad; vgl. onder sĕntud, mal. lutut, lamp. tuwot?, mak. kulantuq, bug. utuq; *jav. tur, tjĕṫik); **tinûr**, Adip. 91; Sut. Z. 102, 9, Z. 181, 13 (tinur, dinĕdĕl, Kr.), Br. Z. 29, 10 (sinĕntudan); **silih tûr**, B. Z. 12, 15 (saling landjak, sĕntud), vgl. onder tuṅira.

II., T. Z. 5, 11 (raris), ald. 90 (bwin), vaak variant v. nĕhĕr of tĕhĕr, aanh. onder kidupuk; **tur**, *tandwa (vgl. jav.).

ꦠꦶꦂ, perz. (tir, skr. tira), R. 23, L. 12, 29 (panah).

2°, sas. en smbw., zekere dunne werpspies, waarmeê men op Lombok te paard de herten bestookt; soort v. vork met vier tanden v. bamboe vervaardigd, zijnde een speelgoed voor kinderen; **ngĕtèr** v. d. stekels v. e. stekelvarken; **ngĕtèr²in**, *met de* tèr *bestoken*, met hun scherpen snuit, iets *bestoken* v. d. rĕratjah.

ꦠꦺꦴꦂ I. sund. en lamp. tuwar, tag. toar = *toppen;* vgl. ook totor en 't jav. tĕgor); **tinor**, *geveld* v. boomen, Sum. Z. 38, 1, Br. Z. 38, 10 (tinutuhan); **sinhang** (lees hâ), **rakšakaning halas halas ikâng raksanghari(n) nityasa, singha mwang wana tanpatût pada wiroddhângdoh ikang kèçari, rûg bhrasta(ng) wana dènikang djana tinor wrĕkšanya çîrṅânpadang, singhânghĕt ri djuranguikang tĕgal ajun sampun dinon durbbala** Nts. Z. 1, 10 (çîrṅna ktang alas jan tan hana(ng) singha, mati singha jan tan hanang alas, matangnyan mangkana, âpan ikang šingha rumaksèkang alas ikang alas rumaksèkang singha, Ud. 22; vert. v. na syât wanam rĕté wjâghrât, wjâghrâ na syuh rĕté wanât, wanain hi rakšyaté wjaghrâir, wjâghrân rakšati kânanam, vgl. Ind. Spr. 4844 of 3766 en onder kuluma; in pl. v. padang leest een jav. hds. gĕmpung en in pl. v. djurang, sigrong, vgl. de plaats uit R. onder marmma; wat die levering betreft dèné ingkang atâmpâ pun sima puniku sĕbab bahurĕksa wana, matjan gèmbong malah punika nampani, pamrihipun kèringan „supadosa sampun wontĕn wani, sĕkatahé sudjalma manungšya, angrusak marang wanané punika pamrihipun, jav. fr., Z. 3; deze spreuk is T. b., Z. 4, 230 vlgd. tot een fabel geworden, z. nilamoro), Kid. Adip., b., Z. 5, 15, upaminja kadi alas, jèn ja twara maisi mrĕgapati, pĕdas liju patjangrubuh, jèn ja maisi matjan, dadi pungĕtilĕh salwir ing tumuwuh, jadin (twah) buka i matjan, jan tan alasé mangurip (nguripin) „dèning ja rakša rumakša, twara dadi bĕlasang bĕsik², kènto upaminja ratu jan kajun mamagĕhang, kaâgungan mangdé né lami kawuwus, apang masuluh brahmana, sang wrĕda putus ing adji; aanh. onder pilang en butus; (vgl. anĕb onder tĕ'b); **wwang amisaja sing tinor ing rawa bangawan**, *tuwa rawa.

II. (?), **mator**, R. 25 Z. 8; **ring amator**, ring alarih; **hèwaninum batornya mawĕrĕ' warĕg ja maturû**, R. 16 Z. 10, 16 (ènggalanga nginĕm tuwaknjané bĕtĕk ja punjah laût ja mĕdĕm, brangti kasabat i pañdjak ja wuru usan ja mĕdĕm): **nitya ngator lawan mamawa tâmbutâmbal arasa**, R. 16 Z. 10, 12 (tan mari nginĕm tuwak of andrawina ljan ambakta lalawuh surasa, tan mari mapangajah miwah magagawan masadjĕng²an dja-

ĕn); **glâna ngator mamidĕmamukakĕn taman kawulatan**, ald. 16 (ibuk né nongosin tuwaké katungkulan nĕkĕp mowa ja ngĕnot, kasakitan i pangajah mangilidang mowa sĕmug nora tininghalan).

[Javanese script] I., s. uitgang v. d. comparatif; **ghurnitatara**, W. Z. 20, 6 (umung tan pĕgat, karĕsrĕs); **djagratara**, B. Z. 7, 8 (tan mari ngĕndusin); **kâtaratara**, W. Z. 23, 12 (dahat katatakut, kawĕdi[1]).

II., **tara ké** (napi), *of het!, wel stellig, hoe kunt ge er aan twijfelen!;* **tara ké kĕnjĕl**, *of men vermoeid is;* **tara ké sĕduk basangé, tara ké ĕñtjĕhina**, als de kĕsègsègan zich op den weg bevindt, *dan lijdt 't geen twijfel of er wordt op gepist.*

III., **sas.**, tĕgil (bim. id., lamp., waar tĕtara *enkel* beteekent, tag., bug., alf., bentn., tatara).

*IV., **tara tanatakut**, R. L. Z. 14, 8 (galak nora wĕdi).

V., in **tarahudan** en **taradjawuh**.

VI., z. onder tarangkana.

VII., **angalap tarèki** (of ta rèki?) **milu ping pitu midĕr**, B. Z. 39, 7 (kantar).

[Javanese script], s., *ster*, Sm. Z. 30, 13 (dahat!), H. Z. 38, 14; **târâgana**, z. târanggana; **târâpati**, z. onder wulan.

2°, s., eigenn. v. e. aap, R. 21 Z. 7, 1, 17 Z. 3, 1, 18 Z. 7, 3; *onderhoorige* (amatya) v. Bâlî, Utt. 42, alwaar hij door Râwaṅa gedood wordt, maar de plaats is zeer verdacht.

3°, eig. v. e. asura, door Ugrasèna gedood, B. Z. 103, 1 vlgd.

II., s., eigenn. v. d. gemalin v. Bâlî en naderhand v. Sugrîwa, R. 5 Z. 9, 18, in de w. tari? (Tjt. 240 rawati); eigenn. v. d. çakti v. d. dhyânibuddha Amogbasiddha, over een baar gewijden tempel in de nabijheid van Kalasan; z. Notulen Batav. Gen. XXIV, bl. 25.

[Javanese script] I., **astam tang tjaturâçramèka tarinĕn ring pañtjaçilakrama**, Sut. Z. 4, 5 (tunasan).

II. (tantun), jav.; **mĕtari**, *een voorstel doen* b. v. ter verkiezing v. e. persoon; **nari**, *ondervragen* iemand omtrent zijn gevoelens v. trouw, zoo als bij 't nggrĕbĕg, zijn onderdanen *voorstellen* zich te wapenen; **punika tari tunas tityang nora ljan**, *jatikânung tadahĕn taman kalèna R. 17 Z. 9, 9 (z. tarèk); **pada kagjat bané ènggalan katari**, Bngk. s., 106; **mĕtĕtarian**, *met zijn onderhoorigen raadplegen* bij een naderend gevaar, *anglaki[1].

III., 8, 12 of 4 met den zwarten kant naar boven komen v. d. duiten bij 't tjontok pulangan, waardoor 't Oosten wint, z. ook onder tjĕlĕbontangan en tiga.

IV., w., eigenn. v. d. gemalin v. Râwaṅa, moeder van Indradjit, dochter van Indra en jongere zuster van Târâ.

[Javanese script] I., s., Lamb. Z. 28, 2 (indana), h. v. kaju (z. onder dit woord); **mrĕgataru**, *aap*, T. Z. 3, 58, *apin*, Z. 4, 60 (wanari); **taru mrĕga**, busèt; **taruraksa**, pagĕr, Tjt.; **dèwângçukataru kasurat**[2] (jav. hds., dèwâ suta taruṅa surat[1]), W. Z. 23, 3 (surat putih mataluki tinulisan,

s. p. wrĕksa t.); **ula taru**, vert. v. sahasradangstra.

II., voor eigenn. van Tatar's, R. L. Z. 7, 29, 77, 84, 89, 90; **taru lakṡmana** en 91.

, z. onder karantiga (mal. v. Kut tarei, *koperen bekken*, Bijdr. T. L. v., 5de volgr. III, 90, bim. taré, *soort koperen schaal*); vgl. naré.

I., **apang tra**, *opdat niet*; beter apang da of apang subanĕn.

II., **tra²**, zekere zwartbruine strandvogel (ngloping v. d. kleur); ook sra².

, verkorting van trĕtija, War.

I., s., **tĕlu**; **ida aduwé suta tatri, nghing kanya makatrini**, Us. dj.; **makatatri, makatatĕlu**, ald.; **trinajana**, s., Ww. Z. 1, 57; vgl. **trinètra** en andere samenstellingen beneden.

II., z. atri.

III., jav., B. Z. 81, 39 (sĕlĕh, glatik!, bc. tigi, een *soort sardijntjes*, tag. *klein soort visch*), aanh. onder bandĕng of garunggung, tri glagah; vgl. sĕmpĕnit.

2e, sas., grang.

, s., *oever* van een rivier, Ar. Z. 65, 1; **tiraning pañdjâta**, Sm. Z. 28, 10 (tĕpi); **agnitira**, Sut. Z. 105, 7 (tĕpining apuj); vgl. tirah.

, **tiri²**, ben. van een met suiker gevulde bantal-soort; vgl. tjĕlilong, tumbĕg en lupis.

I., jav., **adja tumirwa**, *ajwa tuladĕn; **aniru**, B. Z. 83, 5 (manular; mal.; sas., tiro, tulad; z. onder samèpa); *op iets gelijken*; **rupanyâniru**, Z. 107, 3 (warnanya kadi; mad. nèroj, tèroan, *nagemaakt*); **ndàn adoh jan panirwa**, B. Z. 13 (smalih djawat jan katuladan, s. duran j. katularan); **tiniru**, Br. Z. 12, 8 (tinĕmpa, tinurah); **tirun kái**, *darçanangku, **tirunikang rât kabèh**, *na te volgen door*, R. 2 Z. 1, 32 (njandang tulada antuk djagaté samuwa); **sdĕng makapatirwan**, *atulatular; **makapatirwan**, *pinakaguru; **tatironan**, z. onder tjâja.

II., **tĕtiron**, z. t. onder tirun.

III., **tirwan**, O.; **sang arjja tirwan**, aanh. onder dharmmâdhjakṡa, vgl. onder samĕgĕt.

, mal. (Tamil tirèj), in driehoeken afhangende stukken gekleurd lijnwaad als *gordijnrand*; vgl. idĕr².

, z. onder tiru.

, **gangan turi kinulub**, aanh. onder sijungan (z. onder tuwi).

I., jav. (*turû); **kĕmbangé wong turu**, z. onder pĕdĕm; **pangan turu**, z. onder pangan; **raré turu**, z onder putjung; **maturû**, B. Z. 44, 6 (makĕg, z. tindoq); **mahwaturu**, T. Z. 1, 26 (baû ñdjĕrĕpdjĕp); **turuturû**, R. 7 Z. 2, 4 (masarè²an); **mapituru**, W. Z. 14, 6 (mapinda supta. mapi mĕdĕm); **anurunurû**, Br. Z. 38, 9 (angupukupuk, anglalipur), Sum. Z. 51, 13; **anurunurû**, *in slaap trachten te krijgen*, T. Z. 1, 18, Z. 5, 33 (njangkrimang), Br. Z. 38, 9 (anglalipur), met liederen een vrouw,

Hadji D. 79; **tinuruturu ring tatabuhan** enz., Mal. 89, 106; **anuroni**, *n p a r i g r a h a; **sing paran katurwan**, B. Z. 28, 1; (s i ng p a l a k u n y a m a è n ĕ p a n, s i ng d j a l a n p u l ĕ s a n); **tatar pangan marin karing wĕngi tan katurwan** (jav. hds. tan k ĕ n è ng p r ĕ m), R. 16 Z. 1, 2; **katuronan**, *k i n è w a l a n en **di katuronané**, *k a w a w a, *w a ç a; **ngipi katuronan** *een pollutie hebben;* **tinurwakĕn**, B. Z. 30, 3 (k a p a m r ĕ m a ng); **paturon**, *d j i n ĕ m; **sapaturon**, *s a r a ç m i; **kalaning sapaturon**, *k. n. a p u m, **kaädjak sapaturon**, *r i n o w a ng s a p u m; **panurûnya** v. e. k i d u ng, Sum. Z. 49, 3.

II., stamw. mij onbekend; **anurwani**, bezoeken de kluis v. e. zeer schoone maagd, T. Z. 5, 71; **harśânuroni marèki, liwar puruḍuh** (?) **sartawja tèngsun kaka**, zegt een vorst tot zijn uitgenoodigde gasten, hen tevens bedankende voor de moeite v. 't komen, Spt. Z. 4, 107, vgl. onder s u r u, waar a n u r w a n i wat anders moet beteeken.

III., **pĕturu luh**, *vrouwen onder elkaâr;* **pĕturu tjĕrik**, *kinderen onder elkaâr;* **panah paturu panah**, *pijl tegen pijl;* **aü pĕturu aü, adĕng pĕturu adĕng**, z. onder a d ĕ ng, **tikĕhé paturu luüng**, *de een zoowel als de andere*, aanh. onder g a l a ng.

[Javanese script], vgl. t o r II., ***tora tiriti**, R. 23, 16 (m w a h t u w a k r i ng i t a m j u, i d a r a i t i t i r a n, m b a ä ng i t i w a s m w a h t a m j u).

[Javanese script], **tarahan**, *roover?*, Sum. Z. 30, 16; **banawa kadjahat hanjar katarahan**, Sut. Z. 90, 5 (k a r a n d a h a n); **mapaparan pinatyan ing tarahan, maparahu bwat kalĕbû**, War. 42; **jan para ing sâgara katarahana buntilĕn ing tarahana**, O., tijds. Batav. Gen. XXVIII, 483, vgl. O. s. a.

[Javanese script], **kadi târûhing djaladhi ring gunung karang i pinggir âdrĕs angarus**, B. Z. 84, 12 (l w i r g r ĕ d ĕ g a n p a s i r m a n a m p u h k a k a r a ng a n g u n u ng é r i ng p a s i s i d i a u s é b u l u s); **anaruh**, in hardheid een rots *staan*, de vergelijking er meê kunnen doorstaan; Sut. Z. 52, 11 (k a d i); **manaruh niçâkara**, ald. Z. 58, 3, Z. 68, 1; Z. 85, 5; **lèn tèkang kadi lĕmbu çuddha radjatanya kumĕdap anaruh diwakara**, Ar. Z. 40, 3; **kadi manaruh tranging rawi** v. d. regenboog, L. Z. 3, 11 (s a i r i b r i), Sut. Z. 32, 11, Z. 85, 5, aanh. onder k u ng k a ng; **tasik muntab anaruh djĕngèng wukir** v. strijdenden, R. L. Z. 11, 42, 82; **lumrâ marśa kuwung²nya sumarambah asinang anaruh tranging rawi**, kk. Z. 39, 1, **naruh tèdjaning rawi**, v. 't geschitter van wapens, Kid. Sund. Z. 2, 48, R. L. Z. 11, 104 (vgl. t a r u ng en onder s ĕ p ĕ k ĕ n); hier p a n a r u h of p i n a r u h?, aanh. onder d a r i ng.

[Javanese script] I., v. d. stem, Br. Z. 1, 4 (p ĕ d a s, t a t a s), aanh. onder r a w a (n o r a p i d a r t a); **trĕh arûm**, Anj. Z. 6, 1 (t a t a s m a n i s); **atrĕh** v. d. stem, Br. Z. 7, 3 (s è l ĕ b), Z. 23, 18 (t ĕ d a s), Z. 57, 27; **matĕrĕh**, B. Z. 77, 2, v. d. stem v. K u m b h a k a r n a, R. 13 Z. 2, 2 (t a t a s); **çabdâtĕrĕh tulja gĕrĕh gumĕntĕr**, B. Z. 79, 14 (t è t è h, t a t a s); **matĕrĕh**, *a b w a t, aanh. onder *h a ng a n; vgl. t a s en p ĕ d a s.

II., h. v. t u r a s, *nageslacht, ras* (jav. t r a b, sund. t e u r e u h, *afstammeling*), *w è t b è t, *k u l a, *w ĕ k a ²; **tĕrĕhning wrĕšṅi**, *w a n g- ç a w.; **nĕrĕhang** naast ŋ j a n t a n a j a ŋ; **ma- tĕrĕh²an,** *van geslacht tot geslacht overgaan*; vgl. t a t a s.

III., **mwah wwang asârathi, amĕmĕrĕg** (b.: a m ĕ r ĕ g), **wwang anunggang kuda, jan sami kĕnèng tĕrĕh, dèning adikaranira, jan angidĕk** enz., Wtb., **mwah wwang angutjap² ring çunya, lawan strî tinambangan, strîning kuming, strîning ladjo, saking tĕrĕh ikang strî, arĕp ing kakung, tandâlâjan** (?), **mbèñ- djinganipun strî mawarah, jan dèn mĕsĕhi, panaduring** (?) **lanang tan angaku, sapanga- kunya daṅḍanya sanggraha djalir ŋaranya,** ald.; **matĕrĕh²an,** aanh. onder a l u b.

[Balinese script], *de dauw* of *mist?* (vgl. mal. t ĕ d u h), Sum. Z. 1, 14, v. d. s a n g h u b, Sm. Z. 23, 8 (bis); **roma mlĕtuk apañdjang kadi djala- darawat truh,** Und. Pngr. 29; **mati ja truh,** aanh. onder ç r î, d j â t a k a en k ĕ m b a ŋ; **matrang truh riris alit,** T. Z. 5, 67 (g a l a ŋ u d j a n é ŋ r i b i s); **truh²,** *regendroppelen,* Hadji D. 66, W. Z. 18, 11 (r i r i s); Wrt. 28 b.; Ar. Pr. 44, 52; **luruning liring kadya truh² madhu drawa,** Mal. 366; **jaja karoban djuru(h) atruh kilang,** 373; **jajâtruh madhu djuruh** v. e. glimlach, T. Z. 4, 85 (w j a k t i ŋ a w ĕ- t u ă ŋ m. dj.); **alamuk katruhan,** L. Z. 2, 5 (k a t i b a n d j a w u h).

[Balinese script] I., s. (z. t i r a), *t ĕ p i, *s a r é, *s a ṅ ḍ i ŋ, W. 44 (?) o., 46 b.?, **tirahning siñdjang,** Ar. Pr. 51.

II., jav.. **nyan tjaturlabha, anut tanggal mwang panglong, tan paragĕn alulungaân, ararakita, atitiraha kunang, tang, 1 sida karja, t. 2, suka nora bajanya, t, 3, saurĕ** (?) **aèng, baja saparanya, t. 4, tan kasukan saparanya, tan katmu sing prihnya, t. 5, suka rahaju, sing pinaran katmu, t. 6, tan kasadanan tanpamangguha bagja, t. 7, suka rahaju, sing pinaran kapanggih sih, t. 8. ala saparanya tan polih mrih², t. 9, ala dahat, sring kingking gagak atunggu usu- ngan, pati kadjarnya, t. 10, suka dahat rahaju, sing prih katmu, t. 11, suka sapara- nya norana baja kapanggih, t. 12, ala dahat baja saparanya, t. 13, suka rahaju, nora bajanya, t. 14, ala dahat, baja saparanya, t. 15, suka saparanya, anut tanggal mwang panglong,** War., aanh. onder t u m p ĕ k en k â l a p u ṅ ḍ u t a n.

[Balinese script] I., H. Z. 50, 3; Ws. 25 b., **turah²** (l. l u r a h ²?), *a r a h ².

II., *ç è s a (lamp. t ĕ r a h en ɔ i r a h, lamp. kr. k u r a h); **turahikanang mâti,** B. Z. 9, 13 (k ĕ k a r è n, s a k a ñ t j a); **turahning hawu²,** B. Z. 47, 6 (k. t i n g k a h i t u m b è n); **turahning kikir,** z. onder k i k i r; **turaturah,** Sum. Z. 4, 3 (l a ă d ²).

III., **sapunika turahé** *zoo is 't algemeen ge- bruik door ieder gevolgd;* **turah mangkin,** *naar 't geen thans geldig is* b. v. naar de thans geldende prijzen v. d. opium enz.; **mĕturah.** *nagevolgd worden,* **nurah,** *overnemen* een woord, iets *nabootsen,* een letter *naschrijven, kopiëren;* **nurah mènak,** *lieden v. hoogere kaste in klee-*

ding enz. naäpen; **nurah***, *'t is namaak, geen echt spul;* **tinurah,** *tiniru; z. onder turuh; **tra katurah dini** (vgl. lumrah), v. e. woord b. v. *niet in zwang;* **nuraäng,** 't geen men v. iets gehoord heeft, *ook doen, navolgen.*

, **djuru turih,** z. onder mlètjtjha.

I., **turuh** (l., turah) **ning kikir,** O. Minto (wurya); **wastra rangdi turuh,** Mal. 57; Ar. Pr. 17 b., 69 b.; Smw. Z. 6, 35; **awastra turuh djingga,** Ww. b. Z. 4, 15; **katuruhan,** *nat door 't lekken,* Sum. Z. 38 of 37 (?), 4 of *last hebben v. 't lekken,* Z. 35, 1 (vgl. tuduh, lamp. turuh, ngadj. turo, mad. kĕtôro, tag. tolo, mak. en bug. torowang, *lekken,* jav. tĕturuh, vrn. = ngujuh, aturuh, aanh. onder rèh, en verder turuh als trotjoh); **lutur katuruhan** v. schrift, Sut. Z. 103, 3 (kabĕlusan).

2°, nuruh tiing, de bamboe-schacht of steel v. e. opiumpijp *met gesmolten tin beslaan;* **nuruäng,** iets *uitgieten, uitstorten* b. v. aardappels uit een zak (vgl. lamp. tjuruh, jav. nuruhi); **tĕturuhan,** *door gieting ontstaan* als b. v. een kogel; **paturwan,** waaruit, als uit een tuit, iets kan overgegoten worden; vgl. monmon.

. Sm. Z. 7, 1; B. Z. 4, 12 (bakung); Sut. Z. 43, 1; ook taradjawuh.

of trawas (dit ook jav.; vgl. onder kĕtumbah), zekere drooge kruiderij voor bĕborèb, loloh enz. (Bjw. pĕñdjĕlang trawas).

, **nraängnruäng,** v. zeer verwijderde dingen *niet te onderscheiden,* v. 't gemoed v. e. zieke.

, **turuhungan** (?); *hol* van binnen, z. onder twakṡâra en taruwung.

I., *dikwijls vallen* v. regen (vgl. balĕs), *aanhouden, er op staan,* b. v. dat iemand iets doet, *aandringen op* iets, *volstrekt willen dat;* **pada tran manahipun djaga makurĕnan; masih tran tundèna ngalih baljan; jèn tran kajun i gustiné** (*erg op* iets *gesteld*).

*II., sas., tlĕk v. e. wonde.

of tirun van tiru?; **i tan tirun** v. e. gehaat persoon, b. v. v. iemand, die zijne onderdanen heeft verdrukt, gelijkstaande zoowat met ons *die ellendeling, snoodaard,* aanh. onder bas; **tĕtiron,** *ongehoorzaam, ongezeggelijk,* sing ngidĕpang munji.

II., **tiron onja,** bbg. rasa o., aanh. onder butuh.

, z. onder turun.

, jav., R. 11 Z. 2, 10 v. d. goden (z. onder pada), **tlung turun** v. boeken 3 tjakĕpan; **aturun,** alintrikan; **limang turun,** asampèan; **turun apuj,** Z. 18, 2 (malabuh api), R. 6 Z. 4, 59 (tinibâkĕn ing apuj); **turun***, aanh. onder rakut en drĕwja hadji; **tuturun,** *van boord gaan,* Kid. Sund. Z. 1, 16, 21 en 47; **piturun,** *invleesching* v. e. godheid, Was. Z. 2, 35; **pinilturun** v. d. honig v. bloemen, B. Z. 11, 2 (ndumadi); **tumurun,** W. Z. 30, 14 (tumĕdun, tĕdun, tuũn; Smbw. turin),

tumurun mara ring natar, Mal. Z. 3, 75 (tĕdunan kanatahé); **manurun,** B. Z. 4, 18 (angalih, tumĕdun); **jogja tinurûn,** T. Z. 4, 29 (to njandang tulad), W. Z. 21, 3 (katiru, tumĕdun, tĕkaän, turunang); **turunan,** *een pak, een pak kaarten; geslacht,* b. v. **tĕlung turunan turun²an** v. e. gopura, Sum. Z. 1, 19; Ws. 24 b.

2e, **pĕti kotak maturunan,** *op elkaâr staande,* de kleinere boven; **kotak tabĕla maturunan,** Laj. S. 35 (z. tjĕtjandèn); **maturunang, paturunang,** *laten bijdragen* de bevolking tot het in stand brengen b. v. v. e. tempel; **paturunan** v. bijeengebracht geld voor den bouw v. e. pura; *door 't publiek tot stand gebracht iets* (vgl. mad. durun, jav. urun, waar naast nog turun, blijkens Anb. hds., en urunan; vgl. onder tĕdun; ook in 't bal. v. 't wegvallen v. e. *t* aan 't begin voorbeelden, z. b. v. tĕman en ĕman of man, angkid en tangkid, talĕd en alĕd, vgl. ook onder unda); **kĕna paturun,** *ieder een aandeel moeten opbrengen* voor de tempelofferanden.

3e, **turun lanang en turun istri,** v. personen, die hunne kinderen aan elkaâr willen uithuwelijken; toen de vorst, die Pètaldjĕmur, v. Mĕkah terugkomende, tegemoet was gegaan en met hem terug ging naar Madajin, **ana manuk anglajang, anut salampah kang asti, syara ning paksi lwir wong ambawarasa „dadya sira patih baktak, umatur srĕwi bibisik, singgih pĕnĕd sri narèndra, atakèna iku mangkin, pètoldjĕmur inguni, sañdjaring manuk wahu, dan sri narèndra angandika sira aris, èh bapa p. paran artinya, manuk anèng gagana, aramé umung gumirih, paran tĕgĕsé uninya, p. matur aris, singgih uni ning paksi, tĕgĕsé inggih pukulun, manuk darès punika, abèbèsanak puniki, manuk bĕbĕluk minangka warangira punang darès turun lanang, bĕbĕluk kang turun istri, kudu tinumbas ing dèsa, titiga suwung sirèki, kĕtjap ing darès iki, lèn maksi baktak si rèku, añdjĕnĕngakĕn (patih?) ika, isun rĕkja minangkani** (wnang nĕkani?), **sapuluh dèsa jaktinya (a)susuwungan „kalamon b. punika, winarèn** (rinèrèn?) **dadi papatih, jakti isun nora kĕlar, asung dèsa suwung sidji,** Am. (Men. Z. 14, wontĕn kukila rong somah, munya nginggil pĕlana, atĕbah dènya tut pungkur, kagjat sang sri maharadja „kja patih b. bibisik, matur mring prabu nusirwan, gusti paduka pitakèn, artiné kang pĕksi munya, pun bapa kadi wikan, angandika sang aprabhu, lah ta bapa djarwanana „bètoldjĕmur matur aris, punika pĕksi bèsanan, bĕluk lawan pĕksi darès, bĕluk ingkang urun lanang, pun darès anĕnĕda, tukoné dèsa suwung, amung kĕkalih kèwala „pĕksi bĕluk anangguni, kĕlamun ki patih baktak, tulus ing kapatihané, nadyan mintaha sadasa, dèsa suwung tinĕkan, jèn salin papatihipun, dèsa sidji tan tinĕkan; b. woordelijk 't zelfde, ingsun milu urun kaju sarta ĕduk lawan lisah, Anb. 47; 't eene hnds. bl. 116, amba inggih turun lĕnga kaju duk.

't andere bl. 35, ingsun milu turun lĕnga kaju ĕduk Anb. 47, **piturun**, *nicht.?*; **dyah ratna piturun**, v. d. prinses v. Daha in den mond van den vorst v. Singasari, Ww. b. Z. 4, 4; **ni ratna piturun**, ald. 41; **nurun**, *afschrijven*; **nirbhita lâgi tinurun sura ring sumèru**, v. gevreesde râkšasa's, W. Z. 21, 3 (manggĕpuk amara, tumĕdun a., tĕkaäng dèwa, katiru watĕk guna); **turunan**, *een gave der goden*; **bagus turunan**, nm. v. d. held v. e. bal. gedicht, versm. ginada; hij werd in een bosch gevonden door een paar oudjes, die door hem op te nemen, gelukkig werden; wordt de minnaar v. d. prinses v. Kadiri; de 2 hds. door mij geraadpleegd, verschillen zeer (z. b. v. onder bidag), ook in de gambuh te pas gebracht.

4°, z. onder rantjak; **hana turun² lalasti hana turun twak**, T. b. Z. 4, 89.

…, s., z. onder sùrjja.

…, s., Sm. Z. 30, 7 (pamadja; mlgs. taruna, *jong*), R. 4 Z. 1, 76 (i djadjaka sang abagus: z. truna); **taruṅa lakšmana**, R. 2 Z. 1, 16 (z. onder lakšmana); **tarunârjja**, R. 10 Z. 10, 3; **prabhû taruṅa**, *kroonprins* of wel een nog ongehuwde vorst, Kid. Sund. Z. 2, 49 (vgl. dyah); bijn. v. Kalagmĕt, Us. bal., z. echter onder gĕmĕt, **taruna nata**, v. Jusup, van wien zij gedroomd had, aanb. onder hès; **tumaruna** v. pinang- cocos- en pisang-boomen, R. L. Z. 5, 5; **agĕng tumaruṅa**, Sut. Z. 3, 2 (luûr gumambirang); **sang rĕši taruṅa tapa**, een bijn. v. bhatâra Dharmma râdja, toen hij weder levend uit den top v. d. Mahâmèru te voorschijn kwam, Tt. 17.

…, s., z. onder dăă en truni, R. 10 Z. 9, 23 (wanita); **mas anaruni**, Us. 159, 160.

2°, **naga taruṅi**, z. onder tyakša.

…, s., B. Z. 15, 5 en 11 (muramangsi, padang), vgl. onder samsam en gitĕ; **trĕṅarâdja**, s., *de lontar-boom*, sawalan, rontal (vgl. Miquel III 46 noot); **asuwĕng trĕna kusuma**, Ww. b. Z. 4, 15; **trĕṅa laju**, z. onder râçî; **trĕṅawindu**, eigenn. v. e. heilige, leerling v. Agastya, aanb. onder damalung, vervloekt Hariṅî (vgl. jav. W. 96), Sum. Z. 1, 3 (de Kid. Sum. noemt hem tweemaal Trĕṅawipakša en Utt. eenmaal Trĕṅânggî), Wir., waar vermeld wordt, dat de Pâṅdawa's eerst bij hem kwamen, voor zij zich te Wirâṭa ophielden (in 't orig. echter niet genoemd), Utt. 3 (z. ilâ en onder anggira).

…, s., **katriṅi**, *de 3° maand*; **lwir guruhing katriṅi ngatag panĕdĕnging santun awor swaraning kumbang** v. geween, Kid. Sund. Z. 3, 33; **katriṅi prija paritjârakâ**, Sm. Z. 23, 7 (patatigajan ring parĕkané inèman); **mahâmantri katriṅi**, O.; **sang mana katriṅi**, ald.; **pingtriṅi**, *pintiga; **sampura ping katriṅi**, **lurah triṅi panti**, z. onder panti; **widjil ping triṅi**, T. Z. 1 (maṅtjagina); **ndan suratkwaturakĕna kalih sâdjnjanugrahèng dangu „lâwan mastakaningsun katurèng sira katriṅya watĕn**, T. Z. 2, 34.

, *taruṅa, *een ongetrouwd manspersoon, garçon;* parĕkan's v. den vorst, lieden, die voor den vorst werken moeten.

2°, volwassen, den huwbaren leeftijd bereikt hebbende (tutug tarunanè); **truna pĕsarèn,** z. onder sari, **klijan truna.**

, *tarunî, vrouwelijk v. truna.

, **angahub tĕrna** (trĕna) **ning trĕnu,** v. d. zielen der boozen in de hel zoo het schijnt, Stn. Z. 5.

, s., T. Z. 4, 9 en 52 (malih), Z. 1, 53, Z. 5, 119 (raris), **tûrṅna pûrṅna pasanggrahan,** Z. 3, 39, z. tûrni.

, s., *snel,* T. Z. 5, 35.

, s., Utt. 6, **toraṅa manik,** R. 23 Z. 12, 29 (babataran); **bhudja parakrama sâkṡat pranalâmratisubaddhakĕn sthiratarani palinggih çrî mahârâdja siniwi ring kanaka manimaja toraṅa kalpawrĕkṡa,** O. (1245); **marurû sĕkar kadi tumût malara labuh i toranèng çila,** Rm. Z. 34, 9, vgl. onder tambak; mal. v. d. Mol. toron.

, s., pari tĕlung wulan.

, *trjakṡara, Sty. Z. 2.

, z. bruntuh.

, tari, **trantanang tĕkèn i anu.**

, **matruntunan tinambang ing tingal,** *tinalitali tinuntun ing wulat; **truntunin,** K. A., dandan; **mĕtruntunan,** *piramidaalsgewijs op elkaâr liggen,* de grootste onder en de kleinste boven; **matruntunan,** *matuntunan, *agantuka; vgl. tèmpèk.

, s., **hjang trinètra,** Sm. Z. 1, 13 (indra, aanh. onder tjaturmukha); *wiwudhapati, T. Z. 5, 82 (vgl. tigamata en trilotjana); **papalihan sanghjang trinètra,** Mal. b. 13; vgl. onder tri 1.

2°, eigenn. v. e. zoon v. Râwaṅa, door Hanumân gedood, R. m. alwaar ook trisotja.

, sas., zeker kruid voor groente.

, Bjw., zekere op ziltigen grond, als de taṅdjang en prapat groeiende boom, aegiceras majus Gaesten (mal. id., afb. bij Rumph. III 77ste plaat).

, **sang trinila,** eigenn. v. e. paputut, die Hanumân den weg wees naar Lĕngka, toen hij met Rama's ring Sîtâ moest bezoeken, R. m. Z. 1 (R. K. tjĕmuris. R. K., in arab. schrift, santri nila).

, aanh. onder tjatur.

, **anggĕ'nggĕ'ng kamadan treṅangkura hidĕp sang nâtha ring wwang kabèh,** v. e. overmoedige, Sum. Z. 92, 3 (vgl. aanh. onder dukut); Wrt. 13.

?, z. onder trĕṅawindu.

, **patrĕtjil,** *een zacht sissend geluid geven* onder 't sijpelen v. pis, Dd. 11 (vgl. mal. pĕrtjit); vgl. kuṅtjirat.

, z. onder *rarara.

, Sut. Z. 128, 6 (mamurtti); vgl. triwikrama.

, s., **trirâdjyadahana,** Sut. Z. 128, 8 (sanghjang rudra), z. tripura en trirâdjyântaka.

[Balinese script], s., **sanghjang triràdjyântaka,** Sut. Z. 137, b., e. (s. h. rudra), **hjang triràdjyântaka,** aanh. onder trjambaka (bhatara sang madĕmang i dètya tripura).

[Balinese script], **tarakan,** zekere zeevisch met vele zeer kleine graten.

[Balinese script], omzetting v. takĕr?; **tĕtarĕkan,** tĕtakĕhan; vgl. tarka.

[Balinese script] I., *hevig* v. d. wind (vgl. sund. *jav. maruta tarik, prahara), *humjus, *mâdrĕs, v. geblaf, B. U. 43 o. (vgl. barĕt), v. geweerschoten, aanh. onder rĕmrĕm; **tarik kabranan,** *erg gewond,* Adig. 21 b., **katarikan pawana,** *kâdrĕsan angin.

2°, *in groote menigte v. opkomende* katjang en dicht op elkaâr staande; v. aan den trans verschijnende sterren, Rds. Z. 1, 27; **gĕdong tarik?,** versl. Bal. 33; **narikang** v. 't slaan op de kulkulan, B. U. 75; aanh. onder kais; **sampun tampĕk ratu mangkin, matjikar nanang gudig, narikang kidung pamungu,** onder sarung en tjoltjol.

II., **atarik,** z. onder taluktak, Br. Z. 50, 5 (tanpapĕgatan).

III., sas., makĕdjang.

IV., mal. of jav., z. onder sĕrĕt; **anarik,** *aan komen zetten?* in den strijd, Ar. Pr. Z. 13.

[Balinese script] I., z. târuka.

II., z. aanh. onder taru, alwaar door een andere scheiding **taruk asurat** kan gelezen worden.

[Balinese script], **narèk,** nari; **narèk parèkan** e. vorst hen *vragen* of ze b. v. als gids willen dienen; **mangka pangaraös sang judistira narèkang wus kapatut antuk sang kèsawa,** *ling sang dharmâtmadjâdjar hinadjĕnganira sang krĕšña, Br. Z. 9, 16.

[Balinese script], z. onder toh; **taroqina,** tohina; **bataroq,** mĕtob.

[Balinese script], *dor* v. d. grond, tegenov. lĕmĕk, *nirwidja (vgl. tĕrag); *behoeftig* v. lieden, B. U. 79, **masan tĕrak** v. e. tijd, waarin minder of in 't geheel geene vruchten zijn?, *moeielijk* v. d. kostwinning; vgl. kĕtil en gĕrat.

[Balinese script] of tĕrik, sas., labuh (smbw. id., lamp. tijaq?); **tĕriq tiba** (b.: gĕriq tipaq), v. iets dat naar beneden valt; **nĕriq,** nĕpèn.

[Balinese script] I., *halskring* v. e. tortelduif; *vlek* of *stippel* op de huid v. e. lubak boven aan, *de vlekken* op bladeren; **trik titiran, trik kukur; matrik gadang** v. groene kringen v. wieken b. v.

2°, nm. v. e. bhûta, Bs. bl.

II., jav., **manuk trik,** B. Z. 81, 10 (kĕdis glatik), aanh. onder sopadi, **hangsa trik,** eigenn., R. L. 94, 95; **alas trik,** volgens Us. Dj. residentie of paleis-plaats v. Madjapahit, vgl. R. L. Z. 4, 81; **rarèng trik,** nm. v. e. gezang of v. e. gezongen gedicht, Was. Z. 3, 14, 15, **pradèçèng trik** v. e. onbewoond bosch, R. L. Z. 2, 6.

III., **tatabuhanya munyâtrik** (vgl. tarik en atri), Dd. 5, **gĕndongan kumusuh atrik** (atri?), Kuntij., Str. 18, **kĕtug lindu gĕntĕr atrik** (atri), ald. 61.

IV., z. onder tĕriq.

, z. suruk en onder gĕmbok, **turuk nohan**, z. onder nohan; **turuk wèngwèng** of **wèwèng**? z. onder tjongé², ook **turuk mèwèngan**.

II., aanh. onder sontèng.

, sas., kwalon (mal. tiri).

, **tatèrèk**, *smeersel* boven de oogen (z. pupur), *pupur, Sm. Z. 1, 4 (jav. tinèrèkan angus, z. Dmw., ed. v. D., 243; pupuré alamat² tèrèké agagunungan, Lokajanti, bl. 49; Bjw. lirih, nglirihi, nèrèkin).

, **torèk tulang giing**, een uwap best. uit een streep; **twi djalĕma papahĕn torèk pamor**, scheldwoord als ons *„leelijkert!"*; **mĕtorèk**, *besmeerd*; **norèk**, *door* een letter *een streep halen, op iets een streep, kras* enz. *maken* (vgl. jav. tjorèng); **norèkang**, *neérschrijven met streepjes* een rekening; **torèkan**, *de strepen* en *halen* v. e. letter; vgl. dorèk.

, s. (târaka), *ster*, aanh. onder haris.

I., s., *appel* v. 't oog, R. 1 Z. 1, 7 (utĕran), **rûmrûmning surakanyaké pangunganan masadji manis awarnna târaka**, Hr. Z. 50, 13.

II., Adig. 71; eigenn. v. e. demon die door Kumâra werd gedood (z. nîlarudraka), **kadi rûpa sang kumâran pinakâgra sènâpati dèning watĕk dèwatâ, ngûni târakamajatjarita**, Ud. 110 ('t origin. heeft hier niets van).

of târuka, B. Z. 70 b.?, alwaar târuka (inabas, *jav. mataruka, mudja, vgl. jav. trukâ en z. onder taûka); **tumaruka**, Hw. Z. 21, 2; **anaruka**, B.Z. 26, 3 (mangabas); **anaruki**, om 't rijm, R. L. Z. 2, 7; **manaruka patapan**, Sut. Z. 24, 5 (ambabad); **ahjun anarukaha ramjaning pasir**, B. Z. 3, 41 (jan rasajang lwir patĕmu ri langĕning sagarané, mabudi ngikĕta karasmining sagara, masadya nandingin kamlahan pasihé); **tinaruka**, z. onder susuk; **panaruka**, B. Z. 15, 13; **tarukan**, B. Z. 14, 4 en Z. 15, 13 (abasan); **tarutarukan**.

2°, **tityang wáu manaruka** v. gambuh's, B. U. 696 (b.: t. w. jèn maladjah, de uitg. alhier onverstaanbaar); **pĕnárukan** (de klemtoon valt op na, zoodat men denken zou dat de afleiding van târuka nog bekend is, maar vgl. panálikan); eigenn. v. e. dèsa (pĕgamĕlan).

, z. onder taruka.

(?), * **ngalap tarèki**, B. Z. 39, 7 (ñdjĕmak ja kantar, manambut kantarnya).

, s., * duga², aanh. onder laja, B. Z. 7, 10 (badé, manjwatah, panjĕta); *ongerustheid* aangaande den afloop v. e. reis, Kid. Sund. Z. 1, 15: **tarkauĕn**, *weswege men ongerust moet zijn*, ald.; **tarkaning hati**, Sm. Z. 24, 13; **narka**, *tjĕttèng; **anarkka**, B. Z. 2, 19 (mamadé nĕnggahang, udajanin); R. 7 Br. Z. 4, 2 (mangwatang, ndajanin); **panarka**, *meening*, Sut. Z. 67, 2 (panĕnggub.

W. Z. 3, 3 (pamarṅa, pamhatang, pakuwwan?), *gissing;* tĕtarkajan, *gissenderwijs, radende.*

2°, aanh. onder upâdhjâja; adji tarkawjâkaraṅa, H.; makanguni hana ta kasidyanira sang paṅḍya, wruh sira ring tarkka, ring pangawé pañdjalantara, mwang pangrĕt lakuning wé, mwang lwah, karajan ta sira wruh ing aswasiksa „inguni sarĕng mamargi ring ida tlaga, anmu ta sira (ta)won labuh ri madyaning hawan, mangijĕng manjingĕt, adjrih kang mĕntas, ida talaga sira suminggah, ida manuaba raris ugi mamargi, pangandikan ida ring ida t., punapi pangèran suminggah, boja tan pakarja polèngé punika, akarjja saūr ida ta., dadosan ipun lumaris ida, tanpanjingĕt ikang tawon pada akumpula, malih wkasan wèntĕn anak mangamuk* mangali ring tngah ing marga, asing wang mĕ(n)tas binuru, rawuh pwa ida, wèntĕn sumajut, sampun pangèran mamarggi, anak mangamuk, sing mĕntas ta(ng)binuru, pangandikan ida, anak pada mĕntas, jaja madjalan uga, nĕhĕr ida lumaris, tandwa ta ikang wang tka mnĕng tumungkul, nguni* ta sira wruh ing tarkawjakarana, jan makĕñtja tan manrap ida ring tjor ring wwang kinrĕtan, hana ta wwang kaāranan mamaling andan, dadi ta tinakonan, matilas ikang pandung, pangandikan ida, lamun tjai twara, tjai twara singsing, lamun tjai sadja, tjai sula, dèning kasaktyan ida sang paṅḍya, dadi ta sula ikang pandung, mamindah ta ja ring sira, ling ida, uljang ipun bèbèk anaké, raris ipun, malih kawasa, mwah hana wwang katbĕk, aranin ipun mamisuh, tandwa ta turun ikang wwang maring pakĕñtjan, kinĕñtjan dèn ida né manĕbĕk, lawan balun né katbĕk, pangandikan ida, sadja ké somah i luhé mamisuh, atur balunė, tan wèntĕn singgih pan (pisan?) dèwa, manawi ké wĕntĕn glahipun ilang, ipun mamisuh, inggih wè(n)tĕn singgih ida, bijun ipun ilang djuwang maling, punika ipun mamisuh, pangandikan ida, boja ké i tjai puniki manawa mamaling bijuné, saūripun, baāmja pkik (bĕtjik?) pakĕñtjan ida sapunika, tandwa mangaku ipun, karana ipun mamudijang njamana (né)nggĕlah umah, boja baāng ipun, punika alihang ipun kadi*, kinĕñtjan patut danda pati, raris tinuwĕk, mwang hana djanma danda pati tanana mabasta, katur ring ida mangĕñtjanin, ida tan arṡa, andikajang ida ta prawani, jaktiné nora, wkasan pangandikan ida, sama kalah djanmané, sapunapi tjai iman*, djanma doṡanja gdé, manawi ipun mangamuk, brajannja katah akuda rawosin, andikajang mambasta ipun, tumuli i(bi) naṡta, tandwa ajun ida mangĕñtjanin, dèning trus tingalira hjang manuāba, hana anak anĕmu mas katanĕman, aturanga ring ida, mari kapwa ida amrajastjita, katon angadrĕbja sadja kaluūrnya, atjaling angĕlod kangin, lantas ilang, hana rabiné kĕnèng walat makakarah, tan itja ida matbĕkang, djagi tinĕbĕk, dèning putran ida, kasangidang kris djumah mtèn katjingak antuk ida, raris ida mapriandĕg, adjrih sang amiwal pangandika, jan hana

rabi angĕkĕs pipis, ida wantah wikan, laris kanggèn madana, Pam. b. 52 vlgd.; de kidung Z. 5; **tan tunggal kasiddhjanira wruh sira ring tarka adji pangawé pañdjalantara, mwang pangrĕt lakuning rawi, açwasikśa makadi pangrĕt ikang guntur agung** en verder adjrih punang sarwa galak, sarwa èdan sami adjrih, wjakti sira butul panon, wruh sirèng dharmmopapati.

, jav., mal. (sĕtrika); **nrika,** *strijken* waschgoed (een zeer nieuw, nog bij velen onbekend, woord).

, s., T. Z. 5, 62 (çabda tan matra), *tigâdnjâna, *tariâja, *trikâjika.

, s., eigenn. v. e. berg, H. Z. 2, 3; z. suwèla.

, **naruktukang,** *snel met een vaart* iets doen, aanh. onder gĕbog.

I., **nrèktèkin djun, pajuk enz.,** ngitingin (z. nringtingin), noktokin.

II., **nrèktèk,** *doodarm,* niets hoegenaamd bezittende, vgl. tjèkrèk.

, **troktokan,** z. onder toktokan.

, s., B. Z. 59, 5 (kasuna djangu, k. dj. maswi; bij tri heeft men gedacht aan bantri); tabja, isèn en kasuna of djaé, mritja en kasuna, Kr.; Wtb. II. 47.

I., mal. (perz.), *pijlkoker,* R. m. en k., çiwapatra!

II., **kahjuné nrĕkas** (?), *sahasa, B. Z. 72, 16?

, s., matjan.

, *utsâha (k.: torèksa): **torèksanĕn saparan,** of zij nog leven, Sdm., aanh. onder aron; **nurèksain,** *op* iets *letten* v. d. patus b. v. bij een maaltijd, vgl. tuwèksa.

, s., z. onder djaran en garuda; Tjt. 35; **tinrapan kaniśta tinitihan, nga. târkśya.**

, z. tĕrkolo.

, mak. of bug., soort van *buk* (mal. tĕrkul, ngadj. tarakol), met gegroefde loop v. binnen; ook tĕrkul.

, s., sanghjang buddha, Kr.; **hana pwa** (ja) **sang atapèng gunung màs ringkana, upalanya mantĕn krĕtinya hatal. parasnya lañtjung, sira bhagawân trikâladjnja ngaranya, jajah dé bhatâra dharmmarâdja, bapa dé sanghjang jama** (dit schijnt een interpolatie of glosse te zijn), **tata pinakabhikśu dé wwang gili pita, ja ta pinakatindih wukir kañtjana, antyanta konangunang ing âçramanya, tinanĕman ing tjampaka. atmaning tjindaga, atmaning kanigara, sinongan dèning atmaning prijaka, anggaluntang hilini banjunya, amangsul ring djurang ikang kidang kanakadrawa, amitjara ikang pakśi kapudang mâs, manutjuk wwah ing kanigara kañtjana, hana pwa pahoman bhagawân trikâladjnja, pahoman mantĕn, masuk tjamikara, malambang rukma, matihang djâtirûpa, masĕndi mahapaka, matadah alas suwarnna, magĕntèng ĕmas, mapataka wi-**

durjja, atiçaja lilâwaraṅanya, katon wwang ri dalĕm pahoman mantĕn, saking jawa, saṅlah bhawa hanèng dalĕm pahoman, katon saisinya, jan minĕb jan mĕnga, unggwanira mawèh çèwa ri tanajaṅira tatkâlanira bh. dharmma, bh. jama, bh. mahâdèwa, bh. buddhâ mintâdji warah ri sira bapa, paḍa pwa maṅdjing ring (dalĕm) pahoman mantĕn, ri dalĕmnya, sakwèhing dèwata munggwing paçtjima, paḍa mangartjanèng bhagawân trikâladjnja, hana pwa saradjana widurjja, rwang paṅdjĕnĕng dalĕmnya, dwi ḍĕpa gambiranya, tritanyâmrĕta, tinanĕman pwâtmaning sarodja suwarṅna, ingingwanan pwâtmaning ladjar, atĕmahan mâs, ingingwanan pwâtmaning makara, atĕmahan mâs, apan sing tĕkèrija atĕmahan mâs, katon pwa wwadning sarodja mâs saking jawa, jan asulur jan asĕmi, mangkana pwa makaranya ladjarnya, katon pwa jan lundu jan molah saking jawa, èrtalinya katon jan lukat, jan tĕngah jan (ma)paduni (m a bh u m i te lezen?), **mangkana kottaman ikang djambangan widurè, ĕnggwaning abhûmiçotja, jan malĕkas mawèh çèwa ri santananira, mangkana kottamanira bh. tr.,** Krws. 93.

, s., k â j a, wâk en manah, tut. 51 b.; Sut. Z. 44, 7 (t r i m a l a), Z. 53, 1 (t r i k o n a), Wrt. 29 b., 28 (vgl. k â j a), * t r i g u ṅ a, * m è t r î; **trikâjaçuddhi,** zegt de zich voor een heilige uitgevende b a k a van zich zelf, T. Z. 3, 9, vgl. aanh. onder m â n a s i k a.

2°, eigenn. v. e. zoon v. R â w a ṅ a, R. 17 Z. 9, 6; 22 Z. 3, 1.

, Sut. Z. 29, 1, Z. 147, 2 (t r i k o n a).

, jav., t i g a k a n tj u, z. onder t i g a (jav. R. 173, m r i k a ñ tj u, sund. t a l i k a ñ tj u?, vgl. p r i k a ñ tj u); **hirĕngni kutjuping trikañtju,** Sum. Z. 2, 2; Sut. Z. 47, 5 (t r i k a ñ tj u, s ĕ k a r k a n i k i r s i n ĕ l a n r i ng s r i d ĕ n t i a w i l ĕ t a n l a n s r i k a n tj u, Asmp. 46).

, **nrĕkĕm,** *in de klauwen vatten* v. e. tijger, v. d. hoeven v. e. ezel, v. e. schaar *toeknippen* (vgl. nj o b l o ng), *vast op den grond staan* b. v. v. e. zitplaats als een bank, tegenov. g u dj a l g a dj i l (vgl. mal. t ĕ r k a m); v. inkt; b. v. **nèntĕn nrĕkĕm,** v. d. inkt als zij te vloeibaar is, niet pakt.

(vgl. mal. tĕrikam en kĕrikam, ngadj. k a r i k a m), **binababar ing wastra luhung pralĕmba lwir ika bĕrĕm trikĕm gĕniroga kasa pawul pramèsi,** Ww. Z. 2, 22; vgl. onder b ĕ r ĕ m en b a l u ng t i k ĕ l.

, aanh. onder s o n t è ng.

, in pl. v. t r a - a d a.

I., B. Z. 63, 2 (u n a ng, d ĕ m ĕ n, s a s m a r a), Anj. Z. 5, 5 (manah kasmaran); **sang amaling turida,** aanh. onder k i k i s; **gusti wajan turida,** dezelfde naam als g u s t i w â j a h a n l u l u t; **turidan,** R. 16, Z. 7, 2 (p a ng ĕ n a ng); **asatwa** (s a t u r a)? **turida,** Br. Z. 37, 7 (ng g u l i p r a w è s a); **anjidra turida,** z. onder tj i d r a; **wong anurida râga,** soort *lijfwacht?*, Ww. 11, 40; **nuridajang,** iemands handelwijze *als een grief opnemen;* **tan tinuridan,** Sm. Z. 22, 8 (n o r a m a ng ĕ m a n).

2e, *verstoord*, aanh. onder badjul.

II., z. bij tjurida.

[Balinese script], z. tadah, **tradah bĕtènan, tradah bĕduûran**, *meer beneden, meer boven*; **mĕtrada putih**, *witachtig?* **mĕtradah puntulan**, *eenigzins stomp*, als een mes, dat ibul is.

[Balinese script], s. (tridhâtu), nm. v. e. *driekleurig snoer*, hebbende evenals de sĕsĕmbajutan 't wit in 't midden, Mal. b. 25 (of talidatu); 1 bis; tigadatu, Smw. Z. 13, 27; **tridhâtu ja watunya**, R. 15 Z. 1, 13 (maturut çilanya, tiga warna ika çilanya); **bĕnang tridhâtu**, z. onder patis, pulakrĕti, pipis tatar en datu (bat. manalu, benaming van driekleurig garen, rood wit en zwart, dus v. talu of tĕlu, door men. invloed talu geworden?, bĕrtali datu ĕmas di anjaṁ tiga bĕlit v. d. kleeding v. e. prins, P. s. 362); **tĕtĕbus tridhâtu**, Kid. Sund. 4; vgl. sidatu.

[Balinese script], s., z. onder dèwa, aanh. onder haris.

[Balinese script], s., z. onder mahâmèru, T. Z. 4, 68 (swarggan).

[Balinese script], s., swarga.

[Balinese script], s., Brh. 86.

[Balinese script] (?), **urĕdung** v. e. eenzaam land; vgl. krĕdung.

[Balinese script] I., naast krĕt (kl.).

II., ***atrĕt**, z. aanh. onder kija.

[Balinese script], de *streepen* op kleedingstoffen; **dosan tityang nggawé turut, mangasumba, ĕnto rĕké dadi kawah**, Bs. bl., **tĕlu turuté, maturutlu**, *tigawarṅna; **kambang turut**, R. 1 Z. 1, 3 (mawarna); **kĕmbang turut**, R. 1 Z. 1, 3 (sĕkar mawarna); **turut agung**, een kompjaug die 16 oogen vertoont, **turut alit** als de k. er 8 vertoont; **aturut**, *een stel van drie kleuren*, waaronder een licht naast donkerblauw b. v.; **maturut**, *tridâtu; **mĕturut tiga**, van de bĕnang sidatu; **maturut rakta mwang krĕṣṇa**, *abang mahirĕng wanèh; **gĕsĕng ing lati tumurut dadu**, T. Z. 5, 83 (ṅjĕlĕm lambèn danèné masorot barak) en z. ald. 105; **bangkit tumurut**, van de lippen, Was. 20, 26, 28, Mal. 31 b., **mèghâbâng tumurut sawang latining ambara**, Hariç. Z. 3, 3; **idjo tinurut dadu**, aanh. onder radjawĕta; **nurutin**, iets *van verschillende kleuren voorzien* zoo b. v. de singĕl; **taturutan**, *tumulis, Sm. Z. 4, 7; **turuturutan**, Sut. Z. 87, 3 (uwur[2]) aanh. onder susur.

II., **saturut**, *doen wat gelast wordt*, Tjp. Z. 3, 4; Z. 2, 22 (vgl. sairing); **kapiturut**. W. Z. 30, 1 (tinurut; vgl. jav. urut in urut marga = *tût hawan, vgl. jav. saûrut dalan); **munggwing wong krama subak punika kèwantĕn sĕturut ring manah tityangé**: **tĕturut**, *een hoopje rijst*, met drie aangestoken linting's omgeven door een rooden draad; op den weg gelegd als offerande na de begravenis van een kind, om het sterven te verhoeden van een nog levend; vgl. tuût; **pinaturut ida**, *pinatihira; **kanggo piniturut**, *tinutakĕn; **makapiniturut**, *sinarabhara, *pinatih; **makapiniturut**, *pinakottungga;

makapiniturut antuk i dètya, *pinakottunggågraning råkśasa.

I., jav., mahotpala, pangkèruha, zekere lotus-soort (die des nachts alleen bloeit?) en wier pitten genuttigd worden (vgl. mal. enz.), B. Z. 39, 23 (z. onder kumuda en kurawah), verkl. v. tatara(ng)ginas?, Nw., **sĕkar taraté**, *kuwalaja, tåmarasa; **anunurat lawĕ'ning taraté pĕtak**, Ww. 59 m.; **taraté bang**, nm. van een rijk en een bosch; den vorst van dat rijk, begeerig kinderen te krijgen, verschijnt Kåla in een droom zeggende, dat hij Nusapati moest dooden, vgl. onder kuda panglulut, Mal.

II., **ataratajan** v. wolken, B. Z. 7, 3 (anawĕngi); Gh. Z. 4, 14, van een kind, Sum. Z. 10, 13 (vgl. mad. karatajan; te vgl. jav. taratèjan?).

, s., ngaraning atulung en atulung maling atatu, Wtb. (hds.: tatah), z. onder aśtaduśta.

I., **nrutu**, van iemand, die iets neemt, hoewel men het hem geweigerd heeft; ñdjagdjagin, van een rundbeest zijn kameraad.

II., zou de naam zijn v. d. djĕro gĕdé op 't erf v. e. huis, de beschermgeest, die het van heksen enz. vrijwaart.

, s., ben. van de zoogenaamde *zilveren eeuw*, meestal **trètåjuga**, Utt. 103, aanh. onder sawa II.,. trajî en kśaja, Wtb. II. 30 (verb. tirta, z. aanh. onder giriça, jav. tirtajoga en djaman tirta, volgens Hageman fabell. 270, 't mad. djaman aèr schijnt hier een vertaling van te zijn); vgl. onder krĕta, trajuga en rènukå.

, s., B. Z. 4, 2 (datu); *pelgrimage?*, T. Z. 3, 61, *heilige rivier*, tut. 36 b.; **pråptèng wukir påntjapatirthan uttama**, v. iemand, die verlangt kroost te hebben, Sut. Z. 19, 10 (datang ring adri ring pantjakatirta lĕwih, Tjt. pantarabhûmi); **lir tirta mili danané** z. onder warśa; **pinakatirthaning sarât**, B. Z. 3, 26 (maka paås naån ing djagat, paçutjian ikang bhuwana, kanggo pasutjyan antuk djagaté, makapasatjyan ikung djagat); **tirthajåtrå**, s., Sum. Z. 1, 15; Brhmd. Z. 2, 4; z. tut. 36 b.; **mĕtirthajåtrå**, *een godsdienstige zuivering betrachten* best. in het gedurende een maand en zeven dagen zich baden in een mumbul of jèh anakan; **tirta arum**, banjuwangi?; **satrija santanan tirta arum**; **tirtawati**, eigenn. v. d. jongste vrouw van Rangga lawe, R. L. Z. 10, 2 z. tirthagamana; **matirtha**, Br. Z. 50, 1 (matĕlah², mabĕbrĕsih); **patirthan**, B. Z. 75, 5 (wé né pawitra, pabrĕsihan), Z. 47, 8 (patjamanajan), Br. Z. 46, 9 (mawanawasa, sasnanan); **makapatirtan sang adji**, van Droṅa tegenover den vorst van Hastina, Kid. Adip. b.; **patirthan**, *waschwater*, R. L. Z. 4, 133.

II., z. onder trètå.

, **tirtiran**, z. onder titiran.

, **nèrtèr**, *helder* onbewolkt van 't weêr

, **matritrik amrih ikanang prih apinda rĕngrĕng**, Rm. Z. 8, 8.

(?), R. 28 Z. 12, 16 (torasih?).

I., **nratas**, ngabas; vgl. onder tas.

II., jav., **bètèl parisé malèla, anaratas tamĕking tundun**, Djubin.

, **trĕtĕsan**, njahan, **trĕtĕsan madjapahit**; ook trĕstĕsan, vgl. tristis en tistis.

, aanh. onder bĕgbĕg, **makĕlokĕlo ja bagja, manaritis bĕgbĕg** (b.: marĕnisdis tinggĕm; c. manaliti gĕgĕn).

, **nrutus**, nlutus.

, **gĕtihé mĕtu narètès**, R. sas., Z. 1, tarustus.

, v. tranen, B. Z. 31, 7 (krètèsan); vgl. *kataritis, karitis en trètès.

(vgl. krètès), **tarètèsan waśpa**, *hisni luh; **ta, buh susu mwang brung mtu jèh matarètèsan, ça., lĕmah katut ing sukunta, pipis urapakĕna**, Us. 242 (jav. trètès, mad. darisdisan); **tinèrètès ing mas** v. d. gringsing, Smw. Z. 14, 8.

, **naritil**, titir.

, **hanâtaratap aninindjo ring bata**, R. L. Z. 4, 2, **pating taratapan hĕnti gawoking mulat** v. vrouwen, die op een muur klimmen om naar een optocht te kijken, Dpt. Z. 7, 35; **winang** (?) **ratna bugasrî pating taratap kinitirkitir**, Ww. b. Z. 3, 93, **jaja pating taratap kadèhan pada amudji**, R. L. Z. 4, 54; **makatjiringih tikâng agĕr²nya çarânaratap**, Hr. Z. 44, 3, vgl. Tt.

, ***tarĕtĕpan**, Sum. Z. 22. 1 Z. 10, 37, **wwantĕn râmja latâgrĕhâ lĕngĕng amânuśârddha mahalĕp, lungning kânțanaḍjangga ring tarĕtĕpanya komala muré**, Rm. Z. 24, 3; **munggwî djro tinata swawèçma mahalĕp èndah langĕ'ning wukir, sâçrî dèni hatĕpnya hanwam alalang kapwâtiçobhâhidjo, djangga mwang katirah muré tarĕtĕpanya lwir pralĕmbâ mirir sĕ'k tang śaîpada wibhramâkarang² ngkâné tahĕnyâlĕngĕng**, Z. 33, 12.

2°, boven 't dak, zoowat een hand breed v. d. tjaptjapan, de plaats, waar de offeranden bij zekere gelegenheden gelegd worden (jav. trĕtĕpan, mal. van bal. *afdak*, rand van 't dak, waarvan de regen afdruipt; mad. trèptèpan, *dakdrup*); **sagèt suüd** (b.: suba tutug, e. sagèt mara) **mabantĕnan** (mamantĕnang), **ngalih toja ngĕtisin** (b.: bantĕné suba tjumawis en tjamawis). **tĕkaning bantĕn kabèlong, tan utjapĕn né di langki, di paön samping kori di tarĕtĕpan kapulu, ka jèh kabatu basa, tĕkaning kabadan sampi, sèmbé lĕsung tĕkaning sĕdahan pabwan**, Pan Br. 10; z. tjraptjapan.

, jav., *uwur² (mal. en bat., tag. taliptip, *kleine oesters*, die zich aan 't hout vasthechten, lamp. taritit), vgl. kritip; **anaritip**, aanh. onder krĕnjuk.

, s., *de 3 v. e. maandhelft*, War.

, jav., naast krĕtĕg, dat echter v. lateren datum is, soort v. *brug* bij de lijkverbranding, aanh. onder tjongklok en vooral

onder larungan, O., Mal. 36, bis, 28; aanh. onder pusadi (vgl. Fried. Suppl. versl. Bali 12 en z. titigangsa); **djabaning taratag**, *wanguntur bhatu (pondok waarvoor b. تراتق heeft, buruk tijada tĕrpĕri, 3 Mal. ged. bl. 216, Pw. fr. ترانف steeds en ook afgewisseld met pondok).

2°, *rek* v. bĕdèg op 4 stijlen om zeeven enz. op te drogen (mad. traktak, *droogplaats* voor borden enz., vgl. sund. taratag, paratag en karatag).

3°, K. A., h. v. prigi (vgl. onder rambat), **nratag**, *oploopen* v. zitplaatsen, de een hooger dan de andere, zooals een amphitheater.

[Balinese script], **nrotog kadjroning alas raũh ring prasida kawalonan tabanan marĕp ka bulèlèng.**

[Balinese script], Kam. 6, ***mabhjasâtirthagamana**, W. Z. 5, 5, nggĕlarang t.

[Balinese script], **sampun prâptèng grĕhârarjan tarataban ikang pañtjaratnângudoda**, Hw. Z. 6, 14, **taratabani sabhanikang musuh**, *de omtrekken* uit de verte gezien, W. Z. 16, 5 (padjadjahannjané pasaban ikung ari, lurah[2] pradèsaning satru, vgl. jav. alas tarataban en z. onder tarah).

[Balinese script], trutug.

[Balinese script], aanh. onder dangastra.

[Balinese script] I., *besluiteloos, huiverig* iets aan een meerdere te zeggen; *zachtmoedig* als iemand, die beknord, stilzwijgt, zich niet verzet, of tegenspreekt; **anging ada masih tjèdanja, baũn ida sang kasiwi pĕngkuh samalih badoõs kirang taros lĕwih brangti arang kna pijĕrin**, U. Bll. Z. 2, 38; **ènto atmaning dursila, ambĕk sapa kadi aku, amrih kapatining rowang, kirang taros lĕwih kroda**, Bgd.

II., **wèntĕn panaros ipun nakènang tingkah kandan kèlangan punika.**

[Balinese script] I., tĕṅdas.

II., **katrasan**, z. trâsa.

[Balinese script] I., *jav., **katrĕsan**, Bh. 79 (vert. v. bhajapîḍita), *kagĕm; **kâtrĕsan**, L. Z. 19, 11 en 12 (rĕsrĕsan), aanh. onder kĕtig en vgl. onder trâsa.

II., **matrĕs** (matjula), *gelubd zijn;* z. gègèan.

[Balinese script], R. 18 Z. 2, 2 (tumus) v. e. dij, 7 Z. 19, 22 (limpad, bètèl); **trus djadjanika**, Sut. Z. 127, 2 (tarawang); **trus trĕṡṅanya**, *manulus hasihnya; **trus pâtâla**, z. onder pâtâla; **sĕpuh trus**, 't vocht, waarin men zilver enz. doopt, om het een goudglans te geven; **mĕsĕpuh trus** v. kuningan, dat er als goud uitziet; **trus tuñdjung**, z. onder tuñdjung en saraswati; **basundari trus**, aanh. onder dingdang; **tumrus tĕkè hati**, aanh. onder brahmadaṅḍa; **bagus nĕrus**, Tjp. Z. 1, 22, 55; **putih trus** of p. **nrus**, *geheel wit*, aanh. onder tjawat; **trusan**, aanh. onder subhikṡa; ***tĕtĕrusan**; **adalan ing tĕtrusan**, Hadji D. l. 6, v. 't vrouwen verblijf (kĕmgĕtan) naar den vorst haren vader, Ww. 80.

2°, **batĕrus**, sas., laũt, *lumaris; **tĕrusang**, laũtang.

. , **tumĕros**, z. onder ros.

, *** kararas tiris**, z. onder kararas; **kubon tiris**, z. onder abjan tubuh; **tumirisaknâwaknya dèwèknya** v. cocosvruchten, W. Z. 15, 13 (manglabuhang dèwèknya, ĕtuh punika wohnya ngĕntikang awak); **tirisan**, jav., *nyû kalapa, Anj. Z. 1, 3 (tiris naast njuh, aanh. onder njĕlod); **tirisan danta**, *nyû gading, W. Z. 15, 13; **patirisan** (l.: pahirisan?), Sm. Z. 14, 11 (arit pangĕĕban).

, **tirus păă**, *'t smal toeloopende deel v. d. dij;* **kanin kĕna tirus păă**, Rkd. (vgl. mal., tag. tulis, pamp. tulis, mak. irusŭq, bug., iruq, ngadj. manius); **nirus**, *spits toeloopende puntig* zooals de manilla-puntados; **mowanè nirus kadjagut**; vgl. tijus.

I., jav., **anangga turas**, blijken tot 't zelfde geslacht te behooren, zoo b. v. van Jusup's zoon, die Jahuda's toorn konde doen bedaren door hem op den rug te strijken, Jsp. Z. 15, 43; **amba turasing kalaran**, *ik behoor tot een geslacht, dat pleegt te lijden,* ald. 69; **iba mula turas gĕtap**, smadelijke woorden jegens iemand, die in een strijd op den loop is gegaan; **adja amèt anakning guru, adja amèt putuning guru, wuḍng tan paturas** (*zonder kroost?*); **paran sira tanana turas taskara** Jsp. x. (a. Z. 15, 30, norana tumus ngong rĕko, kang lumakna dustèku, hds., bt, n. turas ng. mangko, k. l. dušèki; Anb. h. b. tanana trah ingwang tjidra lan ngutil; h., a., bl. 244, tanana trah ingwang anglakonana ngutil; Anb. p., sabèbèt ku tanana laku tjidra, en later botĕn naté saturun kula lampah tjalika; omdat zij dat nijdige paard kunnen berijden, baja turasèng katong, R. sas. 179; **maslĕt tjanangan madjadjuluk i turas, padjĕnĕngan to nė nguni ring balangbangan matatah dahat bĕtjik**, Rkd.; **i turas**, eigenn. v. e. bediende v. Pañdji in de gambuh; maar in de w. prawa heet hij **Mrĕdah**. (P. S. 122 noemt hem met Togok, Astradjangga, Astradjaja en Dijapak een kadajan v. Radèn alu, maar bl. 138 is hij een kadajan v. Pĕrbata sari en **wordt** genoemd met Tatak, Kimang, Bambang Arganata en Tĕmbilung; P. x. **26, dezelfde** als Tjĕmuris) vgl. onder togog en **kalang**; **nuras**, *overerven* een ziekte; **tinuras**, Sum. Z. 60, 3; **nurasin**, iemand *in iets navolgen* (vgl. men. turèh), *koorts verwekken?, doen overerven* een kwaal v. d. vader h. v. 't kind; **nurasang**, *tot kroost hebben* zijn jongen; **turasan**, *erfelijk* v. e. ziekte; ook v. dieren (z. trĕh); **turasan**, *familiekwaal, ras-ziekte;* **turasan bĕtjik**, *goed ras;* **mĕturasan**, *overerven* v. e. **kwaal**.

II., nm. v. e. muziekwijze; z. onder gèrong.

I., jav., *levend hout* voor heining als b. v. djarak, kèlor, enz. tot *stut* v. d. betelplant als de dapdap-boom, **aanh.** onder sampana (vgl. tungguh, tambĕk en pagĕr); **kawiwèkan idanė anggèn ida turus mangĕmpĕl**, *pradjnjânira ladjĕranirâmpatambaka; **turus djabon**, z. onder djabon;

yogahogah turus ahidjo, aanh. onder t a-u nga; tom turus, te Bjw., naast t o m ·i dj i.

II., z. onder t o r o s.

, z. onder tèdès.

, kĕtèros, b a ng k a, **kĕtèros olonsiganè** bij 't uitschelden v. e. vrouw; zl. p ĕ dj o t.

, *een ruwe koker* v. ĕ n t a l-aden, waarin 5 koeken (zooals de suiker v. n t a l is, die v. djaka bevat slechts 3 b u ng-u l in een t o r o s) balineesche suiker op kaár liggende (sas. en mal. t u r u s, vgl. onder è r è k en tj o p a k); v. beschreven l o n t a r-aden); **kawasa kalih toros, surat pangè-ngèling punika makakalih toros atur uninga-ng titjang ring i gusti, masarĕngan ring urat titjang puniki; noros** v. d. dj a g u ng, ie een maand oud is, en op 't punt v. bloe-en te krijgen; bij de p a d i n i j u s a ng.

, s., **trasarènu**, aanh. onder l i k s å.

, s., Sm. Z. 39, 6 (d a h a t w d i), dip. 44; Z. 51, 16; **katrasan**, *k a g ĕ' n; zl. onder t r ĕ s.

2°, **lwah² tråsa hĕni²** (jav. tekst t w a s h ĕ n i n g h a n i n g) **hapa napå papa papal sawé katang²**, Br. Z. 22, 9 (s u l a s i h j è b ĕ p o t a n k a t a k d a m u h² p a ï d u h m a s a-ĕ ng a n m a ng r ĕ m b u n m a t m u t k è n k a-a ng², t u k a d l i ng g a h ng a é r ĕ s b i j a s b a n p a² m a dj o m p o t² s a s a w i lj a n k.²).

, jav., s ĕ r a, Us.; **tinarasèn**, aanh. nder s i j u ng a n.

, s., *dorstig*; **trèšå** (hds. t r a s a) **lapå lujå**(l u h j a)**nglih**, T. b. Z. 4, 92 (a. Z. 3, 43, l a p a s u š k a w l ĕ k a ng).

, nm. v. e. zeevisch-soort, Bjw. b r i-b a ng; z. onder m o è s.

, z. onder s r u s a.

, mal. (uit 't Tamil), *vitriool*, met granaatappelvocht bevochtigd, na g e ü j ĕ g d te zijn, ter zwartmaking der gevijlde tanden aangewend.

, Bjw. i r i.

, **mĕtrèsèan**, *bevuild?* v. zekere insekten, door drek b. v.

, Br. Z. 44, 1 (t ĕ t ĕ m ĕ n a n, t u t u w i a n), tut. 18 b.; ook **torasih**, Utt. 31 (*als je belieft?*), **satorasih**, R. 2 Z. 1, 26; 3 Z. 1, 40, W. Z. 18, 4 (s a dj a t i, t u t u w i j a n), **atorasih**, aanh. onder a p a tj a r a (p a s a dj a), **mati çûra torasih**, *als een echte held sterven?*, Br. Z. 49, 1 (w j a k t i k a k a s i h).

, eigenn., z. onder h ĕ r d a ng i n.

, eigenn., z. onder k o s a n i.

, s., *begeerigheid*, aanh. onder å-s w å d a, Ud. 26 (vert. v. s p r ĕ h å); genegen jegens iemand, v. iemand *houden* als v. e. minnaar enz. (k a p i l u l u t), *verliefd*; **nèntĕn trĕsna ring kaûripan**, *niets geven om 't leven*; vgl. tut. 59, 60; **trĕsna** (b.: k r ĕ š n a) **bråh-màtjàri, nga., marabi pisan** (b.: p w a s i r a t u ng g a l), **pdjah pwa sang anakbinira, ndå tanpangutjap arabja muwah, ginawajaknira tang ahjåna, joga, djapa, samådhi, ja ta**

sinanggah krĕšṅa (t r ĕ š ṅ a) **bràhmàtjàrjja, nga.**, Wrt. 4, 20; **pitrĕšṅa**, *s i h; **kinatrĕšṅan**, aanh. onder k w a t.

2°, z. onder s a m u t p à d a.

, s., *de morgen, middag en avond;* **dèwa matrisandya**, * h j a n g m a s à n d h j a; **trisandhyàsèwana**, aanh. onder n i j a m a; **jan istaningsun dûrau kita tan wikan, purih ing sudjanàri, dharmma anrisandhja, sambahjang mantra dyusa, masuh asusur kadjamis, lĕnga awida, wĕḍah amantra sami**, Spt. Z. 5, 136; **tar lupa sirèng sambahjang antrisandya** (sic.) **kujènguni**, Z. 4, 78, vgl. onder m à n a s a 2°.

, eigenn., aanh. onder l j a h.

, z. onder t r i n è t r a.

, s., z. onder u l a k a n.

, eigenn. v. e. door R à m a gedooden d a i t y a, R. 22 Z. 1, 3, 4 Z. 1, 16 en 26 (alwaar de bal. hds. tegen de maat t r i ç i r a h hebben); 2°, z. onder t w a š t à.

, s., eigenn. v. e. zoon v. R à w a ṅ a, R. 17 Z. 9, 6; 22 Z. 3, 1; 3 Z. 1, 58; vgl. t r i ç i r a.

2°, een door T w a š t à geschapen monster, Ud. 4.

, z. onder s a p t a p a r w a t a en t i s n a n g g a.

, s. (t r i s i k h a), t r i ç û l a, R. 18 Z. 1, 3; **hana triçikha kangkasàjaka ja tèka çighra pamalĕsnirèrjjawĕkasan**, hr. Z. 47, 6.

, s., **wĕnang ta ja tumiraskàra sang sàdhu tumĕkè sira parušawatjana** v. e. toornige, tut. 15 (vert. v. p a r u s a j à w à t j à s à d h u n a p i k š i p è t); **maniraskàra**, aanh. onder w i p a r î t a.

, Us. Bal. 270; **hjang triçakti**, T. Z. 14, 18 (**b h a t à r a t r i p u r a**, waarvoor t r i p u r u š a? te lezen).

, z. onder t r ĕ s a s a t.

, sas., n g i t.

, s., z. onder i n d r a.

, z. onder w l ĕ k a n g.

, s., van vluchtenden, Utt. 58.

, z. onder t r ĕ t ĕ s.

of t r è s t è s; **tristisan**, *afkomelingen* b. v. v. Java; *afstammelingen;* **tristisan anak agĕng**, *van voornamen afstammende*, vgl. t r ĕ t ĕ s.

, **nurutus**, z. onder d a r u s d u s.

, z. t r i s t i s.

, z. t r ĕ s a s a t.

, verbast. v. p r a s a s a t; ook t r ĕ s a t s a t (t a r s à k š à t, Nts. 36) vgl. t r a l a j a.

, B. Z. 45, 12, Z. 95, 9 (t r i ç i k h a); **triçûlapàti**, m. c., Sm. Z. 8, 12 (b h a t a r a r u d r a).

, Brh. 5 b., Wt. 24; **tĕhĕr tikang dèwa trisamaja sinung (a)nugraha wàhana, wrĕšabha putih pinakawàhana bh. içwara, hangça putih pinakawàhana bh. brahma, garuḍa dwadja** (Kern verbetert in d w i d j a) **pinakawàhana bh. wišṅu, tlasnira dèwata trisamaja sinung (a)nugraha wàhana** enz., Tt., vgl. onder w i h a n g g a m a j a.

, **trawa**[2] **ruwak sawa tinandur, War.** II., stamw. v. nrawa?

, jav. (trohi), *spel met twee dobbelsteenen*, die in een piring geworpen worden, z. klĕmpung, kompyang en tjĕlĕbontangan (vgl. port. dadu).

, **atrawu**, T. Z. 4, 13 (umung), Z. 5, 118 (mabjajuhan), v. e. menigte, 114 (muüg); **atrawu tampèndah kukus**, Mal. 347.

en triwana, mislezing v. âtharwaṅa (waarin incantaties); **atrawana**, anĕluh anarañdjana, añdèśti, Adig.; **agnidah wisyadah astrodyakara** (Sdj., astradjakara); **atrawana** (Sdj., artawanèh) **darati kramângradjawiśuna, hana wwang atinggala amĕmĕndĕm satingkahing atriwana**, Dp.; **kunang wong dinalih atarwaṅa, durung amatyani sâdhudjanma, kèwala amanasi wong, jan amarijangkĕn, wĕnang ja pinatèn, jan tan marijangkĕni, wnang tinuṅḍung dohakna hanèng râdjyanira sang prabhu, hajwa winèh maparĕk, apan wong abitjaruka** (abhitjaraka), Sdj.; **wwang kakung anggugunani wwang istri ljan, wwang istri ljan anggugunani kakung ljan, jan paḍa karĕpé, uniwèh tan pakarĕp, wĕkasan salah siki atah gring kalara, kang waras, ḍaṅḍa, 20.000, patuku tamba, 1700, jan mati, ḍaṅḍa 40.000, patuku djiwa, 8000, atriwana ng.**, Dp. (Sdj., arttawanèh = anĕluh), vgl. śadâtatajî.

, z. onder trawana.

, **katriwandan**, *jav. (katiwasan), *overmand*, Tjt. 65; **patiganing triwanda**, 209.

, dora (of dwara), waja (wahja) en bjantara; z. kadjĕng.

, *de drie hoogste kasten*, tut. 9, z triwangça en aanh. onder swâjambhuwa.

(b.: hriwarak), hn. Z. 21, 8 (badak), z. tarabajak?

, z. tarahudan; ook tatarawarśa (vgl. jav. R. 173); **anrang tarawarśa** v. vingers, Kid. Sund. 46 (vgl. onder bakung en aanh. onder sudji), ook tarawrĕśi; **dangstranya tatarawarśa wrĕśti** v. d. bhûta Sañtjaja, Ww. Z. 3, 66 (h.: nom[2]ing bakung ing dangastra); **djaridjinè mamusuh bakung naka ngutjuping tarawarśa putih kuning pakurining**, Swg. Z. 1, 5.

2°, eigenn., Mal. 60, banjak tarawarśa, 60, 24.

, z. onder tarawarśa.

, s., aanh. onder niśkrija (namentl. dharma, artha en kâma, vgl. R. 2 Z. 3, 2, kâma, artha en mitra worden de 3 lâbha's genoemd, R. 9 Z. 2, 8, maar ald., 20, dharmma in pl. v. mitra).

, sas., pĕparé (sund. tiwuk); vgl. onder gawah.

, s. (Wiśṅu in drie stappen de wereld doorschrijdende, vgl. trirûpa), hr. Z. 49, 16, terwijl ald. 14 upèndra gebezigd wordt; W. Z. 27, 3 his (mamurtijang of ngamurtijang en mamurti, maçarîra, rumawak, maäwak); **triwikramâgĕng**, Sm. Z. 8, 9 (mamurti wibuh); **sâmpun mâti suwanda wîra magĕlĕng çrî**

kârttawîra prabhu, krûrâkâra sirâtriwikrama, sĕsĕk tang bhûrbhuwah swah pĕpĕt, prodbhûtang mukha pañtjaçîrṡa sumirat sĕngning trinètrodjwala, sâkṡât sûrjja(h) amañtja dèça ri sĕḋĕnguning sangharâjan ḋatĕng, kramning dangstra nirantarâ kagurilap lwir mrĕtyu rodrâu katon, gumrut tĕka salit lanâ kumĕrĕkĕt lumra sphulinggângĕḋap, lâwan bahni mahodjwalâ mĕtu saké toçwasâ muntab murub, mawjang rambutira bhramanta kadi mègha wrâpĕnuh jwâḋĕḋĕt, malwâ tâng ḋaḋa çâtajodjana pĕpĕt tangdik (g)widik lor kidul, sèwu kwèhnikang asta kapwa mangagĕm ḋaṅḋâjudhâsangghata, konta mwang krĕtalâ gadâ paraçu tjakra mwang triçûlâkilat, tjâpâ lânggala badjra kadga nguniwèh çangka prakîrṅèng tangan, tĕṅḋas lwir bubulang mahîtala bĕlah kâṅḋĕg bangun syûha ja, liṅḋû tang giri mèru kampita tĕkèng saptâṅḋa kapwâkĕtĕr, kombul wwènikanang samudra gumiwang tang nâgalokâ kawĕs, makrak kâtara ghurṅnitâ kadi gĕlap sarsĕ'k rikang [Javanese script]mbara, sakwèh sang rĕsi kapwa mawri makikib ngkâné langit jwâlarut, abjûran katĕkèng nawagraha katûb wrin* kawĕs kâtrĕsan, mundur mungsi ri tjañdraloka sawanèh munggwing langit miṅḋuhur, sâkṡat sanghara tang djagat mawurahan sakwèh watĕk dèwatâ, Rm. Z. 58, 1 — 5, Ud. 90 (vgl. 't origin. 4419 — 4440); irikâ ta mahârâdja krĕṡṅân tibâkĕn krodhanira ri mahârâdja durjjodhana, èko'ham iti jan mohân manyasé mâṁ sujodhana, paribhûja sudurbbuddhé grahîtum mâṁ tjikîrṡasi, ai sang durjjodhana tunggatunggal aku hidĕpnya, adhâpunggung raṡika (?) harak, padiwaçâ sampé ri sanghulun. mûḋha kamu ahjun nigrahâku, ihaiwa pâṅḋawâh sarwwé tathaiwândhaka wrĕṡṅajah. ihâdityâç tja rudrâç tja wasawaç tja saharṡibhih, hana sang pâṅḋawa ngké mangkana. sang jadukula tuwi hanâtah masnaha, sang hjang dwadaçâditya mwang sanghjang èkadaça rudra, hana ta ngké tan adoh ikang mangaran krĕṡṅa, ngûniwèh ta sanghjang aṡṭabasu lâwan sang saptarṡi waçiṡṭadi, jajâparĕ'nira mangkâna, sḋĕng krodha mahârâdja krĕṡṅa. midjil ta rûpâdbhuta ri swaçarîra, kadi widyut (u)mala katinghalanikâ, ri swaçana (ç w a s a n a)nira, manakalângawatâra tang watĕk dèwatâ rjjawaknira, sângguṡṭa mâtra katonanira sowang*, bhatâra brahmâ munggwi rahinira, sanghjang rudra hané ḋaḋanira, lokapâla hané bâhudaṅḋanira, sanghjang agni hané nètranira, kapwa tang watĕk dèwatâ katon rjjanggâwajawanira, makâdi dwadaçâditya, aṡṭabasu mwang sanghjang açwinodèwa, bhèdâsaka ring jakṡa râkṡaṡâdigaṅa. gandharwwa sang ardjuna hané tanganira kèri, mwang sang bhima mahârâdja judhiṡthira munggwi nabhinira, sang nakula sahadèwa hané walakangnira tkâ ri sang watĕk wrĕṡṅyandhakakula makâdi sang pradyumna, mangkâna ikang sarwwa sañdjata makâdi çangkha tjakra gadâ çakti çîrngga lânggala nandaka, kapwa tikâ (ka)hilangan tjètana, dèni prabhâwa mahârâdja djanarddana, ghurṅnita humung tabĕ*haning âkâça. tumibâ tang puṡpawrĕṡṭi, liṅḋû tikang sakala

bhûmibhâga, lumimbakabwang pwa ring antarikša wwajnikang sâgara, samuhurtta sowènya mangkâna, tatah sapurušawjâghrah sañdjahâra wapuh swakam, somja rûpa mahârâdja krěšňa, salwiring bhûšaňaning ratu rumakět i sira, Ud. 90 (vgl. B. Z. 105, 4, b. en vlgd. en Br. Z. 8, 1 en vlgd.); **sanghjang triwikrama,** * bhatâra kèçawa; **triwikramapita** v. Daçaratha, daar zijn zoon, Râma, een incarnatie is van Wišňu, R. Inl. 1, 2 (adikara mabapa); **madhu katriwikraman,** Sm. Z. 24, 14 (né us pinastika).

triwakwak nikjalaklakan gumuju kěkěl pun djangkung, T. Z. 3, 28 (vgl. * tjěwakwak, onder krěkwak).

, z. bij traõs.

, z. trawangça.

, s., eigenn. v. e. zoon v. Jajâti, jongere broeder v. Jadu, Adip. 57 (alwaar tarwusa en naar een ander hds. turwungsu), z. aanh. onder mlètjtjha.

, z. tripistapa.

, **těrwawu kěduwo,** columba aenea, Vr., die het naast děluk sěpang of d. gěni opgeeft.

, jav. (port.), vroeger door den vorst v. Bulèlèng gehouden en ook bikul blanda genaamd, maar als benaming v. e. karang-figuur meer bekend; z. arnab en tělilu.

, Sm. Z. 2, 10 (alun); **ri tunganing parang apingit wurjjaning kawjanglangut mariňa langě'ning sâgara saha karas tanah rěnik wuanya labdakârjja lěpas ring dèwâlaja makawamĕmburan ing triwali wus sirânghuwushuwus,** fr. A., z. ook aanh. onder guwug.

, **asěmu katriwalahan,** *zich overwonnen wanen?,* aanh. onder kirîté (jav. kuwalahěn?).

, jav. (těrbombok, děrbombok en sri bombok), onder de watervogels en vert. v. trisapa en tjakrângga, bal. krěkwak.

, Sut. Z. 30, 16 (i trimala); **sadwarggaçatru matakut kěta dènta çiriňa, lèn tang triwighana malajû pada sâpta** (çapta) **bhašma,** Sut. Z. 11, 1 (it.).

, jav., * trus; **tarawang knèng duk,** v. 't hart door een pijl, B. Z. 99, 9 (bètèl); v. d. borst, Z. 87, 27 (běntar), Sut. Z. 100, 8; **anarawang** v. sphatika, W. Z. 29, 7 (swèta, gumawang), Z. 20, 3 (pědas, těpong).

 of saruwung?; **anaruwung,** aanh. onder kuwang en kasyapa, vgl. taruhung?

, sund. (tarawangsa, een afbeelding waarvan bij Raffles I op de plaat tegenov. bl. 168, fig. 7); ook trawang?, z. aanh. onder kalilit; Tjp. trěwasa onder de muziekinstrumenten en evenzoo fr. Kid. Adip., **anjantung, anggèrong anrawasa** Mal. e. 13.

, s., *de drie hoogste kasten,* **bjatitan ri sampun sapurňna çri banoradjângaděg ratu, mwah utjapěn bhagawân purbaçomi, lunghâ ring nagara purbwasanâ, ingajapi(ng) dé çri banoradja ring padèwaharapamudjâ, ring huwus argghjâtjamaňya, pada matata**

lungguh, watĕk dang â(s)tjarjjo kabèh, mwah hana pawarah bh. purbasomi ring sisyanira çri banoradja, ndya ta lwirnya, mwah jan hana sang mawangça triwangça, makadinya, brahmaṅa, satrija, wèsya, wkasan jan hana brahmaṅa anaṅdang baja olih krĕśa lapa, ingadol dèning wwang, katuku dèning wangça sudra, tur katjatonan isuk soré, jan liwar satahun, tka wnang kalungsur wangçanya brahmaṅa ika, andadi mawak sudra, tan jogja dadi baśmakara jan kawkasan polih ngalap istri brahmani, wnang rantjabĕn patènĕn sagrahnya, jan tan kĕni pinatènan polih nilib ngĕpĕp ring dèśa² ring wanadri, wkasan manak sira laki, malih polih ngalap istri brahmaṅa, tan witjaranĕn dé sang adrĕwé anak, kawkasan manak gumanak paḍa polih ngalap wangça brahmaṅa tunggilan ring gua(h)nya, jan sampun hana pitung padjnĕngan polih istri brahmaṅa utama, wnang puponĕn manih, tlas tjaṅḍalaning wangçanya, brahmaṅa waluja sira „mangkana kadjar ing adji ling bh. p., fr. bpl., vgl. triwarṅna en z. mènak.

[Balinese script], zoon van 't hoofd v. Tuban, Malaju aangeboden, Mal. 118.

[Balinese script], z. trilâbha.

[Balinese script], s., bh. Guru (Krws. steeds nilotjana); vgl. trinètra.

[Balinese script], **çighra mangsĕh mahârâdja suprasèna, atrilokasaja, katon sanghjang djina, mangarabarab paḍodjwala, mawantah gumuruh, osyah tang bhuwana, mangkwa sinantya joga dé sang rĕśi, mangasihaḍ ri sanghjang çatabidja** (śaḍa bhidja), Tjt. 226 (dus atriwikrama, maar v. Buddha).

[Balinese script], kĕkĕlik, Kr., aanh. onder krûrapakśi; vgl. triwakwak.

[Balinese script], s., Wir. 44.

[Balinese script], *dood*, Nt., Pam. 7, 1; Adig. 52; Ar. Pr. 3 b., *jugânta, vgl. pralaja en z. onder tradjaja (vgl. jav. tĕrsândâ en pĕrtâṅḍâ).

[Balinese script], te vermoeden, z. onder triwargga; **hana udjar trilabha** (hds. trilana), **nga parikśamana, radjamana, malawodana parikśamana, nga, bhawalakśana „radjamana nga tanpangutjap naja² „palawodana, nga, tan aharĕp salwirning, panganggo,** Nw., de omwerking in tĕmbang, pariksamanâranipun titi bhawalakśana mwang tèkang radjamana aranipun tanpangutjap naja²ndi tanpamadwaning bhûmi „phalawodanâranipun tan arĕp saṅḍang sawrĕti (pawrĕti?).

[Balinese script], **katarip**, Sm. Z. 33, 7 (kna kaärit), 12 (kĕna sinawat), hr. Z. 47, 1.

2°, **katarip**, *afgehouwen?*

II., z. onder tarib.

[Balinese script], **narèp**, sas., ngiris; **pĕnarèpan**, pĕngirisan, vgl. sadèp); **girang dĕmĕn manarèpin** (b.: panarèpin), v. e. eenvoudig landman of herder, Dtd. Z. 6, 2.

[Balinese script] I., *laag* van modder voor de tèmbok!

II., jav., **mĕtrap**, aangewend v. e. geneesmid-

del; **tinrapan mas adjur**, *ginandha kanaka drawa; **tinrapan sipat pinasangan?**, *kinĕnan s. w., Z. 33, 4; **tinrapan hèma**, *minâsan, B. Z. 18, 15; **tinrapan dèning kanaka**, kinaṅḍakaṅḍa ring mâs; **katrapan daṅḍa dènira sang amawa bhûmi**; **katrapan tanah**, *tinibân lĕmah; **katrapin ĕmas**, *inuparĕnggèng tatur; **nrapang**, een geneesmiddel b. v. *appliceeren*.

III., **tumrap** v. vogels op een boom, Mal. 99, Stn., aanh. onder saradjana ('t jav. hds. tumat ring waringin kurung), T. Z. 3, 52, Z. 4, 58 (matinggah), v. e. vlieg, Kam. 56.

, I., *de kant*, waar de cijferachtige teekens staan op den zwarten kant der duiten bij 't tjontok pulangan; z. tlèh en tjĕkĕnting.

*II., trĕpan, O.

III., z. onder tĕĕp; **alawas* malih tan kasopèksa, manggĕh tan trĕp** (*onderworpen?*), **tang bali dè çri kapakisan, tambisawantĕn sira, maraha ring bhûmi jawi**, Kid. Pam. ('t proza, arawas pwa malih, manggĕh tan rĕp ikâ b., d. ç. k., t. sawantĕn ta sira marèng bh. jawa).

, ambtenaar voor de heffing v. belastingen, aanh. onder *wawa.

, in pl. v. trĕpti?, v. e. land, waar geen dieven zijn, *bevredigend* v. e. regeling enz., **magawé tan trĕpi pakrĕtan pak punika; kni sampun tan trĕpi pakrĕtan pak punika, kawas lwir tan trĕpi**, *katon tan atĕgĕg; **nrĕpi** v. een land, waar 't streng toegaat.

, (vgl. dropon), **katroponan**, *verontreinigd* van water.

, s., **kakarjanang tarpaṅa**, *inalap iniwĕ', Br. Z. 12, 1; vgl. onder *udaka; **ingaturan tadah sira tanpanarppaṅa**, R. L. Z. 4, 37; **pitrĕtarpaṅa**, z. onder pitrĕ; **tumarpaṅa** (b.: umarppaṅa) **bhaṭâra çiwâgni ri sarwaniwèdya**, Ud. 29 ('t origin. atarpajid djâsawèdasam), aanh. onder wjartha; **tinarpana**, *ingaturakĕn (z. arpana).

, *kruipend?*; **trapaṅa kalawan trapaṅî** (hds. trapada, l. srĕpaṅa srĕpaṅi?), waarop de vorst toornig antwoordt, zulke wezens houd ik er als amĕng²an niet op na, Hadji D. 56.

, z. onder tutparu.

, s., W. Z. 8, 13 (i dètya t.), R. 1 Z. 1, 57; 10 Z. 1, 2, a; 16 Z. 3, 14; Sm. Z. 26, 8; aanh. onder nandaka; **bhaṭâra sang madĕmang i dètya tripura**, *hjang trirâdjyântaka; **tripurawidjaja** en **tripuraripu**, *djagatkâraṅa, Çiwa, Z. 24, 13; Z. 28, 10 (z. tripurântaka), **bhaṭâra tripura**, hjang triçakti; z. puradjit.

, s., bh. Guru; **tripurântakâgni**, W. Z. 27, 4 (apin bhaṭâranè amĕdjahi i tripura, hjang apuj panggĕsĕng t.); vgl. trirâdjya.

, s., bh. Guru; Krws., vgl. R. 10 Z. 1, 1.

, lobha, mowa (moha) en murkka, welke gebreken den priester niet in staat stellen de onreinheid v. 't lijk, v. d.

beenderen en v. d. ziel te verwijderen, zoodat hij niet ontboden mag worden, voor 't anjawawèdana, 't angaśtiwèdana en 't angatmawèdana, Nt., alwaar de text alles behalve zuiver is; vgl. pradhâna.

[Balinese script], Brahma, Wiśńu en Mahèçwara, Krws. (vgl. aanh. onder taja), aanh. onder piçatja, R. bl. Z. 2, 2, *purusottama; **sang tiga dèwatâ tripuruśa,** R. 23 Z. 1, 2 (sang katrini kadi brahma wiśńu isçwara, sang trini bhatara trip.), Kam. 10, Sut., Ag. 67 en fr., Dp.; **kaja sanghjang tripuruśa, anĕnggwa sira nâthèng djim, naranâthèng rûm kalawan nâthèng sâm tuhu raspati,** Spt. Z. 4, 124; **sanghjang tripuruśa,** *tiga bhatâra, vgl. tiga çakti.

[Balinese script] (c.: tripuruśâ), umâ, çrî, saraswati, Krws.

[Balinese script], s., **singgih jan paramèçwarâdhika kitèng triporuśapati,** Sut. Z. Z. 53, 2 (wjaktinya hjang içwara punika i dèwa kalĕwihang ring trjakśara.

[Balinese script], s., z. Adig. 32 (M. Williams, Ind. Wisd. 300), Dp. 6 (*3 bewijzen v. e. crediteur*).

[Balinese script], sas., makĕtjong?, z. onder djontok.

[Balinese script], door atur in pl. v. tupèksa; v. daar ook matur pèksa.

[Balinese script], sang muni çèwabuddharśi en wiku çiwabuddharśi (priesters van 3 verschillende richtingen?), Wtb. onder XVI.

[Balinese script], z. onder dropadi.

[Balinese script], s., *een drievoet*, waarop de swamba staat en zelf op de naré staande, vgl aanh. onder çiwopakaraña.

[Balinese script] (sruput?), **nuruput njagdjagi kasanggah.**

[Balinese script], s., **matangnyan kinon bhatâra ganggâ tumuruna, tumampuha ri(ng) kapila djatâ bhatâra paramèçwara, irikâ tĕwĕl bhatârî ganggâ inaranan tripatha ngaranira ri dènyan tapak ikanang tripatha rinakti nira, tripatha ngaranya, bhurbhuwahswah kramanira,** Brh. 80 (Z. 12, 1).

[Balinese script], R. 11 Z. 1, 18 (wanĕh), vgl. onder siddhigawé en kapila.

[Balinese script], s., *verheugd, vergenoegd,* R. 6 Z. 3 5, en 't baden, 7 Z. 15, 2; B. Z. 13, 9 (suka) Z. 83, 2 en 4, verschillend v. warĕg, tot 56; **ndan tan trĕpting manah,** Mal. 392 **iwĕ'ng tan trĕptyaniré,** *'t is zeker dat (vuur) niet verzadigd wordt,* tut. 57 b.; vgl trĕpi.

[Balinese script], **asumpang kañtjana winarna tripatra,** U. Pngr. 97.

[Balinese script], **nrĕptĕp** v. iemand, die als een eekhoren snel klimt (vgl. nrèptèp); volgens anderen *iets aan den rand afknabbelen* b. v. v eekhorens; vgl. gĕtĕp.

[Balinese script], **nrèptèp** van patjĕt's b. v. *snel* naar boven *klimmen* op 't lichaam; vgl nrĕptĕp.

[Balinese script], eigenn. v. e. pl., aanh. onder kapulungan.

, z. onder koös, War. h. 4.

of tarupus; pĕtropos, *bulten hebben*, **gatĕling awak pakatonanya patarupus**, fr. (z. pĕbrinik); **troposan**, de aan den kant v. d. ananas-vrucht uitscheidende takjes, die men afbreekt, om de vrucht grooter te doen worden, en ook planten kan; ook v. d. bungkil biju.

en triwiśtapa, s., swarga.

v. Çiwa en Umâ op een stier zittende, Bs. 20; alwaar pudjo (vgl. sapudja?) met silit wordt verklaard.

, **nrĕpĕng**, *steil* v. e. beschot, v. e. berg, enz. (z. manpan); **nrĕpĕngang**, iets *steil noemen*.

, z. tjĕlak pandé; **tripang lĕmbu**, een korte witte soort.

I., z. onder tundak.

II., sas., prut.

, aanh. onder trabakta.

, jav. (perz. tarazu), *weegschaal* (tag. talaro, vgl. onder *hadji, bc. tarajo, bis. talajo, iloc. taradio); **manaradju**, v. d. schouders (vgl. onder palu); Tb. 10 b., Mis. Gag. 14 o. (bahu lwir tradju) en **palané naradju mas**, fr., **sang mapala naradju**, *s. mabâhu mawidang (midangan amadju ĕmas, G. W. 11, v. daar in 't sund. vrn. voor *schouder*, 't Wdb. v. Coolsma zegt v. diergelijke woorden niet uitdrukkelijk, dat men ze niet van zich zelf mag bezigen, de vergelijking is zeer algemeen; in de mal. lamp. verhalen vindt men pimping kadi taradju mantap, pimping in pl. v. pingping, *schouder*, ook in 't sund. taktakna naradju pasti, Gr. lees b. v. 1874, bl. 42), **jan taradjwana lawan kita**, *indien zij bij U vergeleken worden*, R. 20 Z. 5, 10 (vgl. het volgende bhara, *gewicht*); **rwang taradju**, aanh. onder gosali; **kalaning mĕnang tong ada suka, jan kalah twara branti sĕmunya naradju pasti tan kĕna kagiwang**, Djpur.; **panaradjwa**, B. Z. 33, 4; **panaradjon**, Wrt. 16; eigenn., 28; **panradjon**, z. onder aga.

, verb. v. sarodja, maar in gebruik is **tinarodja**, limnanthemum indicum (afb. bij Rumph. VI pl. 7 a. fig 3), een plant, die veelal in de natte rijstvelden groeit en wier bladeren, hoewel kleiner, op die van de tuñdjung gelijken (barĕng tĕkèn bijah² tumbuhé), de bloemen als die v. d. bijah²; 't woord vaak in liedjes.

, *halis; **sĕlat tardja**, *lalaía.

, v. d. 3 hoogste kasten, aanh. onder çûdra.

, s., **tumardjdjana**, met den dood *bedreigen?, bestrijden?*, Sut. Z. 133, 24; **tumardjanang tanu**, Z. 36, 2 (matyani awak); **manardjdjana musuh**, aanh. onder tambĕk; **hinganya wandyaku tumardjdjanâ ko**, *zoodat er niet van komt, dat ik u zal afmaken*, gij zijt niet waard de punt van mijn wapen te verontreinigen, Ar. Z. 49, 4.

, s., tudjuh (hds. tardjini); **tardjdjanîrakśa**, murit, Atp. (vgl. bâhurakśa).

, **nrĕdjak**, *op iets met de pooten staan, betreden* v. e. kip, b. v. een blad; **trĕdjak**

djaran, Bngk. s. 243; **pangamahanya bujar trĕdjaking suku**, Dd. 24 a.; **manrĕdjakang**, *mangdĕmakakĕn; **narĕdjakang**, *angdugangakĕn; **manrĕdjakang wimanan danèné**, *angabĕnakĕn si puspaka; **katrĕdjak**, *inambah; **nrĕdjak latih sungga**, *linañdjak kinalân sinunggan; **nrĕdjakang ring syandana**, angdĕmak ratha.

[Balinese script], s., eigenn. v. e. râkśaśi, de dochter van Wibhîśaṅa, die Sîtâ te Lĕngka oppaste, R., mantyanta aju rupané, twi çakti tama ring juda, warna lwir drĕsa aâla, kinèn dèn rawana tĕngu, ing sita, R. m. (R. sas., sridjata, mal. sĕridjati).

[Balinese script], z. onder tarahudan.

[Balinese script] (?), **anradjaja** (b.: amradjaja), *dooden, verslaan*, Ar. Pr. Z. 3, 19 (bis); vgl. tralaja uit pralaja en trasasat.

[Balinese script], **nrodjog**, iemand *aanklampen* van hooger hand b. v. hem zeggen, dat hem de sawah zal afgenomen worden, in eens doorgaan?; **anrodjog**, Mal. 145 o., **amrĕg anorodjog**, v. d. menner v. e. wagen, Ar. Pr. Z. 20, 41; **wanawa ta sdĕng ing sang adi mangadjĕ'ngan dahar, hajwa ta nrodjog papa katĕmu**, Sk.; vgl. drodjog.

[Balinese script] I., jav., **nradjang**, *op* iets *afkomen*, aanh. onder dadah, *sich op* iets *werpen* op een wapen om te sterven, aanh. onder umur; **nradjang njaplok ban** (?) **sang bhîma** (Kid. Adip.), v. e. tijger; **naradjang psu**, B. U. 62; **tataradjang²an**, *de plaats van waar de vrouw sich in 't* gĕni papulangan *neérstort* (Sitâ moest er van afspringen op Râma's verlangen, daar hij wil weten, of zij door Rawaṅa bekend was geworden of niet), R. sas. Z. 13, onder laĵah; **atradjangan**, van kleine afstanden, aklĕñjĕngan; **dajané atradjangan**.

II., **tradjangan**, Bd., *haradjungan, zekere bonte zeekreeftsoort (afb. Rumph. Rar. pl. n. VII. R.), z. radjungan.

[Balinese script], jav., diepte v. de zee, T. Z. 3, 51, Z. 5, 74, aanh. onder pĕnggak.

2°, aanh. onder dandang.

[Balinese script], **dumling turuj**, O.

[Balinese script], s., Br. Z. 19, 22 en 23 (titiga. makatitiga), aanh. onder nirarthaka, z. ook onder pramana en mala.

[Balinese script], s., **ri samangkana bhaṭâra manu anpahatĕguh andĕl sanghjang dharmma, lwirnira sanghjang dh., daṅdaniti, traji, dhanârtha, jèkâ pinakâçrajanikang tjaturwarnâçrama, matangnyan sâtus², mèwwiwu huripnikang wwang ring trèta, matĕguh ring sanghjang dh., nimittanikâ, wrĕddhi tèkang dharmmaning dwâpara, kśiṅa** (b.: çirṅna), **ring kali lâwan ikang sarwwa prâṅî**, Brh. 51.

[Balinese script] en trèjo (vgl. trĕwuh), **matrajun**, mawurahan, *abjuran; **ada manĕtjak sok²an lèn magujang mangulilîng, né manjing kowat magandong, ngusud baŏng mangurisji, ada manguring², mangling mangurut ĕntut nagih sasaté tjalon, ada né manggaugu dingding, mabijaju ĕlingé matarajuhan**, Pan Br. 14, èling matrèjoan om het sterven van een minnaar, fr.

, grot?, of wel de naam v. e. grot, anh. onder jusup.

, s., Aw. 76.

, zeker muziekinstrument, çang. a mwang tarajan mrĕdangga kumisik ma. adji talinganing wwang angrĕngĕ, Sum. . 52, 6?

, aanh. onder dharmma.

I., *slijm* (jav. rijak, v. 't verschil n het gemis of de bijvoeging v. een *t* of *tj* eeft men meêr voorbeelden, z. onder rangah, rujud, rawis, lĕtong en wingka), ĕtjèh; **tumuli atutuh dé ngurah, akèh ang trijak mĕdal**, Pam. 37 (Kid Z. 5, 50, . tinutuh sira a. kang trijak umidjil).

II., verb. van tirjjak, Smw. Z. 14, 36; Id. 14 o., **mrĕsa kita ring trijak daça ni rarša pâpa linakonta kadjar ing adji, sama² anušèka çata warša durgati bhinukti jan arĕsa kita, jadi kita mithja ring widhi sa. asra warša lawas ing kapâtaka kita guru ininjoklininjok tan ana hinganing tahunanta âpa katĕmu**, Nts. Z. 6, 3 (sato); navolging iervan aan een fr. ontleend, da linjok kèn èwa gusti wiku bapa, naraka hwat atĕpuk, tĕmu mati idup, jèn mati awah tjĕburin, idup kèrangèrang, injok tĕkèn anak ĕluh, dadi jèn bu. iäng, bobadin anak tjĕrik, dadi linjok aking çruša, dadi manglinjok tĕkèn nusuh; Bgd., lamun linjok agĕng pâpa. ipun, linjok ring manusa satus taũn âpanèki, linjok ring sarwa pasu(b), dasa taũn pâpanipun, jèn linjok ring ida gĕdé, buka paĕmbahing banju, kèto pâpa tĕpukinja, pan ida rumaga dèwa; vgl. onder utsawa en de aanh. onder pañtjânrĕta, linggapranala.

, s., R. 13 Z. 1, 10 (ubuän, ingon²); 7 Z. 12, 4, 9 Z. 1, 9, T. Z. 5, 125; **dûta tirjak**, B. Z. 78, 30 (ubuän); O., **tirjjak** (lees tirjjag) **joni**, Adip. 77, Ud. 53 ('t origin. tairjjagjonya); vgl. trijak II.

(trjakšara), de syllabe om als hang, hung, mang, T. Z. 5, 62 (trinadi), vgl. onder triporuša.

, tujud, vgl. rujud.

, vgl. rèjod; **matrèjodan**, *arijugan; **njĕmar di pungkur, pamarginé matrèjodan** (b.: madjalan magagrèjahan), **liwat asin, njaluk balulang irĕngan**, Bt. 183, aanh. onder kibih; vgl. tèjod, sujud en onder grĕgrujut.

, s., *de 13ᵉ v. e. halve maand*, War.

, s. (trajodaça), Ar. Pr. 49, *de dertien goden;* **âditya sanghjang sûrjja, tjandra sang h. wulan, anilânala sang h. angin mwang apuj, tumut ta sang h. âkâçaprĕthiwi mwang toja, mwah** (lees mwang), **sang h. âtma, sang h. jama tamolah ing rât kabèh, nâhan tang rahina wĕngi mwang sandhjâ lâwan sang h. dharmma sira, sang dèwatâ mangkana tiga wlas kwèhnira, sira ta mangawruhi ulahning wwang ring djagat kabèh, tan kĕna winutan, bjâparanirèng rât,**

Adip. 52 (vertaling v. âdityatjandrâw anilânalaw tja dyaur bhûmir âpo hrĕdajaṁ jamaç tja, ahaç tja râtriç tja ubhé tja sandhjé, de 2 schemeringen als een gerekend, zooals blijkt uit de vertaling, dharmmaç tja djânâti narasya wrĕttaṁ, 't origin. 3017, in pl. v. anilânalaw leest 't handschr. anilo nalaç); **sanghjang trijodaça sâkšî anguninga ring rahina wĕngi sira angawruhi ring hala lawan haju, lwirnya bhjoh,** waarvoor dyoh (dyauh) te lezen is (akaça), **bhûmi** (prĕthiwî), **tjandra** (wulan), **arkka** (ṡurjja), **agni** (apuj), **jama** (çabda, vgl. onder mrĕša), **dharmma** (sanghjang dharmma), **anila** (bâju), **râtrî** (wĕngi), **dwisa(n)dhja** (soré èsuk), **âpah** (banju), Adig. 32 (vgl. Manu VIII, 86), alwaar ook hrĕddhaja, eedf. en O.; Wtb. III, 12 b. enz., rawuh pang ing suklapakšèng katjatur nĕnggih punika pukulun patotojaning sang ari, Ww. b. Z. 3, 51.

[Balinese script], eigenn. v. e. door Ardjuna overwonnen radèn, voor wien Baladèwa Subhadrâ bestemde; hij was vorst v. Angkarapara, Ar. Pr. Z. 22, 1 vlgd.

[Balinese script], s. (Çiwa), R. 23 Z. 1, 2, **ring wwang hajwa niràçrajèka gawajĕn tèkang „mahâdâ (?) çraja, ton tang nâga mangâçrajé sira bhatâra trjambakângartjtjana, sangké bhaktinika pagĕh dadi sawit dé hjang trirâdjyântaka, prâptèkang garuḍa prasomja mulating nâga pranantwèruhur,** Nts. Z. 1, 11.

[Balinese script], **matrijĕgan,** *zwikken* v. d. pooten v. e. geslagen hond, v. iemand die half lam is.

[Balinese script], verb. v. trètâjuga, aanh. onder madjapahit.

[Balinese script], **sanghjang trjagni** R. 23 Z. 1, 2 (hjang çiwagni, bhaṭâra trinira, waarvoor trinètra te lezen?), aanh. onder tjitâgni en ista (vert. v. trètâ), tut. 28 b.?, **kadi ta sirat trajâgni** (sic) **manggĕsĕngi trailokjamaṅḍala,** Bh. 57.

[Balinese script], z. onder tirjjak.

[Balinese script] I., *uitloopende* ĕntal *vrucht*; deze loopt uit als zij geplant wordt, niet zooals de cocosnoot.

II., tèkor v. ĕntal-bladeren; vgl. sajung.

[Balinese script], z. onder tĕnjuh.

[Balinese script], dèsa in Bangli met bali agas; men begraaft er de dooden staande met het hoofd, versierd met putjuk-bloemen, er buiten.

[Balinese script], *tĕpi; **ring tirañtjanya widyut,** *matĕpi² kilat; **tirantjaning nâga** (naga), **èrtali gumrañdjang djog ing parung,** fr. A., aanh. onder maṅi; **tirañtja², tĕmbing kâlih,** Sw., **ring tirañtja²,** sana sini.

[Balinese script] I., z. aanh. onder trawana en ṡaḍatataji (*jav. taragnjana, tĕnung: **tudju tluh tarañdjana** in de m. (Radjapir. 127, tudju tĕluh utawi taragnjana, ook tĕluh bradja, z. Wdb.), Wtb. 56 b.: **sakèhing malapâtaka çatru musuh dèšti maraṅa tudju tluh tarañdjana,** fr. s., **lah adum sira putuningsun, sun astrèni mangké, ring banju tĕlaga niki, panglukatan tudju tĕluh, èrim² lawan tuñdjung, pangilangan lara ka-**

ėh, tarañdjana tudju tĕluh, pangirangan ara roga, sakèhing kirttya, upata Stn. jav. ıds., Z. 6; ngong tan kĕnèng djapamantra, naja sulap, trañdjana tan mijatani (R. K. ing wadja datan nĕḍasi) kabèh tan mjati ring k. t. makan mring) wang, zegt Râwaṅa v. zich zelf, R. m.

II. (?), anarañdjana, *dansen?*, Smw. Z. 14, 13; Mal. b. 4 (bis).

, z. prĕñdjak.

, z. onder rĕñdjitah.

of daram; naram v. bloemen, ›ŏng enz., naram i dèwa tumbuh of mlinggih, v. vele opkomende pokken (samah?).

, z. onder taŭm.

, *velen tegelijk*, sampun trĕm rañh.

I., z. onder tambah en aanh. onder abang² lambé of garunggung.

II., z. onder tidĕm, tirĕm²an, sas., *als 't ware slapen* met geloken oogen liggen of zitten enz., tindoq²an.

I., anarima sangka ring tuhan, B. Z. 39, 6 (kadanèn ban gustinja; vgl. jav. trima en triman); sang anarima kungnirèng djinĕm, aanh. onder pañdji²; santun tinarimèng (b.: anarimèng) pañdjang, R. L. Z. 10, 8 (sĕkaré munggwèng wakul); tan tumarimâku, Sm. Z. 26, 8 (twara ngĕnjakin kái); tinarimanikang kaḍatwan lé bh. manu, gamantyana sira, Utt. 106; manarimâkĕn, *uithuwelijken*, Adip. 28, 21; manarimâni, *met eene vrouw begiftigen*, 27, 16; Ar. Pr. 36 o.; anarimâni wadhu, iemand *eene vrouw geven*, Smw. Z. 26, 13; nrimèn, *met* eene dochter of zuster tot vrouw *begiftigen* v. e. vorst (nrimèn sĕmĕton; vgl. mad. trèmanan), katrimèn pangajah djanma luh² sami masiki; katrimèn of kapatrimèn v. iemand, die iets kostbaars vindt, dat v. d. goden zou komen, en door de dèsa als heiligdom wordt vereerd.

II., nrima, *en gros koopen* (z. kètèng); mĕtrimaăng, iets *in zijn geheel verkoopen* b. v. een mand met 2 à 3 met tuwak gevulde klukuh's.

III., *wat van iets overgebleven is*, b. v. de horens, de pooten en de huid v. e. gestolen dier, waarvan 't vleesch door den dief is meê genomen, Pg. (wadah), waarin goud *bewaard is geweest?*, Adip. 80; tarima çanti, aanh. onder wadjana (wadah bogĕm sangku; b. scheidt tarima v. çanti door een komma).

IV., eigenn. v. e. pl. in W. Bulèlèng of Djĕmbrana, Dj. Pr.

(?), katrĕmunuh kasurakin kobatabit olih sang bajwatmadja pagulimpang, ∗linud inurak inambah dé sang bhîma kasulajah.

, z. onder tribhèda.

, tĕlas ataramtam ing lĕbuh agĕ'ng, v. krijgsknechten, L. 14, 5 (madabdab).

, K. A.?, data; tramtam ban ngĕdum apang pada mabaăn.

, Mal. 304.

, s., niragraha ri çaktining trimala ṡadripu paḍĕm ika dènya ring manah, v.

iemand, die boete doet, Sut. Z. 22, 1; i **trimala**, * t r i w i g h n a, t r i g u ṅ a, * t r i k â j a, z. aanh. onder d r è ś i â n t a en vgl. t r i g u ṅ a; **nihan trimala djanma, wong krangan, kuming, wwang èdan, wuḍug, wwang ajan, gèris, taḍah wuk, djahit kulit, ika ta kabèh tan wĕnang anggamĕla sadji, angambahkĕna** (b.: a n g g a d u h a k ĕ n a) **pudjâtjaru, apan lintang trimala djanma**, Adig. 33; tan opĕn djanma puniku, kasamjan nandang malèki, hana sangar bujan sampa (lampang?), hana èdan ajan iku, hana wuḍug lawan piṅtjang, hana pulo (?) wuta tuli, hana suwinmitèku, bidĕg tumbu (tumbung) gondong tèki, hana budjĕl (budjil?) lawan kuṭung, wĕluh bèsèr ladjo kuming, muwah kang ala rupané, koruhoru kawlas ajun, tjabol wungkuk bulé tapas, solot boṅḍan laranèki, pinakawadanèku, norana luputèng tjatri, Stj. Z. 1, vgl. onder m a l a t r a j a.

[Balinese script] en t r a m p a, *voetstuk* v. e. b ĕ d è g uit één stuk hout of een bamboe bestaande, om 't klimmen der witte mieren te bemoeielijken; *beslag* v. goud onder aan het heft v. e. kris, soms bezet met robijnen enz.; boven de w ĕ w ĕ r; zoude nog niet lang in gebruik en van de Bugineezen overgenomen zijn, aanh. onder g u ṅ j i n g; **narampa**, *gelijk verdeeld over?*; **swètjaṅtjainé apang narampa ring lokané sami**, * h a s i h t a m a r a t a r i k a n g r â t k a b è h, R. 23 Z. 8, 38; **nrampa**, n j a n g k o l.

[Balinese script], z. onder t a r u m p a h.

[Balinese script], jav., tut. 27 b., aanh. onder p i l i h (vert. v. u p â n a h); *hoef* v. e. paard?; **kuda pĕṭak tjĕmĕng nètranya tjĕmĕng trumpahnya, rahaju dahat, trumpah wĕsi, nga.**, Tjn. 6 (sas. t r o m p a, jav. g a m p a r a n, mal. v. Kut. d j r a m p a h; mal. v. Ambon t a r u p a, soort *sandalen* v. boomschors); z. t l u m p a h en vgl. d a r u p a.

[Balinese script], **sinungan bilahi nguni tinarimpus dèning namrud duk ing kuna „nahar** (b.: n u l j a, x., t a n d r a) **linĕbokĕn pisan ing api rinakśèng widi tan gĕsĕng wulu salĕmbar** (w u l u s a l ĕ m b a r t a n r o g o l) **tan pinangan dèning api angrasa asrĕp malih tĕka ingkang putra iku nama ismail ika rinimpus asta padèki** (s u k è k i) **nahar sinalahakĕn** (n ĕ h ĕ r t a s i n a m b ĕ l è h) **kinarja** قربان **rinaksa dèning jang sukma** (p a n g è r a n **tan tĕtĕs labĕting lading tan runtuh wulu salĕmbar** (w u l u s a l ĕ m b a r t a n r o g o l), Jsp. j. (de varianten uit 't bal. hds.).

[Balinese script] en t r è m p o s z. t l è m p o s; **mĕtrimpusan**, *op 't vallen staan, bouwvallig*, ook v. lieden, wier beenen zwak zijn.

[Balinese script], z. t r i m p u s.

[Balinese script], *de tromp* v. e. b ĕ b ĕ d i l a n, om 't geluid zwaarder te maken, evenals de opening v. e. trompet; ook t r è m p è n g; z. s u w ĕ r en vgl. t r ĕ b è n g.

[Balinese script], z. t r ĕ m p è n g.

[Balinese script], *tien of dertien kleine muziekbekkens op een rek* of t l a w a h (vgl. jav. k r o m o n g, Bjw. b o n a n g, dat echter ook jav. is); z. r è j o n g en vgl. onder b a r u a n g.

2°, benaming v. e. sampèan-speelkaart; Bjw., pitjis.

, **ida dongsokang pañdjak, malaiblaib dadi kadapĕtang, sampun matarèmbohan, nagarané puñn brĕsih, apiné muntab,** U. Bll., lilih matrèmboān, W. K.

, tulambĕn.

, **mangdiri tèkang wadihati ring sabhamaddhya i sorning tarumbukang** (?), om de eed uit te spreken, O. (1245).

, vrn. = ngèngès (nauwelijks bekend, z. umbĕl); **taĕmbisinan,** z. onder tĕmbisi.

, **nrĕmbĕl,** Bjw., ñdjagdjagin.

, **anurumbul** v. gedrochten, Br. Z. 31, 4 (amburu); **mangasut angĕmbuli manurumbul amûk ri wadwa mahârâdja wiçwâmitra,** v. monsters door Nandinî voortgebracht, Adip. 96; vgl. surumbunuh en trĕmunuh?; **tinibakĕn ring sagara, tinurumbul ring akaça,** Sdr., vgl. mumbul.

, (of karambudja?), s., *watermeloen* (men. mal. karambudjå, karambodjå en kalambodjå, bat. karamodja en harambodja, lamp. karamudjå, ramudjå en lamudjå, 't ns. kalambora is overgenomen; tag. tarampola, *wilde melongena,* Blanco, flora di Philipinas p. 126, heeft tarambolo als een solanum-soort), nog niet aangetroffen, maar moet in gebruik geweest zijn (de *k* in pl. v. *t* te verklaren uit 't perz. خربزه, z. aanm. onder gulû).

, **nrumbag,** *naar* iemand *met de pooten slaan* als een aap; **pati tarumbag,** kètjos[1]; **anaké bubar, mâlaib pati tarumbag.**

(b.: karambang), R. L. Z. 4, 8.

(?), eigenn. v. e. aap, R. sas. Z. 12, bis.

, jav. (taramångså, Manikmaja 16), door 't passif ontstaan uit naramangça; **syuh tang mîna dènya anaramangsa,** T. b. Z. 4, 73; **nrĕmångsa, tinramangsa,** *verslonden* v. e. visch door een andere, Stn. b. (**tinåråmångså,** w. Kap. 38); **wus parĕk kalawan kisma, radèn suwangsa** (die met de door hem ontvoerde prinses op een grooten vogel zat en den vogel beval te dalen) **rĕkèki adjlog anuli malajwa, anusup ing wanagiri, angusi grong lan bandil, sampun katjandak sirèku, dèn sang garuda pĕtak, paksi lawan sang putri, pĕdjah kalih dèn tadah dèn taramangsa,** Tjt. Z. 5.

, **tarigan,** Bjw., padjĕng sukup (jav. tarikan, *hoed v.* gĕbang *bladeren*).

, **narug,** *geluk hebben* bij 't spel, hanegevecht, makatong sái.

I., parag; **traga tĕkèn dustané** (mad. id.); **nĕrag,** ndampat, matakut?; *verleiden?*, Durma.

* II., **katrag** v. d. grond, Ar. Z. 8, 13 en R. 23 Z. 4, 10 (kaparag, kadudut); **lwir syûhang parbwata mwang rasatala kumĕtĕr trus tĕkèng swargga katrag,** Rt. Z. 11, 10, v. d. borsten, Sum. Z. 53, 1 (tĕrag tanana udané, jav., v. lange droogte, z. Bijdr. 4°

volgreeks IV, bl. 584), aanh. onder s a ng â; vgl. tĕ r a k.

[Javanese script] of **atrĕg**, *katrag, L. Z. 28, 7 (kasakitan), vgl, tĕĕg?

[Javanese script], **tĕtèrèg**, *zweem, gelijkenis?* (sĕsorot); *vermoedelijk resultaat?* (rarawat).

· [Javanese script], Bjw., uûd tegenov. gĕmbĕl (vgl. jav. tĕrèg).

[Javanese script], *klaar* v. offeranden, Tjp. Z. 2, 4 (z. tragja), Dj. Pr. 5 b. en o. 8 o.

[Javanese script], z. turagagati; **paturagan**, *paardestal*, Ar. Z. 3 en 4; vgl. onder gadjah.

[Javanese script] (tĕgah?), z. onder garènggang.

[Javanese script], R. 16 Z. 9, 6 (trikaja), Sut. Z. 41, 7 (trimala), Adig. 33, Us. Bal. 270; **triguṅa, ngaranya, sattwa, radjah, tamah, kunang panĕ**(b.: tĕ)**ngĕranya, sattwaṁ çakta** ('t origin., sukhé sañdjajati, radjah karmmaṅi (bhârata), djnjanam âwrĕtya tu tamah, pramâdé sañdjajatyuta), **jan hana wwang kadjĕnĕkan ring haju kèwala, ja satwa ngaranika, japwan hana wwang atĕkĕn ing sarwwa kârjja, ja râdjah ngaranya, japwan ikang manah tumawĕngi djnjânasamjak, aglĕm tumiling kapramâdan, jèka tamah ngaranya, sangksèpanya, djnjânasamjak kawangun dèning sattwa, lobha kawangun dèning radjah pramâda kawangun dèning (satwa) tamah, padûmnya wĕkasan, ûrddhwanggatjtjhanti sattwasthâ, madhjé tiṡṭanti râdjasâh, djaghanyaguṅawrĕttisthâ, adho gatjtjhanti tâmasâh, ikâ sang makabuddhi sattwa uttama ikang kapangguh dènikâ**(ra), **kunang ikang mâmbĕkaradjasân, madhja(ma) kapangguh dènikâ**(ra), **kunang ikang anggĕng katamasân, kaniṡta pinangguhnikâ, hana tu wwang tan gumĕgĕ' ika katiga, ja tika tan kakĕnan djarâmrĕtyu, tan pamangguhakĕn djanmasangsâra**, Bh. 40; **duh dahat kèwĕh rèhira sang atapa apan akèh pamurung** (b.: amuru) **pañtjèndrijânawĕngi dadi daçèndrija triguṅa angunggul karakĕting**(kĕtan) **twas dan tan lutur a(ng)gawé pataka satata ika wèh** (nggawé) **tan rahaju**, Mal. Z. 2, vgl. aanh. onder hija en drĕṡṭanta; **mpu triguṅa**, dichter v. d. Krĕṡṅâjana (Ç. 1041).

[Javanese script], onder de wapens. Nw.

[Javanese script], z. onder babaṭang.

[Javanese script], onder de Korawa's, Bh. 52, **sang trigartta** (jav. hds. trigarda) **pati**, Br. Z. 13, 20, Wir. (jav. gardapati).

[Javanese script], zekere vogel (jav. drĕkuku? of mal. tĕkukur), Gh. Z. 10, 6.

[Javanese script], **narĕgtĕgaug** (nglantasang) **matakon**, *telkens achter elkaâr*, Bngk., s., 85: ook nrutugang.

[Javanese script] I., *toploos* v. vingers of teenen: z. trutug, tukung en kĕtug; tugtug? B. U. 75 b., vgl. prutung.

II., **nrugtugin** (njarahin), den vijand *nazetten*, bij 't mĕkring²an, den zich schuil houdende, wanneer deze reeds gevonden is; z. tutug en trĕgtĕg; **tinarugtug dèning gunung**, z. onder baruntuh.

[Javanese script], rĕgès.

, **nahan dèça sthânaning musuh, trĕbis djurang, mapingit durbhikśâkwèh rinya, taragal atjĕngkar, doh wé,** Kam. b., **dèpun kataragal,** R. L. Z. 8, 45; **kataragaling wiro,** Ar. Pr. Z. 18, 62.

, R. 16 Z. 12, 4, *gereed, klaar* v. eten of drinken (z. pĕnga), *gadgada, *kadadak, *jatna, *saprajatna, in den strijd *klaar*, op zijn hoede; **sampun tĕtĕp ja taragja** v. d. vruchten, betel en gebak, die de moei het te vragen meisje gaat brengen, ald. 56; **naragjanin,** *sumaratyâkĕn; **sasantuné taragjaäng,** Bngk. 14; **naragjanang,** *gereed maken* b. v. de geschenken, het te vragen meisje aan te bieden, Swg. Z. 1, 55; **nragjanang kudané,** z. taragi.

, jav., Bh. 69; **trigantjagalita,** z. onder galita; **mârjjak mâlun atrigañtja** v. e. rivier, Bh. 68 (vert. v. taranggini); **nrigañtja,** *angalun, Sm. Z. 2, 10, v. e. waterval, Wrs. bl. 98 (vgl. onder atri); **nrigañtja,** *ongelijk groot, onregelmatig uitsteken.*

, versm., R. 7 Z. 6, 24, Z. 2, 25; Z. 15; 13 Z. 2, 20 Z. 7 laatste regel (— ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏓), Wrs. tjandrawartma.

, **atarab,** Mal. 285; ***taraban** v. e. pl. buiten 't slaapvertrek, waar zich de bedienden ophouden, Sm. Z. 27, 1 (ambèn), W. Z. 16, 5 (lura²h, djadjahan), mahari, Kr.; v. e. pañtjaratna, Hw. Z. 6, 14; **arah² wèra taraban ing gunung garudèja,** Ww. b. Z. 3, 144, z. tarataban.

, *de steenen wand* ter weêrzijde v. e. steenen brug; soort v. zolder van bĕdèg of hout, *de opstaande wanden* v. e. pĕngarangan (vgl. ngadj.); **sri nalèndra sampun akarja girjèki** (grijèki), **parĕk pamĕngkanging pura, patang puluh gas djĕmbarnèki samjatulis taribipun pininda putranira nabi ja'qûb duk nabi jusup puniku sinangsara** (sinihasat), **sinèpakan ingunuskĕn pĕdang malih „ginantyajun pinĕdjahan amĕkasan linĕbokakĕn singgih ing djro sumur,** aanh. onder krasna, Jsp. Z. 14, 42; **slaning tarib,** *de vouwen* of *spleten v. 't beschot* v. 't ledikant (vgl. onder taring en tawing, waar ook tarip), R. L. 112; Mal. 60 b.; **paduning tarib** v. iemand, die met den rug naar 't licht slaapt, T. b. Z. 1, 30; **tarib wus tinulis alalakon, pandawadjaja** (parba?), Mal. Z. 2, **mrĕm amingkingakĕn padang ngarĕpi pangrĕtting tarib,** Ww. b. Z. 3, 78, aanh. onder tawur II; **tinarib,** *tinumpjatak; **djoli wus pinapadjangan atarib sutra rinukmi „ginubahan tjindé wungu,** Smng.

(vgl. jav.); **tĕtarub,** *'t gebouw, waar 't hanegevecht gehouden wordt* (wantilan; vgl. sund. tèrob, bjw. *een loods voor plechtigheden* als b. v. een huwelijk, dus evenals tataring, tèrob agung v. lijnwaad, bat. tarup en tarum, *dak;* vgl. voorts ngadj. en katingan. sapan, *dak* met bet. sopo en sapo en de analogie v. bangsal); vgl. Ar. Pr. 35.

, z. onder tijĕb.

, z. onder tarub.

, z. bij saksak mĕmĕdi.

, **matrubuh** v. 't geween v. velen.

, **nrĕbak sĕsĕpèn**, *overtreden;* **nrĕbak gĕlar** of **paglaran; nrĕbak sawèn, raris tityang kalih wong krama subak nandain i sumada panrĕbak sawèn, bwat gung arta, 2500.**

, eene ontkenning en bhakta (vgl. tjĕrbaka); **katrabaktan,** *gebrek aan leeftocht hebben* (ksînawrĕtti, Manu VIII, 341, 't geen Sdj. vertaalt met nihan sang brâhmaṅa jan palaku[2], tan hana pinanganira, angalapa sira tĕbu rwang utĕr, ĕmpuning talĕs oliha rwang widji, ring kubwan pinakâdi djroning pagĕr, tan daṅḍa sira ling bhaṭâra manu); **muwah brata çaśaning parabhudjangga, sirârjja dyakśa kunang, kramaniran laku[2], jan katrabaktan, wnang angambila pari sawi pada kawan widji, mwang satorapong djalangnya trabakta, talĕs sawit, wi sawit, gdang satangkĕp, katjang sagĕmgĕm** (gĕgĕm), **duwĕgan saguluntung, nangka sawidji, baligo, kalĕwi(h) pada kawan widji, timun saboṅḍol, tĕbu salondjor, poh pakèl, langsat, pada saboṅḍol, salak rwang djurung djaé** (djaré), **kĕñtjur, laös, pada sarimpang, djangan sagulung, tjabé sagĕgĕm, sabrang saluwang,** Krĕtopapati, z. a., vgl. aanh. onder astèja.

, **pintĕn kalanika prâpta tang kalijuga bangun bhèdané apatih batan djruk sira rinangsukaning kali „sinaputan ta sira dèning tribhèda lobha moha murkka tinangguhan ta sira dé dang gurwastapaka tan kĕdĕp sira sang adi,** Kid. Pam. Z. 4, 155 ('t proza b. 32, wĕkasan prapta pwa kalijuga, wangun mèdannira krjan apatih b. dj., rinangsuk dèning trimèda, l. m. m. iku anaputi sira); **hana tribhèda mwah ngwang warahakĕné sira lwirnya, kang tan jogja rowanganė apasihsihan lawan patih, wwang anggaduhi angidihidih, wwang wdi ri strînya, wwang saktâturu ikâ tan jogja apasihsihan lawan patih mwah tang tribhèda wuwusĕn, wwang wurung amangun tapa, wwang tan bhaktiha ring hjang, wwang liwat ing tuwuh tan ahjun atapâ, ikâ tan jogja apasihsihan lâwan patih „mwang tang tribhèda wuwusĕn, wwang tan kasahan gring, wwang sakta amimisuh, wwang tan mèling ri kasusantranya, mwah tang tribhèda wuwusĕn, wwang sakta amumunjah, wwang dojan akakaruh, wwang sakta asapata, ikâ tan jogja apasihsihan lawan patih, ikâ kabèh makadwang daça, mangdé wurungan ing kapatihan,** I. l.

, *uitsijpsel* uit de tiṅdjung b. v., **nrĕbĕs,** *zijpelen* v. water (vgl. trèbès en mrĕbĕs); **patrĕbĕs** v. uit den grond te voorschijn komende bronnen *in aantal opborrelen;* v. die bloemen of loten *vele?*, **paramarĕsi, widjiling tapa trĕbĕsing madhu, rama ratu, ibu sori, kaki binagawan,** m., Us. x. 67 (jav. trahing kusuma rĕmbĕsing madu, widjining tapa trahing a(n)danawarih, vgl. Radja Pirangon, 80; trah

kusuma rěmběsing madu tědaking maratapa, W. R., 188, ija iku trahé wong sudjana e. i. m. sangkané, tuhu trěh wong aluhung, bibiting wong andanawarih, trahing kusuma mulja, widjiling wong luhung, trahé wong djalma utama, jav. f. Z. 13, Bijdrage 173, kusuma rěmběsing madu, widjiling atapa trahing danawarih, G. W. 22, trusing kusuma, ruměmběsing madu, ald. 37; Tromp in de Bijdrage, over Kutej, batara bapa ratu ibu suri tosèng kasuma widjiling tapa ramběsing mědu v. e. kroonprins; dasaran bibitnja baik rěmběsing madu bibit wong atapa, m. b. 16, vgl. onder lotos).

, jav., Sm. Z. 22, 3 (běnjěg), aanh. onder sobhikśa en bisti, R. 7 Z. 8, 7 (sěmput), **ikâ tang kani, simihan sari²**, **udâ tan trěbis, tan rubuh pinggirnya, tatan kěna ri djro,** v. d. cunnus, tut. 58 (vgl. mal., tag. talabis, sund. těbis); z. ala en guntur. **polèng suba patarěbis,** aanh. onder guntung.

, **nrèbès,** *mělěs, **mětu narèbès** (b.: narèsdès) v. bloed, K. sas., Z. 1 (vgl. darusdus); **manarèbès** v. tranen (vgl. jav. drèwès en ambrèbès, Men. 452, tèrètès en karèntès), Pam. 57 v. bloed (z. onder tuwis); **trèbèsin mangsi,** *door inkt bemorst,* z. pěbrètjèk, pětjèrèttjèt; **patrèbès** v. tranen; **trèbèsan,** fig. *wat als winst ergens uit voorkomt* als de profijtjes v. d. sědahan.

, **nrobos,** *npamurugul; **mangalih nrobos ngěpung,** *mangungsirangdikaburů; **mamargi narobos,** Bngk. S. 212 (ngraris), **patrobos,** *in aantal opschieten* v. opkomende planten.

, **tumus tumurubus** (tumurungus?) **tka ring anak putu bujut,** fr. S.

, **tribhuwanapati,** Sut. Z. 52, 4 (tjakrawarti); aanh. onder drěmba.

, z. onder aga.

, 't jav. trěmhajak (*pelikaan?*), onder de watervogels en vert. v. litjangga en suprangga, Tjt. 26, aanh. onder bangkrak (Ww. Z. 1, 97, trabajak na de waliwis genoemd).

, **mwah mati tanpânakanak, tanpasânak, tanpaputu** (b.: tanpasantana), **tanpawarga** (ontbr. in b.), **tribhâganěn** (patělun, z. onder bhâga) **drěwjanya, sadûman maring sang prabhu, sadûman maring dèça, sadûman bèjaning mati,** Wtb., aanh. onder bantěn.

(jav.) en rěbana (mal.), sas., soort *platte v. onderen opene trom,* bij de Mah. in gebruik.

, z. onder trisi.

, *kop* v. e. pijp, een penis; **nrěbèng** v. e. penis met grooten kop; vgl. trěmpèng.

, kriběng?; **mětriběng,** měsěrung.

I., **tinarangtarang,** T. Z. 5, 117 (matarawang).

II., **mětarang,** z. onder taâr.

III., **satarang,** saěnggon, ikang sadulur; **pataranga**n, sas., en jav., běngběngan, gebruikelijker **pětarang; kadyan tiga sapa-**

tarangan (hds. patalangan) v. d. Pañḍawa's, die te zamen sterven moeten, Kuntij, (mal. سفرت تلر سسارغ دتمف بات فچه سمهان, mal. W. 300 en 301 v. d. Pañḍawa's rĕmak satu rĕmak kabèh, b. ald. b., bl. 40, pañḍawa ini sapĕrti tĕlur sasarang pĕtjah satu pĕtjah samuwanja).

2e, **pĕtarangan,** z. onder pĕnarangan.

IV., z. onder taring.

ᬢᬭᬶᬂ I., **tĕtaring,** *een groote loods,* ter beschaduwing of beschutting tegen de hitte, of een erf ten behoeve v. d. vele gasten opgeslagen; 2e, Smbr., taban; **ri slaning taring** (b. Z. 4, 27, bahan) v. e. wandluis, T. Z. 3, 21 (tarang Z. 3, 3); z. tawang, tawing en tarib.

II., mal.?, **kris alañḍèjan taring,** Was. Z. 3, 96, Mal. Z. 5 R. L. Z. 4, 88; vgl. onder sihung.

III., lohangkâra (lohakara); **wwang apañḍé wĕsi mpatadji** (vgl. onder madura) **pangastananya; tataring wadwanya.**

ᬢᬭᬸᬂ I., **skar tarung abanban,** Mal. 302 b.; **glap atarung,** B. Z. 87, 34 (kilap mapalu), Sm. Z. 30, 13 (patmuning kilap); **atarung tikang kĕtĕkĕtĕg,** R. 16 Z. 8, 5 (mapagut punika kaktĕg, tan mari pakatugtag); **narung,** *opvliegen* om te vechten v. vogels, ook mandarung, z. aanh. onder kukunang; **tarung ring pangadĕganya,** Adig. 16 w. (eedf. taru, waarvoor taruh moet gelezen worden); **tarung ring kiwâa uwahi ring tĕngĕnan,** O. (vgl. onder tampjal); **narungin,** aanh. onder sontèng; **atarungan** v. raven, Br. Z. 50, 9; **panarungan,** eigenn. pl. Mngw.

II., benaming v. e. zwarte roode vrij groote vlindersoort (z. mangut, barong en onder manuk); **kakupu matarung,** nm. v. e. barissoort; **asĕkar sèmpol ginubah, atingkah** (b.: tiningkah) **kukupwatarung** (b.: tarum) **kudang dyah,** Z. 1, 96; **tarungan,** *de helft* v. d. opbrengst v. e. sawah; **kubu pĕnarungan,** eigenn. v. e. dèsa (vgl. onder juda.

ᬢ᭄ᬭᬂ, *ophouden* v. d. regen, Sut. Z. 4, 7; Wit. 15 b., Adig. 44 b.; 73 o; **di trangé,** *bij droog weêr,* in 't drooge saizoen; ***mangdé trang,** *awarṇa sanghara; **angdani trangning râdjya,** *over 't rijk de ramp v. droogte brengen* v. e. pas gepleegde misdaad, T. Z. 5, 95 (mangdé nrangin bhuwana).

2e, soort *aureole,* omgevende de geheele gestalte v. e. godheid op prenten (vgl. prâbâ?).

3e, *tusschenruimte* v. e. andere kleur bij kippen b. v.; **trang ing nètra,** z. onder trĕng; **agamjagamana mangdé trang² bjoma** v. bloedschandebedrijvers, Pasw. 5 b.; ***trang²,** Adig. 44, 54, *droogte,* Hadji D. 4; **matrang tahĕn,** R. 23 Z. 16, 1; **tumrang tèdjanika,** B. Z. 113, 2 (mangbĕk diptannjané); **tumrang** v. d. maan, Hw. Z. 13, 2, v. glans, Sum. Z. 1, 18; **nrang,** *middelen aanwenden om droog weêr te krijgen* voor een verbrandingsfeest b. v. (sund. sarang); **anrangin djagat,** aanh. onder râma; **manĕrangin, panĕrangin,** *op* een dag de panĕrang *in aanwending brengen;* **anĕrang,** B. Z. 87, 13 (ngĕndang); **nundjung biru papatrangan,** de T. b. op eene bizondere wijze opdreunen; **katrangan,** nyctanthes arbor tristis, de kleine zeer

fraaie witte bloemen hebben een rood steeltje, * çrîgading; **pun kbo katrangan**, een andere naam v. Kĕbo wangkawa; **kadi mina katrangan olih warih** v. blijdschap, R. sas. Z. 6, **sang mina akèh kang mati, dèning katrangan ing tirta**, ald. Z. 8, toen Râma de zee droog schoot; **tulis trang**, *een pas* om ongehinderd door te kunnen reizen; vgl. onder nugrâă.

, in pl. v. tĕlĕng door de aantrekking v. d. *r* v. nètra (tĕlĕng ing nètra, Djm. 162, tĕlĕng ing ati, And. j. Z. 12); **dadya angrĕngĕn swaraning ibu saking djro kubur, akĕtjap ing jusup ika, tĕrĕnging nètraningsun iki, wohing atiningsun**, Jsp., j. (Anb. 43, gantèlané ati ningwang); **nabi ja'qûb ngandika aris èh jusup anak ingwang wohing atiningsun trĕnging nètraningsun**, Jsp. j. ('t bal. hds. Z. 15, **é anak ingsun ta j., wohing wrĕdaja ningong, trĕngé nètraningsun**); **andikanira sang nata, ih ta sanak ingsun trĕngé nètra mami**, Jsp. Z. 14 (jav. h. a. s. n. sanak ingsun untrĕng ing n. m.), Tjtn. 82; R. sas. trang ing nètra als troetelwoord door 'n moeder tot haar kind b. v. (vgl. mal. tjhaja en bidji mata als troetelwoord); R. sas. Z. 10, **pangèran wohing nètra** tot eene vrouw, waarop men verliefd is, **duh nini toh** (woh) **ing wardaja, trĕngé nètraningsun**, lev. v. Mal. Z. 2.

, z. onder tiing.

I., **trung***, een rond, harig zeegewasje met zwarte strepen tusschen de witte haren (vgl. 't jav. woord onder njangkruk).

II., *beschot?* v. e. bed, waar zich de wandluizen gaarne ophouden?, **sapradèçanèng trung**, zegt de wandluis tot de tuma, bedoelende daarmeê, dat hij zijn buurman is, T. Z. 3, 3 (z. taring); eigenn. v. e. aan zee gelegen plaats, tegenov. Madura, R. L. Z. 2, 23; vgl. en z. onder mahibit.

, z. onder tiing.

, z. onder tuûng.

, z. tidong.

, *nog niet*, W. Z. 28, 10 (nora), Z. 15, 1 (dèrèng), Br. Z. 43, 7 (z. onder wurung), W. Z. 3, 12, waar 't in sĕdĕng moet veranderd worden (z. onder nûpura); **tuturung huripnira** (jav. hds. tuturing hurip ira), Br. Z. 13, 19 (mangilangang djiwan danèné, patjang nlasang djiwan danèné).

I., zekere vrij groote oranje-appel-soort met groenachtig geele, eenigszins hobbelige en zeer dikke schil (z. klanjwag); **buka tèrong tjĕniké**, bld., mĕklanjwagan; **glap satèrong**, aanh. onder bagor.

II., tuûng; **tèrong galatik**, Us. 30, zoodat dit gedeelte v. Us. zeer modern moet zijn.

of turunga; **sunu lawan kadrû, mĕtu nahipada, sahasra gaṅanya, adinya sang paçaçra, arinya, sang litjita** (tilitsa), **tèpa tarunga badjra, baṅdanala, wisewita, siniddhikara dé sang kasyapa, matĕmahan tunggal, ingaran nâga sèwu**, Tjt. 70; **kunang anak bh. pulaha i sang dangstri, nyang singha, wèghra, turunga salwirning ulâ rodra, kunang anak bh. p. i. sang surasâ, njang ulâ dlĕs,**

pinakâdinya, nâhan putu sang krodhawaçâ mwang bh. kasyapa, Ag., sunu lawan sang dèsta (sic), **mĕtu wagra** (lees wjâgra), **mĕtu hari, tarunga, anakira lawan sang surasâ, mĕtu buhaja, bhudjaga, saipa,** Tjt. 72; aanh. onder bhaṭâra kâla en mrĕtjukuṅḍa; **talinga tarunga,** ben. v. d. *o* als bijteeken, Sw. (bal. taling tĕdung, jav. taling tarung; tĕdung is dus een vertaling en dus eigentlijk eene slangbenaming, vgl. mal.).

, **nrunga,** iemand, een meerdere, *in 't gelaat zien,* 'tgeen onbeleefd is jegens zijn vader, leeraar, volgens de Rĕsiçâsana; **jan guru angutjap, tan kawasa sira narunga adjângogahogah turus ahidjo** (b.: gurusahidjo), **adjângginggang sawung ring kurungan, adjânglingling raré ring ĕmbanan, hajwa ngañdjaañdja ring wĕngi, adjânglĕmbu anggalah** (b.: anggala), **hajwângidung akakawin atut dalan, hajwa mangan sambjararasan** enz., Adig. 30; **plijaté nrunga.**

, benaming v. e. anggrèk-soort.

, **si tarangkana,** eigenn. v. e. slang, T. Z. 5, 49 (tarang; Kam. 22 tara, zoodat ook gelezen kan worden anama si tara ngkâna ri wwadnikang raṅḍu awiwarângluwuki).

, *arang, v. baksteenen door de hevigheid v. 't vuur *meér of min van reten voorzien* of *wat gespleten* (z. tjĕrah), v. vruchten als b. v. de srikaja, die v. rijpheid barsten vertoonen; ***tarantangĕn,** W. Z. 3, 15 (langah, njarangtjang); **kadi mahâ tarantangĕn** v. e. djamang v. wolken, Sm. Z. 24, 2 (alusing siñdjang); **narangtangin, *talutuh.**

of trungtung, z. tungtung; **narungtung,** *in een punt uitloopen* v. d. knevel, *spits* v. e. paduraksa of bukur, *spichtig* v. e. kris.

, **tringtingan,** zeker rood vogeltje of 't geluid v. e. uitgaande lamp; vandaar 't raadsel op een lamp, **njat tĕlaga, mati kĕdis tringtinganè; nrintingin,** ngitingin (z. nrèktèkin, nrèngtèngin, nrongtongin), **pajuk of djun di pĕkĕn.**

I., v. 't haneklopspel, dat op 't einde loopt en uit gebrek aan hanen of wel spelers niet zoó levendig meer is.

II., **trèngtèngan,** 't vocht v. d. lawar met citroensap en saus (ĕmba) genuttigd.

III., z. onder tringting.

, z. onder tringting.

, z. turubus.

, s., ombak, z. onder rjjak; tarĕnggèng (sic) pasir, aanh. onder anuttarĕngga.

I., z. onder tarangga.

II., tundjung?

I., s., djaran (*jav.); **anak sang irawâti, mĕtu dwirada pingé, ngaran airawaṅa, kinarjja turangga di sang indra,** Tjt. 71; kunang anak bhagawân puluha i sang rèwati (sic), nyang liman, matangnyan airawaṅa ngaranya âpan anak sang irâwati katatwanya, Ag. 29, z. turaga.

II., *rand* v. d. wajang-poppen uit prada: **ipajung djĕnar atjiri sutra kuning minâs lrawa sinurat manuk dèwata djudjulukira ĕwih, dadap aturangga mâs atjamara çwèta,** Kid. Sund. Z. 2, 55; z. katurangga.

, s. (târâgana, *een troep sterren*), B. Z. 94, 2 c (bintang).

, z. turanggana, **katranggana ng patah,** *angharas gĕlung, Was. 28; **katranggânain,** *tjinĕlĕkan; **kĕmbang tranggana** en **sĕkar makatranggana,** *sĕkar suiun, Anj. (?), **turangganâ** (?), **matranggana,** *arumpukan; **tinaranggganèng mĕnur,** T. Z. 4, 58 (matranggana baān mĕnuh); **nawang tranggana** (*die de sterren* in schoonheid *gelijkt*), vrouwelijke eigenn., B. U. 22.

(verb. v. surângganâ?), R. L. 1, T. Z. 5, 105 (surastrî), z. ook onder ranggana.

of tĕnggara, **matrĕnggara,** e. teeken geven v. zijne komst door te kuchen b. v.

, **kataranggal,** B. Z. 8, 3 (kaāiuk, katalimpuk), R. 7 Z. 5, 9 (kagjat); de bedienden v. Bhîma, toen hij den door hem gedooden draak naar boven slingerde Nw.

, s., turangga, Wir. 41, aanh. onder gâmi, lumuh en patah.

(?) **lingidni kukuning hulun tungunganya** (l.: wurunganganya?) **ri ladja**[2] **ring sĕkar tadji,** Sum. Z. 7, 16.

I., *niet ik,* nooit v. mijn leven?, . 4 Z. 1, 50, vragenderwijs, **takarin narahakṡaka,** *zijn we geene menscheneters?*, wij zijn immers menscheneters, R. 3 Z. 1, 18 (idong[2] bli naramangsa); **aku tak angĕ'nangĕn laki wanèh sira tunggal atah,** 58 (kái nora mangĕnĕhang somah ljanan ida dèwèk ika), 22 Z. 5, 6 (da); **tak awèh ngulun i kita lumakwa mapranga,** B. Z. 3, 5 (using ada mémé mbaāng tjai luwas masijat, nora sung bijang ring i dèwa lumaku majuda), vgl. aanh. onder lĕga.

II., z. atak I.

, **ètĕk** (lees ngĕbĕk) ad (had of aād), *pasang surud, W. ed. Friederich.

, Bjw., tot kinderen als men teeder spreekt, ons *zoetert*, **maĕntèq!** (bug. tatèq).

, klanknab., meestal herhaald, aanduidende 't geluid v. 't kloppen v. d. pètèk (z. ktèk).

, z. onder tawaq.

I., T. Z. 5, 103 (twak), Kam.

II., uitroeping wegens eene treffende gelijkenis (vgl. jav. tok); **tok suba tuké,** *precies een gekko;* **tok tan pèndah ing madyanira sang ilang,** precies gelijk aan d. middel v. zijn verdwenen geliefde, Dd. 10.

III., **tjat tok,** zekere verfsoort (Bjw. tjat tuq, batav. tjatto uit 't Chin. kautjhat?), om er prada op te leggen.

(?), **palu**[2] **sang tapâtataka walkali,** Ww. h. Z. 3, 153; **atataka** naast amahat, T. b. Z. 4, 143; **matatakâ bwattibû,** Was. 38; **mamĕgat tatakâkwèh duhnya,** ald., aanh. onder sambang en een der vertalingen ataiâka.

, **ataki wiku,** *die v. plan is priester te worden,* aanh. onder gurwangganâ; **taki*,** bjasakĕna, Kr.; **taki*ning sèwaka guṅa widyâ, smarawiśaja rwang puluh ing ajusya, tĕngahi tuwuh sâwatjana gĕgĕnta, pati lari ngâtmé tanu pagurokĕn,** Nts. Z. 5, 1, aanh. onder bungkil, vgl. Wrt. 5 m.; **mataki*,** *zich oefenen, beproeven,* W. Z. 6, 5 (magawé tapa, makinkin, manggawènang); **tumakitaki,** *zich oefenen, beproeven,* Z. 2, 5 (anginkinang, vgl. tag., bat. tahi); **tumakitaki tjumantakâniru*,** Wit. slot; **taki* tijang,** *kininkinku; **takitakin,** aanh. onder klĕb; **tinakitaki,** aanh. onder lalĕr; **hajwa ngwang tan djĕnĕk ring guṅa prihĕn taki*ṅ djuga ja, hajwa kawèça gumawaja dośa, âpan ikang wwang durbuddhi, dèni tanpaguṅanya makamusuh awaknya djuga,** tut. 40 (vert. v. tasmâd guṅèśu râdjyaté, mâ dośèsu kadâtjana, nirguṅo ja hi durbuddhir âtmanah so'rir utjyaté); **takjatakjan,** vert. v. mâtrĕkâkśara, Sw.

II., eigenn. v. e. vorst v. Daha, vader v. Wiratanu Tt. 28.

III., **mĕtaki*,** *bij beetjes versamelen,* z. nambunang en mĕpĕnga.

, **naku,** *bewaken,* e. huis b. v., *voor de schulden v. iemand instaan;* **naku glar,** *bij de verschansing blijven* uit vrees overrompeld te zullen worden; **anaku kuta,** *atingkah k., **mataku gĕlar,** *atingkab bjûha, Br. Z. 12, 6, **panaku** v. d. antjĕng ter bevestiging v. d. tĕmuku, *tambak.

II., **taku*,** *grootspraak?,* Ud. 114.

I. (raûh), jav., W. Z. 2, 6 (amaranin), *komen, aangekomen terug* v. e. reis, in welk geval mulih niet in gebruik is (evenzoo 't sund. datang), **tĕkèrjjaku,** Sut. Z. 50, 4 (ngodjog kai), **tan tĕkèng indraloka,** W. Z. 7, 2 (twara tĕkĕdang ka j.), *toevalligerwijs,* **tĕka pungkad** v. e. boom, die ontworteld neêrvalt, zonder bekende oorzaak, v. iets onverwachts, v. daar ook, *maar in tegendeel, en toch;* **jan tĕka ĕndĕpin,** *hĕnĕngakĕna; **tĕka nudju ngrĕrĕh nèntĕn kĕpanggih,** *zoo men 't toevallig zoekt, vindt men het niet;* hoewel hij goed eet, **ja tĕka brag dogèn,** *is hij toch mager* (vgl. bat. sitoha en tĕka; **jèn i gusti ngĕbug mati tĕka,** *zoo U. E. haar bevlamt, moet zij er van sterven,* daar zij zoo teeder is; **dadi uwèk tĕka,** ten gevolge v. d. zwaargeschapenheid; **nĕka*** v. e. ziekte War. b. 38; **nĕka*,** *nu en dan op komen zetten* v. e. kwaal b. v., ***katĕkatĕké,** v. e. geruch iemand *ter ooren komen,* Br. Z. 36, 1 (raûh ring, tkĕd ri), ***tan katĕka,** v. liefde *niet bevredigd,* Sm. Z. 26, 5 (tan kasiddhan); **katĕkâ manangkila,** hij ging naar zijne moeder *vóór hij zijne opwachting bij den vorst ging maken,* R. 12 Z. 1, 3 (di ngatyang mangkil) ald. 5 (umèh manangkila); **anĕkâni,** *betrekken* een huis, aanh. onder titir; **nĕkani sang râdjaputra,** *prâptèng nrĕpasuta; **jan sawung manĕkèn alah, tambèning sawung rumuhun turun ammang,** War.; **anĕkâni,** B. Z. 37, 20 (manggĕpok); **anĕké,** B. Z. 42, (nggĕbuk), W. Z. 16, 8; **mukhaniran**

nĕkani sih, B. Z. 27, 3 (mangdé ulangun): * **anĕké rikang jadubala**, Z. 42, 4 (nggĕbug); **nĕkanin** (ngraûhin), iemand, een plaats enz. *bezoeken*, iemand iets *bezorgen* eene ziekte; **nĕkanin**, *angdon; **manĕkani**, *lumurug; vgl. tĕkèn; **tinĕkan**, *aangevallen*, B. Z. 18, 13 (tinuku); ***katĕkan**, *in staat zijn*, aanh. onder niçâkara, aan 't einde *ten gevolge* v. 't geen vroeger vermeld is, *kasiddha, R. 5 Z. 5, 18 en 22, kanti?; **katĕkan abodag maĕn**; **katĕkan**, *binnen 't bereik hebben, 't geluk hebben iets te krijgen;* **jèn tityang dèrèng katĕkan, kadi ipijan né nguni, masa ènggal mulih**, Bt. 64; **katĕkan**, met een conjunctif; **katĕkanira lumakwa**, R., inl., Z. 2, 2 (ngatiang); **katĕkan sara sira**, *toen zij volmaakt genezen was*, Adip. 47, 78, 81, 87; **katĕkanira lumakwa**, *toen hij op 't punt was te vertrekken*, R. Inl. Z. 2, 2 (nga(n)tijang ida mamargi), aanh. onder kâlatapa; **katĕkajan** (karaûhan), *overvallen* door de stonden, zegt eene vrouw v. zich als zij tjampur is (mad. kĕḍâtĕngan, ook jav. kaḍajohan), maar te Bll. niet gebruikelijk (vgl. bodo), B. U. 225; **i 'mbok** (de uitg. ĕmbok) **dané** (de uitg. baû) **katĕkajan, mantri patih pada** (de uitg. kĕnjung) **manglènang tingal**, ald. 250; **nĕkaăng** (ngraûhang), *ontvangen* brieven, geld enz., *bij zich aan huis ontvangen* gasten; **alih tĕkajang**, *pètĕn tĕkâ, W. Z. 1, 4.

2°, bedragende niet meer dan 3 dĕpa's, W. Z. 3, 5 (norana).

3° (mangdé).

4°, eigenn., z. onder *simèt.

[Balinese script], **tuku**, *tĕkĕ, O. K., **manĕhta manĕkwa**, T. Z. 5, 27 (tityang mabudi matumbas, T. S. Z. 4, 220, matumbasa); **jadyapin akwèha ikang guṅa, jan ring wwang nirguṅa tanpa tĕkwan** (b.: tĕkĕn), **ri hanani pangawruhnya, ahĕt djuga ja, tan katon wistaranya kadyanggani wajang²-aning liman ring pahjasan alit, tumut alitnyâ dhâranya**, tut. 40 (vert. v. mahân apjalpatâm èti, nirguṅé guṅawistarah âdhârânuswabhâwatwâd gadjèndra iwa darpaṅé, vgl. Ind. Spr. 4760), vgl. onder tĕkwan?, *panĕkwan, Sum. Z. 76, 1.

[Balinese script], jav. (afgebeeld bij Rumph. VI pl. 1, fig. 2), *mura mangsa, aanh. onder mungmung; **umbin tĕki**, onder de bestanddeelen v. d. astanggi; **mĕdon tĕki** v. d. bizondere gedaante v. e. tadji; benam. v. e. groffe wijze v. tabakkerving; **tĕki lumbih tjèlèng**, bld., in pl. v. tli l. klèng; ook met een voorafgaand apa kĕbut² di pakuné in pl. v. a. k. d. paăskuné.

[Balinese script] (?) I., ***anĕku² kurĕn**, B. Z. 55, 9 (pasèwakan marabian, diwaûné pangantèn); **anĕku² pralâpita**, Sum. Z. 60, 4; **wĕtisnya lagi kènginèngin angĕnah ring anĕkunĕku tjihnaning rimang**, Hr. Z. 52, 13.

II., *soort emmer* v. ĕntal-bladeren of v. upih, zooals die om de tuwak op te vangen (z. sĕna en onder paṅḍuk); de timba is v. upih, maar wordt ook wel tĕku genaamd, T. b. Z. 4; **tundun tĕku** v. e. erge bochel (z. bèdug, bungkut lĕngkuk en vgl. onder

upih en sambuk), aanh. onder lĕngkĕd, z. pujaakan en pamĕbĕh; **tumĕku,** *water met een* tĕku uit een put *halen*, Z. 4, 117; **ikang kamaṇḍalu tinĕkwakĕning sumur,** ald. 111.

[Balinese script], z. onder tuké, z. tĕkéq.

[Balinese script] I., çâstra hanèng puḍak, B. Z. 3, 15 (wilapa), Z. 26, 2 (pangawi), Sum. Z. 178, 2, Lamb. Z. 1, 1 (putra²jan), Z. 2, 1 (dadati), aanh. onder rèka, Mal. 308; **atikatikan,** Sut. Z. 58, 1?; **tan wihikan ngwang i râmjaning atikatikan turung akwasĕnĕng,** B. Z. 22, 4 (nora uninga manira ri rĕmĕning makaroron dèrèng uning ing kakûng, ban twara bisa mami mambĕtjikang masasuratan dèrèng mami dĕmĕn), Was. 14 m.; **tinika,** Anj. Z. 3, 3 (sinurat); **jan adadyana kètaka kita tĕmahangkwa tulisnya tika,** Sum. Z. 17, 8, 2.

II., *tabel* op hout *v. gunstige en ongunstige dagen* (vgl. mal. kĕtika), de *dertig wuku's* en de *zeven dagen* zijn in vakken daarop afgebeeld, die elkander doorsnijden; **wariga tika.**

[Balinese script], **adoh tika²ni tĕkapnikang gĕlung,** W. Z. 3, 11 (ngasorang salwiring ĕntikan olih gĕmpuking patahnya, kasor lunglungan! olih ikang rèma, kadi ja lwir tulis tingkah pasangnjané; jav. titika, solah, jav. W., ed. v. d. Br., 49).

[Balinese script], ta en ikâ (z. onder ta II), Adip. 58; **ja tikâ,** 23, 24, bis.

[Balinese script], z. onder ta II, Adip. 104.

[Balinese script], z. taûka.

[Balinese script], jav., ook ∗tĕkĕ; **nuku,** zelden, u pl. v. numbas (luh); **patuku,** *de koopprijs* v. e. vrouw, patamba en **patuku djiwa,** z aanh. onder triwana; **maka panuku djiwa, panukun djiwa,** ∗panghĕlja, Br. Z. 78, 24; **tukon,** aanh. onder mlètja; **kapatèn tukon,** Wtb. 96 (vgl. onder wĕli); **tutukon,** z. onder saptadaçih; **tĕtukon,** offerande aan 't voeteinde v. e. lijk? (Gj.), **tutukon padjagalan,** aanh. onder sijungan.

II., verb. v. sukû (vgl. tĕngguh); **tinuku,** ∗tinĕkan, tinuku, T. b. Z. 4, 13 (met de variant sinuku in een ander hnds.), aanh. onder tĕpak.

[Balinese script], *de gekko*, in 't spaansch der Philippijnen *chacon*, dat misschien uit 't ternat. diti tjako ontstaan is (batav.; **sund.** toke, bis. en tag. tokó, bc. tokkó, jav. tĕkèk, **sas.** tĕkéq, lamp. kuqkèq; mal. tokèk, mak. toqkèq, bug. pakéq, vgl. koké); **sasuûk katjatjar, ça., tuké binarèngkès, jan wus ratĕng, wèhakna kang wong durung katjatjar amangan, phalanya tan mati, hajwa wèra,** Ss. 45; **nuké anjud,** (gelijk een in 't water spartelende *gekko*) v. e. pakṡa, die nu eens dezen dan genen beschuldigt, en dus niet in aanmerking kan komen; vgl. ook onder sasuûk; **tuké tjĕrikan,** · tjĕktjĕk, slaat als blbd. op katjĕtjĕkan kĕnĕh; **tuké²,** zekere als de gekko gespikkelde zeevisch.

[Balinese script], z. onder ta II.

[Balinese script], z. onder ta II.

[Balinese script], mal. (chin.); **panèkoän**, *theetrekpot;* z. morong.

[Balinese script], s., anak.

[Balinese script] I., jav. mal., *amfioenkit* (Tĕngah).

II., sas., dlĕg.

[Balinese script], ta, **salwiring lara, loloh sang rawana**, ça., **djruk linglang, djaé manis lĕngis anusan, madhu pada satakĕh**, Us. x. 51, z. takĕr; **saking tĕtakĕhan**, *naar gissing*; z. takĕr en vgl. takĕd.

[Balinese script], sas., sumpil.

[Balinese script], **nĕkĕh**, *laten bezinken* water; v. iemand, die niet v. e. zekere plaats weggaat, *ergens verblijven* nacht en dag; **panĕkĕhan toja**, pĕnanĕgan t.; **mĕtĕkĕh**, *bezonken* v. water; *lang bewaard* b. v. v. sigaren?; **mĕtĕkĕhan**, kadjĕnĕkan, R. 23 Z. 12, 5.

II., **pângnyân pangulja tumĕkĕh tĕkaping amira, moni** (ning) **manuk manakatangja inangjaning pâng, munggwi sĕsĕhnyan akĕĕk pwa hanaknya moni**, Rm. Z. 13; 12.

[Balinese script], sas., in 't passif optredende vorm [Arabic script] (vgl. sund.); **tĕtikah**, z. tinikah, aanh. onder bèqtal.

[Balinese script], *een mat* v. lontar-bladeren meestal mal. tikar, mlg. tsihi of tihi; z. lanté en vgl. tipĕr); **gulungan tikĕh**, zeker waterhoos, dat zich als een uitgespreid patola-kleed voordoet en iemand zou doen verdrinken (sund. ulun of lèlèd samak), vgl. aanh. onder andan; **ulĕd tikĕh**, benaming v. e. zich oprollende rupssoort, de ulĕd suŭnan?

[Balinese script], z. onder tukĕr.

[Balinese script], z. takon.

[Balinese script] (takèn), jav. (*takwan), **mĕtakon**, *vragen;* **nakonin** (nakonin), iemand *ondervragen;* **nakonang** (nakènang en ŋjrĕpang), *naar* iets *vragen, onderzoek doen naar* de gesteldheid v. iets; **tinakwanan**, *tinaŋjan; **arum**[*] **tan ilang takonakĕna**, Jsp. Z. 7; **pitakon**, wel eens als actief gebezigd; b. v. **raris dané paritakèn ring tityang; patakon**, *taŋja.

[Balinese script], jav., vgl. tĕkèn; **tĕkan i pranakan**, *saha çiṡya; ***tĕkèng tĕkan** (?), aanh. onder pidara (raŭh ring pangungsiné).

[Balinese script], jav., **tĕkĕn wuwung**, Sum. Z. 20, 1 (z. 2°); ***tulung tĕkĕn**, B. Z. 67, 4 (saling tulungin), **tĕkĕn wuwu**, eigenn. v. e. danghjang, Tt. 12; **tatĕkĕn**, vrn. = tungkĕd, aanh. onder lambajang (malag. tehinä); **atĕkĕn samâdhi**, aanh. onder mlĕng; **atĕkĕn galah**, R. 21 Z. 23, 2 (nungkĕdang tumbak, matungkĕd lungan watang); **atĕkĕn sakhi**, *leunende op hare volgelingen*, Sut. Z. 103, 14 (tinuntuning tjètikâ); **tanpa tĕkĕn**, z. aanh. onder tuku; **nĕkĕn**[*], iemand *beletten door te spreken*; **padângrĕs atatângwuluh kadi harĕp tĕkĕnakĕna tan intar anghadang**, Sum. Z. 2, 3.

2°, sas., tampul.

[Balinese script] (ring), misschien verb. v. tĕkèng d. i. tĕka en ing (vgl. kèngin en tĕkan), *bij, aan, door, in betrekking tot* iemand als verwante (z. sig en vgl. krajaning);

barĕng tĕkèn, *te zamen met;* **i srijana, adina tĕkèn i timung,** *'s jongere broeder v. T.;* **tĕkèning,** *aan;* ook tĕkaning.

(verk. v. ĕntikan); **tumbuh tikan,** bbg., tumbuh njahan.

, z. tikĕl III.

, sas., glang; **patèkènan,** paglangan.

, z. onder tokol.

I., jav., **mahjun atakĕrang prabhâwa,** *zijne krachten meten* in een strijd, Br. Z. 8, 18 (manandingang kawisèsan, matmuâng kapurusan); **atĕkĕran guna,** op 't slagveld, Tj. A. 50 (bc. tatakarán, zekere *rijstmaat;* bijarlah kita lawan wang djadjar tjĕmara itu bĕrsukat darah, djakalow tijada sama mandi darah kĕlak, P. o. 37); **tinakĕr,** aanh. onder tĕwĕr.

II., **nakĕr kĕbĕk** v. e. koopman, een dief in zijn huis nazetten om 't gestolene terug te krijgen of wel hem over te leveren; **kĕtakĕr kĕbĕk** v. iemand, die de boete betaalt voor 't ngĕdjuk; **nakĕr** v. iemand *onmiddellijk de betaling eischen* v. d. koopprijs v. e. meisje, iemand *de vervulling eener belofte afpersen* bij weigering hem zullende aanvallen; **takĕr hopan,** aanh. onder ádharmma.

, jav., naast limas, *een v. bladeren gemaakt schaaltje* voor kleine offeranden, zooals die, bestaande uit komak; **ulamé wus dèn takari ring limas ulam sawung,** Stn. Z. 1; **ulam loh tinakiran,** Djt. 171, aanh. onder prakâça.

, sas., kilap; **sambĕr tĕkèr,** sandĕr klèpèg; vgl. kisap.

, jav., R. 17 Z. 5, 2 (kalisangara, sijat, laga), **ri lĕmĕhta ring tukar,** R. 12 Z. 2, 3 (baân tonjak tjai ring kali); **atukar,** B. Z. 59, 7 (magotjoh, paibuk, ada djaldjal), Sm. Z. 25, 4 (madjungdjang); **matukar,** B. Z. 72, 23 (maibukan), Z. 3, 14 (mijĕgan, madjaldjal), v. honden, Br. Z. 50, 9 (magarang, makrah), aanh. onder wimoha (majĕgan); **mitukarakĕn,** Br. Z. 4, 6 (ndurusang kâliné); **mitukarakĕn padanya,** *zijns gelijken tegen elkaâr ophitsen,* Ag.; **amitukarakĕn sang prabhu,** vert. v. râdjapiçuna, Sdj.; **patukar,** *wigraha; **patukar,** aanh. onder wiwâda; **pinitukaring wuwus anĕngguh prija,** v. vrouwen op een man verliefd, Ww. b. Z. 1, 48.

of tukah I., sas., silur (mal. tukar; bat. tuhor en tokor, mal. v. Bndjm. en men. tukar, *koopen,* vgl. onder hĕli en uûp).

II., **anukĕr,** B. Z. 5, 7 (nuludang, ngurĕdjat) of sukĕr?

, *schaal* v. pisang-bladeren voor spijs, ook om er uit te drinken (sas. tèkot; vgl. jav. tèkor en sund. tikur); **djuru tèkor,** een volgeling, die nog zeer klein is en iemand de betel enz. nadraagt; zou zoo heeten omdat hij niet meer op eet dan een tèkor vol rijst. **nèkor,** bij tèkor's, *ieder een* tèkor.

2°, benaming v. e. kwartel-soort, geeler en kleiner dan de puûh bijang; z. drutdut.

, anokĕr, iemand *uitnoodigen?*, *overreden*, *overhalen*, Tjt. 208, 47, 213, 222; **asanggup tan tinokĕr**, *swara ganggung, *djanawara, puruṣa nrĕdaha (?), *ghûrṅnakara (?).

, s., z. onder *putĕr.

, latângkura?, angkura?, sarwa lata, Kr., vgl. aanh. onder *halé en takurang.

, O. b. 1, 8 a (lees kingkara, vgl. onder kawung).

, atikrodha, Spt. Z. 4, 56 en 41.

, wawangking, aanh. onder wiṣṅu (vert. v. bâhu zoo het schijnt), **kumĕtĕr atis sumimpĕr i takurang**, *rillende v. ontzetting* (de Korawa's wegens de wondermacht v. Ardjuna), Bh. 90; **satakurang**, R. 8 Z. 8, 14 72; 12, 13 (çatakarang), Z. 15, 1 (satus pluk!), 21 Z. 8, 2, aanh. onder wiṣṅu, **anyat tang apalaga mangunda tjoli çiwapatra hana ri takurang** (b.: takura), W. Z. 23, 7 (wantĕn ika masañdjata mangujĕng tj. mwah ç., ana arug takakurangan, onja pradjurit mangagĕm pĕdang triçula arug agĕmnya, ada ikang masañdjata manadtad tj. ç. ada arug malih); **patakuran**, z. onder wangking, Ud. 85; **tansah manghol suku patakurangan**, R. 15 Z. 4, 4 (bañtjang soring madya), 18 Z. 3, 18, 11 Z. 4, 8 (bañ, bañtjang); **katjidra sang ballawa, pinisit patukaranganira tinibâkĕn ing bhûmitala**, door den worstelaar, Wir. 15.

, sas., wadah, **takaq mamaq**, *beteldoos;* ook tangkoq.

I., *vast* gebonden, in tegenst. v. anjil of golah, ineengerold enz., tegenov. lamas en gomboh; *stevig* staan v. e. boom, *masingsĕt; *vast* liggen zonder te waggelen v. e. titi, v. vruchten, die, rijp, niet spoedig afvallen, tegenov. gañdjih, **tĕkĕk tra bakat idihin; tĕkĕk antuk ipun makta dèwèkipun** v. e. kuische vrouw, tegenov. mrunjuh; **tĕkĕkang djané labuh ira djani**, *dèn akukuh aṅḍa iki mĕné ingong ḍawuh; aanh. onder rĕt; **katĕkĕkang**, *pinahatĕgub; vgl. singsĕt.

*II., Bjw. en jav. (waar ook tĕkak), W. Z. 25, 6 (dèdèt, tjĕkuk); **ánĕkĕk**, W. Z. 26, 1 (manjĕkuk). **tinĕkĕk** v. d. hals. Br. Z. 18, 8 (tinugĕl), R. 7 Z. 13, 1; K. 7 o.; **manĕkĕk gulû**, Ws. Z. 13, 21; **manĕkĕk gulûning hajam**, Pg. 16 (mamotong!), O.; **gĕlâna kâdi ta tinĕkĕk gulûnira**, R. 23 Z. 13, 17; **mĕnĕng sira sang aharum, lwir tinĕkĕk gulwatinya rèmpak jaja kadi lwir wangçapatrâtah tumampuhèng çila**, Spt. Z. 2, 10; **tĕkĕk²an**, Ar. Pr. 38, 7; vgl. *tukuk, tĕkuk en dèkuk II.

III., *tĕkĕk², jav. (tĕkak), **tĕkĕtĕkĕk**, Lamb. Z. 15, 3 (paksi katupuk), **tatĕkĕk**, aanh. onder wiwi.

, sas., impĕk, sigit.

, z. onder suk.

, **tinĕkuk ing bhûmi dinĕkung**, Ar. Z. 52, 4 (sund.); **glung tĕkuk hatadjug angrèk çaçângka**, Mal. 294.

, z. onder **tuké.**

I., kulĕsih! (z. **tĕkjak** en onder **tuké**), ***basu gowalan sidakaré** (**lĕkĕt, hantiganing tĕkèk**, Tjt., waar het **na barit** voorkomt), vgl. aanh. onder **tjamah.** II., **ngrènggrèng tĕkèk**, z. **rèngrèng.**

, sas., **tanĕm, mélé gaé tapandiq mélé ta tukaq** v. e. doode; vgl. **talĕt.**

, z. **tĕkĕk** II., **amrĕp anahut anukuk krûra mangkin prakopa**, Sut. Z. 95, 11.

, **mĕtokakan**, *spelen met een aan één kant wit gemaakte duit*, die bedekt wordt door een cocosdop; wordt het wit geraden dan wint O., anders West.

I., jav., Ar. Pr. 15 m. *II., Sbr., **tuwĕd.**

(?), **tingkik² ja tèkâ kaka² tukakah i bangkak makahakah**, R. 23 Z. 12, 16 (**i tĕtèngkèk ja punika i gagak tuû kukuh slĕm raûh kapukuh, punika i t. ring i sijung ika atut tkèning i tjangak pada. tan ima², i t. ja punikâ i sijung ĕntunganga bangkaké ring ngati hilang, i t. ja punikâ i s. maninggalang brĕgah mwah tjèkahé**).

, z. **tangkad.**

I. (vgl. **takĕr** en **takĕh**), **pĕnakĕdan** of **takĕdan**?, *weegschaal* met één blad slechts, voor varkensvleesch, katoen-kleurbasten, schildpadvleesch in een **panguûan**; **matakĕd**, *gewogen worden.*

(**raûh**), *tot*, ***tĕka**, W. Z. 7, 6; **tĕkĕd di**, *aangekomen te*, en **tĕkĕd ka** (**raûhing**), *tot aan*; **tĕkĕd ring bhjoma**, ***tĕkèng langit**; **tĕkĕd kĕma**, ***tĕkèrija**; **antuk djalèré dawa manĕkĕd ka tunggak batis dadi labuh di djalané maiñtjangan**, Bngk. s. 234; **lantas tĕkĕdang ka gitgit, twara tĕkĕdang ka indraloka**, ***tan tĕkèng s.**; **añtjur to suba katĕkĕdang baân i mudjung ring ira**, br. (vgl. **matampiang**).

, *een rivier* (vgl. **jèh** en **banju**): **djaring tukad**, bld., **saru** wegens **saû.**

(**djrih**), *bevreesd, bang, duchten dat* (vgl. mal., malag. **tahutră**); **biju takut**, b. **sabit, sakit** v. e. **pisang**, die laag zijne vruchten draagt, zoodat zij gemakkelijk gestolen kunnen worden; **atakut**, W. Z. 25, 8 (**ngĕsngĕsĕn, adjrih, djirih**); ***katatakut**, B. Z. 92, 13 (**karĕsrĕs**); **pitakut**, *vogelverschrikker?*, B. Z. 7, 5 (**patakut, pamĕdi**), Br. Z. 50, 6 (jav. vert. **wawĕdos**); **pĕtakut**, *een vogelverschrikker* v. **duk** *en lapjes*, om een buis enz. voor te stellen, vgl. **ri**; **matakut, patakut**, *vrees aanjagen*, ***mĕdi²** (vgl. **madjĕdjĕhin**), ***manggĕmĕr**, *bang maken* kinderen door **aru gogong**; ***mrakatak**: **mamatakut**, ***ngĕsngĕr**, ***taku²tĕn**, B. Z. 94, 124 (**rĕsrĕsĕn**); **kĕna kapatakut**, ***kagĕmĕr**, ***kagiri² tan hanang katâkut** (m. c.), R. 3 Z. 1, 4 (**nora wantĕn kadjrihin, n. sĕndija, norana wĕdi**); **hajwa katjirijan ing para jadin' hana kinatakutan**, Nts. Z. 2, 3 (**apang da takut baân anak jèn tjai maisi takut**); **nakutin**, *voor* iemand *bevreesd zijn*, iets *vreezen*; **nakutang** (**ñdjri-**

iang), iemand *bang maken*, hem iets *doen vermijden, hem de baas zijn* (vgl. ñdjrihin).

, **manĕkĕt**, R. 2 Z. 4, 1 (manĕdĕs); **lawan jama ikang prihĕn nityasa gawajakĕna, kunĕng ikang nijama, wĕnang kâ tan langgĕngĕn gawajakĕna, âpan ikâ sang manĕkĕt gumawajakĕn ikang nijama, atan jatna ri kagawajaning jama, tibâ sira ring nirajaloka**, tut. 34 (vert. v. Manu IV 204, alwaar patatya kurwâño in pl. v. patatyasèwanghi in onzen tekst); **nityânĕkĕta narapatira kâja pariçuddha tan imur'ĕn**, B. Z. 38, 13 (ngèlingang, pariksa); **manĕkĕti**, iemand iets *op 't hart drukken?*, R. 2 Z. 8, 8 (mambĕsĕnin, mangadjahin, mituturin), 8 Z. 4, 1 (njawita); **tlas pitĕkĕt** (b.: pikĕkĕs)**irèng paramartan**, Djpur.; **pitĕkĕt**, Adig. 3, *vermaning, bestraffing*, Wt. 17, 14; **pitĕkĕt hjang**, *een goddelijke vermaning* v. e. stem uit den hemel, Smw. Z. 2, 17; **mapinĕkĕt** (b.: mapitkĕt), *waarschuwen* Adip. 85 (vgl. onder pĕkĕt); **aminĕkĕti**, B. Z. 2, 32 (ngadjahin); **amitĕkĕti**, iemand iets *op 't hart drukken*, T. b. 11 m., iemand *een raad geven*, Z. 11, 44; **nora mitkĕtin i wĕkané ring kadharmman**, *tan umarah nganak ri çîla; **pinitĕkĕtan**, *sinikšan, B. Z. 45, 4; **pinitĕkĕtan**, aanh. onder hĕ'm.

, z. onder tèkor.

of çakti?, **nakti**, *een orakel raadplegen* in d. tempel (ngalih sabdan hjang); **mĕtapa di dalĕm nakti njawang**, zeggen: O goden! mocht ik gelukkig zijn! (?), v. e. afstand *bij zich doen komen*; **manakti**, mĕtapa?, ***anakti**'*, Gb. Z. 27, 2, Z. 24, 12; **nanakti**, *anghjanghjang Sut. Z. 131, 3; **putra olih ananakti** v. Amsyah, die Abdulmutalib na lang bidden kreeg, Am.; **atmadja amung sanunggal putri angsalé nanakti**, ald., **baja olih anakti**, zegt iemand, wien een mooie prinses ten deel valt, Amd. (*jav. nĕnĕkti, milala, ngitik[2]); **naktijang**.

, s., pahit, z. onder wilwa en šadrasa.

, z. onder tĕktĕk.

, **tai tĕktĕk**, *de zwarte drek, die een stervende kort vóór den dood uitkakt* (vgl. tain langlang, kĕtĕkan lawar); **nĕktĕk**, ***tjatjahĕn**, L. Z. 14, 5, *hakken* met een blakas enz. (vgl. mal. tĕtok en jav.); **nĕktĕk saäng, nĕktĕk tiing, nĕktĕk bé, manĕktĕk samida**, *anĕtĕk asĕp (vgl. abos); **mĕtĕktĕkan sijap slĕm**, tegelijk met nginĕm tjor.

I., *kittelaar* (itil; lamp. palatiq); **tiktik lajah**, tjantik, Raffl.; z. sintil en de bld. onder sijap.

II., **niktikin**, v. 't uitkomende kuiken 't ei (ĕñtjik taluhé).

III., **paniktikan**, z. onder kĕtik.

, *de punt* of 't *spitsere einde* tegenov. bongkol, b. v. v. e. sigaar, *de punt* v. d. tong, *'t einde* v. e. geschrift; *top* v. e. berg; *de tepel* v. e. borst *hunuring susu, *wunga'ni susu; *top* v. d. vinger, *punt* v. e. wapen; **tuktuk lajah**, *djihwâgra (fr. *kruin* v. 't hoofd; vgl. tungtung en z. onder ladik), *de stam* boven de bongkol; afgaande

zijn de tjarang; **gaōk tuktuk lajahé**, uitroeping v. iemand, die 't land heeft, omdat hij niet op een woord kan komen, overeenkomende met ons *het ligt me op de lippen* (vgl. onder tènggèl); **bina tuktuké ring bongkolé, tuktuk glung kori,** tutup g. k., Kid. Br.; **tuktuk mĕningning; panuktukan,** eigenn. v. e. dèśa (in 't Bll. ten Oosten v. Tèdjakula), van waar men den top v. d. Agung kan zien (vgl. onder lĕs).

, **tèkièkan kamanak,** Lamb. Z. 5, 3 (pakrèk).

, **mrĕtèktèk,** *gespannen* v. d. buik of mrĕtĕngtĕng, anderen mrĕdègdèg; **tiwas nèktèk,** *hîna kâsyasih; **matèktèkan,** aan eene langdurige hevige ziekte *lijdende, steeds bedlegerig,* Bngk. fr.

I., zekere boom; de bladeren tot borèh, omdat zij verwarmend zijn; **noktok** v. e. steen *behakken?;* **noktok batu** b. v. om tandpoeder te maken, aanh. onder bèh; **sada tjukĕl bas katos, noktok kèwĕh** v. e. bulitan steen; *slaan op* de kulkulan, B. U. 75 (vgl. togtog); **tĕkèning ubad katĕngah paja gamonganė alih raris ja èñtjol manoktok,** want zij beweerde basangé mangilut sakit, Wrtn.; **noktok,** iets plat slaan, aanh. onder tindik; **noktokin djun, pajuk** enz., ngitingin (z. nrèktèkin en gĕtok); **katoktokan,** z. Rumph. VI pl. 53, jav. njangkuh; **toktokan** of tongtongan, bandjar. troktokan, *de pas uitgekomen en nog omkleede bloezem* v. palmen als de cocos (z. paāngan), bij gebrek aan rijst genuttigd; bij de ĕntal of djaka getapt (z. bangsah); **panoktokan** v. steen en als een lĕsung, *de steenen stamper* v. e. batu basa (Bjw. kĕtokan).

II., **noktok,** Sbr., nigtig.

III., *kruin* v. 't hoofd.

, m. c., tangkis (sund. id.); **katakis, tinakis,** B. Z. 101, 19 (tinanggul, kakadmarain) v. e. pijl, Z. 9, 10, B. Z. 91, 10 (sinawat); **patakis** v. slagtanden, W. Z. 25, 2 (pagasa, pakosoh),* v. glang's Z. 33, 1 (pagatik, matĕmpuh, pangosot); **patakis ikang kalé,** B. Z. 27, 4 (pagatik), **panakisirĕsan hatur bahni muntab,** allerlei verschrikkelijke pijlen *bezigde hij ter afwering van,* Br. Z. 40, 7 (panulak dané, anggon dané náĕnin); **patakisning daṇḍa mapalu,** Z. 46, 14 (patungkas).

, sas., rĕntjang, antĕs; **bidjau datu wah pada ta takès balari,** Dtd. Z. 1, 10; vgl. tĕtès.

(?), **anĕkas,** vaak een schrijffout (?) in pl. v. ĕngkas.

I., *een band om 't haar gedragen.* v. meerdere of mindere smalte (sĕsĕĕh, vgl. jav. en z. tĕngĕn), panĕkĕs of tutup glung, *makuṭa; **panĕkĕs glung,** *bukaçrî, *rukuh; **pasung kaklèsan panĕkĕs,** *glung linuputan apus.

II., talangkup ing sĕmbah, kr., **atĕkĕs,** W. Z. 2, 1 (makĕtis; jav. W., ed. G., akĕkĕmu), talangkuping sĕmbah (*jav. patĕkĕsan, pakĕmonan).

III., njat v. e. dam door baintak, **ja těkěs** **'smpěl**, *ja těběng kahamběng; **těkěs** : ěngkěs) **paěmbahé**, Kid. Adip. b. Z. 1, 5. IV., **kapitěkěsin** (l.: kapitěgěsin?), iniksan.

[Balinese script], sas., ongkěb; z. usěng.

[Balinese script], sas., klih?

[Balinese script], **mětětikasan prajatna**, *op hun-hoede zijn* v. vrouwen, die zich de těnglung om d. middel binden, v. mannen door kañtjut en de sabuk (z. měsingsět); anikasang raga.

[Balinese script], **manikěs wikěs** (b.: manikěl-kěl) **hanggas** v. d. pas geschapene menschen 't bosch, Tt.

[Balinese script], z. onder tikus.

[Balinese script], sas., naast běgang en wěgang, 'ar., *uṅduru, mûŝika, *tuluma, *puñ-ut (muñdju?), (jav., mal. id., mad. tèkus, nbw. tikis, skk. en ns. tèû), aanh. onder iling en vgl. onder tjiṅdil, Aw.; 2e nm. e. tudju-soort, waarbij men pijn heeft in gebeente; **puuh tikus**, aanh. onder kowèk; **wang tikus**, z. aanh. onder tjalkut; **tikus abanting** of kapanting (b.: kapandig), . onder panting; **tikus měbèla gadjah** v. . gering persoon, die met een voorname trijdende, met hem sterft; **tikus atut bu-rungan**, O.; ***amrih anikus**, B. Z. 85, 16 sadyanja manjaru; vgl. bat. mani-us en mûsika, dat v. mus, *stelen*, afge-eid wordt); **ta, ngulět ring pusěr, tikusěn, ga.**, Us. x. 50; **tan tahi tikusěn tan puri²-hana**, O. b. (987; vgl. onder sipat III); **ka-tikusan**, *soort* v. *voetzoekers*, Chin. klappers op Bali, door de Mahomedanen vooral, bij gelegenheid v. 't lěbaran en eerst later door de heidens op Galungan en Kuningan afgestoken (batav. tětikusan, mal., mak. tikus, *rocket*, Swettenham); **tikus²an**, aanh. onder krûrapakŝi; **titikusan**, zekere vogel?, aanh. onder kěrěwak.

[Balinese script], z. sokasi.

[Balinese script], Utt. 128, z. taksaçilâ.

[Balinese script], s., uṅdahagi, z. onder wiç-wakarmma.

[Balinese script], *de godheid*, die uit de baljan èngèngan spreekt, vgl. onder tunjang, wě-walèn en baljan; zoude iemand tot 'tgeen hij verloren heeft, geleiden; 't zoude een godheid zijn, die v. d. widi als 't ware de prakang-go is; op kinderen toegepast, omdat de sang-gah taksu de kleinste is (vgl. pěrtola); wordt verondersteld een andere taal te spreken, zoodat zelfs namen v. plaatsen anders worden en omschrijvend uitgedrukt; voorbeelden gětah somi (brěm); gětah njung (tuwak); an-dus měkurung (arak); iděran (*drank* in 't algemeen); alap sari (alappari?), Dji-něngdalěm; tanah asti, Těnaŏn (alsof dit tanah en aŏn ware); gunung pěsa-rèn, Pěnděm; alas˘aèng, Alas angkěr; tapělwatěs, Panglatan; gunung srěngat g. silangdjana (vgl. onder srěngat); **dèwa taksu gědé**, eigenn. v. e. inspireerende godheid v. d. baljan èngèngan; **di panggung mèn-**

tjulangih, ngutjètjak rañdjingin taksu, sosontèngé mangijong, klènèng makuñtjangkañtjing, sampun puput kasaksi raris mulihan, fr. t.; **baljan kĕtakson**, die, zonder een boek te raadplegen, praktiséren, in tegenst. v. b a l j a n u s a d a, U. Bal. 271, 336.

(t a n k a s a h?), *t a m o l a h.

, **nyang drĕstâuta wanèh, nâhan sang bhiksukâbrata, paribrâdjaka, nâhan nyang kâmuka wwang gĕ'ng râga sakta ring strî nâhan tang srĕgala, ikâ ta katiga, ja ta mulating strî rahaju sasiki, kapwa dudû aptinikâ katiga, wong kailing sang paribrâdjaka, âpan èngĕt ring anityatatwa, lingnikang kâmuka strî tkâsih iki, kunang lingnikang srĕgala, wastu surasabhakṡya iki, arah wètnyan wikalpaning manah tinûtning wastubhèda**, tut. 12 (Ind. Spr. 3967); **sang tĕkâsih**, B. Z. 17, 1 (s a n g n g g a w é u n ĕ n g, s a n g n i n g g a l i n t r ĕ ṡ ṅ a, n é n i b a k a n g d ĕ m ĕ n), Z. 32, 14 (s a n g a w è h t u r i d a, s a n g a h a j u), *minnares;* vgl. Br. Z. 14, 5; **larangan tĕkâsih asusuk² hanjar**, B. Z. 39, 15 (t k a n i n g n é w u s m a k a g è l a n k a t i b a n u l a n g u n w a ṅ m a s i s i g, p a p i n g i t a n r a ṅ h s u k a m a t j a t j a b² w a ṅ; vgl. onder s u s u k II); ***tkâsihâ**, W. Z. 2, 6 (tjèti); **katĕkasihaning mata**, W. Z. 29, 9 (t k a n i n g k a l ĕ t j i k a n, a g a w é r i m a n g).

, s., v. d. zon, aanh. onder p r a b h â t a, l a n d ĕ p als u k u-benaming, W. Ast.; **tiksṅarĕngga**, eigenn. v. e. princes v. A w j a n t i en vrouw v. d. prins v. D a h a, Mal.; **tiksṅawati**, eigenn. v. e. princes v. T a ñ d j u n g p u r a en vrouw v. d. prins v. D a h a, 81; **maniksṅanin**, Aṅj. Z. 3, 3; **katiksṅan**, *m a p a n a s; **katiksṅaning ârkka**, aanh. onder t j â t a k a; **katiksṅan**, Sm. Z. 13, 9 (k è b u k a n), Br. Z. 15, 11.

2°, g ĕ d ĕ g v. 't gemoed gezegd.

, s., *ulâ, Aw., R. 21 Z. 8, 4, vgl. onder k a r k k o t a k a.

2° (?), nm. v. A n a n t a b h o g a's residentie, Hadji D. 1.

, s., eigenn. v. e. staat, Utt. 128, Adip. 10 (hds. k a s t i l a ç î l a), z. takṡa.

, z. t a k o n.

, *bovendien*, Adip. 50, 63, Br. Z. 1, 4 (s m a l i h, w j a k t i, a p a n g), *tevens*, Z. 16, 10, W. Z. 25, 10 (s m a l i h, w j a k t i), Z. 7, 5, Z. 22, 1 (m w a h, l a n g g ĕ n g), B. Z. 13, 7 (w.), Z. 3, 37 (s.), *immers?, gevolgelijk?*, tut. 38; **tĕkwan pwa**, Bh. 66; **tĕkwan rakwa**, tut. Z. 3, 3, Z. 4, 3; **tan patĕkwan**, z. aanh. onder t u k u.

I., **panakalan** of p ĕ n a n g g u n g a n, *een hooge bamboestaak*, waarboven de kooi met de t i t i r a n gehesschen wordt, om hem geluid te doen geven, Bjw., p a n g g u n g a n, bij de Mahom. p ĕ m a n g g u n g a n (z. u l u r en onder p a ñ d j ĕ r), **nakal kĕdis**.

II., sas., s a k a; **takal sopoq**, s a k a bĕsik; **takal tĕlu, takal duwa.**

, **nakil**, de gekookte rijst enz. in een t a k i l a n *doen;* **nakil bĕras miwah pipis**, Bt. 142; **katakis**, *w i n i n g k i s; **takilan**, *on-*

wikkelsel v. **upih** voor leeftocht op een tocht meê te nemen; in een spreekw. z. onder tlimpak; **ĕngkang buka bruh takil**, v. e. bluffer (vgl. onder ĕngkang en ngaduk batu kĕmbung), aanh. onder doron.

I., tuwa; **tumakul**, W. Z. 2. 1 (manguntuk), Z. 5, 2 (tjogoh règoh; vgl. onder *lilu), T. Z 5, 2 (tumungkul); Wir. 62; **katakulan** v. d. hals v. e. vogel door een kreeft, R. 24 Z. 12, 9 (kaglantingin, kasuput).

II., soort *mandje* v. ĕntal-bladeren gevlochten, waarmeê de pudji bij 't tuwak tappen tegen mieren en vogels wordt bedekt.

2° of **tĕtakul**, waarop de tjagtjag rust 't zij v. hout of v. baksteenen; waarop de glandar rust, *stutten* v. d. kĕtungan, pĕrorogan, in 't algemeen wat men onder iets legt, om 't wiggelen te beletten b. v. onder een tafelpoot (z. gañdjĕl; ook tĕtinggug); **untut makatatakul** v. Hanuman, die op zijn staart gaat zitten, om hooger dan Râwaña geplaatst te zijn, R. bl. fr. (een incident dat in 't mal. verhaal voorkomt).

III., nm. v. e. groote langsaran? (z. pakang), onder de vischen e. verkl. v. trĕgasan (?), Nw.

, **katĕkulan**, boompje met vruchten v. d. grotte v. d. boni, maar groen en meetbaar, voor kogels v. d. bĕbĕdilan (jav. kutu).

2°, **kĕtĕkul**, *zwartkoppige witte hondeluis* v. d. grootte v. e. komak; vgl. klimpit en tampjas.

I., jav., vert. v. bhagna, Wtb. (Manu VIII, 291). v. e. boog, R. 4 Z. 1 en 7 (tagĕl, lung); **atikĕl** v. e. ladder, Br. Z. 2, 10 (lung, putung); **manikĕl tal**, R. 20 Z. 17, 6 (mangĕmpak); **anikĕl**, *verdubbeld worden* v. e. boete enz. ('t begrip *breken* ook te zien uit amutung, pinggĕl II en amĕpĕs; nikol of nikĕl, lamp., *slagten*); **nikĕl apisan**, *slechts verdubbeld* b. v. v. d. boete, waarbij men tweemaal de prijs betaalt v. het gestolene, veroordeeld tot eene boete v. 49,000 (voor 't stelen v. padi dwang dĕpuk en katjang 112 tungguh); **tkaning nguljang panikĕl adjin punjan katjang ika nè ilang, nikĕl apisan, dadi gung arta 1997, tkaning nguljang panikĕl adjin padi ika nè ilang, nikĕl ping lima, dadi gung arta 785, tkaning nguljang adjin tjina wjakti ika, bwat 6, kètèng; panikĕl adjin sampi ika**, 't dubbele; **nikĕl ping pat, nikĕlang ping kalih**, een boete die iemand niet betalen wil, zoodat 1,400 oploopt tot 5,600; **nguljang tikĕl** v. iemand, die voor de 2° keer manslag bedrijft en gevolgelijk niet door een boete of de genade v. d. vorst v. d. doodstraf vrij komt; **nikĕlin**, *in hevigheid toenemen* v. vuur, brand; **nikĕlin** v. e. godheid een mensch, aanh. onder tolangkir; **nikĕl kandik**, z. onder kandik. **hana sira wrĕddha kiljanikĕlika rakwan inutus narèndrâdhipa**, Sut. Z. 2, 3 (oja ida pandita istri mulapalinin punika tinuduh olih sang prabhu).

*II. v. e. **mast**, R. 21 Z. 2, 20 (lung); **atikĕl** v. d. bhrukuti, Sm. Z. 29, 4 (kĕs-

kĕs), R. 20 Z. 19, 11 (tèkol) v. d. halis, W. Z. 20, 1 (rĕngu), Z. 35, 10 (djĕngis), èwa tikĕl halisnira v. e. ontevredende, Ud. 6, *kuku tikĕl, Z. 21, 1 (lungan naka); tikĕlan v. e. wagen, Sm. Z. 11, 2 (kiping); manikĕl, *prañata; manikĕl ring, *musap i tjarana, L. Z. 35, 1 Z. 32, 7 (vgl. jav. anikĕl wrĕti), Bjw. nikĕl warti); sang panikĕlan tanah, Z. 1, 2 (ida sang prabhu), W. Z. 36, 2 (sang binaktèn ing rât, sira nĕlasang tañah garung, ida bh. ing djagat); nyan tatwasasanâ wit ri wangça utama, lwirnya brahmaña, satrija wèsya, kajatnakna andamĕl pûrwwa wangçanya tka wnang pûrwwasasaña gĕgĕnta, ndyâ upamanya, krama ning wangça br., kadi tirtha akèh kamidjilan, pawittanya tunggal, kadi sphatika mañik, akèh rupanya, hana bang hana hirĕng hana swèta, hana pita, sawarñaning mañik, patunggalan aranya mañik, mabina² warña, mabina² kamidjilan, jan tuhu mañik sarupa ning mañik, jan kĕni sawidji wnang kahatakna, kadyangganing toja jadyan bina midjilnya kadjatyanya toja, nga., nè tan wĕnang hatakna, jan mañik tjatjirupan tjètanan tan wĕnang hatakna, kadyangganing toja masarira tunggal, jan katon hĕning, wnang anggèn pawitra, nè tan wĕnang hatakna; putĕk madaging wètji, dulĕd sang umulat majjakĕn hatakna, dadyakĕn gawè anasar, hana lungguhnya, samangkana sama wangsa brahmaña, jan hana br. ljan tunggilan, malapurusa wangça, kni inalapnya, makapatninira...... samawangça kabrahmañanya, wit pada harsani wnang padjinĕn, tan hu[...] ilanya, mwah jan hana br. mèt istri [...] wangça wanèh, wangça ngawalung tikĕl, tj[...] tjirupan hajwa tuku antuk sĕmbah, art[...] djuga nggèn anuku, tan wĕnang sĕmbah [...] utama, jajah ibunya, istri ika, utamani[...] sudra guahé, hajwa nganggèn prami, j[...] hana br. tanpakadang, pasah pakadangé w[...] mawitjara uni, pgat kadang purusa, sa[...] tan minangkĕn sanak, tanpahilikita pasura[...]tan, tan hana makawatanya, wangça walung tikĕl br. ika, jan hana olih istri anaking br. ika, hajwa nĕmbah çawaning jajah ibunya ri sdĕng patinya, mwah djaban anaknya, odwad tanpawit br. ika, br. nistanga., manih hana br. tanpakadang, saking pgat uni nè ring kadang purusa, hana ngamĕl pamañtjangah kabrahmananya, tûr purus mitangguh masaksi ring bhatara çiwâditya, tûr drĕstakuna nandang sopatjaraning br. mawitranin djadma angĕntas² wang mati. akèh masûrjja ring br. ika, br. tuhu sira, wnang pinudji dè sang ratu, mwah hana br. purusa tunggal, akèh anaknya angĕlung wangça purusa, angrumug sasana br., miwakang awak salah tiba, dudu purusa tunggal, adjak masasana silih alap silih sĕmbah, jan hana mitindih wangça uni wit purusa awak hajwa masasana tunggal lawan sanak ika br. patita anasar, nga., tan wnang dikñanĕn malih jan hana wangça br. tininda dèning watĕk djanaloka, inanggĕh dudu br. jan hana ngamĕl hilikita katmu mangké, tan wani hanwatakĕn matangguh ring padèwa

saksi, kalinganė dudu sira br., jadyan hana wangçanya utama tias, kawawa dèning hina manah, mwah tingkah ing satrija salah krama mèt istriwangça br. tkaning maputra nĕhĕr polih mèt brahmani pitung padjnĕngan, mulih dadi br. wangça manih, jan sang br. mèt satrija pitung padjnĕngan, satrija walwi sira, jan br. mèt istri sudra, ping pitu, walwi wangça sudra tan wĕnang br. malih, mwah jan hana wangça br. mèt wangça satrija strinya, jan amangan ajaban istrinya, waluja satrija wangça, jan hana br. wangça utama, mèt istri br., dudu tunggal sasana, ika wnang pratyakšanĕn wangça kabrahmananya, jan tuhu sanak br. ika pada wangça br. utama, wnang madadya tunggal, èkawangça br. ika, apan hana br. tjatur ika wnang madadya tunggal, mwah jan hana wangça br. tjatjaruban, br. wangça tanpawit tanpatunggal sastra, hajwa masasana ika tias pawitranya „malih jan hana wangça br. pasah makawitan wit pada krodhanė saking wjadi uni tan ana dadi asih tkaning putu bujut klab, waluja wanèh kawonganė sira, tka wnang pada ngagĕm pamañtjangah, pada purun matanggah ring widi munggwing sastra adèwasakši, mituwijang raga br. munggwing sastra mangkana patut ing adji, samangkana ling bh. pùrbwasasana mitkĕti çri banoradja, tkèng watĕk br. rĕsi ring paçramanira, antyanta tušta çri b. midngĕrakĕn watjana sang adiguru, tan bhina bh. dwipajana (sic.) kawyadjnjana sakti dibjatjaktjusan (sic.), **mwah watĕk br. rĕsi pada tušta ambhukti paramanta, sari² angutjarakĕ(n) wèda mantra,** fr. bpl.

III. of t i k ĕ n, sas., b a n t a l (gebak).

[Balinese script], **nikul,** *op den schouder dragen* een geweer enz.; **manikul,** * m a m i k u l; **nikul tambah; atikulan,** *een geheele vracht;* **katikul,** * p i n u n d u t a n; **nikul kandik,** n i k ĕ l k a n d i k, z. onder **k a n d i k,** vgl. t ĕ g ĕ n.

[Balinese script] I. (u ng k ĕ r?), jav., v. garen s a t a k tjĕlĕdan (v. [Balinese script] k a t i h's); z. m a d é.

II., **anukĕnukĕl twas,** B. Z. 60, [Balinese script] (m a n g i k ĕ t n g i k ĕ t a n g tjitta, m a n ĕ ĕ n u l u n a t i, n ĕ ĕ n² u.); **anukĕl tiki jan tulusa,** Sm. Z. 26, 7 (j a n p a d j ĕ n g m a t ĕ m u); **tinukĕl,** *verdubbeld?,* R. 23 Z. 13, 14; vgl. t i k ĕ l.

[Balinese script], m. c. in pl. v. t u n g k u l; **kĕdwanirânukûlakĕna,** *zijn volstrekte wil naar beneden te zien,* zoodat we hem niet toelonken kunnen, Sum. Z. 54, 4.

[Balinese script], **nèkèl,** *de hoek-*tj i k a l *raken;* 'tgeen winnen is; vgl. tj o l o b.

[Balinese script], * k u m r u t, * t i k ĕ l; **tèkol kapalu ring gada,** * k a p ĕ n g ĕ l d i n a ṅ d è n g g a d â.

[Balinese script], meestal **djaring tokal,** *een groot sleepnet,* Mal. e. bl. 37 (z. k a h a d, b a ñ d j a n g, * p u k ĕ t); **panokalan,** z. onder p a n g g ĕ n g.

[Balinese script], z. onder t o k o l.

[Balinese script], sas., n ĕ g a k (m a ñ d j a k; smbw. t o k ĕ l, een der timor. tongvallen t o k o, Bijdr. XXXVIII, 3, bim. d ò h o, k a l o t à h o); **ook** t o k o n (vgl. r è j a n en r ĕ m b a g a l,

tikĕl; f. udal, jav. udan en wural, wulan; vgl. onder paṅḍan, mad. maṅḍangèl en maṅḍangèn, eigenn. v. e. eiland in de Bangsatjara, z. de eerste en laatste uitgave, en z. dunor onder pangan, bat. ning, *ling, bat. lanok en nalĕng, mal. lalat; aan 't begin zelden, b. v. nampak, nèngĕb (onder lingĕb), alé², onder klongkang en mĕnah; vgl. ook suwanapatra, mal. tumpul, men. tumpun, bat. pomantomal, volgens Neuman 't deel v. 't lijf, waarin de spiesing v. e. slagtbeest geschiedt in pl. pamantoman, een ander voorbeeld onder lèndo, balantara uit wanântara, vgl. onder babad sanur; wâlukârṅawa en 't mal. djohar malègan in pl. v. dj. manikam, onder tanggala of lânggala, bat. lasiak uit nasiak, libung = mal. nibung, dolon, in M. djolol *nabajak en lobajak).

, z. onder ĕmpak.

, **takĕlĕkan**, R. 22 Z. 4, 4 (tagĕl siku; jav. R. bl. 456, tjatjangklakan).

, z. onder ĕmpak.

, *hinken en trekken* v. een der beenen; z. pèrot en tĕṅdjok.

, z. onder takup.

of takĕp (vgl. tjakĕp); **takup batu**, z. onder tlĕpèk; **çèla matakĕp** in Jama's rijk, aanh. onder balapan, tjakĕp en tjuriga (z. siju II en vgl. onder tjĕpak); **dangstra lingid sawang lumpung, danti lwir çèla matakup** v. e. rakṡasa, Ar. Pr. Z. 2, 7; **danti lwir çèla matakup**, W. Ast. 5 (z. tangkĕp); **nakĕp² nètra**, *atukup²; **tal... panga**, *tukupakĕnya; **takĕpan**, Bk. tjakĕpan, *pustaka, aanh. onder mod... Bs. 7 (jav. sèla matangkĕp, dit te Bj... matangkĕb, z. aanh. onder upata en vg... Aw. 46 (matakĕp), Stn.

I., **mĕtĕkap**, *arbeid verrichten* be... paaldelijk ploegen en met de lampit op 't veld werken enz. (vgl. bat. tahap?); **sampi pĕtĕkap**.

*II., olih (jav. olèh of gèn), in de bet. zoowel van *door* als om verbale substantives te maken, W. Z. 28, 4, en evenals dé om de verhouding tot iemand als verwante uit te drukken, parṅnah wungsu tĕkapku, Sut. Z. 57, 5 (parnah kaāri); z. aduh, z. onder duri onder wĕkâ; **mapa tĕkapmu**, Sm. Z. 26, 4; **tĕkapaning amikâra**, *de wijze, waarop men* enz., Z. 28, 1; **tĕkapnirâlaga** *hun strijden* (olih ida maprang) naast d., Adip. 34, 33.

III., **atĕkap**, Sm. Z. 8, 3 (lwir angidungi), v. zangers, Mal. 159, 110, T. Z. 5, 102 (makidung); **parakawjatĕkap angidung**, Z. 5, 108 (parakawiné mangidung mwah matandak).

, *deksel* v. e. tjaratan (z. poli en vgl. tukup); **manĕkĕp sotja**, *atukup mata; **nĕkĕp**, *bedekken* met een deksel, met de hand b. v., *dicht maken* een gat, *tumukup; **nĕkĕp karṅna** of **anĕkĕp talinga**, *matukup kapĕ'; **nĕkĕp tjunguh**, *atukup nasa; **tĕkĕpanga**, *tukupakĕnya; **manĕkĕpin bungut** v. lachenden, Bt.; **nĕkĕpin adus**, aanh. onder gĕdong.

, jav., Wir. 64, 65?; **atukup**² **ma**-R. 6 Z. 8, 1 (nakĕp² nitra); **atukup sa,** wegens de krengen, T. Z. 5, 40 (nĕ-p tjunguh); **matukup kapĕ'**, W. Z. 25, (nĕkĕp karṇna, anĕkĕp talinga); **ma-kup**², 't vochtige kleed v. e. bijslaap, Sm. 22, 9 (manĕkĕpin); **tumukup**, W. Z. , 7 (nĕkĕp, makabun, tinĕkĕp); **ma-kup sakahjun,** Dm. Z. 4, 3 (manguluri); **kupanang talinga,** aanh. onder mûr; **tuku-kĕnya,** W. Z. 4, 4 (tĕkĕpanga, takĕ-nga).

(fout in pl. v. karkaṭi?), hanmun.

, z. onder tjapung.

, z. tangkĕdjut.

, z. onder katyĕng.

, B. Z. 67, 6, een ander hds. heeft kjât (blasuk); z. tĕkèk.

, tâham?, negatief?, Bh. 81, nh. onder upakâra.

, **tumĕkĕm,** *verblijven, gevestigd ijven?*, Us. Dj. 16; **tĕkĕmakĕn i tĕnggĕkni kula,** Br. Z. 36, 12 (tibakang; jav. vert. atjublĕsakĕn en katjublĕsnâ).

, nm. v. e. dèsa in Kl.?

, **mangkrĕg matĕkug,** aanh. onder angkrĕg.

I., **mĕtukub,** *overdekt* onder den g v. e. water, v. d. grond door een vloer v. enen; **pĕnukub,** 't deksel op een dak, bestaan-uit een djambangan, tjubèk of pané (z. ré); 2° v. e. kĕndang, het aan weêrszijde zich bevindende tromvel, het 't geraamte v. e. lajangan bedekkende papier of als zoodanig fungeerende, z. djangati.

II., satra, punapi.

, **padang tokbjor,** Bbg., zeker geneeskrachtig kruid.

, **dipatèng takung,** Kid. Sund. C., Z. 1, 49 en 61.

I., jav., naast pukang, zeker vreemd beest (de lemur), niet op Bali- of Lombok aanwezig, waarvan de zeer harde en witte beenderen een wonderwerking zouden hebben, onder anderen een pĕpijuh duurzaam zou maken (sas. kukang, dus uit 't mal., waar kukang en kungkang, maar in 't men. kukang; ook op Java wordt aan de beenderen wonderkracht toegeschreven, z. Soerab. Handelsbl. 1879 No. 45 of Tijdschr. Batav. Gen. Dl. XXVI bl. 299; 't geraamte v. e. pukang, halfaap, bij iemand woning begraven, is den eigenaar noodlottig, aldus in 't Banjuwangische, Gids 1893, 450); onder de wouddieren, T. b. 27, aanh. onder *kampid; vgl. onder balung.

II., denkelijk mal., **tukang bantĕn,** de vrouw, die op de offeranden toeziet?; **tukang wadah,** *die de verbrandingstoestel maakt* (vgl. onder djuru, pandé); **wwang anukangi,** in de Us., over de pokken, baljan?; **nukangin,** *over* iets als daarin bedreven *'t opzicht hebben als* baljan *fungeeren* bij 't toedienen v. geneesmiddelen, Us., aanh. onder pamuṡpan.

, **mèn tuking,** eigenn. v. e. vrouw, die door lèjak's vrees aan te jagen, door hun

geld rijk werd, mondelinge vertelling (vgl. 't bat. verhaal si tagandori).

[Balinese script], jav., *afgestompt* v. d. staart v. e. hond, paard, v. e. afgebroken pen, v. e. geschrift, waaraan 't begin of einde ontbreekt (vgl. mal. tokong en poking, ngadj. pukong; z. trugtug, sangkur, kutung en buntut), *een arm of been mankeeren;* aanh. onder tjoda (z. prut), v. e. lontar-blad, dat afgeknot is; vgl. prutung.

[Balinese script] I., jav., R. 24 Z. 10, 3 (pusuh, pusuh biju), Sut. Z. 79, 4; Wrs. Str. 69 (jav. ĕntut en tuntut, Bjw. tutud, *de lever* v. e. slachtbeest, maar in de Nw. na pupusuh v. e. mensch, blijkbaar dezelfde analogie als bij de twee beteekenissen v. 't mal. djantung, vgl. onder pusuh; van daar dat het in de Kr. de vertaling is v. kadalîpuṡpa, den voorslag ĕ met een gelijkslachtigen neusklank ziet men ook in ĕñtjit, ĕntal, ĕmbung en ĕmpĕhan, vgl. ook wâ en onder totor); **tudning pisang**, Sm. Z. 21, 1 (pusuhing biju), Wir. bl. 16 b.; Sut. Z. 76, 4; Adig. 53 b.

II., oorspronkelijke, elders nog gebruikelijke, vorm v. ĕntud, zoo passim in e. vert. v. 't R. als verklaring v. *tur (vgl. voorts ĕntal met *tal, ĕmbung met jav. bung, ĕñtjit met mal. tjirit, dat in 't bal. tjiit en samengetrokken, tjit kan worden).

[Balinese script], z. onder tadah en vgl. ba kèlor.

[Balinese script], **kadi pwa mahjas tumadâ(ng) ja sanggraha**, R. 10 Z. 8, 4 (sawang punika mapajas mangajahin ja matjadang).

[Balinese script], R. 21 Z. 6, 1 (sing ada lèn; Br. Z. 19, 8.

[Balinese script], h. v. njak?

[Balinese script], z. onder kadu.

[Balinese script], Bh. 83; W. Z. 6, 5 (dini, dyapin, jadin, katkan).

[Balinese script], jav., nĕda, h. v. ngamah v. zich zelf sprekende (wordt vaak [Balinese script] gespeld, 'tgeen de reden is, dat men soms 't onverstaanbare [Balinese script] vindt, z. 't hds. door Gunning uitgegeven, bl. 19 b., 58 b., 59 a., 62 a.); ***sang sinungan angling anĕda manira** bij 't aannemen v. e. geschenk* *bedanken,* aanh. onder añtjing (vgl. nunas), Ar. Pr., aanh. onder plĕsat; **manĕda** (hds. mandaga) **ri sang rwa,** v. bedienden, nadat de meester en meesteres gegeten hebben, Sm. Z. 25, 14 (manjurud); **panĕdan api; tĕtĕdan,** h. v. amahᵃan; **rèñtjang satĕda,** z. onder sapangan; ***atĕdan,** aanh. onder dĕku,

[Balinese script], **tinida** (m. c. in pl. v. tininda of ninindâ?); **toh ndyânung tjalaning hulun tinida putjtjha tan tinuridan,** Sm. Z. 22, 8 (ngkèn to punika iwang tityang karananta las mangutang nora mangèman, inggih punapi wèntĕn sisip tityang tulak purnajang sampun ké nggĕgĕtang;

[Balinese script] of sidi (?).

[Balinese script], *voedsel,* aanh. onder subhikṡa, B. Z. 4, 4 (bhukti, daār), Sut. Z. 147, 12 (sadji), Sm. Z. 25, 13 (adjĕngan), B. Z. 29, 3 (a., sĕkul; vgl. onder *madira); **jogja tadah sangulun, sprekende v. d. kameel behoort**

oor *U* (*den leeuw*) *opgegeten te worden*, T. Z. , 2 (njandang buktin i dèwa); **tadah** **oja,** *arddhani, *drinkwater*, T. Z. 5, 87; **uruh lan tadah teja,** **Mal. 92; awaràninya-** **ıan** (?) **tadah lĕgi saking tatar pikirim,** R. . Z. 2, 19; **tadah alas,** aan den dakrand v. anggah's en balé's, *tĕtĕ, **tadah paksi,** z. nder paksi; **tadahasih,** Wrs., Str. 86 (z. utjur), ook tadaharṡa, Mal., sterft met e maan, Br. Z. 15, 9, aanh. onder kĕla, mari kia bĕrdjandji, bèta mati ini kadjadian èta bulan, djaka tuwan mati kadjaian tuwan pungguk itu apabila bulan ĕrang pungguk pon bĕrbunji, suka atinja, apabila bulan kĕlam pungguk on tijada bĕrbunji duka hatinja, Pw. 11); **lèn tèkang tadaharṡa rukṡa nijatân pĕjaha ri tilĕming niçâkara,** Ar. Z. 65, 3; **juning tadaharṡa rakwa mamalar malara i kĕnjaring niçâkara,** Z. 36, 2; laat zijne ieren door een anderen vogel uitbroeien, de *oekoek* dus, Sum. Z. 10, 29 (z. onder tuwara); **tadahasih tjutjur,** *tadaharsa laki i, Lamb. Z. 1, 3, 't vrouwtje v. de tjutjur, . Z. 5, 1; **tĕdasih,** zeker vogeltje met witte trepen op de vlerken; zijn nest niet aangeroffen; zou de jongen uit zijn borst voortbrenen en dan zelf sterven; hetgeen te Batavia ok v. d. kĕdasi verhaald wordt; volgens nderen zou de katjitja de eieren uitbroeden, an daar als beeld v. e. vrouw, die v. e. levend ind in de kraam sterft; andere vogels zouden et jong opvoeden, vgl. jav. kĕdasih, dat in hds., zelfs bal., v. d. Stn. voorkomt; (te Batavia kadasi, beschreven in 't Nat. T. v. Ned. I. XII, bl. 189 en 190, alwaar als wetensch. naam v. twee soorten wordt opgegeven cocomantis upaleralis en c. mèrulinus; **djĕlé tadahé kuwung mlĕpès** v. e. steilte, z. njuũngang; **wong atadah wèlis,** Stn. Z. 5, 219 his (*grasjongen?*); **tumadah,** B. Z. 2, 13; **tumadaha sodjar sura tadah ripunâtha,** R. 7 Z. 12, 3 (nunas p. satruning hjang ratu, manunasang pangandika ring rakṡasapati), sluit alle beteekenissen v. 't bal. tunas in; (vgl. sund.); **tumadahang açrajèng hadji** (uitg. foutief), B. Z. 2, 13 (aminta çaraṅa ring sang prabhu, manunasang kaṅti z. bupati), **lalu kasihanya tuna kungnya manadahasihèng kurang wlas,** Z. 6, 13 (dahat kasyasih ja nora kadĕmĕninya manunas itja ring i tuna asih, liwat kasakitan ja kapĕgatan rimangnya man. itjajang dèning nora ngawlasin, l. kasyasihnjanè to né tan kalawanan dĕmĕnnjané kadi sang mangidihidih tkèn i dĕmit) ***manadah,** Snt. Z. 42, 3 (manatak); **anadah,** vrn. = nĕda, W. Z. 32, 6 (ambodjana, ambukti, madaăr, sas. nada, eten v. e. vorst), Mal. 100; Sm. Z. 25, 13 en 14 (madjĕngan), R. 5 Z. 5, 43?, T. Z. 5, 2; **manadah warâmrĕta,** W. Z. 35, 6 (mamitang pangandika né utama, aminta wara utama, manunas nugrăă); **nadah waramrĕta,** T. Z. 5, 60 (dawĕg nunas itja, nunas watjana); **anadah sèwa,** z. onder sèwa; **nadah,** v. monsters, v. d. kâla Râhu

(nadah bulan), de bădjagul enz.; **tinadah**, *opgevangen* v. 't bevel v. e. vorst door zijne dienaren, O. (vgl. tumiba en onder tatak); **anadahi**, *in* iets *opvangen* b. v. in een blad, Adip. 46, 80, z. aanh. onder *mambu; **kĕtadah** v. buffels en runderen, die aan een gezwollen buik sterven, verondersteld door een geest veroorzaakt te worden (vgl. jav. poto, z. onder ĕngkak en tli); iemand, wiens dood niet bekend is, en die verondersteld wordt door een geest gedood te zijn; **katadahan runtik**, T. Z. 3, 70; **asĕmu katadahan** v. e. vertoornde, Hadji D. 1, aanh. onder buluh II; **manadahang bĕdil**, de geweren klaar houden?, Bngk. S. 239 (ngĕmbatang?, v. dada?); **panadahan sangskâra**, aanh. onder upâdhjâja; **panadahan tirtha**, aanh. onder âpta; **tadahan**, z. onder puṅdat.

, **mĕtadah kuning**, mĕsawang k. (z. tradah); **mĕtadah njĕm** v. verstijfde ledematen; **sanè mĕtadah di luwan**; **mĕtadah ngudaän**, *meer of min jong* nog b. v. v. d. tiing tali, die een weinig anders is dan mĕikut sampi; **mĕtadah majangan** v. e. bloem.

I., Sm. Z. 1, 14 (ndarmain); **tĕduhning ghana**, Sut. Z. 35, 4; Sm. Z. 14; **sudhira anismrĕti tĕduh***, Smw. Z. 2, 3; **punika mangkè tinĕduhtĕduh**, dat door mij bedreven onrecht, T. Z. 4, 24 (tunasang tityang sampurajang; vgl. mad. tĕro); **walwâlaṅdang tĕduhni wĕtĕng**, Sut. Z. 10, 2 (bèdog); **sidda tĕduh uripnika**, waarop 't beeld zich bewoog, Hadji D. l. 81; **pan antukira hûnya tĕduh***, Dpt. 1 b.; ***anĕduh**, Mal. 5, 23; **nĕduh**, *verbidden* een god, die iemand ziek gemaakt heeft met offeranden te beloven, enz., Mal. Z. 2 (z. onder tlĕs); **tĕduhaning uripipun**, ald. 82.

*II., v. d. zee, Br. Z. 24, 1 (djĕdĕng. tanpaărus), R. L. Z. 3, 5, R. 14 Z. 1, 11: 6 Z. 4, 6 (dajuh, vgl. jav., mad. djĕdoh: *stil* v. d. zee, *koel* v. d. dag, zooals 's avonds (vgl. mal. en tag. taro, *liggen* v. d. wind): **atĕduh** v. e. lamp, die niet door den wind getroffen wordt, R. 23 Z. 8, 32 (nora urĕm, dĕgdĕg); **lingsir tĕduh**, *zeer laat op den middag;* **nira tĕduhanè tĕka**, *later op den dag, tegen den avond, zal ik komen;* **tĕduh bhawan tĕduh ida** v. d. zon, *manda tĕdjanira; **tan salah kadi djaladhi tĕduh** v. e. zwijgende menigte, R. L. Z. 3, 5.

I., bbg. tuduhĕn, *lekken* als e. dak, een regenscherm, soms in tegenstelling v. bèsèr (vgl. *turuh).

II., tudjuh, *pradèçinî; **sang çrî ramambuka gĕnuk ngaksi wè lotjana ing gaṅta pan kirang, saros tuduh tan kĕbĕkè**, R. m.; **hajwanikĕlakĕn tuduh, tikĕling dlâha kita** jegens een guru, Adig. 30 (vgl. onder lirĕk): ook volgens een Kr., **tumudahan**, terwijl Sm. Z. 7, 3 tamuduhan heeft, **jèkân çighra sudarçaṅâstra lumĕpas sakè tumuduhan**, Br. Z. 55, 9 (bat. si tumudu en tĕtudub, iloc. tamodo, tag. hintotoro, bc. toldo, terwijl totdo en totoro er *met den vinger aanwijzen* beteekent, moro, vinger in 't algemeen, *wijsvinger* v. toro, *de afstand v. d. punt v. d. duim tot dien v. d. wijsvinger* v. e. ge-

›pende hand; vgl. mal. tĕluñdjuk v. tuñljuk, tag. tomoro v. toro, mlg. tundru, lat ook *aanwijzen* beteekent); **çaçarudhira rupĕk ring tumuduhan**, Kid. Pam. Z. 2 (de proza-bewerking, akalpika açaçarudhira, *upĕk kang munggwing tuding).

2°, *noodlot* (z. onder kĕdĕng), *de uitwijzing* r. d. tĕnung; **sanghjang tuduh**, z. aanh. onder bukta; **ahala tuduhnya**, Br. Z. 21, 10 (sangkala kawi; vgl. jav.); **satitahing tuduh**, T. Z. 1, 37 (sapanuduh widinė); **tuduh mati, mati twah ambahin nira**, *moet ik sterven, dan zal ik den dood ondergaan*, Bt. 502 en 272; **nuduh**, *praedestineren;* **katuduh olih bhaṭâra**, *hingan hjang widhi; **panuduh dèwa**, *panitah bhaṭâra.

*3°, *bevel;* **tan wiwal ing tuduh**, T. Z. 5, 109 (tan tulak ing watjana); **atuduh**, Sm. Z. 22, 4 (ngoraăng); **tumuduhakĕn**, *wijzen naar*, Sut. Z. 33, 12; Ar. Z. 22, 2; **tinuduh**, *kinon; **tinuduh**, *dinė; **kang tinuduh**, *die d. last heeft ontvangen*, Hadji D. 11 b.; **katuduh**, *kinon; **kapituduh**, *hinutus; **katuduhan**, Br. Z. 23, 15; **tinuduhakĕn**, *sinuruhakĕn; **patuduh**, *leering onderwijs, aanwijzing;* **panuduh**, *pakon, *pangutus, Sm. Z. 22, 2; **mukŝa tanpatuduhan**, Z. 9, 1.

4°, **tuduha, sing djuwanga**, *gelukkig, dat hij het niet genomen heeft*, **tuduha tra mati, nĕtuduh don**, *ergens een weinig hooger* v. e. terrein, vgl. sumaré.

[illegible], *ineffectief?* Us. 5 b. (tampèdah te lezen?).

[illegible], **matèdoh**, *lumèngh aj. *in een leunende houding*, volgens anderen matimpuh; **njai lungarsa matèdoh, i wajan singasari masila**, aanb. onder gangsa.

[illegible], z. onder taḍah.

[illegible], z. tidarŝa, Dp. 3 b., 2 o.

[illegible], **atadin**, *zijn land verlaten*, Sut. Z. 19, 9 (ninggalin); **tadin ring i bapa**, *mapasah ri jajah; **anadin**, Sum. Z. 6, 2; **anadin sumĕng**, Ar. Pr. 9 b.; **anadin guju**, R. L. Z. 2, 26, **anadin patjara tan tingkahing putrâdi**, *zonder insignia*, Ww. Z. 1, 70; **anadin wisaja** v. die een kluizenaarsleven gaat leiden, aanb. onder kĕmbang; **tinadin**, tininggal, Kr. (vgl. bat. tading en *jav. tadjin, b. v. atadjin ḍahar lan asaré v. e. verliefde, Men. Z. 46, maar ald. III. 386 en 389, atilar d. lan guling); **tadinan**, B. Z. 39, 16 (katinggalin).

2°, *scheiding* tusschen man en vrouw, Wtb. II, 3, 2, aanb. onder çwâmi; Wb. 49; Dp. 31 (jav. *tadjin); **sawètning wĕdinya tumon, ring untabning agni murub, nimittanya nglalu ngambong, tan trĕsnahèng wĕkanira, tinadinan, samânglajung susubé tinilar mangko**, Manuk A. Kid.; **hana ta wong apĕpĕgatan alaki rabi, papat jakti** (b.: sakti) **ning apĕpĕgatan, tjihnané, anggĕmpal pisis adulur udjaring laki awèh banju rahup, awèh widja bras, iku ta lĕwih pinaka tjihna jakti** (b.: sakti) **ning apĕpĕgatan, siddha atadin arané, janorana jakti**(b.: sakti)**né papat iku, dudu tadin arané, durung pĕgat uga palaki**

rabinė, Wtb. 5; nihan lwirning tadin pat lwirnya sakši, surat, pirak 200, jan tadin tâ kang angalap, tan došaha kang angalap; kunang ikang tadin lamun tan kinahananing sakši papat tan tadin ikâ, hana ta ngalap jogja patyanana dèning swami purwwaka, kang amalakèkĕn daṅḍa, 40,000, kang ingadjak milukèlu daṅḍa, 5000, Sdj.; muwah lakšananing wwang tadin, jan tadin saking lanang, tribhâganĕn ikang drĕwé, lanang rwang duman, kang strî sadûman, padângalap, muwah jan tadin saking strî, sadrĕbja kâlapa dé sang lanang kabèh, wĕnang strî tan dûmana, Adig.; muwah çâsananing strî tadin; tjatur prĕmana, nga, lwirnya, sâkši, swâmiwada, çotja, widja, sâkši, nga., wnang añdjĕnĕngana, ubhajaning amalampah, swâmiwada, nga, udjaring swâmi, pgat lawan tan pgat, çotja, nga, mawèha banju rahup ing swâmi, widja, nga mawèha widja bras ring swâmi, ika ta kabèh prĕmananing tadin, hana strî tadin tininggal dèning tjatur prĕmana, tan tadin, nga, strî malaki wwang ljan, wnang laki witan, tka manĕdjahana karo, apan ing strî amalakèkĕning durung tadin, daṅḍa dwiginottamana 40,000, maring laki witan, jan arĕp ahuripa, ald.; muwah wwang adûm drĕwja kaliliran, anak tiwa kĕḍi, kuming, èdan, ajan, tuli, bisu, linglung, punggung, wwang mangkana tan kèngang dûmâna drĕwja kaliliran jan adûm drĕwja, anak tadin sadûman, anak makurĕn rwang dûman, Wtb., atadin taḍah lan guling, Smng. Z. 14.

[Javanese script], b. v. t u ûn, *B. Z. 95, [...] (s u m a j a b); tumĕdun, Br. Z. 40, 4 (t u m a[...] d a ng), *t u m u r u n (tag. t a l o n, bc. t a l[...] 't geen ook t ĕ r dj u n kan zijn, mal. t ĕ r dj u n, *van boven naar beneden springen*; ja[v.] m ĕ d u n en m u d u n zijn afgeknotte vormen evenals 't mal. m a s a k in pl. v. t u m a s a k vgl. bat. mombang naast bunga k ĕ m b a ng moru van toru en t u m ĕ r u h van t ĕ r u h 't wegvallen v. e. *t* aan 't begin is in 't jav. frequenter dan in 't bal., b. v. ĕ ṅ ḍ a s in pl. v. t ĕ ṅ ḍ a s, ĕ m b u h in pl. v. t a m b u h ĕ m b é in pl. v. t ĕ m b é, vgl. m b è s u k en b è s u k uit tĕmbèsuk, a w a n g² met t a w a ng, jav. t i m b a l en i m b a l; Janz., Nederl. Jav. Wdb. geeft aan t ĕ d u n de beteekenis van *liesbreuk* en *zakbreuk*; vgl. sund. u ng g a l met t u ng g a l, en z. onder t u r u n, u r u t onder t u û t; t ĕ d u n wordt in 't jav. Wdb. een accidenteel passif genoemd v. ĕ d u n; Am. en evenzoo Jsp. j., z. aanh. onder t ĕ h ĕ r, hoewel in modern jav. opgesteld, heeft steeds t u m ĕ d u n, b. v. s a n a k p a t a ng p u l u h p a p a t, s a m j a nĕmbah i ng n r ĕ p a t i, a m u ng u m a[...] m a d é o r a, t u m d u n s a k i ng d j a r a n è k i, vgl. Men. Z. 35, waar U. m. niet voor N u s j i r w a[n] van 't paard wil gaan; dat t u m ḍ u n, aldus gespeld om de versmaat, kan wel uit 't bal. zijn, want een paar regels verder vindt men m u d u n en m ĕ d u n, 't wegvallen van een *t* ook in 't bat. p a r i m b a h o a n v. t i m b a h o; dat de vorm met 't infix u m ook wel de 1e lettergreep laat vallen, kan men zien uit m a m b a ng

z. onder kambang), 't wegvallen v. e. medelinker zie ërèd en sërèd, ëmër uit këmër; **umëdun**, *dalen* v. e. wagen, Z. 91, 14 (tunurun); **katëdun ing lwah djurang**, Br. Z. 52, 1 (patitah); **katëdun ring lwah**, Sut. Z. 22, 2 (njëburin tukad), Z. 1, 30; **tëdunan**, Sm. Z. 16, 2 (pañtjoran); * **tëdunan ing wwé**, B. Z. 13, 6 (patjëburan jèhé).

2°, *opkomen* v. de dèsa op 't hooren v. d. kulkulan of om iets gezamentlijk te doen; **nëdunang**, nuñnang, * mingsor; *dagvaarden*, *ontbieden* (z. onder krab); **nampëk tëdun**, *tegen 't einde* v. e. gedicht b. v.; **tëdun këtos ring pakëñtja**, z. onder tos; vgl. tëdak; **nëdunin**, vóór 't gevrecht *compareeren*; **rèh pan rumjana tan manëdunin wikara ika, ring dinâ patëdunan, kinëñtja linging çâstra darmmañpapati, ahutah** (z. âhûtah), **ngaranya, tan wëtwing smaja, tëka wënang pan rumjana kalah ludjuk tanpawanan tjor**; **pëtëdunan**, *'t opkomen* vóór de krëta.

, m. c. in pl. v. tadahana, aanh. onder mambu².

, s., *het tuchtigen* v. kinderen in tegenst. v. lâlana, tut. 14 (bis); **hajwâlâlana putra sang sudjana doša tëmahika wimârgga tan wurung, sakwèh sang sudjanâtilar swatanajanya pisaningu tikang warânggana, japwan dikšita tadanènulahakën tëmahanika suçila çâstrawân nityènartjtjana ring wadhûdjana sira sang para sudjana lulut mangastuti**, Nts. Z. 4, 21 (Ind. Spr. 5847 en 5849).

, s., B. Z. 119, 9 (tan asuwé), Ar. Z. 24, 1, W. Z. 15, 1, O.

, **nidra**; **adji tidra**, a. sisirëp; **linukar kang adji tidra kagjat dyah ing smarakandi, sirènjanira kinotjok, angilir angusap akši, adahëm watuk**, Spt. Z. 2, 9.

of tidaharša; **ring wong adol mirah, nda tan mirah inupâçrajâkën kunang, muliha pirak sang matumbas, masandangana pirak, sn 1, ma 8, patidarça, nga.**, **iti samustana** (?) **witjara**, Wtb. o. bl. 66.

, **tandangnirâtri manëdak**, den vijand, L. Z. 20, 4 (polahnya pamuk sang tiga!); **anëdak musuh**, Z. 24, 4 (ngamuk i çatru); **tinëdak**, Sm. Z. 34, 4 (kakëpung); **kagëmbang radja rawana** (toen Hanuman R.'s geliefdste vrouw bij de haren trok), **pan tumëdak** (tumëdun) **narik kadganirèki** (anarik pëdang aglis), R. sas., Z. 11.

2°, jav., Amd., **sampun prapti, di sëma raris tumëdak**, Lp.; **bhatâra nini tumëdak**, ald. (deze bewerking moet dus v. Lombok afkomstig zijn, daar ald. modern-jav. geschriften in trek zijn).

, **patëduk**, zeker gedeelte v. e. gebouw, z. aanh. onder wilah.

of tëdoq, sas., sijëp (vgl. tëduh); **tëdoq** (b.: sipi) **mimit**; **tëdoq sawang**; **tëdoq sëpi** (b.: spi mimit); **ongkat djadjak**.

. **nidik**, *opeten*, *opvreten*, ook v. menschen in toorn; iets *opmaken*, *te zoek brengen* als men in toorn spreekt; **nidik madat**, uit minachting v. e. amfioen-schuiver; **pipis itjangé tidika**, z. amah, pantët, badog, lèklèk enz.

, **nĕnidoq**, sas., njĕĕbin (vgl. lamp. tinuq), vgl. pèndok.

, sas., bungut (Smbw. id.); vgl. bowaq.

(vgl. tantan); **mĕtadtad,** *neêrgelaten* aan een touw; **nadtad,** *in de hand* iets *dragen,* d. arm bij 't lijf neêrhangende, onder 't loopen of al loopende *mindit; **manadtad,** *mangindit, *manguṅḍa (z. tèngtèng); **nadtad tumbak, baät tadtad,** *zwaar met één arm te dragen,* zooals sommige Europ. lantaarns; **nadtad baktin alit²é** v. e. vorst; **nadtad kadutan mĕlus; pañdjak tadtadan** (kaŭla gagawan), *slaven* of *slavinnen door den vader zijne getrouwde dochter meêgegeven.*

I., *afgestompt* b. v. v. e. houten pĕngèsan, die telkens aangepunt moet worden; *aan de punt versleten* v. e. mes, v. dekgras (raäb), v. e. bezem, pen enz., *lutur; **nudtud,** iets *ook in een zaak betrekken ?,* b. v. een door iemand geërfden akker, omdat deze vroeger domein was; **tudtudan sampat,** aanh. onder tjahtjah; **tudtudan raäb,** *versleten dekgras,* 't jav. en sund. pupugan, dat in een fr. gebezigd wordt, b. v. pupugan sapu gèning angradjah.

II., **nudtudang,** *nazetten* om te weten, waar het zich bevindt, een getroffen, maar weggeloopen stuk wild *trachten op te sporen,* aanh. onder laät, *nazetten* een hert b. v; iets *tot aan de bron* of *herkomst zoeken;* **raris ida manudtudang panangkannjané tĕka miik sumirit karuruh pisan,** Kid. Adip. b. Z. 2, 7; **satmaka anggon pakèling, sinja ĕngsap kidungé anggonudtudang,** Kid. Adip. Z. 1. 5; **matudtudan,** *weggaan* om v. e. geval kennis te geven; **kĕma mulih matudtudan,** *gaat naar huis om kennis te geven* v. 't geen mij overkomen is, Ls. 83; **mantuk matudtudan,** ald. 84 (b.: mantuk awawarah).

I., v. d. borst, R. 23 Z. 4, 3 (sibak), *glad* afgeschoren b. v.; 7 Z. 12, 19 (ĕmbud, kanin), 22 Z. 5, 7 (katatonklès), Sut. Z. 123, 7 (pĕtjok).

II., jav., **nora tĕḍas,** *tan tĕtĕs; **dinuk sira nora tĕḍas,** Bs. (mad. pĕḍas), **Arok** 30, bis.

, *brĕsih, T. Z. 1, 6, *atĕrĕh, *putih, *çuddha; **tĕdasang,** *waswasĕn; **sĕlĕm tĕdas,** s. tjiing, L. Z. 37, 5 (awas), vgl. pĕdas.

, z. onder tèdès.

, sas., sĕmut (smbw. tèdis), ook tèrès.

, z. onder taḍah.

, s., **atjètan èkang lupa, nga ikang atjètana, nga, initjtjha dèning tjètanantèka, padanya kadyangganing lĕmah ginawé dyun ikang magawé dyun jèkang unitjtjhâ ja, ikang lĕmah jèkâng atjètana, apan taupanghiḍĕp ikang wwang, jèkâ tjètana, ikang atjètana jèkâ ginawènya kawwangan, dyun palungan parjjuk, saprakâra swètjtjha nikang tjètana, mangitjtjhâ dumadyakĕn, tadwad, mangkana kadyangganikang magawé dyun, tadwat mangkana ta bhaṭâra,** Wrt., 1. jadwat.

of sudul (?); **anudal**, z. onder dadal.

(l.: hidĕp?); **patidĕpaningsun**, Was. 2, 107.

, soms in pl. v. sidapaksa.

, **sĕmbandha mangrĕngĕ pâduka çrî mahârâdja ri katidopajanikang karama ĕpi kapĕgan tan wring daja**, O. s. A.

(sodhja?, over de *t*. z. tĕngguh), **nodya**, *bij iets tegenwoordig zijn* b. v. bij 't afleggen van den eed door de tegenpartij (vgl. jav. todi?); **makatodyanida**, *sâksyânira; **nodya paibuké**, *angadyani ngatjĕngil; **katodya**, *kahudasina; **nodyaïn**, *bezichtigen, onderzoeken, inspectéren, bij* iets *tegenwoordig zijn*, getuige zijn b. v. v. e. gevecht, *opnemen* den toestand v. e. akker, om te weten, hoeveel de opbrengst is, *umadjĕngi (z. ngadjĕngin, adjĕningin); **sakatahing dèwata nodyanin manah tityangé** i(da) **maninghalin; saädan dèwané nodyanin tityang apang ida njingak**, *sahana bhaṭâra sâksyani hatingku siromulata; **nodya natasang i dèwa**, *sâksya mulati kita; **pada salèng todya djatinin, pan rijasih** (de bestolene of aanklager) **wĕnang katjeran, masaksi dwang diri, mapĕtabĕh pĕtang diri, pan sumjari** (de beklaagde) **wĕnang mĕlyang pan rijasih tjor, dji 1000, tĕkaning ngaturang sapratèkanya, nglimang linajang patjoran, salèng todyanin slèng djatinin, pan rijasih wĕnang mli pamastu dji 500, tĕkaning ngaturang pajuk ambu**, enz.; **itja i dèwa nodyanin, aturan tityangé mangkin**, Ws.

v. den glans v. e. edelgesteente, T. Z. 4, 135, 137 (vgl. jav.; sas. tidĕm of tirĕm, kidĕm), v. bedroefden, Br. Z. 19, 6, W. Z. 23, 11 (andere hds. hebben padĕm), Wtb. 25; **tan wjarthan lupa pwang apsara kabèh sawismrĕti tidĕm**, hr. Z. 46, 7; **adji tidĕm**, R. 7 Z. 3, 13 (a. sirĕp sisulap), **kunĕng patirañtjana, wiçèsa amasang adji, tidĕm sâmpun sumujug tĕkâ ring natar „prasama makĕg anidra, sirènja tĕka angipi, pinulir ulunya potong, inĕr dèning nilapaksi, kaka²nya sami, supĕnanyèka ngatunggu, kunĕng patirañtjana, wiçèsa tĕkâ mrĕpĕki, tur andulu warṇanira sarialam**, Spt. Z. 2, 2; **tidĕm patĕm puhning djurit**, T. b. Z. 3, 7.

, z. onder tidĕm.

(vgl. dogdag), **nudag**, *splijten, opensnijden* een slachtbeest b. v., aanh. onder mûrti.

of tadaga, z. tlaga en aanh. onder sûk.

, aanh. onder tĕpas; **tumadâng**? z. onder tadâ.

, **nadang**, mĕtuntun?; **tadangan** (zelden tadanga), *onderlijst* v. e. deur, zoodat men er over heen stappen moet, soort *drempel*, ook abag².

, **tinadèng**, aanh. onder tjĕbluput (sinaüran).

, bug., h. v. padjĕng (alf. tĕrung), **tĕdung maling**, z. onder maling.

2°, de tarung als vertegenwoordiger v. de lange *a*; **talèng tĕdung**, jav. talèng tarung; vgl. onder tarunga.

3°, eigenn. v. e. dèsa in Gj.

, *evenredig* op dezelfde plaats afgebroken b. v. v. e. regel schrift (in tegenst. v. pĕtĕlañdjuk of mrèsmès), *regelmatig* of *glad* afgesneden b. v. v. glas door diamant (tegenov. mudmud of mrudmud); **njĕpĕg tiding,** *glad gelijk doorkappen* b. v. e. boomstammetje (z. sĕkĕd); **mĕtiding bungbung** v. e. besliste zaak (sampun tjĕpĕng); **pĕgat dĕkdĕk dadi çata tat(s)tas tlas tiding pasah,** *apasah sâk pasâtus tatas 'çîrṅna rampung pĕgat; **mĕsila tiding** v. d. pĕmangku.

, Sbr., tirong (vgl. idong); **ririhnjané tidong gigis; mĕtidong,** *ontkennen;* **nidongin** (mojanin), **tidongin tityang,** *tan mahjun nghulun, B. Z. 75, 11; **jèn tidongin sang rĕsi,** *japwan wihangé mahârṣi, R. inl. 55; **nora nidongin,** *tan wihangĕn, ald. 37.

, **rupĕk ikang, munggwing tuding,** Pam. 4, 9, z. rupĕk.

, jav., *wijsvinger,* Mal. z. b. v. onder mingmang en tumuduhan; **tolihĕn tuding** (R. K. titah) **ing dèwa,** R. m.; **ki tuding** onder de onderhoorigen v. ki Tjamrabrag, Us. 479, 334.

2°, **mèmèna nuding panaka nutug,** bĕdil (raadsel); ***tudingi,** R. 4 Z. 1, 36 (katuding, tinuding), 17 Z. 6, 12 (kastatjapalain); **tuding maling,** z. onder maling; **mĕtudingang, pĕtudingang,** iets *ter steling* een' dief *aanwijzen* (vgl. ngolokang), mĕkĕtjĕhang; **pĕtuding.**

v. d. pring bungbang, dus ... wung te lezen (de jav. tekst heeft tuàdu ... tegen 't metrum en vertaalt met kĕmpu... Br. Z. 50, 5; **pring bungbang munya ... asru tudunganya kapawana(n) kinang... kungkang ring parung,** Mal. C. bl. 38; *t... dungan (l. tuwongan) bij een waj. ... muziek?, Wrs., Str. 93.

of kĕbong, ben. v. e. Chin. spel... kaart, Bjw. suṅdul.

, z. onder tadang.

, 2de pers.?

, , *niet goedgeefsch;* ... **tĕtang,** iets, waarom verzocht wordt, *niet gern...* vgl. tjĕlĕdtjĕd en *dĕt.

, nabootsing v. 't geluid v. d. ... mong djongkok; z. mĕklĕntĕt.

I., verk. v. kĕtut als vocatief i... gebruik.

II., jav. (*tut); **tût hawan,** R. 11 Z. ... 11 (salantang marga, mad. toroq dja... lan, vgl. jav. urut, z. onder turut), B. Z. 2, 10 (salantang djalan); **tan tuting ba... dhining laki,** T. Z. 1, 23 (twara ngidĕpa... manah anak mwani, twara mlap... nin budin somah); ***tût imbang,** W. Z. 1, 14 (nuût, anut); **tût kidul,** Z. 21, 1... (katuût, tinampak); **tût lambunging m...** Z. 22, 2 (nuût); **tan tût ri buddhi ...** **bhîma,** *hij nam geen genoegen in,* Br. Z. 1... 6 (nora tjumpu); **atuti himbanging p...** v. tranen, L. Z. 9, 6 (manuût pipi); **at... hĕnu,** Z. 10, 1 (salantang djalan); **...**

R. inl. 18 (patuh); **tûtûta djuga lâwan sang pâṅḍawa,** Ud. 75 ('t origin., sandhatswa pâṅḍawaih); ***tumut,** *vervolgens, daarna,* Hadji D. bl. 5 b; **tumutakĕn ambĕkira,** *aan zijn hartstocht gevolg geven,* Sm. Z. 26, 11; **manût,** Nts. Z. 3, 3 (ngikut); **anût,** Z. 45, 13 (mangungsĕb, ngĕtut); **manut linging titiswara,** *volgens, in overeenstemming met* den inhoud v. e. wet of edict, Pasw. 60, 61; **manut maring,** *overeenstemming met* eene vorige verklaring; ***anût, katût,** *nagezet;* 2° z. o. de **katûtan,** Adig. 5 o., O.; **nut buri,** T. Z. 5 (nutug); **tinût,** B. Z. 8, 2 (kasĕĕg, binuru, tutuga), W. Z. 27, 4 (tinutug, kaburu, katut); **tinûtnya,** B. Z. 9, 2 (prihanga, binurunya, kĕpunga); **tinutku,** R. 3 Z. 9, 15 (patuûtin kaĭ); **tinuting pirak,** Sut. Z. 98, 3 (rawwing djinah); **tinuting** of **tinut,** gevolgd door een passif met 't infix in heeft vaak de bet. v. *daarop, vervolgens,* Ww. b. Z. 1, 50, 55, 58; **tinut, ninut,** *met* iemand *gaan, vergezellen* (vgl. aminèt, onder pèt); **ninutin,** *tar wibang; **tûtĕn,** B. Z. 73, 13 (burunĕn, ĕnder); **satûtĕn,** z. onder sa; **jèku jogja tutĕn tânaku,** T. Z. 5, 68 (to sĕdĕng iring tjai pjanak bapa, nto né s. i. tjai); **mamargi ninut burijang; katut buri,** *achtervolgd worden;* **ngĕtut,** *achtervolgen, nazetten,* vluchtenden, *anuturakĕn; **ngĕtut buri pamarginé tamju punika,** *achtervolgen;* **ipun pan sukadji kènkèn tityang ngĕtut ninut buri pamarginé i njoman** enz., *achtervolgen;* **amitut,** aanh. onder nirmona; ***kapitut,** W. Z. 6, 2 en 3 (tumutin, katĕmu en ngiringang); **nandanang ngapitut lampahé,** *manuntun angiring; **ngĕpitut,** h. (?) v. ngidĕpang; **ipun ngapitut sakadi paken tityang; kapitut,** *meegesleept* v. d. leeuw, die evenals de stier gras begon te eten, T. Z. 2, 43; **kapitut,** z. onder pitut; **énak tapwa panutnikang** (?) **hajunya,** W. Z. 3, 1 (samaptan kakajonyané, panitah ikang raraĭ, kanggèn patuladan ika mĕlah); **panûtaning anulam** en **panûtaning anulis,** v. e. fraaie teekening, Ww. b. Z. 1, 112 en 115 (manuûtang); **panutan,** z. onder guru; **tûtan,** aanh. onder râdjawali, z. tumut en patut.

, geluid v. 't ṅdjĕtĕt en v. d. atat.

, s., *grens* v. 't woud, T. Z. 4, 67; **naditata,** W. Z. 15, 14 (alas unggwanikang wwé, wwé matingkah!), z. onder paṅtjaka, **ndan sang tamu wus prâptâ(té) tataning râdjya,** Spt. Z. 4, 103, **prâté tataning puri,** 104, **tataning kuta,** Z. 5, 115, **ri tataning lor makuta,** Z. 4, 178.

I., L. Z. 28, 9 (awak).

II., ***tatanya,** *en toch niet,* R. 5 Z. 4, 21 (vgl. jajanya).

III., jav., **mĕtata,** *beleefd spreken* tegen een meerderen kuwangan; **mĕtata** v. bergbewoners; **wwalu patatânya,** Sm. Z. 25, 5 (akutus né katingkahang); **tataning bhumi,** aanh. onder kumara; **tatanĕn,** *verklaar* den vorst, waarom ik kom, Mal. 12 Z. m., bl. 18 o., 19 o., 11 m.; **tinata,** *medegedeeld* 't geen

geschied is v. 't begin af, T. Z. 18 (katètèhang), 22 (tatasanga), Ww. Z. 3, 3, 120; **dèn tata sapanabdanira twan singhamatra tata**, Ww. Z. 1, 35; ***tinatanirèng tětě'**, B. Z. 23, 7 (kasuratang), W. Z. 35, 10 (gěnahang, inunggahakěn, tiningkah); **samatatèng lungguh**, T. Z. 1, 7 (sami madabdab prěnah, s. makanda těgaké); **tata** (?) **kosala**, eene aanwijzing voor kunstenaars, Us. Bal. 247; **nataäng gělar** v. die zich ten strijde opmaken, **nataäng sikěpé, tatakrama**, *parakrama; **tata titi**, aanh. onder piçatja, **tatakrama**, aanh. onder rimah, manik en rawèja.

IV., patah te lezen?, *gemalin?*, v. Kunti, die bij sanghjang Dharmma Judhiṣṭhira tot zoon had, Sudam.

[Javanese script], **atatâ**, Br. Z. 24, 1 (marěpat), **râmja tùt gěgěring wukir gagagagâng dèçâtatâ kongkulan**, B. Z. 13, 5 (sima magělar, wanwa paglarnya, makarana tan mari!).

[Javanese script], s., aanh. onder mâgha.

[Javanese script], s., z. onder bapa.

[Javanese script] I., jav., *wonde* (kanin), *B. Z. 5, 2 (bikět). v. d. met letters ingesnedene pijagěm's; **mětatu**, *gewond;* **natonin**, *verwonden* (nganinin), *mangani; **kataton**, *linad.

II. (?), **akalung² tatu mukanya** enz., Sm. Z. 30, 8 (masampět ika waktranya).

[Javanese script], **tětato**, sas., togog.

[Javanese script] Sm. Z. 1, 1 (tadahalas ing balé); B. Z. 23, 7; Sut. Z. 83, 1 (jav. hds., těkěs en tětěh), W. Z. 35, 10 (apit², lěpihan); Ar. Z. 11, 2, *lambang, L. Z. 2, 8, **tětě'ning rěngga**, aanh. onder kěmbang (salěning ratha).

[Javanese script], sas., sadja (bat. tutu), aanh. onder rubèda.

[Javanese script], **tan titaněn**, aanh. onder aṣṭasani, Pam. telkens.

[Javanese script] I., *sètu, *vlonder*, balk of boomstam ter overbrugging (vgl. mal., sas. en mak. tété, ibn. tětay en talětay, vgl. tag. tajtaj); **titi gangsa**, *lantaran, steil oploopend rek v. bamboe, waarop men naar boven als over een brug bij de badé gaat (K. A. ook **titi gěgěndèran** en **titi pětjuwat** (?), z. tratag; **titi wěrěk** of **buñk**, z. wěrěk.

II., jav. B. Z. 55, 4 (pandé mas), **titi sara**, ben. v. e. belasting?, O.; **paniti** v. d. tuchtroede v. Jama, B. Z. 108, 2 (panigtigan; bat. paniti of pěnitih, *een kleine smidshamer*).

III., *nauwgezet*, bij 't betrachten v. 't door de gewoonte bepaalde in tegenst. v. měmotjo (vgl. jav. nastiti); **nitikrama**, naar 't water gaan om te voldoen aan zijne godsdienstige verplichtingen, 't geen om de 5 dagen geschiedt; **nitènin**, *beheerschen*, *'t gezag uitoefenen*, v. e. jaloersche zijne vrouw *nauw letten op*, *nagaan* (z. tjlika), *op* paarden *passen*, Kid. Adip. Z. 3, 49; **manitènin sěkar sái**, ald. C. Z. 2, 5; **satatanduran sami katitènin**, ald. 6; **nityang sastra**.

*IV., z. onder atithi.

V., vóór versmaatbenamingen in pl. v. pu bij elders, Stu. bnjw.; **titimurti**, onder sajut.

[Javanese script], s., *dag* v. e. maan-maand; **wuh tithi**, . bij paswara.

[Javanese script] I., **bètutu** of **bětutu**, gekookt vleesch, estaand in 't geheele beest, de ruimte, die e darmen vulde met allerlei kruiden gevuld, e jav. opor; b. v. een eend, duif of kip; **ětutu sijap**, enz.

II., **si tututa** (jav. text ka) **tanpanangaha**, Br. Z. 18, 2 (jadyan tanparèñtjang ityang tan tulak, ika katuturanja ora wnang manglawan).

*III., **katutu**, aanh. onder *djalåkěn katěěn).

IV., **bilang tutu**, z. onder dangka III.

V., z. onder tutwan.

[Javanese script] ?, z. mastuté.

[Javanese script], z. onder titi I.

[Javanese script] (?), z. aanh. onder tajah.

[Javanese script] I., jav., *pranaga (?), *een vijl*, anh. onder prang[2]; **matatah**, h. v. měsagih (in sommige streken, zooals te Sbr. 't ewone woord); **natahin**, iemand *de tanden lijpen;* **tatahan** v. opgelegd goud op de gañlja v. e. kris; **balulang matatah** v. wajangoppen, W. k. (Z. 5, 9, inukèr); **tatah anang** v. e. gebrek in e. schoone vrouw *er nannelijk uitzien?*, Hadji D. 19; **anatah maèla waosning hrů**, Ar. Pr. Z. 12, 4.

II., z. onder titab; **natahang**, iets, waarop nen gekauwd heeft, *niet inslikken, maar uitpuwen* (vgl. ngutahang en nglěpěhang).

*III. of tatěh, sas., **ěndèh tatěh** v. d. ěduk, v. muziek, *ambarung.

[Javanese script], **atating tatih**, aanh. onder walå[2].

[Javanese script], **natuh**, een kind bij 't doen v. zijne behoefte *beletten iets te bevuilen* (jav. tatur).

[Javanese script] I., *belegd worden* met steenen b. v. v. d. somi boven de tèmbok; **salèng tětěh**, *matindih, L. Z. 18, 1; **salèng tětěh**, *silih tiṅdih, W. Z. 25, 7; **pasaling tětěh**, *makabarubuh; **matětěh**, *asusun; **nětěh**, *op* iets *drukkende liggen* b. v. een gevallen boom (biju kapalé tětěh waru), iets *door iets anders laten drukken*, er iets op leggen; **tětěha ban tjitakan**, hij legt er een steen op?, *anub; ook fig. b. v. **tětěha antuk gringé**, *drukken* v. de eene waar de andere, b. v. v. e. doos, zoodat sommige doozen krom er van zijn; **manětěh manindihin**, *tumitih lumiṅdih; **anětěh**, iemand *bestraffen*, R. Z. 4, 60 (R. k. b. nutuh), iemand *verwijten*, Wir. 49; **tětěhina**, *titihi; **katětěh**, Z. 9, 3 (katiṅdihan, katiṅdih), B. Z. 87, 8 (katiṅdih), Br. Z. 40, 4; **nětěhin**, *op* iets *leggen* om 't wegwaaien te beletten; *overstrooien* b. v. een geraspt iets met eene andere hoeveelheid v. geraspte zaken, naast ngurugin; **manětěhin**, *tumiṅdih, Sm. Z. 22, 5; **katětěhin**, *tinitihan; **katětěhan**, W. Z. 6, 1 (kaũngkulan), Z. 3, 14, 15 (katitihan); **katětěhin**, *tinitihan; **nětěhang**, iemand *trachten neêr te zetten*, bij hem aandringen op toegevendheid?; 2° jav. (tětah en tutuh); **tětěhan**, *de boom* v. e. ploeg (Bjw. watěkan, ook jav., naast 't jav. tjatjadan).

, sas., kútang.

v. e. slagorde, Bh. 51o., W. Z. 25, 3 (tingkah); Adip. 22 b. (vgl. jav. en mal.), **titahing hjang**, T. Z. 5, 79; **titah widiné**, aanh. onder rubèda; **satitahing tuduh**, T. Z. 1, 37 (sapanuduh widiné); **sadum titahing widhi**, z. onder dûm; vgl. Adip. 117; **atitah** v. strijdkarren, olifanten enz. in den strijd, R. 20 Z. 15, 7 (matingkah); **sangkĕp atitah**, B. Z. 84, 28 (srĕgĕp maglar); **hjang atitah**, Pam. 2 b., 10; **mĕtitah sèmbé**, *in orde brengen;* **tumitah**, *beschikken* v. d. godheid, B.; **tumitah awaknya**, W. Z. 23, 12 (ningkahang çariranya, tumingkah ç.); **kantĕnanja batara nitah**, *hîngan hjang widhi; **tityang tanpamiwal harśa, tityang ngiring, dyastu ala lĕwih bĕtjik, gusti djwa nitah tityang**, T. bg., Z. 4, 14; **ida hjang manitah**; **tinitah**, diné; **wâhananya tinitah**, B. Z. 7, 8 en 16 (madadak, gumlar, katingkahang, kaglarang); **tan kĕna tinitah** (b.: tinatah) **surating hjang**, *het door de goden bepaalde kan niet geregeld of ontweken (?) worden*, T. Z. 5, 76; **katitah**, *kakawaça; **katitah antuk**, *beheerscht door* 't gouvernement b. v.; **nitaäng ibana, ambul to titahé dadi djĕlma**, *aldus is de wedergeboorte als mensch beschikt;* **patitahing hjang**, R. m. (R. K. kĕrsané djuwata); **patitahning ripu kutjuwa**, *sagĕlaraning musuh bhaja, Br. Z. 13, 19; **patitah bjuhan danèné**, *tingkahi gĕlarira, Z. 13, 23; **panitah bhatâra**, Br. Z. 48, 14 (katjatrèng widi, pĕnuduh dèwa); **panitah**, Br. Z. 48, 14; **panitah hjang widhi**; **panitahning hjang wisèsa**, *pangukihning widhiwaça; **tĕtitahan glarné**, *de wijze waarop de slagorde was samengesteld.*

II., *gewoonte, gebruik.*

I., *wandluis* (ngadj. lilih; te Djembr. gebruikt men als mal. 't men. **kapinding**, z. kutu); z. katitinggi, matkunaen onder bangĕs; **togtog titih**, *niets meégevend* een verjaagde, vgl. Dd. 11 b. (vgl. onder tingkih en 't sund. kĕrid peuti en gĕbrag tumbila).

II., jav., R. 12 Z. 1, 15 en 16 (patangkĕp); Bh. 59 o., **titih sor**, Br. Z. 51, 8 (tinindih kutjiwa); **arddha sor titihikang bala râkśasa**, Utt. 28; **atitih**, R. 14 Z. 2, 16 (matumpuk, saling tĕtĕh); **atindih atitih atap** v. gesneuvelden, Br. Z. 20, 8 (tinĕtĕh kasor madjahdjah); **atap atitih tangçawa**, Spt. Z. 4, 4, vgl. onder tap; **atitih rwang taradju**, aanh. onder gosali; **atitih tlung kulit**, O. b. fr.; **tumitih sawang hudan agĕ'ng**, B. Z. 101, 10 (matindihan kadi udjan balĕs); **tumitih lumindih**, Z. 105, 1 (manĕtĕh manindihin); **tumitihtitih mahâ**, W. Z. 3, 15 (mangakĕbin masadya); **anitih anuduk**, z. onder titil; **pakaniranomah rowanganing anitihi puri**, Mal. 103; **anitihi bhûmi**, Was. Z. 4, 15; **anitihi**, *anunggang en manunggang; **anitihi**, olifanten. Was. Z. 2, 20, paarden, ald. 21, 22; **anitihi goh çuddha** v. Çiwa, Sut. Z. 114, 1 (anunggangi lĕmbu çwèta); **manitihi suraga patarana**, Tt. 7 (vgl. onder wâhja II); titihi

ṅpûnyangkanya, R. 11 Z. 1, 18 (tĕtĕhina aṅné istri); **tinitihan** v. e. beslapene, T. 5, 109ᵃ (katĕtĕhin); **kalulun olah** (jav. ls. olih) **tinitihan**, Br. Z. 29, 1 (tinindian); ***katitihan** v. e. vrouw, Ar. Pr. 59 b. e. leger, Ar. 15 a.; **patitih**, ald. (djuru-tanakang?); **patitih patang prana**, Adig. 4 b., z. onder titi; **panitih** om een berg 't ijzen te beletten, tegenov. ḍasar, Adip. 29 .; 2°, *suntagi, R. 24 Z. 33, 3; **patitihan nidĕk mamahamah**, Z. 26, 1 (madjĕpit asalèng tumpakin kaĕmbahin kadjĕkjĕk, matindih² madjĕkdjĕk ĕmbahinja, matumpuk kadjĕkdjĕk kambahin, maĕpit matumpuk kaĕmbahin kadjĕkjĕk); **apatitihan**, aanh. onder ḍampwawang.

III., **nitih**, de interest *optellen* v. e. geleende om of wel 't bedrag v. de padi, die de leener n plaats v. geld heeft beloofd te betalen, nadat hij driemaal de interest niet heeft voldaan; betaalt hij dan niet, dan wordt de interest verdubbeld.

of tuhtah, tĕmah.

I., **nutuh**, *aansteken* de punt v. e. sigaar b. v., **nutuh mĕnjan**, **nutuhin**, *aansteken* een lont, sigaar (sas. tutuh dila); **nutuhin linting**, **sanggah tutwan**, op de kerkhoven, aan surjja gewijd, best. uit 2 staken, die ieder gespleten is; verder zonder dak, maar boven een klatkat (z. sanggar tawang).

II., z. tuhtuh.

*III., jav., **tinutuh**, Mal. Z. 3, 129 (kawèlin); vgl. tĕtĕh?

IV. (z. onder tor); **manutuh**, door een knods, Sut. Z. 132, 13 (vgl. jav.); **tinutuh ring paraçwadha**, Bh. 72 ('t orig. paraçwadhèna tikṡṅèna tjitjhèda tja punah¹); **tutuh tundunya**, O. en eedf.; **tinutuhan**, *getopt*, *onttakt* v. e. boom, R. 22 Z. 4, 22 (binobor, katĕbtĕbin; jav. R. 479, anglir wrĕkṡa rampas pangé tan kari, kari wité andaludjur); **tutuhaning mahâwrĕkṡa**, die groote boom was *gelegen* (?) in eene breede vlakte, T. Z. 3, 29.

V., sas., tudtud.

VI., z. tutwan?

, **tètah²**, Bjw., *beginnen te loopen* v. e. kind ter aanduiding v. zijn ouderdom (vgl. mal. tatih).

I., jav., *duidelijk* v. d. spraak, *atĕrĕh, goed een taal spreken, *wihikan, *mapĕdĕs; **iba atma punjah, bas tètèh iba mamunji**, Lmb.; **pjanaké pada suba tètèh ja mamunji, suba ja gañtjang madjalan, munjinja tong ada panggil**, v. groot geworden kinderen, Pdj. Z. 1; **matur nètèhang, ring sang nâtha**, *mâdjaradjar; **nètèhang** mĕdasang, *tanadwa; **katètèhang**, *tinata, *bjakta, vgl. talatah.

2°, *verklaring* v. e. term; Djb.

II., *mèda, ook tèhtèh; **mĕtètèh**, v. spog of speeksel *langs den mond druipen*, aanh. onder kinjuk; **tètèh djaran**, z. onder djaran en vgl. tatah.

, *opdat niet*, R. 19 Z. 3, 6; 6 Z. 3, 9; Sut. Z. 30, 10, Adip. 51, B. Z. 99, 10 en 11, 124 b. (tatan, jav. dudu); **syapa**

tutam krodha, B. Z. 72, 4 (njèn to tani gĕdĕg, nj. t. t. masĕngit, né ngkèn to twara galak); **hajwa tatan prajatna,** Z. 80, 22 (adja ampag, datani tangar, ĕda twara nangarin).

[Balinese script], z. onder tultul.

[Balinese script], v. ĕnto, *dat daar* v. iets op een zekeren afstand of reeds vermeld, **jèn twah bagus maãn totonan,** *indien gij dat* gemeld boek *mocht in handen krijgen.*

[Balinese script], twee kĕmong's, kleiner, naar 't geluid aldus genoemd.

[Balinese script] I., *duidelijk* v. schrift (vgl. gingsih); **natarang,** iets *ontvouwen,* verhalen v. 't begin tot 't einde, vgl. nlatarang.

II., eigenn. v. e. staat, hoogstwaarschijnlijk China, R. L. Z. 5, 30, Ar., aanh. onder nyuman (*jav. id. en tartar, z. Men. 397, 398, uitg. v. Dorp 328), Tb. 7 (jav. Ad. 156 b. v.), v. China onderscheiden, Smw. Z. 8, 11, **paõs tatar putra,** *chineesche bordjes?,* zooals die, welke men op de muren der gĕdong's in de tempels vasthecht; **batur wukiran lalakwan winĕtuwĕtwing pahas tatar patra momalwagungagong,** Mal. Z. 2; ***palibajèng tatar,** R. L. Z. 7, 27; **çrî tatar hadji,** eigenn. v. d. bevelhebber der Chin., R. L. Z. 7, 105 en 110; **saruni tatar,** saparga (?); **pisang tatar,** aanh. onder pasung (Raffl. I 401 vermeldt een pisang tatar); **gĕdang tatar,** Djt. 56; **kumbili tatar,** *srawaga (?); **ra nini tatar,** z. onder nini; **arja tatar,** de vader v. Pasĕk Gèlgèl, die de stamvader zou zijn der Pasĕk's.

2°, **patatar,** O. II.

3°, benaming v. e. geele en kleine soort pipis bolong, Us., Und. Pngr., v. e. bijzondere soort oude Chin. duit; hiervan een m... bĕnang si datu, ksuna, djangu achter ... de pĕkir v. ĕntal geplakt; bij de heiden... meer in gebruik bij een gĕlang v. tridat... met dezelfde duit gedragen als de pĕkir, v... natar en aanh. onder dok.

III., vgl. jav., **pringgarĕs tinatar,** Sum. Z. 50, 7.

[Balinese script], **kadi tatur hanjar sinangling,** W. Z. 17, 4. (rukmawati, kañtjana, hèma, **mâs tatur,** T. Z. 5, 83 en 85 (m. tawa), W. Z. 3, 3 (mas wajah, m. wilis), als lielkozingswoord, aanh. onder ringa.

[Balinese script] I., **tinĕtĕr,** *bemikt?,* Sut. Z. 131, 11.

II., jav., solanum verbascifolium, een meestal laag groeiend boompje, de vruchten als die v. d. tuũng kokak; de zeer breede bladeren als tatakan djadja bĕgina; sas sompong.

III., z. onder plasah.

[Balinese script] I. evenals tjĕtjĕh, fijner dan sring (vgl. jav., Bjw. tètèr, di gĕbug di tètèr, mangan sĕga pulaké nètèr, nètèr asèman), *W. Z. 2, 1 (masawang, lwir sring), ald. 9 (tjĕtjĕh), Z. 14, 17, Br. Z. 47, 5 (busan², tantuna),? Z. 14, 7, Z. 85. 4 (s.), W. Z. 18, 9 (tan mari), Z. 28, 10, Z. 31, 342 *asring; **nyan kramaning magawaj umah, jan manĕkâni kunĕng, jan ring tjaitra magawaj umah, kingking sang momah ija; jan ring waiçaka magawaj u...**

ka kapangguh dé sang momah, haju, ı ring djyèsta magawaj u., ènggal pdjah ıg m., hala; jan ring àsada magawaj u., kwèhning iningû sang momah mogha ıti, hala; jan ring çrawaṅa magawaj u., ıaṡihan ing rât s. m., haju; jan ring adrawâda m. u., ènggal dadi wrĕddhi ıun sang m., haju, jan ring asudji m. u., ıs wastra tkâ kapangguh dé s. m. haju, ı ring kârttikâ m. u., mâs dodot kapangh dé sang m. haju, jan ring mârgaçira u., pirak kapangguh dé s. m. haju; jan ıg posya m. u., mâs kapangguh dé s. m. ju; jan ring mâgha m. u., amogha katunu hka s. m., hala; jan ring phalguṅa m. u., ir dosa s. m. hala, mwang sakwèhning ıgawé tumût doṡa ja, War.; **angin utaranè ir; asring anitir**, B. Z. 5, 7 (tjĕtjĕh tan a r i, s a d a ngjĕtjĕhang); **çabdaning prĕp itir**, B. Z. 105, 12 (u n i n i k a ng g a d â k a- ṡtjĕhang); **dinanda tinitir**, Ar. Z. 9, 3.

II., **titiran**, bbg. t i r t i r a n, *tortel*, waarvan ɜn zeer veel werk maakt en waarvoor, naarıte van 't geluid, zeer hooge prijzen betaald ɔrden (vgl. onder t a k a l), Lamb. Z. 36, 2 ĕ t u r); t u r t u r s t o r a t u s (id., mal. W., odat het ook batav. zou kunnen zijn, maar andere hds. k a t i t i r a n, mad. t è t è r, bat. t i en k a t i t i, mal. k ĕ t i t i r, men. mal. ı t i t i r a n); z. k i t i r a n en onder p u r u k u- ıt; v. e. witte t i t i r a n droomen, is zooveel s een aanstaande ontmoeting met haren gelief-, Tjp. (vgl. d a k ĕ h); **matan titiran**, *een rondje;* w i n d u en ook onder s o d a.

*III., jav., t a ng a r a; **titirnya**, Sm. Z. 31, 3 (k u l k u l n y a), aanh. onder t a p a k; **ika makagalaran titiré satjumbana**, *j â m i l a- ngi s a ng g a m a, Sm. Z. 22, 13.

IV. of t è t i r; **tan tètir atinè** v. e. doorstokene, Stn. 93.

ꦠꦸꦚ꧀ꦗꦸꦁ I., **tuñdjung tutur**, jav. (Angl. D. 5 *o.;* R. 173), een lotusgelijke plant, maar die niet in 't water groeit, Mal. 43 b.; benaming v. e. krisfatsoen; **wuwusnyâpantĕs prakaça wong djanu wakling ning hadji lĕwih wani wong mongkono turus ampana aranikang kulonikâbĕtjik wong andap ahipak pupuk satjawjâbundĕr tinon tuñdjung tutur sun arani pangalor kĕna angumpulèng maṅdapa**, R. L. Z. 5, 15; **nuturin**, iemand iets *meêdeelen;* **nutur²ang**, *m a d j a r a d j a r; **mĕtuturin, pĕtuturin**, iemand *lessen geven*, T. Z. 5, 107 (t a t w a); **manuturang**, *u m a r a h a k ĕ u; **pitutur**, *wenk, raad*, Br. Z. Z. 48, 1 (p a k è- l i ng, p a ng u p a p a t i); ***pinituturan**, B. Z. 42, 5 (k a p a k è l i ng); **tuturan**, *wat men van hooren zeggen oververtelt, mondeling verhaal, overlevering,,* (sas. o r t a, vgl. s ĕ r ĕ p); **ook tuturan satwa; katuturan**, *t a t w a, **katuturan hjang buddha**, *d j i n a t w a.

2°, benaming v. prozageschriften met lessen enz. zooals b. v. S â r a s a m u tj tj a j a.

3°, *tjètana, *s m a r a ṅ a, *m r a s a t i (s m a r a t i?), T. Z. 1, 16 (a d j u j a n a), *denken* aan iemand, B. Z. 16, 2 (m è l i ng), *indachtig* aan 't nietige v. 't leven, tut. 48 (vert. v. a w a b u dh j a t é), vgl. onder p r a m o h a n â s t r a, d j a n a s a ng g a m a, en m è dh â; **wulangun**

hilang tutur, R. 6 Z. 8, 3 (p a l i n g t a n m è l i n g), ald. 5 (p. n o r a m.); **tanpatutur**, *k r ĕ t a g h n a; **atutur**, *bijkomen* uit een flauwte, B. Z. 91, 18 (m è n g ĕ t), Ww. b. Z. 3, 121; **matutur**, B. Z. 111, 1 (m è l i n g), R. 14 Z. 1, 3 (m a n g i n g ĕ t a n g), W. Z. 32, 14 (m è n g ĕ t); **tanpatutur**, *a tj è t a n a; **tumutur**, uit den slaap opstaan, Ar. Z. 57, 4; **katuturan**, Br. Z. 21, 14; **kinatuturan**, *in 't geheugen geroepen?*, v. e. a dj i, Sm. Z. 27, 3 (k a g l a r a n); R. 14 Z. 1, 3 (k a è l i n g a n g); **anuturakĕn**, W. Z. 35, 3 (n u t u n g a n g, n g ĕ t u t a n g), *aan* iets *indachtig zijn*, Smw. Z. 1, 28; **mituturi**, Br. Z. 2, 7 (è l i n g); **amituturi çoka**, Anj. Z. 17, 3 (a.), **mamituturi**, W. Z. 35, 1 (è l i n g a n g, a m u n g u); **apitutur**, Z. 51, 7 (a n g u p a p a t i); **apituturan**, Br. Z. 42, 5 (k a p a k è l i n g).

III., **tumutur** v. die haren gemaal in den dood volgt, Sm. Z. 22, 21, *volgen* hare meesters van p a w o n g a n's, *m i l u (jav., ook t u m u n t u r, mad. t a l o t o r); **anuturakĕn saha**, B. Z. 29, 1 (m a n u t u g t ĕ k a n i n g, m a s a r ĕ n g a n r i n g).

, z. onder s è k s è k.

, z. onder t i t i r IV.

, *t o r (de verlenging door herhaling v. d. beginner en zijn klinker ziet men ook in d u d u h v. d u h, w å w å uit *w å, t u n t u t v. t u d en d u d u r v. d u r, p è p è r v. p è r); **manotor**, *vellen, besnoeien* een boom, Adig. 28 (vgl. jav.; mal. en jav. t u t u h, bat. t u l t u l): **kĕtotor**, *t i n o r; **tortoran**, *afgehouwen takken* met de bladeren tot **voedsel** der zwijnen, zooals die v. d. d a p d a p; vgl. ĕ n t ĕ t.

?, **hana malih asorohan, han uwok kumis*, nètranya tatrap bâng, mawĕlu kagiri*, angga bukĕl dumĕling**, Spt. Z. 4, 135.

I., *plat* v. e. **dak** b. v., dat deswegen te veel den regen opvangt, in tegenst. v. s u l u k of s u ũ h; **raabè jèn tatak jĕhe tra njak gongsor tuũn; manatak**, *m a n a d a h; **natak ring i sugih**, *m a n g a j a p i n g d h a n è ç w a r a; **anatak**, *a s è w a, Lamb. Z. 20, 1: **tka natak sapangandika bhatâra**, vert. W. Z. 14, 13 (vgl. onder t a d a h); **natakin**, *opvangen* regen, vocht (t a t a k i n a b a n p a n è); **natakin kĕnĕh anakè sugih** v. e. armen drommel, om iets ten geschenke te krijgen. **natakin djagut**, R. w., vgl. onder a l ĕ d: **tatakin kunjit** en **mĕtatakan kunjit**; **tatakin dadasar madaging teja**, aanh. onder dj u l i n g a h; **tatakan**, *voetstuk* v. e. lamp, als b. v. de tj o b l o n g, v. e. blad, waarop de b a n t ĕ n (batav., mad. *schoteltje*; z. p l a w a); **matatakan tjadik**, *a s a n g g a w ĕ h a n g.

II., Smbw., t a l a k a r.

, z. onder k é s é q.

of t ĕ k t ĕ k I, Kam. 15 b., zeker beest in de hel, een nachtvogel?, bal. eedf., K 10; Wt. 5 b., enz., Am. 45, aanh. onder m u t r a; O. b. III, 5 b. t a k t a k.

*II., **anĕtĕk asĕp**, W. Z. 16, 2 (m a n ĕ t ĕ k s a m i d a, m a n j ĕ p ĕ g d u p a; jav. W 96, a n ĕ t ĕ g a k ĕ n d u p a, ald., ed. v. d. Br ă n g r a t j i k d u d u p a).

III., vgl. jav. en mal. tětak; **tinětěk**, Br. 18, 8, *afkouwen* den hals; z. těktěk.

ꦠꦶꦠꦶꦏ꧀, **pěnitik**, z. bij pangětikan onder kětik).

ꦡꦶꦡꦶꦏ꧀ I., *sindelijk*, *nauwgezet* vooral ı 't vervullen van godsdienstige verplichtingen, raarbij zuivering te pas komt (z. pěning); R. 22 Z. 4, 7; **nitik krama** (vgl. onder itiʔ).

II., **tinitik**, aanh. onder obèt en vgl. nikikin.

III., *geboren?*; **titik rjanupa kawwanganya rèka sèwaka**, Kk. Z. 22, 7; **panitikan kaang lumbang**, eigenn. v. e. plaats?, T. Z. 5, 74.

ꦡꦶꦠꦺꦴꦏ꧀, **matitoqang**, sas., matujwang.

ꦡꦸꦡꦸꦏ꧀ I., *jav., *patuk (malag. touka, bat. tuktuk, *sneb* v. e. vogel), vert. mukha, aanh. onder uçwâsa; *tromvel*, T. Z. 3, 9 (vgl. mowa).

II., **tutukan**, sas., pandalan.

ꦡꦺꦡꦺꦏ꧀, Bjw. kindertaal, susu (mal. ètèk); **nètèq naq**, měnjonjo ning; vgl. jong.

ꦠꦺꦠꦺꦏ꧀, aanh. onder krûrapakṡi, gl. ètèt; **tètèkan**, Bjw., *spook*, 't geluid tèk²-lès met doodsbeenderen makende (vgl. jav.).

ꦡꦺꦡꦺꦏ꧀ I., (te lezen tètèp?), z. onder ètèk; **anum tètèk** v. e. kleinen dreumes.

ꦡꦺꦴꦡꦺꦴꦏ꧀, sas., gotol of toltol.

ꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦏ꧀, **toṭok krot**, Bjw., Limbur vgl. Tijdschr. Batav. Gen. XXV bl. 573; v. e. kolossaal vrouwebeeld in zittende houding gevonden op een korten afstand v. d. dèsa Bulupasar en wel in de nabijheid v. d. binnenweg v. Gumul naar Pagu wordt gezegd, dat het bij de bevolking den naam draagt v. Totokkrot (?), z. Not. Batav. Gen. dl. XX, bl. 164 en 165 (bis) waar 't een rětja genoemd wordt); z. ěṅḍo².

II., jav., **krang toṭok**, z. onder pěnjèmbèjan en totok I.

ꦡꦺꦴꦡꦺꦴꦏ꧀ I., zekere zeevisch, *jukara, *pragana, Ar. Z. 39, 5 (jav. Ar. bl. 289), Ar. Pr. Z. 7, 9.

II., ?, **katotok** *tjuměkěh.

III., **notok** v. e. vorst, die niet, zooals een G. Generaal, aan een termijn bij de regeering gebonden is en alleen door den dood ophoudt vorst te zijn, v. iemand, die niet in rang opklimt, v. e. werk geheel daaraan gewijd tegenov. nambara (vgl. jav. toṭok).

ꦡꦠꦏ꧀, s., Sut. Z. 66, 5 (talaga), L. Z. 5, 5 (wwé), B. Z. 15, 16 (pañtjoran); **ri sělasělânikang watu hanèng tatâka kuṭi tuṡṭi** (lees tuṡṅi) **tan prakaṭa ja**, R. 14 Z. 7, 3 (di slag²an ikang çila ana ring anol, ngěpil suka nora umung ja, di slagan batuné dijèhé lěga mailidan nora jau.).

ꦡꦴꦠꦏ꧀, s. (tâḍakâ, vgl. kûṭa uit gudba), eigenn. v. e. râkṡasî (raksasa luh), in dienst v. Râwaṅa, door Râma gedood, R. 1 Z. 1, 24 (jav. tatakahja, jav. R. 16 uit tatakâkhja, z. akhja en vgl. onder Mârîtja), Ag., alwaar zij de moeder v. Mârîtja genoemd wordt, terwijl Kam. b. haar de moeder noemt v. Mûka (misschien is de

naam Tatahini v. een dochter v. Mintuna, Bar. Sak., hieruit ontstaan, vgl. onder swajĕmprabha.

of taṭaka, s., benaming v. e. versm. (⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ —), 2 R. 7 Z. 13, 19 Z. 10; Wrs. 58.

, z. onder mârîtja en tâṭaka.

, s., *dien tijd, toen ter tijd* (vgl. mal.); z. tapkala.

I., *gulma, pagrasti (?), admaka (?), *pupusuhan (z. *tut en onder kadalî); **tansah gumantung ing tutud** v. iemand, op wien men verliefd is (vgl. nala), Stn., b. b., Z. 3 (later katon ring kalbu, k. ring nala).

II., z. tudtud.

, s., Sut. Z. 56, 3 (dyotśna, jav. ṭaṭih), *kilat; **anatit kĕmbar** v. fraaie oogen, Tjk.; z. kilap.

2°, eigenn. v. e. jakhals, T. Z. 2, 8, 10 en 27, z. nohan.

, jav. (*tût), *anugata, Sut. Z. 140, 5 (sairing), *bereidwillig* aan een praatje geloof slaande, T. Z. 4, 60 (ngidĕpang); Z. 5, 14 (njak), *doen wat gelast of geheeten wordt* v. e. vorstin, Z. 5, 106; **tutut ri wĕkas,** iemands *last opvolgen,* Sut. Z. 139, 9 (saidĕp ring pakon); in processtukken ook ngapitut, Kid. Adip. No. 2 bl. 25; **tutut winarah,** B. Z. 32, 11 (ngiringang pitutur); **anututi,** Sut. Z. 90, 7 (manungkuri).

2°, h. v. boh ook *gewillig, volgzaam, steeds gehoorzaam,* Laj. S. aanh. onder tjĕlih; *si **tututa tan panganggaha mĕnèki gĕgĕ sakarĕng,** Br. Z. 18 (jadyan tanparèn tjang, tityang tanpatalak né mangkin mamagĕhang sadjaän); **si bhakti tutut,** aanh. onder si; **tutut badah,** z. onder badah.

, Bjw., de *bloesem* v. d. laös (z. ook ald.); 2° eigenn. v. e. vrouw in dienst bij de vrouwen der Pâṅḍawa's, W. Kap. 196.

I., z. onder kitiran.

II., s., onder de bondgenooten der Pâṅḍawa's, Bh. 51.

, s., Brh. 41.

I. (tĕtĕs), *duidelijk, goed waargenomen, wel begrepen,* *sphuṭa, *awas, *nijata (vgl. jav. en z. pradata), *atĕrĕh, *praçasta; B. Z. 15, 4 (pratjaksa, pradata); **suba tlah tatas ira** v. d. inhoud v. een brief, b. v.; **tatas ring âgamarasa,** B. Z. 13, 4; **natas,** *zich van* iets *trachten te vergewissen;* **mamargi natas,** *lumakwadûta; **dèn tatasĕn,** *ndak wâswâs; **suba katatas baän itjang** en **katatas ban bapa,** *door mij begrepen* v. d. inhoud v. e. brief, b. v.; **tumatasakĕn sinâdhja,** aanh. onder widyâ; **manatasang,** *amaspadakĕn; **natasang,** *naar* iets *onderzoek doen;* **tatasang,** *kawruhi; **tatasanga,** *tinata; **katatasang sami,** *mâprĕsna kabèhnya; **katatasang sami,** *maprĕśaṅa kabèhnya; **ngènkèn mitatas ring ipun; djabaning tulis né i bapa kompjang pitatas itjang ngorahang tĕkèn subandar,** br. (andere brieven pitĕlas); **mitatasin, pitatasin,** iemand *opdragen* iets *op te nemen*

of *te onderzoeken;* **mitatasang**, aan iemand *iets kenbaar maken;* **pamitatas**, iemand, *die nader onderzoek doet;* **panatas**, iemand, *die onderzoekt*, de reden v. e. opschudding b. v. heeft uit te vorschen.

II., jav., *los* v. e. band (vgl. sund.), R. 20 Z. 11, 2, T. Z. 4, 24 (pĕgat), v. d. dag, B. Z. 9, 21 (tatas apadang), v. d. nacht, Z. 98, 4; **tatasnikang pĕtĕng**, Br. Z. 23, 19 (tĕlas), Bh. 63, v. d. duisternis *opgeklaard* door den wind, Adip., tengevolge v. e. mantra, Sm. Z. 6, 10 (galang); **tatas ikè punggung hanè patik hadji, dèni wâkjopadèça paramèçwara**, Bh. 37 ('t origin. jat twajoktam watjas tèna moho' jam wigato mama); **tumatas klèça**, Ud. 129; **tumatasakĕn klèça** (jav. hds. umĕntasakĕn), Utt. 71; **manatas hatĕp**, aanh. onder babak; **tinatas iganya**, Sut. Z. 128, 7 (katastas); **anatasi lamur** v. d. zon, Sm. Z. 18, 3 (ngilangang pĕtĕngé); vgl. tatas.

III., z. onder swab.

ꦠꦺꦠꦺꦱ꧀ I., jav., **sinudju tĕtĕsing himânipis** v. e. djamanika (sudji tĕtĕs schijnt een wijze v. borduren te bet.), Sm. Z. 2, 8; **tapwan tĕtĕs tinuna sandhinikang prajoga**, Sum. Z. 15, 1; **sodjarnyèki warahning âgama tĕtĕs singgih djuga wwang kawi**, Kk. Z. 9, 12; **tantĕtĕs**, jav. *onverlet, niet gewond*, Br. Z. 13, 3 (nora kanin, n. tĕdas), Wir. 13 b. (vgl. mal. rĕtas en z. tas); **tan tĕtĕs ring sañdjata**, *onkwetsbaar;* **bĕtjik matĕtĕs**, *rinèkârdjdja, B. Z. 107, 4 (kadi lingir), Sum. Z. 58, 2; **nĕtĕs**, *bebeitelen* met figuur de badong met een paĕt van kĕkuningan (vgl. ukir, tĕĕs en paĕt pangarantjap); **tinĕtĕs**, *inukir, v. e. bloem, Ar. Pr. 60; **tinĕtĕs**, *tjinatjak (z. aanh. onder ukir); **ida manĕtĕpang raga, marĕp kangin, raris ida katĕtĕsang „lajoné kawuwus mĕlah, buka ida mĕrĕm bĕtjik ida mĕtuang prabawu**, Pk. b.; **tĕtĕsan i rowangnya**, O. b. b. fr.

2°, **anĕtĕs**, uitkomen v. eieren, ald.; **tanpanĕtĕs**, niet uitkomen ald.; ***anĕtĕs**, v. pauwen, Sm. Z. 21, 9 (manggĕtĕp); **tinĕtĕs**, *open gemaakt* v. e. ei, ald.; **tĕtĕsĕn dènta** v. e. ei, T. b. 4, 91 (vgl. jav. en mal. tĕtas, sas. nĕtĕs, niktikin); **mahatĕtĕsana**, *om er op te broeden?* v. eieren, Adip. 28; **tĕtĕsan**, tegenov. ukiran, z. aanh. onder paja.

II., K. A., h. v. tatas; **durung tityang tĕtĕs**, vgl. de aanh. onder pahugi.

ꦠꦶꦠꦶꦱ꧀ I., **nitis**, *afspanen* v. kookende rijst? (vgl. ngdj.); **titisan** (tadjin), *rijstwater*.

*II., *gebiggel* v. tranen, Sm. Z. 21, 2 (tiba), v. water, ald. Z. 9, 3 (krètjèkan); **titisi hĕbun**, B. Z. 6, 4 (krètèsan damuh), aanh. onder sawah; **titis**², aanh. onder çilodaka; **tumitis** v. zweet, B. Z. 31, 4 (pakritis); **patitisaning ĕbun**, B. Z. 6, 18 (katibanan damuh, pabĕnĕranika(ng) d., z. V).

III., **pĕtitis**, zeker gouden voorhoofdsieraad, reikende aan weerzijde tot de slapen en omringt niet, zooals de bĕlĕngkĕr, het hoofd, de figuren zijnde die v. d. karang bona en karang rupa; **patitis asmwawilis**, krulletjes om 't voorhoofd?, Was. Z. 2, 15.

*IV., **tumitis**, *abhâwatjakra; **tumitis umungkut**, z. onder *ungkut; **numitis** en **tumitis**, *weder geboren worden als mensch op aarde verschijnen* v. e. godheid, *angdjanma; **manumitis**, *mangdadi; **anitisi**, *in* iemand *varen* v. e. godheid, zoodat de persoon de verlichaamde god zelve is, Was. Z. 2. 132; **panumitisan**, *wedergeboorte*, v. e. godheid op aarde verschenen (vgl. jav. en z. onder totos).

V., **matitis**, **patitis**, *bemikken*, op iets *mikken*, *aanleggen* op iets met een geweer, boog, enz., (bim. patiti) *angarah[2]; **pagĕh matitis unuring nasika**, *agranâçika; **matitis ing konta**, Sut. Z. 131, 13 (mamĕlĕng); **mamatitis** onder 't afschieten v. e. pijl; **patitis dané**, *inaraharahnira en raraharah; **mamatitis**, B. Z. 90, 11 (mamlĕng); **inaraharahnira pinatitisan**, Z. 87, 1 (tibanin dané mamlĕng); **patitis**, lèjo[2]; **patitis nyâma titis**, B. Z. 102, 4 (tingkahnjané mamĕntang); **patitis** v. e. pijl, Br. Z. 35, 6 (vgl. jav. panitis, *vizier*, enz.).

VI., naast bis; **si maté titis**, si maté bis.

, I, jav., *de dunne reepjes bamboe*, waarmeê, als met een touwtje, de iga[2] aan de dekbladstrooken gebonden zijn (vgl. sund.); ook tali tutus, op de sangkĕpan om de geinde interest te njatakin, vgl. onder saja en ikuh sampi.

II., aanh. onder tunggĕng.

, jav., **tumètès** v. semen op aarde, Tjt.; **kadi tumètèsa madhudjaladhi**, Ar. Pr. 16, 44; **atur tumètèsa madhu gĕndis** v. d. oogen, T. Z. 5, 105 (lwir patrèbès m. g.); **lwir tumètèsa madhu djurah**; **katètèsan**, *bedruppeld* met iets, aanh. onder gandawasta; z. tès en ook onder *sirat en totos.

, *wètbèt (mad. tĕtès en vgl. tos); **tan wèntĕn piid dèning totos ing djaja**, *er waren er niet, die de wijk namen, zij stamden allen van helden af* (mal. titisan, *afstammeling*, mal. w., bl. 301, تيتسغ كسوم, bl. 271, rĕmbĕs ing madu, تيتسغ كسوم en op dezelfde bl. اصل كسوم; **djakalow sabénarnja pun kakang anak panĕngah pandawa tĕdak orang kăsuma rĕmbĕs ing madu tetesing danawarih**, b. v. Abhimanyu, w. b. 26 en 93, **anak ksuma tètèsan wong atapa**, Tj. 96, vgl. onder trĕbĕs; k. k., ratu agung توتس kăsuma).

, z. onder satyabhâmâ.

, *'t geen daarvan overschiet*, van de melk die 't kalf heeft genuttigd, Adip. 11, bis.

, s., *beteekenis*, *wezen* v. iets, Adip. 17, 25, *verhaal* aangaande iemand, B. Z. 2, 1 (katuturan); **tatwadjnjana**, de eigenlijke titel v. d. Nw. ('t hds. tatwagnjana, de jav. uitspraak nagenoeg); **tatwadyatmika**, T. Z. 5, 135 (tingkah pralina); **wwang ahjun wruhèng sarwatatwa**, Bh. 41 (vert. v. djidjnjâsu); **tatwapadèçaning tuduh**, T. Z. 5, 101 (tuturé né rahaju tan kĕnènutjap); **tatwasandhi**, R. L. Z. 1, 140, aanh. onder âlotjita; **ru tatwanya makapanulak**, *hrû sanghârâstra; ***katatwan**, Anj. Z. 23, 3 (katjaritan); z. onder sangkèta en

vgl. satwa; natwajang, *awarawarah; natwajang, *npamarṅnana; mami natwajang, *nghulun mawaraha; tatwajang, *warṅnanĕn.

v. tutu of tutuh?; sanggah tutwan, als de sanggah tawang, maar met één rongan slechts; njhan tatakramaning wang alaki arabi, wnang tan wnang, saking niti sastra bhagawân pûrbbhasasana „jan ana wang sawangçanya jan arabi roro tlu, mèt sadina wngijanya, hala tmĕn kadjaring sastra, asalah krama wwang ika, tjumbwanakrija, nga., anglĕtuhin djagat wang mangkana, dudu kramaning manuṡadjadma lakistri, dudu ulahing istri utama, tulja çrĕgala makrida wang mangkana, ika anggawé sangar ikang buminira sang ratu „jan hana wwang mangkana ulahnya, jadin brâhmaṅa satrija w. s, wnang blasakna strinya, wawé puri agung, pawèhakna ring madrĕwé istri, lakinya, bastanĕn, gnahang ring smasana, borosĕn olih asu, mangkanâ panudanya „apan sira dudu makrama wiwaha manuṡa, ri wus mangkana, wèhakna istrinya sanunggal, jan hana suka sang adrĕwé istri, jan pada suka, tigang dina gĕntyakĕn mèt istri ika, mangkana kadjaring sastra, jan mahjun kasampuraning doṡaning wwang samangkanâ, pinahjunĕn awaknya, malukat ring smasana maguling pabangkit, masanggah tutuwan, rahjunin brahmana buda „malih ring balé agung nalŏr maguling pab. asoroh, ngadĕgang sanggah tutwan „malih malukat ring sanggar, maguling pab. masanggah tutuwan, mangkanâ pamahju wang mangkanâ, ngawé paripûrṅnaning wigna upadrawaning sariranira, fr. bpl.

, s., T. Z. 4, 17 (punjan tuturél), sâkṡât uttamaning pĕhan asung sona, kitâtât ing awètji, nâthèng djwarkombala, lĕhĕng ingké sangsargga, amukti pĕhing tatwawit, dharmmiṡia pagwa hidĕpĕn udjarkwiki, Spl. Z. 5, 7, den vorst willende over halen Dj. te verlaten.

, s., jan ring madhjani sang pinaṅḍita mutjap tatwopadèça prihĕn, Nts. Z. 1, 4.

I., jav., tatal* v. e. wimâna door een tjakra getroffen (vgl. mal. en tag.), B. Z. 104, 5 (kĕbès²), v. e. rots, R. 14 Z. 7, 10 (katampalan, bĕlahan, tĕbih²an); katĕmwa tatalĕn apuhak karo mas ring atahil wungan tahun, Adig. 13 o.; O. III. 2 b.; O.; wnang ungsirĕning ahutang rangang katmu tatalĕn, sahutangnya, O. K. (964); tanpatatalan, *onverdeeld?, zonder weérga?*, Sum. Z. 67, 1, *zonder aarzeling*, Z. 94, 5; çuddhânirmmala towi tanpatatalan kadi manahing amèt warottama, Hariṡ. Z. 3, 6; alangghja gumawang nda tanpatatalan ja ta kahananikang maṅik prabhâ v. d. zee Rm. Z. 14, 5; lĕnglĕngning gaganopamâhĕning i dènya tanpatatalan, ald., Z. 2, 8, wwantĕn lingga wiçèṡa tanpatatalan trus ring swalokâruhur, Z. 1, 2; mukta klèça tapakni madana dènya tanpatatalan, Z. 2, 1, çaçi pûrṅna tanpatatalan rarasi hadjĕngi rûmta jan lihat, Z. 34, 16; kunĕng ri sdĕnganyan parasnjananing

(p a r a ç r a j a n a n i n g?) **ahutang sangké sangkanya, jan satahil hutangnikang wwang må 2, panatalanya, ja(n) sor sangkèrika sajata** (?) **samuwa panatalanya**, O. K. (964).

II., jav., **tatal ngĕmbari pradjaja** (R. k. b. p r a d j u r i t), R. m. Z. 13.

III., *ronde kluiten modder* om een t è m b o k te maken; **natal**, *zulke kluiten maken en naderhand pletten;* **sampun gati manatal lawan manjitak.**

[Balinese script] I., jav., **atĕtĕl**, Smw. Z. 13, 30, v. **krijgslied**, aanh. onder s w a n g, v. hoofdhaar, Sut. Z. 150, 2, v. e. wolk, Wir. 47 of 49, v. waren, Ws. 20 o., Was. Z. 2, 26? (vgl. mal. t ĕ t a l); **atĕtĕl** v. d è t y a's in de lucht, B. Z. 98, 6 (m a m ĕ t ĕ n g); **atĕtĕl hati**, L. Z. 9, 3 (k a h n ĕ k a n m a n a b); **abwat anĕtĕl**, B. Z. 82, 4 (b a ă t a n t ĕ b); **tĕtĕlakĕn hatingku**, Sum. Z. 11, 4.

II., *onveranderd*, v. e. kwaal niet erger en niet beter, *even hoog blijvend* v. d. prijs; **baktiné tĕtĕl**, p a ñ t j ĕ d (z. w ĕ w ĕ g); **tĕtĕl kĕnĕhé tĕkèn ja**, *zij is nog zeer gehecht aan hem;* **drika kari tĕtĕl basa bali**, *aldaar is het Balin. nog onvervalscht;* **nĕtĕlang**, * a p a g ĕ h, L. Z. 34, 6; vgl. n ĕ t ĕ g.

*III., **tinĕtĕl** v. pisang in een d j u n, Tjt. 60 (k a s ĕ k ĕ b?).

[Balinese script], **anitil**, Mal. c. 7, 11; **anitil dèra nuduk**, Z. 2, 53, 55 en 57 (a n i t i l a n u d u k, waar b., a n i t i k a n u d u k leest) 52 en 37; vgl. * t i t i r en t r i t i l; **sinuduk tinitil**, Ww. Z. 2, 48.

[Balinese script], **matjan tutul**, aanh. onder d j a l a r a n g; **anutul pipi** v. d. neus, B. Z. 25, 6 (n g a r a s k a p è j a).

[Balinese script] I., * **anatap**, 't hoofd des vijands, B. Z. 3, 24 (n d j ĕ k d j ĕ k, ñ d j a m b a k), *trachten te bereiken?*, Z. 2, 2 (m a n ĕ ĕ n, m a n d ĕ m a k, n a p t a p); **natap** (ongewone vorm), Z. 2, 5 (t u m a m p a k, n u m p a k); **wastinap tinatap anukĕr ing srinata**, z. onder k è ç a d h a r i; **tatapan angiring swaråwati**, W. Z. 31, 1 (p a p a t u h a n y a s a m a p t a l a n g ĕ' s w a r a n y a, t a t a j u t m a d u l u r s a b d a m a n i s, d a b d a b a p a n a n d u l u r r i n g s w a r a l ĕ n g ĕ n g).

II., z. t a r a t a p.

[Balinese script] I., Sum. Z. 1, 11; **tinĕtĕpakĕn**, Mal. 116 o.; vgl. onder * t ĕ p u n g.

II., g ĕ n ĕ p, d j a n g k ĕ p; z. aanh. onder t u t u g en t a r a g j a; **manusa tĕtĕp ring manah, ginoda nora kagimbang**, Stn. b. b. b. (m. k u k u h t i n g a l é g i n o d a p a n n o r a g u g u r, t ĕ m a h é g o m b a n g g a m b i n g a n r i n g s a r g a r i n g s u r a l a j a, ald.); **nĕtĕp**, B. U. 81; **nĕtĕpang raga** v. iemand, die ter dood zal gebracht worden, aanh. onder t ĕ t ĕ s.

III., z. onder k ĕ k ĕ l.

[Balinese script] I., *bezending;* **nitipang**, iets iemand *toezenden* (vgl. de beteekenissen v. p a p è t, waaruit blijkt, dat het hetzelfde woord is als II); **matitipin, patitipin**, K. A., *iemand iets zenden.*

II., jav., **matitip**, iets *deponeeren;* **titipan**, *depositum*, aanh. onder g o d o n g; **kang jegja**

titipana drĕwé dèning wong, lwiré, wong aruhur kawangçané wong rahaju lakuné, w. wruh ring dharmma, w. satya ring udjar, w. mahâpawitra, w. sugih tan harĕp, guah ing atitip drĕwé ling sang paṅdita, Wtb. 207.

III., jav., atitip v. krijgstenten, R. 7 Z. 3, 8 (k a t a h m a k r ĕ p), salwa'nikanang palugwan atitip tèkang watĕk râkšasa, B. Z. 72, 10 (s a l i n g g a h i k a n g s t h a n a k è b ĕ k a n a n t u k w a t ĕ k d è t y a n é), v. steenen, *a t a p; matitip atap v. p a m a n a h, B. Z. 87, 19 (m a k r ĕ p t a n p ĕ g a t; vgl. t i t i b); atitip, R. 20 Z. 17, 3 (m a d ĕ p i t).

IV., z. t i p t i p.

[Javanese script] I., *deksel* v. e. p a j u k, er op sluitende bij 't kooken v. vleesch, m ĕ p ĕ n g enz. (z. k ĕ k ĕ b en t ĕ k ĕ p); masawang tutup, Wir. 35 b.; tutup glang, *r u k u h, *m a k u t a (vgl. onder t u t u b); nutup, *den uitvoer van* iets *beletten* of *verbieden;* (vgl. mal.); katutupan, R. 20 Z. 9, 4, *verstopt* v. e. m a k a r a, L. Z. 3, 4; katutupan radjah tamah, R. 7 Z. 5, 65 (k a s a p u t a n).

2°, mĕtutup, eigntl. een malaisme, zelden in pl. v. m a k r a n g k è n g.

II., Djmbr., t j è n g t j è n g.

[Javanese script] v. spijs, Ws. 18 m., *h a j a n (h a j a m?), B. Z. 76, 7, *ç a t a, v. klophanen, Pdjm. 23, bis, 24; ulun tètèp, in pl. v. wulu ètèp, b u l u n s i j a p, aanh. onder k o w è k; ètèp smar, nm. v. e. volgeling v. Und. Pngr., Mal. 319 b.; tètèp umah, z. onder u m a h; tètèp pinasangan tètèp gaṅdjira, *ç a t â n t u h a d j i; radèn tètèp, z. onder h a j a m w u r u k.

[Javanese script], s., *en toch*, *desniettegenstaande*, T. b. Z. 4, 178, R. 5 Z. 5, 6, 18, Z. 7, 20 (p r a d é, mal. t ĕ t a p i, *maar*), Sum. Z. 84, 1, tegenov. b j a k t a, B. Z. 110, 10 (w j a k t i n j a), Sm. Z. 37, 11 (p r a d è n é); tuwi tathâpi, B. Z. 25, 2 (m a s i h p r a d è n é); tathâpi ndâ, *en nogtans*, Adip. 34. 40, 78, tathâpin mangkana, *niettegenstaande dat*, aanh. onder k ĕ l ĕ m; tatapi, *maar*, *als maar*, *mits*, aanh. onder r u r u II.

[Javanese script], s., *de overkant* v. e. water, *t ĕ m b i n g, Aṅj. Z. 18, 1 (p i n g g i r); rawuh ri tatparaning rahu, *de andere zijde*, *de overkant*, T. Z. 3, 62, ook t a t p a r ĕ m, *t p i; tatpara ri sanghjang darmma enz., *ijverig*, Wir. 1 m.

[Javanese script], *buurman*, tan hanâtutparû, *geene buren hebben*, Hadji D. 34 (jav. A. d. bl. 47, a k ĕ d i k r o w a n g é w i s m a); amĕtjil tan patatparûha ring rangdu kosa, 37 (jav. t ĕ p a r o; mad. t a t a n g g a t ĕ p a r o); wwang atukar lâwan strinya ring tutparu, ring lĕbuh kunang, ma, ngaku (?), angrâdja lila, nga, Kutr. 14; ook tapar ĕ' en tûrpar ĕ', w w a n g a m b u r u t i k u s r j u m a h n y a m a l a j u p w è k a n g t i k u s m a r i n g a t û r p a r ĕ', t i n û t n y è k a n g t i k u s d è n y a m b u r u, m a t i p w è k a n g t i k u s r j u m a h è n g a t û r p a r ĕ', t a n u b h a j a i k a n g a t u r p a r ĕ', m â, s u, 1, m â, 4,8000, n i g r a h a n y a, s u m o t j a n i h i n g ç â n y a, nga, Kutr. (vgl. aanh. onder p a h a n g); k u n a n g j a n d u r d j a n â m b h a j a n i r i s a n g k r ĕ t a m a h j u n m a m u k â, t u t u n w a n a r i n g s a n g k r ĕ t a, m a h j u n m a n g a l a h a l é s i r a, r i

tanaja daranira, mwang sang guru kunang irika ta jatna sang kr. panambuta sâbaja, masyang arowang[2] manguwuhâ amintaha tulung ri tuparĕnira (sané paĕk ring ida) panabĕhaknâ tĕtir tikang durdjana, patyana sâhanângambhajani, Wtb.

, z. onder tatpara.

, in pl. v. âtatâjî, dusta, T. Z. 5, 58 (klar manjorah), nityalakwatataji, ald., 60 (satata makrama tjorah, tityang maguña maling), aanh. onder sang kula; z. sadâtatajî.

, s., ènak pwa tathyanirâdjara mué, Bh. 80.

, niettegenstaande de klem op ti valt (vgl. dadwa, pabwan en pabja'n) ontstaan uit *tityang (z. ald.), 't nederigste vrnw. v. d. 1en persoon, meestal jegens vorsten en brahmanen (z. tijang); kaûlan i gusti ring tityang, uit beleefdheid van zijn eigen onderdaan.

, s., z. onder tikus.

, i bajang? djani sampun sandèkala, liwar pĕtĕng galang kangin kulkul pamaksané ngĕmbo, nampah tjĕlèng ngguling katjit, lèn djumah widji[2], mangukus bakal mungang pèlètan sami èpot manggang sijap mabèbèk guling, né blang kalung, kĕbèt bakal titimamah, Tj. b. Z. 2, 37, aanh. onder dangsil.

, sarûpanikanang sañdjata tatagtutug hangĕnangĕnira mamanah (jav. R. 497), R. 23 Z. 4, 5 (sawarnanikang isu padi katlasang ring kabjun danèné ika nibakang, sawarña nikang saha(na) sari tĕtĕp tlas radanâjang dané mamanah punika).

I., jav., R. L. 98; Was. 6 a., W. Ast. 35 b., Dpt. Z. 3, 4; tabuhan, (l. tabuhĕn?), punang tĕtĕg agung, Mal. 159; kaharĕp patik adji maliha potusan tĕtĕgĕ kang wwang sunda, manawa adjrihèng pati, Kid. Sund. Z. 2, 63, eigenn. v. een hofgroote v. Madjapahit, ald. 64, Kid. Pam. 31; z. mĕñdjung.

II., (vgl. ĕntĕg); nĕtĕg, *volledig* v. e. geschrift, v. 's lands gebruiken *niet veranderd* of *gewijzigd* zooals in den goeden ouden tijd vóór den Nederl. invloed (vgl. tĕtĕl); iets *onderzoeken*, van iemands bezittingen *een inventaris maken*, zooals de kañtja doet vóór hij ze verkoopt. nĕtĕg naûr, *geregeld betalen* de interest op iedere sangkĕpan; nĕtĕg matur, anĕtĕg sanggup, *'t geen door iemand beloofd is verlangen vervuld te zien*, Und. Pngr. 43, 44 en 45; B. U. 293, 302; djĕlma tratĕtĕg angkuha; sampun padjar (فجر) wajahé aputih, tĕtĕg tiga awungu sadaja, Djt. 50, tatas rahina tĕtĕg tiga pada tangi, 57.

, Sut. Z. 116, 6 (nora kabwatan); tantitig, *niet getroffen* door een wapen, Tjt. 212, 213.

, jav., *subal, *verstreken* of *afgeloopen* v. e. termijn, *dáár zijn* v. e. tijd; dèrèng tutug tigang dina; tutug klih, *volwassen*, ook verbloemd v. e. meisje, dat de stonden

krijgt (z. tjampur); **tatagtutug**, z. onder tatag; **nutug**, iemand *volgen*, bij voorop loopende (lamp. id.), *nazetten*; **nutug**, *nut buri; **tinutug** en **tutuga**, *tinùt; **katutug**, aanh. onder tjuriga; **mlaib katutugan kna baöngnjané**, vert. R. 18; **anutugakĕn dadyané raré ikâ**, *de geboorte v. 't kind ten einde brengen* v. e. vrouw, die, bij haren 2[den] man geconcipieerd hebbende, 't kind baart bij haren eersten man, bij wien zij, na den dood v. haren tweeden man, weder terug is gekeerd, Wtb. 259 (Manu IX 1601, punarbhawa); **nutugang** en **manutug tĕkaning**, *anuturakĕn; **tutugang**, *tulisakĕna; **sukau bliné tutugang**, sihta tulusa; **panutug**, in pl. v. panutub?, *de laatste* v. e. optocht, Dpt. Z. 7, 27 (vgl. onder tutub).

[Balinese script], **kumbha râsi sanghjang tahun tapakanya tètèg**, War.

[Balinese script], **notog**, *steeds dagelijks* b. v. vóór den vorst verschijnen.

[Balinese script] (l. tantigurwi), Wrs. 38.

[Balinese script], s., Buddha, Tjt. 68, z. ṣadabhidjnja, pañtjabâju en pañtjasugata.

[Balinese script] I., jav., **anatab**, een deur, Sm. Z. 14, 9 (nggĕtog, mad. nutab), K. 13 b.; **natab**, een huis *doorzoeken?*; **tinatab**, v. e. deur, P. Marg. 13, bis.

II., **natab**, de sari v. e. bantĕn, waarover de padanda zijn wèda's heeft gepreveld, als 't ware met de handen *zoeken op te vangen*, daarna wordt er een weinig van genuttigd (z. onder bĕbali); **natabang**, de offeranden den goden of kala's *toewijzen* door met een saäb te wuiven, ten einde de sari te verspreiden, aanh. onder sontèng; **manatabin baju**, B. U. 23.

[Balinese script], *akrĕp L. Z. 21, 1 v. d. zee, R. L. Z. 11, 113, *pnuh, Br. Z. 9, 1 *krĕp, Z. 40, 1 (vgl. titip II); **titib nangkilin sang prabhu** v. vele onderdanen (z. bĕbĕt, djĕdjĕl); **atitib**, Ar. Pr. 12 b., Kid. Sund. v. djalada (?) Z. 2, 83; **sampun titib di bañtjingah** v. opgeroepen hoofden, fr., aanh. onder tuwang.

[Balinese script], *mañdaga, v. e. kussen, B. U. 73 b,, in een blbd., z. onder galĕng; **tutuban**, *hulsel*, *vlies* v. e. ei, de *helm*, waarmeê iemand geboren wordt (mal. tuban², men. tutuban; vgl. bat. tutup en tutum, dat naar een vaste klankwet etymologisch 't zelfde is; z. kré); **tutub glung** (vgl. tutup g.), Sut. Z. 113, 5; **panutubing lampah**, Z. 114, 1 (pamungkuring laku; jav. panutup, men. tutup, *achterhoede*, bij een intocht achteraan loopende, vgl. onder tutug); **tinutuban ing hwi**, aanh. onder dèdinya; **sang para çiṣya padângigĕl angidung i kâlaning tutuban**, in de kluis v. d. ouden vorst, Sum. Z. 160, 2 (Kid. Z. 4, 9, suka sang para kili angigĕl ari K. n. t.).

[Balinese script] v. e. kalwang, die met den kop naar beneden aan de takken hangende slaapt, R. 23, Z. 12, 25 (nggalanting); **kukulan tating**, B. Z. 7, 5 (kulkul tiing, kukul gamanting, kukulé ngglanting); **atating**

tatih, aanh. onder walâ², vgl. tùmat; **tumating**, *gumantung, v. vruchten aan den boom, Sum. Z. 38, 3, Sm. Z. 7, 7 (ngglanting), aanh. onder angguh en kul, *hangen* aan de haren, B. Z. 105, 6 (paglanting), *hangen* aan de staart en buik v. e. stier, v. jakhalzen, T. Z. 2, 9; **tumating sinaṅdang anumânan ing wani**, B. Z. 39, 6 (tĕkaning, makwèh); **kalong tumanting**, aanh. onder sĕngèr en saloka; **anatingi**, *aan* iets *ophangen*, Wir. 9, 44, mananting (?) limpa, aanh. onder grèkgak.

[Balinese script], verouderd, in pl. v. tityang.

[Balinese script], sas., katjut I.

[Balinese script] (rawing), jav., *tegelijk met*, *kânin lawan; Gj. ook kuting.

[Balinese script], **mĕnutung**, sas., ngĕnjitin, borbor, sĕdut (vgl. bat.); **mutung**, puün (mak en skk. id., lamp. mutung en tutung, vgl. kotong); **kĕtutungan**, sĕlĕm ikuh.

[Balinese script], **pĕtètèng ajam**, Bjw., panggang sijap; z. bĕkakak.

[Balinese script], **kĕtotongan**, Bbg., sĕlĕm ikuh.

[Balinese script] I., **tas sapisan kĕna warajang**, *pĕgat pisan kĕnâstra; **pĕgat tas**, *pĕgat apasah; **punika tjungahnja suba ĕtas tlas**, *ikanèrungnya huwus pĕgat hilang; **putusning linanya ĕtas**, *krĕtasamajang prajoga; **mangĕtas** (b.: manratas) **tali**, Meg. 423 (mal. rĕtas); vgl. tastas.

II., z. onder *tabas.

[Balinese script] I., jav., R. 5 Z. 4, 21 (asrĕp), 16 Z. 10, 7 (a., dajuh), *koel*, ook v. e. medicijn, v. niet gekwelde onderdanen; **tis tjrik²é**, *de gemeene man gevoelt zich gelukkig*; *manda; **lara tis**, aanh. onder âdhjâtmika; **mama tis en wé tis**, z. onder wé; **mĕtampak tis**, v. die de lèjak's zien, tegenov. mĕtampak panĕs; **anis**, Sm. Z. 16, 3 (ngĕtisang); **hjunkwagjânisangirang**, B. Z. 24, 8 (manah tityang glis nilibang, agé idĕp tityangé ngurusang); **ngĕtis**, *in de koelte slapen* v. e. hond b. v., voor de hitte *schuilen* (te Mngw. ook voor regen); ***tinisnya**, B. Z. 37, 25 (matmahan dajuh); **anisi prâṅa**, Ws. 18 o.. **anisi hati**, (vgl. anrĕpi), Mal. 300; **kĕtisan**, z. onder tistis; ***amrĕta panisa**, a. *ter besproeiing van*, Z. 22, 19 (ngĕtisin); **tisan** v. e. ziekte, Meg. 41, 42.

2°, nm. v. e. dapdap-soort, waarvan 't bladsap verkoelend is en de zog bij vrouwen zou doen vermeerderen; zonder dorens (Bjw. dadap srĕp); toen zij beiden ieder 250 onderdanen hadden gekregen, **sami tingkahé arĕntjang, pada awor tis, anganggo gurit wĕsi udjar sapisan, jèn wus tiba tan ana amalih watjana, ĕnti suka paradjana atuhan**, Pam. Bad.; **tingkahé akawula lintang darana awor tis**, ald.

3°, nm. v. e. tĕmu-soort; men kauwt den wortel en spuwt er meê op puisten, om ze te doen rijpen.

II., tis (histe lezen?) **nikang ĕbun**, Kk. Z. 33, 2.

[Balinese script], z. onder pèon.

[Balinese script], *afstammeling*, Ar. Z. 1, 5 (vgl. to en jav. tus en z. onder tiis), Adip. 38, ·

e. rivier, 50, L. Z. 2, 4 (ili), Z. 3, 8 (urusan), Sum. Z. 164, 4, *ontspruitsel* v. e. rivier uit een berg, Brh. telkens (z. b. v. aanh. onder mlètjtjha), v. e. vijver, Sut. Z. 63, 5, (a.), B. Z. 15, 3 (tiisan); **tûsning atjala**, Z. 40, 3 (tusan gunungé, z. onder tustus); **tus²-ing langwa²n** v. fraaie woorden, Sum. Z. 81, 5, **tiniban tûsning tjandrakanta**, T. b. 22 b., **hana ta wwang tusing sarwwakâma lwirning, pa(ma)ngawaçâkĕn manah, kinawaçakĕnya, tinuṣṭâkĕnya tâwaknya makâwaadanâwaknya, ikâtang wang** (wwang) **mangtana, jèkâ sinanggah prâdjnja ngaranya**, Bh. 9 (vert. v. jadâ sangharaté kâmân, arwwân pârtha manogatân, âtmanyèvâtmanâ tuṣṭah, sthitapradjnjas adotjyaté); **anûsamamwas**, aanh. onder umuda; **katûsan** v. dieren, die elkaâr niet bestrijden door de deugd eens kluizenaars, dip. 49 b.; z. verder tumus, tusan en tustus.

[Balinese], **njĕrnjĕring liring lwir tumèsa adhudjaladhi**, Ww. Z. 1, 87; **sotjâsĕmu ulut lwir tumès m. dj.**, ald., 76; z. tètès.

[Balinese] I., *tûs, T. Z. 4, 56 (njah; ind. teureus; z. totos); **tosing brahmana**, brahmawangça (vgl. trĕh en trètès); **smi sang wani en tosni sang wiku**, aanh. der mahâdjana (twah anak wanèn en rah maraga pandita, سمع كسوم, Ps. 450).

II., **tos saksiné ni dangin tatas waspada mom satkané mèn mudyasti kapuri nagih ha ni d. kadi ring arĕp, mwah tatas ksi ika ndingĕhang aturé m. m. tkèn i gusti njoman kalèr, ngangkĕn manggisi tur bakal njaâtang ngitungin bakal nguljang tkèn ni d., mwah tatas** enz.; **tosan**, de getuigen v. e. beklaagde ter bevestiging v. zijne verklaring, en met hem de eed afleggen; **tĕdun kĕtos**, *als* tosan *vóór de rechtbank verschijnen;* **danè ngandikajang tityang tĕdun kĕtos ring pakĕñtja; ratosan**, eigenn. v. een v. R. L. 's medeopstandelingen, Ar.

III., *twas; **panos**, middel iets hard te maken, Us. 170, 171.

[Balinese], z. asĕ'.

[Balinese], **anasi**, *bedelen, smeeken* v. brahm., Adip. 102, 89, 11, 103, B. Z. 2, 13 (mapanunasan, mapinunas), Z. 49, 8 (anangsi); **ja donkwanasyâ ri huripniké**, *daarom smeek ik om zijn leven*, Ar. Z. 6, 8, 4; **nasi** (?), Sm. Z. 27, 10 (mangidih²); **lwirning prawrĕtti sang brâhmaṅa manasya djaga sira**, Ud. 82 (vert. v. brâhmaṅah pratjarèt bhaikṣyaṁ); **tasyan**, *'t door bedelen verkregen voedsel*, Adip. 11 bis, 102, tut. 4 (vert. v. kapâla, *aalmoesnap*); vgl. R. 4 Z. 1, 66 (ngidih², ngĕgèndong), **panâsi**, m. c. *nederig verzoek* aan een overwinnaar, den overwonnene niet te dooden, Ar. Z. 68, 6.

[Balinese], sas., pĕĕs (Smbw.), ook tusi; vgl. tidjuh.

[Balinese], s., z. onder mĕrang.

[Balinese], eigenn. v. e. pl., Us. Dj. 29; **pandé tusan**, *smeden van voorname afkomst*, die hunne lijken verbranden, *met een* badé tumpang pitu en een padanda gebruiken;

z. bangké maöng en bratan; z. onder tustus, waar een ongunstiger beteekenis er aan gegeven wordt.

, **atasana**, aanh. onder paljan.

, z. tuśti.

(?), **kotjap ta bhaṭâra dharmarâdja midjil sira saking agranira sanghjang mandaragiri mlĕdos taämatiba** (lees amaratiga) **putjakira sanghjang mahâmèru, katamapi tĕkaning mangké nĕhĕr gunung tisnangga** (triçrĕngga?) **ngaranira s. h. m., apan tigâgranira, s. h. d. mĕtu saké putjak ira s. h. m., jata mrik awangi gandhanira, sangkan s. h. m., ingaranan gunung gandhamadana wĕkasan**, Tt. 16, namentlijk nadat zijn lijk op den top v. dien berg was begraven geworden.

, s., *dauw*, aanh. onder djalâbâra, Ar. Z. 11, 4, Sum. Z. 5, 9 (*jav. tusara, tosara, usara, kuswara of kusyara!).

I., *rijp* (mal. masak in pl. v. tumasak, vgl. onder tĕdun, sund. asak, lamp. tasaq en mĕsaq, skk. daha; z. găă), *R. 7 Z. 3, 16, ten gevolge v. d. hitte, 14 Z. 2, 12 en 13 (gĕbub, ratĕng), v. d. samâdi, Adip. 45 (vgl. onder pakwa, ratĕng, *paripakwa en jav. matĕng. Radj. Pir., Adji S. bl. 25 en verder onder matah); **tasak sira ring sarwwopadèça**, Kam. 6; **tasak ring nitaçâstra mwang tantranya**, ald. 13; **tasaknikang djapa samâdhi**, Sut. Z. 50, 1 (puput); **tasaking gĕnding**, *waçajèng ktur; **nihan kottamanira kadyangganing tasik lâwan gunung himawân ankaljan mâsmaṅik sarwwamulja, mangkana ta sakwèhniking adji bhâratakathâ ginawènira, antasaka ring uttamarasa kading rahasyadjnjâna**, tut. 1 (vert. v. jathâ samudro hi mahân jathâ tjahunawân girih, ubhau ratnanidhî khjâtau, tathâ bhâratam utjyaté, vgl. Adip. 2328 en 2329); **tasak gĕdang**, z. gĕdang; **atasak** v. vruchten, R. 23 Z. 12, 4 (ratĕng, matĕng); **matasak**, 6 Z. 4, 12 (tasak); **atasak**, v. d. roode kleur der tanden, W. Z. 30, 8 (puput); **sisyâtasak**, Ws. 27 b.; **tasak** en **nasak**, *rijp* v. vruchten, maar niet v. boomen (z. onder wajah), vgl. lĕbĕng, matah en makĕmĕl; **tinasak**, Sm. Z. 8, 22.

II., **tasakan**, soort v. prabali in Bangli.

, W. Z. 7, 9 (i ratnangkara), R. 22 Z. 4, 14; Sm. Z. 30, 11 (abdi; skt. tahi, sumba tési, sawu dahi, *zeestrand*, vgl. onder pasir); **tasik asin**, lawaṅasâgara; **tasik anak**, Z. 21, 8 (danu), R. 24 Z. 12, 7 (d., loloăn); **anut pinggiring tasik**; **hĕnî tasik**, aanh. onder bubat II., **tasikning wèda**, Adip. 43; **pusĕr tasik**, nm. v. e. heilige plaats op de Agung, waar Mahâdèwi zich zou ophouden en v. e. diepe put te Sukawana, vgl. aanh. onder arna en djalatuṅḍa; **atasik atjala bangun twas manira amiragi** van blijdschap?, Ww. b. Z. 3, 517; **hana pwa ḅanyâga kalanyâ, tatasik**, Pam. b. 9, **moksah ta siraknjai mada rjantaraning sagara, pa winwat dènikang wang atatasik, lingira ngeni, sira sumĕndi rèngong, pĕtĕn tang radjya kadatwan, lawan maṅik ing puri, wastu ta**

sirânunggala kalâwan ingsun, wus mangkana, waluja pwa sarupa krjan mada, ald.; de Kid. Z. 1, 118, modjar sirèng madjaja wawa ngong tlĕng ing pasir ngong gañdjarana kita manik ing puri „silihana ngong pètĕn râdja kadatwan lawan ikang manik wastwa ngong anunggal rûpa kalâwan kita ngong mangké mantuk amor ing atjintya çûnya mokša sira muli „wus mokšá sira mantuk punang anyâga djumudjugèng djro puri ndan ing rûpa samplah tulja sirakrjjan mada.

2°, h. v. ujah (landstaal der Ambonsche eilanden tasi; tag. *zout water, door 't zand gevoerd, om er zout van te maken*; vgl. onder asin en *pasir 2°); Şatinggil, verliefd, dringt op zijn huwelijk met Kèlanswara aan en zegt **pan bra(h)mara kaluwèjan tan olih antun, mangkana ta upama amba, dèwa lèn tumulus asih „pangèran jan datan wĕlas, sakti pèdjah kawula tanpakanin, tambanana kawula masku, upamané dèwèk kawula, kaja asik karĕm toja pan ahadjur, orĕg rĕmpuh padyang (?) djadja, norana ingĕtang malih, nèsĕm sang dyah amijarsa, kakang prabu ntosna malih asasih, ratu djin naũri wunus, dèwa sasat (?) rong dina, amba nĕda ipah ing lati sang arum, minangka pangannsan amba, sadèrèngé apapanggih,** Aw. Z. (de versang pangkur, in de war); **masik**, eigenn. v. e. staat buiten Java, r. 32 (vgl. mal.), T. b. 7 o., Kid. Sund. 1, 1.

ꦠꦱꦏ꧀, *te nauw*, te weinig plaats bevatten v. e. kist b. v., z. kisĕl.

ꦡꦸꦱꦸꦏ꧀, **matusuk**, *doorboord* v. e. oorlel v. die oorringen dragen (z. tĕgĕm); **nusuk**, *doorboren*, ook v. d. hengelhaak den visch (batav., vgl. jav. susuk końdé, t. k.); z. patol en tlusuk.

ꦡꦱ꧀ꦏꦫ I., s., *dief*, *dušia; **wangbang** of **batur taskara**, eigenn. v. e. boosdoener, die bij een priester in de leer ging, T. Z. 5, 57, vlgd., **hukuming buminata, taskara ing sribupati, tinawan li(nĕ)bĕt(kĕn) ing kanjapura „lamun tan mangkana muwah, kinutung tangané kalih**, Jsp. x. (Jsp., j. mjang ukuming tjidĕra, ing mĕsir punika singgih, kinukuda dadya kawulaning nata; a. Z. 15 lah u. ing anjolong, i. m. puniki kaki, kinantunan (?) dadya k. n. n.; hds. bt., 203, mjang ukum anjonjolong, ing mĕsir punika nĕnggih, kinukud dadi k. ning sang nata.

ꦡꦱ꧀ꦏꦫꦥꦸꦠꦿ, een der namen v. Bhîma, waarvan de verklaring te vinden is onder bhâskara, Tjt. 76.

ꦡꦱ꧀ꦠ, **nastanin**, ngawadjikin; panastan, *waschkom* v. e. vorst, Mal. 355, vrn. = pabasĕhan, aanh. onder kais (tag. panastan)

ꦠꦶꦱ꧀ꦠ, in pl. v. stana zooals waarschijnlijk is door eene vergelijking met tista II., **tistanyan agĕmuh**, T. Z. 4, 36 (susun danèné njangkih), *susu; Ar. Pr. 57, tistana (b.: tistanya), Dpt. Z. 2; Was. Z. 6, 183; **gĕmuhing tista angraras angungang raçmining tirisan gading**, Kid. Sund. Z. 1, 34; z. nistana.

I., eigenn. v. e. dèsa in K. A. niet ver van Ngis (vgl. onder agà); 2e, ben. v. e. pasĕk afdeeling.

II., in pl. v. sthâna (z. onder tiśta); tiśtaning âjuhkwanunggu, gij zijt de persoon, *waar ons leven van afhangt*, T. Z. 3, 15.

, s., B. Z. 3, 10 (rĕstah, suka), Z. 149, 6 (lĕga, *jav. truśta), *suka, R. 2 Z. 1, 2 (ègar, suka); anuśtani manah, *genoegen geven*, Ar. Z. 6, 6.

(tûśnî te lezen), s., *zich stilhouden?*, R. 14 Z. 7, 3 (suka!).

(?), bhaṭâra tośta, War.

, z. onder tiśta.

, verb. v. çâstra (vgl. pratasti), tra bisa nasta, *lezen noch schrijven kunnen.*

, R. 10 Z. 2, 10 (rĕṅa).

, s. (tisthati, 3e pers. sing v. sthâ), (tistati, *zitten*, R. v. Eijs., manah kĕṅdo, wiut).

, aanh. onder parwaṅi.

, *mapasah, *sâk, rampung, *los* v. e. band v. e. pasabukan, *pgat, v. e. keten, Apkt. (mal. tĕtas, tag. tastás, vgl. tas en *taṭas); tastas pĕgat, *apasarâ kasarakat; nastas, *loskappen*; nastas rurung, tastas ipun v. e. angas b. v. (mad. nastas, *uit elkaâr nemen*); panastas djalan v. e. blakas b. v.; nora mamĕlihang manastasang tali lèhèr, *tâtan hanolih pamĕgat kalung². katastas, *tinatas.

of katĕstĕs, *jonge garnalen* (z. grago); tĕstĕs abĕruk, raadsel op muntis, waarvan de vruchtvleeschbuisjes daarmeê ve geleken worden.

I., tistisning taja, aanh. onder kumriṅtjing; nistis padi; nistisin, *besproeien*; nistisin jèh, *met water besproeien*; anisais Mal. 307 (vgl. onder tis); katistisan, *ka tampwan; katistisan kĕtisan, *kasirat'an lwir pakatistis sarkara, *kadi masirat madhu.

2e, *afkomeling, nakroost*; tistising ani ririh v. iemand, die bij de hand is (vgl. tumitis onder titis).

*II., T. Z. 1, 18 (samun), R. 2 Z. 1, 25 (s., nistèdja), Br. Z. 4, 8 (dajuh), Z. 20, 24, Anj. Z. 21, 1 (aspi), Br. Z. 22, 1, 9; Z. 44, 8; Z. 50, 9; Hadji D. 19; *eenzaam, verlaten* v. e. plaats, Sut. Z. 104, 10, v. d. zon. W. Z. 25, 8 (utjĕm, samun, kutjĕm); atistis, *verlaten, niet bezocht* v. e. weg, T. Z. 3, 64 (*jav. titis onja, in pl. v. titis çunya, Ad. 94, 8); masa tistis wé, *bij zonsondergang*, Kam. 20; masa tistising wai, Sut. Z. 47, 1 (sĕdĕk dajuh ing surja); katon tistis samun v. e. plaats, ṅadat de 3 broeders weggegaan waren, Djpur.

, B. Z. 28, 25 (hishis, kritisan, kĕtjuhan); tustus bharatawangça, Sut. Z. 111, 5 (totos angçan sang bharata); tustusning madhu, B. Z. 3, 15 (hisning sarkkara, krètèsan s.); z. *tûs; pand tustusan, v. smeden, weggeloopen kerels, die zich als zoodanig neêrgezet hebben uit eene andere plaats tegenov. die v. Bratan, z. onder tusan.

ᬫᬢᬾᬲ᭄ᬢᬾᬲ᭄, **mětèstès** v. d. a ñ tj a ng, **tèstèsina.**

ᬢᬲ᭄ ᬢᬯ (?), tut. 51 a. (bis).

ᬢᬲ᭄ ᬢᬯ, Gh. Z. 13, 4, Z. 16, 5.

ᬢᬲ᭄ᬢᬯ, Sbr., u n t ĕ n g v. palmen als de djaka, njuh enz.; v. d. biju, arès.

ᬢᬲ᭄ᬫᬶᬦ᭄, s. (locat. demonstr. mann.), nagenoeg gelijk k u n ĕ n g, bij 't overgaan tot een ander persoon in 't verhaal, Spt. Z. 2, 11, Z. 4, 116 en 120, **tasmin sira sipat iman lan iman akung mwang mudin, katahĕnèng wana ring djro, ana ràksasàlih siki,** Spt. Z. 4, 1, aanh. onder p a ng k a dj a.

ᬢᬲ᭄ᬫᬢ᭄, s., *vandaar, zoodat,* Adip. 32; Wir. 9 bis, m a t a ng n y a n, aanh. onder d a r p a; **tasmàt waluja si hanti wrèja muwah,** T. b. Z. 4, 138; **djah tasmàt,** Sm. Z. 24, 8 (w a s t u), bal. eedf.

ᬢᬲᬶᬂ of t o s i n g, z. u s i n g en s i n g; **tosing ada èntĕn,** * t a n h a n à ng l i l i r.

2e, 't bat. s o a d a; **malihin blah tosing,** om *te zien* of de te koopen pot *gebarsten is of niet.*

ᬢᬯ I., **ta tawa,** de t a die *th* vertegenw. (ᬣ).

II., **tawa***, mal. of bug. (t a w a q[2]), *een bekken,* zooals op de bugineesche vaartuigen, en in 't paleis gebezigd, om honden ter voedering bij elkander te krijgen.

III., **mas tawa** (t u w a ?), * m a s t a t u r en * m. a dj u r; * m a s a p è n i; **maskwindung hĕlĕm ing dadingku dadi màs tawa rimang patĕhta ring hadjĕng,** Anj. Z. 1, 10 (r u k m a w a t i i n è m a n m a k a p a m a t ĕ h m a d y a n t a k a ă r ĕ p a ng, r u k m a t a t u r ng u l a ng u n i n p a m a t ĕ h i d è w a n é r i ng a j u n).

2e, z. aanh. onder r o ng è h.

* IV. of t a w à; **atawa,** *invitéren* betel te eten, Hadji D. 88, *aanspreken,* ald. 86; **angajat alis atawa sĕpah,** uit de verte haar eene liefdesverklaring doen, haar met den mond als 't ware een s ĕ p a h toestekende, Mal. Z. 3, 72 (m a k ĕ dj i t ng a l è d l è d i n g a n t è n); **sang tinawa,** *de aangesprokene,* ald. bis, v. iemand aan wien betel wordt aangeboden, Ww. b. Z. 3, 180; **tinawà arabi,** v. wien eene vrouw tot gade wordt aangeboden, Ww. b. Z. 3, 185 bis (vgl. jav.); **tinawàkĕn** v. d. blikken v. verliefde meisjes, B. Z. 6, 12 (k a t i b a k a ng, a p a ng k a dj a r a h !).

V., zeker boompje, waarvan de fijn gewrevene bladeren tegen de mazelen als besproeiingsmiddel gebezigd worden, Us.; **umbin kaju tawa,** v. d. pokken, ald.

* VI., sas., *of* (denkelijk verk. v. 't jav. u t a w a en meer schrift-taal), **silaq kakaq jèn nalèngé tawa** (b.: j è n n a) **bagus,** zegt de prins tot zijn k a d è j a n's, hen verzoekende hem te willen zeggen, of de droom goed of kwaad is, Dtd. Z. 2.

VII., de vroegere spelling moet t a w à geweest zijn (z. b. v. l a p à); **djinapan tawa tinahap ing kawurwan,** v. e. middel tegen bedwelming, Ww. b. Z. 3, 123; **tawèng wisya,** *tegengift,* v. d. m a r t a s a r a n a, R. m.; z. t a w a r; **lĕbak tawa,** eigenn. v. e. bosch in de nabijheid v. d. stad, T. Z. 5, 84 en 86.

VIII., **tuwa burwamasang wlah, patil, bañtjang, radjut, luwang, salwiraning manàwa** (sic.), **jèkå kapanggih dènikang mabjawahàra,** Wtb.

IX., **tawàn**, ambtstitel, O.

, z. bij tawa, IV en VII.

, ***tumawĕ'**, Anj. Z. 28, 1 (warańa tinarawang), z. onder tawû.

, Djmbr., taû? z. tawih.

(kalépé), sas., anak (mak. en smbw., tag. en bug. tawo, bm. doû); **tawu si njĕran,** anaké né mĕboros, ook verkort in tu; tu mama en tu nina, *husband, wife;* **ulun tawu,** *een mannelijk slaaf.*

, jav. (tawu); **tinawû** v. 't water v. d. zee, Br. Z. 46, 14 (kinĕbur, ompa); **katawû,** Gh. Z. 40, 1; **ri rumpunyåkwèh jèka tinawĕtawĕ' wwajnya ja sinat,** Kk. Z. 36, 2; **atatawu,** water *halen?*, Ar. 96, b.; hieronder tawwan?

, sas., bisa, nawang (vgl. taû); **saking takdir alah agung si kawasa ima naé tawo muni,** *door God's almacht konden handen en voeten spreken.*

I., **titiwa,** lijkfeest v. e. vorst, Kid. Sund. Z. 3, 49; **atitiwa,** T. Z. 5, 115 (mapalĕbon), Hadji D. 72; **wanèh anjar wahu atiwa²,** v. lijken op e. sètra, Dpt. Z. 3, 58; ***tiwa² lĕpit²nya,** Br. Z. 1, 13 (malĕbwèr), Wir. 27, 28; **aniwakakĕn,** *anghanjut; **tiniwakakĕn,** (vgl. aanm. onder tiba), *inanjut; **tiniwakĕn** v. e. lijk, T. b. Z. 4, aanh. onder taluwah en manik, en atiwa², **pinartiwan** (?), *inanjut, **pĕtitiwan.** v. e. padanda, plĕbon (vgl. ngadj. tiwah), tegenover pangutangan v. e. sudra.

II., katiwahang, *labuh, *pinatiwar; tiniwak, *tinipasan; **niwakang,** een geneesmiddel applicéren, aanh. onder tampak; **wèntĕn surat anak agung gĕdé djlantik rawuh saking batudjai ka praja kapatiwak ring guru bangkul kalih mamiq sapjan,** br. uit Lombok.

, **wwang malĕmĕh marèng tiwahaju,** Adig. 63.

I., *oom* v. moederskant (oorspr. vorm v. uwa); **krĕsńa tuljani paràkrama, tan hana papahini kaçaktinira làwan çaktini twanira mahàràdja krĕsńa,** v. Abimanyu, Bh. 53 ('t origin. krĕsńatulja paràkrama

II. (odah), spr. tuwa (*tuha), *oud* v. jaren (lingsir; vgl. jav. en mal. en z. towaq en tawĕk); **mĕgama twa,** *als priester leven* v. e. padanda (mĕraga lingsir; vgl. onder tuha en olaka); **bapa twa,** kaki; **mémé twa,** dadong (Djmbr.).

III., **kèto tuwana anaké patut?, dong mainang twana,** dèh ĕnto.

IV., z. onder tuha.

I., *zelfs* (z. tuwin), R. 1 Z. 1; Adip. 92, 104; Sut. Z. 30, 5 (towi), *hoewel,* Sm. Z. 22, 5, *en toch, en desniettegenstaande dat,* Br. Z. 42, 6, R, 7 Z. 14, 3, Sut. Z. 59, 4, *tuhu; **bhatàra tuwi,** *al ware hij een god,* Sut. Z. 22, 4; mangké; **dlàha tuwi,** *zoowel thans als hiernamaals,* aanh. onder kuru; z. tuwin; **twi** en **pituwi,** *tuwin; **tuwinja,**

nyata, *sawjakti; **pituwi**, *jadyastu, dyapi, *mon (vgl. atawi); **pituwi kawarggan pituwi kanaraka**, *'t zij —, 't zij —*, ert. T. Z. 5, 11; vgl. onder *[Balinese script] II; **matĕdika tuwi**, *al is het weinig*, R. 14 Z. 1, ı, mon en tuwi, z. onder mon, jadyan n jadyapin met een volgenden conjunctief n dan tuwi, z. onder jadyapi en jalyan; **nakonin i anu tuwi tan tuwi né njilih** **glahé** (v. zeker iemand); **bapa masih nundèn nakonin ja, tuwi tan tuwiné ja suba suka suka né kotjap di arĕp ja ngaku tuwi suka nampi pipis pasilih kadutanunjané,**; **tuwinja**, *tuhun, W. Z. 5, 1, Z. 30, 5; ***apituwi**, *zelfs*, R. 14 Z. 7, 1 (jadin, wjaktinya), ıld. Z. 1, 10, hoeveel te minder, indien het vorsten zijn, Sut. Z. 22, 4; **apituwi**, *immers*, B. Z. 44, 5; **pituwi**, *ja zelfs* of *wel* (alasé né kaüh pituwi né kangin); **pitowi**, *jadin, B. Z. 99, 6, **mituwiang**, *anuhwakĕn; **mitwiang**, *verklaren*, dat iemand reeds betaald heeft, een misdaad begaan, dat de doode een dief was; **bani mitwiang**, *durven beweeren* vóór 't gerecht, zus en zoo in eene verklaring; **musuh kapituwi**, *een heusche vijand;* **rĕbab kapituwi**, in tegenst. v. rĕbab²an; **tan katituwi**, aanh. onder mĕlik; **pinèt sinukĕma hinulik kinabèhan pinrih tinuwituwi**, T. b. Z. 4, 257; **tinuwituwi**, R. L. Z. 10, 218 (vgl. mal. tubi²?); **tatuwian**, *satya, *djuga²; welke plaats gezegd werd 't verblijf te zijn van den boosdoener; **tatuwyan**, *tan adwa.

II., agati grandiflora (mal. en jav. turi, mad. toroj); **bungan tuwi**, benam. v. een sieraad aan d. bovenkant v. 't lemmet v. e. kris, er uitziende als een open gleufje; bevindt zich alleen aan de rechterzijde, aan de linkerzijde de duwin gĕbang (vgl. onder santa); **ngĕmbang tuwi** van d. tjaling bij 't njangih z. i. v. (Jav. ngudupiṅg turi v. mutsen, v. ati², Men. VI 2e uitg. 288), z. onder smangka; **tuwi alas**, z. bij kĕmbang kuning praū.

[Balinese script], z. onder tuhu.

[Balinese script], Kam. 10, *hoewel*, R. 2 Z. 1, 1; Inl. Z. 1, 36, *en toch*, 3 Z. 1, 38, 61, 68; **apitowi**, Sut. Z. 18, 5; B. Z. 15, 3, *of wel*, Hadji D. 39; **pitowi**, Ar. Z. 20, 3; vgl. tuwi en towin.

[Balinese script] I., *vreemd*, niet bekend v. e. persoon, een woord, *ongewoon* v. e. kleederdracht; **bas tawah**, *asambhawa.

II., (tawar); **nawah**, *op* iets *bieden;* **nawahin**, iemand *een minder bod doen*, (mal. tawar, b. v. tawad; vgl. tawa); **mĕtatawahan**, *aan 't dingen zijn*, vgl. nggènggèng.

*III., sas., tabah en v. vergift tjampah (z. onder tabah I).

IV., **kaju tawah**, *wrĕsah.

[Balinese script], nog groffer dan taū sé, 't jav. ĕmbuh.

[Balinese script] I., (wantah), **jan atwah** (jèn wantah), bat. áut, R. 4 Z. 1, 34; **wjakti twah**, **twah té dané dĕmĕn**, *en toch?*, B. Z. 25, 4 (vert.); **twah to kui ban tyang**, *hoewel ik 't weet.*

II., (b.: toh); **mahirĕng gulū bhaṭāra kadi**

twah (l.: tom, dat op Bali onbekend is, z. taûm) **rupanya, matangnya bh. guru mangaran bh. nîlakaṅta, apan ahirĕng kadi twah**, Tt.

ꦠꦸꦮꦶꦱ꧀, aanh. onder lintah (mal. torèh), vgl. tuwis.

ꦠꦸꦮꦸꦃ of tuûh I., *leeftijd* (ijus), *Brh. 62, R. 3 Z. 1, 34 (urip), Sm. Z. 22, 19 (pandumadi, djiwa), *de duur* v. iets, b. v. v. lalang als dakbedekking ook pĕnuûh, *B. Z. 46, 8; **dawa tuwuh**, *tjirâjuh; **hangĕning tuwuhnya durjjasèng rat**, T. Z. 5, 58 (sdih ring pawĕtwannjané manĕsin djagat); **tanĕm tuwuh**, *de boom bij iemands geboorte geplant;* **tumuwuh**, *groeien*, Brh. 62 (z. tumbuh); **tumuwuh**, Sut. Z. 13, 2 (mlĕlèk), W. Z. 35, 8 (umĕntik, mĕntik); **ikana kunang jar wĕdi² rakwa, nijata ikang pâpa tumuwuha ngké**, R. 18, Z. 9, 5 (punika sĕmalih jèn takut punika wjaktina punika naraka ngĕntikang mangkin, punika twina jan tjai pada takut singda buûng tani nĕpukin naraka); **katuwuhan prih** v. e. ruïne, L. Z. 8, 3 (kaĕntikan); **anuwuhakĕn**, toorn *aan den gang maken*, Adip. 99; **pĕnuûh**, *generatie* (b. v. dwang pĕnuûh), *de leeftijd, duur* ook v. zaken b. v. v. e. boek; **tĕlung pĕnuûh**, tot men kleinkinderen heeft; **tuwuhan**, *de plaats, waar iets groeit;* ald.; **tuwutuwuhan**, B. Z. 1, 10 (kaju²!).

2°, *lichaam?* (mal. tubuh), aanh. onder sarwaga, tjrĕmin en kutjitângga, Ww. 14 b., 72 b.; Kam. 24; R. 3 Z. 1, 34, L. Z. 9, 4; **gĕlang kĕmit tuwuh, Mal.** (g. apus djiwa en a. prana; bĕrgĕlang kĕmit tubuh, sedj. Mal., id. d., 216); **glang kam kmituwuh**, Pam. 4; Mal. 44 (vgl. âtmarakṣa; **satuûhing rat**, *sakaladjagat; **wĕnang mawaljat. tuwuh ratu**, O. V. 4 reg. 4; **winangun tuwuh**, aanh. onder bulé.

ꦠꦸꦮꦸꦃꦗꦪ, z. onder bhûtajadjnja.

ꦠꦮꦶꦭꦤ꧀, eigenn. v. e. berg., O.

ꦠꦮꦤ꧀ I., *hanjang; **angrarah tawan**, R. L. Z. 7, 144 (anjangan); **matawan²**, W. Z. 27, 4 (matahĕn², nandang tatu; vgl. jav.); **majat gatrâraraw is, lwir tjatakâtawan bâju**, R. L. Z. 8, 3; **atawan kanin**, z. onder kidang en saṅdang; **atatawan**, anglungakakĕn (N. B. modern jav.!) of amĕt strîkanyâ; Wtb. (vgl. onder wĕngi); **makatawan**, iemand als *krijgsgevangene met zich voeren*, Utt. 59; **kawula olihing anawan** of anuku, z. onder dhwadjâhrĕta en *sukû; **tinawan** (jav. hds., sinĕsĕb). W. Z. 24, 1 (djinarah), R. 6 Z. 4, 14 (rorodang, kadjarah); **katawan dèning maruta** v. geur, Adip. 65; meegevoerd, Adip. 81; **katawan kawĕs**, z. onder kawĕs; **katawan karang**, jav. v. e. vaartuig, waarop 't strandrecht toegepast wordt, aanh. onder randah; **katawanan warajang** v. haar, B. Z. 90, 13 (kĕngsutan isu).

II., een ambtenaar v. d. heffing v. zekere belasting?, z. onder *wawa.

III., **tĕtatawanan**, sas., *de witte soort* **tal**, aanh. onder osal.

, taèn; **tong tawèn makĕnĕh** **ĕga,** II. bg. Z. 3, 120.

, * tawwan, * madhubrata, * madhukara, * alajah, (vgl. onder suk); **èn uripĕn punika sàksàt angurip tawon wuru,** Ar. Pr. Z. 11, 1; **mangsĕ' lwir tawon angalih,** R. L. Z. 9, 75; **kumĕbur tatawon asat** :. onder kĕbur; **daçi lagi djro pèta** (?), **huwus wolung lèk, tĕbasanya, 16000, andulĕk** **awon ring lèngé, nga, danda, 48000,** (b.: 16000), Krtp.; **bubar tawon mungkur wĕlus dawut pajung** v. e. verslagen leger, Ar. 13 (vgl. onder dhwadja); **kĕmbang tawon,** :. onder tahun; **tan pĕgat punang lalasti** **;antang anawon angalih akèh kang wong** **kawurwau,** Ar. Pr. Z. 23, 13; **sampun atiru** **tang punggung, nuni kadi babalikan, alilar** **tawon asat,** Stn. b. b. b. Z. 1.

I., * tuhan, Mal. (vgl. mal.); **pa-** **amongmong tuwan,** z. onder wong.

2°, tuwan, *heer*, maar het wordt meer tot Mahomedanen gezegd en door Balineezen gebezigd, die met vreemdelingen in aanraking geweest zijn, z. pamĕkĕl.

II., v. nu door een passifvorming, spr. tuwan, nuwanang (ngaryang?), voor iemand *bewaren*, 't een of ander *laten blijven*, een koopwaar niet aan een ander verkoopen, wachtende op iemand.

III., z. onder ton.

of towin, tuwi, *benevens, ook*, 3. Z. 110, 10 (raũbing), 2 en 11 (pitowi), *toewel*, Sm. Z. 24, 6 (vgl. jav.); W. Z. 14, 10 (volgens 2 jav. hds.; bij F. tuhun); *zelfs*, R. 5 Z. 7, 6; **hjang towin,** aanh. onder wrĕśaṅa (jadin bhatara); **taja dośanya tuwin,** *al hebben zij geen schuld*, R. 3 Z. 1, 68 (pituwi ja tan padośa, jadin tan salah, twi tan padosa); **tuwin aparwata,** W. Z. 15, 9, te veranderen in tuhinaparwata.

, **nuwèn,** *kleuren* hout tot pèlèt door het te berooken, was leggende op de plekken, die men niet zwarten wil; **mĕtuwèn,** *bedolven* in de modder b. v. om iets zwart te maken; z. onder samak.

, z. onder tuhu.

, z. onder tuwin.

, z. onder twa.

, s., kulit, tjarmma,

I., jav., **tĕpung tawar,** * wida, gebakte dapdap-bladen, kunjit, asch en rijst waarmeê iemand, die zijn geboorte-feest viert, zich de handen schuurt, baäs geel gemaakt voor sĕgĕan, tjundang of sĕsari, aanh. onder sontèng; **patĕpung tawar,** Wtb. 190, Adig. 20; **tan wèntĕn kĕni tawar,** * tan kawiśâpaha; **manawar,** een verbranden boom met d. houthakker *weder levend maken*, Kid. Adip. c. Z. 1, 29; **katjarita wèntĕn kaũtjapang pandita lĕwih saktiné sidimantra kawuwus bwat ring wisya ulané nè mandi ida wĕnang manawar tan dumadé lutur,** Kid. Adip. c. Z. 1, vgl. aanh. onder sandang (vgl. mal., tag. tawah, z. onder tawa VI); **tinawartawar** v. e. door e. slang gebetene, Dd. 26 b.; **pana-**

war, Us. (mal. id., tag. tawal); **wé mahĕning panawar**, *tîrtha çuddoṡadhi, Sut. Z. 4, 9.

II., b. v. tawah II.

III., z. bij luwat.

ꦠꦮꦸꦂ, z. onder bhûtajadjnja, R. 18, Z. 11, 11 (tjaru), Br. Z. 10, 6 (patjaru, bajang², tjarun bajang²; jav. vert. sarana, mal. vert. تماليس كوت, waaruit men opmaken moet, dat pĕmalijas is bedoeld en 't offer niet op 't slagveld, maar in de tenten plaats had, die beide partijen op 't slagveld hadden opgericht; uit de voorgaande en volgende strophen blijkt ook, dat een der partijen nog niet aangekomen was; jav. Babad, bl. 7, tatawur ing ranangggana, jav. R. 143); Ap. 12 b.; T. b. 3 (bis); **luput sahananing djagat taja pininta lĕwihadji sawuntu gâlĕngan, na(nda?) randa taja tan kĕnang tawur i kâlanika midjil i kàlaning tawur**, Brb. Z. 2, 10 ('t proza, bl. 59, **suka tang rât nora kalahalahnya, apan tan pinalakwan lĕwihadji, tan pinalakwan wuntu**, of **huntu, galĕng, randa tan kinĕnan tawur irikang kâla**); **karangnya mapanas malaku tawur**, aanh. onder sanga; **patawurana ḍugĕn haju**, War. 15; **atawur** bij een huwelijk, Ks. 23 (bis), v. priesters bij e. huwelijk, Kid. Sund. 35; **tawuran**, aanh. onder patis.

II., **munggwing madya nusa sinang, jasa kañtjana tulja** (lees tuhwa) **sri binanon ing mirah pèlag, kokir sasawahan asri „sĕsĕlakan trapan katja, tinariban gĕḍah putih, anatar akiṡma kapur, tinawuran sosotyadi**, R. m. (R. k. m. m. n. sinang, pratima manik tuljadi, b. i. mas pèrak, kad sasawatan adi „sĕlat tinrapan kañtjana tariban kang g. p. „kang natar kaâksi mawur (sinawuran) s.); mal. tabur, of is hier te denken aan de *t* v. taûr?.

ꦠꦸꦩꦺꦮꦺꦂ, **tumĕwĕr**, de neus, R. 3, Z. 1, 61 (mangĕĕb); **manĕwĕr**, R. 7 Z. 3, 16 (mangiis, mangĕĕb); **hana manĕwĕnĕwĕr mong mangçâ lèn warawaraha, kinulub ika lawu rah ring kâwah ja ta tinakĕr**, van smullende asura's, Hariç Z. 9, 1; **tinĕwĕrnira**, R. 7 Z. 3, 55 (kaĕĕb olih ida, ĕbdané, potongdané), Adip. 108, Wtb. 36, *uitsnijden*; **ikang çûdra angidoni ri sang brâhmaṅa makanimitta galaknya, tĕwĕrĕn lambènya i sor i ruhur dé sang prabhu, angĕjĕh ikang çûdra i sang br., tugĕlana upasthanya, jèn angĕstuti sang br., tĕwĕrana lĕtnya**, Sdj. (Manu VIII 282; vgl. jav. bungis); **nihan rahaju pamahanyana, panĕwĕrana dodot kunang ring buddha, sakasada dènika, wrĕ, anĕmu bhoga phalanya**, enz., War.

ꦠꦺꦴꦂ te vermoeden, z. onder tor.

ꦠꦶꦮꦂ (vgl. jav. tiwar en katiwar); **adi çâsanèng putri adi wĕnanga, jan atiwarèng rawit, agung pâpanika**, zegt eene dochter tot haren vader, hem niet willende verlaten, Kid Sund. Z. 2, 24; **atiwarèng sang katong**, T. Z. 5, 112 (ngäonin i dèwa); **atiwar**, *iemand sleek laten* een vriend, Z. 5, 14 (mangutang); **amatiwar**, Sm. Z. 9, 12 (ngutang **pinatiwar**, W. Z. 16, 9 (katiwakang, makutang), Sm. Z. 7, 11.

[Balinese script], **tuwiran**, O. VII. 6 b., Wrt. 44; **dudutĕning tuwiran**, z. onder d u d u t.

[Balinese script], vgl. onder * w w a r a, ontkenning, veelal gebruikt bij herhaling v. 't zelfde woord, dat echter na t w a r a vaak verzwegen wordt; b. v.; **nakonin sodja kalawan twara** (s a d j a), *ondervragen* d. beschuldigde *of 't waar of niet waar is*, dat hij enz. (vgl. onder t a n i II); **jèn jakti jèn twara**, *of het waar is of niet*; **tilikin bilang lalèjan, jèn maisi, gĕbagan kalawan twara**, Bt. 247; **né twara²**, v. gespuis, landloopers enz.

[Balinese script] I., s., t i m b r a h? (bat. s i m h o r a en t j i m b ĕ r a h, lamp. t a m b ĕ r a h, t a m ĕ r a h en t a m i j a h, skk. b ĕ r a, bc. t i m g a, mak. t u m b é r a, bug. t a m a r a, magind. t i m g a, tag. t i n g g a, z. t ĕ m ĕ r a q).

II., z. t i b r a.

[Balinese script], **makabalasah twaritagati**, R. 6, Z. 4, 2, met toespeling op d. naam v. d. versm. (◡ ◡ ◡ ◡ — ◡ ◡ ◡ ◡ ⏓); vgl. Wrs. 40.

[Balinese script], sas., t o n g o s en verk. t o q, aanh. onder m o g a.

[Balinese script], B. Z. 4, 31 (s a d j ĕ n g, b o d è g); z. onder t u w a k.

[Balinese script] I., *tjuriga (t u w ĕ k, sund. id., tag. t a b á k, mak. t o b o q), B. Z. 106, 2 (k a d g a), T. Z. 4, 58 (p ĕ d a n g); vgl. t u ñ k III; **tĕwĕk abĕt**, k. 6 (bis); **katĕwĕk**, Br. Z. 29, 1 (k a t ĕ b ĕ k); **tinĕwĕk**, R. 22 Z. 3, 32 (t ĕ ĕ g).

2°, of t u w ĕ k, h. v. t ĕ b ĕ k, *p a n u w ĕ k, R. 14 Z. 7, 5 (a n g g o n j a n j r o g o h, t j ĕ r ĕ k a n g a).

*II., *aanleiding*, Wrs. 57, aanh. onder t r i p a t h a, Sut. Z. 22, 1 (m i m i t a n), L. Z. 26, 3 (k r a n a), Ar. Z. 48, 7; **tĕwĕ'knikâ**, B. Z. 16, 10 (d a w ĕ g p u n i k a, r a r i s), Wir. 13, 24. Ap 18 (bis); **924 tĕwĕkni**, *924 is de juiste datum* of daarop viel 't begin voor van den weg recht gemaakt, aanh. onder p a ñ d j i; **matangjan matĕmahana râkśasa kita, makatwĕk kang** (m a k a t w ĕ k a n g?) **mangké**, Adip. 96 (vert. v. t a s m â d a d y a p r a b h r ĕ t i p u r u ś â d i b h a w i ś y a s i); **pira ta lawas narèndra lajat anglurug irika tĕwĕknirâlangĕ**, als toen was het begin v. haar weemoed, Hw. Z. 47, 2; **satĕwĕkkun anglĕngĕng angidangi kalĕngĕnganing pasir wukir, lot sumusuk i hati sang katilar, satatâmirangwangi ri tjittaning hulun**, de verlatene geliefde bleef steeds in mijn hart gegrift *zoolang ik*, Wrs. 106; **satĕwĕkirèki**, *zoolang hij, sedert hij*, Ar. Z. 67, 1; W. 24 b.?, T. Z. 5, 58; Wir. 30; Adig. 58, B. Z. 76, 7 (s ĕ k a t a n é); **satĕwĕki pangadĕg mahâdjina**, *v. af de regeering v., zoolang als*, Sut. Z. 147, 19 (s a t u w u h); **tĕwĕk kadi tulis** (l w i r?), Sm. Z. 24, 12; **ja tikâ tĕwĕk nya dèñdjuru sirâmrĕpèrjjaku wulatnikâ sumahabat**, B. Z. 5, 5, (i k a m i m i t a n y a i s ĕ d a h a n j a m a m a n t ĕ g i r a l a ñ t l i j a t n j a n é d a b a t i n g a t j r ĕ n g, i r i k a t n g ĕ t j a i. s. i k a n g g ĕ b u g i s u n p a l y a t i k a r ĕ n g u k r o d a); **satewĕkni tuwuhnya**, *zoolang hun leven duurt*, Brh. 70; **atĕwĕk**, *sedert hij*, Sum. Z. 21, 6; **ngûni kâlanirâturu mara tĕwĕ'kni huripira hilang hidĕpnira**, Br. Z. 44, 3 (n é i t u n i d i s d ĕ k d a n è n é m ĕ d ĕ m i k a b a s

kadalon, buka mati ilang pangrasan danèné, né suba sdĕk dané ring paturon mamurungang matĕbĕk kari ñdjĕnĕng dané mati kajun dané); z. tuũk III en *tuwuk.

*III., jav. (tuwuk); **sinadji panĕwĕké twasing makung,** *ter verzadiging van* van borsten, B. Z. 18, 6.

, z. onder tiwa II.

of tiwoq, sas. (vgl. *tuwuh), mĕntik, ĕndag; **baruq tiwuq,** mara ĕndag; **tiwoq mĕnah,** *ĕñdjang; **tiwuq²an,** ĕntik²an; **niwuqang diri,** ngĕntikang ibana; vgl. ĕmbas.

I., s., kulit, Brhmd. Z. 1, 4, z. onder daçèndrya.

*II., z. tuwak.

, s., *ongetrouwde oom* in tegenst. v. amaq kaka en amaq rari.

, (sadjĕng), spelling twak, *palmwijn* meestal uit de djaka of uit de ĕntal, *tok; **winĕkas** (s.) **i wah twak,** O., K.; **twaking tal,** Adip. 55; raadsel op 't uitdruppelende vocht, door een koker opgevangen, jèn sambungin bawak, jèn tra sambungin dawa; **nuwakin,** *aftappen* b. v. de sagueerpalm, de kasimbukan enz.; **ngaturang tuwak labuh,** *iets aanbieden, dat nog niet gezien is;* **tinuwakan** *pahatĕn; **katuwakin,** *pinahat; **matuwakan,** tuwak *maken* (die zich hiermêe bezig houden behoeven niet voor den tijger bevreesd te zijn), z. (padawa), *amahat.

, tĕwĕk; **sakarsa² pukulun, kawula atur totowĕkan,** R. sas. Z. 1, aanh. onder gĕmi I; **djuru tuwĕk,** Am. (jav. djuru tuwak, Men., ed. W., Z. 10, maar ed. v. D. dj. tuwĕk, de *a* in pl. v. *ĕ* in d. slotlettergr. is in 't jav. frequent, *kĕbak, parak, mĕmak, pĕpak, enz.).

I., z. tuũk; 2°, Ar. Br. 45, 54; Hadji D. 8.

II., z. tuũk III.

, Bjw. (oost-jav. tuwèq), tuwa en wajah (volgens Jansz grof in 't jav.), **wong tuwèk, pohé wis pada tuwèk;** 2° *oom* of *tante* ouder dan vader of moeder; z. nom en vgl. uwa.

, sas., tuwa (surut).

, sas., pala.

, sas., sibak; **satowèq,** asibak, anèh; **si sa towèq,** né anèhan (Smbw. id.).

, sas., sopin.

, nm. v. e. widyadari, Stn. Z. 5, W. Ast. 38, vgl. onder widhjàdhari (vgl. 't jav. ni towok en voorts towong in de w. verhalen de naam v. e. widadari); in d. Sudaml. wordt zij, als bediende, aan Sĕmar tot bedgenoot door Tambapètra gegeven en is daar denkelijk e. andere persoon (vgl. aanh. onder bungbung), terwijl zij daar satowok (si towok?) heet; ook koõk?

, jav., **manira atĕtowokan kari pun jusup dawak, anĕngga(h) bandaran agung, iku mulané kinĕmah,** Jsp., b., 50

sas. Jsp. en j., kawula atotowokan, kari pun j. d. babaktan kabèh dèn tunggu, . m. dinĕmak; Anb. 72, atotowokan en an wikan tjinĕbak matjan, Anb. h., pun lawĕg kawula kèsah, njĕndjata ing tidang kañtjil, tan uninga putra tuwan sampun itjal; Anb., J. amba katungkul mbĕbudjung sangsam kaiah „punika nggih tan tĕbih, pun jusup tĕngga landosan, tan njana jèn tun (?) déwé, wikan² wus tinĕbak, j. dèning ing matjan, matjan sunbudjung lumaju, nging amba mångsa kandĕla, Anb. p. k. sami bĕburu.

[Balinese script] of tuwèksa, passieve vorm v. e. vroeger nuwîkśa, in pl. v. anuwikśa, B. Z. 27, 24 (parikśanĕn; vgl. pratuwèkśa), onder de daçaçîla en verkl. met wruh ulahing hala haju, ambĕking para, Wtb.; Nw., asih si panangani wong (? jav. tupiksa), Ws. 17 b., *naar* iemand *omkijken* om te zien of hij werkelijk dood is, Ww. Z. 2, 6, 6 (bis.); **anowèksa**, z. onder tjaturparikśa; **nuwèksang kapibih**, de vorst, het niet geloovende, ging *om te zien naar den aap*, dien zijn dienaar meende op zee dansende gezien te hebben, T. Z. 3, 44; **nuwèkśa**, T. Z. 2, 16; **anging adjĕng katuwikśa dingin**, R. m. (R. K., tinupikśa), vgl. turèkśa.

[Balinese script], s., salwirning atwas i jawa, turuhungan (*hol?*) i djro, Bh. 19; **kunang anak bhagawån pulastya i sang wirudi, nyang odwad, salwirning odwad, sakwèhning rumambat, mwang dukut, pĕtung, nyû, tal, gĕbang, salwirning twaksâra, nâhan tånak bh. p. i. sang rudi** (sic), Ag. 62; wĕka lawan sang wirudi, mĕta graja, sara, lirang, (luk)mapro, dut, pralada srĕbĕt, Tjt., 72; z. wanaspati.

[Balinese script], *stomp* v. e. boom, v. e. lichaamslid b. v. v. e. afgehouwen wiek, *tunggak, *tĕnggĕ' (lamp. tuhot en tuhĕd, tag. toór, bis. toód, alf. tuûr en tuûd); **tuwĕd baöng**, de kajĕhan kutu, waarop de singul gesmeerd wordt; pĕnuwĕd, nm. v. e. middel tegen de maden in een wond, verondersteld alleen in 't bezit te zijn v. Mahomedanen, die zonder 't gewonde beest zelfs aan te raken, ja zelfs op een afstand, het zouden kunnen genezen; het is een m., die zonder geneesmiddel 't bloed en de wormen doet uitkomen; **mĕnuwĕdin, pĕnuwĕdin**, *op* iets *zulk een middel aanwenden.*

[Balinese script] (?), **sinĕbit twadi** (b. en een jav. hds. wad) **dèniranduduť ja**, R. 3 Z. 1, 8 (kadi manjĕbit akah antuk dané mangĕdĕng ja, lwir njĕbita a. antuk ida m. ja, kasibak tĕka uwèk laûť tĕka kĕdĕng).

[Balinese script], s., antw. op jåwat, z. ald., vgl. Bh. 81.

[Balinese script] (?), **patlĕsanira tinûwut ungkal** (sic. in pl. v. wungkal) vermoedelijk *neérgelegd* op een steen, v. iemand, die een bad neemt, Hadji D. 52, vgl. onder wadana.

[Balinese script] I., mal. of jav., *aluin* (bis. id. en talawas).

II., zekere licht-gekleurde hout-soort voor krisscheden (wrightia pubescens); ook gĕntawas; lĕlasan mĕngantung, raadsel op de vrucht.

, z. katawis.

, onder de visschen (vgl. sund.), *waradja, *drĕsana.

, R. 7 Z. 12, 16; 21 Z. 8, 2 (lĕs; bat. toras, *oud* en 't *hart* v. e. boom, mal. tĕras, sund. teuas, lamp. tijas, tag. tigas en jav. atos, katos, 't geen verklaard wordt door de bet. *hard*, in 't mad. aan galih, *hart* v. e. boom, gehecht); **atwas,** B. Z. 12, 19 (kowat), 2° *hart, gemoed,* Sut. Z. 40, 4 (rĕdaja); deze beide beteekenissen ook in 't jav. en mad. galih, *jav. tyas ook in Sasaksche geschriften, maar een hnds. v. Anb. heeft steeds twas, W. Z. 21, 5 (ati, angĕn, manah), B. Z. 95, 20 (ati, lwadiśta), Z. 99, 9 (ulunati); **twas²ning wĕsi,** R. 21, Z. 9, 5; **twasning mègha,** Sum. Z. 40, 2; **tan tahĕn twasĕn,** W. Z. 14, 15 (da madjangka ring manah, tan gigisĕn, mapatlasan manah); **twasira anglampahi duhka nastapa,** ter belooning v. 't geen zij verduurd hadden, Tjt. 77; **patwasin,** *tulungĕn.

3°, kapagĕhan, B. Z. 1, 6 (atwas).

II., in pl. v. tos, Smw. Z. 9, 2.

, **tĕwas alisuh,** W. Z. 12, 7 (mapakolihan tujuh, sok mabaān t., molih t.); **tĕwas anglih,** Z. 16. 10 (makolihin tujuh); **tĕwas tjampur inutjap,** Br. Z. 29, 14 (matĕmahan tjuté inutjap), Kam. 12 m.; **tĕwas ipun nongosin** dat **geld** is als ware *de belooning voor zijn* bij 't spel *me... blijven*; **tanpatĕwas,** tan mapakolih, A... Z. 28, 3, Ar. Pr. 31, 6, 9, bis., Br. Z. 48. (vgl. jav. tuwas); **nora matĕwas,** *nisphala; **matĕwasin sakit,** *mapihutang lara; **sipi dènta tanpanĕwas ing alara,** Sut. Z. 10... 2 (bas kaliwat ban i dèwa tan mak... lihin né kasakitan); **tĕwasĕn,** *beloonin...* Was. Z. 1, 35; **katĕwasa tĕkapnya tan h... lang,** B. Z. 2, 32 (kèto pakolihané ban... tan matinggal, phalanya baānnja nor... tyakta); **tĕwasin tijang,** *beloon mij;* **kap... twasin,** *kakwèhan; **anĕwasakĕn waràdhika** aanh. onder kiśna; **patĕwasin,** *tulungĕ... (vgl. jav. pituwas).

, I., *arm, behoeftig;* **i tiwas,** *daridra; **pan tiwas** en **pan sugih,** eigenn. v. twee broeders, de helden v. e. kinderverhaal z. onder tuwuk, ginada.

*II., Br. Z. 21, 24, R. 14 Z. 2, 15, B. Z. 73, 4 (katunan, gĕtap, iwag, kadaha... jav. en mal.); **amrih tiwas,** B. ald. 26 (ma... djadjarah dahat katunan, ulahé gĕtap... aanh. onder gaṅika; **katiwasan,** *onvermoge...* v. e. debiteur; **lwir wwang katiwasan,** *kadi kahuwan.

, I., tuwès of towès; *sneê* in 't gelaat zooals bij de Afrik. soldaten (batav... torès); **nuwis,** *kerven* visch, niet doorsnijden; **buka tuwès,** *kadi hinarit, vgl. tuwih.

*II., sas., bangun: **taèkangna auing p... sisi, pasasangĕt tuwès** (sic) **ngasa** v. Gran... tang, die in zee dreef, Tjp.

[Javanese script] (?), anu (b.: ana) **kawĕdi matangandak twastèng rasa kawikun,** weshalve ik ongerust was om d. zin uwer boetedoening, W. Z. 6, 7 (ada kadjrihin makakrana dĕp tjainé tkèn putusing kapandita(n), ana djrihin bapa manawa tjai nĕlasang bwat kawiratiné, wèntĕn kadjrihin karaning mangko manah tjai masadya kapanditan).

[Javanese script], s., uṅḍahagi; Adip. 116, schept Triçirah om Indra te bemoeielijken, Ud. 4; **wiśṅu pwèka pakaçrajang** [Javanese script]**mara dhik mûdhânikang kèçawa, mahjun konĕn amangpangé asura dèning çakra dusiâdhama, çatruning** [Javanese script]**suraprasâsta mamati daitya sĕḍĕng tâpasa, ngûni twastasuta triçira ja tikâ pinrih pĕdjahnyèrikâ,** woorden v. asura's, die vergramd zijn op Indra, Hariç. Z. 11, 12 (Muir I 268), syapa karikâ wĕnang mapaga çakti surèndra nihan, sira ta humâtyanang triçira ngûni rikang patapan, makaçaraṅoṅḍahâgi hamadung pwa gulûnya pĕgat, Rm. Z. 20, 6.

2°, z. onder arjjama.

[Javanese script], *depositum* (z. onder nyâsa), Adig. 25 enz., 17 m., 21, v. e. persoon, R. L. Z. 1, 111, 92; **patuwawa,** Sdj. (vert. v. nikśèpa; jav. patuwawan, z. hds., ed. Gunning, 71 a, r. 8; bantĕnsch تنواوين z. pijagĕm II aan 't slot, ki nakoda tĕmbung, amba tawawa ing tuwan wijosipun amba punika atitip banḍa ḍatĕng ing tuwan, Anb., m., 158); **hĕbun hana ri tungtunging trĕṅalaiangkura patuwawanèluhing hulun,** *zij de plaats, alwaar mijne tranen ter bewaring worden gelegd*, Sum. Z. 7, 16; **tinuwawâkĕn ing wanèh,** *aan een anders zorg toebetrouwd worden* v. d. eieren v. d. taḍahasih, Z. 10, 29 (T. b. Z. 4, 77, v. de eieren v. d. kuwong, die den raaf worden toebetrouwd: vgl. onder tutuhu); **âdhikśimâ** (hds.: adisimâ), **sima sinandâkĕn, drĕwèning raré uwuh² tinuwawâkĕn, matuwawa tanpasâksi, matuwawa sinâkśyakĕn, drĕwèning brâhmana tinuwawâkĕn, drĕwèning ratu tinuwawâkĕn, ikâ ta kabèh, tan hilanga, jadyapin kabhuktiha tuwi, katĕka ring kadaçawarśa, manghĕlyanana kang amukti,** Sdj. (Manu VIII 49); **ikang drĕwja patuwawa, jan hilang ingalaping maling, kèli ring wwé, katuwawa, mangkana pwa kawitnya hilang, tan mang(h)ĕljanana sang tinuwawan, sang matuwawa tan malampahahĕljan, mangkana kramanya,** ald. (Manu VIII 129).

[Javanese script], jav. tawon, Ud. 11 ('t origin. śaipada), Sm. Z. 10, 36; **kulping anjar mĕkar paḍa matawwan amuhara kadadyaning madhu,** Anj. Z. 10, 2 (manjawan); vgl. tabwan en djarahan.

[Javanese script], v. d. pauwen, R. 23 Z. 12, 12 (kĕmpul); **manawwang,** B. Z. 39, 30 (manjalulong), aanh. onder kirig; **mraknyânawang** (b.: mraknyânguwwang), Wrs. str. 26 (z. tanwang en onder sawang); **mrâknyânawwang adoh swaranya karĕngĕ' tuna² tĕkĕping samiraṅa,** Lamb. Z. 15, 5 (sawat

nj a l u l o ng); **panawang** v. pauwen, W. Z. 13, 2 (p a nj a l u l o ng).

[Balinese script], **pinapan** (b.: p i n a p a g) **tinuwal tinundĕs ing lawan**, R. L. Z. 1, 53, Ww. b. Z. 1, 122.

[Balinese script], zelden, t o l u.

[Balinese script], z. t a h u l a n.

[Balinese script], nm. v. e. bediende der P â ṅ ḍ a w a ' s, in de w. is de pop zwart en draagt een wapen als een penis; in de w. p r a w a dezelfde als S ĕ m a r in de k i d u ng of g a m b u h (onzeker of k i t u w a l a n in de jav. w. dezelfde is, z. de door te M. uitgegeven l a k o n ' s, bl. 13 en 73; men kan ald. namentlijk k i t u w a lezen en dan l a n bij den volgenden naam trekken, vgl. ald. 15, 28); in een Nw. in t ĕ m b a ng wordt hij later vaak S ĕ m a r genoemd en de andere bediende, G a g a k a m p u h a n, heet er D a l a ng (fout in pl. v. d a l ĕ m?); z. onder m è n k o p o k ' a n en vooral onder s a ng s i t.

[Balinese script], z. onder w è g a.

[Balinese script], z. onder ç a t r u g h n a.

[Balinese script], Br. Z. 29, 15 (t a â g, vgl. jav. a t o b of a t o p, Bjw. a t è b en t è b t è b ĕ n, fr. s., 't substant. t è b, z. aanh. onder l è r è p, en onder t y a b, mad. a d ĕ r ĕ p, bat. t o r a p en t è r a p, mlg., r e z a t r ă, sas. k ĕ n t ĕ r a p, mak. t è r a q, bug. t i ng k a r o q en t a é r o q, sund. t é u r a b, bis. t i g a p, tag. t i g a p, h i g a b en h i k á b, *gapen*, ibn. p a n è g g a b); **atwab**, Br. Z. 2, 10 (ng i n u m!, nj ĕ r è t!); **matwab**, R. 23 Z. 12, 4 (m a b ĕ h ĕ n t é, m a ñ w a b, m a t a â g); **mèghâtwab lot mutah warṡa**, Gh. Z. 716.

[Balinese script], B. Z. 3, 20 (a m b a r a), Sut. Z. 46, 4, W. Z. 25, 8 (l a ng i t); *verhemelte* v. e. ledikant?, T. Z. 3, 21, naast t a r i ng; **lwir manawak tawang**, h a n a w a ng u n ĕ ng, B. Z 17, 2. Z. 15, 12 en 16?; **tawang**[2], R. 23 Z. 4, 6 (l w i r a m b a r a), vgl. onder s a w a ng; **tawwang** m. c., Sut. Z. 106, 2 (a m b a r a); **tanpèndah kadi kĕmbanging tawang** v. schitterende kleeding, Smw. Z. 11, 3; vgl. a w a ng [1]; **sanggar tawang**, een s a ng g a h v. bamboe opgeslagen en slechts voor 't feest dienende (z. l u m b u ng en t u t w a n), met 3 r o ng a n's. voor 3 hoofdgoden, B r a h m a, Ç i w a in 't midden, en W i ṡ ṅ u; **nihan tatakramaning brâhmaṅa wâlaka knèng patita, durung anasar krama, pamahjunya, adikṡawidikrama. lwirnya angadĕgakĕn sanggar tawang rong tiga ring kahjangan pusĕh pangastulan wangça brâh(m)aṅa kasĕmbah dèning paṅḍita. manggah sutji, 7, soroh, dèn agnĕp, mawèdya magaṅna (?) matjatur, gnĕp upakaraning sanggar tawang, bantĕn ring sor guling pabangkit asoroh padudusan gnĕp upakaraning padudusan, soring sanggar, glar sanga. pagnèjan, mwah pasasajutan, pinakadinya sasajut tjatu, durmanggala, prajaçtjita luwih „angilangakĕn tjutakaning sarira, manih maduluran madudus manawaratna, sang mahipurohitanira wnang angaçrènin, ri puput samangkanâ, mapudyalakrama asuradaja mangkana krama sang brâhmaṅa katama tjuntaka duking kari wâlaka, jan nora samangkanâ

kadi linging sastra iki, tatan sajogja sira amudji* wwang mati urip, mwah amudji ring kahjangan rèh kari maäwak lĕtuh ling sang hjang sastra, tlas, fr. bpl.; gagakatawang, z. onder hajam wuruk.

II., z. onder taü.

III., in pl. v. tawwang; panawangnikang mrak, aanh. onder tjutjur, z. onder sawang; tawang sari, eigenn. dochter v. d. dukuh Windusara, Djpur.

ꦠꦼꦁ, jav., klir; tawĕng*, atjtjhâdana; pun tawĕng sinom, eigenn., Ws. 7; matawĕng* wrĕkṡa en tinawĕngan wrĕkṡâgung, *awing²-in taruwara; atawĕng* hima, Sum. Z. 1, 14 (mad nawĕng, lommer, mal. ناوڠ, bat aüng; z. tawung); tumawĕngi, Bh. 48, 75; mèga nawĕngi surja, Jsp. j.; nawĕngin bulan, aanh. onder lĕkah; manawĕngi, *angrahabi; nawĕngin, *angawara, *angawaraṅa *humawĕ, aanh. onder gĕdong; tinawĕngan ng ima, *asong djalada; tawĕngana ngunun, Wd. 33 (vert. v. mâm gopâjantu); katawĕngan, *kalamukan, Sut. Z. 114, 11 kawaranan); rawi katawĕngan ing lamad*, B. Z. 96, 2 (sinaputan ing ima nipis); ri gĕdĕngira sang hjang prabhangkara tan katawĕngan nirada, fr., majung katawĕngan, z. onder majung.

ꦠꦶꦁ I., wand, beschot?, *djamanika, Br. Z. 5, 1 (upatjara, tĕmbèng, ali², parba; jav. vert. tĕtèbèng; vgl. jav., tag. tabing, voordijn of hangtapijt, mad. wand, beschot); sĕlaning tawing en sĕlaning tarip (of tarib) v. 't verblijf v. e. weegluis, Kam. (T. b. Z. 4, 47, tariping çajana, maar ald. 72, sĕlaning bahan, vgl. tawung, T. a. Z. 3, 3, sĕlaning tarang en taring); atawing mĕka gumiwanggiwang, Ww. b. Z. 3, 29; matawing, *aliṅḍungan; *atawing* tjrĕmi(n), W. Z. 14, 7 (mahalingan mĕka, ikang pajasan makawarana, matawing mĕkâ); atawing wastra, Mal. Z. 3, 72 (mailidan antuk kambèn); atawing tjurik, aanh. onder wisonita; anawing, W. Z. 31, 2 (nabĕng, nabing, ngintip); *anawing, de handen voor de oogen houden?, Br. Z. 16, 16 (vert. onzin; jav. vert. mubjar, anglimput; vgl. tèbèng); katawingan, v. d. arm, Wir. 56; sakasangga dèning prĕtiwi sakasongan dèning akasa sakatawingan ing pûrwadakṡiṅa, Djpur.; *tinawing v. een grĕha danta, Sm. Z. 26, 12 (parbanja).

II., hatawing*, Wtb. III. 3 m. 11 b.; panawing, eene vrouw v. mindere kaste, tegenov. babĕtjik, Kid. Pam. Z. 5, 16, waar 't proza sor heeft als vrn. = sĕntiran gebezigd.

ꦠꦸꦁ, *jav. (aling², vgl. *tawĕng en tawing), T. Z. 3, 4; tinawung, aanh. onder tmu; panawungan v. e. vorst, Hadji D. 94, z. taüng.

ꦠꦸꦁ, z. onder tawang.

ꦠ꧀ꦮꦁ I., ontzag; tan wring twang, W. Z. 8, 4 (ato, l. atong, takut, né baktinin; vgl. atwang), eerbied, Adip. 88, Sm. Z. 22, 13 (verzotheid op?) Bh. 38 (vgl. atong; 't sund. tuwang, alf. v. d. Minah. matuang, dienen; z. katyĕng); matwang, W. Z. 7, 3 (takut, mararĕm, masih!), *sârdjawa,

pra ṅamja; **bhitâtwang,** R. 2 Z. 6, 5 (wĕdi bhakti, asor); **ḍuh sang makada twang ing dyah,** Was. Z. 6, 178; **pinatwang,** W. Z. 30, 1 (kadjrihin); **ḍuh dèwa sang katwanging rât,** jegens een vorst door een priester, Kid. Sund. Z. 1, 16; **katwang,** *gezag hebben,* R. 6 Z. 3, 6; **jadyapin brahmaṅâtuha tuwi, jan duççila, tan jogja katwangana, mon çûdra tuwi, jan dharmmika suçila, pûdjàn katwangana djugèka,** tut. 21 (Ind. Spr. 2464); **njandang kinatwangan,** *saphala sinĕmbah, z. katong.

II., spr. .tuwang, jav., *open, onbezet* met huizen; *ledig* v. e. plek op 't pèlèt-hout, waarop geene vlammen zijn; **amba anĕḍa mring tuwan, sinunga wikan katèngong, ing lurah mĕsir patikbra, amba arsa majĕnga, ing bumi tuwan pukulun amba kèn asasawaha „sakatahing bumi m., dèn gogoha iku tuwan, sampun wontĕn ingkang atuwang, dipun rawuh ing parwata, dipun gogoha muwah, sampun wontĕn wana talun,** Jsp. j., Z. 12 (sas. Jsp. panĕḍa amba maring t. tuwan sinung wikan kabèh, ing lurah m. sadaja, ajun amba majĕngi ing b. t. puniku, a. k. d. s. wong b. m., amba kinèn asasawahan, s. w. tuwang mangko, dèpun r. i. p., paḍa dèn gaga m. s. w. w. kantun a. kènkèn; b. manirajun mijanga, ing pradja t. p. en sawijaré b. m., dipun sawaha sĕdaja, s. w. tuwang anggèr kongsi rawuh i. p., ginagaha sĕdaja, s. w, k., amba kinèn angrabĕsa); **karang tuwang,** *opene plek* zonder huizen; **patuwangan,** *ledige ruimte* op den grond tusschen twee legersteden; hierop slaapt men als er eene epidemie is; zoo ook de doorgang tusschen twee pĕplangkan's in een bak (vgl. padiwangan); **di bañtjingah sĕsĕk titib, twarada tuwangnja** v. toeschouwers v. d. gambuh, Bt.; **tinwanging tĕngah** (z. onder bĕngang); **saban dalu hajwa tinwang, jèn tuwanga sira bapa apatih sun tĕtĕk djangganira,** Tjatri Z. 1; **jèn ingsun anuwangana parawan sadina mangko tinĕtĕk djanggamanira,** ald. 22; **arak bĕrĕm ḍóq tuwang** (b.: pĕgat) **lènraq laiq,** Tjp.

I., zekere verderfelijke zeewind?, *de krampachtige stuipen* bij volwassenen (z. sarab en sawan), soorten, z. onder antu, pĕnju, sĕgaŏn, brahma, mung, kĕbo, lĕnga, bĕdjulit, bodjog, enz.; **niwang,** *buiten kennis* v. iemand, die uitgehongerd is, *kasrĕpan **katiwang² lampahé,** Dm., **katiwang² lumaku,** ald.

II., sas., slĕgata.

III., jav., **katiwang² lampahé,** Djt. telkens.

, **kĕtiwongan,** sas. *uitspruitsel* v. aardvruchten, die zijn blijven liggen, v. bollen, die ngĕĕpin; vgl. srisip.

, z. twang II.

I., z. onder règang; **waruga tinuwung,** O.; **tuwungan,** z. onder tudung.

II., **tutuwung,** jav., *indrani (?), **ring tutuwung pindang kabiri,** Djt. 17.

, jav., (prâk rĕt-vorm v. tâla! Hind.), z. ĕntal en onder latar, Anj. Z.

O, 3, R. 7 Z. 19, 25 (lajang; bat. otal): **al kandangan,** eigenn. v. e. pl., Djb.

, Bjw., jav. ĕṅduk; **ṫul lènggèt, uṅdjang, ṫul lènggèt toṅdjok** (ṫul in pl. v. nĕṅṫul).

, s., (vgl. jav.), ***bhûwanatala,** Sm. Z. 30, 10, vgl. ambaratala, mahitala, enz. n aanh. onder saptâgni; **sagaranè** (wus) **iṅanah, gumuruh toja malaju, ngungsi bumi itung tala,** R. sas., Z. 8; **tala***, in pl. v. alâtala, *verdieping* v. 't nest v. bijen of abwan's, namentl. de witte vol gaten zittende koekgelijke oppervlakten, waarin zij hunne ongen leggen; toegepast op de planken of de uimte daardoor in eene kast beslaan; hulptelw. v. vloersteenen (atala, dwang t. enz.), nesten v. v. schildpadden?; **talaän,** *tumpjatak; **alaäning glung kori,** *rĕngkaning gopura; **nĕtala*an,** v. e. kast met planken (vgl. pangtĕd).

, aanh. onder pañtjatâra, z. ntala.

I., *een touw* (mal. enz. id.), *tambang, Anj. Z. 20, 8, tali tapih, B. Z. 65, (bulang t., siṅdjang); **talining kuda,** vert. v. raçmi, Wtb. (Manu VIII, 292); **talin djaan,** *apusning açwa; **talining tjarita,** *le loop v. 't verhaal,* Sum. Z. 56, 1; **tapaktali* nta,** W. Z. 32, 3 (kĕdèpan pamatĕh nadyanta, patmuning pamatĕh kĕdèpan pundutan), niet om mijn lusten bot te vieren; **angkĕn makatatali djuwita,** T. b. Z. 4, 61; **apĕluk tali,** *ongeveer drie* dĕpa's, de engte v. 't touw, waarmeê men een rundbeest bindt; **alangkat tali,** v. de dikte van bamboe; **talin pañtjawisajanè,** *djitèndrija; **sitsitan tali,** z. onder sitsit; **pinĕgatan** of **kapĕgatan tali,** v. iemand, die zijn verloofde verloren heeft; **ingsun ta kapĕgatan tali** (bakal) **hilang ing** (ira) **jaji** (radèn) **galuh,** zegt Nusapati, wiens verloofde niet te vinden was, tot den kluizenaar van Taratè bang, wien ongeveer 't zelfde was overkomen, **Mal.** Z. 4 enz. (vgl. onder tambang); **amĕgati tali,** z. onder apus; **tali datu,** z. onder tri datu; **tali samaja,** Ww. b. Z. 3, 109 en 112; **talin çatru,** dâlani; **tali harṡa,** B. Z. 41, 3 (panĕgulan idĕp); **wonga** of **wunga tali,** z. bij ikut lutung; **èr tali,** W. Z. 35, 14 (wè mulakan, pañtjuran), **hèr tali,** Anj. Z. 10, 3 (jèh mulakan); ook èr tambang, W. Z. 1, 15 (wè tanpĕgat, wè makĕtjor, air tali): **mahèrtali,** Br. Z. 44, 6 (nalĕbut), **angèrtali,** W. Z. 16, 3 (njĕmbĕng, matalimbangĕn, makĕtjor, mantjur), Sut. Z. 43, 9, **anghèrtali** v. tranen, Hw. Z. 13, 6; **kudanira winiwèkàng hèrtaljanĕḋuni parung,** B. Z. 10, 4 (djarandanènè kaäba kajèhè tuün kapangkungè, dj. d. kaätĕh katuntun nuüni pangkung); **tatali*,** *matuntunan; **matali,** *kĕna pâça; **matali antè,** *aan een ketting* v. e. aap b. v., dien men niet los durft laten loopen; ***atali*,** Lamb. Z. 15, 6 (nora pĕgat); Sm. Z. 7, 3; **atalitalipàng,** R. 23 Z. 12, 14 (tan mari di tjarang nalingkap); **makatatali djuwita,** slechts *om me in 't leven te houden* eet ik, niet meer dan noodig, T. b. Z. 4, 61; **tumali laras,** Wir.

47; **anali*** v. water, Wrs. 99; **manaljani**, W. Z. 24, 2 (m a m b a s t a, m a n g ĕ d j u k, d j u r u d j u k é); **analjani**, B. Z. 5, 6 (n g ĕ m b a t i n tali, amasang tambang); **manaljani**, *s u m i k ĕ p; **nalènin** (m b a s t a), iemand *binden; knevelen;* fig. 't gemoed *binden* eener vrouw; **tinalitali**, L. Z. 3, 7 (t i n a n t a n); **tinalitali tinuntuning wulat**, W. Z. 16, 5 (m a t r u n t u n a n t i n a m b a n g i n g t i n g a l, t i n u n t u n a n t. i n g l i r i n g, t a n a r ĕ n t i n û t i. l.); **tinalènan**, k a b a n d h a n a; **nglalu tinalèn**, zou een verb. zijn v. a t i n a l è n, daar de a l u een andere richting uit ziet dan waar hij de kip wil pakken, *zich aan onbeschaamde en leepe dieverijen schuldig maken* (zoodat men in slavernij geraakt, hoe anders t a l i hier te verklaren?); of volgens andere n g a l u t i n a l è n; **katalinan budi kasmarin**, *k ĕ n a k â m a b â ṅ a; **kataljan**, W. Z. 6, 4 (k a t a l è n a n, k a b a n d a, k a t a l i n a n); **wwang awèwèh pihutang, atawa çèsané, mangkana tèkang winèwèhan, norana panarimané, norana patali*né atawa ja mangarah-arah, amĕmĕtwa witjâra, wĕnang palampahĕn malih, tan dadi ja saking pawèwèhnya, dèning tan uningà wong ikâ, kang winèwèhan**, Krtp., aanh. onder d j a l a k; **mĕpĕrtali**, Bngl., *eed van getrouwheid afleggen;* **mati di pĕtalèn**, *gebonden sterven* v. e. slaaf b. v.; 2e ben. v. e. t i i n g-soort, die vooral voor t a l i t u t u s gebezigd wordt en voor p a n i m b u n g a n; 3e boven s i j u, telw. voor *duizend* (a t a l i niet in gebruik; zie b a n g s i t), **dwang tali** (k a l i h t a l i), *Hadji D. 85, **tĕlung tali** enz. ('t *jav. n a m b a n g, dat in R. sas. gebezigd wordt z. onder t a m b a n g en t u n g g a l); 4e : s u k u; 5e, **pĕnalian**, sas., p ĕ m a l a r a n.

II., poetische vrijheid in pl. v. t a l i n g a als vertal. v. k a r ṅ a; **karṅa, sang sugriwa nuljatangi, èling èng raga, ginaũh kumbang tali „wus ginaũh sang s. wus malĕsat kumba(ng)karṅa akanin karna nirpĕgat**, R. sas vgl. een diergelijke vrijheid l a m p u s.

[Javanese script] I., R. 1, 18 (k a l a h; sas., lamp. en bat. id., mad. t a l o q); **talu musuh**. O. **talu ta ngko dèngku**, m. v. e. p a n a w a r. Us. **apa(wa)sarpinakènâsti, tan hana mawèh larâmbĕk ri padanya djanma, ngunini ring anakbi, norâwajuh tang wwang ringkâna, tuhun tan katalu, tan kadi sang andyanmano** (a n y a m a n â h, te lezen?), **matjèwa(o)t sarpiṅi punah, mangkana ikang anakbi ngkâna, tan hana wihang sawuwusni lakinya, bhakti suçila satya, tan hanâlaki pingrwa rakwa, tumût mati jan mati lakinya**, Brh. 87; **nâtjâranyastrinèsitah** (?) **tâtan hana wajuh ngaranya, nda tan katalu tâtan kadi sang andyanmano, matangnya wruh pinakanghulun jan katalu kaki handyanmano, huwus sarika munggah rijumahnya, apa kunang gawé rasika ring pâpa, gèrènggang pjar, alajû ta ja midjil, udjar stri rasika sangkèng hèng, syapa tikâ munggah ring pâpa, aparan ikâ rĕmĕk, hanangkènghulu sang ibunya, awĕdi glĕngana dèni strinya rakwa rasika jan mangkana, kalinganya, katalu sang andyanmano, tâtan mangkana tèkang**

rwang ring kuruwarśa, anpanunggal, atyanta ljuga ri dibjanya, ald. 71, vgl. Hr. Z. 3, 1.

II., **taluan,** * tâlu, *verhemelte* (z. langit[2]), lat gezwollen is bij djampi; **taluänan,** *daar-an' lijden*, ook **djampi taluänĕn?**; **talwan** aast tjalon; **talwan kalikukun, t. tjandana,** ijstsoort-benamingen; **talwan dak nangka, ta-wan tjitjih talang, talwan tjitjih pungut, ta-wan dil giling, talwan idjo gading, talwan il bubuk.**

III., **talu wanwa moni,** onder de omina, lr. Z. 21, 13 (gagak mawuwus, tatabu-an ika maswara; jav. vert. daladjat won, sasmita awon).

ꦠꦭꦸꦁ, s., *'t verhemelte*, Pabr. 16 b.; bov.

ꦠꦭꦺꦴ I., *te ver* gevorderd b. v. iemands maak in de opium; **kadung talo mĕlumut** . e. tèmbok; **tjampu talo,** behoorende tot e pudak satĕgal.

II., z. onder * talu.

III., sas., kanti; **talo** (b.: talon) **basaq mah** (l.: tipah) **galĕng** (b.: galĕng gu-ing) **kĕmbi,** Dtd. Z. 7, 7, aanh. onder bo-as.

ꦠꦼꦭꦃ I., R. 5 Z. 7, 10 (slagan); **bĕ-lh atĕlâ,** 23 Z. 10, 2 (ĕngkag rĕngat, lĕk ĕngkagnjané); **wintang lĕjĕp ri hiring-g gaganârddha mingsor, ngkâné tĕlâtĕlani-ang gaṅa lindunganya,** Rm. Z. 13, 11; **ku-ĕng sira sang liningling, mahâtiharśa, jaja vir wasundari „kalahrwan bĕlah atĕla(lé) bèng warśa,** Spt. Z. 5, 292.

II., sas., naast bantat en bĕtah.

ꦠꦭꦶ, (sarira en boga), 't *pudendum* v. e. vrouw (suruk en śarira; z. gĕmblèng en vgl. onder tĕki); **tlin djaüm,** 't *oog v. e. naald;* **tlin mata,** de *binnenhoeken v. 't oog*, waar de gom meestal zit; **tli tutuhin,** zou de tadasih in zijn bronstijd zeggen.

ꦠꦼꦭꦸ (tiga, oorspr. bet. z. bat. Wdb. onder pira), neemt vóór hulptelw. alleen nog een *ng* achter zich, b. v. **tĕlung bĕsik** (tigang siki), anders niet, **tĕlu bulan** (tigang sasih), *drie maanden;* **nĕlu bulanin** (nigang sasihin), z. onder bulan; **bwin tlun** (malih tigang raina), *over-overmorgen* (bat. patoluna, mak. ritâluna); **i tlun** (i tigang raina), *drie dagen geleden;* **pĕtĕluan,** *driesprong* (z. tlutug); **matur bakti pada ja mapang tĕlu,** *ieder hunner bewees 3 maal hulde;* **nĕlun duwa 3 tjèèng,** zout tegen 2 tjèèng baäs, 't geen natuurlijk duurder is dan ngapit; **ngatĕlun,** *om de 3 dagen*, aanh. onder ngès; **pĕtĕtĕluan** (pĕtĕtigajan), *met hun drieën;* **nĕlon,** ⅓ *v. d. opbrengst als loon voor bewerking ontvangen* zooals in K. A. (z. tandu); **bwin tĕlunannjané, ja rĕko tka ka djumahé pan gĕmplĕk,** *den derden dag daarna;* * **angatĕlwani,** B. Z. 105, 6 (adjaka tatĕlu); **patĕlun,** * tribhâganĕn; **buka tong madji tatĕlu,** v. e. onooglijk paar, aanh. onder nadi en vgl. onder swatah; **kala tĕlu** (op galungan, omdat er dan 3 kala's zouden zijn volgens sommigen); **nihan tatrusaning uku, jan angkĕn ukuning dungulan sira abajakala ana ring kala tĕluning dungulan tngangé**

bĕnĕr, saika sang añdjĕnĕng ratu adji ring bali, Us. b. 56; **marmané asing añdjĕnĕng ratu ring bali aglis pdjah apan ja ri kala tĕluni dungulan, tan ana abajakàla,** ald. 57; **mwah jan ri sĕdĕk kala tiganing dungulan, ring dina, a., wa, irika sira wnang apratjaru abhajakala mwah sawadwanira kabèh sakaputĕraning ràdjya bali, pada asukan² amangan anginum, pada maring pradèçanya sowang², tur ja pada mbakta babantĕn maring pangabhaktinya ring dèwa, mwah saha pèpèñdjoran maring ibuhuya salawang²,** ald., vgl. aanh. onder d j a j a s u n u; s a m b u ng t ĕ l u, aanh. onder i j a n g en b a r è s b è s; **tuhu lingning sang siddhajogi nĕnggèh tan tĕlu pat pinàçan dèning krodhasmaràngdé tyadjanti bhogi,** T. Z. 2, 49.

, s., l ĕ n g a, Kr. (ook in 't hds. v. Holle, dus in pl. v. t a i l a, vgl. g a p u r a); **sĕdĕngnya manĕwĕ'² dagingnya marabas rudhiranika ring angga rantajang tibàkĕn ing apuj ri kuñda kumutug kadi tinila tĕkapnikang daging,** Rt. Z. 5, 2; w i d j è n, aanh. onder g h r ĕ t a, p i k en d a d a k; z. t è l a en onder k r ĕ ś ṅ a.

, *oorvuil* (lamp. *doof;* z. t u l i); **bobahé tkĕd katilu,** Bngk.; vgl. onder p o l o en n g l u l i; **paniluün,** *oorlepeltje* (p a n g i r u k a n t i l u).

I., **atula,** aanh. onder g u w u g; **nula,** iets *oplichten,* naar boven werken, door er iets onder te schuiven, vgl. n g u n t i t; **pĕnuláan,** p ĕ n g a n t i t a n.

II., z. onder t u n g k a.

, s., p a n i m b a n g a n, *weegschaa.* *Libra* (z. onder r â ç i); **katulâ,** t a r a d j u (*ja id.); ook t û l a, **adwandwajuddhika tûla,** B. Z. 30, 6 (l w i r t i m b a n g), Sum. Z. 10, 16 t a m u l a, *t u m i m b a n g.

I., Ag. (vert. v. w â d h i r j j a), R. 21 Z. 2, 11 (t i l u; sas. t u l é, tag. a n t u t u en t u l i, bc. t u l í en bat. t u k k i k, t j u r è k, maar in Dairisch is t o n g k i k, b o n g o l, evenzoo is mad. k o p o k, *doof,* maar jav. *oorvuil;* vgl. ook mal. t o r è k); **ikanang iwak tuli ja tan tulus tuli,** R. 14 Z. 2, 9 (n o r a n a t u h u b o n g o l, n o r a m u p u t l a n g g ĕ n g); **tuli²ning pisang,** Adig. 55 o.; **apituli,** B. Z. 26, 14 (m a p i b o n g o l), R. 23 Z. 12, 8 (m a m b o n g o l a n g, m o n g o l ² a n, t u l a k ²); **kapatuli,** z. onder k a p l ĕ n g ĕ n, R. 6 Z. 4, 4; 21 Z. 5, 11 (t i l u ?); Bh. 2, 58, aanh. onder t j è t r a en w u l a n g u n; **papakana tulja²na,** van de slapen bij hoofdpijn, Sum. Z. 11, 4.

2°, vrn. = b o n g o l (mal.); **banju tuli,** jav. Us., z. onder b o n g o l.

II., jav., *t u l u j (mad. d u l i; in sasaksche en javaansche hds. ook t u l i h, t u m u l i h enz., vgl. d a s i h, s a s i h, w a r i h, s ĕ l a s i h, s u n u h, onder s û n u, en n u h, onder h n û, waar de h als in n u h den klemtoon op h ĕ n û, moet vervangen, terwijl bij de andere woorden, behalve bij s û n u, de lange klinker de reden schijnt te zijn); **tumulih,** *d r â k, *t u m u n t ĕ n; 2°, w a l u j a en t u l è n; **numuljang,** *van iets* t u m u l i *seggen;* **pandé tumuli** b. v. (vgl. jav. k u l a r a j i s a m p è j a n t u m u n t ĕ n, waar het s o d ĕ t is).

III., s. (tûlih), panuli (*Ww. Z. 3, 64 en 5 bij het teekenen v. patronen), vaker paulyan, *penseel* v. kattehaar; **jèn uti twah ados** (i dèwa dadi) **warna, apang ijang adi panuli** (tityang talĕr mana di paulijan), tot 't meisje, waarop hij verliefd, *indien gij in een latere menschwording verf ordt, dat ik dan een penseel zij,* Swg. 34 'gl. onder tjangkok en ijang), luûng mawi, mangrèka wajang mapindan i rangkésari, z. panĕlak, panjawyan, tah², pĕngutik en pèn.

IV., **katuljan**, geraakt door een wapen, Tjt. 3. 69, 70, 72; **nuljang**, z. onder dadak.

, **matulu***, *bij hoopen* v. bedelaars ı een duren tijd, Dd. Z. 1, 5, 20 a.; **mĕılwan** v. e. groote menigte; **sagèt gijur ıatulwan ring djro kuta**, U. Gj. 61; **makuûg ıatulutulwan, karungukèn wong djro puri,** t. 196.

, z. onder tuli I.

I. of tèla, s. (taila), lĕnga ınderscheiden v. *minjak, z. ald.; vgl. tila), Y. Z. 3, 14; R. 11 Z. 11, 2; Ar. Z. 15, 5, ınh. onder maharddhika; **tèlaning kaju rahma**, Us. 149 en 150; **tèla of tila kusuma**, genn. v. e. prinses v. Djagaraga gehuwd oor Srĕnggarajuddha, Ww.; **tinèlaganhanin**, *kalĕnga wangyan; **tinèlan**, Sut. . 105, 8 (linĕngan), *linĕngan, R. 4 Z. , 43; **wèni nĕlĕs tinailan**, Sut. Z. 105, 8.

II., **tèla***, Ar. Pr. 50 o, (jav. tĕtèla?); **èlaûng**, iets *in duidelijke bewoordingen uitdrukken,* zoodat ieder 't begrijpen kan; **kang suluh lwir rahina atètèla kang lawan**, Mal. 164 (sundihé buka lĕmah pĕdas musuhé).

(?), **tan ha(..)noli**, B. 7 Z. 2, 6 (nora ljan), B. Z. 14, 2 (n. l., tan l.), **tâmolin**, ald. (nora lèn); **tamoli**, R. inl. Z. 1, 1 (n. l.); **tanolin**, T. Z. 5, 134 (tan iwang); **tatan hanolin pamĕgat kalung***, B. Z. 89, 6 (nora mamlihang manastasang tali lèhèr); vgl. onder olin.

, jav. (iolé); nm. v. e. komiek in de w. met zeer groote klooten voorgesteld; zoon v. Tuwalèn (mal. Tolé (?), nm. v. e. bediende v. Abimanyu; z. onder butuh en tjotjong en vgl. bat. budjing, *cunnus,* maar in een anderen tongval *maagd*); **nolé**, *groot geschapen* v. e. knaap; vgl. ĕngkik.

, z. taûlu.

I., vgl. taluh II; **atalĕh**, *bedwelmd,* Sum. Z. 60, 3; **nihan muwah adjarakĕna hinghulun lwirning upâja paçtjat prakopa, ja ta ika hna(hana)kĕna dé sang prabhu, maré musuhnira, ja tikâgawaj atukar, makakâraṅa pawiroddhaning musuh mwang rowangnya, nahan kâraṅanya, totwahan** (tohan) **djudi, sawung, parih*an, mwang nitâpasang, salwiraning tah, pangan inum, inakângkâla, talĕh wĕrĕ' sakalwiraning mangdadyakĕn apatjakarâtukar**, Kam. b.; **katalĕhan**, ten gevolge v. pinang, Sbr. talèh; **awĕrĕ' katalĕhan**, Sm. Z. 22, 12 (paling punjah kasmaran).

II., **atalĕh***, W. Z. 22, 12 (sinĕlansĕlan, tan wanĕh, malènlèni).

I., smbr. taluh of talluh, *ei* (mal. tĕlor, tag. tlog, lamp. tĕluj, taluj en tahluj, sl. iklog, mak., sal., tanoroq, bug. taloq vgl. onder djan en tahulan, *hantlû; z. ĕn̉dog, adèng, aluh, sĕmbuük, onder manuk tjĕkutan); straf op 't stelen v. eieren hiernamaals, z. aanh. onder bègal; bij de bal. zijn eieren in gebak niet gewild; **dluwang taluh**, *Chin. papier* om er vliegers van te maken en dikker dan dluwang manuri; **taluh guni**, v. e. belasting v. padi, mais, katjang enz. (de jav. pålåwidjå, pålå kapĕndĕm en pålå gumantung?); **katipat taluh**, kleine, slechts ongeveer vijf korrels nasi inhoudende, kĕtipat, en als offeranden alleen in gebruik; **sĕmut mĕkadjang taluh**, benaming v. honden, die op den ruggegraat een streep hebben, bestaande uit haarkringetjes; **taluh gumi** wat 't land opbrengt aan heffingen als de padjĕg; **nañdjung taluh**, tegen een kippenei *eventjes met den voet stooten*, eene plechtigheid op 't huwelijksfeest door de pas getrouwden in acht genomen; vgl. onder dĕngĕn; **naluhin**, *in* iets *eieren leggen* als vliegen in een wond; **naluhang**, niet zoo vaak als nalujang.

2e, ben. v. e. zeer kleine langwerpige mangga en een smakelijke wani-soort met kleine pit; **poh taluh** en talur in e. grensbepaling, O. S.

3e, aan prada, *vijf* sĕping's; **ataluh**, hetzelfde als Bjw. saĕn̉dog); **10 taluh**, 1 bata.

II., jav., **katalwan**, vrn. = lĕngĕh en pu-njah (galalar. dalu, *palmwijn, dronk*): *ka-taluhan, *verzot, belust* op een vrucht, Hadji D. 82; z. talĕh.

I., (tlas), *op, geconsumeerd* (vgl. mal. *sampat; **tra tĕlah ban itjang**, *ik kan het niet op* (vgl. bat. suda); **né ada akuda nĕlahan bèja**, *dit* (huis) *hoeveel heeft het gekost;* **ma-tĕlahang**, *winâça.

2e, *arĕsik, *winasĕhan, L. Z. 2, 9 (vgl. *tan̉dĕs); **tĕtĕlah**, van een te beplanten grond (z. gĕgĕron); **matĕlah***, *maradin; *matîrtha; ***anĕlah**, B. Z. 11, 3 (mambasĕbin, nĕlahin); **nlaïn pluh**, *'t zweet wegwisschen* met een kĕkruk b. v.; zoo ook nĕlain tilu, nĕlahin gĕtih, z. onder isuh, nĕlain mata, *sapu mata; **tĕlahin**, *watunĕn; **nlahang**, *opmaken;* **patĕlahan**, *zachtkens, langzaam*, *tan asarag, *asrĕt. **padjalanané patĕlahan**; **panlahan pluh** v. d. kĕkruk.

II., **ja ta hètunikang dèça hinaranu djambudwîpa, âpan anĕlah ngaranikang kaju hanèrija**, namentl. naar den djambu-boom, die sudarçana heet, Bh. 11 (vert. v. tasya nâmnâ samâkhjâto djambûdwîpah); **tinĕlah**, *genaamd worden*, Brh. Z. 2, 2; **tinĕlah**, aanh. onder kroñtja; **panĕlah**, *naam*, Sut. Z. 17, 2 (pasèngan); Z. 31, 5; B. Z. 37, 4 (sadjnja), Sm. Z. 39, 2 (tĕngran), Wir. 9, 46; **matangnyan sang madhusûdana panĕlah sang watĕk rĕsi ri sira**, Bh. 63 (vert. v. madhusûdanam ityâhuh); **sang apanĕlah**, *sang inaranan (vgl. sund. en ja

ıatĕlah en tĕlah of tĕlanganak); **kapa-ıĕlahin danė antuk sang prabhu,** *nâmanira lé nrĕpati, Sut. Z. 3, 1.

III., * **batĕlah** of **mantĕlah,** sas., mrèrèn.

(te lezen tlih?); **wwang tlĕhĕn** (b.: ılĕhĕn) **gimbĕlĕn wwahĕn,** onder de kwa-en, waarmeê men gestraft wordt, Ag. 7, **dusun ›ĕlinė kalintang, kapitandruh ring kandaning ıami iku, apang tlĕh midartajang, mangdė ›li tatas uning,** Djp.

II., **tĕlĕh awakė buka sanda kadi rasa ong mabaăn makiba,** Djpur.

I., z. tĕlir.

* II., jav. (*krop* v. e. vogel; R. v. Eys. onder *trot,* antĕlé, in 't Wdb. van v. d. Wall ver-teerd opgegeven, tag. tali, bug. taliq), aanh. onder wulung; **èdan kawarangan tlihĕn, ›usung wudng, suwing, krangan,** War, 39; ıĕlihĕn **tlih,** z. aanh. onder pingkĕr, tlĕh ın timbil.

, jav., **manĕluh,** * agĕlĕh, in de hel gestraft; **ada atman anak wisaja nĕluh, sakit ıan atmanė kasibak uli di ĕdjit, raris tĕkĕd tabungut, gĕtihė mumbul ja pĕsu,** Limb.; vgl. aanh. onder lèjąk, z. pugpug en vgl. ook lluh.

, *de kant v. d.* pipis, *waar 't chi-neesch schrift staat,* de roode kant v. d. duiten bij 't tjontok pulangan; z. trĕp.

I., **mĕtilah,** Sbr., mĕlalung.

II., sas., uitspraak v. tilĕh, aanh. onder ›unut.

, * wĕtĕh, *ongedeerd, onveranderd,* door bederf, besnijding enz., *ongeslepen* v. tanden, *nog niemand verloren hebbende* v. e. leger, *onverkocht* v. e. waar; **kèwala tilĕhang tingkah manjamanė ring bli,** * kèwala kitâta bhaktyâkaka, R. 2 Z. 1, 47; vgl. klĕh, djĕndjĕn en sukla.

, *vervloekt, gestraft wegens heilig-schennis* zooals b. v. wegens 't lezen v. heilige boeken, * hila², aanh. onder suûn (vgl. mal. en jav., z. manuh); * **tulah alangĕ',** Sm. Z. 26, 3 (sakit ulangun); **sang anuman kè-wĕh kalangkung anaradjang èng sirah, èh sang nata arsanipun ngalih kutu, adja kĕ-nèng tulah, sun pètna sirahnèki „sang ra-wana tan kagiwang, sang anuman mupuk (gutuk) sirahé sang adji, èh ta sira sang ahulun, iki kutunė galak, tur agĕdė adjrih, manira andulu, lah iki dĕlĕngakna, sang r. tan kagingsir (gumingsir),** R. sas., Z. 11 (boven 't hoofd v. e. meerdere te tasten is niet geoor-loofd); **nulahin,** iemand *wegens heiligschennis straffen,* iemand *ongeluk bezorgen* van iets heiligs; **râdja pinulah,** v. e. vloek die iemand treft wegens 't uitschelden v. e. voornaam persoon, R. sas., Z. 3; **sanghjang râdja panulah,** de godheid, die de amrĕtâñdjîwani bewaakt, Nw.; **hjang râdja panulah,** Nw. c. bl. 15 b., omstrengelt de voeten v. Bhîma, zoodat hij flauw valt, ald. o., 26 b., Dd. 18 a.; **wuwusé batari radja** (namentl. kunti), **tabé² sang-hjang baju, umunggah maring bunbunan, tan kĕna radja pinulah,** toen zij door Bhî-ma op 't hoofd werd gedragen, om hem te vergezellen naar de kawah ter verlossing van Paṅḍu, Bs. bl. (zij vraagt namentlijk verlof

aan Bâju, Bhîma's eigentlijke vader), vgl. onder sarik en manuh.

, z. onder tuli II.

I., **mangaran gunadèwa tanpanolih**, B. Z. 14, 2 (ika tan ljan); vgl. R. 1 Z. 1, 42, 68; 3 Z. 1, 5; B. Z. 75, 7 (noranânglĕwihi), Sm. Z. 20, 11; **tan katolih pwa dènta,** *toch stoort ge u er niet aan,* R. Z. 4, 18; **tanpatolih,** *alalis; **tan tolih,** B. Z. 16, 9 (nora karasa, tanpanaĕn, twara manolih).

II., jav., **tan tolih,** *onverschillig, zonder zich te kreunen aan,* B. Z. 16, 9 (twara manolih), T. Z. 3, 40, *lalis, van in een brand omkomende vogels (z. onder adjar), R. 10 Z. 1, 2, d. (nora inèman, tan katrĕṡṅa); 2° vermomde benaming v. d. versmaat pangkur, Amd.; **manolih,** *anolih², R. L. Z. 10, 30; **nolih,** *naar* iemand *kijken,* zich omwendende of van ter zijde; * **anolih,** R. L. Z. 10, 27 (manjrèrè); **manolih,** B. Z. 8, 1 (malijat kapungkur, matolihan), *bedenken,* zich in acht nemen; **pakanira anoliha manawi strî larangan,** Mal. Z. 3, 73; **mandĕg nolih,** bijnm. v. d. sungsang-bloem (andere mandori door aan dori te denken); **rimbit akwèh tinolih,** W. Z. 22, 5 (rètjèh makèh katjingak, sèpanan makwèh ikang strî angrobĕdi, robĕd makwèh lihatin); **tinolihing rawi,** W. Z. 23, 10 (kasunaran ing surja, tèdjan(in)ing raditya), Z. 16, 6 (sinĕlĕhan, kasaluhan); **matolihan,** *terzij kijken;* **kamatolihĕn** (jav. W. 31, kamitolihĕn), Bh. 3 o.; **djaran pan**... eigenn. v. e. vorst v. Madura onder Haj... Wuruk, Kid. Pam. Z. 1, 162 (vgl. ... hadjaran en dampuwawang).

, z. onder tlatah.

I., z. tahĕlan.

II., sas., tamban, tèmban; pĕñtja... = mĕngida zijnde.

, **talĕnan,** jav., *kerfblok* (vgl. ... dalan); **matalĕnan naka,** *alândès... kuku; **katalĕnan,** *tinaṅdĕs; **sangkur**... **lĕnan,** bbg., *geheel staarteloos* in tegenst. ... saudang.

, z. onder alas en **anawung** ... **lun,** onder *hajam (bat. en ibn. id., ser. ... tarun, alf. talun en tadun; mad. talo... *plein,* vgl. jav., aanh. onder tuwang): **talu**... Sut. Z. 29, 6 (abasan), vgl. Z. 46, 1, A... Z. 10, 53, pakubon², Lamb. Z. 15, 6 ... gal); Z. 37, *bosch?* Tj. A. 33, b.; **tinalu**... **talun,** Sm. Z. 21, 3 (pagaèjan tĕgal); ta... **lunan,** B. Z. 7, 5 (alas) Z. 40, 2 (bĕt), Ma... 300; **winĕkas (s)italun,** gaga-*rijst?* of ... *brandhout?,* O. K. IX b.; **pisang radja talun** *sumbawu (?).

, z. onder talo.

, sas., naast blĕt; **tĕtĕlĕn,** lĕn... (mal. tĕlan).

, z. onder tlu.

, z. onder nasil.

, jav., v. tulja, *sakṡât, ... **mas tulèn,** mâs djâti, vgl. tumuli... lonto.

, z. onder talad.

, **kaju mětlundag,** *met inkeepingen,* om er vast op te staan (vgl. jav. taluṅḍag).

, R. 6 Z. 4, 43 (amĕng); **umasĕ manalandang,** 7 Z. 14, 10 (umara mamalĕsaṅg); **wahu tinalandangan,** 4 Z. 1, 43 (baü amĕnga, ngatiang ngabĕtang, baü abĕtang, waü mabĕt), vgl. aanh. onder radjut, waar ook ana ta landang kan gelezen worden, maar 't hds. is niet zeer te vertrouwen.

, **tiing tlantan,** de bamboe-soort, wier bast zeer taai is en voor strikken dient, ter vanging v. herten, waarvan de kĕtèkung.

of saluntang; **manaluntang** (manggaluntang?): tumampuh v. d. Ganggâ op een bergtop, Brhm. 59.

, aanh. onder ptar.

, s. (tilitjtjha), in pl. v. tilitsa (Kern).

, *voorwendsel* (Bjw. id., z. tangkis): **matalar,** *ondervraagd worden* v. die een rechtszaak hebben; **nalarang,** nakonang sĕkĕné, *naar* iemand's herkomst *onderzoek doen;* **galur tong ada talarnya,** Djpur; **atalar'an, atut** (b.: anut) **parangan,** zoo 't schijnt nadere bepaling v. baḍawang, Nw.

en **nalĕr,** malĕr; **mangalĕ' matâku jadi jan talĕra kita mahâsurèng djagat,** Sut. Z. 144, 2 (nora tityang mangalĕm jan bhatara ngrarisang kapa di djagaté).

, z. onder taluh; **kurta talor,** Us. 317.

, **lupa ring çâsana sang prabhu katĕlĕr** (katungkul?) **among ing dyah,** Ar. Pr. Z. 1, 7; **jèn tĕlĕrang urip tjutjuné,** *apitowi djîwitanta, B. Z. 32, 8; **nĕlĕrang,** *aandringen?* bij een uitnoodiging; **wong apa ĕnto djĕgèg** (paranika bagus) **san, pantĕs pandji** (mañdji) **ada matakon** (matur ma) **nĕlĕrang** (nalarang), Bt. 173; **lĕbura(n) tanpasèsa, tanpatĕmahan, tanpatĕlĕran tanpahingan,** Us. 472.

of tĕlih, sas., dingin; **dingin tĕlih,** gĕlĕm ngĕtor, **katĕliran,** kadinginan.

I., sas., butuh (vgl. tĕluq, mal. tĕlor, *ei,* sund. tĕlur, *testikel,* lamp. tĕluj pĕrut v. tĕluj = taluh en pĕrut, *scrotum,* bat. pira, *ei* en *testikel;* evenzoo skr. aṅḍa); ook prèk; **batĕlor,** butuhan.

II., mal., **tlorning ajam kuningé pèt,** Us. 462.

I., jav., *asah, Br. Z. 45, 6; **djaga tilar subhakti; i mas tilar nagara,** gemaal v. Sĕkar kañtjana; **matilar manginggati,** z. onder inggat; **tinilar inguni wjakti,** *katinggal ing lagi²; **tilarĕn,** aanh. onder piçita (gĕdnin pésan); **nilarin palunggwan,** *tanpanganti palangka; **tinilarakĕn,** aanh. onder naparîkṣa (bĕlasin).

2°, **matilar,** h. v. matilas, *tyadjinta.

II., tular; **tinilar,** *afgeschreven,* aanh. onder wjan.

, **mpu tantular,** dichter v. 't gedicht Sutasoma, dat hij onder çrî Raṅamanggala te Wilwatikta opstelde, Sut. aan

't slot; dichter ook v. d. Ardjunawidjaja (Çaka 1031); **atulatular** v. d. zee, W. Z. 21, 12 (otjak², sĕdĕng makapatirwan, sawawa inimba); **tumular,** *gelijkende op, de gedaante hebben van,* Ar. Z. 13, 19 (vgl. tulad en tilar II), *meédoen* in 't gevecht, Br. Z. 13, 19 (mananggĕhin, maninggabin); Adip. 110; **tumular ardja,** B. Z. 36, 3 (bĕtjik anghjun²i); **tumular pwa tinghalnira tinonira tang dyah çikhaṇḍi sĕdĕng sahjoddatânihangakĕn laras,** Bh. 84; **tumulartular sira lumumpat ing kaju,** R. 7 Z. 5, 11 (maturu². nulad²); **tumulatular,** R. 16 Z. 11, 6; **atular,** z. onder tulak; **manular,** *aniru; **drĕda tantularàngĕnangĕnya tan tjala,** *zonder wedergâ?, onveranderd?,* R. 23 Z. 13, 39; **anular smara,** *gelijken op S.,* Sut. Z. 71, 5, Pam., 9, 14; **wintang anular,** Ag. 7; **asring manira tiru nda ta katularan,** T. Z. 3, 26.

2°, manulari, jav., B. Z. 76, 5 (manglalahin).

, pinulur, aanh. onder gudi.

, **nèlèr,** *niet om* iets *geven*, eene vrouw b. v.; **katèlèr,** *verdrongen* v. e. vrouw, die om eene andere verwaarloosd wordt, of van iemand, dien men niet acht, vgl. tamporat.

of tulur (vgl. sulur); **atolor,** arèrod; **nolor,** *doorloopen* zonder leemte v. e. verhaal; **nulurang** (v. dulur?), een verhaal in *zijn verband begrijpen;* **toloran,** *rei.*

, schijnt de nm. v. e. watervogel te zijn, vert. v. taratya (?); **tulurèn ajam,** vert. v. krukarmma, Tjt.

, **rangda tilarsa** of somah ilang benam. v. d. versm. smarandana in Lombokschen geschriften.

, tatit.

, **arja mar(Umar)maja mijos saking wuntat, tlorong mangagĕm wuluh gading, nulja ingangkatan** (wahin anradjang), **wuluh gading linĕpas** (lumĕpas, **abangĕt dénè alĕmbing** (gigiré nratas saradji), **gigiré rantas** (sangĕt tibanja), **tĕkèng kulit gantung** (tĕrus pulungé) **ati, modas kĕndit birajung muksa itjal** (k. brajung musna ilang), **gègèr kang wadwa mantri** (kantun kala djonggal iki), **ija ta ki srĕpa boga** (anulja ki u. m.). **ginarokan sira ki lèntos nulja ngĕmasi** (anlorong wuluh gading), **pan samwanja musna** (djitoké nratas), **djaladara tan milu djurit** (trus silitèhi) „**prabu nursèwan aglis dènya lumadjar** (musna ilang kala djonggal sarpa boga), **pan ta samja pusĕk ati** (gègèr wadya kapir), **sabala wadyanira** (sang radja n., **gunung djurang babarnya** (lumaju kasingsal²), **sama ngĕrĕp djroning wukir** (kapati dènya wĕdi), **datan kawrĕnaha** (lanu m.), **kawarnaning nagari** (palajuné londjong mimis), Djb.

of saluk (?); **manahut analuki,** R. 2 Z. 7, 6 (anggutgut maègèan).

, z. talu.

I., zekere boom, waarvan brandhout (Bjw., id., waar het hout ook voor huizen aangewend wordt).

II., zekere zwarte kleedingstof (meer te Kl. bekend, men. taloq, zekere bruine verfstof): **nalok,** *zwart verwen* kleedingstof met zekere boombast-soort, z. lĕluklukan.

I., z. onder tlatah.

II., **katĕlak,** Oost-jav., bĕdak (Anb. hds. bl. 92, langkung katĕlak panas tan amanggih banju); jav. ngĕlak.

III., Sbr. tjĕlak, waar dit *penis* bet., anders ook tj.

, *diep* v. wonden; **tĕlĕk kaninya ring tangkah makĕtjor,** *dalĕmi tatunya ri dada manumbĕr (z. onder tlĕb), v. letters, tegenov. ngampar; **tlĕk pada tatuné ban kukuné pada mangan; tlĕk kataton,** *asakit kanin; **rèh sada tlĕk pakrunajan punika kadugi tityang sarĕng saksi puniki miragijang saking djumah tityang; tlĕk ring tutur,** *satya ring watjawatjan; **mĕtlĕk,** *goed ingegrift* v. letters op de lontar; **tĕlĕkang** *sûkśma.

, jav., *spion,* *2° z. onder kèlèk; **mĕtlik,** *onderzoek doen* b. v. naar water voor de rijstvelden, nemende een stuk gĕntèng op de ĕmpĕlan met zich meê naar huis, om te bewijzen, dat hij er geweest is; de pĕnjarikan is de eerste, die 't stuk aldaar ter nederlegt; de stukken g. zijn 2 in getal, de langere op de ĕmpĕlan, de kortere bij de pĕnjarikan; **lumampah matlik,** *lumakwadûta; vgl. onder tanĕm en dĕlik.

of tĕloq, sas., taluh (mal. v. Pal. tĕloq; vgl. tĕlor), **ndéq ta burung pada tĕmah sakit, dèsa sakra andèn tĕloq kataq tagapit siq batu bĕliq, tulus tarĕmuk adjur,** S. Z. 3.

I., sas., tjĕluk (mal. id., bat. torluk).

II., **tĕluk tang djiwâgra,** T. Z. 3, 10, **tĕluk** (hĕluk?) **ing guru**(ng)?, *de bocht v. e. hals,* fr., vgl. onder luk; **tumĕluk ahidjo,** aanh. onder gurun.

III., **pamati kala, ma, ung, brahmâ wurung kala wurung, durgga wurung wastu si hanu jèn tumon ing awak sarirangku rĕp* sirĕp tluk dungkul tka wlas asih.** fr. S. (mal. تعلق?).

, **tjinoran tilik,** Adig. 70 b. enz; **niliki** (v. tilik). Bjw., ngitjipin.

2°, nm. v. zeker sieraad, genoemd na de glangkana, Smw. Z. 13, 42, Z. 14, 15, 14.

II., **atilik,** B. Z. 4, 1, 2 (manĕlokin, ñdjĕnukin); **tumiliki** en **maniliki,** iemand *opzoeken,* naar hem kijken om te zien, hoe het met hem staat, z. mandutani; **nilikin,** vrn. = ndĕlokin.

, *wihang en *pamihang; **tulak*,** h. v. busan²; **tulak sandjata,** v. iets tot bewijs v. onderwerping aangeboden, P. S. 336; **tulak tkèn,** *ongehoorzaam aan;* **tan tulak,** *tar wihang; **tan tulak ing watjana,** *tan wiwal ing tuduh; **nora wĕnang tulak,** *tan dadi linangganan; **pangdaning hjang tan kĕna tulak,** Smw. Z. 1. 32; **tulak adu manis,** T. Z. 5, 104 (tatĕbus gula klapa); **tulak balakang i laku,** W. Z. 21, 10 (lwir tinimbang mungkuring lumampah, l. t. mambongkolin pamarginé, maka-

råksaka malih padjalan), **tulak balakang ikang amalakang amalakung asih**, Z. 26, 2 (mangwalĕsang pulihang mananggĕhi ikang wadwa punika né malaju ri wuri dahat manunas itja, tulak bhara ikang kasakitan nunas itja, parabĕkĕlé ja punika kasakitan ja manunas itja); **mantra tĕtulak**, tegen de lèjak's, tegen dieven, Us. E. 2 m.; **tityang raris kapilaju tulak kadèsa; matulak**, h. v. mlipĕtan, v. e. vloek, aanh. onder ĕntas, *weigeren*, *H. Z. 51, 6; Sut. Z. 33, 12; Z. 145, 4; **twara matulak ring**, *tanpambhagnakĕna; **kai tus ing ĕnjak, patjang matulak buwin, djlé' dajan iba, jèn kai patjang tulak, tan priwangdė kai mati**, T. bg. Z. 7, 23; **tulak kĕñtjang**, z. onder k.; **tulak pala**, z. onder p.; **atulak**, *manganggul; **tumulak warajang**, B. Z. 29, 16 (tumanggul); **manulak djiwa**, *pamangsilèng hurip; **manulak djadja**, Z. 33, 5 (nuludang tangkah, nuŭk dj.), Anj. Z. 28, 1 (anĕpak tangkah); **nulak bala**, z. onder sapar; **tinulak** v. e. deur, aanh. onder kisat; **tinulak**, Sm. Z. 22, 112 (singguk), *tinanggul; **tinulak**, Adip. 117; **tĕmpuhning kåladangstrå tulakĕn aparĕpĕk mĕndĕk djuga sira?** (tibaning tjalingnjané tinulak iku parĕk njĕĕb punika dané, di tiban sijung kalané ika tinangkis glisan paĕk djongkok nraris (?) dané, tibaning kalatjaling tan kĕna tinanggul sèpan ndjongkok punika dané, di tiban sijung kalané jan tangkis ika glisan paĕk njongkok wjaktinja dané); **apajapan wruh sira katulakaning wimohanåstra**, Wir. 60 (vert. v. djånåti so'strapratighåtam èśah); **nulakang** naast ngantukang als h. v. nguljang; **lagi atulakang atusan wus prapti**; Kid. Pam. Z. 1, 163; (b. 11, atular awatara, atular satilĕm tkèng parana); **raris ida mamantra, manulakang sang hjang urip**, T. bg. Z. 5, 28; **ika patulakning wwang djalu[2] ring strî marahjun rakwa adharmmasådhana ngaranika**, Ud. 125 (vert. v. bhaktånåm hi parityago na dharmmèśu praçasyatė); **lågi panulak warajang wiçèśa**, Br. Z. 31, 5 (né suba mangwangsul ru w.); **panulak**, *stambhana; **tulakan**, v. e. woord met tegengestelde beteekenis; **mangĕn tulakaning kanindaning adharmma matilara ri sang narèçwara**, Sut. Z. 116, 3 (kari ngĕnĕhang prajaçtjittaning kasĕngguhang tityang tan dharmmané antuké ninggalin linggih i ratuné); **tulakan**, ben. v. e. kris-lemmetfatsoen zonder luk.

[Balinese script] I., **nulĕkin**, *naar* iets *onderzoeken*; vgl. tugĕs.

II., sas., balĕs.

[Balinese script] I. (sukat); **kopi atuluk**, asikut; **jan hana sawahnikang wwang i pakwan ngkåna ika bañdjaran tumbur mawèha ja pamli banju så 3 ring satuluk saputthaja tanpawèha pari, låwan wnang aja, angrugakna waringin bodhi kamiri mĕndĕ skar kuning kamalagi hano ptung jan pangĕbi gagà, jadyan gsĕnga katunwan tan kna doša**, O. b. IV.

II., **nulukang**, steken in 't vuur brandhout, aanh. onder darang; **bukit tuluk biju**, ten N. v. d. g. Abang.

[Balinese script], *zichtbaar*, snah, Us. 5 b., bov., v. gambuh's of gĕgudèn's *zonder* gĕlung.

[Balinese script], aanh. onder umur.

[Balinese script], **nolèk**, iemand *verwijtingen doen* zoo b. v. als hij voor een kleintje vervaard is, zoodat hij uit schaamte weer moed krijgt of toont; hem *over lastertaal* onderhouden of *verwijtingen doen*; z. onder *lĕwĕd.

[Balinese script] of tuluq?, sas., ngĕdjang, z. aloq.

[Balinese script], **mèganâda taban karang ditu, parahu, lañtjang, djukung talaka, anak banwa katahwandija kadjadjan wrĕddhi kinddwanja makatahu aku**, s. 8 a.

[Balinese script], **atalitalika kulwan lornyârĕnggingan adjadjar**, Sum. Z. 115, 9.

[Balinese script] of **tluki**, jav., naast lungsir. aanh. onder *bulĕs, *neteldoek*, *Ar. Z. 30, 5, T. Z. 5, 117 (sutra, bc. taloki).

2°, nm. v. e. bloem, Sbr. Z. 3; vgl. onder lungsir; **matluki**, *gebloemd*, ook v. servetgoed en **overdwarsch** gestreepte ivoren krisheften: vgl. onder taru.

[Balinese script], z. onder loh gawé en talota.

[Balinese script], s., aṅdĕng² (z. onder adĕngan), djatula, kenteeken v. 't ten onder gebracht zijn der zinnelijkheid, zooals de glans boven 't verblijf v. e. kluizenaar, Sum. Z. 1, 18 (vgl. W. Z. 5, 5), vgl. aanh. onder djâtaka en dharmmawangça; z. tamâlapatra; **guru tatalika**, bal. ben. v. d. versm. basantalilaka, vert. R. 5 Z. 7.

[Balinese script], vgl. talikur; **nalikuh**, ngilĕhin; **tinalikuh**; *ingubĕl.

[Balinese script], sas., gidat; vgl. kĕnding en tataq.

[Balinese script] I., z. onder b. fr. en o. s. a.; **manalikur**, *anali bukungi (bim. tariku, *gekruld*, omgekruld) vgl. talikuh.

II., **talikuran** (te lezen tali rukuh?), Bs. bl. terwijl een weinig verder kapèng gebezigd wordt.

[Balinese script] (l.: kulattha), katjang kulatih, Kr.

[Balinese script], s., Bhiṣma (vgl. jav. talkaṅda).

[Balinese script], s., z. onder gĕlang.

[Balinese script] (z. bij wulik): **nalĕktĕk**, *anĕngĕr; **bisa nalĕktĕk ngiwasin tatit**, *wruh tumiling maninghali kilat; **nalĕktĕkin**, *op* iets *letten*; **nalĕktĕkang**, iemand *v. nabij aanzien, hem goed opnemen* b. v. om in hem den verlorene te herkennen.

[Balinese script], Bbg. kulkul tiing; *een kletteraar v. bamboe* op de rijstvelden door 't water in beweging gebracht en geluid gevende (vgl. kluntang en Oost-jav. bluntak), Sm. Z. 21, 5; Mal. 38, Br. Z. 50, 5; B. Z. 40, 2 (jav. kitiran, bangkong). Tjnt. Z. 1, **bĕdil munyanaluktak lwir glap**, Ww. Z. 3, 29, v. geweren, Mal. 417; Ar. Pr. 15, **umah raksasané tuñdjĕlin, puñn naluktak**, P. bl. Z. 6, **pañdjar ké di lĕngka ratu, mangaput dèwèk**

tityang, kènkèn tityang raris **nuñdjělin, api murub umahé tiñtjapin tityang „dadi puūn manaluktak,** Z. 7; **tluktak gujang,** eigenn. v. e. bal. prins, verloofde van de prinses, die verliefd werd op Mantri djawa; hij leed aan een zeer been en stonk, Mdj.

, **putih nlaktak,** *spierwit* (vgl. tulus); **patlaktak pětak,** *npakaskas putih; **panĕsé nlaktak** (z. raāt); **tlaktak těmahin,** allen in de verwensching, tot overgrootvader toe, vermelden; **apan kita tan wruh maring dudu, ring děnda upata, munjiné tanpasaruti mémé i bapa undah, talaktak těmahin pisuh,** Bs., **sai² djumah ngoñtjang ngalih kadjumah mamělid, pijanak arod², talaktak těmahin pisuh, manuturang tani bagja, manjanpurin, pijanak bantat makědjang,** Kid. dina (b.: dadi sai²ng, ngalih amah twara polih, pjanaké twah oros², paid² těmah pisuh, m. t. б., ban njampurin, pjanaké makědjang bikas; c.: p. toro², sai bětěk t. p.).

, z. onder sèbět.

, naast singsět; **matlikěs,** makañtjut, *rukuh; **tlikěsang kamběni,** vgl. tingkěs en z. sěsěntěng.

, **nlèkosang,** een blad, *zoo vouwen, dat er iets in gelegd kan worden;* **měpasang tlèkos,** v. e. meisje, dat 't haar reeds opbindt voor 't měbiju kukung, vgl. njaūp bok.

, z. onder siksik.

, eigenn. v. e. dèsa in Gj, 2°, nm., v. e. soort v. prabali, Us. Bal. 263, zijn mangku's, de pura Krasan (dáuh Bantang bawa) tot sungsungan.

, jav. of mal., *sluijer* bij Mahom. vrouwen (sas. tělěkung, mak. en bug. talako, Atj. sělěkung, vgl. onder těmbiluk); ook bij hare lijken; z. kěpan en sroban).

, **satalad²,** B. Z. 56, 6 (matakilan, ljan mangikih).

, *vierkant maar plat* (zonder opstaande kanten), *van bladen gemaakt bord* om offeranden op te leggen (z. alěd, kěkěbat en tjèpèr); *kleed, sluijer* om een kind op te leggen, om op te slapen, 't jav. popok, van bladen, *ulěs, kalasa; figuurlijk van woorden als tabé kulun; **talěd jèh,** *wat men vóór een tocht eet,* om geen buikpijn te hebben; **suba mangaba djadja alěd (?) pipis** *hij bracht gebak om* van den persoon, wien hij ze aanbood, geld *te kunnen leenen,* **Dd.** Z. 1, 6; **měděm matalěd don kaju;** Ss.; **malědin,** gebak *omwikkelen?* met bladeren; **ja kalingihin katalědang,** *ja tonggwanunggwan; onder alěd?

 (vgl. tělěn en hlěd); **nlěd,** *inslikken* (vgl. bat. tělěděn en tolonan, *strot, keel, slikkingplaats* eigentlijk); **maněléd;** *umělě'; **ta., tan kawasa nlěd mwah wuring,** Us. 373; **katělěd,** *kèsèp; **nělědang,** *in orde brengen* een duistere passage?, **vgl. lěd II** en onder basang; **sijupa atělědan sapisan,** *ininum hělěd pisan.

, z. onder tulad.

, jav., of tulada; *model* (vgl. tular); ook tilad; **njandang tulad,** jogja tinurun; **sĕdĕng tulad** en sĕdĕng patilandan (paladan), *sĕdĕng darçanîja; **njandang tulada antuk djagatè samuwa,** *tirunikang rât kabèh; **tulading sang atapa,** Stn., bijw., Z. 1, 94 en 95, 115; **makatulad** en **manulad,** *makadarçana; **tumulad,** B. Z. 3, 30 (maniru); **anulad,** *evenaren,* Ar. Z. 11, 1, Z. 19, 2; **anulad,** een gedicht, Sut. Z. 103, 3 (nĕdun; ald. 2, anular), z. onder samèpa; **ajwa tuladĕn,** aanh. onder upakâra (adja tumirwa); **maka patuladan,** *pinakaguru; **mamatulad** (?) *mangduhungakĕn; **mawèha tuladan,** R. 23 Z. 8, 8 (wimba).

I., *een schoffel,* waarmeê 't vuil op pleinen enz. bij elkaâr in een hoop geduwd wordt, om 't te verbranden; **tulud njuh,** z. onder njuh; **djadja tulud,** soort v. lekkernij van meel, er uit ziende als vermicelli; gemaakt door een kaü met gaatjes, Djmbr. dj. tĕmwati, Bjw. plèrèd, prĕtjĕh (drabbelkoek?); 't gebak ziet er soms rood uit door de suiker en soms groen gemaakt door de bladen van de kaju sugih, de chin. soort is geel; **tuludĕn** of **tuludan** v. lontar-bladen met deuken en vouwen, tegenov. anas; **nuludang,** *manulak, *mangdĕha, B. Z. 2, 3; **nuludang tangkah,** *anulak djadja (vgl. onder tunda).

II., **atulud,** *één rateling* of *geroffel* of de kulkulan, zijnde negen snel op elkaâr volgende slagen, één roffel duidt verwonding aan, twee brand en 3 moord of 't gedood worden v. e. dief.

, aanh. onder tjamah (tĕlĕdu volgens Horsfield zekere fretsoort, Mydaeus meliceps, mal. v. Pal. tĕlĕgu, soort *bunsing*); **ingsun gènè wong dusun, milu babuntar talĕdu,** Stn.

, *scorpioen,* de steek niet doodelijk (sumb. id., sas. tĕngĕru, tag. ototó); **buka tĕlĕdu,** v. iemand, die geen kris bij zich heeft, slechts een tjlak hebbende (z. wrĕçtjika en kĕtunggèng); **tĕlĕdu nginjah,** v. e. grond, waar geen water kan komen en vandaar ook den naam v. e. op zoo een grond gevonden djangkrik; **tabja tĕlĕdu,** z. onder batur I 3°.

, vgl. dlatdat, **patladtad,** *op verschillende tijden opkomen* b. v. v. pokken, in tegenstelling v. mabrijuk apisan; *hier en daar nog nat,* v. iemand, die pas uit 't bad komt, in tegenst. v. mĕsrijak tuh (vgl. tlatak), v. d. padi, als maar weinig plantjes opkomen, *rampal, *mapasah; **isinè lad patladtad,** v. 't vleesch v. e. doode slang *veel, ontbonden, uit elkaâr,* aanh. onder lad; **bangkèn nanipè pinah pataladtad,** Kid. Adip. c. z., **lad pataladtad,** aanh. onder lolor.

, zekere zeevisch; **tlĕdtĕd putih,** zekere grassoort op de sawah's als geneesmiddel tegen tiwang bĕdjulit (Bjw. sukĕt siluman en te Buitenzorg ujah[1]).

, s., nm. v. e. goddelijken lusthof, waarin een badplaats enz., verblijf v. Smara; **çrîning** **dyana madana ndan tan**

[Javanese script]nolih, lwir tâladhwadja manurun ja tâ padanya, Rm. Z. 27, 3, Z. 28, 8; sang munggwing ratha lingnya (zeiden de toeschouwers), manmatha lawan ratih mahasahas, lâwan [Javanese script]psara tapsari pada manunggang ing ratha mańik, singgih jan warĕg ing taladhwadja matangnya kon sĕpĕrana, sang hjang manmatha toh lihat manĕ²hta tibra siwuhĕn gring grah lwir sinangâ wirangrwang i larinta sâmpun alaris; hĕrĕn ring sakarĕng nda hajwa mawĕdin sinambat ing akûng, lwir mukšâ manahinghulun kawakawâ nda tan pahamĕngan, sotkun jan hana sanmathanta makadjampjaning lulut unĕng, tansah ring ratharatna mangrarah i râmjaning giriwana lilâturwa ri pangkwanissakĕn ujang marângliga tĕngah, ton² raçminikang pajodhara bangun pwa kangsining akûng, Rm. Z. 29, 10, b — 13; tanpèndah léngènging taladhwadja raras²i langĕnikâmangun rimang, Rt. Z. 18, 11; kadi taladhwadja kasongan, v. e. badplaats, T. Z. 2, 17, Z. 5, 53; vgl. Sm. Z. 39, 2, Z. 38, 6; lwir dèwî mahas ing mahâmrĕta bangun rati maçutji marèng taladhwadja, Ar. Z. 40, 9; tanghèh jan wasitâkĕna kalangĕ'nyèng parâsyan sakšat taladwadjâanurun ring bhuhloka karaçmining a(u)dyananika tan imba prasâritaning kalangûn, fr. (Ar. Pr. Z. 7, 11, talagadwadja).

[Javanese script], jav., analadung v. e. broeische pauw, Amd. s.

[Javanese script], sas., adĕngan; vgl. tjladĕngan.

[Javanese script], z. tlobong.

[Javanese script], z. alat².

[Javanese script] I., sas., pula; batalĕtan, mèpèpulajan; nalĕt djagung enz. (vgl. lowong tatalĕt v. e. lijk, mĕtanĕm; vgl. tukaq.

II., sas., kĕla².

III., z. onder bibis.

[Javanese script] of taloṭa (?), wwang adagang matsya loh, z. taloka.

[Javanese script], nliti, *beklimmen*, een boom zonder met iets anders hem aan te raken dan met de handen en voeten, zonder slingkad; iba pĕdas malaib (tot den aap) „kapunjan kajune iba mailidan, mĕnèk iba naliti, di djàà djĕmaka, kai buka bantĕnang, T. Z. 7. 25 en vlgd.; z. pongkod; vgl. aanh. onder tritis? (in pl. v. talitis denkelijk).

[Javanese script], Wir. 47 (jav. tĕlètèh; z. onder ambal); tumalatahi, *ontvouwen?* iemands macht, Sut. Z. 20, 10 (matasang), tinalatah, Sum. Z. 7, 25; z. tlatar.

[Javanese script], tanpatalĕtĕh, *nirmala; *talĕtĕh (jav. hds. talutuh) ikang harsa, W. Z. 5, 1 (mangibukin, ngĕlĕtĕhin; tar kalĕtĕhan en nora talĕtĕh, *niškalangka; tĕmĕs tanpatalĕtĕh, *trus tuńdjung.

[Javanese script], R. 13 Z. 2, 36 (narangtangin, nalĕtĕhin).

[Javanese script], Sbr., tlahtah, *de kinlel* v. e. hoen, Bjw. tĕlak (dat in 't jav. iets anders beteekent).

[Javanese script], jav. (vgl. *talĕtĕh), *kalĕngka; tlutuhan, *gespikkeld* v. lontar-bladen, v. d. huid v. e. albinos met zwarte vlekjes

z. mijananan), v. padi, mais of kĕsèla, *ss en dan verrot* (bratjakan?), **mowa burik alutuhan,** Swg. 100.

, z. onder talatah, aanh. onder èntong.

, Ar. Pr. 29 m., **atalutur pràp-i** v. iemand, die aanstonds een ander volgt, Vw. Z. 3, 41; **nluturin,** den vijand *vervolgen,* ;id. Br. z. tutur.

, z. talatah (vgl. onder djaré), *'uidelijk* v. e. verklaring; **nlatar,** *duidelijk, erstaanbaar* (z. tatar); **nlatarang,** *duidelijk naken* in plat bal., 't geen de helden v. d. v. in 't kawi zeggen, zooals de komieken en behoeve der toeschouwers plegen te doen, rgl. tlètèk.

, **patlatak ikang toja ring raga** '. iemand, die zich pas gebaad heeft; vgl. ladtad kĕmplong²an.

, s., eigenn. v. e. widya-lhari, Adip. 109 (Ar. Pr. Z. 21, 5 en Kunty., evenals in 't jav. wilotama, de Tjilinaja b. '. op bl. 12, evenals in 't mal., nilotama of nila utama, in welken laatsten vorm ni-aütama ook de naam zou zijn v. e. der drie uit den hemel neergedaalde vorsten!; z. onder uprabhâ en mènakâ); z. lotama.

, aanh. onder tinggĕn.

, **nalutus,** *op de been weder zijn* '. e. verzwakte; **duh mas mirah gusti mata-igi lawanin gusti madaär, panggĕlis gusti nalutus** (b.: narutus), Tjp. Z. 2, 24; **nlutus pĕdé,** *spoedig groot worden* v. e. jongen hond). v., vgl. nodos en longgor.

, s., ulâ huwi, tilitjtjha en vgl. onder tarunga en nahipada.

, **naltal,** *slaan, kloppen* de kloping om er een utik van te maken; **tangkah-njané taltal gĕbuga tudjaha bètèl tangkah blah,** R. 40 m.

, **nĕltĕl,** *bekneden;* **mĕtĕltĕl,** *samengedrukt* v. nog warme nasi of nog week gebak, om er een vorm aan te geven, z. ook bij de pangkonan.

, **niltilang,** *asring; vgl. njĕlĕtjĕh.

I., jav. (tutul), *gespikkeld* of *gevlekt* v. e. gedeelte v. d. unus, **tiing tultul,** een gespikkelde soort voor badjumat en kèlis (sas. tĕrèng tutun, terwijl dit laatste woord buwik beteekent, z. onder tokol); **nultul,** aanh. onder kaümbang; **nultulang,** iets *stippen* in 't zout, de djuwĕt, gekookte blungking in de sambĕl.

II., **nultul,** denkelijk sasaksche uitspraak (z. onder tokol), z. onder ngodjah.

, **matèltèlan,** aanh. onder tjroktjok.

, **noltol,** *pikken in* iets v. e. vogel, v. e. specht (jav. totol); vgl. doldol, gotol, kotol en patol.

, s., aanh. onder grĕsik en saptâgni.

I., z. tlugtug.

II., **lawangé tinalutug,** Stn., bnjw., Z. 5, 189 (gegrendeld?).

I., **mĕtalĕs** v. e. scheet; **nalĕs**, *beknellen* den voet. onder iets geraakt; **mèsĕm ja, sèwambara manalĕs kĕdèk ja makĕbris**, Swg. 96; **kĕdèk ja, nalĕs basang**, ald. 97; **katalès ban gunung**, v. iemand, die zich niet meer kan verroeren, ook fig. v. iemand wiens schuld zoo is, dat hij zich niet meer er uit redden kan; **mwah jan amuruput ajam, jan kĕna baŏng ajam ika katalĕs dèning guüngan, jadin ja lèb, wĕnang malih pinaruputan, saja kang amaruput wĕnang danda 125 kang sadiri, dosa ika salaé², mañdjing ring kang adrĕwé ajamé katalĕs, né satus mañdjing maring wong dèsa**, Awig², bl. 33; **nalĕsang ĕntut**, tegenov. nglumbarin ĕ. (vgl. onder klijĕs); **pĕtalĕs**, een op den grond gespannen knip voor wilde dieren zooals b. v. de katjĕpit.

* II., jav., kladi (een zeer verspreid woord, blijkens talo in 't Ns. en Samoa en ndalo in 't Fidj.), aanh. onder sidak; **patalĕsan**, B. Z. 7, 5 (pakladijan), Sum. Z. 38, 1, aanh. onder *swab.

III., z. onder gĕgirang, de vruchten voor de plĕdok.

I., jav. h. v. tlah, Sut. Z. 98, 4 (onja, *t.*); **ri tĕlasnirâdyus**, B. Z. 39, 29 (di mĕntas danèné masaliha, di sampun ida masiram), ***tĕlas malandĕp**, R. 3 Z. 2, 2 (puputing tadjĕp, muput t. njané); **tĕlasing wanèn**, *sudhîra: **tĕlasing?**, Kid. Adip. N°. 2 bl. 37; **tĕlasan**, B. Z. 49, 3 (tan hana kantun), sangkĕpan, Z. 54, 3, *sagrĕha; **matĕlasan**, aanh. onder halang; **matlasan dènira mahoma**, Kam. 10, B. Z. 20, 1; **matĕlasan**, *anggĕtĕm; **makrigu gaŏk matĕlasan**, *kapuhan angĕtĕk; **lumampah djuga paramèçwara, marari bhagawân bhisma, kumona matlasana manggamèl sañdjata, marapwan patik hadji lumĕkas makajaça huripnikang pâñdawa**, zegt Karña tot Durjodhana hem verzoekende Bhisma te bewegen met 't bestrijden v. d. vijand uit te scheiden, Bh. 76, vgl. mahuwusan onder huwus; **matĕlasan ikang manah**, *anglugas ikang hati; **mapitĕlasan** en **matlasan** v. e. wanhopige, *anghuwus: **panĕlasan lĕwihé sadya pisan**, *putusning atibhâgjamanta.

2°, **mitĕlas, pitĕlas**, misara; **né tandènan panak bapa, madan i gantos pitlas panak bapa makaruna ring bapa** (vgl. onder tatas): **paripakšané i sukardja matĕlas.**, **kapitĕlas**, *sinarabhâra; **kapitlas pangintèné mangibukang**, Meg. 4; **panĕlas kasmaranja of bwat smarané**, *tungtungning turidanya, B. Z. 3, 19.

II., **mĕtĕlas** of **mitĕlas**, *schuld ontkennen, ontkennen bij beschuldiging;* **mitĕlas pisan twara nggisi glah ni dangin; tĕlasing tan wèntĕn pisan, mapitĕlas noruna manggangkĕn** (vgl. tilas); **mĕtĕlas**, *anglugas, Sm. Z. 22, 21.

III., Smbw., idup.

I., jav., Sut. Z. 105, 8, B. Z. 82, 3 (blus), Z. 4, 3; **patlĕsan**, jav. *badkleed* v. mannen en h. v. bĕsaân v. vrouwen (pasatan, mal. v. Bndjm. talasan); * **maling tlĕs.** O. (andere O. maling kobakan); ***pandung**

tlas, nga, maling katjob (b.: kasob, c., katjod), **katumbak anjolong* kadjaruhan, angalap râdja larangan, kaparag ring langlangan, maling katañda, jèka kabèh p. t., nga**, Pg. 7.

II., **nĕlĕsin**, iets *repeteeren* b. v. een dans, *weder* iets *doorlezen, weder aan* iets *werken*, omdat 't niet geacheveerd genoeg is; **matlĕsan**, *zich door repetitie oefenen;* **nĕlĕs ka pura**, bij de verwoesting v. d. padi door de balang sangit, *een gelofte doen* iets als offerande te zullen aanbieden, zoodra de kwalen v. d. padi opgehouden zullen zijn; dit wordt door de subak gedaan; z. lĕduh; z. onder çûla.

I., grootere soort v. kwambit of kusta?, de pukkeltjes niet grooter dan miñjid en met tusschenruimten; soorten tilas nĕnipi (ĕmpuk di bangkjang), Us. 468, tilas dongkang.

II., **nilas**, schuld *ontkennen* (vgl. prirang en tĕlas II); **kowat nilas utang twara da ngĕt mambajah**, Lamb., **ira tusing ada nilas**, *ik zal me niet terugtrekken* mijn gelofte gestand doen, aanh. onder tunggu; **matilas**, *gescheiden v. 't lichaam*, **als** een been b. v. door een tijger, v. 't vlies v. d. bamboe (z. aanh. onder ĕmpung; mĕtilar); (mabalik?) *afvallen v. e. hoofd*, hem de gehoorzaamheid opzeggen; **anpatilas** en **twara kâi nilas**, *tak angas.

* III., Sm. Z. 21, 6 of 5 (lisik); **tilasing tunu**, T. Z. 5, 121 (di samping krĕnè); **an atilas putrjâdi**, *de vorstin laten loopen*, die hem noodzaakte zich met haar te doen verranden (maar uit de volgende woorden *wie al als vorst regeeren* blijkt dat hier atilar putrâdi te lezen is), Z. 5, 121 (nora las ring pramiçwari).

IV., jav., aanh. onder kikir en pala IV; **lĕsu tilasing juda**, R. m., aanh. onder drawina; **ana ngising woh tjaloring** (tjaruring), **langsat buluan srikaja, tumuwuh tilas tainé, dadi agung apapala, pinangan dèning rowang, bala lumaku ing pungkur, mangan woh taining rowang**, R. sas., Z. 9.

, **matilĕsang awak** of **iba**, *zich stil* of *zoet houden* b. v. v. e. aap, die bang is; **i matjan sirĕp nongos ning wiwara matilĕsang awaknya, mong mona munggu ri guhânya**, *humis awaknya.

, **maûlĕs tinulĕsan**, *zorgvuldig ingepakt*, in meer dan één omhulsel, v. iets dat men waardeert en tevens verborgen wenscht te houden, zoo v. d. langlang wĕngi door een verwaarloosde vorstin.

(surat), jav., Anj. Z. 2, 2 (srat, rèka), *geschrift, brief.* *wilâpa; **tulisan wĕtĕng**, aanh. onder wadjana (pĕnding), vgl. onder rèka.

2°, *tjiptarita, *tjitra, *prañaçrî, *lukis, Tjt. 22, *beeld*, Adip. 105 (vert. v. tjitra, vgl. onder molah), *teekening, schilderij;* fig wat door de goden geschreven en dus onveranderlijk vast staat; **angdé taluh gowak pakĕĕmang tekèn kokokan lĕkad twah masih gowak tulis widiné twah katĕpuk**, T. b. (vgl. aanh. onder surat); **anorakĕn tulis**, Mal. 336; **panusur tulis**, O.; **kaju tulis**, Adig. 42; **lĕmah tulis**, z. onder lĕmah; **bhagawân patu-**

lisan, z. onder tjarik en suratma; **panulisan** naast panjarikan en manguri, Pam.

, jav., Sm. Z. 26, 7 (padjĕng), W. Z. 28, 3 (paju, durus), *oprecht, welgemeend* v. iemands genegenheid, Br. Z. 34, 4 (mulus, vgl. mal.); **tulus** tegenov. wurung; **tulusa kang sarwa tinanĕm,** Wtb., waar vroeger wurung k. s. t.; **sihta tulusa,** Br. Z. 21, 3 (sukan bliné tutugang); **putih tulus,** *spierwit* (vgl. jav. nulus, z. klaktak); **tan tulus,** W. Z. 8, 3 (twara tan puput); **kaja tan tumulus asih rahu andadama ringsun,** R. L. Z. 10, 3 (mirib sing i dèwa mulus trĕšna asih tĕkèn tityang); **dèn tumulus sira mungsya patibrata,** R. L. Z. 10, 10 (wjakti puputang dèwa ngalih kapatibratané); **patibratanirânulus ing kahajwan,** Sut. Z. 107, 2 (kasatyan danèné sanirukti ring kahajon); **sulakšana manulus,** R. 6 Z. 4, 11 (lĕwih solahnira kolug, puput ing witjaksana); **manulus,** R. 5 Z. 6, 2; 6 Z. 4, 11; **anulus,** B. Z. 59, 3 (utama, tan tjinala), aanh. onder widyå; **manulus kasihnya,** R. 20, Z. 2, 2 (tĕrus trĕsnanya); **kadahatan i dèwa twara nandingin nulus kabĕtjikan i dèwané,** *atiçaja tå padanta rikanang haju purṅna tmĕn, R. 4 Z. 1, 69; **nulus wiçĕša,** *çaktimanta; **taman kanulus (?),** R. 4 Z. 1, 4 (nora nĕrus, nora nulus); **tulusakĕna?,** W. Z. 6, 8 (tutugang); **amras amitulus,** een vraag v. Djogor manik aan een schim, die pas vermeld heeft, wat hij op aarde heeft uitgevoerd, vgl. aanh. onder singha, saät, pras en sasat.

2°, sas., 't tegenov. v. lĕbung.

II., z. sangawåra.

, djail.

, s., eigenn. v. e. rĕsi, Açr.

, s., z. onder sĕlasih.

, **nlĕsĕk idĕp,** marking prana, Djaj. 5 b.: **tinalĕsĕk,** *sinĕsĕb; **katalĕsĕk,** sinĕrĕg, L. Z. 21, 8.

, **ndak tĕlĕsik tjĕngĕlmu,** B. Z. 78, 36 (kai punggala baŏngbané); **tinĕlĕsik,** v. hoofden, R. 21 Z. 7, 5 (pabalĕsat.

, sas., tĕtèngkèk, **tapatjak** of **tasawa isiq tlĕsĕk,** urĕk sangsit.

, sas., kloping.

, v. tusuk, *door den neus van rundbeesten gehaalde ring* (vgl. tag. tosok), v. bamboe-touw (z. pĕtjokot), *kluh, **katalusuk,** *kinĕluhan; **nlusukin.**

, andere spelling v. tuluj.

, **wnang amangana râdja mangsa, kadyangganing wdus gunting, badawang, karung pulih, karung mating gantungan, talawah asu sĕr,** O.

2°, **ri huwus pĕdjah prabhu çunyanagara, makangaran çri rakata bjuha, saking jaçanira prabhu purbbhasasana ngaran çri banoradja, tlas kagsĕng buminira tkaning ratunira saisining djagatnira, tĕhĕr ti(ni)nuh dèning bajubadjra, tiniwakĕn ing sâgara. pramatušta çri b., sdĕng ta sira ingajap i para mantrinira, mwah, para mahârĕsi makabèhan, amarahakĕn tatwa kaparamarthan**

bwating sastra sarodrěśa, dadi ta mataṇa çri bhuminâtha mahârâdja b., ring sang para ma(hâ)rěsi kabèh, lingnira, é sang maharěsi makabèhan, hana pataṇa raṅak sang mahârěsi silakramaning dadi wiku, wnang dadi patirthan raṅak sang mahârěsi, mwah ngamrětanin djagat, mwah né tan jogja warahěn ranak sang maharsi „singgih çri bhuminatha, ěngě pawarak mami dé çri hadji, hana linging adji rěsisasana widdhi śukśma kasilib dènira hjang pradjâpati, sinukśmakěn dènira ijang pasupati ring djawa djambudipa kling, abjajakěn dènira bhagawân purbhasomi ring at, sinawitakěn ri hadji tjaturjuga dé sang ijang jogiçwara, tatakramaning brahmaṅa riku tjèddhaka lokèng rat, mapa ta palasananya, ri sampun pada madjněng wiku, awtu tjèdangga katon tjèdangga suksma, an tjèdangga katon, salwiring, sina(ng)guh ala, kutjitangga, ila, kuśta, mala ring gulu, nwah malabělı bahni, malaběh parangan, ıalabuh air, kiněṅdat ing tali gulunya, mrang râga, aněwěk râga, aniwakakěn râga ng djurang lwah, anganjut râga ring wwèing ratnangkara, tapwan tan tulus mati, aripurṅna pada hurip, kalané samangkana, ida makrětya mati, èdan pati, nga, wiku angkanâ, wiku tjuntaka ika, tlas kabaśta aranya, kadilah dé sang hjang kalantakâgni, ur sang hjang aśtakawidi ring angga sang iku mangkana kna upadrawa ring hjang adjapati, mwah sang hjang saraswati sakśat tadah kâla mrětyu sang wiku mangkanâ ja a ngaran wiku taluwah, nga., tan wěnang mratiśta bumi, tan sajogja dadi patirthan sang amawa bhumi, tan wěnang amudja hjang, marjjâkěn dadi wiku, walwi walaka kadi ngumi*, jan těhěr kapudji dènira sang amawa bhumi, dadi wiku mratiśta bumi, jajèng lagi, tjěṅděk pisan sang prabhu, rusak kaprabhou sang amawa b., kali sangara ikang djagat, rug rěbah gring tan pgat, gring tumpur mawaliwalja, sarwwa bhûthé lumarap, sarwa dèwa malalis, ring kahjanganira, hajwa çri hadji tan jatna mratyakśakěn surupaning wiku tjèddha, mangkana linging adji „mwah jan mahjun kaparipûrṅnaning wiku tjuntaka ikâ, angilangang pâpaklèsa wiku ika, kinwan mawanawâça ring giri wana gahana, matapa masamâdhi sari*, ngartjtjana bhaṭara sûrjja baskara, asûrjjasèwana, awastra daluwang, anusup lawan kidang, makahara phalamûla, hajwa winèh ring nagara, ada satahun lawasnya, jan tutug tahunanya, mantuk ring nagara, mahupakara madudus agung manih waluja dadi wiku, tan kari kalětuhan djagat sang prabhu olih wiku ikâ mangkana linging adji „manih sang brahmaṅa wiku, tan sawnang dadi angěntas atmaning sang uttamawangça, lwirnya satrija mawa bumi brahmaṅa putus, hana ling ing adji saking pitkět bhaṭâra pradjâpati, jan hana brahmaṅa wiku, ring nagara stânanya, wiku grěhastha, nga. „jan pgat wangça tur bkung, jan sira dadi patirthan sang amawa b., mwah angěntas* para satrija ratu, tan kapariçuddha lětuhing raga, jan anjawèdana, angatmawèdana, tan kapariçudaha lětuh-

ing atma, apan wiku ika katjatrèng pâpa dènira hjang pètrâdhipa, joga mantra tanpasari, nga., pgat ing wangça, nga. „jan mahjun kaparipûrṅnaning pâpa, tka wnang angdih putra, amrasmrasan, duk kari walaka, jan sampun djĕṅdjĕng wiku tan wĕnang, mangkana linging sâstra, fr. bpl. 10 en vlgd; nihan tingkahing patitawalaka, mapa ta lwirnya, jan hana brahmaṅa walaka, alabuh parangan alabĕh agni, alabuh pasir, alabĕh ring sumur air, angapus gulu, amraug anĕwĕk angga, tampak tali balĕnggu anté, karangkèng, ngalap rabining wwang lèn, ingangkata ring pamanggahan, tapwan tulus mati, mwah tinampĕhan wé pastjirjjan (patjarjjan?) dèning wwang nitja, kinudungan kèn gulunya, ginutuk ginĕtok tĕṅḍasnya olih sudra nitjâdhama, ingujuhan ingisingan gulunya dèning wwang nitja, tjuntaka brahmaṅa ika, tan wĕnang dikṡanĕn taluwah, nga., tka wnang sang prajaguru mratyaksakĕn ulah sang makrĕtti dadi wiku; né wnang dikṡanĕn, tanana tjèdanya, duk sangkan raré, dharmma rahaju anjikut patut ing adji, wnang sira diksanĕn dadi bhasmakara, mangkana ulah sang guru amèt çiṡya, mwah tan wĕnang diksanĕn, lwirnya, anĕmbah satrija, wèṡya çûdra, anĕmbah kahjangan tan wĕnang sĕmbah, patisĕmbah'in, anaḍah ajaban satrija, wèṡya çûdra, mwah mamaṅdjak ring çûdra, katjatonan isuk soré, gnĕp satahun, patitah walaka ngaranya; mwah jan karâdjabhaja kadol sang brahmaṅa ika, katuku dèning wangça çûdra, wkasan mati sang anuku, tu tanpasantana, wkasan sang katuku sumilih ngawisèsa drĕwé çûdra ika, rèh çûdra ika tanpasantana, sira kumalilirakĕn drĕwèn sang çûdra ika, karang tjarik pahomahan, tur amaṅdjarakĕn (?) „santana çûdra, nga., waluja çûdrawangça brahmaṅa ika, fr. bpl., i. aanh. onder pasar (en vgl. tluwah?).

—, jav., *voetstuk* v. e. kĕmong, kĕponggang, gĕndèr enz. van versch. gedaante (vgl. tabing); K. A., plawah: mĕtlawah ban pajuh v. d. stem v. iemand, die met 't hoofd in een pot zit, zoodat hij itjung zegt in pl. v. itjang.

— (= taluwah?), *ineffectief* v. e. mantra enz.; tĕdan tluwah, een gewone uitdrukking v. e. huis, waaraan sporen van brand gezien worden, v. iemand, die de vijt heeft, v. verzengd haar; vgl. pĕtjing².

—, *jav. (sabuk, *katiwandha), aanb. onder wanda; jav. dèn tjaṅḍut taliwanda, Kbj. b. 28.

—, kulawir?; ngĕntungang sĕngkang sisinomé patulawir, U. Gj.

—, s., z. onder kĕpĕt, Wir. 65; tjâmara tâlawrĕnta, Ud. 86 ('t origin. wjadjana çwèta).

—, sas., tjlĕbingkah.

—, s., *de palatale medeklinkers* (*tj*, *tjh*, *dj*, *djh* en *nj*), Sw. en vgl. jav. (fr. noemt de sa sapa, sâ talawja en de saga, sâ murddha, beide in tegenst. v. dantya).

…, **tumalawungan**, Sum. Z. 60, 5 vgl. jav.?).

…, jav., **tinaliwang** (de interlinaire ertaling, waaraan dit is ontleend, vertoont poreu v. 't jav., b. v. ora, vgl. Cohen Stuart's (rit. aanh. op de Brâtâjudâ bl. 9), *sinaliwah; **babrĕngosé dèn taliwang**, hij schoor lechts aan één kant den knevel af.

II., nm. v. e. plaats op de weskust v. Sĕmbawa; **karang tliwang**, nm. v. e. dèsa, ten ;. v. Tjakranagara, bewoond door Sĕmbawaneezen, in dienst v. d. vorst v. Lombok.

…, R. 21 Z. 8, 3; 24 Z. 19, 1 bun kalot); zekere slingerplant (vgl. jav.), ł. U. 48.

2°, R. 23 Z. 12, 27, bis. (i titing; z. inil).

3°, Sm. Z. 37, 11 (paturon).

… (verb. v. trĕwèlu), arnab.

… of stroli; **lĕngis tloli**, verb. v. *storalio*.

…, sas. en jav. (*tulalaj), *nâikâ, granaga (?), tulalwa (?), tĕmbulélé, aanh. onder lalaça (batav. tjĕlalé); **sang** ·atna) **aju** (nulja) **tjinandak, dèwi rĕnganis nginggati, ni sang dyah nulja ngandika** ırum widjil wĕtjana), **wong agung njata agusé** (lah wong bagus wus gawèné), **ora kĕna wong katingal, samangsa apanglja** (tuhu lamon bĕndana), **nulja arsa marugul** (jèn kĕpanggih lawan ingsun), **èwi r. tan arsa** (kudu nubruk kèwala), ın **gĕlĕma apapanggih** (milané sungkan kĕpanggih), **polahé kadya wong djawal** (lĕlèwané wong punika), **astané** (tangané) **antĕng tulali, sajajakti lamon banĕra** (ingsun arani wong bĕndana), **wong bagus sawatara, dèné sira nora** (dèning nora bisa) **nganggur, gumuju radjèng pinutra** (polahé antĕng kèkèhan), Rng. Z. 5 v. 't jav. hands; **anulalé**, aanh. onder nyan II, **manulalé**, *mangulĕng; **tanpânulalaj**, B. Z. 37, 22 (nora manglilit); **katulalé**, *kolèng; **tulalajan**, W. Z. 15, 11.

…, z. taluh.

…, s., baladèwa, vgl. onder sumbar.

…, z. onder tulalé.

…, **mĕtulalèjong**, *dik opgesmeerd?*, v. vuil bij jonge kinderen (pĕslèèt); vgl. tlijong.

…, z. katulampa.

…, sas., klĕm (sund. teuleum, alf. pak. tinĕp, schijnt wel oorspronkelijk, tilĕm te zijn; vgl. mad. tolop, vgl. jav. tĕlĕb) en tjĕlĕbang (smbw. id.?).

…, **nĕlèp**, *star* of *strak*, niet meer zich bewegende, v. d. oogen eens stervenden of reeds dooden.

… (?) aanh. onder tjamah.

… I., **anulup**, *op een* çangka-*blazen*, Bh. 26, R. 21 Z. 1, 3; Br. Z. 10, 5; T. b. Z. 1, 79, 81; ***tinulup**, L. Z. 14, 3 (tinijup), Sm. Z. 32, 4 (dinĕmon), Br. Z. 10, 3.

II., jav., *blaasroer*, *R. 17 Z. 5, 10 (abandrabaju, t., bat. ultop; z. pamor, kĕtè-

pèngan en punglu); zou bij 't sakapan ook te pas komen (z. ald.); nulup, *met een* tulup *naar* iets *blazen;* nulupang, iets *uitblazen* uit de tulup; ada atma wisaja matulupan, kagantung atmannjané, tëka këdisé njandërin, manjotot pada ngrëbut, ada mangrëgas ada manjutjuk, kulité pada patrèbès, gëtihé pësu pasulèèt, Sdp.; bun tutulupan, vert. v. gagarutan; tëtulupan, *soort van klapbus* met kleikogeltjes (z. bëbëdilan).

, çaratalpa, s., *'t rustbed v. pijlen* door Ardjuna voor den stervenden Bhîsma bereid, Br. Z. 13, 8 (ajudat).

, talapukan, jav. (alwaar ook te vergelijken talakup); indratjapa, nga, njèng². an tërus talapukan ing sotja v. e. paard, Tjrtj. 4 (mad. talapokan, mal. këlopak mata; z. onder këlupak); vgl. tapuk.

('t hds., talipun), onder de lotus soorten (vgl. mal.), verkl. v. puspa ngadokëu (?).

, tlapakan, jav., *palm* v. d. hand (bis. palar en palad, bat. palakpak, palak en palang², tag. talampakan en talapakan); *sool* v. d. voet (dlamakan), Bh. b. 85 (vert. v. pad); bat. palak, palakpak en palang², lamp. palat, mak. palaq, tag. talampakan en talapakan, magindanosch palad, sas. lampak, *palm* v. d. hand, *zool* v. d. voet; mad. lampat voet*spoor*, vgl. tampak en talampak); putu lëbu talapakanira, vrn. 3de pers. v. e. jongen prins tot een heilige, Tjt. 209; nlapak putih, *aan den haal gaan* (vgl. ngañtjir); atalapakan, *akilan; m lapak lima.

, mëtlëpèk, *kloppen, geheel ov. eenstemmen* van 2 hds.; matlëpèk antuk dalu wang, *beplakt met papier;* nlëpèk, *plat op* ... *gelegen zijn;* ook njlëpèk; mëtjëlëpèk (z. ngè ring), *sich op* iets *hechten* als de balan sangit, zonder voetstuk *als 't ware geplakt op den grond liggen;* van zwaluwnesten tegen een rots, de inhoud v. e. lontar *getrouw volgen* bij 't afschrijven; nlëpèk tangkah bij 't mongkod, tegenov. ënggang (vgl. batu, dëplèk en dalëpèk); nlëpèkang, iets p... *op den grond leggen;* tlëpèk batu (of takës batu), een *zeer kleine mosselsoort*, best. slechts uit een klep, waaronder 't beest zich op klippen, steenen enz. vasthecht.

, kalambi saklat tinlëpok in kañtjana abang, Kid. Sund., c., Z. 1, 59 (... Tatwa Sunda geeft djinëpok; vgl. m... tëlëpok).

, tlèpakan, z. onder *basah

, verb. v. talpaga (z. onder guru); talpaka guru, T. Z. 5, 135 pa... pang ring sang adi), *gurudroha; ... talpaka guru, *asampaj ing guru; ... pakâ guru, Br. Z. 23, 10 (prasangga ma... siwa), Z. 36, 12 (tan bhakti masiwa langgana ring i bapa), Am. Z. 3, 14.

, matëlëpus, *doorbreken* v. e. pest of zweer.

, s., kamujukan z. onder tëmbujukan en walgulikâ.

, z. onder g u r u.

, **èndèng** (è n d è r) **talpugak lan durbik,** in een opsomming v. wilde dieren, R. sas. Z. 9.

, **nludju,** *naar* iets *sich begeven* (vgl. mal. m ĕ n u d j u), ook n u d j u; **mara maklap** v. d. p a d j ĕ n g; **agungé lantas njlĕr ngakak trĕsaka singa njrit laût nludju,** v. e. draak, Lb. 68; **lantas ija ngĕnot punjan baingin ĕnto lantas tludjuna** van iemand, die voor een tijger vlucht.

, **batĕlodjo,** sas., m a t a d j u h.

, **nlodjor,** v. e. lans *voorschieten* (jav. n l o r o n g); **nlodjorang,** *met* een lans enz. *slingeren* om iets te treffen.

, **nladjak,** *met 't onder- of achterdeel tegen* iets *gewend zijn;* **nladjak paön,** *met de voeten naar de keuken gericht* slapen ('t geen p a m a l i is; z. m a m b ĕ n g); **nladjakin,** n l a h i n (dj l i ng dj i ng a n); **tladjakan** v. e. tuin achter 't huis; **di tladjakan,** d i t ĕ b è n; **matladjakan abjan,** v. e. u m a.

, **tlèmĕd nlĕdjĕk,** *m a n u n g k a k; **patlĕdjĕkan baïs,** p ĕ p a l a n g, vgl. t l ĕ ñ d j ĕ k.

(?), *p u t o.

of s a l a dj u ng; **manaladjung,** *sich naar* iets *toe begeven?,* Sut. Z. 29, 12 (ng o dj o g).

, **atladjangan,** *een poos* ergens verblijven, tegenov. s u m ĕ k ĕ n.

, **tĕtludjungan,** *'t bovenste gedeelte* v. e. p i s a ng-blad, afgehouwen, ten einde er een offerande op te leggen, War. b. 46.

(vgl. sund. en t u l i); **tumuluj,** *onmiddelijk, aanstonds,* War. 17, B. Z. 99, 9 (r a r i s), Z. 98, 21 (l a û t a), W. Z. 14, 11 (l a r i s, l a û t); Br. Z. 41, 6; Z. 92, 12 (k a t u m u t a n, k â b a r ĕ n g a n g), **tan tumuluj tjinakra sira,** B. Z. 104, 6 (t w a r a k a l a n t u n g d a n é k a d j a n t r a); **wjawahâra siddha tumuluj,** War., aanh. onder ç r î; **tulujĕnku,** Adip. 88; **katulujan,** B. Z. 88, 11 (n g l a r i s, k a l a n t a s a n), Utt. 28, v. d. grond en de boomen door de knodsen der strijders, Br. Z. 46, 12 (k a r a â t ĕ n, p a d j l è m p a n g); **pinanganya winiçirnnâkĕnya tikang nâga tèdjomaja, katulujan tikang dyah irawân, âpan milu matĕmahan nâgarûpa,** Bh. 72; **tinuljan,** Wir. 39, **panululjana dharmmaning jajah,** B. Z. 3, 4 (m a m u p u t a n g, vgl. bat. t u l i en tag. t o l o j en t a l o j).

I., s., B. Z. 15, 13 (s a t s a t, m a s a w a n g), B. Z. 87, 22, 3 v. e. gelijkenis, l o n t o, Utt. 12; **tulja wisa,** Nt. Z. 1, 3 (s u m a s a t w i s y a); **tulèn.**

II., **katuljan** v. t u l i, z. onder t u l u j, *getroffen* door een wapen, Tjt. (vaak, b. v. bl. 223, 225).

III., in verbinding met woorden als s r i foutief in pl. v. t u h w a, b. v. **tuljasri** in pl. v. t u h w a s r i (t u h u a s r i).

(?), **mataljanan** (m a l j a n a n), *m a d a m, B. Z. 15, 17.

, **nalujang,** de eenden *op de natte rijstvelden weiden,* omdat zij, aldaar v. allerlei beestjes etende, meer eieren leggen (de *j* is

hier denkelijk in pl. v. *h*, evenals in ma-najang).

, **mĕtlijong**, van vuil bij kinderen, vgl. mĕtulalèjong.

, **nalin̄tjap**, *anumpak, vgl. nalingkap.

, **nlan̄djuk**, nlan̄djok en nglan̄djok; **pĕtlan̄djuk**, *verschillen in lengte* v. lontar-bladen b.v. tegenov. atap (ook pĕtladjuk?).

, tlĕmĕd; ook tlĕdjĕk?, v. iemand, die iemand op den grond wil houden om hem te onthoofden b. v.; vgl. ĕn̄djĕk.

, **mĕtlan̄djang**, van een vrouw, die haar antĕng tot gordel bezigende, de borsten bloot draagt; v. mannen *niet behoorlijk gekleed*, bij 't bezoek v. e. voornaam persoon *met leêge handen komen*.

, *schild*, terwijl de tekst aldaar âwaraṅî schijnt te hebben; **matilan̄djang madjadjar kabèh mapan̄djang**, R. 3 Z. 1, 69 (manglugas, z. tlan̄djang, lantang parèrodannjané makanda né matjawat pada lambih, matingkah madun masoroh sami salimbaking?); **ngatilan̄djang**, Bh. 27 (origineel tjarmmî);

, mal. (Tamil tâlam), z. onder batèl en aanh. onder rudjit, Amd. d. en s., Jsp. Z. 16.

, vrn. = kasur, *djinĕm, B. Z. 16, 9 (kasur, çajana), R. 10 Z. 2, 6 (kasur, ngadj., en mal. id.); **mambĕ tilam** v. woorden, die van hartstocht voor eene vrouw getuigen, Sum. Z. 5, 11; **jang²ing tilam**, Stn. 23.

, *donkere maan*, de laatste dag v. panglong, *W. Z. 29, 2 (panglong; vgl. onder tĕlĕp en brâhmaṅa), Br. Z. 50, 2 (panglong ping limolas), B. Z. 98, 20 (krĕṣṅa pan̄tjadaçi), Ar. Z. 63, 3; **mawèh tilĕm**, R. 2 Z. 1, 32 (pitrĕpiṅḍa pangustyan); vgl. Ap. 12 b.; Aw. 12 b; Aw. 8 o.; aanh. onder kuming.

, **nlèman**, *veronachtzaamd*, iemand *niet behoorlijk verzorgen*; **èda nalèmanang**, *mârjjânginakana; aanh. onder tĕpĕt.

of tlumĕd; **nlĕmĕd**, *den voet op iets zetten*, b. v. **tlĕmĕda ban dustané**; **mĕtlĕmĕdan kikilé**, v. iemand, die, op 't punt v. te vallen, nog den voet ergens op weet te zetten; z. klĕdjĕk.

, **tĕlĕmtĕman**, tulutuhan. **talĕmtĕman**, *gevlekt door vuil?*, verkeerde vert. v. *karajapan.

, **mara matlimtiman** v. iemand, die weêr bijkomt v. e. verlies of v. e. ziekte; z. onder timtim.

, *tarumpah, door Chin. uitspr. *schoeisel* als pantoffels, muilen, schoenen enz. *darupa (ook jav., Men. II 218, waar 't naast kaös III gebezigd wordt); **tlumpah babah**, *Chin. pantoffel*; **ada kasur tjĕburin, ada duwi alihang tlumpah**, spreekw.

, **ĕmar lupa patalèmpoh** (lĕt. pjahlĕmpjuh); Pts., vgl. djlèmpoh en tlĕmpus.

, **çûdra midjil saké talampaknira** v. 't scheppen der 4 kasten, Bh. 65

(vert. v. çûdram pabhjântathaiwa tja); **talampakan**, tlapakan, Bh., 63; **lmah talampakanira** (*de grond uwer voetzolen*), *Uwe Hoogheid*, Ar. Pr. 62 b. (bis) en a.; Aw. 2 m.; **talampakanira bhaṭâra**, als vrnw. 3e pers., *Z. M.*, Tjt. 41 (vgl. tjokorda); z. pakanira, pâduka, pada, tjaraṅa, rĕṅu en onder âtjamana.

, **katalimpuk**, kasampar, *kèdĕk kasâmpâtĕkaping balawrĕg, L. Z. 22, 2, *ter zijde tegen iets aanstrompelen*; z. tlimpuk en tañdjung; **talimpuk takilan pujung**, v. e. anders daad den last hebben zonder er baat bij gehad te hebben (Bjw. katiban awu angĕt).

, jav. (talĕmpak), een *lans*, die tot aan de punt v. d. steel met pontang's versierd is, zijnde een statie-piek, z. mamas.

, bjw., jav. tjĕlupak (mad. ĕlimpè); z. grato en tjèngtjèng.

, **nlimpuk**, nuñk?; **katalimpuk**, *kataranggul, kasampar; z. talimpuk.

(vgl. tungkap, jav. tumpak); **anulumpak ing**, *in* e. vaartuig *zitten*, Ar. 5; vgl. 35; **anulumpak ing sampan mungkah ing banawi**, Kid. Sund. Z. 1, 41; **tulumpakan**, aanh. onder wwat.

, z. tlèmpos; **tlèmpas²** (tlèmpastlèmpos?), *timpang².

, **tindaknjané** of **tindakané matlèmposan** of matlèngkosan, aanh. onder lèngkos en lèjor; **patalèmpos**, aanh. onder djalan; *timpang²; **tlèmpastlèmpos**, timpang², vgl. tlèmpoh en trimpus.

, jav. tjalĕmpung?, onder de tatabuhan, Pts., Bs. bl. (his); **anĕlĕmpung**, aanh. onder barung.

, *een smalle ruimte*, die als een trap de kalangan omgeeft, ook en beter volgens sommigen, tjĕlĕmpang.

, matulambi, aanh. onder djlamut.

, ***âtulumbu**, Sm. Z. 7, 11 (masulung²an).

, plaatseigenn. K. A., turambĕn, z. onder aga.

, *wat men weet gemakkelijk mededeelende* in tegenov. v. simpĕn, ieder het vertellende; meer gebruikelijk tlèbrèh, vgl. blèbèh.

en talambung (vgl. salambjung); **patalambjung**, *abjungan, pĕslambĕh; **pakṣi mibĕr patalambjung**, Kuntij.; **ajamdané tjĕlih, mampĕh manalabung**, Pts.; dustané pada budal djrih ban kasidè(n) sang adji patalambung twara bani di nagara, Br. K. (Z. 1).

I., **madjalan sarwi nalimbang**, Swg. Z. 2, 24; **nlimbangin**, ngglindĕngin; **njambangin**?; vgl. onder landuh.

II., z. onder talimbĕng.

, z. onder talambjung.

, **matalimbangan ngĕmbĕng**; **matalimbangĕn** (sic.), *angèrtali.

, *Palèmbang?*, z. onder arja damar; 2e, ben. v. e. soort v. pipis bolong, Kid. Pam., Us. Dj.

[Balinese script], *vrijen tijd hebben* (tĕnggang; z. sĕla); **twara tĕlag**, tan pĕgat; **da djwa tĕlag** (tĕman?) **manampil; tan tĕlag manganggit sĕkar**, Bt. 193; **ajamé sai uningin, tan tèlag nangkĕn dalu, burat wangi dupa arum, kaüngggahang di sanggahé**, om namentlijk met dien klophaan steeds te winnen, Bgd.

[Balinese script], *talaga, *tâtâka, *vijver*, R. 1 Z. 1, 7 en 10 (taman), 2 Z. 1, 40 (ranu, udyana), B. Z. 1, 10 (bèdji, ranu; vgl. jav. en mal., mak. talaka; vgl. onder tanggala); **jaça kirtti karmakĕna dènta tan lĕmlĕmèka çighranĕn, gawajĕn ikang talaga tunggal amada magawé sumur satus, magawé kitâ talaga** (?) **satus wilangika pada pindras** (h.: pinras) **akrama mamadèki lâbhaning aputra sawidji guṇamantasâdhana**, Nts. Z. 9, 4; **sumur sâtus alah dèning talaga tunggal, talaga sâtus** (alah dèning adjnja pisan, adjnjana sâtus); **alah dèning putra tunggal jan wiçèsa**, Krws. 20; **talaga angurugi tĕmbing**, aanh. onder tĕmbing; **plawang tlaga**, ben. v. e. heilige plaats op de Agung; aldaar komende mag men geen kris, hoofdoek of buis aan zich hebben; ***talaga pagĕr**, eigenn. v. e. pl., R. L. Z. 1, 94 en 99, **talaga sèla**, z. onder djuti; v. e. rivier **tusnya malaga**, Mal. 307; **manalaga** v. tranen, *angĕmbĕng, Lamb. Z. 11, 8; **titir analaga**, W. Z. 16, 3 (matali² makĕmbĕngan, tan pĕgat matlagajan); **matalagaän**, *kumĕmbĕng.

2°, spelterm bij het tjongkok pulangan, bet. dat 1, 5 of 9 duiten bij 't vallen de zwarte kant vertoonen; 'tgeen 't Noorden doet winnen; z. duga, z. onder tjĕlĕbontangan.

3°, eigenn. pl. v. Mengwi ten N. v. Tinggaän; **tlagorung**, z. onder idjin en aanh. onder Samplangan; **analaga**, z. onder salaga.

[Balinese script], **mĕtlĕgih** v. iemand, die koppig ontkent, ĕmpĕt, vgl. pĕgih en tĕgih.

[Balinese script], *voorbarig?* v. die voor zijn tijd praat, iets ongenoodigd tot zich neemt; **nlagar**, *aanbrengen* e. dief; **tlagara**.

* [Balinese script], de vogel, die op den rug der buffels zit en daar de luizen wegpikt; **tiligiran i gigir bâp jwâmatuk lingsa mengsil**, R. 24 Z. 13, 2 (i lunpit, dèning gĕnit); **tjodnyâñjodya manumpak asmu manisik taligiran** (sic) **i walangnya rantunan**, Rm. Z. 30, 4.

[Balinese script], *drie wegen op e. punt in elkaar loopende, driesprong* naar e. kerkhof, de plaats op 't kerkhof, waar de pañdjang ilang en andere zaken gelegd worden, zijnde de weg naar de grafkuilen (z. pĕtĕluän, pĕmpatan); **binuñtjal ring parpataning talugtug** v. iemand, aan wien toch niets meer te doen is Dd. 26 b.

[Balinese script], kdĕ', *drĕdha, *sakta (kadurus), *dojan, *diepte* v. toegenegenheid. *kadjĕnĕkan, *singhit, *tibra, *djĕnĕk. Hw. Z. 47, 1 (z. tlĕk; z. sapta); **tĕlĕb sihkwârṇnawa sama**, *de diepte*, de innigheid *v. mijne genegenheid is als de zee*, Br. Z. 38, 13; **tĕlĕb ring inum²an**, *verslaafd aan de drank*; **ban tlĕb trĕsṇané**, *sangka ri dr

đaning asih; **hajwa makadat manawi tlĕbning wingit râma rakrjan makapuputan agring**, *de hevigheid v. uw vaders droefheid kon ziekte tot gevolg hebben.* T. b. 7 o.; **bas tlĕb**, v. die erg verliefd is, aanh. onder asin, *kudu; **tlĕb tatunnjanė nė ring tangkah makĕtjor**, *dalĕm i tatunyan ri đađa manumbĕr, B. Z. 9. 24; **lėsu ban tlĕb tatunė** (vgl. tlĕk); **sampunang tĕlĕb iriki**, *hajwa ta djĕnĕk; **mangkin atĕlĕb sihira**, Sut. Z. 3, 8; **ngĕtlĕb**, *v. builen geleerd;* **katlĕb**, *kadjĕnĕkan, *karakĕtan; **nĕlĕbang**, iets *goed bevatten, door en door begrijpen;* **sing tĕlĕbang di ati** en **sing tĕlĕbang ring manah**, *sakatilinganing âmbĕk.

, beter katulėba.

, *groote greppel, geul* of *sloot* ter leiding v. water (vgl. jav. tlawah, bat. talawa, men. talaâ, z. djlingdjingan en onder oloh); **pituwi kèto twah sĕngka, manalabah batu gitgit, manipwan donga antar, busan[s] to ĕntasin**, toespeling op de eerste keer bij een maagd, vgl. aanh. onder patuk; **muwaran tlabah**, z. onder muwara.

, **sampun manggĕbug kulkul, pañdjak ngĕndĕh patalĕbuh, sikĕpė manggĕloh akèh, madjalan ja pagarubug** om zich over den dood v. d. vorst te wreken; Bgd. vgl. patlĕbus.

, *varkenssnuit,* vooral de bovenlip, ook v. andere dieren, jav. tjungis?; **mĕtlabih**, *gekringd, opgekruld* v. d. bek v. e. varken; **tatun brungė mĕtlubih**, *met hooge randen;* vgl. onder sijap.

, *onachtzaam?* v. iemand, die er niet aan denkt duiten bij zich gestoken te hebben en ze laat vallen (vgl. jav. gĕbrèh); vgl. tlèmbrèh en simpĕn.

, **nlĕbut** naast nglĕbut, *sumė'k, *mumbul, *multak, mahèrtali, *mulĕ'k; **midjil nalbut**, *mĕtu mulĕ'k, vgl. tlĕbus.

, **bañ tlĕbtĕb mowa**, bij den naderenden avond, z. onder mowa.

, **nĕlĕbus**, *mulĕ'k; **patlĕbus**, v. vele menschen, aanh. onder tuñdjĕl (vgl. patlĕbuh en pasranab); **tlĕbusan**, *waterkom* in 't gebergte?; vgl. tlĕbut en z. tĕmrĕsan.

, **nlabjang**. *onthutst opspringen*, aanh. onder longoh; vgl. nabwang.

, z. onder tlabjang; **lañt nglalu** (gĕlu) **ki gagak turas nalabang „malaib ja lañt ĕbah**, Djp. Z. 3.

, eigenn. v. e. dèsa in K. A.

, dė dupak sok, om deze langer te doen duren, de soort v. *slurf* v beestjes als de blañk (vgl. tĕmblèlė); *soort v. klep* uit upih op 't gelaat v. e. kwaadaardigen buffel; **matalubang matĕgul di sanggahmu**, m., Us. 458.

II., **pĕĕs tlubangan**, Bbg., p. gĕdubang.

, of tlodong?, **rakai lajang tlobong çri sadjdjana**, enz., o.

I., jav., L. Z. 3, 7 (tiing), Lamb. Z. 15, 6 (pring, vgl. mal. bat. tolang en tonang), B. Z. 7, 1; **talangan**, T. b. 11; ***tinalangan** v. afgeleid water, Sm. Z. 21, 7

(inabangan; mad. patalangan, *goot*); **tusning parwwata tarmadoh tinalangan sangké gĕgĕranyâlaris,** Rm. Z. 34, 13; **tinalangan pĕtung,** Mal. 308.

II., ben. v. e. kokokan = soort met kromme sneb (nguũk² klung² klĕmping² is 't geluid); **wé tinalang,** *tali, *aking (mad. aèng), en *suranangku.

III., **talang** v. d. ongezonden zeevisch, door ieder niet te nuttigen (Bjw. iwak talang); z. onder rarab.

IV., **matalang,** *ledig*, niets inhouden; **atalang djiwa,** R. L. 2 Z. 7, 157 (anglus prana), Was. 31; Mal. 47, 50, 54; Hadji D. 2, 4 (vgl. jav. analangi, Babad 475). **mĕtalangin, pĕtalangin,** *ledigen;* z. pujung; **patalangan,** *lihangan (vgl. jav.), Mis. Gag. 37; 2°, *koker voor de pijltjes van 't blaasroer* (bis. talangan, *pijlkoker*), *tangkulak (te Gj., rimpi); 3°, Gj., v. bamboe gemaakt *kokertje voor cigarettes* (sund. patalangan, *maat* voor kruit), 4°, in pl. v. patarangan, (vgl. jav. anigan sapatarangan, D. W. v. D., 27), **tunggal patalangan,** *v. één belang* v. landen, die elkaâr in den strijd bijstaan; **tumalangakĕn,** B. Z. 53, 3 (ngĕtohang).

, h. v. talèng.

(taling), jav. 't klinkerteeken de *é* of *è* voorstellende; z. tèdung en onder tarunga.

, **batan talongan,** Sbr., longan.

I., sas., ilang.

II., **mĕtĕtĕlangan,** saling intip, *klikken.*

I., vgl. jav., *de diepte* **der zee,** Sut. Z. 20, 5, *madya(ning udadhi), Lamb. Z. 15, 7; W. Z. 32, 2 *nâla (tĕngah); **tĕlĕnging manah,** mahâpranawatî; **tĕlĕnging sâgara,** Sm. Z. 16, 4 (sirarnawa); **sang tĕlĕnging nâla,** Hadji D. 83 b. (vgl. onder manik); **sang tĕlĕnging panon,** Was. Z. 7, 32 (vgl. tĕrĕng); **sang makatĕlĕnging nâla,** Z. 7, 69.

2°, pagĕh; **tĕlĕngang,** pagĕhang.

II., jav. (waar ook wunga tĕlĕng en lĕnga tĕlĕng, soer. mĕntĕlĕng); zekere donkerblauwe bloem, klimplant (clitorea ternatea, afb. Rumph. V pl. 31); ook witte bloemen (mal. tĕlang. mak. tálang); de bladeren uitgeperst om gebak blauw te verwen. en ook in de bubuh tjèndol gedaan, de bloemen ook bij de tirta panglukatan (z djogdjog mangĕg); **kĕmbanging wunga tĕlĕng,** verb., *de cunnus* (Rumph. geeft ook als mal. op bunga kĕlĕntit, *kittelaarbloem*, bij Pijnappel verkeerd opgegeven), Sm. Z. 24, 4.

(vgl. jav.); **tumĕlung,** R. 15 Z. 5, 4 (ngolèt), *namanti (nèmita?); **tumĕlung tĕkèng lĕmah,** R. 10 Z. 8, 3 (mèmpèd, manjĕlèd); **tĕkèng siti wra tumĕlung** v. e. parasiet, T. Z. 5, 41 (samah paglèntèng); **tumĕlung kadi tjâpa winatĕk lwirnika pakatonanya,** Brh. 72 (vert. v. tirjjagâjata).

, **tilangtilĕng** (vgl. kilangkilĕng v. e. ziekelijk kind (vgl. sund. sèkul).

I., **tiling*,** **soort v.** ***snip,*** de jav. trinil (z. onder tinil), kleiner dan de bĕr-

èt en ook gespikkelder en met korter sneb, te Kl. ijap², bij de Mahom. piling²; vgl. *titil.

*II., v. d. zon, B. Z. 44, 1 (singit, malyahna, tĕnjahngwé, vgl. mal. tèlèng), aanh. onder kiraṅa; **tilingning waj**, Sm. Z. 17, 1 (di lingsir surjjané); **tiling kiljan** v. de maan tegen 't aanbreken v. d. dag, Kid. Sund. c. Z. 2; **tumiling**, W. Z. 15, 14 (njuingling, nalèktèk), *ter zijde kijken*, Adip. 70, van de prĕṅdjak, Mal. 304; **tumilingtiling mulat i sor**, W. Z. 30, 14 (asring² malijat tuūn, manglingling ngatonang ring adah. manjulingling mĕlijat tuūn); **tumiling i langit lĕngit**, Sm. Z. 24, 13; **nilingèng lĕngut**, T. Z. 5, 102 (malijat kasawangé); **aniling**, T. Z. 5, 102 (malijat), **anilingakĕn**, 't oor *neigen*, Ud. 27 m.; **katiling** v. d. baddha, B. Z. 4, 29 (labuh, katinggal), Z. 32, 5 (singsal); **tinghâlnyânilingi tawang**, Sum. Z. 28, 26; vgl. Ar. Z. 31, 6; **winatja tinilingan**, Sum. Z. 81, 2; **tiling°ana**, W. Z. 16, 4 (apang kadĕmĕnin marṅna, mahjun kaparṅna, kalulutan); **saka tilinganing âmbĕk**, W. Z. 6, 2 (sing katlĕbang ring manah).

2°, *geheel en uitsluitend* met iets *ingenomen zijn* aan niets anders denkende, zooals iemand, die met een m. bezig is, *drĕdha; ***kamantranin tiling**, minantran sthiti; **manilingang**, *manĕpĕti; **sukuné sada tilingan**, te klein?, Pts.

ꦠꦸꦭꦁ I. (balung), *beenderen* v. e. mensch (galih), *tahulan; *graat* van een visch; **mĕrĕbut tulang tanpaisi**, *om iets twisten, dat een ander toebehoort;* **kĕtip tulang**, ben. v. een harde pisang-soort, die tenzij gekookt, oneetbaar is en zelfs gekookt binnenin nog stokkerig is; een zachtere soort kĕtip malĕm; **arja tulang**, aanh onder ajatulan; **nulang** (sakit), *tot de botten dringende*, v. armoede, als beenderen zonder vleesch; **dinginé nulang** v. hevige koude; **pongahé manulang**, Tj. b. Z. 1, 8 (gorohmu nurut wadidang, jav. f. Z. 3); **sang nata wus binandusa, binĕrsijan lajonira. sidapoksa ja (a)kon gawé, tulanganė badė ika, apan pèlag sih warnané, ingukir warna garuda, ja putjak sawĕlas lĕwih, bandusa munggah ring rantjang, sikĕp dalĕm wus kumĕrab, wong papadon tjadang bèla, ngarsa goné gĕṅding barung**, Stn., bnjw., Z. 6, 42; **patulangan of tulangan** (aanh. onder rangkang), waarin de beenderen ter verbranding gelegd worden; er zijn er in de gedaante v. een lĕmbu, singa, enz. maar ook zeer eenvoudige meer gelijkende op een bak (pĕmasmjan; vgl. onder tjongklok), aanh. onder larungan.

2°, nm. v. e. boom, waarvan de gom blind maakt en met tuba djĕnu gebezigd wordt; die er geen last van wil hebben, doet zich een halsband van kasimbuhan aan; ook ter aanhechting v. 't papier v. e. vlieger aan 't geraamte v. bamboe (afb. Rumph. Auctuarium, plaat 29; mal. patah tulang jav. tikĕl balung); **sambung tulang**, een bun, die er uitziet als aan elkaâr gehechte stukjes, *cissus repens* (afb. Rumph. V pl. 78, fig. 1); vgl. onder krèpèt en vooral onder sambung.

*II., **matulang ring pati nirbhajèkang âmbĕk,** *besloten om te sterven?*. R. 16 Z. 3, 5 (lagas, matlasan); ***hinganyânpatulang manahku,** R. 10 Z. 4, 3 (kantĕnanja puput idĕp tityang); **atulang tan wĕnang matya ring prang,** 19, Z. 5, 1 (naĕnang); **ja ta inalapnyèmpĕn ja tinulangan** v. bloemen, R. 16 Z. 11, 3 (ika inunduhnya winaḍahan salongsong, ika alap kabĕtjikang ika kawadahin).

I., uitroeping om hulp bij brand, moord enz.; **tulung**[2]! (vgl. mal.); **maminta tulung,** R. 4 Z. 1, 45 (managih tulungan, m. rowangin, m. tulungin); **tan orâ tulung,** B. Z. 13, 8 (norana madjritan, n. kalib); **tulung wiśama,** aanh. onder samutpâda; **tumulung,** B. Z. 2, 22 (ṇjahajanin, nulung); **tumulung,** B. Z. 2, 22 (ṇjahajanin); **nulung,** een brandend huis *trachten te redden;* **tinulung,** Br. Z. 11, 2 (kasundul, karowangin); **katulung**[2], *om hulp schreeuwen;* **piragin tityang djanma katulung**[2] **madjarang anak ngamuk; tityang raris kapilaju tulak kadèsa tur katulung**[2] **„somah itjangé ngamuk, itjang tagih matjanga"; tulungĕn pwa tanghulun,** B. Z. 26, 1 (i ratu mabajonin iking tityang, tulung ké tityang dèwa); **tulungĕnta ring djinĕm,** B. Z. 3, 14 (patwasin, swètjanin); **anulungi,** Z. 11, 4 (manjundul, ngrowangin); **nulungin,** iemand *helpen* (z. ngoĕpin); **pĕnulung puûn** v. e. brandspuit; **tulungan,** *âçraja, *çarana.

II., een kleine kodjong, waarin een offerande, best. uit nasi, aanh. onder sĕsuûk en sakapan; ***tulung tutuprâṅa,** 3, O., **nĕkas i tulung pĕgâ** (b. sĕga), *degenen. belast zijn met of te leveren hebben de gekookte rijst voor* tulung, O. K. IV b.

III., onder de visschen, *èruka.

, sas, **tatulèngang,** *uitgestort* water, z. aanh. onder biwir en mudjisat.

, **pĕtèlang,** Bjw., mèndrès.

, **patèlang** (patolang), aanh. onder tambrapèta.

I., eigenn. v. e. bediende der Kârawa's of Râwaṅa in de w., zijnde een kaalhoofdige dwerg.

II., sas. (?), *pit* (?) v. d. nangka, aanh. onder lĕngĕh.

, *oor,* Ud. 24 (vert. v. çrotre **sang makatalingâçwinodèwa,** Bh. 61 (vert. v. açwinau çrawaṅau widyâ, 't origin. 2958, nityau), aanh. onder mûr (? mal. id. vgl. jav.); aanh. onder mrĕgangga; **analinga** *hooren,* Hadji D. 22 o.; **sang nalinga ngrĕngwa,** Smw. Z. 16, 28; **tinalinga,** Anj. Z. 5, 2 (sinumpingakĕn); **talinganĕn,** L. Z. 2, 1 (rĕngwakna); **panalinga** v. e. slagorde, Br. Z. 12, 8 (pangukuh, makapangèntĕr); Ar. Z. 6, 14; Wir. 47; R. 20 Z. 18, 8 (samping); **talingan,** z. onder sangga.

2°, **tan katalinga,** *verzuimd* van offerandes, *verwaarloosd* van een tempel, die niet schoon gemaakt wordt (lamp. ngalinga en ngabiringa); vgl. ngrĕngĕ.

3°, z. onder tarunga.

of tlangu, eigenn. van een onder Madura sorteerend eilandje; de bewoners

zouden na hunnen dood in een d j r a n g k o n g veranderd worden (dit bijgeloof Mahom.), omdat zij de feesten ter eere der dooden verwaarloozen; zij importéren sarongs te Bll.

[Balinese script], **pada silih tulinga** of p a d a r a k ṡ a r i n a k ṡ a, *p a d a r å k ṡ a k a, Br. Z. 10, 17 (vgl. *jav. m u l i n g a).

[Balinese script], **talongan,** z. onder l o n g a n, z. onder t a l o n g.

[Balinese script], eigenn. v. e. berg, Pam. 1, enz. (de kid. steeds t o h l a n g k i r); **bjakta saug hjang ing tohlangkir, angawatara kålih smarångupéti apěkik warṅanira kaja ardjuna wjakti tanana malih, tan mimbèng manuṡa, gěnĕp ring aṡtaguna** v. e. groot vorst, Kid. Pam.; **umañdjing amaraha ring waråpsari amangun sasat krěta samaja kalihling dalěm singgih çri paduka bhaṭåra sang umunggwing tohlangkir, jan siddhaning sadya paratra ki talabah, jan sun atilar ing brawit, bhaṭåra uga, anikělèngsun iki „sumahur kjåji paṅdé singgih bhaṭåra, sang umunggwing tohlangkir, jan era paratra, punang lurah t. sapåpanikang wong bali, ingsun oliha, jèn sun tan satyèng brawit,** ald., Z. 4, 189 ('t proza r a r i s m a n t u k m a r i n g w. a m a n g u n a s a s a t, (r i n g d a l ĕ m) l i n g d a l ĕ m d è w a d i g u n u n g a g u n g, j a n m a t i k i t. d è n è p u n (o l i h p u n a n g) p a n d é, j a n t i t y a n g t i l a r i n g m u n j i a p a n g i d è w a m a n i k ĕ l i n t i t y a n g, m a s a ū r g u s t i p a n d é, (i)d è w a d i g. a., j a n t a n m a t i k i t., (a p a n g) s a n r a k a n w a n g b a l i n é t i t y a n g o l i h (p o l i h).

[Balinese script], **tindakané matělèngkosan,** v. e. verzwakte, Tjp. Z. 2, 1, z. onder t l è m p o s en t è n g g è l.

[Balinese script], T. Z. 5, 60 en 80 (b.: t a å m a n g k u k); z. aanh. onder w i b h a k t i; **talangkuping sěmbah,** Smw. Z. 2, 19; **tangan parĕng, muṡtinira talangkup,** Sm. Z. 6, 15 (a s t a n é k a l i h a m u s t i i d a m u n g g a l a n); **sinwamnyånggĕgĕs amrih atalangkup,** Z. 18, 4 (b a ă n ŋ a n é k a d i n g i n a n ŋ a d y a j a n g m a s a p u t): **anglung angga atalangkup,** T. Z. 1, 40 (ŋ a k u p a n g l i m a m ĕ p ĕ s): z. t ĕ k ĕ s.

[Balinese script], **nalingkap,** onder 't klimmen *van tak verwisselen*, overgaan v. d. eenen tak of v. d. eenen boom op den andere, *a t a l i², *a n u m p a k; **makĕtjos malingkap ngalanting ja ring tjarang,** *l u m u m p a t t u m u m p a n g t u m a m p i l j a r i n g p å n g.

[Balinese script], z. onder t j a n g k l i n g.

[Balinese script], sas., g l a g a h.

[Balinese script], **nglĕngtĕng,** *koppig, vasthoudend* als iemand, die ofschoon 't hem verboden wordt, iets toch doet.

[Balinese script], *de droesem* v. d. olie; wordt genuttigd. ook t a i n t l ĕ n g i s (men. t j i q m i ŋ a q; z. *b l o t o n g, r o r o b a n); **ngĕĕh** (beter ĕ h!) **jèn kèné unduké, tong nĕpukin tlĕngis pasil,** z. onder p a s i l.

[Balinese script] I., Bjw., b u l u n d j i t (jav. *neusħaartjes?*).

II., *onverschillig* tegenover haren man v. e. vrouw, Drms. 5, aanh. onder t a ū n; **nĕlingus,**

zich afwenden ter zijde ziende uit onwil, bij 't hooren van iets, waar men geen schik in heeft; **da nuñkin malali né sañ apan gumìné suba wajah ènggalan kělih kadung sèpanan maladjah tan urung talingus, kaèrang***, Kidung anatjaraka, vgl. onder lingus.

2°, *lui*, **ada atma anak luh talingus, twara bisa manunun miwah mangantih, kamběnnya blulang majung, běbědnya apěs buntut, tani karwan* basongé těkang rěbut, atmané mabunga tjatjing, mlaib mamurang* tjatjingé ngutaltil**, bedorven fr. uit Sdp., Lmb., **ada atma dää to talingus, bělulang kamběné, těka basongé nggarangin, ada** (ma)**mbědèng mangrěbut, malaib ja ulun*, kèné sadja ko wastunja, awaké tong bisa nunun, atmanjané kasakitan, malaib mamurang***.

, *lichaam*, Tjt. 42 (in pl. v. sthâlângga?) en taja.

, uitroeping, z. onder pěk en taja; **tap mangsěr**, Krws. 70; **tap glis**, ald. (vgl. sèg); Gaṅèça weigerde Umâ 't boek, waaruit hij alles kon weten en haar overspel met een herdersknaap had bespeurd te geven, **jata siněbit ikang pustaka dé bhatâra umà, tap mangsě** (b.: mangsěr) **dèt*** (dèt 3) **pjar, mah pustakamu ko gaṅa, aglaring** (wa)**sundari ikang pustaka, tan kěna winahon** (manih), **katatjit pwa hana panulah ikang pustaka, ja ta bhatâri umâ** (durggângga) **matěmahan durgga, dinulu pwa çariranira bhatâri awěgah ahugěr, ulon awangur** (b.: n), **çaroruha** (çiroruha te lezen) **nira anguraj agimbal, laii makanděl, wadja masalit masijung, matiksṅa, makrak pwa masinghanâda, é anulah pustakamu ko winajaka**, Krws. 50; **tap bjar**, aanh. onder swapanâstra. suramahi e lingga.

II. of tâp; **atitip tâpnya**, R. 20 Z. 17, 3 (maděpit atap); **tapning susunggaran**, Smw. Z. 7, 35, Z. 9, 2; **tap idjo**, aanh. onder gonol **atap** v. rotsen, W. Z. 24, 4 (sěpid, iběk, titip); **matap**, *matiṅdih, B. Z. 43, 11 (masahsah), v. lijken, R. 4 Z. 1, 82 (maděpit akrěp), v. bloemen, 5 Z. 6, 2, Br. Z. 20, 5; **magělar atap**, B. Z. 9, 21 (sěpid masahsah, masasah makrěp, masasah maděpit); **matapatap**, R. 14 Z. 2, 16 (manarampa makanda²), **atap matimbun** v. lijken, Hariç. Z. 17, 15, B. Z. 87, 19, 20 en 21; Z. 31. 3, **akèh antu niçiamadhjottamènalah, atap atitik tang çawa**, Tjt. Z. 4, 49; **sapuluh tumap kadi halun rijak agěng** v. muren, R. 7 Z. 3, 30 (adasa ambal lwir gulungan warih binang, adasa né atap kadi lañtjut ombak gědé); **tinap tinatap**, z. onder tatap; **tinap**, van bloemen geregeld op iets liggende, Sum. Z. 1, 22; **kusumaçara tinap** v. 't overwulfsel v. e. dampa Z. 57. 12 (vgl. onder sukěr); **patapning dukut anuhun ban katon kadi manik**, Mal. 307; **pětěng pitu patapnya jèkâmpěti**, R. 23 Z. 8, 32 (patambunya); **patapnikang laku**, aanh. onder katap; **patap patip**, v. hoopen lijken, Wir. 58; vgl. tip.

, **matip** v. opgehoopte lijken, B. Z. 12, 15 (maděpit), L. Z. 21, 5 (ngěp), B. Z. 92, 2 (sěpid), R. 7 Z. 19, 20 (atěp), v. d

graten v. opgevreten visschen, T. Z. 3, 17; vgl. tap.

[Balinese script], s., amanasi çarîrèndrija (vgl. onder dharmma en çośaña), onder de daçaçîla en verkl. met dhâranawirati; ra tapa, in tegenst. v. sang kili², B. Z. 4, 118 (batur², watĕk tapané; vgl. onder daluwang); **sang tapa,** Ar. Z. 8, 10; **patapan,** R. 4 Z. 1, 64 (pamèjasan, asrama), Sm. Z. 1, 8 (a.); 2°, een onderafdeeling en wel de laagste v. d. 1° kaste, aanh. onder djasmara, ook brahmana katandan genaamd; afstammend van een bediende v. d. bandèsa mas, maar volgens sommigen uit tunggak's ontstaan (vgl. het voor den dag komen v. menschen uit bamboe in de mal. en bat. verhalen); **nĕtapa,** *een leven van afzondering leiden,* ook v. e. rups in den poptoestand (vgl. onder dangdang), v. e. naga ten gevolge waarvan een olabar zou ontstaan (tag. tapá, dèngdèng, vgl. mal. tapa², stukken gezouten en in de zon gedroogd vleesch); * **matapa,** v. een vrouw, die de liefde van haren man verwekt, Sm. Z. 27, 2 (mangirttijang); **tra matapa matjĕtur kasĕlam, patapajang awak dini,** Meg. Z. 1; **matapain,** Bbg. ŋjèwakain; **nihan kâla tapâ** (sic.), **nga., tanananing utjap, lamun ing lulunga, ra., amangan, tja., aturu, ang., angunp âditya, bu., angodahoda, wrĕ., abhaśmâ, u., atukar banggi, ça., adus alĕlĕnga, iti kâla tapa, nga.,** (b.: 117, nyan k. t., nga., awruhna, jèn alulunga, tan amangih pakèwuh kita, anut saptawara, a., adahar skul sakĕpĕl., katkan lunga, tja., aturu katĕkan, l., a., angujup sangèngè k. l. bu., angodaŏda, k., l., wrĕ., abhaśmâwu, k., l., çu., atukar banggi k., l., ça., alĕlĕng k., l.).

[Balinese script] I., **watĕk tapi,** nini hjang; **atapja'n,** Gh. Z. 3, 6; **tatapi,** z. onder ra tapa.

II., jav., **napinin,** met ŋiju de oŏt *uit de rijst verwijderen* (lamp. tapi, mal. tampi); **pĕnapinan** v. d. ŋiju (z. sidi, tèmpèh en gulungan); * **tinapjaning angin,** Sum. Z. 33, 8.

[Balinese script] (kulambi, Kr.); **tapu²,** zeker hoofdsieraad, R. 20 Z. 18, 4 (vgl. bat.); **a(ng)rasuka goduha kèça mawadju kati** (b., katir), **kunang çangka lèn kurungan ikang kalambi lawan hana manunggang, matapu² kanâ**(ka) **mapajung „ika sinangguh kalambi wanèh** (ika) **daçanâma, sakwèhnikang matarungan** (b.: ning taru), **kawatja ta ngaranikahĕn** (b.: ngaranya nahan), Tjt. 35; **tapi²,** eigenn. v. e. berg, Tt. 25.

[Balinese script], jav., van in gisting gebrachte kĕtan of iñdjin, waarvan ook de brĕm vervaardigd wordt (majas; vgl. tag. en bis. tapaj en tinapaj, *brood*); **pĕnapèan,** de 2° dag vóór Galungan, volgende op de pĕñdjadjaän en de pĕnampahan voorgaande; **katapèan,** boom, waarvan de witte geurige bloemen als bĕborèh dienst doen; zou op feestdagen geuriger zijn dan anders, zelfs als hij geen bloemen draagt.

*II z. onder garawé (vert. sakit!).

[Balinese script] I., jav., tinĕpa, Sm. Z. 12, 1 (pininda; vgl. sund. teumpa), aanh. onder pras (vgl. tĕmpa); **katĕpa sabuddhining**

wwang çri djaja katong, *doorgrond?* v. Widjaja, die Daha wilde ten onder brengen en eerst de hofgrooten aldaar op de proef wilde stellen, R. L. Z. 4, 51.

II., **atĕpa**, *minder worden* v. 't water door de hitte?, z. aanh. onder tĕpang.

III., z. onder tĕpèn.

[Balinese script], *boord, rand* (vgl. mal. en jav.), Anj. Z. 34, 4 (tatparĕm), v. e. tapih, W. Z. 30, 14 (tirah), v. e. rivier, B. Z. 39, 22 (tirañtja), v. d. zee, R. 14 Z. 1, 2 (pasir, tirah); **tĕpining karang**, Z. 2, 10 (bibih parangan, pasir ing kakarangan); v. e. sabuk, saput of kĕñtjĕrik en bestaande uit gouddraad (z. ook onder tiñdjak); **tĕpining tapih**, W. Z. 30, 14 (tanggun sindjang); **tĕpin sabuk bali** is te Bjw. plipidé s. b.; **tĕpi siring**, z. onder siring; **matĕpi² kilat**, W. Z. 23, 3 (matirah² tatit, ring tirantjanya widyuté, mapinggir tatit); **tanpatĕpi** v. droefheid, R. 23 Z. 13, 16; Z. 14, 12; **tĕtĕk djĕdjĕl tanpatĕpi**, Kuntij., Stn. 18 en 26; **nĕpi**, *naar den kant toe*, naar 't strand; **sajan nĕpi kasisi** v. e. op zee drijvende kist, Kid. Adip. b. Z. 3, 36; **anĕpinĕpi**, aanh. onder rintjung; **panĕpi**, B. Z. 25, 5 (bañtjang), Z. 17, 4 (madya tĕngah); **larisni panĕpinta**, W. Z. 15, 4 (maros madyan i dèwa); **mapanĕpi putih**, *atumpal p.

2°, **panĕpi**, *grens* v. e. land, *paminggir; **nĕpi ka bangli**, *aan Bangli grenzen* (vgl. sĕbĕh).

[Balinese script], *bros*, 't tegengest. v. ngalĕs (Bjw. id. en vgl. jav.; vgl. ngĕtih), v. e. dulang v. aarde in tegenst. v. die van hout b. v., *awuk; **ngamparang gĕgitik tĕpu**, *op goed geluk af iets doen*; ook **nĕpu, aèng nĕpun bĕnangé**; vgl. onder luduh; z. gandjih.

[Balinese script], z. topi.

[Balinese script], sas., puntul.

[Balinese script], v. d. tanden v. e. krekel, zoodat hij nog kan gebezigd worden, dus niet zoo slecht als die loñdjong zijn (Gj. tupi).

[Balinese script] (bĕsaän, beter basahan), *onderkleedje* v. e. vrouw ter bekleeding v. d. schaamdeelen, onder de kambĕn gedragen (siñdjang; vgl. mal., ngadj. en jav.); *kènkèn, *sèlé, *pratjada (pratjtjhada), Tjt. 21. *W. Z. 14, 4 (sĕlé, kurug), v. d. wuluh, aanh. onder kusik; **karwatapih**, *bijna naakt, in haar flanelletje* v. e. meisje, dat uit verliefdheid een manspersoon des nachts opzoekt, Djpur.; **anapihi** v. d. limut de boomen, B. Z. 10, 1 (njaputin).

[Balinese script], z. tipĕr; **balanak siq tipah robèk**.

[Balinese script], *een schuitvormig schaaltje*, v. pisang-bladeren om gebak in te leggen of tuwak, arak enz. in te doen; uit 't blad zelve wordt aan den eenen kant de pilpil gevouwen, en onderaan vastgebonden, Tjp., Z. 3, 2, *tabapan; **kapalaning wwang makatapannira, lawan kadjora(n)ya winawanya 5 kwèhnya makawawadahnira**, Tt. 20 (ngadj. sampit en kating., *soort zeef*; vgl. tèkor, takir.

tamas, tjĕlĕkontong); **ring amawa tapan**, *ing panginuman.

v. e. vroeger tĕpa met 't aanh. in (vgl. ngabèn); **nĕpèn**, *op* iets *vallen*, dat beneden gelegen is (vgl. ngulungin); **katĕpèn**, *getroffen* door iets, van boven vallende, door een ramp (apang da tinĕpèn ala); **nĕpèn abing**, aanh. onder djungkirit; **manĕpèn surat**, *tibânyèng tulis (z. ala); **tĕpèn** en **katĕpèn gring**; **tinĕpen ing wwé**, *rinuntuh ing nadi; **katĕpèn balé kanaka**, *katiban ring umah mâs; **nĕpènin duwi**.

, z. onder waduri en sûrjja.

, tâpini?, *kili².

of tipah, sas. (vgl. aanh. onder sungga), tikĕḥ (smbw., alf. tipi en ĕppé, bim. dipi).

, z. onder tutparu.

, s., aanh. onder îçwara.

, z. onder toh II.

(?), **taprĕng sĕrĕg**, Tt. 4.

I., **tapak gadjah**, Ar. Z. 22, 3; **tapaking wintang angalih**, W. Z. 34, 2 (lwir kĕdèping tranggana lumaku); **tapaki tali"nta**, z. onder tali; **tapaké anangis**, aanh. onder djaiû; **anapak watu ridang**, W. Z. 33, 6 (angĕñdjĕk, adalaning); **manapak lĕmah**, B. Z. 73, 8 (mabhûmi tjara, ngambahin tanah); **napak tastra**, *geheel naar een geschrift*; **napak**, *betreden* een plaats (napak gumi blèlèng b. v.), *er aankomen*; **napak agamanè**, *volledig*, *beslist* v. d. pagraös; **napak di sastranè**, *naar den inhoud der wetboeken*; **napak galĕng**, z. onder galĕng; **jan munggwing djinah djaga anañran bĕdil punika pangkuran titijang ngaturang ring sampun napak bĕdil punika ring silaparang**, br. uit Lmbk.; **napak bakti**, aanh. onder nanak; **tinapak**, W. Z. 21, 14 (kadjĕkdjĕk, inidjak, inambah, inĕntasan), Br. Z. 44, 6, *inidĕkan, *inambah, Adip. 83, bis.; **wĕnang mangigĕlatampakana kalasa baritu**, aanh. onder istakâ (malataran); **manapakang adji**, aanh. onder djuti; **napakang**, *zich getrouw gedragen naar* een voorschrift; **tapakan**, *waarop getreden wordt*, B. Z. 4, 13 (vgl. aanh. onder suksuk), Br. Z. 49, 3 (jav. vert., kèkèsèd); Adig. 4, 5; **tapakan**, Sut. Z. 40, 5 (pañdjĕkan); **tapakan**, v. e. priester, omdat de leerling aan 't njuûn pada moet voldoen, *çisya, *de manden met geld, bloemen* en bantĕn boven op betel enz. door op reis zijnde vrouwen op 't hoofd gedragen; **atapakan watwitĕm**, *op een zwarten steen*, T. Z. 5, 43.

II., *plat* v. 't aangezicht, v. e. irĕngan b. v. tegenov. lañtjab, v. e. potlood *stomp eenigszins* (tag. talampak; vgl. podol en tjabak); **napak**, (iemand) 't hoofd *slaan* met de hand; plat op den grond gezet v. den voet v. e. mensch in tegenst. v. muñtjĕg; **kakja tapak**, Bbg., de grootste haaisoort en tevens 't wijfje v. de kakja tĕngiri.

III., z. onder tampak.

I., **anjar anapuk sañdjata**, Kid. Sund. Z. 3, 72; **tĕmbjanapuk prang**, 82; **pang ika apukul kadi anapuka titir**, Ww. b. Z. 3, 153 (hds. anapaka), vgl. aanh. onder pipi-

rusa en djingkat; **anapuk**, W. Z. 23, 4 (mangrěmpěg, mańgrasuk, něpěkin), vgl. aanh. onder ḍumpak (vgl. jav.); **tinapuk** v. e. kroon, ald. 47; **gophala çèwaka tapukěn i patih hadji** v. Tantipala, Wir. 5.

II., *de kroon* v. e. vrucht (mal. id., sund. tapok, tag. tampók, men. en bat. tampuk, lamp. tipuq of ipung); **tapuk njambu**², ktèpèngan; z. njamok.

2e, *roof* of *korst* v. e. wonde (sund. tapok), *korst* op de lippen; *verdroogde snot* (vgl. de beteekenissen v. 't jav. upil); z. běntil, ngèngis of tèngès.

III., **anapuk kulkulan**, Awig², aanh. onder djingkat.

IV., tlapukan; **tapukė nètraningsun**, fr. **tapuki matanta dulěk**, fr.

V., z. aanh. onder rongèh.

, sas., pané.

I., jav., Utt. 37; **atěpak² djadja** v. e. bedroefde (vgl. onder těhak, pala en těbah), L. Z. 9, 3 (manigtig tangkah); **manėpak bâhu** v. strijdlustigen, Hariç. Z. 11, 15, R. 3 Z. 1, 67 (mantěgang lima, mangusap lěngěn, mangusud bhudja); **aněpak bhûmi**, B. Z. 78, 33 (mantěg); **aněpak pupûnya**, B. Z. 5, 2 (mamantěg pää, ngěbug orwanya), **něpak djadja** v. e. zich verwerende maagd, Sut. Z. 82, 4 (pantěg); **aněpak²**, W. Z. 26, 1 (manggutgut, ngěbug, mamalu); **aněpak**, W. Z. 30, 7 (mangěbug, amantěg), Br. Z. 49, 4 (anampèl), met de hand *slaan*, Adip. 91, aanh. onder ḍumpak, ěmpok en djingkat, Br. Z. 31, 6, Z. 47, 6, R. 4 Z. 1, 30; Adig. 19; Hw. Z. 44, 7; Wtb. II 61; * **aněpak bhûmi**, B. Z. 78, 33 (namantěg tanah; **mangkin sangsaja sru aněpak** (b.: aněhak); **anggrěmus anganini**, v. e. maagd op 't huwelijksbed, Kid. Sund. 42; Mal. 312; **kadi tiněpak kabângan ikanang muka bhîsaṅa ja**, v. e. vertoornde, R. 4 Z. 1, 36 (pantěg, gěbug); 13 Z. 2, 50 (tiněbah), v. e. vertoornde, Krsn. Z. 15, 1; **tiněpak awungu** v. e. slapende, Lamb. Z. 16, 5 (tinampik); **toněa ikang madhu kètabha towi syuh tiněpakta ri kâlaning âprěp, mangkana ngûni kitang narasingha, daitya hiranya pědjah tinukunta. lèn atěmah kita brâhmaṅa** (lees bâmaṅa) **wipra, ngkà duměděl çirahing balirâdja. mwang ri sěḍěngta mahângdadi râma, râwaṅa kâdbhuta mâti těkapta, bhoma musuhta sěḍèng djaja mangké, tan pědjaha pwa ja bhagna jaçanta, hinganikė pituhunta narârjja, jèn muwahâhuripèki sang aprang, donika jogja dělâha sahâja, mangrurahang narakâsura ring prang**, lof v. Krěṡṅa hen verbiedende, de gesneuvelden weer te doen leven, Hw. Z. 44, vgl. onder dodhaṅa; **pada dèpun těpaki** door de apen v. Sukasarana, R. m. (R. K.: dipun kěploki); **tiněpaktěpak**, Br. Z. 44, 15 (inapètakěn); * **paněpak irya** v. 't muskusdier, W. Z. 23, 6 (pangakapnya, pangiribi irika(ng), tar sairib ring punika.

2e, en děpak, nděpak gěndongan, ku(l)kul bulus, swarané mangalup-alup, R. bl, Z. 9; **něpak, nggěbug** (gong, gěndèr enz.), **nėpak pää, něpak kulkul**;

nĕpak gĕndèr, z. panggul; **nĕpak gĕndingan,** Bt.

3°, iemands *hand lichtjes aanvatten* uit gemeenzaamheid, **tĕpaka limanné apan anak mĕtrĕsna'an,** vgl. tĕbah; **nĕtĕpak sangku;** mĕgĕtok s., (z. onder kĕrab).

*II., z. tulak pala

III., **tĕpakan,** sbr., een balé als slaap- of zitplaats met *kortere stijlen.*

IV., z. onder tjĕpak.

, *ahĕt, in tegenst. v. doh, Wth.: **nĕpĕkin,** *anapuk (in de Tjp. nampĕkin?); **hana wwang anagih tanpapihutang, tanpatuwawan kunĕng, tan tuhu pihutangnya, jogja walĕsĕn tagihĕn daṇḍa sapanagihnya maring dalĕm, mangkana ḍaṇḍanya, malih ikang wwang angasi hutang, ahangas jan tinitipan kunang, katĕpĕka dèning saksi ing (li)khita, bhukti, jogja tikĕla, ika sapanagihnya sapatuwawanya, kunĕng ring sang ratu sahingangasnya doṣanya,** Sdj.; **mwang ikang wwang angukuhi wongira suwong, tan ahjun apaduha, tan awanèngkani bañtjanganya, katĕpĕkana dèning djadjĕnĕng, ḍatĕng ing krĕta, kawon apadu asraha wwang amutung, antuk dènawun (dènipun?) angukuhi, amĕnang apadu, anagiha sapangaranaranya ḍaṇḍa ḍalĕm, manuta sagulung ing amĕnang,** Sdj.

, sas., ṇjiju, z. klèjong.

, jav. (tĕmpuk, z. plut); **ngatĕpukin,** *anĕmwakĕn, of **nĕpukin** (ngĕpanggihin of manggihin), *aantreffen;* **katĕpuk** (mĕtjuṇḍuk), *ontmoeten* (vgl. mapas); ***anĕpukakĕn,** z. onder *tĕpung.

, sas., tĕkĕd; **tipaq** (b. tiba) **bawon iwaqna; tatimpah tipa léq api; tatimpoh tipaq naraka, tatipaq isiq kaju,** tĕpèn?; vgl. onder tĕriq.

, mal., *een metalen doosje* v. Europ. maaksel voor tabak, sirih-pruimen enz. langwerpig vierkant in 't deksel met kotjĕt'an, in 1884 voor 30 pipis te koopen; vgl. jav. tlépak; 't schijnt een nieuw woord te zijn, daar men 't in sommige landstreken, onder anderen in Gj., alwaar kĕkotak in zwang is, niet verstaat; er zijn er ook v. zwart hout en v. Bal. maaksel; vgl. kodang.

, jav. (tupiksa), vgl. tupèksa, upèksa en supèksa.

, verb. v. tatkâla; **napkala,** *nu en dan;* **napkala pisan,** *zeer zeldzaam* als b. v. de lĕlasan tjanggah.

, **nĕpud,** *in* iets *doordringen* v. 't water, v. den regen (z. tijub); **apan twah kita bagja manĕrus nĕpud** (b.: tĕpud) **kèn bujaté,** tot een rijkaard, Bs. bl.

(in pl. v. tapodhana?), Ar. Z. 10, 14; Z. 12, 2; Wt. 32 b., 33 b., 37 b., Sut. Z. 117, 5, Z. 127, 2, Z. 148, 19 en 21.

, **wungkal tĕpat** (tĕpĕt?) **çimàni parhjangan** enz., O.

I., langgĕng, *duga', R. 2 Z. 8, 7, **mangké ngganya sĕpah hinèr djuga labĕhnyan atĕpĕt ing ulah patibrata,** Hr. Z. 50, 10, v. de aanspraak, die iemand op iets

maakt, *juist bevonden, bewaarheid?* (mad. tĕpak), Wtb. o. bl. 73; **kunang jan tĕpĕt pangakunya, wruh pwa rûpanya ika drĕwja inakunya, wèhakĕna ikang drĕwja irija, angçanana sapanĕmoni drĕwjanya dé sang prabhû, sapapuluhanya kunang, pangangçanira, rumakśa dharmmanira sang prabhû,** Sdj. (vgl. Manu VIII 35). W. Z. 12, 6 (puruśa, tĕgĕg, vgl. tag. tapát), Br. Z. 48, 8 (djati), R. 2 Z. 8, 7; (bĕnĕng); Br. Z. 21, 10 (katĕpuk; jav. vert. tamtu), aanh. onder mânadhana, en wiśaja; **çatajodjanâtah tĕpĕt,** R. 15 Z. 1, 4 (bĕnĕng); **upatjaranya bhakti ring swami ri hèng djuga tan tĕpĕt tĕké hatinya,** Ag.; **tĕpĕt i,** *viel juist voor* bij 't planten enz., aanh. onder pañdji; **sâksât minangĕpĕp tan kapĕgan i tĕpĕting djnjânâ pratihata,** Br. Z. 46, 1 (dèning tlĕng jogan dané, antuk tĕpĕt ing kahjun pakantĕnanja); **ènak tĕpĕt,** *suka warĕg, Lamb. Z. 30; **tan hana singitnya ri hidĕpnya, dadi taradju tĕpĕt,** Krws, aanh. onder djahinang; **tan pati tĕpĕt,** B. Z. 76, 2 (nora suçruśa, twara pati sĕpĕt'in); **strî satya mangkana tĕpĕt sakatĕ'ning âmbĕk,** Br. Z. 48, 14 (siddha sakahjun ing manah, pagĕh kasidan ing kajun); **i pradjapâti tĕpĕt,** B. Z. 16, 8 (mamagĕhang hjang datrĕ); **kidul anĕpĕt,** aanh. onder mûndjawân; **manĕpĕti,** B. Z. 76, 3 (manjimpĕdin, manilingang); **ndya ngènaka tĕpĕtana,** aanh. onder *anu; **tinĕpĕtan,** Z. 76, 2 (tinitihan, katindihan), Z. 7, 37 (inungsĕp).

II., **kali tĕpĕt,** *middag;* **tĕngâi tĕpĕt,** *tĕngah wé, *tĕngah ari, **tĕngah ngé** (tĕngwé), *precies middag* (men. tangah hari tăpèq in pl. v. tĕpat) en **tĕpĕt surja** *tĕngah ngwé (z. bĕnting, badjĕg en djĕgdjĕg); **nĕpĕtang.**

III., **mĕtĕpĕtin, pĕtĕpĕtin,** *verzorgen* een zieke, *oppassen* een kind; *opvoeden,* *mangingu; **kapĕtĕpĕtin** v. e. zieke; **djani ènè kè ingĕtang, apang mĕlah matĕpĕtin, pang nja gĕlis sĕgĕr** rĕko (apang dané gĕlis kĕmak), **anggon pjanak barĕng ĕmpu, ĕda pati (njĕri) patjang tlèman, mangajahin, apang dadi sĕgĕr ènggal** (dané gĕlis waras), Tjp. Z. 3, 29; vgl. mrĕtènin.

IV., sas., djagdjagin (vgl. bat. topot).

ᬓᬢᭀᬧᬢ᭄, z. onder kĕtipat en lĕbaran.

ᬓᬢᭀᬓᬢᭀᬧᬢ᭄ en kĕtopot, pèsor (Gj. v. bamboebladeren dun en langer dan de kĕtipat, verschillend v. d. pèsor.

ᬢᬧᬸᬳᬶᬦ᭄, s., eigenn., Adip. 94, aanh. onder tjampa.

ᬢᬧ᭄ᬢᬦᬸᬲ᭄, z. santanus.

ᬢᬧ᭄ᬢᬧ᭄, **naptap,** *gelijk kloppen* de in bossen te binden padi, opdat de eene aar niet boven de andere uitsteekt; **naptapang alis,** z. onder pid; **panaptapan,** een ongeveer 2 handbreed plat stuk hout of bord aan een steel, waarmeê het naptap geschiedt.

ᬢᭂᬧ᭄ᬢᭂᬧ᭄ (vgl. gĕtĕp); **ada tĕptĕp mbalige tlas limanya,** *hana mânang manangan hilang tanganya; **mĕtĕptĕp,** *met afgehouwen vingers en teenen* als straf; **nĕptĕp,** *afhouwen* b. v. de handen; **nĕptĕpin kuku,** *de nagels korten;* vgl. nrĕptĕp en ĕntĕp.

, **mětiptip, pětiptip,** *bij beetjes* iemand *te eten geven,* een zieke b. v., aanh. onder kowèk; **mati(p)tip njidu²ang,** Pdj. Z. 3; **wus ratěng bubuhé mangkin idjir tityang mangabajang, mati(p)tip manjidu²,** ald.

, **blah tong dadi tuptup,** *rěměk apasah; **mětuptup kěbusné** v. iemand, die de koorts heeft tegen 12 uur, 's morgens om 7 uur; **nuptupang,** *bij elkaâr brengen, vergaderen* b. v. woorden; *aanrijgen* een uit elkaâr zittende lontar, zoodat de bladzijden weêr in behoorlijke volgorde komen; **nuptupang baju,** *op zijn verhaal trachten te komen;* de beenderen v. e. lichaam *bij elkaâr brengen,* ieder op zijn plaats, aanh. onder wangkong; **nuptupang glar,** *de kosten bij elkaâr brengen* b. v. voor e. doodenfeest; **suba rundah kadi gědah labuh ja maněpèn batu děkděk tong dadi tuptupang tong dadi bwin walènin,** toespeling op een land, waar alles in de war is, fr. (vgl. onder wangçapatra); **ndèn malu itjang nu nuptupang kopi, paling buka tong kěna tuptupang, buka batu bělah tong kěna tuptupang buwin,** Tb. (vgl. onder kaümbang en batu).

, s., bijnm. v. Ardjuna, Adip. 94.

, namasu (?), onder de aměng²-an, Mal. 268 (b.: tabas), onder de gebreken, z. onder dangkak en trimala; **tapas hirěng,** Sut. Z. 2, 2 (tjabwal děkat), vgl. onder bulé en lampang.

II., jav. aanh. onder muntěl.

I., *kadut, *bekleedsel* v. d. klapper papah's, genaaid om er koffi in te wikkelen en ook gebezigd, om er iets door te zeven, zijnde ijl, z. b. v. onder osog (mad. en bat. id., jav. tapas, men. tapih karambil, vgl. mal. kain njijur); v. d. manggapit, welk bekleedsel eerst bij 't rijp worden er op komt (vgl. palok, z. upih); **těpèn tapis,** z. bij sungsungan; **tli tapis,** *rekbare cunnus;* **daluwang tapis,** *jav. papier v. boombast* (bjw. kěrtas gèndang), waarvan de padjèng agung en de geldzakgelijke foudralen voor bugineesche sarong's vervaardigd worden; **tapis djaka,** wegens duk blbd. op?

2°, z. onder kampèk 2°.

*II., **tapis²** of **tětapis,** sas., dangap² (smbw. brutik tapis).

*III., **nindâ ring wwang ja ta manapis** (jav. hds., manipis), R. 2 Z. 6, 8 (nanangsi, njawita, mangdé tipis); **tinapis,** Sm. Z. 32, 5 (linampisan), Gh. Z. 4, 2; **tinapis dèning mâs** v. d. tamèng, Kid. Sund. Z. 2, 141; **tinapis ing mas ratna,** ald. Z. 1, 11; **agělung grěto tinapis dènikang mas,** Kid. Pam.

IV., zekere boom (kaju tapis).

I., *winkel, werkplaats,* B. Z. 3, 35 (papěnggak), Z. 6, 11; bl. 39 b.? Sut. Z. 29, 4; Mal. b. 85 o.; Hadji D. 79 m., 80 b., **lěbuhnya matěpas,** B. Z. 40, 1 (marganya mapapěnggak; vgl. *jav., sund. en ook onder pangkèng in 't sund. Wdb.; mad. *een kleine* langgar).

2°, *een meestal vierkante zuil* v. steen v. ongeveer 3 à 4 voet hoog, zooals die, waarop

de pané voor 't kweeken v. tuñdjung (in deze beteekenis vaker djongkoh[2]), in huis v. aarde en vierkant als eene tafel, om lampen enz. op te zetten (babataran gĕndong v. tjitakan en vierkant); **sangga tĕpas**, Bjw., *buiten-stijlen* v. e. pĕndåpå, jav. såkåråwå, vrn.

*II., in pl. v. tapas z. onder bulé.

III., z. onder kĕtjitjang.

IV., **katĕpas**, *doorzien* iemand's gezindheid, na hem op de proef gesteld te hebben, R. L. Z. 4, 47, Z. 2, 11, z. tpat.

, **nĕpĕs**, *v. beide kanten inknellen* v. e. schaar b. v.; **nĕpĕs tikĕh** v.'d. djumat (vgl. lèpĕs en djapĕs), R. 15 Z. 7, 6?, vert., iets oliehoudends *uitpersen*; **katĕpĕs**, *katindĕs, B. Z. 94, 1 reg. 4, *gedwongen?*, v. e. sprinkhaan dood tusschen de bladen v. e. boek gedrukt, *pinipitan; vgl. dĕpĕs en pĕspĕs; **panĕpĕs**, z. onder djĕpĕs; **panĕpĕsan**, 't geen gebezigd wordt om lontar-bladen op elkaâr te houden.

, *soort v. net* v. haren of draad om vleermuizen, waarvan men gĕgĕtok maakt, te vangan (z. sabang); ***andjaring anĕpis anawang amisandung manuk anangkĕb, aka-la***, angradjut**, O. (1245).

, naast tjamura of tjumura en tjamubra (?), katugtug; onder de bloemen *madjita (?), aanh. onder tadji, z. onder pupug; **tĕpus kaju mas** v. e. kampuh (vgl. jav.?), Mal. 157; **jan hana wwang mati ring dèça tinĕpus kalajan pomahan 40 dĕpa, tan kahngah ing tĕtĕpusan 40 dĕpa, atitir atatadang, tur kabĕta mangkana krama**, Sd (vgl. jav.); **tinĕpus** schijnt een geheime term te zijn, in pl. v. tikus, aanh. onder giling.

, z. onder pègpèg.

, **nĕpos** v. water, v. e. weg *rechtuit* zonder omwegen; **nĕpos*** **bĕt**, *door struiken gaan*; **pati tĕpos dènya malaib**, Dd. 25 b.

 I., **tinipasan**, W. Z. 33, 5 (tiniwak, tinuronan, kaplihin, deze laatste vertaling door aan ngimpasin te denken, *jav. tipas, paras).

*II., Bjw., **nipasi** met een parang de vezels v. den kokosnoot *verwijderen*; z. sumbat.

, jav. enz., *dun* (z. tjĕnik en gĕlĕs); **longah tipis**, *arang anipis; **anipis**, W. Z. 2, 9 (aring, mĕros); ***sanghabanipis**, Br. Z. 36, 6 (ambubu arang, anè djarang); **asong imårang anipis**, Lamb. Z. 2, 2 (gulĕmé langah magatra); **apan anipis pagĕrta**, R. 4 Z. 1, 7 (ampis, timbis, nipis); **dada manipis** (?), aanh. onder gĕmi II.

, **tupis*i dènirangĕnahakĕn manahira tumibé narèndratanaja**, Sum. Z. 25. 13; **ing bèñdjang malih kinon angrurahå ring wanagiri patapan asĕpi pangabĕtan dusun* hana ring pringga djurang ring guhà ring tupis*** (b.: tumpis[2]) **luwuk* ring grong* ikang parangan**, Kid. Sund. Z. 3, 74 (vgl. mal.); **atupis rĕngut***, Sum. Z. 50, 7, Z. 1, 15; **atupis**, Sut. Z. 4, 12; Z. 31, 8, Z. 28, 6 (nista).

[Javanese script] I., Bjw., tapis.

* II., nèpas en nèmpag, Bjw., met d. binnenkant v. d. voet schoppen.

[Javanese script], s., R. 5 Z. 1, 16 (sang batur, tapa), W. Z. 28, 1 (tapa mahottama, lĕwih), B. Z. 1, 28 (tapaswi); **tâpasawèça**, R. 3. Z. 1, 21 (rĕsi laksana); **çuddha siddha tâpasa**, T. Z. 4, 17; z. onder çrîdanta; **umĕgĕ' katâpasabratan**, aanh. onder mârawa.

[Javanese script], s., **tâpasidjana**, *de bewoners v. e. kluis*, Utt. 76, bis, z. tapaswî.

[Javanese script], in pl. v. apsara * surâpsara, Pam. en Rm., waar vaak tâpsara (b. v. Z. 39, 12 en 13) telkens; vgl. tapsari.

[Javanese script], vgl. tapsara, in pl. v. apsari, Hariç. Z. 9, 3 en 5, waar het een afschrijversfout moet zijn.

[Javanese script], s., R. 4 Z. 1, 80 (sang rĕsi batur suçîla), 5 Z. 5, 34 (tapa putus, patapan istri!) B. Z. 1, 18 (topasa, panditadi, sang paṅḍita), * tâpasa.

[Javanese script], krama v. ta, z. Sut. 36 b.; *daarentegen, in plaats daarvan* overval den vijand, W. Z. 14, 15, Z. 18, 10; Adip. 56; Bh. 81 bis, 91 bis; **gora tapwa ja**, W. Z. 2, 9 (gading masmu wilis, rukmi inapènan, lwir mas inapi); vgl. Bh. 86 b.; **bjaktâwâs trĕṅawindu tapwa makapâdjaran iki lingika nĕhĕr marĕk**, Sum. Z. 1, 19; **apranga tapwa kita**, Bh. 28 (vert. v. juddhjaswa).

[Javanese script], krama v. tan, tnt. 36; Wrs. 9 20, W. Z. 21, 12 (nora); Adip. 92; W. Z. 34, 3 (dèrèng); B. Z. 16, 2; *ofschoon niet*, Wrt. 13; **ndâ tapwan matatur dahat**, B. Z. 111, 1 (nora ndèn mèling djati, ika durung djati mèngĕt).

[Javanese script], s. W. Z. 13, 1 (patapan, unggwané matapa), Z. 14, 11; B. Z. 2, 15 (kajomana?), Z. 15. 13, als eigenn. ald. Z. 47, 8 (tunan, Tj. b. 24, vgl. onder gringsing en samba).

[Javanese script], s., **sang inaranan guru lwirnya, wajowrĕddhah, tapowrĕddhah, djnjâno(na)wrĕddhah, wajow. sang matuha ring wajah, kadyangganing bapèbu, pangadjyan, nguniwèh sang pasangaskaran, mwang pangupadèçan, tapowrĕddhah, nga., sang matuha ring tapabrata, djnjânowrĕddhah nga., sang matuha ring adji**, Wrt. 22.

[Javanese script], * lèpa, ganiti (?), Tjt. 22, *een masker*, * rakĕt, Sut. Z. 47, 4, Z. 80, 2 (lingir), R. 20 Z. 2, 19; vgl. jav., *maskerspel* waarin de acteurs de personen voorstellen, die in gedichten optreden; lalu ija, de dalang, bĕrdiri mĕmulai lalakon tjaritĕra mèsa tjilara trtlt (?) di lobang batu dĕngan hambanja kaduwa, maka kaluwarlah pandjak astakosa dan pandjak astagona itu mĕmbuwat tangis bĕrdjalan kasana kamari lalu tĕruslah kabukit psangt bĕrtĕmu kapada èndang tlara sakti bĕrtapa tiga bĕrhamba ..... maka sampej lah tjĕritĕra mésa tjilara mĕngikut èndang tlara sakti kĕmbali ka bukit p. maka m. tj.

pon mĕmbĕrahikĕn èndang itu...... datang kĕtikanja si m. tj. pĕrgi mĕninggalkan èndang t. s. itu maka èndang itu pon kaluwar mĕntjari m. tj. dan hambanja kaduwa sambil mĕnangis, fr. Pandji-verbaal; maka dalang pon mĕmulai tatandakan lalakon sang samba tatkala pĕrgi kataman bĕrtĕmu bidadari tundjung sari di iringkan sang surata dan sang surama, ald.; lalakon pandji wira kanoman pĕrgi bĕrsuwita kagĕgĕlang bĕrtĕmu sodaranja bĕrnama misa sinom pandji sĕmu lara maka dikawinkan olih sang nata kapada radèn galuh mèsa angnung brangti pandji pta sinom di gĕlar pangèran dipati wira kanoman, ... maka sampej lah tjaritĕra pangèran dipati mĕmbĕri galuh njai ĕmas wètan bĕlum lagi bĕrtjampur kasih dĕngan putĕri gĕgĕlang maka njai ĕ. wètan pon mĕmbuwangkan dirinja kadalan hutan tiga bĕrhamba maka ija bĕrdjalan dĕngan tangisnja, ... maka dalang kaluwar bĕrtandak mĕlalakon pangèran adipati kaluwar mĕngumbara mĕntjari njai ĕ. w. lalu kahutan pandan salas itu bĕlum bĕrtĕmu, ald., maka dalang itu pon mĕmulai bĕrtandak lalakon prabu mènak djingga mĕminang ratu ĕmas kĕntjana ungu di madjapahit maka kèn pnut sari, (de zuster v. d. als dalang vermonden prins) pon kaluwar duduk di tĕmpat karatuan djĕnĕng ratu ĕmas k. u. dalang it djĕnĕng pati logĕndèr pandjak soring (?) djĕnĕng prabu m. dj. pandjak astako dan pandjak astaguna djĕnĕng pĕnggawa ratu m. dj. itu datĕng mĕmbawa sura mĕngadĕp prabu madjapahit tijada la di tarima olih ratu m. lalu djadi pĕrang bĕsar di m........ maka sampej lai tjaritĕra radèn damar ulan di surub mĕlawan ratu m. dj., ald.); **kadi tapĕ turung tinapihan**, Sum. Z. 123, 3; **kajang tapĕ mĕkidjĕpan** (vgl. onder puūh); **rûmiru asĕmu tapĕl màs mutjap tjitra molah**, Sut. Z. 80, 2; **tapĕl watĕs**, O., z. onder taksu; **tumapĕl** v. rah wungkal, R. 18 Z. 8, 13 (matèmplok, madĕmpol, vgl. jav.), aanh. onder mandasuli; ***manapĕl**, R. 23 Z. 17 7 (mamarĕkan); **patapĕlan**, aanh. onder dèklang.

II., jav., **tapĕl adam**, Djt. 19.

[Javanese script], **naplèk**, een wonde *beplakken* met pleister enz. (vgl. tambĕl); **naplèkang** *op* iets *plakken* b. v. een pleister op een wonde vgl. tèplok.

[Javanese script], naast tumplak en duplak.

[Javanese script] I., jav. (vgl. taplèk); **tĕploka adji mas**.

***II., tèplokan**, Bjw., v. d. **vrouwen** zonder een patĕlĕsan aan 't **baden zich** met de sarung, haastig opstaande, zóó **bedekken**, dat er niets te zien is; 2°, soort v. **blinde** man-spelletje, waarbij 't gevangen meisje de bruid wordt v. d. vanger (vgl. jav.).

, **toplakan**, soort *klepper* v. espleten banaan-papah gemaakt, zoodat een edeelte nog vast zit en door schudding op de ndere helft een kloppend geluid geeft en waarnede kinderen zich vermaken.

(vgl. tomplok); **neplok**, *reffen* een plaats, zoodat er bloed uitkomt.

, Brh. Z. 4, 6; aanh. onder naharloka en saptâgni.

, beide pooten verloren hebben . e. krekel; z. kitur en kipa.

, z. onder tapé II.

(een andere scheiding levert ook dit op), z. onder garawé.

, **tumaping**, aanh. onder mututung tumating?).

I., z. onder tumapung.

II., **tapungan**, aanh. onder guwug; **tapungan bras**, oŏt misi miñtjid; **miñtjid tapungan**, de fijnste soort; sas., moto kĕlèp.

, **tandwa prâpta tang lahru hatĕpang warih**, T. Z. 5, 54 (de scheiding onzeker, daar men ook atĕpa ng-warih kan lezen); **buntut nèka tinĕpangan mas** v. Sugrîwa, R. m. Z. 13 (R. K., kiñâñdâkândâ kĕñtjana); **buntut atĕpang mas**, v. Nila en Anggada, ald. (R. K. tinĕbu tĕbang); **mwang sang tuganggâ tinung, ing tĕtĕpang** (R. K. tĕbu[2]) **buntutné kadi** (k. nirèki), **kañtjana sinosotyan** (K. tjinangkokan sasutya), **intĕn pudak** (putjak) **nèku** (K. i. mirah murub), **winĕwĕran ratnâdkika, kinañdakañdèng gĕgĕlang kañtjanadi, pañtjaka** (?) **tĕkèng putjak**, R. m. Z. 13; **buhtut tĕpang sinotyan widurè**, ald. (R. K. b.: winawuku ing mas sinotyan widurjan).

I., *rijst op de wijze als onder* **nĕpĕng** *beschreven is klaar gemaakt*, jav. tapung (te Soerabaja soort v. lontong met soto genuttigd. z. nasi); **nĕpĕng**, rijst in de pajak *zonder* kukusan *kooken* (z. ñdjahan en pĕngĕdangan); **apĕnĕpĕngan**, om zeker tijdverloop uit te drukken (vgl. men. mal. sapi-tanak); vgl. ngijasang.

II., aanh. onder dadah; **tumĕpĕng i manah**, Anj. 63 b.; **tanpatĕpĕngan**, Hariç. Z. 1, 5; **mamuktyang upabhoga sambin nginak, taman panĕpĕngèng pangan mwang inum, manandanga mabhuŝaṇâ mahjasa, nahan ta dhanada bratânung irun**, R. 23 Z. 8, 16 (nora njangkaâng, nora tani mapangăă dadaharan, da bas ngulurin!).

I., *meel* (mal. id., alf. topong z. gĕlĕpung); **matĕpung**, *door elkaâr fijn gemaakt* v. d. ingredienten v. d. astanggi b. v., z. intuk en tĕmplong.

*II., jav., **tĕpung kawung**, aanh. onder râdjawidhi (djuru sulam); **matĕpung**, zich vereenigen v. 't hoofd met den romp, Ar. Z. 57, 10; O. I. pl. 3 laatste regel, v. e. afgeschoten hoofd, Sut. Z. 122, 16 en 17 (waar atĕpangang çirahnya); **apa pakĕnanikâ, ja ta pinakapanĕpung jan huwus pĕgat dèning musuh** van gereedstaande krijgslieden, Ud. 108; **sahning mastaka sang prabhû kinèn tĕpungakĕna dè sang lwir smara**, Ww. Z.

2, 72 (een hds. heeft tĕpukakĕna en een ander tĕmpungakĕna; b. 75 kinon tĕtĕpana).

ᬢᭂᬧᭀᬂ, vgl. pongpong, *doorboord*, *manarawang; **nĕpung,** *doorvreten* een tèmbok v. d. salpeter b. v.

*2°, sas., bolong, ponggong; **kèpèng tĕpong pipis bolong; nĕpongin,** ngĕsongin.

ᬢᬸᬧᬸᬂ, z. onder topong.

ᬢᬾᬧᬾᬂ, **tèpèngan** in pl. v. kètèpèngan, bij de kleine bĕbĕdilan (kĕplagan) als kogels gebezigd, djambu-bloem?

ᬢᭀᬧᬾᬂ, *beslag, 3-hoekig* v. zilver op de uiteinden v. e. kampèk; naam v. e. baris met schilden (vgl. jav.); ook moñtjol.

2°, zeker *maskerspel* (sas. tapĕl), in K. A. wordt de t. uitgevoerd door één man, die verschillende maskers aandoet; de Lawé is de stof (vgl. jav.); de personen, die dit spel uitvoeren, zijn vol v. e. practical jokes, z. b. v. onder dudih en dèpèng; **baris topèng,** met schilden van hout met een bult in 't midden (moñtjol), die omgeven is van spijkersgelijke staafjes; **panopèngan,** nm. v. e. plein, binnen 't paleis; **dèwata di panopèngan,** titel v. e. vroegeren vorst van Blèlèng.

ᬢᭀᬧᭀᬂ, jav., *de zwarte calotjes* door Mahom. gedragen (en uit de grassoort, die in 't mal. rĕsam heet, vervaardigd; vgl. onder songko); smbr. tupung wordt ook op de chin. stroohoeden toegepast (lamp. kĕtupung; vgl. tjapil en tĕmbĕlung); hier of daar ook v. e. roode ar. muts (ngadj. tatupong); to**pong sangkai,** eigenn. van de vrouwelijk be diende v. d. zon, in de Tjk.; **gusti ngurah manjabat baän pongpongan manguwat ba (nga)liwatin twara da ngĕnajang trus munggu né bĕtjat, makĕlid lantas djagdjagin njĕmak pongpongan mbalikang manjabatin „nadaksara panjabatnjané bnĕhan, baja pagawèn widi alah patĕmuang bsin tulupé kau pongponganné nanopongin alah pamula mangĕñtjèl bukah dalit „i gusti ngurah magisèh ngatèpĕgang pindo kapitluin masi twara ktjag, kaüjĕng kaludjukang masi tkĕk ma nopongin, kipĕk'ang tutupé djani sabit,** Rm. II., sas., ben. v. *bloemen,* die tot vruchten worden in tegenst. van kĕmbang bola.

ᬢᬚᬶ, jav., *de kunstspoor* v. e. vechthaan (tag. tari, bis. tadi, vgl. onder *hadji en tĕgil), *R. 20 Z. 12, 17 (warajang), W. Z. 32, 2 (tadjĕp en gañdjira); v. e. visch. Ar. Z. 37, 5; **lwir tadjin tjabolangkik,** *anudji landak; **skar tadji,** jav., *ruku b zeker hoofdsieraad?, vgl. de plaat bij Raffl. I. versl. Bal. 54, Mal. fr. (bunga kajĕn). 2° eigenn. v. e. plaats op Nusa, verbanningsoord voor lèjak's (z. pèd); **jang nini ja ngatĕr mulih, sadalan apitutur, dĕlamakanira iku kĕmbang lĕpas sih arané, kangana** (kanang kakimpolipun, pudak sinupit angraras, wadidang kĕmbang dom'an „pupunira kĕmbang tĕpus, wangkongira rĕké, puspa lĕbang kĕmbang nini, ring rosĕrosanmu, ring lambéné lawĕn tundjung, sĕkar gândasuli rĕké kang anama papinggangipun kakĕmpung kĕmbang kalurak, lambungmu tanggull wonga**

susunira sĕkar mĕnur, dadanira rĕké, kĕmbang angsana ranèki, sĕsalangira iku, a(ng)krèk katunggèng ranèki, lunging djongga ring tĕnggĕké, rĕrahimu kĕmbang sĕntul, uwangira kĕmbang sungsang, kĕmbang kuning pipinira „tjatjĕntungmu ja mangunung galung, rèmanira drawila, idĕpira nĕkar tadji, sotyané nundjung biru, roning mimba alisipun, padmanégara rainé, kĕmbang pĕparé ring djoluk, kapurañtjak kukunira, walilimun (?) **kamurugan „ijang nini sadalan pitutur, mring sri tandjung mangké, wus ĕnting amituturi** enz., Stn., bnjw., Z. 5, 153 en vlgd. (vgl. onder p r a b u s è t); **alang² tadji,** eigenn. v. e. plaats in J a m a's rijk, vgl. aanh. onder b r a h m a g a (de bizondere hel, waarin J u d h i ṣ ṭ h i r a volgens de laatste p a r w a belandt, is een bosch waar de bladen scherpe zwaarden zijn, en de grond bevloerd is met scheermessen, zoodat 't een vrije vertaling is v. a s i p a t r a w a n a), aanh. onder l é b u en b a l a p a n; **alang tadji** gelegen onder de brug, waarop de b h ù t a s i m b a r de schimmen lokt, Stn., Bs. bl., **dukut aron tadji,** aanh. onder b è s è r (vgl. mal. s i d j a m p a n g (?) r u d j i, Tijdschr. Batav. Gen. XXV bl. 502, 507 en 508); **ĕmpu tadji,** z. onder t a t a r i n g; **sata atarung tanpatadji,** z. onder u t ĕ r en vgl. n g g è b o k; **tadjin isèn, katuk umbi,** Us. 245 (m u ñ t j u k); z. g ĕ g o t j ĕ k a n; **çatan tumadji,** B. Z. 2, 17 (t è t è p p i n a s a n g a n g a ñ d j i r a); **kumatadji** v. d. b u l i h n a n g ĕ t j a i en vóór m a g è m b a l d j a r a n; **tĕtadjèn,** *het laten vechten van hanen met kunstsporen* in de **tĕtarub** (k ĕ k l ĕ t j a n).

2°, Pg. (d j u r u b ĕ n a h a n g t a d j i).

3°, *pas opgeschotene* l a l a n g *scheutjes* (vgl. mal. s u d u [1]); *de scheuten* van de i s è n, die ge-t a m b u s d worden en waarvan 't vocht in de ooren gedruppeld wordt; bij de Mahom. p ĕ m ĕ t i t en p l o g o.

[Javanese script] I., sbr., *voetstuk* van de d a m a r, die best. uit gestampte d j a r a k, n j u h en katoen, en schuins in de b ĕ d è g wordt vastgezet; z. t j a n g k o k.

*II., **susuguh sapi tjulung minda wahisa bras inuman ing todjo gĕtjtja satjatjawi,** Ww. Z. 4, 30 (vgl. mal. t a d j o w, bis. t a d y a w, bc. t a d y á w, tag. t a r j á u en bug. t a d j o, lamp. t a d j a w, groote aarden pot om te huis water in te bewaren).

[Javanese script] I., jav., *bij toeval is het dat* (vgl. sund.); m i m a s a s a n d j a u; **nudju,** *toevallig, juist ter zelfder tijd, bij toeval,* naast **nĕmonin,** aanh. onder s ĕ l a; **nudju sasihé karo,** r i k â l a r i n g b h a d r a w a d a, T. Z. 5, 68; **nudju sĕdĕng suñgé,** *bij toeval aldaar zeer stil,* ook **ngĕtudju** (z. k ĕ t u d j u), **di nudjuné padanda mèwèda,** *toen toevallig de* enz.; **nudju dingĕh tityang,** dat gerucht *heb ik toevalliger wijs gehoord,* aanh. onder n o d o n g; **nudju kadjĕng,** *op een* k a d j ĕ n g van de p a m a l i (z. ald.); **di nudju dapĕtanga,** *als hij hem toevallig betrapt;* **nudju,** vaak als praepositie *naar* een plaats (jav. en mal. m ĕ n u d j u), R. sas. telkens; **anudju ring goronggong,** *zich uitstrekken tot,* ald.; **tinudju,** B. Z. 45, 9? (s i-

nawat); **tinudjunya**, *door hem bemikt* met een pijl, B. Z. 102, 4 (patitisanga ring, kapatitisang); **tudjun ata sira**, 7 Z. 15, 6 (kapatitis danė); **kinonakĕn tudjun tĕndasnya** met de pijl, Adip. 82; **tan katuđjwing kahjun**, van een man, die niet beviel, T. Z. 5, 70; *R. 1 Z. 1, 75; **katudju norana pĕdjah**, R. bl., **katudju bisa sang laksmana anggawé daja piranti**, daar L. Sîtâ niet had gedood, zooals Râma hem bevolen had te doen, ald.; **anudjwi**, *grenzen aan?*, O. K.; **tudjwi panah**, B. Z. 91, 6 (patitis mamanah); **anudjwakĕn** een pijl, B. Z. 8, 1 (nibajang); **pinatudjwakĕn ngaraniki**, Sm. Z. 22, 1 (katjaruang katĕnanja, kakutang wastanipun puniki); **tĕtudjon**, op een kadjĕng van de pamali, *bij tijden, nu en dan.*

II., **nudju**, *naar* een plaats *koers zetten* (vgl. mal.); **ĕnto dja tudju djani**, tot een djuragan; **nudju umah**, *naar 't huis van* (vgl. tiludju); **katudju**, Meg. 35 (b.: kadjudjur).

2e, **manudju**, Bbg., matĕmbing.

III., zekere kwaal, waarbij men aan verschillende plaatsen van 't lichaam pijn heeft, *stekende pijn* toegeschreven aan verdikt bloed (mal. كريز ثباكت, vgl. onder palung III); allerlei soort van kwaal, als b. v. pijn in 't gebeente, 't bloed afgaan; **tudju bĕngang** enz.; **liman tityang isĕp tudju**, Tjp. Z. 1, 67; **satus dwalapan araning tudju**, Us. 56.

IV., **tudjonana** in pl. v. 't jav. tuduhana door te denken aan 't bal. tudjuh, R. sas., bis.

V., **malĕm tudju likur**, mal., de 27ste v. d. vastemaand, waarop door de Mah. geïllumineerd en voetzoekers afgestoken worden.

, s., B. Z. 115, 2 (dipta), W. I. 34, 6 (kara²), R. 6 Z. 10, 7 (snĕ', kirana), Anj. Z. 24, 2 (bâh); **sutèdja**, *sumĕnĕ; **lĕwih ing tedja**, prabhaswara; **tèdjani bulan** *wulan akalangan; **tèdja ngadĕg**, *verticale luchtlichtstreep*, teeken van den dood v. e. vorst (vgl. onder guling); **tèdjamaja**, *handaru; **tèdjakala** en **tèdjakula**, eigenn. v. e. dèsa in Bil. (O.); **saling tèdjanin**, *silih suluh; **katèdjanan**, kasĕnwan; **kâtèdjanan**, R. 1 Z. 1, 18 (kasunaran).

2e, trang 2e?; **tèdja danghjang**, O. uit West-Java, waarin, zoo 't schijnt, een opsomming plaats heeft van 't geen hij 't beeld eener godheid behoort onder andere suruj gading (*ivoren kam*), karang tiga enz.; z. sutèdja.

3e, benaming van een sampéan speelkaart. Bjw. tjutjuk.

, *scheid uit!*; **nedjaăng**, *met iets uitscheiden.*

, **matadjuh**, makilusuh, *zitten* of *ternederliggen met de beenen uitgestrekt*, aanh. onder gondong (Bjw. kuñdjur, waarbij vergelijk mal. budjur, jav. udjur; dus moet er ook een tadjur geweest zijn?); **mĕdĕm mĕtadjuh**, *mrĕm manglumur; **nadjuhang**, de beenen *uitstrekken;* z. mĕtimpah; **kĕni wĕntĕn patadjuhipun, tdun mapadu galur**, br. uit Bangli.

, sas., z. onder iduh; **batidjuh** mĕkĕtjuh; **patidjuhan** naast pĕndjulaqan. z. djulaq en tisu.

, jav., **nudjah,** *met een punt vooruitsteken* van de borsten, van den penis, van bloed uit eene wonde (mudjuq, sas. en smbw., mĕbuk), ***anudjah,** B. Z. 94, 2 reg. 1; **manudjah,** *mangduk; **anudjah tang mata,** R. 31 Z. 4, 1, ar. (numbak ikang nètra), Ar. Z. 48, 8, Z. 49, 7; **tinudjah,** Z. 87, 28 (kasaligi), Z. 45, 6 (katudjah), Br. Z. 18, 12 binuntal, katumbakin).

, *ijverig;* **ingĕt tudjĕh mladjah** vgl. lĕdjĕh mladjah); **tudjĕh galak sijapé,** tegenov. lĕmpĕr.

, *de wijsvinger* of *de langste teen naast den grooten teen* (mal. *seven,* dat het 't zelfde woord is, blijkt uit tumuding, dat in sommige moluksche talen *seven,* beteekent, Ternate tomodi, tomoding, Sahu, en tomodin, Gamkonora, Gal. tumidingi; z. tuduh, bat. si tumudu, alf. tuturu, tĕtudu enz., z. Tob. spraakk. bl. 263; vgl. *tidjoq en onder tuduh); **mĕtudjuhang, pĕtudjuhang,** iets *aanwijzen* met den vinger, onderscheiden van ngèdèngang (alf. tumuru, tumudu enz.; èdèng); **nudjuhin,** iemand *aantoonen* iemand *wijzen* den weg enz.; **mĕtudjuhin, pĕtudjuhin,** iemand *onderrichten* omtrent 't geen **hij** te **doen** heeft in zekere gevallen **h.** v.

, **matĕtadjĕn,** K. A. en Tbn., matĕtadjĕn.

, jav., h. v. titisan (kl.).

, nm. van een dèsa in Bll. (O.), alwaar een in 't Bll. algemeen vereerde godheid, niet ver van Tangkid.

, eigenn. pl. onder Klngk. (op onze kaart Toetjan).

, T. Z. 5, 10 (papatjĕk), z. onder sumanadjanu.

, *de hoofdstaanders* van een blitbit, waarvoor men de djĕpun 't liefst gebruikt; z. ladjĕr.

(?), **ali*** **mingmang ing tadjir,** Ww. Z. 3, 75; **simsim çaçarudhira halumĕng mingmang mungguhing tadjir,** ald. Z. 1, 72.

, **matatodjèr,** matañdjĕb; **mata todjèring tud,** *anggalunggang ri tur.

, eigenn. z. onder kadaralam.

, s., Utt., 84, 85.

, s, **irikà ta sirârpamasang tèdjoràçi, surudnira sangké kanâgawangçan,** Bh. 72.

, ntuk **van** de beenen op een te korte balé.

I., **balé tadjuk,** met **aarden vloer?,** Dj. Pr., met een adĕgan in het midden (vgl. sund. tadjug); **nadjuk,** *planten* mais of djidjih, 4 à 5 korrels in kuiltjes doende, 't jav. tĕbal of tugar?, of tañdjâ, waarmeê vgl. mal. tugal (mad. atatju, *rijst planten op drooge velden;* **lamp.** tadjuq?, alf. taruk en taduk, Med. Zendlg. XXII 372, tag. sarók, *peilen,* panarók, *peillood*), aanh. onder paras; **wang djagatra nadjuk***; **nadjukin antuk tumbak; panadjukan is dunner dan de** pĕmangsĕg om alleen kleine gaten te maken, zooals voor katjang, kĕsèla enz., maar de

djidjih of djagung alleen gestrooid, ofschoon mětadjuk er op toegepast wordt.

II., *âpîdâ, *apatangçah (b.: awatangsah), *murddhaçikhara, tadjuk, ook in een andere Krb. en daar met tjutjunduk verklaard (mal. id., tag. tarjók, bc. tadyók); z. tadjug.

, sas., tudjuh.

, z. onder tudjah; **djadja tudjaq**, djadja uli.

, sas., adjak; vgl. tangkět.

, z. onder prâgdjyotisa.

, z. onder gumbak.

, z. de vert. onder *sisir.

, *stijf* van de armen v. e. slecht gemaakt beeld, v. d. middem door pijn, (vgl. djangkěl en kěkěh); **nyan tutuh, jan ja lara nglémpujěng, wangkongnya lara tadjus**, Us. vgl. aanh. onder bidag.

, **jan maujangajingan laranya, manděllik sotjanya, tanganya pati gurapé, tiwang todjos, nga., ta, dongampinis** (sic.), Us. 96; **ta, ujangajingan, mděm bangun, muñtjilik, tiwang todjos, nga., ça, don kampinis**, Us. x. 36.

, aanh. onder rěṡabha.

, *scherp, puntig*, *malaṅděp, *lungid (bat. tadjom, mal. tadjam, bug. tarěng, mak. tarang, ns. ataro, alf. tarěm, pamp. tarám, tag. talim, bc. tarόm, bis. talom; 't verschijnen v. e. scherpen medeklinker in pl. v. e. neusklank is eigntl. bat., vgl. b. v. mak. rumbang met bat. rumbak; in den dairischen tongval is een neusklank als slotklank regel, waar 't Tobasch een scherpen en 't jav. of bal. een stompen medeklinker heeft, b. v. tarum, tarup en tarub; těrěm, torop, *tě'b); z. mangan, plad.

, **watu tadjěm**, Pg. (djuru sangih).

, s., W. Z. 13, 4 (R. 7 Z. 1, 2, tèdjamaja denkelijk om de versmaat), *handaru (jav. tèdjomaja, nm. v. e. hemelsch paleis, jav. W. 72, ook tèdjamaja *handaru en tiñdjomaja, W. Dr. 136, P. S. 469); **nâga tèdjomaja**, aanh. onder tuluj.

2e, nm. v. 't verblijf van Indradjit's moeder, van waar hij hemelsche scharen tegen Râma te velde bracht, R. m., alwaar tèdjamaja (R. K. tindjomaja, maar in 't begin wordt zijn verblijf aldaar kaèndran genoemd.

v. e. hoofdsieraad, Sut. Z. 80, 6 (trěnggana), Gh. Z. 4, 8, Z. 3, 4 (tag. tarjók *pluim* enz.; vgl. *tadjuk II); **sumeng wrěghotphala lwir tadjuk**; Mal. 307 bis. 2; **apang tadjuk² sěkar**, Sm. Z. 243 (puspanya aněděng); **atadjug warsiki putih**, Pdjm. 55; **asimsim atadjug**, Mal. 393; **matadjug² ri sěkaring kanigara anawědak² rěbuh masawit² ri sěkaring gadung arědja susup² měnur**, Rt. Z. 19, 6; **tinadjug** v. bloemen, z. onder pata; **tinadjugan**, Wir. 61.

, plat, mati, *bangka, vgl. tèngos.

, B. Z. 48, 5 (dahat bagja); Wir. 8; Br. Z. 15, 38; T. Z. 5, 99 (lintang sadya).

[Balinese script], **abanju tadjang**, *kakken?*, zich de posteriores reinigen, Tt. 13, bis.

[Balinese script], *gebrekkig* v. e. kni moro (anaké).

[Balinese script], sas., tjandung.

[Balinese script], de aan de hoeken als breede bladeren er uitziende sieraden v. de padurakša.

[Balinese script], ook te Bakung in zwang; z. onder loñdjong.

[Balinese script] I., aanh. onder såpa (vert. v. adarçana), B. Z. 1, 4 (tan ana, nora, norana), Lamb. Z. 24, 1, Z. 22, 1, Sm. Z. 8, 23 (kamokšan); **hana låwan taja**; tut. b. 57 (vert. v. bhawåbhawau); **taja wanèh**, aanh. onder těngět (ljan using ana); **sanghjang taja**, * hjang niratmaka (vgl. onder sukšma asa); **sanghjang taja**, Buddha, aanh. onder sadabidja; **duk bhatàra paramèçwara natěmahan sphatika, makapakuning jawadwipa, tanpahingan pinduhurya, tan hana ngasorana ja, katatjit bhatàra tjakrapàni mwang bh. padmajoni, sěděngiràndrijani djagattraja, mulat pwa bh. harikèçawa mwang bh. tjaturmukha ring prabhà samandara gě'nganya mangungkuli bhùwana rija, kaja winěngakěn dèning tikšnaprabhà, kadi winuwělan** (winahělan) **dèning tatit, apa** (i)**sinya, tèdja agunung gě'ngnya, antěnku sang brahmà, mangkana ling sang wišnu ri**(ng) **sang brahmà, apa ta hilanganè tèdja iki kaka**(ng) **wišnu, mangkana ling sang hjang br. ring bh. w., lah mami hilanganè** (kné) **tèdja ja, ung samiranam abhjar lila, namastètam bhjar alila, waranam tjah namastètam, ung sahjang**[2] **sawarna obar** (robjar) **mangkana mantra bh. w.** (maka) **pangilangé** (langaning) **tèdja, sinaběť** (sinamběť, c. sinèběť) **pwa ja ring** (dèning) **wědihan pingtiga, tap** (mangsěr) **masěbutsěbut pjar, hilang tèdja, katon pwa kang mangěnakěn irija, dinulu pwa pinarěkan dé bh. br. mwang bh. w., katon pwa ja sphatika mangěnakěn** (manganakěn) **tèdja pwa ja, wus pwa** (ja) **karuhan jan manik dé bh. br. mwang bh. w.,** (aharěp pwa wruh bh. w.) **bungkah ikang manik jata maniddhikàra rùpa, bh. w. mandadi sukara, sinwab pwa, pingsornya,** (mingsor) **mingsor piningsorakěn, tan katěmu** (kěna) **pwa bungkahnya, dé bh. w., bh. padmajoni pwa sira maniddhikàra rùpa, jata matěmahan udangsu, miběr minduhur,** (samarahur tan katému) **tumwan wěkasnya ing luhur, saja maruhur ikang manik, katatjit sang hjang taja pwa katěmu dè**(ni)**ra ngkàna, mapa ta rùpa sang hjang taja ngkàna, kadi suta, hintěn, hana kadi** (tanaja) **komala** (rùpanya), **mangkana katěmu dé sang hjang br., bhatàra w. mamanggih istri, mantihanta hajunya, mangkana** (kanya) **katěmu dé sang** (hjang) **w., kalinganya, sang hjang** (ka)**paramèçwara pinakapangawaking asor a**(ma)**luhur, sang hjang w. pangawakning haju, sang hjang br. taja,** (taja br. pangawakning taja), **ja**(ta) **sinanggah tripuruša ngaranya**, Krws. 21 (zoogenaamde verbreede verklaring v. B. Z. 2, 2 en vlgd.); **si tajaning lara**, tut. 50 en 60 (vert. v, årogja); **pdjah pwa sira mantuk ing taja**, Pam. 31, aanh. onder lěngis, Ar. Z.

55, 6; **sang siddha paṅḍita tlas rumuhun, wus mantuk maring taja,** Pam. 36 (de kid. Z. 5, 39, sang siddha paṅḍita, wus ilang sira karihin, mantuk ing sûnya tan katon); **pahuwusan manajanaja, hajwâwamâna ring wwang ser nguniwèh ring lwih,** tot een overmoedige, Ud. 53; **tinajataja** v. e. rĕsi, Lamb. Z. 24. 1 (tan kaparanan); **hana ta wwang tan alarân katĕkan duhka mahâbhâra, tan harśân pamangguh sukhâtiçaja, kinatajan ing râga bhajakrodha, apagĕh tajĕbuddhi, japwan hana wwang mangkana, sira ta mahâpuruśa samangkanâ, nahan ta rakwa prawrĕttinira,** Bh. 29 (vert. v. duhkèśwanudwigna manâh, sukhèśu wigataspṛĕhah, wîtarâgabhajakrodhah, sthitadhîr munir utjyaté); **ikang buddhi kinatajan dèning dharmma,** z. adharmma; **ikang buddhi kinatajan dèning anumânâgamapratyakśa,** z. adjnjâna; **tumajakĕn,** Wir. 17, 65; **tajakĕna,** Sm. Z. 12, 8 (sampun pralinajang); **ikang râdjya jan kakwèhaning çûdra, akwèh wwang manajâkĕn dèwa** ('t origin. nâstika) **irija, tanpabrâhmaṅa, ikang râdjya mangkana çighra hilang dèning lapâ wjâdhi bhaja kadatwanirâ,** Sdj. (Manu. VI. 22).

..., z. tataji; **patajèn,** aanh. onder wurun?, z. onder tahi?

..., **mañdjĕrit katèja***, Tj. b. Z. 2, toen Butuh lara gebeten werd, **makojonan sang wajan katèja*, ènggalang tulung mai,** ald. Z. 1.

..., s., jav., h. v. jèh (bug. todja); v. 't wijwater v. d. priester; **munjin paranè da ngitung dyastun tanĕm tanpatoja** ... **makaron bangbangé ditu,** zegt een verliefd... Tb.; **nakha jaja manik toja,** Kid. Sund. I 1, 24; **kukunè lwir m. toja,** (z. aanh. onder krawang en vgl. jav. kanakanja lir mutyara, Anb. hds.; vgl. onder banju); ***toja rèkan aglĕng** v. verdwenen toorn of haat, ... Z. 112, 2 (kadi surating jèh ikung kroda); **tojasandha,** z. onder djalasandha; **toja agung,** z. onder balabur, **tojabhaja** aanh. onder bhaja; **taḍah toja,** z. onder taḍah; **bhagawân tojamaja,** een heilige, telkens dooden opwekkende; **mangkâ tjinipta bh. tojamaja, bawis ḍatang, lingira kaki putu punapi gatinira anjipta ring kami ling sang tjajâdidjaja, anèḍa uripipun wong padèm** Tjt. 213; **atotoja, kajèh,** aanh. onder puriśa; **totojan,** Mal. 128; **patotojan,** *verjaardag* ... v. e. vorst, Ar. Pr. Z. 20, 6 en 9, v. e. prinses Ww. Z. 8, 50, ook **totoja** ald.; ***katojan** Bjw., h. v. kobong.

..., **sah tohè prathamâ kidungnyan angawat midĕm angudjiwat âmbahan tajoh,** Sum. Z. 130, 1.

..., **tyah tan dadi mulih,** aanh. onder saptawâra.

... I., *vermoeid,* moeite hebben b. v. om geld te krijgen, *anglih, *alisuh; vgl. kĕnjĕl, oön en dujuh.

***II., tujuhan, klukuh?; ring wong ajelong sadjĕng ring tujuhan ring kubang** b... kumbha), **sa(wa)waḍahanè, da, 4000,** ... **ikang sadjĕng mulih anikĕl ping ro,** Wi...

..., sas., basang (smbw., ...

ıtian, tag. tijan, ibn. san uit een 'roeger siap blijkens siam naast sam, ıegen; vgl. men. mal., de buik als womb, 't ;een in 't bat. bortijan is en hiermeê wel :al samenhangen); batijan, bling (babosang; ıak. tijanang v. e. vroeger tijan, dat in l mak. tijang zou zijn, tj. tyan, buik, mayan, zwanger, vgl. jav. mĕtĕng v. wĕtĕng, ıumba, pakambu v. kambu, buik; bina ›ĕtijan, blingina?

ꦠꦶꦪꦗꦫ (b.: tajara), makuta tajuraprashrĕti, Ud. (vgl. 't origin. 4872, waaruit blijkt, lat hier kèjùra bedoeld is).

ꦠꦺꦴꦪꦴꦫꦴꦪꦢꦤ꧀, Sm. Z. 35, 6 (mangaradudan).

ꦠꦶꦪꦗꦏ꧀, een mes; z. pèsor II.

ꦠꦶꦪꦗꦏ, tjawĕnira anajaka mirah, Mal. 2 b. (z. najaka, *jav., z. Winter, bl. 115, kĕṅdit najaka); kĕṅdit anajaka, Ar. Pr. 51, 56; tinajaka mirah, Mal. 391.

ꦠꦾꦏ꧀ꦠ, s., *hilang (vgl. tyadjanti), tyakta sirèng nwatja, T. Z. 5, 127 (ningalang adjar); sang tyakta parigraha, z. onder parigraha.

ꦠꦾꦏ꧀ꦰ, *dakša, bekwaam, handig, Ar. Pr. Z. 6, 5; nora sama² ring tyakša né atjĕtjĕpĕtan, mwang ring bĕnĕré adĕmonan, Pam., Bad. (v. d. 2 zoons v. Putjangan), uwe drie jongere broeders mogen niet uitgaan, om te strijden, daar zij nog te jong zijn, zij zijn u niet gelijk, mapan sira wus tyakta (R. k. laté) ing djurit, R., m., aanh. onder palugon; vgl. pratyaksa.

2°, nagatyakša, eigenn. v. d. jongste dochter v. Antaboga, zuster v. Nagagini en Nagataruni, Kuntij.

ꦠꦾꦸꦗꦸꦢ꧀ en trujud; mèmènja ugahugih padjalanya patitujud, ada madandan patitujud malaib, kkd., matĕtujudan v. d. gang v. e. stokoud man; matungkĕd patitujud v. e. gebrekkigen bedelaar, Bgd., aanh. onder kĕlid, en gorojoh; lajah patitujud, Basur; vgl. trèjod en aanh. pèngkang.

ꦠꦺꦴꦪꦢ꧀, s., wolk.

ꦠꦺꦴꦪꦣꦶ, s., (tojadhi), sâgara, Gh. Z. 18, 1; sang hjang tojadhi, *baruṅa.

ꦠꦾꦱ꧀, z. onder twas.

ꦠꦾꦺꦱ꧀, z. onder katyĕng.

ꦠꦶꦪꦱ꧀ I., tinijasakĕn v. e. stuk vee vergoed worden naar den prijs, die het gekost heeft, zoo men het niet vinden kan, nadat men het op den weg door slagen op den loop heeft gebracht (jan kasèbĕt ing tatali ring hawan) Wtb.

II., de zijde v. e. dobbelsteen tusschen de asta; de plolong zonder tyas, de tjĕlĕbontangan er van voorzien (plolong papat tijasné, tjĕlĕbontangan akutus); matijas v. e. kolom, waarvan de hoeken vlak gemaakt zijn en zoo ook v. baksteenen; nijas met een patuk v. iets, b. v. van een tjitakan, een stuk afslaan; patijasan, wat 2 lieden met elkaâr ruilen, zijnde het geruilde van gelijke waarde.

ꦠꦶꦪꦸꦱ꧀, vgl. tirus, dun v. 't been aan één kant, zoodat iemand mank loopt (tèng-

gèk[2]); **nijusang** v. d. padi (vóór kumagañtjan en na kumasééé).

, Gj., in pl. v. sèos (?), **mětèjosan,** *ver van elkaar gelegen* b. v. v. d. jèh ěmpul en de jèh pětanu (pada doh?).

, verkl. v. nityasa?; **jogja dahat ikang magawé wiwâhakrama, ikang kanyâ surûpa jowana nangkěn tyâça, nangkěn dina,** Kam. 4; **tan sangçaja pâduka paramèçwara, siddha ikang âdjnjâ sang nâtha, ikang râdja-wiwâha nangkěn tyaça, urnèta ratnakanyâ, kahaturèng djě'ng pâduka paramèçwara,** ald., **siddhâkěn dènta kabèh, sakahjuninghulun umaranga strîratnakanyaka nangkěn tyâsa,** ald. 5 (T., b., Z. 1, 11, nangkěn nityakâla).

, **lwir katyalahan tjittanikâ sang ardjuna, kèpwan ri pamapagi kaçaktin bhagawân bhîšma,** Bh. 57 ('t origin. kartawyaṁ nabhidjânâti rañé bhîšmasya gaurawât), 70; **tjâpa dañda tan katyalahan,** *niet raken?* Bh., b, 67, aanh. onder sawja.

, z. onder sijulan.

, **anyup çangkha,** Bh. 26, 52; **tinyup,** *tinulup; Sut. Z. 77, 4 (tijup, sas. en mal., upin).

, s., (3e pers. plur.), *hilang, T. Z. 1, 23 (matilar), Z. 2, 49, *matinggal, *lungbâ; vgl. tyakta en tyadjèt.

, s. (v. tyadj), pgat, wiwardjita, wijoga, adani (?), tyakta, waraha (wiraha?), pasah.

, eigenn. v. e. havenplaats in K. A., ten W. v. Baturinggit; Kid. Pam. tojanjar; z. aměd.

I., tpu?, v. hout dat niet droog is, of lontar bladen niet oud genoeg, zoodat z. bros zijn of door vocht, *aangeslagen* door vocht, v. e. sigaar, een lucifer, die deswege niet in vlam raakt (vgl., onder dajuh), van papier, dat onder 't schrijven vloeit (Bjw. id., jav. tajum); **jèh tajěm,** *vocht* v. e. ziekelijk lichaam; aanh. onder djěbad.

II., aanh. onder balung tikěl.

, mlěblěban, **krěng dogèn matijam,** v. iemand die zich veel baadt; **mětijam** v. rijstvogels, die zich niet stooren aan de menschen, v. lieden die aan 't padi-plukken zijn?, **bubu panijěman,** *fuiken,* die des avonds met aas neêrgezet worden, om des morgens geledigd te worden; z. pěmbuñtjitan.

, stamw. v. najog.

, * **abělah bangbangé tumuli tijag,** Sp.; **gawané manaěn gěmbih, blah tijag děning tan mari kaogah,** W. k. (Z. 7, 5, b.), z. Sm. Z. 4, 4; **matyagtyagan?** aanh. onder rěngat.

, s., W. Z. 5, 11 (pagěh, tèga), R. 2 Z. 3, 4; Bh. 15; Adip. 63; Ar. 8 enz., aanh. onder larungan; **katyagan,** naast dukuh, *kluis,* T. Z. 5, 69 (kubu, pondok), Sut. Z. 90, 3, (padukuhan), Ar. Z. 23, 2. van een brahmaan, Wir. 8; **sang atyaga,** Mal. 381, **tyâga ngaranya, katinggalaning dharmmâdharma,** aanh. onder dharmma, vgl. onder las.

, s., tan trěšñèng drěwja mwang huripnira, Wrt. 24.

[Balinese script], in pl. van sajab door 't passif, mh. onder kotjĕk (z. bij táur en tajub); **ajab lĕlĕklèkan polou sigané sai mai**, vgl. dik; **hilang katajaban**, Adig. 18 b.

[Balinese script] (onstaan uit 't actif van sajub; gl. tajab; ook 't jav. is op een vorm tĕlångså oor nalangsa gekomen, z. onder åçå, vgl. orts jav. talisik onder siksik), *inumi; **najub**, *eten* of *drinken*, T. Z. 5, 102 (manĕm'an), Z. 4, 48 (mamukti); **kalĕson turu mangkin, dèning akwèh najub toja, angsul tojané tan ĕnti**, Djp.; **kalĕbu ana ring oja, kni katajub kang warih kagjat sira japatwan njambut nandan**, Djp. Z. 3; **mĕajubin**, zijn tegenpartij *het eedwater opleggen*, eze betaalt 1000 aan den padanda als pĕumbas tjor; z. taăp en vgl. onder ĕgĕh.

[Balinese script], moet naast twab bestaan hebben . ald. en vgl. jav. sèb, sèb'ĕn, *aan walgeijke oprispingen lijden*).

[Balinese script], *verduisterd* van het uitspansel f de lucht bij regenachtig weder, **tijĕb guiné** (Bjw. tirĕb, jav. tirĕp); vgl. sitĕb.

[Balinese script], **nijub** van vochtig papier b. v. e inkt als het ware *inzuigen*.

[Balinese script], **tumajung**, vert. van lambah, Sw., manĕdĕng, van boomen, Krsn., Z. 26, 5, . Z. 39, 31 (kadi pajung), 75 (?) b. (mĕĕdung); Ws. 16, R. 5 Z. 6, 11 (anggon aèmbonan), T. Z. 5, 85 (manĕdĕng), van en vervallen gebouw, L. Z. 3, 2 (atjèl); **ngĕlih rasa tumajunga**, Sum. Z. 75, 2.

2°, jav., **mĕtajungan**, *bengelend, hangen te bengelen* van de handen, van een langen penis, aanh. onder palungan; **najungang**, de armen *laten hangen* of *slingeren*, aanh. onder tigul; **tajungané mapadapa laju**, v. e. bevalligen gang, Tb.

[Balinese script], z. katyĕng.

[Balinese script], z. tjung, **tyung wakatalnya**, B. Z. 4 o, 3 (tuñg mwah katjangnjané); **atilan tyung pupur**, Ws. 27o.

[Balinese script], jav., minder onderdanig dan tityang (jav. pun tijang sakawan, *wij met ons vieren*, Anh. h.); **titijang**, *bediende, slaaf* (jav., Anh. bl. 74; vgl. ngwang, als vrnw., eigenlijk, *de mensch, uw mensch*, vgl. brabbel mal. tuwan punja orang; Rw. telkens titijang in pl. v. tityang, vgl. onder kĕmul, pun titijang, z. onder månuṡa), Ws. 6 b., Tjp., telkens, Mis. Gag.

[Balinese script], **mĕtèjĕngan** v. 't hoofd bij duizeligheid, hoofdpijn, v. d. penis v. een impotente.

[Balinese script], B. Z. 47, 10 (patakon, patakèn); **atanja**, *vragen*, B. Sut. Z. 144, 1 (matakèn; jav. en mal., bis. kotana, bug. utana, mak. kutanang); **tinanjan**, B. Z. 37, 2, Lamb. Z. 16, 6 (tinakwanan); **sang tanjana**, *die ondervraagd konden worden* naar 't lijk v. d. vorst op 't slagveld, aanh. onder dûrana, zelden op zijn jav. tanya gespeld; z. aanh. onder ulati.

[Balinese script], Sbr. tonya, *een spook*, z. mĕmĕdi.

, rĕmpuh v. 't hart, B. Z. 2, 27 en Z. 16, 2 (dĕkdĕk, Tjnt. Z. 1, jav. trĕnjuh, dat ook in sommige bal. hds. v. d. Stn. voorkomt voor rĕnjuh, lamp. tĕnjur, *gesmolten*), Br. Z. 13, 17; **tumĕnjuh** transitif, R. 7 Z. 3, 77; **manĕnjuhi**, aanh. onder nâla.

, eigenn. v. d. moordenaar is Kalagĕmĕt en zelf door Gadjah Mada gedood, Kid. Pam. Z. 1.

, **panas panuñtjak**, Us. x. 2.

, z. onder liñtjak, z. lintjat?

, **mĕnuñtjat**, *loslaten* de plank, waarop de vrouw loopt, om in 't vuur te vallen, v. die haar vergezellen (ngabih) en aan d. eene kant zitten; een kip *onder een kooi vangen;* **mĕtuñtjat, pĕtuñtjat**, *loslaten* een touw, *afstooten* iemand v. e. titi; **pĕtuñtjat**, *de plank* waarop de vrouw tot boven d. vuurkuil loopt.

, **maniñtjap**, *op* iets hoogers *de voeten zetten, betreden* grondgebied, *luñtjat, *manumpak; **niñtjap titi**, aanh. onder djugègag, vgl. onder liñtjak, *lumumpat, z. ook aanh. onder tungkap; **niñtjap alas**, Bngk. S. 119; **maniñtjap tĕgal**, ald. 241; **niñtjap djro kuta kalungkung**, U. Gj.; **saniñtjapèng maōspait**, *duk tĕkèng m., R. L. Z. 1, 7, 136; aanh. onder taluktuk (vgl. sund. tiñtjak).

, **tĕmĕñtjog**, Bjw., *van boven naar beneden springen* in 't water spelende v. kinderen, b. v. **tĕñtjogan**, tjĕburan.

, **nuñtjĕg** v. d. hoeven in tegens… v. napak (z. njoblong); **tras i anuné tuñtjĕga tĕkèn pĕngutiké**.

 jav., **matañtjĕb** v. pijlen in een wond of in 't lijf, R. 3 Z. 1, 73 vert. (v: tjogèr); **tumañtjĕb**, *tumanĕm, L. Z. 24 5, *sumusup; **sok tañtjĕbin sawèn dogèn nañtjĕbang**, iets ergens in *vast steken*, meesta van het in den grond *steken* b. v. pitten, planten in dien zin (vgl. matjĕkang en mĕmula **patañtjĕb**, *'t indringen* v. e. pijl, B. Z. 90, 7.

, z. onder ti.

, z. onder to.

, **tañdja lala**, eene afdeeling v. d. Usada, waarin geneesmiddelen opgegeven worden naarmate den dag, waarop de kwaal zich vertoont; **mĕtañdja**, *handeldrijven* door langs de huizen te gaan; *te koop bieden* aan de huizen (z. dagang en mĕbadja); **nandjèn mĕdaár**, iemand *eten* of *drinken presenteren* (batav.); **saling tandjèn**, *elkaâr* iets *aanbieden*; **nañdjènin**, ald.; **manañdjènang**, B. U.; **nañdjĕkang** of **nañdjaăng**, iets *te koop aanbieden* (men. tandjaq).

. *lawad; **prĕñdjak**[*] **tumañdjak ngidji** (nghidji) **mangadji rumah** tiñdja **pujuh i sor**, R. 23 Z. 12, 17 (i prĕñdjak ja mamuliñtjang maladjah nggaé umah ring sang syah katon ikang puh ring adah, i., p. ngadjakin mamañdjak ring s. maladjah, i. p. djalu mamarĕkan ring i. s. mladjah nggaé sĕbun kadĕlokin i puh bĕtèn, i paksi p. wĕtu mladjah t…

kèn i. s. manggawé sĕbun dlokin i puūh bĕtèn, i paksi p. mamarĕkan ring i. s. mladjah ngaé sĕbun katon i puūh ring adah); **mĕtiñdjo**, *uit de verte zien* of wel *uit de hoogte*, z. 't raadsel onder wani; **niñdjo**, b. v. ndĕlok; **niñdjo gaé**, *een feest bezoeken*, b. v.; **maniñdjo**, Br. Z. 3, 1 (mabalih, anonton), *angungang (vgl. lamp., waar ook tinggaw en bat. anindo, bug. tiro, mad. ténggu), *anglawad, *R. 7 Z. 4, 10 en 11 (ngintip); **katiñdjo**, *lawad²ĕn; **niñdjoin** vrn. = nĕlokin; **pamiñdjoān**, *pangungangan.

, *de staken*, waarom de raāb-*bladen gewikkeld worden*, dwars boven de iga² liggende, vgl. ngingkĕt en piñdjĕh.

, kèñdjuh.

, *geraakt* door een pijl, Ar. Pr. 65 o. (bis); vgl. djahat en 't jav. djahat.

, patèñdjèr, paèñdjèr.

, **atatañdjak**, *zich reppen?* van de bedienden, Ww. Z. 3, 162; ***tumañdjak** van de prĕñdjak, aanh. onder tiñdjo en kurujuk; **uwus anañdjak** (*betel aanbieden?*) **sama anginang**, Djpur.; **anañdjak** v. d. wandluis willende eten, T. b. Z. 4, 49; **tañdjakan wong ing djro puri**, Smw. Z. 13, 25 (vgl. jav.).

I., **nañdjĕkang**, z. onder tañdja.

II., èñdjok² pĕdjalané?, Us.; **matañdjĕk**, onder 't dansen de eene knie buigen of *op de teenen loopen*, zooals gandrung's en sangjang's, *uminggĕk; **gadungé babar angin maīrib matañdjĕk gulu, djalané mangĕlidang pipiné kaīras**, Kid. Adip. b. Z. 1, 16; **rĕdjangé sampun madabdab, manañdjĕkin munjin suling, ada manandjĕkin ĕgong, matandjĕk magulung wangsul**, Rm., aanh. onder kĕtès.

III., **tandjĕk arĕnĕng**, R. L. Z. 9, 13 en 26; **tañdjĕk arĕnĕng djĕngĕr**, ald. 16.

, *dĕdĕl (ngadj. id.; tag. tindák en tarják, vgl. lañdjak); **lambé tiñdjak**, *rand* van een saput bestaande uit zijde met goud gestikte figuren; **tĕpi tiñdjak**, met de guūn geweven rand; **niñdjak**, *zijwaarts schoppen* (z. kadjèt en tañdjang); **maniñdjak**, *angdugang; **katiñdjak**, *pinañtjal.

, *een weinig kreupel* aan de zoolen der voeten of de hielen den grond niet rakende van iemand die aan pitjih lijdt (z. djèngkèl en tinggi); **tiñdjik²**, *op de teenen loopen*; vgl. tèndjok en tinggik.

I., **djaring tuñdjuk**, met een djowan in zee geduwd voor bé walang; **tubug tuñdjuk bĕtĕg bujan sangar**, Wd. 38; **nuñdjuk**, *oplaten* een lalajangan; **tuñdjuk²a ban kuwané**.

*II., sas., tusuk.

, **katèñdjok²**, *hinken* van iemand die een zeeren voet heeft; vgl. èñdjok², tiñdjik en tèklèng.

, sas., tongkĕdjut.

of tañdjawi, eigenn., Mal. 34, 32; Kid. Sund. 11; **ija ko si tañdjawi**, tot een Tatar, R. L. Z. 7, 95.

, z. onder gañdjah.

2°, Bngl., kuwal of kaāl.

, **nuñdjĕl,** *verbranden* een lijk (ng g ĕ s ĕ ng of m b a s m i); *bakken* steenen Adig. 16; **katuñdjĕlan,** ∗k a t u n u; **tinundjĕl,** ∗i n a p u j; **mĕtĕtuñdjĕlan,** *vuur aanmaken,* een hoop vuur aanleggen; **atutuñdjĕlan, kukus nė angawang**[2], Stn.; **anakė mangkė pada patlĕbus, mangutang wangkėnė, tan papĕgatan lumindih, parĕng patpat parĕng tlu** (hds. tegen de maat p i t u), **parĕng adasa madulur, maring sėtra panuñdjĕlan, wangkėnė matumpuk**[2], **rawing sėtra babadjangan, ėbĕk wangkėnė masasah,** Tj. Ar. d.

(?), **anuñdjul,** v. d. penis, Sm. Z. 24, 4 (k ĕ nj a ng).

, **patĕñdjol** van kantelende steenen, aanh. onder g l i l i n g.

, *uitsteken* van 't voorhoofd, (vgl. ng o ñ dj o l, dj a n t u k), **pĕkĕtondjol** of **pĕtondjol** van de p a l u d (vgl. p ĕ tj ĕ tj ĕ ng).

, **nañdjap,** Bjw. naast 't jav. m ė ñ tj o k.

, Bjw., nm. v. e. boom (Bruguiera cylindrica?), op zilten grond groeiende en slechts brandhout opleverende, Djt. 71; elders een nog jonge b a k o (jav. Dwd. 431, Ad. 112 bov.; afb. Rumph. III pl. 70), Anj. Z. 4 en 10? (p r a p a t); **rwi tañdjang,** z. aanh. onder s i s i r.

I., **nandjung,** *naar voren* iets *een schop geven,* tegenover ng a p ė r en ook in tegenst. v. n a m p ė l. (sund. n a dj o ng), *tegen* iets *stooten* met den voet (n a ñ dj u ng b u l u h); **raris tĕdun da sang nâtha raris nañdjungi kala tañdjung ngĕrak sagĕt ĕbah anuli kadjĕkdjĕk raris,** fr.; **katañdjung,** *zich stooten met den voet* aan iets; 't middel is den steen fijn maken en op de wonde strooien (sund. t i t a dj o ng, mad. t ĕ t a n d u ng, men. t a t a r u ng vgl. s a ṅ d u ng, men. t a t a r w a ng, in pl. v. e. t ĕ r t a r u ng, z. k a t ĕ g u k); **katañdjung,** aanh. onder p a l a ng; **nañdjungin nibajang ni daju, kĕtut galĕbug,** iemand *tegen de voeten loopen, haar doende vallen;* **katañdjungin dėning inan batis danė,** ∗k a s a n d u ng i k a l i ng k i ng a n s u k u n i r a; **tañdjung kĕdjitin,** z. onder dj i t.

II., jav. zekere boom, m i m u s o p s e l e ng i (afb. bij Rumph. II pl. 63, vgl. mal.), L. Z. 2, 7, R. 16 Z. 2, 9, B. Z. 15, 12, Br. Z. 1, 12 (a ng k a t a n), T. Z. 5, 88 (b a k u l a); raadsel, **nj a i t j i l i l a b u h m a p i r i n g a n; bungan tañdjung,** z. onder k ė p.

2°, benaming v. d. straalvormige figuur op den boven- en onderkant v. d. **k o p o k,** ontstaande uit de vouwen v. 't **l o n t a r**-blad; men heeft naar 't getal vouwen t. **k u t u s,** t. **d a s a,** t. **r o r a s; tañdjung pura,** eigenn. v. e. land buiten Java, Ar. 32 (op de Noord-Oostkust v. S u m a t r a onder L a n g k a t is een plaats van dien naam; **a d a p o n p a s i s i r n ă g ĕ r i i n i s u d a h p a t i k t a n j a k a p a d a s a g a l a o r a ng j a ng m ĕ m a n tj i ng i t u k a t a n j a i n i l a h p a s i s i r n ă g ĕ r i t a n dj u ng p u r a t u w a n k u d a n a k a n n ă g ĕ r i i n i b u k a n n j a r a t u h a n j a a d i p a t i dj u g a t u w a n k u k a r a n a i j a i n i n ĕ g ĕ r i k ĕ tj i l s a d j a, m a k a k a t a m ė s a p ĕ n dj ĕ l m a ā n a k a n s a k a r a ng a p a**

kah bĕtjaranja kakang sakalijan dari sini djaûh kah năgĕri lasĕm itu, maka sĕmbah sagala kadéjannja djakalow kita bĕrdjalan mĕnurut pasisir ini sabulan lamanja dan djakalow bĕrdjalan mĕndésa duwa puluh hari djuga tuwanku sampejlah ka lasĕm, P. s. 255), Mal. 15, 43; Kid. Sund. Z. 1, 1 en vlgd., Nw., in tegenst. v. Bali, Malaju, Djambudwîpa en nusa Djawa, Wd. 16 (vgl. jav.); **sri tañdjung**, titel v. e. gedicht; naar de heldin, de vrouw v. d. zoon v. Sakula, met name Sidapaksa, en kleindochter v. bhagawân Tambapètra, zijnde 't vervolg v. d. Sudamala; een gedicht, dat op Java buiten Bjw. niet schijnt te bestaan; de versmaat is gedeeltelijk Adri, waarom deze ook den naam van Sri Tañdjung (bij de Balineezen, ook verbasterd istri tañdjung) en putri kasandung draagt (z. onder adri, tjitragota en luh II); naar de legende zou Banjuwangi zijn naam dragen naar de heldin, die, belasterd, door de hand van haren gemaal snevende, *geurig bloed* had; maar 't gedicht zelf rept geen woord van Banjuwangi; uit dit gedicht alhier ook woorden opgenomen (z. sokarba enz.); er zijn exemplaren in arabisch schrift, die, wat een wonder mag heeten, balineesch bevatten (b. v. maras atin kula in plaats v. m. ati kula); 't verschil tusschen de bal. en jav. hds. is zeer groot; bal. hds. tèdja baju kaki wangsitipun, ran sipi lawasé, sudamala duk kinawi, puputut kang angapus, tjitragotra parabipun, kartika masa tunggalé purnama gurwi prang bakat, sudamala duk rinipta, bhaṭâri sampurna djiwa hana tjarita ginurit kidung, ring râdya sangkané, apupuh kang tĕmbang wukir, ki sidapaksa djalu, istriné dèwi stri (çri) tañdjung, atutur mitjara (b.: pitjara) mangké, bhaṭâri çri kang winuwus, tumurun apinda (b.: aminda) djanma, anggawé (b.: agawé) pangèwan èwan; jav. hds. in ar. karakter, tèdja baju kaki wangsitipun, ring kuna lawasé, sidamala (sic.) dok kinawi, puputut kang angapus, tjitragotra parabipun, lintang kĕrti pananggalé, purnama anudju guru, soma (b.: buddha) manis ring prangbakat, sidamala duk rinipta; ana tjrita ginurit ring kidung, ring radja sangkané, atĕmbangan tĕmbang wukir (b.: ukir), ki sidapaksa sang kakung (b.: kang djalu), kang èstri dèwi sritañdjung, angimbangi tutur kabèh, baṭara sri kang winuwus, tumurun maring dunya (b.: rupa djalma), arsa agawé tjarita; uit de aanhalingen onder rabusèt en rompoh kan men zien, dat ook de jav. hh. v. elkaâr verschillen bij woorden, waarvan de beteekenis schijnt vergeten te zijn en dat dus, zonder andere hh. de text niet kan verbeterd worden; ook de bal. hh. verschillen onderling (z. onder imram en tjrangtjang) en sommige bevatten zelfs zeer moderne woorden, zooals kadasih, katjarjan, trĕnjuh, warsita

en kalbu (!), Stn. b. b. heeft den 2[en] zang in Puspagalak, maar Stn. Bjw. in Midjil; ook zijn er woorden in, die verhaspeld zijn en slechts door 't hal verklaard kunnen worden, z. onder blanjak en pupur; zelfs de hh. die 't meest overeenkomen, hebben hier en daar er geheel andere lezing (z. b. v. de aanh. onder djaja) en hoe sommige afschrijvers met 't origineel hebben omgesprongen, kan men zien uit de aanh. onder gigis.

III., z. onder ĕñdjung.

..., **tiñdjangan**, z. onder longan.

..., een ronde *bak v.* bamboe-vlechtwerk, waaruit men, bij 't aanmaken v. zout, 't water laat sijpelen in een gluntung, een doorboorden nṭal-stam, om 't verder in een groote palungan (v. ½ cocosstam) te laten verdampen, ook v. e. lontar-stam?, z. pĕmĕbĕh en pĕnjaăkan.

..., **tuñdjang ĕñtjĕh**, *door de pis in erectie gekomen* v. d. penis; **antĕngé alus mangramang, bukah tuñdjang baăn njonjoné njangkih**, W. K. (Z. 3, 12, c.); **mĕklètèk tuñdjang**, v. e. misdadiger met uitgestrekte armen; **mĕtuñdjang**, mĕpĕlawanan, *protesteeren* in een rechtszaak?; **nuñdjang**, *stutten, door een steun opgericht houden*; **mangungsi ja ngalih kaju, anggon manuñdjangin awak** v. e. verzwakte, die zich steunen wil, Tjp. Z. 2, 1; **panuñdjang**, *de stut* v. e. op vallen staand gebouw (vgl. jav., batav. en sund., mad. toñdjang).

2°, sas., tungkĕd (vgl. bat. tordjang).

..., jav., *lotus* (mak. toñdjong, bug. toñtjong), sarasidja, sarodja; wordt in potten gekweekt; de bloem v. d. blauwe soort opent zich eerst als de zon begint te rijzen, en sluit zich tegen den avond; na 3 dagen gebloeid te hebben, zakt zij in 't water; de witte soort bloeit alleen des nachts (z. *kumuda; vgl. sudamala, tutur, traté en onder pané), in eene toespeling, z. onder gimih en lĕgawa; **ngipja talaga mèsi tuñdjung, haju ngipja dodot** (wastra) **sĕbit, bhaja tĕka, ngipja sakalwiraning bhusanjan** (nira) **tiba mwang** (jan) **rĕmĕk hals** (kapatèn kita), **ngipja mimikul kaju agung sukanta tka, ngipja ngujuh suka siddha sadya, ngipja kapèlètan galatik, lara bhaja tka**, War. b. 122 (en Us. 588, waaruit varianten en aanvulling); **nètrané anuñdjung biru**, Stn. (vgl. onder *arawinda); **nuñdjung biru**, *komala; **kadi tuñdjung tanpatoja** v. e. gemoed door verliefdheid als 't ware verzengd (vgl. onder kĕla); **kèlangan tuñdjung anjudang balabar agung**, in een droom bewijs v. naderend gevaar, Dj. Pr. 105, maar b. heeft hier umah; **trus tuñdjunging kaprabhun** *'t puikje der vorsten?*, Sum. Z. 94, 6; **trus tuñdjung**, Lamb. Z. 9, 1 (tĕmĕs tanpalalĕtĕh); de tuñdjung is in de Kuntij. de weg, waarlangs naar de onderwereld gegaan wordt, door Krĕṣṇa en de Pâṇḍawa's om Ardjuna aldaar te zoeken, sĕkarning sarasidja, punika dadalan ingsun, apan tĕrus maring saptapatala, kadjaranya lingning çâstra, hetzelfde maar in andere bewoordingen in de W. Ast.; een **tuñdjung** die verlangt geplukt en als een bloem acht

't oor gestoken te worden, is eene toespeling op een meisje, dat verlangt te trouwen, Bt., vgl. onder puruh.

2°, **waidurjjâmanila baprani pagĕr tuñdjungnya mantĕn lumĕ'ng**, Br. Z. 5, 2 (i djomantĕn miwah nila tèmboknjané mapa duraksa wintĕn sutèdja, widuré mirah idjo lĕlĕngĕn lalèanya tjungkub manik kumĕdap, lĕwih bang biru maka tèmbok matatuñdjungan djomantĕn sutèdja); **tuñdjung kuning**, aanh. onder komala gĕni; **tuñdjung biru**, titel v. e. bal. gedicht, z. misa pawagal; **mawastra kĕñtjana ratna** (kakañtjan tjandra), **masabuk taluki kuning, makampuh ja sutra idjo, magĕlang** (pinggĕl) **kana wod agung, masĕkar mas tutuñdjungan, mapĕpĕlik** (suwĕng pĕplik) **patitis masotja** (mata) **mirah**, v. e. bruidegom, Dj. Pr. 64.

3°, eigenn. v. e. pl. in west-Madura, waar R. L. woonde, R. L. Z. 6, 25.

…, **mĕtunjang**, door middel v. e. baljan èngèngan en de pĕrmas *aan de goden vragen*, wat de reden is v. e. kwaal; **mĕtunjang**, eene ziekte *het voorwerp maken van zoo'n onderzoek*; vgl. Us. Bal. bl. 282; **pamaksané warawiri, ngadjĕng bantĕné kagĕbong, lèn matunjang para sutri, pangrujung djĕngkangdjĕngking dèwangrurah rĕké turung**, Tj. b. Z. 2, 36; **patunjangang**, *verzoek aan de goden om neér te komen*, 280.

…, jav., in een pisang-blad gewikkeld kippevleesch of njawan, mĕkuskus (mal. v. d. Molukken tuman, *van sago-bladeren gemaakt mandje voor sago-meel*); de pèsan is droog (lamp. id.); **tum tlèngis**, vgl. bètok.

…, z. onder taûm en aanh. onder twah II en roñdon.

… I., *mak* v. e. aap. vgl. tjaluh.

II., **tama katama** of **tamatinama**, *van vader tot zoon geërfd, tot in 't nageslacht*, vereerd v. d. nagedachtenis v. e. vorst b. v.; **apang mémé suûd nama sĕdih**, • marjjângrĕpĕgalara; ook tami, katami kañtjang djani; **nama** (nami), iets *erven*; **antuk nama**, *geërfd*; **tatamaûn**, *erfstuk, geërfde goederen*; **mĕtamain** of **mĕtamèn, pĕtamain**, iemand *als erfgenaam iets nalaten*, iemand *iets vermaken*; **kapĕtamain olih raramana.**

III., B. Z. 15, 1 (uningha, pratyaksa), v. e. geneesmiddel, Z. 49, 1 (kanggé; vgl. tamaq); Z. 56, 4 (tumanduk), R. 6 Z. 4, 9 (umañdjing), W. Z. 31, 4 (pratjaksa, pratama); **tama ta matjangkramé tĕpining âçrama**, B. Z. 1, 67 (masusupan, prapta); **tama dènya**, *is door hem geleerd*, Adip. 65 b., 81 o., 54 o., 114 b., **kadi tamanyadji sang guru tamanyadjinira**, Brh. 57; **ardda tantama**, Br. Z. 13, 23 (tatas); **kadi bhûta jan tamé**, R. 7 Z. 5, 65 (lwir kâla ja ngrañdjingin, buka i buta jan djalanang); **tumama**, B. Z. 3, 2 (mañdjingan, tumanduk), W. Z. 31, 4 (tumĕmu, umañdjing), Z. 33, 3 (winarang, tinĕmokakĕn, kapatĕmuang), Z. 34, 3; **tumamâ**, B. Z. 23, 3 (tumanduk, mañdjing), Lamb. Z. 16, 4; **tumamâkĕn sang hjang wèda**, aanh. onder râ-

ṡ i r a; **sipungan nama** (?) **parab; solihning anamanama**, *al wat geleerd is*, z. aanh. onder s w â d h y â j a; **manama² hastakosala**, W. Z. 30, 4 (m a n ĕ m u ²a n g k a g u n a n i n g t a n g a n, m a t ĕ m u a n g k a w i t j a k ṡ a ñ a n); **katama gring**, aanh. onder m a n i k; **katama danda**, aanh. onder k u m a r a; **tan kataman djĕngah**, *t a i r a n g n y a, *t a n k n è n g i r a n g; **tar kataman wlas hjun**, T. Z. 4, 64 (t w a r a b i s a m a d a l ĕ m); **nora kataman wĕdi**, *t a n k a g ĕ m ĕ 'r; **kataman krodha** z. onder k r o d h a; **tan kataman sisip; manamakĕn sthânaning daçadharmma**, Wrt. (vert. v. p a t h a n t i; vgl. jav. t a m è n g j u d a), R. Inl. Z. 1, 36, Z. 1. 23.

IV., oorspr. vorm v. *t a m a n en *t a m a t; z. t a m o l a h.

ꦠꦩꦶ I., h. v. t a m a.

*II. en t a m u, jav. (uit t a m u j, vgl. aanm. onder a p u); **ananami**, *onthalen*, Mal. 117 b.; **kadi hjang midjila sira atamijan iki wahu rawuh prabhu**, T. b. 80 b.; **panami**, *wat ter onthaling dient, om te onthalen* een gast, Hadji D. 86; **anamèni** z. onder s a m i.

ꦠꦩꦸ, z. onder *t a m i; **amaratamu**, aanh. onder w a n g k é (vgl. jav.), **tamu**, Mis. Gag. 41 b.; **katamuan, tamuan** en t a m i a n v. een vorst door vreemden overvallen, Stn., bnjw., Z. 3, 228, 231, 232 en 234; **sukaning atamuhan** (m u j a n) **kadang²**, Sum. Z. 2, 2 (s u k a n a n a k é m a t a m j u b r a j a); **balé patamwan**, *b w a t h a l u; **patamon** en **patamwan**, B. Z. 11, 3 (p a t i t i a n), *plaats waar zich gasten ophouden*, Djpur.; **patamwan**, B. Z. 11, 3 (p a t a m j u a n); **jasa patamwan**, Tj. Ar. 43 in poësie ook j a s a p a t a m u n, p a t a m o n, *gebouw*, waar pas aangekomenen zich ophouden, om iemand uit 't huis te laten halen, Mis. Gag. 41 b. (bis) en o. (vgl. onder t a m i).

ꦠꦩꦺꦴꦃ, in pl. v. t a m a h, Sut. Z. 122, 9 (p ĕ t ĕ n g).

ꦠꦼꦩꦸ I., jav., **gnĕp tĕmu tahun**, Wrs. 14: **matĕmu**, *m a s t r î, v. a s a h ²a n, W. Z. 32, 3 (m a t ĕ p, m a m ĕ t ĕ n g?, m a g i l a p); **atĕmu tangan**, *trouwen, gehuwd zijn met* (misschien eene vert. v. p â ṅ i g r a h a), Adip. 23, 31, 39; **matĕmu**, W. Z. 30, 12 (m a d u); **sang rowangta matĕmu tangan**, *uw gemaal*, Adip. 56; **atĕmu**, *gehuwd zijn*, Bw. 7; **matĕmu**, Sut. Z. 133, 17 (m a t j ĕ p u k), *a p a g u t, *s a h a r a s, *a t j u m b a n a (vgl. p a n g g i h); **anak sang wipratjinti matĕmu tangan lâwan sang singhikâ**, v. R â h u, Adip. 31; **matĕmu raös**, *beraadslagen* met iemand; **matĕmuäng adjĕngnya**, *m a w a d é h a j u n y a; **nĕmu ala**, *een onheil ondervinden*, ramp overkomen; **anggara kasih nĕmu tilĕm**, *vallende op donkere maan* als wanneer geofferd wordt op een l a ä p a n; **olih anĕmu**, *k a l i l i r a n; **tinĕmunya**, R. 3 Z. 1, 28 (k a p a n g g i h i n a), Sum. Z. 1, 11: **katĕmu**, W. Z. 8, 1 (m a t j ĕ p u k, k a p a t u h a n g); **kĕtĕmu bras, bras adolo, kĕtĕmu tĕmako, t. adala** (*is er rijst*)*?*; **katĕmu**, W. Z. 30, 10 (k a p è t, k a p a n g g i h); **njama di katĕmu**, n j a m a k u w a l o n; **tĕmu²nĕn**, L. Z. 8, 2 (p a k o l i h); **anĕmuni** (b. r i) **konapa**, Sut. Z. 103, 18 (m a n g g i h i); **nĕmonin**, *toevalligerwijs*, naast n u d j u, aanh. onder s ĕ l a.

nĕmonin (ŋjĕdĕkin) tra mai anginé, *toevallig is de wind niet dezen kant uit;* nĕmonin purnama, *bij volle maan;* ngĕtĕmuin, Sbr., ngatĕpukin; katĕmuin, *kapagut; anĕmwakĕn, B. Z. 47, 12 (ngatĕpukin); tjolong tĕmon, aanh. onder sadu; nĕmokakĕn raré, aanh. onder gunung; manĕmuäng, *mamarang; vgl. Ar. Pr. 52; nĕmokang (op dezelfde wijs ontstaan als nibakang, aanh. onder rèt̄ėg); nĕmokang ala aju, Dé Gunati; nĕmokang kasukan, B. U.; antuk nĕmuäng, *geerfd;* tĕmuäng, *mamuktya; kapatĕmuäng, *sapaniwjan; kapatĕmuäng, *sinangjoga; patĕmu, *vereeniging* met een man, Mal. 334; Wtb. II., 32; anak sang abhimanyu, patĕmu tangan lâwan sang uttarî v. Parikšit, Adip., 39 patĕmuni wûknya, Br. Z. 18, 6 (matjĕpuk pangamuknya, sawawa paprangnya); tĕtĕmuan, gapgapan; nah né wajan singasari kadutan bapané anggé, sajangang tĕmon², kalilirau ulingani „tjari wajan s. s., manjumbah raris kasakèn, Tj. b. Z. 3; tĕtĕmon, *geerfde goederen;* tĕmon², *iets wat men als familiestuk behoudt; een erfstuk,* b. v. een kris (vgl. tama); pati patĕmwaning sabhuwana, *de dood is 't lot v. d. geheele wereld,* R. 22 Z. 5, 6 (pĕdjah papanggih ikang djagat, pamuputŋjané twah pati tingkahé di djagaté); sapatmwan silihasih, Adip. 73; grĕha patĕmon, *umah pawarangan; patĕmwan, *parok; patĕmwaning graha çrî, aanh. onder dyâtas; nyan saptawâra mâdjar lara; wrĕ, wa, kna kasarik ring hawan, wrĕ, ka, dngĕn ing umah manglaré; wrĕ, u, dngĕn ing natar manglaré; wrĕ, pa, kasep ring watĕs; çu, pwa, sot hana tan kasahur; çu, wa, kasarik ing hawan; çu, ka, kna kasarik ing kuris; çu, u, dngĕn ing kajunsing umah manglaré; çu, pa, hana sot ta wnang²; ça, pwa, kna upadrawa; ça, wa, kopadrawa; ça, ka, kna çâpa; ça, u, sot ing gawé; ça, pa, kasarik ing hawan; ra, pwa, sawah manâmbĕt; ra, wa, kâmbal ring sawah; ra, ka, hapit; ra, u, kasep ring hawan ra, pa, kahapit ring lumbung; tja, pwa, kopadrawèng hapi; tja, wa, sot manglĕbur manah mangagĕ'ngi duman, pahing kahilanganya; tja, ka, sot ring pitara, kopadrawa dèning parsilihnya pomahan; tja, u, atas manglarani samangan (War. fr. sambangan) djnû hanjut ring lwah; tja, pa, hana kakuiman sot ing lwah, nâga dèwatanya parsilih hirĕng; ang, pwa, tinawung sang (tinawar kang) pitara, ring padukutan (han) sangkan ing lara, langgatan gantung (kantun) ring waringin; ang, wa, sot ing dngĕn sangkan ing lara, parsilih hirĕng; ang, ka, kna patmu ring sawah, parsilih ring pomahan; ang, u, sot ing pitara ronronan (ronon), djnû hanjut ing lwah, ang, pa, masajupinaka wwang, parsilih bâng, sakasandèhanta; bu, pwa, mangĕlwani hana kina(of ka)wung sanghjang, langgatan gantung ring waringin, bu, wa, sot wwang atuha sa(of ha)ng hjang sangkan ing lara, mwang apitan ring sawah, ri kaju, parsilih hirĕng ring pomahan; bu, ka, kna patmuning sawah ring pomahan, pasilihning apitan, bu, u, sot ing pitara ring haju, ronronan sambangan djnû hanjut

ing lwah; bu, pa, mangangĕnangĕn mahajwa també làwan wwangnya sànak, parsilihnja ring pomahan; iti patmwaning saptawàra mwang pañtjawara, War. 51 en vlgd.

II., jav., panggjan of kĕpanggjan (tag. tamo); **roning tĕmu,** B. Z. 47, 17; **radèn dèwi, rupané mangajang² kadi tĕmu ginombètan, pupuné lwir mas sinangling** v. e. badende prinses, Bt. 88; **tĕmu²,** allerlei soorten, als tmu tis, tĕmu lawak (z. onder lawak), tĕmu koñtji (tag. tamokansi, mak. támukoñtji), tĕmu gongsèng, tĕmu irĕng, z. onder tis; **bungan tĕmu,** ben. v. e. gebakje, aanh. onder osol; **tĕmu²an,** algemeene ben. v. specerijachtige aardvruchten als gember, isèn, curcuma enz. (z. umbi²an); **patĕmon,** nm. v. e. dèsa in W. Bll., waar ook stamgenooten v. d. Bratan's wonen (ook te Surabaja is een kampong v. dien naam; in 't Djembersche, Res. Besuki, is een dèsa genaamd Baratan-Patĕmon, Soer. Cour. 1891, 24 Nov. en de bewoners zouden afstammelingen zijn balinezen, vgl. onder pulaki); **poh angus patĕmon,** benaming v. e. zeer lekkere bekende mangga-varieteit.

ᬢᬶᬫ, **tima** (?) **tĕguh,** aanh. onder duwak (timatĕguh in pl. ati matĕguh?).

ᬢᬶᬫᬶ, s., **ngkà lilamĕngamĕng bhaṭàra mihat ing timi widjah angalang hanèng tasik,** Sum. Z. 168, 1 (kid. Z. 4, 35; ira (ri) ka ta bhaṭàra paramarthàtjangkrama suka tuminghal wontĕn matsyàgung angalulu swaranyèng t.).

ᬢᬸᬫ, *kleërluis,* ontstaande in lang gedragene kleêren, ten gevolge waarvan de inlander in 't zweet de reden ziet (mal., bat., waar ook tusa, lamp. bug. en jav. id., sas. kĕtuma, tag. toma en tima, mak. gantuma, mal. v. timor kĕtumak, Tijdschr. Binl. Best. 1892, bl. 94, z. swèdadja, tungu, titih en kutu; **mĕdjit tuma,** v. d. punt v. e. kris op bizondere wijs geslepen, vgl. men. dadå tumå; z. onder klipĕs, tĕmisi, pĕnju en ook 't mal. dada tuma; **tuma sadjagir,** aanh. onder wiring.

ᬢᬸᬫᬶ, z. onder tumin.

ᬢᬫᬄ, s., *duisternis* (z. tamo); **manon tamah,** v. e. blinde, aanh. onder djah.

2°, W. Z. 1, 5 (manah pangan, ptĕng ing ati; vgl. jav. W, 30), Z. 12, 5, B. Z. 7, 7 (pĕtĕng, pangan turu), R. 21 Z. 1, 2. *wantrouwen?,* 23 Z. 17, 4; 13 Z. 2, 10 (ikang lĕtuh); **nitya anamtami tamah,** *aan de zinnelijkheid toegeven,* T. Z. 1, 11 (satata nuñkin ikang t., tindih mangulurin madadaàran), *aan zijne vleeschelijke lusten* of *begeerlijkheid toegeven,* Z. 3, 5; **nadi radjah tamah katon,** R. 6 Z. 1, 5, **tamah, nga, ikang buddhi maharĕp amangguhakĕna suka sakala;** vgl. onder wiparjaja; **kala tamah,** eigenn. v. d. patih v. Kala Radjah, Ar. Pr. 7o.

ᬢᬫᬸᬄ I., *gewoon,* tamoh?

II., **sakaning atamuhan kadang²,** z. onder tamu.

ᬢᬦ᭄ᬓᬸᬫᬄ, *niet kieskeurig* in zijn eten, *onvatbaar* voor toovermiddelen, tegenov. pingit;

namokang, *dagelijks gebruiken*, een brahmaan b. v. *niet naar behooren eeren* als een gewoon mensch behandelen; **katamoäng**, v. 't geen zonder eenige keurigheid verzorgd wordt; **patamoän** v. iets, waarvan gebruik gemaakt wordt door ieder, zooals een tjaratan, die niet voor den eigenaar gereserveerd is, tegenov. sukla.

[Javanese script] I., **manĕmah**, *vervloeken*; **katĕmah aksara** v. iemand, die boeken verkoopt; **tinĕmah**, *çinâpa.

II., Sut. Z. 138, 8 (kadadèn), Z. 110, 11 (padadi), T. Z. 4, 23 (paragajan), *de uit een andere herborene*, van een tot mensch geworden godheid, Sut. Z. 23, 5 (bis); **tĕmahnika**, aanh. onder bĕngkung (puharanya); **tĕmahika**, aanh. onder kšaja (pandadosĕ); **satĕmahika**, Z. 80, 23 (salakšanannjané); **kadi ta tĕmah apawal**, Z. 96, 1 (lwir mandadi mirah); **matĕmah**, *wordende als incarnatie*, B. Z. 2, 5 (masiluman, mandadi), Sut. Z. 110, 10 (mandadi); **matĕmah tĕgal**, Z. 79, 5 (mandadi lurah); **matĕmah gadjah**, W. Z. 21, 10 (dadi gadjah), Br. Z. 16, 7; **atĕmah çirîna hantu**, T. Z. 51, 16 (mapuwara tĕlas mati); **anĕmahakĕn lulut kungnirâwak wilâpa**, Sum. Z. 81, 1; **anĕmahakĕn takut**, L. Z. 26, 4 (mambaängin djrih); **tĕmahan**, *pamrat, *'t geen, waarin iets verandert, 't geen uit iets ontstaat*; **tĕmahanikang apuj**, B. 23 Z. 17, 2 (dadinikang agni): **dadi dala tang dilah kukus arum tĕmahanya sari**, ald. (matĕmahan lawĕ ikang ĕndihan andusé miik dadinya rĕbuk); **tĕmahan mong**, W. Z. 6, 2, 6; **matĕmahan matukar**, R. 7 Z. 3, 14 (mĕtu, phalana); **atĕmahan waspa**, *dadi luh; **tan patĕmahan**, R. 8 Z. 12, 3 (tanpainda), B. Z. 105 of 103, 2, (tanpawastu), *tanpadjamuga, *sonder gevolg* of *uitwerking* v. e. geneesmiddel b. v.; **jadin kènkèn tĕmahanja**, **tĕmahan anak undagi**, v. d. tjakur² b. v.; **atĕmatĕmahan** (?), *zich veranderen* in 't een of ander dier, Utt. 33.

[Javanese script] I., Br. Z. 5, 5 (dodolan, tjamatu); **timah nĕm**, z. onder pipis; **anting² timah**, aanh. onder lĕgarang; **nimah**, geld *verwedden, maar het niet meégenomen hebben?* (z. ngang-gap); **matimahan**, *geld geven en zoo het niet na zekeren tijd teruggegeven wordt, d. schuldenaar in betaling nemen*; **atitimahan**, Br. Z. 5, 5 (mĕtjuping waru, makatjupi(ng) waru), B. Z. 55, 2 (toh).

II., *tîwra, *tin* (mal. id.; z. onder timbrah en mĕnuh), R. 7. Z. 20, 1; **radjĕg timah**, lichter gekleurd dan r. bĕsi, vgl. aanh. onder mlĕng; **lĕnglĕng mnĕng kang tumon**, (namentl. den vorst) **ing hjang smara nular sama uru gadung angulañdjar, tan ljan hjang smarâñdarat, kang isining lati, matangnyan syuh rĕmpuh amasĕpan timah, drawa katwan ri manis**, Pam. b. 11 (de kid. Z. 2, 6, wuru gadung angulañdjar parawan sama kagingsir, kèwaljantuk sapadulon drawa syuh nalaning ati, tan sah isining lati sang kadi hjangning manobhu enz.); **nyan wawaaining timah, anguningi, sdah pipis tapĕlakning timah, ping pitu, kunir warangan patinya, kla sari², asat siddha**

nguningi, parakna ring suré, siddha ngilèn, luding sari wani timbrah ing garĕm kang angasini, wadjâna salaka, siddha mĕntas ing luwang, Us. 159; manimah, geld *munten?*, aanh. onder wungkudu (nokal); sĕtimahan, 45; sĕtimahan akètèng, 46; sĕtimahan dadwa, 47; sĕtimahan kwang dadwa, 43; (lamp. timah, $^1/_{10}$ *duit*, lima timah, $^1/_2$ *duit*, sapuluh timah, 1 *duit*).

III., katimahan, z. onder katimâă.

…, nimuh, *planten*, om naderhand weêr te verplanten; 't zij zaden of takjes, op bevochtigden grond en als de plantjes nog niet hoog zijn, verplanten, jav. ṅdĕkĕr (batav. timu).

…, aanh. onder wimânasika (vgl. *jav.?).

…, eigenn. v. e. pl. Kl. (op onze kaart Simoeoen).

… I., *jav., negatief, Wr. 13, tamat saçoka, R. 3 Z. 1, 68 (sampunang sungsut, suŭdang sĕdihé), vgl. de aanh. onder tama tan (b., r.) matakut, R. 3 Z. 1, 63 (twara ja nggĕlah èring).

II., *udyana, *talaga, paraśya, parahasyan, B. Z. 28, 24 (sarasi, udyana), Z. 37, 4 (gantĕr), *tuin*, *lusthof*, op Bali alleen van die aan vorsten toebehooren (mal. en jav., lamp. *vijver*, sund. *omheining eener badplaats*), kĕmbang bâp hana ring taman taman ikâ tambânyunĕngning hulun, R. 10 Z. 4, 4 (sari akrah wasanti ring udyana nora ika usadané ulangun tityang, sĕkar katah wèntĕn di taman nora punika usadan dĕmĕn tityangé); tamané di kèdran, *nandanawana; tatamanan, een paar met bloemen versierde in *den grond gestoken* papah's, rondom dewelke de sangjang's hebben te dansen.

… v. die genoodzaakt zijn voor hun kost te arbeiden.

…, *niet op zijn tijd komen*, *vertragen*, *niet oppassen*, aanh. onder bĕlĕnggu (vgl. man of ĕman); singda dadi tĕman, *tan dadi rjjamban; da tĕman gatiăng èkajang, *tan lĕmlĕmèka çîghranĕn; tĕmanang ipun mĕmargi, da bapa nĕmanang, *verwaarloos* het *niet*; vgl. tamban.

… I., jav., h. (?) v. sodĕt; pasak tijang tĕmĕn, kaŏka tĕmĕn antuk pranda.

2°, versterking v. e. praedikaat, soort v. superlat. uitdrukkende (vgl. 't gebruik v. banar in 't men.); rahasya tĕmĕn, aanh. onder luput (vert. v. guhjatama), *akwèh tĕmĕn, B. Z. 100, 7 (katah pisan); wiphala tĕmĕn, Sut. Z. 82, 4 (nirdon p.); durgama tĕmĕn, Sut. Z. 22, 5 (pakèwĕh p.); lĕwih tĕmĕn, R. 12 Z. 2, 52 (utama pasadja, u. wjaktija).

II., boom met donkerroode (bij 't bruin of zwart af) bladeren en roode bloemen (graptophyllum hortense), in offerande (samsam) gebezigd; als rijmwoord op dĕmĕn, z. aanh. onder djungdjung, gadang II en dĕmung,

… of kĕtiman (jwadin), *ofschoon* (z. djĕt); timan twara mĕmadat masih tiwas, timan sinah antuk tityang ngaturang masih tuna liwat enz.; timana buŭk, v. schrift, dat

echt geschreven, toch leesbaar is; **dĕpang san adong dini mamañdjak laüt mañdjuru sauh mangĕmpuang tjai katiman mañdjakaang djumah mamborèhin malamurud dadong wah tundèuang apang da suüng di djumah,** jw.

[Balinese script], z. onder k ĕ t i m u n.

[Balinese script], jav., *verwend, gewoon, gewend gemaakt* aan iets slechts, in zooverre koppig b. v. . e. hond, die steeds, hoewel geslagen, terugomt, *er toe aangemoedigd;* b. v. v. e. bedelaar, lie te veel krijgt en deswegen weder komt; gl. p a p a l en d o j a n.

[Balinese script], sbr. t u m i, *moei, aunt* (u w a; en *n* aldus aangehecht ook in i p è n), Adig. 51 (bis); ook *stiefmoeder* en *moeder's* m a d u.

[Balinese script], z. t o n.

[Balinese script] I. (vgl. jav. en mal.); **putih timur** mad. p o t è t è m o r, *dageraad*), Mal. 38 o., b a n g w è t a n v. d. morgenstond, Mis. Gag. 20; Satyawan 38; **bang² wètan putih timur ahina tatas,** Smw. Z. 17, 1; **bang timur,** z. onder b a n g; **kadi djukung amanggih timur,** . B h î m a 's voortvarendheid in de w.

2°, aanh. onder n u ś a n t a r a; **pan ambĕk timur dahat** v. T r i d j a t a, die alles wat Sîtâ zegd had, Râwaṅa meêdeelde, R. m. (en L. K.).

II., **katimuran** (vgl. onder i m u r) **ing ranti,** Wtb. III 17, 14 m.

[Balinese script], s., **tâmrabandha,** Sut. Z. 4, 18 a'm b a n i n t a m b a g a); **tâmrawarṅna,** anh. onder b h â r a t a w a r ś a; z. t a m b r a.

[Balinese script] s., **kunang anak bhagawan kaçyapa i sang tâmrâ nyang limang siki sang çyèni, bhâsi, kroñtji, dhrĕtarâśtrî, çukî,** Ag. 29 ('t origin. v. Adip. 2620 in pl. v. k r o ñ t j i k â k î); **sang sampâti sira ta makânak hĕlang, kalangkjang, bintit, kunang sang djaṭaju sira ta makânak ikang gagak, kuntul, djangkung, pĕtjuk, nâhan tânak sang aruṅa i sang çyèni, sang bhâsi, sang kroñtji, sang dhrĕtarâśtrî** (ç u k î) **sarika pat, ja ta pinakastrî sang garuḍa** (z. aanh. onder k r., b h. en d h r. en voor b u r w a n² lees b u r w a k²), **kunang anak sang garuḍa i sang çukî njang atat, djalak,** ald. 31; **sunu lawan sang sutami, mĕtu atat, syung, kokila, sañtjaja,** Tjt. 72.

[Balinese script], s., * r ĕ m, * r â t r i, * a n d h a k â r a; **timira dangu,** * w ĕ n g i ṅ g û n i.

[Balinese script], W. Z. 27, 5 (l i p u n g); **kadi kuda hinabĕt ri tungtungning tomara,** v. iemand, wien moed is ingesproken, Ud. 84 ('t origin. s a d a ç w a i w a s a k ś i p t a ḥ).

[Balinese script], sas., t ĕ t a n i, in 't hovenl. t ĕ m r è k é (Smbr., m ĕ n t ĕ r è n é).

[Balinese script], z. t ĕ m b r è r è t.

[Balinese script], sas., t i m a h, vgl. onder t î w r a.

[Balinese script], **tĕmurukan,** z. onder s ĕ m b u ū k.

[Balinese script], z. onder t ĕ m ĕ r è n é.

[Balinese script], sas., k ĕ k o l o n g a n.

[Balinese script], z. onder m ĕ r a k.

[Balinese script], z. t a m b r ĕ s; **tĕmĕrĕsan,** *kleine bron,* waaruit 't water als 't ware uitsijpelt; k l ĕ b u t a n.

, z. onder ros.

, z. pamboras of pĕmoras.

, z. onder ros.

, s., z. onder taraté; 2ᵉ benaming v. e. versm. (◡ ◡ ◡, ◡ — ◡, ◡ — ◡, ◡ — ◡) voorkomende, R. 10 Z. 9; ook lalitapada.

, sas., maûg (ngadj. tama, mak. antama, bug. utama, atj. tamong, vgl. tama III); **namaq, ngaûgang; tatamaq léq kurungan,** kaûgang kaguûngan.

, **balang tamak,** held v. e. satwa, die zijn dèsa-genooten door list de baas was, te Pring alot zou de vloer nog aanwezig zijn van zijn huis en aldaar zou hij ook als een godheid vereerd worden; de inhoud van 't verhaal te vinden in Ranta's bal. leesb., op 's Landsdrukkerij te Batavia gedrukt; **malang tamak,** *handelen als B. T.* II., R. 16 Z. 10, 6.

, **jan hana bhaṇḍagiṇa marânmĕki i pakwan, tan wnang aparapèdita** (?) **winèhan patulak kunang tkapanya jan agĕṅḍing apaknè pâduka hadji mà 1 patulakèrija,** O. b., aanh. onder pipiruṡa; **mariwĕ'(ng) kdik tamwi tĕmĕkan,** War.; **mariwĕ'g akwèh tamwi tkâ, kdik tmĕkan,** ald.; **matanĕm bwat tukar kdik tmĕkan,** ald.; **mariwĕ' kdik tmĕkan mwang tamwi,** ald.; **mariwĕ'ng kdik tkâ (ta)mwi tmĕk,** ald.; **atanĕm bwat tan tmĕkan tamwi,** ald.

, **katĕmuq,** sas., kasambĕt.

, z. onder tĕmu I.

, sas., kangin, aanh. onder d.. (z. timur); **batimuqang, ngainginang.**

, **tumĕk tingal,** in pl. v. tumbatingal.

, z. tĕmbako.

, z. tĕmbuku.

, nm. zeevischsoort (mal. tĕmbakul?).

, z. tĕmbukus.

of sĕmukul; **mèn tĕmuk..** z. onder klĕntèng sari; elders **Mèn Tĕmbol..**

, **numĕd,** *onder* iets *een schra.. zetten, schragen;* **numĕdang, tumĕdanga,** v. e. lans op de borst; **patinè tumĕdanga; panmĕdan,** *boom, polsstok* om een vlot b. v. voo.. te boomen.

, z. onder tuduh.

, tama en t., z. onder tamanI

, **timut,** imus².

, zich ergens *neêrzetten* v. e. vogel. een vlinder, aanh. onder kĕndjĕr en saraswati (Bjw. tĕmumat, mĕtinggab); vgl. *tumating en z. onder trap.

, sas., tunggak (mad. tombĕt, mal. tumit, malag. tumatră, tumuto en tumitră, alf. tumir?, tidung. tumbig).

, tût, *milu; *volgen* in rang of kaste, tut. 7 b., **kĕtumutan,** *katulujan.

2ᵉ, **tumut mĕsatya** v. e. vrouw; **katumutin** *dinulur; **numuti,** *mamawa; **numutin** *miring, *angiring.

[Javanese script], sas., atĕp, sambung.

[Javanese script], W. Z. 4, 1 (kapiwlasĕn, kalyahjun), Ar. Pr. 28 b., **akusakasikan olah amtamnyàn warĕg angĕsah,** B. Z. 10, 9 (umulisah tan djĕnĕk kadi tingkah sang mamarang osah); **anamtami,** T. Z. 1, 11 (nuñkin); **anamtami twas kalulut,** ald. 12 (ngulurin kahjuné satjumbana); **anamtami tamah,** *toegeven aan uwe begeerlijkheid,* Z. 3, 5; **nitya anamtami tamah,** T. (tindih nangulurin madadaāran); **sĕdĕng atamtami kâpti,** v. den leeftijd v. drie jonge dames, Djpur.,; **anamtami kâpti,** T. Z. 4, 57 (ngulurin manah), Br. Z. 49, 6; **mwang gĕ'ng sasar jan tamtamènuman mohângkarânti, wĕrĕ malupa, puruṣya kras awĕgig,** Spt. Z. 5, 266 (R. 2 Z. 6, 6, doṡâgĕ'ng wang djĕnĕk anginum, mohang tjittâlupa mawĕrĕ', pâruṡyèng wang prakaṭa wĕgig); **namtamang dèwèk,** *siddhaning amrih kinkin; **iki ta ganè kang ahambĕk swèja** (?) **kanya tamtam laku darppâmalat laranganing larangan,** smaadwoorden jegens een schaker v. vrouwen, Ar. Pr. Z. 22, 39; **manamtami ri tâmah,** R. 13 Z. 2, 10 (ngulurin ikang lĕtuh); **jan tamtâmanang indrya,** W. Z. 35, 7 (jan ulurin ika daçèndrya, j. u. wisajané); **jan tâmtâmana wiṡti,** Z. 35, 8 (jan tuñkin manah mèwĕh, j. ulurin tjai ala tĕmahanya, j. u. ala ja dadinya); **anamtamindrija,** Gh. Z. 35, 3, Krsn. Z. 13, 2; **tâmtâm rijambĕk ikà,** B. Z. 3, 18 (bas ngulurin manahnjané, papañtja manahnjané); **anamtami gatining pañtjèndrija,** T. b. Z. 1, 11 (ald. 10; anuwuki suka bwatning wiwahakârjja en anuwuki ring indrija); **wiranamtami,** eigenn. v. e. zoon v. d. koning v. Koripan, die naderhand onder den bijnaam v. Uṅḍakan of Kuda Wasèng sĕkar (of sari) zich te Daha ophield; 't gedicht, zijn lotgevallen bevattende, heet gemeenlijk Wasèng en even zoo d. versm., waarin het gedicht is opgesteld z. wangsèng, Catal. 167, z. onder kuntijadjnja, vgl. pamasah en onder wasa.

[Javanese script], **nĕmtĕm njurat,** om het gauw af te krijgen.

[Javanese script] I., **mara djani ja mĕtimtiman,** *weêr in zijn nopjes komen* v. e. vent, die arm geweest is (vgl. tlimtim).

*II., **animtim,** aanh. onder dadah; ***lâwan luh djuga timtimĕn,** R. 10 Z. 4, 9 (smalih waspa wjakti tanpampĕtan, tkaning w. kèwala pasalèèt).

[Javanese script], Bs. 17 o (ter), (Bjw., W. Kap.), **matumtum pĕkĕnan,** h. v. ngĕmaraāng, *beginnen bezocht te worden* v. d. markt (jav. tuntum en tungtum; vgl. onder rumrum); **pĕgat atumtum manih,** *pùrṅadjîwa, aanh. onder pañtjasona; vgl. tuptup.

[Javanese script], **umuni manuk tomtoman, mahâsahasâtomtoman, umibĕr² tomtoman, ugungan anon gonggongan,** R. 24 Z. 15, 1 (maswara paksi matuptupan, mailĕh²an nuptupang, jana makĕbĕr tuptupan, ulangu(n) anon ja gaugangan; maswara

i kdis tomtoman, masusupan i. k. t., ljan makĕbĕr i. k. t., dmĕn ja ngatonang kaju ganggangan).

, een *ronde* (als e. tèmpèh) v. palmbladen *vervaardigde schaal* voor offeranden (bat. tomas?); ***kujang tamas kusya hiranmaja hilwananyu,** Wir. 12 (vrije vert. v. påtrasandhanahiranmaja).

II., **katamasan** v. tamah of tâmasa aanh. onder sriguṅa.

, *ijverig* lezen, *tumus; **nĕmĕsang,** *van* iets *ijverig werk maken,* e. boek trachten te krijgen of d. last v. e. vorst bewerkstelligen; **pasangang dané katĕmĕsang ring** enz., kinĕnakĕnira tĕhĕr i sang nrĕpâtmadja; **tĕmĕs tanpatalĕtĕh,** *trus tuṅdjung; **kapĕtĕmĕsĕn antuk i bapa,** *geërfd v. mijn vader* (z. tama); **sapĕtjak duwèn sang pandu sami kapitĕmĕsang ring pandawa,** Kid. Adip. Z. 3, 12, z. tumus; **mĕtĕmĕsan** (djinah ring matuwané), bij d. schoonvader *aandringen* op d. prijs v. d. vrouw, die zijn zoon tot zich heeft genomen.

, **mingaj atimĕs adoh jan hanângrâga mâtra,** Sum. Z. 79, 2.

, z. kĕtimus.

, zekere bijzondere wijs v. bereiding op kippen of eenden toegepast (vgl. jav.); vgl. tum.

I., z. tus, *trus; Adip. 3, 17; **tumus i djadja** v. tranen, Ar. Z. 36, 1; **ririsnirèng hulun agĕ'ng dumawuh ika tumus tĕké kita,** B. Z. 3, 6 (bètèl tibannjané tĕkĕd tĕkèn tjai, katibaâng ika ka tèlang ring i dèwa, katibajang i tĕm raṅh ring tjái); *overgaan* v. e. **schuld** b. v. vader tot zoon, aanh. onder sawung en b bang[2], Wtb. o. 37, bis; **tumusa ban ru** *katub tumuluj ikang hrû; **trus tum ring anak putu bujutnya,** eedf. (jav. tum v. e. buis eens voorouders *overgaan* op nakomeling, Anb. hds., (wontĕn ta kulam nika(nira), nabi adam saking swargâ tumus maring jusup mangko, var. tum run mring J. ika, Jsp. Z. 15, 91), z. tĕmĕ

II., v. e. wonde *diep?*

III., Smbr., uus of tuduh?

, z. onder tomès.

, **matomès njakti tadjĕ** *dug alungid; **ingidĕp bulu tinomès** *am luh tingas; **nomès,** *aanpunten, scherp make* b. v. een papah biju (sund. tèmus, bat nèmosin, mal. wdb. onder lantjip, t imos); **nomès bungutné,** ook tèmos (bat id., tag. timos).

, s., z. tamas II., v. 't gemoe v. vervaarde apen, R. 21 Z. 4, 2, b (ibuk aanh. onder paramâdi.

2°, eigenn., R. 2 Z. 11, 32, 15, z. ond manu.

, s., **tâmasîmâjâ,** Utt. 51, 57.

of tĕmbisi, tumbisi en tĕm wisi, *boomslak,* 't vleesch, gehakt, gebezi om klophanen vet te maken (vgl. *buwis z. kukul); **nĕmisi,** *onregelmatig gevlochten* e. kampèk, daar d. bek v. e. tĕmbisi z

. eene kant hooger is dan aan d. andere (vgl. nder klipĕs en tuma); **daja nĕmbisi** (tra ragat[2]); vgl. onder blijĕp, **tĕmisinan**, v. . neus *aan 't bloeden, aan neusbloeding lijden;* ok trĕmbisinan, mapusung djit tumbisi, ĕkĕlingan wastanipun, fr. t., z. amusi en blangsah.

, z. onder mĕsir.

, s., z. samsir, R. sas. Z. 6, aanh. nder galanggang; **kulĕm lawan tamsir, jĕndĕkan bapontang mas**, Tjp.

, s., z. onder pĕtĕng; **sarwwajanahrĕdajatamiçraharaṅa**, v. e. opgehemeld retboek, Pg. 1 en aanh. onder andha.

, z. onder tasik.

, tĕmwa?, **patamwakĕn**, Bh. 43 bis.

, tamwi?; **wwang mapihutang tka ing sapuluh tahun tanpanagiha, jan aparĕk mahnya** (b.: unggwanya), **kèlangan sang radana, tamwi nisṭa nga**, Dp.; **wwang ahuang tanpasâksi tanpapatra, anaking motang an wruh, mati sang motang** (b.: mahutang), **naknya tan wĕnang anglilirana hutanging apa mati, kahilangan sang pradhana, tamwi isṭa, nga., wĕnang kabañtjangan** enz. (ontbr. n b., dat in e. volgend artikel wwang kaañtjanan heeft), Dp.

, z. *tamuj.

, z. onder tamuj.

of tĕmbwati, *aardworm* voor aas ij 't hengelen; ook djlati (Tĕngah); **tain ĕmbwati**, t. djlati, Us. 28 a bov. (vgl. aanh. onder pulis); **djadja tĕmbwati**, z. onder tulud.

, z. tambwas.

, *jaar, vol jaar.*

, **nèmal**, njĕpĕg amis; vgl. tjèmal.

, z. onder tĕmbèlo.

, hiervan nĕmolo?

, een hds. v. Wir. steeds tan molah, en zoo dat 't eigentl. beteekent *sich niet verplaatsen, blijven*, Ud. 92 (vert. v. wasan), *ergens gevestigd zijn, wonen*, R. 7 Z. 4, 33 (magĕnah, tan kasah), v. e. kluizenaar, Adip. 49 (bis); **akwèh siddha tjaraṅa tamolah irija**, Brh. 49 (vert. v. siddhatjâraṅasèwita, terwijl dit Bh. 7 vert. wordt met **prasiddha katamolahaning watĕk siddha tjaraṅagaṅa**); ***katamolahan**, *verblijfplaats;* 2°, *zeker, stellig* vóór e. nazin, Utt. 46 (bis).

, zekere groote roode langpootige miersoort; eigentlijk sĕmaluh.

, z. tĕmbèluk.

, (ar., تمليخا, eigenn. v. een der sahibulkahpi, Jsp. 133 (Anb. 169).

, naast lĕmbèwé.

, sas., ulĕd tanah.

, z. tĕmblélé.

, z. tĕmbulilingan.

, s., paṅdang paṅdi, tilaka.

, eigen. dèsa in O. Bll., ten O. van Kubu tambaän, vgl. tamblang.

, z. tĕmbalang.

, verkl. v. kathamapi?, *hoewel?*, aanh. onder tjoda, zelfs; **tamapi tkaning mangké,** aanh. onder wulung (b.: dyapi of dyapin katĕkan ing m.), *daarenboven*, vgl. Tjt. 42 en 50.

, jav. **tampanya baän lima,** *sinangga ri tangan, vgl. aanh. onder ruhun, Ar. 24 bis; **nampa,** iets *op* d. palm v. *een* of *v. beide handen houdende dragen;* **nampa tangan,** *d. handen v. onder dragen* v. d. Dèwa Agung, zooals vroeger geschiedde door den vorst v. Bll. en K. A. (nuntun); **nampa njuün,** naast **ngĕmonmonang; katampa** en **tinampa,** *sinangga.

I. jav., **salah tampi,** tan wring laku; **sampun ké ida salah tampi,** *hajwa salah manahta, Sut. Z. 110, 6, aanh. onder kèré; **nampi,** *ontvangen*; **nampi dèwa; nampi,** *verstaan;* **wikan manampi munjin salwiring mabaju,** Kid. Adip. b., Z. 1, 4; **tampi gĕbagné** v. e. wachter, wiens beurt 't is, beginnen v. e. uku tegenover mĕsalahang (z. urak); **tampindané,** *ginangsalira; **tampinĕn,** (hds. pĕ), *sambèganĕn; **matampinin, patampinin,** iemand *ter hand stellen;* **né tundènan ira patampinin bĕnang mas to; matampiäng, patampiäng,** iets iemand *ter hand stellen;* **matampijang tkèn tundènan bapané.**

II., jav. (tapi, mal. tampi), aanh. onder mĕnir.

III., z. tampih.

of tampĕ', jav., tampjas; **anamponi wé lĕtuh,** z. onder lĕtuh; **mukhanya masaput[*] pupur awarnna çaçadhara tinampwaning riris,** kk. Z. 6, 5; **roma mlĕtak katampon lĕbû,** Mal. Z. 2; **katampwan,** v. e lingir mâs, Hw. Z. 6, 10; **katampwan samirana awor hangin,** ald.; **katampwan dèning rjjak,** Sum. Z. 35, 2, aanh. onder siwang; **katampwaning riris,** Wrt. 15; **katampwan rjjak,** Wrs. str. 97, Lamb. Z. 14. 2 (katitisan): **mahântĕn katampwan,** Br Z. 9, 8; **adodot surastri katampon ing taman** Z. 1, 104; **apinggĕl apus djiwa lan lulut suntagi krisirâtatampwan (?) singhâmradjaja** Ww. B. Z. 2, 71.

2°, kĕtampon, *'t geen bij iets gedaan wordt om 't vol te doen worden;* Bangli, iets *verkrijgen* v. e. voorname; **ngätamponin, kĕtamponin,** *bij* iets b. v. water *doen, bij* d. suiker *andere bestanddeelen doen;* z. timpuh.

, *jav., (tapé), Sut. Z. 147, 15, Z. 91, 15 (osol), Ar. Z. 29, 10 (jav. ar. 174 m.), Ar. Pr. 35 o; z. onder tampok.

, *'t origineel* v. e. handschrift; **basa djawa tĕmpané,** *oorspronkelijk Javaansch;* **nĕmpa,** *nabootsen* b. v.; **nĕmpa bé** (vgl. jav. tĕpa.; **tinĕmpa,** *tiniru; **tinĕmpatĕmpa,** Ar. Pr. 58 o.

of simpi; **animpèkĕn,** (in e. vonnis) zijn goederen, die ter betaling v. d. dandа moeten dienen, *abscondeeren* z. timpĕn?; **mĕtimpi,** mĕtèmpèk.

, *jav., v. e. berg, tumpang

atumpa*, Sut. Z. 30, 8 (m a ü n d a g [2]), vgl. v. p a n t a.

, jav. (*t u m p i, z. aanh. onder *p i k), p a s t a w ù p a k a (?), *soort v. sagomeelkoek* v. vreemden oorsprong en voor b u b u h gebruik (vgl. mak. en mal. t o m p i k), geschrapt en begoten met heet water; **gogodoh tumpi,** aanh. onder s i j u n g a n; **tumpi hangin,** Adip. 12 (waar 't e. vertaling is v. a p ù p a); **surasasurapada**(b. n a) **dwaldwalnyèkà pada humadang, kusuma djĕnu wanèh puṣpâmèkĕt mawangi marûm, madhuphala mamanis lèn màstâwàjana ri gĕdah, sangasanganani-kàkwèh tumpi mwang gadjagadjahan,** Hariç. Z. 9, 8.

*2°, sas., p è l p è l a n; **satumpi,** a p è l p è l (vgl. mak.).

, jav., **manumpu,** B. Z. 72, 26 (m a n u m p u n g); ***tinumpû** (b., t i n u m p u n g), B. Z. 1, 28 (m a i m p u s, k a t u m p u n g, k a ĕ d j u k, vgl. jav. k a t u m p u); H. Z. 19, 5; **wong sasomah, wong ro(ng) somah** (b., r o r o) **tinumpĕs tatkâlaning wĕngi, pinèt sarâdja drĕwjané, anumpû, nga,** Wtb., Wt. 17 m., 9 m., aanh. onder k i d a n g; vgl. b a h a k, b a r a n a n g en onder g a r a d a g.

I., **nampah,** *slagten;* **glisang tampah,** d j a m b a r a n a dèn a g l i s; **pĕnampahan,** *slagttijd,* zooals b. v. d. dag na p ĕ n a p è a n en vóór g a l u n g a n (z. ald.).

*II., elders t ĕ m p a h, zekere *vlaktemaat* v. s a w a h's (vgl. lamp. t a m p a h a n), O. XII; I. 1 reg. 3; O. Tijdschr. Batav. Gen., aanh. onder l a m b i t; vgl. *t a m b â.

I., **mĕtampih daüh lima,** *bij 5 uur;* ook n a m p i, w á u n a m p i d a s r a i n é; **mĕtampihang das lĕmah; panampih sasih,** *s a r a t k â l a; **nunas panampih** (?), tegen een vijand; **nampihin,** iemand *steunen* door hem in een zaak b. v. te onderrichten, wat hij te doen heeft; **mĕtampihin** v. e. huis, waaraan iets bijgebouwd wordt, *bijgestaan* door een bondgenoot.

II., **nampih,** *vouwen, in* iets *een vouw maken, leggen;* vgl. l ĕ p i t.

, z. onder t ĕ m p u h; **malar mitranya nampuh** (?), aanh. onder r è m p o n g.

I., z. t a m p a h.

II., **nĕmpahang,** *voor* iemand *bestellen* (vgl. mal. en jav.); **mĕtĕmpah mli, katĕmpahan** v. d. pers. bij wien de bestelling gedaan is; z. b ĕ s ĕ n.

en t a m p u h, jav. v. knodsen, Br. Z. 46, 13 (p a g a t i k), *t a m p u h v. e. pijl, B. Z. 86, 12, Z. 88, 11, Z. 91, 11 (t i b a); **tampuhning udjar,** v. d. persoon tot wien men zich sprekende wendt, Ud. 53 (ald. 49, **tampuhnikang wuwus**); **nâhan matangnyau tampuhi sanmukhanta,** Ud. 72 (vert. v. b h a w a t s u w i n i p â t i t a); **tĕmpuhing alwa,** Br. Z. 36, 8 (t i b a); **tĕmpuhning kĕmbang,** Brh. 3; **tampuh ngĕbun,** R. 20 Z. 8, 20 (n ĕ m p u h d a m u h, p a t i b a n d a m u h é); **tĕmpuh gring, ogah tĕmpuh angin** v. e. boom; **matĕmpuh,** *m a p a l u, van knodsen, *p a t a k i s; **pada tĕmĕmpuha ring djaring iki,** T. b. Z. 4, 250; **tumampuh,** Br. Z. 44, 6, W.

Z. 8, 1 (m a t ĕ m u), v. **water,** B. Z. 15, 2 (m a n i b a n i n), Z. 39, 19 (m a n i b a n i); ***anĕmpuh radjut,** T. Z. 5, 86 ('m b a b a r); **sinurakan dènyanĕmpuh mangsul,** T. Z. 5, 47 (r a r i s k a s u r j a k ĕ n t u r j a k a l ĕ m p a g i n b w i n m a l a i b); **tinĕmpuh, *winuk, *katùb; nĕmpuhi** (ander bds. n ĕ p u h i) **banuraçrum,** T. Z. 5, 117 (m a t ĕ m u r i n g t è d j a n s u r j j a n é), naast t ù b, aanh. onder t ù b; **tan kawĕnang tinampuh,** aanh. onder d u r d j d j a j a; **anĕmpu²hi tahĕn** v. k i d a n g 's, B. Z. 40, 2 (m a k o s o h d i k a j u n é); **nĕmpuhi** (lees n ĕ p u h i en z. s ĕ p u h?) v. e. ring, Ar. Pr. 63, 50; **katĕmpwan** of **katĕmpuhan,** jav., *schadevergoeding moeten betalen;* **ngatĕmpwanin** of **nĕmpuhin,** iemand *eene schadevergoeding opleggen* (**tĕmpuhin bapa dwang tali**); **anampuhakĕn çabda,** aanh. onder a t a h; **patĕmpuhi langghalanghu,** Br. Z. 48, 9 (p a m b a b a r, t i b a); **patĕmpuh** v. e. pijl, B. Z. 87, 17 (t i b a); **atĕmputĕmpuhan** Z. 23, 4 (m a t a r u n g ² a n, s a l è n g t o m p l o k i n).

II., in de vermelding v. d. boete bepaling v. d. grootte of waarde van 't dier, dat bij 't geld v. d. boete nog te leveren is?, **wĕdus satĕmpuh kut hirĕng satĕmpuh,** aanh. onder b a m b a r a.

[Balinese script], **mĕtimpah adjaka rowanga,** op elkaâr v. bladen; **nimpahin,** *over* een kussen b. v. *de beenen slaan, op den dij liggen* eener vrouw v. d. dij v. e. man, 't geen bij de bal. heet opwekkend te zijn; **sagèt tĕka rasanja uli di samping, nimpahin mabinan, dingin nagih saputin,** fr., **salèng timpahin** v. vrouwen die aan 't m ĕ t j a k u p g u l a doen.

[Balinese script] I. (t i m p u r); **mĕtimpuh adji jèh** v. d. t u w a k, v. **warm water door er koud** bij te doen (vgl. n g ĕ t a m p o n i n); **nimpuhin** (n i m p a r i n), *begieten* b. v. **met water,** medicijnen, *ergens ingieten; de* t u w a k *aanlengen, bij* iets *doen* b. v. e. geneesmiddel in een flesch, waarin nog iets is (Bjw. m a n t o n i, vgl. w a n t u); **nimpuhang,** iets *ingieten.*

II., jav., **matimpuh,** *zitten met een been gebogen onder 't gat,* zooals de vrouwen vóór den vorst zitten, tegenov. m ĕ s i l a (vgl. sund., mal. b ĕ r t i m p u h, men. b a - s i m p u h, tag. t i m p o h o, vgl. ñ d j ĕ r o n g k o n g), ***a m a n g k u w ĕ t i s, *a k i p u t; ngĕling matimpuh** v. e. bedroefde vrouw, Pdj., Sm. Z. 25, 9; **patimpuh,** m a l i n g g i h, z. m ĕ t a d j u h, s i l a a n è h en s i s i h; **malinga timpuh** v. iemand, die een geleend iets verkoopt of verpandt, Dp. 20 o.. 3 b., v. e. meisje door iemand, die haar verwijt hem 't hart ontfutseld te hebben, Sum. Z. 74, 7, p a r a s k a n d î, p r a t i n è s i (?): **hana wwang manĕmu² drĕwja, tĕbusĕn ja, jan tanpawèh, maling atimpuh, nga, daṇḍa ja, çû, 8 ma, çâsananya,** Wtb.; **hana wwang anilih drĕwèning ljan, salwiré dadi dèn del ika drĕwé dèn silih, sinanda kunang, daṇḍa sadosaning maling, maling atimpuh, nga,** ald.

[Balinese script], **nimpoh,** sas., m ĕ t j ĕ b u r; **áiq nimpoh,** g r o b o g a n; **nimpoh prang kèwa kapir, tatimpo tipaq api** (vgl. onder s a w u t); **timpona léq naraka,** vgl. onder s á u t.

I., **tumpahan,** *werkplaats*, best. uit blaasbalgen, v. e. ijzersmid, in tegenst. v. rapèn, maar te Bratan.

II., **tumpahang,** naast tulèngang (mal. id.).

, **tĕtèmpèh,** *wan* (jav. tampah, mp. tappah, Bjw. tèmpèr; vgl. sund. ampir en tjĕtjèmpèh); z. tjĕpir en njiju.

, Sbr., ranggon.

, (uit 't mal. of mak.), zekere nuskussoort uit Celebes aangevoerd (niet zer bekend; vgl. jav. tĕmpaŏs).

, Sbr., *fijn afgeschrapte kokosootdop* voor bord, in tegenst. v. kaŭ bulu t. tampurung).

, **nampin,** *in een* tampinan *ouwen* 't betelblad (z. lukun en ampin); **ampinan,** *vierkant op elkaâr gevouwen betelblad* met toebehooren; z. lĕkĕsan (vgl. batav.).

, zekere gebak (tĕpung tĕkèn juh mĕkikih mĕgula); ook kĕmponi, ĕmpani en djĕmpani; Bjw. tjampani, anh. onder pasung.

2°, sas., satuh.

(vgl. jav.), *touw* v. d. por tot d. pit[2]; **nglus tampar** v. d. weefster; **si ula ampar,** eigenn. v. e. slang, waarmede nâgaini het hield (vgl. sund. oraj tambang; w., Ad. 4), in de T. is de naam v. deze slang ĕlĕs en in de Djowarsah kisik (vgl. isi III.), terwijl Kid. Adip. C. nanipi djali een ander hds. n. lidi) er naast gebruikt (vgl. nder ular); **tanpèndah sang ula tampar magungkulin mamadèn sang nâgarâdja,** spreekw. om dwazen overmoed aan te duiden (tijada kow-lihat dan kow-dĕngar akan ular lidi jang amat kĕtjil itu jang tijada tahu akan qădah dirinja sapĕrti putjuk bamboe bĕsarnja itu maka naga jang bĕsar sapĕrti gunung mahamèru itu hĕndak di tĕlannja daripada sabab takaburnja mĕndjadi ija djuga jan mĕrasaï badannja dan tulangnja pon habis lĕbur bĕnasa dan kulitnja samuwanja hantjur mĕndjadi ajar malu pon di pĕrolihnja akan naga itu bulu romannja tijada luruh barang sahĕlei, P. S. 81); **anampar,** *zwiepen* v. d. wind gelijk een voerman, Sm. Z. 5, 5 (mangampĕhang), v. e. kiekendief, ald. (anambĕr); **tanpanampar,** v. d. stem eens vijands, Br. Z. 15, 37 (twara mĕdjangka); ***galak tanpanampar** v. e. wilden olifant, Z. 9, 4, (mĕta nora mĕtali, di pĕlumbaran norana angambangi); **krodanya tanpanampar, tanpananggĕl agalak; tinamparan** v. paarden, na afgestegen te zijn, Mal.

II., **tamparan,** sas., pasisi (mak. tamparang, bug. taparang, *zee;* vgl. 't bal. pasih met 't mal. pasir, z. onder pasir); ook tĕmpĕran, maar in d. tongval v. Bajan alleen.

I., **nampĕr** v. d. wind; **atampĕra ban anginé** v. d. vrucht b. v. v. d. brĕgiding, ***katampĕring ombak,** Was. Z. 1, 25 (vgl. sund.).

II., **nampĕr,** Bjw., jav. napèni?

III., z. tampĕk.

[Balinese script], **tinampiran dèning pâwongan,** Mal. 379.

[Balinese script], **tĕmparan,** *levensmiddelen* als vruchten enz., zoo ook is 't geen den kaũng tot voedsel gegeven wordt.

[Balinese script], z. onder tampar II.

[Balinese script] I., **nĕmpur** v. e. geneesmiddel een kwaal; **tĕtĕmpuran,** een geneesmiddel zonder mantra; **katĕmpur,** *met zijde doorstikt;* **malangsé sutra katĕmpur,** Loj. S. 33.

II., Bjw., kalah ulĕs.

III., mapagut kadi guntur matĕmpur, Tjt. 223; **kadi gubar matĕmpur,** 223 (vgl. jav.); **atĕmpur tjawĕt,** z. onder tjawĕt, z. katĕmpur.

[Balinese script], h. v. timpuh; **timpurina ban sakit.**

[Balinese script], of tĕtumpĕr, jav., *een stuk brandhout,* Ar. Z. 29, 10; ook v. e. eindje cigaar; **tumpĕring angwa,** z. onder angwa; **apang da matumpĕr,** aanh. onder sini; **anumpĕr** v. e. edelgesteente, B. Z. 31, 25 (sutèdja); **tumpĕran** naast potokan.

[Balinese script], jav., Smw. Z. 13, 29, *sneuvelen* op 't slagveld, Kid. Sund. Z. 2, 6, R. L. Z. 6, 5; **krangan tumpur,** *kinderloos sterven* v. beide echtgenooten, O. b., I 4 b., aanh. onder bhâga en râdjaswa 2° z. onder adjur; *afgeknot* v. d. vingertoppen zooals ten gevolge v. d. sakit gĕdé (vgl. trugtug); **tutumpur,** *brandstichting?* (vgl. tumpĕr), Adig. 44, eedf., *pest?,* Us. Bal.; **tèkang wong akèh mati bangké ginĕpok ing tumpur agung,** Dd. 4 a.; aanh. onder rompot; **patjang tumpur kapuspa sakaũkud,** Tjrk.; **numpuring patalĕsan,** B. Z. 7, 5 (di alas di tongas djanmané mabros makna tampus di pakladyané, ring kukubon pasabhân ikang purusa amrĕgèwuh wantĕn amasang galogor di kladiné; de vertalers hebben gedacht aan tumpù); **manggânumpurakĕna harsatjittaning wang,** B. Z. 24, 7; **apang tijang katumpur ring talun²an paranikang wwang aburuhuni** (b.: aburuhana. C., aburuhuni

[Balinese script], z. onder tèmpèh.

[Balinese script] (?) **manimprut,** R. 5 Z. 8, (mamĕtjik; jav. R. 121).

[Balinese script] of tanporat, tanpawra *zonder gewicht, niet in tel* v. e. vrouw, Ar. Pr. Z 23, 12, (mad. tĕmpurat, vgl. jav., waar ook tjĕmporat en onder porat en kampih onder ampih); **namporatang,** *niet achten* **wanita katamporatang olèh kakungnya,** *str. kinalalwaning djalu, aanh. onder mlik.

2°, ben. v. e. verschillend kleurige abug-soort, de bruine kleur door de suiker; zie abug matjan.

[Balinese script], **tĕmpurut manuk,** sas., pantjartona.

[Balinese script], **mangagĕm wwai ring tampurung,** aanh. onder kĕpug, z. tĕmpuhung.

[Balinese script], *indruk* v. d. voet op den grond (vgl. ĕñdjĕkan en onder labĕt II). iemands *hand* bij 't schrijven, vgl. Hadji D. 61; **tampak tangan,** vrn. = tjĕtjirèn; **timah ngiab tampak,** v. potlood schrift; **tampak tjap,** *gedru*

tampak sangihan, *gevijlde tanden hebben* of v. e. tadji; **tampak grinda,** v. iets daarop aangezet, 't zij een tadji of iets anders; **tampak tali,** rechtsterm, v. e. brhm., die gebonden zijn kaste verliest; *gebonden worden;* **tampakning apuj** v. spijzen door 't vuur klaar gemaakt., fr. (z. wurrjja); **kadi tampaking rakaṭa papalajwan ring hni,** Bh. 94; **tampak wĕsi** en **tampak api,** aanh. onder tjoda; **tampaknya atukar pĕtjak,** aanh. onder sĕnĕt; **ki tampak mĕlĕs,** onder de 108 onderhoorigen v. ki Tjambra brag, Us. 261, 479, 334; **si tampak lima,** onder de zeevisschen, Bs. bl.; **sang hjang rabut tampak hjang,** z. onder basakih; **ida raris mamanggihin, bangkèn matjan tĕngah alus, tampaké gutil nanipi,** T. bg. Z. 5, 28; **tambané saking naga, sampun katiwakang sami tur sampun kadjaja***, **raris kènak paramangkin „twara matampak sakit, djati kènak kadi dangu,** T. bg. Z. 5, 20; **tĕtampak,** nm. v. e. zeevisch, die slechts de helft v. e. visch vertoont en volgens de overlevering het weder levend geworden overschot zou zijn v. e. door den eersten priester gehouden maal (z. pĕnju mĕtjalèk pamor; **tumampak,** *te voet loopen,* W. Z. 1. 1 (madarat, lumaku, manampak; vgl. onder tampĕk); **tampak nampak nâgara; katampak** v. e. slavin door den vorst, Katr. (z. djamah); **nampakin,** *met voetstappen* een stuk grond *meten,* 't meten v. d. schaduw op den grond v. e. huis of balé, gebruikelijk om een gunstig tijdstip te kennen h. v. om met geluk hanen te kloppen; **walakanging panampak,** aanh. onder saptâgni; **tampakaning timah hning,** Us. 152, tapakaning timbrah putih, ald., tampakaning wadjadjur, ald.; ***atâmpakan sirah,** B. Z. 3, 29 (atapakan s., a. mastaka, mapĕñdjĕkan tĕṅdas).

ᬢᬫ᭄ᬧᭂᬓ᭄, jav., L. Z. 16, 8 (gĕbug); Z. 19, 5 (parani); **tinâmpĕk ing djawuh,** Z. 3, 12 (katiban, linakšanan), Z. 21, 7; **tinâmpĕk tinût,** Z. 23, 8 (kagĕbug inamuk); **anampĕki kĕkĕmahan,** z. onder kĕmah; **anampĕki widja kuning,** Wtb. 174, **anampĕki mata,** aanh. onder tjuriga; **tinampĕkan wwaj,** R. 13 Z. 1, 8 (kalamès toja, tinampjasan banju); **katampĕkan djawuh,** Sut. Z. 52, 11 (tinibanin udan); **katampĕkan lĕbu,** vert. v. rèṅudhwasta, Utt. 26; **katampĕkan bun,** L. Z. 5, 1 (katiban damuh); Wtb. II. 48, 61; Wt. 55 o., **tinampĕkakĕnira,** *werd door hem* met zijn vleugels *geschept* v. 't water, Adip. 33 (vgl. onder tampih); **tinampĕkakĕn** v. e. brief e. gezant in 't gelaat geworpen, Amd. d.; vgl. tamik.

II., h. v. paĕk (vgl. bat. tappak, sund. tampeu); **nampĕkan.**

III., *de mazelen* (denkelijk uit 't mal. v. Java overgenomen, vgl. sund.) ook tampĕr; sas., èdèh.

IV., *** tumâmpĕk** (niettegenstaande 3 hds. dit lezen, maak ik geen bezwaar tumâmpak er voor te plaatsen; de vertaling is naar d. bedorven text), B. Z. 9, 5 (mandĕsĕk, mangsĕk).

, **tanpatampik ing musuhé,** aanh. onder g a g a r a n g a n, vgl. onder t a m p l i k; **tumampik wadidang** v. e. s a b u k, aanh. onder w a d i d a n g; **manampik,** *m a n u l a k (vgl. onder t a m p l i k); **anampik,** Mal. 68; **anampik hasta,** Mal. 115 b., **tinampiktampik,** s i m i r i r s i r i r, aanh. onder t i n g k a h; **tinampik ing mandamaruta,** T. Z. 4, 37 (g ĕ d u g a b a n a n g i n n é a d è n g); **tinampik i hĕlar,** *opgevangen op de wieken,* B. Z. 106, 4 (k a t a m p i g o l i h k a m p i d; vgl. onder t a m p ĕ k); **tinampik,** *t i n ĕ p a k; **katampik** v. e. vrouw *verstooten* door 't leeren kennen v. e. mooiere, Wir. 12.

, vrn. = k è r è n g.

I., **nampokang,** iets *wegslaan* b. v. wat iemand in de hand heeft, *tegen* iets *met de hand slaan* om te kennen te geven, dat het niets waard is; **tka anginé tarik manampokang krĕbjakkrĕbjuk, sing djudjuh kajuné djoh, tulus tong mabáan manglilit, pĕnah laju pusang atiné kalaron,** Dj. Pr., evenzoo v. d. wind, Njal.; **tampokanga ban anginé, srandangsrèndèng,** (vgl. n g a m p ĕ h a n g); **kèça katampokang hĕbun,** *r a m b u t k a s a ñ d u n g a k u s u t.

II., t a m p o ?, Mal. fr. (a n g g u r); **gnĕp panamjuné skul ulam tampok lawan kilang brĕm araké lumintu,** T. b.

, *geschaard,* Adig. 14, 37, enz. tegenov. p û r ṅ n a v. e. kris, 37 v. d. w a d j a v. I n d r a 's b a d j r a, B. Z. 37, 23 (p ĕ p ĕ d, p u n g a k, vgl. jav.); **wdung tĕmpak,** zeker sieraad zoo 't schijnt, v. e. paleis, Tjt. 24, zijnd iets, waarop d. k r ĕ t a ook recht heeft; **uml wĕdung tĕmpak,** aanh. onder i s t a k â (um m ĕ t è n m a g ĕ d o n g a s i b a k), z. ook onder w ĕ d u n g.

, **gula tinĕmpik,** aanh. onder d j a h i n a n g; **rĕmĕk tĕmpik** v. krissen, Smw Z. 17, 12.

, naast l è w è n g (vgl. mal. l i m p a.

(?), z. m a n i m p i k i.

, **tumumpak ri,** *betreden* d. top v. e. berg, Ar. Z. 10, 9; **anumpak** v. e. aap op e. boom, R. 7, Z. 12, 23 (n a l i n g k a p, n a l i ñ tj a k), v. vogels, aanh. onder u m i; **anumpak ing gĕgĕr,** Sut. Z. 85, 8 (z. onder d u m p a k en vgl. t u l u m p a k); **manumpak** R. 23 Z. 12, 3 (m a n i ñ tj a p, k a t i n g g a h i n, t i n a p a k); **awlû hika panumpaknya ri bhitâri prĕthiwî,** v. e. berg, Brhmd. 48 b.

I., H. Z. 33, 13; **tumumpĕk** *benedenwaarts hangen?* v. 't gelaat, Adip. 14: **tinumpĕk,** aanb. onder s a d a b i d j a; **amiring pakatonanika kadi katumpĕka dèning agni** v. e. vervallen gebouw, Kk. Z. 25, 5, aanh. onder p ĕ n g ĕ n g; **tumpĕkan kabèh,** B Z. 91. 20 (m a s a r ĕ n g a n s a m i); **matumpĕkan anti** Z. 42, 17 (m a r u r ĕ k, m a s ĕ k s ĕ k, m a t u ñ t.

II., *een Zaturdag, die met* K l i j o n *samenvalt* (vgl. jav.), één maal in d. 35 dagen. Adig. 55; **nihan diwasa, aniti dèwasa sakalwiraning dèwasa, dènira, jan atitiraha, mwah jan anankitan kunang, jan anmekĕn raré, sakalwiraning diwaça, jan anmu çaçih kapangan, mwah**

ın **ing graha, nora wnang ingambah, dèning atmon sanghjang bhaskara, jan anangambah, ın mati salah ulah, matyasuduk, jan lunga nĕmwaning wong anantiru** (?), **matyalĕng-ĭng, kunang, jèn manmu saptawara lindu, ıwah jan titi wĕrĕk, nora wnang ingambah, ojan kanin kabhajan**[2], **kunang jan çaçih an patumpĕk, mwah jan wuku tanpaguru, ıora wnang jan ingambah gring anggugusis, ingking jan tan pdjahurip tan walujandjan-na, kunang jang luwang mwah jan palalawa-gan tan rahaju, hala, gring anglajung, ;amaranan, kapdjahan putranya, kunang jan ruku tjarik, mwah jan pangubanya tan rahaju ıla dahat, jan mati kawruhakna salah udjar, natya kasuduk, matya patrĕm, jan wadon natyakĕndat,** War.; **bulon masaki tumpĕk ıaliwwan,** aanh. onder s a m è n i; **tumpĕk lan-lĕp,** z. onder l a n d ĕ p; **tumpĕk wajang, tum-pĕk pangatag** of **pengarah,** z. onder a t a g; **umpĕk kuningan,** bal. *nieuw jaar;* **tumpĕk ulut tumpĕk tjèlèng** of k a n d a n g.

—, jav. (waar ook u m p u k, vgl. è m p è k), v. spijzen, Ar. Pr. 13 (sas., d u g-l u g); **satumpuk,** a d u g d u g; **glung tum-ıuk,** *k a l é s u s u n; **tumpuk tlu** v. drie etters boven elkaâr, vgl. t u m a n g; **batumpuk,** n a d u g d u g; **matumpuk,** *m a t i m b u n; ı a t a p, R. 10 Z. 2, 6, aanh. onder w a t j a m a d ĕ ng d ĕ ng), *a p u l a ng; m a t i n d i h[2], W. Z. 26, 1; v. d. dubbele p u t j u k, m a s u s u n, B. Z. 94, 123; Kam. 21 o.; Mal. 38 b.; **mĕ-tumpuk,** *boven elkaâr gelegen zijn* als d. af-deelingen v. e. t a b w a n-nest (z. d è m p è t); **numpuk** v. lijken; **numpuk,** geoogste p a d i om te droogen; **tumpukan djun,** z. t u n d a g â t a, **tumpukan,** *geoogste* p a d i *schuren;* **kubu tum-pukan,** waarin op d. p a d i gepast wordt; **tum-pukaning hati,** *a g r a m â ng s a.

—, z. onder l ĕ m ĕ d a ng, vgl. t o m p è k; **tatumpèk,** zeevisch-benaming, Bs. bl.

—, z. onder p a r a ng.

—, *afdeeling* v. e. b a ñ d j a r, die groot zijnde, tot 4 t è m p è k's heeft, aanh. onder k a l u w a ng a n (vgl. t u m p u k en z. onder s è m è r); **ring satèmpèk,** *r i ng s a d j u r u, W. Z. 25, 12 (r i ng s a p a ng g a w a); **klijan tèmpèk,** zorgt voor wereldsche zaken in d. d è s a en is 't hoofd der p a ng a j a h's, die heerendiensten hebben te verrichten; heeft onder zich een of twee p a ng l i m a n voor 't overbrengen v. orders binnen en eenige p a-m i d j i a n voor buitenlandsche zaken; welke beide soorten v. ambtenaren geen heerendienst ver-rigten z. onder d è s a; **mĕtèmpèk,** *op elkaâr gestapeld* v. p a j u k g ĕ n d o k b. v., v. man en vrouw in de coitus; **katèmpèk tkèn,** *onder* iemand, die k l i j a n t è m p è k is, *behooren;* **mangkin tityang nguningang indik tityangé, nèné riin sadawĕg gusti njoman kalèré mung-gawa, tityang sarĕng sami katèmpèk ring pan sridjaja, kadi mangkin i gusti madé rai munggawa, ngwangun dané klijan tèmpèk, pan s. kadja budan antuk dané gusti m. r., klijan danèné mangkin mapsèngan gusti kom-pjang, tityang patjang katèmpèk mrika,** br.,

z. onder mindah; **nèmpèkang**, *op elkaâr leggen*; **tèmpèkan**, *beurt* om onder d. subak te werken; **sĕkar asunting** (?) **tèmpèkan**, op d. sangkĕpan.

, **tĕtompak**, sas., soort *houten vork*, waarop kleêren ter drooging gehangen worden.

, zekere groote zeevisch, vgl. tumpèk en tampèlak.

, z. onder buras.

(?), sari en naast sikarapuṣpa, Tjt. 16, in tegenstelling v. lawĕ bij de vermelding v. d. padmabjûba, ald. 74.

, **nampad**, met e. madik of wel e. groot soort arit, panampad, genaamd, d. pundukan's *schoonmaken* v. gras en aarde; **nampadin**, op die wijze *beschoffelen*, aanh. onder kadin; **nyan kramaning masasawah, jan, ang, u, mamuluku, tja, wa, mawinih, bu, ka, manggalĕ'ngi „ang, pa, mamalèn „wrĕ, u, matanĕm „ra, mamatun, sakèng nairiti, çu, manampadèn „tja, ani**[2]**, sakèng aiçanya, wrĕ, mangunggahakèn tambèning pari, tja, bu, mangbĕnbĕni, wrĕ, tja, tĕmbèning anurunakĕn pari; iti saptawâra tinût dèning wwang masasawah, kajatnakna di sang râma**[2]**ning thâni, hajwâ tanpatakwan ring djanggan**, War. (Bjw. mbabari); **panampad** als d. pĕnjug sugan, aanh. onder umbèh II maar korter (di punduk isitné apang kĕdas padiné).

, **nampĕdang**, *v. plaats doen wisselen* b. v. e. paard, dat aan 't grazen is op e. plaats, waar meer gras is, om te beletten dat het op 't graan graast v. een rundbeest; **numpĕdang prabot**, nangkidang, nggapilang; **mĕtampĕdan** v. **koopvrouwen**, die d. markt verlaten *d. goederen opbergen*, aanh. onder sarung.

of sampĕt (?); **panampĕt nirâu tangis**, B. Z. 2, 27 (maka pangrĕtdané ikang ling, angdèn dané naĕnin lingé, z. ook aanh. onder kadé.

, sas., urungin; **tatumput** v. e. lijk in 't graf.

, **jan drĕwja hilang, sakaler ikang maling mâlap, adawâ gulunya, matjung irungnya, mâgĕ'ng wtĕngnya, huwanés tampas 25, wnginya katmu ja**, War.

, z. bij tampjas.

, *rond net*, voor varkens, vogels enz.; voor d. holen v. vogels gespannen, e. net v. duk of bagu, om dieren b. v. evers in te vangen; d. kleine v. bagus manas garen enz.; grooter dan d. sĕmèng daar men er ook varkens meê vangen kan. vgl. aanh. onder tumpur; in d. blabad door djaring prit uitgedrukt slaat het op lampas; **maboros mahna tampus di pakladyané**. *aburuhuninumpuring patalĕsan djaring landak tampus* blb. in pl. v. apus. tg.; vgl. sĕming.

(vgl. tampjas), **nampèsang** *uitgooien* vocht uit e. pot enz. (vgl. kaplès en nèmbagang); **katampèsan utjapĕn**, met verwijten *overladen worden*.

[Balinese script], *e. kleine bijl* voor kleinere oomen of ligtere vellingen; ook om glad te appen b. v. staanders; v. daar is 't lemmet cheef, daar anders d. hand tegen 't hout zou ezeerd worden, z. kandik.

[Balinese script], v. d. gang met aaneengesloten oeten (vgl. mal.), z. tigul, djèdjèng.

[Balinese script], z. onder tumpù en bahak.

[Balinese script], z. onder lupis of tupis?

[Balinese script], Sidatapa of Tjĕmpaga, klongang, botor; ***tampwagan**, kleiner dan d. asumbjan; 2° nm. v. e. dèsa in Bangli; **atampwagan?**

[Balinese script], eigenn. v. e. rijk op Java, Iadji D. 94; R. L. Z. 7, 128 (singasari), . onder dangdang gĕndis, widjaja en utawan.

[Balinese script], **katampalan**, *schaafsel* v. hout f *stukken* en *brokken* v. e. stam, waaruit nen iets vervaardigd heeft (z. antaban), **gatampalan**, *in splinters vliegen*, aanh. onder anguran; ***tampal**[2], z. angsadan.

2°, **tampalan**, Bjw., rimbagan of gimalan.

[Balinese script] I., **nampĕl**, de oogen *vullen* met tof v. spelende kinderen; ***tinampĕling pajĕt**, Mal. 315 b.

II., *rond pleistertje* v. kaju putih-blad op l. slapen tegen pajok (vgl. mal. tampal); **bad tampĕl, tampĕli lmah**, Us. 164 (ald. lders daliti); **tampĕlakna ring kanin**, 184.

[Balinese script] I., **tumampil**, R. 21 Z. 4, 2. eg. 4 (nggalanting; z. tampang); **tumampil i rathanira**, Wir. 60 o.; **manampil çiwapatra**, Wir. 8 m.; Ud. 134; ***manampil**, *naderen*, B. Z. 60, 12 (masarĕngan), Z. 91, 5 (matunggalan); **anampil irikang liman**, v. iemand, die d. strijdkar verlaat en op e. olifant gaat zitten, Utt. 59.

* II., sas., bunglun.

III., **tatampilan**, zeker gerecht zoo 't schijnt, Djph. 23, tweemaal.

IV., **tampilan**, z. onder karangtiga.

[Balinese script], (adĕgan), *staander, houten pilaar* v. e. woning; steunende d. dwars liggende balken (vgl. bañdjah); z. tjanggah, saka.

[Balinese script] I., **nampèl**, iemand *e. oorvijg geven*, tegenov. mañdjung, maar sommigen geven er ook d. bet. aan v. *schoppen*; **atampèlan**, *een oorvijg*; vgl. gampok.

II., jav. (*tampjal), Wtb. II. 61; **anampèl**, *anĕpak.

III., een goudsmidshamer op d. tubung[2] gebezigd; **dawanya satampèl**, Pjw., **atampèl**, sbr., pĕtang njari, z. tĕbah; **gamĕt satampèl** op d. sangkĕpan.

[Balinese script] I., *ongehoorzaam, in eerbied te kort schieten* (tĕmpal tĕkèn pĕkajunan anaké agung); **tĕmpal ring pangandika**, *adjnjalangghana; **anĕmpal çila**, z. onder çila.

II., **tĕmpala**, bloemen door e. djoan; **anĕmpal rûmnya tinalinga**, Anj. Z. 3, 2 (ngabal, ngalap sarinya); **manĕmpal bunga**, *angalap sĕkar, uit 't actief v. sĕmpal ontstaan, z. tajab.

, naast tèmpol in gebruik; **matĕmpèl,** *in dikke lagen,* in groote hoeveelheid v. gadgad in d. kleêren, v. zout op eetwaren, mĕgontol; **tĕmpĕla ban ulĕdĕ** v. beomen als d. kĕtjĕmtjĕm; vgl. dĕmpĕl.

, jav., **nĕmpil,** *voor e. klein deel* v. iets *d. koper zijn,* e. ander 't grootste gedeelte voor zijne rekening nemende (ngadj. manjampil), v. e. ander die 't ook present gekregen heeft, iets *ten geschenke vragen,* één *kip koopen?,* tegenov. ngagal; aan iets e. groote voorraad ontleenen b. v. v. 't Sasaksch dat vele woorden uit 't bal. heeft overgenomen; **nĕmpil mrika,** zich regelen naar dat, dat tot voorbeeld nemen, zoo b. v. bloemwerk maken naar patronen v. chitsen; **antuk nĕmpil,** v. kennis uit d. 2ᵉ hand; **twara ada manĕmpil, tan hananĕmpila,** B. Z. 117, 1.

I., *metgezel,* wat bij iets komt als groente bij rijst b. v., **timpalnya,** *padanya; **nimpal,** bij iets *komen,* iets *tot gezel hebben;* **nimpalin,** *vergezellen, beantwoorden* b. v. v. d. sĕsandaran v. e. djogèd, iemand *te woord staan* in 't disputeeren b. v., Bngk. fr., *lumawan; **katimpalan,** linawanan; **timpalin,** *lumawana; **katimpalin,** *tinahĕn.

II., jav., Adig. 67 (bis); **katimpal** v. e. arm, B. Z. 9, 1 (nggalantĕs, kĕtĕs), Br. Z. 30, 7, B. Z. 12, 18 (tjèmal, palas), Wir. 56 o.; **dènku tinimpalakĕn,** R. 4 Z. 1, 18 (ban bli mandagĕlang); **tinimpalakĕn tĕkapnira** v. Karṅna pas geboren, door Kunti, Ud. 87 b. (vert. v. wjasardjdjajat).

I. of **panumpalan** om bali sangit's meê te vangen als e. bubu met steel.

* II., jav., **tumpalning wĕdihan,** z. ook singĕl, v. e. kleedingstof, Mal. fr. (pandé en tanggu), Bh. 28 b. (vgl. sund.); **wastra randya tumpal putih,** vgl. Ar. Pr. 33 m., 25 o., Was. Z. 2, 61; Mal. (vgl. umpal); **tinumpalan apangarĕp kanaka,** *hululañtjang amukha² mâs (vgl. umpal); **mĕnang tu katumpalan?,** Bh. 28; **panumpali manisira djângawaça,** Sm. Z. 26, 3 (kalawanan olih); **panumpaling smara,** Sum. Z. 118, 1.

, **numpĕl,** *treffen* vlak *in 't midden,* tegenov. v. sèmplèh (vgl. tèmblèh), *goed aankomen* v. e. slag, schop, tegenov. ngèsèt; **numpĕl kĕna, numpĕlang** 't tegenov. v. njèmplèang.

, **nèmpèl,** *overdekken* v. d mrĕng de katjang.

, naast tĕmpĕl; **mĕtèmpèl** *bij klompen* v. wormen uit d. aars; **nèmpèl** v. balang sangit de padi *bezoedelen;* **tèmpola ban tai** v. des sodomiters penis; **tèmpola ban ujahé,** v. gezouten eijeren, met modder, **tèmpola** v. e. tak door te vele vruchten, e. klophaan om 't nggutil v. d. tegenpartij bij 't mruput beletten; **nèmpolin,** nèmplokin.

, *groote zwarte vlekken* op d. huid (Bjw. alleen op 't gelaat nè tompol. *ngbinorong); **nm.** aan witte honden gegeven, die e. weinig zwart aan d. kop hebben Gj.. palèng (vgl. anggrèk); z. tjoda.

[Balinese script], **matumpli,** *erg* aan 't vechten zijn, ı. elkaâr als 't ware vast zittende, v. varkens enz., *zeer ijverig* werken, n u m p l i, *tegen* iets *aanslaan, bonsen.*

[Balinese script], **numplu,** *doorsteken* 't merg v. d. kěniran voor pitten, v. d. plèndo; **panumpluán** v. e. loodstok.

[Balinese script], 't meer in gebruik zijnde jěmplon, Kid Sund. Z. 1, 28 en 35.

[Balinese script] I., **namplak,** *met d. vlakke hand* op iets *slaan*, b. v. zich op d. dij, zoo als bij t opkomen v. e. gemoedsaandoening, 't zij droevige of wel uit haat voortspruitende, vgl. aanh. onder s i n g g u k; **mětamplak** v. e. photographische plaat, měgě t o k?

[Balinese script], **tamplěᵉka,** o dj o g a dj a g a; pěnamplěkan, *waar alles op uitkomt,* v. e. plaats zooals e. markt, werwaarts ieder zich begeeft, pě n g o d j o g a n; **pěnamplěkan angin** v. e. b u t j u n t è m b o k.

[Balinese script], **knèng tamplikan,** *geraakt* door e. p l a l i j a n voor e. ander bestemd (Bjw. kěnèng t a m p i k a n); **tusing ko ada tamplikan,** geen dier spijzen werd afgewezen door een vreetzak, Tjp. Z. 1, 52, vgl. aanh. onder těngah (jav. en mal. t a m p i k); **nora tamplikan,** z. aanh. onder *t u n g g u l; **anamplik,** s a m p a r k a; **namplik satik,** B. U. 252; **namplik,** iemand *weigeren* tot man of vrouw te hebben, Amd. en Am. d., waar ook a n a m p i k, 't geen in de sas. redactie in pl. v. t a m p l i k gebezigd wordt, aanh. onder gědah.

[Balinese script], **goŏk kěpulé narawang, naruwung tampulěk angin,** Pan. Br.; **matanjané tatit kěmbar, ngalulu tampulěk angin,** ald.; **matánnjané** (v. 't spook namtl.) **tatit kěmbar, ngaranjah ampěhang** (m a k ě d è p a n g k i h a n) **angin, né né nampulěk mangorong** (němpuh m a n g a r o d o k, n a m p u l ě k m a n g o d j o g) **goŏk kěpuhé mamunji, nggěrěm** (g ě r ě h) **ulat ngaŭkin, né mamañtjana dé** (m a nj a p a p a n) **burajut, butané mara**(l a) **radan, kabèh né** (t ě k è n n é) **mamědimědi, kagèt** (d a d i, s a g è t) **suŭng pada tong** (t w a r a) **karwan palakunja,** Pan Br. 64.

[Balinese script], z. t ě m b i l u k.

[Balinese script], z. t ě m p è l è ng.

[Balinese script], **manumplak,** *l u m u m p a t R. 18 Z. 8, 4; z. n u m b r a g; **numplakin,** R. 20 Z. 15, 9.

[Balinese script], **tětumplikan,** l u b l u b met s a d a ng of ander schraapsel (b. v. v. l i d i n r o n of l i d i n d a nj u h), door armen gebruikt of wel om niet k ě t a g i j a n te zijn; **idaju tumplik,** omdat haar vader dat deed; z. m a d a t.

[Balinese script], **mětèmplok,** v. gestold bloed, *t u m a p ě l, mě p o l p o l (vgl. jav. t è m p l è k?); **nèmplokin** e. t è m b o k met l u l u h *als 't ware werpende beplakken;* ook n a m b l ě g i n een b a b a t a r a n en n è m p o l i n ook v. e. t è m b o k.

[Balinese script], **tomplok těndas,** v. d. cunnus v. e. barende vrouw door 't kind (Bjw. jav. n a t a p); **pati tomplok** z. onder p ó o k v. e. blinde, t ú u k (sund. t a m p l o k); **plaibé**

pati tomplok, Bngh. S. 257); **saling tomplokin**, *a t ĕ m p u²h a n (z. t u m b l o g); **nomplok**, *treffen* zoodat er bloed uitkomt, *tegen* iets *aanvliegen* v. e. kip, *tegen* iets *aanloopen* v. e. hond b. v., *in* e. net *vliegen* als b u k a l's in e. s a b a n g; **panomplok**, p a n u m b a k; **tĕtomplokan** z. onder t a n g g u; **tiing tomplok** of **tomplokan** v. e. p ĕ nj a n d ú a n zonder t j a g a k, in tegenst. v. 't t j a g a k a n of t j u l i n g.

, z. onder p u l ĕ t.

, z. t ĕ n g k è l o s; **nĕmpèlosang**, d. staart *ombuigen* v. e. hond die gaat zitten, e. blad om er iets in te wikkelen.

, *k è n g ĕ l, *k a r i n g k ĕ l, *verzwikt?* v. d. voet, z. onder m a p i l ĕ n g a n, k a d j ĕ m p è l o k.

, **namplig**, *n p a n a m p j a l.

, mal. jav. t ĕ m p i l i n g, sas. t ĕ m p ĕ l è k.

, **matumpjà**, aanh. onder p i t j i l.

, **tĕmpjar²**, *flitsen* v. 't vuur v. d. B u k i t m ĕ k ĕ n d i t, als d. bliksem.

I., **nampjak** en **patampjak**, *veel* v. vruchten, vgl. n g ĕ d.

II., **tàmpjak² ikang rijak angrahupi raçmi ni panarasahing lumut²**, Hr. Z. 14, 3.

, **tumpjakan**, *a t u n t u n a n, Anj. Z. 21, 4.

, *zeker sterk riekend* (s ĕ n g è h), *plantje* (n g a u b of s ĕ n g a n g b a u n é en v. daar in 't sund. b a b a d o t a n van b a d o t, *een bok*, jav. w ĕ d u s a n), h y p t i s s u a v e o l e u s of a n i s o m a l e s m a l a b a r i c a?, met kalk vermengd tegen b i s a k a n, vgl. onder t ĕ ĕ s.

, **tumpjatak ing hĕnù**, B. Z. 7, 1 (p a r a s d i m a r g a n é, t a l a ā n p a r a s d. m., m a a m b a l² i k a n g m a r g i); Sm. Z. 21, 2; Sum. Z. 158, 1, Z. 161, 2, **tumpjàtak** (m. c.), B. Z. 28, 23 (p.); **tinumpjatak inukir** (t i n a r i k m a u k i r p a r a s m.) v. e. j a ç a, T. Z. 1, 4.

I., *inregenen* (sas. k a m p è s, mal. en tag., alwaar ook a m p i j a s, t a m p i j a s. Bjw. en mad. t a m p ĕ s; m i m i s a n a m p ĕ - l i r u d a n, Stn. Z. 5, n a m p ĕ s a k ĕ n m i r a h en d i n a r, aanh. onder u m p a l en d u m p i l. jav. t a m p u, n g a d j. t a m p i h i, mlg. t a f i o; **tampjasan** v. 't huis; **katampjasan** v. e. kist, waarin 't water v. e. omver **gevallen** pot is binnen gedruppeld.

2°, Djmbr., ben. v. s a w a h's **aan** e. d è s a grenzende en minder aan p a d j ĕ g **betalende**, omdat 't vee er gemakkelijk in loopen kan ook d. s a w a h's, aan e. tuin **grenzende** onder geboomte, en waarop dus bladeren en takken vallen; **nampjasin**, n g l a m è s, z. t a m p è s.

3°, t a m p è s (K. A.), **tinampjasan baju** *t i n a m p ĕ k a n w a j.

II., *platluis;* volgens anderen d. k l i m p i t nog jong of wel nog niet verzadigd (bat. t a m p i r a s), zekere *varkensluis-soort*, vgl. 't mal woord, en jav. d j a m p è s, z. k u t u, k o j o r, p o j o r, s o j o r en b a n g s y a h.

, **npanampjal mukha**, R. 3 Z. 2, 2 (m a n a m p i g, n a m p l ĕ g; z. t a m p e II); **manampjal**, Br. Z. 48, 5 (m a m u p u k R. 5, Z. 8, 3 (m a n g g a m p o k i n, m a m a n t è s; **tinampjal**, *s i n a w a t; **sakatampjal**, Ad.

08; **tampjal i wirangan, O.**; **tampjal ring** :iwa (eedf.); z. onder t a r u n g.

, **matampjag**, *a g ĕ n ĕ t, mĕ-ı r a r a k a n?

, **timpas nèmpèjèng**, = B u l è-è n g wegens l è l è n g.

, *meineedig* bij 't ontkennen v. . schuld zich niet storen a. d. gevolgen v. d. jor, Ps. 7; **nampagang** (g l a h a n a k é), *weder-egtelijk vorderen*; **nampagang tjor.**

II. (?), b o n d j o r.

, **nampig**, *slaan* met d. vlerken; **ıanampig**, * n p a n a m p j a l, en **nampig dada**, anh. onder **p ă ă**.

, **nimpagang**, d. d a n g u l v. e. alm *klaar maken* om d. t u w a k er uit te alen (n o k t o k i n).

, **nimpug**, *naar* iets *werpen* met . steen (vgl. sund. id., en batav. t i m p u k, a p ĕ n i m p u k d j a h u n j a, W. b. 68 bis.); **ıanimpug**, *a n g u m b a n, *m a m a n d è n en m a n d ĕ m; **batu anggon nimpugin**; **katim-ugang**, *g i n u t u k a k ĕ n; **mĕtumpug** (mĕ-b u g), t i n g k i h 's op elkaar *slaan* om te zien riens noot d. hardste is (weddingschappen wor-en er bij aangegaan); **timpuganga** en **katim-ugang**, *p i n a ń ḍ ĕ m a k ĕ n y a; **panimpugan**, u m b a n; **apĕnimpugan**, *e. steenworp ver* **ılat timpug**); **apanimpagan doh ipuné.**

, z. onder t i p a n.

, tegen den neêrgedaalden god b. v., u m b è n; **mara tumapung.**

, **tamping sińdjang**, B. Z. 5, 39 (t ĕ p i n i n g k è n); **tâmpingan tikśńa bhalla ḋadanira**, Wir 59.

, **mĕtĕmpung**, *verzoeken* iets te doen? dat zijne familie meê verbrand wordt; **nĕm-pung** v. e. hoer, die naar een andere plaats gaat bij andere hoeren; **mĕmpungin**, *mede ver-brand worden* v. lijken v. dezelfde familie als de persoon, voor wien 't verbrandingsfeest wordt gevierd; **mĕtĕmpungin** bij degene, die 't lijkfeest viert, zijne dooden ter n g a b è n brengen; **mĕtĕmpungang**, zijne eigene dooden *bij eens anders lijkfeest doen.*

II., **anĕmpungakĕn**, z. aanh. onder t ĕ p u n g.

, aanh. onder k u t i k (waar 't origin. k h a ń d j a heeft), R. 3 Z. 1, 72 (k i p a, mĕhatis a n è h; vgl. t è m p a n g, d è m p a n g en 't mal.), 9 Z. 2, 21 (k ĕ d j o k); L. Z. 27, 9 (p è r o t); **timpang***, B. Z. 4, 29 (p l a h p l i h, t l è m p a s-t l è m p o s), *struikelen*, Br. Z. 22, 5 (l i m p r a h-l i m p r u h, p a t a l è m p o s); Sm. Z. 21, 2 (t l è m p o s), aanh. onder d i n g k ĕ l.

2°, benaming v. d. *grootere eekhoren-soort*, in tegenst. v. t j l ĕ k i t i k a n.

 I., **nimpangnimpung**, *alles verspeeld hebben, geheel berooid.*

II., **nimpung**, na 't hanegevecht *een maal aanrichten onder elkaâr* v. e. d è s a, op 't midden, om de k a l a n g a n, worden de offe-randen gelegd; **matĕtimpungan.**

 I., jav., *verdieping* v. de b a d é v. e. m è n a k, v. e. m è r u; **tumpang solas, tumpang tlulas; tumpang pitu wuwung ika,**

Sut. Z. 14 (untjal sapta); **dalang tumpang salikur** v. die de Tjalon Arang durft vertoonen; **tumpang sĕkar** z. onder s ĕ k a r; **tumpang kèli**, eigenn. v. e. hofgroote v. M a d u s o d a n a, W. Ast. 24 b. vlgd.; **numpang parab**, aanh. onder k o tj ĕ k; **tumumpang tumampil ja ring pâng**, v. apen, R. 21 Z. 4, 2, (n a l i n g k a p nggalanting); **manumpang warang**, aanh. onder w a dj a n a (m a w a r a ng k a p i n d o n); **bilang tumpanga**, putja²knya, L. Z. 5, 3; **tinumpangakĕn** (in een vert. v. W. fout in pl. v. t i n u m p a l a n); **ĕnto kotjapan kingkingan umah sĕdih katumpangan** (p a b u g b u g a n) **lara wirang**, Kid. dina.

II., mal. **tumpang pajuk**, de bladeren gewreven om klophanen g a l a k te maken; de wortels tegen k u r a p; **tumpang karuk**, Bbg., zekere groente; **numpang**, *op eens anders vaartuig de reis meê maken, bij* of *met* iemand *eene reis maken* b. v. v. e. vrouw, die niet alleen durft gaan; **mĕtumpangang, pĕtumpangang**, *op een vaartuig de reis meê doen maken.*

[Balinese script], jav., *piramidaal-gevormd hoopje* gekookte rijst, die eerst fijn gemaakt wordt, Mal. 118, z. p ĕ n ĕ k en onder g u r i h.

2°, benaming v. e. t a b w a n, die een geele ketting zou hebben, door 't bijgeloof beschouwd als een gift der goden, die iemand ontoegankelijk voor steken v. insecten zou maken, zoodat men gemakkelijk bijen-nesten zou kunnen uithalen (vgl. onder k u m i n g); **bĕsi** of **wadja tumpĕng**, benaming v. zeer deugdzaam staal in piramidale stukken verkocht, om t a d j i 's van te maken, ook **lidahan tumpĕng**, (z. onder d o ng k a ng); **krang tumpĕng** (mad., Besoeki k a r a ng t o m p ĕ ng op N u s a - B a r o ng door handelaars v. B a l i en M a k a s s a r, om de schaal, gezocht als handelsartikel voor S i n g a p o r e, z. T. Batav. Gen. dl. 27 bl. 185); men maakt er knoopen van en invatsels van ringen. sieraden aan doozen; vgl. k o m a k; **batu tumpĕng**, de persoon, die beslissen moet, welke der hanen overwonnen heeft (m ĕ p r u p u t *soort scheidsrechter* (hier niet bekend, maar in 't binnenland), z. ç i l a p ĕ n ĕ k; **panumpĕngan**, soort *korf* als een b u b u v. bamboe of ook wel v. r o t a n, waarin de n a s i wordt geduwd om er de gedaante v. e. t u m p ĕ ng aan te geven of wel om t u m p ĕ ng 's in te doen als offerande.

[Balinese script], als een s a t ĕ b om kwartels te vangen (in K. A., d u ng k i?, vgl. **kĕtumpung** en bat. t u r b u ng); **kĕtumpung** of **s o ng o r** als de d u ng k i, maar met wijdere opening om zeevisch meê te vangen; bij hoog water te B a d u ng veel in zwang; de visch, door in de gaten der riffen te porren, er in gejaagd.

2°, **manumpung**, * m a n u m p u, vgl. onder d è w a s w a.

[Balinese script], z. onder d è m p a ng.

[Balinese script] I., **nèmpong**, *om iets*, rijst b. v., *bedelen?, langs* iets *sluipend gaan* (batav., vgl. jav.); **boros tèmpong**, *in een haverklap op* b. v. geld, waar geen zegen op rust (vgl. t i m p u ng; **nèmpong**, water *stelen;* **tèmpongan**, b ĕ b ... k o ng.

*II., **nèmpong**, Bjw., iemand *op den mui... slaan.*

[Balinese script], sas., pĕpèlèngan.

[Balinese script], z. âtmadja, z. witahtmadja.

[Balinese script] en tamwî (B. Z. 10, 8 en 9), *atithi, *âwèçika, *agantun, Sm. Z. 2 (tamju), v. pas aangekomenen, W. Z. 2 (alwaar tamujana, *de als gast te onthalene*, door de jav. met prĕñdjak wordt verklaard, omdat 't geluid van dien vogel de komst v. e. gast voorspelt, mad. tamoj, sas. en bat. tamuwé, lamp. tĕmuj; z. tamu en tami); **winĕkas si tulak tamuj,** O.; **patamuj,** Sm. Z. 25, 13 (panambrama), B. Z. 115, 3 (panamju), R. 7 Z. 2, 3 (pamjapara, pasĕgĕh); **pangkti panamuj,** aanh. onder wiluma; **panamuj,** R. Z. 1, 60, pasĕgĕh; **tamujan,** W. Z. 14, 2 (sangatiti); **dukha tamujan,** W. Z. 34, 1 (sakité tĕmbé, lara tumbèn, sinakitan ing sang nithi); **atamujan,** iemand *tot gast hebben,* Adip. 77; **matamujan,** B. Z. 4, 17 (karaũhan titi, matamju).

[Balinese script], *tamuj, *een gast* (datĕngan); *vreemdeling* v. lieden, die uit een ander landschap komen (jav. tamijan mĕngsah en t. parangmuka, Ktj., v. D., 70 en 56 bis; kadajohan prangmuka, As. Z. 9 (vgl. sunantara); **patamju,** *panamuj.

[Balinese script], z. tĕmbujukan.

[Balinese script] I., *schild* (z. tamèng), R. 20 Z. 17, 3, aanh. onder djĕnggi; **tatamjangan,** aanh. onder patol.

II., zekere boom, R. 24 Z. 14, 2, misschien is hier de dadap bedoeld, vgl. rangin; Wir. 54, ('t origin. wangça, mal. tamijang); **brahmasara kumutug tanpaparungwan, kaja tamjang dinagdi, kang mimis asimban,** Kid. Pam.

[Balinese script], s., titih (mal. v. Kut. tĕmajung).

[Balinese script], s., B. Z. 100, 4 (ptĕng); R. 5 Z. 1, 18 (kadi pĕtĕng, ptĕng lawat!), Brhm. 6.

[Balinese script], z. onder tĕmbaga.

[Balinese script], eigenn. v. e. pl. = K. A.

[Balinese script], jav. (*tambâ), h. v. ubad; **pratamba,** Bh. 87 (mal. en bat. tambar, durdja mălajang hati tĕrkibar, bagèj pĕnjakit tidak tĕrtambar, K. tmb. h. 14, waarvoor 't hds. v. d. Roy.-As. Soc. arwâh mălajang bĕrahi tĕrkibar, laksana pănjakit tijada tĕrtambar, op een andere plaats săgala biku brahmana mămbawa tambar, di bubuhnja dĕngan tĕpung tawar, di tjutjurinja dĕngan ajar mawar, di tambahi dĕngan kasturi anbar; N°. 63, bl. 107, hds. Roy. Ar. S., sirih karunija tuwan putări akan tambar săgala pănjakit, mak. tambarăq, bug. tampaq; vgl. bic. tambál, tag. tambal); **tambâni ladjdjâ,** B. Z. 37, 33; **patuku tamba,** z. onder djampi; **tamba pètra,** z. onder tambra; **makatatamba harip,** aanh. onder salimur; **nambanin,** h. v. ngubadin; **tambâuanta,** Z. 3, 14 (ubadin dèwa), **tanpatamban,** *tanpalipuran.

[Balinese script] I., één O. in pl. v. tambak, zooals waarschijnlijk is uit 't bat. tambok,

zoodat tambĕ' zal te lezen zijn, maar, daar 't getal alih er vóór staat, is 't waarschijnlijker, dat 't de benaming is v. een gedeelte v. e. * tĕmpah.

II., z. onder tamba.

I., jav., v. e. boom, R. 31 Z. 8, 4 (tabih, Tb. Z. 4, z. tambing), Anj., Z. 11, 1 (prabha); **sang korawa padâtapa, hanânambi ring watu, lèn tambining çâkhî, hana lulumutĕn gigiripun, tibra manah sang hjang pradjâpati, pada tinurunan, lingira, parau dènta palaku kabèh, matur sang korawa sadaja, mbojânĕda suka sugih, kèwalânĕda patijanè pun pañdawa, ling sang p. ora kĕna jèn sirâmriha patianing pâṅdawa, pâṅdawa iku pangisining djagat, mûr sang p., kari sang korawa pada linusur** (lees linĕsu) **joga samâdhinya kabèh, lèn sang drĕstarâstra, mari matapa mantuk tinuntun dé sang sañdjaja**, Tjt. 49, vgl. Krws.; **anâmbi ring watu**, W. Z. 15, 12 (sang umungguh); **manâmbi ring tahĕn** v. e. wapen?, Sum. Z. 37, 8; **manâmbi mangdĕdĕl anĕpak mangiwâkĕn muka**, Wir. 26.

II., mal. (Tamil), naam aan Klingaleezen, hier eerst sedert 1877, gegeven.

, **anambwakĕn raras**, Kk. Z. 22, 2, Z. 28, 2.

, z. tambaj.

, jav. (* tambaj), *voor de eerste maal* (sas. tĕmbéq, tumhèn), * Hadji D. 6, *den volgenden ochtend*, Br. Z. 14, 11 en 16 (bèñdjang; dus 't bat. sogot en tevens sogót); **samana tĕmbè**, *dan eerst*, Tt. 12: **tĕmbé mangkin**, *nu voor 't eerst;* ook *nu weder voor 't eerst* na een langen **tijd; tambèning pari**, aanh. onder tampad; **nĕmbènin mangkin** of **nĕmbènin pisan**, *nu voor de eerste keer;* **manĕmbènin**; * amurwani, * dinganrjjan; **panĕmbé**, *'t begin* v. e. geschrift. * **tĕmbèjan**, * djanmântara, z. onder bĕlan: *begin* (z. onder anâdi), Sut. Z. 30, 13; Ar. Z. 4, 12, bat. sogot (vgl. tumbèn; lamp. ampaj, *pas, nieuwelings*); **tĕmbjaning bhûpalakânèng bhuh** v. Dakśa, die door zijn schoonzoon vervloekt, de eerste vorst op aarde was, T. Z. 1, 50 (z. onder nîla).

2°, *vroeger?*, K. 14 enz., vgl. bèsuk 2.

3°, *later* zullen zij komen, Mal. 126, in tegenst. v. mangko, aanh. onder pijak; **bis atĕmbé barĕng tumitis**, * sowah kadadin (vgl. jav.), vgl. onder djanma; **tĕmbéhan**. Wtb. II 13.

I., jav., *een emmertje* v. upih vervaardigd, om aan een touw uit een put water te halen (vgl. mal., sas. timbaq, tag. timba, bug. timpa; z. tĕku), Kam. 6 (ter); **timba**', zekere kleine, ronde, op de buik geele, krabsoort; **wwang timba**, aanh. onder pasar.

II., sas., lingkuq (bim. témba).

I., benaming v. e. knobbelige parang-soort (z. rèdjèng en patèk); v. de hielbal van binnen aan 't zweeren.

II., **tĕtumbu**, *alles wat dient, om er op te staan*, ten einde bij iets hoogs te kunnen komen of wel om een aanloop of sprong te doen (mal. tumbuân, jav. Bjw. tingkrip; vgl.

pa'ñdjĕkan); **numbuĭn,** iets *hooger maken* om er op te klimmen; **bas tumbu pisan** v. iemand, die pijn heeft aan zijn posteriores, door op de vloersteenen te zitten b. v. wegens groote magerheid.

II., jav., z. wĕlasah; **tutumbu,** als bewaarplaats voor palmbladboeken, aanh. onder lingga.

, **tĕtèmbé,** alleen bekend uit de spreekw. **buka tĕtèmbé** v. e. mond, die plat en breed is als de muil v. e. tijger; **rupané kadi tĕtèmbé, dakiné sĕdĕng sĕlub,** Tjp.

, **matèmbo,** *belapt* v. e. versleten kleedingstuk, waarop lappen gezet zijn; vgl. tambĕl

I., Pam. 52.

II., *patjul, *soort schop* of *spade* (sas. nambah, numbĕg; z. pĕnambah, srampang, rangkĕp en tĕbĕg); **nĕgĕn tambah baĭt dori** v. iemand, wien 't naderhand slecht gaat, v. spelers b. v.; **krang tambah,** *oester?* (te Djambr. 't mal. tirĕm in gebruik); **hjang matambah,** War. b. 132; **kubu tambahan,** eigenn. v. e. pl. in 't Bll. (O.; vgl. onder buljan).

, **matambĕh,** W. Z. 6, 9 (maimbuh, mawuwuh), Z. 24, 2, Z. 25, 4 (matambun). L. Z. 21, 5; Br. Z. 12, 16 (vgl. mal. tambah); **matâmbĕh i wuri,** B. Z. 85, 5 (kasundul saking pungkur); **daçih manghilangakĕn drĕwèni pangèranya, jan tanpangĕljani ikâ, tambĕhakĕna hutangnya,** Wtb.

, jav., (alwaar de spelling tanbuh nog een overblijfsel is van *tan wruh, terwijl er tambung, z. onder sapĕkĕn, ook in gebruik is); **jan tambuh wwang anukangi,** Us.; **saking tambuhé** naast saking tan wruhé, Wtb.; **pitambuh,** tan druh, Stn., **wwang tambuh²ĕn,** II.

, *uitkomen* v. horens (vgl. mal.), als h. v. mĕntik en in pl. v. lĕkad, *wĕtu; **tityang tumbuh saking gunung,** in de verontschuldiging van een afschrijver; **tumbuhin padang,** *met gras begroeid;* **tumbuhan,** lĕkadan, zekere kwaal aan 't oog, dat een witte stip in den appel vertoont (Bjw. mlĕtus) en voorts eene opzetting aan de pikang; z. tumbu; **ubad mĕtĕtumbuhan; mĕtumbuhan,** *zich vermeerderen* v. beesten; vgl. ngĕndah.

, *vallen* v. vocht, v. bloed, olie (vgl. bujar en tambwas); **jèh matan tityangé tèmboh,** fr.; **tèmboh anaké mai mablañdja,** *van alle kanten aan komen zetten;* **tèmboh ngĕboang,** v. velen.

, zekere onderafdeeling v. d. 3de kaste.

, frequente spelling, misschien ook uitspr. elders v. tambwas.

, **tong baĭng** (vgl. tinjak baăng); **nombaĭng** (ngalarangin), *niet veroorloven, verbreden,* aanh. onder sambada.

I., jav., **atamban,** *talmen,* Ar. Pr. Z. 11; **da tamban,** *tan lamlama; **sampun atamban somahĕn dèn aglis,** Mal. Z. 4, 61, v. iemand, die gewond, *langzaam* moet loopen, R. L. Z. 1, 98; **sâmpun ika nambanang,** *tĕka ta wawarĕngĕ'h, B. Z. 80, 5; **sampun ké nambanang,** *tan hĕlĕm²ĕn;

to sig ada dadi tamban, *tan dadi rjjamban; nora atamban (b.: asuwé) tumuli katĕmu, Und. Pngr. 57; kantar iku atamban, Was. Z. 2, 26; norana alon tamban, *tan hana lâlânângina kinak, vgl. tĕman; tingkahing mamañdjak tosing ada dadi tamban panèwakané, *kramaning anirir tan dadi rjjamban asèwa.

II., *meer of min gering geacht* v. e. vorst b. v., die zich dagelijks vertoont, v. e. zaak van weinig gewicht, tegenov. bwat (vgl. tamban).

III., zekere zeevisch-soort, die geheel verschillend is v. d. mĕngida, z. onder tèmban.

, matambun, *matambĕh; nambunang, *bij elkaâr brengen, verzamelen* (mak. tambung, bug. tampung, ngadj. tawon); katambunang, *pinupulakĕn, *timbun; patambunan patémun sañdjatané, *papupul i sañdjata çara; nambun'ang, geld *langzamerhand bij elkaâr brengen*, b. v. om een huis te bouwen; vgl. punduh.

, *opgestapeld* v. bergen voor een dam aangevoerd, R. 14 Z. 9, 1 (katumpukang, katambunang, mapunduh; vgl. mal.); timbun ri witning kaśyapa, T. Z. 5, 46 (punduhang); matimbun, B. Z. 31, 2 (matumpuk); Br. Z. 27, 14, Z. 30, 2 (mabolbol); atimbun, W. Z. 24, 2 (mapunduh); kadi parwatâtimbun pakatonani wangkènya, v. e. gevelden olifant, Bh. 58; sèsinya kagèt tumimbun (R. K., tumimbuh, vgl. jav. en mad.), v. den inhoud der zee, toen Kumbhakarṇa optrok, R. m., vgl. aanh. onder sasap; patimbunaning magawé hala, Wrh. 20, 25.

, *voor de eerste maal, weder eens na langen tijd* (z. tĕmbé); dèning tumbèn of katumbènan, *wahu'n.

, sas. (Ampĕnan), mĕngida (jav. en sas. tamban, bis. en bc. tambán, ibn. tabbán, bug. en mak. témbang).

 (ontstaan uit nitambini, vgl. lotama uit nîlottama); eigenn. v. e. eiland, geheel in 't Oosten, dat slechts door vrouwen, bevrucht door de zon, bewoond zou worden, Stn. (ook op de oostelijke eilanden bekend; z. Soer. Cour. 1873, No. 25, alwaar de naam tambini luidt, en 't eiland gezegd wordt, door vrouwelijke zeeroovers bewoond te zijn; sund. bd. verbalen, Nusa bini, *'t eiland der Amazonen;* Tj. b. 77 een ander eiland, drijvende in de sagara kidul, een prins daar gekomen, werd door de koningin tot man genomen, na door de andere vrouwen geknuffeld te zijn, ald. 78); een manspersoon zou door haar in de coitus verminkt worden (jav. ook trĕmbini; vgl. den onzin in de Paramajoga, bl. 123, eigenn. v. e. rijk, waar de 4 dochter v. Mintuna heerschten en v. waar M. den buta-vorst Singgunkara had verdreven), wong wadon, Kr., z. onder doré.

, z. onder kuśa.

 I., Mal. b. 117, 287, padati tambar munggwing ajun, 355, voor goederen, 378: Hadji D. 86; djuru tambar, de persoon, die over den leeftocht der strijdenden 't toezicht heeft, Was. Z. 2, 24.

II., of tamar, *licht* v. schuld, *v. weinig belang* v. e. misdaad, tegenov. bwat (vgl. tamban), v. e. persoon, die niet tot de hoogere kasten behoort, Bt. 101 (vgl. kaät), v. woorden niet op een voornaam persoon toepasselijk (z. tèmbèr; vgl. jav. en mal.); v. dieren tegenov. bĕkasĕm; **apsari tambaran**, *apsari tjètikâ.

III., dĕpuk, **tjarik winih atambar.**

I., jav., nm. v. e. wuku.

II., **wwantĕn tambirikângungang djaladhi âgi paranl kĕnjaring diwâkara**, v. e. berg, Ut. Z. 1, 5; **runtuh tambirikâsèwak kâsiratan banju tumĕdun i puñtjaking wukir**, ald. 13, vgl. tambir.

III., Bjw. gobog bĕsar.

, soort v. bugineesche statie-lans met haar; vgl. onder tjalon; **wang badjo wang boerabaja, tja pada kagèt prapti, ngĕmunjyang tamburé** (b.: umjang munjin tambur) **ĕko**, Dj. Pr. 62.

, *grof* v. e. taal jegens gelijken, *onvoldoende* v. e. uitdrukking, *meer of min ongepast*, ampah² (vgl. tambar II), v. e. kalé zonder sĕmbajut, in tegenst. v. tĕngĕt, *onachtzaam?*, *laag* in rang (vgl. jav.); **rabi tèmbèr**, v. e. vrouw v. lagere kaste; **mirah tèmbèr**, 't tegenov. v. mirah ratna; **samĕton saking tèmbèr**, Pam. 21; **tèmbèran**, *lager in rang*.

, **nombor**, beter nombjor (z. jor), v. braaksel of drek *er uit vliegen*; **nombjorang jèh**, mbjukang, vgl. lampjas, nĕmbolo en mĕkĕtjor; **tamboranga** v. e. olifant zijn slagtanden, vert. Sut. Z. 123, 5.

, tan bhara, T. b. Z. 1, 36; **atambara**, R. L. Z. 7, 119 (ingan); **nambara**, *onzeker*, *niet geregeld* v. werk, tegenov. notok; **nĕmbara** v. iemand, die voor een doode de gebruikelijke feesten niet ten beste geeft? (vgl. mĕmotjo): **nambarajang**, *onverschillig omtrent iets zijn*, *niet nauwgezet* iets *behartigen?*, *niet achten*; **makadi nambarajang pawjawaharanipun; iwang ida nambarajang panambhramané ring mangungsi**, B. Z. 38, 22; **sampun nambarajang**, *tan iman²ĕn, Z. 38, 23.

, s., (tâmra), *tambaga (z. onder timbrah); **katambran**, *koperslager?* (vgl. kamasan v. mas), z. aanh. onder aśiatjaṅḍâla en saga; **kawah tambra gomuka, tambra gohwaktra, gomukha tâmra**, z. onder gomukha; **sampun katamra praçastyapagĕh dé dang âtjarja ugra tumaḍah rasanyanugraha lbû pâduka çri mahârâdja**, O.; **tambra pèta** (tambapètra, fr. S. Sdm. en Stn., waar hij de grootvader is v. Sritaṅdjung; blind zijnde werd hij door Sahadèwa genezen), Durga wenschende verlost te worden van hare monstergedaante (z. onder tap), zet Gaṅa na, **sinikĕp pwa bh. winajaka dé bh. d., tjinangking lungèjan kiwa, makrak masinghanâda, mamalaku linukat pwa ja, é bh. g.** (dak) **lukat aku dèmu, jan tanpanglukat rijaku, dak taḍah ko gaṅa, dak rimah* hatimu, kumĕtĕr bh. g. sawètni takutnira, dak warah** (pwa) **kita jogja ko gaṅa mang-**

ruwata rijaku, apan kita hjangning padma, amungari sarwa kusuma, mamungari sarwa dhûpa mrik mrĕbuk (a w a ngi), **mangkana pamudji bh. d.**; nu verlost G. haar door de t r i-puruśâ tot zich te bidden; volgen 2 çloka's, waarin Ç r î en S a r a s w a t î (de 3de niet vermeld); **katadjit tumurun bh. sawitri sang pinaka-hjang²ning mantra, kalih lan bh. çrî katiga bh. saraswati dèni kottaman pangastuti bh. g. tumuluj pwa inatrĕmakĕn bhaṭâri sira katiga ri paçaûranira bh. u., mapa ta dèni maprajogakĕn ing sira, bh. çri munggah ri paripolahira bh. u., bh. sarasw. ri tjitta** (t j i p t a) **hrĕdaja mwang kapradjnjanira bh. u., bh. sawitri m. ri tungtunguirung mwang ri wadananira bh. u., inastrènan pwa tirtha munggah ring çwèta** (çèla) **kamaṅḍalu, sinutjyanan pwa ganggâ munggah ring kuṅḍi maṅik saking talaga dhwadja** (d o w a d j a en d o d j a) **ngûni, ingiṅḍit dé sang widadari ngûni, hana pwa saking** (m a d é) **dalĕm ing ratnadukara, pawèh bh. baruṅa, mawalka sira** (m a p a l ĕ-k a s i r a) **madikśani jan bh. u., mapatanganan, mamutĕr gaṅitri, mapalabèdana, mamilang angguli, mangutjaraṅa mantra, mapa tang inutjaranakĕn mantra dé bh. g.** (volgt een ç l o k a), **wus pwa ja amĕpĕki** (k.) **bhûśananira** (n i nga) **mulja, mawĕḍihan djalasukśma, masumpĕt sawanggatra, makarawiśita sukśmaning kusaraga, makalpika gandhapura wangi saking pramaṅa sang suprabhâ, ma**(l è)**lèpana kusuma witjitra, sarodja saking kadèwatan sinawuran pwa kĕmbang ura, sinabĕt pwa** (j a) **ring sampĕt sawang gatra ping tiga, siniraman pwa ja ring tirthâ mrĕta, winadahan çwèta** (ç è l a) **kamaṅḍalu, tap pjai², sab[…] mari pwa tĕmahan durga pwa sira wal[…] umâmûrtti jajènguni, lugas djâti pûrṅa-tjandra, tumuluj pwa bh. g. umusap dh[…]li djĕng bh. umâ, mantuk bh. u. mari[…] kahjanganira kajènguni** (m u w a h). **tumul[…]** (t u m u l i h) **pwa pinupulakĕn** (p i n u l u h a k ĕ n) **ikang pustaka** (z. onder l i ngg a p r a ṅ a l a) **d[…] bh. g., ingilo ikang pustaka, wus çirṅa karok salah surup tandukiug sipta, mang[…]angĕn bh. g., norana kaja sira bhagawan tambrapèta, jan putus ing çâstrâgama, tjinipta pwa bh. tambrap. mawuwus pwa sira bh. g., apa donmami kita hidĕp, mangkana wuwus bh. tambrap. sumahur bh. g., nora bh. tambrap. karèhané pustakaning-hulun pwa çirṅna dènibuninghulun, mangk[…] pwa plampita** (p r a l a m p i t a) **mami pat[…] dènta, aminta najana** (daar T. blind wa[…] **pwa mami, njènta** (n j è n a) **pustakanta bh. g., ingilo ikang pust. dé bh. tambrap., tuh[…] kang pralampita salah surup tandukiug a-djar, bhûśananing çâstra patèlang** (p a t o l a n g) **tuhu ta sinrahakĕn ing bh. t. manggĕlarak[…] ing bhûwana, bhagawân tjitragotra pw[…] masĕḍahan pustaka, mangkana mûlan[…]** (m a t j ĕ ng i l a n) **ikang çâstrâgama, ja u tinût tĕkan ing mangké, duk sinĕbit dé bh. u. nguni**, Krws. 52.

2°, *koperen plaatjes aan den kant met klein[e] gaatjes, om op verouderde wonden* te legge[n]; soms was.

3°, of t j a m b r a, ben. v. e. **kleinere** st[…]

:ende, wit gestreepte en roodachtige k l i p ě s-oort; z. onder k o k a k.

II., jav., onder de visschen, *p r a s a j a, *t u g r a d a.

III., **natha tambra**, eigenn.?; **ghoramukha lěmung tuměnggung wus pědjah, panggawa :aṅda mantri, natha tambra pědjah**, Spt. Z. 5, 54 (vervolg onder b o s).

[illegible], **tambirjjan asalé² wělasarěp wruh ıraras asawit² gaḍung**, Gh. Z. 4, 4; B. Z. 19, 1 (n o r a l j a n, k a t a m b a h a n!); ***tan** (b.: t i n)**birjjan**, Sm. Z. 21, 7 (r i tě m b i ng n j a).

[illegible], nm. v. e. vulkaan op S ě m-b a w a, wiens uitbarstingen op B a l i bekend zijn (z. b o r a); de overlevering in Meurs., Mal. leesb. I uitgegeven, hier ook, vooral bij Mahomedanen, bekend; z. s a m p o r a.

[illegible], **jèh tamboro**, Bbh., *indigo-water?*

[illegible], zekere zeevisch.

[illegible], s., **mânak tèkang nisâda, ja tika sawara ngaranya, jèkâ tamolah ri parçwaning windhja, kadyangganikang dèça ring tumbura atěhěr pinakangarani gananya wěkasan adharmma ginawajakěnikâ kabèh**, Brhm. 57.

[illegible], s., eigenn. (vgl. jav., z. onder p u l u ng), T. b. 5 (z. s a p t a r ě ś i).

[illegible], z. onder t a n d r u h.

[illegible], t i m a h (z. *t i w r a; mak. t u m-b e r a, bug. t u m ă r a, magind. t i m g a, bic. t i m g á, sangir. t i m b ě h a, bat. s i m b o r a); **rinadjah munggwing timbrah pinakatumbal kaḍaton**, Us.; **tukang timbrah**, *blikslager*, een ambacht alhier door een Javaan eerst zeer onlangs (1882) beoefend; **timbrahing sulañdjana, timbrahing sindura, gawé gana sura, gawé subaganing sarira, maridośa luwar, makakamituwuh, atěguh palanya, tjaning agawé, tumpěng putih kuning, papanggang ajam, sadjěng sagutji, pirak satak, bras sakulak, lawě satukěl**, Us. 172, aanh. onder s a ng a r, a n j a ng, t i m a h en w a l i r a ng.

2ᵉ, Bjw. b ě s i p u t i h (mad. t è m b r a, t u-k a ng t è m b r a, *koperslager:* jav. *roest* of *vuil* v. lood, koper of zilver).

3ᵉ, eigenn. v. e. d è s a in K. A., waar men vroeger een hert zou aangebeden hebben; **blog timbrah mañdjangan kadèna dèwa; tan runtuha wuluningulun salamba, apan ngulun ingiděp dènira sanghjang timbrah hning**, fr. S.

[illegible], z. onder s ě m b u ŭ k.

[illegible], **nambrèt**, *snel loopen, er uit vliegen v.* honden.

[illegible], vgl. s a m b u r è r è t, *t j u ng-g è r è r è t; **těmburèrètan** of tě m r è r è t a n, zekere *keversoort*, prachtig groen met purperen weêrschijn, die dikwijls van huid verandert (sas. tě ng-k è r è t, Bjw., t j ě ng g è r è t); zijn geluid kondigt de k a s a ng a aan; wordt gebraden genuttigd (vgl. s i d a j u); **tain těmbrèrètan**, uit scherts, pě-d j u h, ook t a i n t j è t t j è t a n; **puŭh tamburèrèt**, aanh. onder k o w è k.

[illegible], z. t a m b u r è r è t.

[illegible], **těmbrěs** of tě m r ě s; vgl. mě-r ě b ě s; **numběrěs**, *m a n u m b ě r (vgl. jav.

tambas en rĕmbĕs); **nĕmbrĕs** v. water onder den grond; **suluh ikang tahĕn putih lwir patambĕrĕs lĕnga**, *alĕsĕs lĕngis² ikangĕrĕngĕs; **jèh tambrĕsan** (?), vgl. tjratjap.

, tĕmoras; **bĕdil tamboras**, Dj. Pr. 181, vgl. pĕmoras.

, z. onder tambiri.

, **numbrag**, *gallopeeren, snel loopen* tegenov. njĕlistjis (vgl. nuplak en numplak); **numbragin**, *over* iets *heen snellen* v. katten b. v. over een tafel; **atumbrag**, *een gang, één loop, in één reis*; **mĕtumbragan**, *ventre à terre, gallopeeren.*

2°, tuñk; **tumbrag djaran, tumbrag sampi, papak anaké tumbraga** v. een in overspel bezwangerde, die den eersten den besten tot man tracht te krijgen.

, **nambrang nambwang**, nambung nambwang, U. Bll. Z. 1.

, jav., **jan wawu tumambirang** (tuman-wirang?), *jan wĕrĕ²h; **sang râdjaputra sĕdĕng pĕkik, tumambirang ring akşi**, Kid. Pam., vgl. onder srang; **manambirangakĕn çilâtala wanèh**, R. 18 Z. 11, 4 (mamindoin dèning batu lumbang ljan).

, **nĕmbèrang**, wijze v. tadji-aanbinding (di paglangné); z. mrĕtik.

, jav., *pranâla, *djalabhandhaka, *bĕndung, *tanggul, banda (bandha), Br. Z. 40, 7 (ĕmpĕlan), *dijk, dam* v. e. sawah, Adip. 10 (vgl. mal. en onder bĕndung); *muur, wal* eener stad; **tambakning kadatwan**, Utt. 28 ('t origin. torana en Ar. Z. 6, 18, baprorddha ri jawa), aanh. onder sukrĕta; **tambak sâgara** v. d. *dam* door de apen voor Râma aangelegd, T. 8 Z 4 (vgl. lamp.), aanh. onder istaka? (tangluk); **tanpèndah tambaking hĕni pinarag ing wah**, v. e. uit elkaâr geslagen leger, Kid. Sund. Z. 2, 158.

2°, *vischvijver* (z. onder tambâ), z. aanh. onder widji); ***mangatĕra parwwata lèn watu tambaka**, om aan te dragen bergen en rotsen *voor een dam*, R. 14 Z. 5 (mangalihang giri ljan çilâ tèmbokang, mangadjang gunungé mwah batu makapanaku'); **matambak**, R. 11 Z. 4, 12 (maĕmpĕt), B. Z. 94, 1 c. (mapĕlpĕl); **atambak wong aninghali**, Hadji D. 90 b.: **atambak kwèhing anininghali**, R. L. Z. 4, 2; **anambak**, B. Z. 6, 22 (mambĕlat, matlagaân); **tambakana**, aanh. onder bĕngkung (ĕmpĕlin); **tambakakĕn**, R. 10 Z. 7, 1 (ndingdingang, ĕmpĕlanga); **tinambaknèng udadhi**, v. d. rotsen door de apen v. Râma, T. Z. 4, 56 (makasètubandha ring samudré).

3°, **nambakin**, *tegenhouden* eene menigte. aanh. onder basé (vgl. ngalangin), beletten dat iemand ziek wordt v. d. goden; ***katambakan kuda**, *door paarden bedamd* van een bloedzee, Br. Z. 23, 6 (sampĕtinja antuk djaran, tinambĕng dèning açwa); **tambak wisti of bhaja**, eigenn., R. L. Z. 11, 1 er 142; **tambak juda** en **radèn tambak lajung** een bijnm. v. Umarmaja, Am. en Wilobang

tambakan, eigenn. v. e. dèsa in 't Bll. bij de grenzen van Bangl.

II., sas., zeevisch, die, volwassen, paputihan heet.

, **drĕwja hilang pèt ring papaga lor, palĕ'han ring hatĕp lor mwang ring tambĕk,** War.; **d. h. hana ring salĕ' palĕhanya ring tambĕk,** ald.; **amwiti gaga sawah hala, asing tanĕmĕn hala, mapagĕr, manambĕk, ananĕm turus srĕh magawé ja ksèma, manardjdjana musuh, magawaja sañdjatâhaju,** ald.; **palĕhan ing papâ tambĕk lor,** ald., aanh. onder papâ.

, sas., kĕkotjor, protjot.

, z. onder tĕmbé.

, z. onder timba I.

, *arug, gramala (?), *lans;* de scheede om 't ijzer is plat, net zooals bij de sadu (mamas, pangawin, vgl. jav., mal., enz.); wil men een woedenden aanval op den vijand doen, dan pleegt men door afbreking de steel te verkorten (akan orangnja itu pon di suruhnja kĕrat batang tumbaknja tinggal sadĕpa djuga, P. S 170); **tan wèntĕn saking tumbak tingal ngĕton dusta punika majuda, tan tumbak tingal manggihin bapané i lumjadja majuda, abantang tumbak matanainé,** *ongeveer* 1/8 namiddag (vgl. galah); **abantang tumbak surjjané kauh** (ngañtjan lĕb); **wau abantang tumbak surjjané kauh, di subané sañdja nu abantang tumbak surjjané kauh;** vgl. kudjur[2] II.; **tumbak bajuh,** eigenn. pl. in Mngw.; **numbak nglèbang** v. opstaand stroef haar; **katumbakin,** *tinudjah; **atumbakan,** *in eens door* v. e. reis. zonder ergens te vernachten (vgl. onder tumbrag).

II., **pira kari sârauing sĕmi panumbakèng kaju saré,** B. Z. 4, 8, 6 (ambul kèn dja kowat padapané manjandangin kajuné sèndèh, akuda punika akasing padapa panomplok ing tahĕn, ndi kapan kantun karasmin sinomé mapan awanan i aju kasodohin!).

, sas., muté.

 I., **mĕtumbuk,** *gestooten worden* als billard-ballen; **manumbuk,** *manuńdul; **numbuk ikang nètra,** *anudjah tang mata; **tinumbuk ing gada,** Apkt.; **katumbuk,** kasuńdul, Wir. 66 (z. onder pańdĕm); **numbuk katumbuk,** kumumbukumbu; **numbukang,** de hand *voorwaarts steken;* Çiwa vertoornd, omdat Daçâsya den berg, waarop hij zich met zijn gade bevond, in schudding bracht, **raris ngĕñdjĕkang ida gunungé olih tjokoré kiwa tandang kadjĕpit tangan sang daçâsyané, tong dadi kĕdĕng, tong dadi tumbukang,** Utt. bal.

2°, **numbuk** of nombok, *omkoopen* (vgl. jav. nombok en ngumbuk[2], z. onder tĕdun?; Bjw. ñdjorog); **pĕnumbuk,** *omkooping, wat ter omkooping dient;* ook pitumbuk, aanh. onder djaksa.

*II. (?), **panumbuk,** mudrâ, surat, tjĕtjirèn: **apanumbuk mrah,** Pam. 9 o.; Was.

2°, tambana, panulak, mwang lumbung.

III., sas., ĕ n t ĕ g, t ĕ k ĕ d; **odjok barĕt tumbuk léq pasisi.**

I., **nèmbak,** njulĕd bdil (vgl. jav. en mal.); **panèmbak,** *water,* gewoon als b. v. uit de rivier, ongeveer 4 of 5 d j u n ' s, om het te verbranden lijk in de p ĕ t u l a n g a n meê te besproeien.

II., **tatèmbak,** sas., k a t i m p a l a n.

, *een aarden wal* of *muur* om de balin. erven (vgl. jav.); **raäb tèmbok,** een laag stroo boven den bovenrand ervan gelegd, om tegen de regen beschut te zijn; **tèmbok kaju,** blbd., in pl. v. p a g ĕ h (b. v. t. k. i d ĕ p é m a l a d j a h) met toespeling op p a g ĕ h a n; **tèmbok tungang,** blbd., in pl. v. g ĕ b u g, d è g d è g i n, doordat dit rijmt op b ĕ d è g; **nèmbok,** *zoo een aarden wal maken* (z. l u l u h); **nèmbok bèngkok mutju mati,** v. iemand, die beschaamd is wegens een geledene nederlaag, *als 't ware zich in de krommingen* v. e. t è m b o k *verbergen,* Bngk. S. 40 (**ngĕpil** d i b u t j u, vgl. onder b u t j u); **ngĕbugin tèmbok,** tegen iemand strijden, die zich niet verweren kan; **tèmbokang,** * t a m b a k a.

, z. t u m b u k I.

2e, **nomboki,** aanh. onder u m p a l.

of t ĕ m a k o, mal. (Portug.), *tabak* (sas. m a k o), z. t j i t j i h en s ĕ m a r a n g.

of t ĕ m u k u (pamaroăn jèh), *een stuk hout* of *dam* ter verdeeling van 't water in verschillende richtingen, (vgl. mak.); s. g ĕ g a ñ d j i n g.

of t a m w a k u r; **bras ing tambakur,** O.; **singhal makudur arpangujup wdihan ju i tambakur mèsi wĕas** (in pl. v. w w a s. **ku, 1, wsi ikĕt 5 mas ma 4 pĕas** (w ĕ a s? **pada** (?) **1 wsi ikĕt 10 wdus tĕndas 1 ku mol 1 pras mèwak salaran 1 dinyun 5 mèwak sarwa mangsa,** enz., O. H.

, aanh. onder p a t i s.

, aanh. onder g ĕ l g ĕ l.

of t ĕ m u k u s, Us. k u m u k u s, 't hout fijn gewreven met andere **kruiden** voor b o r è h (batav. t ĕ m u k u s, jav. k ĕ m u k u s. mak. p a m ú k u s ŭ q, Bjw. ook m r i t j a b u n t u t.

2e, nm. v. e. havenplaats in Bll., waar de schepen gedurende de westmoeson ankeren.

, zeker spits toeloopend versiersel (v. goud), dat vóór tusschen de beenen afhangt bij de w. poppen voorstellende D u r j o d a n a, R â w a ṅ a en R a n g d è n g D j i r a h: **ababadong tinambèdara,** aan den hals v. A r d j u n a in de w.; vgl. onder l a m b é.

, jav., h. v. b l o g; ook *ik weet 't niet,* sprekende tot een meerdere; **bĕnggajang manah tityang tambĕt,** eene spreekwijze, die aanduidt, dat men zijne bescheiden meening uitdrukt, *naar mijne bescheidene meening;* **masa tambĕt,** z. onder i d ĕ p; **masa nambĕt manira.** T. Z. 5, 4 (m a s a b ĕ l e g k é n i r a).

, **matambas kadi wunga kundur gulùnira,** Adip. 87 ('t origin. k a m b u g r î w a).

, * a d a n, * m è h, p i l i h, B. Z. 95, 14 (w j a k t i; ngadj. l a l a m b i s, sund. b i s), Br. Z. 13, 55, wordt, evenals m è h en s a g i l a, met een conjunctief **geconstrueerd;** **tambis kadarungana,** Wtb., Adip. 56; **Br. Z.**

5, 40 (das), Str. 251; **tambis mangagĕn, adan makiré.**

, **nambus,** in a b u b a ā n g iets *offen* als aardvruchten enz., eieren en vleesch vorden echter ingewikkeld; ook de p è s a n vordt in heete asch gaar gemaakt (vgl. mal.); **tĕna tinambus of katambus,** *k a b ĕ n ĕ m; **luh pidit kĕbus baāng buka tambus,** Kid. Adip. C. Z. 2, 44, vgl. onder t a b u n; **matatambusan,** p è s ²a n; bij 't **nambus talah** bepaalt nen de gaarheid door één omgang rondom een groote b a l é (vgl. onder t ĕ n g g u l i).

 (vgl. l a m b è s); **nambès,** water *werpen* met den voet (K. A.), z. g o b a g.

, *nog in kleine hoeveelheid over,* *a m p i s, *klein* v. e. voorraad, die grooter geweest is; z. n j ĕ ĕ t.

, jav., h. v. b l i (bat., *vergelding*); **numbas,** h. v. m ĕ l i; **sang panumbasan,** *de persoon, v. wien gekocht is,* Wtb.

, z. t ĕ m i s i.

, z. onder t a m b a j.

, z. t u m y a t i.

, **patambwas,** *lekken, biggelen* v. tranen (vgl. t è m b o h), *n a r a m b ĕ h a n, *a k u j u k u j ù; **patambuās,** *a d a r a w a j a n; **patamwas,** *h i s n i n g l u h; **mĕtambwasan** v. zweet.

, z. onder t ĕ m i s i.

, v. d. maan, W. Z. 2, 6 (w i d j i l, w ĕ t u); Z. 3, 3; Z. 35, 1, (p a d j a n g); **tumambwang** v. d. maan, Br. Z. 15, 4 (n j a ā k; *jav. t u m a m b a n g), v. d. zon, Adip. 72.

II., **nambwang, manambung manambwang,** g ĕ l i s m ĕ l a i b, aanh. onder t j a g ĕ n.

, Bjw., jav. t a m b ĕ l a n g, Vr.; vgl. t a m b o n g.

, **katambal,** aanh. onder p i ṅ ḍ a h.

, **mĕtambĕl,** *belapt* v. e gescheurd glas, een gebroken pot (vgl. r a d j u t en t è m b o); **nambĕl,** *dicht maken* een gat, aanh. onder k ĕ n d a w i w a r a, een gezwel met pap *bedekken* (batav. id., jav. t a m b a l, t a t u n é k i n è n n è m b è l i n g l ĕ m p u n g, W. Dr. 231; vgl. t a p l è k); **pĕnambĕl** v. e. stofbril; **pĕnambĕlan brung,** v. d. t a m b r a; **kaṅti ĕmpĕt ban tĕtambĕlan,** v. d. kleeding v. e. armen drommel.

 I., **nambil,** n g a m b i t, Bs.; **tambila,** *k i n a w i l n y a; **nambilin** v. e. rundbeest *met 't hoofd slaan* een vlieg b. v.; iets *bestooten* met slagtanden b. v.

II., v. d. w u n g a t a l i, R. 16 Z. 12, 2 (m a r è n t è t, k a ā m b i l); **sigug akol alungguh kolug angrangkah, tanganė patitambil, kadyasmu kèmĕngan,** v. e. varensgezel, die onthaald wordt als een voornaam persoon en zich niet op zijn gemak gevoelt, Kid. Pam.

, B. Z. 80, 34 (t u w a k, p a i m b u h), ald. 35 (t a t a m b u s a n); Wir. 16, 17 (mal. en bat. *wat men bij drank,* als b. v. bij t u w a k, *nuttigt,* in deze bet., T. b. Z. 4, 139, 147 en 151); **tâmbutambul,** B. Z. 5, 1 (a n d r a w i n a, m a t a t u w a k a n), R. 16 Z. 10, 12 (m a s a d j ĕ n g ²a n l a l a w u h).

, *vergezeld* door 't volgende, al is dit door een zin uitgedrukt, zoodat we het te

vertalen hebben met *terwijl dat;* **timbal bĕtĕg,** *opgezetheid kwam er bij* v. e. vrouw, die een kind gebaard heeft; **timbala ban pĕdjĕn,** bij gemelde kwaal *kwam nog bloedloop,* b. v. **timbal gong ngrudag surjak mĕgèloan bĕdil kumrèpèd; timbal*,** aanh. onder d a m u; **matimbal,** *a s a h u r a n, *a s u l a m (vgl. jav.); **matimbal maswara,** *m u n y a g a n t i, R. L. Z. 10, 31; ***animbal panah,** Bh. 79 (vgl. mal.); Ar. Pr. 45 (bis); **nimbal,** *als 't ware* iemand *volgen,* b. v. na hem sterven in e. epidemie; **nimbal,** *nu eens deze, dan weder die, ieder op zijn beurt;* **katimbal** v. iets dat gekocht wordt *in ontvangst genomen?,* Wtb. 97; **nimbalin,** *aflossen* iemand op wacht b. v. (vgl. p ĕ t j a l a ng), v. iemand *een vracht overnemen;* **nimbalin nĕgĕn, nimbalin wakul,** v. haar de w a k u l *in ontvangst nemen,* Swg. Z. 3; **tinimbalin patjulipun,** door hem werd zijn broeder *in 't dragen v. d.* p a t j u l *afgelost,* Tjp. (vgl. n a ng g a p i n); **silih timbalin,** *v. elkander iets aannemen;* **animbali pisis,** ald. 94; **panimbal,** *plaatsvervanger;* vgl. jav. ng i m b a l, z. onder t ĕ d u n?

2°, **batimbalan,** sas., m ĕ g ĕ n t i (a s a ū r a n); **nimbal,** nj a ū t i n; **nimbali,** Wtb. II 28 (bis); **timbaltinimbal,** aanh. onder k ĕ n d a w i w a r a.

[Balinese script], **djah tasmat bwat ata mogha timbilĕna ko tĕlihĕna,** Sm. Z. 24, 1 (w a s t u i b a t i ng k a h i b a n é a p a ng k a ū l u h o l i h ç a r i r a, door aan t ĕ l i te denken geheel verkeerd).

[Balinese script] I, Smbr. k ĕ t i m b u l, *zekere broodvrucht* (batav.), jav. k l u w i h (afb. Rumph. I pl. 33; z. k l ĕ w i h en k u l u r); aanh. onder s u r è n; onderscheidt zich v. d. **s u k u n,** door dat de vrucht een pit heeft; van daar tot groente meer gebruikt (tag. a n t i p o l o en t i p o l o); vgl. onder u t i k.

*II., Sut. Z. 1, 28, 9 (m a l w a t, vgl. t ĕ g u h *onkwetsbaar,* b. v. **timbul bangun parwwata wĕsi pinupuh ring mahàdaṇḍa rangrĕ',** Ar. Z. 8, 3; **timbul alwat,** ald. Z. 49, 12; **timbul tan wikara,** Tjt. 22, 44; **tĕguh timbul** jav., Bs., z. ook aanh. onder a l o t (wd. en w., bevattende m a n t r a 's, steeds k ĕ d u k t i m b u l); **lisah katimbulan,** aanh. onder p a p r a s a n a n.

[Balinese script], jav. *d ĕ ng ĕ n, een door toovermiddelen gemaakte geest, om te beletten, dat de dieven iets wegnemen, daar zij de t u m b a l voor den eigenaar houden; **tumbal karang,** Us. 191, tegen kwaden invloed en heksen vindt men Us. y. 4 en vgd., **tumbal guna sanda** en **t. silarung; t. lijak,** War. b. 57, **t. pĕkarangan angkĕr,** ald., **t. widjung,** 60; ook kan de dief door zoo'n middel in 't denkbeeld geraken, dat de te bestelen plaats een zee of een bosch is; **sampun djangin tityang tumbal, lamun wèntĕn maling raūh, manjĕmak ubuän tityang, ipun sèngkok mata kijap djridjinipun kiting tjakir** (b: t j a ng k i r) **pijuh,** Bgd. 29, z. aanh. onder s a m b a ng, v. d. t u g u (p a ng i d j ĕ ng k a r a ng); **buka tumbalé odalin dori,** aanh. onder k a ng è j a n; **ki(i) tjupak sumingkin** (s u m a ng k i n) **tandangipun, sada angkag*** (a ng k a b [1]), **buka tumbalé etenin** (d o r i?), **pabisik paturu ĕlah,** Tjp. Z. 1, 84.

, Bjw., soort **bubu** om **bĕdjulit** meê te vangen en met een **palĕsan**; met de opening naar den zeekant toe.

I., Bjw., *jonge* **nangka** voor groenten; z. **babal**.

II., **tĕtombol**, *hoofddracht* der **djogèd's** of **gandrung's** (Bjw. **omprok**, ook die v. d. **sĕblang**).

, s., **suruh** en **apu** (Kr.) *betel*, Nts. Z. 1, 1 (mlg. **tamburé**, Flacourt p. 68 en 129, waarmeê vgl. Richardson **tambolo**, ᵃjav. **tĕmbula** naast **gantèn**, Ad. 95); **anambalu**, aanh. onder **kañdaga**.

, mak. (taû bèlo), *de Tabellonezen*, nm. v. menschenetende, tot 't Papuasch ras behoorende zeeroovers in vroegeren tijd (sas. **tĕbèlo**, bim. **pabèlo**; vgl. **sèran**); **buka badjag tambèloné**, spreekw. v. inhaligheid (vgl. Ind. Gids. 1882 Dec., 845); ook **tamèlo** onder de landen buiten Java, Ar.; z. **lanun**.

, **nĕmbolo**, *stroomen* v. bloed zooals b. v. na gestoken te zijn v. e. **ĕmbah pangkung**; **mèn tĕmbolo**, een komische fig., die als een geit blaat, vrouw v. **Twalèn**; ook **Mèn blĕgodjo**, **Mèn djagal pĕnju** en **Mèn suwab**, **Bisa ngléak** en zegt steeds **njĕlèm²** (z. **ngĕmbot bol**).

, **matomblé**, langs een staak of bamboe *zich naar boven werken*, tegenov. **maplanting**.

II., **mĕtomblé**, **mĕkatukan** (zou een nieuw woord zijn, een zoogenaamde **ragragan** of **pĕta anjud²an**; misschien een verb. v. **mĕtumpli**).

, Bbg., **Tuwalèn**.

, jav., **tain tĕmblèk**, Sbr.; **tai bolèk**, *weeke kippestront*; K. A. en Gj. **tain blèk** (vgl. onder **gitir** en z. **apuh**); de **daratan** gaat niet over tot 't **ngurĕk**, zoo hij kippedrek aan de kris ruikt; **mèn tĕmblèk**, een komische fig. in de w. met hanglippen en een wijze van spreken als die v. **Limbur**; **tĕmblèkan**, Bjw., nm. v. e. slingerplant, waarvan touwen voor de **bañdjang**.

of **tĕmiluk**, zelden **tjĕmpiluk**, **tĕmpiluk**, soort *waterwormpje*, waaruit de **lĕgu** onstaat, vgl. mal., jav. **ugĕd²**, Bjm. **ugĕt²**, sas. **untĕk²**; vgl. tag. en ngadj. **tambilok**, bis. **tamilok**, atj., waar *s* aan 't begin vaak een *t* vertegenwoordigt, vgl. onder **tĕlĕkong**, **sĕmiluk**, mal. der Molukken **tambèlo**, *paalworm*; **jèh udjané krĕng tĕmbilukĕn**, Smbr.

of **tĕbolaq**, sas., **saâb**.

, **nèmblès**, v. ter zijde *bijten* v. e. slang, *v. ter zijde treffen, v. ter zijde voorbij loopen*; **paksané mamantigang**, **manglntuk njaktjak mangulig**, **sèpan mapingkas**, **manèmblès malangkĕtik**, uit wrevel wilde hij d. **kumangmang**, die hem bij 't wedden op een haan, had doen verliezen, afranselen, Tj. b. Z. 1, 54; vgl. **njèsèt** en **tumpĕl**.

, **nomblos**, *weêr* in den mond *komen* v. iets geslikts; **atomblosan**, **atumbragan**.

, tĕmbĕlélé, tambulélé of tamlélé, de *tromp* v. e. olifant (z. *tulalaj, bat. bulélé en bulalé, mal. bulalej); *tulalajan, *de krullen* v. sommige klimpplanten, zooals v. d. waluh en de paja (sas. kawat); **mĕtumblélé,** ook v. vuil, dat om 't gelaat gekringd is?

of tĕmulilingan, Smbr., sumbèhèng, *de hout-borende hommel,* maar in gedichten als *bij* optredende, *madhubrata, *kumbang, *śaipada = *puśpandhaja; raadsel of 't gegons er van, **ada anak tuwa mĕkambĕn slĕm, mĕsaput slĕm, mumah di gĕdong kaju, pĕtĕng lĕmah mĕkĕkawin** (ngryĕng).

, blog, *lomp, boersch;* **anak gunung tamblĕg; namblĕgin,** nĕmplokin.

, **numblag,** *door* iets b. v. een kleed *gaan,* nomplok (K. A.).

I., **djimat tatambalangan,** Am.; **nambalangin awak,** *angajatakĕn (b.: angalangakĕn) tanu.

II. of tĕmalang, een lange houten *trog* voor vleesch, ook *rek,* waarin men spijs of wel borden hangt (pangèbatan bé om lawar in te bereiden, vgl. lamp. en jav. Wdb. tambĕlang).

(vgl. sund.), **tinambalung** v. d. hals eens overwonnen vijands, Ar. Pr. Z. 12, 12; tut 56; **mwah lwir** (b.: lwiring wwang) **duśta, wwang aningar, wwang anambalung, wwang angulutuk, wwang amakĕm, wwang amasang kala ingĕr*, wwang angĕntal, wwang ambègal, wwang amèt pikulan, wwang angĕmpol wong, wwang angrañtjab, wwang angamuk, wwang anuduk** (b. nog amuku ing kaju watu), **wwang amlagandang. wwang ambahud angĕris, wwang amèt** (b.: amètakĕn) **tanĕm tuwuh ing wong, wwang sring kadanda** (b. nog jan saha tjihna **ring dèça, ika tjorah nga,** Adig. 11; **awasana numan tinaljani, dadyang wrata angga timbajang** (sic.), R. m. Z. 4 (R. K. awasana anuman tinalèn, dadung wrata aglĕs tinantangjan).

, ben. v. zekere kleine *geelachtig* buluh-*soort* (jav. tĕmbĕlang, sangir. timbĕlang); ***tambĕlang,** Mal. 306 (**tambĕlang danta**); **tâmbĕlang,** Ws. 18 b.; **kumatambĕlang** v. e. glatik, bondol en pĕtingan, vooral als zij nog geelachtig v. kleur zijn en nog niet mĕpĕplik zijn, want alsdan zijn zij niet meer goed te dresséren; z. tjètjèhan en sumamblung.

2°, soort v. prabali's.

3°, z. tamlang.

, jav., eigenn., **tambilung** (hds. tambilu) **wajangnya,** War. 39, vgl. onder togog en turas.

, v. upih vervaardigde *bak* voor djĕdjĕruk, lawar enz., ook v. 't waschwater v. e. kind, Sbr., timba; ook **tambilung,** Dd. 12 (jav. tĕmbilung, *pompoenschil* als *pot*); soort v. *pet* uit upih vervaardigd, zijnde een kap met breede vleugels, om de ooren te bedekken, en onder den veldarbeid gedragen; **sat mati di tambèlung,** *zeer jong sterven*

goïk ngĕmaling taluh atĕmbèlung, zeker kinderliedje (z. onder b o n g l a k); z. t j a p i l, t o p o n g.

, **nĕmbèlèng,** *van ter zijde slaan;* v. 't hoofd *ter zijde hangen* b. v. ten gevolge v. e. slag (l è l è n g); **nambèlèng,** *k o n t o l; **nambèlèng katampèl olih danè pèdèl,** *k a t i m p a l t i n a m p j a l n i r â p i l, R. 21 Z. 4, 1 c.

, **tĕtèmbong.**

of t a m b é, W. Z. 36, 2 (t u m b è n, t ĕ m b é, vgl. onder dit woord; jav. t ĕ m b è j a n, *voor de 1ste maal*); Z. 14, 1 (w a ŭ); Z. 1, 8, B. Z. 15, 6 (m i m i t a n): **tambajing kapat,** *'t begin der vierde* maand, Sut. Z. 42, 10 (vgl. sund. m i t ĕ m b è j); **tambajing hudan,** W. Z. 14, 1; **tambajirâmpu monaguna,** *'t eerste werk v. den eerwaarden M.,* Sum. Z. 184, 1; **tambèning inadu,** *die 't eerst tegen elkaâr als tegenstanders geplaatst worden,* Adip. 83; vgl. 84 o.; **sakatambé,** R. 3 Z. 1, 26 (d i s ĕ m ĕ n g é); Inl. Z. 21, 1, *morgen,* Bh. 77 (vert. v. ç w a h); **ri wĕngi asura midjil sakatambai tang manuśa, tĕngah ngwé widjilaning dèwata,** Brh. 9; **sakatambé mèsuk,** aanh. onder b o n g l o t; **ri sakatambèsuk,** Ud. 64 (vert. v. p û r w w â h n é); **irikang sakatambésuk,** Bh. b. 70 (vert. v. p r a b h â t â j â n t u ç a r w w a r j j â m); **irikang sakatambé mèsuk, ri kaping pitunikang laga, nirmmala brĕsih ikang kâla samangkanâ,** ald. 92 (vert. v. t a t a h p r a b h â t é w i m a l é); ***manambaj,** *pas zich vertoonen?* v. 't medelijden der goden, Br. Z. 44, 13 (d a d y a n j a); **anambaj,** *op de proef stellen?* Z. 52, 10; **kawawa tinambajing prija,** v. eene voor de eerste maal beslapene, Sum. Z. 124, 3; **panambé,** R. 23 Z. 12, 2 (p a n ĕ m b é); **tambajaning kathâ,** L. Z. 2, 1 (m i m i t a n; mad. t a m b è a n, *eerstgeboren*), B. Z. 2, 6 (d u k w a ŭ g i n a w é, m a l i h k a d i n g k u n a), Adip. 39; **anakning hulun tambajan,** *mijn eerste kind,* Adip. 70 (Bjw. t ĕ m b è j a n; p a t ĕ m b a j a n i n g t u l i s, *begin v. d. brief,* Men II 428).

, **mĕtĕmbèjoan,** *luid schreeuwen,* tieren.

, Smbr., *scherven v. e. cocosnootdop* als die, welke voor brandhout dienen, b r u k, a t ĕ b i h.

, **nombjor,** z. t o m b o r.

, z. onder b r ĕ n g k è k.

of t ĕ m u j u k a n, *een kakkerlak, cokroach* (te Bjw. spreekt men 't jav. t j o r o t j â r â uit; lamp. t j ĕ t j ă r ă, een *kleine kakkerlak-soort;* vgl. mad. r a h t j a r a h), *p a r o ś n î, t a i l a p â j i k â; z. k l i p ĕ s, k ĕ m b u j u k a n en s u m a n g.

, aanh. onder s ĕ n u II.

of s a m b a j a n g? (ik zou geneigd zijn wegens 't jav. l ĕ m b a j a n g als stamw. op te geven n a m b a j a n g), ***anambajang** v. e. wolk, Sm. Z. 21, 5 (a r a n g), v. e. vogel, aanh. onder k a l a n g k j a v. e. kiekendief; Sum. Z. 7, 18; Rm. Z. 36, 10; **manambajang adoh,** W. Z. 15, 9 (d u r a k a s t a h n y a, m a k ĕ b ĕ r ĕ d j o h).

, z. onder kĕmbèjang.

, **nimbug**, de gesnedene indigo-bladeren in e. pot water *laten rotten*; **anak panimbugan** behooren tot de t a n i k l ĕ n en zouden in K. A. t a ŭ m a n heeten; z. a m ĕ s.

I., **numbĕg**, *hakken* met de tambah in den grond, *spitten* (vgl. t ĕ b ĕ g); **tumbĕgan**, *spitwerk*.

II., zeker gebak korter en dikker dan bantal v. djagung gèmbal en ook v. rijst, z. tiri².

, **nèmbag**, *h u m i l î, *begieten* met water, *aanvullen* nieuwe potten, waarin 't water nog minder wordt (z. s a r a ng); **nèmbagang**; *uitstorten* water uit een bak enz. (vgl. t a m p è s); **panèmbag paras**; aan de hooger gelegene d è s a's te betalen voor 't ontginnen v. grond.

, Prâkrĕt, R. 15 Z. 5, 2 (t a m b r a); ook t ĕ m a g a (vgl. jav., mal. enz.); **tumambaga** v. e. oogen, R. 24 Z. 12, 3 (a b a ng, b a r a k); **lĕngaré barak nambaga**, Bngk. fr., **lĕngaré nambaga sutsut**, ald. s. 216, **priuk tambaga**, aanh. onder k o w è k en k o p o k²a n.

2°, nm. v. e. kort-bollige p i s a ng-soort met roodachtige schil en zeer smakelijk; 2° v. e. vrij-groote, lichtbruine, sprinkhaan-soort; ook zou het eene andere benaming zijn v. d. w a n i w a ng a l; 3°, nm. v. e. ster, die zich vertoonende allerlei boosaardige zweeren bij dieren als 't ware zou aankondigen.

I., jav., *koord* v. e. boog, **Sm.** Z. 7, 6; B. Z. 87, 3 (t a l i; vgl. lamp.; 't **jav.** s a n a m b a ng is wel ontstaan uit t a m b a ng, t a l i, z. ald.); Br. Z. 29, 5, *t a l i Anj. Z. 20, 8; *leidsel* v. e. paard, Wir. 48; **tambang-ing ajah**, *a p u s n i ng a ç w a; **wjâla tambang**, n â g a p â ç a; **èrtambang** (vgl. è r t a l i), W. Z. 1, 15 (w è t a n p ĕ g a t, w. m a k ĕ tj o r, a i r t a l i), **hèrtambang**, Wrs. 22, Lamb., Z. 15, 6 (jav. Ar. 151); **èrtambang alabuh parung**, Mal. 307; **wungatambang**, z. bij i k u t l u t u ng; **amgati tambang**, z. a m g a t i h a p u s; **kadi pinĕgatan tambang**, Mal. 303; **rapihing tatambang** Tjt. 35; **jaçanyâtambang**, Anj. Z. 11, 1 (s a g a w è n i k a ng m i r a h); **anambang**, zijne vrouw *te huis laten, verlaten* om handel te drijven enz., z. Wtb. onder bl. 21; **ri tĕkanikang siniwinya manambang** v. e. t a r u ṅ i, R. 10 Z. 9, 23 (d è n i ng r a ŭ h p u n i k a s a ng s w a m i j a ng a l a h i n); **salaminé sang** p u t r i s o k a(ng)g ĕ ng b r a ng t a, **anĕmbang** (?) t a d a h g u l i ng, Jsp. b., 97 (s a l a w a s é a ng i p i s o k a ngg ĕ ng b r â ng t a, t a n è tj a d è n y a g. a. t a n è n a k); **tinambang mlik**, z. onder m l i k; **tinambang**, B. Z. 15, 11 (k a b l a s i n; vgl. jav., mad. en batav. mal.); Hw. Z. 28, 1, B. Z. 1, 2 (w i r a h a), Kam. 24; **tinambang**, k a p ĕ g a t a n; **hana dèsa tinambang asĕpi linawadlawading akung**, Lamb. Z. 17, 1 (o j a s i m a s a m u n k a t ĕ m u k a p a r a n i n o l i h s a ng u l a ng u n); **tinambang** (t i n ĕ m b a ng)**ing angin**, Anj. Z. 11, 3 (s i n i s i r i ng a ng i n); **manambangi** v. iemand, die lieden over een rivier zet, Adip. 47; **ka-**

rĕm ta ja, hilang gagawanya, katĕmpwan tikang anambangi samuljanikang hilang, jan mati ikang winwat angĕlènana samuljaning wwang, (jan) strî nĕm(ang) iwu samâs, jan djalu, wwalung iwu samâs, jan raré, 4000, pasu mangèr patang iwu, Sdj.; **strî tinambangan,** aanh. onder tĕrĕh; **madyanikang liga² sawang pring, gaḍing tinambangan dèning samirana,** Kid. Sund. 100 o.; Mal. 300 b.; ***patambanganya, prawasah,** Sw.; **hulun djuru tambangan maparahu gatinya,** v. Daçabala, ald. 46, terwijl hij ald. ratuning tuha rawa wordt genoemd; **wwang anambangi; strî tatambangan,** Wtb.

II., *klapperdop met groote opening* voor vochtige zaken, als tuwak, olie enz. (sas. ĕntuq, z. tĕngkulak); **nambang,** de gadung *in kleine schijven snijden* om vervolgens met asch enz., 't vergift er aan te ontnemen.

III., *de ruimte tusschen de* wanĕng en de rand v. d. kalangan; **mwah satingkahing wong bobotoh atoh²an, né nora akĕmbar tan kunang (kawĕnang) sira agĕnah ring djroning tambang, jan ana amuruga wĕnang sira sinipat dèning saja, gung arta, 125, tur wĕnang urung pangukupira,** Awig² bl. 23; **tambangan,** eigenn. v. e. pl. onder Kl., Us. Dj. 36 vlgd.

IV., **manambangi,** aanh. onder râdjawidhi, O.

ᬢᬫ᭄ᬩᭂᬂ I., jav., *koppig, Oost-Indisch-doof* (lamp. *driest, stout,* vgl. mal. tambung).

II., jav., ***tambĕng kroda,** R. 17 Z. 6, 12; **baṇju mĕtambĕng,** Baṇjuning; **nambĕng,** water *tegenhouden* (vgl. ngĕmpĕt), *niet bekennen* in eene zaak; **tinambĕng dèning açwa, *katambakan kuda; nambĕngi, *anghadang.; jan lara pitaraning wadwan manglaré, ndan waras, palĕhan ring tambĕng ḍuhuring sumpan, mananĕma djahli, tbu, pring,** War.

ᬢᬫ᭄ᬩᬶᬂ of tâmbing z. onder tabih, tambi en kiping (jav. sumèṅḍé ing tambing ing wrĕkṣa, Anb. hds. a., hds. b. sumèṅḍé tambingning palja), aanh. onder wadèng; **tâmbingikang tahĕn,** Lamb. Z. 5, 5 (tabih ikang indana); **kabaran tambinga,** R. 10 Z. 2, 9 (parçwa), B. Z. 4, 7 (parba, padjungut, ṇjisi); **dwirada karang anunggal tambingnyâ kadi humaḍang,** Hariç. Z. 9, 18; **prathimamaṅi tiningkah tambingnyâdbhuta humidĕr,** ald. 21, **madulurdulur atût ring tambingning talaga lĕngĕng,** ald. 26, **lĕngĕng angungang i tambing²ning talaga katon,** ald. 23, **manambing²,** *overhellende* v. e. balé, B. Z. 4, 7 (manjisi², di tĕpi ninggil, baunjané di sisi); **tambing katambing,** R. 5 Z. 7, 9 (tĕpi pada tĕpi; sund. tĕmbing), z. tĕmbing; **katambing,** R. L. Z. 11, 135.

ᬢᬫ᭄ᬩᬸᬂ I., T. b. 306, **nambungi** (njaûrin), *antwoorden op* een gedane vraag; **ramé rĕké pangaraŏsé saling tambungin, silih tambungin, *masanggaruhan; mamunji saling tambungin,** v. verschillende kulkul's, Bngk. s.; **ngĕling saling tambungin,** vgl. aanh. onder grèndang; **ortané salèng tambungi, ngutjapang dèwa di gĕbong, waluja turun ka bali, sakala rĕko djati kotjap i tuni tumurun, sangkĕpané di gĕbong, pamakṣan ka-**

randan sami, sadĕg sumbu, pèlètan sutri sangkĕpan, Tj. b. Z. 2, 18, aanh. onder rumpjuk.

II., **nambung**, *opvliegen* v. e. vogel, *uitvliegen* om d. kost te zoeken v. kippen, bijen, *verstuiven* v. 't water v. e. hoogen waterval (z. grobogan); *op den loop gaan* v. menschen, vaak **nambung nambwang**; **mĕnambungan**, v. bijen aan 't rondvliegen zijn, om d. kost te zoeken; vgl. ngababin; **tambungan**, nm. v. e. kidung versm. (ingsun mangké lunga ta pukulun, angumbara mangké, sang nâthasuta lingnyaris, aduh ariniringsun, sun tumut sarĕng ndudulur, lingira nya(kja)djar pikatan, ingkéné uga pukulun, lingira sang nâthasuta, sun tumut sarĕng mangkatan, Apkt.).

, Bjw., jav. bambu wuluh, Vr.; eigenn. pl. onder Bjw., Kr. B., bl. 19, vgl. tambawang.

I., jav., de gezongen versm. v. e. kidung of gĕguritan, soms ook, maar ten onrechte, v. d. kĕkawin gezegd (z. wirama); **nĕmbangang**, *naar de maat zingen* een vers; soorten z. singhanija, kusyawirangrong, palugon, gambo, lajon sari, adri, ginada (vgl. luh tjidra), raré tjanggu, putjung, djurangandanu, dĕmung, raganodja, mahisa langit, gambuh, puspa galak, midjil, katjip, mangsoji, tuturu raré, girisa; vele tĕmbang's zijn in onbruik geraakt, en hun naam onbekend, z. b. v. onder sipat iman; **sritĕmbang**, sritañdjung, Stn. 106.

* II., * jav., **tĕmbang pètra**, in hds. v. Bjw., Tambapètra; **anĕmbang**, *geeselen* met een touw of bamboe-lat, Wtb. onder bl. 54, alwaar ook tĕmbung, Mal. 106; **anĕmbang pĕngarah**, R. L.; **nĕmbang tĕngara**, R. sas. Z. 14 (vgl. onder tĕngĕran en tĕbah); **tinĕmbang**· **tĕmbangakĕn**, v. e. tjĕmĕti op d. pupu, Mal. 285.

I., jav. (v. tâmbing), abing (K. A.): Anj. Z. 10, 4 (tatpara), Was. Z. 22, 9: **ri tĕmbingnya**, tambirjjan, Sm. Z. 21, 7: **kadi tĕmbing tinampuhing wah kahidĕpanya**. Utt. 14ᵉ srg. ('t origin. kûlanîwa djalènaha); **wwang amamarah** (amamarang?. **anaking wwang ljan, rabining wong kunang, danda, 4000 talagângurugi tĕmbing**, Wtb.: z. tambing en vgl. onder tirañtja.

II., **mĕtĕmbing**, zeker spel, met duiten naar een lobang te werpen (Bjw. id.); tjĕmatu. tjontok, z. onder tlaga; **mĕtĕmbing gandeng**, zeker kinderspel, waarbij die 't dichtst met een steentje bij den grooten steen werpt, door den ander op den rug moet gedragen worden (Bjw. gor); **ring panĕmbing**, z. aanh. onder pakikirab.

I., **nĕmbung**, *afparéren* (vgl. mal. **mĕtĕmbung**, v. e. pleit; z. tangkis.

II., jav., **atĕmbung**, v. e. met de knods strijdende, Ar. Z. 8, 4; **silih tĕmbung**, Z. 46. 12 en 11? (s. pantĕg, slèng palu), Z. 28, 1. Z. 27, 14 (vgl. tĕmbang II), Wtb. II 36: **tinĕmbung**, Br. Z. 27, 14, Z. 28, 1 (tinanggal' **tinĕmbung** (ing pawana, vgl. onder tambang), * tinùb, * kadrĕsan, L. Z. 20. :

guntur marângadri tĕpin katambung, Ar. Z. 49, 14; anĕmbungi, *manganggul; sang anĕmbungi udjar, sang lawan ing mawâda; anĕmbungi hwi, Sum. Z. 66.

, *tawing.

I. (vgl. imbang); manimbangi, Bh. 23, tinimbang, Br. 2, 30, 4 (tumula; *jav. numbangi, nulungi); panimbangan, *tulâ.

II., rijstgewicht aan padi varieerende v. 75 tot 84 kati's; aan ontbolsterde padi ongeveer 28 kati's of 7 tjatu, 1/3 pikol; uma asèkut bakat padiné satus sĕĕt, jèn tĕbuk bakat 50 timbang; limang timbang als padjĕg (aan baăs); balé timbang, een loods v. 2 staanders op de akkers en dienende om er in te schuilen; nimbangi, v. 2 vrouwelijke bedienden de meesteres op een olifant, R. L. Z. 7, 113 (angabih), z. onder imbang.

*linĕmĕng, (Kr.); nimbung, *in een bamboe* vleesch *kooken* in de kolen (z. lĕmĕng II); tĕtimbungan, *wat op die wijs bereid wordt;* tjara timbungan, aanh. onder ila; toen de tijger den sap zijn ontmoeting met de blufferige geit had meĕgedeeld; i bodjog kĕdèk mamunji, nah iba matjan, nguda blog pradjani ban djani iba nakutin timbungan, nguda nakutin mungi, T. bg. Z. 7, 21; panimbungan, *waarin op die wijs iets bereid wordt,* de bamboe-koker namentlijk v. tiing tali.

2°, Bbg., gagorèngan.

, jav. (supami kawula ngaras, grana tumbung, nameutl. die vrouw, Anb. 56), *niet ruiken* v. d. neus; marganira sang hjang atma, jan atinggal saking çarira, jan adalan ing mata, wuta ring niskala, jan adalan ring irung, tumbung ring niskala, jan adalan ring kuping, tuli r. n., jan adalan ing tjangkĕm bisu r. n., jan adalan ing kojuhujuhan, tan lana (?) r. n., adalaning pamungkur, lungla r. n., Nw. aanh., onder bĕga, giriça en bèsèr.

, I., tĕtèmbong, *een klein vierkant rek* v. dicht bamboe-vlechtwerk zonder sĕbĕh of zeer laag en plat, zooals die op een korf gelegd worden om urab of lawar op te leggen voor pĕngarangan of wel om gebak in te verkoopen; vgl. tèmblong.

, I., *'t hart* v. d. kokosnoot, zijnde *de uitschietende kern*, die de noot geheel vult, zoodat er geen vocht in is, in 't jav. ook gañdos of kèntos genaamd (afb. Rumph. I pl. 2, fig. C., jav. en maleisch id.; sund., dat iets anders bet.? en bat. tumbung, bug. tompong; z. pidjĕr); v. d. gambir *'t witte hart* in de koekjes nu en dan gevonden; met gĕtah djarak tegen zwelling.

2°, nm. v. e. gadung-soort met zeer groote bollen, wel vruchten, maar geene bloemen dragende.

*II., sas., kĕmpol (en djit?), z. buwit (smbw. tomong); buwaq tombong, bol.

, jav., z. tamjang, aanh. onder abir; namèng, v. d. tagĕlan dingding ai, *breed ter weèrszijden uitslaan.*

, Mal. 371; tartĕmang, ragu.

, ong tĕmung gaṅapatajé namah, Versl. Bali 13, 18; O. (Tijdschr. Batav. Gen. gĕmung).

, oven niet in de keuken, maar tijdelijk zooals bijv. dampik, z. onder tjutjupu, *doos* voor betel?, Tjt. (ter); Br. Z. 13, 31 (voor djnu kanaka); **kadi gunung tumang** (b., tumpuk) **ning ulam**, Ar. Pr. Z. 6, 12; **matumang** v. krijgsknechten, Br. Z. 26, 2, Ar. Z. 6, 12; Br. Z. 16, 12; **arĕpat atumang**, B. Z. 48, 12 (matindihan maglar); **atumang atumpuk**, v. lijken, Utt. 12; **anumang**, *opstapelen* brandhout, aanh. onder rĕrĕb III; **kaçtjarjjan punang andulu mangap**[2] **kang wâktra lĕwih wong ing dalĕm puri, masamânunumang aniñdjo ring bata**, toen zij den vorst zagen komen, Kid. Pam. Z. 2, 38; **tumangan** (jav., Dwd. 114, 115; alĕbu tumangan v. e. vrouw, die hare schande niet wil overleven, Ad. 9; Bjw. tumang, sas. tĕtumangan, *treeft van 3 à 4 steenen*, tijdelijk in gebruik, 't zij uit gebrek aan plaats in de keuken, 't zij omdat deze onbruikbaar is; z. djangkih); T. Z. 5, 114 (krĕn), *vuurkuil* (z. gèmbong), Kam. 24 (bis); Hadji D. 10, 43, 40, 41; **sâmpuning bèla paratra prasama sampun bhinaśmi ring tumangan murub katon tanpèndah lwir tasik apwi ri sanghâraning bhûmi**, Kid. Adip. Z. 3, 59 (vgl. mal. en z. Tijdschr. v. 't Batav. Gen. XXV bl. 510); **duk bhaṭâra guru sira ahjun muliha maring çûnyapada, mara pwa(n) sira ri putjak sang hjang mahâmèru wiprajanira wus pwa sirânitihi surabhi putih, katatjit (pwa) mangrĕngĕ' pwa bhaṭâra najaka** (lees narâjaṇa), **kâlih sang kala çûnya, katiga bh. brahmâ, magĕnu rasa sira katriṅi, é bh. br. anaki(ran)ta sang kala ç., apan tjittanè tanana (amaḍa) bh. g. ing kadewatan, apan bh. umâpati sira arĕp mangĕnakĕn joga ri putjak sang hjang râdjaparwata, kâraṇanira mulih ja (muliha) maring çûnya taja, wus pwa sirânitihi surabhi putih mangkè, kaharĕpinghulun pwa ta angwaranè laku bhaṭara, mangkana wiprajanira bh. madhusudana, paḍa pwa sira (ngalangi sira) katriṅi, ri laku bh. çiwipiṣṭo** (sic steeds) **sdĕng hanèng hawan bh. tripurâri, inalangan pwa dènira katiga, ja ta bh. çori mandadi çûkara, atiçaja gĕngnya, bh. padmajoni jata mandadi jakṣa, sang kala çûnya, ja ta matĕmahan bhudjaga, atiçaja pañdjangnya (mwang gĕngnya), ikang çûkara manahut ikûnikang pajodhara, ikang jakṣa manikĕp kluhan ikang p., ikang bhudjaga mambĕbĕd sukunikang surabhi, anggala pwa si ikang andaka, ja ta ababnika(nikang) lĕmbu (hana) awor abang, (hana) aputih (hana) ahirĕng ja ta matĕmahan çrĕgala ababnikang lĕmbu matangnya hana abang hana putih, hana hirĕng ikang sona katĕkaning mangkè, krodha ta bh. g. sira, mawuwus ta bh. sira katuhon ari(h) dèmu mangalang(alang)i lakuninghulun, (ĕng)ko brahma wiṣṇu kala ç., wastu si ngko matija dèni pasariknikang lĕmbu, mati pwa katriṅi, tinigas tĕṇḍasikang çûkara, inguntalakĕn mangulwan ja ta dadi (si) wĕk (si) damalung, çawani griwa (çawa) inguntalakĕn maring sâgara, jata manunggal dadi basuki, ikang jakṣa tinigas tĕṇḍasnya inguntalakĕn mangalor ing râdjaparwata, ja ta mandadi atjala tumangan, jadyapi (ks**

kan ing mangké, ja ta tjatur kari uttamâng-ganira bh. br., ija (ja) ta inaranan tjatur-mukha dé bh. umâpati, ja ta katĕkan ing mangké, Krws. 44.

ᬢᭂᬗ᭄ᬕᬸᬮᬶ, z. onder tangguli.

ᬢᬶᬦᬶᬂᬕᭂᬮᬦ᭄, s. (Tamil, tininggèlan, *walvisch*), R. 14 Z. 2, 7; 16 Z. 2, 9; 7 Z. 1, 7 (guling²).

ᬢᭂᬗ᭄ᬕᬸᬂ, Sbr., ĕnggung.

ᬢᭀᬗ᭄ᬕᬸᬂ, jav., alleen in de gedichten.

ᬢᬕ᭄, **nda tag warah**, R. 12 Z. 1, 6.

ᬢᭂᬕ᭄, **tĕg sumjar angrĕngĕ' kang wong**, Was. Z. 2, 35; **ong tĕg luputa ring kala musuh ko katadaha dèning kala haku radja panulah**, fr. S., vgl. onder ṇjĕr en aanh. onder montong.

ᬢᬶᬕ᭄, z. kĕtig.

ᬢᭀᬕ᭄ v. 't geluid v. schilden, B. Z. 87, 27 (magalĕdog), v. 't slaande uur, Br. Z. 38, 10 (glĕndong, maglĕbug, matjĕdug), Gb. Z. 25, 4; Sut. Z. 148, 12; *tèg² **tog**, L. Z. 19, 8 (maglĕdèg maglĕdog).

ᬢᭀᬕ᭄, jav. z. kĕtog; **togĕn tinatakonan**, maar de brahmaansche vrouw *worde uitgevraagd*, Hadji D. 38; aanh. onder gĕmi II.; **nora ngutjap jèn tan tinog**, Tjt. 13; **bhrĕtya pariksa purwwaka sinorakĕn tinitihan, bhakti tumungkul amrapinarikśa ring dhana luput, strî pamariksa tan kĕna tinogning aprang atahĕn, jèku ngaranya bhrĕtya saphala prawiralalita**, Nts. Z. 10, 3; **patik pada hjang sinuhun anĕda tumpuring wong daha tog,** verzoek v. Tjalon arang tot Durga, Tj. A. 1.; **tog tor gĕr ghĕk ikang kĕnâ katalajah mûrtjtjan pangohan humung**, Rm. Z. 39, 7, vgl. onder ghĕk; **mapagut lâwan danawa patang iwu, arok kadi sâgara pagut, mananggul tinanggul, bĕk gor tog kĕtug tanpahètang djîwa, sampjuh pada gĕmut**, Tjt. 212.

ᬢᬕ I., *oorzaak?*, R. L. (**angapa, taganĕ rĕko** enz.), Ar. Pr. 66 b., misschien ta gané; z. Was. 28 m.

II., z. pĕnaga; **mĕtaga²**, dadaărné.

ᬢᬕᬸ, jav.. **managu²**, Sum. Z. 48, 6; Z. 46, 7; **tanagwatagwakĕn**, W. Z. 14, 3 (kapakagèlanang, kapakanti²jang); **tinagwantagwan**, z. aanh. onder tjaluk; **angalap strî tatagon**, amgati apus, Adig. 19; z. onder hapus; **tĕtagon**, jav., vrn. = kĕgèlan, Ar. Pr. 45 (Tjat. Z. 7, *boel, minnaar* v. e. getrouwde vrouw).

ᬢᭂᬕᬾ en tĕgĕ, z. onder tĕgĕh.

ᬢᭂᬕᭀ, **atĕgĕ'**, *sterk, zeer luid* v. gesnork?, R. 21 Z. 1, 7 (lĕplĕp).

ᬢᭂᬕᬸ I., sas., tĕkĕk; vgl. tĕguq.

II., Gj., *varkensluis*, gezwollen, z. kĕtĕpi en klimpit.

ᬢᬶᬕ I., jav., h. v. tlu; **tigang bĕnang** h. v. tĕlung bĕnang, maar **tigang sasih**, h. v. tĕlu bulan; **tiga bhaṭâra**, B. Z. 107, 8 (sang hjang tripurusa); **tiga wlas**, z. onder trijodaça; **tiga warṇna**, B. Z. 55, 4 (maturut tĕlu, tĕlu turuté); **katiga**, *de 3de maand*, de heetste (vgl. katrini, asudji en aanh. onder kĕklik, kangkang en tjâta-

k a); **ambarat katiga,** z. onder barat; **adhipa, narèndra, nâtha, nga., ratu, wèçya, manuh,** (nâma) **wwang tani, wipra bhiksu, surûpa nâma sang rĕsi, mangkana pwa ja,** (kang) **sinangguh tiga ngaranya, prabhu, rama** (c.: prama), **rĕsi ja tiga ngaranya, sĕdah, nga., suruh, lĕñdjĕt*** (b. lĕdjĕt, jav. ĕñdjĕt te lezen?), **nga., apuh, woh, nga., djambé, ka., djambé suruh, apuh ja tiga ngaranya, madya, nga., sadjĕng, nasi, nga., sĕkul, umih, nga., iwak, ka., tok sĕkul, ulam, ja sinangguh tiga ngaranya dèning loka,** Krws. 23, aanh. onder (bhairawa); **inggih kawula ibu, tanana kalih titiga, manah amba, angawula datĕng ing bibi,** R. sas. Z. 7 (rasa hati hamba tijada lah hamba bĕrhati duwa tiga lagi, Bajan bud 22); **sanghjang tiga çakti br. w. içwara,** Wir. b. 45 (vgl. tripurusa); **tiga patra,** zekere bloem?, Ww. Z. 3, 97 (sprekende van een vuurberg, vuurwerk, **awarṇa sarwa kusumâna warṇa tiga**); **tiga mata,** Indra, Sm. Z. 5, 6 (vgl. trinètra); **tiga kantju,** *trikañtju, Bauhinia tomentosa, de purperachtige bloem met curcuma om geel te verwen (zou te Bjw. subani, te Batav. daûn kupu² en in 't sund. ki tiga kupu² heeten, welke benaming zeer juist is, daar de bladeren veel v. d. vlerken v. e. vlinder hebben; vandaar tag. alibangbang, dat tevens als kalibangbang *vlinder* beteekent), z. sĕbita, sidakañtju en prikañtju; **tiga datu,** z. tridatu; **2° speelterm** bij 't tjontok pulangan bet., dat 3, 7 of 11 duiten den zwarten kant boven **vertoonen,** 'tgeen 't Zuiden doet winnen, z. onder tari en tjĕlĕbontangan; **irikâ sira mpû barang mangadji tiga rahasya, sira mpu tapa wangkĕng mangadji tigâjana, sira mpu tapa palèt angadji tiga tpĕt,** Tt. 6 (bl. 24 tagalanâ); **tiga patra maṇḍala,** djala parwatam en nangka parwatam v. plaatsen werwaarts Içwara, Brahma en Wiṣṇu terugkeeren, Tt. 15; **suptamaja, ragamaja, pradanamaja „jèka tigamaja, nga., suptamaja, nga., dukun sakèng ipèn* „ragamaja, dukun tuduhing kaparagan „pranamaja, dukun tuduhing sabdawakja „jèka ta katiga maja pinudji dé çri hadji, tan wurung mangdé sangaraning bhumi çrî hadji, ja tika harjjakĕn dé çri hadji, kali sangara, nga., dukun samangkana,** fr. bpl.; **ping tiga,** W. Z. 1, 8 (ping trini); ***kantuna hapatigaha ring kahjangan,** K. 21, 16, 12 (vgl. onder pratiga); **pinintigakĕn,** aanh. onder gulma; **maniga,** aanh. onder râdjawidhi, **paniga,** O.; **akatigan,** Mal. 166; zij wenschte mede **mangatigana madyusé dalĕm,** met hare ouders de derde te zijn in de manDyusa, Sum. Z. 12, 2; **katatiga,** aanh. onder rimah en djinah; **bh. tiga,** aanh. onder rimah; **patatigajan,** h. v. patatĕluwan, *katrini.

2°, jav., **lumaris tiganè mĕtu, sinamirana lubèng lĕwih, lah aḍahara tiga(n) radèn satyawan anambut suruh, ginĕgĕmgĕgĕm kèwala,** Sty. Z. 3.

II., vgl. jav. tigan.

[Javanese script], jav., **matugi,** z. çûkadhânya en onder **mĕdang.**

, jav., T. Z. 5, 10 (papatjěk), ěngkěr (Korawâçrama, lontar 22); **maan kita wruha ri kaçaktingku, ndah ulati èki, muwah hana tugu wěsi pagawé bhaṭâra, iak gěpuk punggěl dèngku,** zegt de bluffe-ige geit om den tijger af te schrikken, T. b. 5. ('t gedicht Z. 4, 293, jèki tinghali kaçaktiningwang mong nirada něhěr iněmpuhnyèki tunggaking dadap tug kasamburat hěnti, vgl. Kam. 16; T. Z. 5, 10, mwang tang tugu wěsya twakrija sang hjang mahulun awas tanpasara dèngku wètning suçakti rěmpuh çirṅna ngong dak pěnggak rě-njuh rěmpah atěmah lěbu); Adig. 44, R. m. Z. 30, 35 (vgl. sund.); **widwan tugu manik,** Wtb. III 13.

2°, aan den kant der poorten v. nissen voorziene *zuilen*, om offeranden in te doen, **hijanging tugu,** aanh. onder bratan, z. onder djěro gědé en lurah.

, jav. (*tyâga), **dahat tègan i dèwané,** *tan trěsṅanta (ri djiwitanta), Sm. Z. 22, 1 (mad. las of lalis, z. ald.); **parakatègan,** Ar. 8, aanh. ander gěmi II; **tětèga,** Ar. 8, **tètéga,** onder de boetelingen, fr. S.; **kotjapa ta bhaṭâra djagatpramaṅa twèga tâmběkuira, matangnyan hana katègan ing bulon, ngaranya, těmbèjanirâgawé katègan ringuni kapiṅdonyâgawé katègan ing kupang, kapingtiganya ring luwano, kapingpatnya ring patjira,** Tt. 6; **putra katigan,** z. onder kais.

, Bjw., pěnarak.

(?) **manoga,** *zich roeiende reppen?* naar de kust, z. onder katjěpuk.

, **managih,** *maminta; **nagih** (měbudi); **nagih** (měmaděmang, měgědi, měbalih, djlanan, mětumbas bras ring, tulungin en tulungan), *willen, vragen,* dat iets gedaan worde, naast matjita; **nagih iduang,** *maminta djiwita; **managih tulungin,** *maminta tulung; **nagih sangih,** v. e. mes, dat stomp geworden is; **nagih dudnk,** *wenscht* als kind *aangenomen te worden*; **pagěrěng nagih manjarap** (b.: p. mabudi njarap) v. wilde dieren, Kid. Adip. b. Z. 4, 31; 2°, iemand *manen* om te betalen (vgl. mal.); **nagihin** v. d. amfioen; **katagihan,** *aangemaand worden* door de amfioen, zoodat men schuiven moet (bug. en mak. katagijang; jav. patagihan; z. nggigit); **mudah tagihanga,** *hij verlangt 't goedkoop,* voor een prijsje, *te hebben*; ***taupa tagihan,** *tan kna winilang, B. Z. 84, 26; Wir. 31.

, *geraakt* door het těngět; **katpuk tjah ring dèwa,** Us. 245, vgl. onder glimgim; **uěgah,** *met de klauwen gaan aanvallen* b. v. v. apen, v. honden, aanh. onder kětung; **sagèt matjěkong di wangan basongé uěgah*,** Th.; **srěgawon** (sagaŏn) **pagurènggang, makěrah sělèng** (salèng) **langkungin, ada ngulun lèn maněgah pagurènggang** (ngrěbut balung di kěpuhé paguradjag), Pan Br. 56 (b. 61).

, *hoog;* *aruhur; **alang těgěh djyèsta, ra, pasah, sada, a., alang těgěh,**

çrawana, wrĕ, kadjĕng, badrawada, ça, pasah, asudji, tja, alang tĕgĕh enz., Sdr.; **tĕgĕha** en verk. tĕga of tĕgĕ achter namen v. hooger gelegen gedeelten v. dèsa's; b. v. Pakisan dèsa tegenov. Pakisan tĕgĕha; **pinih tĕgĕh,** *murddhi; **mĕtĕgĕhin, pĕtĕgĕhin; saling pĕtĕgĕhin pĕkĕbĕré** v. twee vogels; **nĕgĕhang,** *hooger rijzen, zich in de hoogte verheffen,* *umiṅduhur, aanh. onder djudjuh; **nĕgĕhang awak.**

, **mĕtĕgih,** *brutaal?* v. e. onwillige een last te volbrengen, z. tlĕgih.

, jav., *onkwetsbaar* (vgl. mal., ngadj. tugoh), *alwat; **atĕguh,** B. Z. 87, 55; **matĕguh,** ald. 56 (bis), Z. 105, 12 (malwat), W. Z. 23, 6 (pagĕh, kukuh), vgl. onder darmmawangça; ***hatinira matĕguh,** R. 9 Z. 2, 1 (manah dané pagĕh); **pinahatĕguh,** z. onder paha.

II., **nĕguh,** Sbr., ngutgut, vgl. tĕgah.

of tĕnggèh: **mĕtĕgèh,** *vechten* v. paarden (z. pèh II, krah, gorang en gĕrĕng); **asèpak atĕnggèh,** Kid. Sund. Z. 2, 135, vgl. tĕgèr.

, Tjĕmpaga, lingsĕh; **atigĕh,** een bos van 5 à 10 ampin's garnalen, *van één soort* zooals de timbul, tĕĕp en sukun; **tigĕhan,** sorohan?; **patigĕhan,** van lieden van één afkomst; **tigĕhanipun samah,** v. iemand, die veel familie heeft.

, *stut* v. 't dak grooter dan de iga², schraagt de langit² en rust op de lĕgungan, **die geschraagd** wordt door de lambang (jav. andĕr, waarmeê vgl. ngadj. handaran e tuwuh?).

, dwang tĕnah; **atĕgĕn, 2** sĕ aan lalang, **2** suŭn, **mas atĕgĕn,** *gelijk geboorte* v. getrouwde lieden tot dezelfde kast behoorende (z. rabi papadan); **blang** tĕgĕn, *gestrecpt* of *gevlekt op den nek* als b. v. een hond, van teeven met een andere kleur o den nek wordt gezegd, dat zij pĕngaru zijn, omdat de herten enz. er om lagchen zou den, dat een vrouw op de schouders iets draag (z. onder suŭn), zoodat zij spoedig de proo v. d. teef worden; **mĕtĕgĕnin,** v. d. vader v. 't meisje; **mitĕgĕnin, pitĕgĕnin,** v. d. vader v. 't geschaakte meisje den schaker *een zekere som opleggen* (z. tagĕn); **mĕtĕgĕnang,** *hoog opgeven* v. iets, v. zijne bondgenooten, vrienden enz.; **nĕgĕn,** *op den schouder dragen* met een sanan meestal van één persoon, *npanang gang, en slechts v. mannen (z. suŭn en tĕnggolong); undit, tanggung, de schuld *dragen* v. iets, er voor boetende (z. sarat); *voor* een schuld *borgstaan* (vgl. nanggal: **katĕgĕnan** v. d. jongeling; **nĕgĕnang iban kanggo,** *zich er op verheffen invloed te hebben* bij de Regeering; **pĕnĕgĕn** naast wang tani; **panĕgĕnan,** *waarmeê iets gedragen wordt op* genoemde wijze zoo b. v. van 't geen, waarop men een lijk vervoert; **pada raŭh sami braja madĕlokan, ngurètak nĕktĕk tiing, kangg panĕgĕnan** v. e. doode, fr.; **tĕtĕgĕnan,** *koop prijs* v. e. vrouw (vgl. gĕguwatan en ook mlĕpĕh); **maswaka tur ngĕdih tĕtĕgĕnan** v. d. schaker bij den vader v. 't geschaakte

isje; **tĕtĕgĕhan**, een offerande, best. uit een t met aan weêrszijde hangende eetwaren, b. v. zeer kleine kĕtipat's enz.

2°, ben. v. d. vervoerbare dangsil zooals v. d. Bratan; vgl. tungguh 2°.

, **katugĕnah**, aanh. onder bukta, **tugĕnah mrakanggonin djuru krakad**, Kid. lip. 7; **jan katugĕnah dados djuru sapuh**, l.; **katugĕnahang iriki**, ald. (vgl. jav. tĕng-nah); dat tu schijnt een praefix te zijn gl. bat.) en vindt men ook in matuèling prajatna), Br. Z. 51, 20; **mangké katigĕnah** c.) **putu sèbĕtan**, Pam. 36 (de kid., ikang tu ginĕnah anèng S.).

I., **tĕtĕgar**, *proef*; **mĕtĕgar**, *op de oef gesteld* b. v. v. e. middel; **tĕmĕgar**, w., godèl sampi suba njandang adja ĕtĕkap, Vr.; **nĕgari**, Haddji D. 6; **anĕgari tukira akarjja pawilĕtan anjar anungkuli pihan**, Dpt.; **nĕgariu** (njobáin), iemand *de proef stellen*; **nĕgarangin**, **tĕgarang** ndajang); **bsi tĕgaran**, z. mlèla.

II., sas., **araq maraq tandang djaran si ĕnĕgar** (vgl. jav.).

, **mĕtĕgĕr**, *blijven, niet willen gaan*, mĕtugur.

I., sĕgut; **nĕgor**, *bijten* v. paar-n (vgl. tĕgèh); *afkluiven* een been, mangapit, *in* iets *bijten?* vgl. gorgor.

II., jav., **atĕgor kaju**, Adig. 23 b., Adig. anscr. 38 b., enz.

, **tigaran** of tinggaran, *ei?*; **sing-ih nusa katingalan ninggaran sata katoné**, R. m. (R. K. satigan); **karo rèh sami waniné, lwir sato kalah dangu, makabĕnan tigaran sanding**, ald. (R. K. sata kalah en abĕnan tigaran kang tanding).

, jav., **atugur**, R. 21 Z. 4, 5, b., (tanpĕgat), v. d. zee, 23 Z. 4, 8, 22 Z. 4, 13; **atugur**, Ar. Z. 59, 6, B. Z. 85, 15 (pagĕh); Z. 87, 32; **matugur**, Br. Z. 16, 17 (matĕgĕr), matĕgĕl; **atugur atindih**² v. e. volksmenigte, T. Z. 5, 118 (matindihan matimbal[1]); **marangkĕp atugur**, Krsn. Z. 19, 3; **hana mangarit winantus inarug marurĕk matugur**, Rm. Z. 38, 28; **makin adjĕmur mawantah atugur marurĕk mapĕluk**, ald. 31, **ndá tandwápapagan mawantah atugur tang prang lwir èkárṇnawa**, Z. 54, 4; **mangkin prodbhuta tikang laga, adjĕmur arurĕk arok, atugur tanana surud**, Tj. A. a.; **nugur**, nongos, ngidjĕng?; **tuguran**, *verouderd* v. e. ziekte of kwaal; v. d. slaaf v. e. vorst, die niet weg kan, **panuguring swana**, T. Z. 2, 17; Z. 5, 131 (pangalup; vgl. tugug).

, jav., Us. 208, vgl. onder sanur.

, **matograh**, mujutan.

, jav. (tĕgaron), sĕmpal wadak, Kr., boom der 25° wuku; **mĕsawang kĕmbang tigaron**, B. U. 61; **skar tigaron**, Ar. Pr. 14, 50, vgl. onder kanigara; **lĕmbu tigaron**, aangenomen nm. v. Wangbhâng, Was. Z. 2, 56, **dé wajan tigaron**, eigenn. v. d. pleegvader v. Bungkling, Z. 1, 2 en 91, vgl. onder kais.

[Balinese script], brag; vgl. tugrig.

[Balinese script], eigenn. v. e. heiligdom, Tt. 28.

[Balinese script], eigenn. v. e. princes, Mal. Z. 3, 163.

[Balinese script] of tègrèg, brag tègrèg v. e. uitgevaste, Tjp. Z. 1, 90; vgl. tunggèk, arig en tugris.

[Balinese script], eigenn. v. e. dânawa, 't hoofd der bewakers v. Râwaṅa's paleis, R. m. ('t mal. gĕrgasi?).

[Balinese script], **tong dadi tagok**, van te kleine kinderen, die niet kunnen aan 't werk gezet worden, Pan Br. 36; **tagok mĕkarja**, *bereidwillige?*; **nagok**, *steunen op* onderdanen b. v. die een vorst ten strijde moeten vergezellen, v. iemand *afhankelijk zijn, rekenen op* den man, die ons te eten geeft (ngandĕlang), v. vrouwen, die voor een man werken, en hem te eten geven; **nagok** **ál** v. d. palungan, waarin de ṅjah tot zout moet uitdrogen; **tagoka** van de koopprijs v. e. vrouw.

[Balinese script], *lungguh, *ambt, waardigheid* (linggih), *plaats* waar een huis staat; **sang rawana smu asor tanpatutur ratu tan èling ing tĕgak, amèt** (ngamèt) **rabining arabi** (wong bĕtjik) „**amèt** (ngamèt) **rabi ramadèwa, iku ratu tan èling** (nora wruh) **maring linggih**, R. sas., Z. 6; **nĕgak**, *zitten* (malinggih); **nĕgak rabi, nĕgak patih** enz., als gade v. e. vorst, als patih v. e. vorst de *waardigheid hebben*; **mara bisa nĕgak**, om den leeftijd v. e. kindje uit te drukken; z. tinggah; **nĕgak***, v. d. oogen v. e. dronkene en ten gevolge v. e. copieus maal onpasselijke, Kid. Pam. Z. 1; **nĕgakin**, *op* iets, een paard, stoel enz. *zitten*; *op* een vaartuig *zich bevinden* (nglinggihi; dat ook vrnw. is v. ndagingin); **anĕgak sanggop**, aanh. onder gĕmi II; **tĕgakan**, inzet aan geld in een sĕkăă; 2° (Bbg. dangdang) **tĕgakan**, *een zitbankje* v. koopvrouwen, ronde en kleiner dan de dĕdampar; **ngilihin bas tĕgakan** v. spijs, Pam. 27; **pajuk tĕgakan** plangkan.

[Balinese script], *dor en hoog* v. d. grond, waar geen water komt of wel v. e. vlakte waar geen lommer is, zooals de tĕgal mlakang, vgl. grat.

[Balinese script], z. tgu, en aanh. onder kungkung.

[Balinese script], **katĕguk**, tegen iets *aanstooten* v. d. voet, b. v. tegen een mat, waarin een rotting los is en als 't ware een strik vormt (mantĕp); z. katañdjung.

[Balinese script], *gebrekkig* v. beteekenis b. v. v. e. tekst, waaruit woorden ontbreken, *onvolledig* v. e. geschrift of v. 'tgeen iemand zegt, omdat er aan iets ontbreekt (jav. tjugag en tjugak), *walatĕn, B. Z. 78, 23, *niet helder klinken* v. e. niet gewild zilveren muntstuk, zooals die met 't borstbeeld van Willem II; **kèto gusti ngalit tugak, twara (a)da ambahang tityang kapuri katuwon awinan, mangdé mabais titijang mĕdĕk ring gusti bas santun, apa anggon pukulun mangda i gusti swètja, ngatĕhang titijang kapuri**, fr.

[Balinese script], z. klongkang.

, *stijf* v. d. hals door vernoeidheid.

, sas., tongkĕdjut; z. kagèt en gjat.

, **atugĕt,** aanh. onder manu; **rika tugĕt ja i sdahan,** *ja tika tĕwĕknya lèn djuru (ika minutanya i. s.); **salahaya tan tugĕtakĕna dé paramèçwara,** Brh. 6; **tan tugĕtan i twasta,** Sum. Z. 16, 2; **tan tugĕtananta sakasalah i** (ti in 't hds.) **çilaninghulun,** *maak u niet boos over 't geen ik misdaan heb,* Z. 7, 7, vgl. Z. 16, 3; **tugĕtan** (gĕdĕg, bingut), *sulit; **palawĕ' manahta hajwa turida ri gatininghulun upakṡamakĕn tèki ring tjitta jan hana do ṡaning kadi kami mwang salahni wuwusku ringuni ndan hajwa kita tugĕtan,** T. b. Z. 4, 80; **sampun kaki tugĕtan,** Smw. Z. 17. 19.

II., pĕtut.

, samentr. v. utah gĕtih; **nagtih,** nglèklèk; **mai nguta(h)gĕtih malu,** vgl. tahbajar.

, *de uiterste rand* der dakdekbladen (raăb), die gelijk worden afgesneden; z. sipsip.

, *zich behoorlijk* of *kuisch gedragen* v. mannen, tegenov. buduh (vgl. ĕntĕg); 2°, *hersteld?* v. lieden, die geholpen worden, Dd. 5 a., *op zijn verhaal komen,* *mararjjan, B. Z. 15, 28; **tĕgtĕg manggisi kadarman,** Bngk. s. (pagĕh); **tjanangé kalawan kampuh, tĕgtĕg pĕras sabuwaté, ngĕgtĕgang linggih i ratu,** Ws.; **nguda bli sèsu gèwar, tĕgtĕgang ragané,** tot een vreesachtige, Djp.; **tĕgtĕgang knĕhé,** *tracht op uw verhaal te komen,* v. iemand, die v. streek is; **manĕgtĕgang kalĕson idané,** *umĕnĕbĕnĕb kangèlanira, aanh. onder tjandung; **manĕgtĕgang dĕkah,** *zich v. 't hijgen herstellen,* Tjp. Z. 1, 62; **panĕgtĕgan,** *laadstok* v. e. geweer (vgl. (lantak), *soort v. leuning* v. bamboe of hout, waarlangs een kind, zich vasthoudende, leert staan en loopen; **pati tĕgtĕg,** *doorslaan* als een gek; **tĕgtĕgan djalan,** zekere vruchten etende vogel; gezocht bij 't mukur en njĕkah, irina puella?; **matĕgtĕgan,** pas leeren *te staan* v. e. kind (Bjw. ngadĕg[2]).

II., een offerande, best uit bras, draad, pipis, bloemen en tjanang in een tĕtèmpèh, offerande, die, geen nasi bevattende, niet kunnen genuttigd worden (z. tjaŭ); **tĕgtĕg agung,** een bantĕn (mawadah wakul), djinah, bras, njuh, gula, taluh abungkul.

, **nigtig,** *amupuh, *slaan* met een stok enz. (bat. tuktuk); **manigtig tangkah,** *anĕpak[2] djadja (vgl. lantig, pantig, putput, nggĕrutin en gĕbug); **tigtig udjan,** gĕbug u.; **tigtig sakit** (vgl. pulur en onder babar); **matigtig,** *pinurug, **panigtigan,** *paniti.

v. d. baju, vgl. runtag en katugtag.

, *te kort* v. d. beenen, aanh. onder bingkih.

, **brag tègtèg,** z. aanh. onder rètèg.

[Balinese script], **matègtog**, a k i d u p u h; **ada njilib tatingkahan, ngĕsor munjinė mamanjing, sigsigĕn lautas matègtog**, W. K. (Z. 3, 9, a.).

[Balinese script], **togtog titih**, z. onder t i t i h; **nasi totog**, *gekookte rijst droog geworden*, omdat zij niet in hoopen, maar in korrels is blijven liggen, tot tj a r u gebezigd; **mĕtogtog**, zeker spel spelen met duiten of pitten, die men onder de hand bedekt houdt, om naar 't even of oneven te laten raden (z. b u k b u k); **nogtog**, *kloppen aan* een deur (jav. t o t o g en ḍ o ḍ o g vgl. k ĕ t o g); **nogtogin**, *bekloppen* iets om er de stof van af te krijgen; **kadi togtogang**, v. e. hevigen regen.

[Balinese script] I., bijna verdrongen door 't jav. dj a t i, aanh. onder s u r è n, **kaju tĕgĕs**, *dj a t i, *a n d i k u s u m a (?).

II., vgl. jav., *nauwkeurig* v. e. uitdrukking b. v., **sĕkĕn tĕgĕs manah tyangė**; **tjanang atĕgĕs** bij 't aanbieden v. offeranden, b a s é a t a n d i n g; **patĕgĕs**, *p r a ç â s t i, p a n g è l i n g è l i n g; **matĕgĕsin çloka**, *m r a k r ĕ t i ç.; **pitĕgĕs**, *verklaring v. e.* k a w i *tekst* zooals de g r a n t a n g b a s a; **kapitĕgĕsin antuk**, *verklaard door* enz., (z. onder t ĕ k ĕ s); **kapitĕgĕsin**, k a p a i n g ĕ t i n, vgl. onder t ĕ g ĕ p.

III., **mĕtĕgĕs** v. d. p a d i, m ĕ g ĕ t ĕ p, v. d. b u n k ĕ s è l a om ze te verplanten, v. d. navelstreng door een n g a d (vgl. t h ĕ s); **nĕgĕs**, den katoenboom *v. onder omhakken* ten einde uit de stomp vele stengels te doen spruiten, aanh. onder k a p a s; **tinĕgĕs**, v. d. tong als straf, Adip. 22; **twasė lwir tinĕgĕsan**, v. aandoening, Ww. b. Z. 3, 89; **mĕtĕgĕsan**, vrn. = m r o k o (jav. t ĕ g ĕ s a n, *eindje sigaar*); vgl. l a ñ dj a r a n.

[Balinese script], jav. **manigas**, m a m u g u t i, *m a n u g ĕ l; **anigas ida**, *a m ĕ 'k i r i s i r a; **tinigas**, *k a p u g u t a n, *k a p ĕ 'k a n; **tigasan**, p u n g g a l a n, R. Kid. fr., **27**, aanh. onder g a l a n g g a n g II en g a m p u n g.

2°, jav. (nog ongebruikt v. kleêren), **tigasan**, *w ĕ ḍ i h a n, W. Z. 31, 1 (w a s t r a); Mal. 174; Hadji D. 13; vrn. = s è h, 88 b. (*een nieuw kleed*); *kleed* v. e. god, vgl. Mal. 93; **pinanigasakĕn**, een kleed, L. Z. 37, 1 (n g ĕ b a h); de overwonnen vorsten onderwerpen zich, **asrah kanâthan, tigasanèng nrĕpati**, Spt. Z. 5, 245.

[Balinese script], *nieuwsgierig*; **tugĕsė subal**, v. iemand, die naar de reden van iemands komst vraagt, Wrtn. (z. tj u tj u d); **mĕtugĕs**, *onderzoek doen*; z. dj u w ĕ t II; **nugĕs**, n a t a s?, *navraag doen* om zekerheid te bekomen; *tot zekerheid brengen* een zaak; **ipun malih nugĕsang, sapunapi** enz., Bngk.; **i anggada margjang malih, manugĕsang manah danė sang rawana**, R. bl. Z. 7, 7.

[Balinese script], *onbeschaamd en steeds liegen*; z. m a ū k, b o b a b.

[Balinese script] of d o g a s?, **nogasang dajung**, z. onder k ĕ tj ĕ p u k.

[Balinese script], algemeene naam v. 't geen als belasting op bewaterde rijstvelden moet opgebracht worden, zoo wel s u w i n i h als p a dj ĕ g en s l a r a n; **pĕtigasana**, *opbrengst* v. e. land.

, eigenn. v. e. dèsa in W. Bll., waar men evenals te Tjĕmpaga, djaka-suiker maakt; de bewoners behooren, evenals die v. Tj., Padawa en Sidatapa, tot de Baliaga.

, *geheel omgebogen*, v. e. ladder door een zwaar persoon b. v., *tikĕl (z. plit), *twee maal zoo veel* v. winst, *verdubbeld* v. winst; **tagĕl siku**, *takĕlĕkan (z. onder siku); **anjunggar roma, apañdjang tagĕl pingtiga,** Pts. (z. ook onder goñdjèr en siku); **mĕtagĕl,** *op elkaar gevouwen* niet in de lengte als de tampinan; **nagĕlang,** *buigen* over 't vuur gĕlang's; **patagĕl,** *siluk; **pĕtagĕlan lulud; mĕtĕtagĕlan,** v. 't haar van reeds gehuwde vrouwen, in tegenst. van mĕlunggaswahan.

, aanh. onder kĕdjang.

, jav., W. Z. 24, 4 (djanggala), B. Z. 41, 13 (lurah, mandala), Z. 79, 5 Z. 80, 23 (l.); ***tĕgal pagĕlaran** (l. paprangan); **nĕgal,** *groeien op den grond* zooals de tuñdjung tutur; **tĕtĕgalan,** sbr. tĕgalĕn, *smerig* v. 't haar v. iemand, die bevuild is geworden door aarde, maar in 't sbr. heeft 't de bet. van *aan de roos in 't haar lijden.*

, **gĕtihing kukap kadi tĕgĕl** (één jav. hds. tĕgal) **mamutani kadi hampasing madhu,** W. Z. 30, 13 (lwir kla² manglu-luti, pagĕh mamalingang, lwir tgĕl mangulangunin, dus 't sund. teuweul, waaraan Junghuhn, z. Gesprekken v. Dag en Nacht, bl. 233, de bet. geeft v. was, door de teuweul gemaakt?, z. onder kĕla²); **ja tèka malagèng rĕnĕk ja matĕgĕl,** R. 18 Z. 11, 2 (ring buŭg ja magĕgwanan matugur di gĕduhé); **sinalisir lâwan tĕgĕl** v. e. sawung, O. VII 3*a*. (vgl. mad.)?, **karung tĕgĕl,** O. b. III 3, *a*.

, *de natuurlijke spoor* v. e. haan (batav., vgl. tag. tahir of tahid, bis. tahod; sumn. adjăm tĕggĕlan, *klophaan zonder* tadji); z. tadji en *tara.

, **mĕtĕgul,** *gebonden;* **nĕgul,** *binden;* **nĕgulang,** aan iets iets *binden.*

, z. onder tĕgèng.

, de knieën elkaar onder 't loopen rakende, *knockkneed* (ĕntudé matĕp), aanh. onder bingkih, v. d. gang v. e. dikzak, Dd. 15 b., en z. onder kĕsèla; **nampa pasĕpan makudus, matañdjĕk sada ndèngkrak, batis tigul djité ngĕnging, lĕngkĕk lĕngkung tajungang limané ngabwang,** fr. t., volgt op de aanh. onder dudus en z. onder gondong, njodnjod, djèdjèng en timpus.

, jav., **hana ta tugĕl turnya,** B. Z. 9, 22 (pĕgat, tjopong); **asu tugĕl,** *gesneden hond,* O., (vgl. onder sĕr), *jachthond?* O. b.; **manugĕl,** Br. Z. 19, 3 (manigas).

2°, **nugĕlin,** *van* iets *een gedeelte afsnijden,* iets door afsnijding korter, kleiner enz. maken; **nugĕlin kuku, kaju** enz., **sampun nugĕlang paitjan sang jatîndra,** *tan kapalângata sihni sang muniwara; **tugĕlan** v. broeders of zusters v. één vader en moeder (vgl. onder ari²).

, *krom*, in tegenst. v. bĕnĕng; **mĕtègolan,** als een gĕdĕbong, die middendoor geknakt is en half op den grond ligt.

, **bhùta togil tĕka mangké, moñtjorong mata tunggal,** Sudam.

, *pĕpĕk, gĕnĕp, *sanggĕpan, djangkĕp; **dèn atĕgĕp,** Us.; **sopatjara tĕgĕp** (b.: tĕgĕs), Meg. 281; **us tĕgĕp tingkahing bantĕn,** Us. Bal., vgl. aanh. onder rèmban; **nĕgĕpang tutur,** v. nauwgezette brahmanen, die geen slang mogen dooden (z. onder âstika).

, tjogĕplung, vgl. onder èplung.

, **ènak tambĕknirè tan hana rasani parokning tigâdjujâna çunya,** Sut. Z. Z. 10, 1 (trikona).

, z. onder mârîtja.

, **nĕgĕm kuping,** *'t oor v. e. gat voorzien* door er een scherp gemaakte bluluk aan te hangen, zooals bij kinderen, die te oud zijn om de operatie met een doorn te ondergaan; **mĕtĕgĕm** (ook in de Padangsche bovenlanden, z. Ind. Gids 1886 bl. 96 en Midden Sumatra bl. 9, vgl. 't gebruik bij de mak. z. onder baŭkang en bug. z. onder woqtaq); **nĕgĕm gĕlar** v. e. boogschutter.

 I., *tpĕt, W. Z. 12, 6 (puruṣa), *vast?, bepaald, bestendig* in zekere gemoedsgesteldheid, *zeker?*, pagĕh.

* II., vgl. jav. *verlegen, radeloos?*, v. Judhisthira, Br. Z. 13, 23 (kanggĕk; jav. vert. kapihnĕng en lĕgĕg); Z. 16, 13 (djangèl, djanggĕl, mapagĕh); B. Z. 7, 5 (bĕngong, njodog, pagĕh), Z. 88, 14 (pagĕh), W. Z. 7, 2 (djangĕl, kandĕg); Ar. Z. 45, 2; **matĕgĕg èrang,** B. Z. 60, 9 (kampĕgan djĕngah tjangĕg dj.); **tan atĕgĕg,** Z. 74, 5 (tan trĕpi).

, **matugig,** *zich inspannen* v. iemand, die met alle kracht iets tracht omver te halen, bij 't vechten.

 of sugug?; **anugug** v. wilde honden, R. 20 Z. 17, 4 (ngongkong; jav. djugug), aanh. onder ariṣṭa en açubha: vgl. tugur.

 of djègog, *soort clavier* v. gangsa of prunggu.

 I., *een beeld* meestal v. e. mythischen held, zooals die, waarin men wapens plaatst (Catal. Batav. Gen. 125), en die, welke als gevest vooral v. krissen (meestal v. goud: z. kĕmplong, srĕnggi, baju en kubanda); **togog pangapit kori,** z. onder apit; **ringgit togog,** de Holl. rijksd. (*f* 2.50, z. burung); **duhung togog,** Am. 23; **togogan,** met de hand rondgekneede *zuilvormige koeken* v. uli, als deze nog week is; z. gĕgopèlan, tabagan: **gulĕmé matogog²an,** *gumanti amarawat mĕñḍung (vgl. onder djodog).

II., jav., eigenn. v. e. grappigen volgeling in verschillende gedichten zooals in de M. Pngr., alwaar hij een volgeling is v. Radèn Tjopèt (in de mal. wajangverhalen is تڠوڬ een bediende v. d. tegenpartij der Pâṇḍawa's en wordt voorgesteld als een dikbuik, z. b. v. Versl. mal. hh. Asiat. Soc. onder Ken tĕmbuhan; Pĕrbatasari, jongere broeder v. Tjandrakirana, krijgt

hem tot pănghulu pangasuh, تاتك zoon v. d. patih, كيمڠ (b.: ڬيمڠ) zoon v. d. tumĕnggung, Turas zoon v. d. dĕmang, توركڠ (b.: بمبڠ ارڬنتا) zoon v. d. rangga en Tĕmilang zoon v. d. djaksa, Padj. Sem. 17 (P. o., bl. 130, noemt Tatk en Kimang beide als zonen v. d. patih en Arganata v. d. dĕmang, zijnde deze 3 de eenigste genoemde kadajan's), vgl. onder dyah en sanggit; z. wajapak en onder pangkur, T. b. 7; vgl. sund.?

III., sga mwang iwak; Wtb. III 11°, 13 b. enz. (vgl. sund. en onder puguh).

, of iagung?, Bjw., jav. ḍago (*perdrix coturnix*, Vr.), z. togong.

, **tan lila sukĕkanĕgĕng** (anggĕng?) **winghit**, v. e. verliefde vrouw, Ar. Pr. Z. 1, 12.

I., met de posteriores naar boven loopen b. v.?

*II., sas., katos en tĕguh v. e. geduchten reus, Tjp.; ook tĕgèl.

, aanh. onder lantuk, z. tagung.

, bijn. v. Hanumân in de w. (ada saèkor monjèt putih bĕrtapa tjutjuq sang hanuman tugangga bĕrnama sang prawala gangga tĕrlalu sakti dan tĕrus mata saprĕti maharadja mahabisnu, P. x. 28; waarbij ook een kĕra putih genoemd wordt; R. m. eigenn. v. d. zoon v. H., z. de mal. R. bl. 149 en de aanh. onder rasa V).

, *dichtheid* v. vruchten aan een tak; **upaçama tapwa sang sâdhu ngaranira, tumungkul dèni kwèhi gunanira mwang wruhnira, kadyangganing pari, tumungkul dèni bwatni wwahnya, mwang pângning kaju, tumungkul dèni tĕ'bni phalanya**, tut. 40 (vgl. tub; bat. torop en tĕrĕm); **atĕb**, R. 23 Z. 12, 14 (samah, ĕnduh); **matĕ'b**, 16 Z. 11, 5 (s., ngĕd); **anĕb** v. d. leeuw, die door zijn aanwezen de reden is dat men 't bosch niet omhakt (toespeling op de spreuk onder tor), aanh. tinggi; ***anĕ'bakĕn** (een jav. bds. anĕbwakĕn, *om te doen krullen?*), W. Z. 30, 9 (mangdé atub, mangdé samah).

, vgl. *tĕb, **atub** v. haar, W. Z. 3, 14 (samah), v. takken, T. Z. 4, 62, ***matub**, R. 15 Z. 6, 7 (rĕnĕs, s.); ***matĕ'b**, W. Z. 15, 13 (ngĕd), v. vruchten, R. 6 Z. 9, 10 (atub).

2°, **atub**, jav., *dicht* v. gras, knevel of baard, *matĕ'b.

, L. Z. 21, 1 (kĕpung; vgl. jav.); **angusadani wong tubing larih**, Smw. Z. 12, 37; **silih tûb**, Br. Z. 40, 3; **katub ing angin**, Mal. 307; **tumûbakĕn**, *weg blazen*. Adip. 36; **manub**, *vervolgen, nazetten*, R. 24 Z. 38 of 33, 2; **anûb** v. d. harus een berg, Br. Z. 46, 13 (anĕmpuh), v. strijdenden, H. Z. 39, 6, v. pijlen, B. Z. 85, 4 (balĕs), Z. 88, 4 (nĕtĕh), Z. 87, 27 (mangrukĕt), 30 (tanpgat); **anûb sĕkar**, Sm. Z. 7, 10 (ngampĕhang); **kadi sagara nub** (b.: anĕmpuh) **lambunging parwata**, Us. Bal.; **tinûb** v. stof door wind (jav. katut ing angin en kumĕlab katut pawana in de Stn., Ambya bl. 40, bis, waar de variant kèntas, kati-

jup en katěmpuh heeft, bl. 87, regel 2; Men. Z. 73, katub ing angin, maar b.: katut, i. lèsus, ald. II. bl 444, katub ing angin en katub ing samirana, maar eenige regels verder katut ing angin; zoodat 't jav. katub en katut niet onderscheidt; het schijnt een fout te zijn, die ook bij Winter, Nachtv. I 429 regel 6 v. onder, voorkomt, vgl. aanh. onder grubug II, want in de jav. W., id. G., bl. 12 en 27 vindt men nog katub ing angin; vgl. onder çèsana), B. Z. 97, 5 (tiněmbung), Z. 40, 12 (gěbuga), v. krijgers, Z. 87, 8 (inungsěb), Sm. Z. 50, 2, *sinisir; **tinub dèning singha**, T. b. Z. 2, 9; **katùb**, R. 10 Z. 2, 5 (kagěbug, tiněmpuh), Adip. 36, H. Z. 49, 6; **katùb dènikang bâju bàdjro** (sic), R. 10 Z. 1, 1, b. (katěmpuh olih ikang angin kras, kaübuban olih ikang a. makas); **katub paslamběh**, *kaburu kabarasat; **katùb tumuluj ikang hrù**, R. 5 Z. 7, 29 (tumusa ban runé, tiněmpuh manglaris ikang warajang); **katub ing larih**, Mal. 217, **katub kapalupuj**, R. 21 Z. 7, 7 (bungsang buka tigtig); **panùb**, R. 22 Z. 3, 29 (pangěpung); **tùban**, B. Z. 40, 8 (tirta, wé), Z. 4, 2 (toja), banju, Kr.; **lwahnyàtuban**, Sm. Z. 21, 11 (těpinikang tukad), Ar. Z. 20, 16; R. L. 108; **tuban gumuruh kadi ktug**, Mal. 304: **anuban rudirânginir** (R. K., ngintir), op een slagveld, R. m.; **tuban**, naast djahni, jawajoni, banju añdjog; 2° (en tubin, om 't rijm), eigenn. v. e. plaats onder Badung (Kid. Pam. bl. 26) en op Java, R. L. Z. 7 (nadi, udaka; vgl. onder adhipati); **bot tuban** v. e. dodot, Ww. b. Z. 1, 96; **banju tuban** War. b. 53, **gumĕrĕh tubanya tumĕdun sawang aniru ri gĕntĕring ubar**, Rm. Z. 31. 4; **pasrangning murawàtri pangduki tubanya ring djurang arĕs**, Z. 45, 8.

[Balinese script], z. onder twab.

[Balinese script], K. A., waluh, aanh. onder katjipir (lamp. taw, z. verder onder waluh; Bbg. waluh djukut.

[Balinese script], aanh. onder duwahagi.

[Balinese script], jav. (z. hieronder sangtabé, vooral gebezigd bij 't wijzen op een lichaamsdeel, 't zij van zich zelf of v. e. ander; en ook als men genoodzaakt is een plaats in te nemen, die boven 't hoofd eens meerderen zich bevindt, zoo b. v. een bediende, die 't opgewaaide dak v. zijn meester heeft in orde te brengen (bis. tabi, mal. tabik, bat. santabi, **sangtabé** (verb. v. kšantawja), vert. v. sâdjnjâ, Hadji D. 29, 18, 46, Wtb. III 19 m.; **pisang** (vgl. jav. Wdb. onder pasang) **tabé**, Pam. 13, 14, Stn.; **tabé kulun** is een uitroeping met de bet. v. *met uw verlof*, gebezigd bij 't vermelden v. wat voor onbeleefd kan gehouden worden: b. v. **tabé buntut tityangé**, *met uw verlof! mijn voet;* **tabé kulun buntut ipuné**, op de vraag of zijn geheele lijf aan die kwaal leed, vgl. nabé: **mĕtabé tityang dumun**, zegt b. v. iemand. die naar boven op 't dak klimt, als zijn meerdere zich onder bevindt; **nabé** voor den naam of den titel v. e. priester; **ipun kaũlan i ratu nang goñdjong, durus swètjan i ratu ring**

tityang, wus purnamané mangkin ipun malih pamitang tityang ring i ratu, ipun patjang aturang tityang kagrija nambanin ida kakjang i ratu, nabé padanda sinuûn, brief uit K. A.; **nabé padanda sinuûn,** brief uit K. A.; **nabé** v. e. leerling tot zijn priesterleermeester (z. onder n a b é).

[Balinese script], Sbr., de pl. beneden 't huis, 't zij tuin of iets anders, aanh. onder tjolong (jav. *de uitgebreidheid* v. e. akker; **satĕbaning sawah sadjung** v. e. p a j u n g, zooveel overdekt, Men. 207); **tĕban pungsĕd,** Sbr., s i k s i k a n (vgl. onder d u l u); **nĕba,** fatsoenlijker dan m ĕ dj u û (v. t ĕ b a moet t ĕ b è n afgeleid zijn, daar het 't tegenoverg. is v. d u l u; vgl. b ĕ t è n).

2°, Bhg., k ĕ k a l è n.

[Balinese script] I., (i s ĕ p a n), * l a n g g è n a (?), * s ĕ p a h a n, *suikerriet* (jav. en mal. id., tag. en bis. t u b ó, sund. t i w u), * Br. Z. 17, 4 (i s ĕ p a n); **tĕbu²,** *bij beetjes* betalen, nu en dan als men geld heeft?; **tĕbu sol,** nm. v. e. versm., de 2° zang v. 't W. (jav. w ĕ g a n g s u l a n d j a n i; vgl. Wnt. Zam. I bl. 323, waar t b u k a s o l); **nĕbu²,** *bij beetjes afbetalen* nu eens met een kleedingstuk, dan weêr met wat anders, n g i t j i l.

2°, **tĕtĕbu,** sas., t j r a n g t j a n g?

II., **tinbutĕbu,** Gh. Z. 6, 1; **tadanantarâkšama lumampah anĕbunĕbu tût hiring,** Kk. Z. 38, 1; **anĕbwakĕn** (z. onder t ĕ b); **magĕlĕma nĕnĕbwâmèt guṇa,** B. Z. 2, 31 (d ĕ m ĕ n n g i n k i n a n g a m è t k o ç a l a, t l ĕ b m a n ĕ b u² n g a l i h k a b i s a n).

[Balinese script], * **tibâ,** *val* v. e. gevelden boom, R. 22 Z. 4, 22 (p u n g k a t, m a ĕ b a h), v. tranen, B. Z. 35, 3 (p a t i t a h, p a t i t a), Br. Z. 48 (ĕ b a h, m a tj ĕ b u g); **tibânyèng tulis** v. tranen, R. 10 Z. 4, 12 (m a n ĕ p è n s u r a t); 2° ter aankondiging v. 't uur, **tibang pitu,** *'t 7° uur viel,* Ww. b. Z. 3, 151, * **tibâng lalû,** Anj. Z. 28, 1 (d a w u h w o l u); **tibèng awètji,** T. Z. 5, 1 (l i n ĕ b o k i n g k a w u h); **njandang tiba paranin,** * s a p h a l a n w i n ĕ g i l; **mangiring satiba parané; di djää tibané,** *waar is 't gelegen?;* **tiba kalih,** *twee beteekenissen hebben* v. e. woord; *op twee wijzen kunnen gebruikt worden; twee maal grooter* dan een andere; **tiba tĕlu,** *in 3 soorten* b. v. v. e. factuur visch; **tumiba** v. e. bevel, L. Z. 29, 2 (k a ḍ a w u h; vgl. t a ḍ a h); **tumibâ** v. d. n a l i k a, Ud. 27 (vgl. ḍ a w u h), v. bloed, R. 5 Z. 4, 24 (p a tj r è t tj è t, s u m i r a t, n g l a k l a k); **anibèng parwata,** R. 21 Z. 4, 1 reg. 1 (m u l a n g i n g i r i); * **katibâ,** B. Z. 13, 12 (k a t ĕ p è n a n), R. 21 Z. 2, 21; **sané katibâ ring,** * m u n g g w i; **katiba ring,** v. e. s u r a t p a m i tj a r a de beschuldigde; **kĕtiba,** *toekomende* aan, *bestemd* voor; **nibanyasta tjapala** enz. (vgl. onder p a k u); **nibèn ni wajan masih surat sĕngkĕr tatagijan; katibènin samirana,** v. e. vaartuig, fr.; **anibani,** * a n g u s u t; **nibanin ban gunung,** R. 18 Z. 10, 1; **nibanin,** * a n g h u d a n i; **nibakin tamba,** den zieke; **tinibân wungkal,** R. 22 Z. 7, 6 (k a p u l a n g i n w a t u); **atibatibân latângkura,** Sum. Z. 1, 15; **tinibân badjrâçani,** z. onder b a d j r a; **tinibân rawis anjar,** Z. 39, 8 (k a d a n è n, k a d a d a r a n);

B. Z. 80, 31 (dinadaran, kadawuhan); **tinibatiban**, v. iemand in wiens huis de dief 't gestolene neêrlegt, Wtb.; **katiban ulangun**, *verliefd*, *kěnèng hjun, *kěna kâma; **katibèn pinakit**, h. v. tigtig pnjakit of sakit; **katibĕn antu**, z. onder antu; **katibân ring umah mâs**, W. Z. 19, 11 (katěpèn balé kanaka, karubuhan); **tinibakěning jamâgni**, Sm. Z. 8, 20 (linĕbokĕn ing); **tibakning apuj**, *turun apuj (de vorm met *k* is ontstaan door verkeerde scheiding v. 't jav. woord, dat na een klinker vóór 't aanh. akĕn een *k* inschuift); **tinibakakĕn**, dinawuhakĕn, (vgl. lĕbok v. lĕbu, tiwak onder tiwa, nĕmokang, onder tĕmu en onèk, evenzoo 't jav. ĕntèk uit *hĕnti); **manibakang dana makwèh**, *lumrakĕn dana pĕnuh; **nibakang hastatjapalané**; **kna tjal nibakang djinah patukuné ni itju ring bagus madé tamu**; **nibajang sañdjata** en **anibakakĕn warajang**, *anglĕpasakĕn; **ira tibakanga kadjron sanghjang siwagniné**, *sun parakna ri swargga hjang agni; **nibakang**, *anawurakĕn, *amarĕkakĕn (?), Lamb. Z. 11, 1; **nibakang**, *appliceeren* een geneesmiddel (vgl. jav.); **patiba sampir**, z. onder sampir, *ligging* v. e. plaats of 't *where about* v. e. pers.; **patiba djampi**, jav., Wtb. II 62, **patiban damuhé**, *tampuh ngĕbun; **paniban**, de kĕmong bij 't hanekloppen? (**jan ana ajam rĕbah mambarĕngin paniban, sida ja rĕbah, jan mangkutil mambarĕngin paniban sida pangkutilé**, Awig[2], 32); **tiban lijat**, *paraning tinghal; **tiban kahjun**, *wilâçaning tjitta.

[Balinese script] I., **nibuang**, een paard *in de diepte baden* niet besproeien, zooals op ondiepe plaatsen: **tibuan**, *diepte* in een rivier (mal. lubuk, jav. kĕdung); **di tibuné**, *ingulĕk; **tibu bĕnĕng**, eigenn. pl. Mngwi (op onze kaarten Tiloebĕnĕng).

II., **mĕtĕbu²an**, beter dan mĕtèbo²an.

[Balinese script], algemeene naam v. bedwelmende en dieren vergiftigende middelen (vgl. mal., sas., sund., mak. en bug. tuwa; z. garut, kĕlètjung, pĕpĕron en onder wajah); **nuba**, iemand *bedwelmen*, zoo b. v. honden met de umbi v. d. sungsang; **tuba bikul** v. d. warangan; **mati mĕtuba**, *aan de gevolgen v. vergift sterven*; angratjun, anĕluh anuwani (?), amungpang, amalat stri, enz., fr. Wtb.

[Balinese script] of tèbuh?, **matèbu²an**, *partijdig* recht spreken.

[Balinese script], **nèbo**, iemand *verraderlijk dooden*, hem ergens getroond hebbende b. v. in een tuin; *sluipmoorden* (z. rañtjap); **katèbo**, rinĕwĕk; **tĕtèboan**, v. e. haan, dien men niet in de tĕtarub, maar op den weg tegen een ander laat vechten; **matĕtèboan**, *hanekloppen* (mĕbranangan in 't binnenland, bbg. mĕdèdagan), z. gotjèk.

[Balinese script] I., *zijn oorspronkelijke smaak verloren hebben* b. v. niet bitter meer v. d. bwangit als zij lang gekookt wordt; *la* zonder smaak of scherpte (bc. tabad), tegenov.

m i i k, *geurloos* zooals de s r u n i-bloem, tegenov. p ĕ ng a h b. v., v. water tegenov. ziltig, v. d. g a d u ng, die door in zout water gelegd te worden v. zijn bedwelmende kracht beroofd is, v. afgetrokken thee (ngadj. t a w a h, mal. t a w a r, jav. t a w a; tag. t a b a r, *drank met water aanlengen*, z. a m b a h, k ĕ m b a ng en t a w a h III); **nabahin,** *aan* iets b. v. g a d u ng *de bedwelmende kracht ontnemen* door hem met asch wit te maken en teven gaar (s k ĕ b); **nabahang,** *de* g a d u ng *op bovengemelde wijs v. zijne bedwelmende eigenschappen zuiveren.*

2°, nm. v. e. m a ng g a, omdat deze soort, onrijp, niet zuur is; v. e. p i s a ng-soort, die te Bjw. **gĕdang såbå** heet; die nu en dan v. pitten voorzien is, als die v. d. k a p a s, heet echter b i j u g ĕ d a ng s a b a (vgl. onder k r u t u k); **tuñng tabah,** z. onder t ú u ng.

3°, *v. geen vrees weten, niet eenkennig, stoutmoedig* als een kind tegenover een vreemde, v. iemand, die zeer hoog klimt enz. (batav.); **tabah ati,** nm. v. 't vergift v. d. l ĕ l i p i p o-l è ng (die hierdoor gebeten wordt, gaat dood, als hij in slaap valt); ook v. e. ander vergift.

[Balinese script] I., Anj. Z. 11, 3 (g h a t i t a), Br. Z. 22, 1, (p a n d a l i k a n); **irikang kåla soré ping pitung tabĕh,** Utt. 67 (vert. v. a p a r å-h n a s a m a j é); **pitung tabĕh,** W. Z. 16, 5 (p. p a n a l i k a n of s a p t a ng g a t i s t a); **tabĕh pat,** *'t 4° uur* d. i. *noen* of *middernacht,* aanh. onder i n i, Sut. Z. 70, 18, Anj. Z. 11, 3, Br. Z. 19, 12; Z. 22, 1, Z. 50, 9; Bh. 50 b.; **tĕkåsih, atabĕh sĕrĕh saha putjangnika dalihanirangawé ri sang adja,** Sum. Z. 25, 13 (n g l ĕ k ĕ s?); **nabĕh² ngĕntah** v. e. ziekte, die *geregeld op komt zetten.*

2°, z. t a b u h, aanwijzing v. e. nieuwe versmaat (vgl. p u h), Ar. Pr.; **tabĕh²an,** W. Z. 28, 13 (g a g a m ĕ l a n, s a r a g i; jav. ook t a b a h²a n), Br. Z. 22, 1, *m r ĕ d a ng g a, k å h a l å, m u n d a, b o ñ d j i, r o d j i ng (lees r o ñ d j i ng), k a ng o ng g a (lees k a p o ng g a ng), k a l a w a, m u r a w a, m a n d a, m û r d d a, p a-w a t a, m a h a s a r a.

II., **matabĕh,** m a d a l i t (niet zeer bekend) zoo b. v. v. e. d j u n, waarin iets bewaard wordt, Kid. Adip. (m a t a m b ĕ l te lezen?).

III., **pĕtabĕhan,** de personen, die de t j o r meê drinken (z. p ĕ g u g u), zijnde één persoon per l a k s a v. d. boete op 't misdrijf, 4 voor diefstal, 18 voor manslag; als pĕtabĕh mogen niet optreden t r u n a, r a ng d a, b ĕ k u ng, a n a k² n o r a u r i p, d j a n m a n é k a r i a s a ng i d a n, a m i t u ng g u, a m a k a n d ĕ l i n w o ng l i j a n, en die vaker dan 3 maal de t j o r hebben gedronken; **tingkahing patabĕh, wwang magama slam tan kawasa anabĕhi wwang magama kapir, w. kapir tan kawasa nabĕhi w. magama s., mwah tan kawasa anganggé patabĕh djanma taruna, taruni, rangda taupånak, bĕkung, anak² nora kari ahurip, mwah wwang kadol saking palakuning palakrĕta, katuku olih wwang sama kawangsané, kaänggé kaŭla, kaänggé rèñtjang roban, mwah jan w. kasrah utang ring sama kawangsané kaänggé kaŭla kurĕnan, mwah jang w. angungsi ngulah pangan, tjatonan èsuk soré olih sama kawangsané kasamèn, ika sané**

kotjap ingarĕp, sami amikandĕl ring w. lèn arané, mwah jan angupah² makapatabĕh ljan ring pangan kènum makaŭpahanya, mwah jan djanma polih dosa, kari asangidan, mwah jan djanma kamalan, tingkah kamalané tan wnang palarĕn, mwah w. wus anabĕhi ana hapa tjor, ping 3, mwah w. amupu anaking lèn ginawé anak, ika sané kotjap ing arĕp, sami pada tan kawasa anggé patabĕh, mwah w. kakung tan kawasa mapatabĕh w. wadon, w. wadon kawasa apatabĕh w. kakung, mwah pjanak pagawé, pjanak pupon², pada tan kawasa nabĕhi rarama, jan rarama tĕmĕn kawasa nabĕhi pjanak pupon², mwah djanma tatunggon ring sang prabhu, dj. tatunggon ring sang brahmana, dj. t. ring sang paramènak, samangkana pada kawasa anggé patabĕh, mwah w. saking dûradèça ngungsi angaŭla ring ida dalĕm ngungsi angaŭla ring sang brahmana, mwah mangungsi ring sakawĕngku antuk ida sang amawa bhûmi, kawasa ngalih patabĕh kagnah dèça mula, ljan ring samangkana tan kawasa anganggé patabĕh, mwah sawusan ing dina patjoran, jan katjirjan patabĕhi djanma nora wnang anggé patabĕh, amurug pamastu arané, sidha kalah witjarané, wnang kadanda sakadi mungguh ring surat papĕgatan, apang kataŭr, wnang katindihang sawiraŏs munggwing surat papĕgatan, mwah patabĕh ika né amurug pamastu, wnang kasisipan antuk ida sang amawa bh., wnang ja kadanda papalihan bwat dandaning marĕp mawitjara, kadanda antuk ida s. a. bh., mwah patjoran tunggal adina, pawitjaraning w. pada wnang apatabĕh, tan wnang patabĕh ika amingkalihang anabĕhi ring patjoran tunggal adina. kadi ring arĕp, jan pinurug samangkana. wnang kadanda sakadi dandaning amurug pamastu kadi ring arĕp, mwah tingkahing atuku tjor ring ida brahmana krĕta uga, mwah w. tjorah tan kawasa pada slèng tabĕhin padané tjorah, mwah né wus munggwing pamastu nora kanggé patabĕh jan katjirjan wusan patjoran, patabĕh ika né tan wnang anggé patabĕh, ja amurug tjor arané, wnang alahakĕna witjaranya kangkatabĕhi, Krtp. 30 a.; **nabĕhin,** *voor* iemand *als* patabĕh *fungeeren.*

[Balinese script], *uitwas* uit den stam, *de bultige of zware wortels* v. e. boom, die boven den grond zich vertoonen (waarover zie Rumph. II bl. 147), *tâmbing (mal. banir, tag. banil. sund. tjanir, lamp. danir en banir, bat. daling, bc. dalig, jav. tambi, Bjw. en sas. tambing, dat ook sund. volgens Rigg. en Hasskarl, z. bl. 298, zou zijn; d. kiping of *schijfraden* v. d. padati worden uit diergelijke worteluitwassen gemaakt, die vooral voorkomen bij boomen als de putat, raŭ en bajur\.

2°, Djmbr., *schijfrad* v. e. padati (vgl. ald. en gĕdĕbĕg); veronderstelt men, dat tabih een substantivéring is v. e. vroeger nabih. dat naar een vaste klankwet in een zustertaal nalir kan zijn, dan is 't mal. banir er mede te vereenzelvigen, daar er door den trillenden invloed v. d. *r* een verplaatsing v. e. lettergreep

plaats gehad kan hebben, vgl. tĕtani, waarin tani een substantivéring is v. e. vroeger nani, overeenkomende met lamp. nanaj, mal. anèj²; 't jav. tambi is misschien vroeger tambih geweest en door mad. invloed uit tambing ontstaan); **matabih²**, *awila².

, jav., *de bizondere wijs* of *'t accent*, waarmeê een taal wordt gesproken; ook fig. v. iemands wijze v. rechtspreken (z. tabĕh en vgl. pupuh): **tabuh sastra sindu,** *'t lijkt wel schrift van S.*; **mĕtabuh** v. die den grond met arak of tuwak besproeien voor de bezielde dansers, zooals ook gescheidt rondom op den grond gelegde offeranden; **nabuh gong** (mad. napu, *spelen op* een instrument, tapuan, *muziek*, vgl. mal. v. d. moluk. tatabuăn); vgl. tĕpuk en *tabĕh; **nabuin ban arak,** iemand *volop* arak *te drinken geven.*

I., **atĕbah djadja** (mal. v. Bndjm. manabah² dadanja; vgl. onder tĕpak en pala): **anĕbah,** B. Z. 8, 2 (manggĕbug, numbak); **anĕbah pangkwan,** Mal. 412, 207; **nĕbah lawang; tinĕbah** v. e. vogel uit den boom, T. Z. 3, 40 (b. Z. 4, 99), *tinĕpak, **anĕbah angrug sĕmpal papal tang pang pnkah rng,** bij 't uithalen v. nesten, T. Z. 3, 40; **anĕbah waj,** v. lotus zich sluitende, Sm. Z. 27, 8; **anĕbah** (b.: manĕpak) **pupu,** Meg. 416; **nĕbah dada,** jav., Dpt. Z. 1; **tinĕbah lawangé, wus mĕnga inĕb ing ka(o)ri,** Stn. bnjw., Z. 5, 434; **tĕbaha ban kadutan; tinĕbahan galah,** W. Z. 31, 5 (manggĕbug, tumbak, ngĕbahang watang); **tĕbahna gĕgĕndongan,** R. sas. Z. 9 (nĕmbang tĕngara, Asmp. 75); **widjung kĕna ring bilantik mañdjangan kĕna banañdjar** (binantjar?), **landak kĕna ring pitĕbah,** fr.

II., jav., *handbreedte;* **atĕbah,** *een hand breed,* limang njari (vgl. onder tampèl).

III., vrn. = satĕb (vgl. jav.).

IV., **nĕbah,** iemand *als zijn mindere behandelen,* iemand v. hoogere kaste in de lage taal aansprekende of wel hem tjái noemen (nĕbah basa); vgl. ngasahin basa; **nĕbahin,** litigeerende een *beeindiging der zaak aan de hand doen;* **nĕbahin anak mawikara; tĕtĕbahan,** *voorgestelde beeindiging eener zaak.*

2°, om 't rijm, in pl. v. atĕbih (jav.), Am. telkens, z. b. v. aanh. onder turun.

I. v. dingen, die paarsgewijs aanwezig zijn (vgl. sund. tĕbĕk) en als hulptelwoorden van 4 gelijke muziekstaven, als de gangsa, saron en de gĕndèr (z. bungkul); **matĕbih²,** *in stukjes* b. v. v. suiker, die niet in gruis is; **danta kalih tĕbih; né kakung kadi jang smara, buka djambé né matĕbih** (b.: pinalih), Dj. Pr. 85; **nĕbih,** *halvéren* b. v. de pinang-noot met de tjakĕt; **tĕbih²an,** *tatal²; **bé tĕbihan,** zeker gerecht, best. in stukjes ge-tunu-d varkensvleesch; **tĕbihan paüjahan,** z. onder pĕmĕbĕh.

II., jav., Smw. Z. 1, 18.

, de morinda citrifolia, de vrucht waarvan als rudjak genuttigd wordt en de bast om draad rood te verven; z. *wangkudu en lĕtja; **njonjo tibah,** borsten, die met

de tepel scheef staan, zoodat zij onder de tepel dunner zijn dan elders vgl. onder bangkung.

I., *halfvolwassen klapperboom*, een pas geplante pidjĕr, nog geen vruchten dragende klapperboom, Pam. 6; **bapa ngalih papah tubuh, patjang anggon bapa kisa**, Tjp. Z. 2, 20; **abjan tubuh**, eigenn. v. e. prabali-klasse, in 't bal. kawi klapodyana, kubon klapa en kubon tiris.

II., *streng* v. touw, de lengte onbepaald, 30 dĕpa meestal; **tali tlung tubuh**, z. tukĕl, ibĕh en untas.

III., **tubuh***, afb. Rumph. VI 52* pl., fig. 2; v. d. umbi wordt añtjur getrokken voor 't vastzetten v. urangka's; vgl. rakĕt.

I., (vgl tawan); **taban karang**, *strandrecht* (z. onder tawan); **naban**, dieren, die in 't plantsoen komen, *oppakken* om ze te laten loskoopen, aanh. onder man I., *gevangen nemen*; **tabanan**, nm. v. e. staat.

II., *een rek op stijlen* om er planten, als de waluh, boven op te leiden (z. añtjat); *de loods op den grond*, waarin de sĕngguŭ vóór 't ngĕpi zit, verkeerdelijk in pl. v. tĕtaring; (z. panggungan); **panaban**, aanh. onder dusin.

2°, **naban**; Bbg., tatak v. e. dak, in tegenst. v. suŭng.

I., ben. v. e. kleine blaŭk soort met een rood achterste; hieruit de tjapung slĕkitikan.

II., **matabun**, *bedekt*, **nabunin**, met oŏt pĕsak vruchten, een gĕbĕh om hem madjah te maken; **nabun**, *bedekken*; **tabunan**, apin-oŏt, ook bij 't njĕkĕb in gebruik: oŏt pĕsak in brand gestoken in een pot, om des nachts vuur te hebben (batav.); **tĕtĕh tabunan sdĕngnya panas**, Us. 4 b. bov.; **ngada di giliné tambun** (b.: tambus), aanh. onder gĕla.

, z. tĕba, *voeteinde* v. e. slaapplaats (vgl. bĕtèn); **tĕbènan**, *dagan, *voeteinde* v. e. bed b. v., *meer naar beneden* ook v. 't vervolg v. e. gedicht gezegd; **tĕbèn bangké**, *daganing kunapa, B. Z. 90, 5: **ngatĕbènang ombakan jèhé**, *manût rjjak, Br. Z. 1, 12; **ngĕtĕbènin**, lager zitten dan een ander.

, *een jaar v. 12 maanden* (z. tĕmwang); **ngĕtiban**, *jaarlijks*; **tibanan**, *jaren lang*, als adject. v. iets dat lang bewaard is geworden (vgl. onder taŭn).

, z. onder tûb.

, **inaq tébon**, v. e. voor 't eerst zwangere; **amaq tébon** v. haren man, bakalan.

, **nabĕr** en **patabĕr** v. vluchtenden (vgl. tabwang); **nabĕrang**, de kop v. d. tol *treffen* met een andere; *ver vliegen* ten gevolge v. dien slag; z. gangsing.

, sas., tèbèng (vgl. mal.).

I., s. (tîwra), v. e. wonde, R. 5. Z. 5, 6 (tĕlĕb, raăt, sangĕt), W. Z. 32. 5 (dahat); B. Z. 16, 1 en 3 (kadahatan. dahat, kuwatĕk), Z. 45, 6; Br. Z. 19, 7: Z. 51, 5 en 12, *zeer voorsichtig*, tut. 53, 54. z. aanh. onder rakĕt (jav. ook tikbra

kâma tibra, Adip. 63; kumon dèwi tan tibra dahat alarânoliha widhi, *beval haar niet te zeer bedroefd te zijn en te denken aan 't Noodlot,* Br. Z. 51, 1 (ngandikain dèwi dropadi sampun kadurus nuñkang sdihé èlingang ika tuduh).

II., z. tîwra, **tibrau laku?,** Sm. Z. 21. 8.

2°, awlas en naast angrĕs, tangisning wlas; **tumingal i pĕdjah sang anggaraprana tibra manahnira,** Tjt. 73, aanh. onder çakuntalâ.

, **matabrĕng,** *meer of min schuimen* als te dik geworden azijn en tuwak, v. e. verstompte neus bij 't ngèngèsan, sĕngsĕngina ban ngèngès tjunguha.

of sabuk?; **jan ring mahâçakti dèwa tan hana hanabuk,** aanh. onder guña, T. Z. 1, 22 (jan ring wisèsa tosing ada pada ring dèwa, jan tingkah wĕkasing wiçèsa bhaṭâra sing ada mamadèn), *evenaren, gelijk komen;* **anging tanpanabuki kabisanira sang lwir ratih,** Was. Z. 6, 108, 98.

, *tĕwĕk; **matĕbĕk,** mapatrĕm; **nĕbĕk,** *doorsteken,* iemand met een wapen (lamp. tĕbĕk, vgl. jav. towok, tag. tabák, mak. toboq); **nĕbĕk ngantung** v. e. haan, die zijn tegenpartij v. uit de hoogte onder de vlucht doodt; vgl. ngaädin; **katĕbĕk,** *katĕwĕk; **panĕbĕk raösé,** z. vert. Sm. Z. 28, 4.

, **nĕbuk,** *stampen* padi tot djidjih (vgl. intuk), *stooten* met een lans; raadsel panaka mati katjĕkuk (namentl. de lu) mènèna mati katigtig; vgl. njugsug.

, jav., blah bau (mara) mĕkangsĕl ban kaju; **mĕtĕbok,** *gedeukt* of met kleine holtens b. v. v. pèlèt, zoodat het niet zoo gewild is.

II., sas., pongpong, ĕmpug (vgl. mal.); **tatĕbok,** v. e. doosje *geopend,* Kbj. Z. 9, 17.

, z. onder tiba; **pinihtĕgĕh ring nabèn tjai tatibak sĕmbahé kèto patuté,** *murddhi ri sang gurunta pasangaskaran kramanikâ, aanh. onder adji.

, **bangkèné tubadtubid** (kisarkisĕr?) **manggiring ulat maklijud, tumuli idup sadja,** Pdj. Z. 1.

, jav., z. onder labĕt II.

, jav. (ar.), z. onder uśadha.

, **matabtaban,** *onthutst?,* ngatabtab; **matabtaban nongklang ĕtjagang kalambi lakĕn masulam suñd mapasupati** (?), U. Gj.; **mèmènnjané matabtaban, magambaän sambil ngĕling né mangrungu pasaranab,** Wrtn.

, **nĕbtĕb tingkah danèné ring palagan,** *mântĕb âmbĕknirèng prang, R. 19 Z. 3, 4; **nĕbtĕbin,** een boom *toppen;* Bhg., notor; **katĕbtĕbin,** *tinutuhan (bat. toptop; vgl. ĕntĕb); **mabunga ring koping nĕbtĕb matranggana matjatjuñduk,** *masĕkar râmja marumpukan masumping.

, z. onder *twab.

, **tobtoban** (K. A. tobtobĕn), voor zoo veel eten of werk zijn, dat er nog, na verzadigdheid, veel over blijft, *overstelpt* door veelheid van eten, arbeid enz., v. d. kĕ-

nĕh b. v. door te groote drukte, *verlegen* wat uit vele dingen te nemen, *mĕngĕn², *glâna (Bjw. en jav. kwalahĕn); z. rèpot.

I., **nabas,** *glad kappen* planken enz., hout *in stukken hakken* (sas., ngabas); **tinabas,** *inarug; vgl. ngadik.

II., z. onder topas.

I., Wir. 36, 56; **anĕbas,** Br. Z. 31, 4? (manjĕpĕg, vgl. mal.), aanh. onder rurĕk, naast anugĕl het hoofd *afhouwen*, Ud. 5 ('t origin. tjhid); **manĕbasakĕn,** aanh. onder rawé; **manĕbasang** (?) **krĕtala,** Bh. 71.

II., h. v. tĕbus, naast tumbas; **mĕtĕbas kopi;** **nĕbas** enz.; **nĕbasin kadalĕm** ter eere v. bh. Durgga?; **anĕbasi pitara,** aanh. onder aśtasèni; **tatĕbasan,** nm. v. e. offerande, voor jong gehuwden, Rds. Z. 2, 18; bij jaardagen, terwijl de padanda wèda's prevelt.

, **matĕbĕs,** vrn. = mĕgunting; z. mĕpĕtik en mĕgotra.

2°, v. planten, mĕtĕgĕs; **nĕbĕs,** *afsnijden* de takjes v. d. sabrang b. v. om ze te planten, met de anggapan bij 't verplanten v. kĕsèla (Bjw., notor; vgl. mal. tĕbas); ***tinĕbĕs lidahnya** v. e. çûdra, die een brahmaan uitscheldt met bhaga plat of sarba sato, Adig. 19 bov.

(tĕbas), jav., ***tĕtĕbus,** *armband* v. draad bij 't naûr munji, ook *armband* v. kinderen; ook achter 't oor op verjaardagen; glang bĕnang, R. L. Z. 69; Us. Bal. bl. 306; **tĕtĕbus gula klapa,** *tulak adumânis; **atĕtĕbus pĕtak,** U. Pang. 112; **mĕtĕbus** naast mĕtumbas en numbas; **mĕtĕbus saâng** b. v.; **nĕbus,** *loskoopen* een pand; **ngĕwèhin nĕbas,** iets *laten loskoopen* v. d. pandhouder 't pand; **tĕtĕbusana wĕnang tridâtu,** aanh. onder patis; **mĕtĕbusang, pĕtĕbusang,** een gestolen iets ten behoeve van den bestolene v. d. dief *tegen betaling loskoopen.*

, *wesp* (mal. en vgl. *tawon, sund. tiwuăn en tijuwan; z. kèh, dawan en dingding ai); **ngugug tabwan,** *allen*, niet alleen de pĕngajah's, *oproepen;* **raris** (manabdabang) **nyumbak, idĕr kiwa mwané rĕngrĕng bwin rakrik, buka tabwané, maborbor** (dat is vol vonken), **matané malodlod pĕlud, raris manjaluk patala anggèn kampid makĕbĕr nganggar kalèwang,** v. die een lèjak geworden is, Basur; **lingsĕhan** (of bungsilan) **tabwan,** zekere boom met zeer breede bladen vroeger voor vliegers gebezigd; **pusĕran tabwan,** (of bungsĕlan), zekere vrij hooge boom, om te harde borsten te verzachten de bladen, jav. trutup? (kĕtjiplak); **gili tabwan,** 't eiland, dat op onze kaarten Gilbra werd genoemd (welke verhaspeling v. gili tabwan nog erger is dan die v. pulow nasi satungkus, 't suikerbrood eiland ten Z. v. d. baai v. Tapanuli, in pulo dungus · **nabwan** v. huizen *dicht op elkaâr* (tongos umahé nabwan), tegenov. njlatjar (vgl. de jav. uitdrukking tĕmawon v. tawon en z. kĕmpĕl).

, **nundun lilih manabwang** v. vluchtenden; **patabwang mlaib;** vgl. nlabjang en nabĕr.

I., z. pamangsĕg.

*II., Bjw., nm. v. e. kraug-soort (Djt. 72, tabalan), aanh. onder ladjar en garunggung.

, *dik, dubbel* v. e. bloem (vgl. mal.) v. vruchten aan den boom (z. samah), v. letters *dicht op elkaâr geschreven*; **tĕbĕl**, z. onder bulu; **bun tĕbĕl**² of kaju urip, zekere kleine plant met zeer dikke bladen, die, zelfs vertrapt, overal zich vast zetten en groeien, als de grond maar droog is, jav. sosor bèbèk, bjw. koñtolan?, batav. tjakar of sosol (?) bèbèk; **mĕtĕbĕlin** (of mĕtampitin en minder goed mĕlambihin) **galak**, *de wellust opwekken* b. v. v. geitevleesch; **nĕbĕlin** v. stieren, wier baũ nog klein is; **nĕbĕlang**, *dikker worden* v. wolken b. v., die regen bevatten, bulu.

, v. e. pot, omdat 't water niet gauw warm is, v. e. mes tegenov. amping en naast ibul, *niet bij de hand, ietwat bot*, fig. *koppig* v. e. rundbeest (z. mèda, nglidu en ngarad).

, jav. (of tĕbĕla), *een houten kist* zonder sleutels, zooals de vroegere kisten, Hadji D. 72, naast salĕpa, Apkt. (lamp. en sund. tambĕla, iloc. tabala, *doodkist*), v. d. kist, waarin Karña werd weggeworpen in de Kid. Adip. ('t origineel bandusa).

2°, ben. v. e. groote slangsoort; **anipi tabĕla**, sbr., nĕnipi aja; volgens anderen amputu mĕninya.

, z. onder tĕmbèlo.

, buka pĕpii, heeft vleugels; z. onder katulèba.

of tiblun, zekere witte bloem, ook te Bañdjar gevonden en den goudsmeden tot model dienende v. d. onggar mas.

, **nabluk**, *tegen* iets *met een vaart aanloopen* (vgl. jav. en batav. tubruk); **tabluk kala, pang da tabluk tjèlèng; matabluk**, *tegen elkaar in botsing komen* als 2 pers. op den weg des nachts (vgl. pulu); **pati tabluk** v. e. blinde, papak tuũka, vgl. duugkruk.

, z. tĕmbolaq.

, **tèblokan**, bjw., een oude kluwih-vrucht??

, bolang.

, s. (tjawja, jav. en smbw. tjabé; O. S. a., tjabja), *sp. peper, capsicum*; vgl. mak., alwaar vgl. ook djĕbija, tjabija en bug. en mak. tjabija (afb. Rumph. V. pl. 88, sas. sĕbya; bim. sabija, tag. sabia, *piper obliquum*, z. Blanco, p. 24), die v. Bangli (z. onder batur) staan bekend om hunne meerdere heetheid; vgl. lombok krinji en onder bun; raadsel dona srining² buwaha aru dèwa; **tabja**², *de getande rand* v. e. hanekam; 2° ben. v. e. groene slang met een staart gelijkende op sp. peper (bjw. silårå); zou manuh zijn en niet zoo vergiftig, dat men er van sterft; **sĕmarang tabja**, ben. v. e. *tabak-soort* met puntige bladen met korter steel dan de smarang djabon; 3° zeker vogeltje met een roode kop.

, z. onder tambalung.

, **tabagan,** v. uli-gebak de dikke koek, die eerst met de hand rond gekneed wordt in een togogan, om daarna gesneden de gĕgopèlan op te leveren; djadja krandjang.

, **mĕtabug,** grof of minachtend in pl. v. mĕtanĕm v. d. pandé bangké maŏng; **mati mĕtabug,** *overstort* door den val v. e. rivier (tangkid) of neêrstortende aarde (tanah ĕmbid).

, **nĕbag** (marñna), *vermoeden?, gissen, valschelijk betichten* (lamp. ngarĕbak; z. tjĕta); **saking tĕtĕbagan,** *naar gissing, radenderwijs.*

, **nĕbĕg,** K. A., nambah, *met een* tambah *bewerken;* **tĕbĕg tanah turuhin jèh,** bld., in pl. v. luluh; b. v.; **bagus ngiwasin ratih tĕbĕg tanah turuh jèh tĕka luluh,** Njalig, bl. 7.

, *de knobbelachtige kleine bult* aan de zool v. e. kip; zou vaak 't geval zijn, als de kippen op blatung treden (z. atak[2]), *opgezwollen voetbal; opgeloopen handpalm,* v. d. voeten *dik en kort, elephantiasis* vooral v. kippen (vgl. mal. tubuk; z. parang en buntu), Tj. Z. 1, 23; **tubug baisé,** v. eenden, die oud worden; **batis tubug katjitjingan,** aanh. onder imbang II en vgl. onder tuñdjuk.

 of **tèbogan,** v. busung *gevlochten korfje* voor offeranden (nasi kuning), zooals op Galungan; de gedaante heeft wel wat v. e. hoed; **sĕga mawadah tèbog,** War. b. 64.

, **dhwastang mina hanèng tasik katubabing kabwang kawantus wanèh,** Hr. Z. 2, 21; **kabwang katubabing,** door een konta, Utt. 41; **tibå katubabing tĕbĕng ja kabubat,** R. 18 Z. 11, 8 (kapantig tan mari ja kalambĕt, bahnya kabinawa).

, **tabang[2],** swara tanpawastu, Sm. Z. 4, 10 (rĕdĕp, gamlan); **Gh.** Z. 36, 7; Sum. Z. 60, 1; T. Z. 5, 108; (tatabuhan): swara tan kawastu, sawang[2] (k.); z. onder ampuhan.

, *prop, kurk* (vgl. jav. tumbĕng: vgl. sĕngsĕng en pĕngpĕng); **tabĕng dada,** *een krachtige bondgenoot;* **nabĕng** (nabing?). *anawing; **tĕgal punika nabĕng dados tjarik** (rauh nanggu); **nabĕng mati twara nglah patjang pasaút** (ngĕpil), Bngk. fr.; **nabĕngin,** *kurken, stoppen, verstoppen,* 't gat v. e. trechter b. v. v. e. stuk kurk; **pĕnabĕng,** *sluitbalk* of wel planken beschot b. v. v. e. stal b. v. om dieren v. elkaâr te houden (sund. tèbèng).

, ilid, een kleed aan den **wand,** als die b. v., waarop de pĕlĕlintangan geschilderd is (z. onder tanang en tabĕng); **nabing,** *anawing, *zich verschuilen* om niet gezien te worden, *ongemerkt naar iemand kijkend* (njĕĕbin); **bas ngĕmèng anturan, brag nabing** v. iemand, die steeds naar de meisjes kijkt: **nabing[2],** z. onder salĕbsĕb.

2°, ter weêrzijde v. d. tlawah.

, jav., **nĕbang,** aanh. **onder** râmâjaña.

I., *dicht* v. e. bevolking b. v. (vgl. jav.); **kadi arus nĕbĕngin lungguh da ngurah; mĕtĕbĕngan di bañtjingah.**

*II., R. 20 Z. 19, 17 (ĕntĕg); 17 Z. 3, 6; 19 Z. 2, 11 (katah, akwèh); 20 Z. 3, 6 (tĕhĕr); **atĕbĕng**, Sm. Z. 9, 2 (ibĕk); **mătĕbĕng kahambĕng**, R. 21 Z. 9, 3 (tan pĕtjat mabĕlbĕl), 5 Z. 7, 9 (tĕkĕs kaĕmpĕl, pamĕbĕté dèning kaĕmpĕl); **tĕbĕnging karja**, djĕbĕng en vgl. djĕdjĕl; **katubabing tĕbĕng**, aanh. onder tubabing; **kanantàku** (jav. text. kanantaku) **dadi tjutjur tĕbĕng padjang lèk**, *zult ge hooren, dat ik een* tjutjur *ben geworden verlangende* (?) *naar*, Br. Z. 15, 17 (tĕga ĕmbok di tadahasihé sdĕk galang sisih; jav. vert. alingan).

, **tubung²**, een gereedschap bij smeden ter beklopping (vgl. tampèl) en bewerking v. ringen of hoepelgelijke heftbanden v. grasmessen enz.; 't bestaat uit een *klein aanbeeld* v. gangsa, waaraan dwars 3 stangen v. versch. dikte bevestigd zijn en hieraan wordt de glang, de ring of de hoepelband gestoken (vgl. tobang²); de dunste tak voor ringen, de dikste voor gĕlang's en de minder dikke voor pripian; **buwah basé nè matubung mawadah wañtji masurat**, Swg. Z. 1, 57, z. kodjong; **nubung**, *ophoogen* met modder een tèmbok, den bovenrand rond makende en zijwaarts eenigzins uitstekende, om te beletten, dat de regen er op blijft liggen; **nubung**, betel *klaar maken;* **pĕnubung**, *modderkap* v. e. tèmbok, die dan nundun pĕnju wordt, ten gevolge waarvan 't regenwater er van afloopt (vgl. onder klipĕs), Tj. A. 35 o.; **tubungan**, *een peperhuisje* v. pisang-bladen met betel er in en als offerande in gebruik (vgl. jav. tuwung); **da njuduk ira** (b.: nira) **ban duũng, niki** (éné) **tubungan sudukang, apanga glis** (makĕgĕlis), **maman mamuputang ira** (nira), Pk.

jav., **tĕtèbèng**, *de rand v. e.* tjĕtjapil (vgl. sund. en mal.); **mĕtĕtèbèng**, tegen verblindend licht *de hand vóór de oogen houden* (lamp. tibing); **anèbèngi wadwa**, v. Garuḍa in de lucht om 't leger te beschutten tegen Indradjit, R. m. Z. 31, 6 (R. K. b.: anawingi).

, **angrĕngĕ swaraning tobong² plang plèng plung plong asrang swaraning pamalon dalañtjang**, Alis² i., vgl. tubung²?

II., **matobong**, Bngli, magĕtĕp.

, sas., kokokan; z. onder bango tongkong en brung.

2°, nm. v. e. streek op Lombok, alwaar de bewoners nog halve heidens zijn, vierende even zeer galungan als lĕbaran en etende apevleesch en andere den Mahom. verbodene zaken.

, eigenn. v. e. pl. Gj.

I., Chin. (thang), buskruit *vaatje, vat* gekuipt, soms op gewone kisten toegepast, *R. 21 Z. 1, 11 (vgl. jav. tahang); **sĕbĕh tang**, ben. v. zekere deugdzame *houtsoort*, vgl. nĕgaran.

II., ontstaan uit verkeerde scheiding van *ta* en *ng*, in pl. v. kang, T. passim b. v. Z. 2, 28; **tang lalĕr**, Z. 5, 25 (i bujung).

III., verk. v. tanggal, vgl. pang.

, bbg., aanspreekwoord tot kleine meisjes, **mai tung**, tot kleine jongens, **mai butuh.**

, verk. v. kĕtèng; **minta** of **nunas tèng**, bedelen bij de haneklopppers v. kinderen en anderen.

2°, vgl. jav., **tasik rĕga satèng**, Us. 191.

I., negatie; **tong taèn**, *nooit, zelfs geen enkele maal;* **tong glĕm, tong mising, bas tong dadian; nong kanggoäng,** *van* iets *geen gebruik maken, verwerpen.*

II., twang, Wtb. III., 17 b.; z. atong.

III., nabootsing v. 't geluid v. d. kĕmong gantung; z. mĕklĕntong.

, z. onder tangah, ***tangatangâ,** R. 4 Z. 1, 19 (iwasin, èlung²ang); **atangatangâ, 82** (tatasang, tjingak); 25 Z. 20, 16 (tj.), 7 Z. 5, 46, W. W. 28 b.

I., jav. (*tanghi); **mĕtangi,** vrn. = bangun (vgl. ungu); ***kaja tinangi,** R. L. Z. 10, 29 (buka pakèling); **mangkin katanghi rintikira,** Kid. Sund. Z. 2, 76; **lara sajan katangi,** Mal. 252, 256, 263; **nanginin,** vrn. = nundun; **nanginin,** *amungu; **nangijang,** vrn. = nangun; vgl. ngĕwangunang; **tangèn,** *spoedig wakker zijn,* op 't eerste gerucht wakker zijn; **ta, arip, ça, rwaning turi, garĕm, lĕnga widjèn, pupuhakĕna, phalanya tangèn,** Us.; **ikang wĕngi ring sarwwa loka, jaikâ** (jèkâ) **patangjan sang wiku ngaranya, ika(ng) patangjan ikang rât kabèh, ja hidĕpnira wĕngi,** Bh. 30 (vert. v. jâ niçâ sarwwabhûtânâm, tasyâm djâgartti sangjamî, jasyâm djagrati bhûtâni, sâ niçâ paçyato munèh).

II., *wungù, Sm. Z. 7, 12, *purperrooi* als de djambu bol, door indigo en indjinvocht, aanh. onder bèn (vgl. de 2 beteekenissen v. 't jav. wungu); **pèrĕmâs katangi** (wungu), Mal. 317; vgl. roṅḋon; **kampuh bau idjo kinatangi,** Was. Z. 3, 76.

2°, zekere boom, T. Z. 2, 2; Ar. Pr. 35 o. (bis); ook als in 't jav., katangi.

, R. 24 Z. 12, 1 (tampĕk, bagunin).

I., sas., ĕmbuh.

II., Smbr., tĕngaha; **atĕngain,** pl. v. atĕngaha.

*III., of tĕngâ, z. tĕngha.

, rĕmĕn, Lamb. Z. 18, 1; vgl. R. 7 Z. 5, 28?; **atĕngĕ',** *geen woord kikken,* Sm. Z. 22, 4 (makubda, umĕnĕng); **atĕngĕ',** aanh. onder patut (vert. v. anumatta), Sum. Z. 37, 7; **mawwantan katĕngĕ',** v. d. donder, Sm. Z. 24, 2 (lĕwihing tan karkasa, z. onder awan); **atĕngwahĕning,** Sum. Z. 46, 7,

, Bjw., piing (lamp., mal. en jav. tĕngik, mal. v. Amb. tangi, sas. lĕngi en ngĕli).

, jav. **satĕngu pinarapitu gungira,** fr. S., aanh. onder limpit; z. tungu.

, **lati kèrang ing tingatingâsĕkar angaruṅa çèsaning wukir,** Sm. Z. 2, 14. rangga, *gangsal; **2° zekere boom** (sa. api²); 3° eigenn. v. e. plaats, ten **O.** v. tj-

luk ambawang, Dj. Pr., waar 't vermeld wordt naast Karang rata, Tjĕluk ambawang en Brongbong; **tinga² gunung djĕmbrana** (d. i. sĕpang), **dapdap di bañdjar bawang** (ten N. v. d. tukad mungga), **dong rĕringa mĕtjĕbur kĕma, pĕmadat gĕdé suba tawang** (paju dadi sĕpangan), tot eene vrouw.

[Balinese script], tĕngĕh.

[Balinese script] I., **nunga**, ndĕngokin; **mĕtungaän**, *aanzien*; **tĕpuk mĕtungaän mowa, mĕtañdjung bais tra mĕtjapatan.**

II., z. onder tungha.

[Balinese script], *roode kippeluis*, volgens anderen alleen in 't bosch; zit gaarne aan de genitalia v. naakt-loopende knapen (mal. tungaw, vgl. bat. tungo, sund. tongo, ib. tungaw, tag. tongaw; z. *tĕngu en kĕningo en vgl. tuma).

[Balinese script] I., **tèngé²**, soort v. kleine vleermuis, verondersteld zeer vele oogen te hebben, waarvan 't getal van dat der maand zou afhangen; zeker spook?; **buka tèngé²**, v. iemand, wien 't vuil overal afloopt (Tjp. om 't rijm, tuwi warnané kadi totongo); **tèngé² salon**, z. tangis alon.

II., (?), **tèngé²ina ban adĕng.**

[Balinese script], z. onder tèngé.

[Balinese script], z. tangå; **tidong bangun tangah iityang**, bij 't zien v. 't lijk v. G. Wajahan's vrouw, **né ngĕdjuk ngolasang ati, tong dadi baänja nangah, sĕdĕg nja(j a) lantas masaüt, aduh apa kĕman maman, sajang san gobané mati, tong dadi baänja njuduk**, Ls.; **matangah**, *elkaar in 't gezicht zien*, v. die elkaâr *ontzien*, ieder teruggaande als zij elkaâr tegenkomen, *mungup, *tuminghal, *tumĕngha, *mulat, R. 3 Z. 2, 3; **musuhé lilih twara da bani matangah**, Br. K. (Z. 15, 28), *tumon; **mĕtangah lijat**, *elkander in 't gezicht krijgen*; **bani ja mĕtangah tĕkèn i anu**, *durft hij Dinges aan?*; **norana matangah**, *taja dumĕlĕ'; **rĕp mangringkul tongada bani matangah mrasa gunung ĕmbid ngarĕdĕg nĕkajang mamorod** (?) **asing dèsa pakurèjak nunas urip ngaturang kantah sampun katjoran sami**, U. Gj. 50; **manangah**, *mulat (mad. adanga?); **nangah**, ngiwasin, aanh. onder galigas; **nangah galang**, z. onder galang; **norana matangah ring i bodjog wadwané**, *tan lagèng kapibala; **pĕtangah**, *een schuitvormig bakje v. bladeren* gemaakt, waarin sirih en bloemen voor offeranden; op d. onderrand v. e. dak op Galungan met andere offeranden geplaatst, terwijl onderaan een lamak afhangt.

[Balinese script], **twara tangĕh**, tkèn baja, aanh. onder rĕt; **katangĕhan**, *bekend raken, uitlekken* v. e. liefdehandel b. v., B. Z. 72, 14 vert.

[Balinese script], jav. (*tanghèh), B. Z. 49, 1 (dawa); ook tan-ngèh, W. Z. 13, 10, B. Z. 22, 1; **tangèh tan matya iki**, *'t zal lang duren, voor deze sterft* (lamp. tangih), T. b. Z. 4, 89 (bis), B. Z. 4, 15, (djambat, dawa); **tangèh pamuktyané iku**, *de regeering v. d. vorst zal lang zijn*, Hadji D. 14; **tanghèh jan tjaritan**, B. Z. 49, 1 (dawa jan utja-

pang, vgl. onder kathâ); **wjâwahâra tanghèh huwusa**, War.; w. **tangè(h) pgata** ald.

, *pakènan, *awalagna, *madhja, *madhjama, *panĕpi (z. wilagna), B. Z. 84, 4 (anta), vgl. onder parihĕnĕng; *'t midden* (sas. tĕngaq, mal., jav. en bat.); *de binnenlandsche staten*, Tabanan, Mĕngwi en Gjanjar; **di tĕngah pasihé**, *op zee*; **manĕngah**, *middelmatig*, niet groot en niet klein; **atĕngaha**, z. tĕnga; **ngatĕngahang**, *anabrang, *naar 't midden toe; invreten* v. e. wonde, *naar binnen slaan* v. e. kwaal, b. v. v. d. pokken (vgl. njadjah); in een bosch *binnendringen, uitstellen*; **ngatĕngahang anak mutang.**

II., **karwa tĕngah lèk**, $1^1/_2$ *maand*, Wtb.; **tan satĕngah rûpanikang jakśabalaçèśa**, Utt. 28; **tĕngah ngwé**, *tumiling; **tĕngah ari**, z. onder tĕpĕt en vgl. tĕngai en tĕngari; **mintĕngahin wajahé**, v. e. vrucht, die bĕngah is; **mingtĕngahin**, *naar binnen* of *naar 't midden*, v. d. rijst op 't vuur, v. e. leeftijd, waarop men 2 à 3 kinderen heeft en minder hitsig is; *half verzadigd*, op de helft v. zijn maaltijd zijn (vgl. jav. mĕntĕngah, met de bet. manĕngah, Pandji raras, z. Anbija, hds. 316; zoodat er een mingtĕngah moet geweest zijn, naar analogie v. mingḍuhur en mingsor); **nĕngah**, volgt op wajan als eigenn. naar d. ouderdom ten opzichte van zijne broeders of zusters (madé); **nĕngah tuûh**, *v. middelbaren leeftijd*; **bagus dijarsa, wĕnang ja dośa pingkalih, dosanja sèpan tĕdun, wĕnang dosa pitung atus, kotjap di awig²é, baûn sijapnjané anggun, djĕrih masi katĕngahang, ogjanjané dosa domas, apang djani djuwa ja manaûr, jèn lĕbihan dina, nikĕl dadi tĕlung tali, bagus dijarśa naûr dosa pitung bangsit satus**, Bgd.; **anĕngahèng wjati**, v. d. zon op middag, T. Z. 1, 55; **sĕḍĕngé baskara nĕngah**, Jsp., x. (Jsp. j. kalaning b. nĕbah. sas. Jsp. sĕḍĕng nalika tĕngangja); **rangga nĕngah**, Mal. 319 bis; **tinĕngahan**, B. Z. 49. 13 (katjĕlĕpin, kasusup); **kori patĕngahan**, *binnenpoort?*; **kapatĕngahan**, B. Z. 87. 6 (pada mangamuk); Sm. Z. 13, 6 (wantĕn samadènja); ***amatĕngah ing nabhastala.** B. Z. 2, 3 (ri pantaraning gagana, wantĕn, satĕngah ing awang²).

, *tingi, boom, welks roodachtige bast fijngemaakt, bij de lontar-bladeren gekookt wordt, om ze tegen de sèksèk te bewaren of om te kleuren (bruguiera parviflora. afb. Rumph. III pl. 68), K. A., uit 't jav. tingi, 'tgeen ook in 't mal. v. Bndjm. gebezigd wordt (mal. tĕngar, tag. en bc. tangál, bis. tongóg, mad. tĕngi, mak. tangereq, bg. tăngereq?); **nĕngèhin**, netten b. v. *kleuren*, ook met bako-boombast.

 en pungil, sbr., *vast* v. d. slaap, **tĕnguh pulĕsané.**

, *stijf* v. d. nek; vgl. kingĕh.

, z. onder tangi.

 of **tĕnghâ**, jav. (tĕnga), Br. Z. 19. 1, bis (tangra en tĕngaā, iloc. tangad, tag. tanga, *de hals uitstrekken om naar iets te zien*; z. tangah en tungadah); **tumĕnghâ**, W. Z. 8.

11 (nungadah), R. 1 Z. 1, 17 (njungèngèt), B. Z. 78, 27 (matangah, nungadah); **tuměngha**, z. onder wěngå; **tuměngatěnga**, *naar boven zien*, T. b. Z. 4, 99; **tuměnghatěnghå ring** d. maan, R. 16 Z. 11, 9 (nungadah nglingling, ndulèngèk ja ngiwasin; Bjw. iděp tuměngèng tawang v. spitse oogharen, jav. Lk, en W. R. 117, tuměnggèng t.; iděp děkung tuměnggèng ing tawang, Men. III 190, M. II, 130, Anb. 197; Crawford, Hist. of the Ind. Arch. II p. 22, iděp; tumèngèng rawit in pl. waarvan te lezen rawi of langit; de fout rawit in pl. v. rawi ook in Anb., 197 en vaak in bal., vooral Mahom. geschriften, vgl. jav. Wdb. onder těnggi; aangaande de *g* in pl. van een vroegere *h*, z. onder anjang, njungkab tuũng en njanglěg); **tiněnghatěnghå**, W. Z. 34, 8 (manawangtawang, anawang², lěngaklěngok); **ngkåtån katěnghån kahiring ja kånděg**, v. e. wagen *ondersteboven vallen, en dan op zijde*, B. Z. 45, 18 (ditu kagjat nggiring ika kantěp, ika tan awanan manjamping ja manděg).

, *punt* v. d. staart, Hadji D. 5; **tunghaning atjala**, Ar. Z. 20, 20; Z. 22, 3; **tunghaning tunwan**, Kam. 24, 14, 14, v. e. bosch; **tunghåning parangan**, Anj. Z. 1, 3 (grang²ning karang), B. Z. 4, 7 (tungtung), Z. 3, 37, W. Z. 1, 15, v. e. grot, Z. 5, 3 (arěpan djaba); **tunganing lidah**, *djihwågra.

, těngah en ái, *middag, noon*, *hawan, T. Z. 5, 85 (sas. těngari, dat ook v. d. maan gezegd wordt en dus = djěgdjěg is, vgl. aanh. onder urěp, těngangé en rěnggang, tag. tanghali; vgl. djěgdjěg en onder těpět), *awan; **těngahian**, *later op den dag* vóór 12 uur v. d. tijd, die naar den middag loopt, zoodat 't in 't algemeen *later op den dag* beteekend, maar het wordt ook op zeer vroege uren toegepast, zoodat 6 uur in tegenst. v. 5 uur ook těngaian mag genoemd worden.

, z. tangèh.

, **tanghiran**, O. (aanh. onder rådjawidhi, singhiran).

I., *jav. (tigas); **tuminghas tańdågra sang ardjuna ring niçitåstra**, Wir. 59; Bh. 70; **aninghas**, B. Z. 8, 5 (mamunggal, manjěpěg); **tininghas**, R. 20 Z. 15, 2 (kasěmpal); **katinghas**, *afgehouwen* v. 't hoofd, Ar. Z. 4, 13; Z. 59, 7.

II., **tinghasing karang**, Sum. Z. 33, 8; **mělěs humis atůp paras titising èrtali maměduni tinghasing karang**, Kk. Z. 28, 4; **anibani tinghas andug alungid**, B. Z. 7, 18 (nibanin tunggak wjakti tadjěb, něpènin tiing matomès wjakti t.; maněpèn dahating landěp; vgl. tingas en tungas).

, z. onder tingal.

, **katunghapan**, B. Z. 3, 38 (kapěgatan, kasihan); **katunghapaning bapèku**, Sum. Z. 5, 5.

, jav., vrn. = lima (vgl. mal. enz., mad. tanang, vgl. onder danganan), W. Z. 4, 4 (lungajan), Z. 12, 2 (karatala,

asta); **tangan suku**, z. onder hasta; **tangatangan iki sĕmbah rahulun ampu**, Utt. 16; **tangatangan sĕmbah rapujut**, ald 18, Wir. 28; **anangan kâlih**, *met beide handen* iets *aannemen*, T. Z. 1, 45 (vgl. anggangsal zijnde gangsal, lima); **nanganin**, *iets onderteekenen;* **mapatanganan**, *masamparan tangan.

*2°, *de voorpooten* v. e. dier; **saḍpani** (sic.), **nga.**, **ṡad, nga.**, **6, pani, nga.**; **tangan²**, soort v. *spook*, bestaande alleen uit handen, *bhudja; **tatangan**, Stn. (Bjw. èpèk², mĕtu ditya lan rasĕksi, diju danawa, wil åndjå² gili „åndjå² puniku danawa badjang, gĕḍéné sababaji, nanging rupa ditya .... ana kang ditya, bugang² mjang sikil „buta gĕmbung kéwala datanpasirah, sirah kéwala midjil, datan nganggo tĕnggak, tĕnggak² kéwala, baû èpèk² midjil, jav. Br. Z. 43, 3, 4 en 5, vgl. Br. Z. 31, 3, waarvan de mal. vert. is, ada kapala bĕlaka ada jang tijada bĕrkapala ada jang tijada bĕrtangan ada jang tijada bĕrkaki; maka bima pĕrgi saörang dirinja lalu bĕrdjalan mĕnudju hutan kalamĕrta adapon b. bĕrdjalan sĕpĕrti ribut tofan kalang kabut sĕlang tijada ija bĕrapa lamanja maka ija pon sampej lalu bĕrhĕnti sĕkĕtika itu maka sĕgala puhun² bĕsarnja duwa tiga pĕluk lalu di tjabutnja dan bukit jang kĕtjil² habis di tĕndang²nja dan puhun jang kĕtjil habis bĕrtĕrbangan kĕsana kĕmari tijada jang tinggal lagi maka sĕgala binatang pon lari mangusir hutan jang lain pada kĕtika itu maka sĕgala sjeitân iblis lanat, in pl. v. لعنة, hantu alas dan ason² puntijanak laki² dan puntijanak pĕrampuwan dan kukuk bĕluk tjalĕpuk dan longga² hantu awèwèq sakalijannja datĕng mĕngĕrubungi b. maka suwatu pon tijada di pĕrasakĕnnja satĕlah itu maka b. mĕrasa bĕrat tubuhnja itu maka lalu di hĕmpaskan dirinja maka sakalijannja pon habis tĕrpĕlĕnting kĕsana kĕmari maka sĕkalijan pon lari mĕndapĕtkan radjanja dan b. pon sĕbagej mĕngusir sĕgala raksasa danawa dan sĕgala sjeitân hantu alas puntijanak ason² itu kukuk bĕluk tĕtuhu tjulik² kĕtĕkĕk tjĕlĕpuk dawang² dan kĕpala doang masing² dĕngan kalakuwannja itu adapon pada kĕtika itu maharadja sapudjagat tandang alas sĕdang lagi duduk mĕnantikan wadja, dus steeds in pl. v. 't jav. wadya, balanja itu bĕlon datĕng séba padanja, mal. W. 259; di dalĕm hutan itu dĕdĕmitnja bukannja patut sĕgala raksasa rota danawa dan كيجر sagunung² anak²an gĕdénja lain dari pada rupa sjeitân iblis lanat puntijanak ason² hantu alas ada jang kĕpala sadja dan ada jang tangan sadja dan ada jang tubuh sadja dan ada jang kaki sadja dan ada jang kĕlĕpir sadja samuwanja itu lain dari pada

sĕgala binatang buwas² kidjang mandjangan sampi bantèng harimaw matjan badak sĕladang rusa kĕrbow dan sĕgala burung saisi hutan samuwanja itu datĕng mĕngurubungi padaku dan ada lah lagi radjanja di hutan itu bĕrnama sapudjagat, woorden v. B., ald. 265); **tangan, pâduka bhaṭâra lan pâduka bhaṭârî, atangan roro sowang, lĕmbu atangan roro, gĕnĕp,** 6, v. Çiwa en Umâ op een stier zittende, Bs. vgl. onder bungas.

[Balinese script] (?), **ikang angin tanpâtangĕn,** Bh. 28 (vert. v. na çoṡajati mârutah).

[Balinese script] I., vgl. *wangun; **nangun,** *de beenderen v. e. doode uit den grond halen* om ze te verbranden, de begravenen *uitgraven om te verbranden* (nangijang of ngĕwangunang), wordt niet toegepast op aan de pokken overledenen (z. ngabèn, nglungah en onder wawatangan); **nangun pajas,** *zich opschikken;* **nangun pangraös; nangun daja,** aanh. onder kinjuk; **nangun jaça, nangun jadjnja, nangun tapa** (vgl. onder wangun); **nangun umah,** Us. telkens; **nangun balé, nangun bidé,** Ipèn²; **anangun gĕlar,** Dm. passim; **manangun mèru ring kajangan basukih,** Us. Bal.; **katangun** *bloedprijs?* (mal. bangun); **tangunan mangkin,** *maaksel van dezen tijd* v. een kris.

II., zekere vrucht?, **indjin atak, tangun mwang wwawwahan,** O. b., 3 a.

[Balinese script] I., **tĕnganan,** eigenn. v. e. dèsa in K. A., waarvan de bewoners v. denzelfden stam zouden zijn als die v. Sĕmbiran; begraven hunne lijken in den nacht, maken op 't begravenismaal v. d. gekookte rijst voorstellingen v. menschelijke ledematen en zouden vroeger menscheneters geweest zijn; houden zich op met 't vervaardigen v. gringsing; zouden vroeger ook de dooden opgegeten hebben, en, evenals de sas. mahom., 't mitu, ngatus of njatus vieren, en een kidang tot god hebben.

II., sas., saka; **tĕngan sopoq,** sakabĕsik.

[Balinese script] I., jav., vrn. = kĕnawan; *goed geschreven* of *luidende* tegenov. kèras; **kala idĕr tngĕn,** War. b. 116; **anĕngĕn sañdjata,** *in gereedheid brengen,* Us. b. 23 en 27; **katĕngĕn en anĕngĕn,** z. onder kidal en astamana; **hana mara wwang nâstika tanpamituhu ri hananing çubhâçubha karmmaphala, umambah sènuhutakĕn sanghjang âgama, jadyapin asĕgĕha ja ri kita tuwi, dohana djuga ja, hajwa kita tĕngĕn irija** (vert. v. wâmatah kuru), **apa tan hana pahinya lâwan angin adrĕs ri pinggiring lwah, rûpaning basamânub anibakĕna, hanan kadi lĕbu mlĕk rûpaning nijata malitanamala,** tut. 16; ***pitĕngĕning kawi matya langĕ',** Anj. Z. 23 6 (pitutur); **tĕngĕnan,** *de rechterhand,* z. onder dakṡina 3°), *de ontklinkerde medeklinker* rechts geplaatst; **ring tĕngĕnan,** *aan de rechterkant,* O. k.; **i tĕngĕnan,** *rechts;* O. (z. onder dakṡinangguṡṭa); **matĕngĕnan,** *eindigen op een medeklinker,* b. v. **matĕngĕnan ka,** 't woord *eindigt op een k* (lamp. nĕngon, een medeklinker *ontklinkeren* door middel v. d. panĕngon; vgl. adĕg²).

II., ***tĕngĕ'n,** *de gesteldheid?* v. haar gemoed, R. 23 Z. 17, 5, Z. 12, 32 (patut).

III., Ar., soort tĕkĕs of om 't hoofd gedragen band.

I. (jatna), *voorzichtig* (batav.; mak. tangarăq), *jatna; **dahating tangan**, *sa-prajatna.

II., aanh. onder makudur; **sang arjja tangar**, aanh. onder dharmmâdhjaksa; **katangaran** (vgl. katanggaran), O.

, **tanguran** of tangguran?, *weêrgalm, echo* (Bjw., andulan, waarmeê vgl. jav. ngandulandul; mak. tángorŏq); ook in pl. v. badjra; **mĕtangur**, *weêrkaatst worden* v. geluid (matangguran, *maprati (dwani?)); **lah kita tjarakauinghulun tabuhana tanguran dèn aglis lamakané aglis prapta wadwaninghulun**, Us. b. 24 vlgd. (vgl. onder tĕngĕr); **nĕpak tanguran**, Kr.; **makulkulan paradjani, kulkul bulus ngatampalan, sikĕpé ngĕbĕkin rurung**, Wrtn.; vgl. onder asuh.

, **saka tĕngĕr itjal**, *zoodra gemerkt wordt*, dat verloren waren (die goederen); **anĕngĕr**, W. Z. 32, 2 (ngantĕnang, nalĕktĕk, ngatonang); **kadyanĕngĕr asah'an**, W. Z. 32, 2 (lwir ngatonang sasangihan, kadi ngantĕnang, sakśat nalĕktĕk); ***tinĕngĕr**, *herkend*, Ar. 13 o.; **katĕngĕr**, *kinawruhan; **katĕngĕr ban**, *te weten gekomen door*, ***katĕngĕr**, z. katjirian en katjihnan; **katĕngĕr**, *katon; **pĕsu munjiné tka kras apang da katĕngĕran takuté**, R. vert. 61 o.; **katĕngĕr**, B. Z. 18, 7; Sum. Z. 29, 19 (vgl. onder pañdji); **tĕngran** (jav. text kètu), Br. Z. 29, 19 (tunggul), *tañda; **tĕngran**, Br. Z. 29, 19 (panglinggan, tunggul; z. onder kètu); 2°, z. onder prabawa; **tĕngĕran** in de Am. telkens in pl. v. tĕngara, b. v. **tinabuh kĕndang tĕngĕran; tĕngĕran muni**, Mw.; **amasangi tĕngĕran**, Hadji D. 40, 43, 44; **sapa anĕpak tĕngĕran** (b.: anĕmbang pangarah, c.: tangara), Bs. bl. (waar vroeger anabuh gĕndongan, vgl. onder tangur); **ambalik tĕngĕran** v. d. overwonnenen, Kid. Sund. Z. 2, 211 (vgl. onder dhwadja); **anggarap tĕngĕrau** v. e. vorst in groote droefheid, Was. Z. 6, 51; **patĕngĕran** en **tĕngĕran**, *haran; **patĕngĕran wulan kapangan, surjjagraha**, br., waarin om een almanak verzocht wordt; **panĕngĕran**, z. onder pasèngan en sangara.

I., **tingaré singar**.

II., jav., **aningar**, z. aanh. onder tambalang; **wwang aningar**, supanâda (?), moghanarsa (?).

, jav. *titir; en ook tĕnggara (z. trĕnggara); **tĕngara wus tinabuh**, bij het gereedmaken v. e. expeditie, om de onderdanen bij elkaâr te krijgen, Mal. 86, vgl. onder tĕngĕran; **matĕngara**, *een teeken geven*, b. v. een kuch, om aan te duiden, dat men in iemands woning pas is binnengekomen ter waarschuwing v. d. eigenaar.

, z. onder tĕngai; **tĕngarin djĕlo**, sas., kalagangsa.

, jav., zekere zeevisch zonder schubben en voor den vorst; de geschubde soort, tjĕkalan, waarmeê 't vaak verward wordt (tag. tanigi; vgl. tĕnggiri), Wt. 57 o., aanh. onder bandĕng (v. Djmbr. lĕmadiug ulamé uson tĕngiri (wus dèn takiri), pi-

ring mas (ring limas) **ulamé sawung,** Stn., b. b. Z. 1.; **kakja těngiri,** z. onder tapak.

, z. onder tělědu.

, zekere zeevisch?, aanh. onder mundung.

, vrn. = django of djodjo.

, z. onder těngah; **batěngaq,** ngatěngahang.

, s., **tangkasâjaka,** Bh. 68, 66 (elders kangkas).

, vert. v. mañdjari, Sw. 9 (mal. tangkej).

, sas., tunas.

(?), z. sěngkě.

(?), **paningkaän,** *een soort vorm* (vgl. pěnjangkaän), zijnde een steen met gleuven, waarin de gělang's worden vervaardigd.

, verk. v. kaiungka?, R. 23 Z. 8, 21 (lětuh, djělé), **nindé çâstra samâdhi joga djapa tungka tanunika pininda çûnyatâ,** Nts. Z. 4, 9 (lětuh iděpnjané těngguhanga swargga).

II., **manungka,** aanh. onder sa, waar het iemand *ondersteunen* op een glibberigen weg moet beteekenen.

, **batungka,** sas., mětětěh, v. e. deur, waartegen iets v. binnen geplaatst is, om 't van buiten open maken te bemoeielijken (d. Dtd. batungkah); ook batula; **nungka** (b.: muka, c.: nungkal) **djělanan,** aanh. onder gěmah, tegen een deur iets *stooten* 't zij om te openen of te sluiten; **anungka lawang asru, apan wus inginěb sampun,** Mw.

(?), **tětungkuin,** *gepeild* v. d. diepte v. e. water?, z. djudjugin.

, bug. of mak. (chin. těngko); **nèngko,** z. onder tjandu (vgl. mal. en kutejsch); **tain tèngko,** z. onder lublub.

of tungka, sas., *kruithoren*, ook v. eigen maaksel (lamp. tungkah, *horen*), vgl. tangkah en z. korna.

, naast èpo, mak. (z. Matthes Mak. Wdb. onder tongkoq[1]); **nongko,** een dansmeid, publieke, na met haar gedanst te hebben, ter zijde v. d. „balzaal" of de plaats, waar 't dansen geschiedt, *kussen en streelen;* **djogèd tongkoan,** *publieke dansmeid,* die *come-at-itable* is (vgl. onder ibing); gěgudèn.

, *de borst* (dada); **sabuk di tangkahang,** blbd., in pl. v. antěng²in; vgl. *tangkar.

, *driehoekig gevouwen klapperblad als bakje* voor katjang tanah enz., en vast gestoken met sěmat's; voor offeranden enz., *een schoteltje,* ook v. ron, kleiner dan de tjělěkontong, aanh. onder kowèh; **njuh ahungkul ilěin tangkih** (kuping), *'t hoofd* (raadsel).

, *salah, swabhâwa en pratingkah, *lwir, B. Z. 13, 8 (t., kadi ring); z. onder ratjana, Bh. 63; **tingkahnjané maměntang,** *patitisnyamatitis; **tityang nguninga tingkah tityangé mati ngiring i dèwa,** ik zal hem *kennis geven, dat ik met u zal sterven,* R. 16 Z. 7, 2 vert. R. 5 Z. 5, 16 en 17 (tingkahé masusupan, bané masu-

supan); **tingkahing tjaṅḍala**, *mlètjtjha swabhâwa; **atingkah**, Br. Z. 39, 1; **atingkah kuta**, Z. 9, 13 (anaku k.); **glis tingkahnjané madjalan**, *çighra lampahé lumaris; **kpang mĕlah njai matingkah** (tot een dochter, om zich bij haar man goed te gedragen) **da buka baänė djumah** (doe niet zooals bij ons), Tjrk., ook als hulpw. met de beteek. v. ban; **atitingkah** *alles in orde brengen* voor een gast in 't voor hem bestemde verblijf, Ww. Z. 1, 51; **tiningkahira ring papan**, Br. Z. 38, 15; **tiningkah angrèk wulan** v. e. sumpang mas, Ww. Z. 1, 81; **kadi tanahnyaningkahi**, Z. 39, 6 (polahnya lwir tanah garung); **ningkahang bĕndé**, *adan bâhiri; **patingkah** (jav. hds. paningkah) **ning hjang**, Br. Z. 51, 3 (pĕnitah, pattarjja); **pratingkah**, B. Z. 23, 13 (tingkah); aanh. onder pijak.

2°, *wijze* v. handelen, zijn enz., *gedrag, gesteldheid;* **salwir tingkahé dudu, wantah djĕlé patjang tĕmonin**, *alle slechtheid zal met wat slecht is gestraft worden*, T. bg. Z. 4, 14; **sampun bĕtjik tingkah i titih kasih ring i tuma**, *reeds was de vriendschap v. hen beiden beklonken*, aanh. onder sobaja; de priester dien ik raadpleegde, zeide, **né djani salinin tingkah, ĕnto kutang sakalané, tapa bratané pagĕhang**, *verander nu van wijze v. doen, verwerp de aardsche genoegens* en *geef u bestendig over aan boetedoening en 't vasten*, ald. 112; **lali² tingkahipun, manganggo tjara pandita „makĕtu maganitri, masampĕt raris mamona, di sisin tlagané bĕngong, sangĕt baännja nggawènang, tingkahé ngalih tjidra, maprih mangdènja kagugu, dèwèké manjaluk darma**, T. bg. Z. 3, 107 en vlgd., aanh. onder somjah; vgl. pratingkah; **irika tityang matingkah**, als de vorst reeds goed in slaap is, dan eerst *ga ik aan 't werk*, T. bg. Z. 3. 102; **matingkah tjara pandita**, *zich gedragen als een priester*, ald. 109.

[Balinese script], O. b., tingkir, ben. v. d. kĕmiriboom en -noot (waarvan de afb. bij Marsden. History of Sumatra, onder den naam v. kamiling, bij Rumph. niet goed afgebeeld; z. lĕkong, djirĕt en djĕntung); de gebrande noot wegens de olieachtigheid tegen barsten in de eelt v. d. voetzool met vrucht aangewend; **tingkih mĕtunu**, om 't met de pĕngutik geschrevene zwart te maken (vgl. onder saja); **buka sĕmal mongpong tingkih**, v e. grooten man met een kleine vrouw; v. iemand, die lang zijnde, zich als een eekhoren moet krommen om iets te doen; **bulu tingkih**, v. e. kip geteekend als de srawah; z. onder kĕmèri; **i mata kulit tingkih**, v. iemand, die ongezeggelijk of onvatbaar voor vermaningen is; **nah indajang tĕgarin mai ké lĕmpag, i mata kulit tingkih, pongahé manulang, twara taü ring awak, palan sitsit pasurinting, twah nani dĕgag, bas twara ngidĕp munji**, zegt de tjurik tot Botoh rara, die boos werd toen de tj. hem vermaande. Tj. b. Z. 1, 8; **ningkihin**, een lontar schrift *met* tingkih *inwrijven* (z. onder sipat); **apanga krik tingkih**, dat niet één der ten strijde opgeroepenen achterblijve (vgl. onder titih en kloh); **idjo kĕdapan tingkih**, *wit maar erg gespikkeld.*

, z. onder tungka.

, Kl. en K. A., korna?, z. tongka.

, sbr., tangkak, *rĕhak, *kwalster, uitgespogen slijm;* z. trijak en kaäk (mad. kĕrak, *fluim, snot, slijm,* ngadj. takahak); soms saamgetrokken in tĕngkak, v. daar nĕngkakang gĕtih, *bloed opgeven.*

, *hemmen* (batav. id. en tĕkèhèm, sas. bakrèm, mal. bĕdèhèm, mal. v. Kut. tĕngkrèhèm, mad. atĕram; vgl. ngadj. sangèhèm en sund. èhèm, jav. ḍaham, ḍĕhĕm en ḍèhèm, z. onder ḍahĕm).

, jav., B. Z. 80, 36 (iga; sund. *rompgebeente* v. e. dier, mal., R. v. Eijs., *zweeserik*), vgl. tangkah.

, **nangkurin,** *geheel aan 't einde zitten of staan* zoo b. v. v. d. mañdjangan sluwang aan 't eene einde en de taksu aan 't andere; **pĕnangkur,** sisi; **di pĕnangkur.**

, kĕlĕng; **atĕngkĕr.**

, z. tingkih.

, z. onder tĕtumbu; vgl. pañtjal.

, z. onder tamburèrètan.

, **tĕngkurungan,** nm. v. e. zeevisch, Bbg. tangkurungan en zoo bij nog klein is muwis (Bjw. tĕngkèrèngan); **alisé tadjĕp malĕnjad, jèn di pasih kadi kèpès tungkurungan,** Lr.

, z. onder takaq.

, z. tĕngkaäk.

, **nangkĕk sakité,** *angĕ'lakĕn lara; **katangkĕk,** *mamĕngkĕk; **nangkĕkin tangisé,** *mangĕ'lakĕn tangis; **nangkĕkin ikang sakit,** *tumahĕn tang lara, ook tangkĕt (?), nangkĕt sakit ida, *mĕgĕng laranira; vgl. tangkĕng.

, sas., djantuk.

I., **tĕtĕngkak,** sas., tĕkĕs, sĕsĕĕt; vgl. onder tjawat.

II., z. onder tĕngkaäk.

, **tingkik***, R. 23 Z. 12, 16 (i tatèngkèk).

I. (vgl. ĕmbuh), *incompleet;* **tungkak warèng,** zekere boom; **nungkak lĕngisé,** v. e. kom, waarin geen olie genoeg is, *te weinig bevatten* v. e. regel schrijft, waaraan een brok ontbreekt, v. e. geschrift, tegenov. pĕpĕk (vgl. njangkwak), *onvolledig* v. e. taal als 't sas., dat de *k* als sluiter opslokt?; ook nungkah (v. e. vertelling *zonder waarschijnlijken afloop*); **nungkakang,** njisajang?, iets nog niet geheel afgewerkt hebben?; **tungkakan,** *wat overgebleven is* v. e. zeker getal (tungkakana aŭkud, v. e. overgebleven broeder b. v.); *afstammeling.*

II., jav. (vgl. mal. tongkak); ***manungkak,** R. 18 Z. 11, 5 (nalĕdjĕk).

, **nungkuk,** nungkruk, nguntuk, njongkok; **apa tungkukin tjai ditu.**

, jav. (vgl. *tingkik); **tĕtèngkèk,** zekere blauwe vogel met roode en lange bek, die wormen en vischjes eet, nestelt in den grond, maar niet zoo ver er onder als de

kĕpirpir (batav. tĕtèngkèk, samopatis sancha, Vorderman); **tĕtèngkèk**, T. b. Z. 2, 4; **tĕtèngkèk ularan**, zekere kaalkoppige bucerossoort.

, sas., sangkil.

, **tĕtongkok**, *voetstuk* v. e. lamp (mad. tèngku), als rijmwoord aangevende bongkok; z. tunggwang, sangglok en tjangkokan.

, *meer of min ondiepe plaatsen*, een koraalrif, waar men visch vangt (Bjw. takad, jav. klabar; sas. takĕt, *zandbank* en ieder andere ondiepte), *ontbloot* v. d. bodem bij 't afloopen v. 't zeewater bij eb (z. aăd), *ondiep* (vgl. dèkèn); **nangkad**, *ebben* v. d. zee (bij Raffl., wdl. jèh nangkad, ایر ڠکد).

I., **nangkidang**, *opbergen* b. v. voorgezette spijzen, 't geen bij een wajang behoort enz. (vgl. ninggĕnang); **anangkidnangkid** v. iemand, die vertrekt, *'t een of ander inpakken of opruimen?*, Tjp.; vgl. angkid.

II., *steilte* als een oever, rots enz.; **nangkid**, *op een steilte* of *op den rand v. e. ravijn gelegen zijn;* (ka)**tĕpuk kubu di alas, di pabjanan sada nangkid** (ilid), Btr. 237, z. njampian en abing.

2°, nm. v. e. dèsa alwaar een tempel, waarheen sommigen gaan offeren? (karang simpĕn).

, *een stok, staf* (tĕkĕn; mal. tungkat, bat. tukkot, lamp. tungkoq); **mĕtungkĕd bangkjang**, *met de handen in de zijde;* **nungkĕdang tumbak**, ∗atĕkĕn galah; **nungkĕdang**, *op de treeft zetten* een pot z. onder tunggu).

, **muni tangkatangkat âtĕrĕh dhwaninika karĕngĕ' saké jawa**, van muziek. Sum. Z. 57, 3.

I., sas., adjak, vgl. onder dĕngan. II., z. tangkĕk.

, mal., naast tjungkat en tĕtĕkĕn v. Musa's *staf*, mah. fr., c. (Men VI 319 bis, maar 308, tjis, l. M. II 17, jav. djungkat).

, **nĕngkĕtok**, z. onder kĕtĕkok.

, **rasa tangkas**, fr. s., eigenn. v. e. pl. z. onder bintjuluk; **gusti tangkas**, klasse v. lieden, v. d. Dèwa Agung en een sudra vrouw afstammende?, onder de pasĕk (vgl. dangka).

, **tangkĕs** (tingkĕs?) **nikang udjar**, *in 't kort, om kort te gaan?*, Bh. 63.; **sang çûra sâdhu dharakèng lara tan wikalpa, ngkâne swarâdjya djuga niçtjala tan hanolah, samjâdjnjanottama hanung pinakâtmarâkṣa, tangkĕsnikang malamalina wiçirnna dènya, bjaktâ katĕmwa rusiting paramâdiguhja**, Rm. Z. 13, en 9.

I., **sura matangkis**, dapdap door aan dadap met de bet. v. schild te denken; **wading sura matangkis**, Us. 360; **èmbong sura matangkis**, ald. 364; **bĕtjat matangkis**, witjitra aramping; **patangkisisng kalé**, *'t tegen elkaâr kletteren v. d. enkelringen*, Sut. Z. 45. 9 (pagalik); **patangkisi giringsing inghulu angantya ri lĕngĕngi kirĭñtjinging banju**

Sm. Z. 7, 17; **lwir tjurigatangkis** (b.: kèngis), v. opgetrokkene wenkbrauwen, Ar. Pr. 37, z. pangkis.

2°, jav., zelden h. v. tĕmbung (vgl. mal.), **tinangkisan**, *linĕsan; z. takis.

II., *takis, *voorwendsel*, vaker in gebruik dan talar (**anggonnja tangkis mĕmunji**); vgl. onder klid; **puruhé anggon nangkisin**, zij ging naar bed en *wendde voor met* puruh *geplaagd te zijn*, Wrtn.; **nangkisin** (kajun anaké agung), een bevel *vooreerst niet uitvoeren*, wegens de een of de andere belemmering uitstel vragende; z. onder tanggul.

[Balinese], **kadi tatĕngkĕsan i matjan, awaknjané pada sitĕng***, vrije vert. v. *mongsil mèngsĕl pawakanyåkralakral, R. 7 Z. 4, 3.

[Balinese] I., *compact, bondig* b. v. v. e. bos brandhout zoo goed gebonden, dat 't vervoer niet moeielijk is, tegenov. v. brĕngga (vgl. jav. ringkĕs, terwijl tingkĕs aldaar als kawi opgegeven wordt; vgl. tangkil en gampil); *stevig gebouwd*, zonder buik (z. onder bulusan en vgl. singsĕt 3°); **tingkĕs gati tĕka abĕté masila; ningkĕsang**, *verkleinen* zijn eigendom of wel zichzelf, zooals wanneer men uit nederigheid tjĕtjanggahan bezigt; **ningkĕsang awak** (ngandapang dèwèk), *zich veranderen;* vgl. talikĕs.

2°, **ningkĕs**, Bjw., mĕsĕl; **satingkĕs**, apĕsĕl b. v. v. brandhout.

II., aanh. onder râdjawidhi.

[Balinese] I., wihang, *verschillen* v. bewegingen, v. bladzijden in een boek, die niet met elkaär in verband staan; **jan né djani tungkas**, mangké jan awja(ha)ra tukar, T. Z. 5, 129; **pada tungkas paripakṡané; matungkas**, h. v. matilas, *matjĕngil; **sami djrih nungkas**, *pada mawĕdi kumĕ'l; **manggala nungkas munggwing pangraōs**, v. den leider v. e. opstand; **nungkas nulud**, *anuwal anuwul; **manungkas**, *mananggul; **nungkasin**, *langghana, *angalangi, *awamanéng enz.; **tosing ada dadi kahjuné tungkasin**, *tan wĕnang winadakèng kahjun; **nungkasang**, aanh. onder ila; **patungkas**, *patakis, ***pitungkas**, Hw. Z. 15, 9.

II., jav., aanh. onder lotjita.

[Balinese], z. onder bligo.

[Balinese] of tĕngkowah, sas., krĕkwak.

[Balinese], R. 23 Z. 12, 15 (i krĕkwak, z. tĕngkuwah).

[Balinese], poh (sund. *boom*), **anĕdĕng ring wana tĕki sarwa phala durjjan lan manggiṡta (ta)ngkal poh samâglar ing kuti**, Ww. Z. 1, 7 (zoodat het even goed een andere boom-*vrucht* kan beteekenen.)

[Balinese] I., jav., zekere *slingerplant*, aanh. onder kĕdĕlé; **lata tangkil**, T. Z. 4, 62 (bun kalot); **atangkil**, Br. Z. 20, 23 (maĕbun), aanh. onder walû, W. Z. 2, 1 (bun kalot, z. jav. R. 448 *jav., mliñdjo, z. mĕniñdjo, dus als in de bovenlanden v. Batavia, vgl. sund.); **tangkilan**, z. onder kapundung.

II., jav., in pl. v. panangkilan, Ww. b. Z. 3; 121 (Z. 1, 45, 63, tangkilan); **manguntur tangkil**, Br. Z. 36, 5; **tangkil djĕng**, z. onder djĕng;

para widu sĕdĕng ajwan sang tangkil hjang atjarita, pada gumuju kapûhan sakwèhning widu binisa, hana kawatĕk, udjarnyân gujwawarnna matjarita, uduh 3 âhâhâhâhâhâh bisa dahatĕn, Sum. Z. 113, 4; **matangkil,** R. 22 Z. 4, 24 (m a l u n g g u h); **manangkil,** B. Z. 28, 1 (m a s è w a, m a m ĕ d è k), Z. 37, 9 (m a m a r ĕ k); **manangkil ing bhatâra bhrahma,** Bh. 60 (vert. v. p i t â m a h a m u p â s è d u h); **kadi rûpaning watĕk hjang kabèh, sumèwita bhatâra pradjâpati, mangkanâta sang korawa pâṇdawa, an padânangkil ing bhagawân bhîsma,** Bh. 88 (vert. v. u p a s t a t h u r m m a h â t m â n a m p a d j â p a t i m i w â m a r â h); **tinangkil,** B. Z. 78, 37 (p i n a r ĕ k), **kañtjan djuru tangkilé** en **kañtjan tangkilané,** * w a t ĕ k s è w a k a; **katangkil,** v. e. vorst, die zit om audientie te geven; **nangkilin,** *bij* een voornaam persoon *zijn opwachting maken;* **pinatangkilakĕn dèning mantri mwang ratu samanta,** Utt. 63, 90; **sĕdĕng pinatangkilakĕn bhatâra brahma,** *terwijl* de goden enz. hunne opwachting *bij B. maakten,* Bh. 60, Wir. 9; **padahi satangkilan,** aanh. onder g o s a l i (a b a r u n g, vgl. onder t a n g k ĕ b); **panangkilan,** * s a b h â.

III., g a m p i l; * **çarîra gĕ'ng atangkil,** O., Mal. 116.

[Javanese script], **tan kĕna tumangkul tan kĕna molah,** v. iemand die van verbazing over de schoonheid v. e. portret uit 't veld geslagen is, Hadji D. 67, 2, Wnt.

[Javanese script], **tĕtangkèl,** sas., k a û, namentlijk voordat de dop verwerkt is tot eet- of drinknap, slechts dienende om tot koolen verbrand te worden of om wierook in te doen (vgl. dj a dj á i); **tangkèl atak,** k a û n t ĕ n d a s.

[Javanese script], z. onder t u n g k a.

[Javanese script] I. jav., **tumungkul,** *zich bukken uit* nederigheid, W. Z. 30, 11 (m a n g u n t u l, n g u n t u k), *neêrhangen* van een tak door de vruchten, aanh. onder t ĕ 'b (vert. van n a m r a. *de oogen neerslaan* om niet te zien, Adip. 60. 69, 84; Anj. Z. 22 (a d o m u k a), R. 11 Z. 5, 2 (nj ĕ ĕ b), * t u m a k u l (vgl. t u k u l); **anungkul,** R. L. Z. 7, 110 (a n g a j u h); **nungkul,** naast n g a j u h, *zich verslagen bekennen* of *onderworpen*, *'t onderspit delven*, Bngkl., * b h a k t i (vgl. n g l u k u); **tinungkulakĕn,** vert. v. a w a n a m r a; **panungkul,** goederen, vrouwen enz. iemand aangeboden ten bewijze van onderwerping, Ww. Z. 1, 4. R. L. 7, 147 (p a n g a d a h; vgl. jav.).

II., **tungkul ala** (?) **lajwaningsun,** Mal. 344; **tungkulikana tjĕngĕl naranâtha,** R. 16 Z. 4. 1 (k a k ĕ b k ĕ b, n a l ĕ k t ĕ k a n g, k a d ĕ l o k a n; **katungkulan,** W. Z. 13, 3, Z. 15, 9 (k o n g k u l a n); Hariç. Z. 4, 1; boven maan, zon en sterren, R. 7 Z. 1, 3 (k a û n g k u l a n); **katungkutungkulan tapwèkang loka tĕkapnira** van den Mahâmèru, Bh. 8 (vert. van l o k â n â w r ĕ t y a t i ś î h a t i); **katungkutungkulan.** Sum. Z. 4, 1 (k a u r d a n a n).

III., **tungkul,** aanh. onder u n d u h u n d u h a n; **tungkul nunun** v. e. vrouw, die zoo aan 't weven is, dat zij op niets anders let: **tungkula,** *terwijl dat* iemand druk bezig was; **katungkul** en **tungkul,** * p i d j ĕ r, *geheel bezig*

gehouden, *steeds* ziek b. v. van honger (vgl. sund. en tiling); *geheel gerust* zonder vermoedens aangaande iemands bedoelingen, *in slaap gewiegd* in dien zin, ook tungkul, Mal. 28 (bis); Hadji D. 82, 50, 67; **tungkul i dukuh nulung umah, kai mlaib nungkulang kajuu**, iemand, een toornige *sussen*; **nungkulang**, *sussen* een weenend kind (vgl. batav. ngungkulin), *paaien* met allerlei beloften, b. v. om van een crediteur ontslagen te zijn (vgl. ugung); **nungkulang manah sĕdih**, *zich troosten*, ook **ngatungkulang**, **katungkulang**, *lipurĕnta; **anungkulakĕn**, iemand *trachten af te houden* van 't geen hem gelast is te doen, Wtb. 177; **katungkulang**, *sus* het (kind) dat het niet schreie, *aturi panalimur, R. L. Z. 10, 25; **pitungkul**, om iemand, die ons in den weg is werkeloos te maken, Dd. 24 b.

, sas., bĕbokong of kèmpol?

, z. onder tjĕkalan.

, tĕngkaäk: **tra nglah tĕngklah** of **tĕngklahan**, *niets hoegenaamd bezitten*; vgl. onder tjĕpèh.

, **katiklar**, Bh. 64.

, **jaja djuga ja tamolah i tingklĕkanira**, hij (Râwana) bleef in *zijn greep?* Utt. 43.

I. (bbg. kaü), *een kokosnoot met den vezelbast er nog aan* als etensbak voor honden; ook van 't hoofd in pl. v. kaü, maar bij het schelden (vgl. kulak; z. tambang); **nĕngkulak anjud**, mènak mĕtjĕbur kadjaba (z. putja).

*II. *tûṅî, saradhi, tûṅa, tûṅîra, nimangka (lees nisangga) *uwa sangga (l.: upâsangga), *pijlkoker*, R. 19 Z. 14, 5, W. Z. 7, 5 (patalangan); iṡudhi, bâṅadhi, Wir. 56 (vgl. jav.); Hw. Z. 40, 8; **tangkulak tan hĕntya hrûnyan pinanahakĕn**, Adip. 114 (vert. v. akṡajjé mahèṡudhi); **tangkulak tanpalwang hrûnya an pinanahakĕn**, ald.; **mĕtangkulak kapanggilèng, ngagĕm panah njĕluk pèngpèng, mangaĕt manjingguk njinguk kĕdĕtina makĕlĕmpèng**, van een spinnende vrouw.

, mal. *tulband* van de arabieren, Jsp. (alwaar de Aub. kuluk heeft, vgl. ald. III); aanh. onder bantal van een tĕngkalung om 't hoofd tulbandsgewijs door vrouwen gedragen (tag. tangkolok, *een breede hoed*, bat. tahuluk, *muts* v. vlechtwerk; tĕngkuluk, *hoofddoek*; ngadj. takolok, *hoofd*, vgl. aanm. bij sumping).

, zeker muziekinstrument v. hout of bamboe (z. gambang); ook tjungklik (z. ald.); **kukur ngambung panggul tingklik mapirada, tungkul ngandrung bakal tidik twara ada** (vgl. onder sandar).

, *omgekeerd* b. v. bali djawa in pl. v. djawa bali, *zwart* in pl. v. *wit*; ook tungkalit.

, **mĕtĕtèngklèk**, *op de kant zitten*, als een aap op een stok; **nèngklèk**, nènggèl, *op 't kantje liggen staan* of *zitten*; **tumuli dané malinggih manèngklèk nĕgak mangwatan**, Lr.

, *omgekeerd* de man in pl. van de vrouw; z. tungkalik.

, een op een bizondere wijs, met schuins naar binnen staande randen, gevouwen pisang-blad, om lekkernijen of weeke vruchten, zooals de srikaja, in te doen; ook tĕmpèlas?; vgl. tlèkas

, sas., slingkad (mad. kalas).

, **nĕngklĕp,** *ergens zich bevinden,* maar als vagebond.

, *omslagdoek* v. vrouwen, *sjaal* (sĕngkuŭb, limut en slèndang), de jav. piñdjung?; z. antĕng.

, **sinikĕp tinangkĕlingakĕn,** Utt. 48 (jav. hds. binandhènapusan t.); vgl. tjangkling.

, **kunang anaknira** (pulaba) **i sang mrĕgamandà, nyang kuwuk, tangkilung** (b.: tinggalung) **luwak, sapi, kubwa, sarabha** (çarabha), **ustra, warak,** Ag. 55, Tjt. 71; **sunu lawan sang mrĕgamandà, mĕtu kuwuk, tinggiling, krĕwag, surabhi, saraba, ustra, wadasiro, sukara, gadarbha.**

I., vgl. jav., lawan, L. Z. 21, 9, v. e. strijd, Z. 19, 9 en 14 (patmu); B. Z. 5, 4, *matĕmu, Adip. 31; Ar. Z. 6, 9, Bh. 59 (vgl. mal. bĕrtangkap); **kĕbah tangkĕp,** z. onder kĕbah; **sèla matangkĕp,** K. b. 7 (z. onder takup en jav. Wdb.; bat. mardáŭp; vgl. onder tjĕpak); **tawang mangké, dungkap ing wot ngalagil, prapta ring banju panglipur, puḍak satĕgal kapungkur, sèla mĕtangkĕp dunungé, alang² tadji sampun, prapta ring babahan hawa, sakwèh atmané pan gardjita,** Stn. 104; **manangkĕpi,** K. 6, 7; **tumangkĕpakĕn wŭk,** Bh. 70; **tangkĕp,** na sĕmuri², Bjw., kĕbah; **patangkĕp,** *titib sapatangkĕping ari; *patandĕging musuh.

II., *houding, voorkomen, wijs v. zich voor te doen,* Bjw. nrĕgak; **tangkĕpé buka anak mènak; mĕtangkĕp** v. die dansen (apang mĕlah tangkĕpé); **kumatangkĕp tĕngah,** *reeds vliegen kunnen* v. jonge vogels; **nangkĕpin,** *naar de* muziek *dansen* of *bochten maken;* **nangkĕpang,** iets *op 't spel zetten,* b. v. zich zelf uitgebrek aan geld.

*III., jav. (waar ook tangkĕp); **gĕḍang satangkĕp,** aanh. onder trabakta, Us., in de aanwijzing der offeranden biju aidjas (Bjw. dwang idjas, **gala satangkĕp,** abungkul of dwang sibak, op elkaår ditangkĕpakĕn).

, jav. (tumpak?, vgl. tlumpak; **nungkap,** iets in d. hoogte *trachten te grijpen;* **nungkap langit** (dungkap?); **nungkap palwa, bahita, tungkap wukir, nungkap² gunung,** v. lieden uit e. land, die tot over d. bergen gaan, om d. kost te zoeken; **nusup wana nungkap wukir,** R. bal. fr.; **bilang nĕgara tinungkap** ('t hds. inungkap, b. anuñtjap, 'tgeen misschien in inuntjap moet veranderd worden), B. U. 846 (men verwacht hier echter tiniñtjap); vgl. aanh. onder brabasang.

, z. nrĕpata en vgl. kdjut. tongkĕdjut en tĕkĕdjut, *verschrikt, ontsteld* (kagjat; ngadj. takĕdjĕt of tangkĕdjĕt. vgl. mad. takĕrdjat, mal. tĕrkĕdjut; vgl

›nder adjah); v. planten enz. die pas verplant .ijn; z. měkěsjab en ngatabtab.

, vgl. kědjing, *opschrikken* b. v. loor iets op eens te voelen.

, v. kajak; **tatungkajak**, *kaěnggak, Br. z. 31, 25 (is alhier kèras); **ıungkajak**, *op d. rug liggen*, tegenov. mě-ingéb (bat. singgalak, tonggalak, sund. :angkarak, lamp. těměgajang, tagěgaq en tamaragang; z. nglajak), *kalěnggak; **nungkajakang**, schildpadden *op d. rug werpen* ›m hen 't weg loopen te beletten.

, sas., njangkruk.

, sas., těkěp, maar v. 't bedekken v. 't gelaat, d. schaamdeelen b. v. (z. kudung); **tungkěm mowa**, blàük, 't diertje voor zijn gelaat e. deksel hebbende.

, K. A., ěnggag.

, *gespleten* v. e. pinang b. v.; **mětingkag**, měmpug; **ningkag**, *halvéren* e. kaas b. v. (vgl. ěnggag); **ningkag**, *open splijten* e. durèn met d. nagels, d. kima met e. blakas, d. bluluk, voor kolek bestemd; **ningkagin** v. e koopvrouw d. pinang, om d. kooper te doen zien, dat d. inhoud goed is; vgl. mintonin; **ningkagang ibana** v. d. kěpah.

, jav., *valnet* op d. drinkplaats v. e. vogel, uit e. schuilhoek door middel v. e. touw neervallende (mad. talkop?, vgl. angkěb, djěbag en satěb); **tangkěb gunung**, **tangkěb ombak**, v. bedolvenen; **atangkěb samir**, Was. z. 3, 71, Hadji D. 677; Mal. 75; mědjaring kědis di těgal, blbd.; **mětangkěb**; **nangkěb**, e. kip vangen door e. van onderen opene kooi met e. steel; e. kuil *bedekken* met bědèg b. v., e. boom door zijn papah's bedekken; visch met e. sugsug; **manangkěb**, O., aanh. onder těpis; Adig. 15; **tangkěba antuk ombaké**; **tinangkěb**, *hiněb; **manangkěbi**, v. deuren, B. Z. 23, 2 (makañtjing, kainěb, maůběl); **katakěban langit** v. e. ongelukkige, wien e. ramp treft (vgl. onder langit); **katangkěban**, door e. kleed, Sm. Z. 24, 4 (sinaputan); **nangkěbang**, *opzetten ter bedekking v. 't hoofd* e. muts b. v., *digt slaan* e. boek zoodat d. geopende bladzijden elkaâr sluiten; **pěnangkěb raäb**, ben. v. potten (pané), op welks onderstuk figuren, en die, omgekeerd op d. daken v. huizen en balé's gezet worden (vgl. pěněkěb něb en duré); **mětangkěban**, *sluiten* v. e. digt vallende satéb;

2°, *blad* v. d. deuren; **kori atangkěb**, *een kant* v. d. deur (z. onder bunga), pintu, Anj., Z. 20, 1, K. 5 (vgl. jav.); **kori dwang tangkěb**, tegenov. gěgěblègan; z. kowadi; **padahi tlung tangkěban**, O. M. (vgl. onder tangkil).

, *omslaan* v. e. schuit; *bij menigte* ergens naar toe als b. v. naar e. pl. waar d. opium goedkooper is dan elders (vgl. lamp. tungkop en bat. tukkap); **lamun pědjah tan urung manggih pěrang, banawin i dèwa satak masa wangdé aningkěbin**, Pts.; **ningkěbi wadwa**, *sumahab bala, R. L. Z. 7, 10) z. tungkěb; **ningkěbang**, iets *omverwerpen*

v. e. **kip**, *omsmijten* d. kawah v. Bhîma (vgl. tèngkob).

I., **satungkĕbing rât**, Wtb. III 7 m. en Nw.; **jadyan satungkĕb rat**, al zoekt men *de geheele wereld door*, zulk een is niet te vinden, aanh. onder kados; **katungkĕb**, vert. v. pratimukhâgata, Kut. (Manu VIII 291), Sum., Z. 38, 2; **katungkĕban katuwwaning karajap lukut**, v. e. vervallen gebouw, Wrt. 17 b. (vgl. onder tangĕb).

II., z. tèngkob.

III., jav., **gagaman anungkĕbi**, Amd. b., **balanė anungkĕbi**, ald. vgl. onder tingkĕb.

, W. Z. 29, 7 (raăb); L. Z. 2, 9, vgl. tjungkub.

, *omvallen* (*atog of katog); ook tungkĕb, z. tingkĕb.

, *sterk* v. hout als v. d. tangi, dat niet door d. sèksèk, maar wel door d. tĕtani gegeten wordt; *stijf* b. v. v. d. steel v. e. lepel, tegenov. lĕmĕt, v. e tadji; *koppig, onverzettelijk*, aanh. onder radin (vgl. katos, pĕngkung of bĕngkung); **tangkĕng bakal mikukuhin**; **nangkĕngin**, *met* iets *ophouden*, *bedwingen* zijn lust; vgl. vert. R. 6 Z. 1, 9; hare zwangerschap was niet te zien, d. buik als die eener maagd zijnde, **mapan bisanė kalangkung anangkĕngèng wĕtĕngira**, R. sas. Z. 15; vgl. tangkĕk.

, sas., *buitenbuis* voor mannen en boven d. lambong gedragen; **badji katangkong**, zonder mouwen (b.: bapang); **tĕbango tongkong**, met witte borst, blĕkok of kokokan?

, **pada tĕngkung** v. disputerenden.

, **sas.**, oŏng.

, **ningkang**, *zeer wijdbeens loopen* of *zitten* (vgl. èngkang en onder sĕpèt): **ningkangang**, d. beenen *v. elkaar doen*, bij 't verkrachten eener vrouw (vgl. onder sĕmèmèg): **tunggangina tingkanganga katukiua**; **matingkangan batisė**, v. die njrĕkangkang slaapt; vgl. djrĕkongkong en z. onder djangkab.

v. e. plaats *meer* of *min hoog*, zoodat d. modder er niet te erg is; z. isis, munggir.

, **nungadah**, *tumĕngha (mal. tĕngadah, ngadj. tanggèra, lamp. tanggarah en tagarah, bug. tingara, mak. tumingara, tingala, bat. singadá, sund. tanggah); ook tongadah, patongadah b. v. v. naar boven ziende honden, die op iets dat vallen zal, staan te wachten.

I., *vervloekt, haunted* v. d. grond, waarop e. brahmaan heeft gewoond, *behekst*, v. e. oord, waar het spookt, b. v. v. e. tibwan waar e. spookpaard zou vertoeven, dat buffels enz. naar beneden sleept, waar veel sterfte heerscht, *gevaarlijk* v. d. pl. waar d. sangsyah nestelt, v. d. juju gringsing, v. e. bosch, van de plaats, waar iemand v. lage afkomst niet mag komen (vgl. tjabar), v. 't gelaat *zeer imponėrend*; vgl. aèng, angkĕr en srĕbi.

*II., Sm. Z. 1, 33, B. Z. 26, 13 (ndĕmitang: Adip. 51 (z. kubda); **atĕngĕt**, W. Z. 18, (mamingit); **matĕngĕt**, *weigeren*, Adip. 98

Bh. 81, niet toestaan *te vertrekken*, Adip. 110, Wir. 8; Gh. Z. 39, 8 (men. tangèq, mal. v. Bandjm. manangati, iemand *iets verbieden;* z. d. sjair Pandji Mangarang, bl. 89, manangat, *verbieden*, z. Ind. Gds. bl. 17, 3de jaargang Juli en Daj. Wdb. onder tangat); **matĕngĕt ing ulah** v. e. priester vorst, Sut. Z. 24, 6 (mamituturi); **wwang atĕngĕt,** *gieregaard*, tut. 46 (vert. v. krĕpaṅa, djîwî); **tinĕngĕt,** Z. 33, 4 (kapingit, piningit); Z. 1, 13 (sinaputan, kasaputan, kinubda, tan kawĕdan), *hinĕmukĕn; **matśika çirśa tĕndasika wisyanika tanana lèn wrĕçtjika putjtjha buntutika wisya katinĕngĕtakĕn** (vertal., kapingit; jav. hds. nika tanana lèn), **sarppa ri danta ranya** (l.: dantakanya of dangstĕranya m. c.?) **wiśa huntunika taja wanèh** (jav. hds. huntunika wisyanika tanana lèn), **durdjana sarwa sandhinika wiśya mamĕpĕking awak,** Nts. Z. 2, 9 (vgl. Ind. spr. 2471 en 6905); **kinatĕngĕtakĕn,** B. Z. 87, 54 (sajangang).

ᬢᬂᬢᬂ, jav. (tangtang); **mĕtangtang,** *uitdagende* v. woorden; ***manangtang,** Br. Z. 13, 20 en 21 (tinangtang, tĕntang); **mara laüt nangtangin masijat,** vert. v. B. Z. 73, 3.

ᬢᬶᬂᬢᬶᬂ I., (vgl. tèngtèng); **katingting,** *kângkat; **ningtingang,** *optillen*, uit 't water halen, aanh. onder tjandung; **matingtingan** v. iemand, die uit 't bad komt, vgl. onder pangâjaja.

*II., z. onder sèksèk.

III., z. maningting.

ᬢᬸᬂᬢᬂ, *onduidelijk* van 't gezicht der uilen over dag b. v.; ***tungtang dènè lapangku,** zegt e. hongerige tijger, die niet regt weet, wat hij ziet, T. b. Z. 4, 286; **buka tungtang,** v. letters die te klein zijn b. v.; **rĕngas tungtang,** aanh. onder bila en bikir; **tungtang**², v. iemand, die d. weg niet goed zien kan (lĕbah tra adjina); vgl. tongtang; **anungtang** v. die zijn verdwenen vrouw overal zoekt, Djprm.; **sang laginûtjap ing katungtangan i kirtti ring raṅasabhâ,** B. Z. 61, 43 (dané uling suba ika inalĕm mangilangang sang molih jaça ri tĕngahing paprangan).

ᬢᬸᬂᬢᬸᬂ, jav. (tuntung), *punt*, of *d. scherpe rand* v. d. nagel, Sum. Z. 10, 25, v. e. grasscheut, Z. 7, 16, *tepel* v. d. borsten, Sm. Z. 27, 10, *çikara, *tungha, (sund. en bat. id., lamp. tuntung en tĕttung, bc. tarongtong, vgl. tuktuk en lantjĕp; is 't bat. tarutung geene afleiding v. e. tutung met de bet. v. *doren?*, vgl. alf.); **tungtung njonjo,** *hunuring susu; **tungtunging dulu,** Smw. Z. 14, 2; **tungtunging akśi** (vgl. onder agra); **tungtunging tanah,** B. Z. 3, 16 (granggangning tanah, tunghaning tanah sĕr); **lidah,** *djihwâgra; **tungtungning çakti,** R. 12 Z. 2, 27 (pangarĕping wiçèsa); ***tungtung mata ring tatwa,** 21 Z. 2, 15; **tungtung riris,** vergezeld v. fijne regen (v. tranen); **ri tungtunging çarawara,** Br. Z. 16, 6 (antuk pamuput aśtrané); **ulaté atungtung rĕngut,** Stn. (vgl. onder prĕngut); **lingira atungtung bĕndu,** Was. Z. 6, 179 (z. ook

onder mirah); **atungtung rĕngut**, z. onder rĕngut; **matungtung sĕdih**, U. Gj. 89; **anungtung**, T. b. Z. 2, 4; **nungtung njuh** v. d. boogte b. v. v. d. jèh mampĕh (vgl. trungtung); **njarundup nungtungin manah kaŭla; tinungtungan sapatha** v. e. praçâsti, aanh. onder punta; ***tinungtungan wawatja mrik**, Was. Z. 2, 122; Mal. 324; **tinungtungan halis** W. Z. 14, 7 (rinĕngganing pangudjiwat, kaimbuhin siratmaja); **panungtung njuh**, *zoo hoog als e. klapperboom*, Tjp. Z. 1, 7.

(vgl. tingting); **tèngtèng gung**, 't geluid v. d. gong?; **kumutug tang gong tèngtèng gung kagjat wado kala midjil**, Tj. Ar., vgl. dèngdèngkuk; **nèngtèng**, *optillen* (nadtad onder 't loopen; mad. id.); **panèngtèngan**, *waaraan men iets optilt* zoo b. v. 't touwtje v. d. lobakan; **mĕtèngtèng**, z. onder tèktèk.

v. oogen, die 't afgelegene wel, waar 't nabij zijnde niet zien; vgl. tungtang en songtang.

, **tongtong grit lakuning rathâçwagadja**, Br. Z. 42 (makrèntèng glodog masrit lampah ing, uninya makrik en masrit l. i.; vgl. jav.).

I., **nongtong**, *opwerpen* e. bal?; **tongtongan**, z. toktokan; **tikus tongtong**, schijnt d. naam v. e. pr. op Java te zijn en is bekend uit e. Mahom. lied, luidende, **tikus tongtong arsa lunga ngadji, maring mĕkah tĕrus mring madinah, sĕmar blado iku santrinè** enz.

II., **tongtongan**, jav., mal. in pl. v. kulkulan bij de ronda v. d. gĕbagan tjina maar meestal v. bamboe; **nongtong**, nggĕbug kulkul (aan de stranden slechts verstaan).

, z. onder rĕnggasingan.

, mal., *zweetmiddel;* bij d. Mahom. met e. pot heet water en bedekt met e. korf; op die wijze zweet e. bruid uit, die opgetooid bezoeken heeft af te leggen; z. onder dusdus.

, jav., *sunguta, *kâruṅa, *awarasṅa (?), çakṡi (?); **alon tangis**, Sum. Z. 143, 13; **salon tangis**, zou e. soort v. spookdier zijn, dat snachts 't geschrei v. e. kind maakt, zwart lang haar heeft en 't geluid gevende v. e. weenend mensch zeer zelden gezien wordt; ook tĕngé² alon of **lubak tangis**: **sawan tangis**, kwaal v. e. kind, dat dag en nacht schreit (jav. id.); **nangis**, vrn. = ngling; **anangis**, R. 7 Z. 5, 53 (mangluh); **manangis** v. honden, R. 8 Z. 7, 8 (sĕngi², mangalup); **tañdjung manangis**, eigenn. v. e. pl. waar d. princes v. Daha op last v. d. koning v. Koripan, die haar voor e. vrouw v. lage afkomst hield, ter dood werd gebragt (zoo ook in Dtd.); **tinangisan**, Br. Z. 82, 4 (panglingin); **kapitangis**, *beginnen te weenen*, Adip. 70; vgl. kapiluh; **swara manis, kadi gĕndèr tatangisan**, Pr.; **gĕndèr tĕtangisan**, nm. v. e. wijze, gespeeld bij 't ngabèn, tegen de ochtend; 2°, eigenn. v. e. riv. in 't Bll. ten O. v. Runuh.

, **matangès**, Bbg., *de neus snuiten*, **nagèsang**; z. ngèngès.

, aanh. onder gĕlgĕl.

, **tĕngastĕngus**, aanh. onder tjondlong (hier tĕngastĕngès v. die een scheet ruikt).

I., naast pangsung met tèmos vertaald; **amuluh tingas** v. pijlen, Br. Z. 13, 35 of 34 (ingidĕp buluh mĕtomès; jav. kadi wuluh tingal, pinda w. t.); **mĕtingas**, *nog stomp;* **adus rah awaknya kĕnèng tingasan galagah ikànatwani**, M. Abh. Z. 26, d.; **ningasin**, bamboe *scherpen?;* z. tinghas.

II., pĕdas?

, z. tèngès.

, *de uiteinden* of *punten*, v. 't stuk hout, dat de schildpad in 't midden in den bek moest nemen, terwijl de 2 ganzen, ieder aan één zijde, het met hun bek zouden vasthouden, T. Z. 2, 52 (T. b. Z. 4, 42, tungtung); z. tinghas II.

, smbr. tingis, *snot* (umbĕl en trĕmbèsi); ook ngèngès (z. tapuk II 3°); **mĕtèngès**, *den neus snuiten* door er op te drukken; **ngèngèsé tèngèsang**, wegens paĕd, blbd. op upadi.

I., K. A., *een stomppuntige* golok.

II., Bajan, puñdjung.

, plat, mati, vgl. tèdjèg, bangka, makĕdĕp.

(gĕnah), *plaats*, waar zich iets bevindt of neêrgelegd is, *woonplaats;* **tongos mĕtakon**, *bij wien men navraag doet* (vgl. onder djalan); **sing ada tongosa**, *'t kan er niet in;* **di lĕngka tongosé**, *hij woont te L.*, vert. R. 5 Z. 5, 22; **ngalih tongos**, *amèt paranan ya; **tongos sisip** v. e. persoon, jegens wien men iets misdreven heeft, T. bg. Z. 2, 43, aanh. onder djambal; **né sĕdĕng tongos takut**, T. bg. Z. 2, 5; **tongos makĕlad**, aanh. onder kodong; **mĕtongos**, *v. goede afkomst* v. e. bandèsa; **nongos ring**, *mungu ring; **nongos**, *blijven, wonen* (djumĕnĕng); **nongosin** (ngĕnahin), ergens zich *bevinden, bij* iets *blijven, op* iets *passen, 't oog op* iets *houden;* **tongosin**, *tungguha; **né katongosin dé sang rama**, *kahananirang râghawa; **sing da katongosan pañdjak**, *hînabala; **nongosang**, *wegens* iets *ophouden* b. v. met schrijven.

, tasi, Hadji D. 35 m.; **nangsi**, *anasi, B. Z. 48, 8; **lunghâ tatangsitangsyan**.

, z. onder sitangçu.

, *sterk* b. v. bij 't slepen v. e. groot stuk hout; ook itĕh.

, **maädukan sijaté sĕlèng tungsĕhang**, Br. K. (Z. 16, 15, a.).

(vgl. singsĕt, z. onder tĕngguh); **mĕtingsĕt**, *aangegord* v. iemand op zijne hoede, tegenov. mĕtjota; z. onder tikos.

, Chin. nm. v. China in 't algemeen.

, **kang atangsil, ring pañdita wruh rûpaning urip, kawaça amilahakĕn** (amidjilakĕn?) **angrasukakĕna raragan, ja tèku atangsil, nga**, Nw.

, z. sangsyah.

, **mětingsěg**, *onophoudelijk* v. praten; **ngomong mětingsěg.**

, **pasěk** of **dalang tangsub**, zoude de schrijver zijn v. e. Bongkling, waarvan den aanvang in Tikus kapanting of in een andere dreun Ginada is; hij hoorde te Bongkasa in Mangwi thuis, vandaar aan 't begin ada kidung (b. gita) anjar tka, midjil saking rangdi langit (Bongkasa, b.: dèsa liring), kawi muda kupupungan, sira lajwaminta (b.: liju mita) kidung, isěng²an matěmbang agèn (anggèn) sarwi ati ibuk ban latjuran.

, z. onder kěnawan.

, *niet malsch, halfgaar*, v. vruchten *hard;* v. gebakken *niet* ěmpuk *willen worden* (vgl. kěpěd en mañtjěd), v. smaga's, die niet lekker, maar hard zijn (batav.); v. e. kulkulan, die, omdat 't hout te dik is, niet ver genoeg te hooren is; **jan batjok puñhnja sada těngal**, Us.; **jaja rusaknya sada těngal** v. e. pok, ald.

, **těngil brata**, *monabrata; **něngil**, *zich stil houden*, niets doen b. v. iemand niet aanklagen (rěněng), vgl. onder děngsil; *met opzet niet antwoorden, geen kik willen geven*, aanh. onder dojan; **kañk²in anak něngil; di luwanan ditu něngil, měděm bangun da pěsu tjai tong měnang**, Tj. b. Z. 2; **něngilang bungut**, *den mond houden;* ngěnděpang.

, jav. (*tinghal); **jèh tingal**, h. v. jèh mata; **tumingal**, *lumihat; **tuminghal**, B. Z. 78, 27 (matangah); **ningalin**, v. lieden, die men eeren wil zonder dat ze mènak zijn, ngiwasin; **maningghali**, W. Z. 15, 14 (manjingakin, ngiwasin, manglijatin); **paningalan**, mata (vgl. onder tjingak).

, *moeielijk* (*leeren*).

I., *ontkroonde* en *ontbladerde boomstam* (tag. tongol), sommigen spreken tunggul uit; wordt vanwege de droogte v. 't hout spoedig door de sabatah aangevreten, hierop eene toespeling, Swg. Z. 3, 12.

II., sbr., ngojong en nongos; **tungulang ibana dini.**

, nm. v. e. dalungdung-soort met de kleinste bladeren (afb. Rumph. II pl. 76); z. onder gěmpong en pudah.

, **tinglih ring taru**, *taninggaring hawis; vgl. tinglis?

, *tunglaj, O., z. śadwara en aanh. onder dojan.

I., z. kètkèt.

II., **ja ta těmahan atinglur dèuyân çaiva sira siwin**, Sum. Z. 48, 1.

, z. tangglnk.

, v. geluid *uit de verte waarneembaar, ver reiken;* vgl. tinglas, tinglis en santěr.

, uit de verte *zichtbaar* (zelden); *helder* v. e. geluid, niet verdoofd door een ander geluid (vgl. bat. pilugás), aanh. onder tjaluh; ook tinglis; vgl. tanglus en karěs.

, v. e. geluid (sas. tingglis ook santĕr, vgl. bat. tinggil); z. tinglas en tanglus.

, een strik v. kĕtèkung, om een buffel te vangen; z. bangsot en djĕĕt.

, z. onder tĕnggolong.

?, Bh. 54.

I., jav. (tĕngga?); **atatangga**, *tot buurman hebben*, T. Z. 4, 55; Kam. 11, vgl. tanggi; **mĕtĕtangga**, *kennis geven* aan de klyan dèsa.

II., **tatangga**, *een groffe vijl*, waarvan de eene zijde gebogen is; z. kikir en onder klipĕs.

, **tumanggĕ'**, v. e. pijl in de dij, R. 7 Z. 19, 23; 10 Z. 2, 3 (matañtjĕb); **akwèh ikang hrû tumanggâ** (b.: tumanggĕ'ng) **ngkân i çariranira**, Bh. 90; z. onder tĕnggĕ'.

, **tatanggi dèça** (tatanggu of patinggi?), Adig. 16, 17.

I., *uiteinde*, zoo v. d. breeden rand aan weêrzijde v. e. saput, *tumpal; **saput matanggu songkèt** (z. bantang en umpal); **tanggun kañtjut**, *de slip* v. d. kambĕn, die vóór, tusschen de beenen, afhangt (lantjingan); **tanggun siñdjang**, *tĕpining tapih, *sandhining tapih.

2°, *'t geen aan een bedrag ontbreekt, 't surplus*, dat nog bij betaald moet worden; **di tanggu klod**, *aan de Noorderkant*; **tanggu malu**, *de eerste*; **tanggu dori**, *de laatste*; **tanggu duûr**, *de bovenste*; **tanggu bĕtèn**, *de onderste* (regel b. v.); **bilang tanggu**, *aan beide uiteinden*; **tanggun omong**, *spreekwijze*; **matanggu binjumas tatomplokan** v. e. saput; **nanggu**, *overschieten* boven een zekere som; **pĕtang tĕnah nanggu asigar**, $4^1/_2$ tĕnah; **limang tali nanggu samas**.

II., ?, * **wurung tèkang tanggwan tumihang apa tan wruh ring ulaha**, R. 5, Z. 8, 7 (warajang), 10, Z. 2, 8 en 9 (ru, isu), 1 Z. 1, 74 (isu).

III., **tanggwâna ring prang**, aanh. onder manman (arĕpang ring samara, purusa ring; jav. tanggon); **mapa ta wĕnanganta tanggwana**, B. Z. 3, 5 (udi kapan njandang tjái majuda, n. k. jogja i dèwa magĕbang, di k. j. tjai); **tanggwaning naja**, Gj. Z. 38, 2.

, Sm. Z. 21, 6 (tuĕd; vgl. onder tangĕ'ng); **tuljat tĕnggĕ' nidra tanpangrĕngĕ' rât**, R. 7 Z. 4, 17 (kadi bantang, saksat tuwĕd); **tan kĕna molah tumĕnggĕ** (foutief in pl. v. tumanggĕ'), *stijf stil staan* v. e. gesneuvelde, Bh. 49.

, Bngl., een stellaadje, waarin de weduwe naar de verbrandingsplaats wordt gedragen, vrn. voor pĕniñdjoân.

, *hoog boven den grond uitsteken* en *van aarde ontbloot* van de wortels van een ouden boom, zoodat hij van zelf omvalt; ook is dat 't geval, zoo de inplanting niet diep genoeg is.

II., jav. titih (titinggi, aanh. onder krĕnjuk, kongong en limpit, T. b. 47), **tinggi***, aanh. onder wighâta; **katitinggi**, Kam. 1 (sund. titinggi, een duizendpootge-

lijk dier, dat zich bij de minste aanraking oprolt en te Batav. kĕtinggi zou heeten); **malih kadga sang katong śadga(gu)nâmatyani ari, punang titinggi mâwak kaladangastra „ngûni duk pinandyèng alas, gĕsĕng kang alas lwir dagdi, bhraśta ja tkèng kadaton, kukus lwir limut naputi, prâpta ing madjapahit, ginurinda punang duhung, pdjah pandyânggurinda, mulu kang mata kawingsil, alawas* katĕkèng balirâdja „sinudukakĕn (ra) bandèça, nongan kadi (ka)titinggi, widjiling râh awas katon, pdjah dè bandèça malih, katatwanikang kĕris, si lobhar rakwânèng dangu, sirakrjan gadjah mada, lungha hanèng wanagiri, abuburu kagjat tumon ing wijaghra „widjiling çabda ih lobhar, kantjit katon punang kĕris, tumanĕm pranahing matjan, tinût ing panĕngranèki, si lobhar tèkang kĕris, si tanda langlang ring dangu, sirĕp ikang langlangan, ginorèt padanya samyangĕmasyantu ja ta tinût ing panĕngran „malih katjaritanikang, kadga si nâga baçukih, si bangawan tjanggu sama, wragâstra ika kâlih, takśaka ingupĕti, pininda kadgânèng dangu, nĕhĕr tinût ingaran, kunĕng katatwanikang kris, gandja dungkuldungkul kang çatru pinaran „mangkana kadgâstranira, sang kadi hjang dharmmamûrti, djananurâga sang katong, djajèng çatru nir tang djuti, sapunpunan samjadjrih, gĕnĕp wwalu hjang apupul, rjjangganira sang katong, kang ginĕlar sari*, kadi singha ring alas anĕb kajunya,** Kid. Pam. Z. 5; 't proza **malih kadga dalĕm, sadgunâgana amatyani çatru „nyang titinggi kala dangstra, katjaritanya. duk sinandya (!) ning alas, brasta pwa ja tkèng graha** (grĕha) **dèning kukus lwir limut, tkèng wilatikta pwa ja gurinda, matya pwa tang pandya, akĕplos matanya, rawas* pwang kala, katkèng bali kang kadga, sinudukakĕn rabindè panongan** (?), **satitinggi padĕm, kunĕng katjarita nikang kris, i lobhar, nirparan*, tka nuduka, i śdĕngirakrjan g. m. buburu, kagjat tumon ing matjan, lingira, ih lobhar, dadi ta tiningalan, kris iká was tinantjĕb ring prananing puhun, kunang katjritaning kris i tanda langlang, nguni pulĕs pwa ja tang langlangan, tandwa ginorèt padanya, pada padĕm, kunang kang naga basukih tang kadga, si bangawan tjanggu, sama ta ulagâstra** (uragâstra), **takśaka pininda kadga; kunang si kris i gandja dungkul, dungkul kang satru dènya, mangkanang kadgastra çrjadji pamadè, tuhu jan darmmamûrtyèng pradja, sakèng tuduhira hjang, awanira djajèng pangrus;** Kid. Z. 3, **wjakti harimûrtti kâlaning atjaturbhudja pĕpĕk astra nrĕpati, ndyâpanjumanèki** (?) **„ikang titinggi si lobhar gadâ tjakranira çrî narapati kunĕng si bangawan tjanggu lawan si tanda langlang pinakaçangka pantjadjanya rinangsuk kadga si nandaka makadi, wèśnawâstrâranèki „pangrĕsrĕsing duratmaka pangalahing çatru tanana wani wètuning suçakti sang prabhu.**

II., **patinggi,** klasse v. lieden afstammende v. d. Dèwa Agung en uit een sudra-vrouw (vgl. jav.).

III., tiñdjik; **mĕtĕtinggi,** *op de teenen loopen;* **tĕtinggi** of **pĕtinggi,** vgl. mĕtĕtènggèng.

IV., benaming v. e. ambt, dat nauwelijks bekend is; en volgens sommigen zou het een ondergeschikte zijn v. d. klian tèmpèk.

V., sas., tĕgĕh (mal.); z. tinggang (Tjit. 19, wungan, inggil, tinggi, niti, tungan, sikara, nga., aluhur); **dadya sira ngrĕngĕn suwara saking jang mahatinggi,** Jsp., b. Z. 4 (d. ta angrĕngĕn swara bagiṅda jusup tumuli).

, s., z. onder ruhur.

, **sapatunggun urip durung jèn anĕmu, rupa kang kaja mangkana,** Dj. Pramèja 14; **sakalani tunggun djiwa,** 12, **satunggun bapa rèna ranakta,** *zoolang mijne ouders nog leefden,* Djpur.; **ĕné ĕndèn anggon** (anggon dènan), **né simsimniranè** (simsimnira ndèn) **ambil, makatjinaning** (ri trĕsna) **laku, munjinnira kadung labuh, sing mĕdjahang i rangsasa, jèn ja ĕnu tunggun tuñh, ĕnto pakarmaäng(an)nira, nira twara** (ira tusing) **ada nilas,** Tjp. Z. 1, 61; **asuwé tunggun udjan angin,** aanh. onder djalangan; **matunggu,** R. 4 Z. 1, 6 (makĕmit, ngĕbag); **matatunggu,** *makĕmit; **atunggu,** B. Z. 94, 27, 2 (mangĕmit); **atutunggu,** *de wacht houden,* terwijl een ander slaapt, T. Z. 4, 54 (tongosin); **nunggu,** Adip. 32 (bis)?; **tinunggu,** R. 7 Z. 4, 33 (kinĕmit), *rinaksa; **nunggwang,** op de treeft of op 't vuur iets *zetten* een pot; **mara tungguang,** ngrènjèh v. e. pajuk djasri; vgl. nginđĕl; **panunggun kori,** suwuk lawang; **goban mamané botjok, tanpèndah mamĕdi buduh, mangaku bagus turunan, daki tjuwil, tanpèndah panunggun sĕma,** Bt.

2°, vrn. = tĕtongkok, **katunggon dharmma,** Ws. 27 m.

3°, **tunggu bapa,** *bij zijn vader verblijf houden;* **matunggu,** *voor schuld bij iemand dienstbaar zijn,* Wtb.; **nunggu,** *iemand voor schuld in dienst hebben* (men. manunggu, *manen*); **nunggonin,** *bij* iemand *wegens schuld dienstbaar zijn;* **nunggonin pamĕlin waümahnjané,** *door te dienen* bij degene, die de vrouw vergeven, *de koopprijs zijner vrouw afbetalen;* **pañdjak tatunggon,** *hulun saṅda; **panunggwan,** *slavernij, dienstbaarheid,* Adip. 28.

, sas. uitspr. v. tanggĕh?; **andikanira ning jang, atanggah ing tan jukti,** sas. Jsp. (Jsp. j.: a. ning jang atjĕgah kang tanj.; angagah, anganggahi).

(tangguh), **tanggĕh mĕmèñdjor,** *geen* pèñdjor's *oprichten;* **atanggĕh,** B. Z. 78, 7 (ngadjahin); **mĕtanggĕh,** *uitstel vragen* of *genieten* 't zij om later iets terug te geven, een schuld betalen enz.; **mananggĕh,** *trachten te weerhouden,* Kam. 4; **mananggĕhin,** *tumular (Br. Z. 13, 19, z. onder tanggĕl); **nanggĕhin pangristani taksaka,** Kid. Adip. Z. 1, 23; **nanggĕhin,** Kid. Adip. N°. 2 bl. 6; **nanggĕhin,** aanh. onder sĕrĕng; **ananggĕhi,** *anggagah, *anguhuti; **nanggĕhang,** *uitstellen, nalaten,* iets *later zullende betalen;* **nanggĕhang djinah,** *'t geld* voor iets *niet dadelijk betalen;* **pĕtanggĕh** v. d. pĕtjampah;

sirâdjing malaju pinakâdi jogja tanggĕhaning bhaja, Mal. 172.

ᬢᬗ᭄ᬕᬸᬄ, R. 17 Z. 5, 1 (pamungu, pungu); **manangguh,** *tumohi; **nangguh,** de beschuldigde (vermoedelijk eigentl. 't zelfde als tanggung, vgl. onder sĕpĕkĕn); **matatanggwan rasâgama ri sang hjang kutaramanawâdi,** O. XIX; **tityang kalintang purun mitangguh sapatuting tatangguhan,** (ingeval tegenspraak op mijne verklaring) ben ik bereid alles te ondergaan, wat mij zal opgelegd worden (b. v. nginĕm tjor enz.); **tityang kalintang pada purun mitangguh pitwi najubang tjatjaban; panangguhan,** patabĕh.

*II., *vermaning,* iemand iets afradende, Sm. Z. 22, 2 (pamungu, panglèmèk), R. 13 Z. 3, 1 (babaŏs, pangadjah), Br. Z. 9, 4 (pangandĕg); **matangguh,** R. 4 Z. 1, 29 (mababada, mamungu), R. 23 Z. 8, 1 (njambada); **atangguh,** Br. Z. 35, 14 (asambada); **matangguh,** *spreken* om te vermanen, B. Z. 78, 34 (masambada, vgl. onder pihĕr), Z. 76, 9 (njambadain); **atangguh,** Z. 37, 7 Z. 32, 11 (mangandĕgang, masambada), Z. 32, 8 (ngandĕg, nglèmèkin), Z. 17, 5 (mamungu); **npatangguh,** Br. Z. 48, 11 (masambada); **atatangguh,** Z. 76, 9 (njambadain); **atanggutangguh,** B. Z. 40, 20 (pasaling sĕlsĕl), Z. 111, 2 (nglèmèkin); **tumangguh ya makalahang wipatho,** v. e. goede vrouw haren man, tut. 60; **tumangguh ri sira,** Utt. 34; **unang ta sira tumangguhi manahnira** v. iemand, die danta is, tut. 10; **umahâ tumangguhana,** 7 Z. 5, 6 (mahjun mambadahin), vgl. tanggu; **manangguh,** R. 4 Z 1, 22 en 29; *tegenhouden* (atanggĕh), Ar. Z. 65, 5 en 6; Bh. 91; **mananggubi,** R. 24 Z. 12, 6 (mangadjahin, njambadain); **mangguhin,** *anghanggul; **kunĕng jatanyan upasamâ tatangguhi,** R. 12 Z. 4, 8 (babadahi, adjahin); **tangguhana** een bedroefde, R. 2 Z. 1, 13 (pituturin, pungu); **tangguhi mâtya,** *verbied haar te sterven,* Sm Z. 13, 7; **tinangguhan,** 17 Z. 5, 3 (kapawungu en kapungu); **nanggwang,** de kracht v. e. beet *tegenhouden* v. e. net, b. v. de beet v. e. kaaiman?; **mapitangguh** en **nungguhi,** *anganggĕhi.

ᬢᬾᬗ᭄ᬕᬸᬄ, ontstaan uit 't kawi-actif (vgl. tuku II., tingsĕt en 't mlg. onder sèpak, bat. tondang en sondang, jav. sawur, bat. sabu en mal. tabur, z. Wdb. onder bittang); **nĕngguhtinĕngguh,** *andalih dinalih; **kasugjané katĕngguh alutĕn nora gawènja,** vrije vert. v. dhana kadi loŝta tanpadon; **tĕngguhang,** *angkĕn, *sinangguh; **asing djanma tĕngguhanga manĕbĕk,** *asing wwang sinangguh manimbat; **tĕngguhanga,** *piniṅda (vgl. djrokot en sujuh, mad. sunggu naast tanggoe; jav. njadran v. njadar, mad. uitspr. v. نذر, met een pass. sadran), aanh. onder hangĕt.

ᬢᬾᬕᬾᬄ, z. tĕgèh.

ᬢᬶᬗ᭄ᬕᬄ, **matinggah,** *se percher, roosten.* zitten als een vogel op een tak of stokje (mad nèggaq, men. tinggir, bat. masitinggir). *tumrap; **ninggahin,** *op* iets *zitten* v. vogels vliegen enz.; **ninggahang bâis,** *de beenen hoo-*

leggen; **pĕtinggahina; tinggaan,** eigenn. pl. in Mngw., grenzende aan Bll. en ten Z. v. tlaga; **patinggahan,** vogel-zitstokje in een kooi, aan weêrskanten monster-kopjes v. hout, die van elkaar afzien.

ᬢᬸᬗ᭄ᬕᬄ I., v. d. blik *bovenwaarts gericht, star,* v. d. oogen eens stervenden; **manunggah,** *umambĕk; **nunggah** v. kippen, die met de pooten ergens op komen zitten; *bespringen* v. e. hond uit speelzucht (een bijvorm v. tunggang?, z. onder sĕpĕkĕn en ngañtjogin); **nunggah nĕgakin,** plijaté nunggah v. iemand, die in flauwte is of pas gestorven.

II., v. d. ademhaling eens stervenden (vgl. angsĕg); **babar tunggah,** *op sterven liggen;* **angkihané tunggah rasanja mgat² anggut² daäsdiis,** U. Gl. 63; **ta., amatjĕk djadja tkèng gigir, tur tunggah angririntih, tiwang pamali papasangan, nga.,** Us. 373.

III., een groote sungga v. buluh of tiing om tijgers te spiezen met een blantik; z. pĕtanggĕs.

ᬢᬸᬗ᭄ᬕᬸᬄ, *het onderstel* v. e. wadah of badé, zoo lang het nog niet in elkaâr gezet is (z. onder bakuh), best. uit pisang-stammen; bij 't tellen v. katjang-staken (z. tunggwan), **atungguh, dwang tungguh;** zijnde de tunggwan v. dood hout, bamboe of buluh bij de katjang in tegenst. v. turus v. levend hout, zooals een dapdap-boom bij de betel, *een omslag* bij 't mĕmiñtjĕr v. garen; **miñtjĕr bĕnang maän atungguh, bĕnangé atukĕl jèn piñtjĕr dadi tlung tungguh, adasa tungguh,** akĕdĕngan bij 't draaien v. garen voor netten; **trompong duwang tungguh,** twee stellen ieder 13 kleine gong's op de rei hebbende; **nungguhin,** katjang, tegen een tunggwan *laten klimmen;* **tunggwan,** jav. lañdjaran, ook tungguh als hulptelwoord, **punjan katjang 112 tunggwan.**

2°, benaming v. e. dangul, best. uit een in den grond gestoken pinang-boom met stukken raäb, waarop gebakjes als offeranden; niet vervoerbaar.

3°, nm. v. e. kĕkambuh, door iemand, die de pokken gehad heeft, voor zijn geheele leven gedragen, 't zij aan den pols of in den gordel.

ᬢᬸᬢᬸᬗ᭄ᬕᬾᬄ, **ingsun maljanggap tutunggèhan ing jawi,** Mal. 209, bis.

ᬢᬗ᭄ᬕᭂᬦ᭄, Adig. 44 (**atanggĕn abrata**); **nanggĕnin,** h. v. nĕgĕn utang; **katanggĕnin utang pyutang panukun djanma luh adil.**

II., sas., tangkĕng.

ᬢᬦ᭄ᬧᬢᬗ᭄ᬕᭀᬦ᭄, **tanpatanggon manahé,** *mohatjitta, *syuh manahnya; **tanpatanggon manahnjané,** tarton rjjawaknya; **twas tanpatanggon** v. iemand, die ontroerd is, Was. Z. 6, 109; **kasijasih ndan tanpatanggon,** Dd. Z. 1, 1; **midĕr tanpatanggon,** *mabajangan (vgl. jav.).

ᬢᬶᬗ᭄ᬕᭂᬦ᭄, **tĕmu lima to né mĕlah, dojan sĕgĕr lunus** (b.: né luh) **lanus, dadi tinggĕn masakaja, manalitis** (b.: manarisdis) **jan tĕmu ĕnĕm samirana** (tĕmunĕnė kamĕranan), Kid. dina; **tinggĕn** (sĕgĕr) **dadi masakaja bohin** (maskaja bwin) **pipis padi liju uma linggah,** ald., vgl. aanh. onder tritis;

aninggĕn kasugihan, Alis[2] i.; ninggĕnang, *opbergen* (vgl. nangkidang; vgl. gĕgĕn); djuru tinggĕnang, *kakalungkungan; mĕtinggĕnan sĕkajané, mĕtambun s. (aluh bana mĕsĕkaja).

, mangkin saŭpaja tangginas tingkahning rakśasa, toen hij een mensch rook, Nw.; vgl. jav. trĕngginas.

, katanggaran, aanh. onder rådjawidhi (djuru djakan; vgl. mal. pananggab).

I., z. onder tangur.

II., tangguh?, T. b. Z. 4, 139.

, nanggor, sas., *schreeuwen*, zoo van iemand, die buiten is en verzoekt de deur open te maken; nanggor kĕlèk parĕkan, Tjp.

, sang tĕnggĕr (m. c.) i tuwuhku tot een geliefde vrouw, Sm. Z. 3, 1 (tuĕd).

I., *duidelijk te zien* uit de verte, *in 't oog vallen* als b. v. patri v. zilver op kĕkuningan (vgl. men. tinggaran); *latĕknyåtinggar wåhwåsat anisih, door de droogte met weinig regen, Sum. Z. 28, 23; ninggar tatas, *lilåwas, Sut. Z. 52, 10; dahating ninggar, *gĕ'ng lilå, B. Z. 44, 2, *mangiris; *aninggar en maninggar, *angungang, aninggar ing hawis, *op de takken zitten* v. d. sikatan, B. Z. 68, 6 (tinglih ring taru, amèt wowohan; vgl. ninggah); ninggar ing tawang, *angungkuli t., Sm. Z. 22, 15; ninggar, *aruhur; maninggar, *anginggil, kèsisan v. d. bungan sĕkang, Sm. Z. 21, 3, *alihangan, B. Z. 107, 4; maninggarang, *lumĕwih, Lamb. Z. 21, 1; tininggarakĕn, *inisisakĕn, vgl. aanh. onder dudus en tinggang.

II., z. aanh. onder bahang III; katinggaran, R. L. Z. 9, 82.

III., vgl. jav. en sund. (bjw. sĕtinggar, men. sitènggar, tag. astinggal v. 't portug. espinggarda); *lontgeweer;* sas., pĕtinggar z. ald. (mad. tingkĕr); een hds. v. Pam. b. steeds bĕdil pastinggar.

IV., tinggaran, z. tigaran.

, *been* v. e. paard op de halskromming daar, waar de manen uitscheiden, aldaar drukt 't pakzadel (vgl. sund., z. manggar). *het been* of *de knobbel onder den nek tusschen de schouders;* ook bij menschen, *de hooge rugstekel* v. visschen zooals de ranginang, ook tjunggir (z. patik en kèpès), *de rugstekel* v. e. varken; tumumpak (b.: tumumpang) ni (l.: ri) tunggir sanghjang kùrmmaràdja (b.: gigirira badawang), Tt. 4, matunggiran, *van dezelfde familie*, *matanggalan.

, sas., bangsah njuh; z. majang en vgl. onder paăngan.

, z. tĕngara.

(vgl. mal.); z. tĕnggili en tĕngiri.

, sĕtjo tunggara, z. onder puguh.

, z. sĕnggaŭk.

, nyang kaju[2] suădé wilut purĕtĕn, pinanganing ololan (b.: ŋbololan). pinakomahning sĕmut, rinambataning asi, babakulitnya dèning apuj alas, tumuwuh ta ja ring karikil gatarasa tinggarang (vrije vert. v. ùśaraśtha), samangkananilaranya lăwan

sangsâranya, udân lĕhĕng tĕmĕn ika sangké duhkaning daridra mwang laraning sadâkâlâmanamanâharĕp, nguniwèh janpaçèwa harĕp² wèwèhâna, tut. 39 (Ind. Spr. 6499, alwaar çuśkasya in pl. v. kubdjasya, wahni dagdhaśya sarwatah in pl. v. dâwaniśkusitatwâtjah en waraṁ in pl. v. bhadraṁ).

[Balinese script], sas., tanduk; **batanggoq, mabĕkĕm**; z. songon.

[Balinese script], W. Z. 5, 1 (tĕṅdas, jav. tĕnggak), *grîwa, B. Z. 9, 2 (gulù, vgl. jav. tĕnggokan); **putungku sang danañdjaja bapa, iki çarirangku laki, apanas ahujang tanpampĕtan, apajapan kadi tinunduk** (b.: tinundut) **gatinya, dèni panahta, kumrut iki hrĕdajangku, kasatan iki tanggaku** (tĕnggĕkku) **dènya, matangnyan, pwa laki at** (ad) **wèhi kakinta wé mahâpawitra, pamadâm** (dĕ'm) **angkwé hujangni hatingku,** Bh. 90 (vert. v. wadanam pariçuśyati, 't overige v. d. çloka onverstaanbaar, vgl. 't origin. 5779 en onder sat); **panĕnggĕk,** jav. (mal. v. kut. panĕnggak, 't geen in 't jav. vrn. is = panggulu), v. Bhîma in de W., Nw. 5 ('t bal. hiervoor geen woord hebbende, en pamadé op Ardjuna toegepast wordende, zoo wordt dit jav. woord door njoman verklaard); eigenn., Tt. 31.

[Balinese script], **mĕtĕtinggik** v. e. kreupele; vgl. tiñdjik.

[Balinese script], **tĕtinggak,** *wat dient om te schragen* om iets niet aan één kant te veel te doen hellen, b. v. tjĕlĕbungkuh onder een pajuk, om 't vuur op te doen vlammen, de pan, waarin olie gebraden wordt (bjw. singgang, jav. laruh), ook tĕtakul.

[Balinese script] I., naast gañdjot (vgl. jav. tungkak), ook **tunggak batis,** aanh. onder tĕkĕd, murddhi en gugung.

*II., jav., Ud. 62 ('t origin. 3726 sthaṅu), Sm. Z. 1, 3 (tuwĕd, mal. tonggak; maka indradjit pon bĕrdiri dĕngan tijada bĕrtangan dan tubuhnja itu spĕrti tonggak, mal. R., handschr., de uitg. bl. 156 verkeerdelijk تركق; vgl. tadjar); B. Z. 39, 30; **hana ta ja tunggaking wwang anginum bĕtah linarihan muwah tan akalib,** Z. 5, 2 (wantĕn ika kĕkarèn anaké nginĕm né kowat idĕrinja kamalihin tan manulak, wantĕn ika tlĕb ikung puruśa wipati klar winèhan malih² nora tamplikan); **tunggak mnĕng,** *tunggĕng; **tunggakĕn ing warajang,** O., vgl. tungguk.

2°, sas., bongkol; **kaju lombog bĕnĕs tunggak,** een raadsel op den penis.

[Balinese script] (b.: tunggak), zekere waterplant?, aanh. onder murddhi.

[Balinese script], **katunggĕk,** kasambit, *vastgehaakt* aan een boom v. wandelenden in een bosch; **nunggĕk,** *steken* v. ter zijde, *blijven haken* v. e. pen op 't papier; **sakitĕ nunggĕk²,** t., **pamali manunggĕk sing gĕnah,** Us. E. 11*a*, vgl. tonggèk; **tulèn rarègĕk tunggèké,** v. die zeer mager is, op dat spook gelijkende, Meg. 127, te Bbg. rĕrègèk tunggèk 't gewone woord voor rĕrègèk; **bala tĕndas kumangmang, ĕñdjĕk pupu tangan², basang²**

miwah prapti, lèn djauma tanpatĕndas, rèrègèk tunggèk (ipun) **malih „buta wilis saliwah lan** (miwah lawan) **buta abang, pada anggigila sami, mamĕdèuin dèwi sita, lèn** (ljan) **ada papèrotan, lèn apipiñtjangan** (malih), **lèn** (ljan) **adèdèjogan, adĕdĕngkungan malih „adĕndĕn dèn** (dĕndèjan) **pada anggigila,** R. bl. Z. 6 (vgl tugrig), R. sas. Z. 7, bala dètya, kinèn pada angañdjain, mara ing dèwi sita „èndah rupa kang aran bwa buwi, bala rupa sĕdĕngan adjriha, gumuruh kéné gègèr, apèlag rupanipun, ingka tka angañdjaandjain, ana sirah kèwala, kumangmang kumĕñtjur, tangan² kulèntangan, añdjĕk pupu, dalidja kamalĕmai, ilĕg² ing lampah „wĕtĕng balangan pasta bulanging, muwah règèk, muwah kang salah rupa, buta abang buta idjo, ada susuné landung, ana wĕtĕng matané ngĕndih, sang rawana ngandika, atjalak atjiluk, lunga sira añdja², ing sang sita, daraponé wĕdi adjrih, mĕmĕdi pada girang „nuli kèsah ngungsi sang sudèwi, pèpèrotan, ana pipiñtjangan, ana dèdèjogan polahé, andĕdĕkungan kumĕñtjur, ana mungsang sirahé balik, gumrĕg anggilanggila, ana lidah landung, ada matané lo(d)lodang.

, **nonggèkang**, sbr., *schuins* vaststeken in de bĕdèg de damar; **panonggèkan damar** v. de tadjo; vgl. tunggèk.

, **pananggas**, *om 't ijzer in stukken te krijgen*; z. onder tjatjal.

, **nanggĕs**, *knellen, op 't dier vallen* v. de pĕtanggĕs, *toeknijpen* v. de katjĕpit, v. de djĕbag, **tanggĕsa ban tungkĕd; pĕtanggĕs**, een scherpe staak, die van boven 't dier doorsteekt, als het door te trappen, de pĕtjuntil doet losspringen, om tijgers te vangen, z. tunggah en pĕkĕtok.

2°, **katanggĕs**, wegens schuld (vgl. kapĕpĕr); **katauggĕs (ban pipis)**, mĕtandĕs? **katanggĕs ban utang.**

, v. tanden, *schuins naar elkaâr toestaande*, v. d. boventanden buiten de benedentanden stekende, tegenov. tjamĕd (batav. id.), aanh. onder. punggit en maluta.

, z. onder tanggu II en tanggon?

I., *de wassende helft* v. d. maan (jav. *datum* v. e. maan; mad. tangkĕl, *nieuwe maan*, sund, tatanggalan; z. panglong en onder çukla); **tanggal apisan**, *de 1ste dag v. nieuwe maan*, *Kam. 24; ***satanggal** (apananggal); **tĕtanggalan**, nm. v. e. glung v. Pañdji in de W.; ***tumanggal**, Br. Z. 4, 13 (lagi bangun, suklapakṡa, ring suklapakṡa), Z. 8, 12 (di pananggal, sĕdĕk p., kala suklapaksa); **alisé nanggal**, *van dunne frasie wenkbrauwen* (gelijk de maan op den eersten dag der nieuwe); **matĕtèrèk tĕtanggalan** of **wulan tumanggal**, *mapupuk wulan² (vgl. jav. tanggalan); **tatanggalan**, benaming v. e. glung-fatsoen zooals bij de beelden Pañdji voorstellende.

II., Ar. Z. 59, 5, **npatanggal**, *leskomen, op de been*, Br. Z. 15, 41 (pabungun, manang-

g a l), Sut. Z. 91, 1; **çighràwungu atanggal** v. e. getroffene, Tjt. 212, **matanggal**, Br. Z. 48, 1 (n o r a k è w ĕ h, n g a r ĕ p a n g), uit een gevangenis gelaten, Sut. Z. 141, 2 (k a ĕ m b u s i n; vgl. bat. en mal., tag. t a n g g á l); **matanggal marànudingi**, tegenov. onbeschofte afgezanten, Kid. Sund. Z. 2, 71.

III., **mĕtanggal**, *tegenover elkaâr staan* in den strijd of in een geding; **nanggal**, een ramp *afwenden?*, *voor* een schuld *instaan*, *van* een misdaad de gevolgen *op zich nemen*, (vgl. t a n g g u n g); **alajunė awakė nanggal**, namentl. v. e. pas beganen diefstal; **munggwing arah'é wjadin makahala ajun tjarik punika ja bot danganė talĕr ring ipun i sumada nanggal ngarĕpin sami.**

2°, *werking hebben* v. e. geneesmiddel.

*IV., Bjw. (waj.), p a n u m i t i s a n, b. v. K r ĕ š ṅ a, v. W i š ṅ u.

, **tanpananggĕl**, Z. 78, 2 (t a n p a n a h a, n o r a m a d j a n g k a, n. m a n g r ĕ t a n g); **tanpananggĕl agalak**, Z. 85, 6 (k r o d a n y a t a n p a n a m p a r); **nirbhaja tanpanaggĕli pamûknika**, Z. 87, 23 (n o r a k è w ĕ h s a n g m a n a n g g ĕ h i p a n g a m u k n j a n é); **ananggĕl arĕs**, Sum. Z. 42, 7; **tan tinanggĕl**, B. Z. 8, 9 (n o r a t i n a h n a n, t a n t.), Sm. Z. 19, 36, Sut. Z. 31, 4 (t a n k ĕ n è n a m p ĕ t; **tanggĕlĕn**, Sm. Z. 19, 9; B. Z. 80, 11 (m a n g d é d j a n g g ĕ l); **dik hàh ta kong paçu djana syapa tanggĕlĕngkwa**, *wien zou ik ontzien?*, Sut. Z. 10, 9 (i b a u b u â n n i s t a d j a l ĕ m a n é k è n n t o m i a l a n g k á i); **didinyàdja katanggĕlan ing lampah**, aanh. onder d i d i n y a.

, **matanggil**, met zijn tweeën aan 't hameren zijn; **nanggilin**, 't ijzer *met zijn beiden behameren*; **pĕnanggilan**, *een hamer met 2 handen gehanteerd*, zijnde slechts een andere naam v. d. k a n d w a, als 2 aan 't hameren zijn, de een e. p a l u bezigende; vgl. n g g a n d i l.

, z. onder t a m b a k, t a n g k i s, Kr., * t a k i s, L. Z. 17, 2, Z. 46, 12; Adip. 66 (*afparéren*); **tanggul bhaja**, p a p a n k a n t a r; **pada wihikan ri tanggulanira**, v. met den knods strijdenden, Br. Z. 46, 12 (t a n g k i s); **patanggul kanang gadâtikĕl**, ald. Z. 93, 3 (m a t ĕ m u i k a n g d a n d a l u n g); **sumĕngka ring tulak tanggul**, Sty. Z. 9, v. die bij een kluis komen; **rabut tulak tanggul**, War. b. 50 en 51; **rabut tuñdjung musuh ring dalamakan kiwa, rabut tulak tanggul ring dalamakan tĕngĕn**, m. i. Nw.; **bandjaran tunglak tanggul**, Stn. b. b. Z. 5; **tumanggul**, * t u m u l a k; **mananggul**, R. 21 Z. 9, 4 (m a n u n g k a s), z. ook aanh. onder * a n g g u l; **tinanggul**, Z. 12, 16 (t i n u l a k, t i n ĕ m b a n g a n, k a g a t i k i n, k a t a n d i n g i n), * t i n ĕ m b u n g; **katanggul**, Br. Z. 15, 39 (m a p a g u t, jav. vert. k a t a n g k i s; vgl. jav. en onder d u m, sund. en mad. *dijk, dam*, vgl. onder b ĕ n d u n g; tag. t a n g g a l, *beschermen, begunstigen*); **katanggul**, Br. Z. 15, 39 (p a d a m a t ĕ m b u n g); **mananggguli**, * a n a k i s a k ĕ n, B. Z. 101, 10; **mananggulin**, *beschutten* tegen een hoos b. v. v. e. grooten boom; **nanggulin** v. iets, dat als 't ware tot schild kan dienen, *tegen houwen beschutten*; **ananggulakĕn**, *met* iets, zijn boog,

afparéren, B. Z. 91, 11 (nangkisin ban panah danèné).

[Balinese script], **tumbak bokat matanggol maslat baän gagitik ada tulup bilang samping pada jatna,** Rm.

[Balinese script], **matinggal,** naast makaön, *hilang, *milag, B. Z. 99, 6, Z. 9, 25 (tyadjanti, matilar); Sm. Z. 8, 15; *msat, ald. 23, měkutang; **atinggal,** B. Z. 4, 19 (ngědjang, mangutang); **atinggal galah dadap,** v. vluchtenden, Was. Z. 2, 22; **bli ké djani matinggal,** *ik neem nu afscheid van U;* **ninggal ubaja,** *anglès samaja; **tininggal,** *kari; **tininggaling jajah rèña,** *tatanasi; **tininggaling gusti** *dawara; **dyah tininggaling kakung,** *ranita; **wwang tininggaling guru,** *rètaki; **wwang tininggaling sanak,** *wahita, Tjt. 21; **katinggal,** *kawuntat; **katinggal ing lagi**², B. Z. 7, 10 (kětjaganga, tinilar, kutanga); **ninggalin,** *nalaten* b. v. sawah's; **kaki ninggalin,** *ik verlaat u, neem v. u afscheid,* aanh. onder krěkětan (vgl. onder kari); **ninggalang karaçmin,** *atilar rumrum; **ninggalang udjar,** *tyakta sirèng uwatja; **sapatinggal tityang,** *ri wuringku; **pati tinggal rahaju,** aanh. onder jaça; **patinggalning kumbang,** Anj. Z. 3, 2 (pakaäd, mlètja); **tinggalan** v. e. geërfd goed.

[Balinese script], **ninggil,** nèngklèk.

II., jav., **tininggil,** door een olifant, vroeger dèpun unggahakěn, Amd., Z. 5.

[Balinese script], angkěn, Lamb. Z. 32, 4; *èkâkî; **angka tunggal,** *nummer 1* (z. angka ro); **tan tunggal,** *anèka; **salah tunggal** (salit tunggil of sinalit tunggal), *een van beiden,* Br. Z. 46, 7 (pilih tunggil, salih t.; vgl. onder widji); **tunggatunggal,** R. 3 Z. 1, 66 (ndèwèk), ald. 38 (mandèwèk), 4 Z. 1, 68 (pararagajan); **tambah tunggal** of **nunggal,** z. onder srampang; **hrû tunggal katěmu siniddhikâra tunggal,** W. Z. 8, 1 (warajang patub katěmu inastwakěn sawidji, w. p. kapatuang kawastonin matěmahan asiki, ru asiki matjěpuk kajogain tunggil); **mimis tunggal,** tegenov. mimis pěnabur; **tunggal abulan,** *iedere maand, telkens wanneer;* **tunggal itjang mái suüng; tunggal itjang ngamah paëkina těkěn tjitjingé nènènau,** aanh. onder sampolih (vgl. sěbilang); **tunggal tuduh,** *telkens wanneer 't lekt;* **tunggaling kalana,** *watěk râkṣasa; **duk bhaṭâra guru sira matěmahan kâla, bhaṭâri umâ matmahan durgga, amalaku linukat maçèwa ring sang hjang tunggal, kalih lan bhaṭâri durgga, amlasasih pwa bh. kâla ri sang hjang tunggal**², **apan èling tuwa**²**nya nguni, apan kang majuga ring bh. g. sang hjang tunggal, matangjan pwa bh. g. matorasih maçèwa,** Krws. 69, aanh. onder ladjar; **tumunggalakěn,** 85, *alleen bezitten,* vgl. 89; **jan alaha sanghulun korawa dènta bjakta kita tumunggalakěn kabhuktyanika(ng) prěttiwîmandala,** Ud. 116 (vert. v. asmânwâ twam paradjitya, praçadhi prthiwîm imâm), aanh. onder suměIat; **nunggal dasa,** *een op de tien,* b. v. één sěět als loon voor 't vervoer v. padi voor de tien sěět's, wan-

neer nameatlijk de afstand ver is; vgl. onder pondong; **anunggananunggal**, *geheel alleen*, T. Z. 5, 70, aanh. onder parigraha (vert. v. èkâkî), *geheel alleen*, er waren geen anderen bij, Adip. 51, 63, 94, vgl. 96 (lamp. nanggalan); **sanunggal**, ook *jav. (d. * vindt men ook op die wijze in 't jav. sanambang in pl. v. satambang, z. onder tali); **kramanira anunggal tahun widjilnira, matangjan satahun katuhanira sangké wwang sânaknira**, die zonen v. Pâṅḍu *werden om 't andere jaar geboren, weshalve zij* één jaar v. elkaâr verschilden, Adip. 78 (vert. v. anya, 't origin. anu, sambatsarân djâtâ); **lilânunggali hunur**, B. Z. 28, 26 (alĕp manginggil ring tungtung, bĕtjik ninggilis angungkulin); **manunggali**, *het met elkaâr eens zijn, vriendschap sluiten*, Utt. 44; **anunggali rûpa**, *dezelfde gedaante hebben*, Hadji D. 36 enz.; **katunggalin**, *door ieder geminacht*, geisoleerd, katumbènan, tra ada anak sĕĕm; **kapitunggal maninggilis**, v. iemand door de zijnen in den stijd alleen gelaten, ald.; **kapitunggal**, aanh. onder basama, *alleen geraakt*, doordat men zich heeft verwijderd, W. Z. 4, 6 (kari mandèwèk), op 't slagveld, Utt. 58; **panunggal**, *parok; **patunggalan**, Adip. 64, 74, v. e. tweegevecht; **patunggalan**, *opsomming* een voor een, Adip. 27 (vgl. pratyèka); **patunggal²an**, Pg. (pabĕsik²an); **patutunggalaning wong**, *uiterlijk*, hoe de man er uit ziet, *identiteit*, Ar. 10 (kawi vert. v. paŭkudan?); **panunggalan**, h. v. pamĕsikan; hooger, panunggilan; **apa-rahu djukung panunggalan**, B. Z. 3, 42 (manĕgakin dj. pandèwèk, manglajarang dj. patunggal); **sané matunggalan ring sang pandawa**, Kid. Br. (Z. 8, 20, a.: sapakŝa); **tunggalan**, *wwang sânak; **matunggalan**, *mapulang, Adip. 43, 86, (bis) in iedere hand een boom 91; R. 3 Z. 1, 8; vgl. L. Z. 15, 3; **matunggalan**, *sâtmaka.

, h. v. tunggal; **tunggilan**, vrn. = sodĕt (**tunggil dané**, *zijn verwante*); **djapit tunggil**, z. onder djapit; **matunggilan**, *sâtmaka; **pilih tunggil**, z. onder salih.

I., Br. Z. 40, 1, Br. Z. 9, 5 (kètu, tĕngĕran), *dhwadja (skh. tugur, vgl. onder bangsal).

2°, *een standaard*, bij processies, zooals die v. 't mĕkiis, met breeder vlaggedoek dan dat v. d. umbul², *djuluk², *taṅḍa of wel bij krijgstochten om zijne kameraden te onderkennen; op 't erf, waar de sangjang's dansen, worden ook een paar ervan in den grond gestoken; deze zijn evenals een knods, hebbende 4 haakvormige sieraden bovenaan; **anungsang tunggul**, aanh. onder kuñtjup.

3°, tjĕtjirèn (vgl. ulap²), **anggon tityang makatunggal tjina wjakti**, *om door mij als bewijs gebezigd te worden*, aanh. onder tikĕl.

4°, *bladwijzer*; **tunggulnya tan anggugoni udjar sakŝi di angka 4, kang awitjara pĕdjah di angka 5 enz.** ('t jav. tunggul panantang, *uit de bewijsbrief*, Djb., 1, Z. Men. II 39 en 75, maar ald. III 4, z. onder lajangan); **tunggul amĕtung**, eigenn. v. e. vorst v. Tumapĕl, Ar. 10 enz. (jav. tunggul

mĕtung, Babad bl. 11); **baris tunggul**, B. U. 83; **anunggul** v. d. wolken, W. Z. 8, 14 (uĕgĕh, tĕgĕh); **watwânunggul amarwwata**, Sum. Z. 1, 15; ∗**djaridji manunggul**, ∗liñdjong, jav. panunggul; z. madyânggula en onder anâmikâ (jav. tĕtunggul en panunggul); **pinajungan kĕrtas wilis, murub muntjar panunggul manik ing toja**, Jsp., b., 107, aanh. onder kilat II.

II., z. onder tunggul.

, *op een rand liggen* (lamp. tinggil); **inja mèn tènggèl**, een komische fig. in de gambuh uit de Malat; **nènggèl**, *op den kant liggen* v. e. woord, dat als 't ware op de lippen zweeft, maar dat men op 't oogenblik niet kan uitspreken (vgl. onder tuktuk), *op 't kantje staan, op 't punt van te vallen;* fig. v. e. vorst; v. e. kwaal *zakken?;* **nènggèl**[*], *op 't punt van te vallen* v. regen; **nènggèl ĕñtjitnjané**, v. e. lafaard, aanh. onder djalan; **nènggèlang**, *op den kant leggen*.

, ∗langgala (Pâli nanggala), *ploeg* (mal. id., mad. nangkgölĕ, bat. tinggala, ninggala en inggala, mak. nangkala, vgl. onder tjlaga, bug. rakala; dat de vorm met *n* aan 't begin de oorspronkelijke is, lijdt geen twijfel, men heeft de *n* in *l* veranderd door 't passief of wel om er 't aanzien v. e. substantief aan te geven; vgl. Tob. Spr. bl. en z. onder tokol, langka en singkab); z. onder bakal en ∗singkal.

2°, nm. v. e. gesternte *Orion* (jav. wluku); **satenya djaran, ra, ka, lintang lawèjan, ra, wa, lintang tanggala, ra, pwa, l. patram,** (patrĕm) **ra, pa, l. gadjah, ra, u, l. añdja**', fr.; **kadi nanggala**, v. vlug schrijven.

 I., zekere boom, 't hout voor heften v. golok's, in den modder begraven, wordt het zwart als ebbenhout; **ook kĕnjili**.

II., of tĕnggiri, z. onder landak.

, jav. (trĕngguli), zekere *cassia-soort;* de purperen bloemen gedragen, de vruchten als trommelstokken (tjanduli, çaragala, Kr.), aanh. onder kapurañtjak; z. onder kĕtur en gĕnding; **kumatanggali**, *niet goed gaar* gekookt v. e. ei, zoodat de inhoud veel heeft v. 't vleesch en de vrucht v. d. tangguli, die nog pas hard is geworden; *half hard* v. eieren; ook kumanggali en tĕmĕngguli; men telt tot 75 om de gaarheid dien graad te geven (vgl. onder tambus en dumĕnggnh van te rauw vleesch); **rangga tangguli**, aangenomen naam v. Djarudèh, Was. Z. 2, 56.

, eigenn. v. e. wijfjes bango, T. Z. 3, 39; v. e. vrouwelijke tjangak; T. b. Z. 4, 74, waar ook tunggili (?).

, jav., (trĕnggulun), vruchten als knikkers zoo groot en rauw genuttigd (Bjw. id.); z. djĕrnang; **kampuh wijosing tinggulun**, Stn. Z. 1; ∗**awastra widjil tinggulun**, Kid. Sund. 8, aanh. onder balung tikĕl.

 of tangluk, ∗tambak, *sluitboom* v. e. vee- of paardestal; soort v. barrière op den grooten weg, en op zekeren afstand v. 't paleis; op een moord binnen die ruimte staat hoogere boete (di djunahan djĕbag of tangluk); **jan lara pasilihing tangglak mwang udun lampu, waras ja**, War.

[Balinese script], aanh. onder tjamah.

[Balinese script], z. onder tinglis.

[Balinese script] of tanggilis; **bĕtjik ninggilis angungkulin palĕmahanè sutèdja** *lilânunggali hunuring suwarṅnabhûmi; **nanggilis** v. e. gang zonder aarzeling (tanpatolihan), tegenov. djadĕng; * **maninggilis** v. geboomte, Sut. Z. 85, 11; Hw. Z. 2, 11; **nanggilis kajunè pinakatjarunè**, *sâprajodjana sira praṅidâna, z. onder kapitunggal.

[Balinese script], **manunggilis**, v. e. pauw op een steen, B. Z. 39, 30 (mandèwèk).

[Balinese script], **tumanggalang**, *angalangi, **tumanggalang ing raṅânggaṅa**, Tj. 1 (vgl. *jav.), *sich verzetten, weêrstreven*, Sdm. 6 Dj. Pram. 12 b.; **tanana tumanggalang ring raṅa** v. vijanden, Ww. Z. 1, 2; **ling dalĕm, jan hana rabinya btjik, anaknya rara aju, hajwa winèh mangèdèngang, apan èwĕh kahrĕtanikang daçèndrija, nirlingĕn pwa dalĕm, wus putus sura ning don, adji nagarakrama, mwang tang darmajuda, ljân tang tjumbanakrama, lawan mahasrada, mwang sidi ta sira, anggĕlarakĕn pangawè, aṅdjalantara, mwang wruh ta sira ri glaring açwasikṡa, mwang angrĕt lakuning wè mwah lwah, mwang wruh sira ring tatwaning tjaturwinasa, makapangwinasasatru, rĕp tikang bumjantara, tanana tumanggalang ing sira, pinutĕr tang nuṡa tkèng sambawa, makadi bali, kawĕs tang blangbangan nguni tĕkèng pugĕr, uwus tjinakra dènira, tang pasuruhan, mataram durung, iku gnahira sasatron,** Pam. 24; de Kid. Z. 4, 122 vlgd., jan kâlanira mimba, wontĕn ta adjnja nrĕpati, ring paradèça, sing pinaran nrĕpati „jan wontĕn rabinipun kalawan rara, rûpanyâbĕtjik², tan sinung amĕdara, pan èwĕh kahĕrĕtan ing daçèndrija dé hadji, apan mangkana sang wruh ing kasugatin „saranasaning don sâmpun kèmpĕn ing tjitta, malih rasani (ka)ng adji, (mwang?) nagarakrama, kâlih lan dharmmajuddha, tjumbwanakrama tan kari, mwang mahâçrada, tĕlas sinuksmèng hati „wikan ta sira ring açwasikṡa pangawé dèn kawruhi, mwang aṅdjalântara, pangrĕt lakunikang lwah, mwang pangrĕt lakuning rawi, tjaturwinâça, makaçîrṅnaning ari „norana çatru wani dumonèng sira, rĕp ikang nûṡa bali, tĕkèng nûṡântara, sasak lawan s., b. p. tan kari, tjinakranirâ rarĕm prasama adjrih „sang ing mataram kâlih sang ing pasurwan, kari sira maäri (!); **sirĕp tang musuh tkèng nuṡântara, tanana tumanggalang, rikâ kaçaktinira, çri batu rènggong**, Pam. 23.

[Balinese script], z. tinggiling.

[Balinese script], tonggolong en tĕngolong; **nĕnggolong**, v. meer dan één persoon een vracht *op de schouders dragen;* *npananggung (z. tĕgĕn, kĕtunggèng, undit); **mananggolong bangkè**, npananggung çawa.

, *koda (godhâ?), aanh. onder djĕbad en tangkilung (basoré, rètaka, tinggalung lanang; sajadi, kang wadon, Tjt.), R. 7 Z. 18, b. (rasé, binturun, bc. singgalong, *civatkat*), Adig. 42 (mad. tĕnggalung, kmb. tinggaluh, z. onder sĕpĕkĕn, vgl. mal., jav. trĕnggalung); **dèdès tinggalung,** v. d. testikels v. 't mannelijke beest te Sbr. tegenov. dèdès rasé v. 't wijfje (z. kĕkĕpaän); **gringsing tinggalung** (tinggalun?), Mal. b. 4.

, R. 7 Z. 18 (kalĕsih), aanh. onder saloka (jav. tĕnggiling en trĕnggiling, mal.; vgl. *golika); **pinggĕl sisik tĕnggiling,** Mal., aanh. onder manindra.

, jav., soms als h. v. tampi; **nanggap,** *ontvangen, in ontvangst nemen* gestolen goederen b. v.; **nanggap upah,** *loon trekken;* **tinanggap,** W. Z. 4, 6 (tinampi, kalawanan; sas. tanggĕp, tampi); **tanggap dané,** *ginangsalira; **nanggapin,** h. v. ñdjĕmakin (ananggapi, aanh. onder plĕsat); **tanpananggap,** aanh. onder tanggama; **di pananggap lĕmahé,** *rahina masĕ' (vgl. nimbalin).

, z. onder tanggap.

, eigenn. v. een hert, in de fabel der elkaâr verlossende dieren, T. b. Z. 4, 238 (Hitopadèça, tjitrângga).

, onder de vaartuigen, Krtsm. 9, 28, Smw. Z. 8, 21.

 of snaggajap?; *anunggajapi **mata,** B. Z. 60, 15 (gumantung ing liring, g. i. nètra), Sm. Z. 90, 5.

 I., z. katanggama.

II., (?), **tan tanggamé** (één jav. hds. sambramèng) **pasadji nistura tan pananggap,** Br. Z. 3, 4 (nora kajun manampi, antuké tan tampi, nora nampanana, nora nampi); **ĕmbèñdjang kârĕpisun nini angaturèng sang prabhu malar katanggama,** T. Z. 1, 35 (né mani manah tityangé dèwa ngaturang ring tjokorda bilih kanggé).

, **atanggĕng,** *gereed om zich ten strijde te begeven,* Utt. 47; **tumanggĕ'ng,** Sut. Z. 101, 1, L. Z. 21, 1 (umungguh); v. gereed staande bevelhebbers, Ar. Z. 4, 15, aanh. onder tanggĕ' (vgl. tĕnggĕ), R. 20 Z. 18, 16; **bloh adin musuhta ring uçâna tumanggĕngèng prang,** Ar. Z. 45, 18.

 I., **nanggung,** *aan een stok met zijn beiden,* of *vieren dragen* b. v. een gong, een varken of wel schildpad, dat men aan den stok heeft vastgebonden (mbandut; z. tĕnggolong en tĕngĕn); **sĕ'k tang bhûta lawan kawandha mangigĕl krûrânpananggung çawa,** Br. Z. 50, 9 (manĕnggolong, nĕgĕn); **tinanggungan,** B. Z. 11, 4 (kaündit, tĕgĕna); **danda tinanggung,** van beide partijen *dezelfde boete betalen,* vgl. aanh. onder tjĕrak en apakaraṅa; **kunang ikang wintang tanggungan hrû ilngning loka, jèkâ uttaraphalguni ngaranya, tiga wintangnikâ,** Ag.

II., **mangkat apipikat anulap, agawé rawèning paksi, sarwjangirisi tok, agĕlis dèné lumaku sarwi amikul kalukur** (klukub).

tatangganè pada dadi, aglis dènyangirisi, anurunakĕn totangga, dèn gantung mangkjatanggungan, kangĕn papasanganingong, fr.

I., *van elkaâr ver af gelegen* als dorpen, *garjjang; **kĕna panah tan pĕgat masusun²** di **tangkah mwah kapĕpĕkan, twara da tĕnggang akikit,** van Abhimanyu, Br. K.; (Z. 15, 28), vgl. ĕnggang en onder sĕla.

2°, als vrn. = tĕlag.

*II., onder de vaartuigen, Krts. 20, 28; Smw. Z. 8, 21 (mal. Wdb. geeft tinggang op volgens Leydekker).

, jav., **kapitĕnggĕng,** kadi tuwĕd, R. L. 111 (Bjw. mĕtĕnggĕngĕn); **kamatĕnggĕngĕn,** Adip. 65, Ar. Z. 64, 4; **kèsisan kamitĕnggĕngĕn ĕsĕn** (hds. ook 't jav. kamitĕnggĕng), Utt. 58 (vgl. men. pitĕnggang); **tumĕnggĕng,** v. 't gemoed, Ws. 24, vgl. onder ipal².

, 't tegenov. v. tjĕngkèd.

, sas., baöng (padi).

, sas., tĕgĕh; **ninggang** (ninggar te lezen?), *manglunang; vgl. atas en tinggi.

I., *onvast liggende* b. v. v. iets op een smalle plaats, zonder steun v. weêrskanten, v. e. boom, die als 't ware omgeven is v. uitgegraven grond of kuilen, aanh. onder gliling (nanggwang?).

II., **tinggungan,** een wijfjes kutjit den butuh aja aangeboden, ieder jaar, wanneer de bangkung baart; **ninggungin,** de bangkung een *wijfjesbig ontnemen* ter offerande, ten einde haar mak te maken; **bangkung i anunè kaüngan tinggungan,** v. e. dolle bangkung, die hare jongen opeet, soms ook op menschen toegepast; baart een zeug 9 biggen, waarvan 8 van één geslacht, dan moet 't 9° v. 't andere geslacht geofferd worden op de kĕmulan.

, jav. en sas.; **tunggang²nya manggang,** R. 23 Z. 12, 9 (nunggah nĕgakin ja njalĕpit, njak ja di kahunggangi); **tunggang atjala,** Ar. Pr. 63; **tunggang giri,** B. Z. 21, 3; **tunggang adri,** Br. Z. 16, 8; **wjatara tunggang gunung,** v. d. zon, B. Z. 3, 17 (tunggang adri, ngastaparwwata, mal. lamp. verh.); **mĕtunggang,** *coïre* v. beesten (te Sbr. in pl. v. masĕsaki); **sorè tumunggang adri,** Mal. 29; **tumunggang adri** v. zonsondergang, 377; **tumunggang atjala,** Sut. Z. 52, 1 (ng. p.); **manunggang ing sâmadja,** B. Z. 45, 12 (anitihi); **anunggang palwa,** aanh. onder tjanggu; **manunggang,** R. 1 Z. 1, 62 (maawan kuda); **manunggang gunung,** v. d. zon *opkomen;* **nunggang gunung,** z. onder gunung (vgl. in 't jav. onder anderen nitih wukir, Men. II 367; nunggang tjala enz.); **anunggangi,** *anitihi; **anunggangi wimâna,** T. Z. 4, 48 (manĕgakin puspaka); **nunggangin,** *betreden* v. beesten (vgl. nglumbahin); **tunggangan,** *paard,* Sut. Z. 101, 9, algem. in den zin v. *voertuig,* Z. 132, 5, *wâhana; **mĕtunggangan,** iets *tot voertuig besigen,* b. v. **lĕlipan mĕtunggangan dongkang,** z. onder puüh; vgl. tunggah.

, naast pagĕh en niçtjala, titi (sthiti), *standvastig,* v. iemand bestand tegen

verleiding, Sut. Z. 52, 11 (pagĕh), Z. 137, 4, *onverlet*, Z. 95, 9; B. Z. 105, 12 (p.), tut. 60, Ar. Z. 18, 9, Z. 49, 2; Z. 50, 2, H. Z. 45, 4; Z. 47, 1 b., Sut. Z. 98, 9; **uśadhanya djahja tulisanya tunggĕng inumika baṇḍhisahir**, B. Z. 59, 4 (tamban ipuné djáé raradjaänipuné tunggak mĕnĕng tajub punika rawwing tjuka taün, t. dj. rinadjah t. m. ika tahapĕn liwating mandi); **manunggĕnga ring angĕn²**, *opdat hij onvervaard zou blijven*, R. 22 Z. 4, 3 (mañdjĕlĕgang pangrasané); ***tunggĕng atĕguh**, B. Z. 105, 12 (kĕkĕh tûr malwat); **tunggĕng tan kanin**, R. L. Z. 1, 68, Z. 7, 56; **tunggĕng tan kataman wijoga sira himpĕr pawwatânkânilan**, Sut. Z. 136, 4 (malwat); **kunang jan huwus kalakśanan dé çri hadji, pratèka sang hjang aśṭakawidhi sang hjang puranajadjnja, s. h. radjakrĕtta, tan wurung manggĕng tunggĕng pakrĕttining nagaranta, amûrṇnasada, malilang hning swatjitta çri h. mwah hidĕping sarwa djagat çri h., suka pangan kinum bala çri h., masih bhakti matwan, murah sarwa tinuku, asing tinandur wrĕddhi gring madoh, tanana wikara, prasiddha asing sinadyanta, ika kaprabhonta prabhu wiku radjakrĕtta, nga. „ika makataluṇḍaganira, umaradinang** (onduidelijk) **sang hjang dharmma tiga, çah saking wiku radja krĕtta, waluja umarèng çiwaçâśana kaniśṭapudja, huwus pwa çri h. tutus ing dharmma çiwaçâsana kaniśṭapudja, waluja umarèng dharmma sadaçiwaçasana madyamapudja, huwus pwa çri h. tutus ing dharmma çiwaçâsana madyamapudja, waluja umarèng dharmma paramaçiwaçasana mottamapudja. huwus pwa çri h. tutus ing dharmma parama çiwaçâsana mottamapudja, waluja umarèng batur kalawasan, samangkana tlas pasaransaran çri h., pratĕkaning saprasiddha umangguh darân** (?), **umarèng kamokśapada, ja ta pangla(lĕ)buraning maja çatrunta çri maharadja rakaṭabjuha**, fr. bpl., vgl. onder ipal² en kotjĕk.

ꦤꦁꦒꦶꦁ, **nungging** v. e. schuin gebondene flesch bij 't overschenken, *makukung (batav., sund. tonggèng, batanggil, bunggil en bungging); **kĕdèk manunggiug**, Bngk. 54 (vgl. onder djit); **nunggingin**, iemand *de aars toekeeren*, aanh. onder tjondong; **nunggingin djit** (Bjw. mĕḍingi silit, jav. mlĕḍing): **nunggingang**, *door schuins te houden* iets *uitgieten;* **tamju aṅkuk mĕgantung sing tĕka nunggingang**, raadsel op tjaratan, badung, kĕkotjor of protjot.

ꦠꦼꦁꦒꦺꦁ, **matènggèng** of **mĕtĕtènggèng**, *op de teenen loopen;* **nènggèngang**, *den voet op de teenen laten loopen*, zooals wanneer men pijn aan de zoolen heeft.

ꦠꦺꦴꦁꦒꦺꦁ, z. onder katunggjang.

ꦤꦶꦠꦁꦒꦺꦠꦺ, sas., kalisaswan, vgl. alat².

ꦤꦁꦒꦼꦧ꧀ I., **nangĕb**, *versperren*, een weg b. v. v. aarde of iets anders; **katangĕban**, karĕbrĕban, sampĕtan v. e. door struiken versperden weg? (vgl. onder tungkĕb).

II., eigenn. v. e. pl. in Mĕngwi.

, *onschadelijk* van een lèjak, van een dĕdari, die niet meer vliegen kan; van een vorst *zijn aanzien kwijt zijn, niet effectief* van een mantra, van een kat, die in 't daglicht baart, 't geen ten gevolge zou hebben, dat zij hare jongen wegwerpt (vgl. onder tái); **nĕngab,** iets *beletten, kwaad te doen* of *te komen?;* **nĕngab,** *naar* een lijk *zien;* **nĕngab lajoné istri kakung pada nangis, ada manguūt ĕntud di natahé pada nĕgak,** fr.; **adja katĕngab,** *dat iemand het niet bespeure,* da baāng anak nawang, Us., 13; **ta, tiwang sakĕput,** ça., **akah njuh njabalung, jan angamèt hajwa katĕngab,** Us. x. 39, 242.

, **katingĕban lawangan,** *geen uitweg weten* van de buta lĕlèngèh b. v. in 's menschen lijf; **ningĕbin,** iemand *de deur sluiten,* z. inĕb en ubĕt.

, z. tĕngahngwé; **tĕngangé bĕnĕr,** Us. dj. 117; **tĕngangé bĕnĕr,** kali tĕpĕt, Us. b.; **wjatara us tĕngangé,** Tjp., v. d. maan, aanh. onder wulan (vgl. onder tĕngaï).

LIJST VAN DE VERKORTINGEN (¹)

gebruikt in het **Kawi-Balineesch-Nederlandsch woordenboek** van **Dr. H. N. van der Tuuk**, met eenige voorafgaande opmerkingen de inrichting van het woordenboek betreffende, opgemaakt en overgenomen uit door den schrijver nagelaten aanteekeningen.

OPMERKINGEN.

§ 1. De officieele *oe* is vervangen door *u* om in oud-jav. woorden gemakkelijker den langen klinker te kunnen uitdrukken. Voorts is *y* gebezigd achter *t*, *d* en *n* om verwarring te voorkomen met *tj*, *dj* en *nj*, b. v. m a d y a en m a d j a, n y a en ṇj a, enz.

§ 2. Bijde door 't balineesch overgenomen jav. woorden is de bal. uitspraak gevolgd, vooral wanneer zij dagelijks in gebruik zijn, b. v. in plaats van [illegible] [illegible], in pl. van [illegible] [illegible]. Bij 't zoeken naar woorden lette men er op, dat de Balineezen de lettergrepen *wu* en *wo* als *u* en *o* plegen uit te spreken. Vindt men in een bal. handschr. b. v. [illegible], en staat het niet onder de [illegible], men sla onder de [illegible] op; vgl. u n t u in pl. van 't jav. w u n t u, waaruit men zien kan, welke zonderlinge woorden door de balineesche geleerden gemaakt worden. De slechte spelling der bal. handschriften heeft mij genoodzaakt nu en dan talen aan te halen, die ik liever niet had te pas gebracht (z. o. t a h u l a n).

§ 3. Bij eenlettergrepige woorden, die vaak twee lettergrepig g e s c h r e v e n worden (b. v. [illegible] in pl. v. [illegible] heb ik ook de dagelijksche uitspraak gevolgd. De voorslag [illegible] is niet altijd etymologisch juist, zooals b. v. in het zoo juist aangehaalde woord: i n ṇg i t daarentegen zou ĕ ṇg i t, wegens 't jav. r ĕ ṇg i t, den voorkeur verdienen. Begint zulk een woord met een halfklinker (*j* en *w*), dan kan men een voorslag *i* of *u* er bij schrijven; men vindt u w a naast w a, i j a naast j a. (In 't jav. wdb. is geen regel te vinden, men moet ĕ s i r onder s i r zoeken en l è k onder ĕ l è k).

(¹) Het is gebleken dat niet alle gebruikers van het Kaw. Bal. Wdb. van Dr. VAN DER TUUK bekend waren met het bestaan der »voorloopige lijst van de verkortingen enz.", welke bij het verschijnen van Deel I mede het licht zag. Deswege werd het raadzaam geoordeeld deze lijst bij deel IV nogmaals af te drukken, omdat de gebruiker zonder dezen wegwijzer zich dikwijls niet terecht zou weten te vinden in den tekst van het Wdb.

Dr. VAN DER TUUK is zelf meermalen afgeweken van zijne verkortingen, wellicht in de oudere gedeelten van zijn geschrift, toen de lijst zelve nog niet was opgemaakt, doch die afwijkingen zijn meestal toch niet zóó, dat men in twijfel behoeft te verkeeren welk woord bedoeld is.

Het kwam daarom, hoezeer wenschelijk, toch niet beslist noodig voor om nog eens alle vier deelen te doen doorloopen en alle niet in deze lijst voorkomende verkortingen nader op te nemen, een arbeid waarvoor trouwens ook geen personen beschikbaar zouden zijn.

Bij het gebruik houde men in het oog, dat Dr. VAN DER TUUK in zijne tekstaanhalingen en de daarbij aangegeven varianten of vertalingen heel gaarne gebruik maakt van verkortingen dier woorden, welke reeds in den betrokken tekst in het geciteerde gedeelte voor kwamen. Van zulke afkortingen zoeke men de verklaring natuurlijk niet in de lijst, doch in het onmiddelijk aan dezelve voorafgaande tekstgedeelte.

§ 4. Van de reeds in druk bestaande texten heb ik slechts gebruik gemaakt, in zoover zij niet bleken op deze of gene wijze bedorven te zijn (z. bijv. onder kamukmuk). Ook van zekere proeve van een bal. holl. wdb. heb ik weinig gebruik kunnen maken, omdat de schrijver daarvan in zijne opgaven niet zeer eerlijk is, en hetgeen hij aan boeken ontleent, nu en dan als eigen waarnemingen opdischt; zoo bijv. hatna (een schrijffout in 't Tijdschr. v. N. I.) in plaats v. ratna, djawat, de duitsche uitspraak van tjawat, en liñtjèr, waarmeê misschien oñtjèr is bedoeld (uit Friederich's verslag); hisĕm, een schrijf- of drukfout in pl. van isèn; wajang purwa heeft hij uit 't jav. wdb., want in 't bal. is het w. parwa of prawa. Diergelijke verbeteringen leiden den leerling in dwaling. Daarbij geeft hij woorden op, die niemand kent, b. v. kana, waarvan de beteekenis opgemaakt is uit gĕlang kana, hahoeragan, waarvan ik niet anders kan maken dan een verkeerd gehoord awurahan (naar bal. uitspraak aũrahan), hoedah, dat hij nimmer kan gehoord hebben, maar opgeeft, om aan mudah een stamw. te geven ('t zelfde geldt van hatah); hodag, dat eene gissing is, moet kodag zijn; hidĕm in pl. v. kidĕm, hijap in pl. v. kijap; hokok, hikik, hakak en handoes 2° zijn allen gegiste stamwoorden, 't laatste b. v. om pandoes te kunnen afleiden; zoo ook staat murug (v. purug) o. urug; vgl. zijn kĕmoe in pl. v. mu of ĕmu; ngwang = smalih, z. jav. wdb.

§ 5. Bij de oud-jav. woorden heb ik mij, om herhalingen ta voorkomen, bij ééne spelling gehouden (z. b. v. o. katyĕng).

§ 6. Als stamwoord van werkwoorden, waarbij geen affixen komen, is beschouwd de vorm, die in 't passief optreedt; djuwang b. v is niets anders dan de vorm van njuwang of ñdjuwang, die in 't passief optreedt, en alleen wordt gebruikt als passive imperatief. Men doet verkeerd zoo'n woord terug te geven mèt het nemen enz. Dat voorts 't actief aanleiding gegeven heeft tot stamw., die niet in 't jav. bestaan, kan men zien uit kutil, patja, tajub, intil, taũr enz. Bij uit 't oud-jav. getrokken woorden heeft vooral de *n* van 't actief aanleiding gegeven tot een *t* in 't passief (z. b. v. taũr en tĕngguh). Dit is ook in 't sund., en zelfs in 't jav., wel eens geschied. Vele stamw. zijn verschillend van die in 't jav. en 't actief alleen is dan gelijk (z. umbah, atik enz.). Daarbij komt, dat de spelling van 't actief aanleiding geeft tot niet bestaande stamwoorden; b. v. mañdjrokot in pl. v. manjrokot, niettegenstaande in 't passief tjrokot gebezigd wordt.

§ 7. Omdat de Balineezen linguale en dentale medeklinkers niet kunnen onderscheiden, heb ik beiden onder elkaâr geplaatst, de linguale schrijvende, waar 't jav. mij die aan de hand kon doen. Bij kawi-woorden, die niet meer op Java bekend zijn, is de spelling der bal. handschrijften niet te vertrouwen. Hierbij op te merken dat ᬤ᭄ in 't bal. schrijft ook gebezigd wordt om *dh* uit te drukken. Slechts in één geval kan men zien, welke medeklinker bedoeld is, zooals wanneer de *dh* onmiddelijk op een dentale *n* volgt (ᬕᬦ᭄ᬥ, gandha). Ook in 't jav. vindt men voorbeelden van *d* in pl. van *dh* (b. v. tjandikala). Sommige kawi-woorden, in dit wdb. opgenomen, bestaan niet, bijv. tusti in pl. van tusni.

§ 8. Sommige hdss. bevatten zoo verschillende lezingen (z. giras en waisârina b. v.), dat ik lang geaarzeld heb, om er iets aan te ontleenen, te meer daar ik zeer veel moeite had, zang en strophe aan te halen. Dit is vooral het geval met de Ar. Pr., met de raadpleging waarvan ik zeer voorzichtig ben geweest. Ook aan het Bhomakâwja naar de uitgave van Friederich ontbreken eenige strophen; b. v. in den 6den Z., str. 2. enz.; men werpe dus de schuld niet op mij, als men de aangehaalde str op een andere plaats mocht vinden.

§ 9. Het kan wel wezen, dat ik menig jav. of sanskr. woord, in 't kawi gebruikelijk, heb overgeslagen, want het heeft me zeer veel gekost, om telkens in mijn wdb. na te zien, of

een bekend woord er ook uit gelaten was. De opname van bekende woorden is een vervelende taak. (Een proefje daarvan, zie onder gadjawaktra).

§ 10. Van de verdorvenheid van sommige hdss. zie een proefje onder kakak; hirangsara moet irangsara zijn; voorts onder dharana, winâjaka enz.

§ 11. Het was niet mogelijk al de vormen, die een woord kan hebben, in 't wdb. op te nemen. Een min of meer snelle uitspraak doet den hoorder soms een bekend woord voor een vreemd aanzien; een treffend voorbeeld is pĕngajan, de uitspraak van pĕngaèan (in pl. van pĕnggaèan), van gaé, de gewone uitspraak van gawé. Die 't bal. hoort spreken, en niet let op de verdwijning van een slot-*h* vóór den klinker van een aanhechtsel, zal dikwijls moeite hebben een woord in 't wdb. te vinden; b. v. aljang, aliang (van alih en ang); ilwang, ilĕang (van ilĕh en ang); kĕráwan, kĕraũan in plaats van kĕraũhan van raũh (jav. rawah). Woorden, die, hoewel afgeleid, in 't bal. als stamw. optreden, zal men op een andere plaats vinden dan onder 't woord, waarvan zij afgeleid zijn; kâri moet onder ari staan, maar kari niet, evenzoo kalah, karwan, enz.

§ 12. Voorts heeft de Balinees de gewoonte om tweelettergrepige woorden, wier tweede lettergreep met een halfklinker (*j* of *w*) aanvangt, zoo te schrijven, dat men denken zou, dat zij éénlettergrepig zijn, b. v. [illegible], 't geen niet sjap maar sijap, [illegible], 't geen niet mwa, maar mowa, [illegible], 't geen niet djwang maar djuwang is. In geval het woord drielettergrepig zou worden, zoo men de *j* en *w* als klinkers ging uitspreken, denke men aan den klemtoon, die 't woord tweelettergrepig doet luiden; b. v. [illegible], búlwan en niet buluan (van bulu). Tweelettergrepige woorden, die met *u* of *i* aanvangen, worden dikwijls als éénlettergrepige geschreven, b. v. [illegible] in plaats van [illegible] (uwa). Soms slaat dit over op een afgeleid woord, b. v. [illegible] in plaats van uwanan van [illegible] (spelling van [illegible]). Daar de klemtoon bij dit woord op wa valt, is de spelling wanan eigenlijk beter, want anders zou men geneigd zijn úwanan uit te spreken, daar bij woorden op an de klemtoon op de lettergreep blijft, die in 't stamwoord, 't zij echt of onecht, den nadruk heeft, bijv. wàrangan, máñdjangan (niet, zooals in 't jav. mĕñdjangan), tábanan (van deze drie woorden is 't stamw. onzeker).

§ 13. Taal en spelling verschillen zeer naarmate men met een kakawin of met een kidung te doen heeft; zoo, onder andere, maakt de taal der kidung's geen onderscheid tusschen een klinker en een *h* aan 't begin van een woord (z. o. [illegible]). Ook verwaarloost de kidung vaak de lange klinkers. De prozawerken zijn allen door de schuld der afschrijvers zóó gespeld, dat dienaangaande niets is vast te stellen. De versmaat van de kakawin kan alleen soms tot leiddraad dienen, want ook die oudere gedichten zijn nu en dan niet vrij van eene nieuwere spelwijze. Alleen dus bij uit 't sanskrit overgenomen woorden bestaat eenige zekerheid. Soms kan 't Sund. of 't Dairisch dialect van 't Bat. met vrucht geraadpleegd worden, waar men in 't onzekere is, of een woord met een klinker dan wel met een *h* aanvangt (z. [illegible]).

§ 14. In de 3e lettergreep van achteren heeft 't bal. gaarne een klemloozen klinker (ĕ), uitgezonderd natuurlijk 't geval in § 11 vermeld. Ook lette men op de versmelting van den klinker van een voorg. met een volgenden, b. v. misi in plaats van mĕisi en dit weder in plaats van maisi. Het inhechtsel um is in 't bal. niet levende, en wordt, zooals bekend, bij woorden, met een klinker aanvangende, in 't jav. dikwijls tot *m* verkort (murub in plaats van umurub), zoo vindt men deze *m* met het voorh. ma of mĕ verward, van daar de frequente verkeerde

spelling [illegible] in plaats van [illegible]. Zelfs praeposities verliezen soms haren klinker; b. v. dori in plaats van di ori, kori in plaats van kaori (van de verandering van di in dj vindt men een voorbeeld in djumah in plaats van di umah). De *l* en *r* worden in de uitspraak niet van den voorgaanden medeklinker gescheiden b. v. krijuk en niet, zooals in 't mal. zou uitgesproken worden, kĕrijuk. Sommigen echter laten een lettergreep méér hooren, b. v. glimpang en gulimpang (vooral om de versmaat en deftigheidshalve is dit laatste het geval).

§ 15. Van hoeveel belang het is bij de oud-jav. woorden de plaats te citeeren, kan men onder anderen zien uit banwara in 't jav. wdb., dat niemand zal kunnen verklaren, tenzij hij wete, dat het onstaan is uit een slecht gelezen plaats v. 't Br., Z. 44, 11.

§ 16. Een klemtoon heb ik alleen gezet bij woorden, waar mij transcriptie aanleiding konde geven tot het verlies eener lettergreep in de uitspraak; b. v. tái, njái enz., om de eenlettergrepige uitspraak te voorkomen, waartoe vele Europeanen in 't uitspreken van diergelijke woorden vervallen (men denke aan de uitspraak tei en njei van woorden als tái en njái).

§ 17. Liedjes, die zeer onbeduidend, veel onzin behelzen en soms zeer vuil zijn, heb ik ook nu en dan moeten opnemen, om iemand te doen zien, hóe met sommige woorden, omdat zij op dezulke rijmen, welke de bedoelde gedachte voorstellen, door den Balinees gespeeld wordt (z. o. sĕsapi en vgl. bataksche leesb. IV). Ook woorden uit bal. geschriften, die niet in 't dagelijksch leven gehoord en ook niet uit 't jav. kunnen verklaard worden, zal men hier vinden; b. v. ŋjom.

§ 18. De verdubbeling van de *n* tusschen twee klinkers is in 't bal. zeer zeldzaam. In 't jav. wdb. vindt men [illegible], maar [illegible] en [illegible]; de volgorde is dus in mijn wdb. anders.

§ 19. Van de corruptie van sommige hdss. kan men zich een goed denkbeeld vormen door de vergelijking van 't begin v. d. W. Ast., waar twee hdss. geheel onverstaanbaar zijn.

§ 20. Dat men ook op Bali in 't kawi heeft gedicht, blijkt uit zulke geschriften als de W. Ast. en de Kuntij. die zoogenaamde kawi woorden bevatten, waarvan de vorm, door te denken aan 't bal., erg verbasterd is; z. voorbeelden onder sampat en sambar. Zulke woorden moeten opgenomen worden, omdat zij licht verspreiden op sommige zonderlinge vormen (dat ook in 't jav., vooral in de lakon's, zoo iets gebeurd is, kan men zien uit de verandering v. wabhru in prabhu).

§ 21. Aan op Lombok aanzien genietende modern-jav. gedichten zijn alleen die woorden ontleend, die 't zij ophelderingen geven (z. walantaga en djohan̦ II) of wel in vorm zeer afwijken (z. bijv. sĕgak, imran, parisé en tĕngĕran). Ook eigennamen zijn daaruit opgenomen, om iemand in staat te stellen de brokken te huis te brengen, die hij van die gedichten mocht in handen krijgen, want zoowel op Lombok als op Bali vindt men vaak slechts stukken van de grootere geschriften; ieder, die weet, wie Kadar manik is, ziet dadelijk, dat hij met een Amir-verhaal te doen heeft (in 't jav. wdb. had. Ambjah een plaats verdiend, daar anders Maktal voor den leerling geheel onbegrijpelijk is). Daarbij is het zeer moeielijk ze te verstaan, als men de verhouding der vele daarin optredende personen tot elkaâr niet kent, daargelaten nog, dat zij verschillende namen hebben, (z. b. v. onder badiulsaman). Dat de taal onder sasakschen of balineeschen invloed erg geleden heeft, zal ieder begrijpen, die weet, hoe de inlandsche afschrijvers met de hdss. omspringen; z. bijv. tjaltjal en onder amad). Veel daarin is onbruikbaar, omdat men er in veranderd heeft, wat men niet verstond, z. b. v. alkasadji en sènggot.

§ 22. Men zal hier nu en dan een aanhaling vinden uit mal. geschriften, die, zooals men zien kan uit de aanhalingen onder daluwang, pramèçwari, mangulangi, enz., woorden bevatten, die in de jav. wdboeken niet

te vinden zijn. Vermoedelijk zijn deze woorden op Java verouderd. Dat de mal. w.-verhalen niet zoo erg van 't oorspronkelijke afwijken als de javaansche, kan men zien onder **p r ĕ t h å**.

§ 23. 't Is, geloof ik, vrij overbodig om op te merken, dat de interlineare vertalingen soms geen waarde hebben, omdat 't origineel vrij corrupt was (z. b. v. o. **t ĕ n u ng**), of wel omdat men tot een verkeerde scheiding geraakte (z. b. v. o. **k a s a j**). Een staaltje van de verhaspeling van woorden, waaraan **a l l e** prozageschriften lijden, z. o. **t a j u r a**.

VERKORTINGEN.

a achter een cijfer duidt de eerste helft van eene inlandsche bladzijde aan, daar de inlander eerst de tweede helft nummert, zoodat wat bij ons voor twee bladzijden geldt, bij hem er maar een is.

ą (of ă) beteekent een dof uitgesproken, met eenigszins gesloten mond uitgebrachte *a;* komt alleen voor als slotklank en op de twee laatste lettergrepen in woorden eindigende op ᬳᬳ; in beide gevallen is die *a* alleen dof, wanneer het woord geen aahangsel heeft, of wel niet door middel van *n* met het volgende is verbonden, **d ą ą** of **d ă ă** maar **d a à n é**; in den tongval van Sĕmbiran en sommige plaatsen van Karangasĕm bestaat deze *a* niet, bijv. **h a** = **ă ă**.

aanh. = aanhaling; geheele aanhalingen heb iko nder 't een of andere woord geplaatst en er naar verwezen bij andere daarin voorkomende woorden; die aanhalingen zijn vaak zeer corrupt (z. o. **a w i b å w j a**) en niet zonder betere bandschriften te verbeteren, vooral waar een woord nog niet voor de tweede maal aangetroffen is geworden (z. bijv. o. **t ĕ ng g a r a ng**); ik kon het niet over mij verkrijgen ze weg te laten; het is te hopen, dat een ander ze, 't zij door een gelukkige gissing of wel met behulp van betere hdss., zal kunnen verbeteren.

A. d. = **Angling darma**, uitg. van Winter.

* adig. = wetboek, naar twijfelachtige opgaven **Adigama**.

Adig. = **Adigama**, verzameling van wetboeken; bl. 16 **Kutàramânawâdi**.

Adip. = **Adiparwa**; zie ook Kid. Adip.

Ag. = **Anggastyaparwa**.

alf. = alfoersch, uit verschillende bronnen, waaronder de vergelijkende woordenlijst in de Bijdragen van het Kon. Instituut voor de T. L. en Vk. van N. I. en de bijdrage tot de kennis v. 't Tompakĕwasch in Verh. Btv. Gen. XLVII; kortheidshalve zijn de dialecten niet altijd bij name opgegeven.

Am. = **Amir**; zie nog Am. ep., en Am. fr.

Amd. = **Amad**.

Amd. b. = een fragment **Amad** in nieuwe versmaten.

Amd. d. = **Amad** in **D ĕ m u ng**-versmaat.

Amd. j. = jav. hands. van de **Amad** in arab. schrift, klein 4to, incompleet, vermoedelijk van Oost-Java, zie **r u m r u m** en **u ñ d j u ng**; bevat oudere woorden en beteekenissen, zie o. **p i n g g ĕ l** ĕn **s u u n**.

Amd. s. = **Amad**, sas. hds.

Am. ep. = **Amir**-episode, titel mij onbekend, z. **d j u r u s a l a s i k i n**; in beloop komt het overeen met 't slot van h. H.

Am. fr. = **Amir**-fragment, waarvan mij de titel niet bekend is; hierin komt voor wat onder **w a l a n t ĕ n**, **k u k u b** en **b u j u ng** staat.

Anb. = **Anbija**, uitgave van Lange te Batavia (onder den titel van Tapĕl Adam, 1859).

Anb. fr. = een brok van een **Anbia** afkomstig van Pasuruhan; 't spelt **t j ĕ ng ĕ n** in plaats van **t j ĕ ng ĕ ng**, en telkens **a ng i n** in plaats van **a ng i ng**; ook heeft het meermalen **r a r è k** in plaats van **r a r è**.

Anb. hds. = **Anbija**, 2 handschriften, waarvna een niet compleet.

Anb. J. = **Anbija**, handschrift van Raden Mas Ismangun.

Anb. m. = **Anbia,** handschrift uit Madura, klein 4to, 173 inl. bladz.; 't bevat aan 't slot allerlei verhalen die in andere hh. niet te vinden zijn, zoo b. v. hoe de vader van Pètaldjĕmur een schat vond, en door zijn vriend werd vermoord; de strenge straf door Umar op zijn zoon, die er van stierf, toegepast, is er uitvoeriger in beschreven dan in Anb., want hierin wordt de naam van dien zoon, Abusama, niet eens opgegeven; er komen woorden in voor die te Sala verouderd schijnen te zijn, zooals kalantara en punĕndi.

Anb. p. = **Anbija** in proza (niet compleet), z. onder turas.

Anj. = **Anjang Nilartha,** waarbij kortere kĕkawin's, waarvan de titel onzeker is; zoo bijv. zou wat hier in 't wdb. als Z. 20 wordt opgegeven, den titel dragen van Bhâsa Nirârtha sangu sĕkar.

A. pkt. = **Adjar pikatan,** soort van handboek voor kidung-versmaten.

A. png. = **Adji pangukiran;** hieruit slechts enkele aanhalingen, omdat in 't hds. vele leemten waren.

Ar. = **Angrok** (soms **Arok**), in proza.

2° = **Ardjunawidjaja,** van het voorafgaande onderscheiden, daar de zangen en strophen er bij vermeld zijn.

Ar. Pr. = **Ardjuna pralabda,** twee redacties, waarvan *a* de slechste is, en hier en daar een andere versmaat heeft; vermengd met bal., zie bañtjih en gamol.

A. S. = **Andakasasi** (vervolg van den Damar wulan).

Asmp. = **Asmarasupi** (veel korter dan de bewerking vermeld Catal.), klein folio 87 inl. blz.; z. onder kastuban en paratra.

atj. = atjineesch.

Atm. = **Atmaprasangsa.**

Aw. = **Adjar wali.**

2°. = **Âçramawâsaparwa** en de twee daarop volgende, door Juijnboll uitgegevene, zeer korte parwa's; de cijfers slaan op Juijnboll's proefschrift, de aanhalingen naar mijne handschriften, waar deze beter zijn.

b achter een verkorten titel beteekent een ander handschrift of wel redactie, 't geen soms op hetzelfde uitkomt; 2° achter een cijfer, beteekent deze letter de tweede helft van een inlandsche bladzijde, zie a.

B. = **Bhomakâwya.**

bal. = balineesch.

bat. = bataksch.

batav. = maleisch van Batavia.

bbg. = Bugbug.

bc. = bicol, naar manual de conversaciones Hispano-Bicol, Manila 1881, en 't wdb.

Bd. sund. = zie sund.

Bgd. = **Bagus Dijarsa.**

Bh. = **Bhismaparwa.**

bim. = bimaneesch.

bj. = bajansch, tongval op Lombok.

bjw. = Banjuwangi; op woorden uit de kindertaal van dezen tongval is de [illegible] uit 't Sasaksche schrift toegepast, z. b. v. tètèq.

Bk. = **Bungkut.**

bll. = Bulèlèng.

bndj. = uit Bandjarmasinsche geschriften.

Bngk. = **Bongkling** (de eerste zang in Ginada, de tweede in Sinom, onleesbaar).

bngl. = Bangli.

bol. mong. = bolaang-mongondowsch.

Br. = **Bhâratajuddha.**

Brhmd. = **Brâhmâṇḍapurâṇa,** in proza en poezie.

Br. k. = **Bhâratajuddha,** in nieuwere versmaten.

Brs. = **Bramara sangupati.**

Brw. = **Bhèrawa,** een prozawerk, waarin de Pañdawa's met Bh. in bovennatuurlijke kracht wedijveren; 't hds. door mij geraadpleegd is, bijna onleesbaar; het is van nieuweren datum, zie onder dimin; de ware titel mij onbekend; men leest aan het begin iti watjana bhèrawa.

Bs. = **Bhimâswarga.**

Bs. b.: **Bhimâswarga,** geheel balineesch, bevattende de straf der zondaren in de kawah.

Bs. z.: **Bhimâswarga** (een verkeerde titel), bevattende een samenspraak van Bh. met Bhaṭâra Guru over verschillende hemels,

beschrijving van Çiwa en Uma op een stier zittende, enz.; aanhalingen en uit z. o. wèwèjan, hungas, poto, euz.

Bt. = **Bagus turunan**, soms Bag. Tur.

btv. v. = een verhaal, waarvan zekere Sampurnadjaja de held is; 't handschrift is vol batav. mal.

btv. v. p. = episode uit de geschiedenis der Paṅḍawas, ook een batav. hds.

B. U. = **Bagus Umbara**; hieruit aanhalingen, die niet in de uitgave te vinden zijn, zie bijv. onder lun en mine.

bug. = bugineesch.

Bwsk. = **Bawangsakti.**

Catal. = Vreede's Catalogus van Jav. en Mad. hh.

chin. = chineesch.

chr. = chronyk achter Kid. Adip. en in de zelfde versmaat, als Z. 3 van die kidung; ik heb er echter een bijzonder nummer aangegeven; met de 29ste strophe begint een nieuwe versmaat, maar ik heb de cijfers laten doorloopen, daar deze zang een vervolg is v. d. chronyk.

Daj. N. = evangelie van Marcus, uitgegeven te Nottingham, 1864, zie dy.

Damar W. = **Damar wulan** in de Verh. van 't Batav. Gen.

Dd. = **Dadangdudang** (de spelling hiervan wijst op 't oud-bal.).

Dg. = **Dé Gunati.**

Dj. = **Djowarsa.**

Djaj. = **Djajèndrija.**

Djb. = **Djubil.**

Djm. = **Djoharmanik.**

djmbr. = Djĕmbrana.

Djp. = **Djapatuwan.**

Dj. Pr. = **Djajaprana.**

Dj. Prm. = **Djajapramèja.**

Dj. Prn. = **Djajapurana**, dikwijls Djprn.

Djt. = **Djatiswara.**

Djt. b. = **Djâtiswara** b, verschilt van a zoozeer, dat er geheel andere brokken in voorkomen en ook in ontbreken; de cijfers slaan op de lontarbladen.

Dm. = **Dulang mas** (hierbij vergeleken een jav. hds. v. d. Lokajanti, alhier Lk. gemerkt).

Dp. = **Darmopapati.**

Dpt. = **Dangdang pĕtak.**

Drm. = **Drĕman.**

Drms. = **Darmasunya.**

Dtd. = **Datu Daha.**

Dur. = **Durma.**

Dw. = **Darmawitjara**, en fabels er achter, vgl. Wtb. III.

Dwd. = **Damar wulan**, uitgave van van Dorp.

Dwh. = **Damar wulan**, naar 2 handschr. in mijn bezit, 't 2e gemerkt b; uit 't 2e handschr. is de aanh. ond. kĕmiil.

dy. = dajaksch, naar de vertaling van het evangelie van Marcus te Nottingham 1884, z. Daj. N.

E. = **Èndèr.**

f. = formosaansch, naar verschillende bronnen; de spelling naar gissing gewijzigd.

fb. = fabelboek, getiteld Humajunfal, 4 stukjes.

fr. = fragment.

fr. A. = z. onder arèka.

fr. b. = een brok, waarin zekere Bubuksah de hoofdrol schijnt te hebben.

fr. B. = Br. k.

fr. bpl. = een prozawerk, waarvan de titel nog niet bekend is; 't bevat o. a. bepalingen aangaande het verlies van kaste; de taal is zeer modern en vermengd met Balineesch; de spelling zeer slecht, z. b. v. o. ariwangça; als titel werd opgegeven Banoradja, maar dit is niet aan te nemen; niettegenstaande de leemte (z. b. v. o. kĕpuh) heb ik er veel aan ontleend om een proef te geven van de wijze, waarop geleerde Balineezen kawi plegen te schrijven; door toespelingen op reeds verouderde gebruiken en ook door corruptie is dit geschrift hier en daar zeer duister, z. bijv. aanh. o. tikĕl.

fr. Kid. Adip. = episode in nieuwere versmaat behelzende den brand in de guwa gala¹ tot den dood van Baka.

fr. s. = handschrift uit Bĕdjuning in verouderd schrift, bevattende prevelformulieren en geheimnissen; over den toestand van den tekst en de spelling, z. aanh. o. lĕrĕp, hoṅdar, lukut en vooral wilajut; het bevat eenige recepten

en ook een piwĕlas; een *h* wordt er als pasangan evenals in 't Jav. naast den voorgaanden medeklinker gezet.

fr. t. = een brok uit een gedicht (handschrift van Badung, vangt aan met bl. 41), dat Tiwas zou heeten.

fr. War., zie War.

gal. = galelareesch.

Gh. = **Ghaṭotkatjâçraja.**

gj. = Gjanjar.

Gr. = **Hikajat Gholam** (Batavia, bij Lange).

G. W. = **Gandawrĕdaja.**

h. = hoog (krama), de hooge woorden staan tusschen twee haakjes achter de lage, de voorname achter de beteekenis.

H. = **Harisraja**; hiervan twee geheel verschillende redacties, waarvan de eene door Haris. wordt aangeduid.

Hadji D. = **Hadji Dharma.**

Hadji D. bg. = 't zelfde in het balin. (handschrift uit Bugbug).

Haris., z. o. H.

h. G. = handschrift door Gunning uitgegeven.

h. H. = **Hikajat Hamzah**, steendrukuitgave van Singapore.

hk. B. = **Hikajat radja Bandjar dan Kotaringin** (hds. Batav. Gen., 200).

hol. = holontalosch.

Hr. = **Hariwidjaja** (kĕkawin over Wisṅu tegen Ratmadja).

Hw. = **Hariwangça.**

ibn. = ibang.

Idj. = **Indradjaja** (sasaksch).

Il. = **Indraloka.**

jav. = javaansch; slaat op het javaansche kawi; de vergelijking is hier en daar met opzet verwaarloosd en wel om de erge verbastering van sommige jav. woorden, zoo bijv. heb ik de jav. woorden in de Paramajoga voorkomende niet durven vergelijken, daar de afwijking zoo groot is, dat men aan schrijffouten zou denken; op bl. 40 ald. vindt men bjabja in plaats van wajabja, nurwitri in plaats van nairĕti, narasunja in plaats van daksina.

jav. f. = javaansche fabels; begint met de aap en de kuntol, de kañtjil en de hond (vgl. de uitg. v. d. jav. Kañtjil) eerst naderhand vermeld wordende, en ook vindt men er zedelessen in van Ki agĕng Sèla; aanhalingen er uit z. o. djĕnggi, tor en lutung.

Jsp. = **Jusup.**

Jsp. b. = **Jusup**, een ander hds.

Jsp. hds. bt. = **Jusup**, hds. van het Batav. Gen. n°. 59.

Jsp. j = **Jusup**, hds. v. Probolinggo, op Jav. papier, en blijkens mĕngakna, nuhur en tumĕdun een vrij oude bewerking, z. aanh. o. jusup.

Jsp. m. = **Jusup**, handschrijft van Madura, van den Heer Kiliaan geleend.

Jsp. x. = **Jusup**, bevat andere woorden en is denkelijk van Madura afkomstig.

K. = **Kuñdjarakarṅna.**

K. A. = Karangasĕm.

Kalim. = **Kalimahosada.**

Kam. = **Tantri Kamandaka**, behelzende fabels overeenkomende met die van T.; de bulèlèngsche hds. beginnen allen echter eerst met de geschiedenis van de tuma en de wandluis, wordende 't laatste deel v. d. fabel v. d. schilpad en de ganzen tevens vermeld.

Kam. b. = **Kamandaka**, over staatkunde.

Kbj. = **Kabar kijamat** (sas. en een jav. hds. waarin verouderde woorden).

Kbj. b. = 't zelfde, zoo 't schijnt van Oost-Jav.; z. o. kĕdokan en èsèt.

Kd. = **Kundangdija.**

K. Holle. = **Krĕtabasa** (hds. van Holle).

Kid. Adip. = **Kidung Adiparwa**, tot aan den dood van Bhîsma.

Kid. Adip. b., begint met Basuparitjara.

Kid. Adip. c., Çrĕnggi Uttangka on het slangoffer van Djanamèdjaja.

Kid. Br. = **Bhâratajuddha** in nieuwere versmaten; de taal van K. A., maar zeer modern (bijv. krèta); gaat niet verder dan het gevecht van Karṅa en Ghaṭotkatja.

Kid. Pam. = **Kidung Pamĕñtjangah.**

Kid. Sund. = **Kidung Sunda**, z. o. Sunda.

kk. = kakawin.

kl. = Klungkung.

kmb. = kambangsch, z. o. sĕpĕkĕn.

Knb. = **Kĕndit bĕrajung** (z. o. Djubil).

Kr. = **Krĕtabasa** (een exemplaar op rijm bevatte sas. en zelfs sĕmbawasche woorden, maar meestal slecht gespeld, b. v. b a t é in plaats van b a ṭ è q); sommige hds. zijn geheel onder den invloed van 't jav. geschreven, z aanh. v. d. onzin onder bh a i a r è r i j a; alle woorden in die wdbb. verklaard heb ik niet kunnen opnemen, omdat vele zoo verhaspeld zijn, dat ik niet in staat was ze te verbeteren; zoowel 't verklaarde als het verklarende woord was soms zóó verhaspeld, dat ik het niet aan de alphabetische volgorde dorst onderwerpen (een voorbeeld is t a ṅ g g w a n); de verklaarde woorden zijn met een * gemerkt, terwijl de verklarende, zoo zij niet tot het kawi behooren, het niet zijn, z. b. v. onder tj a n d u ṅ g; uit b a s u en t a n u ziet men dat de verklaringen overeenkomen met de jav.

Kr. B. = Kronyk van Baju, beschrijvende een opstand van Bajù tegen Blambangan; heeft eenige overeenkomst met de Babad Blambangan, waarover zie T. Batav. Gen. XXXV; van de opperheerschappij van Mĕngwi echter geen woord; het bevat oost-jav. woorden, zie b. v. o. r a ū t.

Krsn. = **Krĕsṇāntaka.**

Krtp. = **Krĕta upapati**, vgl. Wtb. I.

Krts. = **Krĕtasamaja**, vol moderne jav. woorden, zoodat ik er maar gedeeltelijk gebruik van gemaakt heb.

Krws. = **Korawâsrama** (naar drie hds., die zeer afwijkende varianten opleveren).

K. S. = **Kidung Sumanasântaka.**

K. Snd. = **Kidung Sunda**, zie Kid. Sund.

K. t. = **Kèn Tĕmbuhan**, naar 2 hds. en de uitgaven van de Hollander en Klinkert.

Ktj. = **Kañtjil** (jav. tekst, 2e druk).

Ktj. v. D. = **Sĕrat Kañtjil**, Sĕmarang, 1871.

Kuntij. = **Kuntijadjnja.**

Kut. = **Kutâramânawa**, vgl. Wtb. II, en Adig.

L. = **Lubdhaka.**

Lamb. = **Lambang Salukat.**

lamp. = lampongsche, uit eigen aanteekeningen en tevens uit de wdlijst v. 't Kroesch.

Lb. = **Labu darma.**

lev. v. Muh. = leven van Muhammad (sas. hds.); alleen de laatste zangen komen overeen met mah. fr. b., namentlijk waar M. de maan splijt en een kind zonder armen of voeten geboren een behoorlijken vorm geeft, zie s a l a m a h.

Lk., z. Dulang mas.

l. M. = **Sĕrat Muhamad**, uitg. van van Dorp, 2 deelen.

Lmb. = **Limbur.**

Lp. = **Lingga Pĕtak**, naar 2 bewerkingen.

Lr. = **Luh raras** (slechts een fragment).

Ls. b. = debewerking in D u r m a, enz.

Ls. = **Lajan Sari.**

Ls. b. = de bewerking in D u r m a, enz.

m. = mantra.

mad. = madureesch, naar versch. bronnen, zooals ook Tijdschr. Batav. Gen. XXXVI, 't verslag v. d. Podij (Sapudi)-archipel, bl. 343 en vlgd.

mad. Smn. = madureesch van Sumĕnĕp

magind. = magindanaosch, volgens Forrest, naar de vocabulario achter Compendio de historia universal (Singapore 1880 en de wdlijst in Tijdschr. Batav. Gen. XX, waarin zeer vele fouten.

mah. fr. = Mahomed. fragment, bevattende theologie, en iets over sommige aartsvaders, enz.

mah. fr. b. = in nieuwere versmaten; in 't begin treden A b u d j a h a l en andere vijanden van M u h a m a d op; de spelling der ar. namen wijkt van de jav. af, b. v. ᬳᬵᬫᬶᬮᬸᬓᬢ᭄ niet zooals Men. VI ᬫᬵᬫᬶᬮᬸᬓᬢ᭄ vgl. o. m a m l u k a t; ook komen er mal. woorden in voor, b. v. m a k a; de ar. ع aangeduid door ᬳ met twee streepjes er onder; in Z. 5 de maansplijting, een ander handschrift heeft dit in Z. 13; de aanh. o. b a l i g o komt in beide hhs. letterlijk overeen, maar overigens is er een groot verschil; dit tweede handschrift is hier gemerkt lev. v. Muh.

mah. fr. c. = vragen van S a m u d aan M u h a m m a d over den hemel, de hel, den jongsten dag, enz.

mak. = makkasaarsch.

mal. = maleisch.

Mal. = **Malat**, hiervan zeer vele redacties, waarvan de eene meer dan de andere met bal.

vermengd is; de aanh. hieruit waren niet te nommeren.

Mal. a. = **Malat,** bevat niet meer dan de 2 eerste zangen in bewoordingen en beloop v. 't verhaal zeer afwijkend.

mal. Amd. s. = **Amad,** te Singapore gesteendrukt (klein 4to, 73 bl.).

Mal. b. = **Malat-**fragment beginnende met den droom van de princes over den vorst Tohpati, bl. 8; op bl. 109 de karang Tohpati omsingeld.

Mal. c. = **Malat,** bevat 't begin van het gedicht en beslaat ongeveer 55 bladzijden; het bevat woorden, die in de gewone Mal. niet aangetroffen worden; de aanhalingen in 't wdb. zijn naar de bladzijden, daar aan de versmaat zeer veel ontbrak; voorts een brok met interlineaire vertaling, aanvangende met een klein stuk boven de episode van Nawangrum (z. 372 en vlgd.); de vertaling vindt men, voor zoover zij eenige waarde heeft, achteraan tusschen twee haakjes vermeld.

mal. lamp. verh. = de half-maleische brokken uitgegeven door Btv. Gen.

mal. v. Blt. = maleisch van Blitung, Tijdschr. Btv. Gen. XXXIV.

mal. v. Kut. = maleisch van Kutej.

mal. v. Palemb. = maleisch van Palembang.

mal. w. = maleische wajangverhalen (hds. v. Batav.); 't verschil met Pw. fr. is zeer groot, zie o. nawarutji.

mal. w. b. = zie Pw. fr.

Man. Ab. = **Manuk abha** (de kakawin).

Man. Ab. kid. = **Manuk abha** (de kidung).

mangg. = manggaraisch, ook volgens T. Btv. Gen. XXV, 95 en volgd.; zie Norang me Sikka ko Mangerai, Roermond 1873, en de wdlijst uit 't journaal v. Cops, dat soms geheel andere woorden opgeeft, b. v. lokem, z. o. lokèng terwijl 't traktaatje ulit heeft.

m. c. = metri causa; alle gevallen waarin der quantiteit van een klinker geweld wordt gedaan, zijn niet opgenomen; hoe erg de verminking soms is, kan men zien uit tjamana, vgl. ook o. nîtisâra.

Md. = **Kĕbo Mundar.**

Mdj. = **Mantri djawa** (in Ginada).

Meg. = **Mègantaka** (naar hh., maar de cijfers naar de uitgave).

men. = maleisch van Menangkabouw.

Menak = **Mènak,** uitgave van van Dorp en van Winter, deze soms door b aangedeid (vgl. o. amir); van Men. waar over Muhammad, zijne moeder, enz. wordt gesproken, heb ik een ander hds. graadpleegd om de varianten, zie o. gandong.

Mis. gag. = **Misa Gagang,** z. o. Tj. A. b.

Mj. = **Majântaka.**

m. K. = fragment v. e. Pandji-roman, waarvan Prabatasari, de broeder van Tjandrakirana, en Klana Mesa Krs, de held schijnt te zijn; daarin komen voor vorsten van Karang asĕm, Tulang bawang, Sukadana, enz. (z. o. sĕlat).

m. Kb. = 't zelfde, ander fragment (z. o. gujang).

mlg. = malagasisch, naar de wdboeken van Johns, de Dictionnaire Français-Malgache (Ile Bourbon 1855) en de vocabulaire van Dalmond (Ile de Bourbon 1842), die de *ng* en *nj* opgeven, terwijl de Engelsche wdb. slechts *n* daarvoor hebben (z. h. v. o. gangan); waar de Engelsche en Fransche woordenboeken verschil opleveren, is zulks uitdrukkelijk vermeld, z. o. patjĕk.

mngw. = **Mngwi.**

moeh., zie mah.

Mrs. = **Mursada.**

M. U. = **Mèsa Urip.**

Mw. = **Mantri wadak** (zeer vermengd met bal.).

ngadj. = ngadju-dajaksch.

Nj. = **Njalig en Njĕling,** 2 zeer kleine bal. gedichten.

Nt. = **Nitipraja.**

Nts. = **Nitisâra** (op Java Nitisastra); hiervan kon ik een zeer slecht hds. (z. b. v. o. pidart en lalĕr) raadplegen; de uitgave van R. v. Eysinga en die van de Landsdrukkerij, hoewel onbruikbaar, konden hier en daar toch aanleiding geven tot 't opruimen van corrupte plaatsen.

Nvt. = Nacht-vertellingen, Singapore steen

drukuitgave, waarvan ik niet meer heb dan 500 bl.

Nw. = **Nawarutji.**

Nwt. = **Nawarutji** in t ĕ m b a ṅ g.

O. = kawi-oorkonde.

O. b. = op Bali gevonden koperen platen, getranscribeerd uitgegeven in 't Tijdschr. Batav. Gen. XXX, bl. 603 en vlgd.

O. fr. = een koperen plaat in 't bezit van een g u s t i (Radja djawa), genummerd 7.

O. K. = een door Kern weder uitgegeven koperen plaat uit den boedel van Scheepmaker, en uitgegeven door 't Batav. Gen., Verh. XXXIX; deze platen werden door mij te Soerabaja getranscribeerd, toen zij nog in 't bezit van S. waren.

om. = omina, naar verschillende brokken.

O. M. = inscriptie op een steen op Lord Minto's landgoed in Schotland (in onvolledige transcriptie door C. Stuart).

orig. = origineel, beduidt dat de woorden niet in 't handschr. staan, maar ontleend zijn aan een uitgegeven tekst.

O. S. a. = oorkonde van Sĕmbiran.

O. S. b. = idem; de letters van *b* hier en daar onleesbaar.

O. S. c. = idem; is van Djajapangus.

P. = **Plutuk**, 3 redacties met *b* en *c* gekenmerkt.

pal. = palembangsch.

Pam. = **Pamĕñtjangah.**

Pam. Bad. = **Pamĕñtjangah Badung** (4 palmbladen).

Pam. Nj. = **Pamĕñtjangah Njalian** (4 palmbladen).

pamp. = pampanga, naar Nuevo vocabulario ò manual de conversaciones en Español-Tagalà y Pampanga por P. E. Fernandez, Manila 1882, en verder 't wdb.

Pan Br. = **Pan Brajut.**

panay. = panayano, Nuevo vocabulario Español-Panay, Manila 1879.

Pdj. = **Purwadjati.**

Pdjm. = **Pandji Marga** (naar 3 hds., in 't eene waarvan een groote lacune is).

Pg. = **Purwadigama.**

Pk. = **Pakang raras.**

P. o. = mal. Pandji-verhaal (begin en slot ontbreken); beslaat 235 bldz.

Pr. jav. = **Pandji raras** (gedrukt).

Prtj. = **Pratjinan.**

P. S. = **Pandji Sĕmirang**, in proza.

P. S. g. = **Pandji Sĕmirang**, gedicht (uitg. van Singapore).

Ps. jav. = **Pandji sĕkar** (gedrukt).

Psw. = **Paswara.**

Pts. = **Punti saba.**

Pw. = geschiedenis der Pandawa's, hds. (een verkorte vertaling in T. Btv. Gen. XXI).

Pw. fr. = een fragment van een p a k ĕ m, beginnende met B h i m a's herleving door B h a t a r a G u r u op 't eiland midden in zee; 't beloop komt overeen met 't verhaal uit een handschrift v. 't Batav. Gen. en mal. w. (zie Eenige mal. w. verhalen toegelicht, in 't Tijdschr. van genoemd Genootschap en vgl. o. n a w a r u tj i).

Pwdj., z. Pdj.

P. x. = Pandji-verhaal, waaraan 't begin en verder op ook eenige bladzijden ontbreken; hierin komt een strijd voor van P a n dj i van B a l i komende tegen den vorst van B l a m b a ṅ g a n; 't bal. ṅ o m a n en k ĕ t u t worden er in gevonden.

R. = **Râmâjaṅa**; het eerste nommer slaat op de s a r g a; de handschriften door mij geraadpleegd hebben de 8e s a r g a niet aangeduid.

R. a. = **Raras ati** en **Raré angon**, zeer kleine gedichten naar de hds. te oordeelen, maar van de R. a. zijn uitvoerige hh., echter zeer bedorven (z. o. d a l i k a).

Ras. = **Raras ati.**

R. bl. = **Râmâjaṅa**, in 't bal. en in moderne versmaten (hds. van Bugbug).

Rds. = **Radèn Saputra.**

Rĕng. = **Rĕngganis.**

R. j. = **Raṅajadjṅja** (een onzekere titel), bevat allerlei stukjes in proza met zeer bedorven ç l o k a's, z. o. s u r a t m a n.

R. K. = **Rama Kling** (jav. handschr.).

R. K. b. = zie R. m.

R. Kd., = **Rĕrĕg Kadiri.**

R. Kid. fr. = **Rama**, 30 bladz., zeer slordig geschreven.

R. L. = **Rangga Lawe**, naar 2 handschr., die hier en daar van elkander afwijken, vooral in de volgorde der strophen, zie onder anderen o. balihjang en dingding.

Rm. = **Râmawidjaja.**

R. m. = fragment **Râmâjaṅa** in zeer modern jav.; 't handschr. door mij hier en daar gebezigd begon met de zending van Hanuman naar Langka; in een jav. hds., dat zeer afwijkt (Z. 36, in een anderen meer overeenkomstigen jav. tekst Z. 33; dit hds. aangeduid door R. K. b. z. o. râmâjaṅa); de zangen zijn naar 't fragm., zoodat Zang 1 gelijk staat met een Z. 36 of 33 van den jav. tekst; daar 't bal. hds. slechts een fragment is, zoo heb ik ook woorden uit R. K. b. over moeten nemen in de veronderstelling, dat 't ontbrekende daarmede wel zal overeenstemmen, z. b. v. o. pĕngung.

R. Sas. = **Râmâjaṅa**, sasaksche redactie, en in inlandsche versmaten, naar 2 hhds.

rt. = rottineesch, Bijdragen, 52ste deel.

Rt. = **Ratnawidjaja.**

Rumph. = Rumphius, Herb. Ambon.

R. v. E. = Roorda van Eysinga's jav. wdb.

Rw. = **Rara wangi.**

s. = sanskrit.

S. = **Babad Sakra**, gedicht den opstand van Sakra bezingende (z. o. bunut).

sas. = sasaksch; dat deze taal vooral op de letterkunde invloed heeft uitgeoefend, ziet men b. v. uit bangkol; ook de interlineaire vertalingen bevatten sas. woorden b. v. bio (zie ook onder djĕbag I); die vertalingen zijn vaak in Karangasĕm, waar sas. woorden in omloop zijn, vervaardigd; de spelling van het sas. is zeer onregelmatig, vooral wat de lettergrepen *u* en *wu*, *o* en *wo* betreft; men vindt er, evenals in 't bal. siju en ook siwu; ook wordt 't schrijven van de opgeslokte *k* vaak verwaarloosd, z. o. iwa en kuqkuq; de meest gebruikelijke spelling heb ik gevolgd, maar ik heb niet altijd de twee vormen willen opgeven; het weglaten van de *q* is vermoedelijk door den invloed van 't bal. ontslaan (z. b. v. papu).

Sbr. = **Subrata.**

Sdj. = **Swaradjambu** (waarvan 't latere gedeelte zeer modern is, z. bijv. o. rumpak).

Sdm. = **Sudamala.**

Sdp. = **Sundari pĕtak** (slechts een brok).

Sdr. = **Sundari trus** en **Sundari bungkah.**

ser. = serawak-dajaksch, naar een Engelsch vocabulair.

Sg. = **Sawung galing.**

Sk. = **Silakramaning marguron**, behandelt het gedrag jegens priesters.

skk. = sikkaneesch, Tijdschr. Batav. Gen. XXXII, 283, XXXIII.

sl. = sulu.

Sm. = **Smaradahana.**

smbr. = sĕmbiransch of oud-balineesch.

smbw. = sumbawasch, waaruit woorden in sas. geschriften voorkomen.

smn. = sumĕnĕpsch, z. mad.

Smng. = **Tjarita Samangun**; achter mah. fr. c.; hierin treedt op Abudjahal, Marijah, een der vrouwen van Muhammad; wijkt zeer af van de sundaneesche redactie, z. bijv. o. dulpakar.

Smrw. = **Smarawèdana.**

Sp. = **Surapati** (of **Si Untung**).

Spt. = **Sipat iman akung.**

Sptb. = **Saptabuwana**, z. o. asin.

srg. = sarga, afdeeling van Utt.

srt. = siertaal der geinspireerden, zoodat de namen van plaatsen anders worden, heeft veel overeenkomst met de raadsels onder duk.

ss. = **Sasuŭk**, over pokken.

ss. b. = idem, op bl. 25 Kandampat.

St. = **Sangu tangis** (kakawin op Bali vervaardigd).

Stn. b. = **Sritaṅdjung**, balineesche redactie.

Stn. b. b. = **Sritaṅdjung**, hds. ook uit Bnjw., maar geheel verschillend van Stn. bnjw.; van deze bewerking twee hh., die soms zelfs in de fouten overeenstemmen, b. v. ranhapakadja in pl. v. ratnapakadja; nu en dan een kleine afwijking z. b. v. onder kĕñdjĕr.

Stn. bnjw. = **Sritaṅdjung**, hds. uit Banjuwangi, blijkens Sidapoksa.

Stn. fr. = **Sritaṅdjung**, een brok met inte

lineaire vertaling aangvangende met è g a r m a n a h i r a (de jav. tekst erg gehavend).

Stn. j. = **Sritañdjung**, klein 4to, in arabisch schrift.

Stn. x. = **Sritañdjung**, klein 4to, in arabisch schrift.

Stw. = **Satwa** (in proza).

Sty. = **Satyawan.**

Sum. = **Sumanasântaka.**

sund. = sundaneesch; 't onder t ĕ g i l aangehaalde stuk van Tijdschr. v. N. I. slaat op de Sundalanden blijkens p u n tj i t (p e u n tj i t) op bl. 101; ook is gebruik gemaakt van de Bijdrage tot de kennis van het Bantĕnsch Sundaneesch, in Bijdr. T., L. en Vk., 5e volgr. V bl. 222 en vlgd., en de woorden opgegeven in 't werk over de Badoej's, die hier met Bd. sund. gemerkt zijn.

Sut. = **Sutasoma.**

Sw. = **Swarawjañdjana.**

Swg. = **Sèwagati.**

Swrg. = **Swargârohaṅaparwa.**

T. = **Tantri.**

tab. = Tabanan.

T. b. = **Tundjung biru**, zie ook Tbd.

Tb. = andere redactie van T.

Tbd. = **Taratèbang**, D ĕ m u ng-versmaat (bij vergissing nu en dan ook Tb. gemerkt).

T. bg. = **Tantri**, hds. uit Bugbug.

T. b. p. = Kam.

ter = driemaal op eene bladzijde of wel in eene strophe.

tid. = tidungsche wdl., Ind. Gids. 1885, bl. 536 vlgd.

tj. = tjamsch.

Tj. = soort **Tjèkèl waning pati** (batav. hds.), z. o. d y a h.

Tj. A. a. = **Tjalon Arang** (de 2 bewerkingen in proza).

Tj. A. ad. = **Tjalon Arang**, in A d r i versmaat.

Tj. A. b. = **Tjalon Arang**, 1°. de 2e bewerking in proza, en 2°. die in poezie waarachter de vertelling over R a ng d a L è l è ng è h (en verder een fragment uit de Misa Gagang).

Tj. A. c. = **Tjalon Arang** een handschrift vol lacunes.

Tj. A. d. = **Tjalon Arang** in D ĕ m u ng-versmaat.

Tj. A. n. = **Tjalon Arang** in nieuwere versmaten; vangt aan in D u r m a.

Tj. A. n. b. = **Tjalon Arang** vangt ook aan in D u r m a, en is vol leemten en fouten.

Tjat. = **Tjatri of Tjantri.**

Tj. b. = **Tjèkèl waning pati**, 't begin ontbreekt, hierin schijnt I n o K r ĕ t a p a t i den naam te dragen van A r y a W a ng s a.

2°. andere bewerking van **Tjantakaparwa** (hds. uit Badung); de taal stemt overeen met die van fr. t., en bevat vele woorden hier niet verstaan en daarbij eenige, die geheel locaal zijn (aan 't handschr. door mij geraadpleegd ontbraken ongeveer 100 bl. aan 't begin, de paginatie alhier gevolgd naar een afschrift; in dit geschrift komen modern jav. woorden voor z. b. v. o. a w a ng g a en k u n d i n a.

Tj. B. = **Tjarita Bandjar.** hds. Batav. Gen. 200.

Tj. i. a. = **Tjalon Arang**, een handschrift in mijn bezit van 210 bladzijden, die genommerd zijn op inl. wijze (de nummers 2 europ. nummers).

Tjk. = **Tjandrakirana** (titel door mij gegeven aan een mij onbekende k i d u ng over een princes van D a h a, die door de zon werd weggevoerd en naderhand weer thuis kwam; volgens een Balinees, die mij een eender onvolledig handschrift verkocht, heet het Dangdang irĕng).

Tjnt. = **Tjĕntini**, z. bijv. o. b a w i.

Tjp. = **Tjupak**, z. in voce.

Tjr. = **Tjartjaning kuda**

Tjrk. = **Tjurik**, (z. b o t o h l a r a).

Tjt. = **Tjantakaparwa.**

Tjw. = **Tjowak.**

T. k. = **Tuñng kuning.**

tonsea, naar 't Tijdschr. v. N. I.

Tp. = **Tantu panggĕlaran**, is een groot prul, z. bijv. o. t w a h II.

tut. = tutur (titel Sârasamuçtjaja, maar dit is ook de tittel van een niet meer geldend wetboek).

tut. k. = tutur in k i d u ng-versmaten (hds.

vrn Bugbug), zeer duister en corrupt, met vele mohammedaansche woorden.

Tw. = 3 wajang teksten (Verh. Batav. Gen. XLIII).

U. Bll. = **Ung Blèlèng** (bal. gedichtje, z. aanh. o. rondoh).

Ud. = **Udyogaparwa.**

U. Dj. = **Usana Djawa,** zie ook Us. dj.

U. Gj. = **Ung Gjanjar,** bal. gedicht (Çaka 1806).

U. M. = **Ung Mangwi.**

U. Pangr. = **Undakan Pangrus.**

Us. = **Usada** (zijnde een bundel van verschillende receptboeken).

Us. b. = **Usana Bali.**

Us. dj. = **Usana djawa,** z. o. U. Dj.

Ut. = **Uttarakaṅda bali,** waarvan de taal zeer onregelmatig is (tjangkĕm b. v. en dan weer tjunguh, z. o. bĕñtji en kawi).

Utt. = **Uttarakaṅda,** naar twee hds. een waarvan op Java gevonden en in bezit van het Batav. Gen. is.

Utt. bal. = **Uttarakaṅda** in 't balineesch, zeer kort.

Utt. m. = **Uttarakaṅda** fragment (49 bl.), in zeer bedorven kawi, vgl. o. çùrpa.

verb. = verbastering.

verbl. = verbloemd.

ver. = verkorting.

verkl. = verklaring.

vert. = vertaling (ter onderscheiding van origin., om aan te duiden dat de woorden in 't hds. gevonden worden).

vgl. = vergelijk.

Vr. = Vriesman, vroeger ass.-resident van Banjuwangi, sedert Juni 1885 resident van Bali en Lombok.

vrn. = voornaam (krama inggil), zie bij h.

w. = wajang.

W. = **Wiwâha;**

2°. = **Wariga.**

War. = **Wariga,** de verschillende zeer van elkander afwijkende bewerkingen; elk daarvan in de aanhalingen aan te duiden bleek ondoenlijk; de minder goed geschrevene zijn met fr. War. aangeduid.

Was. = **Wasèng.**

W. Ast. = **Wangbhang Astuti.**

w. b. = wajang-verhalen (batav. hds.), onder anderen over Prĕgiwa.

Wb. = **Wèda buda** (zeer corrupt, z. namika en madyamika).

Wd. = zoogenaamde **Wèda's,** van zeer nieuwe dagteekening, zooals blijkt uit mañjura.

wdb. = woordenboek.

w. Dr. = 24 wajang-schetsen bij van Dorp verschenen.

Wg. = **Watu gunung,** een op Bali onbekend jav. gedicht waarin oost-jav. woorden, z. b. v. o. lom, vgl. ook o. nîlakantha.

Wgs. = **Wargasari,** zie ook Ws.

Wir. = **Wirâtaparwa.**

Wit. = **Witaraga,** een kidung.

W. k. = **Wiwâha** in kidung-versmaten (achter de citaten de kakawin aangehaald).

w. Kap. = wajang **Danghjang Kapulungan** (bevat vele Bnjw. woorden).

Wl. = **Wilòbang.**

w. R. = wajang-verhalen door T. Rooda uitgegeven.

Wrh. = **Wrĕhaspatitatwa.**

Wrs. = **Wrĕttasañtjaja.**

Wrt. = **Wratiçâsana,** van bl. 27 tot 37 **Çiwaçâsana,** van bl. 37 tot 44 **Rĕsiçâsana,** met brokken voorop uit een geschrift zonder titel, van bl. 44 tot 54 afgeschreven praçâsti's en **Çèwaçâsana** (sic), van bl. 54 — 59 **Çilakrama,** en van bl. 59 tot het einde **Putrupasadji** (eindigt afgebroken).

Wrtn. = **Wiratantra.**

Ws. = **Wargasari,** z. Wgs.

wtb. (I) = wetboek (verschillende titels als Krĕtaupapati, enz.), vgl. Krtp.

wtb. (II) = 't zelfde wetboek, als waaruit Jonker in zijne dissertatie een fragment heeft medegedeeld; de §§ zijn naar J's werk geciteerd, maar de bewoordingen naar hh. gevolgd; de volgorde der artikelen is in mijn hh. verschillend van die der door J. geraadpleegde, zoo b. v. volgt art. 17 bij hem onmiddelijk op art. 235; vgl. Kut.

